

ANTANAS BARANAUSKAS

Raštai V / 1

Šventojo Rašto vertimas

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

UDK 888.2

Ba402

Knygos parengimą parėmė

VALSTYBINĖ LIETUVIŲ KALBOS KOMISIJA

Knygos išleidimą parėmė

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJA

Sudarė

MIKAS VAICEKAUSKAS

Parengė

ILONA ČIUŽAUSKAITĖ

Tekstus tikrino ir peržiūrėjo

RITA ŠEPETYTĖ

Ivadą parašė

VYTAUTAS ALIŠAUSKAS,

ILONA ČIUŽAUSKAITĖ,

RITA ŠEPETYTĖ,

MIKAS VAICEKAUSKAS

Komentarus parašė

ILONA ČIUŽAUSKAITĖ

Apipavidalino

VIDA KURAITĖ

Maketavo

VIDA DAŠKUVIENĖ

© Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008

© Vytautas Ališauskas, Ilona Čiužauskaitė, Rita Šepetytė, Mikas Vaicekauskas, 2008

ISBN 978-9955-698-85-2

Turinys

Ivadas

Ivadas Antano Baranausko Biblijai. <i>Vytautas Ališauskas</i>	ix
Antano Baranausko Biblijos vertimo rankraščiai. <i>Mikas Vaicekauskas</i>	xviii
Rankraščio kalbinės ypatybės. <i>Rita Šepetytė</i>	xliii
Teksto parengimo principai. <i>Ilona Čiužauskaitė</i>	lvii
Santrumpos ir simboliai	lix

Šventojo Rašto vertimas

Biblija	3
Kniga Genesis (Gimimas)	5
Padėjimas I	7
Padėjimas II	10
Padėjimas III	13
Padėjimas IV	17
Padėjimas V	20
Padėjimas VI	23
Padėjimas VII	26
Padėjimas VIII	28
Padėjimas IX	30
Padėjimas X	33
Padėjimas XI	36
Padėjimas XII	38
Padėjimas XIII	41
Padėjimas XIV	43
Padėjimas XV	47
Padėjimas XVI	49
Padėjimas XVII	52
Padėjimas XVIII	55
Padėjimas XIX	58
Padėjimas XX	63
Padėjimas XXI	65
Padėjimas XXII	68
Padėjimas XXIII	70
Padėjimas XXIV	72
Padėjimas XXV	78
Padėjimas XXVI	82
Padėjimas XXVII	85
Padėjimas XXVIII	89
Padėjimas XXIX	92
Padėjimas XXX	94
Padėjimas XXXI	98
Padėjimas XXXII	103
Padėjimas XXXIII	106
Padėjimas XXXIV	108
Padėjimas XXXV	111
Padėjimas XXXVI	114
Padėjimas XXXVII	116
Padėjimas XXXVIII	120

Padėjimas XXXIX	123
Padėjimas XL	125
Padėjimas XLI	127
Padėjimas XLII	131
Padėjimas XLIII	134
Padėjimas XLIV	137
Padėjimas XLV	140
Padėjimas XLVI	143
Padėjimas XLVII	146
Padėjimas XLVIII	149
Padėjimas XLIX	152
Padėjimas L	157
Kniga Exodus (Iszejimas)	161
Padėjimas I	163
Padėjimas II	165
Padėjimas III	168
Padėjimas IV	171
Padėjimas V	174
Padėjimas VI	177
Padėjimas VII	179
Padėjimas VIII	182
Padėjimas IX	185
Padėjimas X	188
Padėjimas XI	190
Padėjimas XII	192
Padėjimas XIII	197
Padėjimas XIV	200
Padėjimas XV	203
Padėjimas XVI	206
Padėjimas XVII	210
Padėjimas XVIII	212
Padėjimas XIX	215
Padėjimas XX	217
Padėjimas XXI	220
Padėjimas XXII	223
Padėjimas XXIII	226
Padėjimas XXIV	229
Padėjimas XXV	231
Padėjimas XXVI	234
Padėjimas XXVII	237
Padėjimas XXVIII	239
Padėjimas XXIX	243
Padėjimas XXX	248
Padėjimas XXXI	251
Padėjimas XXXII	253
Padėjimas XXXIII	256
Padėjimas XXXIV	260
Padėjimas XXXV	263
Padėjimas XXXVI	265
Padėjimas XXXVII	267
Padėjimas XXXVIII	269
Padėjimas XXXIX	271
Padėjimas XL	273

Kniga Leviticus (Lewitiszka)	275
Padėjimas I	277
Padėjimas II	279
Padėjimas III	281
Padėjimas IV	282
Padėjimas V	285
Padėjimas VI	287
Padėjimas VII	290
Padėjimas VIII	293
Padėjimas IX	296
Padėjimas X	298
Padėjimas XI	301
Padėjimas XII	304
Padėjimas XIII	305
Padėjimas XIV	309
Padėjimas XV	313
Padėjimas XVI	315
Padėjimas XVII	318
Padėjimas XVIII	320
Padėjimas XIX	323
Padėjimas XX	327
Padėjimas XXI	329
Padėjimas XXII	332
Padėjimas XXIII	335
Padėjimas XXIV	339
Padėjimas XXV	341
Padėjimas XXVI	346
Padėjimas XXVII	349
Kniga Numerorum (Skaiczu)	353
Padėjimas I	355
Padėjimas II	358
Padėjimas III	360
Padėjimas IV	363
Padėjimas V	367
Padėjimas VI	370
Padėjimas VII	372
Padėjimas VIII	377
Padėjimas IX	379
Padėjimas X	380
Padėjimas XI	383
Padėjimas XII	387
Padėjimas XIII	388
Padėjimas XIV	391
Padėjimas XV	395
Padėjimas XVI	397
Padėjimas XVII	401
Padėjimas XVIII	402
Padėjimas XIX	406
Padėjimas XX	409
Padėjimas XXI	412
Padėjimas XXII	415
Padėjimas XXIII	418

Padėjimas XXIV	421
Padėjimas XXV	424
Padėjimas XXVI	426
Padėjimas XXVII	430
Padėjimas XXVIII	432
Padėjimas XXIX	434
Padėjimas XXX	437
Padėjimas XXXI	438
Padėjimas XXXII	442
Padėjimas XXXIII	445
Padėjimas XXXIV	447
Padėjimas XXXV	449
Padėjimas XXXVI	451
Kniga Deuteronomii (Antro Zokono)	453
Padėjimas I	455
Padėjimas II	458
Padėjimas III	462
Padėjimas IV	464
Padėjimas V	468
Padėjimas VI	471
Padėjimas VII	473
Padėjimas VIII	476
Padėjimas IX	478
Padėjimas X	480
Padėjimas XI	482
Padėjimas XII	485
Padėjimas XIII	488
Padėjimas XIV	490
Padėjimas XV	492
Padėjimas XVI	494
Padėjimas XVII	497
Padėjimas XVIII	499
Padėjimas XIX	502
Padėjimas XX	504
Padėjimas XXI	505
Padėjimas XXII	508
Padėjimas XXIII	510
Padėjimas XXIV	512
Padėjimas XXV	515
Padėjimas XXVI	517
Padėjimas XXVII	519
Padėjimas XXVIII	521
Padėjimas XXIX	526
Padėjimas XXX	529
Padėjimas XXXI	530
Padėjimas XXXII	533
Padėjimas XXXIII	539
Padėjimas XXXIV	543
Teksto komentarai	547

Įvadas

Įvadas Antano Baranausko Biblijai

Kai vyskupas Antanas Baranauskas ėmėsi versti Šventąjį Raštą, tikrasis bibliinių mokslų perversmas Vakarų Europoje dar tik brend¹. Dvasininkui užteko laikytis prieš porą-trejetą dešimtmečių išmoktų dalykų, kad nepajustų nei protestantiškojo „racionalizmo“, nei katalikiškojo „modernizmo“ įtakų. Baranauskui akivaizdžiai rūpėjo kitas bręstantis perversmas – artėjantis spaudos draudimo panaikinimas. Biblijos vertimo 1901 m. jis ėmėsi su tvirta viltimi, kad draudimo vartoti lotyniškuosius rašmenis galas nebėtoli. Norėjo, kad tautos ir Bažnyčios laisvei būtų pasirengta, tad pradėjo didžiulį darbą². Vertė iš keturtomio Biblijos leidinio, pasirodžiuso Vilniuje 1861–1864 m. Jame paraleliais stulpeliais išspausdinti du Šv. Rašto vertimai: lotyniškasis (vad. Siksto-Klemenso Vulgatos³) ir lenkiškasis Jakobo Wujeko (1599), tapęs kanoniniu lenkiškai kalbančių katalikų Biblijos tekstu. Šis leidinys buvo turbūt vienintelis Baranausko vertimo šaltinis⁴.

Jaunoji XX a. pradžios Lietuvos kunigų karta, subrendusi kitokioje intelektualinėje terpėje, turėjusi jau ne tik tautinių bei sielovadinių, bet ir mokslinių aspiracijų, Seinų vyskupo vertimą, manding, vienu balsu pripažino nevykusiu⁵.

¹ Pirmąją Baranausko Biblijos vertimo įvado versiją žr. Vytautas Ališauskas, „Ką ir kaip vertė Seinų vyskupas Antanas Baranauskas: Įvado bandymas istoriniam Giesmių giesmės vertimui“, in: *Giesmių giesmė*, vertė Antanas Baranauskas, Antano Baranausko (1835–1902) 170-osioms gimimo metinėms, sudarė Brigita Speičytė, įvadą parašė Vytautas Ališauskas, Giesmių giesmės vertimo tekstą parengė Brigita Speičytė, tekstą į dabartinę kalbą transponavo, komentarus, žodyną ir vardų sąrašą sudarė Birutė Kabašinskaitė, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 9–21.

² Regina Mikšytė, *Antanas Baranauskas*, Vilnius: Vaga, 1993, p. 262; su tokia pat intencija 1902 m. jis planavo lietuvišką laikraštį liaudžiai, žr. Juozapas Stakauskas, „Lietuvių poeto vyskupo Antano Baranausko gyvenimo bruožai“, in: Juozapas Stakauskas, *Naujieji nacionalizmai ir Katalikų Bažnyčia Lietuvoje*, sudarė Algimantas Katilius, (ser. *Historicus*), Vilnius: Aidai, 2003, p. 423. Tas pat noras jį paakino išversti platų ir kvazioficialų katalikų tikybos išdėstymą, vadinamąjį Romos arba Tridento katekizmą (pirmas leidimas: *CATECHISMVS, Ex decreto Concilii Tridentini, AD PAROCHOS, PII QVINTI PONT. MAX. IVSSV EDITVS*, Romae apud Paulum Manutium 1566; naujausias originalo leidimas: *Catechismus Romanus seu Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos Pii V. pont. max. iussu editus*, Editioe praefuit Petrus Rodriguez, Eam instruendam atque apparandam item curaverunt Ildephonsus Adeva, Franciscus Domingo, Radulfus Lanzetti et Marcellus Merino, Citta del Vaticano etc.: Libreria Editrice Vaticana etc., 1989). Šis Baranausko darbas kol kas nėra sulaukęs faktiškai jokio tyrinėtojų dėmesio.

³ *Sixto-Clementina* buvo popiežių Siksto V ir Klemenso VIII rūpesčių pataisytas *Vulgatos* leidimas (1592–1598), tapęs oficialiu Katalikų Bažnyčios Šv. Rašto tekstu.

⁴ Antanas Baranauskas vertė iš: *Biblia tacińsko-polska, czyli Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Podług textu tacińskiego Wulgaty, i przekładu polskiego X. Jakóba Wujka T. J. z komentarzem Menochiusza T. J. przełożonym na język polski*, wydanie X. S. Kozłowskiego, Kanonika Kat. Wileń. Rektora Dyecezalnego Seminarium, t. I–IV, Wilno: Nakładem i Drukiem Józefa Zawadzkiego, 1861–1864.

⁵ Apibendrintą nuomonę žr. Juozapas Stakauskas, *op. cit.*, p. 446.

Baranauskui jau *post mortem* daug priekaištauta ir dėl pasenusio komentaro pasirinkimo. Komentaro būta išties nešviežio. Jo autorius Jonas Steponas Menochijus (Giovanni Stefano Menochio) gimė 1575 m. Padujoje, mirė 1655 m. Romoje. Buvo Milano ir Romos jėzuitų provincijų provincijolas, dėstė biblistiką. Jo paaiškinimai Šv. Raštui išpopuliarėjo, buvo leisti daugybę kartų⁶. Jis buvo įtrauktas ir į Baranausko vertimui pasirinktą keturtomį Biblijos leidinį. Tačiau auštant XX amžiui, Menochijaus veikalas buvo „gerokai persenęs, nors, tiesą sakant, jaunas jis niekuomet ir nėra buvęs“, – 1939 m. šmaikštavo jaunas biblistas Vincas Padolskis⁷. Adomo Jakšto (Aleksandro Dambrausko) autentiškas liudijimas patvirtina šį griežtą teiginį: „Mūsų senesnioji kunigų karta gerai žino to leidinio vertę, ne iš jo seminarijoje mokėsi Šv. Rašto. Jau ir tuomet, prieš penkiasdešimt metų, nevienas kunigas stebėjos, kad arkivysk. Kazlauskas⁸ plačioje katalikų raštijoje nesurado geresnio komentatoriaus už Menochijų, gyvenusį 1576–1655 metais! Juo labiau tenka stebėtis, kad vysk. Baranauskas manė tais pasenusiais Menochijaus „pareiškinimais“ galėsiąs patenkinti gerokai pirmyn pažengusius XX a. lietuvių Šventraščio mėgėjus“⁹.

Galima suprasti jau Nepriklausomoje Lietuvoje subrendusių prieškarinio teologų apmaudą, o ir amžiaus pradžios kunigijos nusivylimą Baranausko darbu. Tačiau tai liudija ne tik apie paties komentaro vertę, bet ir apie skirtingus vertybinius orientyrus. Išgyventa religinė, kultūrinė ir politinė spauda galėjo senam dvasininkui suformuoti savotišką skurdo instinktą, verčiantį kratytis tariamų „skanskonių“, kai vis dar trūksta „paprastos duonos“. Antai, kartą paklaustas, kodėl nerašas lietuvių kalbotyros klausimais lietuviškai, Baranauskas atšovė: „Dar ne laikas. Ėstų šuo mėsa, bet pinigų nėra“. Pasak Juozapo Stakausko, „tai reiškia: mes dar esame skurdi, nepribrendusi tauta, kad galėtume puoštis tokio-

⁶ *Brevis explicatio sensus literalis totius S. Scripturae ex optimis quibusque auctoribus per epitomen collecta*, 3 t., à R. P. Io. Menochio Soc.tis Iesu theol. doct. Addito textu SS. Bibliorum juxta exemplar Vaticanum et indice paginis singulis aequalis correspondet explicatio, Coloniae Agrippinae: excudebat Petrus Metternich, sumptibus Ioannis Kinckii sub Monocerote, 1630 (paskutinis leidimas taip pat Kelne 1830); R. P. Joannis Stephani Menochii... *Commentarii totius Sacrae Scripturae. Ex optimis quibusque auctoribus collecti*, 2 t., Editio novissima diligenter post ultimam Parisiensem recognita, duobus tomis comprehensa, quorum alteri accessit Supplementum..., ed. F. A. Zaccaria, Venetiis: apud Joannem Baptistam Recurti, 1722.

⁷ Vincas Padolskis, „Vysk. A. Baranauskas ir Šv. Rašto vertimas į lietuvių kalbą“, in: *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimo darbai*, 1939, t. 3, Kaunas, 1940, p. 95.

⁸ Kalbama apie Mogiliavo arkivyskupą (nuo 1891) Simoną Martyną Kazlauską (Szymon Marcin Kozłowski, g. 1819, Alytuje – m. 1899, Sankt Peterburge), parengusį keturtomį Biblijos leidinį, kuris ir tapo Baranausko vertimo šaltiniu. Lietuvoje ir Peterburge dirbo pedagoginį darbą, 1877 m. tapo Peterburgo dvasinės akademijos rektoriumi. 1883 m. paskirtas Lucko-Žitomiro vyskupu. Kazlauskas nebuvo biblistas profesionalas, tačiau ragino kunigus skaityti Šv. Raštą; norėdamas jį priartinti dvasininkijai parengė netrukus išpopuliarėjusį patogų lotynišką-lenkišką visos Biblijos leidinį (žr. išn. Nr. 1) su glaustu Menochijaus komentaru (plačiau žr.: Krzysztof Rafał Prokop, *Sylwetki biskupów łuckich*, (ser. *Biblioteka „Wołania z Wołynia“*, t. 20), Biały Dunajec–Ostróg: Wołanie z Wołynia, 2001, p. 182–186).

⁹ A[domas] Jakštas, „Apie katalikiškus lietuviškus Šventraščio vertimus ir vertėjus“, in: *Soter: Religijos mokslo laikraštis*, Kaunas, 1933, Nr. 1 (16), p. 14.

mis gėlėmis”¹⁰. Manding, panašiai vyskupas būtų atšovęs ir į ateitį optimistiškai žvelgiančių jaunų kunigėlių pasiūlymą griebtis versti kokius modernius prancūziškus ar vokiškus „pareiszkinius“.

Vis dėlto, žvelgdami iš XXI a. perspektyvos, Baranausko pasirinkimą versti Menochijaus komentarus galime traktuoti nebe taip jautriai. Šis senas komentaras, nors vietomis ir naivokas, pasižymi paprastumu, suprantamumu, glaustumu. Autorius, aiškindamas Biblijos tekstus, esant būtinam reikalui remiasi originalo kalbomis, pateikia pagrindinę faktinę informaciją. Kai jo egzgežė tampa alegorizuojanti, ji išlieka nuosaiki: nenukrypstama nuo tradicijos, nesimetama į savavališkas interpretacijas. Eilinis ne per daug informuotas skaitytojas (net ir dvasininkas ne biblistas) tame komentare galėjo atrasti visa, kas būtina Šv. Rašto tekstui pakankamai suprasti. Kadangi Baranauskas savo darbą tiesiogiai skyrė sielovadai ir religiniam švietimui, tai tokio pobūdžio komentaras jam turėjo atrodyti patogus vartoti ir saugus, „laiko patikrintas“ teologinės doktrinos požiūriu.

Vyskupo paliktasis darbas buvo įvertintas neigiamai ne tik dėl Šv. Rašto studijų pažangos. „Baranauskas lengvamaniškai yra nusidėjęs ne vien Šventraščio prasmei, bet ir lietuvių kalbos gramatikai. Vergiškai versdamas Vulgatos žodžius, jis ir savo vertime sustatinėjo juos pagal lotynišką Vulgatos tvarką. Suprantamas dalykas, lietuvių kalbai negalėjo išeiti tai į sveikatą“, – teigė Jakštas¹¹. Vis dėlto paties Jakšto kategoriškas įsitikinimas, jog Baranausko „pasirinktoji vertimo metoda“ buvusi „Vulgatos tekstas žodis į žodį vergiškai išversti“¹², sąlygojęs vėlesnių tyrinėtojų vertinimus, irgi yra kiek „lengvamaniškas“. Garsusis poetas ir kalbininkas turėjo tvirtą nuomonę, koks turėtų būti lietuviškas biblinis stilius, ir nuosekliai ją įgyvendino. Regis, didelę įtaką vertimui bus padaręs jo įsitikinimas, kad lotyniškoji ir lietuviškoji sintaksė iš esmės sutampa. Dažnai sakoma, kad Baranauskas buvęs paveiktas lenkiškojo Wujeko vertimo pažodiškumo. Kas dabar žino, ar tai veikiau nebuvo dar vienos varžybos su lenkų kalba, tik šįsyk nebe rašant „Anykščių šilelį“, bet bandant parodyti, kad lotynų kalbą į lietuviškas lytis galima perkelti dar tiksliau (o ne „vergiškiau“) negu lenkų. Maža to, gan gausi iš apyvartos dingstanti leksika ir morfologinės sintaksinės archajybės sakralinių tekstų turėjo iškelti iš kasdienės kalbos srauto, – taikliu Viktorijos Daujotytės pastebėjimu, šio vertimo „žodžiai vienmečiai su Maironio poezija“, tad „tikriausiai archaizuota sąmoningai – kalboje ieškota galimybių biblinio laiko senumui“¹³. Šiandien tokia pastanga nebenustebintų skaitytojo, anuo metu ji nebuvo (gal ir negalėjo būti) suprata. Svetima atrodė ir tai, kad Baranauskas XX a. prieangyje atkakliai laikėsi savo sumanytos rašybos, nepaisydamas naujų tendencijų. Antra vertus, nesunku suprasti tokį jo atkaklumą. Nebejaunas autoritetingas lietuvių kalbos mokovas vargu ar galėjo žavėtis rašybos naujenybėmis rengdamas knygą,

¹⁰ Juozapas Stakauskas, *op. cit.*, p. 423.

¹¹ Adomas Jakštas, *op. cit.*, p. 14.

¹² *Ibid.*

¹³ Viktorija Daujotytė, „‘Giesmių giesmė’ ir lietuvių poetinė kalba“, in: *Metai*, 2007, Nr. 6, p. 79.

kuria tauta, jo nuomone, naudosis visoje Lietuvoje tikriausiai keliasdešimt metų. Galbūt jis gyvai nujautė tai, dėl ko jau cituotam Jakštui 1905 m. guodėsi profesionalus biblistas Juozapas Skvireckas, ką tik užbaigęs versti paskutinę Evangeliją: „Su kalba, rašyba – vargo begalo. Sviruojasi tuodu dalyku mūsų laikraščiuose, ir aš paskui juos sviruojuosi“¹⁴.

Jau 1903 m. pabaigoje Kauno kunigų seminarijos Šv. Rašto profesorius Juozapas Skvireckas džiaugėsi išvertęs pirmus *Evangelijos pagal Matą* skyrius, o 1906 m. Kaune jau išleistas pirmas jo vertimo bandymas – *Evangelijos ir Apaštalų darbai*. 1913 m., praėjus tik dešimtmečiui po Baranausko mirties, ten pat išspausdintas ir *Senojo Testamento* vertimo bei plačių komentarų pirmas tomas. Profesoriaus vertimas jo kartai tapo atskaitos tašku vertinant vyskupo Baranausko darbą. Skvireckas, kaip ir Baranauskas, Bibliją vertė iš lotyniškosios Siksto-Klemenso Vulgatos redakcijos¹⁵. Vis dėlto jų vertimo strategijos skyrėsi iš esmės. Tai vaizdžiai rodo pirmosios *Giesmių giesmės* eilutės (1, 2 = 1, 1Vg) iš: [1] Vulgatos teksto, [2] Baranausko 1902 m. vertimo¹⁶ ir [3] Skvirecko vertimo, išleisto 1923 m.¹⁷, sulyginimas:

[1] *Osculetur me osculi oris sui, quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentulae dilexerunt* (perf. ind. act.) *te*.

[2] Pabuczuoje manę pabuczawimu burnos sawo, nes geresnės yra krutys tawo ažu wyna, kwępianczos mostimis geriausiomis. Alywa iszpiłta wardas tawo: todel mergaitės pamyłęjō tawę.

[3] Tegul jis mane pabučiuoja savo burnos pabučiavimu, nes tavo mylėjimas geresnis už wyna; jis kwepi geriausiais tepalais. Tavo vardas išlietas aliejus; todėl mergaitės myli tave.

Akivaizdūs vertimų rašybos skirtumai. Žodžių tvarka Baranausko vertime identiška Vulgatos žodžių tvarkai („Alywa iszpiłta wardas tawo“), tuo tarpu Skvireckas ją transformuoja pagal dabar įprastą lietuvišką sintaksę. Nuo pat pradžios Skvireckas stengėsi vengti svetimybų, tuo tarpu Baranauskas – anot Jakšto,

¹⁴ Juozapo Skvirecko laiškas Aleksandrui Dambrauskui, Kaunas, 1905-04-16, (faksimilė), in: „Arki-vyskupo metropolito Juozapo Jono Skvirecko laišakai prelatui Aleksandrui Dambrauskui–Adomui Jakštui“, parengė Aldona Vasiliausienė, in: *Lietuvos Katalikų Mokslo Akademijos metraštis*, Vilnius, 2000, t. 16, p. 551.

¹⁵ Čia reikėtų dar kartą primygtinai atitaisyti jau Pauliaus Subačiaus pastebėtą ir išgalėjusį nesusipratimą – neva Baranauskas vertęs iš lenkiško Wujeko vertimo (pvz., Regina Mikšytė, *op. cit.*, p. 262–263; plg. Paulius Subačius, „Europa Antano Baranausko akimis“, in: *Lietuvos Katalikų Mokslo Akademijos metraštis*, Vilnius, 2003, t. 23, p. 105–106). Čia pagrindimui pakaks poros pavyzdžių: Gg 1, 6 *ne vagari incipiem post greges sodalium tuorum* verčiama „idant nepradėcza klaidot paskui galwijus draugės tawo“, nors lenkiškame tekste matome „paskui kaimenes“ – *za trzodami*; 1, 9 *monilia* verčiama „apikaklės“, nors lenkiškai yra abstraktesnis žodis *kleynoty*. Tolesnė vertimo analizė, tikime, taip pat pateikia pakankamos medžiagos šiai nežinia kuo grindžiamai nuomonei paneigti.

¹⁶ [Antanas Baranauskas], *Bibliją Rasztas Szwentas Seno ir Naujo Testamento. Isz lotiniszkos wulgatos Lietuwiszakai perguldytas su trumpais pareiszkinimais isz Kunigo Menokijaus ir kitu mokytu A. B. Seinų Wyszupo*, in: VUB RS, F1–F168.

¹⁷ *Swentasis Raštas Senojo ir Naujojo Įstatymo arba Testamento: su Vulgatos tekstu, vertė ir komento-rių pridėjo Juozapas Skvireckas*, t. 3: *Psalmių knyga. Patarlių knyga. Pamokslininkas. Giesmių giesmė. Išminties knyga. Ekleziastikas. Izaijo pranašystė*, (Šv. Kazimiero draugijos leidinys, Nr. 311), Kaunas: Šv. Kazimiero draugija, 1923.

„perdaug brangindamas senovę“ – daugelį jų gynė ir sąmoningai vartojo (matyt, sielovadiniais sumetimais – kitokių žodžių „žmonės nesupras“). Tai matyti ir pateiktame pavyzdyje: Baranausko „mostys“ ir Skvirecko „tepalai“. Dėl neteisingos hebrajiško žodžio vokalizacijos padaryta *Septuagintos* vertėjų klaida, perimta šv. Jeronimo (vietoje *dodim* – ‘meilė’, perskaityta *dadaim* – ‘[dvi] krūtys’) Baranausko verčiant išsaugota, nors ir su paaiškinimu jo pateiktame komentare, kad kalbama apie „meilę“, o Skvireckas tiesiog taiso Vulgatą, remdamasis hebrajišku originalu. Vulgatos lotyniškas veiksmažodis *dilexerunt* Baranausko ištikimai verčiamas būtuojų laiku, tuo tarpu Skvireckas pavartoja prasmei labiau tinkamą esamąjį laiką. Vis dėlto pažodinis lotyniško teksto perteikimas Baranauskui nebuvo savitiksliis. Jo vertime kartais susiduriame su gan ryžtinga Vulgatos transformacija. Antai versdamas *Pradžios knygos* pirmąjį skyrių, jis parodė nemenką kūrybiškumą. Antra šio skyriaus eilutė, kurioje pasakojama apie pasaulio „formavimo“ pradžią, yra iššūkis lietuviui (ir ne tik) vertėjui keliais atžvilgiais – pačioje Šv. Rašto pradžioje vartojamos hebrajiškos idiomos, kurias gan ištikimai išlaiko šv. Jeronimo vertimas (tarp jų priežodžiu tapęs hebrajiškas pirmapradžio chaoso apibūdinimas *tohu vavohu* = *inanis et vacua*), o poetiškas trinaris sakinyis perteiktas lietuviškai dažnai tampa nerangus ir neritmingas. Pateiksime pora naujausių lietuviškų vertimų iš hebrajų kalbos pavyzdžių ([1] Antano Rubšio trečio ekumeninio leidimo¹⁸, [2] Algirdo Jurėno vertimo¹⁹):

[1] O Žemė buvo padrika ir dyka, tamsa gaubė bedugnę, ir dvasia iš Dievo dvelkė viršum vandenų.

[2] Žemė buvo tuščia dykuma, tamsa gaubė gilius vandenis, ir Dievo Dvasia sklendė ant vandenų paviršiaus.

Dabar žvilgtelkime į [3] Baranausko vertimą, lygindami jį su [1] lotynišku originalu ir [2] lenkiška Wujeko versija:

[1] *Terra autem erat inanis et vacua, et tenebrae erant super faciem abyssi; et Spiritus Dei ferebatur super aquas.*

[2] A žiemia būtų pusta y próżna: y ciemności być nad głębokością: a Duch Boży unaszał się nad wodami.

[3] O žemė buvo tuszczą ir plika, ir tamsybės buvo ant weido gilybės; ir Dvasia Dievo sklen-deno ant wandenu.

Į akis pirmiausia krenta didesnė lietuviškojo vertimo (lyginant su lenkiškuoju) ištikimybė lotyniškam originalui: Wujekas nemini „bedugnės veido“, t. y. gelmės paviršiaus; neabejotina, kad Baranauskas šį idiominį pasakymą išsaugojo ne dėl aklo prisirišimo prie Vulgatos teksto, bet dėl jo poetinio vaizdingumo. Kita vertus, dailiai veik neišverčiamas hendiadis *inanis et vacua* (lenk. versta pažodžiui *pusta y*

¹⁸ Biblija, arba šventasis Raštas, 3-iasis pataisytas ir papildytas leidimas, *Senasis Testamentas*, iš hebrajų, aramėjų ir graikų k. vertė Antanas Rubšys; *Naujasis Testamentas*, iš graikų k. vertė Česlovas Kavaliauskas, redakcinė komisija Petras Kimbrys (spec. redaktorius) ir kt., Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2005.

¹⁹ Biblija: Naujas lietuviškas vertimas: *Senasis Testamentas ir Naujasis Testamentas*, iš hebrajų, aramėjų ir graikų k. vertė prof. dr. Algirdas Jurėnas, Duncanville, Texas: World Wide Printing, 2000.

próżna) Baranausko pripildomas naujos prasmės – žemė buvusi „tuščia ir plika“, kitaip sakant, gūdi, bevaisė, be augmenijos; tai raiškus negyvos primapradės dykynės apibūdinimas, ikvėptas gal ir to paties Menochijaus paaiškinimu²⁰. Ga-
nėtinai blankus, ką tik nori reiškiantis lot. *ferebatur* (jam ekvivalentiškas ir lenk. *unaszał się*), verčiamas gyvu veiksmažodžiu „sklendeno“. O sakinio ritmingumas ir eufonija iš tikro sugrąžina mums didįjį pasaulio sukūrimo epą, jau antikinio autoriaus nurodytą kaip pakylėtojo stiliaus pavyzdį (*De sublimitate* IX, 9). Pamėginkime grafiniu būdu išsiryškinti ritmą ir perskaityti frazę balsiai:

O žemė buwo	tuszcza ir plika,
ir tamsybės buwo	ant weido gilybės;
ir Dwasia Diewo	sklendeno ant wandenu.

Tolesnis tekstas, galima sakyti, galutinai sugriauna vertimo „pažodiškumo“ stereotipą. Lotyniško teksto (taip pat ir lenkiško vertimo) liepiamosios nuosakos beasmenė forma netikėtai keičiama lietuviška liepiamosios nuosakos antrojo asmens forma:

Pr 1, 3

[1] *Dixitque Deus: Fiat Lux. Et facta est lux.*

[2] Y rzekł Bóg: Niech się stanie światłość: y stała się światłość.

[3] Ir tarė Diewas: Stokis Szwiesa. Ir stojosi szwiesa.

Pr 1, 6

[1] *Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum, et dividat aquas ab aquis.*

[2] Y rzekł Bóg: Niech się stanie utwierdzenie między wodami, a niech przedzieli wody od wód.

[3] Tarė teipogi Diewas: Stokis twirtimas terpu wandenu, ir atskirk wandenis nog wandenu.

Tokios lytys nuosekliai išlaikomos per visą pasakojimą: „Tarė gi Diewas: Susirinkit wandenys [...]“ (*Pr 1, 9*), „Ir tarė: Zeldink žeme žolę zaluojanczą [...]“ (*Pr 1, 11*). Tai, regis, beprecedentis šių Biblijos vietų vertimo variantas, teikiantis netikėtų prasminių atspalvių.

Be abejo, ne visą Baranausko atliktą Biblijos vertimą lydėjo toks atidus apmąstymas. Vertėjas skubėjo, gal jusdamas, kad laiko turi ne per daug. Vietomis justi nuovargio žymės, galbūt atsispindinčios ir rankraštyje. Vis dėlto net ir vėlyvose knygos sužėri atradimai, verti vietos lietuviškųjų Biblijos vertimų chrestomati-
joje. Paimkime vieną posakį iš *Patarlių knygos* (anot Baranausko – „Priežodžių“); palyginimui dar prijungsim [4] Skvirecko vertimą. Tad skaitome *Pat 15, 1*:

[1] *Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitāt furorem.*

[2] Odpowiedź łagodna uśmierza gniew: ale mowa przykra pobudza.

[3] Atsakymas minkštas perlaužia pyktį: byla sziurszti ažudega.

[4] Švelnus atsakymas laužo rustybę, kieta šneka sukelia narsą.

²⁰ *Comm. ad loc.: Bez kształtu, bez rośliności, i innych organicznych istot.* Beje, Baranauskas versdamas komentarą sukonkretina: „Be dailumo, be želmenu ir jokių gyvulų“.

„Minkštas“ atsakymas regis lotyniškojo *mollis* vertinys (ne veltui Wujekas ir Skvireckas verčia „idiomiškiau“ – *łagodna*, „švelnus“). Tačiau Baranauskas stipriai perteikia paradoksą – minkštas atsakymas „perla užia pyktį“, tokia netikėta minkštumo galia – įveikti tai, kas kieta. Maža to, antroje pasakymo dalyje Skvireckas lieka prisirišęs prie lotyniško teksto: „k i e t a šneka“ tiksliai atitinka *sermo durus*, tuo tarpu Baranausko vertime pažodiškumas užleidžia vietą gyvumui: „byla sziurkszt i azudega“ (vargu ar yra atsitiktinumas, kad LKŽ būdvardis „kietas“ reikšmė 'šiurkštus' ir pan. iliustruojamas beveik išimtinai rašto kalbos pavyzdžiais).

Pabaigai tiesiog pasiskaitykime ištrauką, kurioje ganėtinai gerai atsiskleidžia Baranausko vertimo silpnybės ir stiprybės. Tai populiarus fragmentas iš *Patarlių knygos* 30, 18–33, rytietiškos išminties pavyzdys. Palyginimui pridedamas Vulgatos tekstas ir šio įvado autoriaus atliktas fragmento vertimas iš lotynų kalbos, nepretenduojantis nei į kokią nors savarankišką meninę, nei į mokslinę vertę²¹.

18. Trys yra daiktai sunkūs dėl manęs, ir ketvirtas su wisu nežinau.

19. Kelo arlo ant dangaus, kelo žalčio ant uolos, kelo eldijos widuj mariu, ir kelo wyro jauniskėj:

20. Toks yra ir kėlas žmonos swetimotėrės, suwalgiusios, ir apsisztuostant sau rubus sakanczos: Nepadariu nieko blogo.

21. Nuog triju daiktu dreba žemės ir ketwirtho negali iszturėt:

22. Nuog wergo karalaujanczo: nuog gluszo pasisotinusio duonos:

23. nuog neapkenczamos moteriskzės, isztekejusios ažu wyro: ir nuog tarnaitės tapusios tėwainę ponios sawo.

24. Keturi yra mažausi daiktai žemės, ir anys yra iszmingingesniais ažu iszmingingais:

25. Skrusdėlės, žmonija silpna, kuri sau ruosziasi peną piutyj:

26. Kiszkelys, wisotimė gležna, kuri dėst uofoj guolį sawo:

27. karalaus skerais neturi, ir wisi iszeit aibėmis sawomis:

28. woras rankomis ramstosi, ir gywena rumuose karalaus.

29. Trys yra, kurie gerai waikszczoja, ir ketwirthas, kuris žingsniuoja, įaimingai:

30. Lewas žwėru stipriausis, nieko pasitikt nebijo:

31. gaidys atsiraitęs strėnas: ir awinas, nei nėra karalaus, kuris jamui atsispirtu.

32. Yra, kuris pasirodė gluszu, budamas auksztyn iszkeltas: nes jei butu iszmanęs, butu sau burną ranką azukiszęs.

33. Kas gi stiprai spauda spenius melždamas pieną, isztrėszkia swiestą, ir kas smagiai sniurkszcza, iszspaudza kraują, ir kas pykdza rustybę, pakela nesutikimus.

18. Tria sunt difficilia mihi, et quartum penitus ignoro.

19. Viam aquillae in caelo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, et viam viri in adolescentia.

20. Talis est et via mulieris adulterae, quae comedit, et tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21. Per tria movetur terra, et quartum non potest sustinere:

22. Per servum, cum regnaverit: per stultum, cum saturatus fuerit cibo:

23. per odiosam mulierem, cum in matrimonio fuerit assumpta: et per ancillam, cum fuerit haeres dominae suae.

²¹ Cituojama ištrauka tekstologiškai ir dalykiškai problemiška; vertimas iš hebrajų kalbos dažnai remiasi konjektūromis, todėl netinka lyginimui, o Skvirecko tekstas gerokai nerangus, nepatogus neutraliesniam kontrastui sudaryti.

24. Quatuor sunt minima terrae, et ipsa sunt sapientiora sapientibus:
25. Formicae, populus infirmus, qui praeparat in messe cibum suum:
26. lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum:
27. regem locusta non habet, et egreditur universa per turmas suas:
28. stelio manibus nititur, et moratur in aedibus regis.
29. Tria sunt, quae bene gradiuntur, et quartum, quod incedit feliciter:
30. Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum:
31. gallus succintus lumbos: et aries, nec est rex, qui resistat ei.
32. Est, qui stultus apparuit, postquam elevatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.
33. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum, et qui vehementer emungit, elicit sanguinem, et qui provocat iras, producit discordias.

18. Trys yra man sunkūs nuvokti, o ketvirto – nė tiek nežinau:
19. erelio kelias danguje, gyvatės kelias per uolą, laivo kelias jūros viduriu ir vyro kelias jaunystėje.
20. Toksai ir svetimaujančios moters kelias – ji prisirijo ir šluostydama savo lūpas sako: „Nepadariau nieko blogo“.
21. Trys sukrečia žemę, o ketvirto ji negali pakelti:
22. karaliaujantis vergas, prisivalgęs kvailys,
23. pasibjaurėtina moteris, imama į žmonas ir tarnaitę, kai ji tampa savo ponios įpėdine.
24. Keturi yra žemės mažiausieji, ir jie išmintingesni už išminčius:
25. skruzdės, silpna padermė, bet per pjūtį pasirengia maisto,
26. kiškelis, bėjęs padaras, bet uolose įsitaisto guolį,
27. skėriai neturi karaliaus, bet visi į žygį traukia pulkais,
28. driežas kojomis kabinasi ir pasilieka karaliaus rūmuose.
29. Trys šauniai žingsniuoja, o ketvirtas laimingai žygiuoja:
30. Liūtas, žvėrių galingiausias, nieko nebijo susitikti,
31. gaidys, pasikaišęs skvernus²², ir avinas, nes nėra karaliaus, galinčio su juo varžytis²³.
20. Toksai vienas, pasirodęs kvailiu, buvo iškeltas į aukštybes: jei būtų supratęs, būtų burną ranka užsiėmęs.
33. Tasai, kuris smarkiai myga tešmenį, norėdamas išsunkti pieną, išspaus sviestą, tasai, kuris smarkiai šnypščia, iššnirpš kraują, tasai, kuris kursto pykčius, sukels rietenas.

Tikrai laisvai Baranauskas vertė Menochijaus komentara. Tiesą sakant, vargu ar jo parengtas komentaro tekstas vadintinas vertimu tiesiogine žodžio prasme. Veikiau tai komentaro adaptacija, vietojis perauganti į laisvą parafrazę. Ganėtinai sausos ir dalykiškos lenkiško teksto frazės vertime suskamba itin gyvai ir laisvai. Pasitenkinsime tik pora būdingesnių pavyzdžių. *Pr 1, 9* komentaruose, aiškinant žodį „Sausuma“ (lenk. *Sucha*) sakoma: „Žemė, buvusi klampi aptwinusi wändenimis, iszsiwertę eiksztę ir padzuwo“ (plg. *Ląd, ziemia, która wprzódy była błotnistą i pokrytą wodami; teraz została widzialna i przyprowadzona do właściwej suchości*); *Gg 1, 13* komentare skaitome: „Cypro medžu daug žela Syrijoje ir Palestinoje, gardžai kwėpianczais lapais isz kuriu isz trės z kĩa brangią kwėpianczą mostj cypro“ (plg. *Cyprys jest bardzo zwyczajne drzewko w Syryi i Judei, którego liście są bardzo pachnące. Z tego krzewu wyrabia się ole-*

²² Pažodžiui – „persijuosęs strėnas“.

²³ Orig. tekstas sugadintas, veikiausiai turėtų būti: „ir karalius, kai nėra galinčio su juo varžytis“.

jek który się cyprysowym zowie). Sudėtingas teologinis tekstas daugiur perteikiamas aiškiai ir įtaigiai, pavyzdžiui, alegorizuojantį paaiškinimą apie Sužadėtinės – Bažnyčios krūtis, t. y. *Senąjį ir Naująjį Testamentus* (kom. Gg 4, 5), Baranauskas verčia: „Apiskritos nuo tobulumo mokslo, rauswos nuo meilės, suketiję twirtumū tiesos, linksmos ir skaisczos nuo tulybės atsitikimu. [...] Abidwi balti lelijomis tiesos, skaisti ir szwenti paweiksłais gywatos, soti ir pilni sulczū pamoksłó“. Tad bendras Skvirecko išpūdis, tuoj po vyskupo mirties peržvelgus vertimo rankraštį, buvo pakankamai tikslus: „graži [?] senoviška ir grina kalba“²⁴.

Antano Baranausko Biblijos vertimas liko laiku nepaskelbtas. Panašiai kaip Jono Bretkūno ar Samuelio Boguslovo Chylinskio Biblijos. Tiesa, Bretkūno Šv. Rašto tekstas slapčiomis gyvavo kituose protestantų ir net katalikų vertimuose, nebaigta spausdinti Chylinskio Biblija buvo nuolat minima bibliografų ir balistikų, na, o Seinų vyskupo darbas liko kaip ir šešėlyje. Sunku pasakyti, kokią reikšmę būtų turėjęs šis Biblijos leidinys, jei būtų buvęs užbaigtas ir pasirodęs apie 1905 m. – tuoj po spaudos atgavimo, kaip ir buvo numatęs Baranauskas. Arba tuoj po nepriklausomybės atgavimo, trečiame dešimtmetyje, jau kaip kalbos paminklas. „Senosios kalbos formos neigijo jas gaivinančių naujų kontekstų“²⁵. Šiandien, kai rankraščio tekstas tampa prieinamas spausdintu pavidalu, galime pradėti rimtus ir nuoseklius tyrimus – ne tik kalbinius, bet ir Biblijos vertimų istorijos, literatūros, teologijos atžvilgiais. Šiuo trumpu įvadu tenorėta pakoreguoti įsigalėjusius stereotipus ar pasiūlyti idėmiau pažvelgti į vertimą be jo meto pragmatinio intereso. Be abejo, tai nėra „idealus“ vertimas (tiesa, toks ir tegali egzistuoti tik kritikų galvose), jam nesvetimi jau iškart po Baranausko mirties nurodyti trūkumai – sintaksės kopijavimas iš lotynų kalbos, pasenusios leksikos sumišai su barbarizmais vartojimas, savotiškas abejingumas adresatui – ar supras, ar pajėgs naudotis... Antra vertus, šie trūkumai buvo ne naivaus konservatizmo, nesugebėjimo ar neišmanymo padarinys; veikiau jie buvo sąmoningos vertimo strategijos vaisius. Matome, kad Baranauskui nei pažodiškumas, nei „senamadiškumas“ nebuvo savitiksliai. Tolesni tyrimai galėtų parodyti, kad pažodinio vertimo būta daug mažiau, negu mes įsivaizduojame, ir iš tikro vertėjas nestokojo nei kūrybiškumo, nei savirefleksijos.

VYTAUTAS ALIŠAUSKAS

²⁴ Juozapo Skvirecko laiškas Aleksandriui Dambrauskui, Seinai, 1902-12-29, (faksimilė), in: „Arki-vyskupo metropolito Juozapo Jono Skvirecko laišakai prelatui Aleksandriui Dambrauskui-Adomui Jakštui“, p. 533.

²⁵ Viktorija Daujotytė, *op. cit.*, p. 79.

Antano Baranausko Biblijos vertimo rankraščiai

I. Biblija. Rasztas Szwentas Seno ir Naujo Testamento (BarB)

Rankraštis saugomas Vilniaus universiteto Bibliotekos Rankraščių skyriuje. Jis įdėtas į baltais raiščiais užrišamą pilką kartoninę dėžę, drobę imituojančia pilka sintetine juostele apklijuotais kampais ir lenkimo vietomis; be mažesnės apimties rankraščiams būdingo aplankalo-formuliario. Dėžės viršelio viršutiniame kairiajame kampe yra pieštuku užrašyta rankraščio signatūra F1-F168; dėžės nugarėlės viršuje – pieštuku užrašyta rankraščio signatūra F1-F168.

FORMULIARAS. Atskira formuliario kortelė (1971 m. forma) įdėta tarp priešlapių p. [I] ir p. [II]. Formuliero duomenys: šifras – F. 1 – F 168, lapų skaičius – 1531; rankraščio tvarkytojas nenurodytas. Rankraščiu naudojosi: Kibartas (1990-01-15), A. Katilius (1991-08-08), R. Mikšytė (1993-01-15), Alekna (1994-04-26), V. Gasičiūnas (1994-08-30), A. Gudauskas (1999-01-12), A. Prašmantaitė (2002-10-25), B. Speičytė (2004-03-18), B. Kabašinskaitė (2005-09-13), K. Rupeikaitė (2005-12-21), B. Kabašinskaitė (2006-10-03), M. Vaicekauskas (2007-05-10), I. Čiužauskaitė (2007-07-24), R. Petrokienė (2008-03-27).

ĮRIŠIMAS. Rankraštis įrištas į storus medinius viršelius (38×23), aptrauktus juodu kolenkoru, nugarėlė ir viršelių kampai – juoda oda. Rankraščio storis – 9,3 cm. Kaptalai raudonų ir geltonų siūlų. Nugarėlės viršutinėje dalyje aukso spalva išpausta „RASZTAS SZWENTAS | SENO TESTAMENTO | A. BARANAUSKO VERTIMAS“. Nugarėlės apačioje priklijuota balta apdriskusi stačiakampė lipdė su tamsiai mėlynu rašalu ranka užrašyta rankraščio signatūra „F | 168“ (4,4×8,1). Apatinio viršelio viršutiniame dešiniajame kampe balta apiblukusi stačiakampė VUB lipdė su rankraščio signatūra „Vilniaus | Valstybinio | Universiteto | Mokslinė | Biblioteka | F 168“ (2,6×6,1); užrašas lipdėje atspausdintas, signatūros numeris įrašytas ranka mėlynu išsiliejusiu rašalu.

Rankraštis įrištas susiuvant ir suklijuojant lankus. Visus rankraščio lankus sudaro per pusę perlenktas 1 didelis lapas, išskyrus p. 5–6 (36,8×22,5), kuris įrištas į visą rankraštį vieną lapą priklijavus prie popieriaus atraižos. Rankraščio formatas *in folio* 36,8×22,8 cm (svyruoja tarp 36,8/36,9×22,5/22,6/22,7/22,8/22,9) (sulenktas per pusę 1 45,6×36,8 lapas). Lankai susiūti plonu baltu siūlu. Dažniausiai pasikartojantys dygsniai – 2 trumpi – 2 ilgi – 2 trumpi; kai kurie dygsniai prairė (retai). Kai kuriose vietose įrišimas prairės: apačioje tarp pirmojo viršelio priešlapio, nežymiai tarp p. 12 ir p. 13, per visą rankraštį tarp p. 1524 ir p. 1525. Rašant tekstą popieriaus lapai jau buvo sulankstyti, bet, atrodo, dar neįrišti. Kai lankas buvo sulenktas ne per patį vidurį (paklaida iki 0,4) ir rašant dešiniajame lape pasiekiamas dešinysis kraštas, kartais žodžio pabaiga „užlipa“ ant kito lapo, pavyzdžiui, p. 373 ir p. 375, p. 633 ir p. 635. Ne lankų ribose tokių dalykų nepastebėta.

Rankraštis *BarB* buvo įrištas Juozo Tumo iniciatyva Kaune, kai jis pateko į Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Muziejų, kitaip dar vadintą Rašliavos muziejumi, tarp 1923 (muziejaus įkūrimo) ir 1927 m. (informacijos apie rankraštį spaudoje)¹.

POPIERIUS. Rankraščio popierius gelsvas, kietas, slidokas, be popieriaus gamintojo ženklų.

POPIERIAUS DEFEKTAI. Kai kuriuose popieriaus lapuose esama rusvų dėmių (šlakų): p. 73–78 viršutinės dalies centre išoriniame lapo krašte; p. 83₁₉–84₂₁ centre; p. 190₂₀ centre; p. 191₁₇ centre; p. 192_{16/17} centre, nuo šios dėmės pateko ir ant kitų puslapių, panašu, kad tai gali būti apdege (nuo žvakės?); p. 290₄₆ eilutės pabaigoje; p. 325–326 viršutinėje dalyje išoriniame krašte; p. 327_{30/31} eilutės pradžioje; p. 388₉ ant 10 žodžio (toliau vartojama santrumpa ž); p. 472₄ eilutės pradžioje kelios dėmės; p. 847 kiek žemiau centro kairiajame krašte; p. 962₁₈₋₁₉ centre; p. 977–992 išoriniame viršutiniame kampe; p. 1303₅₆₋₅₈ centre; p. 1305₅₂₋₅₃ centre, ant jų rašant liejosi rašalas; p. 1347₄₇–1348₄₃₋₄₄ apatinėje dalyje. P. 1303₅₆₋₅₈ eilutės centre ir p. 1305₅₂₋₅₃ eilutės centre gelsvos dėmės. Kai kuriuose lapuose esama išiliejusių šiukšlių: p. 327₃₅ eilutės pradžioje ruda šiukšlė; p. 328₃₂ eilutės pabaigoje ruda šiukšlė; p. 1271₁₆ virš 10ž ruda šiukšlė; p. 1272₂₀ virš 2ž ruda šiukšlė; p. 1393₂₂ ruda šiukšlė, bandyta skusti; p. 1476₃₆ po 5ž ruda šiukšlė. P. 342₄₄ ant 3ž rudos klijų liekanos. P. 1348₄₃₋₄₄ ant 4ž gelsva riebalų dėmė, rašalas išsiliejęs; p. 1347 persigėrusi ta pati dėmė.

Tuščio puslapio p. 751 viduryje vos žemiau centro yra ruda maždaug 3,3–3,5 cm skersmens apvali dėmė, žemiau (persidengia – dalis „užlipa“ ant dėmės) atsispaudęs antspaudų reljefas. Antspaudas neidentifikuojamas, išpaude matyti herbas su ereliu ir neįskaitomos rusiškos raidės; plg. su priešlapyje p. [III] priklijuoto voko rudo lako Volkovysko dekanų antspaudu su Rusijos imperijos herbu. Ruda dėmė ant popieriaus lapo gali būti atsispaudęs ar persigėręs antspaudų lakas antspauduojant laišką ar voką – dėmės skersmuo atitinka lako antspaudų skersmenį, antspaudų reljefas – taip pat antspauduojant.

KITOS ŽYMĖS. P. 5₂₀₋₂₁ kiek į viršų nuo vidurio centre 14 musių „nutupėjimo“ žymių (puslapis buvo paliktas atverstas ilgesnį laiką?); taip pat p. 716 apačioje dešinėje 5, p. 1152 apatiniame kairiajame krašte 7, p. 1425 apatiniame kairiajame krašte 6 tokie „ženklai“.

RAŠALAS. Visas rankraštis Baranausko rašytas juodu rašalu, kartais ryškesniu, tamsesniu, kartais blankesniu, yra liejimų. Atskirose vietose rašyta storiau, susitepus ar prisivėlus plunksnai. Esama paryškinimų, kai užrašoma iš naujo ant tų pačių raidžių. Šv. Rašto knygų vertimo pradžios ir pabaigos datos įrašytos pieštuku; yra pavienių taisyčių ir pabraukimų pieštuku; taip pat keli mėlyno pieštuko brūkšniai.

Rankraščio būklė gera.

¹ Juozas Tumas, „Rašliavos Muziejus“, in: *Lietuvis: Visuomenės, politikos, ekonomijos ir literatūros dienraštis*, Kaunas, 1927-09-13, Nr. 203, p. 2; kartota: [Juozas Tumas], „Rašliavos muziejus“, in: *Vaižgantas, Raštai*, t. 14: *Literatūros istorija, 1899–1933*, parengė Laima Armatkevičiūtė, Ilona Čiužauskaitė, vyr. redaktorius Vytautas Vanagas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002, p. 212.

RAŠYSENA. Rankraštyje Šv. Rašto vertimo Baranausko raštas smulkokas, paaiškinimų dar smulkesnis, eilutės tankesnės (nors ne visame tekste – pvz., p. 948 *Est* 13 paaiškinimai užrašyti kaip ir pagrindinis tekstas), tačiau aiškiai ir lengvai įskaitomas.

PUSLAPIO STRUKTŪRA. Vidutiniškas eilučių skaičius pilname puslapyje – 51 eilutė. Dešinioji puslapio paraštė nedidelė, neplati, kairiosios iš viso nėra – rašoma iki krašto. Nauja eilutė ar skaičiumi pažymėtas dėstymo punktas atitrauktas. Šv. Rašto knygų pavadinimai, skyriai, paaiškinimai rašomi eilutės centre, nuo teksto atskiriant eilutės ar kelių tarpais.

NUMERACIJA. Rankraščio puslapiai numeruoti ne pradedant rašyti puslapi, o iš karto didesnę jų dalį. Tai rodo rašalo intensyvumo skirtumas pirmosiose puslapių eilutėse ir puslapių numeracijos skaičiuose. Rankraščio puslapių numeracijos skaičiai rašomi kiekvieno puslapio viršutiniame išoriniame (kairiajame ar dešiniajame) kampe. Rankraščio pradžia (p. 1–8) numeruota ne Baranausko; p. 1, 2, 3, 4 sunumeruoti pieštuku, p. 5, 6, 7, 8 juodu rašalu; po skaičių taškas nedėtas. Toliau (p. 9–1528) visa numeracija Baranausko ranka juodu rašalu kaip ir visas rankraštis. Po numeracijos skaičių paprastai Baranausko dėtas taškas, išskyrus p. 19, 42, 45, 47, 81, 85, 126, 127, 137, 138, 141, 158, 159, 178, 179, 180, 189, 190, 197, 198, 209, 217, 221, 222, 223, 237, 243, 255, 261, 270, 274, 277, 281, 298, 299, 343, 345, 354, 358, 370, 378, 382, 386, 387, 397, 406, 407, 414, 416, 419, 430, 431, 434, 446, 450, 458, 461, 477, 480, 486, 487, 490, 491, 495, 513, 514, 515, 523, 549, 584, 589, 652, 659, 663, 664, 665, 667, 676, 677, 679, 680, 697, 707, 713, 715, 717, 720, 724, 735, 745, 750, 765, 769, 780, 804, 843, 867, 875, 877, 888, 897, 904, 907, 908, 909, 911, 927, 949, 981, 985, 1001, 1149, 1157, 1177, 1182, 1185, 1187, 1197, 1201, 1215, 1222, 1236, 1237, 1240, 1249, 1265, 1277, 1281, 1309, 1335, 1357, 1367, 1377, 1379, 1386, 1387, 1397, 1409, 1417, 1427, 1437, 1453, 1457, 1487, 1497, 1524. Kai kurie numeracijos skaičiai taisyti: p. 57 ← 66, p. 61 – 1 ← 5, p. 210 – 1 ← 0, p. 337 – 7 ← 6, p. 569 – 5 ← 4, p. 850 – 8 ← 3, p. 1460 – 4 taisytas. Kai kurie puslapių numeracijos skaičiai paryškinti: p. 1310 – ²¹; kai kurie skaičiai užrašyti ant išskustos vietos: p. 804, p. 1322 – ²². Kai kurie puslapių numeracijos skaičiai yra sutepti (nuo prisilietimo rankomis, kitu popieriaus lapu, plunksna, plunksnai liejant rašalą, neišdžiūvus rašalui užvertus lapą etc.): p. 305, 371, 423 – 42, 454, 557 – 57, 579, 601, 608, 639, 674–675, 686–687 užvertus lapus, 706 – 0, 721, 722, 730, 747, 755, 786–787, 878, 894–895, 906, 971, 1151, 1156 – 5, 1171 – 7, 1202 – 02, 1250 – 25, 1251 – 251, 1298 – 8, 1321, 1322 – 22, 1323, 1480 – 0. P. 1225 skaitmenu 1225 viršutinė dalis užrašyta („užlipusi“) ant p. 1227. Puslapių numeracijoje skaitmuo 7 Baranausko rašytas nenuosekliai – kartais 7, kartais 7 su brūkšneliu (šios publikacijos tekste tai neatspindima), pavyzdžiui: p. 570 ir 571, p. 572 ir 573, p. 772 ir 773, p. 774 ir 775, p. 776 ir 777, 778 etc.

PRIEŠLAPIAI. Rankraščio įrišimas turi priekinius ir galinius priešlapius.

Pirmasis tuščias priešlapis p. [I] priklijuotas prie viršutinio viršelio antrosios pusės. Antrojo priešlapis p. [II] viršutinėje kairėje pusėje yra violetinis stačia-

kampis antspaudas „Hum. Mok. Fak. | MUZIEJUS | Nr. 2378 Ser. 3“ (1,5×4,1); „2378“ įrašyta ranka juodu rašalu, „3“ – ranka raudonu pieštuku. Kiek žemiau to paties antspaudo kontūrai – neatspaustas atvirkščias antspaudas, be įrašų. Apatinėje kairėje lapo pusėje prie paties krašto vyšninės spalvos apvalus antspaudas „VYTAUTO | DIDŽ. UNIV. | BIBLIOTEKA“ (ø 2,5); įrašas centre. Kiek žemiau atspausa rankraščio signatūra „F 168“; „F“ – violetiniu spaudu, „168“ – juodu spaudu. Puslapio apačioje kairėje pusėje, kiek toliau nuo krašto, violetinis apvalus antspaudas „Vilniaus | Universiteto | Biblioteka“ (ø 2); įrašas centre. Šalia ranka juodu rašalu įrašytas inventorinis numeris „Inv. 162“.

Trečiajame priešlapyje p. [III] priklijuotas perpjautas Volkovysko dekanato laiško iš Volkovysko vokas (13×19). Juodame apvaliame Suvalkų gubernijos Volkovysko pašto antspaude „з ВОЛКОВЫШКИ СУВАЛК. Г. з | ПОЧТ. ТЕЛ. КОНТ.“ (ø 2,7; įrašas ratu palei vidinį kraštą) siuntimo data nėra gerai išžiūrima – „??? II 4“; metų skaičiai neatsispaudę. Pirmieji du metų skaičiai atstatomi pagal gavimo antspaudą – 19?? (žr. toliau). Laiškas adresuotas:

Въ Канцелярію Сейнской Р. Католической |
Духовной Консистоіи |
Въ г. Сейны |

№ 90 |
Отъ Декана |
Волк деканата | |

Antroje voko pusėje yra juodas apvalus Suvalkų gubernijos Seinų pašto antspaudas „1 СЕЙНЫ СУВАЛК. [Г.] [I] | ПОЧТ. [ТЕЛ. КОНТ.]“ (ø 2,7; įrašas ratu palei vidinį kraštą) su „19?? II 6“ gavimo data; antrieji du metų skaičiai neatsispaudę. Vokas užantspauduotas rudo lako apvaliu Volkovysko dekanato antspaudu su Rusijos imperijos herbu viduryje „СУВАЛКСКАЯ ГУБЕРНІЯ | ДЕКАНЪ ВОЛКОВЫШСКАГО РИМСКО-КАТОЛИЧ. ДЕКАНАТА“ (ø 3,3; įrašas ratu palei vidinį kraštą).

Voko antspaudavimo metai, t. y. tikslios siuntimo ir gavimo datos, nustatytos pagal voko vidinėje pusėje esantį tekstą ir patį rankraštį. Voko vidinėje pusėje esantis tekstas liečia Šv. Rašto *Karalių knygas*; vokas išsiųstas vasario 4 d., gautas vasario 6 d. Pačiame rankraštyje Baranauskas žymėjo, kada pradėjo ir kada baigė versti Šv. Rašto knygas: „Treczoja Kniга Regum (Karalu.)“ pradėta 1902 m. sausio 28 d. („28. I. 1902.“; p. 643, viršutiniame kairiajame kampe pieštuku) ir baigta 1902 m. vasario 9 d. („9. II, 1902“; p. 697, apatiniame dešiniajame kampe pieštuku), „Ketwiroja Kniга Regum (Karalu.)“ pradėta 1902 m. vasario 9 d. („9. II, 1902.“; p. 698, viršutiniame kairiajame kampe pieštuku) ir baigta 1902 m. vasario 19 d. („19. II. 1902.“; p. 750, apatiniame kairiajame kampe pieštuku). Susiejus antspauduose matomus skaičius, tekstą voko vidinėje pusėje bei Trečiosios ir Ketvirtosios *Karalių knygų* vertimo datas, voko antspaudų datos būtų tokios: išsiųsta 1902 m. vasario 4 d., gauta 1902 m. vasario 6 d.

Perpjauto voko išskleistoje vidinėje pusėje (26×19) Baranausko ranka juodu rašalu įrašytas tekstas lietuvių ir lenkų kalbomis, liečiantis įvadą ir komentarus *Karalių knygomis*:

Sziosę Karalu Knięgosę Dwasia Szwenta waidena paweiksłą Bažny- | czos szwentos,² Kristaus Wieszpates pastatytos ant uołos Szwento | Petro. Prisakytu buwo garbinti Diewą wienoję Jerusalemo bažnycoje, | ženklinant, jog wienoję Kristaus Bažnycoje bus tikroja garbė Diewo. | Atsiskyrimas deszimties gentiju nuo Jerosolimos³ ir suklydimas Israelitu | garbinusiu aukso werszius ir bałwonus, kłaūsiusiu netikruju prana- | szu, ženklino, jog isz Bažnyczos iszeis, atsiskirs nuo jos, ir sawą | swietiszką dwasią suklys wisos kurios buwo, yra ir bus erezijos, | wisi suklydėlai tikėjimę ir atsiskyrėlai nuo wienybės Bažnyczos, sta- | tydami aukszczaus ažu Ewangeliją sawo protą⁴, kłaidžus pramanytus | mokšus⁵ Kankys Samari- | jos ir sunaikymas jos karalystės weiks- lina⁶ wargus ir kan- | kis nuo Diewo kritusias, krintanczas ir krisiusias ant gimi- | niu suklydusiu tikėjimę ir nepakłusnu Dwasiai Szwentai | kылanczai wisados szwentoje Bažnycoje. |

Karalystė Dowido |
atsiskyrimas 10. gentiju. |
Auksztumos bałwonu ir trakai. – |
Auksztumos Diewui tikram. – |
Kunigystė Aarono, kunigai ir lewitai, |
Apieros: ką, kaip ir kur apierawoti. |
Pranaszai. |

Wujek: Kościół i zbór. (ołtarze, kapłany, |
pożytki doczesne i cielesność. |
ceremonije Geroboama, święta, wyżyny, kapłany |
nie z pokolenia Lewi, |
Duch szatański pseudoproroków, |

Bóg posyłał wielkie proroki Eliasz, Elizeusza, Micheaszaita. | nie słuchano. – Karanie kacerzy – Niebyło żadnego dobrego króla | od Jeroboama począwszy – Judy ostatecznie nieodrzucał. – ||

Teksto ant voko santykis su Šv. Rašto vertimo ir komentarų tekstais reikalautų atskiرو įdėmesnio tyrimo. Keltinas klausimas, ar šis (o gal ir kiti, kol kas nežinomi) tekstas nėra Baranausko vertimo juodraštinė, pasirengimo jam medžiaga?

To paties priešlapio p. [III] apatinės dalies centre yra violetinis antspaudas „194?“; ketvirtas skaičius neatsispaudęs. Pagal analogijas su kitais VUB rankraščiais ir knygomis, daugiausia perkeltomis iš Vytauto Didžiojo universiteto Bibliotekos, taip pat su Baranausko *Psalmių knygos* rankraščiu (f. 1, b. F111), turėtų būti „1948“. Šiuo atveju tai bibliotekos inventorizacijos data. Virš priklijuoto voko nuo rankraščio p. 1 yra atsispaudęs juodu rašalu rašytas atvirkščias skaičius „2378“.

Visi galiniai priešlapiai p. [IV], [V], [VI] yra tušti.

ANTRAŠTINIS LAPAS. Viršutiniame dešiniajame puslapio p. 1 kampe, kaip ir priešlapyje p. [II], yra violetinis stačiakampis antspaudas „Hum. Mok. Fak. |

² Išbrauktas žodis *pas*.

³ Plg. *BarB* p. 533²⁸⁻²⁹: „Atsiskyrimas de- | szimties gentiju nuog Karalystės Judos [...]“.

⁴ Žodis įterptas viršuje.

⁵ Išbraukta dalis sakinio: , *teip wadinamą swietiszką kulturą*.

⁶ Išbrauktas žodis , *jog*.

MUZIEJUS | Nr. 2378 Ser. 3^a; „2378“ įrašytas ranka juodu rašalu, „3“ – ranka raudonu pieštuku. Po šiuo antspaudu yra Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos rankraštyno signatūra „Rš 26“; „Rš“ įrašyta ranka pieštuku, „26“ – juodas spaudas. Viršutinėje puslapio dalyje centre Baranausko ranka juodu rašalu užrašytas rankraščio pavadinimas:

Biblija |
 Rasztas Szwentas |
 Seno ir Naujo Testamento. |
 Isz lotiniszkos wulgatos |
 Lietuwiszkaï perguldytas |
 su trumpais pareiszkinimais |
 isz Kunigo Menokijaus ir kitu mokytu |
 A. B. Seinû Wyskupo. ||

Puslapio apačioje kairėje pusėje yra violetinis apvalus antspaudas „VYTAUTO | DIDŽ. UNIV. | BIBLIOTEKA“. Pačioje puslapio apačioje kairėje pusėje Baranausko ranka pieštuku įrašyta data „4. IX, 1901.“ – Šv. Rašto vertimo pradžios data.

DATAVIMAS. Visame rankraštyje Baranauskas pieštuku įrašydavo datas, kada pradėdavo ir kada baigdavo versti atskiras Šv. Rašto knygas. Rankraštis buvo pradėtas 1901 m. rugsėjo 4 d. („4. IX, 1901.“; p. 1). Rankraštis nutrūko Baranausko mirties dieną – 1902 m. lapkričio 26 d.; paskutinė knyga „Threnai, | tai yra | Raudojimai | Jeremijosziaus Pranaszo.“ pradėta 1902 m. lapkričio 22 d. („22. XI. 1902.“; p. 1523). Žemiau pateikiama viso rankraščio *BarB* datų ir Šv. Rašto knygų vertimo lentelė.

ŠV. RAŠTO KNYGŲ VERTIMO DATŲ LENTELĖ

Psl.	Data	Vieta	Šv. Rašto knyga
1	4. IX, 1901.	akkr ⁷	Biblija
2			Kniga Genesis (Gimimas)
123	28. IX, 1901.	akkr	
125	28. IX, 1901.	vkkr	Kniga Exodus (Iszejimas.)
212	17. X, 1901.	akkr	
213	17. X, 1901.	vkkr	Kniga Leviticus. (Lewitiszka).
272	29. X, 1901.	cdkkr	
273	29. X, 1901.	vkkr	Kniga Numerorum. (Skaiczu).
352	13. XI, 1901.	akkr	
353	13. XI, 1901.	vkkr	Kniga Deuteronomii (Antro Zokono.)
426	30. XI, 1901.	akkr	

⁷ a – puslapio apačia, v – puslapio viršus, cd – centrinė puslapio dalis, ad – apatinė puslapio dalis, kkr – kairės pusės kraštas.

429	<u>1. XII. 1901.</u>	vkkr	Intwedimas Knigon Josues.
430			Kniga Josue.
476	<u>10. XII. 1901.</u>	vkkr	
477	<u>10. XII. 1901</u>	vkkr	Intwedimas Knigon Sudžu.
478			Kniga Judicum (Sudžu).
524	<u>21. XII. 1901.</u>	akkr	
525	<u>21. XII. 1901.</u>	vkkr	Intwedimas Knigon Ruth
525			Kniga Ruth.
532	<u>23. XII. 1901.</u>	akkr	
533			Intwedimas Keturiosna knigosna karalu.
534			Pirmoja Kniga Regum (Karalu.)
594	<u>18. I. 1902.</u>	akkr	
595	<u>19. I. 1902.</u>	vkkr	Antroja kniga Regum (Karalu).
642	<u>28. I. 1902.</u>	akkr	
643	<u>28. I. 1902.</u>	vkkr	Treczoja Kniga Regum (Karalu.)
697	<u>9. II. 1902.</u>	adkkkr	
698	<u>9. II. 1902.</u>	vkkr	Ketwirtinga Kniga Regum (Karalu)
750	<u>19. II. 1902.</u>	adkkkr	
753	<u>19. II. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas Dwiejosna knigosna Paralipomenon
753			Kniga pirmoja Paralipomenon. (Likusiu daiktu.)
800	<u>28. II. 1902</u>	akkr	
801	<u>28. II. 1902.</u>	vkkr	Antroja Kniga Paralipomenon. (Likusiu daiktu.)
854	<u>10. III. 1902.</u>	akkr	
855	<u>10. III. 1902</u>	vkkr	Intwedimas dwiejosna knigosna Ezdrosziaus.
856			Kniga pirmoja Ezdrosziaus.
872	<u>14. III. 1902.</u>	cdkkkr	
873	<u>14. III. 1902.</u>	vkkr	Kniga Nehemijosziaus wadinama antrąją Esdrosziaus.
896	<u>19. III. 1902.</u>	akkr	
897	<u>19. III. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas knigon Tobijosziaus.
897			Kniga Tobijosziaus.
913	<u>22. III. 1902.</u>	akkr	
914	<u>22. III. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas knigon Judith.
914			Kniga Judith.
932	<u>26. III. 1902.</u>	adkkkr	
933	<u>26. III. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas knigon Esther.
933			Kniga Esther.
952	<u>3. IV. 1902.</u>	adkkkr	
953	<u>3. IV. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas knigon Jobo.
953			Kniga Job.
1004	<u>15. IV. 1902.</u>	cdkkkr	
1141	<u>1902. V. 26.</u>	vkkr	Intwedimas knigon Priezodziu (Proverbiorum).
1141			Kniga Proverbiorum (Priezodziu).
1176	<u>1902. VI. 18.</u>	adkkkr	
1177	<u>1902. VI. 19.</u>	vkkr	Intwedimas Knigon Ekklezijastes.
1177			Kniga Ekklezijastes.
1192	<u>29. VI. 10[9]2.</u>	cdkkkr	

1193	<u>30. VI. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas knigon Canticum Canticorum (Giesmės Giesmių)
1193			Canticum Canticorum Salomonis. I
1208	<u>11. VII. 1902.</u>	akkr	(Giesmė Giesmiu Salomono.)
1209	<u>11. VII. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas knigon Iszminties (Sapientiae).
1209			Kniga Iszminties (Sapientiae).
1240	<u>27. VII. 1902.</u>	adkk	
1241	<u>28. VII. 1902</u>	vkkr	Intwedimas Knigon Ekklezijastiko.
1241			Ekklezijastikui Jezaus Sunaus Siracho I Priekalba.
1242			Ecclesiasticus (Ekklezijastikas)
1336	<u>4. IX. 1902.</u> AM.D.GI.	cdkk	
1337	<u>5. IX. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas Knigosna Pranaszysczu.
1338			Izajoszius Pranaszas.
1339			Pranaszysztė Izajosziaus.
1436	<u>17. X. 1902.</u>	akkr	
1437	<u>18. X. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas knigon pranaszysztės Jeremijosziaus.
1438			Pranaszysztė Jeremijos (Jeremijosziaus.)
1522	<u>22. XI. 1902.</u>	akkr	
1523	<u>22. XI. 1902.</u>	vkkr	Intwedimas knigon Threnu arba Raudu Jeremijosziaus
1523			pranaszo.
			Threnai, I tai yra I Raudojimai I Jeremijosziaus Pranaszo.

RANKRAŠČIO APIMTIS. Paprastai autoriaus stengtasi prirašyti visą puslapį iki galo, tačiau esama tuščių ar ne iki galo prirašytų puslapių. Tušti puslapiai: p. 2, 427, 428, 476, 751, 752. Ne iki galo prirašyti puslapiai: p. 124 – 1/4 teksto, 212 – 2/3, 272 – 1/3, 426 – 1/2, 524 – 1/2, 532 – 1/3, 642 – 3/4, 750 – 3/4, 854 – 2/3, 872 – 2/3, 896 – 2/3, 913 – 3/4, 932 – 3/4, 952 – 3/4, 1004 – 1/2, 1176 – 3/4, 1192 – 2/3, 1208 – tuščia puslapio pabaiga, 1240 – 3/4, 1336 – 1/2, 1436 – 3/4.

Rankraštis *BarB* apima p. 1–1528 (formuliare nurodytas lapų (puslapių) skaičius 1531). Tačiau jame trūksta p. 1005–1140 – *Psalmių knygos* (užfiksuota Juoza Tumo; žr. toliau). Toliau tekstas prasideda nuo p. 1141 viršaus. Taigi tikroji rankraščio apimtis, neskaičiuojant tuščių puslapių ir trūkstamos – *Psalmių knygos* – dalies, yra 1386 puslapiai.

RAŠALO DĖMĖS. Rankraštyje esama juodo rašalo dėmių: p. 4_{25–26} viduryje atsispaudusios dėmės, bet ne nuo p. 5; p. 4 apačioje kairiajame kampe sutepta rašalu; p. 426 apatinėje dalyje kairėje pusėje; p. 427 apatinėje dalyje dešinėje pusėje (atsispaudę nuo p. 426); p. 1001_{42, 50'}; p. 145_{29–30'}; p. 368₄₁ eilutės pabaigoje; p. 497₂₄ ant 1ž; p. 497_{21–22} eilutės pradžioje prie krašto; p. 704–705 apatiniame krašte centre; p. 870₃₇ eilutės pradžioje.

Rašalu sutepti puslapiai: p. 93₂₇ 5ž užbraukytas, tada nubraukta (brūkštelta) ranka; p. 141₃₀ skaičius „2“ nubrauktas; p. 234₆ 3ž „mėnesinio“ nubraukta; p. 500₂₇ 3ž „Abimelechui“ sutepta; p. 503₁₉ 7ž „*tawas*“ – brūkšnys nubrauktas į viršų; p. 604_{20–21} eilutės pabaigoje žodžiai sutepti (sušlapinti?); p. 660₃₅ skaičiai „51.“ ir

5ž nubraukti; p. 660₅₀₋₅₁ nubraukti žodžiai; p. 739₃₂ 3–4ž nubraukti; p. 744₂₀ 2ž nubrauktas; p. 788₄₆ 4ž nubrauktas; p. 788₄₇ 2ž nubrauktas; p. 798₅₅ 2–3ž nubrauktas; p. 968 viršutiniame krašte centre sutepta; p. 996 apatiniame krašte centre sutepta; p. 1212₂₅₋₂₆ sutepti rašalu ar nubraukti ranka dviejų eilučių paskutiniai žodžiai; p. 1212₃₆₋₃₈ kairėje trijose eilutėse nubraukti 5 žodžiai; p. 1212₄₂₋₅₇ visas apatinis puslapis ketvirtis suteptas rašalu – brūkštelta ranka, popieriumi ar kitu daiktu per neišdžiūvusį rašalą arba brūkštelta šlapiu daiktu per rašalu rašytą tekstą; šioje vietoje yra paryškinių, pavyzdžiui, p. 1212₄₃ – „Auszczaus“ užrašyta ant skustos vietos, p. 1212₅₇ – paryškintos raidės žodyje „sekanczame“; p. 1337₉₋₁₀ž nubraukti.

P. 5₂₄₋₂₅ dešiniajame krašte; p. 244 viršutiniame krašte; p. 872 centre dešinėje pusėje yra rašaluoti piršto antspaudai (Baranausko?).

P. 124 dešiniajame krašte centre sutepta raudonu rašalu.

P. 1154₉₋₁₁ centre nutiškęs lašas, rašalas „išsplaukęs“.

SKUTIMO ŽYMĖS. Rankraščio tekste esantys braukymai, taisymai, išbraukti žodžiai, žodžių grupės, pastraipos fiksuojami teksto komentaruose. Kai kurias tekste esančias taisytinas, klaidingas, blogai ar neteisingai užrašytas vietas, rašalo dėmes Baranauskas ne taisė užbraukdamas, užrašydamas viršuje ar kitaip, o tas vietas išskuto ir vėl toje pačioje vietoje (ant viršaus) užrašydavo reikiamus žodžius, raides: p. 95₃₀ 6ž „susimītes“; p. 101₃₂ 6ž „parduost“; p. 119₄ 10ž „atgal“; p. 148₂₁ 10–11ž „pusiu duru“; p. 156₄₄ 8ž „szupulī“; p. 188₆ 6ž „krutinėlę“; p. 231₄₇ 2ž „sperklus“; p. 231₄₈ 5ž „sperklu“; p. 231₅₁ 4ž „sperklu“; p. 267₁₅ 1ž „sēmene“; p. 286₃₀ 8ž „Nazarėjo“; p. 286₃₄ 6ž „Nazarėjas“; p. 286₃₅ 4ž „Nazarėjo“; p. 300₃₄₋₃₉ „[...] iszejus, | 5. nužengė Wieszpats stulpę debesies, ir atsistojo inteigoj szēt- | ros ludymo szaukdamas Aaroną ir Maizieszią Marią. Kuriemus | einant, | 6. tarė jiems: Kłausykit bytu mano: Jei kas bus terp jusu | pranaszas Wieszpaties, regėjimę pasirodysiu [...]“ užrašyta ant skustų vietų; p. 381₄₃ 1–3ž „kupranugario, kiskio, ežio“; p. 432₁₉ 3ž „spalais“; p. 452₅ 4ž „Edraije“; p. 452₂₅ 2ž „Lebna“; p. 478₁₈ 1ž „Knīga“; p. 499₈ 4ž „Berith“; p. 518₁₃ 10ž „atjoji“; p. 518₁₄ 2ž „joji“; p. 522₆ 1–3ž „jojanczas ir iszsiskłaiszczusias“; p. 551₂ 5–6ž „parodymas jo“; p. 601₅ 3ž „nebuwo“; p. 628₁₂ 5ž „tebewirpant“; p. 678₁ 3ž „grieszczindino“; p. 678₂₀ 3ž „pałaištuwai“; p. 721₅₁ 4ž „sustiprinimo“; p. 837₂₅ 3ž „daugali“; p. 839₁₈ 3ž „bażnyczos“; p. 841₂ 2ž „buwo“; p. 841₁₉ 2ž „wersziu“; p. 841₂₇ 8–9ž „netikėtai stojosi“; p. 843₃ 7–8ž „Wieszpats“; p. 843₁₃ 1ž „Ir“; p. 843₁₃ 6ž „szwēstu“; p. 853₁₈ 8ž „tris“; p. 858₄₆ 3ž „sunu“; p. 865₂₈ 3ž „idant“; p. 866₄ 2ž „sunus“; p. 873₁₁ 7ž „muras“; p. 874₃₃ 8ž „duostie“; p. 876₇ 4–7ž „muryjo Sadok, sunus Baanos“; p. 876₈ 2–10ž „szalyj ju muryjo Thekuenai: didumenė gi ju nepadėjo kaklu“; p. 910₅ 5ž „wałandos“; p. 923₂₂ 5ž „wyresnius“; p. 924₆ 8ž „isztarė“; p. 925₃₀ 1ž „Diewe“; p. 931₁₈ 11ž „neįžagą“ (?); p. 933₇ 5ž „neprietelų“; p. 933₁₀ 5ž „Raszytojo“; p. 936₃₀ 6ž „romytiniui“; p. 943₃ 6–7ž „nuēmusi buwo“; p. 949₂₁ 4ž „esti“; p. 956₂₅ 5ž „unksna“; p. 964₂₉ 6–8ž „pabiursiu rubamus mano“; p. 977₂ 2ž „sapnas“; p. 997₂₃ 4–6ž „atwiri wartai smerties“; p. 1000₁ 5ž „neperėti“; p. 1001₄₁ 8–9ž „priesz ji“;

p. 1001₄₇ 5ž „szupulu“; p. 1001₄₈ 2ž „szupuli“; p. 1146₂₈ 1ž „Ānas“; p. 1169₄₇ 6–7ž „ir kas“; p. 1169₄₈ 4–5ž „tiesos: ir“; p. 1169₅₃ 7–8ž „gało pagrįžta“; p. 1169₅₄ 4–5ž „ant paties“; p. 1169₅₅ 3ž „Neturinczam“; p. 1174₃ 3ž „sprogłė“; p. 1174₃ 8ž „ne-sisotina“; p. 1174₁₄ 1ž „Nuog“; p. 1174₁₄ 8ž „tarnaitės“; p. 1174₁₈ 1ž „Skrusdėfės“; p. 1176₁₁ 3ž „Dora“; p. 1178₅₄ 9–11ž „taures ir kauszus“; p. 1179₂₂ 5–8ž „yra gu kasnor tokia“ (?); p. 1180₁₆ 5ž „pražudymo“; p. 1182₃₄ 3ž „sapnu“; p. 1190₂₄ 4ž „pertekanczu“; p. 1190₃₆ 12ž „taika“; p. 1196₁₀ 6ž „apsakinėdamas“; p. 1198₁ 4ž „dukterys“; p. 1204₅₃ 1ž „Padejimas“; p. 1204₅₈ 6ž „nestinganti“; p. 1207₁₅ 11ž „žibinės“; p. 1207₁₆ 1ž „žibinės“; p. 1207₃₀ 1ž „Bėgk“; p. 1207₃₀ 10ž „janiklys [=jauniklys]“; p. 1207₃₃ 5ž „mieļaujanczos“; p. 1208₁₂ 6ž „Žibinės“; p. 1211₁₃ 8ž „Gimimus.“; p. 1214₃₅ 1ž „ruksztūs“; p. 1219₅ 5ž „gerumai“; p. 1229₃₃ 8ž „wisuo-se“; p. 1230₄₆ 5ž „moterystės“; p. 1231₁₀ 9ž „nusidėstinczu“; p. 1234₆ 3ž „buwo“; p. 1234₃₃ 6ž „łedas“; p. 1236₂₈ 4ž „szmėszeļu“; p. 1243₁₀ 7ž „sawo“; p. 1243₁₃ 1ž „biauru“; p. 1252₈ 2ž „sugraužtu“; p. 1252₂₅ 4ž „atsiskirk“; p. 1256₂₃ 4–5ž „wirsziaus aukso“; p. 1260₃₄ 4ž „Wieszpaties“; p. 1261₄₁ 11–12ž „ipacza“; p. 1262₁₅ 8–9ž „jei busi“; p. 1263₁₁ 6ž „amžiu“; p. 1271₁₇ 2ž „sziurpulais.“; p. 1296₃₃ 2ž „pabarginima“; p. 1298₄₀ 7ž „žaisk“; p. 1298₄₅ 9ž „neužtėdurtumai“ (?); p. 1299₂₉ 8ž „neužtėdurtumai“ (?); p. 1305₂₄ 4ž „waldyk“; p. 1309₁₂ 2ž „suczumpa“; p. 1309₂₃ 8ž „užeidamas“; p. 1313₁₁ 5ž „sedįs“; p. 1313₁₁ 9ž „žiurįs“; p. 1318₂₄ 4ž „paturot“; p. 1340₅ 4ž „wisa“; p. 1344₁₄ 6ž „rankadabes“; p. 1344₁₈ 2ž „iszeiginius“; p. 1355₃₆ 4ž „ryksztė“; p. 1355₄₁ 4ž „ryksztė“; p. 1355₄₂ 7ž „naszta“; p. 1360₁ 7ž „namai“; p. 1360₁ 10ž „iszptėszi.“; p. 1362₃₉ 4ž „Nabuchodonosoro.“; p. 1363₂ 4–7ž „dė-jawimas ant ju nedalos“; p. 1368₁₅ 4ž „Etijopėnu“; p. 1372₄ 11ž „prekiawimas“; p. 1372₅₆ 6–8ž „nunuogins ją, ir“; p. 1386₅₁ 2ž „nepaturojo“; p. 1395₁₆ 9ž „blo-gumas“; p. 1395₂₅ 10ž „žolė“; p. 1395₂₇ 2ž „žolė“; p. 1395₂₈ 2ž „žolė“; p. 1395₂₉ 2ž „žolė“; p. 1398₃ 5ž „yra“; p. 1398₁₁ 8ž „Chaldėjos“; p. 1401₄₂ 8ž „Darytojas“; p. 1409₄₉ 4ž „mano“; p. 1413₁₇ 5ž „teisuma“; p. 1415₂₀ 2ž „regėtoju“; p. 1424₁₅ 1ž „Niaurosım“; p. 1429₂₇ 6–7ž „isz mariu“; p. 1430₃₅ 2–4ž „degesis ugnies iszbłėstu“; p. 1434₁₅ 8–9ž „wisokiai mėsai“; p. 1440₄ 2ž „mano“; p. 1440₄ 5ž „sawo“; p. 1440₁₇ 1ž „Nukaltins“; p. 1443₂₇ 3ž „pargrįždami“; p. 1444₃₁ 7ž „atsigrėžk“; p. 1445₃₅ 9ž „atsigrėžk“; p. 1460₁₈ 1–2ž „Ir tarsi“; p. 1466₁ 7ž „trakus“; p. 1474₂₃ 1–2ž „Jus iszbarstėt“; p. 1478₃₃ 2ž „żwagėjimas“; p. 1479₂₂ 1ž „Żwagėjimas“; p. 1485₂ 11ž „nugeļtonawė“; p. 1491₄₄ 2–6ž „pagrąžinsiu pagrąžinima Judos ir pagrąžinima“; p. 1491₅₆ 9ž „pagrąžinima“; p. 1492₂₄ 8–10ž „Dwi sangentysti, kuriedwi“; p. 1496₁₅ 9ž „įzdodėlin“; p. 1500₄₄ „Jerem. LII, 6.“; p. 1510₁₈ 3ž „kauksma“; p. 1511₁ 8ž „inkisz“; p. 1522₈ 4ž „iszpustas“; p. 1523₅ 5ž „senieji“; p. 1524₁₅ 2ž „Jutėjo“; p. 1525₅₄ 8ž „Jokubo“; p. 1525₅₅ 4ž „mergos“; p. 1527₄₁ 6ž „ketwirtotais“; p. 1527₄₅ 2ž „Łaideinkstuosna“ (?); p. 1528₃₄ 2ž „Sudyjai“. Sunku nustatyti, ar šie taisymai daryti tuo pat metu, kai rašytas tekstas, ar kiek vėliau. Paprastai taisytos ar naujai užrašytos raidės, žodžiai ant skustų vietų yra ryškesni, nes buvo nuskustas popieriaus paviršius ir tada rašalas tapo ryškesnis, tamsesnis; kai kurie atvejai rodo, kad taisyta vėliau, pavyzdžiui, p. 1229₃₃ 8ž „wisuose“.

Esama ir vien tik nereikalingų raidžių išskutimų, pvz.: p. 858₄₆ 5ž „sunu[s]“ išskusta s; p. 859₁₃ 3–4ž „septyni[os] deszintai[←ys] išskusta os, ys, prirašyta de ir įrašyta ai.

Tekste skustos vietos: p. 243₁₇ po 5ž; p. 430₃₀ po 8ž; p. 843₁₃ po 1ž; p. 847₄₉ po 2ž; p. 848₁₅ po 5ž; p. 876 tarp eil. 3 ir 4, 5 ir 6; p. 878₂ po 1ž; p. 925₂₃ po 1ž; p. 978₂₄ po 2ž; p. 978₂₈ prieš 1ž; p. 979₂₇ po 3ž; p. 1143₁₉ prieš 1ž; p. 1168₃₁ prieš 1ž; p. 1200₃₇ po 9ž; p. 1204₅₈ prieš 4ž; p. 1231₁₀ po 7ž; p. 1262₁₅ po 9ž; p. 1277₂₉ po 8ž; p. 1278_{37–39} eilučių centre; p. 1309₂₃ prieš 8ž; p. 1313₁₁ po 5ž; p. 1313₁₁ po 9ž; p. 1355₄ po 4ž; p. 1355₂₂ po 5ž; p. 1415₂₀ prieš 2ž; p. 1430₃₅ po 2ž.

Skustos rašalo dėmės: p. 988₃₆ ant 1ž; p. 1169_{47–48} centre; p. 1169_{54–55} centre; p. 1434₁₆ eilutės gale, po 9-u žodžiu.

TAISYMAI IR KITOS ŽYMĖS PIEŠTUKU. Rankraštyje nuo p. 20 iki p. 53 esama taisyčių, prirašymų, braukimų paprastu pieštuku, pagal rašyseną – Baranausko ranka. Vėlesni taisyčiai pieštuku tik atsitiktiniai. Matyt, kažkuriuo metu Baranauskas grįžo prie vertimo teksto, dalį peržiūrėjo ir pataisė pieštuku. Kiti taisyčiai daryti tuo pačiu rašalu, tad jų išskirti į kokią nors atskirą grupę ar taisyčių sluoksnį kol kas negalima. Tekste esančios pataisos pieštuku: p. 18₄₆ „gałeje ~“ → „~“ nubraukta dviem įstrižais pieštuko brūkšniais; p. 19₃ „wisai“ → rašalu nubraukta žodyje riestinis ženklas pieštuku; p. 19₄₆ „wisai“ → rašalu nubraukta žodyje riestinis ženklas pieštuku; p. 20₃ „jauniszkes“ → ant viršaus pataisyta į „jaunystės“; p. 20₂₂ „purwynuotos“ → nubraukta dalis žodžio ir eilutės viršuje užrašyta „inos“ = „purwinos“; p. 20₂₃ „lygumo“ → prirašyta „s“ = „lygumos“; p. 20₃₇ „Kamo“ → ant viršaus pataisyta į „Chamo“; p. 20₄₁ „wiso“ → prirašyta „s“ = „wisos“; p. 21₈ „nużydyta“ → pirmosios y kojelė nubraukta dviem pieštuko brūkšniais = „nužudyta“; p. 22₄₇ „traiszkyti“ → k taisyta rašalu iš t, y paryškinta rašalu, y taip pat ryškinta ir pieštuku, matyt, tokia seka: 1) rašalu užrašyta neryški / neaiški y, 2) y paryškinta / taisyta pieštuku, 3) ir dar kartą y ant viršaus paryškinta rašalu; p. 23_{3–4} „bu- | wus pasekėjais“ → eilutės viršuje prirašyta „iems“ ir įterpta brūkšniu = „bu- | wusiems pasekėjais“; p. 23₁₅ „sunus“ → uždėta kirčio ženklas ir brūkšnys = „súnūs“; p. 24₂ „Jektan“ → dviem brūkšneliais nubraukta J kojelė ir ištaisyta į I = „Iektan“; p. 24₄₀ „apilinkė nuo“ → eilutės viršuje prirašyta „arti“ ir įterpta brūkšniu = „apilinkė arti nuo“; p. 25₁₁ „wienos“ → uždėtas kirčio ženklas = „wienōs“; p. 33₆ „sumi“ → eilutės viršuje prirašyta „nu“ ir įterpta brūkšniu = „sunumi“; p. 33₄₆ „jas“ → ant raidžių „as“ užrašyta „uos“ = „juos“; p. 38_{25–26} „apiapiaustymo | mo sawo“ → užbraukta „mo“ = „apiapiaustymo | sawo“; p. 53₆ „dwasią“ → uždėtas kirčio ženklas = „dwasią“; p. 53₁₃ „witos“ → eilutės viršuje prirašyta „e“ ir įterpta brūkšniu = „wietos“; p. 53₃₉ „prisigdincza“ → eilutės viršuje prirašyta „e“ ir įterpta brūkšniu = „prisiegdincza“. Dar keli taisyčiai: p. 927₂₉ 2ž „žinodami“ išskusta vieta, d įrašyta pieštuku; p. 933₁₇ 1ž „Knīga Esther.“ į raidės nosinė prirašyta pieštuku; p. 957₃₂ 4–5ž „manę s | neturtė“ statmenas brūkšnys pieštuku žodžiams atskirti; p. 979₂₇ 4–5ž „sugrausz | tasai“ statmenas brūkšnys pieštuku žodžiams atskirti; p. 994₇ 10–11ž „gaus | isz“ statmenas brūkšnys pieštuku

tuku žodžiams atskirti; p. 1004, 2–3ž „pas | tarną“ statmenas brūkšnys pieštuku žodžiams atskirti; p. 1200₂₅ 2ž „gausi“ → uždėtas kirčio ženklas = „gáusi“; p. 1200₂₅ 7ž „Wirszukalnyj“ → taisyta galūnė = „Wirszukalnio“; p. 1254₂ 2ž „waisius“ nubraukta pieštuku; p. 1406₁₈ 2–3ž „sunkiōs sworōs“ kirčiai pieštuku; p. 1479₄₇ „(f. Reg. IV, 2:)“ užbraukta pieštuku; p. 1484₄₃ 9ž „kaip“ užbraukta pieštuku.

P. 164_{10–11} tarp eilučių pieštuku Baranausko ranka įrašyta: „vide infra ψψ, 25, 26 et 27.“ Šioje vietoje, po 10 eilutės, baigiasi Iš 18, 24, nors dar turėjo tęstis Iš 18, 25–27. Po Iš 18, 24 Baranauskas pradėjo rašyti paaiškinimus p. 164_{11–47} bet vėliau, apsižiūrėjęs, puslapio pabaigoje pratęsė Iš 18, 25–27, nurodęs įterpimo ženklais „|.“ p. 164_{10/11, 48}.

P. 352 data užrašyta puslapio apačioje kairiajame krašte. Tekstas baigiasi ne pačioje puslapio pabaigoje. Baranauskas po teksto kairiajame krašte pieštuku užrašė „13“, o paskui tą „13“ nubraukė įstrižai. Data: „13. XI, 1901.“ P. 1336 data „4. IX, 1902.“ (praėjus metams nuo vertimo pradžios) pabraukta pieštuku ir apačioje pieštuku užrašyta „AM. D. Gl.“

Rankraštyje esama ir kitų paprasto pieštuko žymių (šios žymės nebūtinai Baranausko ranka): p. 71 kairiajame kampe pieštuko brūkšniai, jie greičiausiai atsitiktiniai (gal ir kito asmens), skaitant, žiūrint ar verčiant rankraščio lapus su pieštuku rankoje; p. 72 tokie patys pieštuko brūkšniai kairiajame kampe; p. 105₂ 9ž „pietuose“ nubraukta pieštuku dviem vertikaliais brūkšniais; p. 105₄₈ 6ž „neg“ nubraukta pieštuku trim vertikaliais brūkšniais; p. 164₁₀ ties eilutės pradžia „24. Ką [...]“ įstrižas brūkšnys pieštuku; p. 164_{48–49} tarp eilučių įstrižas brūkšnys pieštuku; p. 248₅₁ tarp 3–4ž statmenas brūkšnys pieštuku, tada 4–14ž „Tetulės tawo. – Mėsa yra tėwo tawo. Gimusi isz tu paczu gimdytoju.“ pabraukti pieštuku; p. 343₁₅ visa eilutė „23. ir wisa, kas gali pereiti per liepsnas, ugnimi bus apikuopta,“ pabraukta pieštuku, pabraukimo pradžia užbrėžta į viršų; p. 361₁₂ 4–8ž „Mokysi ju sunus ir anukus tawo“ pabraukti pieštuku, pradžia užbrėžta į viršų tiesiai, galas į viršų lankeliu; p. 1288₆₁ tarp 9–10ž „gardžiausi | kwapa“ statmenas brūkšnys pieštuku.

Kelios mėlyno pieštuko žymės: p. 816₂₆ 1ž „juomi“ pabraukta; p. 823₂₈ 8–9ž tarp žodžių | ženklas; p. 833₁₂ 8–9ž tarp žodžių | ženklas; p. 835₂₉ 9–10ž tarp žodžių | ženklas.

Taisymai pieštuku rankraštyje *BarB* akivaizdžiai daryti Baranausko ranka. Kitos pieštuko žymės gali būti paliktos kito(u) asmens(u). Kai kurios jų (p. 71, 72) atrodo „naujesnės“, skiriasi pieštuko intensyvumas. Čia galima būtų palyginti su kitu, ankstesniu Baranausko rankraščiu – homiletikos paskaitomis „Mókslas Szwentósios Ýszkałbos“ (I autografas, 1871–1872 m., *VUB RS*, f. 1, b. D113). Jame, rankraštį tyrusio Mariaus Daškaus teigimu, pataisos pieštuku yra darytos ne Baranausko ranka, pavyzdžiui, „išbraukiamas žodis, jei parašius naują žodį buvo užmiršta nubraukti senąjį – p. 66 Baranauskas virš *but sztukórium* užrašė *gudrumi pasirodyt*, bet neišbraukė; atidus skaitytojas su pieštuku rankoje skaitęs vėliau, rūpestingai užbraukė tai, kas buvo apačioje, – arba išbraukiamas

pavadinimas, jei jis kartojasi (p. 54)⁸. Rankraščio *BarB* teksto taisymų pieštuku autentiškumą patvirtintų ir tai, kad kitas asmuo skaitydamas rankraštį vargu ar būtų dėjęs kirčio ženklą ant Baranausko jau nubrauktų žodžių (p. 19₃ „*wisař*“; p. 19₄₆ „*wisař*“).

Smulkesnių negu čia suregistruotų rašalo dėmelių, sutepimų, popieriaus dėmių, defektų, šiukšlių, užbraukimų, skutimo žymių rankraštyje esama ir daugiau, tačiau jos nefiksuojamos.

KITOS YPATYBĖS. Paskutiniame rankraščio puslapyje p. 1528 apatiniame dešiniajame kampe yra apvalus violetinis antspaudas „VYTAUTO I DIDŽ. UNIV. I BIBLIOTEKA“. Rankraščio pabaigoje, kai jis nutrūksta p. 1528, yra įrišti 2 liniuoto popieriaus lapai (32,9×20,9; sulenkta per pusę 1 41,8×32,9 lapas), kuriame Juozo Tumo ranka (nėra pasirašyta ar nurodyta) surašytas rankraščio „Turinys“. Rašyta pablukusiu juodu rašalu. Šie 2 lapai įrišti kartu su visu rankraščiu – jie susiūti tokiu pačiu siūlu ir tokiu pat būdu kaip ir visas rankraštis (2 trumpi – 2 ilgi – 2 trumpi dygsniai). „Turinio“ numeracija pratęsia rankraščio numeraciją – p. 1529–[1532]; p. 1530 ir 1532 nenumeruoti. Skaičiai užrašyti pieštuku viršutiniame dešiniajame kampe, ne Tumo ranka. Taip pat (tokiu pačiu braižu) yra numeruoti ir kiti VDU bibliotekos rankraščiai, pavyzdžiui, iš Tumo archyvo įrišti laiškai ar Jakšto laiškai, priklausę Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto muziejui. P. [1532] viduryje yra violetinis apvalus antspaudas „VYTAUTO I DIDŽ. UNIV. I BIBLIOTEKA“.

[p. 1529]

Turinys. I

Kniga Genesis (Gimimas)

3. I

Pradėta 4. IX. 1901. I

Kniga Exodus (Išėjimas)

125 I

28. IX. 1901. I

Kniga Leviticus (Lewitiszka)

213 I

17. X. 1901. I

Kniga Numerorum (Skaiczu)

273 I

29. X. 1901. I

Kniga Deuteronomii (Antro Zokono)

353. I

13. XI. 1901. I

Kniga Josue

429 I

1. XII. 1901 I

Kniga Judaicum (Sudžu)

478 I

10. XII. 1901 I

Kniga Ruth

525 I

21. XII. 1901 I

(Vyskupo J. Skvirecko vertimo I tomas). I

— " — I

⁸Marius Daškus, „Įvadinės pastabos“, in: Antanas Baranauskas, *Raštai*, t. 4: *Homiletika, arba Mokslas šventosios iškaltos*, sudarė ir parengė Marius Daškus, tekstus tikrino ir peržiūrėjo Rita Šepetytė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. xxii.

Pirmojo Kniga Regum (Karalu)	533
23. XII. 1901.	
Antrojo Kniga Regum (Karalu)	595
19. I. 1902	
Treczoja ⁹ Kniga Regum (Karalu)	643
28. I. 1902.	
Ketvirtoja Kniga Regum (Karalu)	698
9. II. 1902	
Kniga pirmojo Paralipomenon	
(Likusiu daiktu)	753
19. II. 1902	
Antrojo Kniga Paralipomenon	
(Likusiu daiktu)	801
28. II. 1902	
[p. [1530]]	
Kniga pirmojo Ezdrosziaus	855
10. III. 1902	
Kniga Nehemijosziaus	
Vadinama antrąja Ezdrosziaus	873
14. III. 1902.	
Kniga Tobijosziaus	897
19. III. 1902.	
Kniga Judith	914
22. III. 1902	
Kniga Esther	933
26. III. 1902	
Kniga Job	953
3. IV. 1902	
(Vyskupo J. Skvirecko vertimo II tomas).	
— " —	
(Rankraštyje nėra: Psalmių Knygos, 1005–1140 p.)	
Kniga Proverbiorum (Priežodžu)	1141
1902. V. 26.	
Kniga Ekklezijastes	1177.
1902. VI. 19.	
Canticum Canticorum Salomonis	
(Giesmė ¹⁰ Giesmiu Salomono)	1193
30. VI. 1902.	
Kniga Iszminties (Sapientiae)	1209
11. VII. 1902.	
Ecclesiasticus (Ekklezijastikas)	1241
28. VII. 1902. A. M. D. Gl.	
Pranaszysť Izajosziaus	1337
5. IX. 1902	
(Vyskupo J. Skvirecko vertimo III tomas).	
— " —	
[p. 1531]	
Pranaszysť Jeremijos (Jeremijosziaus)	1438
18. X. 1902.	

⁹ Po raidės z nubraukta raidė c.

¹⁰ Raidė e ištaisyta iš i; po e nubraukta raidė u.

Threnai tai yra Raudojimai Jeremi-
josziaus Pranaszo (3 Padėjimai, 1528 p.)
22. XI. 1902 |
Vertėjas mirė 26. XI. 1902. |
— " — ||

1523 |

Rankraštis aprašytas 2007-05-10 – 11-09.

II. *Kniga Psalmu (BarKP)*

Rankraštis saugomas Vilniaus universiteto Bibliotekos Rankraščių skyriuje. Jis įdėtas į baltais raiščiais užrišamą ploną žalio kartono dėžę; be mažesnės apimties rankraščiams būdingo aplankalo-formuliaro. Ant dėžės nugarėlės ir viršutinio bei apatinio viršelių prilijuota popierinė lipdė: „VUB RANKRAŠTYNAS | DĖŽĖ | FONDAS 1 | S. VNT. $\frac{F}{111}$ “ (5,1×8,3); „1“, „ $\frac{F}{111}$ “ – juodu rašalu ranka. Apatinio viršelio dešiniajame viršutiniame kampe po lipdę juodu rašalu ranka užrašyta „F1–F111“. Rankraštis dėžėje dar yra įvyniotas į baltą mikalentinį (saugantį nuo dulkių, praleidžiantį drėgmę) apsauginį popierių.

FORMULIARAI. Tarp priešlapių p. [I] ir p. [II] įdėti du formuliariai. Pirmasis – rankraščio lapų formato perlenkta kortelė (1965 m. forma): „Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko v. Universiteto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyrius“; formuliaro duomenys tik pirmoje lapo pusėje, visa kita tuščia. Formuliaro duomenys: šifras – F1–F111; lapų skaičius ir rankraščio tvarkytojas nenurodytas. Rankraščiu naudojosi: R. Mikšytė (1969-07-28), elektrografinė p. 1140 (*Ps* 150) kopija J. Tunaičiui (1971-05-31), Bartuševičius (1972-12-30), A. Katilius (1991), Mačiulytė (1992-04-15), R. Mikšytė (1993-01-15), R. Mikšytė (1994-02-23), Alekna (1994-04-26), V. Gasičiūnas (1994-08-30), V. Daujotytė (2003-05-16). Antrasis formuliaras – mažesnio formato kortelė (1982 m. forma). Antrojo formuliaro duomenys: pirmoje pusėje šifras – F1–F111; antroje pusėje rankraščio naudotojai: A. Gudauskas (1999-01-12), V. Račius (2000-01-14), A. Prašmantaitė (2002-10-25), A. Pakerys (2003-05-16), S. Misiūnienė (2005-01-17), K. Rupeikaitė (2005-12-22), B. Kabašinskaitė (2006-10-06), M. Vaicekauskas (2007-10-12).

ĮRIŠIMAS. Rankraštis įrištas į kartono viršelius (36,9×23,8), aptrauktus juodu kolenkoru, nugarėlė ir viršelių kampai – lederinu. Rankraščio storis – 1,3 cm. Kapitalai raudonų siūlų. Nugarėlės viršutinėje dalyje aukso spalva išpausta „A. Baranauska[s] | KNIGA | PSALMU“ ir geometrinis ornamentas nugarėlės viršuje ir apačioje. Nugarėlės apačioje (taip pat ant viršutinio ir apatinio viršelių) priklijuota paprasta, be spausdintų dalių VUB RS lipdė „ $\frac{F}{111}$ “ (4,8×8,2)“; užrašyta juodu rašalu ranka. Apatinio viršelio viršutiniame dešiniajame kampe priklijuota lipdė „Vilniaus | Valstybinio | Universiteto | Mokslinė | Biblioteka | F 111“ (2,6×6,1); bibliotekos pavadinimas spausdintas kairėje pusėje, signatūra užrašyta dešinėje pusėje ranka mėlynu išsiliejusiu rašalu.

Rankraščio *BarKP* lankų lankstymas toks pat kaip ir *BarB*, tačiau skiriasi įrišimas. Rankraštis įrištas susiuvant ir suklijuojant lankus. Visus rankraščio lankus sudaro per pusę perlenktas 1 didelis lapas. Iš 3 lankų (3 perlenktų didelių lapų) ir dar 1 lanko, priklijuoto permatomo popieriaus juostele iš priekio arba pabaišos, suformuotas didelis įrišimo lankas. Įrišimo lanką sudaro 4 lankai – 4 dideli perlenkti lapai – 8 lapai – 16 puslapių. Susiuvimas yra pirmųjų 3 lankų viduryje. Paskutinis rankraščio lankas (p. 1137–1140) – 1 lankas – 1 didelis lapas – 2 lapai – 4 puslapiai – priklijuotas juostele prie priešpaskutinio įrišimo lanko. Permatomo popieriaus juostele priklijuotas kas trečias lapas. Juostelė yra ant kiekvieno kas antro lapo dešinio krašto, išskyrus p. 1120 (čia ir įrišimas išišės), 1128. Tarp p. 1098 ir 1099, prie p. 1098 krašto per vidurį priklijuota (užlenkta ant p. 1099) tokio paties popieriaus lapo dalis (18,4×22,7), pažymėta „1099,a“ viršutiniame dešiniajame kampe. Tarp 1 ir 2 įrišimo lanko (p. 1020 ir 1021) yra iškištas priekinių priešlapių kraštas ir priklijuotas prie dešiniojo lapo krašto p. 1021. 8-ame įrišimo lanke (tarp p. 1132 ir 1133) yra iškištas galinių priešlapių kraštas ir priklijuotas prie kairiojo lapo p. 1132 krašto. Lankai susiūti storesniu negu *BarB* baltu siūlu. Susiuvimo dygsniai – 1 trumpas – 2 ilgi – 1 trumpas (daugiausia), 1 trumpas – tarpas – 1 ilgas, 1 ilgas – tarpas – 1 trumpas. Įrišimas/suklijavimas tris ketvirtadalius nuo apačios prairęs p. 1117–1120.

Rankraštis *BarKP*, spėtina, taip pat kaip ir *BarB*, buvo įrištas Tumo iniciatyva Kaune 1927 m. ar kiek vėliau. Taip leidžia spėti Tumo paskelbta informacija: 1927 m. rugsėjo 13 d. straipsnyje „Rašliavos muziejus“ jis nurodo rankraštį *BarB* esant įrištą¹¹; 1927 m. lapkričio 10 d. straipsnelyje „Vysk. A. Baranausko rankraščiai atsirado!“ apie ką tik Rašliavos muziejaus gauto rankraščio įrišimą nieko nekalba¹², vadinasi, jis tuo metu dar nebuvo įrištas. 1933 m. Adomas Jakštas straipsnyje „Apie katalikiškus lietuviškus Šventraščio vertimus ir vertėjus“ jau nurodė, kad Baranausko Šv. Rašto vertimo rankraštį sudarė dvi atskiros knygos¹³. Palyginus abiejų rankraščių įrišimus (viršelių medžiagas, išpaudus nugarėlėse, susiuvimus), darytina išvada, kad jie galėjo būti įrišti vienoje knygriškloje (ar net vieno knygrišio), tačiau ne tuo pačiu metu, nors laiko tarpas tarp abiejų įrišimų neturėtų būti ilgas. Šis spėjimas papildytų informaciją apie rankraščio *BarB* įrišimo laiką ir leistų jį artinti link 1927 m.

POPIERIUS. Rankraščio *BarKP* popierius toks pat kaip ir *BarB*. Tačiau vos vos skiriasi formatas – 36,1×22,8 cm (*BarB* 36,8×22,8). Įrišant ar įrišus rankraštį, bloko viršutinė dalis buvo šiek tiek apipjauta; tai ypač matyti puslapių numeracijos skaičiuose.

¹¹ Juozas Tumas, „Rašliavos Muziejus“, p. 2; kartota: [Juozas Tumas], „Rašliavos muziejus“, p. 212.

¹² Juozas Tumas, „Vysk. A. Baranausko rankraščiai atsirado!“, in: *Lietuvis: Visuomenės, politikos, ekonomijos ir literatūros dienraštis*, Kaunas, 1927-11-10, Nr. 252, p. 3; kartota: [Juozas Tumas], „Vysk. A. Baranausko rankraščiai atsirado!“, in: Vaižgantas, *Raštai*, t. 14, p. 216.

¹³ A[domas] Jakštas, „Apie katalikiškus lietuviškus Šventraščio vertimus ir vertėjus“, in: *Soter: Religijos mokslo laikraštis*, Kaunas, 1933, Nr. 1 (16), p. 13; taip pat atskiru leidiniu: A[domas] Jakštas, *Apie katalikiškus lietuviškus šventraščio vertimus ir vertėjus*, (perspaudas iš: *Soter*, 1933, Nr. 1 (16)), Kaunas: „Žaibo“ spaustuvė, 1933, 26 p.

POPIERIAUS DEFEKTAI. Kai kuriuose popieriaus lapuose, kaip ir *BarB*, esama rusvų dėmių (šlakų) ir šiukšlių: p. 1017₄₀ – pačiame dešiniajame krašte maža ruda dėmė, p. 1018₄₈ – pačiame kairiajame krašte maža ruda dėmė, p. 1028₁₆ – dešiniajame krašte maža ruda dėmė, p. 1029₂₄ – kairiajame krašte maža ruda dėmė, p. 1031₃₈ – centre įlieta ruda popieriaus šiukšlė, p. 1059₂₈ – dešinėje pusėje maža ruda dėmė, p. 1060₂₆ – kairėje pusėje maža ruda dėmė, p. 1070₂₉ – dešinėje pusėje įlieta popieriaus šiukšlė, p. 1071₂₁ – kairėje pusėje įlieta popieriaus šiukšlė.

RAŠALAS. Visas rankraštis Baranausko rašytas juodu rašalu; *Psalmių knygos* vertimo pradžios ir pabaigos datos pieštuku.

Rankraščio būklė gera.

NUMERACIJA. Rankraštis *BarKP* numeruotas kaip ir *BarB* – Baranausko ranka juodu rašalu viršutiniuose išoriniuose lapų kampuose. Po numeracijos skaičių paprastai Baranausko dėtas taškas, išskyrus p. 1005, 1007, 1017, 1045, 1047, 1137. Kai kurie numeracijos skaičiai taisyti: p. 1054 – 5, 1059 – 5 ← 8, 1095 – 5. Kai kurie puslapių numeracijos skaičiai yra sutepti (kaip ir *BarB*): p. 1015 – 5, 1018 – 8, 1037 – 7, 1042 – 2., 1043 – 3., 1057 – 57, 1058 – 1, 1062. – ., 1069 – 069, 1107 – 7, 1113. – 113., 1115 – ³¹, 1129 – 2, 1131 – 3, 1133 – ²¹. Apipjaunant rankraščio viršutinį bloką, kai kurių puslapių numeracijos skaičių viršutinė dalis liko nupjauta: p. 1015, 1018, 1021, 1025, 1027, 1028, 1032, 1034, 1035, 1036, 1038, 1039, 1040, 1061, 1063, 1085, 1089, 1090, 1091, 1097, 1099, 1100, 1101, 1108, 1118, 1120, 1121, 1122, 1124, 1125, 1126, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1137, 1138, 1139, 1140. P. 1140 pusė puslapio numeracijos skaičiaus yra nupjauta, o po juo ne Baranausko ranka pieštuku užrašyta „1140“. Įklijuotojo papildomo p. 1099a skaičius užrašytas dviem eilutėmis viršutiniame dešiniajame kampe, pabrauktas, be taško, skirtas kableliu – „1099, 1 a“; p. [1099av] nenumeruotas. Puslapių numeracijoje skaitmuo 7 Baranausko, kitaip negu *BarB*, rašytas visais atvejais nuosekliai su brūkšneliu.

PRIEŠLAPIAI. Rankraščio įrišimas turi priekinius ir galinius priešlapius.

Pirmasis tuščias priešlapis p. [I] priklijuotas prie viršutinio viršelio vidinės pusės. Antrojo priešlapio p. [II] viršutinės dalies centre yra violetinis pablukęs stačiakampis antspaudas „Hum. Mok. Fak. | MUZIEJUS | № 2472. Ser. ...“ (1,5×4,1); „2472“ įrašyta ranka juodu rašalu. Apatinėje kairėje lapo pusėje apvalus violetinis antspaudas „Vilniaus | Universiteto | Biblioteka“ (ø 2); įrašas centre. Kiek žemiau kairiau apvalus violetinis antspaudas „VYTAUTO | DIDŽ. UNIV. | BIBLIOTEKA“ (ø 2,5); įrašas centre, įrašas statmenai perbrauktas juodu rašalu. Po šiuo antspaudu žemiau VUB signatūra „F 111“; raidė – violetinis antspaudas, skaičiai pieštuku. Trečiojo priešlapio p. [III] apatinės dalies dešinėje pusėje yra violetinis antspaudas „1948“ – rankraščio inventorizacijos data.

Visi galiniai priešlapai p. [IV], [V], [VI] yra tušti.

Tarp priešlapių p. [II] ir [III] ir paties rankraščio įdėtas nenumeruotas popieriaus lapas (26,8×21,4) nuplėštu kairiuoju apatiniu kampu. Pirmojo puslapio p. [i] viršutinėje dalyje centre Juozo Tumo ranka juodu rašalu užrašyta „A. Baranauskis | Kniga Psalmu“. Puslapio centre apvalus violetinis antspaudas „Vilniaus |

Universiteto | Biblioteka“. Visas antras puslapis p. [ii] prirašytas pieštuku sunkiai įskaitomo teksto, nerišlaus, nesusijusio su *BarKP*; statmenai perbrauktas juodu rašalu. Lapas, ypač p. [ii], suteptas violetiniu rašalu.

ANTRAŠTINIS LAPAS. Rankraštyje atskiro, Baranausko ranka rašyto antraštinio lapo nėra. Jį atstoja Tumo rašytas priklijuotas nenumeruotas antraštinis lapas. Prie pirmojo rankraščio lapo p. 1005 priklijuotas liniuoto popieriaus lapas (32,9×20,8). Šio lapo pirmo puslapio p. [a] centre Tumo ranka juodu rašalu užrašyta:

Biblija |
Rasztaš Szwentas |
Seno ir Naujo testamento. |
Isz lotiniszkos wulgatos Lietuviszkai |
perguldytas su trumpais pareiszki- |
nimais isz Kunigo Menokijaus ir kitu |
mokytu |

A.B. Seinų Wyskupo |

1902 IV. 16 – V. 26. |

Kniga Psalmu ||

Puslapio viršuje centre yra violetinis antspaudas „Hum. Mok. Fak. | MUZIEJUS | No 2472. Ser. ...“; „2472“ įrašyta ranka juodu rašalu. Žemiau dešinėje „Rš 30“; Rš – pieštuku, 30 – juodas antspaudas (kaip ir *BarB*). Puslapio apačioje kairėje yra violetinis apvalus antspaudas „Vilniaus | Universiteto | Biblioteka“; vos žemiau kairiau „VYTAUTO | DIDŽ. UNIV. | BIBLIOTEKA“; įrašas statmenai perbrauktas juodu rašalu. Vos žemiau – signatūra „F 111“; F – violetinis antspaudas, 111 – juodas antspaudas. Antrasis puslapis p. [aa] tuščias.

DATAVIMAS. Kaip ir *BarB*, rankraštyje *BarKP* yra Baranausko ranka pieštuku įrašytos datos, kada pradėta ir kada baigta versti *Psalmių knyga* – p. 1005 kairiajame viršutiniame kampe „16, IV, 1902.“; p. 1140 kairėje pusėje apačioje, ne pačiame kampe „1902, V, 26.“.

RANKRAŠČIO APIMTIS. Rankraštis *BarKP* pradėtas rašyti nuo puslapio p. 1005 viršaus, baigtas puslapyje p. 1140 prirašytais dviem trečdaliais. Tuščių ar ne iki galo prirašytų puslapių nėra. Rankraštis *BarKP* apima p. 1005–1140 (formuliare lapų (puslapių) skaičius nenurodytas). Tačiau jame trūksta p. 1073–1076 (1 lanko – 2 lapų – 4 puslapių). Taigi tikroji rankraščio apimtis, neskaičiuojant trūkstamų puslapių, yra 132 puslapiai.

RAŠALO DĖMĖS. Kaip ir *BarB*, rankraštyje *BarKP* esama rašalo dėmių: priešlapio p. [IV] viršutiniame dešiniajame kampe juodi rašalo brūkšniai, apatinės puslapio dalies centre dešiniau ryškus juodo rašalo taškas; p. 1028 – lapo apačioje 3 mažos rašalo dėmės; p. 1029 – lapo apačioje 3 mažos rašalo dėmės; p. 1043^{32/33} – kairėje pusėje centre rašalo „nuobrauka“; p. 1051 – po skaičiumi pačiame lapo krašte ryškus rašalo taškas; p. 1064⁵⁹⁻⁶⁰ – kairiajame krašte sutepta ar nubraukta; p. 1092₁₂ – „sunums“ – „unums“ sutepta braukiant į viršų dešinėn (užrašyta ant skustos vietos, todėl daug ryškiau, daugiau rašalo); p. 1097₁₀ – „XCI“ sutepta

braukiant į viršų kairėn; p. 1099ar₂₂ – „Saūsuma. Zemė.“ – „S“, „mė“ sutepta braukiant į apačią, kirčio ženklas į viršų; p. 1101_{6/7} – kairėje pusėje skusta rašalo dėmė; p. 1104₄₄ – eilutės pabaigoje „numaldyti“ – „t“ sutepta braukiant į viršų; p. 1107₅₂ – kairėje pusėje „Mekraimo“ – „k“ paryškinta ir sutepta braukiant; p. 1115₅₇ – dešiniajame krašte „griuwant ant“ – „want a“ sutepta braukiant; p. 1132₅₀ – po eilutės kairiajame krašte sutepta rašalu.

SKUTIMO ŽYMĖS. Kaip ir *BarB*, rankraštyje *BarKP* esama skutimo žymių: p. 1008₁₈ pirmas žodis (toliau – ž) skustas, paskui ant jo užrašyta; p. 1008₁₉ pirmieji 2ž skusti, paskui ant jų užrašyta; p. 1009₆ 4ž „intmigau“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1011₁ eilutės pabaiga skusta; p. 1014₂₈ 2ž „ir“ skustas, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1014₄₆ 4ž „amžino“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1023₁₁ 5ž „pagundymo“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1035₃₅ 5ž ant skustos vietos „nustebimo“, dar po jo kažkas skusta; p. 1043₃₆ 6ž „regėsi“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1045₅₃ 6ž „mano?“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1083₃₉ 2ž „rankos“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1083₄₇ 1ž „už-! laidimus“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1092₁₂ 11ž „sunums“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1095₂₀ eilutės pabaiga išskusta; p. 1095₄₃ 7ž „pirma“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1096₃₇ 6ž „spąsto“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1101_{6/7} kairėje pusėje skusta rašalo dėmė; p. 1112₄ 2ž „garbės“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1112₄ 4ž „neazutylėk“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1112₄₅ po 6ž skusta vieta; p. 1114₃₀ prieš 1ž išskusta vieta; p. 1127₈ „CXX IV“ – išskustas buvęs įrašytas trečias „X“; p. 1130₂₅ 2ž „krasztan“ skusta, paskui toje vietoje užrašyta; p. 1132₂₄ prieš 6ž „wedė“ skusta.

IRAŠAI PIEŠTUKU. P. 1005 viršutiniame kairiajame kampe, po Baranausko ranka pieštuko užrašytos datos „16.IV. 1902.“ yra kita ranka pieštuko įstrižai įrašyti skaičiai „9932“; p. 1041₁₁ – dešiniajame krašte horizontalus 0,5 cm raudo pieštuko brūkštelėjimas; p. 1093 – viršutinėje dalyje centre dešinėje pusėje keturios pieštuko žymės; p. 1105 – apatinėje dalyje kairėje pusėje brūkšnys pieštuko; p. 1112 prieš psalmės eilučių numerius pieštuko padėti brūkšneliai – prieš skaičius 6, 8, 9, 10, 13, 28.

KITOS YPATYBĖS. Papildomai įklijuotame lape p. 1099a–[1099av] yra užrašyta *Ps* 94: „Psalmas XCIV. (pas Zydyus 95.)“, kuri p. 1099 buvo praleista. P. 1099 po *Ps* 93 „Pareiszkinimai“ eina „Psalmas XCV. (pas Zydyus 96.)“. Šiame tarpe yra įrašyta, matyt, vėliau apsižiūrėjus, „(Psalmas XCIV.)“. Paskutiniame rankraščio puslapio p. 1140 apatinės dalies tuščiame trečdalyje centre yra apvalus violetinis antspaudas „Vilniaus I Universiteto I Biblioteka“.

Rankraštis aprašytas 2007-10-12.

BENDRA ŠV. RAŠTO VERTIMO RANKRAŠČIŲ APIMTIS. Abu Šv. Rašto vertimo rankraščiai *BarB* ir *BarKP* apima puslapius p. 1–1528 ir p. 1005–1140. Neskaičiuojant tuščių ir trūkstamų puslapių, tikroji bendra abiejų rankraščių apimtis yra 1518 puslapių.

III. Iš Biblijos vertimo rankraščių ir jų tyrimo istorijos

Pirmą kartą trumpas rankraščio *BarB* aprašas buvo paskelbtas 1927 m. Juozo Tumo straipsnyje „Vyskupo A. Baranausko mirties sukaktuvės“, skirtame artėjančiai Baranausko 25-erių metų mirties sukaktčiai¹⁴. Čia buvo suregistruoti Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Rašliavos muziejuje saugomi Baranausko rankraščiai ir kviesta juos studijuoti. Buvo nurodytas rankraščio *BarB* pavadinimas ir puslapių (su trūkstamais) skaičius¹⁵. Po kelių dienų kitame straipsnyje – „Rašliavos muziejus“, skirtame tai pačiai progai – Tumas rankraštį *BarB* pristatė išsamiau¹⁶. Čia nurodė jo pavadinimą, apimtį, Šv. Rašto knygų vertimo datas (plg. *BarB* p. 1529–[1532] Tumo surašytą „Turinį“), kiek pakomentavo vertimo pobūdį bei jo reikšmę ir trumpai be datų pristatė buvusius rankraščio savininkus po autoriaus mirties. Baranauskui 1902 m. mirus, kai kuriuos jo rankraščius, tarp jų ir *BarB*, apsiėmė saugoti vysk. Antanas Karosas ir prel. Antanas Povilonis; užantspauduoti rankraščiai buvo laikomi pas prel. Povilonį. Pastarajam 1918 m. mirus, rankraščiai atiteko jo seseriai A. Povilytei Anykščiuose, iš kurios Tumas juos ir perėmė Rašliavos muziejui¹⁷, spėtina tarp 1923 ir 1927 m. (dar žr. apie *BarB* ir *BarKP* įrišimų datavimą).

Po dviejų mėnesių (lapkričio 10 d.) Tumas vėl informavo apie naujus Baranausko rankraščius – „Vysk. A. Baranausko rankraščiai atsirado!“¹⁸ Čia Tumas pažymėjo, kad kai iš prel. Povilonio į Rašliavos muziejų buvo perimti Baranausko rankraščiai, trūko tik *Psalmių knygos* vertimo, ir jis veltui laiškais kreipėsis į asmenis, galinčius apie trūkstamą Šv. Rašto vertimo dalį ką nors žinoti. O dabar (po Tumo paskelbtos informacijos spaudoje apie Baranausko rankraščius?), kai Lietuvos atstovybė Maskvoje atsiėmė SSRS valdžios karo metu konfiskuotą Žemaičių vyskupijos kanceliarijos archyvą („raštinę“), buvusį Smolenske ir Tuloje, ir sugrąžino į Kauną, tai tarp kitų rankraščių atsirado ir trūkstamoji vertimo dalis. *Psalmių knygą* prel. Povilonis buvo nusiuntęs vysk. Pranciškui Karevičiui į Panevėžį, o iš ten rankraštis pateko į Rusiją¹⁹. Kodėl iš viso vertimo rankraščio buvo atskirta *Psalmių knygos* dalis, Tumas nieko neinformavo (gal ir nežinojo). Pagal Tumo pateiktas žinias manytina, kad rankraštis *BarKP* į Rašliavos muziejų pateko 1927 m. rugsėjo-lapkričio mėnesiais.

1933 m. Adomas Jakštas straipsnyje „Apie katalikiškus lietuviškus Šventraščio vertimus ir vertėjus“ trumpai aprašė abu rankraščius. Jis nurodė, kad

¹⁴ Juozas Tumas, „Vyskupo A. Baranausko mirties sukaktuvės“, in: *Lietuva*, Kaunas, 1927-09-10, Nr. 203 (2586), p. 6; kartota: [Juozas Tumas], „Vyskupo A. Baranausko mirties sukaktuvės“, in: *Vaižgantas, Raštai*, t. 14, p. 210–211.

¹⁵ *Ibid.*, p. 6; *Ibid.*, p. 210.

¹⁶ Juozas Tumas, „Rašliavos Muziejus“, p. 2; kartota: [Juozas Tumas], „Rašliavos muziejus“, p. 212–215.

¹⁷ *Ibid.*, p. 2; *Ibid.*, p. 212.

¹⁸ Juozas Tumas, „Vysk. A. Baranausko rankraščiai atsirado!“, p. 3; kartota: [Juozas Tumas], „Vysk. A. Baranausko rankraščiai atsirado!“, in: *Vaižgantas, Raštai*, t. 14, p. 216.

¹⁹ *Ibid.*, p. 3; *Ibid.*, p. 216.

Baranausko Šv. Rašto vertimo rankraštį sudaro dvi atskiros knygos – psalmynas ir visa kita. Taip pat buvo pateiktas rankraščio *BarB* pilnas pavadinimas, apimtis – 1528 puslapiai, formatas – *in folio*, nurodyti *Psalmių knygoje* trūkstami puslapiai – p. 1073–1076 (*Ps* 68, 69, 70, 71), ir tuometinė rankraščių saugojimo vieta – Vytauto Didžiojo universiteto Biblioteka. Buvo sudaryta atskirų Šv. Rašto knygų vertimo pradžios ir pabaigos datų lentelė²⁰.

1939 m. Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavime Vincentas Padolskis perskaitė pranešimą, skirtą konkrečiai Baranausko Šv. Rašto vertimui „Vysk. A. Baranauskas ir Šv. Rašto vertimas į lietuvių kalbą“ (išspausdinta 1940 m.). Jame jokių papildomų naujų duomenų apie rankraščius pateikta nebuvo – visi duomenys identiški (nurašyti?) Jakšto pateiktiesiems: rankraščio dalys, apimtis, formatas, saugojimo vieta (prieš Vytauto Didžiojo universiteto Biblioteką rankraščiai buvo atitekę Žemaičių kunigų seminarijai), p. 68–71 trūkumas *Psalmių knygoje*. Toliau pateiktas rankraščio *BarB* pavadinimas, datų lentelė²¹. Pažymėjęs vertimo rankraščio pradžios datą (1901-09-04), Padolskis nurodė Baranausko laišką broliui Anuprui Baranauskui (1901-12-29), kuriame Baranauskas sakosi pradėjęs versti rugpjūčio mėnesį, tačiau šio fakto niekaip nekommentavo. Toks faktas galėjo sukelti tam tikrų abejonių dėl vertimo datos pradžios ar dėl rankraščio datos pradžios – taip galima manyti rankraštį esant švarraščiu ir egzistavus juodrašti. Tačiau tai buvo paprasčiausia perskaitymo klaida – laiške vis dėlto buvo rugsėjo mėnuo (*wrzesień*)²².

2005 m. buvo publikuota viena Baranausko versto Šv. Rašto dalis – *Giesmių giesmė*. Vertimo tekstą parengė Brigita Speičytė, į dabartinę lietuvių kalbą transponavo Birutė Kabašinskaitė²³, publikacija papildyta įvadiniais straipsniais, lotynišku

²⁰ A[domas] Jakštas, *op. cit.*, p. 12–13.

²¹ Vincas Padolskis, „Vysk. A. Baranauskas ir Šv. Rašto vertimas į lietuvių kalbą“, in: *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimo darbai*, 1939, t. 3, Kaunas, 1940, p. 93–94; kartota: Vincas Padolskis, „Vysk. A. Baranauskas ir Šv. Rašto vertimas į lietuvių kalbą“, in: *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimo darbai*, 1939, t. 3, Perspausdinta fotomechaniniu būdu, Roma: Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos leidinys, 1972, p. 93–94.

²² Žr. Antano Baranausko laiškas Anuprui Baranauskui, 1901-12-16 (29), in: Antanas Baranauskas, *Raštai*, t. 2, paruošė Regina Mikšytė, (ser. *Lituanistinė biblioteka*, [6]), Vilnius: Vaga, 1970, p. 108; Antano Baranausko laiškas Anuprui Baranauskui, 1901-12-16 (29), in: Antanas Baranauskas, *Raštai*, t. 7, kn. 1: *Dienoraštis. Laiškai įvairiems adresatams*, sudarė Regina Mikšytė, Marius Daškus, dienoraščio pagrindinį tekstą parengė Regina Mikšytė, Brigita Speičytė, vertė Regina Mikšytė, nauja redakcija – Brigitos Speičytės, dalykiniai komentarai – Reginos Mikšytės, tekstologiniai – Brigitos Speičytės, konsultavo, tekstus tikrino Beata Piasecka, laiškų įvairiems adresatams pagrindinį tekstą, dalykinius ir tekstologinius komentarus parengė Regina Mikšytė, Marius Daškus, Aida Ažubalytė, konsultavo, tekstus tikrino Kristina Mačiulytė, Brigita Speičytė, Vilnius: Baltos lankos, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003, p. 250, 416.

²³ *Giesmių giesmė*, vertė Antanas Baranauskas, Antano Baranausko (1835–1902) 170-osioms gimimo metinėms, sudarė Brigita Speičytė, įvadą parašė Vytautas Ališauskas, Giesmių giesmės vertimo tekstą parengė Brigita Speičytė, tekstą į dabartinę kalbą transponavo, komentarus, žodynėlį ir vardų sąrašą sudarė Birutė Kabašinskaitė, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, 100 p. + CD-ROM *Giesmių giesmė*, vertė Antanas Baranauskas, [Vilnius]: Vilniaus universiteto biblioteka, Vilniaus universiteto leidykla, [2005].

Giesmių giesmės tekstu, rengimo ir transponavimo principais, žodynėliu ir kita²⁴, taip pat skaitmeninėmis publikuotos rankraščio dalies nuotraukomis (CD-ROM). Parengimo principuose buvo trumpai pristatytas rankrašties *BarB* – formatas, rašalas, rašysena, taisymai, paminėti skutimai, saugojimo vieta, signatūra, antraštinis puslapis, numeracija, datavimas, rankraščio teksto apipavidalinimas.

Atsižvelgdama į kai kurias rankraščio ypatybes (įskaitoma rašysena, nuoseklus teksto apipavidalinimas, minimalūs taisymai, kai kurių taisymų pobūdis), rengėja padarė prielaidą, kad tai yra švarraštis, o vertimo pradžios ir pabaigos datos nurodo konkrečios Šv. Rašto knygos vertimo pradžią ir švarraščio perrašymo pabaigą. Pateiktoji prielaida yra labiau patvirtintina, negu paneigti. Bet kokių atveju, rankraštyje pieštuku įrašytosios datos nerodo švarraščio datų. Pirmoji – pradžia – data žymi Šv. Rašto knygos vertimo pradžią, o antroji – pabaigos – data žymi arba Šv. Rašto knygos vertimo pabaigą, arba tos knygos švarraščio perrašymo pabaigą. Tačiau rankrašties liudija dar ne galutinį tekstą. Čia esama kelių taisymo sluoksnių – rašalu, rašalu ant skustų vietų, pieštuku. (Nebus atsakyta į klausimą ar jie vienalaikiai užrašytajam tekstui.) Egzistavus pagalbinis, parengiamuosius, juodraštinis tekstus rodytų ir priešlapyje p. [III] priklijuotas vokas su vertimo bandymais ar kitais su vertimu susijusiais užrašais. Taip pat, pavyzdžiui, tokie apsirikimai yra galimi perrašant tekstą iš juodraščio, kai buvo užbraukti žodžiai ar jų dalys, kurios buvo antrą kartą užrašytos perrašant tekstą iš juodraščio: p. 38²⁵⁻²⁶ „apiapiaustymo | ~~me~~ sawo“; p. 1194⁴⁻⁶ „12. Pėdelys myro miešas mano mañ, wynyczosę Engaddi terp krutu mano | buwos. | 13. Kekė cypso miešas mano mañ wynyczosę Engaddi“ (perrašant tekstą, matyt, buvo žvilgtelta eilutė žemyn²⁵); p. 1429²⁶⁻²⁷ 11–12ž ir 1–7ž „kuris isz- | wedē juos ~~kuris isz wedē juos~~ isz mariu“; p. 1484⁴³ 7–11ž „kankintu kaip ~~kaip~~ netikrą pranaszą“; p. 1479⁴⁷ užbrauktas ne savo vietoje buvęs įrašas „(I. Reg. IV, 2)“, pakartotas iš 45 eil. Arba toks atvejis, kai perrašinėjant *Ezd* 4, vietoje *Ezd* 4, 8 (p. 861) užrašoma *Ezd* 3, 8, tada pastebėjus apsirikimą nubraukiama ir toliau tęsiama *Ezd* 4, 8. Taigi galutinio atsakymo, be tikslesnių patvirtinančių duomenų, kol kas duoti negalima. Juodraščio ir švarraščio klausimas literatūroje anksčiau nebuvo paliestas.

Daugiau stambesnių Baranausko vertimo publikacijų, išskyrus kelias ištraukas ar atskirus pavyzdžius, iki šiol nebuvo.

²⁴ [Brigita Speičytė], Sudarytoja, „Pratarmė“, p. 7–8; Vytautas Ališauskas, „Ką ir kaip vertė Seinų vyskupas Antanas Baranauskas: Ivado bandymas istoriniam Giesmių giesmės vertimui“, p. 9–21; „Intwedimas knigon Canticum Canticorum (Giesmės Giesmių)“, p. 23; „Canticum Canticorum Salomonis“, p. 25–53; „Canticum Canticorum Salomonis (Giesmė Giesmių Salomono)“, p. 25–53; Brigita Speičytė, „Antano Baranausko Giesmių giesmės vertimo parengimo principai“, p. 55–56; „Intwedimas knigon Canticum Canticorum (Giesmės Giesmių)“, p. 59; „Canticum Canticorum Salomonis (Giesmė Giesmių Saliomono)“, p. 61–87; Birutė Kabašinskaitė, „Antano Baranausko Giesmių giesmės vertimo transponavimo principai“, p. 89–91; „Sutrupinimai“, p. 93; „Atrankinis Giesmių giesmės žodžių, afiksų žodynėlis“, p. 94–97; „Kai kurių Biblijos vardų Giesmių giesmėje sąrašas“, p. 98; „Santrumpų ir simbolių Giesmių giesmėje sąrašas“, p. 99.

²⁵ Tokį apsirikimo pobūdį nurodo Brigita Speičytė, „Antano Baranausko Giesmių giesmės vertimo parengimo principai“, p. 55.

*Atrankinė literatūra apie Antano Baranausko
Šv. Rašto vertimą ir jo rankraščius*

PUBLIKACIJOS

Giesmių giesmė, vertė Antanas Baranauskas, Antano Baranausko (1835–1902) 170-osioms gimimo metinėms, sudarė Brigita Speičytė, įvadą parašė Vytautas Ališauskas, Giesmių giesmės vertimo tekstą parengė Brigita Speičytė, tekstą į dabartinę kalbą transponavo, komentarus, žodynėlį ir vardų sąrašą sudarė Birutė Kabašinskaitė, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, 100 p.

LITERATŪRA

Ališauskas, Vytautas, „Ką ir kaip vertė Seinų vyskupas Antanas Baranauskas: Įvado bandymas istoriniam Giesmių giesmės vertimui“, in: *Giesmių giesmė*, vertė Antanas Baranauskas, Antano Baranausko (1835–1902) 170-osioms gimimo metinėms, sudarė Brigita Speičytė, įvadą parašė Vytautas Ališauskas, Giesmių giesmės vertimo tekstą parengė Brigita Speičytė, tekstą į dabartinę kalbą transponavo, komentarus, žodynėlį ir vardų sąrašą sudarė Birutė Kabašinskaitė, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 9–21.

[Baranauskas, Antanas], Antano Baranausko laiškas Aleksandrui Dambrauskui, 1901-12-24, in: „Antano Baranausko laiškai“, [parengė Regina Mikšytė], in: *Literatūra ir kalba*, t. 19: *Antanas Baranauskas*, parengė R[egina] Mikšytė, vyr. redaktorius K[ostas] Korsakas, redakcinė kolegija K[ostas] Doveika, J[onas] Lankutis, V[ytautas] Vanagas, Vilnius: Vaga, Lietuvos TSR Mokslų akademija, Lietuvių kalbos ir literatūros institutas, 1986, p. 276–277.

Daujotytė, Viktorija, „‘Giesmių giesmė’ ir lietuvių poetinė kalba“, in: *Metai*, 2007, Nr. 6, p. 76–82.

Jakštas, A[domas], „Apie katalikiškus lietuviškus Šventraščio vertimus ir vertėjus“, in: *Soter: Religijos mokslo laikraštis*, Kaunas, 1933, Nr. 1 (16), p. 3–24.

Jakštas, A[domas], *Apie katalikiškus lietuviškus šventraščio vertimus ir vertėjus*, (perspaudas iš: *Soter*, 1933, Nr. 1 (16)), Kaunas: „Žaibo“ spaustuvė, 1933, 26 p.

Kabašinskaitė, Birutė, „Antano Baranausko Giesmių giesmės vertimo transponavimo principai“, in: *Giesmių giesmė*, vertė Antanas Baranauskas, Antano Baranausko (1835–1902) 170-osioms gimimo metinėms, sudarė Brigita Speičytė, įvadą parašė Vytautas Ališauskas, Giesmių giesmės vertimo tekstą parengė Brigita Speičytė, tekstą į dabartinę kalbą transponavo, komentarus, žodynėlį ir vardų sąrašą sudarė Birutė Kabašinskaitė, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 89–91.

[Mikšytė, Regina], „[Komentarai]“, in: „Antano Baranausko laiškai“, [parengė Regina Mikšytė], in: *Literatūra ir kalba*, t. 19: *Antanas Baranauskas*, parengė

- R[egina] Mikšytė, vyr. redaktorius K[ostas] Korsakas, redakcinė kolegija K[ostas] Doveika, J[onas] Lankutis, V[ytautas] Vanagas, Vilnius: Vaga, Lietuvos TSR Mokslų akademija, Lietuvių kalbos ir literatūros institutas, 1986, p. 277–278.
- Padolskis, Vincas, „Vysk. A. Baranauskas ir Šv. Rašto vertimas į lietuvių kalbą“, in: *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimo darbai*, 1939, t. 3, Kaunas, 1940, p. 84–98.
- Padolskis, Vincas, „Vysk. A. Baranauskas ir Šv. Rašto vertimas į lietuvių kalbą“, in: *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimo darbai*, 1939, t. 3, Perspausdinta fotomechaniniu būdu, Roma: Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos leidinys, 1972, p. 84–98.
- Prašmantaitė, Aldona, „Antanas Baranauskas ir katalikiški XIX a. Šventojo Rašto vertimai į lietuvių kalbą: istorinis aspektas“, in: *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos metraštis*, t. 23, Vilnius: Katalikų akademija, 2003, p. 141–156.
- Rubšys, Antanas L., „Šv. Rašto vertimai“, in: *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos metraštis*, t. 6, Roma: Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos leidinys, 1985, p. 415–426; 423–424.
- [Speičytė, Brigita], Sudarytoja, „Pratarmė“, in: *Giesmių giesmė*, vertė Antanas Baranauskas, Antano Baranausko (1835–1902) 170-osioms gimimo metinėms, sudarė Brigita Speičytė, įvadą parašė Vytautas Ališauskas, Giesmių giesmės vertimo tekstą parengė Brigita Speičytė, tekstą į dabartinę kalbą transponavo, komentarus, žodynėlį ir vardų sąrašą sudarė Birutė Kabašinskaitė, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 7–8.
- Speičytė, Brigita, „Antano Baranausko Giesmių giesmės vertimo parengimo principai“, in: *Giesmių giesmė*, vertė Antanas Baranauskas, Antano Baranausko (1835–1902) 170-osioms gimimo metinėms, sudarė Brigita Speičytė, įvadą parašė Vytautas Ališauskas, Giesmių giesmės vertimo tekstą parengė Brigita Speičytė, tekstą į dabartinę kalbą transponavo, komentarus, žodynėlį ir vardų sąrašą sudarė Birutė Kabašinskaitė, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 55–56.
- Tumas, Juozas, „Vyskupo A. Baranausko mirties sukaktuvės“, in: *Lietuva*, Kaunas, 1927-09-10, Nr. 203 (2586), p. 6.
- [Tumas, Juozas], „Vyskupo A. Baranausko mirties sukaktuvės“, in: *Vaižgantas, Raštai*, t. 14: *Literatūros istorija, 1899–1933*, parengė Laima Arnatkevičiūtė, Ilona Čiužauskaitė, vyr. redaktorius Vytautas Vanagas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002, p. 210–211.
- Tumas, Juozas, „Rašliavos Muziejus“, in: *Lietuvis: Visuomenės, politikos, ekonomijos ir literatūros dienraštis*, Kaunas, 1927-09-13, Nr. 203, p. 2.

[Tumas, Juozas], „Rašliavos muziejus“, in: Vaižgantas, *Raštai*, t. 14: *Literatūros istorija, 1899–1933*, parengė Laima Arnatkevičiūtė, Ilona Čiužauskaitė, vyr. redaktorius Vytautas Vanagas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002, p. 212–215.

Tumas, Juozas, „Vysk. A. Baranausko rankraščiai atsirado!“, in: *Lietuvis: Visuomenės, politikos, ekonomijos ir literatūros dienraštis*, Kaunas, 1927-11-10, Nr. 252, p. 3.

[Tumas, Juozas], „Vysk. A. Baranausko rankraščiai atsirado!“, in: Vaižgantas, *Raštai*, t. 14: *Literatūros istorija, 1899–1933*, parengė Laima Arnatkevičiūtė, Ilona Čiužauskaitė, vyr. redaktorius Vytautas Vanagas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002, p. 216.

MIKAS VAICEKAUSKAS

Rankraščio kalbinės ypatybės

Aprašyti Antano Baranausko Šventojo Rašto vertimo kalbai reikėtų išsamios studijos, juoba kad tai yra tam tikro laikotarpio vertimas iš tam tikrų kalbų. Šiame tekste apsiribota tik labiausiai pavirš matomais dalykais, be to, remiamasi tik čia skelbiamu Penkiaknygės tekstu. Sutrumpinimas *kom.* po skirsnių ir eilučių nuorodos reiškia, kad pavyzdys imtas iš Menochijaus komentarų vertimo, o po skirsnio numerį reiškiančio skaitmens – iš skirsnio turinio lenkiško paaiškinimo vertimo.

I. Rašyba ir fonetika

Tekstas parašytas (perrašytas?) pačia moderniausia Baranausko rašyba (jų jis turėjo ne vieną). Nuo *Homiletikoje* vartotosios ji skiriasi visų pirma tuo, kad <ie> ir <uo> yra įgiję šiuolaikinį pavidalą, pvz.: *diena* Pr 1, 5, *jiems* Pr 1, 22 (kom.), *kietai* Iš 1, 22 (kom.), *pienu* Iš 3, 17, *artie* Kun 1, 16, *riebumo* Kun 3, 3, *nuog* Pr 1, 4, *juos* Pr 1, 27, *sesuo* Iš 2, 7, *duodama* Kun 2, 12 (kom.), *kuriuos* Sk 4, 41 (nors vertimo pradžioje dar pasitaiko ir ankstesnės rašybos atveju, pvz.: *kurė* Pr 1, 9, *tarnaujė* Pr 27, 29, *tės* Pr 48, 7, *apė* Pr 3, 11, *dūdama* Pr 1, 2 (kom.), *nū* Pr 1, 7, *jūs* Pr 2, 19, *kuriūs* Pr 7, 20 ir t. t.).

Digrafu <cz> Baranauskas žymėjo minkštąjį [č], pvz.: *trecza* 'trečia' Pr 1, 13, *nakczai* 'nakčiai' Pr 1, 16, *cza* 'čia' Pr 2, 7 (kom.), *skaiczumi* 'skaičiumi' Iš 1, 7 (kom.), *arczaus* 'arčiaus' Pr 1, 16 (kom.), *skaiczaus* 'skaičiaus' Sk 34, 14, *mosczaus* 'mosčiaus' Iš 30, 25, *paczos* 'pačios' Iš 1, 19, *treczoja* 'trečioja' Kun 2, 14 (kom.). Kietojo [č] jo gimtojoje anykštėnų tarmėje nėra. Šia proga galima prisiminti vieno jo eilėraščio žodžio *ginczus* 'genčius' transponavimą kaip *ginčus*.

Priebalsis [v] žymimas lenkų kalbos abėcėlės raide <w>, pvz.: *Diewas* Pr 1, 1, *buwo* Pr 1, 2, *weido* Pr 1, 2, *pasisawino* Iš 2, 10, *nutwerk* Iš 4, 4, *widuriai* Kun 3, 15, *apierawoja* Kun 5, 7. Nors Baranauskas minėjo, kad jo rašyba „non phonetica, sed etymologica“¹, tačiau fonetinės rašybos atveju galima laikyti rašmens <w> vartojimą garsui, tariamam prieš [uo] rytų aukštaičių tarmėse, žymėti, pvz.: *wuodegai* Pr 15, 10 (kom.), *wuogas* Pr 40, 10. Rašmenys <v> ir <V> pasitaiko tik lotyniškose citatose, pvz.: (*v.* 30) Pr 32, 24 (kom.), *Flav.* Iš 8, 14 (kom.), *Virg.* Iš 15, 20 (kom.).

Rašmuo <ė> vartojamas, kaip būtų galima pasakyti, šiuolaikiniam skaitytojui įprastose vietose ir įprastuose žodžiuose, pvz.: *sutwėrė* Pr 1, 1, *atsiwėrė* Pr 7, 11, *regėjo* Pr 1, 4, *ėsti* Pr 1, 30, *mėnesiui* Pr 8, 5, *strėnos* Iš 1, 5, *nuodėmė* Kun 4, 12 (kom.), *mergaitė* Iš 2, 8, *mėsa* Kun 1, 5 (kom.), *didesnė* Kun 2, 1 (kom.), *tamsybės* Pr 1, 2, *padarėt* Pr 43, 6, *atsakėt* Įst 1, 14. Tačiau jis, atrodo, nuosekliai rašomas ir kitose pozicijose: veiksmazodžio *būti* ir jo vedinių esamojo laiko veikiamojo dalyvio

¹ Antano Baranausko laiškas Hugo Weberiui, 1876-01-04 (26), in: „Vyskupo Antano Baranausko laišakai Hugo Weberiui (1875–1898)“, [parengė K[azys] Alminauskis], in: *Archivum Philologicum*, Kaunas, 1930, kn. 1, p. 100.

ir padalyvio formose, pvz.: *nėsqs* Pr 4, 9 (kom.), *nėsant* Sk 5, 8 (kom.), *tebėsant* Pr 16, 13 (kom.), tarminės šaknies *kvėp-* vediniuose, žodyje *namė*, pvz.: *Kun* 4, 17 (kom.). Antra vertus, ten, kur būtų galima tikėtis šio rašmens, Baranauskas vartojo rašmenį <e> – sangražinių veiksmažodžių būtojo kartinio ir būsimąjo laiko, liepiamosios ir tariamosios nuosakos daugiskaitoje, pvz.: *szaukėmes* Sk 20, 16, *duosimes* ir *imsimes* Pr 34, 16, *kausimes* [st 1, 41, *tarysities* Pr 3, 5 (kom.), *semsities* [st 2, 6, *Stokites* Pr 1, 14, *dauginkites* Pr 1, 22; 8, 17, *Artinkites* Iš 16, 9, *kaukites* [st 1, 42, *bijotumemes* [st 6, 24, bei visų veiksmažodžių tariamosios nuosakos daugiskaitoje, pvz.: *nenumirtumem* Pr 3, 3, *eitumem* Iš 5, 3, *nesuteptumet* Sk 35, 33, *netrauktumet* [st 2, 5. Daugmaž nuosekliai rašmuo <e> rašomas veiksmažodžio *eiti* ir jo vedinių tarminėse būtojo kartinio laiko formose, pvz.: *inejo* Pr 3, 1 (kom.), *praejus* Pr 7, 10, *Nuejo* Iš 2, 8, *ejom* [st 2, 1.

Tiek kietąjį, tiek minkštąjį garsą [ž] Baranauskas žymėjo <z> su įvairaus dydžio (ilgumo) diakritiku viršuje. Šiame skelbinyje tas diakritikas yra apibendrintas kaip taškas <ž>, pvz.: *žemė* Pr 1, 2, *du žiburiu* Pr 1, 16, *žvėris* Pr 1, 24, *žuwis* Pr 1, 26, *žmonės* Iš 1, 20, *kryžiaus* *Kun* 1, 3 (kom.), *amžinu* *Kun* 3, 17. Didžioji <Ž> rankraštyje žymima kaip didžioji <Z> su perbrauka, skelbinyje jos pavidalas išlaikytas, pvz.: *Zemė* Pr 1, 2 (kom.), *Iš* 3, 8 (kom.), *Zmogui* Pr 1, 28 (kom.), *Zibinczus* Iš 40, 4, *Zarnas* *Kun* 3, 3 (kom.), *Zinau* Pr 12, 11.

Digrafas <dž> žymi minkštąjį [dž'] ir rašmuo <i> po jo nerašomas, pvz.: *pradža* 'pradžia' Iš 3, 14 (kom.), *didžiosias* 'didžiosias' Pr 2, 9 (kom.), *didžai* 'didžiai' Pr 15, 18, *medžus* 'medžius' Pr 1, 29, *pagimdžus* 'pagimdžius' Iš 1, 16 (kom.), *griaudžuos* 'griaudžiuos' Pr 6, 7, *džaugsis* 'džiaugsis' Iš 4, 14, *neparodžau* 'neparodžiau' Iš 6, 3.

Priebalsį [š] Baranauskas žymėjo digrafu <sz>, minkštąjį [š'] prieš užpakalinės eilės balsius rodo rašmuo <i>, pvz.: *szeszas* Pr 1 (kom.), *Szwiesa* Pr 1, 3, *Wieszpats* Pr 3, 21, *nesuursz szuwa* Iš 11, 7, *Maizieszius* Iš 2, 11, *asz* Iš 2, 9, *szis* Iš 2, 6, *Szioks* *Kun* 4, 27 (kom.), *neszios* *Kun* 5, 1.

Rašmuo <l> žymi minkštąjį [l'], taigi po jo prieš užpakalinės eilės balsius minkštumo ženklas taip pat nerašomas, pvz.: *kelawimo* 'keliavimo' Pr 17, 8, *neskela* 'neskelia' *Kun* 11, 4, *galu* 'galiu' Pr 17, 1 (kom.), [st 18, 21, *ludymo* 'liudymo' *Kun* 1, 1, *arklo* 'arklio' Pr 49, 17 (kom.), *brolo* 'brolio' Pr 32, 11, *lowėsi* 'liovėsi' Iš 31, 17, *bernelus* 'bernelius' Iš 1, 17, *purplu* 'purpliu' Sk 6, 10, *plaupimai* 'pliaupimai' Pr 7, 11, *pakėlau* 'pakėliau' Pr 31, 10, *brolai* 'broliai' Pr 37, 8, *anglai* 'angliai' *Kun* 6, 11 (kom.), *molui* 'moliui' Pr 2, 7 (kom.), *karalaus* 'karaliaus' Iš 1, 17, *žaluoja* 'žaliuoja' Sk 24, 6 (kom.). Be to, rašmuo <l> vartojamas ir tuose žodžiuose, kuriuose anykštėnų tarmėje tariamas minkštasis [l'], pvz.: *Kodel* Pr 3, 1, Iš 2, 18, *del* Pr 3, 14 (kom.), Iš 3, 7, *Todel* Iš 5, 22 (kom.), *tegul* Sk 5, 21, *pagal* Pr 1, 11, *wėl* Pr 4, 2, Iš 3, 15, *pamazėl* Pr 33, 14, *gal* Pr 33, 3 (kom.), *atgal* Pr 49, 19, *atpaka* Pr 9, 23, *delto* Iš 1, 15 (kom.), *iszpilk* Iš 4, 9, *iszskalbt* Iš 19, 14 (kom.).

Rašmeniu <u> Baranauskas žymėjo tiek trumpąjį [u], tiek ilgąjį [ū]. Raidė <ū> dar nebuvo įsigalėjusi lietuvių kalbos abėcėlėje, todėl ir Baranauskas jos, galima sakyti (žr. dar toliau), nevartojo, pvz.: *Buk* 'Būk' Pr 1, 11 (kom.), *nunai* 'nūnai'

Pr 2, 23, *Umai* 'Ūmai' *Pr* 19, 10 (kom.), *Kwipnus* 'Kvipnūs' *Pr* 43, 11 (kom.), *lygus* 'lygūs' *Ist* 22, 8 (kom.), *jus* 'jūs' *Ist* 20, 3, *papusdino* 'papusdino' *Iš* 10, 19, *supūdža* 'supūdžia' *Sk* 5, 21, *budo* 'būdo' *Sk* 28, 8, *rudas* 'rūdas' *Ist* 8, 9. Tas pats rašmuo <u> Baranausko rašomas dabartinės <u>rašybos atvejais, būtent vardažodžių daugiskaitos kilmininke, veiksmazodžių tariamosios nuosakos trečiajame asmenyje ir tarminėje formoje siekinyje, pvz.: *tamsybiu* 'tamsybių' *Pr* 1, 4, *wandenu* 'vandenu' *Pr* 1, 6, *žwėru* 'žvėrų' *Pr* 2, 15 (kom.), *waisiu* 'vaisių' *Pr* 4, 3, *karalu* 'karalių' *Pr* 14, 17, *weislu* 'veislių' *Pr* 1, 24, *gyslu* 'gyslių' *Pr* 32, 32 (kom.), *sunu* *Ephraim*, kuriu 'sūnų *Ephraim*, kurių' *Sk* 2, 18, *musu* 'mūsų' *Pr* 31, 15, *sawu* 'savų' *Sk* 2, 1, *ju* 'ju' *Sk* 1, 1, *užsidegusiu* 'užsidegusių' *Pr* 34, 31 (kom.), *pirmuju* 'pirmųjų' *Pr* 41, 7, *czystuju* 'čystųjų' *Pr* 7, 2, *butu* 'būtų' *Pr* 1, 29, *tyczotusi* 'tyčiotusi' *Pr* 39, 14, *semtu* 'semtų' *Pr* 24, 20, *pasitiktu* 'pasitiktų' *Iš* 3, 18 (kom.). Norėdamas išvengti semantinių ir formų dviprasmybių kai kur Baranauskas rašmenį <u> pažymėjo diakritiniu brūkšnio ženklu, pvz.: *dangūs* *Pr* 2, 1, *suturėta* *lietūs* *Pr* 8, 2, *skaudūs* *iszmetinėjimai* *Pr* 31, 1 (kom.), *sunūs* *Pr* 34, 7, *neprietėlūs* *Pr* 14, 20, *Sk* 10, 35, *keturi karalūs* *priesz penkis* *Pr* 14, 9.

Rašmuo <u>, be įprastinės rašybos atveju kai kurių žodžių šaknyje, vartojamas tik (i)u kamieno vardažodžių vienaskaitos galininke, pvz.: *dangū* *Pr* 1, 1, *Ist* 31, 28, *waisių* *Pr* 1, 11, *gražū* *Pr* 2, 9, *panaszū* *Pr* 5, 3 (kom.), *karalū* *Pr* 14, 9, *Ist* 33, 17 (kom.), *sunū* *Pr* 21, 2, *skaiczū* *Iš* 23, 26, *Sk* 1, 2, *Sk* 4, 2, *žibinczū* *Iš* 35, 14.

Pagal savo susikurtą etimologinės rašybos sistemą Baranauskas kiek kitaip, negu dabar įprasta, vartojo ir rašmenį <ę>. Jis pasitaiko ne tik dabartiniam skaitytojui įprastose vietose: 1) vardažodžių galininke, pvz.: *žemę* *Pr* 1, 15, *moteriszkę* *Pr* 1, 27, *piktybę* *Pr* 2, 9 (kom.), *Maldytuwę* *Iš* 40, 18 (kom.); 2) būtojo laiko dalyviuose, pvz.: *užwaisęs* *Pr* 2, 8, *pasiputęs* 'pasipūtęs' *Pr* 31, 36, *dasilytęjes* *Kun* 4, 30, *datyrę* *Pr* 3, 23 (kom.), *pamuszę* *Iš* 1, 10; 3) kai kurių žodžių šaknyje, pvz.: *szwęsti* *Pr* 2, 3 (kom.), *Apsigręžkit*. [...] *gręžties* *Ist* 1, 7 (kom.). Šis rašmuo nuosekliai rašomas: 1) moteriškosios giminės vardažodžių vienaskaitos įnagininke, pvz.: *po galybę* *Pr* 3, 16, *su moteriszkę* *Pr* 4, 1 (kom.), *isztiko aklybę* *Pr* 19, 11; 2) vardažodžių vietininke, pvz.: *orę* *Pr* 1, 6 (kom.), *kunę* *Pr* 1, 26 (kom.), *twirtimę* *Pr* 1, 14, *tarnawimę* *Sk* 1, 50, *Prakaite* *Pr* 3, 19, *widuryję* *Pr* 2, 9, *teip mariose kaip upesę ir ežeruose* *Kun* 11, 9, *sargybose* *Sk* 1, 53, *Riebume žemės, ir rasoję dangaus* *Pr* 27, 39, *Pradzoję* *Pr* 1, 1, *dienoje sekmoję* *Pr* 2, 2, *jamę paczamę* *Pr* 1, 11, *kuriamę* *Pr* 2, 8, *akysę* *Sk* 33, 55, *indę moliniamę* *Sk* 5, 17, *mediniuose induose kaip akmeniniuose* *Iš* 7, 19, *metuose antruose* *Sk* 9, 1, *wisuose namuose* *Sk* 12, 7, *wienamę gimdymę* *Sk* 1, 20 (kom.), *abiejose wietose* *Sk* 4, 3 (kom.). Rašmuo <ę> rašomas dar ir kituose žodžiuose, kuriuose anykštėnai taria [i], pvz.: *manę* *Iš* 3, 14, *tawę* *Pr* 3, 15 (kom.), 17, 6, *tę* *Iš* 3, 1 (kom.).

Kietąjį [l] žymi rašmenys <ł> ir <Ł>, pvz.: *ženklams* ir *laikams* *Pr* 1, 14, *gatwos* *Pr* 15, 10, *łowius* *Iš* 2, 16, *łuszu* *Iš* 29, 1 (kom.), *łuzni ažu łuzni* *Kun* 24, 20, *Begał* *Pr* 4, 24 (kom.), *begał* *Pr* 6, 1 (kom.). Kietąjį [l] Baranauskas vartojo ir atitinkamai žymėjo sulig savo tarme, t. y. rašmuo <ł> rašomas ne tik prieš užpakalinės eilės balsius žyminčias raides <a>, <o>, <u>, bet ir prieš <e>, <ė>, <ę>, pvz.: *kanapėte*

Iš 10, 26, *zołę* Pr 1, 11, *sékłę* Pr 1, 12, *séklės* Pr 1, 11, *tetenos* Pr 3, 15, *tedai* Iš 9, 33, *petenamus* Iš 27, 3 (kom.), *wartės* Iš 8, 3, *pripytę* Iš 2, 16, *repletėmis* ju ir *gnyblėmis* Sk 4, 9, *purptelo* Kun 5, 7 (kom.), *Galėjo* Pr 4, 15 (kom.), *tekunai* Pr 7, 14, *slėpė* Iš 2, 2, *slėpiamus* Pr 18, 17 (kom.), *sugulėi* Sk 5, 20, *sėktei* Įst 1, 8, taip pat tam tikrose pozicijose, kur anykštėnai taria kietąjį [l], pvz.: *atsitėjo* Pr 2, 2, *gebtėjau* Pr 14, 23 (kom.), *kalbėjo* Pr 20, 8, *gatwenas* Iš 9, 31. Kietojo [l], girdimo šaknies leis- vediniuose, Baranauskas, regis, nelaikė kietinimo atvejais, todėl rašė, pvz.: *dataista* Pr 1, 29 (kom.), *Užlaidė* Pr 2, 21, *aplais* Pr 2, 24, *Iszlaidė* Pr 8, 8.

Panašiai kaip <ę>, rašmuo <ą> vartojamas irgi ne vien įprastose pozicijose – vienaskaitos galininke, pvz.: *szwiesą* Pr 1, 4, *medzą* Pr 1, 12, *žaluojanczą* Pr 1, 12, *żirgą* ir *żergęją* Iš 15, 21, esamojo laiko veikiamuosiuose dalyviuose, pvz.: *spindąs* Iš 40, 32 (kom.), *darąs* Įst 5, 10, šaknyse, pvz.: *kąsnelo* Sk 5, 23 (kom.), *drąsiai* Kun 13, 37, *trąsžiai* Sk 24, 6 (kom.), *negąszczok* Įst 1, 21, priešdėlyje *są-*, pvz.: *sąnarius* Kun 1, 8, *sąraszą* Sk 1 (kom.), bet ir moteriškosios giminės vardažodžių vienaskaitos įnagininke, pvz.: *sulig alywą* Pr 2, 12 (kom.), *papildė mėsą* Pr 2, 21, *dalimi jokią* Pr 2, 7 (kom.), *nėwadinsi Sarai*, bet *Sarą* Pr 17, 15, su *nagą* Kun 1, 15 (kom.), *azukrėstas battą* arba *raudoną* Kun 13, 49, *po ranką* Sk 4, 33, *dorą* Sk 11, 16 (kom.). Taigi <ą> rašomas tais atvejais, kai rytų aukštaičių tarmės atitinkama garsą taria [u]. Todėl Baranauskas rašė *tryliką*, *keturioliką* Sk 29, 13, *tađą* Pr 2, 1, Pr 34, 16, Kun 22, 7, *kadą* Pr 27, 40.

Rašmuo <i> rašomas ir šiuolaikinei rašybai įprastose vietose: vardažodžių vienaskaitos galininke, pvz.: *żiburį didesnią* Pr 1, 16, *widurį* Iš 14, 29, *jaunikaitį* Pr 4, 23, *moterį* Pr 11, 31, *iszsirpusį* Pr 1, 12 (kom.), *ji* Pr 2, 15; kai kurių žodžių šaknyje, pvz.: *iszlįs* Iš 8, 3, *pagrižo* Iš 5, 22, *grįžkit* Sk 14, 25, priešdėlyje *i-*, dažniausiai prieš <s>, <ž>, <w>, pvz.: *įsigeidęs* Pr 3, 22 (kom.), *įsiszwentęs* Kun 4, 3 (kom.), *įstatau* Sk 3, 13 (kom.), *įsakymą* Sk 5, 6, *įzeizdą* Iš 2, 13, *neįžeis* Sk 5, 19, *įweisti* Pr 4, 19 (kom.), *įwaikiai* Iš 4, 22 (kom.), *įwiniodawo* Sk 3, 31 (kom.) (apie priešdėlio *i* variantus žr. toliau), bet ir tose pozicijose, kur etimologiškai turėtų būti nosinis garsas, pvz.: *giti* Pr 29, 7, *gįdamas bandą* Iš 3, 1, *kįlant* Sk 2, 9 (kom.), *želdįs* Pr 3, 18, *knįga* Pr 5, 1, *knįgą* Iš 3, 1 (kom.), *knįgoję* Iš 16, 21 (kom.), *grįczas* Pr 6, 16, *nėwalnikės* Pr 21, 13, *amatnikas* Pr 4, 22, Iš 35, 10 (kom.), *praszalniku* Sk 1, 51, *kaltinikę* Sk 5, 18 (kom.), *ludynikais* Sk 5, 13, *wietiniku* Sk 5, 8 (kom.), *kariaunikai* Sk 2, 4, *maisztinikams* Sk 14, 4 (kom.), *įpaczai* Pr 2, 2 (kom.), Iš 6, 12, *įpaczos* Sk 1, 3 (kom.).

Didžiąją <I> Baranauskas rašė kaip <I> su trumpa įstriža perbrauka; šiame skelbinyje vartojamas įprastinis rašmuo <I>, pvz.: *Isakymas* Pr 9, 4 (kom.), *Isodino* Pr 9, 20 (kom.), *Įpaczai* Iš 3, 6 (kom.), *Įmaiszomu* Iš 5, 7 (kom.).

Rašmens <y> vartoseną ypatinga tuo, kad Baranauskas juo nuosekliai žymėjo vyriškosios giminės vardažodžių vienaskaitos vardininko nekirčiuotą, bet daugelyje rytų aukštaičių tarmių tariamą pusilgi garsą, pvz.: *pauksztys* Pr 1, 22, *brolys* Pr 4, 9, *pabėgėlys* Pr 4, 16, *jaunikaitys* Pr 21, 20, *Ateiwys esmi* ir *keleiwys* Pr 23, 4, *kupranugarys* Kun 11, 4, *Kiszkys* Kun 11, 6, *lewyty* Pr 49, 9, *pykty* Pr 27 (kom.), Sk 25, 4, *liezuwys* Iš 4, 10, *pirmagimys* Iš 4, 22, Sk 3, 2, *pakeleiwys* Sk 9, 14, *gudresnys*

Pr 3, 1, *bludelys sidabrinys Sk* 7, 13, *molinys Kun* 6, 28, *brolawaikys Sk* 16, 1 (kom.), *uoszwys Sk* 10, 29 (kom.), *kalwys Pr* 4, 22, *kunigaiksztyz Pr* 23, 6, *Kun* 4, 22, *Sk* 3, 30, taip pat ir įvardžiuotinių vyriškosios giminės būdvardžių ir skaitvardžių vienskaitos vardininke, pvz.: *jaunasys Sk* 4, 16 (kom.), *tryliktasys Sk* 10, 12 (kom.), *Wirszesnysys Pr* 1, 26 (kom.). Be to, šis rašmuo vartojamas priešdėlio iš- vediniuose, pvz.: *yszreiszka Pr* 1, 26 (kom.), *yszgastys Pr* 9, 2, *yszgastį Sk* 33, 3 (kom.), *yszminties Pr* 3, 5 (kom.). Baranauskas jį rašė ir kai kuriuose kituose žodžiuose, pvz.: *artymui Pr* 11, 3, *artymą Iš* 2, 13 (daiktavardis, plg. būdvardį *artimon Kun* 13, 21), *mynia Iš* 5, 5, *yszczą Iš* 13, 12, *motyną Pr* 2, 24, *Kudykys Pr* 17, 12.

Rankraščio tekstas nėra ištisai kirčiuotas. Tačiau kai kurie žodžiai pažymėti kirčio ženklais ar kitais diakritikais. Atrodo, kad autorius stengėsi išvengti dviprasmybių, susidarantių dėl vienodai žymimų garsų ar formų ir linksnių galūnių rašybos.

Nekirčiuoti galūnės balsiai pažymėti rašmenimis su igaubtu lankeliu viršuje <ą>, <ę>, <ū>, kartu šis ženklas rodo, kad žodžio forma yra ne galininkas, o įnagininkas, ar, <ū> atveju, ne daugiskaitos kilmininkas, pvz.: *bus burną Iš* 4, 16, *szitą Kun* 17, 15, *esanczą Iš* 7, 17, *susiwersz prisiegą Sk* 30, 3 (greta ta pati forma be diakritiko – *prisiegą, kurią suriszę duszią sawo Sk* 30, 4), *po strėną Pr* 24, 2, *su dwyliką Sk* 7, 3, *wadinam laukianczą ir troksztanczą Pr* 49, 10 (kom.), *kakindamiesi downą Sk* 18, 24, *amžiną Sk* 19, 10, *po ju sargybą Sk* 3, 36, *taimingą manę wadins Pr* 30, 13, *sujuosi juostą Iš* 29, 5, *ausimi ir wuodegą nukirstą Kun* 22, 23, *twirtą ir neatmainytiną Sk* 19, 10 (kom.), *Pr* 24, 8, *isztiko aklybę Pr* 19, 11 (kom.), *ażudengsiu deszinę Iš* 33, 22, *neapsėsi kitoniszczą sėklę Kun* 19, 19, *gerklę kaławijo Iš* 17, 13, *sandarū amžinu Pr* 17, 7, *bus kunigaikszczū Sk* 2, 3, *Nedirbsi pirmagimiū karwēs, ir nekirpsi pirmagimiu awiu Ist* 15, 19.

Kairiniu kirčio ženkle pažymėti rašmenys <ą>, <ę>, <ū>, <ì> reiškia trumpa kirčiuotą balsį, kartu tam tikrais atvejais išsprendžiama formų ar semantikos dviprasmybė, pvz.: *Dieną Pr* 1, 5, *ptakimū ir sarmatą Pr* 3, 14 (kom.), *gimdysiu budama bobą Pr* 18, 13, *po kiekvieną lentą Iš* 26, 19, *Wadinamą wietą Szwentą Iš* 26, 36 (kom.), *intmaiszytas alywą Kun* 2, 4, *druską pasudysi Kun* 2, 13, *szitą eilą stosis Kun* 17, 15, *knigą Sk* 5, 23 (kom.), *karią sawą Sk* 1, 52, *kurią Sk* 4, 9, *wadinasi płaczią Iš* 3, 8 (kom.), *pawirto łazdą Iš* 4, 4, *suszersiu łazdą, esanczą rankoj mano Iš* 7, 17, *su apierą dēkawonēs, apierawojamą Kun* 7, 13, *ranką Sk* 4, 28 (greta ta pati forma be diakritiko – *po ranką Sk* 4, 33), *pateptus alywą Sk* 6, 15, *sworą Sk* 7, 25, *eilą sawą Sk* 10, 18, *stiprą ranką iszwedę Iš* 13, 3, *ranką drutą Sk* 20, 20, *idant pažintu duoną, kurią penėjau jus Iš* 16, 32, *szwentū teisą amžiną Sk* 19, 10, *tarnystę, kurią tarnawau tau Pr* 30, 26, *wienamę Pr* 2, 24 (kom.), *darbę Pr* 3, 17, *metę Pr* 21, 2, *dienoję. [...] walandoję Pr* 3, 5 (kom.), *ąsetę su ąsetę sueitu Iš* 26, 5, *apidengtas krotelę warinę Iš* 27, 1, *Orę naikins juos kaławijas Ist* 32, 25, *didę Sk* 11, 33, *dengtę Sk* 4, 8, *jamui buvo pririszta moterystę Pr* 26, 7, *prijuoses juostelę Kun* 8, 8, *Kepurę teipogi apidengę gałwą Kun* 8, 9, *sałotą laukinę Sk* 9, 11, *po žemę Ist* 4, 18, *snigtę apsnigta Iš* 9, 9 (kom.), *ażukrēstas bałtą arba raudoną pateptę Kun* 13, 49, *walgysit waisiūs Kun* 19, 25, *wisą kartū gentiją Pr* 46, 7, *skubiną*

Pr 24, 46, praminė wardù Pr 2, 19 (kom.), batsù Pr 3, 1 (kom.), gerù Pr 4, 7 (kom.), sawù Pr 9, 13 (kom.), apdengsi jì wariù Iš 27, 2, Wieszpats wienas wadù jo buwo Įst 32, 12, Iszgaiszintas bus badù Įst 32, 24, nugirdykim jì wynù Pr 19, 32 (kom.) (Šventojo Rašto teksto vertime – nugirdykim jì wynu Pr 19, 32), karszczù degdawau, ir szalczù Pr 31, 40, kraujù pawirto Iš 7, 22 (kom.), Troszkimù Iš 7, 18 (kom.), kartù Iš 4, 29, Sk 4, 48, nei bus kitù atmainytas Kun 27, 33, karalùs ju Sk 31, 8, Paikù wargù gaisztì ir tu, ir žmonija szitoji Iš 18, 18, grįžkit pustynèn kelù Sk 14, 25, bus plėszmù Sk 14, 31, pajautimams nuomanù Iš 10, 21 (kom.), pirsztù parodyti taworijà su žmonijà Iš 24, 14 (kom.), wisokiu zodžù, kuris iszeit isz burnos Diewo Įst 8, 3, netruksì ataduot Įst 23, 21, nebetruktumet Iš 9, 28.

Dešininiu kirčiu žymima tvirtapradė balsio ar dvibalsio priegaidė, kartu, stengiantis išvengti dviprasmiškos interpretacijos, parodoma kirčio vieta, pvz.: súnūs tawo Pr 8, 16 (sunus jo jaunys Pr 9, 24), Súnūs Machiro. Reiktu: Súnūs Pr 50, 22 (kom.), súnūs Israelaus Iš 2, 23, súnus wieno Aarono, delto kad jiems wieniems... Sk 3, 1 (kom.), tiktai kunigai ir ju súnūs Kun 6, 29 (kom.), súnūs Dano Sk 2, 25, súnus Gersono: Lebni ir Semei Sk 3, 18, isztrúkes Pr 14, 13, kakto núogumà apidengė Pr 27, 16, grudus isz wárpu Kun 2, 14 (kom.), dárbu Sk 30, 5, Dárbu drožiko ir skaptawimu dailintojo brangiu akmenu Iš 28, 11, nukálta isz aukso gryniausio Iš 37, 22, kláusėsi Sk 13, 3 (kom.), Pakláusė jì Jokubas Pr 32, 29, kláusis Wieszpátį Sk 27, 21, wisàs áuksztumas iszgaiszinkit Sk 33, 52, gátwos gentijù Pr 48, 6 (kom.), Ir iwėrsi jas grandysna Iš 27, 7, wėrgausi Pr 27, 40, Úmus ir drąsus Pr 49, 5 (kom.).

Riestiniu kirčio ženkle Baranauskas žymėjo tvirtagališkai kirčiuojamų dvigarsių antrąjį sandą ir vidutinį ilgumą turinčius kirčiuotus trumpuosius ir žodžio galo kirčiuotus pusilgius garsus. Toks žymėjimas taip pat padeda atskirti formas, pvz.: dangù Pr 2, 4, dorù wisokiu Pr 6, 9 (kom.), dasilytėjes ragù attoriaus Kun 4, 34 (25 ir 30 ragu attoriaus), małoniù daiktù Pr 13, 11 (kom.), Linù rubù. Kun 16, 4 (kom.) (linu rubù Kun 16, 4), wergas wergù bus brolamus sawo Pr 9, 25, skaudùs iszmetinėjimai sunù Labano Pr 31, 1 (kom.), pirmagimį sunù tawo duosi Iš 22, 29, Diewù nulietu nedaryk Iš 34, 17, kunigù Sk 3, 3, łaukù kelù Įst 2, 8, ozius su gėrumà kwieczu Įst 32, 14, wadina paczas gėrumas kokio daikto Pr 45, 18 (kom.), prie Szwėntumai szwentu Sk 16, 7 (kom.), pasirodžus saūsumai Pr 2, 8 (kom.), isz riebumù ju Pr 4, 4, per saūsumà Iš 14, 16, pawertė saūsumà Iš 14, 21, atajot žwalgytu siłpnumù žemės Pr 42, 9, buwo wisa nukálta isz aukso gryniausio Iš 37, 22, žinai 'tegul žino' Kun 13, 37, tam̃pai 'tegul tampa' Sk 23, 10, nesimātai Iš 34, 3, nesigānai Iš 34, 3, Kłausykite dañgùs Įst 32, 1, dañgùs warwėjo Iš 19, 18 (kom.), waĩsius, kuriuos želdina Kun 19, 23 (plg. waisius ju bus paszwentintas Kun 19, 24), kreĩpùs yra piktop Iš 32, 22, prisimiñt Sk 16, 40, Añtrosios płoksztės akmeninės Iš 34 (kom.), buwo žemė wienòs łupos Pr 11, 1, Isz kurio žałgòs płuksnos, kiauszi, ir skritai ir lelijos iszejo Iš 37, 17, Kariòs taworai Diewo. Pr 32, 2 (kom.) (Šventojo Rašto teksto vertime nekirčiuota: karios taworai Diewo Pr 32, 2), skūbinas grįzo Pr 24, 61, pakláusė Abraomas batso mano Pr 26, 5, iszkłausė jos Pr 30, 22, nepakláusė Iš 6, 9, iszkłausė manes Pr 35, 3, iszkłausė musu Sk 20, 16, Rytui gi iszaūszus Sk 22, 41, iszaūszus rytui Pr 44, 3, ānas Pr 27, 22, Įst 32, 6,

karālaus Pr 20, 1 (kom.), *Sk* 23, 21, *pākraszczu* Iš 26, 10, *pānaszūs* Išt 2, 11, *Wisos jawu* prādžos *Sk* 18, 13, *pałodawo* žmonija su dukterimis *Moab* *Sk* 25, 1 (dėl semantinės dviprasmybės komentaruose sukirčiuota: *pałodawo* 'ištvirkavo' žmonija *Sk* 25, 1 [kom.]), *slėnys* Pr 19, 25 (kom.), *iszmėtinys* *Sk* 12, 12.

Cirkumflekso (stogelio) ženklų pažymėti tvirtagališkai kirčiuojami ilgieji balsiai, pvz.: *mėsos* *Sk* 11, 13, *Kun* 7, 15, *Pasipūtęs* Pr 31, 36 (kom.) (Šventojo Rašto teksto vertime *pasiputęs* Pr 31, 36), *rūpiai* Išt 2, 5.

Rašmenų <j> ir <J> vartoseną nuo įprastinės skiriasi tik tuo, kad jie rašomi žodžio pradžioje prieš <ie>, pozicijoje, kur tarmėje tariama [jie], pvz.: *Jiewos* Pr 2 (kom.), *jieszkodawai* Pr 3, 9 (kom.), *jieszkosiu* Pr 9, 5. Veiksmažodžio *imti* ir jo vedinių (išskyrus *išimti*) būtojo kartinio laiko formose ir iš jo padarytuose vediniuose tarmėje tariama [j] Baranauskas Šv. Rašto teksto vertime nežymėjo, priešingai negu daugeliu atvejų komentarų vertime, pvz.: *Ėmė* Pr 2, 15, *priėmė* Pr 4, 11, *paėmė* Pr 5, 24, *ataėmė* Pr 30, 2 ir *jėmė* Pr 2, 6 (kom.), *prijėmė* Pr 4, 8 (kom.), *sujėmęs* Pr 12, 17 (kom.), *jėmimą* Pr 23, 2 (kom.), *atajėmė* Pr 30, 33 (kom.).

Etimologinės rašybos atspindžiu galima laikyti rašmens <g> rašymą liepiamosios nuosakos formose, pvz.: *Augkit* Pr 1, 22, *Augkite* Pr 1, 28, *pabaigk* Pr 6, 16, *nužengkim* Pr 11, 7, *pasmaugkit* Iš 1, 16 (kom.), *Bėgkim* Iš 14, 25.

Rašmuo <g> rankraščio tekste atsirado turbūt iš Mikalojaus Daukšos *Postilės*, jis žymi minkštą [g'] iš sutrumpėjusios enklitinės dalelytės *gi*, pvz.: *kiekię* Pr 23, 15, *Ziurėkiteę* Išt 11, 32; 32, 39.

Garsą [m], tariama priešdėlyje *in-* prieš lūpinius priebalsius, Baranauskas, matyt, laikydamasis etimologinės rašybos, žymėjo rašmeniu <n>, pvz.: *inpytė* Pr 2, 7 (kom.), *inpila* Pr 6, 3 (kom.), *inpuola* Pr 8, 21 (kom.), *inbedė* Pr 31, 25, *inbėrė* Iš 32, 20, *inpiūs* *Kun* 14, 15 (bet ir *impuštu* Iš 21, 33).

Rašmenimi <n> Baranauskas žymėjo minkštąjį [n'], rytų aukštaičių tariamą įvardžio *man* gale, pvz.: *mań* Pr 12, 13, Iš 33, 19, *Sk* 3, 41 ir t. t.

Rašmuo <ĩ> vartojamas tik sutrumpinime žiūr, pvz.: *Ziur* *Kun* 1, 1 (kom.).

Garsas [j], tariamas po [b], [p] tam tikrose šaknyse (o tarmėje ir po kitų priebalsių bei įvairesnėse pozicijose), nežymimas, taigi rašoma: *biaurumo* Pr 3, 14 (kom.), *piutis* Pr 8, 22, *papiowus* Pr 9, 4 (kom.), *nepiaustė* Pr 15, 10, *pabiurimo* Pr 19, 17 (kom.), *labiaus* *Kun* 10, 16 (kom.).

Tarmės fonetiką rodo kai kurių žodžių rašyba, pvz.: *skiriam* 'skyrium' Pr 1, 3 (kom.), *sawaimi* 'savaime' Pr 3, 17 (kom.), *paskindo* Iš 14, 24 (kom.) (plg. *paskendo* Iš 15, 10), *Abuolai* 'obuoliai' Iš 28, 33 (kom.), *krimstėtos* 'kremzlėtos' Iš 12, 9 (kom.), *lysziu* 'lešių' Pr 25, 24, *umzdžuojanczu* 'vamzdžiuojančių' Pr 4, 21, *nusizingtu* 'nusižengtų' *Kun* 4, 27. Sąsajas su tarmės fonetika rodytų ir hipernormalizmai, pvz.: *eknos* 'jeknos' – *eknomus* *Kun* 1, 12 (tarmėje tariama ir *ježeras*, *jėglis*), *nebedrėsiu* 'nebedrėsiu' Pr 4, 4 (kom.), *aprenkti* 'aprinkti' (dalyvio daugiskaita) *Sk* 18, 1 (kom.), *apylenkės* 'apylinkės' Pr 2, 5, *apylenkiu* Pr 13, 7 (kom.) (bet ir *apilinke* Pr 10, 10 [kom.]), *pentinės* 'pintinės' Pr 40, 16, *paszwenks* 'pašvinks' Iš 7, 18, *sprendžu* 'sprindžių' Iš 25, 10 (kom.).

Baigiant apie rašybą reikia pasakyti, kad Baranausko rašysenai būdingas rašmenų <a> ir <u>, <a> ir <o>, <ą> ir <ę> panašumas. Dėl to jo tekstų perrašuose gali būti apsirikimų.

II. Formos ir leksika

Skaitant tekstą į akis krinta formų archajiškumas. Tokios formos XIX a. pabaigoje jau nebuvo vartojamos. Jos į Baranausko vertimą atėjo iš Daukšos ir Sirvydo, galbūt ir iš kitų senųjų autorių raštų.

Visų pirma tai vyriškosios giminės įvardžių, būdvardžių ir dalyvių vienaškaitos naudininkas, pvz.: *kamui Pr 41, 15, jamui Pr 2, 16, Iš 25, 6, Kun 4, 24, Sk 3, 51, anamui Pr 26, 1, teip paczamai, kaip wisamai kas jamui prigučėjo Pr 31, 21, kuriamui Pr 3, 11, Iš 1, 6, Kun 6, 5, Sk 10, 30, kiekvienamui Sk 4, 19, smagiamui Iš 14, 21, paskutiniamui Sk 17, 13, pagarbintamui Iš 14, 18, apierawojanczamai Kun 7, 18, meldzanczamai Sk 20, 21, gywenusiamui Sk 22, 5.*

Tokia archajiška forma yra ir vardažodžių daugiskaitos naudininkas, pvz.: *jumus Pr 1, 29, Iš 4, 15, jiemus Sk 6, 27, jomus Iš 1, 21, wisiemus Pr 1, 30, Įst 2, 16, kuriemus Sk 3, 10, Kuriomus Iš 2, 18, sunumus sawiemus ir namamus Pr 18, 19, sumanynamus Pr 27, 8, awikines awimus pastatysim ir punias keltuwamus Sk 32, 16, kupranugariamus tawo Pr 24, 14, plaukamus Sk 6, 5, skystimamus Sk 15, 5, praeinant Madijanitamus prekiojimus Pr 37, 28, atimdinėtojamus Iš 5, 6, kowėjamus Įst 2, 16, ceremonijomus Sk 1, 50, gentijomus ir szeimynomus Sk 26, 55, taworijomus Sk 10, 33, bobomus Iš 1, 15, dienomus Sk 6, 13, duonomus tawo ir wandenimus Iš 23, 25, septyniemus awinėlamus Sk 28, 21, teip wyramus kaip moterimus, mažutėlamus ir atajunamus Įst 31, 12, neprietelumus Iš 23, 22, Sk 23, 11, deszimtimus Sk 4, 23, žmonėmus sawiemus Iš 1, 9, padirbtieumus Įst 4, 28.* Matyti, kad Baranauskas vietomis savo taisymais formas archajino, pvz.: *staiginti ugnimus* (taisyta iš *ugniai*) Iš 35, 14, *iki deszimtamui* (ui prirašyta) *mėnesiui Pr 8, 5, esant jiemus* (taisyta iš *jiems*) *azudarytieumus Kun 14, 46, duosit rankiot jas pawargelamus* (taisyta iš *pawargelams*) Kun 19, 10. Vertėjas darė skirtumą tarp Šv. Rašto teksto ir komentarų vertimo. Dažnai Šv. Rašto teksto vertime pasitaikanti ilgoji archajiška forma, komentaruose (pareiškinimuose) būna supaprastinta, sušiuolaikinta, pvz.: *jiemus Pr 1, 22 – jiems Pr 1, 22* (kom.), *iki deszimtamui gimdymui Įst 23, 2 – iki deszimtam gimdymui Įst 23, 2* (kom.), *mariomus pustynės Įst 3, 17 – Marioms mirusioms Įst 3, 17* (kom.), *žibinėmus Sk 4, 9 – žibinėms Iš 35, 8* (kom.), *pritureti lentomus Iš 26, 26 – lentoms Iš 26, 26* (kom.), *Welniamus Įst 32, 17 – Welniams Įst 32, 17* (kom.), *Duok jomus sodybą Sk 27, 6 – Liepė joms duoti Sk 27, 6* (kom.).

Archajiška yra *i* ir prie balsinio kamieno daiktavardžių vienaškaitos naudininko forma su *-i*, pvz.: *Wieszpati* (taisyta iš *Wieszpaczui*) *Pr 4, 3, seseri Iš 2, 4, dukteri Iš 2, 9, mosti Iš 35, 28, akmeni Įst 4, 28, debesi Iš 40, 33, Sk 9, 17, smerti Sk 22, 1* (kom.), *nakti Sk 9, 21, iki mėnesi Sk 11, 20.*

Sekdamas senaisiais raštais Baranauskas vartojo *u* kamieno būdvardžių senovinę vienaškaitos įnagininko galūnę, pvz.: *tiesumi Pr 24, 27, biau rumi Pr 34, 30,*

grazumi Pr 49, 17 (kom.), smarkumi Pr 50, 10, meitumi Iš 2, 2 (kom.), iszkałbumi Iš 4, 11 (kom.), małonum Pr 43, 14, bei u kamienio daiktavardžių senovines formas, pvz.: neprieteliūs Pr 14, 20, Sk 10, 35 (plg. neprietelai Kun 27, 29 [kom.]), keturi karalūs priesz penkis Pr 14, 9 (plg. penki karalai Pr 14, 10 [kom.]), karalūs, kurie buwo su juomi Pr 14, 5, nepriatelumi busiu nepriatelumus tawo Iš 23, 22 (bet ir sunai Pr 9, 24 [kom.]), gywentojumi Pr 21, 34, peczūs Kun 11, 35.

Iliatyvas yra įprastinė Baranausko tarmės forma, pvz.: wienon wieton Pr 1, 9, sawosna weislėsna Pr 1, 21, palyginiman Pr 1, 26, namuosna tawo Iš 8, 3, jan Sk 5, 17, mariosna Iš 15, 21, widun Iš 2, 3, rankon Iš 4, 17, grandysna iszsisikizusiosna Iš 38, 7 ir t. t. Tačiau tekste nemažai aliatyvo, atėjusio taip pat iš senųjų raštų, vartosenos pavyzdžių: ponop Pr 24, 54, kałnop Iš 3, 1, Diewop Iš 2, 23, szulniop Pr 24, 20, Labanop brolop Pr 27, 43, prisiartinę Maiziesziausp ir Aaronop Sk 9, 6, piktop Iš 32, 22, wietosp Pr 22, 3, manęsp Pr 27, 26, jump Iš 1, 19, pietump Pr 12, 9, wakarump Sk 3, 23, ziemiump Įst 2, 3, durump Sk 16, 50, žmonijump sawump Sk 20, 24, brolump Iš 2, 11, moteriesp Pr 2, 24, wakarū szaliesp Iš 26, 27, uoszwęsp Iš 4, 18.

Tiek archajiškumu, tiek Baranausko tarmės ypatybėmis galima paaiškinti gausesnius priebalsinio ir i kamienio daiktavardžių galūnių atvejus, pvz.: žwėru Pr 2, 15 (kom.), deszimtu Pr 17, 24, mokestu Pr 47, 22, mėnesies Pr 8, 4, moteries Pr 12, 13 (kom.), wandenies Pr 21, 14, dukteries Pr 24, 48, rupesties Pr 31, 40 (kom.), mėnesims Pr 38, 24, ausiu Pr 49, 17 (kom.), mėnesimi Iš 9, 32 (kom.), mokestimi Iš 13, 13. Archajiškai atrodo ir įvardžių įnagininkas, pvz.: juomi Pr 7, 7, kokiuomi Pr 4, 8 (kom.), kuriuomi Įst 1, 31, szitokiuomi Sk 8, 7, tuomi patimi Iš 12, 16.

Tekstui archajiškumo suteikia ir atematinės veiksmazodžių formos (ir jų perdirbiniai), pvz.: esmi Pr 3, 17, esme Pr 13, 8, Iš 16, 7, este Pr 42, 9, Įst 1, 10, estim Iš 5, 16, estinczais Sk 29, 6, duomi Pr 1, 29 (kom.), Pr 9, 12, Neduomi Iš 5, 10, duost Iš 2, 12 (kom.), Įst 1, 21, neduost Iš 5, 16, neduostant Iš 12, 39, parduost (taisyta iš parduoda) Pr 42, 1, duostima Iš 5, 13, Sk 5, 10, ateimi Iš 18, 6, ateit 'ateina' Pr 24, 65, iszeit Iš 4, 14, iszeiti (atrodo, taisyta iš iszeina) Įst 8, 3, iszeitint (taisyta iš iszeinant) Įst 25, 17, liekmi Pr 42, 36, pasiliekt Pr 29, 7, stowmi Pr 24, 13, miegmi Pr 47, 30, giestinczu Iš 32, 18, tegul užudest (taisyta iš užudeda) Kun 24, 14, padėmi Įst 11, 32.

Labai įvairi ir archajiška geidžiamosios nuosakos raiška, pvz.: Tegul praszau neesti barnies Pr 13, 8, Tegul randu małonę Pr 30, 27, priduostie Pr 30, 24, pridestie Įst 1, 11, ęstie Iš 23, 11, sergie Iš 31, 16, regie Sk 14, 31, Paweizdie Iš 5, 21, aptilkskie Iš 32, 12, atsimenie Sk 15, 39, Užuzengie Sk 21, 17, eitie (taisyta iš einie) Įst 20, 5, padārai Pr 43, 14, nesimātai Iš 34, 3, bunai Iš 9, 9, Sk 12, 14, atwirstai Iš 14, 26, sergtaiši Iš 16, 32, Tryksztai Sk 21, 17 (kom.), numirsztai Sk 15, 35, eity Iš 10, 24, apierawojy Kun 17, 5, prisipildy Pr 27, 29, Teky Sk 36, 6, szaukysi Pr 48, 16.

Siekinys – anykštėnų tarmės forma, tad Baranauskas ją vartojo sistemingai, pvz.: apierawotu Pr 22, 10, pagrijsziu [...] pažiurėtu Iš 4, 18, stumęs karią wytu Iš 15, 1 (kom.), susėdo žmonija walgytu ir gertu Iš 32, 6, bėgsiu pasitiktu Sk 23, 15, eis kautusi Sk 32, 6, nužengė [...] maudytus Iš 2, 5, atajo semtu Iš 2, 16, neszaukė karalautu Iš 2, 10 (kom.), iszsisklaistė [...] rankiotu pėtu Iš 5, 12.

Būsimojo laiko veikiamosios rūšies dalyviai ir padalyviai turi galūnes *-is, -i* ir formantą *-int(-)*, pvz.: *busis* Iš 4, 24 (kom.), *gywensis* Pr 12, 10 (kom.), *duosis* Įst 7, 13, *iszwarysį* [...] ir *apimsį* Įst 2, 10 (kom.), *karalausinczo* Iš 11, 5 (kom.), *turėsintį* Iš 27, 1, *businczu* Iš 33, 5 (kom.), *prispausinczos* Iš 3, 19 (kom.), *slogėsinczos* Įst 19, 13 (kom.), *gimsint* Pr 17, 11 (kom.), *gywensint* Sk 24, 21 (kom.), *mirsint* Pr 4, 2 (kom.).

Tarminei vartosenai reikia priskirti ir moteriškosios giminės įvardžiutinių būdvardžių ir skaitvardžių formas, pvz.: *pirmoja* Pr 1, 5 (kom.), *sekmoja* Pr 2, 2 (kom.), *wyresnėja* Pr 19, 31, *didžosias* Pr 2, 10, *margosias* Pr 30, 32, *Raudonosias* Sk 14, 4 (kom.), *deszimosias* Sk 15, 9.

Prielinksnis *į* nevartojamas anykštėnų tarmėje, nėra jo ir vertimo tekste. Vartojami tarminiai variantai *in* (pvz.: Pr 2, 18; 3, 6 [kom.]), *int* (pvz.: Pr 14, 22, Iš 13, 9 [kom.]) ir iš raštų pasiskolintas *ing* (pvz.: Pr 35, 8 [kom.], Iš 8, 3). Atitinkamo priešdėlio variantai yra *į-*, pvz.: *įneszė* Pr 8, 9, *įneszės* Pr 27, 18, *įmestas* Pr 37, 22 (kom.), *įstaczau* Pr 9, 17, *įstotoju* Sk 27, 18 (kom.); *in-*, pvz.: *inkwėpė* Pr 2, 7, *intempta* Pr 6, 5, *inseko* Pr 2, 10 (kom.), *instotojo* Sk 27 (kom.), *ineicza* Pr 29, 21; ir *int-*, pvz.: *inteisi* Iš 3, 18, *intejo* Pr 7, 16, *inteigoj* Iš 40, 5, *intwedė* Pr 24, 32, *intstunt* Pr 41, 10, *intneszus* Pr 27, 10, *intmaisytytą* [...] *intraugta* [...] *intriszdama* Iš 12, 34, *intjojo* Iš 15, 19.

Tekste vartojamas priešdėlis *at-* ir jo ilgasis variantas *ata-*, būdingas anykštėnų tarmei. Tarmėje ilgasis variantas būna prieš [d] ir [t] prasidedančią šaknį arba kai priešdėlis atsiduria kirčiuotoje pozicijoje. Tokią vartoseną rodo, pvz.: *atadawė* Pr 20, 14, *atatrauktas* Sk 24, 3 (kom.), *neatatik* Įst 28, 29, *neataminė* Pr 19, 33 (kom.), *atajėmė* Sk 32, 9 (kom.), *ataperku* Iš 13, 15, *atasiuntė* Iš 3, 13, *atarastas* Iš 22, 4 (bet *atrasti* yra *dwi* tukstanti Sk 4, 40), *atapiową* Iš 4, 25 (bet *atpiowos* Pr 17, 11). Tačiau pasitaiko ir ilgojo varianto vartojimo tose pozicijose, kur turėtų būti trumpasis, pvz.: *neatawesiu* Iš 15, 26, *ataskirsit* Sk 15, 19, *ataneszami* Sk 18, 13.

Panašiai yra ir su priešdėlio *ap-* bei jo ilgesniojo varianto *api-* vartoseną, pvz.: *apiszwiestas* Sk 24, 1 (kom.) (bet *apszwiesdami* Pr 1, 15), *apidangą* Iš 39, 33 (bet *apdengti* Pr 7, 19), *apiimtas* Kun 13, 13, *apikuoptas* Sk 31, 19 (bet *apkuopta* Sk 35, 34). Tarmės dėsnių neatitinkančios vartosenos pavyzdžiai: *apimaldė* Pr 24, 67, *apikuopkit* Pr 35, 2, *apiejo* Pr 41, 46, *apitwėrė* Iš 14, 28, *apiwilksi* Iš 30, 3, *apimėtė* Sk 15, 36.

Tekste vartojami prielinksniai už, pvz.: už Pr 1, 16 (kom.), Pr 4, 24 (kom.) ir *ažu*, pvz.: *ažu* Pr 4, 24, Sk 3, 41), taip pat priešdėliai už-, užu(o)- ir *ažu(o)-* (dėl jų vartojimo reikia prisiminti pastabą, kad Baranausko rašmenys <a> ir <u> yra gana panašūs), pvz.: *užgynimas* Pr 2 (kom.), *Užsigėdinau* Pr 3, 10 (kom.), *užwėrė* Pr 7, 16, *užmuszė* Pr 4, 8, *užmuszės* Pr 27, 45 (kom.), *užrisdawo* Pr 29, 3, *užkietina* Iš 4, 21 (kom.), *užsiegimę* Pr 49, 6, *užmuszimas* Iš 8, 26 (kom.), *užužengę* Pr 44, 24, *užužengdami* Pr 45, 25, *užudėjimas* Sk 27 (kom.), *užudėjo užuodangą* Iš 34, 33, *azuorankys* Įst 5, 5, *azuwakar* (pirmoji a, atrodo, taisyta iš u) Pr 31, 2, *azužengę* Pr 26, 23, *azugausiu* Sk 14, 12, *azusidirbęs* Pr 31, 18, *azusidegimą* Sk 32, 14, *azumuszi-mo* Sk 32, 15, *azupakalį* Iš 26, 12, *azuristas* Pr 29, 10, *azudarytas* Pr 39, 20 (taisyta iš užu), *azumigo* Pr 41, 5, *azusodino* Iš 4, 20, *azukietinsiu* Iš 4, 21, *azułaisiu* Iš 7, 4, *azuodangą*, *azułaidžamą* Iš 35, 2. Šių priešdėlių vartojimas panašus į archajišką

formų vartoseną, t. y. Baranauskas skyrė Šv. Rašto teksto ir komentarų vertimą, pirmajame vartodamas *azu-*, kaip archajiškesnį, būdingesnį Sirvydo veikalams, pvz.: *neazumusztu* Pr 4, 15 – *neužmusztu* Pr 4, 15 (kom.), *azumusziau* Pr 4, 23 – *užmusziau* Pr 4, 23 (kom.), *Azusodinės* Pr 31, 17 – *užsėti* Pr 31, 17 (kom.), *azuejot* Pr 18, 5 – *užejot* Pr 18, 5 (kom.), *azūlaikytina* Iš 12, 42 – *užlaikyti* Iš 12, 42 (kom.). Vienos ar gretimų frazių ribose dažniausiai išlaikoma vienovė, pvz.: *Artymas azumuszto azumusz azumuszėją, kaip tiktai nutwers ji, azumusz* Sk 35, 19 (kaip ir priešdėlių *in-* ir *int-* atveju, pvz.: *Ėmė tad žmonija intmaiszytą taszlą, pirma neg intraugta buwo, ir intriszdama wirszutiniuosna rubuosna, padėjo sau ant peczu* Iš 12, 34).

Archajiškumo tekstui suteikia senuosiuose raštuose vartota enklitinė dalelytė *g(u)* 'ar', pvz.: *pražusgu* 'ar *pražus*' Pr 18, 24, *Szitasgu* Pr 43, 29, *pražudysig* 'ar *pražudysi*' Pr 18, 28, *Turig* Pr 19, 12; jungtukai *todrin* [st 29, 27, *idant* Pr 2, 15; 24, 56, *togidel* Pr 2, 24 ir t. t.

Iš pirmo žvilgsnio vertimo leksika atrodo labai tarmiška. Tikrai tarmės žodžiai yra *anas* 'jis' – *ānas* Pr 8, 11, *Ist* 32, 6, *anas* Pr 38, 11 ir *anys* 'jie' Pr 34, 30, *daugalys* 'daugelis' – *daugalui* Pr 4, 3, *plūksna* 'plunksna' – *plūksnos* Iš 25, 33, *ptuksnu* Sk 8, 4, *riebuliai* 'riebalai' – *riebulus* Kun 6, 28 (kom.), *spaugas* 'spuogas' Kun 13, 26, *išmitinti* 'išmaitinti' – *iszmintint* Kun 25, 34 (kom.), tarmei būdingi *ē* kamieno daiktavardžiai *sėklė* – *sėklę* Pr 1, 11, *sėklė* Sk 5, 2, *sėklės* Sk 16, 40, *gyslė* – *gyslės* Pr 32, 32 (plg. daugiskaitos kilmininką *gyslu* Pr 32, 32 [kom.]), (*i*)o kamieno daiktavardžiai *dalia* 'dalis' – *dala* Kun 2, 1 (kom.), *musia* 'musė' – *musios* Kun 11, 30 (kom.), tarmės priesaga *-ienis* – *kvietieniu* 'kvietinių' Sk 7, 13, *miltienės* 'miltinės' Kun 2, 14 (kom.), tarmės bruožas gausėnis *i* ir priebalsinio kamieno galūnių vartojimas, pvz.: *zwėru* Pr 2, 15 (kom.), *tukstantu* Sk 2, 24 (bet ir *tukstanczu* Sk 2, 28), *mokesties* Sk 3, 9 (kom.), *moka* *mokestis* Pr 49, 15 (kom.).

Tačiau Baranauskas sąmoningai tolo nuo savo tarmės. Šv. Rašto vertimo kalboje tas tolimas atsispindi dar ir tuo, kad joje, palyginti su tarme, labai nedaug skolinių („barbarizmų“). Tarmės žodžiai *skūra*, *skūrinis*, pavartoti teksto pradžioje, pvz.: *skuru* [...] *skuromis* Pr 3, 21 (kom.), *skurinius* Pr 3, 21, toliau nuosekliai keičiami Sirvydo žodžiais *oda* ir *odinis*, pvz.: *ados* Iš 25, 5 (kom.), *adu* Iš 26, 14, Sk 4, 8, *adū* Sk 4, 12, *adą* Iš 29, 14, Kun 1, 6, Sk 19, 5, *Adą* Kun 4, 11, *adoj* Kun 13, 2, *adon* (parašyta *sku* ir užbraukyta) Kun 13, 11, *odelu* Sk 13, 9 (kom.), *odetėmis* Pr 27, 16, *adinio* Kun 13, 59 (a ir o variavimas gali būti siejamas ne su tarmės fonetika, o su tokiu variavimu Sirvydo raštuose) bei kiek kitos reikšmės žodžiu *kailis*, pvz.: *kailus* 'kailius' Iš 35, 7, o Iš 36, 19 ir 39, 33 verčiant du kartus pavartotą *de pellibus*, lenkiškai z *skór*, yra abu: *kailu* 'kailių' ir *adu* 'odu'.

Tarmės žodis *griekas* keičiamas Sirvydo žodžiu² *nuodėmė* (SD 68), *ubagas* – žodžiu *pavargėlis* (SD 376), pvz.: *pawargėlu* Kun 1, 14 (kom.), *pawargelamus* Kun 19,

² Akivaizdu, kad parankinė Baranausko knyga buvo Sirvydo lenkų–lotynų–lietuvių kalbų žodyno penktasis leidimas: *Dictionarium trium linguarum*, In usum Studiosae Iuventutis, Avctore R. P. Constantino Szyrwid ... Quinta editio recognita et aucta. Vilnae, Typis Academicis Societatis JESU, Anno Domini M. DCC. XIII (toliau SD, skaitmenys rodo puslapius)

1; *žėlabas* – *gedėjimas* (SD 432 *Giedeimas*), pvz., *giedėjimę* (i prirašyta po g) Įst 26, 14; tarminis junginys *žėlabą nešioti* keičiamas *gedėti* (SD 432 *Giedet*), pvz., *Giedėjo* Įst 34, 8 (kom.). *Pradžios knygos* 24 padėjime įvairios žodžio *werbludas* formos 9 kartus taisytos į atitinkamas žodžio *kupranugaris* (SD 397) formas, Pr 26, 21 *neprietelystę* taisyta į *prieszinystę* – *priešinystę* taip pat Sirvydo žodis (SD 184). Įdomus tarmės žodžio *smakas* „likimas“ vertimo tekste. Pavartotas yra ir jis, bet tik komentaru vertime, pvz.: *smakū* Iš 4, 3 (kom.), *smakai* Iš 7, 12 (kom.). Tačiau Šv. Rašto vertime jis keičiamas Sirvydo leksika: (SD 345) *Smok*. *Draco*. *Driežas* *didisis*, *didalis*, pvz.: *driežais didaisiais* Iš 7, 12, ir netgi, regis, sudaiktavardintu būdvardžiu *didelis* (*didalis*), pvz.: *Tulžis didalu wynas ju* Įst 32, 33.

Kol nėra istorinio lietuvių kalbos žodyno, nelengva nustatyti visas įtakas vertimo leksikai. Tačiau didžiausia, suprantama, Sirvydo įtaka. Jo žodyno penktuoju leidimu Baranauskas naudojo, galima sakyti, nuosekliai, pvz.: *lipikai* ‘klijai’ (SD 93) – *lipikais* Pr 6, 14, *lytis* (SD 253 *Litis*) – *lities* Pr 6, 19, *mitas* ‘išlaidos’ (SD 108) – *Mitą* Kun 24, 2 (kom.), *rūda* (SD 116 *Kruszec*. *Metallum*. *Rudos*) – *rudas wario* Įst 8, 9, *papauška* ‘pumpuras’ (SD 238) – *papauszkomus* Sk 17, 8, *dūkas* ‘baublys’ (SD 5) – *duko* Kun 11, 18, *erškėtis* – *erszkieczu* Pr 22, 13 (SD 59, išlaikyta ir Sirvydo rašyba), *galvadengtė* (SD 84) – *gałwadengtė* Iš 28, 32, *garbimas* (SD 361) – *garbimą* Iš 13, 10, *gėtra* ‘palapinė’ (*Gietra* SD 165) – *gėtron* Sk 19, 14, *piepala* ‘putpelė’ (SD 298) – *piepatas* Sk 11, 31, *jutėti* ‘budėti’ (SD 37) – *jutės* Sk 1, 53, *medžiavišis* ‘medžiotojas’ (SD 136) – *medżawiszzius* Pr 25, 27 (kom.), *medżawiszys* Pr 10, 9, *kanapa* ‘kanopa’ (SD 105, išlaikyta Sirvydo rašyba, nors *kanopa* yra tarmės žodis) – *kanapon* Pr 49, 17 (kom.), *kanapą* Kun 11, 4, *kanapėtė* Iš 10, 26, *kanapėtės* Kun 11, 6, *paankščioti* ‘paskolinti’ (SD 288) – *paankszczodamas* Iš 22, 25, *skyda* ‘skydas’ (SD 243 ir kt.) – *skida* Pr 15, 1 (kom.), *sūdarėtis* ‘pintas krepšys’ (SD 108) – *sudaretin* Iš 29, 3, *sudaretį* Sk 6, 15, *sudareczo* Sk 6, 19, *mėgumas* (SD 317 *Roskosz*. *Voluptas*, *deliciae*, *delectatio*, *jucunditas* [tarmiškai būtų *raškažius*]) – *mėgumo* Pr 2, 8, *motė* ‘žmona’ (SD 458) – *motė jo ir moterys* ‘žmonos’ *sunu jo* Pr 7, 7, *paduksis* (SD 379 *Ufanie*/ *ufność*. *Fidentia*, *fiducia*) – Pr 3, 9 (kom.), *paduksies* Sk 14, 24 (kom.), *visotimė* ‘liaudis, prastuomenė’ (SD 280 ir t. t.) – *wisotimėj* Iš 18, 14. Sirvydo žodyno žodžiu *gėda* (SD 406) keičiamas tarmės žodis *sarmata*, pvz.: *gėdos* Pr 2, 25 (kom.) (bet ir *sarmatos* Pr 20, 16 (kom.), *sarmatytis* – *gėdėtis* (SD 406) – *negėdėjosi* Pr 2, 25.

Yra vertimo tekste nemažai žodžių ar jų reikšmių, kurie *Lietuvių kalbos* žodyne (www.lkz.lt) pažymėti sutrumpinimu A. Baran, t. y. šiuos žodžius galima laikyti Baranausko naujadarais, pvz.: *armuo* ‘banda, kaimenė’ – *armenies* Sk 7, 15, Sk 8, 8, *ausiakabis* ‘auskaras’ – *ausiakabius* Pr 24, 22, *užakmeniuoti* ‘užmėtyti akmenimis’ – *Ažuakmeniuokit* Iš 19, 13 (kom.), *lėkūnas* ‘kas gali lėkti, skristi’ – *lėkunai* Pr 7, 14, *drožmuo* ‘drožinys’ – *drožmuo* Iš 38, 10, *gymenys* ‘viduriai, žarnos (vitalia)’ – *gymenis* Kun 3, 3, *kankis* ‘bausmė’ – *kankį* (karę) Sk 5, 31 (kom.), *svora* ‘svoris’, vietoje tarmės žodžio *voga* – *pagal sworos* (juxta pondus, wedle wagi) Sk 7, 19, *tekmuo* ‘tekėjimas, tėkmė’ – *tekmenies* Kun 12, 7, *trūkestis* ‘traukimas, potraukis’ – *Trukestim* Iš 8, 3 (kom.) ir t. t. Pasitaiko tekste žodžių, kurie dar nėra įtraukti į *Lietuvių kalbos* žody-

na, pvz.: *ažuolynuotas* – *ažuoliniuota* (pokryta dębowemi lasami) *Pr* 13, 18 (kom.), *dešindabė* – *deszindabes* (dextralia) *Sk* 31, 50, *stulpogalvis* – *stulpogalviai* (capita columnarum) *Iš* 38, 10, *šventadirgis* – *szwentadirgį* (świętokradzca) *Iš* 19, 13 (kom.), *velnietis* – *welnieczai* (Ludzie [...] diabelscy) *Ist* 13, 13 (kom.), *visodeginis* – *wisodeginio* (ofiary całopalnėj) *Pr* 8 (kom.), *wisodeginin* (in holocaustum) *Sk* 6, 11 ir t. t.

Apibendrinant tai, kas pasakyta apie formas ir leksiką, galima daryti išvadą, kad Baranausko vertimas yra tarsi priderintas prie senųjų katalikiškų raštų, visų pirma Konstantino Sirvydo *Punktų sakymų*.

III. Punktucija ir sintaksė

Peržvelgus vertimo tekstą matyti, kad jame iš esmės išlaikyta *Vulgatos*³ eilučių sandara ir skyryba (tie patys skyrybos ženklai, nededamas kablelis prieš jungtuką *jog* ir t. t.), pvz.:

Pr 1, 3: *Dixitque Deus: Fiat Lux. Et facta est lux.* – *Ir tarė Dievas: Stokis Szwiesa. Ir stojosi szwiesa*

Pr 2, 4: [...] *in die quo* [...] – *dienoję kurioję*; *Pr* 2, 8: *hominem quem* – *žmogų kuri*

Pr 1, 4: *Et vidit Deus lucem quod esset bona; et divisit* [...] – *Ir regėjo Dievas szwiesą jog buwo gera; ir atskyrė* [...]

Sk 18, 26: *Praecepte Levitis, atque denuntia: Cum acceperitis* [...] – *Liepk Lewitamus, ir apreikszk: Priėmę* [...]

Pr 1, 16: *Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut praeesset diei, et luminare minus, ut praeesset nocti; et stellas.* – *Ir padarė Dievas du žiburiu didžu: žiburį didesnį, waldyti dieniai, ir žiburį mažesnį, waldyti nakczai; ir žwaizdes.*

Iš 4, 11: *Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum et surdum, videntem et caecum? nonne ego?* – *Tarė Wieszpats jamui: Kas padarė burną žmogaus? arba kas padarė nebylį ir kurtinį, regintį ir aklą? baugi ne asz?*

Atidedant išsamesniems tyrinėjimams vertimo sintaksės dalykus, vis dėlto reikia šį tą pasakyti apie kai kam turbūt užkliūsančią nelietuvišką žodžių tvarką, pvz.: *iszszeldė zemė zoľę žaluojanczą* *Pr* 1, 12; *nei darykit sau diewu nuliету Kun* *Pr* 19, 4; *Nepaism žmogus moteries tėwo sawo* *Ist* 22, 30; *nežiurėk kietumo žmonijos szios* *Ist* 9, 27; *kurie regėjo majestotą mano* *Sk* 14, 22. Gali atrodyti, kad Baranauskas akiai laikėsi originalo žodžių tvarkos (atitinkamai *protulit terra herbam virentem; nec deos conflatis faciatis vobis; Non accipiet homo uxorem patris sui; ne aspicias duritiem populi hujus; qui viderunt majestatem meam*). Tačiau galima ir kitokia interpretacija. Visų pirma, tokia žodžių tvarka (pažyminio nukėlimas po pažymimojo žodžio) buvo būdinga XVI–XVII a. lietuvių raštijai⁴. Senovindamas savo kalbą, tokios tvarkos

³ Cit. pagal: *Biblia łacinsko-polska, czyli Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Podług textu łacinskiego Wulgaty, i przekładu polskiego X. Jakóba Wujka T. J. z komentarzem Menochiusza T. J. przełożonym na język polski, wydanie X. S. Kozłowskiego Biskupa Łucko-Zytomierskiego, W cześćrech tomach in 8-vo maj. (fracta pagina), t. 1, wydanie drugie, Warszawa: Gebethner i Wolff, 1885.

⁴ [Jonas] Palionis, *Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.*, Vilnius: Mintis, 1967, p. 208.

galėjo laikytis ir Baranauskas. Antra vertus, Baranauskas buvo poetas, taigi galėjo laikyti inversiją poetine priemone. Kiek Šv. Rašto tekstas praranda perėjus prie taisyklingos lietuviškos žodžių tvarkos, matyti palyginus Baranausko ir Juozapo Skvirecko vertimus⁵. Skvireckas versdamas laikėsi įprastinės lietuviškos žodžių tvarkos, plg. aukščiau minėtų eilučių fragmentų vertimą: *žemė išželdino žaliuojančią žolę; nedarykite sau lietinių dievų; Neivienas neims savo tėvo pačios; nežiūrėk šitos tautos atkaklumo; kurie matė mano didenybę*. Štai dar pora pavyzdžių:

Pr 4,14: Ecce ejicis me hodie a facie terrae, et a facie tua abscondar – Sztai iszmeti manę szendiena nuog weido žemės, ir nuog weido tawo pasistėpsiu (Skvirecko: štai tu šiandien mane išvarai iš tos šalies, ir aš turiu slėpties nuo tavo veido).

Ist 28, 11: Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, et fructu jumentorum tuorum, fructu terrae tuae – Paskalsins tawę Wieszpats wisomis gerybėmis, waisiumi yszczos tawo, ir waisiumi galwiju tawo, waisiumi žemės tawo (Skvirecko: Viešpats suteiks tau apsčiai visokių gėrybių, tavo iščios vaisiaus, tavo galvijų vaisiaus ir vaisiaus tavo žemės).

Geras tokio poetiškumo praradimo pavyzdys būtų Kaino, ką tik užmušusio brolių, atsakymo Viešpačiui vertimas: *Pr 4, 9: Num custos frateris mei sum ego? – Ar sargas brolo mano esmi asz?* (Skvirecko: argi aš esu mano brolio sargas?).

Kaip skambėtų *Pater noster*, jeigu verstume įprastine lietuviška žodžių tvarka?

RITA ŠEPETYTĖ

⁵ Cit. pagal: *Šventasis Raštas Senojo ir Naujojo Įstatymo arba Testamento su Vulgatos tekstu*, vertė ir komentorių pridėjo Kun. Juozapas Skvireckas, t. 1, (Šv. Kazimiero Draugijos leidinys, Nr. 111), Kaunas: Saliomono Banaičio spaustuvė, 1913.

Teksto parengimo principai

1901 metais iš Vulfatos ir Jakóbo Wujeko vertimo pradėjęs versti Šventąjį Raštą ir vylėsis, kad jis užpildys tokių tekstų spragą ir bus svarbus spaudos panaikinimo draudimo laukiančiai pasaulietinei ir bažnytinei bendruomenei¹, Antanas Baranauskas jo taip ir nebaigė – pradėtą didžiulį darbą nutraukė mirtis (1902 m. lapkričio 26 d.). Vertimas iki šiol liko rankraščiu². Nors XX a. pradžioje Baranausko vertimas buvo kritiškai vertintas³, nors jis, pasak šventraščio tyrinėtojų, netenkino nei moksliskumo, nei lietuvių kalbos ir gramatikos požiūriu⁴, šiandien jo paskelbimas svarbus ne tik Šv. Rašto lietuviškųjų vertimų istorijai, bet ir lietuvių kalbos poetikos bei stilistikos, rašytojo kūrybos visumos tyrinėjimams.

Baranausko Šv. Rašto Penkiaknygės vertimas pateikiamas iš Biblijos rankraščio, kuris saugomas Vilniaus universiteto Bibliotekos Rankraščių skyriuje (F1–F168; antraštinis puslapis: „Biblija | Rasztas Szwentas | Seno ir Naujo Testamento. | Isz łotiniszkos wulfatos | Lietuwiszkai perguldytas | su trumpais pareiszkinimais | isz Kunigo Menokijaus ir Kitu mokytu | A. B. Seinū Wyskupo“). Raštų penktojo tomo pirmojoje knygoje dedama pirmosios penkios Senojo Testamento knygos, vadinamoji Penkiaknygė: Pradžios knyga (Knīga Genesis (Gimimas), p. 3–124), Išėjimo knyga (Knīga Exodus (Iszėjimas), p. 125–212), Kunigų knyga (Knīga Leviticus (Lewitiszka), p. 213–272), Skaičių knyga (Knīga Numerorum (Skaiczu), p. 273–352) ir Pakartoto Įstatymo knyga (Knīga Deuteronomii (antro Zokono), p. 353–426). Rankraščio rašysena iškaitoma, taisyimų labai nedaug. Lyginiai puslapių numeriai užrašyti viršuje kairiajame lapo kampe, nelyginiai – viršuje dešiniajame lapo kampe.

Kiekviena knyga sudaryta iš dviejų kompozicinių lygmenų: skyrių su antraštimis, kurie vadinami „padėjimais“, ir jų komentarų – „pareiszkinimų“. Penktoji *Pakartoto Įstatymo* knyga turi ir užbaigą, kuri šiek tiek atskirta nuo pagrindinio teksto ir yra tarsi visą Penkiaknygę apibendrinanti dalis. Pagrindinio teksto skyriai parašyti stambesne, komentarai – smulkesne rašysena, o juose aiškinami žodžiai ir frazės pabraukiami. Šiame skelbinyje pabrauktieji žodžiai ar frazės pateikiami kursyvu.

¹ Regina Mikšytė, *Antanas Baranauskas*, Vilnius: Vaga, 1993, p. 261–262.

² Antano Barausko 170-ųjų gimimo metinių proga atskira publikacija pasirodė: *Giesmių giesmė*, vertė Antanas Baranauskas, Antano Baranausko (1835–1902) 170-osioms gimimo metinėms, sudarė Brigita Speičytė, įvadą parašė Vytautas Ališauskas, *Giesmių giesmės* vertimo tekstą parengė Brigita Speičytė, tekstą į dabartinę kalbą transponavo, komentarus, žodynėlį ir vardų sąrašą sudarė Birutė Kabašinskaitė, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, 100 p.

³ Apie Baranausko Šventojo Rašto vertimą Juozas Tumas yra sakęs: „Vertimas pats savaime gerokai atsilikęs nuo dabartinės literatinės lietuvių kalbos [...]. Užtat A. Baranausko tekstai pilni žodyno turtų ir anykštėnų tarmės [...]; žr. [Juozas Tumas], „Rašliavos muziejus“, in: Vaižgantas, *Raštai*, t. 14: *Literatūros istorija*, 1899–1933, parengė Laima Arnatkevičiūtė, Ilona Čiužauskaitė, vyr. redaktorius Vytautas Vanagas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002, p. 213.

⁴ Vincas Padolskis, „Vysk. A. Baranauskas ir Šv. Rašto vertimas į lietuvių kalbą“, in: *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimo darbai*, 1939, t. 3, Kaunas, 1940, p. 98.

Šv. Rašto knygos pavadinimas iškeliamas į atskirą puslapį. Kietąjį ir minkštąjį garsą <ž> Baranauskas žymėjo <z> su įvairaus ilgumo diakritiku viršuje; šiame skelbinyje diakritikas yra apibendrintas kaip taškas <ž>. Didžiąją <Į> Baranauskas rašė kaip <I> su trumpa įstriža pertrauka; šiame skelbinyje vartojamas įprastinis rašmuo <I>.

Baranausko Šv. Rašto (Senojo Testamento) vertimo tekstas šiam Raštų tomui perrašytas paraidžiui. Rankraštyje esantys žodžio ar frazės taisymai pateikiami išnašose, t. y. puslapio pabaigoje po pagrindiniu tekstu ir numeruojami skaičiais. Po rodyklės (←) pateikiamas ankstesnis, buvęs, variantas; jei ištaisyto žodžio neįmanoma rekonstruoti, pateikiama su klaustuku.

Jei taisymas yra nuspėjimas, dedamas klaustukas. Jei išnašoje šalia taisomo žodžio ar frazės nurodoma tik *tais.*, vadinasi, vietoj ankstesnio, neįskaitomo, įrašytas visas žodis. Taisymais nelaikomi ir išnašose nekomentuojami tie atvejai, kai akivaizdžiai matyti, jog rašalu tik paryškinama žodžio raidė ar skienuo. Taip pat neinterpretuojama pagrečiui vartojama varijuojanti žodžių rašyba ar žodžių rašymas didžiąja ar mažąja raidėmis (*Rasztas Szwentas* ir *Rasztas szwentas*, *Žy-dus* ir *zydus*, *Istorijos* ir *istorijos*). Išnašose taip pat nurodomos tos formos, kurių vartojimas pagrindiniame vertimo tekste ir jo komentaruose skiriami (apie tai plačiau žr. „Įvade“ publikuojamą Ritos Šepetytės straipsnį „Rankraščio kalbinės ypatybės“).

Jei žodis, jo dalis ar frazė įterpti, vartojama santrumpa *įtrp.* Klaidingai parašytas žodis ar jo forma žymimi trumpiniu *klaid.* ir greta pateikiamas taisyklingas variantas.

Po redakcinių pastabų pateikiamas pagrindiniame vertimo tekste ir jo komentaruose vartojamų santrumpų sąrašas, Penkiaknygės pabaigoje – Bažnyčios Tėvų ir jų veikalo paaiškinimai.

ILONA ČIUŽAUSKAITĖ

Santrumpos ir simboliai

Act., Act. Ap. (Actus Apostolorum) – Apd, Apaštalų darbai
Amos. (Prophetia Amos) – Am, Amoso knyga
Apoc. (Apocalypsis Ionannis) – Apr, Apreiškimas Jonui
Baruch. (Prophetia Baruch) – Bar, Barucho knyga
Can., Cant. Cant. (Canticum Canticorum) – Gg, Giesmių giesmė
Col., Coloss. (Epistola ad colossenses) – Kol, Laiškas kolosiečiams
1 Cor. (Epistola Beati Pauli Apostoli ad Corinthios Prima) – 1 Kor, Pirmasis
laiškas korintiečiams
2 Cor. (Epistola Beati Pauli Apostoli ad Corinthios Secunda) – 2 Kor, Antrasis
laiškas korintiečiams
Deut., Deuter. (Libri deuterocanonici) – Antrojo kanono knygos
Eccli. (Ecclesiastes) – Ekleziastas, Mokytojo knyga
Eph. (Epistola Pauli ad Ephesios) – Ef, Laiškas efeziečiams
Esdr. (Liber Esdrae) – Ezd, Ezdro knyga
Esth. (Liber Esther) – Est, Esteros knyga
Exod. (Liber Exodus) – Iš, Išėjimo knyga
Ezech. (Prophetia Ezechielis) – Ez, Ezekelio pranašystė
Gal. (Epistola Pauli ad Galat) – Gal, Laiškas galatams
Gen. (Liber Genesis) – Pr, Pradžios knyga
Hebr. (Epistola ad hebraeos) – Laiškas hebrajams (NT)
Iac. (Epistola Catholica Iacobi) – Jok, Jokūbo laiškas
Ierem. (Liber Ieremiae) – Jer, Jeremijo pranašystė
Ioan. (Evangelium secundum Ioannem) – Jn, Evangelija pagal Jona
Iob. (Liber Job) – Jobo knyga
Ios. (Liber Iosue) – Joz, Jozuės knyga
Is., Isai. (Liber Isaiae) – Iz, Izaijo pranašystė
Iudae (Epistola Iudae) – Jud, Judo laiškas
Iudic. (Liber Iudicum) – Ts, Teisėjų knyga
Iudith (Liber Iudith) – Jud, Juditos knyga
Levit (Liber Leviticus) – Kun, Kunigų knyga
Luc. (Evangelium secundum Lucam) – Lk, Evangelija pagal Luką
1 Machab. (Liber primus Machabaeorum) – 1 Mak, Makabiejų pirmoji knyga
2 Machab. (Liber secundus Machabaeorum) – 2 Mak, Makabiejų antroji knyga
Mar. (Evangelium secundum Marcum) – Mk, Evangelija pagal Morkų
Matt. (Evangelium secundum Mattaeum) – Mt, Evangelija pagal Matą
Mich. (Prophetia Michaeae) – Mch, Michėjo pranašystė
Nehem. (Liber Nehemiae) – Neh, Nehemijo knyga
Num. (Liber numeri) – Sk, Skaičių knyga
1 Par. (Liber primus Paralipomenon) – 1 Met, Metraščių (Kronikų) pirmoji
knyga

2 Par. (Liber secundus Paralipomenon) – 2 Met, Metraščių (Kronikų) antroji knyga

1 Petr. (Epistola Beati Petri Apostoli Prima) – 1 Pt, Pirmasis Petro laiškas

2 Petr. (Epistola Beati Petri Apostoli Secunda) – 2 Pt, Antrasis Petro laiškas

Proverb. (Liber Proverbia) – Pat, Patarlių knyga

Ps., Psalm. (Liber Psalmorum) – Ps, Psalmynas

1 Reg. (Liber Regum tertius) – 1 Kar, Karalių knyga

2 Reg. (Liber Regum quartus) – 2 Kar, Karalių knyga

Rom. (Epistola ad Romanos) – Rom, Laiškas romiečiams

Sap. (Liber Sapientia) – Iš, Išminties knyga

Thren. (Threni, Idest Lamentationes Ieremiae Prophetæ) – Jeremijo rauda

1 Tim. (Epistola Beati Pauli Apostoli ad Timotheum prima) – 1 Tim, Pirmasis laiškas Timotiejui

2 Tim. (Epistola Beati Pauli Apostoli ad Timotheum secunda) – 2 Tim, Antrasis laiškas Timotiejui

Tob. (Liber Tobiae) – Tob, Tobito knyga

Zachar. (Prophetia Zachariae) – Zch, Zacharijo knyga

70 – Septuaginta, II a. pr. Kr. Senojo Testamento vertimas į graikų kalbą

Šventojo Rašto vertimas

Biblija

Rasztas Szwentas

Seno ir Naujo testamento.

Isz łotiniškos wulgatos

Lietuviškai perguldytas

su trumpais pareiškinimais

isz Kunigo Menokijaus ir kitu mokytu

A.B. Seinų Wiskupo

Kniga Genesis (Gimimas)

Padėjimas I¹

Sutwėrimas swieto per szeszas dienas ir padawimas wisu sutwertuju daiktu waldžon žmogaus

1. Pradžoje sutwėrė Dievas dangų ir žemę (Act. XIV, 14; XVII, 24; Ps. XXXII, 6²; CXXXV, 5; Eccli XVIII, 1).
2. O žemė buwo tuszczą ir plika, ir tamsybės buwo ant weido gilybės; ir Dwasia Diewo sklendeno ant wandenu.
3. Ir tarė Dievas: Stokis Szwiesa. Ir stojosi szwiesa. (Hebr. XI, 3).
4. Ir regėjo Dievas szwiesą jog buwo gera; ir atskyrė szwiesą nuog tamsybiu.
5. Ir praminė szwiesą Dieną ir tamsybes Naktimi; ir tapo wakaras ir rytas, diena wiena.
6. Tarė teipogi Dievas: Stokis twirtimas terpu wandenu, ir atskirk wandenis nog wandenu.
7. Ir padarė Dievas twirtimą, ir atskyrė wandenis, buwusius po twirtimu, nū buwusiu ant twirtimo. Ir stojosi teip. (Ps. CXXXV, 6; CXLVIII, 4; Ierem. X, 12; LI, 15).
8. Ir praminė Dievas twirtimą Dangumi; ir tapo wakaras ir rytas, diena antra.
9. Tarė gi Dievas: Susirinkit wandenys, kurė po dangumi yra, wienon wieton, ir pasirodyk sausuma. Ir stojosi teip.
10. Ir praminė Dievas sausumą Zemę, ir wandenynus praminė Mariomis. Ir regėjo Dievas jog buwo gerai. (Ps. XXXII, 7; Iob. XXXVIII, 4).
11. Ir tarė: Zeldink žemė žolę žaluojanczą, ir daranczą sėklę³ ir medžą waisingą darantį waisių pagal sėklės sawo, kurio sėklė butu jamę paczamę ant žemės. Ir stojosi teip.
12. Ir iszzeldė žemė žolę žaluojanczą, ir daranczą⁴ sėklę pagal weislės sawos, ir medžą darantį waisių, ir turintį kiekwienas sėklę pagal weislės sawos. Ir regėjo Dievas jog buwo gerai.
13. Ir tapo wakaras ir rytas, diena trecza.
14. Tarė gi Dievas: Stokites žiburiai twirtimę dangaus, ir atskirkit dieną ir naktį, ir bukite ženklams ir laikams, ir dienoms ir metams.
15. spindėdami twirtimę dangaus, ir apszwiesdami žemę. Ir stojosi teip. (Ps. CXXXV, 7).
16. Ir padarė Dievas du žiburiu didžu: žiburį didesnį, waldyti dienai, ir žiburį mažesnį, waldyti nakczai; ir žwaizdes.
17. Ir padėjo juos twirtimę dangaus, idant szwiestu ant žemės.

¹ I ← 1 ² 6 – tais. ³ sėklę ← waisių ⁴ daranczą ← daranczą waisių

18. ir waldytu dieną ir naktį, ir atskirtu szwėsą ir tamsybes. Ir regėjo Dievas jog buwo gerai.
19. Ir tapo wakaras ir rytas, diena ketwirta.
20. Tarė teipogi Dievas: Gimdykit wandenys rėpli¹ duszios gywos, ir skraistą ant žemės po twirtimu dangaus.
21. Ir sutwėrė Dievas didžazuwius didžus, ir wisokią duszią gywą ir krutanczą, kurią pagimdė wandenys sawosna weislėсна, ir wisoki skraistą pagal weislės sawos. Ir regėjo Dievas jog buwo gerai.
22. Ir laimino jiemus, tarydamas: Augkit ir dauginkites, ir pripildykit wandenis mariu, ir pauksztys tegul dauginasi ant žemės.
23. Ir tapo wakaras ir rytas, diena penkta.
24. Tarė teipogi Dievas: Gimdyk žeme duszią gywą weislėję sawoję, galwijus ir rėplus, ir žweris žemės pagal weislu ju. Ir stojosi teip.
25. Ir padarė Dievas žwėris žemės pagal weislės ju, ir galwijus, ir wisoki rėpli žemės weislėję sawoję. Ir regėjo Dievas jog buwo gerai,
26. ir tarė: Padarykim žmogų paweiksłan, ir palyginiman musu ir tegul waldo žuwis mariu, ir skraistus dangaus, ir žwėris, ir wisą žemę, ir wisoki rėpli, krutantį ant žemės. (Infr. V, I; IX, 6; 1. Cor. XI, 7; Col. III, 10).
27. Ir sutwėrė Dievas žmogų ant paweiksło sawo; ant paweiksło Diėwo sutwėrė jį, wyriszki ir moteriszkę sutwėrė juos. (Sap. II, 23; Eccli. XVII, 1; Matt. XIX, 4).
28. Ir laimino jiemus Dievas, ir tarė: Augkite ir dauginkites, ir pripildykit žemę, ir pasiwelskit ją, ir waldykit žuwis mariu, ir skraistus dangaus, ir wisus gywulus, krutanczus ant žemės. (Infr. VIII, 17; IX, I.).
29. Ir tarė Dievas: Sztai dawiau jumus wisokią žolę duodanczą sėklę² ant žemės, ir wisus medžus, turinczus sawyję grudą sėklės sawo, idant jums butu ant walgio, (Infr. IX, 3.).
30. ir wisėmus gywulamus Žemės ir wisokiam paukszczui dangaus, ir wisiemus krutantiemus ant žemės, ir kuriuosę yra duszia gywa, idant turėtu ko ęsti. Ir stojosi teip.
31. Ir regėjo Dievas wisa, ką buwo padaręs; ir buwo labai gerai. Ir tapo wakaras ir rytas, diena szesšta. (Eccli. XXXIX, 21.).

Pareiszkinimai.

1. *Pradžoję laiko ir darbo. Auksztesnys ženklinimas: Jezųę Kristųę, amžinamę Zodyję, kuriamę ir per kurį wisa stojosi, kas stojosi (Ioan. I, 3). Patsai Kristus, Zydu paklaustas, kas jis esąs?, atsakė: Pradža, kursai ir byłau jumus (Ioan. VIII, 25). – Sutwėrė Dievas. Padarė isz nieko, ne isz reikalo, bet kaip sau norėjo. – Dangų ir žemę. Wisą swietą, draug su dangumi buwo sutwertai ir jo gywentojai, Aniolai.*

¹ rėpli ← rėplios ² sėklę ← waisių

2. *Zemė buvo tuszca ir plika*. Be daĩtumo, be želmenu ir jokiu gywulu. *Ant weido gilybės*. Ant wisos ir žemės ir wandenu. – *Dwasia Diewo*. Dwasia Szwenta treczoja Diewo asaba, dūdama wandenims ir žemei weislumą.
3. *Szwiesa*. Esybė szwiesos yra tekėjimę etero ir skirium nuo szwiesiuju kunu.
4. *Ir regėjo... jog buvo gera*. Dawė Diewas szwiesai tokį gerumą, skaistumą ir gražumą, kaip reikia.
5. *Ir praminė*. Norėjo kad teip ją wadintu Adomas ir jo waikai. *Diena wiena*. Diena pirmoja.
6. *Twirtimas*. Oras wisos žemės ir wirszuję oro wisa erdwė su žwaizdėmis ir kitais dangau kunais, sutwirtėjusiais sawosę wietosę. – *Atskirk wandenis nog wandenu*. Atskirk wandenis esanczus ore, wirszuję oro ir twirtimo, nuog¹ wandenu, esanczu ant žemės ir žemėsę.
9. *Sausuma*. Zemė, buwusi klampi aptwinusi wandenimis, iszsiwertė eiksztėn ir padžuwo.
11. *Zeldink zeme*. Buk waisinga, weisk wisokius želmenis, žolynus ir medžius, atželdytinus.
12. *Ir iszzeldė žemė*. Bežiurint, Diewo liepta suželė wisokiais želmenimis, užaugusiais ir turinczais waisių iszsirpusį.
16. *Du žiburiu didžū*. Saulė ir mėnuo praminta dwiem žiburiam didiem; kad² budami arczaus musu, didžais iszrodo, ir kad saulė duoda³ mums szwiesos daugiaus už wisas žwaizdes dieną, o mėnuo naktį. – *Idant waldytu dieną*. Idant westu dieną.
20. *Gimdykit wandenys réplį duszios gywos, ir skraistą*. Wisokios žuwys ir pauksztės sutwerta isz wandenies. Zuwys wadinasi réplais, kad neturi koju, ir po wandenis kaipir szlaužioja, arba réplinėja. Duszią gywą cza wadinasi kiekwienas gywulys, krutąs ir jaucząs.
22. *Ir taimino jiemus*. Tarydamas gerą žodį, davė jiems⁴ gerą weiklą⁵, duodamas weislumą ir galybę dauginties.
24. *Galwijus... ir žwėris žemės*. Galwijais wadinasi naminiai; žwėrimis gi, wisi gywulai ļaukiniai wisokio didumo ir weislės.
26. *Padarykim žmogų*. Mes, trys Asabos, Diewas Tėwas, Sunus ir Dwasia Szwenta, padarykim žmogų. – *Paweikštan ir palyginiman musu*. Wisas žmogus yra paweikšlu Diewo, ne pagal kuno, bet pagal proto ir walos. Tasai paweikšlas wisados esti dwasiszkas, ir yra dwejokis, gimtinas, ir wirszesnys už prigimimą. Wadinasi paweikšlu gimtinuoju, pagal proto ir walos, kone lygus dangaus dwasioms. Wirszesnysys gi už prigimimą paweikšlas esti per mylistą ir nuteisinimą ir pilnai iszsipildys garbėje. Žodžai: *paweikšlas* ir *palyginimas* be maža kone wieną turi ženklinimą, ir Rasztas Szwentas kartais juos deda kruwon, kaip cza ir Gen. V, 3; kartais gi, wieną kurį isz ju mini, kaip Gen. V, I; IX, 6. – O žmogaus kunę nėra paweikšlo Diewo, nors

¹ nuog ← nūog ² kad – k tais. ³ duoda ← dūoda ⁴ jiems ← jums ⁵ weiklą – ei tais.

ir ant jo esti yszreiszka duszios. – *Ir tegul waldo*; liepdamas ir paklusnybėn wersdamas.

28. *Augkite ir dauginkites*. Szitais žodžais Dievas laimina, bet neliepia kiekvienam turėti vaikų. Žmogui yra wala apsirinkti stoną ar moterystės, ar mergystės. – *Ir pasiwerskit ją*. Dirbkit žemę ir žweris imkit sawo waldžon.
29. *Sztai dawiau... ant walgio*. Dawiau, tai yra duomi. Pirma twano žmonės wienus želmenis tewalgydami ir waisius, neragaudawo nei mėsos, nei wyno; nors tai nebuwo užginta, bet ir nebuwo staczai dalaista, kaip tai potam Dievas mėsą dalaidė. Gen. IX, 2.

Padėjimas II.

Szwentimas dienos sekmosios, sodinimas žmogaus Rojuje, užgynimas walgyti waisiaus žinios medžo ir sutwėrimas Jiewos.

1. Pabaigti tadą buwo dangūs ir žemė, ir wisas padabinimas ju.
2. Ir iszpildė Dievas dienoję sekmoję darbą sawo kurį buwo padirbęs; ir atsišėję dienoję sekmoję nuog wiso darbo kurį yra padaręs. (Exod. XX, 11; XXXI, 17; Deut. V, 13; Hebr. IV, 4).
3. Ir laimino dienai sekmai; ir paszwentino ją, jog tandien yra lowėsi nuog wisokio darbo sawo, ką sutwėrė Dievas, idant butu padaręs.
4. Szitie yra gimdymai dangū ir žemės, kai buwo sutwerti, dienoję kurioję padarė Wieszpats Dievas dangų ir žemę.
5. Ir wisokį krumą lauko pirma neg iszdygo isz žemės, ir wisokią žolę apylenkės pirma neg iszzėlė; nes nebuwo lijęs Wieszpats Dievas ant žemės, ir nebuwo žmogaus dirbti žemei.
6. Bet wersmė tekėjo isz žemės, wilgydama pawirsz wisą žemę.
7. Padarė tadą Wieszpats Dievas žmogų isz dumblo žemės, ir inkwėpė weidan jo kwapą gywatos; ir stojosi žmogus duszion gywon. (I, Cor.¹ XV, 45).
8. O užwaisęs buwo Wieszpats Dievas Rojų mėgumo nuog pradžos, kuriame padėjo žmogų kurį yra padaręs.
9. Ir iszwedė Wieszpats Dievas isz žemės wisoki medžą, gražų ant paweizdos, ir ant walgymo gardų; ir medžą gywatos widuryjė rojaus, ir medžą žinios gero ir pikto.
10. Ir upė iszejo isz wietos mėgumo wilgyti rojui, skirdamosi isz tenai ir keturias didžiosias upes.
11. Wardas wienai Phison; ji teka aplink žemę Hewilath, kur gema auksas; (Eccli. XXIV, 35).
12. ir auksas žemės anos yra geriausias; tenai randasi bdelium, ir akmuo Onychin.

¹ Cor. – c tais.

13. Ir wardas upės antras Gehon; ji teka aplink visą žemę Murinu.
14. O wardas upės trečios, Tigris; ji teka Asirijon. O upė ketvirta yra pati Euphrates.
15. Ėmė tadą Wieszpats Dievas žmogų ir padėjo ji rojuję mėgumo, idant dirbtu ji ir sergētu.
16. Ir liepė jamui sakydamas: Isz wisokio medžo rojaus walgyk:
17. O isz medžo žinios gero ir pikto newalgyk: nes kuriojė tiktai dienojė walgys isz jo, smertimi numirsi.
18. Tarė teipogi Wieszpats Dievas: Negera yra žmogui buti wienam: padarykim jam paszaļpą panaszią in ji.
19. Padaręs tadą Wieszpats Dievas isz žemės wisus gywulus žemės, ir wisus skraistus dangaus, atwedė juos Adomup, idant žiurētu kaip jūs wadinti: nes wisa, ką tiktai praminė Adomas duszios gywos, tasai yra jos wardas.
20. Ir praminė Adomas wardais sawais wisus gywulus, ir wisus skraistus dangaus, ir wisas žweris žemės; bet Adomui neradosi szelpėjas panaszus in ji.
21. Užlaidė tadą Wieszpats Dievas miegą ant Adomo; ir jam užmigus, iszėmė wieną isz szonkaulu jo, ir papildė mėsa už ji.
22. Ir pastatė Wieszpats Dievas szonkaulį, kurį buwo iszėmęs isz Adomo, moteriskę, ir atwedė ją Adomop.
23. Ir tarė Adomas: Tai nunai, kaulas isz kaulu mano, ir mėsa isz mėsos mano: szitoji wadinsis Wyrienė, jog isz wyro imta yra (I. Cor. XI, 8).
24. Togidel aplais žmogus tėwą sawo, ir motyną, ir glaüsis moteriesp sawo: ir bus du kunę wienamę (Matt. XIX, 5; Mar. X, 7; I. Cor. VI, 16; Eph. V, 31).
25. O buwo abudu nuogu, tai yra Adomas ir motė jo; ir negėdėjosi.

Pareiszkinimai.

2. *Dienoję sekmoję.* Diena sekmoja buwo Subata, tai darbas sutwėrimo pradėta nedėldienyję. – *Ir atsišėjo.* Nebuwo Dievas priwargęs ir ne reikaławo atilsio, bet tai ženklina, jog Dievas nustojo twerti nors ant žemės, kurios sutwėrimai ipaczei apsakyta darbuosę szesziu dienu.
3. *Ir paszwentino ją.* Liepė ją szwėsti ir apwersti ant apmąstymo geradėjysczu sutwėrimo, garbinimo ir dėkawojimo Diewui. – *Ką sutwėrė Dievas, idant butu padaręs.* Darbą sawo darydamas sutwėrė, o sutwerdamas padarė ir pabaigė. Ebraiskai teip esti sakoma.
4. *Gimdymai.* Twėrimai. – *Dienoję.* Wisamę szesziu dienu metę. Rasztę szwentamę kartais diena ženklina ilgesnį kokį metą. Num. VIII, 17. *Nuog dienos kurioję pamusziau itt.* –
5. *Wisokį krumą itt.* Tai yra, Wieszpats Dievas sutwėrė wisus želmenis ir žolės ļauko pirma ju iszdygimo ir žydėjimo, delto kad nelyjant, ir nėsant žmogaus jai dirbti, negalėjo žemė nieko isz sawęs iszželdinti.

6. *Bet wersmė.* Bet Wieszpaczam Diewui sutwėrus želmanis, kilo wersmė isz žemės ir jėmė ją wilgyti. –
7. *Padarė tadq.* Maizieszius cza wėl płaczaus apsako sutwėrimus dienos szesztosios ir sutwėrimą žmogaus. *Padarė,* sulipė isz molo. Rasztas szwentas Diewą dažnai lygina puodžui, žmogų gi molui, kaip Ierem. XVIII, 6. – *Zmogų.* Wieną jo kuną. – *Ir inkwėpė weidan jo kwapą gywatos.* Teip kwėpdamas Diewas žmogaus kunan inpylė duszią, sutwėrė¹ ją, kaip ir kitus daiktus, isz nieko; duszia tad yra ne dalimi jokią Diewiszkos esybės. *Ir stojosi žmogus duszion gywon.* Stojosi žmogus gywas.
8. *Rojus.* Sodas gražus ir miėlas; wadinasi dar sodu Eden, kai buwo Edenę, rytuosę nuo Zydu žemės. – *Nuog pradžos.* Nuog treczosios dienos sutwėrimo, atskyrus wandenis nuo wandenu ir pasirodžus saūsumai.
9. *Medžas gywatos.* Medžas gaiwinas ir prailginas gywenimą walgantėms jo waisius. – *Medžas žinios gero ir pikto.* Teip pramintas, kad isz jo žmogus turėjo datirti laimės arba nėlaimės. Nėwalgydamas jo waisiu, Adomas butu turėjęs amžinai wieną tikrai tikrąją gerybę; o peržengęs szitą zokoną, pažino pikta, tai yra nėlaimę nusidėjimo ir jo piktybę. *Medžas gywatos* ženklina Kristų; Rojus, Bažnyczą; keturios rojaus upės, keturias didžosias doras kardinaliskas.
10. *Ir upė iszejo... skirdamosi.* Rojuję buwo upė, pradža keturiu didžu upi: Phison, dabar wadinasi Ganges; Gehon (Nylus); Tigris ir Euphrates. Nors jos dabar teka labai toli wiena nuo kitos, per tolimas szalis. Galėjo tai buti, jog jos inseko žemėsna, ir potam iszsiwertė tose wietose, kur dabar yra ju pradžos.
11. *Hewilath.* Buwo tai szalis ties Persiją terpu Asirijos ir Palestinos, priesz Sur (I. Reg. XV, 7), praminta teip nuo Hewila, Sunaus Jektano, apie kurį Gen. X, 29.
12. *Bdelium.* Sakai juodo medžo, auksztumo sulig alywą; kiti sako buwęs tai toksai krisztalas arba perlą.
13. *Ir padėjo ji rojuje.* Sutwertas tad buwo ne rojuję, kaip tai regima ir isz Gen. III, 23. – *Idant dirbtu ji.* Ne sunkiai wargdamas del maitnasties, bet lengwai sau krutuėuodamas, kad nepateikauti. – *Ir sergetu.* Nuo žwėru isz widaus rojaus ir isz oro, idant negadintu jo gražumo.
14. *Nėwalgyk.* Reiktu, nėwalgykit; užginta buwo walgyti waisius ir Jiewai, kaip tai regima isz Gen. III, 3. ir isz pabaudimo abiejų. Wersija 70-tu, turi žodį: *nėwalgykit.* Szw. Griegorius (35. moral. c. 10) sako, Jiewa buwusi sutwerta pirma to užgynimo, nors cza jos sutwėrimas apsakyta paskiaus. – *Smertimi numirsi.* Žmogus nėkaltybėje, nors ir buwo marus, bet nebutu miręs, kad nesugrieszjęs; delto kad walgydamas waisiu medžo gywatos, butu galėjęs sau gywenimą prasiilginti, kaip tai regima isz Gen. III, 22. Diėwo žodžu: *Idant kartais nėimtu isz medžo gywatos, ir nėwalgytu, ir butu gywas ant amžiu.* Nusidėjęs gi žmogus tuoju numirė dwasiszkai, pražudydamas mylistą, ir turėjo numirti smertimi kuno.

¹ sutwėręs – ęs tais.

18. *Negera yra.* Neiszipuola žmogui buti be draugės. – *Jam paszatpą.* Padarykim jam szelpėją, tokią kaip jisai.
19. *Atwedė juos.* Arba duodamas jiems¹ tokį patrukėjimą, idant patys ateitu, arba atwesdino per Aniołus. – *Tasai yra jos wardas.* Adomas kiekvieną žvėrį iszwydęs, praminė wardū, pritinkanczu jo prigimimui.
21. *Miegą.* Pagawimas duszios ir kietas miegas buwo łaistas ant Adomo, idant nejaustu skausmo ir yszgąscho, iszimant szonkaulį, ir dwasią pranaszystės suprastu paslaptį gimtinos sawo moterystės su Jiewą ir paslaptį Moterystės Kristaus dwasiszkos su Bažnyczą. – *Papildė mėsą už jį.* Kaip szonkaulys buwo iszimtas su mėsą, teip ir papildyta buwo mėsą ne be kaulo.
23. *Tai nunai kaułas isz kaułu mano.* Sztai szitoji yra mañ panasziausia, dalis kuno ir kaułu mano. – *Wyrienė.* Buk butu taręs: Esysbę sawo turi isz manės, tegul gi turi ir tokį wardą; wyrienė, arba wyrė. –
24. *Aplais žmogus tėwą sawo ir motyną.* Szitie žodžai sakyta ne Adomo, bet Diewo. Matt. XIX, 5. – *Głausis moteriesp sawo, ir bus du wienamę kunę.* Teip sandari turi buti terp ju wienybė kuno ir dwasios, jog bus² kaip wiena asaba. Teip per szlubą moterystes wyras tampa waldytoju³ kuno sawo moteries, o motė jo kuno, todel kunas wieno esti kunu kito.
25. *O buwo abudu nuogu... ir negėdėjosi.* Nes nekaltybėję budami, neiszmanė nei geidulo, nei gėdos.

Padėjimas III.

Nusidėjmas Adomo ir Jiewos⁴, welnio gundytu, baudimas ir iszwarymas ju isz Rojaus.

1. Bet ir žaltys buwo gudresnys už wisus gywulus žemės, kuriuos yra padaręs Wieszpats Diewas. Kuris tarė moteriszkei: Kodel liepė jums Diewas, idant newalgytumet nuog wisokio medžo rojaus?
2. Kuriam atsakė moteriszkė: Isz waisiaus medžu, kurie yra rojuję, walgom:
- 3⁵. bet isz waisiaus medžo, kuris yra widuryję rojaus, liepė mums Diewas idant newalgytumem: ir nelytėtumem jo, idant kartais nenumirtumem.
4. Tarė gi žaltys moteriszkei: Neikiek smertimi nenumirsite. (2. Cor. XI, 3.)
5. Nes žino Diewas, jog kurioję norint dienoję walgysit isz jo, atsiwers akys jusu, ir busite kaip diewai, zinodami gerą ir piklą.
6. Iszwydo tad moteriszkė, jog geras yra medžas ant walgymo, ir gražus akim, ir ant pažiuros mielas; ir ėmė isz waisiaus jo, ir walgė, ir dawė wyrui sawo, kursai walgė. (Eccli. XXV, 33; 1. Tim. II. 14.).
7. Ir atsiwėrė akys abiem; ir pažinę jog buwo nuogi, susiuwo pygos łąpus, ir padarė sau apdangalus.

¹ jiems ← jums ² bus – s tais. ³ waldytoju – ld tais. ⁴ Jiewos ← Jėwos ⁵ 3 ← 2

8. Ir iszgirdę balsą Wieszpates Diawo waiksztinėjanczo ant wėjelo popiet, pasislėpė Adomas ir motė jo nuog weido Wieszpates¹ Diawo widuję medžu rojaus.
9. Ir szaukė² Wieszpats Diawas Adomą, ir tarė jamui: Kur esi?
10. Kursai tarė: Balsą tawo iszgirdau rojuje, ir nusigandau, delto kad esmi nuogas, ir pasislėpiau.
11. Kuriamui tarė: Nes kasgi tau parodė jog nuogas esi, tiktai jog isz medžo, apė kuri buwau liepės tau newalgyti, walgei?
12. Ir tarė Adomas: moteriszkė, kurią mań dawei draugę dawė mań isz medžo, ir walgiau.
13. Ir tarė Wieszpats Diawas moteriszkei: Kodel tai padarei? Kuri atsakė: Zaltys apgawo manę, ir walgiau.
14. Ir tarė Wieszpats Diawas žalczui: Jog tai padarei, prakeiktas esi terp wisu gywulu, ir žwėru žemės: ant krutinės tawo szlauszi, ir žemę ėsi wisomis dienomis gywenimo tawo.
15. Neprietelystę padėsiu terp tawęs ir moteriszksės, ir sėklės tawos ir sėklės jos: ji sutrupins galwą tawo, ir tu tykosi lėtenos jos.
16. Moteriszkei teipogi tarė: Padauginsiu wargus tawo, ir prasidėjimus³ tawo: sopulyję gimdysi waikus, ir busi po galybę wyro, ir jisai wieszpataus tau. (I. Cor. XIV, 34.).
17. Adomui gi tarė: Jog klaūsei balso moteries tawo, ir walgei isz medžo, isz kurio esmi liepės tau, idant newalgutumai⁴, prakeikta žemė darbę tawo: warguose walgysi isz jos wisomis dienomis gywenimo tawo.
18. Erszkieczus ir usnis želdīs tau, ir walgysi žolę žemės.
19. Prakaite wėdo tawo walgysi duoną, pakołei pagrīszi žemėn isz kurios imtas esi: delto kad dulkė esi ir dulkėn pawirsi. (Ps. CII, 14).
20. Ir praminė Adomas wardą moteries sawo, Jiewą; delto kad motyna buwo wisu gywuju.
21. Padarė teipogi Wieszpats⁵ Diawas Adomui ir moteriai jo rubus skurinius, ir apwiłko juos,
22. ir tarė: Sztai Adomas kaip wienas isz musu tapo, žinaš gerą ir piktą: nunai tad kad kartais nėlaištu rankos sawo, ir imtu teipogi isz medžo gywatos, ir walgytu, ir gywentu ant amžiu.
23. Ir iszwarė ji Wieszpats Diawas isz rojaus mėgumo, idant dirbtu žemę, isz kurios imtas yra.
24. Ir iszmetė Adomą; ir pastatė priesz rojū mėgumo Cherubim, ir liepsnotą kalawiją, ir szwaitytiną, ant sergėjimo kelo medžo gywatos.

¹ Wieszpates ← Wieszpati ² szaukė ← pasiszaukė ³ prasidėjimus – r tais. ⁴ newalgutumai – klaid. newalgytumai ⁵ Wieszpats – W tais.

Pareiszkini mai.

1. *Zaltys buwo gudresnys.* Zaltin, isz prigimimo sawo gudrian, inejo welnias, suktas ir wiłtawilys ir prakalbo žmogaus balsù; Jiewa, iszgirdusi žaltį snekant, nusidywijo, kaipo isz daikto neregėto; bet neiszsigando, bebudama nenusidėjusi, ir žinodama, jog Diewas apė ją rupinasi¹. – *Nuog wisokio.* Ne eiszku, ar kalba apie wisus medžus, ar tiktai apie nekuriuos; teip gadijo žodį, kad sugautas iszsisuktu sakydamas, mislijęs tiktai apie wieną medžą, ne apie wisus. Nuog jo tai iszklydėlai isz tikėjimo iszmoko suktybiu iszkłaipant žodžus Raszto szwento.
3. *Idant kartais nenumirtumem.* Wieszpates Diewo sakyta staczai: *numirsit*; moteriszke abejoja; welnias staczai gina.
4. *Neikiek smertimi nenumirsit.* Sziamę snekesyję su Jiewą pamelawo welnias kelatą kartu: 1. nenumirsit; 2. atsiwers jums akys; 3. busit kaip diewai; 4. žinosit gerą ir piktą.
5. *Nes žino Diewas.* Tai yra: Diewas žino, jog szis medžas jums yra geriausias, delto kad walgydami jo waisių, pažinsit wisus daiktus; budamas gi geras ir turėdamas rupestį apie jus, negali norėti, idant jus pasiliktumet be szios gerybės. Arba mislis szitokia: Ne delto jums Diewas užgynė walgyti isz szito medžo, idant nenumirtumet, bet nenorėdamas, idant jus taptumet jam lygiais. – *Kurioję norint dienoję.* Kurioję norint walandoję. – *Atsiwers akys jusu.* Teip labai praszwis jums protas, jog tarysites pirma buwė aklais ir nieko nemokanczais. – *Kaip diewai.* Busite Diewui panasziais ant yszminties ir žinojimo wisoko. – *Zinodami gerą ir piktą.* Pažinsite wisa, kas yra gera, ar pikta; tikra, ar netikra; reikalinga, ar atsitinka, itt.
6. *Iszwydo tad.* Ne tiktai żwilgterėdama in medžą, bet ir norėdama paragauti jo waisiaus.
7. *Atsiwėrė akys abiem.* Protas ju atsiwėrė, idant iszwystu sawo nuogumą, pajustu geidulus prieszingus protui, suprastu, jog nusidėdami prarado dowaną pirmyszczos teisybės, ir pažintu, jog Diewo sakyta tiesa, o welnio meluota. – *Ir pažinę jog buwo nuogi.* Jau buwo pirma sawę nugais² regėję, bet tai dabar suprato. – *Nuogi.* Ant kuno; ir ant duszios nunuogo parplėszę rubą nekaltybės.
8. *Batsą Wieszpates Diewo.* Szlamėjimą terp medžu, einant Wieszpati Diewui regimamę paweiksłę žmogaus. – *Ant wėjelo popiet.* Wakarop, menkam wėjui puczant. – *Pasistėpė.* Sąžinios graužiamas.
- 9³. *Kur esi?* Szwentas Ambroziejus (I. de paradiso c. 14) sako sziteip: „Kurgi pasidėjo tawo pirmoja paduksis? Kurgitad esi? Neklausiu wietos bet padėjimo; jau padarė tawo nusidėjimai, jog bėgi tolyn nuo sawo Diewo, kurio pirma jieszkodawai.
10. *Ir nusigandau.* Užsigėdinau pasirodyti tau.

¹ rupinasi ← rupinasi. – Isz ² nugais ← klaid. nuogais ³ 9 ← 8

12. *Moteriszkė, kurią mañ dawei.* Teisingasys, pirma patsai apsiskundža (Proverb. XVIII, 17). Cza gi Adomas paliko mums piktą paweikslą teisinties¹ isz nusidėjimo; potam kaltybę wercza ant paczos, o kone ir ant Diewo, dawusio jam ją už draugę.
13. *Ir tarė moteriszkei.* Wieszpats Diewas cza nežiuri teisinimosi Adomo ir Jiewos, kaipo niekingo, werto labiaus płakimo neg iszteisinimo².
14. *Prakeiktas esi terp žwėru.* Pritinka tai ir žalczui ir welniui. Žaltys prakeiktas del biaurumo, baisumo, ir gėluonies. Lygiai welnias gėluoniutas nusidėjimais, žmonėms žaizdus. – *Ant krutinės tawo szlauszi.* Kas isz pirmo žalczui buwo prigimta, dabar jam apwersta płakimū ir sarmatą. Teip ir smertis žmogaus kunui buwo gimtina, sukrautam isz daiktu prieszingu, wienok nusidėjus tapo płakimū už grieką; waiworyksztė isz pirmo gimtina, po twanui tapo ženklū sandaro Diewo su Nojumi ir jo waikais. Welnias teipogi, senasys žaltys, ant krutinės szlaužioja, nebe dangiszkus daiktus manydamas, kaip kitados buwęs gerū Aniołu, bet wienus žemiszkus ir lėtus. – *Zemę ėsi, Zemės purwus.* (Is. LXV, 25; Mich. VII, 4.).
15. *Ji sutrupins gatwą tawo.* Kaip kad butu sakyta: Tu priweikei pirmąją moteriszkę, bet kiłs kita, kurioji per sawo sėklę, t. y. per sawo Sunų, Kristų, sunaikins tawo galybę. – *Tykosi.* Kietai kersztausi ant jos ir ant Sunaus jos, kardamas Ji net ant kryžiaus medžo, bet Jisai bekentėdamas priweiks tawę.
16. *Wargus tawo ir prasidėjimus.* Wargus prasidėjimu tawo, arba: datirsi daug wargo ir nepatogumo, budama nėszcza. – *Sopulyję gimdysi.* To gimtinojo sopulo moteriszkė nebutu datyrusi budama nekałta, per ipaczą Diewo mylistą. – *Busi po galybę wyro.* Klaus*si wyro ne tiktai norėdama, kaip pirma, bet kartais ir nenorėdama.
17. *Prakeikta zemė.* Nebeturės to waisingumo pati sawaimi, kaip turėjo Rojuje. – *Darbę tawo.* Del darbo tawo, arba del tawo nusidėjimo.
18. *Erszkieczus ir usnis itt.* Begal daugiaus, neg liksziolėi želdins piktažolės, nuo kuriu reiks tau per didelį wargą ir darbą ją apkuopti, idant galėtumai nuo jos³ gauti želmenis wałgomus.
19. *Prakaite wiedo.* Sunkiai wargdamas užsidirbsi duoną. Ar szioki, ar tokį stoną apsirinksi wisur rasi wienus wargus ir sielawartus. – *Duoną.* Wisokį walgi. – *Dulkėn pawirsi.* Sztai płakimas už nusidėjimą: smertis. *Diewas sutwėrė žmogų negendantį... O isz neapkantos welniszkos inejo smertis skritan zemės.* (Sap. II. 23).
20. *Jiewą.* Gywa, Adomas kartū su moterimi sawą skirtas Diewo ant smerties, drąsinasi⁴, ir patsai, ir Jiewą, jog per ją paliks waikus, ir juosę gywens kone amžinai.
21. *Rubus skurinius.* Liepė Diewas Adomui pasidirbti rubus isz skuru užmusztuju žwėru; arba juos padarė stebuklingai. Apdengė juos skuromis žwėru, idant atsimintu, jog nusidėdami prisilygino žwėrimis.

¹ teisinties – ie tais. ² iszteisinimo – sz tais. ³ jos ← jog ⁴ drąsinasi ← drąsinasi, jog

22. *Sztai Adomas* itt. *Sztai kokian* wargan parejo žmogus, išgeidęs teip wisa ką žinoti, kaip Dievas – sztai pažino kas tai yra laimė ir nelaimė. – *Kaip wienas* *isz musu*. Triju asabu Szwentos Traicės. – *Kad kartais netaistu rankos sawo*. Gaļėjo dar Adomas buti neragawęs waisiaus medžo gywenimo, nei jo pažinęs, nei žinojęs kur jis yra Rojuje; gaļėjo to nei welnias nežinoti.
23. *Ir iszwarė ji*. Su sarmatą. Begne tą paczandien, kai nusidėjo. Kaip ilgai Adomas ir Jiewa buwo Rojuje nėra žinios. Musėjo buti ben kelatą dienu, idant butu datyrę laimės Rojaus.
24. *Pastatė Cherubim... ant sergėjimo kelo* itt. – Aniołus po žmogaus paweikstu, idant neiłtaistu žmoniu Rojun, raszkytu waisiaus medžo gywenimo. – *Liepsnotą kaławiją*. Teip spindantį kaip liepsna; arba ir tikrai liepsnotą. – *Szwai-tytiną*. Aszmenimis isz abieju szalu, patogiai wartomą ir kertantį in wisas szalis.

Padėjimas IV.

Apie sunus Adomo ir Jiewos: Kainą, Abelį¹ ir Setą, brolažudystę Kaino ir koronę jo už tat.

1. Adomas gi pažino moterį sawo Jiewą; kuri prasidėjo ir pagimdė Kainą, tarydama²: Gawau žmogų per Dievą.
2. Ir wėl pagimdė brolių jo Abel³. O buwo Abel piemuo awiu, ir Kain artojas.
3. O stojosi po daugalui dienu, jog apierawojo Kain isz waisiu žemės downas⁴ Wieszpatis⁵.
4. Abel teipogi apierawojo isz pirmagimiu bandos sawo, ir isz riebumū ju; ir atsižwelgė Wieszpats ant Abel, ir ant downu jo. (Hebr. XI. 4).
5. O ant Kain, ir ant downu jo neatsižwelgė; ir papyko Kain labai, ir suruko weidas jo.
6. Ir tarė Wieszpats jamui: Ko esi piktas? ir kam suruko weidas tawo?
7. Baugi, jei gerai darysi, negausi: o jei piktai, tuoj duryse stas griekas? bet po tawimi bunai geidulys jo, ir tu wieszpatauk ant jo.
8. Ir sakė Kain Abelui brolui sawo: Eime laukan. Esant jiems laukę, užtiko Kain ant brolo sawo Abel, ir užmuszė ji. (Sap. X, 3; Matt. XXIII, 35; 1. Ioan. III, 12).
9. Ir tarė Wieszpats Kainui: Kamę yra Abel brolys tawo? Kursai atsakė: Nežinau. Ar sargas brolo mano esmi asz?
10. Ir tarė jamui: Ką padarei? Balsas kraujo brolo tawo szaukiasi manęsp isz žemės.
11. Nunai tad prakeiktas busi ant žemės, kuri atwėrė burną sawo, ir priėmė kraują brolo tawo isz rankos tawo.

¹ Abelį – *elij* tais. ² tarydama – *r* tais. ³ Abel ← Abel, sakydama ⁴ downas ← dovanas Diewui

⁵ Wieszpatis ← Wieszpaczui

12. Kai dirbsi ją, neduos tau waisiu sawo: klaidunas ir pabėgėlys busi ant žemės.
13. Ir tarė Kain Wieszpatis: Didesnė yra nedorybė mano, neg kad bucza wertas atlaidimo.
14. Sztai iszmeti manę szendiena nuog weido žemės, ir nuog weido tawo pasislėpsiu, ir busiu klaidunas ir pabėgėlys žemėje: kiekvienas tad, kuris ras manę, ažumusz¹ manę.
15. Ir tarė jamui Wieszpats: Neikiek teip nebus: bet kiekvienas kuris ažumusztu Kainą, septyniatiek bus korotas. Ir padėjo Wieszpats Kainui žymę, idant neažumusztu² jo kiekvienas, kuris rastu jį.
16. Ir iszejęs Kain nuog³ weido Wieszpaties, gyweno pabėgėlys⁴ žemėje rytu krasztop Eden.
17. O pažino Kain moterį sawo, kuri prasidėjo, ir pagimdė Henoč; ir pastatė miestą, ir praminė wardą jo isz wardo sunaus sawo Henoč.
18. Potam Henoč pagimdė Irad, ir Irad pagimdė Mawiael, ir Mawiael pagimdė Mathusael, ir Mathusael pagimdė Lamech.
19. Kuris wedė dwi moterį, wardas wienai Ada, ir wardas kitai Sella.
20. Ir pagimdė Ada Iabel, kursai buwo tėwu gywenanczu szėtrošę, ir pie-menu.
21. Ir wardas brolo jo Iubal; jisai buwo tėwas citaruojanczu ir umzdžuojanczu.
22. Sella teipogi pagimdė Tubalkain, kursai buwo kalwys ir amatnikas wisu darbu wario ir geležies. O sesuo Tubalkain Noema.
23. Ir bylojo Lamech moterim sawom Adai ir Sellai: Kłausykit balso mano Lamechienės moterys, prisikłausykit bylai⁵ mano: jog ažumusziau wyrą žaizdon mano, ir jaunikaitį mėlynėn mano.
24. Septyniatiek bus atkerszta ažu Kain; o ažu Lamech septynios deszimtys septyniatiek.
25. Pažino teipogi dar Adomas moterį sawo; ir pagimdė sunų, ir praminė wardą jo Seth, sakydamas: Padėjo mañ Diewas sėklę kitą ažu Abel, kurį ažumuszė Kain.
26. Bet ir Sethui gimė sunus, kurį wadino Enos; szitas pradėjo szaukties wardo Wieszpaties.

Pareiszkinimai.

1. *Pažino.* Pas Ebrejėnus merga wadinasi *Alma*, žodys ženklina slėpią arba nepažintą. Isz to kiekvieną susibendrinimą su moteriszkę wadina jie pažinimų jos. – *Kain.* Ženklina: pribuiszys, gawimas. – *Per Diewą.* Isz mylistos Diewo.

¹ ažumusz ← užumusz ² neažumusztu – z tais. ³ nuog ← nuo ⁴ pabėgėlys – g tais. ⁵ bylai ← bilai

2. *Abel*. Niekai, smutkas. Jiewa arba delto dawė jam tokį wardą, jog numanė weikiai jį mirsint, arba norėdama reikšti menkumą wisu žmoniu, bojančiu smerties; kaip ir sakydama: *Užtiesa wisi niekai, wisokis žmogus gywas*. Ps. XXXVIII, 6.
4. *Atsizwelgė Wieszpats ant Abel ir ant dowanu jo*. Pamėgo Diewui dowanos Abelo; Wieszpats Diewas parodė tai regimai, degindamas tas apieras ugnimi isz dangaus; o Kaino apieru nelietė.
7. *Baugi... negausi*. Jei norėsi gerū buti, tiktai žinok, jog pelnysies ir ramumą sąžinios, ir regimas mylistas mano del tawės. – *Duryšę stos griekas*. Jei piktai darysi, tuoj koronė už tawo grieką užtikis ant tawės, kaip szuwa, skokdamas¹ ant kiekvieno žengianczo per slankstį. – *Po tawimi bunai geidulys jo*. Nors geidulys traukia tawę piktop, bet yra tau syła atsispirti ir priweikti jam.
8. *Užmuszė jį*. Nežinoma kaip. Eiloję II. pasakyta, jog zemė prijemė kraują Abelo; isz to regima, jog nebuwo pasmaugtas, bet ar akmenimi, ar kitu kokiuomi daiktu užmusztas.
9. *Sargas*. Papykęs ir pasisžiausęs atsako, nėsas medžotoju sawo brolo.
10. *Ką padarei?* Diewas rodža Kainui, žinas jo piktadėjystę. – *Balsas kraujo... szaukia*. Brolžudystė tawo geidža nuo manės weikiai atkerszimo.
11. *Prakeiktas busi ant zemės itt*. Prakeikta ir netikusi bus tau zemė, ir tu ant jos busi nelaimingas, nuimtas baimės ir smutko.
14. *Iszmeti... nuo weido zemės*. Kaip butu sakęs: Gerai kad nusiminiau, regėdamas, jog nebenori apie manę rupinties², liepdamas mañ pabėgti isz wietos manogimimo ir augimo. Arba zemę wadinant cza žmones, jos³ gywentojus, buk sakytu: Darai manę paniekinimu ir neapikantą žmoniu teip labai, jog nei jie nenorės ant manės žiurėti, nei ant ju asz nebedrėsiu. – *Ir nuog weido tawo pasistėpsiu*. Kaip nusidėjęlys slėpsiuos nuo Diewo Sudžos, arba: nebebus mañ tawo apweizdos. – *Kiekwienas tad, kuris ras manę, azumusz manę*. Wisokias sutwėrimas bus mañ prieszais, nei beiszsisaugosiu, kad manės kas neužmusztu. Kainas cza nuludęs kremtasi ir gailisi netobulai; nežiurėdamas, jog nusidėjęs Diewui wertas liko smerties duszios sawo, bet tiktai tesibijo smerties kuno.
15. *Septyniatiek bus korotas*. Skaiczus nuosakus už nenūsakų. Sunkiaus bus korotas neg tu, nes ir tawo paweiksłas turi jį nubaidyti nuo piktadėjystės. Parodža cza Wieszpats Diewas, jog niekam nėra walos kerszti be sudo. – *Ir padėjo Wieszpats Kainui žymę*. Nėra žinios kokią. Galėjo sąžinia jam ant weido įrašyti yszgastį ir susikrimtimą. – *Idant jo neažumusztu kiekwienas*. Idant neužmusztu niekas. Teip sakoma ebraiskai.
17. *Moterį sawo*. Dukterį Adomo, sawo gi seserį. Nes pradžoję swieto isz reikalo dalaista buwo brolui ženyties su seserimi. – *Pastatė miestą*. Ne weikiai bet po daugalui⁴ metu, įsiwaisius jo waikams teip, jog galėjo ju buti pilnas miestas. –

¹ skokdamas – klaid. szokdamas ² rupinties ← rupities ³ jos ← jog ⁴ daugalui ← kelatui

Isz wardo sunaus sawo. Nenorėjo to miesto praminti sawo wardu, delto kad buwo wisu neapkenčiamas.

19. *Dwi moteri.* Pirmasys tad Lamech tapo daugiamoteriumi, ir peržengė zokoną wienmoterystės. Gen. II. 24. – Po twanui, žmoniu gywenimui sutrumpėjus ir pasilikus wienam Noei su szejmyną, Wieszpats Diawas, norėdamas weikiaus iweisti žmoniu giminę, buwo dałaidės turėti daugiaus paczu neg wieną, teip darė ir szwenti wyrjai, Abraomas ir Jokubas; bet Kristus Wieszpats wėl užgynė daugiamoterystę (Matt. XIX, 6).
20. *Tėwu gywenanczu.* Ebrejėnai wadindawo tėwais pramanytojus priemoniu ir gerus mokytojus. Iabel prasimanė statyti szėtras, namus kiłojamus, Iubal pramanė žaislus muzikos.
23. *Jog¹ ažumusziau wyrą* itt. Wiene iszguldō sziteip: užmusziau wyrą² žaizdą mano, ir jaunikaitį, mėlynę mano. Kitigi sziteip: užmusziau wyrą už žaizdą mano, ir jaunikaitį už mėlynę mano. Tuli žydu, ir lotiniszki mokytojai, raszo, Lamech mėgdamas medžoti, ir senatuwėję apžabałęs, liepdawęs jaunikaiczui sawę girion nuwesti. Wienąkart, užmuszęs Kainą szaudamas isz kilpino, tarydamas esąs koks žwėris pasislėpęs krumę. Potam supratęs apsirikimą ir supykęs ant jaunikaiczo, liepusio szauti, su kilpinu jį smertin primuszė. Susigriaudęs už abidwi žmogžudysti, sako: Ažumusziau wyrą, t. y. Kainą, žaizdą mano, ir jaunikaitį³ mėlynę mano. Jei tad Kainas buwo korotas lik septintam gimdymui, tai Lamech bus pakorotas septynios deszimtys septyniatiek. Wisi jo waikai twanę prązuwo; o buwė ju 77, kaip raszo Zydas Juozapas.
24. *Septyniatiek bus atkerszta ažu Kain* itt. Kaip butu sakyta: Begał sunkiaus bus korotas tasai, kas užmusztu manę, neg asz, už užmuszimą Kaino; delto kad asz labai griaudžuosi už sawo piktą darbą, ir darau pakutą, o Kainas gi nedarė.
25. *Seth.* Zenklina pakłodą arba pamatą. Tokį wardą dawė Adomas inkwėptas isz aukszto, delto kad Seth, wieton Abelo turėjo buti pamatu miestui Dielow; ir weikslinti Kristų, kursai wadinasi pamatu Bažnyczos. (Is. XXVIII, 16; I Cor. III, 11.).
26. *Szitas pradėjo szaukties wardo Wieszpaties.* Tai yra; Toję gadynėję žmonės prikałbami ir wedami Enoso pradėjo eiszkiei, karsztai szłowinti ir garbinti Diewą.

Padėjimas V.

Gimdymai waiku nuo Adomo lik Noei:

1. Szitoji yra knėga gimdymo Adomo. Dienoję, kurioję sutwėrė Diawas žmogų, ant priliginimo Dielow padarė jį (Gen. I, 12; IX, 6⁴).

¹ Jog – j tais. ² wyrą – įtrp. ³ jaunikaitį – antroji a tais. ⁴ 6 – tais.

2. Wyriskį ir moteriskę sutvėrė juos, ir laimino jiems ir vadino vardą jų Adam, dieną kurioje buvo sutverti.
3. O gyveno Adomas šimtą tris dešimtis metų; ir pagimdė ant paveiklo ir prilyginimo savo, ir vadino vardą jo Seth.
4. Ir stojosi dienos Adomo, pagimdžius Sethą, asštuoni šimtai metų; ir pagimdė sunus ir dukteris (I. Par. I, 1).
5. Ir stojosi visas laikas kurį gyveno Adomas, metų dewyni šimtai trys dešimtys ir numirė.
6. Gyveno taipogi Seth šimtą penkerius metus, ir pagimdė Enos.
7. Ir gyveno Seth pagimdęs Enos asštuonis šimtus septynerius metus, ir pagimdė sunus ir dukteris.
8. Ir stojosi visos dienos Seth dewyniu šimtu dvylikos metų, ir numirė.
9. Gyveno gi Enos dewynias dešimtis metų, ir pagimdė Kainan.
10. Kuriam užgimus gyveno asštuonis šimtus penkioliką metų, ir pagimdė sunus ir dukteris.
11. Ir stojosi visos dienos Enos dewyni šimtai penkeri metai, ir numirė.
12. Gyveno taipogi Kainan septynias dešimtis metų, ir pagimdė Malaleel.
13. Ir gyveno Kainan, pagimdęs Malaleel, asštuonis šimtus keturias dešimtis metų, ir pagimdė sunus ir dukteris.
14. Ir stojosi visos dienos Kainan dewyni šimtai dešims metų, ir numirė.
15. Ir gyveno Malaleel šešias dešimtis penkerius metus ir pagimdė Jared.
16. Ir gyveno Malaleel, pagimdęs Jared, asštuonis šimtus tris dešimtis metų, ir pagimdė sunus ir dukteris.
17. Ir stojosi visos dienos Malaleel asštuoni šimtai dewynios dešimtys penkeri metai, ir numirė.
18. Ir gyveno Jared šimtą šešias dešimtis dvejus metus, ir pagimdė Henoch.
19. Ir gyveno Jared, pagimdęs Henoch, asštuonis šimtus metų, ir pagimdė sunus ir dukteris.
20. Ir stojosi visos dienos Jared dewyni šimtai šešios dešimtys dveji metai, ir numirė.
21. Potam Henoch gyveno šešias dešimtis penkerius metus, ir pagimdė Mathusalam.
22. Ir waikščiojo Henoch su Dievu; ir gyveno, pagimdęs Mathusalam, tris šimtus metų, ir pagimdė sunus ir dukteris.
23. Ir stojosi visos dienos Henoch trys šimtai šešios dešimtys penkeri¹ metai. (Eccli. XLIV, 16; Hebr. XI, 5).
24. Ir waikščiojo su Dievu, ir nepasirodė; jog paėmė jį Dievas.
25. Gyveno taipogi Mathusala šimtą asštuonias dešimtis septynelius metus ir pagimdė Lamech.

¹ penkeri – klaid. penkeri

26. Ir gyweno Mathusala, pagimdęs¹ Lamech, septynis szimtus asztuonias deszimtis dwejus metus, ir pagimdę sunus ir dukteris.
27. Ir stojosi wisos dienos Mathusala dewyni szimtai szeszios deszimtys dewyneli metai, ir numirę.
28. O gyweno Lamech szimtą asztuonias deszimtis dwejus metus, ir pagimdę sunų;
29. Ir wadino wardą jo Noe, tarydamas: Szitas palinksmis mus nuo darbu ir wargu ranku musu ant žemės, kurią prakeikę Wieszpats.
30. Ir gyweno Lamech, pagimdęs Noe, penkis szimtus dewynias deszimtis penkelus metus, ir pagimdę sunus ir dukteris.
31. Ir stojosi wisos dienos Lamech, septyni szimtai septynios deszimtys septyneli metai, ir numirę.
32. Noe gi, budamas penkiu szimtu metu, pagimdę Sem, Cham ir Iaphet.

Pareiszkini mai.

1. *Szitoji yra kniŲa gimdymo.* Sztai parodymas eilos gimdymo waiku Adomo, buwusiu praboczais Mesijosziaus.
2. *Wardą ju Adam.* Cza Adomo wardas giminės ne asabos; todel pritinka ir Jiewai. Adam ebraiskai ženklina: žeminy.
3. *Ant paweiksto ir priyginimo sawo.* Panasų sau ant wiso ko, todel ir grieszną kaip jis pats.
4. *Dewynis szimtus tris deszimtis.* Gywenimas žmogaus anoję gadynęję teip ilgą buwo delto, kad Diewas norėjo, idant žmonės waisytusi greiczau; ir kunas buwo stipresnys, nusiturėjimas walgant, mokėjimas užlaikyti sweiką, Adomo parodytas; nes pažino sylą ir prietaikas zolu itt. Adomas per teip ilgą gywenimą darę pakutą už sawo grieką ir per tikėjimą tą pakutą dėjo draugėn su businczais nuopelnais Kristaus, delto liko iszganytas; teip ir Jiewa.
5. *Ir numirę.* Pasirodę tikrumas žodžio Diewo ir mėlų welnio.
22. *Ir waikszczojo Henoch su Diewu.* Gyweno szwentai, pamėgo Diewui.
24. *Ir nepasirodę.* Henoch gywas imtas yra Rojun ir wėl galop swieto pasirodys ant žemės, wersdamas žmones pakuton (Eccli XLIV, 16; Hebr. XI, 5.).
29. *Szitas palinksmis mus.* Wardas Noe ženklina atilsį ir palinksmimą. Noe žmonėms atneszė atilsį ir palinksmo juos: 1, wisi piktieji weikałai žmoniu, nusidėjimai, twanę paskendo. 2, Noe pramanė arkłą ir kitas artoju pasudzias, lengwinanczas darbą; 3, del jo szwentumo ir apieros Wieszpats Diewas pałaimino žemę (Gen. VIII, 21 et IX, 1²), isz to susimažino žmoniu wargai, pasididino pėnai; 4, pramanė wyną, linksminantį szirdį; 5, po twanui pataisę swietą, sutaikino Diewą su žmonėmis, atnaujindamas sandarą, ir buwo praboczumi Mesijosziaus, atilsio musu ir palinksmintojo.

¹ pagimdęs – a tais. ² 1 – tais.

32. *Budamas penkiu szimtu metu.* Pirma to Noe galėjo turėti sunus, iszmirusius prieš twaną, cza pasakyta tiktai apie Semą, Chamą ir Iaphetą, gimusius jau jam turint 500 metu.

Padėjimas VI.

Apie palaistuwystę wiso swieto, ir dirbimą Noes skrynios.

1. Pradėjus¹ žmonėmus daiginties, ir pagimdžus dukteris,
2. regėdami sunus Diawo dukteris žmonių jog buwo gražios, pasiėmė sau moteris isz wisu, kurias buwo apsirinkę. (Baruch III, 26).
3. Ir tarė Diawas: Nestaigys² dwasia mano žmogų ant amžiu, jog kunas yra, ir bus dienos jo szimtas dwi deszimti metu.
4. O milžinai buwo ant žemės dienosė anosė; nes inejus sunumus³ Diawo dukterysna žmonių, ir joms pagimdžus, szitie yra galingi nuogamžiaus wyrai garsūs.
5. O regėdamas Diawas jog daug piktybių žmonių buwo žemėje, ir wisa mislis szirdies intempta buwo piktop per wisą laiką. (Gen. VIII, 21; Matt. XV, 19.).
6. griaudėsi jog žmogų yra padirbės žemėje. Ir nuimtas skausmo szirdies widuryjė,
7. Isznaikinsiu, taria, žmogų, kurių sutwėriau nuog weido žemės, nuog žmogaus net lik gywulamus, nuog rėplo net iki skraistamus dangaus: nes griaudžuos juos padaręs.
8. O Noe rado mylistą po akim⁴ Wieszpaties.
9. Szitie yra gimdymai Noe: Noe wyras teisus ir tobulas buwo gimdymuose sawuose, su Diawu waikszczojo. (Eccli. XLIV, 17).
10. Ir pagimdė tris sunus, Sem, Cham ir Iaphet.
11. Ir sugedo žemė po akim Diawo, ir prisipildė nedorybės.
12. Ir iszwydęs Diawas žemę sugedus (nes wisokis⁵ kunas⁶ buwo sugadinęs⁷ kėlą sawą ant žemės),
13. tarė⁸ Noei: Gałas wisokio⁹ kuno atejo po akim mano: sklidina yra žemė nedorybės nuog weido ju, ir asz sunaikinsiu juos su žemę.
14. Pasidirbk skrynja, isz medžu nudailintu: gywenimėlus skryniojė padaryk, ir lipikais isztepk isz widaus ir isz oro.
15. Ir sziteip daryk ją: Trijų szimtu wuołaktu bus ilgumas skrynios, penkios deszimtys wuołaktu plátumas, ir trys deszimtys wuołaktu auksztumas jos.
16. Łangą skryniojė padaryk, ir wuołaktyjė pabaigk wirszų jos: o duris skrynios padėk isz szono: žemyn, grįčas ir po trejas grandas padaryk joj.

¹ Pradėjus ← Prasiđėjus ² Nestaigys – st tais. ³ sunumus ← sunums ⁴ akim ← akim Diawo
⁵ wisokis ← wisokia ⁶ kunas ← kurios ⁷ sugadinęs ← sugadinusi ⁸ tarė – t tais. ⁹ wisokio
 ← wisokiai mėsai

17. Sztai asz atwesi wardenis twano ant žemės, idant ažumuszczu wisokį kuną, kuriame dwasia gywatos yra¹ po dangumi: wisa, kas yra žemėję, pragaisz².
18. Ir padėsiu sandarą mano su tawimi, ir ineisi skrynion tu ir sunūs tawo, motė tawo, ir moterys sunu tawo su tawimi.
19. Ir isz wisu gywulu wiso kuno po du įwesi skrynion, idant gywentu su tawimi: wyriskos lities ir moteriskos.
20. Isz skraistu pagal weislės ju, ir isz galwiju weislėję sawoję, ir isz wisokio – rėplo žemės pagal weislės jo³: po du isz wisu teineinai su tawimi, idant galėtu gywenti.
21. Imies tad su tawimi isz wisu édaŭ, kurie galima yra esti, ir suneszi pas tawę, ir bus teip tau, kaip jiemus ant walgio.
22. Padarė tad Noe wisa, ką buwo jam liepęs Diewas. (Hebr. XII 7).

Pareiszkinimai.

1. *Pradėjus žmonėmus dauginties*⁴. Jau pirmiaus buwo pradėję dauginties; bet cza sakoma apie pasidauginimą begal didelį, per kurį ir paŭstuwystė ejo didyn.
2. *Súnūs*⁵ *Diewo dukteris žmoniu*. Prowaikius Seto wadindawo sunumis Diewo del ju gywenimo paklusno Diewui, arba szwentumo iszreiszkusio Diewo paweiksŭ. Atwirsczai prowaikius Kaino wadindawo sunumis žmoniu, del ju žemiszko ir galwijiszko gywenimo pagal sawo walos.
3. *Jog kunas yra*. Žmonės nusidėdami teip swiro suwisu daiktumpi kuniszkamp, kaip nebeturėdami protingos duszios. – *Ne staigys*⁶ *dwasia mano žmogųę*. Žmogaus duszia wadinasi dwasią, jog Wieszpats Diewas sutwerdamas duszią inkwėpė ją weidan žmogaus. Wadina ją dwasią sawo, jog ją patsai Wieszpats sutweria ir inpila kunan žmogaus; žmogųę ant amžiu ženklina, jog žmoniu giminė bus ant žemes ne ant amžiu. – *Ir bus dienos jo szimtas ir dwideszimti*⁷ *metu*, daryti pakutai; nes ir Abraomas gerai paskiaus gyweno szimtą septynias deszimtis penkelus metus, ir kiti gywendawo po du szimtu ir po tris szimtus metu.
4. *Milžinai*. Žmonės aukszto stogo, riebus ir druti, puikus ir kieti kitiems, – *Nes inėjus* itt. priežastis gimimo milžinu. Prowaikiai Seto, wadinami sunumis Diewo buwo sweiki ir twirti, neiszsikoszė; apsiženiję su ŭbai graziomis dukterimis žmoniu (Kaino), su didžiausią meilę ir geidulu bendruodawosi kuniszcai su jomis – ir teip iszsigimė weislė milžinu, kaip pilnai isz sirpę waisius jautulybės. – *Szitie yra galingi nuog amžiaus wyrŭ garsūs*. Ir waikai tokiu ženibu tapo wisu twirczausi nuo pradžos swieto, ir garsiausi syłomis kuno, paŭstuwystę ir prispaudimu kitu.

¹ yra – įtpr. ² pragaisz ← sunyks ³ jo – o tais. ⁴ dauginties – ie tais. ⁵ Súnūs – padėjim. sunus

⁶ Ne staigys – padėj. nestraigys ⁷ dwideszimti – padėjim. dwi deszimti

5. *Ir wisa mislis szirdies intempta buwo piktop.* Zmonės anos gadynės nieko gero nedarydavo, nedorybėn wisi paskindė¹; arba jėg retą kadą ir menkai tesiru-pindavo apie dusią.
6. *Griaudėsi.* Labai nepamėgo Diewui žmoniu weikałai. Wieszpats Diėwas niekados nesigriaudža ką padaręs ben kartą, nei pasirikdamas, nei neatsimai-nydamas; bet cza pasakyta žmoniszkai, t. y. kaip žmonėms atsitinka.
8. *O Noe rado mylistą.* Ebraiszkai szitie žodžai ženklina jog jį Diėwas mylėjo ir pamėgo labiaus už kitus.
9. *Teisus ir tobulas.* Tobulumas, nors ne toks kaip szwentuju dangujė, bet ir ženklina, jog buwo Noe be smertino nusidėjimo ir rupestingai pildė weikałus dorū wisokiu. – *Gimdymuosę sawuosę.* Terp žmoniu sawos gadynės buwo tobulesnis už wisus kitus. Nekurie iszgułdo *gimdymuosę sawuosę*, weikałuosę sawuosę; nes jie esti² kaip gimdomi žmogaus waikai per sawo gywenimą. – *Su Diėwu waikszczojo.* Kaip Henoch. Gen. V. 22.
11. *O sugedo žemė.* Gywentojai žemės.
12. *Nes wisokis kunas.* Wisi žmonės. Teip pasakyta ir pas Izajoszių (XL, 5) *Ir iszwys wisokis kunas draug.* – Kelą sawą. Sawo gywenimą, kurį turėjo westi sulig protu ir Diėwo zokonu.
13. *Gałas wisokio kuno atejo po akim mano.* Prisiartino metas, mano paskirtas, isznaikinti isz žemės žmonėms ir žwėrimis.
14. *Skrynią.* Ebraiszkai *thoeba*, regima isz to, jog tai nebuwo kaip łaiwas, bet kaip skrynĩa isz wirszaus ir apaczos płati, ir apacza nebuwo apwali bet lygi ir szlekszna. Gywenimėlus, Ebraiszkai ir wersioję LXX *łąstas*. Buwo tai mažos kutelės po wisą widuri skrynĩos padarytos, pagal reikało tuł wėislu wisokiu gywulu. – *Isz medžu nudailintu.* Ebraiszkai, isz medžo *Gaphor*; grekiszkai, isz medžo ketwirtoto, arba nutaszyto isz wisu keturiu szonu.
15. *Triju szimtu wuolaktu.* Wuolaktis turi du sprindžu ilgumo. Ilgumas skrynĩos buwo deszimtį kartą didesnys už jos auksztumą ir gılumą; wisas tilpimas turėjo 450 000. wuolaktu. –
16. *Łangą³.* Wiena didijį ir isz skaistaus kokio akmenio; gałėjo dar buti ir łangelai maži. – *Ir wuolaktyję pabaigk wirszų jos.* Buk sakyta butu: tegul tas łangas bus wuolakties auksztumo; arba: Wisados turėk wuolaktį porankiai ir mieruok, kolei nepabaigsi statyti skrynĩos, pagal parodyto jos didumo ir taisyklės. Kiti iszgułdo sziteip: Dangtys skrynĩos nuo krasztu widuriop tegul menkai tebus auksztesnys, nuo szelmenies lik krasztams wuolakties metą. – Gričzas. Sandelus daiktams ir walgiams. Tartum skrynioję apaczop buta, ant nuowarwu, anu sandelu; ant užlu gi tos dalies, dar trys eilos grandu. –
18. *Ir padėsiu sandarą mano su tawimi.* Užłaikysiu tawę ir tawo szeimyną ir apweizdėsiu.
20. *Te-ineinai⁴ su tawimi.* Ateis patys sawaimi pas tawę, traukiami Diėwo.

¹ paskindę ← paskendę ² esti – įtrp. ³ Łangą ← łangą ⁴ Te-ineinai – padėjim. teineinai

Padėjimas VII.

Inejimas Noės Skrynion, ir aptwinimas¹ žemės wandenais.

1. Ir sakė² Wieszpats jamui: Ineik tu, ir wisi namai tawo skrynion: nes tawę regėjau teisų po akim mano sziamę gimdymę (2. Petr. II. 5.).
2. Isz wisu gywulu czystuju imk septynetą ir septynetą, patiną ir patelę: o isz gywulu neczystuju dwejatą ir dwejatą, patiną ir patelę.
3. Bet ir isz skraistu dangaus septynetą ir septynetą, patiną ir patelę, idant užsilaikytu sėklė ant weido wisos žemės.
4. Nes dabar, ir po dienoms septynioms asz lysiu ant žemės keturias deszintis dienu ir keturias deszintis nakczu: ir iszgaiszinsiu wisokią esybę, kurią padariau, nuog wirszaus žemės.
5. Padarė tad Noe wisa, ką buwo liepęs jamui Wieszpats.
6. Ir buwo szesziu szimtu metu, twinstant wandenims twano ant žemės.
7. Ir inejo Noe ir súnūs jo, motė jo ir moterys sunu jo su juomi, skrynion del wandenu twano. (Matt. XXIV, 37; I. Petr. III. 20).
8. Isz gywulu teipogi czystuju ir neczystuju, ir isz skraistu, ir isz wiso, kas kruta ant žemės.
9. Du ir du inejo pas Noę skrynion, patinas ir patelė, kaip buwo liepęs Wieszpats Noei.
10. Ir praejus septynioms dienoms, wandenys twano patwino ant žemės.
11. Metuose szesztuose szimtuose gywenimo³ Noes, mėnesyje antramę, septynioliktoję dienoję mėnesies, pratruko wisos wersmės gilybės didžos, ir plaupimai dangaus atsiwėrė;
12. ir stojosi lietūs ant žemės per keturias deszintis dienu ir keturias deszintis nakczu.
13. Wałandoję dienos anos inejo Noe, ir Sem, ir Cham, ir Iaphet, súnūs jo; motė jo, ir trys moterys sunu jo su jais skrynion;
14. patys ir wisokis gywulys pagal weislės sawos, ir wisi galwijai weislėję sawoį, ir wisa kas kruta ant žemės weislėję sawoį, ir wisokis skraistas pagal weislės sawos, wisos pauksztės, ir wisi lėkunai.
15. Intejo Noesp skrynion, dwejatas ir dwejatas isz wisokio kuno, kuriamę yra dwasia gywatos.
16. Ir kurie intejo, patinas ir patelė isz wisokio kuno inejo, kaip buwo liepęs jamui Diawas; ir užwėrė jį Wieszpats isz oro.
17. Ir stojosi twanas per keturias deszintis dienu ant žemės; ir pasidaugino wandenys, ir pakėle skrynį augsztyn nuog žemės.
18. Nes labai patwino, ir wisa pripildė wirszuję žemės; potam skrynia pūdurawo ant wandenu.

¹ aptwinimas ← aptwimis? ² sakė ← bylojo ← tarė ³ gywenimo – gy tais.

19. Ir wandenys įsigalėjo perdaug ant žemės; ir apdengti buwo wisi kañnai auksztieji po wisų dangumi.
20. Penkioliką wuolaktu aukszczaus buwo wanduo ant kañnu, kuriūs buwo apdengs¹.
21. Ir isznaikintas buwo wisokis kunas, kuris krutėdawo ant žemės, skraistu, gywulu, žwėru, ir wisu rėplu, rėplinėjanczu ant žemės; wisi žmonės, (Sap. X, 4; Eccli. XXXIX, 28),
22. ir wisa, kamę kwapas gywatos yra žemėje, iszmirė.
23. Ir iszgaiszino wisą esybę, buwusią ant žemės, nuog žmogaus net lik galwijui, teip rėplus kaip skraistus dangaus, ir isznaikinti yra isz žemės; o pasiliko wienas Noe, ir kurie su juomi buwo skrynioję (Gen. VII, 7.)
24. Ir aptwino wandenys žemę szimtą penkias deszimtis dienu.

Pareiszkinimai.

2. *Septynetą ir septynetą.* Weislu žwėru czystuju, apierawojamu Diewui, po septynetą ne po keturioliką; neczystuju po dweją, ne ketwertą, t. y. pirmuju keturius patinus ir tris pateles; antruju gi tiktai patiną ar patelę. Isz czystuju dwejatas įwesta skrynion, weislei užlaikyti; kitas dwejatas, apierai; treczas walgiui po twanui: ant gało septintasys patinas ant apieros po twanui. (Gen. VIII. 20.). – *O isz gywulu² neczystuju.* Ne isz tu neczystuju, kuriuos tokiais pripažino zokonas Maiziesziaus, delto kad dar tadą zokono nebuwo, bet isz tu, kuriuos neczystais ir neapierawojamais Diewui wadindawo senieji. – Skrynia buwo paweikslu Bažnyczos; Noe, Kristaus; galwijai czystieji ir neczystieji, teisiuosius ir nusidėjėlus.
4. *Nes dabar, ir po dienoms septynioms.* Septynios dienos pridėta laikui aukszczaus paskirtam, idant žmonės nors szioję paskutinėję nedėloję susiprastu ir pakutawotu, regėdami paweikslą Noes, kurio baidimu nepaklaūsė. – *Wisokią esybę.* Atskyrus žuwis ir kirmėles.
9. *Du ir du.* T. y. po dweją.
11. *Mėnesyje antramę.* Ebraiskai wadinasi Iair, ir esti metę musu Gegužio; metuosę 1656. nuo sutwėrimo swieto ir 2348. priesz Kristų. – *Wisos wersmės gilybės didžos.* Wisos wersmės tułu gilybiu; nes po žemėms yra daug bedugniu werpetu ir sietuwu (atawaru). Wadinta gi wieną gilybę delto kad wisi tie wandenai twinsta wisur tekmenimis po žemėms. – Ir plaupimai dangaus atsiwėrė. Rasztę szwentamę, lyjant, sakoma, jog dangus atsiwėrė, o twankę, jog užsiwėrė. Luc. IV. 25. *Dienosę Elijosziaus, dangui užsiwėrus.* Zenklina tad, jog isz erdwės padangiu toksai buwo twinimas wandenu ant žemės, jog regėjosi, iszimta uždangos, ir wandenys plaupė kaip upės.
13. *Intejo.* Jau suwisu.

¹ apdengęs ← apdengusi ² gywulu – tais.

14. *Ir wisos pauksztės ir wisi tėkunai.* Tai yra kuriems yra sparnai be plūksnu, kaip sziksznosparniams.
16. *Isz oro.* Dievas užwėrė duris skrynios isz oro, užspausdamas jas, idant wanduo neintekėtu, ko Noe negalėjo padaryti budamas widuję skrynios; todėl wersiją ebraiszkoję: *Užwėrė Wieszpats už jį.*
20. *Penkioliką wuotakczu.* Gilumas toks, kad nei milžinai, nei joks žwėris wirszukałnyjė nebutu galėję¹ iszlikti, ir kai wisas didumas skrynios perplauktu nekludamas.

Padėjimas VIII.

Sekimas wandenu twano, iszejimas Noes isz skrynios ir apierawojimas wiso deginio²

1. O atsiminęs Dievas Noes, ir wisu gywulu, ir wisoku galwiju, kurie buwo su juomi skryniojė, atwedė dwasią ant žemės, ir nuseko wandenys.
2. Ir užsiwėrė wersmės gilybės, ir plaupimai dangaus; ir suturėta lietūs isz dangaus.
3. Ir pagrįžo wandenys isz žemės tekėdami ir grįždami; ir pradėjo mažinties po szimtui penkioms deszimtims dienu.
4. Ir atsišėjo skrynia mėnesyjė sekamę dwideszimtoję sekmoję dienoję mėnesies ant kałnu Armenijos.
5. Bet wandenys ejo ir mažinosi iki deszimtamui mėnesiui; nes deszimtamę mėnesyjė, pirmoję dienoję mėnesies, pasirodė wirszukałniai.
6. Ir praejus keturioms deszimtims dienu, atwėręs Noe łaंगą skrynios, kuri buwo padaręs, iszlaidė juodwarnį;
7. Kursai iszejo, ir negrįžo, pakołei iszdžuwo wandenys ant žemės.
8. Iszlaidė teipogi karwelį paskui jį, idant regėtu, ar jau nustojo wandenys ant weido žemės.
9. Kursai neradęs, kur atsišėtu koja jo, pagrįžo pas jį skrynion; nes wandenys buwo ant wisos žemės; ir isztiesė ranką, ir nutwertą įneszė skrynion.
10. O pałukėjęs dar septynias dienas kitas, wėl pałaidė karwelį isz skrynios.
11. Bet ānas atskrido jop wakarop, neszdamas szakelę alywos žalais łapais snapę sawo. Suprato tad Noe jog lowėsi wandenys ant žemės.
12. Ir łaukė taczaus septynias kitas dienas; ir iszlaidė karwelį, kuris nebegrįžo pas jį.
13. Teip szeszi szimtai pirmuosę metuosę³, pirmamę mėnesyjė, pirmoję dienoję mėnesies sumažėjo wandenys ant žemės; ir atwėręs Noe dangtį skrynios, paweizdėjo ir iszwydo, jog iszdžuta pawirsz žemės.
14. Mėnesyjė antramę, dwideszimti septintoję dienoję iszdžuwo žemė.

¹ galėję ← galėjęs ² wisodeginio ← apieros wisaį sudegintos ³ metuosę ← metūse

15. O byľojo Dievas Noei, sakydamas:
16. Iszeik isz skrynios, tu ir motė tawo, súnūs tawo ir moterys sunu tawo su tawimi.
17. Wisi gywulai, kurie yra pas tawę, isz wisokio kuno, teip skraistuosę kaip žwėrysę ir wisokiuosę rėpluosę, kurie rėplinėja ant žemės, iszsiwesk su tawimi, ir ineikit ant žemės: augkit ir dauginkites ant jos. (Gen. I, 28.).
18. Iszėjo tad Noe, ir súnūs jo; motė jo, ir moterys sunu jo su juomi.
19. Bet ir wisi gywulai, galwijai, ir rėplai, kurie rėplinėja ant žemės pagal weistės sawos, iszejo isz skrynios.
20. O pastatė Noe altorių Wieszpati; ir ėmęs isz wisu galwiju ir skraistu czystuju, apierawojo wisodeginius¹ ant altoriaus.
21. Ir pakwėpino Wieszpats kwapą saldybės, ir tarė: Neikiek daugiau nebekeiksiu žemės del žmoniu: nes jausmas ir mislis žmogiszkos szirdies piktop pakrypę yra nuog jaunystės² sawo: nebeužgausiu tad wisos duszios gywos kaip padariau. (Gen. VI. 5).
22. Wisomis dienomis žemės, sėtis ir piutis, szaltys ir karsztys, wasara ir žiema, naktis ir diena nelausis.

Pareiszkinimai.

1. *Atwedė dwasią ant žemės. Wėja.*
3. *Tekėdami ir grįždami.* Wandens błaszkomi wilniu nuo ano wėjo, pradėjo grįžti gilybėn po žemėmis.
4. *Ir atsilsėjo skrynia.* Užsiturėjo nepajudinama, wandenims nusekus, bet dar nenutekėjus nuo wirszukalniu. – *Mėnesyje sekmamę.* Ne nuo pradžos twano, bet metu, kaip tai regima isz eilelės 13. ir k. – *Ant kalnu Armenijos.* Ebraiszkoje knigojė *ant kalnu Ararat*; nekurie sako esanti tai dalis kalno Tauro.
5. *Iki deszintamui mėnesiui.* Ne nuo pradžos twano, bet nuo pradžos szesziaszintuju metu gywenimo³ Noes, kaip regima isz Gen. VII, II; VIII, 13 ir 4.
7. *Iszejo ir negrižo.* Juodwarnys iszlaistas isz skrynios skrido wis tolyn ir nebegrižo. Ant kalnu nors dar wandenuotu, rasdamas maitą, lėsė. Teip žmogus kuniszkas, mėgdamas laimę galwijo saldybęse pajautimu, nesiskubina grįžti Bažnyczon ir myliston Kristaus. – *Pakotėi iszdžuwo wandenys.* Tai neženklina jog butu grįžęs wandenims iszdžuwus; teip yra sakoma Rasztę szwentamę. Teip Matt. I. 25. *Ir nepažino jos iki pagimdė.*
9. *Kur atsilsėtu.* Wisos wietos tebebuwo purwinos⁴. – *Ant wisos žemės.* Wirszukalniai jau kyszajo isz wandenu, bet slėniai ir lygumos tebebuwo aptwinę.
10. *Wakarop.* Per wisą dieną jau rado ko lėsti.
19. *Pagal weistės sawos.* Patinas ir patelė tos paczos weistės.

¹ wisodeginius ← wisaī sudegintas apieras ² jaunystės ← jauniznės? ³ gywenimo – w tais.

⁴ purwinos ← purwynuotos

20. *Ir pastatė Noe altorių.* Pirmuokart Rasztę szwentamę paminėta altorius; bet jie turėjo būti ir pirmiaus, kaip apierawojant Abelui.
21. *Ir pakwėpino Wieszpats.* Pasakyta apie Dievą žmogiszkai: nes žmonės mėgia kwapą peczenku. Mislis szitokia: Labai pamėgo Diewui apiera Noes, kaip miela žmogui gardus kwapas kwėpaļu; todel wersija Kaldeiszka turi: *Priėmė Wieszpats pamėgdamas apierą jo. – Nebekeiksiu žemės.* Nebegaiszinsiu žemės twanū. – *Del žmoniu.* Del ju nusidėjimu. – *Piktop pakrypę yra.* T. y. žmogus po pradžogriekiui pigiai griekan inpuola; todel pasigailėdamas jo silpnybės, neplaksiu jo umai, kaip dabar padariau, bet duosiu jam gywenti ant žemės, nors ir newiernam.
22. *Wisomis dienomis žemės.* Pakolei ant swieto bus žmonės nuołat wartysis wisos atmainos metu, intaisytos del ju.

Padejimas IX.

Pałaiminimas Noes ir jo sunu, sandoras su jais, prakeikimas Chamo¹.

1. Ir² pałaimino Diewas Noei ir sunumus jo, ir byłojo jiemus: Augkit ir dauginkites, ir pripildykit žemę.
2. O yszgastys jusu ir szurpulys bunai ant wisu gywulu žemės, ir ant³ wisu skraistu dangaus, su wisais krutanczais ant žemės: wisos žuwys mariu rankai jusu duotos yra. (Gen. VIII⁴, 17).
3. Ir wisa, kas kruta ir gywas, bus jums ant walgio: kaip daržowes žaluojanczas dawiau jums wisa. (Gen. I, 29).
4. Atskyrus, jog mėsos su krauju newalgysit. (Levit. XVII, 14; Act. XV, 29).
5. Nes kraujo duszių jusu jieszkosiu isz rankos wisu žwėru: ir isz rankos žmogaus, isz rankos wyro, ir brolo jo jieszkosiu duszios žmogaus.
6. Kasnorint iszlietu žmogaus kraują, bus iszlietas kraujas jo: nes ant paweikslo Diewo padarytas yra žmogus. (Matt. XXVI, 52; Apoc XIII, 10).
7. O jus augkit ir dauginkites, ir ineikit ant žemės ir pripildykit ją. (Gen. IX, 1).
8. Tai teipogi byłojo Diewas Noei ir sunumus jo su juomi:
9. Sztai statysiu sandarą mano su jumis, ir su sėklę jusu po jums.
10. Ir del wisokios duszios gywos, kuri yra su jumis, teip skraistuosę kaip galwi juosę ir gywuluosę žemės wisuosę, kurie iszejo isz skrynios, ir wisuosę žwėryse žemės.
11. Statysiu sandarą mano su jumis, ir niekaip nebebus nužudyta wisokis kunas wandenimis twano, nei bebus daugiau twano, gaiszinanczo žemę (Isai. LIV, 9).
12. Ir kalbėjo Diewas: Szitą ženklą sandaro, kurį duomi terp manės ir jusu, ir del wisokios duszios gywos, kuri yra su jumis ant gimdymu amžinu.

¹ Chamo ← Kamo ² Ir – įtrp. ³ ant ← ant skraistu ⁴ VIII ← 8

13. Kilpiną mano padėsiu debesysę, ir bus ženklas sandaro terp manęs, ir terp žemės.
14. O apniaukus mañ debesimis dangų, pasirodys kilpinas mano debesysę: (Eccli. XLIII, 12.)
15. ir atsiminsiu sandaro mano su jumis, ir su wisokią duszią gywą, kuri kuną gaiwina: ir nebebus wandenu twano ant iszgaiszinimo wisokio kuno.
16. Ir bus kilpinas debesysę, ir regėsiu jį, ir atsiminsiu sandaro amžino, kuris yra suderėta terp Diewo ir wisokios duszios gywos kiekvieno kuno, kuris yra ant žemės.
17. Ir tarė Dievas Noei: Szitas bus ženklas sandaro, kurį įstaczu terp manęs ir wisokio kuno ant žemės.
18. Buwo tad sūnūs Noes, kurie iszejo isz skrynios, Sem, Cham, ir Iaphet; potam Cham patsai yra tėwas Chanaan.
19. Trys szitie sunus yra Noes, ir nuog sziau apsėta yra wisa giminė žmoniu ant wisos žemės.
20. Ir pradėjo Noe wyras artojas dirbsi žemę ir įsodino wynyczą.
21. Ir gerdamas wyną pasigėrė ir apsinuogino szėtroję sawo.
22. Ką iszwydęs Cham tėwas Chanaan, tai yra jog gėdiszki tėwo jo buwo nuogi, pasakė dwiem brolam sawiem orę.
23. Tai Sem ir Iaphet wirszutini rubą užsidėję ant peczu, ir eidami atpakal, apdengė gėdiszku tėwo sawo; ir weidai ju buwo nugrėžti, ir tėwo wyriszku neregėjo.
24. O nubudęs Noe isz wyno, dasizinojęs, ką yra jam padaręs sunus jo jaunys,
25. tarė: Prakeiktas Chanaan, wergas wergū bus brolamus sawo.
26. Ir sakė: Pagirtas¹ Wieszpats Diewas Semo, tegul bus Chanaan wergu jo.
27. Tegul praplatina Diewas Iaphetą, ir tegul gywena szėtrošę Semo, ir tegul buna Chanaan wergu jo.
28. O gyweno Noe po twanui tris szimtus penkias deszimtis metu.
29. Ir iszsipildė wisos dienos jo dewyniu szimtu penkiu deszimtu metu, ir numirė.

Pareiszkinimai.

1. *Augkit ir dauginkites.* Lieptaikys už busintį laiką: Augsit ir dauginsites.
2. *O yszgąstys jusu.* Zwėrimis yra gimtina baimė žmogaus; cza Wieszpats Diewas žmonėms sugražino nors dalį tos waldžos ant zwėru, kurią buwo turėję prieš pradžogriekį.
3. *Wisa, kas kruta ir gywas, bus jums ant walgio.* Liept neliepia, bet dañaidža Noei ir jo waikams walgyti wisokią mėsą, ko pirmiaus nedarydau. Žemė, twano pabojusi, želdino želmenis nebe teip pastiprinanczus, kaip pirmiaus;

¹ Pagirtas ← Palaimintas

- ir žmogus pasilpęs, reikalauja walgiu, labiausiai pastiprinanciu darbams. Wisados budavo ir esti nemaža žmonių, newalganciu mėsishko.
4. *Mėšos su krauju newalgysit.* Buvo tad isakyta, galviją papiowus, kraują jo isztekinus, walgyti mėsą wirtą ar keptą. Isakymas ne gimtinojo, bet raszyto zokono. Duotas buvo žmonėms nugrėsti nuo pralėjimo kraujo žmogaus, delto kad nekurię, kaip žinoma, nesikratydawo gerti žmogaus kraujo. Diewas tad užgynė galviją kraują 1, idant in kraują pripratę, neišgeistu kraujo žmogaus, 2, idant galviją kraujas, kaipo ju duszia ir gywata, butu apierawotas ant altoriaus už gywatą nusidėjusiu; (Levit. XVII, 11); ir 3, kraujas nekuriu gywulu yra biaurus ir gadina sweikata.
 5. *Kraujo dusziu jusu* itt. Teip labai troksztu užlaikymo žmogaus gywenimo, jog ir žwėris, kurios pralies jo kraują, korosiu. Regima tai isz Eccl. XXI, 28. kur Diewas liepia akmenimis užmuszti jautį, nudurusį žmogų. – *Ir isz rankos žmogaus, ir isz rankos wyro ir brolo jo.* Už atėmimą žmogui gywenimo, atkersziu užmuszėjui žmogaus, kuriam jau pats wardas ir prigimimas liepia užlaikyti swetimą gywenimą; nuo *wyro*, kuriam pridera suwaldyti sawo rustybę ir suturėti sylą; nuo *brolo jo*, kuriam reikia wisus žmones mylėti kaip brolus, o neužmuszti.
 6. *Bus iszlietas kraujas jo.* Teisybė geidža idant butu iszlietas po dekretui sudžos. – *Nes ant paweiksto Diewo.* Buk sakytu: Jei nebijai prigimimo, gresianco tawę nuo žmogžudystės, tai tegul tawę nugresia nuo jos mano paweiksłas, kurio naikinti tau nedalaista.
 9. *Sandarą mano.* Sztai jums prizadu nebedalaisti twano ant žemės wisos.
 12. *Ant gimdymu amžinu.* Ant amžiu. Ebraiskamę rasztę: *ant kelawimu*, delto kad žmogaus gywenimas yra kelonė ant žemės. Gen. XLVII¹, 9.
 13. *Kilpiną mano.* Kilpinas tasai yra dangaus juosta; wadina ji sawū del jos gražumo, iszreiszkianco gražybę Sutwertujo. Todel teip apie ji pasakyta (Eccli XLIII, 12): Weizdėk in dangaus juostą, ir garbink tą, kuris ją sutwėrė; labai yra graži skaistybėję sawo itt. – Priesz twaną ji ženklino lietaus debesis; po twanui stojosi ženklų, praneszanciu prigimimą, szito sandaro, jog jau twano nebebus ant žemės.
 16. *Ir atsiminsiu sandarą amžino.* Pridera ir žmonėms, iszwydus dangaus juostą, atsiminti twaną ir jo priežastį, t. y. nusidėjimus.
 20. *Dirbti žemę.* Jau Adomas ir kiti pirma twano dirbdawo žemę ar kasiklais, ar kitomis kokiomis nepatogiomis pasudzomis warpydami. Tartum Noes prama-nyta arkłas ir arimas galwijais. – *Isodino wynyczą.* Wyno medelus jau buwusius pirma, susodino dailai, žemę pataisė, wynuoges jėmė traiszkyti² itt.
 21. *Pasigėrė.* Nenusidėjo sunkiai, nežinodamas stiprumo wyno.
 23. *Apdengė gėdiszkus tėwo sawo.* Lygiai nusidėjimus tėwu dwasiszku ir szwėstuju asabu apdengti liepia szwentas Griegorius (35. Mor. c. 22).

¹ XLVII – VII tais. ² traiszkyti – ky tais.

24. *Dasizinojės*. Regėdamas sawę apklotą, klausė, kas tai padarė; ir sunai turėjo pasakyti kaip buvo.
25. *Prakeiktas Chanaan*. Chanaanas buwo sunus Chamo: sakoma, jog jisai pirmas pamatęs sawo senelį nuogą, ir parodęs tėwui; delto jisai ir buwo prakeiktas, ne¹ isz neapkantos² jo bet dwasioję pranaszystės, kaip jam tiksiu. Maižieszius tai apsako del Chanaanėnu, turėjusiu buti iszgaishzintais nuo Izraelitu. Chamas ir Chanaanas liko pakoroti prowaikiuose sawo, buwusiems³ sekėjais⁴ ir tėwainiais ju nedorybės ir bediewystės. – *Wergas wergu*, t. y. pats pikczausis ir lėczausis wergas.
27. *Tegul praplätina Diewas Iaphetą*. Iaphet isz ebraiszko ženklina: praplätintas. Todel Noe, pagal žodžio jo wardo, meldžasi Diewui, idant Japheto prowai-kiai labai prasiplätintu ir apimtu plączas žemes. – *Ir tegul gywena szėtrosę Semo*. T. y. tegul Diewas, dawėjas wisokiu gerybiu, gywena giminęję Semo; arba: tegul prowai-kiai Iapheto ima⁵ waldžą ir ant prowai-kiu Semo; teip ir iszshipildė, giminėms Europos, o ipaczai Rymionims, einantiems isz Iapheto, ažejus Zydu žemę su jos⁶ gywentojais, prowai-kiiais Semo.

Padėjimas X.

Gimdymai waiku Noes.

1. Szitie yra gimdymai waiku Noes, Sem, Cham, ir Iaphet; ir gimė jiems súnūs po twanui.
2. Súnus Iapheto: Gomer, ir Magog, ir Madai, ir Iawan, ir Thubal, ir Mosoch, ir Thiras. (I. Par. I, 4).
3. Potam sunus Gomero: Ascenez ir Riphath ir Thogorma.
4. O sunus Iawano: Elisa ir Tharsis, Cethim ir Dodanim.
5. Nuog szitu paskirstytos yra sałos Giminiu szalyse sawo, kiekwienas pagal liežuwiu sawo ir szeimynu sawo giminėse sawo.
6. O sunus Chamo: Chus, ir Mesraim, ir Phuth, ir Chanaan.
7. Sunus Chuso: Saba, ir Hewila, ir Sabatha, ir Regma, ir Sabatacha. Sunus Regmos: Saba ir Dadun.
8. Potam Chus pagimdė Nemrod; jisai pradėjo buti galingu⁷ žemėje,
9. ir buwo drutas medžawiszys po akim Wieszpaties. Nuog to⁸ iszejo priezodys: Kaip Nemrod drutas medžawiszys po akim Wieszpaties.
10. O buwo pradža karalystės jo Babilon, ir Arach, ir Achad, ir Chalanne, žemėje Seimaar.
11. Isz žemės anos iszejo Assur, ir pastatė Niniwen, ir sodybas⁹ miesto, ir Chale.

¹ ne ← nei ² neapkantos – t tais. ³ buwusiems ← buwus ⁴ sekėjais ← pasekėjais ⁵ ima ← turi ⁶ jos ← jog ⁷ galingu ← galingu ant ⁸ to – įtrp. ⁹ sodybas ← platus

12. Resen teipogi terp Niniwen ir Chale; szitas yra miestas didys.
13. Bet Mesraim pagimdė Ludim, ir Ananim, ir Laabin, Nephthum,
14. ir Phetrusim, ir Chasluim; isz kuriu iszejo Philistiim ir Kaphtorim.
15. O Chanaan pagimdė Sidoną pirmagimį sawo, Hethaeą,
16. Ir Iebuseą, ir Amorrhea, Gergeseą,
17. Heweą, ir Aracea, Sinea,
18. ir Aradiją, Samareą ir Amatheą; ir potam pasisėjo giminės Chananieczu.
19. Ir¹ stojosi rubežiai Chanaano ateinant nuog Sidono Geraron iki Gazai, pakolei inteisi Sodomon ir Gomorrhon, ir Adamon, ir Seboiman iki Lesai.
20. Szitie yra sunus Chamo giminėsę, ir liežuwiuose, ir gimdymuose, žemėsę ir gentysę sawo.
21. Isz Semo teipogi gimė, tėwo wisu Hebero waiku, wyresnio brolo Iapheto.
22. Sunus Semo: Aelam, ir Assur, ir Arphaksad, ir Lud, ir Aram.
23. Sunus Aramo: Us, ir Hul, ir Gether, ir Mes. (I. Par. I, 17.).
24. Bet Arphaksad pagimdė Sale, isz kurio kilo Heber.
25. Ir gimė Heberui sunu du: wardas wienam Phaleg, delto kad dienosę jo paskirstyta² yra žemė; ir wardas brolo jo Iektan³.
26. Kuris Iektan pagimdė Elmodad, ir Ialeph, ir Asarmoth, Iare,
27. ir Aduram ir Uzal, ir Deklą,
28. ir Ebal, ir Abimael, Saba,
29. ir Ophir, ir Hewila, ir Iobab; wisi szitie sunus Iektano.
30. Ir stojosi gywenimas ju nuog Messos einant iki Sepharo kałnui rytu.
31. Szitie sunus Semo pagal genczu ir liežuwiu, ir szalu giminėsę sawo.
32. Szitos szejmynos Noes pagal žmoniu ir giminiu sawu. Nuog szitu iszsiskirstė giminės žemėje po twanui.

Pareiszkinimai.

Szitamę padėjimę apraszyta gimdymai sunu Noes, ir paminėta giminės nuo ju prasidėjusios. Wargu žinoti, kokios giminės szios gadynės kilo isz wardu paminėtu sziamę padėjimę? Paminėsime daiktus galimus, bet tikrai nežinome.

2. *Gomer*. Nuo jo iszeję Gomarai, arba Cimbrai ir Cimerai. – *Magog*. Nuo szio Getai ir Mesagetai, giminės Scitu, ir Tatoriai. (Ezech. XXXVIII et XXXIX). – *Madai*. Isz to Medai. – *Iawan*. *Ioniai*. – *Thubal*. Iberai, gywentojai Iszpanijos ir szalies to wardo arti mariu juoduju. – *Mosoch*. Maskolai. – *Thiras*. Trakai. –
3. *Askenes*. Wokieczai. Ebrajėnai Wokietiją wadina *Askenez*. – *Riphat*. Paphlagonai. Thogorma. Turkai.
4. *Elisa*. Wałakai, arba gywentojai sału Łaimingu. – *Tharsis*. Tarsai. – *Cetthim*. Citai, Kretėnai, Ciprėnai. – *Dodanim*. Kaipir Rhodanim. Rodėnai.

¹ Ir – įtrp. ² paskirstyta ← paskirta ³ Iektan ← Jektan

5. *Satos giminiu*. Ebrejėnai wisas szalis už mariu wadina *Satomis*, nors ir nebutu *sałomis*. (Ierem. XXV. 22; Saph. II, 11.)
6. *Chus*. Murinai. – *Mezraim*. Egiptėnai. – *Phuth*. Libijonys ir Mauritonys. – *Chanaan*. Chanaaniečiai.
7. *Saba*. Abisijonys, arba Arabai Sabejėnai. – *Hewila*. Getulai Aprikojė, arba kokios giminės ant ažuotakos Persu.
8. *Nemrod*. Zodys szisai ženklina maisztiniką, ir gerai pritinka szitam Chuso sunui; nes nusidėjo Diewui ir prispaudė žmones. – *Jisai pradėjo buti galingu*. Wersija 70: *jisai buwo milžinas*; t. y. pradėjo spausti žmones.
9. *Drutas medžawiszys*. Ne žwėru, bet žmoniu, spausdamas juos ir per sylį, ir pasalomis. Teip tad cza medžawiszys, ženklina žmogžudį. – *Po akim Wieszpacies*. T. y. tikru tikriausiai. Teip pasakyta apie szwentą Joną Kriksztytoją, jog buwo *didys po akim Wieszpacies*; pripažintas Wieszpacies tokiuomi.
10. *Pradza karalystės jo*. Arba Babilon buwo sostamiestys; arba nuo Babilono pradėjo karalauti ir potam prasiplatino. Begne Nemrodas buwo Bel, tėwas Nino, įwedusio stabmeldystę, liepusio garbinti sawo nabaszniką tėwą kaip Diewą. – *Arach*. Edessa. – *Achad*. Niziba Mezopotamijoje. – *Chalanne*. Seleucija arba Ktezifon, sostamiestys Persu. – *Sennaar*. Teip wadinosi apilinke arti¹ nuo Babilono.
11. *Assur*. Ninas, Nemrodo sunus, cza wadinama Assur, delto kad potam buwo karalumi Asirijos. – *Niniwa*. Sostamiestys Asirijos.
12. *Szitas yra miestas didys*. Pritinka tai Niniwai, ne Chalei.
13. *Ludim*. Libijonys Aprikojė. – *Nephthuim*. Numidijonys.
14. *Phetrusim*. Arabai akmenynu. – *Choslaim*. Philistinai, nuołat kariaudawo su Izraelitais. – *Kaptorim*, Kapadocijonys.
15. ir 16. *Hetheq ir Iebuzeq*. Wardai giminiu kiłusiu isz Chanaano, sėdėjusiu žemėje Pažadėtoję, arba Kanaano.
17. *Sineq*. Gywentojai pustynės ir kałno Sinai.
18. *Aradijq*. Isz cza miestai Arad ir Autarad netoli nuo Sidono, paminėta Ezech. XXVII, 8. – *Samareq*. Samarija. – *Amatheq*. Miestas Emath didysys, arba Antijokija, ir mažasys, Epiphanija.
21. *Wyresnio brolo*, t. y. Semo, wyresnio už Iaphetą. Nuo Hebero praminti liko Ebrejai; kiti sako Abraomą wadindawę Hebraeui, t. y. pereinas, perezus jam upę Euphrates, einant žemen Chanaan.
22. *Aelam*. Elamitai t. y. Persai. – *Assur*. Asirijonys. – *Arphaksad*. Kaldejėnai. – *Lud*. Lidijonys². – *Aram*. Aramejai, arba Sirijonys.
24. *Heber*. Ebrejai.
25. *Phaleg*. Isz ebraiszko paskirstymas; jo gadynėję pasiskirstė žmonės in wisokias gimines ir liežuuius, prie Babel.
29. *Ophir ir Hewila*. Indijonys ir tułos Indiju giminės.

¹ arti – įtarp. ² Lidijonys – d tais.

31. *Pagal genczu ir liežuwiu.* Cza pasakyta, kad iszspildė paskum, nes tadą žemė tebebuwo wieno liežuwio. (Gen. XI, 1.)

Padėjimas XI.

Statymas boksztu Babel ir gimdymai waiku Semo iki Abraomui.

1. O buwo žemė wienōs lupos ir bylu tupaczu (Sap. X, 5).
2. Ir eidami nuog rytu, rado lauką žemėje Sennaar, ir gyweno jamę.
3. Ir tarė kitas¹ artymui sawo: Eime, darykim plytas, ir deginkim jas ugnimi, – Ir turėjo plytas ažu uolas, ir lipikus ažu cementą,
4. ir sakė: Eime, darykim sau miestą ir boksztą, kurio wirszunė pasiektu dangų, ir garsinkim wardą musu pirma neg iszsiskirsim in wisas žemes.
5. O nužengė Wieszpats idant regėtu miestą ir boksztą, kurį statė sunus Adomo,
6. ir tarė: Sztai, wieni yra žmonės, ir wiena lupa wisiemus: ir pradėjo tai daryti, ir nelausis nuog mislu sawo, pakoļei jas darbu iszpildys.
7. Eime tad, nužengkim ir sumaiszykim tenai liežuwi ju, idant negirdėtu kiekwienas baļso artymo sawo.
8. Ir teip iszskyrė juos Wieszpats isz anos wietos in wisas žemes, ir lowėsi statyti miestą.
9. Ir delto praminta yra wardas jos Babel, jog tenai pamiszo lupa wisos žemės; ir isz tenai iszsklaistė juos Wieszpats ant weido wisu szalu.
10. Szitie yra gimdymai Semo: Sem buwo szimto metu kai pagimdė Arphaksad, ažu dweju metu po twanui. (I. Par. I. 17).
11. Ir gyweno Sem, pagimdęs Arphaksadą, penkis szimtus metu; ir pagimdė sunus ir dukteris.
12. Potam Arphaksad gyweno tris deszimtis penkelus metus, ir pagimdė Sale.
13. Ir gyweno Arphaksad, pagimdęs Sale, tris szimtus trejus metus; ir pagimdė sunus ir dukteris.
14. Sale teipogi gyweno tris deszimtis metu, ir pagimdė Heber.
15. Ir gyweno Sale, pagimdęs Heberą, keturis szimtus trejus metus, ir pagimdė sunus ir dukteris.
16. O gyweno Heber tris deszimtis ketwerius metus, ir pagimdė Phaleg.
17. Ir gyweno Heber, pagimdęs Phalegą, keturis szimtus tris deszimtis metu; ir pagimdė sunus ir dukteris.
18. Gyweno teipogi Phaleg tris deszimtis metu, ir pagimde Reu.
19. Ir gyweno Phaleg, pagimdęs Reu, du szimtu dewynelus metus, ir pagimdė sunus ir dukteris. (I. Par. I, 19).
20. O gyweno Reu tris deszimtis dwejus metus, ir pagimdė Sarug.

¹ kitas ← antras

21. Gyweno teipogi Reu, pagimdęs Sarug, du szimtu septynelus metus; ir pagimdė sunus ir dukteris.
22. Gyweno gi Sarug tris deszimtis metu, ir pagimdė Nachor.
23. Ir gyweno Sarug, pagimdęs Nachor, du szimtu metu; ir pagimdė sunus ir dukteris.
24. O gyweno Nachor dwideszimti dewynelus metus, ir pagimdė Thare.
25. Ir gyweno Nachor pagimdęs Thare, szimtą dewynioliką metu¹; ir pagimdė sunus ir dukteris.
26. Ir gyweno Thare septynias deszimtis metu, ir pagimdė Abram ir Nachor, ir Aran. (Ios. XXIV, 2; 1. Par. I, 26.)
27. O szitie yra gimdymai Thares: Thare pagimdė Abram, Nachor ir Aran. Potam Aran pagimdė Lot.
28. Ir numirė Aran pirma Thares tėwo sawo, žemėję užgimimo sawo Ur² Chaldėju³.
29. O wedė Abram ir Nachor moteris; wardas moteries Abramo, Sarai; ir wardas moteries Nachoro, Melcha duktė Arano tėwo Melchos, ir tėwo Ieschos.
30. Buwo gi Sarai bewaikė, nei turėjo waiku.
31. Tai ėmė Tharė Abramą sunų sawo, ir Lotą sunų Arano, sunų sunaus sawo, ir Sarai marczą⁴ sawo, moterį Abramo sunaus sawo, ir iszwedė juos ir Ur⁵ Chaldejū, idant eitu žemėn Chanaan; ir atejo iki Haran, ir gyweno tenai. (Ios. XXIV, 2; Nehem. (2⁶. Esdr. IX, 7; Iudith. V. 6; Act. VII, 2.)
32. Ir stojosi dienos Thares dvių szimtu penkelu metu ir numirė Haranę.

Pareiszkinimai.

1. *O buwo žemė wienōs⁷ łupos⁸.* Wieno liežuwio. *Ir būtų tupaczu.* Lik tam metui kalbėjo żydiszkai wisi žmonės, kaip tai regima isz wardu: Adam, Abel, Hewa, Seth, Noe. Wardai tie yra żydiszki. Liežuwys tasai pramintas ebraiszku nuo wieno proanukio⁹ Semo, wardū Hebero, jog liežuwiams pamiszus, jo tiktai szejmynoje, nesikiszusioję darban puikiuju žmoniu, tasai liežuwys tepasiliko, ir delto nuo tos gadynės wadina jį ebraiszku. (S. August. De Trinit. lib. 16. c. II, et lib. 18. c. 39.).
2. *Nuog rytu.* Isz Armenijos, esanczos rytu szalyję nuo Babilono¹⁰. Iszsigabeno isz ten ar del angsztumo wietos žmonėms pasidauginus, arba jieszkodami del sawęs wietos patogesnės.
3. *Kitas artymui sawo.* Wienas kitam. – *Plytas ažu uolas.* Pristigę akmenu, dirbo plytas; neturėdami wapnos, nugarėjo lipikus nuo wirszaus¹¹ nekuriu wandenu¹².

¹ dewynioliką metu ← deszimtį ir dewynelus metus ² Ur ← Ure ³ Chaldėju – *Id tais.* ⁴ marczą ← maczą ⁵ Ur ← Uro ⁶ 2 – įtrp. ⁷ wienos ← wiena ⁸ łupos ← łupa ⁹ proanukio ← proanukio Noes ¹⁰ Babilono ← Babilonijos ¹¹ wirszaus – įtrp. ¹² wandenu ← wandenu wirszaus

4. *Pasiektų dangų.* Yra tai sakymas perdaug. – *Garsinkim wardą musu.* Pagarsinimas savo wardo, puikybė, buvo priežastimi neprotingo darbo. Todel statytojai to didžo bokszo neiszteisintinais yra nuo grieko. Begne norėjo tiktai Nemrodas daryti tamę boksztę apginklo savo kietos nežmoniszkos waldzos.
5. *O nužengė Wieszpats.* Pasakyta žmogiszkai; nes Diewas yra wisur. – *Súnūs Adomo*, t. y. žemieniai, sutverti isz molo. Wersijoje 70-tu: *Súnūs žmogaus.*
6. *Pakołei jas darbu iszpildys.* Yra tai apjuokimas (ironija).
7. *Nužengkim.* Žodžai triju Diewo asabu. – *Negirdėtu.* Nesuprastu. Tiek tadą kilo liežuwiu, kiek tenai buvo szejmynu.
8. *Iszskyrė juos Wieszpats.* Nesuprantant wienai szejmynai kalbės kitu szejmynu, reikė buvo skirties ir sklaistyties po swietą in wisas szalis.
9. *Babel.* Ebraiszkai ženklina: *pamiszimas.* Boksztas Babel buvo ar¹ pamiestėje, arba paczamę Babilono miestę; nekurie raszo, jog jo² auksztumas jau buwęs 4000. žingsniu. – *Lúpa wisos žemės.* Liežuwys, buwęs wisū žmoniu, pasiliko wienoję Hebero szejmynoję.
11. *Sunus ir dukteris.* Wardai³ ju nerasztyta delto, kad ne isz ju eilos turėjo⁴ gimti Mesijoszius.
31. *Ir Sarai marczą sawo.* Sawo sunienę; Sara buwo anukė Tares, duktė jo sunaus Arano; kitą wardą turėjo Iescha, kaip regima isz Gen. XI, 29. – *Iszswedė juos isz Ur Chaldeju.* Ur miestelys Chaldeju, pramintas nuo ugnies, begne laikomos tenai diewū. Todel 2. Esdr. IX, 7: *Diewe, kursai iszrinkai Abraomą, ir iszswedei jį isz ugnies Chaldeju.* Gali tai ženklinti, jog Abraomas iszwestas liko isz ano miestelo Ur, arba isz ugnies wargu, kuriuos kentėjo nuo Chaldeju stabmeldžu; arba isztrauktas isz liepsnu ugnies, kaip sakoma Ebrejėnu, Chaldejai buwę imetę Abraomą ugnin deganczo laužo, ir isztenai stebuklingai buwęs iszgelbėtas. – *Haran.* Rymionys⁵ wadiną tą wietą *Charra*; szlowina ją po sziai dienai Saracenai, delto kad tenai gyweno Abraomas.

Padėjimas XII.

Persigabenimas Abraomo isz Haran, žemėn Chanaan, ir buwimas jo Egiptę.

1. O sakė Wieszpats Abramui: Iszeik isz žemės tawo ir isz gentijos tawo, ir isz namu tėwo tawo, ir ateik žemėn, kurią parodysiu tau. (Act. VII, 3.)
2. Padarysiu tawę giminėn didžon, ir laiminsiu tau, ir padidinsiu wardą tawo, ir busi pagirtas.
3. Pagirsiu girianczus tawę, ir keiksiu keikianczus tawę, ir tawję bus pagirtos wisos gentystės žemės. (Gen. XVIII, 18; Gal. III, 8).

¹ ar ← ar paczojė ² jo – įtrp. ³ Wardai ← wardai ⁴ turėjo ← turės ⁵ Rymionys ← Rymionys jį

4. Tai iszejo Abram kaip yra liepęs jamui Wieszpats, ir ėjo su juomi Lot; septyniū deszimtu penkelu metu buwo Abram iszeidamas isz Haran. (Hebr. XI, 8.)
5. Ir ėmė Sarai, moterį sawo, ir Lot¹ sunų brolo sawo, ir wisą turtą kurį buwo turėję, ir duszias kurias buwo padarę Haranę; ir iszejo idant eitu žemėn Chanaan. Ir atejus² jon,
6. perejo³ Abram žemę iki wietai Sichem, iki pakałnei skaisczai; o Chanaanėnas tadą buwo žemėje.
7. O pasirodė Wieszpats Abramui, ir sakė jamui: Sėklei tawo duosiu žemę szitą. Kursai pastatė ten ałtorių Wieszpati⁴ kuris buwo pasirodęs jamui. (Gen. XIII, 14; Deut. XXXIV, 4.)
8. Ir isz ten perejęs kałnop, buwusiop in rytus Bethel⁵, isztiesė ten szėtrą sawo, nuog wakarų turėdamas Bethel, ir nuog rytu Hai; pastatė teipogi ten ałtorių Wieszpati, ir szaukėsi wardo jo.
9. Ir traukė Abram eidamas, ir tolaus žengdamas pietump.
10. O stojosi badas žemėje; ir nužengė Abram Egiptan, idant kelautu ten; nes isigalėjęs buwo badas žemėje.
11. Ir budamas arti inejimo Egiptan, tarė Sarai moteriai sawo: Zinau jog graži esi moteriszkė,
12. ir jog iszwydę tawę Egiptieczai⁶, sakys: motė jo yra; ir užmusz manę, ir tawę pasiłaikys.
13. Sakyk tad, meldžu tawę, jog esi mano sesuo, idant gera butu mań del tawęs, ir gywa butu duszia mano del tawęs. (Gen. XX⁷. 12.)
14. Tai inejus Abramui Egiptan, iszwydo Egiptieczai moteriszkę, jog buwo graži perdaug.
15. Ir apreiszskė kunigaikszczai Pharaonui, ir gyрэ ją pas jį; ir paimta buwo moteriszkė namuosna Pharaono.
16. O Abramui gerinosi del jos; ir buwo jamui awys ir jauczai ir asilai, ir wergai ir tarnaitės ir asilės ir kupranugariai⁸.
17. O plākė Wieszpats Pharaoną plākimais didžiausiais, ir namus jo del Sarai moteries Abramo.
18. Ir paszaukė Pharao Abramą, ir tarė jamui: Kasgi tai yra, ką⁹ padarei mań? kodel nesakei, jog ji yra tawo motė?
19. Kodel sakei, jog ji esanti tawo sesuo, idant imcza ją sau už paczą? Nunai tad sztai motė tawo, imk ją ir eik.
20. Ir prisakė Pharao apie Abramą wyramus; ir parwedė jį, ir moterį jo, ir wisa ką turėjo.

¹ Lot ← Loto ² atejus ← atejęs ³ perejo ← Perejo ⁴ Wieszpati ← Wieszpati ⁵ Bethel ← Betel

⁶ Egiptiečiai – pirmoji e tais. ⁷ XX – pirmasis X tais. ⁸ kupranugariai ← werblugai ⁹ ką ← jog

Pareiszkinimai.

1. *O sakė Wieszpats Abramui.* Sakęs buwo; nes cza zodžai sakyti Urę Chaldejū; buwo tai pagal tikresnės rokundos metuosę swieto 2083, priesz Kristų 1921. Szwentas Steponas Darb. Ap. VII, 2. Sako, jog szis paszaukimas buwęs Mezapotamijoje: delto kad wisoję Mezapotamijos płatybėje buwo ir Chaldejā. – *Isz zemės tawo.* Isz wietos gimimo tawo (isz¹ Chaldejōs). *Isz gentijos tawo.* Nuo stabmeldžu genczu tawo. *Isz namu tėwo tawo.* Jei nenorētu iszeiti su tawimi, aplaisk ir namiszkius tawo. – *Kurią parodysiu tau.* Szw. Powilas (Hebr. XI, 8) giria tikėjimą Abraomo, aplaidusio tėwynę ir ejusio wieton, kurios nebuwo pažinęs.
2. *Giminėn didžon.* Nesuskaitytinon, kaip dangaus žwazždės ir mariu smiltys, turtingą gerybėsis ir szlówę ir isz kurios gims Mesijoszius. – *Padidinsiu wardą tawo.* Pagarsinsiu ir paszłowinsiu wisur ir wisados. *Ir busi pagirtas.* Iszsipildys žadėjimai mano.
3. *Pagirsiu girianczus tawę.* Gerai darysiu tiems, kurie tau gerai darys, płaksiu tuos, kurie tau darys piktai. – *Ir tawųję bus pagirtas.* Tawo prowaikyję, arba sėklėje tawo, kuri yra Kristus, kaip iszguldo Szw. Powilas (Gal. III, 16.); ir per tą sawo dwasiszką sėklę², t. y. del sawo tikėjimo in Kristų, Abraomas stojosi tėwu wisu tikinczu.
5. *Lotą, sunų brolo sawo.* Sunų Arano: buwo tad Lotas brolu Saros Abraomienės. – *Turtą.* Ebrejėnu turtais budawo galwijai. – *Duszias.* Asabas; gerumà cza ženklina wisą daiktą, duszia wisą žmogų. Teip Gen. XIV. 21: *Duok mañ duszias, kitus daiktus imk sau.* – *Kurias buwo padarę.* Wisus sawo waikus, tarnus ir tarnaites.
6. *Iki pakatnei skaisczai.* Wers. 70: iki auksztamui ažuołui; buwo tad tai wieta garsi auksztais ir drutais ažuołais. – *Chanaanėnas* wardas giminės isz weislės Chanaano; paminėtas cza del atskyrimo jos nuo Hewejėnu ir Iebuzėnu itt.; nors ir wisos tos giminės buwo wienos weislės, wadinamos Chaananėnais³.
7. *Ir pasirodė Wieszpats Abramui.* Per Aniołą po paweikslu žmogaus. – *Sėktei tawo.* Prowaikiams tawo pagal kuno, išiwaisysintiems per Izaoką ir Iokubą.
10. *Ir nužengė.* Zemė Pažadėta yra auksztesnė už Egiptą, del to⁴ sakydawo, jog nužengė Egiptan, ir isz Egipto užžengė Zydu zemėn. – *Idant kelautu ten.* Ne idant gywentu; nes wisados tikėjosi gywensis žemėje sau pažadėtoje.
13. *Sakyk... jog esi mano sesuo.* Neliepė Abraomas ginties, jog buwo jo moterimi, butu tai buwę netiesa. Nei liepė, prireikus, papildyti koki nusidėjimą, del sweikatos sawo wyro, nes teip neiszpuola, nei Rasztas to nesako. Bet idant, neminėdama moterystės, sakytusi esanti sesuo Abraomo, ir tai nebuwo melas, delto kad ir buwo jo seserimi isz tikru brolu. Padarė tai Abraomas, gerai žinodamas wiernybę moteries sawo, jog niekados nenusidės; ir turėda-

¹ isz – tais. ² sėklę – klaid. sėklę ³ Chaananėnais – antroji a, pirmoji n tais. ⁴ to – įtrp.

mas wiltį ant Apweizdos Dievo, žadėjusio jį apsaugoti ir apginti. – *Idant gera butu man.* Idant manęs neužmusztu dėl tavo gražybės ir palaistuwystės Egiptėnu.

15. *Ir apreiszkė kunigaikščiai.* Kaip tai daro dwarionys, gerindamies karalui, ir jiems įeszkodami priegulo. – *Pharaonui.* Teip wadindawosi Egipto karalai iki gadynei Ezechielo (Ezech. XXXII, 2) *Namuosna.* Ne dėl palaistuwystės, bet idant jam butu moterimi, nors mažesnė.
16. *Gerinosi del jos.* Pharaonas padarė jam daug geradėjysczu, kaipo Saros broliui.
17. *Plakė Wieszpats Pharaoną.* Ne už swetmoterystę, delto kad jisai nežinojo, jog Sara buwo ženota; bet už prispaudimą, jog sujėmęs buwo nenorinczą. – *Plakimais.* Nežinoma kokiais, delto kai Raszę szw. nepasakyta. – *Ir namus jo.* Tarnus ir namiszkius, atwesdinusius Sarą; nes ir jiems prigulėjo plakimas, kaipo dalinikams grieko.
18. *Jog ji yra tawo motė.* Dasižinojo to arba nuo Saros, kieczaus ją beklausinėdamas; arba patsai Dievas apreiszkė Pharaonui priežastį jo blėdžu.
19. *Idant imcza ją sau už paczą.* Idant imcza neabejodamas.

Padėjimas. XIII.

Atsiskyrimas Abraomo nuog Loto, ir antras jam pažadėjimas Dievo.

1. Užžengė tad Abromas isz Egipto, patsai ir motė jo, ir wisa ką turėjo, ir Lotas su juomi pietumpi.
2. O buwo labai turtingas turėdamas aukso ir sidabro.
3. Ir pagrižo kelū, kuriuomi buwo atejęs, nuog pietu ing Bethel iki wietai, kur pirmiaus buwo pastatęs szėtrą terp Bethel ir Hai,
4. wietoję altoriaus kurį buwo padaręs pirmiaus, ir szaukėsi tenai wardo Wieszpates. (Gen. XII. 7.)
5. Bet ir Lotui buwusiam su Abromu, buwo pułkai awiu, ir galwijai, ir szėtros.
6. Nei galėjo ju talpinti žemė, idant gywentu draug; delto kad ju turtu daug, ir negalėjo gywenti bendrai (Gen. XXXVI, 7.)
7. Iszto ir stojosi barnis terp piemenu galwiju Abromo ir Loto. O tuo metu Chanaanietys ir Pherezejietys gyweno žemėje anoje.
8. Tarė tad Abromas Lotui: Tegul praszau neesti barnies terp manęs ir tawęs, ir terp piemenu mano ir piemenu tawo: delto kad esme brolai.
9. Sztai wisa žemė po akim tawo yra: atstok nuog manęs, meldžu: jei eisi kairėn, asz eisiu desznėn: jei tu apsirinksi deszinę, asz eisiu kairėn szalin.
10. Tai Lotas, pakėlęs akis, iszwydo wisą aplinkomis szalį Iordono, kuri wisa wilgydawosi pirma neg iszwertė Wieszpats Sodomą ir Gomorrhą, kaip Rojus Wieszpates, ir kaip Egiptas ateinantiemus in Segor.
11. Ir apsirinko Lotas szalį aplink Iordoną, ir atsitraukė nuog rytu; ir atsiskyrė brolai nuog wienas kito.

12. Abromas gyveno žemėje Chanaan; o Lotas buwojo miestuose, kurie buwo pajordonyje, ir gyveno Sodomoje.
13. O žmonės Sodomiečiai buwo nedoriausi ir nusidėjėlai po akim Wieszpates per daug.
14. Ir tarė Wieszpats Abromui, atsiskyrus nuog Loto: Pakelk akis tawo, ir regėk nuog wietos, kuriojė dabar esi, in žiemius ir pietus, in rytus ir wakarus (Gen. XII, 7; XV, 18; Deut. XXXIV, 4.)
15. Wisą žemę, kurią regi, tau duosiu, ir sėklei tawo ant amžiu.
16. Ir padarysiu sėklę tawo, kaip dulkes žemės: jei kas žmoniu gali suskaityti dulkes žemės, sėklę teipogi tawo suskaityti galės.
17. Kelkis, ir pereik žemę pailgai ir paskersai jos; nes tau duosiu ją.
18. Krutindamas tad szėtrą sawo Abromas, atejo ir gyveno ties slėniu¹ Membre, kuris yra Hebrone; ir pastatė ten² altorių Wieszpati.

Pareiszkinimai

1. *Pietumpi.* Abromas pagrižo in Bethel, isz kur buwo iszejęs. Wieta toji yra in pietus nuo Zydu žemės; nes Rasztas szwentas, kaipo raszytas Žydams, wisados nuo jos rodža szalis swieto.
2. *Turtingas.* ebraiskai, *sunkus*; delto kad turtingieji kėloja su sawimi daug sunkybiu ir kluczu. – *Aukso ir sidabro.* Apdowanotas nuo Pharaono.
4. *Wietoję altoriaus.* Altorių tą (Gen. XII, 7) galėjo sugriauti arba Kanaaniečiai, atsitraukus Abromui, arba jis patsai, idant jie jo nesubiaurintu.
5. *Bet ir Lotui... buwo.* Ir Lotą, kaipo draugę Abraomo, Diewas pałaimino ant wiso ko.
6. *Nei galėjo ju talpinti žemė.* del daugybės ju galwiju.
7. *O tuo metu Chanaanietys.* Cza paminėta tos giminės, jog tadą baisu buwo tos barnies terp namiszkiu Abromo ir Loto, idant kartais stabmeldžai apylenkiu neįsikisztu in tas rejastis; ir nepriderėjo wierniems nesutikimais duoti newierniems piktą paweikslą.
8. *Tegul praszau.* Nebuwo dar terp ju musztyniu, bet artimės prėzasties negalima buwo kiteip atitolinti, kaip tiktai persiskyrimu³. – *Delto kad esme brolai,* t. y. artimi giminės. Lotas buwo Abromo brołėnas.
9. *Wisa žemė.* Wisa žemė Chanaan, kuriojė Diewo lieptam reiks mañ gywenti. – *Po akim tawo.* Gywentojai tau parduos, arba duos nusamdyti dalį, kokios norėsi. Duoda cza Lotui iszsirinkti. Senobės zokonas toksai: Wyresnys skiria, jaunesnys tegul renkasi.
10. *Kaip Rojus Wieszpates.* Kaip sodas, Diewo pritaisytas Adomui. (Gen. II, 8). – *Ir kaip Egiptas einantiemus in Segor.* Wisa szalis Pentapolo pirma iszwertimo Sodomos, nuo wietos gywenamos Abromo iki Segor, buwo wandenu wilgoma ir trasziausia, kaip Rojus ir Egiptas, wilgomas Nylaus.

¹ slėniu ← pakalne ² ten – įtrp. ³ persiskyrimu ← persiskyrimas

11. *Ir atsitraukė nuog ryto.* Nes grėžėsi Sodomop, kuri buwo wakaru krasztę Pentapolo. Dievas dašaidė Lotui apsirenkant apsigauti, idant Sodomiečiai, regėdami jo gerą paweikslą, susiprastu, ir idant mes małonių daiktu nestatytumem aukszczaus už iszganingus.
12. *O Lotas buwojo.* Lotas teisingas pasiliko nekaltas ir widuję pałaištuwysczu Sodomos; už tatai jį giria szw. Petras. (2. Petr. II, 7).
13. *O žmonės Sodomiečiai buwo nedoriausi.* Kokia buwo priežastis ir pradžia nusidėjimu Sodomėnu, parodža Ezekijelis pranaszas (Ezech. XVI, 49): *Szta! toji buwo nedorybė Sodomos, puikybė, sotis duonos, ir turtai, ir pateikawimas jos: o rankos pawargėlui ir ubagui nepaduodawo.* – *Po akim Wieszpatis.* Ką ženklina szitie žodžai, žiurėk Gen. X, 9.
15. *Wisą žemę kuria, regi.* Galėjo tai buti, jog Wieszpats Dievas, arba Aniołas stebuklingai parodė Abromui wisą Palestiną ir wisas jos dalis, kaip tai padarė Maiziesziui¹ nuo kalno Phasga. (Deut. III, 4) ir Gundytojas Kristui (Matt. IV, 8). – *Tau duosiu ir sėklei tawo.* Duosiu tau sėklęjė tawo del tawęs. – *Ant amžiu.* Pakolei² bus karalystė Zydu. Arba, ant amžiu, jei Izraelitai wisados bus wiernais Diewui. Arba tai sakyta apie žemę gywuju, t. y. dangų, kuri gaus ant amžiu krikszczonys, dwasiszka sėklė Abraomo, tėwo tikinczaju. (Rom. IV, 16; IX, 8.).
16. *Kaip dulkes žemės.* Sakymas padidintas; nors ir tikrai Zydai potam labai pasidaugino, o dar labiaus tai iszsipildė ant dwasiszku prowaikiu Abraomo, ant nesuskaityto skaiczau krikszczoniu.
17. *Pereik žemę.* Ne liepimas, bet parodymas. Jei nori žinoti didumą szitos žemės, pereik ją paskersai ir pailgai, o dywysies ir džaugsies. Įwedybos pirkton žemėn esti užeinant ant jos.
18. *Ties slėniu³ Mambre.* Buwo tai lyguma ažuoliniuota, kaip slėnys⁴ Skaiczasys⁵. – Mambre. Praminta nuo miesto Hebron, wadinamo ir Mambre, (Gen. XXIII, 19), arba nuo kokio garsaus wyro. – *Hebronę.* Apylenkėję Hebrono. – *Ir pastatė ten altorių Wieszpati.* Abromas diwabaimingas wisur stato altorius Diewui ant garbės, kaipir sakydamas: *Nuo Tawęs yra pradžia, tegulgi bus Tau ir pabaiga.*

Padėjimas XIV.

Abromas⁶ priweikia neprietelus Loto ir Sodomos; Melchisedechas giria Abromą.

1. O stojosi anuo metu, jog Amraphel karalus Sennaar, ir Arioch karalus Ponto, ir Chodorlahomor karalus Elamitu, ir Thadal karalus Pagonu,

¹ Maiziesziui – e tais. ² Pakolei – p tais. ³ slėniu ← pakalnė ⁴ slėnys ← pakalnė ⁵ Skaiczasys ← Skaistusis ⁶ Abromas – bro tais.

2. pradėjo karionę priesz Barą karalų Sodomos¹ ir priesz Bersą karalų Gomorrhos², ir priesz Sennaabą karalų Adamos, ir priesz Semeberą karalų Seboim, ir priesz karalų Balos, ji yra Segor.
3. Wisi szitie suejo slėnin³ miszkinin⁴, kuris nun yra marios druskos (Gen. XIX, 24).
4. Nes dwyliką metu buwo tarnawę Chodorlahomorui, ir tryliktuosę metuosę atsitraukę nuog jo.
5. Tai keturioliktuosę metuosę atejo Chodorlahomor, ir karalūs, kurie buwo su juomi; ir sumuszė Raphaim Astharothkarnaimę, ir Zuzim su jais, ir Emim Saweję Kariathaimę,
6. ir Chorrėnų kałnuosę Seir, iki laukamus Pharan, kuri yra pustynėję.
7. Ir pagrįzo, ir atejo wersmėsp Misphat, ji yra Kades⁵; ir sukowė wisą szalį Amalecitu, ir Amorrhėną, gywenusį Asasonthamarę⁶.
8. Ir iszejo karalus Sodomos⁷, ir karalus Gomorrhos, ir karalus Adamos, ir karalus Seboim, priegtam ir karalus Balos, kuri yra Segor; ir grėžė kariai priesz juos slėnyję⁸ miszkiniamę⁹.
9. tai yra priesz Chodorlahomorą, karalų Elamitu, ir Thadalą karalų Pagonu, ir Amraphelų karalų Sennaar, ir Ariochą karalų Ponto; keturi karalūs priesz penkis.
10. O slėnys miszkinys turėjo daug lipikszulniu¹⁰. Tai karalus Sodomos¹¹, ir Gomorrhos atpakal grįzo, ir pakłupo tenai; ir kurie iszliko, pabėgo kałnop.
11. O paėmė wisą turtą Sodomos¹² ir Gomorrhos, ir wisa kas walgiui priguli, ir nuejo;
12. Priegtam ir Lotą ir turtą jo, sunų brolo Abromo, gywenusį Sodomoję.
13. Ir sztai wienas, kuris buwo¹³ isztrūkės, dawė žinią Abromui Ebrejui, gywenusiam slėnyję Mambre Amorrhėno, brolo Escholo, ir brolo Anero; nes szitie buwo padarę sandarą su Abromu.
14. Ką iszgirdęs Abromas, tai yra jog sugautas Lotas jo brolys, suskaitė wikrus¹⁴ namiszkius sawo tris szimtus ir asztuonioliką; ir wijosi iki Dan.
15. paskirstęs draugus, užtiko juos naktį; ir sukowė juos, ir wijo juos iki Hobai po kairei¹⁵ Damaszkio.
16. Ir sugrąžino atgal wisą turtą, ir Lotą brolių sawo su turtu jo, moteris teipogi ir žmones.
17. O iszejo karalus Sodomos pasitiktų jo, pagrįzusio nuog sukowimo Chodorlahomoro, ir karalu buwusiu su juomi slėnyję Sawe, kuris yra slėnys karalaus.
18. Bet gi Melchisedech karalus Salem, iszneszęs duoną ir wyną, nes buwo kunigas Diawo aukszczausio,

¹ Sodomos ← Sodomeus? ² Gomorrhos – trečioji o tais. ³ slėnin ← pakalėnė ⁴ miszkinin ← miszkinėn ⁵ Kades – k tais. ⁶ Asasonthamarę – o tais. ⁷ Sodomos ← Sodomeus? ⁸ slėnyję ← pakalėję ⁹ miszkiniamę ← miszkinėję ¹⁰ lipikszulniu ← szulniu lipiku ¹¹ Sodomois – tais. ¹² Sodomos ← Sodomeus? ¹³ buwo ← buwo po ¹⁴ wikrus – us tais. ¹⁵ kairei ← kairei nuog

19. pagyrė jį, ir tarė: Pagirtas Abram Diewui auksztamui, sutwėrusiamui dangui ir žemė, (Hebr. VII, 1)
20. ir pagirtas Dievas auksztasys, kuriam apginant, neprietėlūs yra rankosė tawo. Ir dawė jamui deszimtines isz wiso ko.
21. O tarė karalus Sodomos Abromui: Duok mañ duszias, kita imk sau.
22. Kuris atsakė jamui: Kelu ranką mano int Wieszpatį Diewą auksztąjį waldytoją dangaus ir žemės,
23. jog nuog gijos¹ metmenu² iki szikszonelei autuwo, neimsiu isz wiso ko, kas yra tawo, idant nesakytumai: Asz prałobinau Abromą:
24. atskyrus tai, ką suwalgė jaunikaiczai, ir dalas wyrų, atėjusiu su manimi, Anero, Escholo, ir Mambres: szitie ims dalas sawo.

Pareiszkinimai.

1. *Karalus Sennaar.* Babilono. – *Karalus Ponto.* Ne Ponto pamarėję juoduju mariu, bet szalies kitos kokios artimesnės. Nekurie sako, esąs tai Pontas, arba Hellas, miestas Celesirijoje. – *Karalus Elamitu.* Persu. – *Karalus Pagonu.* Arba Galilejos Giminiu, Sirijos Damaszkietės. Arba cza wadinasi pagonais pabėgėlai ir kłaidunai isz tułų giminiu, kuriuos tasai Thadal prigłaudė sawo karalystėn.
3. *Stėnin miszkinin.* Mielan ir kaip ažuolynan graziu medžu. – *Marios druskos.* Wieta tą wadindawo Zyda*i druskynėmis*, arba *mariomis Mirusiomis*.
4. *Atsitraukė.* Pakėlė maisztą lowėsi mokėti duoklę.
5. *Kurie buwo su juomi.* Sandarnikai. – *Raphaim.* Milžinai. Gyweno jie žemėje Basan, delto wadinamoję *žemę milžinu*. Deut. III. 13. – Astharothkarnaimę. Miestą Dijanos, arba Junonos dwiragės, delto kad Karnaim ženklina dwiragi. Nekurie tariasi jog tas miestas teip buwęs pramintas nuo kałno dwiem wirszunėm, ant kurio buwo pastatytas.
6. *Kałnuosę Seir.* Yra tai kałnai Edom žemėje Gabalėnu, kur potam Ezawas turėjo sawo kiemą.
7. *Wersmėsp Misphat.* Arba wersmėsp Sudo, teip pramintos del murmėjimo Izraelitu priesz Maizieszių ir Aaroną, rėjasi, kaip sudę; todel wadinosi ir *wandenimi priesztarawimo*³: ir tenai Dievas dawė dekretą ant Maiziesziaus ir Aarono, jog už netikėjimą neineis Zemėn Pažadėton. Paskum tą wieta paszwentus stebukłais, wadino ją *Kades* (Num. XX, 13). – *Amalecitu.* Teip pramintu paskiaus nuo anuko Ezawo (Gen. XXXVI, 16). Mislis tokia: *szalį*, apimtą paskiaus Amalecitu. – *Asasonthamarę.* Miestą Palmos, žemėje Amorrhėnu, kiteip wadinamoję Engaddi.

¹ gijos ← siuło ² metmenu ← metmenes? ³ priesztarawimo – p tais.

- 10¹. *Daug lipikszulniu*². Ebraiskai: szulniu, szulniu. Dukart sakydami Ebrejai reikszdawo³ daugybę daiktu, kaip Ps. CXXI, 4: *Nes tenai užužengė giminės, giminės Wieszpaties*, t. y. wisos giminės. Penki karalai apsirinko tą wietą kowai, delto kad ji buwo baisi neprietelams, nežinojusiems tu lipikszulniu. – *Ir⁴ paktupo tenai*. Ne karalai Sodomos ir Gomoros (nes ju pabėgta, kaip regima isz Gen. XIV, 17.) bet ju kareiviai, wieni užmuszti, kiti nuklimpo szulniuose.
12. *Priegtam ir Lotą*. Lotas newalon sugautas ar kowoje, arba miestę be szarwu; dałaidęs tai Wieszpatis Diewas, korodamas už neiszmintingą apsirinkimą gywenimo terp bediewiu, sako nekurie Tėwai.
13. *Abromui Ebrejui*. Wersijoje 70-tu: *Praeiwiui*. Wieni sako jog Abromas pramintas buwęs Ebrejumi nuo žodžio *hawar*, pereiti, teip gi wadinosi delto kad perejo upę Euphrato. Kiti, jog waikai Abromo gawę wardą Ebreju nuo Hebero, kurio buwo prowaikiais ir užlaikė jo liežuwi.
14. *Tris szimtus ir asztuonioliką*. Pagal szw. Ambroziejaus, praženklino jie skaiczu 318. Tėwu Bažnyczos Susirinkimę pirmamę Nicejiszkiamę, prakeikusiamę Arėjų, niekintoją diewystės Wieszpaties Jezaus, kurio wardan tikėdamas Abromas pergalėjo neprietelus su menką sauželę namiszkiu. – Dan. Miestas Dan gadynėję Abraomo ir Maiziesziaus wadinosi Lais, arba Les, potam pramintas *Dan*. Ios. XIX, 47.
15. *Paskirstęs draugus*. Paskirstė karią in kelatą dalu ir patsai wieną isz ju wesdamas, užtiko ant neprietelu isz kelato szalu.
17. *Pasitiktu jo*. Padėkawotu. – *Stėnys karalaus*. Wersijoje 70-tu: *stėnys karalaus Melchisedecho*. Teip pramintas ar del patikimo Abromo Melchisedecho ir karalaus Sodomos, arba del sawo gražumo, wertas buwo teip wadinties.
18. *Melchisedech*. Nekurie tariasi, jog Melchisedech buwęs sunumi⁵ Semo; bet Rasztę Szw. gimdymai aprokuota, o Melchisedech cza padėta be gimdymu, kaip sako szw. Powilas (Hébr. VII.). Buwo tad kokuomi karalumi Chanaanėnu, ir terp bediewiu gyweno diwabaimingai; buwo ir kunigu, delto kad senobėję karalai budawo kunigais. Melchizedech weikslino Kristų, delto kad wienas ir kitas yra karalumi teisybės ir pakajaus; yra be gimdymu, nes Kristus neturėjo tėwo ant žemės; wieną ir kitą Rasztas szw. wadina amžiniais kunigais.
19. *Pagyre jį*. Wyresnys mažesni, Melchisedech Abromą.
20. *Ir dawė jamui deszimtines*. Abromas Melchisedechui. (Hebr. VII, 4.). – *Isz wisko*. Isz wisu plėszmu.
21. *Duok mań duszias*. Sugražink mań mano padonus, kuriuos atmuszei isz newalos.
22. *Kelu ranką mano*. Teip žmonės daro prisiegą.
23. *Idant nesakytumai: Asz pralobinaw Abromą*. Idant nesigirtumai, jog asz del tawo dowanu tawę geľbėjau.

¹ 10–0 tais. ² lipikszulniu ← szulniu ³ reikszdawo – z tais. ⁴ Ir ← Ir tenai ⁵ sunumi ← sumi

Padėjimas XV.

Pazadėjimas Abromui sunaus ir pranaszystė apie newalą Egipto

1. Tai szituos daiktus pabaigus, stojosi žodys Wieszpaties Abromui per regėjimą sakas: Nebijokis Abromai, asz apgynėjas tawo esmi, ir užmokesnys tawo didys perdaug.
2. Ir tarė Abromas: Wieszpatie Diewe, ką duosi mań? Asz iszeisiu be waiku, ir sunus užweizdo namu mano, szisai Damaskus Eliezer.
3. Ir pridėjo Abromas: O¹ mań nedawei sėklės, ir sztai namiszksys² mano bus tėwainiu mano.
4. Ir tuojaus žodys Wieszpaties stojosi jop sakydamas: Nebus szisai tėwainiu tawo, bet kuris iszeis isz yszczos tawo, tą turėsi tėwainiu.
5. Ir iszwedė jį oran, ir tarė jamui: Paweizdėk in dangų, ir suskaityk žwaizdes jei gali. Ir tarė jamui: Sziteip bus sėklė tawo. (Rom. IV, 18)
6. Intikėjo Abromas Diewui, ir paskaityta jamui ant teisybės. (Rom. IV, 3; Gal. III, 6; Iac. II, 23)
7. Ir tarė jamui: Asz Wieszpats kuris iszwedžau tawę isz Ur Chaldėju idant duocza tau žemę szitą, ir turėtumai ją.
8. O ānas tarė: Wieszpatie Diewe, isz kur galu žinoti, jog ją turėsiu?
9. Ir atsakė Wieszpats: Imk, sako, mań karwę treigę ir ożką treigę, purplį teipogi ir karwelį.
10. Kursai paėmęs wisa tai, perskyrė juos pusiau, ir abi pusi padėjo priesz wienas kitą; o paukszczu nepiaustė. (Ierem. XXXIV, 18)
11. Ir nužengė skraistai ant kunu, ir warė juos³ tolyn Abromas.
12. O saulei nusėdus, miegas puoło ant Abromo, ir yszgastys didys ir tamsus užtiko ant jo.
13. Ir sakyta buwo jamui: Zinok prazinodamas, jog pakeleiwė bus sėklė tawo žemėje ne sawoje, ir pagniausz ją newalon, ir wargins keturis szimtus metu. (Act. VII, 6)
14. Taczaus giminę, kuriai wergaus, asz apsudzysiu: ir potam iszeis su didžu turtu.
15. O tu eisi pas tėwus tawo pakajuję, palaidotas senatuwėje geroję.
16. O gimdymę ketwirtamę pagrįsz szenai⁴: nes dar neiszsipildė nedorybės Amorrhėnu iki sziamui laikui.
17. O ażusėdus saulei, stojosi rukas tamsus, ir pasirodė peczus rukstas, ir žiburys ugnies praeinas terp perskyrimu anu.
18. Anoję dienoję sukaľbėjo Wieszpats sandarą su Abromu, tarydamas: Sėklei tawo duosiu žemę szitą nuog upės Egipto iki upei didžai Euphrato: (Gen. XII, 7; XXVI, 4; Deut. XXXIV, 4; 3. Reg. IV, 21; 2. Par. IX, 26)
19. Cinėnus, ir Cenezėnus, Cedmonėnus,

¹ O ← o ² namiszksys ← tarnai ³ juos ← jus ⁴ szenai – tais.

20. Hetėnus, ir Pharizėnus, Raphaim teipogi,
21. ir Amorrhėnus, ir Chananėnus, ir Gergezėnus, ir Jebuzėnus.

Pareiszkinimai.

1. *Asz apgynėjas tawo esmi.* Ebraiskamė yra: *Asz esmi skida¹ tawo, kaip skida² ažudengsiu³ tawę.* – Ir užmokesnys tawo. Twirtai iszmintingai ir diwabaimingai darei, todėl gausi pėną: sztai asz, neiszsemtinos marios wisokiu gerybiu, busiu tau pėnų; gausi gerybes amžinas ir busi aptekęs laikinėmis. Tokiuo-mi pėnu dukšėjosi Dowidas, sakydamas: *Wieszpats dalis⁴ mano tėwainystės.* Ps. XV, 5.
2. *Ką duosi mań?* Kaip butu sakęs: Tikiu, jog duosi mań daug gerybiu; bet kam jos mań, neturint waiku? Abromas žinojo, jog vaiką gaus, Diewo pažadėta, nemonyjanczo niekados (Gen. XII, 7); bet bijojosi⁵, kad žadėjimas del kokios jo kaltybės, nebutu atmainytas: ir meilė, kaip tai esti, didina baimę. – *Szi-sai Damaskus Eliezer.* Tarnas mano, wardū Damaskus⁶, sunus Eliezero, užweizdo namu mano, bus mano tėwainiu; arba Damaskus, jog isz motynos Damaszkietės yra gimęs.
3. *Namiszkyz mano.* Tarnas, gimęs namuose mano.
5. *Ir suskaiityk žwaizdes jei gali.* Regima isz to, jog skaiczus žwaizdžu yra nesuskai-tytas, nei wienu regimuju, del to kad gerieji optikos prietaisai wis daugiaus ju randa. – *Sziteip bus sėklė tawo.* Teip nesuskaiityti⁷ bus prowaikiai tawo, ne tiktai kuniszki, bet ir dwasiszki.
6. *Intikėjo Abromas Diewui.* Nors regėjosi netikėtina, jog turės sunų isz pa-senėjusios ir bewaikės moteries. Ir Wieszpats jo tikėjimą paskaitė jam nuo-pėnu, ir tapo jisai poakim Diewo teisingu, t. y. tobučiu. Tikėjo, jog Diewas, pažadėjęs ir netikėtiną daiktą, gali iszpildyti; teip drutai tikėjo, jog potam nepasigailėjo ant apieros sunaus Izaoko. Darbai tad jo buwo sulig jo tikėjimu.
7. *Ir turėtumai ją.* Per sawo prowaikius.
8. *Isz kur galu žinoti?* Neabejoja Abromas apie žadinį Diewo, bet trokszta tokio patikrinimo, idant nebutu atmainytas nei del newiernybės jo prowaikiu; arba meldža ženklų patikrinanczo tą žadinį: ne tiek del sawės, kiek del sawu prowaikiu. Ir Diewas patikrino sawo žadėjimą sandaru, kuriam ant ženklų liepė duoti apierą, su paprastomis ceremonijomis tokiame atsitikime.
9. *Karwę treigę.* Zyda, darydami sandarus, užmuszdawo koki galwiją, ir dalis jo padėję isz abiejų szalu, waikszczodawo widuriu terp ju, keikdamiesi, idant butu jie patys teip supiaustyti, jei neužlaikys sandaro. Tokį paweiksłą ran-dame pas Jeremijoszių XXXIV. 18; *Theodoret. in Hierem.* – Liepta apierawoti galwijus treigius, delto kad treczuosę metuosę esti pilnai užaugę ir stipri.

¹ skida ← ažudengtuwė ² skida ← ažudengtuwė ³ ažudengsiu ← užudengsiu ⁴ dalis – i tais.

⁵ bijojosi ← bijosi ⁶ Damaskus – kus tais. ⁷ nesuskaiityti ← nesuskaiityta

10. *Perskyrė juos pusiau.* Perkirsdamas išilgai nuo galvos lik wuodegai, kaip daroma budawo darant sandarus. Ierem. XXXIV, 18.
12. *Miegas puoto ant Abromo.* Wersija 70-tu: *pagawimas dwasios.* Abromas tad pagawimę dwasios, laistamę ant jo nuo Diewo, regėjo newalą Egipto sawiems prowaikiams, ir tai iszwydęs, nuimtas liko didžos baimės ir ludnasties.
13. *Zemėję ne sawoję.* Tai Egiptę, tai zemėję Chanaan, kuri nors buwo pažadėta, bet dar ne jo. – *Keturis szimtus metu.* Nuo užgimimo Izaoko, lik in ejimui zemėn pažadėton, iszejo metu 400.; Egiptę pergyweno Zydai 215. metu.
14. *Asz apsudytiu.* Skaudžai pląksiu baisiais pląkimais. – *Su didžu turtu.* Iszsinesz didžas gerybes, ir sawosias ir surankiotas isz plėszmu Egiptėnu.
15. *Pakajuję.* Tu numirsi ramiai ir laimingai. – *Senatuwėję geroję.* Turėdamas 175. metus.
16. *O gimdybę ketwirtamę.* Ketwirtamę amžiuję, po 400. metu. – *Nes dar neiszsipildė nedorybės Amorrhėnu.* Isz to regima, kas do kantrybė Diewo, nesiskubinant korotu grieszniuku. Didieji nusidėjimai Amorėnu ir Chanaanėnu, kaip regima isz Levit. XVIII. ir Deuter. XII, 31, buwo szitie trys: 1. Stabmeldystė, jog apierawodawo diewaiczams sawus waikus, wesdami juos per ugnį. 2. Prispaudimas pakeleiwu ir pawargėlu. 3. Moterystė su artimais gentimis ir kuniszki griekai prieszingi prigimimui.
17. *Stojosi rukas tamsus.* Wisa tai Abromas regėjo pagawimę dwasios. – *Peczus rukstas.* Begne buwo tai paweikšlas wargu, iszkilotu Izraelitu Egipto newaloje, iszdeginant paskirtą skaiczų plytu. – *Ziburys ugnies.* Diawas, ženklinamas tuomi žiburiu, perejo per widurį perskirtu apieru kaip tai budawo daroma, sukaibant sandarą. Perejo ir Abromas; ir teip liko sandaras patwirtintas; wisa tai regėjo Abromas regėjimę.
18. *Nuog upės Egipto.* Teip wadina upę, arba szaką Nylaus, intekanczą mariosna terp Pelusium ir Rinokoluru, wadinamą teipogi upelū pustynės ir Egipto. Parodyta cza krasztai pažadėtos zemės nuo žiemiu Euphratos, nuo pietu szitoji upė Egipto; isz kitu szalu krasztai paminėta Num. XXXIV, 6, ir 10. – *Euphrates.* Dowido ir Salomono gadynėję karalystė Izraelitu galėjo siekti szitą upę. Arba szisai žadėjimas neiszsipildė del nusidėjimu žmoniu.

Padėjimas XVI.

Užgimimas Ismaelo, sunaus Abromo isz Agaros.

1. Tai Sarai, motė Abromo, nebuwo gimdžusi waiku; bet turėdama tarnaitę Egiptietę wardū Agar,
2. tarė wyrui sawo: Szitai užwėrė manę Wieszpats, idant negimdyczta: tai iniek tarnaitėn mano, beg kartais nors isz jos negausiu waiku. Ir jam pritarius meldžanczai,

3. ėmė Agarą Egiptietę tarnaitę savo po deszimczai metu nuo pradžos gywenimo žemėje Chanaan; ir davė ją vyrui savo už¹ moterį.
4. Kuris inėjo² pas ją. Bet ana regėdama jog prasidejo, paniekino ponią savo.
5. Ir tarė Sarai Abromui: neteisingai darai prieš manę: asz dawiau tarnaitę mano prieglobstin tawo, kuri regėdama jog prasidejo, niekina manę: tegul sudyja Wieszpats terp manės ir tawęs.
6. Kuriai atsakydamas Abromas: Sztai, sako, tarnaitę tawo yra rankoję tawo, daryk su ją kaip sau nori. Tai ją warginant Sarai, pabėgo.
7. Ir radęs ją Aniołas Wieszpates, ties wersmę wandenies pustynėje esanczą pakeleję Sur pustynėje,
8. tarė jai: Agar tarnaitę Sarai, isz kur eini? ir kur eini? Kuri atsakė: nuog weido Sarai, ponios mano asz bėgu.
9. Ir tarė jai Aniołas Wieszpates: Pagrįżk poniosp tawo, ir nusizemink po ranką jos.
10. Ir wėl: Daugindamas, sako, padauginsiu sėklę tawo, ir nebus suskaityta del daugybės.
11. Ir potam: Sztai, taria, prasidejai, ir pagimdysi sunų, ir praminsi wardą jo Ismael, delto kad iszgirdo Wieszpats sieławartą tawo.
12. Szitas bus laukinyš žmogus: rankos jo prieš wisus, ir rankos wisu prieš jį: ir prieszais wisu broļu sawo statys szėtras.
13. O szaukė³ wardą Wieszpates, kaľbėjusio jai: Tu Diewe kuris iszwydai manę. Nes tarė: Užtiesa cza regėjau nugarą reginczo manę.
14. Todel praminė szulnį aną, szulniu gywo ir reginczo manę. Jisai yra terp Kades ir Baràd. (Gen. XXIV. 62.)
15. Ir pagimdė Agar Abromui sunų; kuris praminė wardą jo Ismael.
16. Asztuoniu deszimtu ir szeszėlu metu buwo Abromas, gimdant jam Agarai Ismaelų.

Pareiszkinimai

2. *Użwėrė manę Wieszpats.* Padarė manę bewaikę. – *Ineik.* Imk sau už paczą tarnaitę mano ir gywenk su ją kaip su moterimi. – *Ir jam pritarius meldžanczai.* Abromas, mylėdamas czystatą, nenoromis, ir tiktai Saros praszomas, wedė Agarą, kaipo antrąją paczą; dalaista tadą buwo daugiamoterystė.
3. *Agarą Egiptietę.* Gimusi Egipte, religiją prijemusi Zydu; buwusi Pharaono dowanota Sarai, kaip sako szw. Auksaburnys. – *Uż moterį.* Nors tikrą, bet mažesnę. Tokios mažesnėsios paczos Rasztę szwentamę wadinasi priegūlais. Buwo pats Diewas dalaides daugiamoterystę, del išiwaisymo žmoniu weikiaus; bet Wieszpats Kristus wėl užgynė.
4. *Paniekino.* Ne kiekvienam sekasi užsiľaikyti žemybėje, datyrus laimės.

¹ už – įtrp. ² inėjo ← inėjo jon ³ szaukė ← praminė

5. *Neteisingai darai prieš manę.* Ebraiszkai: *kriwida mano yra ant tawęs, delto kad dałaidi manę kriwidyti.* – *Priegłobstin tawo.* Idant butu moterimi tawo. – *Tegul sudyja Wieszpats.* Ar tau iszpuola kęsti kriwidą mano? Negeidža cza Sara atkerszimo nuo Diewo, bet jam perduoda sawo veikałą.
6. *Daryk su ją kaip sau nori.* Dałaidža teisingai pakoroti puikybę. – *Warginant.* Korojant teisingai.
7. *Aniołas Wieszpates.* Ar del małdu Agaros, arba del nuopełnu Abromo, Diawas siuntė Aniołą waduotu jo sunaus. – *Paketėję Sur.* Pustynė Sur yra terp Kades ir Barad, ir traukiasi iki marioms Raudonoms, siekianczoms Egiptą. Agar bėgo Egiptan, tewynėn sawo.
8. *Tarnaitė Sarai.* Aniołas primena jai, jog budama tarnaitė, turi žeminties poniai sawo prisipažinusi jog nusidėjo. – *Nuog weido Sarai.* Ebraiszkas sudarymas žodžu, weidas sakyta wietoję asabos.
9. *Po ranką jos.* Paisiduok¹ jos waldžai ir baudimui.
10. *Daugindamas padauginsiu.* Padauginsiu ką labiausiai. Aniołas sako Wardan Diewo.
11. *Delto kad iszgirdo Wieszpats.* Ismael ženklina: Iszgirdimas Wieszpates. – *Sielawartą tawo.* Małdą tawo sielawartę.
12. *Łaukinys žmogus.* Wersijoje Chdejszkojė²: *asilas łaukinys.* Tai yra bus kaip asilas łaukinys, nei prijunkiamas, nei nubaidomas, ir klajos negywendamas ant wietos. Iszsipildė tai ne tiktai ant Ismaelaus, bet ir ant jo prowaikiu; tokie yra Saracenai ir Agarėnai. *Rankos jo prieš wisus.* Užpuldinės ant wisu ir bus wisu užpuldinėtas. – *Ir prieszais wisu brolu sawo.* Ismaelus gyweno pustynėję Pharan, staczai prieš sodybas Izaoko ir kitu Abraomo sunu isz Ceturos, ir po ju akim płatino sawo krasztus. – *Statys szėtras.* Daug Arabu ir dabar tebegywena szėtrošę, nestatydami namu. – *Kaip szėtros Cedar.* Cant. I, 4.
13. *Szaukėsi*³. Chald.: *meldėsi wardan Wieszpates.* – *Kalbėjusio jai.* Diewo, kurio asabą⁴ weikslino Aniołas kalbėdamas jai. – *Kuris iszwydai manę.* Kuris susimylėjai ant manės, atsižwelgei ant wargu mano. – *Nes tarė.* Agar tarėsi sau; parodyta už ką dėkawoja Diewui. – *Užtiesu cza.* Buk sakydama: Nesidywycza małonybei Diewo ant manės, tebėsant mań namuosę pono mano Abromo: bet mań dywai jog ir cza, pustynėję, teikėsi pributi mań ant padėjimo. – *Regėjau nugarą reginczo manę.* Aniołas neparodė Agarai sawo weido, bet nusigrėžęs nuo jos, su ją kalbėjosi. Norėjo parodyti, jog žmogus tebebudamas ant žemės, netiktai negali skaisczai pažinti ir regėti esybę Diewo, bet nei garbės priimto kuno diewiszko, smertina akis negali matyti. Arba, Agarui gerai nepažistant, nei mylint Diewo kiek reikia, neklausant sawo ponios; ir Diawas parodė jai ne weidą sawo, bet nugarą. Teip parodyta jos akim, kokia ji⁵ buwo widuję.

¹ Paisiduok – klaid. pasiduok ² Chdejszkojė – klaid. chaldejiszkojė ³ Szaukėsi ← Praminė

⁴ asabą ← asabas ⁵ ji – įtarp.

Alegoriskai: Agar ženklino Sinagogą, Sara, Bažnyčią krikščioniszką, už kurios apjuokimą Sinagoga liko atmesta ir iszwaryta.

14. *Praminė*. Arba pati Agar, arba kas kitas teip praminė tą szulnį.
15. *Ir pagimdė*. Pagrįžusi namo ir atsiprasziusi sawo poniai.

Padėjimas XVII.

Atnaujinimas sandaro su Abromu, atmainymas wardu jo ir moteries, api-
piaustymas ir pažadėjimas sunaus Izaoko.

1. Potam gi pradėjus jam dewynias deszintis ir dewintus metus, pasirodė jamui Wieszpats, ir tarė jamui: Asz Diewas wisagalis: waikszczok po akim mano, ir buk tobulas.
2. Ir padėsiu sandarą mano terp manęs ir tawęs, ir padauginsiu tawę labai perdaug.
3. Parpuoło Abromas kniupszczas ant weido.
4. Ir tarė jamui Diewas: Asz esmi, ir sandaras mano su tawimi, ir busi tėwu daugio giminiu. (Eccli. XLIV, 20; Rom. IV, 17)
5. Nei bewadinsis wardas tawo Abram, bet wadinsies Abraham: nes tėwu daugio giminiu pastaczu tawę.
6. Ir auginsiu tawę smarkiausiai, ir padėsiu tawę giminėse, ir karalūs isz tawęs iszeis.
7. Ir statysiu sankalbą mano terp manęs ir tawęs, ir terp sėklės tawo po tau gimdymuose ju, sandar amžinu, idant bucza Diewas tawo, ir sėklės tawo po tau.
8. Ir duosiu tau ir sėklei tawo žemę kelawimo tawo, wisą žemę Chanaan turėjiman amžinan, ir busiu Diewas ju.
9. Tarė wėl Diewas Abraomui: Ir tu tad sergėsi sankalbą mano, ir sėklę tawo po tau gimdymuose sawuose.
10. Szitoji yra sankalba mano kurią užlaikysit terp manęs ir jusu, ir sėklės tawo po tau: Apipiaustytas bus isz jusu kiekvienas wyriskys: (Act. VII, 8.)
11. ir apipiaustysit mėsą atpiowos¹ jusu, idant butu ant ženkló sandaro terp manęs ir jusu. (Lev. XII, 3; Luc. II, 21; Rom. IV, 11.)
12. Kudykys asztuoniui dienu bus apipiaustytas terp jusu, kiekvienas wyriskys gimdymuose jusu: teip namiskys, kaip pirktinys bus apipiaustytas, ir² kuris tiktai nebutu isz giminės jusu:
13. ir bus sankalba mano kunę jusu ant sandaro amžino.
14. Wyriskys, kurio atpiowos³ mėsa nebutu apipiaustyta, bus isznaikinta duszia anoji isz žmoniu sawo: jog sankalbą mano padarė perniek.
15. Tarė teipogi Diewas Abraomui: Sarai moterį⁴ tawo newadinsi⁵ Sarai, bet Sarą.

¹ atpiowos ← atkartos ² ir ← ir kiekvienas ³ atpiowos ← atkartos ⁴ moterį ← motė ⁵ newadinsi ← newadinsis

16. Ir pagirsiu ją, ir isz jos duosiu tau sunų kurį pagirsiu, ir bus in gimines, ir karalūs giminiu kišs isz jo.
17. Ir parpuoło Abraomas ant weido sawo, ir prajuko, tarydamas szirdyje sawo: Begu mislyji jog szimtameczui gims sunus? Ir Sara dewyniu deszimtu metu gimdys?
18. Ir tarė Diewui: Kadgi ben Ismaelus gywentu po akim tawo.
19. Ir taria Diewas Abraomui: Sara motė tawo pagimdys tau sunų, ir wadinsi wardą jo Isaak, ir statysiu sankalbą mano jamui ant sandaro amžino ir sėklei jo po jamui. (Gen. XVIII, 10.)
20. Apie Ismaelų teipogi iszklaūšiau tawęs. Sztai, pagirsiu jį, ir auginsiu, ir padauginsiu jį labai: dwyliką kunigaikszczu pagimdys, ir padarysiu jį giminėn didžon.
21. Bet sankalbą mano statysiu Isaokui, kurį pagimdys tau Sara sziamę metę kitais metais.
22. Ir pabaigtai esant kalbai byłanczo su juomi, užužengė Diewas nuog Abraomo.
23. O ėmė Abraomas Ismaelų sunų sawo ir wisus namiszkius namu sawo; ir wisus kuriuos buwo pirkęs, wisus wyriszkius isz wisu wyru namu sawo; ir apipiaustė mėsą atpiowos¹ ju tuojaus toję² paczoję dienoję, kaip buwo įsakęs jamui Diewas.
24. Abraomas buwo dewyniu deszimtu ir dewynėlu metu, kai apipiaustė mėsą atpiowos³ sawo.
25. Ir Ismaelus sunus⁴ tryliką⁵ metu buwo iszpildęs metę apipiaustymo sawo.
26. Toję paczoję dienoję apipiaustytas buwo Abraomas ir Ismaelus⁶ sunus jo.
27. Ir wisi wyrail namu jo, teip namiszkliai, kaip pirktiniai ir swetimieji, buwo draug apipiaustyti.

Pareiszkinimai.

1. *Pasirodė jamui Wieszpats.* Pasirodymas szisai buwo reikalingas, idant Abraomas⁷ netarytusi, jog gemant Ismaelui jau iszšipildė Diewo žadėjimas padauginti jo prowaikius (Gen. XV.) – *Asz Diewas wisagalīs.* Buk sakytu: Ko tiktai noriu galu wisa. – *Waikszczok po akim mano.* Gadyk mañ pamėgti wisuose daiktuose. – *Buk tobūtas.* Eik auksztyn, wirszun wisu doru. 70-tu wersija: *Buk be papeikimo.*
2. *Labai perdaug.* Begal, neregėtai. Ebraizmas.
3. *Parpuoła.* Kloniodamas ir dėkawodamas.
4. *Asz esmi.* Asz tasai, kuris esmi pats per sawę, asz twirtasys, neatmainas žadėjimu sawo. – *Tėwu daugio giminiau.* Zydu ir pagonu; ipaczai gi tėwu tikinczu, iszpažintoju Kristaus isz terp wisu giminiau.

¹ atpiowos ← arkartos ² toję – įtrp. ³ atpiowos ← atkartos ⁴ sunus – n tais. ⁵ tryliką ← trylikos ⁶ Ismaelaus – s tais. ⁷ Abraomas – as tais.

5. *Nei bewadinsis wardas tawo Abram, bet wadinsis Abraham.* Abram ženklina: tėwas auksztasys; Abraham, auksztasys tėwas daugybės, arba daugalo giminiu.
6. *Ir karalūs.* Nuo Ezawo ejo karalai Idumeos ir Amalecitu; nuo Jokubo, karalai¹ Izraelo ir Zydu.
7. *Ir statysiu. Patwirtinsiu. – Gimdymuosę ju. Gdynėsę ju. – Sandar amžinu.* Labai ilgu, pakoļei užlaikys sankalbą; sakant gi apie dwasiszkus prowaikius, bus szisai sandaras amžinas.
10. *Szitoji yra sankalba mano. Zymė sankalbos mano. – Apipiaustytas bus isz jusu.* Kiekwienas iszpazintojas tikėjimo Abraomo, jog isz jo sėklės² gims Mesijoszius, ir sunaikins pradžogrieki, pakurusį geidulus kuniszkus. Apipiaustytiems atsilaisdawo tas griekas del ju szito tikėjimo, kurio ženklas buwo apipiaustymę. Todel Szw. Powilas apipiaustymą wadina ženklų teisybės (Rom. IV.). Apipiaustymas praženklino Kriksztą szwentą (Coloss. II, 11), sunaikinantį tą grieką.
11. *Atpiowos.* Atpiowa yra tai odelė ant gylėlės. – *Ant ženklō sandaro.* Apipiaustymas buwo 1. ant žymės sandaro terp Diwo ir Abraomo. 2, tikėjimo Abraomo, Mesijoszių gimsint, ir teisybę per jį gausint (Rom. IV). 3. žymė wierniems atskirti nuo newiernuju, t. y. Zydu nuo Pagonu. 4. Zymė apsikuopimo nuo pradžogriekio. 5. Zymė businczo Krikszto.
12. *Asztuoniū dienu.* Nes nepabaigus septyniū dienu, kudykys tebeesti persilpnas.
14. *Bus isznaikinta duszia anoji isz žmoniu sawo.* Neapipiaustytas netiktai neprigulės skaiczun žmoniu mano, bet dar jei užaugęs to neiszpildys, smertimi turi buti korotas. Teip ir krikszczonyjoje nepakriksztyto duszia pražus. (Ioan. III³).
15. *Newadinsi Sarai, bet Sarą.* Sarai ženklina: Mano kunigaiksztienė; Sara gi: Kuni-gaiksztienė. Kaip butu sakyta: Sarai liksziolėi buwo ponia tiktai wieno wyro ir szeimynos; bus gi pilną ponią, motyną daugio, wisu giminiu per sunų Izaoką, isz kurio kiłs Kristus, tėwas wisu giminiu tikinczu, arba krikszczoniszku.
16. *Pagirsiu ją.* Duosiu jai weislumą, ir duosiu jai sunų.
17. *Ir prajuko.* Neabejojo Abraomas apie pažadėjimą Diwo, bet isz gilausios małonės ir dywo, pradžugo ir prajuko, tarydamas patsai sawyje: Begu mislyji itt.
18. *Kadgi ben Ismaelus gywentu po akim tawo.* Abraomas, gawęs žadėjimą kito sunaus, troksztą kad ir Ismaelus gywentu ilgai, ir wisados butu diewabaimingas, arba gywentu po akim Wieszpaties.
19. *Isaak.* Ženklina juokas. Pramintas teip del susijuokimo Abraomo. Potam Sara, lygiai pradžugusi, prajuko, isz gimdymo sunaus senatuwėje, tą patį wardą sako ir patwirtina. XXI, 6. – *Statysiu sankalbą mano jamui.* Ką tau per sandarą esmi žadėjęs, pereis ant tawo prowaikių isz Izaoko, ne isz Ismaelaus.

¹ karalai ← karalais ² sėklės – įtrp. ³ III – tais.

21. *Statysiu Izaokui. Žadinį mano atsiuntimo Mesijosžiaus išpildysiu per Izaoką, gims jisai iš jo prowaikiu. – Kitais metais. Po šiems metams.*
23. *Tuojaus tojė¹ paczojė dienojė. Neikiek nelaukdamas² buvo paktusnas Dievui.*
25. *Tryliką metu. Iszto Saracenai apipiausto savo sunus tryliktuosę³ metuosę ju amžiaus.*

Padėjimas XVIII.

Prijėmimas Abraomo triju pakeleiwui, panaujinimas žadinio jog gims sunus, praneszimas koronės Sodomos ir Gomoros.

1. O pasirodė jamui Dievas slenyjė Mambre sėdinczamai angojė szėtros sawo paczame twankę dienos. (Hebr. XIII, 2.)
2. Ir jam pakėlus akis, pasirodė jamui trys vyrai stowėdami arti jo; kuriuos iszwydęs, bėgo pasitiktų ju isz angos szėtros, ir pasikloniojo iki žemei.
3. Ir tarė: Wieszpatie, jei radau mylistą akysę tawo, nepraeik pro tarną tawo:
4. Bet atnesziu szlakelį wandenies, ir apmazgokit kojas jusu, ir atsišėkit po medžu.
5. Ir padėsiu kąsnelį duonos, ir pastiprinkit szirdį jusu, potam praeisit: nes delto ažuejot pas tarną jusu. Kurie sakė: Daryk kaip sakei.
6. Skubinosi Abraomas szėtron Sarosp, ir sakė jai: Skubinkis, tris saikus⁴ kwietieniu geruju įmaisyk, ir daryk papelenius⁵ duonos.
7. O pats bėgo pas galwijus, ir paėmė isz ten werszį jaunutį ir geriausį, ir dawė waikui; kuris skubinosi ir iszkepė jį.
8. Ėmė teipogį swiesto ir pieno, ir werszį kurį buvo iszkepęs, ir padėjo po akim ju; o pats stowėjo ties jais po medžu.
9. Ir pawalgę, tarė jamui: Kur yra Sara motė tawo? jisai atsakė: Sztaį szėtrojė yra.
10. Kuriamui sakė: Grįždamas ateisiu pas tawę tamę metę, budamas gywas, ir turės sunų Sara motė tawo. Ką iszgirdusi Sara prajuko už duru szėtros. (Gen. XVII, 19; XXI, 1; Rom. IX, 9; 1. Petr. III. 6.)
11. O buvo abudu senu, ir senatuwėję, ir nebesidėjo Sarai moteriszki daiktai.
12. Kuri juokėsi paslapczomis tarydama: Asz pasenusi, ir ponas mano seniu tapęs, mėgumo žiurėsiu?
13. O sakė Wieszstats Abraomui: Ko juokėsi Sara, tarydama: ar tikrai gimdysiu budama bobą?
14. Baugi Dievui yra kas sunku? Pagal sakymo pagrįsziu pas tawę tamę paczame metę, budamas gywas, ir turės Sara sunų.

¹ tojė – įtrp. ² nelaukdamas – t tais. ³ tryliktuosę ← triliktuosę ⁴ saikus – pirmoji s tais.

⁵ papelenius – antroji e tais.

15. Gynėsi Sara, sakydama: nesijuokiau; baimės nuimta. O Wieszpats: Ne teip, sako, yra: bet juokeisi.
16. Wyr'ai tadà atsikėlę iš ten, gręžė akis Sodomosp; ir Abraomas ejo kartù, lydėdamas juos.
17. Ir sakė Wieszpats: Bau galėsiu nuslėpti nuog Abraomo ką ketinu padaryti:
18. Busint jamui¹ giminėn didžon ir druczausion, ir pagirtinoms busint jamę wisoms giminėms žemės? (Gen. XII, 9; XXII, 18.)
19. Nes žinau, jog liepsi sunumus sawiemus ir namamus sawo po sau, idant sergėtu kelà Wieszpaties ir darytu sudà ir teisybę: idant atwestu Wieszpats del Abraomo wisa ką yra bylojęs jamui.
- 20². Tai sakė Wieszpats: Szauksmas Sodomos ir Gomoros pasidaugino, ir nusidėjimas ju perdaug pasunkėjo.
21. Nužengsiu, ir žiurėsiu ar szauksmà atėjusį pas manę, darbu iszpildė: ar yra ne teip, idant žinocza.
22. Ir gręžėsi iš ten, ir nuejo Sodomon; o Abraomas tebestowėjo po akim Wieszpaties.
23. Ir prisiartinęs tarė: Argi pražudysi teisų su nedoru?
24. Jei bus penkios deszimty's teisų miestę, pražusgu kartù? ir neatłasi³ wietai anai del penkiu deszimtu teisų, jei bus anoję?
25. Szalin nuog tawęs, idant daiktà szitą darytumai, ir ažumusztumai teisų su nedoru, ir taptu teisus kaip nedoras, yra tai ne tawiszcai: kursai sudyji wisà žemę, neikiek nedarysi sudo szito.
26. Ir tarė Wieszpats jamui: Jei rasiu Sodomoję penkias deszimtis teisų widuję miesto, atłaisiu wisai wietai del ju.
27. Ir atsakydamas Abraomas, tarė: Jog wienà kartà pradėjęs, byłosiu Wieszpati mano, budamas dulkė ir pelenas.
28. Ką jei bus penkios deszimty's teisų be penkiu, pražudysig del keturiu deszimtu penkiu, wisà miestą? Ir tarė: Nepražudysiu, jei rasiu tenai keturias deszimtis penkis.
29. Ir wėl byłoji jamui: O jei tenai rasis keturios deszimty's ką darysi? Tarė: neužgausiu del keturiu deszimtu.
30. Neimk, tarė, Wieszpatie, apmaudo, jei kalbėsiu: Ką, jei ten rasis trys deszimty's? Atsakė: Nedarysiu, jei rasiu ten tris deszimtis.
31. Jog kartà, sako, pradėjau, kalbėsiu Wieszpati mano: Ką jei ten rasis dwideszimti? Tarė: Neažumusziu del dwieju deszimtu.
32. Meldžu, taria, nesirustink Wieszpatie, jei praszneksiu dar kartà: Ką jei bus rasta ten deszims? Ir sakė: Neisznaikinsiu del deszimties.
33. Ir nuejo Wieszpats, nustojęs byłoti Abraomui: ir jisai pagrįzo wieton sawo.

¹ jamui ← jam ² 20 – tais. ³ neatłasi ← klaid. neatłaisi

Pareiszkini mai.

1. *Sėdinczamai.* Łukurūti papratusiam pakeleiwui, ir kaip užlaidžanzam tinklą wieszybės¹. – *Paczamę twankę dienos.* Pietmetyję; tadą ir pakeleiwiai jieszko pawėnės.
2. *Ir jam pakėtus akis.* Abraomas sėdėjo slėnyję, ažuolynę; kelas pakeleiwui ejo katwomis. – *Trys wyrai.* Aniołai. Paslaptis ir cza Szwentos Traicės. Diewas, kalbėjęs aukszczaus apie sawę, kaip ne apie wieną asabą (Gen. I et 14.), cza parodė jog tos asabos yra trys. Nors jas Rasztas szw. wadina Aniołais ir wyr-rais² bet wadina ir Wieszpatici, Adonai ir Jehowah, wardais paties Diewo. Zmogus Diewo esybės negali regėti: todel Diewas jam rodžasi po paweikslu ar Anioło, ar žmogaus, idant butu regimas; arba ugnies, arba debesies, ar kito kokio sutwėrimo. Diewas rodžasi po paweikslu arba wieno Anioło, kaip Agarai; arba dwiejų, kaip Lotui; arba trijų, kaip cza Abraomui; o niekados nepasirodė didesniame skaiczuje. –
3. *Wieszpatie.* Trijosė asabosė garbino Abraomas Diewą wieną ir wieną kalbino.
4. *Apmazgokit.* Pakeleiwiai sweczai nepatys sau, bet jiems kojas mazgodawo tarnai ukiniko. Szw. Augustinas dasigodo, jog cza³ pats Abraomas jiems kojas mazgojęs. (in serm. 70. de tempore)
5. *Duonos.* Rasztas szw. nekartą duoną wadina wisokius walgius. – *Pastiprinkit szirdį.* Pasistiprinkit. – *Nes delto azuejot.* Apweizda Diewo teip parėdė, jog tokiamę metę užejot, jog galu jus pawaiszinti. – *Kurie sakė.* Wienas kuris, wardan wisu trijų.
6. *Kwietieniu geruju.* Miltu be senu. – *Papetenius.* Pladeles duonos keptas ne peczuję bet ant žarijų ir pelenu. –
8. *Pats stowėjo ties jais.* Priimdamas juos ir tarnaudamas.
9. *Kur yra Sara?* Zinojo Aniołai kur ji buwo, bet klausies pradėdami kalbą.
10. *Tarė.* Kursai regėjosi wyresniu terp ju. – *Grįždamas ateisiu.* Ebraiszkai: grįždamas grįšciu, t. y. grįšciu tikriausiai už metu, tamę paczamę metę. – *Budamas gywas.* Pasakyta žmogiszkai.
11. *Nebesidėjo Sarai moteriszki daiktai.* Mėnesinės, reikalingos prasidejimui.
12. *Pastapczomis.* Ebraiszk. ir Chaldaiszk.: pati sawyję. – *Ponas mano.* Teip wadina sawo wyrą, budama jam paklusna kaip ponui. I. Petr. III, 6.
13. *Wieszpats.* Wyresnysys anasai Aniołas, parodė cza, jog jis buwo daugiaus kas neg žmogus.
15. *Gynėsi Sara.* Pamelawo, nuimta baimės, nepasimatydama ką sako.
16. *Grėžė akis.* Ejo Sodomosp.
17. *Bau galėsiu nusiėpti.* Reikalauja to zokonas prietelystės, idant slėpiamus daiktus sakytusi wienas kitam. Duoda cza teipogi Wieszpats Diewas Abraomui patogybę parodyti meilę artymo, užtarant už Sodomėnus.

¹ wieszybės – wie tais. ² ir wyr-rais – įtrp. ³ cza ← czas

18. *Busint jamui*. Didesnius daiktus pažadėjau Abraomui, kamgi čia jam užtylėcza daiktą mažesnį? – *Pagirtoms busint jamę*. Per Kristų jo prowaikį.
19. *Nes žinau*. Kita priežastis del kurios nenori nieko nuo jo slėpti. Zinau jog esi teisus ir gerai auklėjį szejmyną: iszpuoła tad tau žinoti už ką Sodoma pražus, idant sziuomi paweiksłu grėstumai sawiszkius nuo nuodėmiu. – *Idant sergėtu kelą Wieszpaties*. Idant Diewą garbintu kaip reikia ir butu pakłusni jo zokoniui. – *Ir darytu sudą*. Sudas ženklina wisa ką Diewas ir gałwoczai pripažįsta užtikra ir teisinga. – *Idant atwestu*. Patsai apie sawę Diewas sako kaip apie ką kitą. Buk sakytu: idant iszpildycza wisa, ką esmi žadėjęs Abraomui.
20. *Szauksmas*. Yra tai prozopopeja. Tartum griekai didžu bałsu szaukiasi nuo Diewo atkerszimo. *Sodomos¹ ir Gomoros²*. Tuodu tiktai miestu tepaminėta, delto kad kaip turtais ir galybę, teip ir nedorybę kitus praneszė. – *Pasidaugino*. Ne wienos tiktai pałastuwystės prieszingos prigimimui, bet ir kitos nuodėmės paminėtos Ezekielauš pranaszo XVI, 49: pateikawimas, apsiryjimas, newieszumas, kietas prispaudimas itt.
21. *Nužengsiu ir žiurėsiu*. Pasakyta žmogiszakai: Eisiu wieton, norėdamas pažinti tikrai ir dawadniai. Pamokymas sudžums, idant nedarytu dekreto gerai daikto neisztyrę ir neiszpermanę. – *Ar szauksmą*. Idant juos pakorocza sulig nuodemę.
22. *Ir gręžėsi isz ten, ir nuejo*. Ne tasai, kurį kalbino Abraomas, bet kitudu Aniołu.
24. *Miestę*. Sako čia apie wieną Sodomą, delto kad ji buwo kalczausia ir gałwa kitu miestu, ir tenai Lotas gyweno.
25. *Kursai sudyji wisą žemę*. Lig sakytu: Negalima yra, idant teip baisiai korotumai nekaltą su bediewiu Tu, budamas Sudžą aukszczausiu wisu, nuo kurio nebėra kur atsiszaukti, ir budamas tikriausią taisyklę teisingo sudo.
26. *Widuję miesto*. Apigardę miesto.
32. *Del deszimties*. Čia Abraomas nustojo, ir besidywydamas małonumui Diewo, nebedrįso daugiaus klausties. Nepaminėjo užlaikymo Loto, besitikėdamas Diewù, jog apie jį rupinasi.

Padėjimas XIX.

Pražuwimas Sodomos ir iszwadawimas Loto.

1. Ir atejo du Aniołu Sodomon wakarą ir sėdint Lotui wartuosę miesto. Kuris iszwydęs juos kėlėsi, ir ejo ju pasitiktų; ir pasikłoniojo kniupszczas žemėn, (Hebr. XIII, 2.)
2. ir tarė: Meldžu, ponai, azusukit namuosna waikelo jusu, ir bukit tenai: apmazgokit kojas jusu, ir rytoj eista kelą jusu. Kurie tarė: Nieku budu, bet ant ulyczos pabusim.

¹ Sodomos – os tais. ² Gomoros – os tais.

3. Priwertė juos užgules, idant stotu pas jį: ir intejus jiems namuosna jo kėlė puotą, ir pakepė prėskieniu; ir walgė.
4. O pirma neg ejo gułtu, wyrai miesto apstojo namus nuog waiko iki seniui, wisi žmonės kartū.
5. Ir paszaukė Lotą, ir tarė jamui: Kur yra wyrai, kurie buwo inteję pas tawę naktį? iszwesk juos cza, idant pažintumem juos.
6. Iszejęs jump Lotas, ažupakalyę ažudarės¹ duris, sakė:
7. Nedarykit, meldžu, brołai mano, nedarykit szito pikto.
8. Turiu dwi dukteri, nepažinusias dar wyro: iszwesiu jas jusump, ir piktai darykit joms, kaip sau norėsit, tiktai nedarykit szitiems wyram nieko pikto, nes inejo paunksmėn szelmenies mano.
9. Jie gi sakė: Grįžk tenai. Ir wėl: Intejai, sako, kaip ateiwys: baugi musu sudytu? tawę tai patį labiaus, už juos warginsim. Ir sylį darė Lotui smarkiausiai; ir jau buwo arti iszlaužimo duru. (2. Petr. II, 7.)
10. Ir sztai ranką iszkiszo wyru du, ir įsiwedė Lotą pas sawę, ir uždarė duris;
11. ir buwusius orę isztiko aklybę nuog mažiausio iki didžiausiamui, teip jog duru negalėjo rasti. (Sap. XIX, 16.)
12. O sakė Lotui: Turig cza ką isz sawuju? žentą arba sunus, arba dukteris, wisus, kurie yra tawais, iszwesk isz miesto szito:
13. Nes pražudysim wietą szitą, delto kad įsigalėjo szauksmas ju po akim Wieszpates, kursai siuntė mus prapuldytu ju.
14. Tai iszejęs Lotas, bylojo žentamus sawo, ketinusiems imti jo dukteris, ir sakė: Kelkites, iszeikit isz szitos wietos: nes prapuldys Dievas miestą szitą. Ir regėjosi jiems, buk juokomis² sznekas.
15. Ir esant rytui, newalino jį Aniolai, sakydami: Kelkis, imk moterį sawo, ir dwi dukteri kurias turi: kad ir tu kartū nepražutumai nedorybėję miesto.
16. Jam begaisztant, paėmė ranką jo, ir ranką moteries, ir dwieju dukteru jo, delto kad prałaidė Wieszpats jamui.
17. Ir iszwedė jį, ir pastatė ażu miesto; ir ten bylojo jamui, sakydami: Waduok dusią tawo: neweizdėk³ atgal, nei stok wisoję apylenkėję: bet ant kałno waduokis, idant ir tu kartū nepražutumai. (Sap. X, 6.)
18. Ir tarė Lotas jiems: Meldžu Wieszpatie mano,
19. jog rado tarnas tawo mylistą po akim tawo, ir padidinai miłaszirdystę tawo, kurią padarei su manimi, idant iszwaduotumai dusią mano, nei galu ant kałno waduoties, kad kartais nepagautu manęs piktas, ir nenumircza.
20. Yra miestas szitas greczumi, kurian galu nubėgti, ir busiu iszgelbėtas jamę: bau ne mažas yra, ir bus gywa duszia mano?
21. Ir tarė jamui: Sztai ir sziamę priėmiau małdas tawo, idant neiszwerscza miesto, ażu kurį kałbėjai.

¹ ažudarės ← uždaręs ² juokomis ← juokais ³ neweizdėk ← neweidėk

22. Skubinkis, ir gelbėkis tenai, nes negalėsiu nieko daryti, pakolei ineisi tenai. Todel praminta vardas miesto ano Segor. (Sap. X, 6.)
23. Saulė užtekėjo ant žemės, ir Lotas inejo in Segor.
24. Tai Wieszpats lijo ant Sodomos ir Gomoros sėrą ir ugnį nuog¹ Wieszpatis isz dangaus; (Deut. XXIX, 29; Isa. XIII, 19; Ierem. L, 40; Ezech. XVI, 49; Ose. XI, 8; Amos IV, 11; Luc. XVII, 29; Iudae 7.)
25. ir iszvertė miestus sziuos, ir wisą szali aplinkomis, wisus gywentojus miestu, ir wisa kas žaluoja ant žemės.
26. Ir weizdėdama motė atgal, pawirto stulpu druskos. (Luc. XVII, 32.)
27. O Abraomas atsikėlęs rytą kur buwo stowėjęs pirma su Wieszpatici, (Gen. XVIII, 1.)
28. žiurėdamas Sodomon ir Gomoron, ir wison žemėn szalies anos; ir iszwydo aukstyn kįlant kibirksztis isz žemės kaip dumus peczaus.
29. Nes iszwersdamas Diewas miestus szalies anos, atsiminę Abraomo, iszgelbėjo Lotą nuog iszwertimo miestu, kuriuosę buwo gywenęs.
30. Ir užuzengė Lotas isz Segor ir gyweno kalnę, dwi teipogi dukterys jo su juomi (nes yra bijojęs gywenti Segorę), ir buwo urwę patsai ir dwi dukteri jo su juomi.
31. Ir tarė wyresnėja jaunei: Tėwas musu senys yra, ir niekas isz wyrų nebepasiliko ant žemės, kuris galėtu ineiti pas mus pagal papratimo wisos žemės.
32. Eime, nugirdykim jį wynu, ir miegokim su juomi, idant užlaikyti galėtumem sėklę isz tėwo musu.
33. Tai dawė tėwui sawo gerti wyno aną naktį. Ir inejo wyresnė, ir gulėjo su tėwu o jisai nejuto, nei gulant dukteriai, nei kelantis.
34. Ant rytojaus teipogi tarė wyresnė jaunei²: Sztai gulėjau wakar su tėwu sawo, duokim jam gerti wyno ir szią naktį, ir gulėsi su juomi, idant užlaikytumem sėklę isz tėwo musu.
35. Dawė teipogi ir aną naktį tėwui sawo gerti wyno, ir inejusi jaunė duktė, gulėjo su juomi; ir nei tadą nejuto kadą sugulė, arba kadą ji kėlėsi.
36. Prasidėjo tad dwi dukteri Loto isz tėwo sawo.
37. Ir pagimdė wyresnė sunų, ir praminė wardą jo Moab; jisai yra tėwu Moabitu net iki sziai dienai.
38. Jaunė teipogi pagimdė sunų, ir praminė wardą jo Ammon, tai yra sunus žmoniu mano; jisai yra tėwu Ammonitu iki sziai dienai.

Pareiszkinimai.

1. *Du Aniotu.* Kurie buwo atsitolinę nuo Abraomo. – *Sėdint Lotui.* Łaukusiam patogybės pakeleiwiams pawaiszinti, kaip buwo³ to iszmokęs nuo Abraomo. – Wartuosę miesto. Norėdamas⁴ pirmasys pakeleiwiiu pasitikti, ir prireikus, apginti juos nuo užtikimo ir kriwidu Sodomėnu. –

¹ nuog ← nug ² jaunei – ei tais. ³ buwo – o tais. ⁴ Norėdamas – o tais.

2. *Waikelo jusu*. Tarno jusu. – *Apmazgokit¹ kojas*. Duokit mañ apmazgoti jums kojas. (Gen. XVIII, 4.) – *Nieku budu*. Nenorėdami jam kluti, atsisako iš karto neketindami priesinties, jei prasys juos karszczaus.
3. *Priwertė*. Labai užsipuolė praszyti ir tartum juos prinewalijo. – *Prėskieniu*. Nerugintos² duonos pładėlu. Gen. XVIII. 6.
4. *Wisi žmonės kartū*. Teip jog ir iš³ paczu krasztu miesto pabėgo, norėdami buti dalinikais nedorybės. – *Nuog waiko*. Ir maži waikai jau išzmanė nedorybę.
5. *Idant pažintumem juos*. Idant jais posotintumem geidulus kuniszkus.
7. *Szito pikto*. Kuriuomi ir zokonas wieszybės ir padėjimas prigimimo bus peržengtas.
8. *Piktai darykit⁴ joms⁵*. Arba Lotas išsigandęs gerai nesuprato, jog jam nėra walos išduoti dukteris ant palaistuwystės, negeidžiant ju Sodomėnams; arba darė teip, kaip kas perpykusiam prietelui ant kito, duoda peilį, sakydamas: Geriaus manę papiauk, neg tą ant kurio kerszyji; žinodamas gerai, jog prietelus jo nepapiaus.
9. *Grįžk tenai*. Atsitrauk nuo duru, idant mums neklutumai. – *Intejai*. Kaip butu sakę: Budamas pas mus ateiwiu, nori buti musu Sudžą ir prižiurėtojumi apsiejimu? – *Labiaus už juos warginsim*. Tawę patį imsim palaistuwystėn. – *Ir sylį darė*. Stumdami duris ir norėdami nutverti jaunikaiczu.
10. *Ir sztai*. Umai ir netikėtai drąsus sweczai weria duris ir įweda Lotą.
11. *Isztiko aklybė⁶*. Ne wisiszkai apžabalo, bet bežiurint apsiautė juos tamsybė, jog negalėjo atatikti duru namu Loto.
12. *O sakė*. Anuodu wyrų. – *Ką iš sawuju?* Wisus tawo gimines ir prietelus begatawi esme gelbėti del tawės.
14. *Buk juokomis sznekąs*. Ne išz tiesu.
15. *Moterį sawo ir dwi dukteri*. Jos wienos teintikėjo Lotui.
16. *Jam begaisztant*. Nesiskubinant iszeiti, o gal ir besimeldžiant Diewui atłaidimo koronės.
17. *Užłaikyk duszią tawo*. Gelbėk sawo gywenimą. – *Neweizdėk atgal*. Nesidairyk; nes teip buwo įsakytą ir jo moteriai ir dukterims. Užgynimas grėžties ažupakalin buwo⁷ del isztirimo ju pakłusnybės ir pabiurimo piktadėju deginamu; arba idant nesidairydamas skubintusi pabėgti nesigailėdamas persiskyrimo su bediewiais. – *Bet ant kałno*. Buwusio ties Sodomą.
18. *Wieszpatie*. Du buwo Aniołu, bet wienas iš ju wedė Lotą ir jo moterį: szitam meldžasi, sakydamas: *Wieszpatie*; kitas galėjo eiti su dukterim. Loto ir jas westi.
19. *Padidinai miłaszirdystę tawo*. Yra tai ebraizmas; didžiausią mañ padarei miłaszirdystę⁸. – *Negalu ant kałno waduoties*. Teip tiktai atsikalbinėja, neturėdamas tikro reikało, nes galėjo⁹ palengwą užlipti ant kałno, nors budamas nuwargęs.

¹ Apmazgokit ← Apmazgokit ² Nerugintos – e tais. ³ išz – įtrp. ⁴ darykit ← darykit su ⁵ joms ← jomis ⁶ aklybė – padėjim. aklybė ⁷ buwo – u tais. ⁸ miłaszirdystę – t tais. ⁹ galėjo ← galės

20. *Bau ne mažas yra?* Meldžu tawę užlaikyk mažą miestelį, idant ten rascza prieglauda. Ne daug ten gywentoju, nedaug ir nusidėjimu.
21. *Priėmiau¹ maįdas tawo.* Ebraiskamę raszę: Priėmiau weidą tawo. 70: Paszłowinau weidą tawo. Teip ir Hebr. V. 7: iszkłausytas del sawo szłowingumo. – *Idant neiszwerscza.* Diewas norėjo del maįdos Loto perlaisti anam miestui, todel jam inkwėpė melsties už² jį.
22. *Nes negatėsiu nieko daryti.* Delto kad teip Diewo įsakyta, idant pirmiausiai tawę iszwesza isz baisybės, o potam laiscza ugnį ant sziau apylenkiu. – *Pakołei ineisi tenai.* Apigardan miesto. – *Segor.* t. y. *Mažas,* pirmiaus wadindawosi Bala. Gen. XIV, 2.
24. *Wieszpats lijo... nuog³ Wieszpacies.* Lietus sėros ir ugnies, ne isz gimtinu priezasczu kiło, bet buwo *nuog Wieszpacies.* Lijo Diewas Sunus lietumi nuo Diewo Tėwo. Patsai sakosi (Ioan. V.), negalįs nieko isz sawęs daryti, bet ką regis darant Tėwą. Ps. CIX, 1, pasakya: Tarė Wieszpats Wieszpaci⁴ mano.
25. *Wisą szalį aplinkomis.* Ne tiktai Sodoma ir Gomora, bet ir miestus Adama ir Sebaim. – *Wisus gywentojus miestu.* Wisi buwo nusidėję, wyrai ir moterys. Kudykius dar nenusidėjusius, per smertį apsaugojo Diewas, idant užaugę, nebutu tokiais kaip ju tėwai. Nes užaugę nusidėjęlai ir cza sudeginti ant žemės ir užsidirbo amžiną pragarą. Stojosi paweikslu ugnies amžiną koroną kentėdami Iud. 7. – *Wisa, kas žaluoja ant žemės.* Wisas⁵ slėnys želmenuotas⁶ sudegę.
26. *Ir weizdėdama.* Netikėdama žodžui Anioło (Sap. X, 7.), norėdama žinoti kas dedasi ir gailėdama pasilikusiu daiktu. – *Stulpu druskos.* Panaszumi in moteriszka kuną ir netirpstanczu nuo lietaus. Gerai baudža Wieszpats Kristus Luc XVII. „Atsiminkit moterį Loto“. Persergėjimas wisiems, pradėjusiems waikszczoti kelais Diewo, idant atgal nesidairytu, eitu lik gałui norėdami iszganymo. Pawirto druską, idant isz to iszmoktumem didžos yszminties (S. Aug. De civit. Dei lib. 16. c. 30).
29. *Atsiminęs Abraomo.* Jo maįdu: Argi pražudysi teisų su nedoru? (Gen. XVIII, 23, 25.)
30. *Nes yra bijojęs gywenti Segorę.* Miestas Segor del maįdos Loto nebuwo sunaikintas, wienok bijojosi ten buti del artumo liepsnu deganczu miestu.
31. *Tarė wyresnėja.* Abidwiem seserim regėjosi, jog tasai gaisras pražudė wisus žmones, kaip kitados twanas; noras gi įweisimo swieto intraukė jas nuodėmėn.
32. *Nugirdykim jį wynū.* Nusidėjo Lotas pasigerdamas; nusidėjo dukterys biauriausiai palaistuwaudamos, peržengė Diewo zokoną prigimimo. Negali iszsiteisinti noru waiku, delto kad pats weikałas yra grieku Diewo užgintu. Rasztaš szwentas apsako szitą paweikslą, persergėdamas, jog wyrai turi saugoties nuo moteru ir artimos giminės, ne gywenti draugėje.

¹ Priėmiau – *ė* tais. ² už – *u* tais. ³ nuog – *o* tais. ⁴ Wieszpaci – antroji *i* tais. ⁵ Wisas – *a* tais.

⁶ želmenuotas – *a* tais.

33. *O jisai nejuto*. Budamas suwisu girtas, tarėsi jog gulįs su sawą moterimi, neataminė, jog jau ji numirusi.
37. *Praminė wardą jo Moab*. Arba Meab, t. y. isz tėwo gimęs. –
38. *Ammon tai yra sunus žmoniu mano*. Gimęs ne isz Sodomėnu, bet turi tėwą isz žmoniu mano.

Padėjimas. XX.

Sara Abraomienė¹ paimta Abimelecho ir sugrąžinta

I.

1. Iszejęs isz ten Abraomas pietu² žemėn, gyweno terp Kades, ir Sur, ir wieszėjo³ Geraroje⁴.
2. Ir sakė apie Sarą moterį sawo: sesuo mano yra. Siuntė tad Abimelech karalus Geraros, ir paėmė ją,
3. O atejo Diewas pas Abimelechą sapnyję naktį, ir tarė jamui: Sztai numirsi del moteriszkės kurią paėmei: nes turi wyrą.
4. O Abimelech nebuwo jos lietęs, ir tarė: Wieszpatie, argi užmuszi žmones nežinanczus ir teisius?
5. Bau ne patsai sakė mań: Sesuo mano yra; ir pati sakė: Brolys mano yra? tikrybėje⁵ szirdies mano, ir grynumę ranku mano padariau tai.
6. Ir tarė jamui Diewas: Ir asz žinau jog tikrybėje⁶ szirdies darei: ir delto apsaugojau tawę idant nenusidėtumai mań ir nedałaidžau paliesti jos.
7. Nunai tad grąžink jos wyrui moterį, nes yra pranaszu: ir melsis ažu tawę, ir gywas busi: o jei nenorėsi grąžinti, žinok jog smertimi numirsi tu, ir wisa kas yra tawo.
8. Ir tuojaus naktį atsikėlęs Abimelech, suszaukė wisus tarnus sawo, ir kałbėjo wisus szituos žodžus ausysna ju, ir nusigando wisi wyrai labai.
9. O paszaukė Abimelech teipogi Abraomą ir tarė jamui: Ką padarei mumus? ką nusidėjom tau, jog atawedei ant manęs ir ant karalystės mano nusidėjimą didį? ko nereikė daryti, padarei mumus.
10. Ir wėl skųsdamas, tarė: Ką iszwydai, idant teip darytumai?
11. Atsakė Abraomas: Asz tariausi sakydamas: Begu yra baimė Diewo wietoje szioje, ir užmusz manę del moteries mano:
12. o kita, ir tikrai yra mano sesuo, duktė tėwo mano, ir ne duktė motynos mano, ir wedžau ją ažu moterį. (Gen. XII, 13.)
13. O Diewui iszwedus manę isz namu tėwo mano, sakiau jai: Szitą miłaszirdystę darysi su manimi: Wisokioje wietoje, kurion inteisim, sakysi jog brolys tawo esmi. (Gen. XXI, 23.)

¹ Abraomienė ← Abimelecho ² pietu ← pietu szalin ³ wieszėjo ← wieszėjo miestę ⁴ Geraroje – oje tais. ⁵ tikrybėje ← prastybėje ⁶ tikrybėje ← prastybėje

14. Ėmė gi Abimelech awis ir jauczus, ir tarnus ir tarnaites, ir davė Abraomui; ir atadavė jamui Sarą moterį jo, (Gen.¹ XXVI, 9)
15. ir tarė: Žemė yra po akim jusu, kur tiktai norėsi gywenk.
16. O Sarai sakė: Šztai tukstantį sidabriniu dawiau brolui tawo, bus tai tau ant ažuodangos akiu priesz wisus kurie yra su tawimi, ir kur tiktai eisi: ir atsimink jog tu esi sugauta.
17. O meldžantis Abraomui, pagydė Dievas Abimelechą ir moterį, ir tarnaites jo, ir pagimdė;
18. Nes užwėręs buwo Wieszpats kiekwieną yszczą namu Abimelecho del Saros moteries Abraomo.

Pareiszkinimai

1. *Iszejės isz ten.* Abraomas iszsigabeno, numanydamas, jog pikti rukai Mirusiuju mariu nualins artimosias szalis, ir nebus sweika gywenti. – *Pietu žemėn.* Einant nuo slėnio Mambre. – *Geraroję.* Didžamjamę miestę Palestinos, ir karālaus buklėję; buwo giminėję Simeono.
2. *Paėmė² ją.* Norėdamas su ją ženyties.
6. *Ir asz žinau.* Jog nenukaltes esi swetmoterystės, bet kriwidos kito; delto kad pajėmei nenorinczą. – *Idant nenusidėtumai.* Ne swetmoriautumai³. – *Neda-
laidžau.* Siųsdamas ant tawęs ligą, delto kad žemiaus eil. 17. pasakyta, jog pagydė⁴ Wieszpats Abimelechą.
7. *Nes yra pranaszu.* Pirmasys Rasztę szwentamę Abraomas wadinasi pranaszu. Pranaszais wadinasi kurie iszmano paslaptis Diewo ir žino daiktus ateisinczus. Teipogi kurie gieda giesmėmis ir zaislais⁵ Diewo garbę (1. Par. XXV.); kartais ir stebuklus wadina pranaszawimais.
9. *Nusidėjimą didį.* Sunkią koronę už grieką. – *Ko nereikė daryti.* Neiszpuolė.
12. *Mano sesuo.* Mano gentė. Brolais ir seserimis ir tadą wadindawosi, netiktai tikrieji brolai ir seserys; bet ir broliu ir seseru waikai. – *Duktė tėwo mano.* Wisi gentys isz Thares wadindawo jį tėwu ir terp sawęs wadindawosi brolais ir seserimis.
16. *Sidabriniu.* T. y. siklu. – *Brolui tawo.* Yra tai pajuokimas (ironija): tam, kuri wadini broliu sawo. – *Ant ažuodangos.* Idant už szituos pinigų nusipirktumai ažuodangą, isz kurios pažintu žmonės jog esi ženota, ir kitas kas neapsiriktų kaip asz. Užsidengsi akis isz sarmatos, jog likai sugauta. Ludys ji dar, jog tawę nedasilytėtą gražinu wyrui tawo, delto kad nuo manęs esi parsįusta paszłowingai. – *Atsimink jog tu esi sugauta.* Ir nebegalėsi sakyties seserimi o ne moterimi Abraomo.

70-tu: ir visuosę daiktuosę sakyk tiesą

¹ Gen. – *n* tais. ² Paėmė – *m* tais. ³ swetmoriautumai – klaid. swetmoteriautumai ⁴ pagydė – *g* tais. ⁵ ir zaislais – *į*trp.

18. *Užwėręs buwo Wieszpats*. Buwo padaręs bewaikėmis, ir nebegalinczomis pagimdyti pradėto waisiaus; ir wyrus¹ netikusiais weikalams moterystės.

Padėjimas XXI.

Gimimas Izaoko, iszwyrymas Agaros su Ismaelumi, sandaras Abraomo su Abimelechu

1. O aplankė Wieszpats Sarą kaip yra žadėjęs: ir iszpildė ką kalbėjo. (Gen. XVI, 10.)
2. Ir prasidėjo, ir pagimdė sunų senatuwėję sawo, metę kurį Dievas buwo prasakęs jai. (Gal. IV, 23; Hebr. XI, 11.)
3. Ir praminė Abraomas wardą sunaus sawo, kurį pagimdė jamui Sara, Izaokū:
4. Ir apipiaustė jį aszmoję dienojė, kaip yra įsakęs jamui Dievas, (Gen. XVII, 10.)
5. budamas szimto metu; szitamę tėwo amžiuję, gimė Izaokas.
6. Ir tarė Sara: Juoką padarė mañ Dievas: kas tiktai iszgirs, juoksis su manimi.
7. Ir wėl tarė: Kas tikėtu, Abraomas iszgirsis jog Sara žindža sunų, kurį pagimdė jamui jau seniui?
8. Tai augo waikas, ir nujunkytas yra; ir padarė Abraomas didžą puotą dienojė nujunkymo jo.
9. Ir iszwydusi Sara sunų Agaros Egiptietės² žaidžiant su Izaoku sunu sawo, sakė Abraomui:
10. Iszmesk newalnįkę szitą, ir sunų jos: nes nebus tėwainiu sunus newalnįkės su sunumi mano Izaoku. (Gal. IV, 30.)
11. Bodžai prijėmė tai Abraomas del sunaus sawo.
12. Kuriamui tarė Dievas: Tegul tau nerodosi szuurksztu apie waiką, ir apie newalnįkę tawo: wisa ką sakys tau Sara, klausyk balso jos; nes Izaokę wadin-sis tau sėklė.
13. Bet ir sunų newalnįkės darysiu giminėn didžon, jog sėklė tawo yra. (Rom. IX, 6; Hebr. XI, 18.)
14. Tai kėlėsi Abraomas anksti, ir paėmęs duoną ir plėszką wandenies, uždėjo ant peczu jos, ir atadawė waiką, ir iszwarė ją. Kuri iszejusi, klaidojo pustynėję Bersabee.
15. Ir pasibaigus wandeniui plėszkoję, pametė waiką po wienu isz medžu, kurie ten buwo.
16. Ir nuejo, ir atsisėdo priesz jį isztoło kiek kilpinas gali mesti: nes tarė: Neregėsiu mirsztanczo waiko; ir sėdėdama prieszais, pakėlė balną sawo ir raudojo.
17. O iszklausė Dievas balso waiko; ir szaukė Aniołas Diawo Agarą isz dangaus, kalbėdamas: ką darai Agar? nebijokis, nes iszklaūsė Dievas balso waiko isz wietos kuriojė yra.
18. Kelkis, imk waiką, ir turėk ranką jo: nes giminėn didžon padarysiu jį.

¹ wyrus – u tais. ² Egiptietės – e tais.

19. Ir atwėrė akis jos Dievas; kuri iszwydusi szulnį wandenies, nuejo, ir pripylė plėszką, ir dawė waikui gert.
20. Ir buwo su juomi; kuris augo, ir gyweno pustynėję ir tapo jaunykaitys szau-dyklus.
21. Ir gyweno pustynėję Pharan, ir ėmė jamui motyna jo moterį isz žemės Egipto.
22. Tamė paczame metę tarė Abimelech, ir Phikol kariawedys karios¹ jo Abrao-mui: Dievas su tawimi esti wisamę ką darai.
23. Prisiekg per Diewą, neižeisti mań, nei prowaikiamus mano, nei giminei mano: bet pagal miłaszirdystės, kurią padariau tau, daryti mań, ir žemei kurioję buwojai ateiwiu. (Gen. XX, 19.)
24. Ir tarė Abraomas: Asz prisiegsiu.
25. Ir barė Abimelechą ažu szulnį wandenies, kurį per sylį buwo atėmę tarnai jo.
26. Ir atsakė Abimelech: Nežinojau kieno tai darbas, bet ir tu nepasakei mań, ir asz negirdėjau², neg tiktai szendiena.
27. Tai atwarė Abraomas awis ir jauczus, ir dawė Abimelechui; ir sumuszė abudu sandarą.
28. Ir pastatė Abraomas septynias awelės bandos skirium.
29. Kuriamui tarė Abimelech: Kas tai yra szitos septynios awys, kurias pastatei skirium?
30. O jisai: Septynias, sako, awelės priimsi isz rankos mano, idant mań butu ant ludyjimo, jog asz iszkasiau szulnį szitą.
31. Todel praminta yra wieta anoji Bersabee, jog ten abudu prisiegė.
32. Ir suderėjo sandarą del szulnio prisiegos.
33. O kėlėsi Abimelech, ir Phikol kariawedys jo karios, ir pagrįžo žemėn Pales-tinu. O Abraomas pasodino traką³ Bersabeoję ir szaukėsi ten wardo Wies-zpaties Diewo amžino.
34. Ir buwo gywentojumi⁴ žemės Palestinu daug dienu.

Pareiszkinimai.

1. *O aplankė Wieszpats.* Gausiomis dowanomis mylistos sawo, duodamas jai prasidėjimą ir pagimdymą pažadėto sunaus; arba anot szw. Auksaburnio (Homil. 4, 45), aplankė ją per Aniolą po paweiksłu žmogaus, kaip buwo žadėjęs Gen. XVIII, 10.
2. *Senatuwėję sawo.* Ebraiszk. Pagimdė sunų Abraomui senatuwėję jo.
6. *Juoką padarė mań Dievas.* Pradžugino manę, ir kas tiktai iszgirs tai džaugsis su manimi.
8. *Ir nujunkytas yra.* Sako szw. Jeronimas jog Izaokas buwęs nujunkytas penk-tuose metuose. Gywenimui anoję gadynėję buwus ilgesniam, ilgesnė bu-dawusi ir kudykystė. Paskiaus nujunkydawę treczuosę metuose, kaip regima

¹ karios – įtrp. ² negirdėjau – r tais. ³ pasodino traką ← prisodina medžu ⁴ gywentojumi – u tais.

isz 2. Machab. VII, 27. – *Didžą puotą*. Ebrejenai nuo prasidėjimo waisiaus lik nujunkymui nusiturėdavo nuo moteries. (Clem. pag. 3.). Nujunkydami kudyki kaip ir atnaujindavo moterystę ir kėldavo pietus. (1. Reg. I. 24.). Ir delto kėldavo pietus nujunkydami, o negemant, jog jau didesnė budavo wiltis jog kudykys gywas augš.

9. *Zaidžant su Izaoku*. Apjuokiant Izaoką. Ismaelus, budamas wyresniu, skaitė sawę pirmagimiu, niekino Izaoką, Sarai tai regint, szirdį apejo ir delto sakė Abraomui: Iszmesk newalnikę szitą ir sunų jos: nes nebus tėwainiu sunus wergės su sunumi mano Izaoku. Buwo tai paslaptis ir paweikšlas to kas dėsis su Bažnyczą ir Sinagoga, kaip mokia szw. Powilas. (Gal. IV.).
10. *Iszmesk newalnikę szitą*. Papyko Sara ant motynos, jog nesudraudė sunaus. Geidė iszwyrymo Ismaelaus isz namu, budama Diewo inkwėpta.
12. *Wisa, ką sakys tau Sara*. Apie iszwyrymą Agaros. – *Nes Izaokę wadinsis tau sėklė*. Tawo prowaikiai isz Izaoko, ne isz Ismaelaus, wadinsis sunumis Abraomo, ir isz ju, ne isz Ismaelaus, kiš pagirtoja sėklė, Kristus.
13. *Giminėn didžon*. Chald. giminėn plėszikėn. Wiena ir kita iszšipildė. – *Jog sėklė tawo yra*¹. Del tawės tai darysiu.
14. *Atadawė waiką*. Izmaelui buwo 17. metu. – *Kłaidojo*. Nežinodama kelo. – *Pustynėję Bersabee*. Teip paskum pramintoję nuo miesto to paties wardo.
15. *Pametė waiką*. Nusiminusi negalėsint² užlaikyti jį gywą.
19. *Atwėrė akis jos*. Idant iszwystu artimaĩ wersmę, kurios pirma nusigandusi neregėjo. – *Diewas*. Asaboję Aniolo.
20. *Ir buwo su juomi*. Diewas jam padėjo ant wiso ko del nuopėlno tėwo jo Abraomo. – *Jaunikaitys szaudyklus*. Isz jauniszkės medžodawo³ ir mokydawosi szaudyti.
21. *Pustynėję Pharan*. Esanczoję nuo Arabijos in pietus.
23. *Neįžeisti mañ*. Ebr. nemėtuoti, busi su manimi be wylaus. Rasztę szwentamę neteisybė kartais wadinasi mēu. – *Pagal mīlaszirdystės*. Kaip asz tau buwau geras, teip ir tu mañ busi.
25. *Ažu szulnį*. Iszskastą tarnu Abraomo priesz iszwyrymą dar Agaros; potam palestinėnai per sylį jį pasisawino ir jie nebepritaidė.
27. *Tai atwarė Abraomas*. Iszrinko isz sawo bandos paczus geruosius ir dowanojo karalui.
31. *Bersabee*. Szulnys prisiegos, arba szulnys septyniu t. y. awelu, kurias Abraomas dawė Abimelechui už szulnį ir jo apylinkę.
33. *Pasodino traką*⁴. Prisodinėjo daug⁵ waisingu medžu; ten Abraomas priimdawo sweczus ir pakeleiwius, ir samdydawo juos garbintu Sutwertojaus dangaus ir žemės, ir jo bijotusi. – *Ir szaukėsi ten wardo Wieszpaties*. Pastatė ten altorių⁶ tikram Diewui.
34. *Daug dienu*. Ilgą laiką.

¹ yra ← yra. Pagal kuno ² negalėsint ← galėsint ³ medžodawo – a tais. ⁴ traką ← medžu

⁵ Prisodinėjo daug ← Padarė traką ⁶ altorių – lt tais.

Padėjimas XXII.

Apierawojimas ir iszwadawimas Izaoko.

1. Tai padarius, gundė Diewas Abraomą, ir tarė jamui: Abraomai, Abraomai. O įsai atsakė: Sztai esmi. (Iudith. VIII, 22; Hebr. XI, 17.)
2. Tarė jamui: Imk sunų tawo wienagimį, kurį myli, Izaoką, ir eik žemėn regėjimo: ir ten apierawok¹ jį wisodeginin² ant wieno kaño, kurį parodysiu tau.
3. Tai Abraomas naktyję kėlęs, pabañojo asilą sawo; wesdamas kartū du jaunikaiczu, ir Izaoką sunų sawo; ir pasikapojęs maľku wisodeginiui³, iszejo wietosp⁴, kurią yra įsakęs jamui Diewas.
4. O dienoję treczoję, pakėlęs akis iszwydo wietą isz toľo:
5. Ir tarė tarnamus sawo: Paľukėkit cza su asiľu: asz ir waikas iki ten⁵ skubindamies, pasiklonioję, pagrįszim jusump.
6. Ėmė teipogi maľkas wisodeginio⁶, ir uždėjo ant Izaoko sunaus sawo: o patsai neszė rankosę ugnį ir kaľawiją. Ir abiem kartū einant,
7. tarė Izaokas tėwui sawo: Tėwe mano. O ansai atsakė: Ko nori sunau? Sztai, sako, ugnis ir maľkos: kur yra apiera wisodeginio⁷?
8. O Abraomas tarė: Diewas apweizdės sau apierą wisodeginio⁸ sunau mano. Ejo tad kartū,
9. ir atejo wieton kurią buwo parodęs jamui Diewas, kurioję pastatė altorių, ir wirszun sukrowė maľkas; ir suriszęs Izaoką sunų sawo, uždėjo jį ant altoriaus wirszun kruwos maľku.
10. Ir isztiesė ranką, ir nutwėrė kaľawiją, idant apierawotu sunų sawo. (Iac. II, 21.)
11. Ir sztai Anioľas Wieszpates isz dangaus suszuko, tarydamas: Abraomai, Abraomai. Kursai atsakė: Sztai esmi.
12. Ir tarė jamui: Neisztiesk rankos tawo ant waiko, ir nedaryk jamui nieko: nun pažinau jog bijaisi Diewo, ir nepralaidei wienagimiui sunui tawo del manęs.
13. Pakėlė Abraomas akis sawo, ir iszwydo aźupakalyję awiną terp erszkieczu inkluwusį aźu ragu, kurį paėmęs apierawojo wisodeginį⁹ aźu sunų.
14. Ir praminė wardą wietos anos: Wieszpats regi. Isz to iki sziai dienai sakoma: Ant kaño Wieszpats regės.
15. O szaukė Anioľas Wieszpates kitą kartą isz dangaus, tarydamas:
16. Per manę patį prisiegiau, sako Wieszpats: jog padarei szitą daiktą, ir nepralaidei sunui tawo wienagimiui¹⁰ del manęs: (Ps. CIV, 9; Eccli XLIV, 21; 1. Mach. II, 52; Luc. I, 73; Hebr. VI, 13.)
17. Pagirsiu tawę, ir padauginsiu sėklę tawo kaip źwaizdes dangaus, ir kaip smėľi kuris yra pakrasztyję mariu: apturės sėklę tawo wartus neprietelu sawo,

¹ apierawok ← apierawoti ² wisodeginin ← ant apieros sudegintos ³ wisodeginiu ← apierai sudeginti ⁴ wietosp – sp tais. ⁵ ten ← ten po ⁶ wisodeginio ← apierasi sudeginti ⁷ wisodeginio ← ant sudeginimo ⁸ wisodeginio ← sudeginimą ⁹ wisodeginį ← apierą sudegintą
¹⁰ wienagimiui – g tais.

18. ir bus pagirtos sėklėję tawo wisos giminės žemės, jog buwai paklusnas balsui mano. (Gen. XVIII, 18; XXVI, 4; Eccli XLIV, 25; Act. III, 25.)
19. Pagrižo Abraomas tarnump sawo, ir nuejo Bersabeon kartū, ir gyweno ten.
20. Teip tai padarius, dawė žinią Abraomui jog Melcha teipogi¹ pagimdė sunus Nachorui brolui jo,
21. Hus pirmagimį, ir Buz brolį jo, ir Kamuel tėwą Sirijėnu,
22. ir Kased, ir Azau, Pheldas teipogi ir ledlaph,
23. ir Bathuel, isz kurio gimė Rebeka: asztuoniata šzitu pagimdė Melcha, Nachorui brolui Abraomo.
24. O priegūlas jo, wardū Roma, pagimdė Tabee, ir Gaham, ir Tahas, ir Maacha.

Pareiszkinimai.

1. *Gundė Diewas Abraomą.* Gundymas welnio esti traukimas nusidėjiman. Gundymas Diewo, isztyrimas doros ir pakylėjimas doron auksztesnėn. Abraomą Diewas gundė tirdamas jo tikėjimą ir paklusnumą ant didesnės Diewui garbės, jam paczam ant nuopelnų, o mums ant gero paweikslo. Gundydamas dawė suprasti geriaus paslaptį szwenczausios Apieros, Diewui Tėwui duodant wienatinį Sunų sawo ant kanczos ir smerties kryžiaus, swietui atpirkti.
2. *Wienagimį.* Isz Saros gimusi, nes Ismaelus buwo isz wergės Agaros. – *Zemėn regėjimo.* Kałnas tasai wadinamas buwo Moriah, t. y. Myras Wieszpatis. Abraomas jį praminė wardū: Wieszpats regi; jog Wieszpats ant jo miłaszirdingai atsizwelgė. Kone per 400 metu teip buwo wadintas: Wieszpats regės. Ant to kałno Dowidas pastatė altorių, o Salomonas bažnyczą; netoli isz ten² yra ir kałnas Kałwarijos, kur buwo nukryžiawotas Wieszpats Kristus.
3. *Naktyję.* Brėksztant. – *Izaoką.* 25. metu. Sara cza nepaminėta. Gal Abraomas jai nesakė, ką ketino daryti Izaokui.
4. *Iszwydo wietą isz tolo.* Isz kokios, Diewo duotos, žymės pažino tą kałną, kur turėjo Diewui apierawoti sunų.
5. *Pagrišzim jusump.* Nemelawo, sakydamas arba apie sawę wieną, arba³ dukšėdamas, jog Diewas sunų prikels isz numirusiu, kurio žodžai negali buti monais. Todel szw. Powiłas, Hebr. XI, 19, sako, jog Abraomas prieszais wilczai intikėjo wiltin, tarydamas, jog Diewas gali ir numirusius prikelti isz numirusiu.
6. *Ir uždėjo ant Izaoko.* Regi cza paweiksłą Kristaus, neszanczo sau kryžių ant Kałwarijos.
8. *Diewas apweizdės sau.* Nors dar nežinojo, kaip tai bus.
9. *Atėjo wieton.* Ant kałno Kałwarijos, kur paskum buwo Kristus nukryžiawotas. Kałnas Moriah, kur buwo Salomono bažnyczą, turėjo daugalį Kałwu, terp

¹ teipogi ← teipogi pagimdė ² netoli isz ten ← salimai ten ³ arba – r tais.

- kuriu buwo ir Kałwarija. – *Ir suriszęs Izaoką*. Abraomas pasakė jam Diewo liepimą, ir Izaokas noromis pasidawė.
11. *Abraomai, Abraomai*. Du kartu szaukia norėdamas suturėti szwentą karsztumą Abraomo, norėjusio iszpildyti Diewo walą. Teip szw. Auksaburnys ir Ambroziejus.
 12. *Nun pažinau*. Sako žmogiszkai, gerai pažįstas budamas isztyręs.
 13. *Awiną*. Atawestą Anioło kažin isz kur.
 14. *Ant kałno Wieszpats regės*. Toksai kałno wardas. Kiti skaito: *Wieszpats bus regėtas*, derindami Kristui, primusztam in kryžių ir wisu regėtam. Abraomas wietą tą praminė, *Wieszpats regi*; delto kad atsakė sunui: Diewas apweizdės sau, arba kaip iszgułdo kiti, regės. Sakydawo teipogi Ebrejai kaip priežodį: Ant kałno Wieszpats pamatys, teip sakydawo sieławartuose łaukdami padėjimo Diewo; lygiai kaip sakytu: Kaip susimylėjo Wieszpats Diewas ant Abraomo ant kałno, teip ir ant musu susimylės.
 16. *Per manę patį prisiegiu*. Delto kad neturėjo didesnio už sawę, Hier. XXII, 5: Patsai per sawę prisiegiu, sako Wieszpats.
 17. *Apturės wartus*. Yra tai sinekdocha, delto kad wartais wadinta miestai. Izraelitai pajėmė miestus Chanaanėnu, Pilistėnu, Amonitu i. k.
 18. *Ir bus pagirtos sėktėję tawo*. Wieszpatyje Kristuję, sakyta *sėktėję* ne *sėktėšę*, kaip iszgułdo szw. Powilas Gal. III. 16. Bet tiktai pagal kuno; nes kaipo Diewas yra be pradžos, nuo amžiu. Patsai sakosi (Ioan. VIII, 58): Už tiesa, užtiesa sakau jums: pirma neg Abraomas buwo, asz esmi.
 20. *Jog Melcha*. Szitie gimdymai paminėta del Rebekos¹ Izaokienės idant butu regima, jog Jokubas ir jo prowaikiai eina isz tėwo ir motynos² tos paczos giminės praboczu Abraomo.

Padėjimas XXIII.

Smertis ir kapas Saros.

1. O gyweno Sara szimtą dwideszimti septynelus metus.
2. Ir numirė miestę Arbee, kuris yra Hebron, zemėje Chanaan; ir atajo³ Abraomas werktu ir raudotu jos.
3. Ir atsikėlęs nuog weikało palaidojimo, bylojo sunumus⁴ Hetho, tarydamas:
4. Ateiwys esmi ir keleiwy pas jus: duokit mañ prawą kapu su jums, idant palaidocza numirėlį mano.
5. Atsakė sunūs Hetho, tarydami:
6. Kłausyk musu, pone, kunigaikszty Diewo esi pas mus: rinktiniuose kapuose musu palaidok numirėlį tawo: ir niekas tau užginti negalės, łaidoti jo kapę numirėlį tawo.

¹ Rebekos ← Rebekos Jokubienės ² motynos ← motinos isz ³ atajo – antroji a tais. ⁴ sunumus ← waikamus

7. Kėlėsi Abraomas, ir pasiklonojo žmonėms žemės, tai yra sunumus Hetho:
8. ir sakė jiems: Jei mėgia dusziai jūsu, idant palaidocza numirėlių mano, klauskit manęs, ir pritarkit už manę Ephronui sunui Seor,
9. idant duotu man olą dawai, kurią turi galę lauko sawo: pinigai kiek iszpuola perduos ją man poakim jūsu turėjiman kapo.
10. O gyweno Ephron terp sunu Hetho. Ir atsakė Ephron Abraomui wisiemus girdint, ineinantiems pro wartus miesto ano, kalbėdamas:
11. Neikiek nebus sziteip, pone mano, bet tu labiaus klausyk ką sakau: Łauką duodu tau, ir olą, esanczą jamę, prie sunumus žmoniu mano, palaidok numirėlių tawo.
12. Pasiklonojo Abraomas po akim žmoniu žemės.
13. Ir kalbėjo Ephronui aplink stowint žmonėms: Meldžu, paklausyk manęs: Duosiu pinigus ažu lauką: priimk juos, ir sziteip łaidosiu numirėlių mano jamę.
14. Ir atsakė Ephron:
15. Pone mano, klausyk manęs: Zemė, kurios geidi, werta keturiu szimtu siklu sidabro: szitoji yra brangybė terp manęs ir tawęs, bet kiekį yra tai? łaidok numirėlių tawo.
16. Iszgirdęs tai Abraomas, atswėrė pinigus, kuriu buwo Ephron geidęs, girdint sunumus Hetho, keturis szimtus siklu sidabro gerais pinigais wisotimais.
17. Ir patwirtintas yra laukas kitkart Ephrono, kuriamę buwo oła dawai, ties Mambre, teip patsai, kaip oła, ir wisi medžai jo wisuose krasztuose jo aplinkomis,
18. Abraomui turėti, regint sunumus Hetho, ir wisiemus ineinantiems pro wartus to miesto.
19. Ir sziteip palaidojo Abraomas Sarą moterį sawo oloję lauko dwaiłoję, ties Mambre, tai yra Hebron žemėje Chanaan. (Gen. XXXV, 27.)
20. Ir patwirtintas yra laukas, ir urwas, kuris buwo jamę, Abraomui turėti kapui nuog sunu Hetho.

Pareiszkinimai.

2. *Miestę Arbee.* Ebraiskai wadinasi tas miestas Kariath Arbe. – *Kuris yra Hebron.* Paskiaus pramintas Hebron. Tai cza arba perraszytojas pridėjo, arba Maizieszius prajautė dwasią pranaszystės. – *Atajo Abraomas.* Wieniems regisi, Sara numirusi nėsant Abraomo namė ir delto pasakyta atajo Abraomas; bet atajimas ebraiskai dažnai ženklina pradzą darbo, jėmimą ko dirbti. Arba: atajo wieton, kur gulėjo Saros kunas. – *Werktu ir raudotu jos.* Rauda ir werksmas Rasztę szwentamę kartais ženklina ceremonijas pakasynu. Act. VIII, 2.
3. *Sunumus Hetho.* Hethėnams.
4. *Ateiwys esmi.* Ebr. *gywentojas*; t. y. ilgai gywenau su moterimi mano pas jus; duokit gi jai ilšėties terp jusu, kurios neniekint gywos. – *Prową kapu.* Ebr.

- turėjimą kapo.* Nenori Saros kuno laidoti kapuose stabmeldžu, bet geidža sau skiriam wietos¹ kapams.
6. *Kunigaikštys Diewo esi.* Kunigaikštys didys. Teip ir auksztieji kañnai wadinasi kañnais Diewo. – *Rinktiniuose.* Paczuosę gražiuosę ir puikiuosę grabuosę musu. – *Ir niekas tau užginti negalės.* Nedrįs.
 7. *Pasikloniojo.* Nulenkę galwą žemyn.
 8. *Jei mėgia dusziai jusu.* T. y. jums.
 9. *Olą dwailą.* Kur yra du sujungimu wirszaus, ir dwi duobę apaczoję: wienas gal wyrams, kitas moterims.
 10. *Pro wartus.* Ties wartais miesto budawo turgus ir sudas.
 11. *Łauką duodu tau.* Dowanai. Nebuwo szwentapirkystės² delto kad wieta nebuwo szwęsta.
 13. *Meldžu, paklausyk manęs.* Budamas mañ teip mañonus.
 15. *Bet kiekig yra tai?* Tu turtingas ir asz, abu prietelai, nėra ko rupinties apie teip menkus pinigus.
 16. *Gerais pinigais wisotimais.* Ebr. *sidabro einanczo terp prekiotoju.* T. y. pinigai buwo labai geri ir wisur imami.
 20. *Ir patwirtintas yra laukas.* Pardutas Abraomui ant amžiu. Szw. Steponas Act. VII, 16, sako, jog Abraomas pirkęs lauką kapams nuo sunū Hemoro sunaus Sichom, taigi ne nuo Ephrono? Ephronas galėjo buti wyriausis sunus Hemoro ir parduoti tą lauką wardan sawo ir broļu; arba Hemoras turėjo du wardu, Hemor ir Seor, kaip cza pasakyta Gen. XIII, 8.

Padėjimas XXIV.

Zenybos Izaoko su Rebeką.

1. O buwo Abraomas senas, ir daugio dienu, ir Wieszpats ant wiso ko pałaimino jamui.
2. Ir tarė tarnui wyresniamui namu sawo, kuris waldė wisa ką turėjo: Padėk ranką tawo po strėną mano, (Gen. XLVII, 29.)
3. idant prisiegdincza³ tawę per Wieszpatį, Diewą dangaus ir žemės, idant ne-
imtumai moteries sunui mano isz dukteru Chananėnu, terp kuriu gywenu⁴:
4. bet waziuotumai žemėn ir gentijon mano, ir isz ten imtumai moterį sunui
mano Izaokui.
5. Atsakė tarnas: Jei moteriszė nenorės ateiti su manimi žemėn sziton, ar turiu
parwesti sunų tawo wieton, isz kurios tu iszejai?
6. Ir tarė Abraomas: Sergėkis idant kuomet nenuwestumai ten sunaus mano.
7. Wieszpats Diewas dangaus, kuris paėmė manę isz namu tėwo mano, ir isz

¹ wietos ← witos ² szwentapirkystės ← szentapirkystės ³ prisiegdincza ← prisigdincza

⁴ gywenu ← giwenu

žemēs užgimimo mano, kuris bylojo maņ, ir prisiegē maņ tarydamas: Sēklei tawo duosiu žemē szitā: patsai siųs Anioļā sawo prie tau, ir paimsi isz tenai moterī sunui mano,

8. O jei moteriszķē nenorēs sekti tawēs, nebusi surisztas prisiegā: tiktai sunaus mano negražink tenai. (Gen. XV. 18; XXVI, 3.)
9. Padējo tad tarnas rankā po strēnā Abraomo pono sawo, ir prisiegē jamui ant kalbos szitos.
10. Ir ēmē deszimtī kupranugariu¹ isz bandos pono sawo, ir nuejo, isz wisu gerybiu jo neszdamas su sawimi, ir iszjojēs nukako Mesopotamijon miestop Nachor.
- 11². Ir pastatēs kupranugarius³ už miesto ties szulniu wandenies⁴ wakarā, metē kuriamē moterys iszeina semtu wandenies kaļbējo:
12. Wieszpatie Diewe, pono mano Abraomo, pasitik, meldžu, manē szendiena, ir daryk miļaszirdystē su ponu mano Abraomu.
13. Sztai asz stowmi arti wersmēs wandenies, ir dukterys gywentojū szito miesto iszeis semtu wandenies.
14. Tai mergaitē, kuriai asz sakysiu: palenk wiedrā tawo, idant gercza, ir ana atsakys: Gerk, dar ir kupranugariamus⁵ tawo duosiu gerti: ji pati yra, kuriā pritaisei tarnui tawo Izaokui: ir per tatau suprasiu jog padarysi miļaszirdystē su ponu mano.
15. Dar nebuwo sawyję žodžu pabaigēs, ir sztai Rebeka iszenanti⁶, duktē Bathuelo, sunaus Melchos Nachorienēs brolienēs⁷ Abraomo, turēdama wiedrā ant peczu sawo;
16. mergaitē⁸ perdaug graži, ir merga skaiscausia, ir nepažinta wyro; o buwo nužengusi wersmēsp, ir pripylusi wiedrā, ir grīžo.
17. Ir pasitiko ją tarnas, ir tarē: Duok maņ szlakelī wandenies gerti wiedro tawo.
18. Kuri atsakē: Gerk pone mano. Ir graitai nukėlē wiedrā ant aļkunēs sawo, ir dawē jamui gerti.
19. Ir jamui atsigērus, pridējo: Dar ir kupranugariamus⁹ tawo pasemsiu wandenies, iki wisi atsigers.
20. Ir iszpyļusi wiedrā lowiuosna, wēl bēgo szulniop, semtu wandenies; ir pasisemdama wisiemus kupranugariamus¹⁰ dawē.
21. O jisai prisiziūrējo jai tylēdamas, norēdamas žinoti ar ļaimingā darē Wiesz-pats jo kelonē, ar ne.
22. O pagirdžus kupranugarius¹¹ iszēmē wyras ausiakabius aukso, swerianczus du siklu, ir tiek pat rankadabiu swarumo deszimties siklu.
23. Ir tarē jai: Kieno esi duktē? pasakyk maņ: yrag namuosē tēwo tawo wieta stowētī?

¹ kupranugariu ← werbludu ² 11 – antrasis 1 tais. ³ kupranugarius ← werbludus ⁴ wandenies ← wadenies ⁵ kupranugariamus ← werbludamus ⁶ iszenanti – klaid. iszeinanti ⁷ brolienēs ← brolētēs ⁸ mergaitē – m tais. ⁹ kupranugariamus ← werbludamus ¹⁰ kupranugariamus ← werbludamus ¹¹ kupranugarius ← werbludus

24. Kuri atsakė: Duktė esmi Bathuelo, sunaus Melchos, kurį pagimdė paczamai¹ Nachorui.
25. Ir pridurė, sakydama: Peļu teipogi ir szieno daug yra pas mus, ir wieta płati stowėti.
26. Pasilenkė žmogus, ir pasikloniojo Wieszpati,
27. sakydamas: Pagirtas Wieszpats Diewas pono mano Abraomo, kuris neatėmė miłaszirdystės ir tiesos tawo nuog pono mano, ir tiesumi kelu² atawedė manę namuosna brolo pono mano.
28. Tai bėgo mergaitė, ir pasakė namuose motynos sawo wisą ką yra girdėjusi.
29. O turėjo Rebeka brolių wardū Laban³, kuris skubindamas iszėjo pas žmogų, kur buwo wersmė.
30. Ir iszwydęs ausiakabius⁴ ir rankadabes⁵ seseries sawo, ir iszgirdęs wisus zodžus apsakanczos: Tai mañ kaľbėjo žmogus; atajo⁶ pas wyrą stowintį ties kupranugariais⁷, ir arti wersmės wandenies;
31. ir sakė jamui: Ineik, pagirtasys Wieszpaties: Ko stowi orę? pritaisiau namus, ir wieta kupranugariamus⁸.
32. Ir intwedė jį grįczon⁹; ir nudengė kupranugarius¹⁰, ir dawė peļu ir szieno, ir wandenies mazgoti kojams jo, ir wyrų pribuwusiu¹¹ su juomi.
33. Ir padėta buwo po akim jo duona. Kuris tarė: Newalgysiu, pakołei nepasakysiu byļu mano. Atsakė jamui: Sakyk.
34. O ānas: Tarnas, sako¹², esmi Abraomo,
35. ir Wieszpats pałaimino ļabai ponui mano, ir padidintas yra: ir dawė jamui awis ir jauczus, sidabrą ir aukšą, tarnus ir tarnaites, kupranugarius¹³ ir asiľus.
36. Ir pagimdė Sara motė pono mano sunų ponui mano senatuwėję sawo, ir dawė jamui wisa, ką buwo turėjęs.
37. Ir prisiegdino manę ponas mano, tarydamas: Neimsi moteries sunui mano isz dukteru Chananėnu, kuriu žemėję gywenu:
- 38¹⁴. bet eik namuosna tėwo mano, ir isz gentijos mano paimk moterį sunui mano.
- 39¹⁵. O asz atsakiau ponui mano: Ką jei nenorės moteriskė su manimi ateiti?
40. Wieszpats, sako, po kurio akim waikszczoju, siųs Aniołą sawo su tawimi, ir wes kelą tawo: ir paimsi moterį sunui mano isz gentijos mano, ir isz namu tėwo mano.
41. Nekaltas busi nuog keiksmo mano, kai nueisi pas gentis mano, ir neduos tau.
42. Priejau tad szendiena wersmėsp¹⁶ wandenies, ir tariau: Wieszpatie Diewe pono mano Abraomo, jei wedei kelą mano, kuriuomi nun waikszczoju,
43. sztai stowmi ties wersmę wandenies, ir merga, kuri iszeis semtu wandenies, iszgirs nuog manęs: Duok mañ szlakelį wandenies atsigerti isz wiedo tawo:

¹ paczamai – įtrp. ² kelu – / tais. ³ Laban ← Labaną ⁴ ausiakabius ← ausiakabus ⁵ rankadabes – es tais. ⁶ atajo – antroji a tais. ⁷ kupranugariais ← werbludais ⁸ kupranugariamus ← werbludamus ⁹ grįczion – g tais. ¹⁰ kupranugarius ← werbludus ¹¹ pribuwusiu ← pribusiu ¹² sako – a tais. ¹³ kupranugarius ← werbludus ¹⁴ 38 – 3 tais. ¹⁵ 39 – 3 tais. ¹⁶ wersmėsp – w tais.

44. ir sakys mañ: Ir tu gerk, ir kupranugariamus tawo pasemsiu: pati yra moteriskė kurią pritaisė Wieszpats sunui pono mano.
45. Mañ szitą tyłomis sau bewartant, pasirodė Rebeka ateinanti su wiedru, kuri neszė ant peczo: ir nužengė wersmėsp ir pasėmė wandenies. I sakau jai: Duok mañ benkiek atsigerti.
46. Kuri skubinà nukėlė wiedrą nuo peczo, ir tarė mañ: Ir tu gerk, ir kupranugarius tawo pagirdysiu: Atsigėriau, ir pagirdė kupranugarius.
47. Ir pakláusiau ją, ir sakiau: Kieno esi duktė? Kuri atsakė: Esmi duktė Bathuelo, sunaus Nachoro, kuri pagimdė jamui Melcha. Inkabinau tad ausiakabius padabinti weidui jos, ir rankadabes¹ užmowiau ant ranku jos.
48. Ir kniupszczas pasikłoniojau Wieszpati, garbindamas Wieszpatį Diewą pono mano Abraomo, kuris atawedė manę tiesumi kelu, imtu dukteries brolo pono mano sunui jo.
49. Togidel jei darote miłaszirdystę ir tiesą su ponu mano, pasakykit mañ: o jei kiteip norit, ir tai sakykit mañ, idant eicza desznėn, arba kairėn.
50. Ir atsakė Laban ir Bathuel: Nuog Wieszpaties iszejo kałbà: negalime be jo walos sakyti tau kitą ką.
51. Sztai Rebeka yra po akim tawo, imk ją, ir wažiuk, ir bunai moterimi sunaus pono tawo, kaip było Wieszpats.
52. Ką iszgirdęs tarnas Abraomo; sukniubęs pasikłoniojo iki žemei Wieszpati.
53. Ir iszėmęs indus sidabro ir aukso, ir rubus, dawė juos Rebekai downomis; brolamus teipogi jos ir motynai dawė downas.
54. Iszkėłus puotą, walgydami kartù ir gerdami, pasiliko ten. O atsikėłęs ryto kałbėjo: Iszlaiskit manę, idant eicza ponop sawo.
55. Atsakė brolai jos ir motyna: Tegul pabuna mergaitė nors deszimtį dienu pas mus, ir paskum wažiuos.
56. Ne ažuturėkit, sako, manęs, nes Wieszpats wedė kelą mano: łaiskit manę, idant kacza ponop mano.
57. Ir sakė: Paszaukim mergaitę, ir kłauskimes jos noro.
58. Ir atajus paszauktai, kłausėsi: Ar nori eiti su žmogumi szituo? Kuri taria: Eisiu.
59. Iszlaidė tad ją, ir auklę jos, ir tarną Abraomo, ir draugę jo,
60. melsdami łaimės seseriai sawo, ir sakydami: Sesuo musu esi, augk² tukstantin³ tukstanczu, ir tegul turi sėklė tawo wartus neprietelu sawo.
61. Tai Rebeka; ir mergaitės jos, ažusėdę ant kupranugariu, sekė vyrą; kursai skūbinas grįžo ponop sawo.
62. O tuo metu waiksztinėjo Izaokas kelù wedanczu⁴ szulniop, kurio wardas yra Gywo ir Reginczo; nes gyweno žemėje pietump; (Gen. XVI, 14.)
63. ir iszejęs buwo mąstytu łaukan jau wakarop dienos; ir pakėłęs akis iszwydo kupranugarius ateinant isz toło.

¹ rankadabes – e tais. ² augk ← augk in ³ tukstantin ← tukstantį ← tukstantis ⁴ wedanczu – u tais.

64. Rebeka teipogi, iszwydusi Izaoką, nusėdo nuog kupranugario,
65. ir tarė tarnui: Kas yra anasai žmogus kuris ateit per lauką pasitiktu musu? Ir sakė jai: Patsai yra ponas mano. Ana gi grait paėmusi wirszutini rubą apsidengė.
66. O tarnas wisa, ką buwo padaręs, apsakė Izaokui.
67. Kuris įwedė ją szėtron Saros motynos sawo, ir paėmė ją ažu moterį; ir teip labai ją mylėjo, jog skausmą, užtikusį isz smerties motynos¹ jo, apimaldė.

Pareiszkinimai.

1. *Ant wiso ko.* – Dievas pylė ant jo gausybę dowanu dwasiszku ir žemiszku.
2. *Padėk ranką tawo po strėną mano.* Strėna ir yszcza Rasztę szwentamę ženklina gimdymą. Ir cza Abraomas iszpažino tikėjimą, jog isz jo strėnos iszeiti ketino Mesijoszius, tikras ir amžinas Dievas.
3. *Idant prisiegdincza tawę.* Ebr.: idant tau liepcza po prisiegą.
4. *Zemėn.* Haranan, namuosna Nachoro brolo mano. – *Gentijon mano.* Garbinanczon tikrą Dievą ir bałwonus.
6. *Sergėkis.* Delto kad Dievas prowaikiams mano pažadėjo duoti Chanaan, o ne Mesopotamiją.
7. *Isz namu tėwo mano.* Isz Haran, kur numirė Thare. – *Isz zemės užgimimo mano.* Isz Ur Chaldejū. – *Aniotą sawo.* Ebrėnai teipogi tikėdawo jog Diewas² žmonėms duoda Aniołus sargus.
8. *O jei moteriszė nenorės.* Abraomas tikrai žinojo jog norės, bet atsako ant abejojimo tarno.
9. *Ant kalbos szitos.* Prisižadėjo kalbą szitą wiernai iszpildysis.
10. *Isz wisu gerybiu.* Geriausius daiktus isz kiekwienos gerybės. – *Miestop Nachor.* Haranop, kur gyweno Nachor, tołumo 7 arba 8. dienu kelo³ nuo Bersabee kur gyweno Abraomas.
11. *Moterys iszeina.* Wandenį semdawo anoję gadynėję moterys. Exod. II, 16.
12. *Pasitik.* Daryk idant pasitikcza ko noriu. 70. wers: *Daryk mań taimingą pasitikimą.*
13. *Sztai asz stowmi.* Neabejojo apie žadinį, tiktai nesitikėjo esąs wertas tos mylistos ispėjimo, kurią Dievas aprinko moterimi Izaokui. Negundža Diewo, bet jo inkwėptas paskiria sau ženklą, ir kas butu tamę ženklę nereiszku, paduoda⁴ tai ant Apweizdos Diewo. Zenklas priderėjo tarnui Abraomo, nes ženklino moteriszkę gerą, rupestingą, darbszczą, wiežlybą.
14. *Ji pati yra.* Meldžu, Wieszpatie, tegul teip daro ir sako paskirtoja Izaokui už moterį.
15. *Dar nebuwo sawyje.* Weizdėk kaip weikiai Diewas musu iszkłauso.
16. *Nepažinta wyro.* Skaisti ir nesugedusi ant kuno ir duszios.

¹ motynos – m tais. ² Diewas ← diewas ³ kelo – įtrp. ⁴ paduoda – pa tais.

21. *Prisiziūrėjo jai tylėdamas.* Netikėtai kokia ant pažiūros, bet ir jos gerumui, tarnawimui ir jau pripažino jog ji tiks ponui jo.
22. *Ausiakabius aukso, swerianczus du siklu.* Įveriamus ausysna. Du siklu mažuoju. Mažasys siklus, arba pusiasiklys, kartais wadinasi siklumi. Teip gi wienas ausiakabys sweria drachmą, kaip Ebraiskamę raszę ir 70-tu paraszyta. Siklus aukso wertas buwo arti triju rublu. – *Rankadabiu.* Grandelės užmaunamos moterims ant ranku, bransoletas¹.
27. *Milaszirdystės ir tiesos.* Dievas parodė milaszirdystę, žadėdamas; ir tiesą, iszpildydamas.
28. *Namuosę motynos sawo.* Toję dalyję namu, kur gyweno motyna su mergaitėmis. Rytu krasztuosę wiena dalis namu budawo wyrams, kita moterims.
31. *Pagirtasys Wieszpaties.* Mylimas Diewui.
32. *Nudengė.* Nujėmė daiktus.
33. *Pakołei nepasakysiu bytu mano.* Ko cza esmi atkakęs.
35. *Pałaimino łabai ponui mano.* Begał jį sukurė. – *Padidintas yra.* wers. 70-tu: paauksztintas yra.
41. *Nekaltas busi nuog keiksmo mano.* Pałaitas busi nuo prisiegos. Keiksmas budawo prisiegiant: Jei neiszpildysiu, tegul mañ Dievas teip ir teip padaro, ir prideda tą ir tą.
43. *Ir merga.* Ebraiskai *alma*, merga neįsizagusi², nekalta. *Betula* ženklina mergą nekalta ir nukałtusią. Rebeka wadinta betulą, ir delto pridėta: nepažinta wyro (XXIV, 16.).
47. *Inkabinau.* Dawiau, idant įsikabintu.
49. *Idant eicza desznėn arba kairėn.* Idant isz cza iszejęs kitur kur jieszkocza moteries Izaokui.
50. *Nuog Wieszpaties iszejo kałba.* Tokia wala Diewo.
51. *Yra po akim tawo.* Ataduodam Rebeką rankosna tawo. – *Kaip bytojo Wieszpat.* Kaip tau ženklų parodė sawo walą.
53. *Ir iszėmęs indus.* Ebrenai indais wadina daiktus moterims pasidabinti, indus kariones, indus muzikos i. k. ir kunai ir ju sąnariai teipogi indais wadinasi.
57. *Kłauskimes jos noro.* Ar pabuti dar, ar tuoj waziuot.
60. *Seseriai.* Giminei; nes ant puotos daug buwo sukwiesta giminiu, wadinamu pas Ebrėnus brolais. – *Augk tukstantin tukstanczu.* Tegul tau Dievas duoda daug waiku ir prowaikiu.
61. *Ir mergaitės jos.* Pasoginės, pagal papratimo anos gadynės. (Gen. XXIX, 24, 29.)
62. *Kelū.* Wers. 70-tu: pustynėje. Izaokas waiksztinėdawo nuoszalai mąstydamas ir mėsdamas. – *Szulniop.* Gen.³ XVI, 14.
63. *Mąstytu.* Mėlstusi. Nuoszalai mēsties gera, niekas nekluwa. Pustynėje mēsdawosi Maizieszius, Elijoszius, Elizeuszas, Jonas Kriksztytojas. Wieszpat Kristus mēlstusi lipdawo ant kałno.

¹ bransoletas – pirmoji s tais. ² neįsizagusi – į tais. ³ Gen. – įtrp.

64. *Nusėdo nuog kupranugario*. Sweikindama sukalbėtinį.
 65. *Wirszutinį rubą*. Ažuodangą¹ dengiančią galvą ir weidą moterų. 1. Cor. XI, 10.
 67. *Szėtron Saros*. Moterų gywentis skiriamas nuo vyrų. – *Motynos sawo*. Numirusios² prieš trejus metus.
 Alegoriskai: Abraomas čia ženklina Dievą Tėvą, Izaokas Kristų, Rebeką Bažnyčią ir kiekvieną dūsią wierną; tarnas, Apashtalus.

Padėjimas XXV.

Sunūs Abraomo isz Ceturos, smertis Abraomo ir Ismaelaus, gimimas Ezawo ir Jokubo.

1. Abraomas wedė kitą moterį wardū Ceturą; (1. Par. I, 32.)
2. Kuri pagimdė jamui Zamraną ir Ieksaną, ir Madaną³, ir Madianą, ir Iesboką, ir Sue.
3. Ieksan teipogi pagimdė Sabą ir Dudaną. Sunūs Dadano buwo Assurim, ir Latusim, ir Loomim.
4. Isz Madiano gi gimė Ephā, ir Opher, ir Henocho, ir Abida, ir Eldaa; wisi szitie sunūs Ceturos.
5. Ir dawė Abraomas wisa, ką buwo turėjęs, Izaokui;
6. O sunumus prieguļu dawė skalsiai downas, ir atskyrė juos nuog Izaoko sunaus sawo, patsai bebudamas gywas, rytu szaliesp.
7. O dienos gywenimo Abraomo buwo szimtas septynios deszimtyš penkeli metai.
8. Ir nukrypęs numirė senatuwėję gerojė, ir⁴ nukarszėjusio amžiaus, ir pilnas dienu; ir surinktas buwo žmoniump⁵ sawump⁶.
9. Ir palaidojo jį Izaokas ir Ismaelus sunūs jo olojė dwailojė, padėtojė lauķę Ephrono sunaus Seor Hetheno, ties Mambre,
10. kurią yra pirķęs nuog sunū Heth; ten palaidotas yra patsai; ir Sara motė jo.
11. Ir po jo mirimui pagyrė Diewas Izaoką sunų jo, gywenusį ties szulniu wadinamu Gywo ir Reginczo.
12. Szitie yra gimdymai Ismaelaus sunaus Abraomo, kurį jamui pagimdė Agar Egiptietė, tarnaitė Saros;
13. ir szitie wardai sunu jo prawardžuosę ir gimdymuose ju. Pirmagimys Ismaelaus Nabajoth, potom Cedar, ir Adbeel, ir Mabsam, (1. Par. I, 29.)
14. Masma teipogi, ir Duma, ir Massa,
15. Hadar, ir Thema, ir Jethur, ir Naphis, ir Cedma.
16. Szitie yra sunūs Ismaelaus: ir szitie wardai po pilis ir miestelus ju: dwilyka kunigaikszczu gentiju sawo.

¹ Ažuodangā – uo tais. ² Numirusios – m tais. ³ Madaną – antroji a tais. ⁴ ir – įtrp. ⁵ žmoniump – iu tais. ⁶ sawump – u tais.

17. Ir stojosi metai gywatos Ismaelaus szimtas trys deszimtys septyneli; ir pakrypęs numirė, ir pridėtas žmonėmus sawiemus.
18. O gyweno nuog Hewilla iki Sur, gulinczai Egiptop ineinantiemus Assirijon. Prie wisiemus brolamus sawo numirė.
19. Szitie teipogi yra gimdymai Izaoko sunaus Abraomo: Abraomas pagimdė Izaoką,
20. Kursai budamas keturiu deszimtu metu, wedė moterį Rebeką dukterį Bathuelo Sirijonies isz Mesopotamijos, seserį Labano.
21. Ir meldėsi Izaokas Wieszpati ažu moterį sawo, delto kad buwo bewaikė; kursai iszklaūsė jo, ir dawė prasidėjimą Rebekai.
22. Bet trankėsi yszczoję jos kudykiai; kuri tarė: Jei sziteip mań turėjo buti, kam bereikė prasidėti? Ir nuejo kłautusi Wieszpaties.
23. Kursai atsakydamas tarė: Dwi gimini yra yszczoję tawo, ir dweji žmonės isz piłwo tawo skirsis, ir žmonės pergalės žmones, ir wyresnys tarnaus jauniui. (Rom. IX, 10.)
24. Jau metas gimdymo buwo atajęs, ir sztai dwyni rasti yra yszczoję jos.
25. Kursai pirma iszejo; ruswas buwo ir wisas kaip oda płaukuotas; ir pramintas yra wardas jo Ezau. Wienamatom kitas iszeidamas, łeteną brolo turėjo ranką; ir delto praminė jį Iokubū. (Osee. XII, 3; Matth. I, 2.)
26. Szesziu deszimtu metu buwo Izaokas, kai gimė jamui kudykėlai.
27. Kuriemus užaugus stojosi Ezau wyras prisibojęs medžoti, ir žmogus artojas; o Iokubas wyras tikras gyweno szėtrosė.
28. Izaokas mylėjo Ezawą, delto kad isz medžoniu jo walgydawo; ir Rebeka mylėjo Iokubą.
29. O iszswirė Iokubas miltienę; kuriamui atajęs Ezau isz łauko nuwargęs,
30. tarė: Duok mań isz wirało szito rudo, delto kad łabai nuwargau, del tos priežasties praminta wardas jo Edom.
31. Kuriamui sakė Iokubas: Parduok mań pirmagimystę tawo.
32. Anas atsakė: Sztai mirsztu, ką mań padės pirmagimystė?
33. Tarė Iokubas: Tai prisiegt mań. Prisiegt jamui Ezau, ir pardawė pirmagimystę (Hebr. XII, 16.)
34. Ir teip paėmęs duoną ir lysziu walgtį, pawalgė, atsigėrė, ir nuejo, niekais laikydamas, jog pirmagimystę pardawė.

Pareiszkinimai.

1. *Wedė kitą moterį.* Sarai numirus ir Agarai iszejus o mažir numirus. Abraomui teip Diewas inkwėpė, prowaikiams jo įsiwaisyti terp giminiu. Turėjo tada amžiaus 137. metus. – *Cetura.* Turėjo buti Abraomo wergė kaip ir Agar; kiteip nebutu jos wadinę prieguł. (v. 6.). Agar ir Ismaelus ženklino žmones kuniszkus senamę sandarę; Cetura ir jos waikai, žmones kuniszkus naujamę sandarę, o įpaczai iszklydėlus isz tikėjimo, nors gimusius isz Kristaus per szwentą

Kriksztą, ir katalikams panaszius ant pažiuros, moksle, ceremonijose ir downose Diewo; wienok niekados nebusinczus tēwainiais mylistos ir gywenimo amžino, kaip Ceturos sunūs, gawę nuo tēwo downas, tēwainystės negawo. Ir kaip Žydams neprietais budawo prowaikiai Loto, Ezawo ir Ceturos, teip katalikams, iszklydėlai isz tikėjimo, downai girdamiesi tikėjimu ir mokslu Kristaus, labiaus neg kitas kas spaudža Bažnycą. (S. Aug. quaest. 5. in Genes.)

2. *Madianą*. Nuo kurio eina Madianitai.
5. *Wisa, ką turėjo*. Buwo tai dar nesizėnijus Izaokui; todel Eliezeras sakė (XXIV, 36.). Dawė jamui wisa, ką buwo turėjęs. Dabar gi regisi, jog tiktai downas patwirtino.
6. *Priegutū*. Agaros ir Ceturos, buwusiu tikromis moterimis ir¹ kaip wergės, po szlubui, priłaiistomis tiktai bendron łowon. Skiria jas nuo Saros, waldžusios wisais namais ir buwusios tēwainė. – *Atskyrė*. Idant nesirietu su Izaoku, ir neklutu² jam apimant wisą žemę Chanaan, nei užkrėstu prowaikiu Izaoko stabmeldystę ir kitomis nuodėmėmis. – *Rytu szaliesp*. Waikai Ceturos³ įsikurė Arabijoje uolotoje, rytump nuo Geraros ir Bersabejos, kur tadą, gyweno Abraomas. Rasztas szwentas ir wadina juos sunumis rytu.
8. *Nukrypęs*. Mirė ne isz ligos bet isz senatuwės. – *Nukarszėjusio amžiaus*. Pilnas amžiaus ir nuopėnu, turėdamas 175. m. – *Pilnas dienu*. Sotus gywatos, patroszkės atsilaidimo. – *Ir surinktas žmoniump sawump*. Ebraizmas. Žodžai Rasztoszw.: Pridėtas žmonėmus sawo, prigłautas tēwamus sawo, ženklina dwi pasłapti: wieną jog duszia nemirsztą nei Abraomo nei kitu žmoniu, kuriems pridėtas Abraomas. Kitą, jog po smerczai duszios gywena ne skiriam, bet wisos draug, arba dangujė, arba pragarynėjė. Nes kas tiktai mirszta, tuoj głaudžasi in sawus žmones, arba piktus, arba gerus. (Theodoret. quaest. 109. in Genes.)
11. *Ties szulniu wadinamu Gywo ir Reginczo*. Szulnys tasai buwo Bersabėjejė, widuryjė pustynės⁴ to wardo, kuriojė kłaidojo Agar. (Gen. XVI, 14.)
13. *Cedar*. Cedarėnai Arabai ir ju szėtros ne kartą paminėta Rasztę szwentamę.
14. *Duma*. Iszto: *naszta Dumos*. Is. XXI, 11: Yra tai Idumejai, arba žmonės greczum su jais.
15. *Thema*. Nuo jo praminta miestas Theman pietump Idumejos; jos karalus Eliphas prietelus Jobo.
17. *Pakrypęs*. Mirė isz senumo, kaip ir jo tēwas. – *Ir pridėtas*. Isz to Ebrejai nutuokė jo pakutą ir iszganymą.
18. *Nuog Hewilla*. Paminėta Gen. II. 11. – *Prie wisiemus brolamus sawo numirė*. Prie gywai⁵ gėlwai sunū Ceturos ir Izaoko.
22. *Jei sziteip mań turėjo buti*. Jei mań reiks iszsimesti, ir su waikais numirti: to bijojosi Rebeka. – *Ir nuejo kłautusi Wieszpaties*. Wieni sako, nuejusi pas altorių

¹ ir ← ir po ² neklutu – antroji u tais. ³ Ceturos ← Ceturos apiėmė ⁴ pustybės – p tais. ⁵ gywai ← gywai ju

- namė ir ten mėldusis, ir gawusi atsakymą nuo Anioło. Kiti gi, jog nuejusi ant kaľno Moriah klaustusi kunigo Melchisedecho, tebebuwusio gywo.
23. *Dwi gimini*. Du sunu, businczu protėwiais dwieju giminiu: Zydu ir Idumeju, nesutinkanczu terp sawės. – *Wyresnys tar-naus jauniui*. Idumejai priklausys Zydams.
25. *Wisas... pľaukuotas*. Pľaukais apžėľęs kone ant wiso kuno. Isz to wadinamas ir *Seir*, t. j. pľaukuotas. – *Ezau*. T. y. *padarytas piľnai*, delto kad pľaukuotais tam-pa žmonės piľno amžiaus. Wadinamas ir *Edom* (v. 30.), t. y. rudas, rauswas, nuo rauswumo lysziu. – *Wienamatom*. Tuoj, weikiai, kaip bėgdami lenktyniu, katram teks pirmagimystė. – *Jokubas*. Tykās; jog buwo įsitwėręs už ľetenos brolo¹, idant negimtu pirma jo.
27. *Artojas*. wers. 70-tu: ľaukinys, mėgiās ľauką ir miszką. – *Tikras*. wers. 70-tu: be mėlų, tikras; ebraisk. tobulas ir teisingas. – *Gywenų szėtrošė*. Retą kadą einās isz namu, ne medžawiszius, kaip Ezau, bet namu darbais užsijėmęs. Chald. jog buwo *tarnù namu mokšto*, t. y. kľausytoju yszminties. Isz to regima kaip senai jau buta mokslinczu pas Ebrejus. Noturai tu dwieju brolo pritinka ju gywenimui: Jokubas geras, kaipo piemuo; Ezawas kietas, kaipo medžawiszius.
28. *Izaokas myľėjo Ezawą*. Kaipo pirmagimi. – *Rebeka muľėjo Jokubą*. Delto kad regėjo geresnį ir swėlnesnį pasiėlgimą, ir kad jam Diewo buwo žadėta wirszus ant Ezawo (v. 23.).
29. *Miltienė*. Isz lysziu Egipto, kaip sako Szw. Augustinas (in Ps. IV.).
30. *Duok mań*. Ebr: Apkrėsk mane, pripildyk mane szituomi rauswuojų. Žodžai ryjuno nenusiturinczo. Wadina rauswuojų del rauswumo lysziu, arba kokio ažudaralo.
31. *Pirmagimystę tawo*. Pirmagimystei tadą prigulėdawo: 1, Aukztesnė wieta prie staľui (Gen. XLII, 33.); 2. Wyresnybė ant brolo ir wisa tėwo waldža pereidawo ant jo, teip jog jam kľoniodawosi, wadindami jį ponù (Gen. XXVII, 29), kaip Jokubas wadino Ezawą (XXXII, AXXX.III. Gen.); 3. Dalyjant² tėwiszkę jam budawo dwi dali, kitiems po wieną; 4. Tėwas mirdamas įpaczai jį girdamas ľaimindawo; 5. pirmagimiai budawo kunigais szejmynos³, ir turėdawo tam įpaczus rėdykľus. – Parduodamas pirmagimystę Ezawas nusidėjo niekais wersdamas szwentenybes, o gal dar ir szwentapirkystės, parduodamas kunigystę. O Jokubas nenusidėjo, delto kad norėjo nusipirkti pirmagimystę kaipo gerybę ľaikinę ir parduotiną, kaip ukė kuriai yra priwaľu turėti jus patronatus. Nenukalto neteisybės, delto kad nusipirko ažu menką daiktą, nuo to kursai pats sawaimi pardawė. Prie tam dar Jokubas žinojo nuo motynos, jog toji pirmagimystė yra jam paskirta.
32. *Sztai mirsztu*. Apsirijimą pridengė reikalų.
33. *Tai prisieėk mań*. Jog mań ataduodi pirmagimystę su wisomis jos prowomis.

¹ brolo ← brolo, nenorėdamas ² Dalyjant ← Dalijant ³ szejmynos ← szejminos

34. *Ir nuego niekais taikydamas.* Auksztindamas pilvą labiaus ažu dorą, walgi ažu szłowę, apsirymą ažu pałaiminimą, o dar galėjo ketinties jau tadą pasiłaikyti per sylį, ką buwo pardawęs.

Padėjimas XXVI.

Įsikurimas Izaoko Gerarojė, panaujinimas žadinio duoto Abraomui ir sandaras jo su Abimelechu.

1. O kilus badui ant žemės, po anamui nederėjimui jawu, kuris buwo atsitikęs dienosę Abraomo, nuego Izaokas pas Abimelechą karalu Palestinėnu Geraron,
2. Ir pasirodė jamui Wieszpats, ir tarė: Nenužengk Egiptan, bet išsėkis žemėje kurią pasakysiu tau.
3. Ir kelauk po ją, ir busiu su tawimi, ir pagirsiu tawę: nes tau ir sėklei tawo duosiu wisas szalis szitas, iszpildydamas prisiegą, ką esmi žadėjęs Abraomui tėwui tawo. (Gen. XV, 18.)
4. Ir padauginsiu sėklę tawo kaip žwaizdes dangaus: ir duosiu prowaikiamus tawo wisas szalis szitas: ir bus pagirtos sėklėję tawo wisos giminės žemės, (Gen. XXII, 18; XXVIII, 14.)
5. delto kad paklaūsė Abraomas balso mano; ir sergėjo prisakymus ir liepimus mano, ir ceremonijas ir zokonus užlaikė.
6. Pasiliko tadą Izaokas Gerarojė.
7. Kuris klausiamas nuog wyru wietos anos apie moterį sawo, atsakė: Sesuo mano yra; nes buwo bijoję iszpazinti jog jamui buwo pririszta moterystė, tarydamas sau idant kartais neužmusztu jo del jos gražumo. (Gen. XX, 11.)
8. Ir praejus daugalui dienu, ir jamui ten begywenant, pasižiurėjęs Abimelech, karalus Palestinėnu pro langą, iszwydo jį juokuojant su Rebeką moterimi sawo.
9. Ir pasiwadinęs jį, tarė: Regima yra jog moterimi tawo yra: kam pamelawai ji esanti seserimi tawo? Atsakė: Bijojausi idant nemircza del jos.
10. Ir tarė Abimelech: Kodel apgawai mus? galėjo susigulti kuris norint isz žmoni su moterimi tawo, ir butumai ažuwedęs ant musu didį nusidėjimą.
11. Ir prisakė wisiemus žmonėmus, tarydamas: Kas dasilytėtu moteries žmogaus szito, smertimi numirs.
12. O sėjo Izaokas žemėje anoję ir rado tais paczais metais szimtatiek; ir pałaimino jamui Wieszpats.
13. Ir prałobo žmogus, ir ejo daugyn ir didyn, pakołei tapo labai didžu.
14. Turėjo teipogi pulkus awiu ir galwiju, ir szejmynos daugybę. Togidel pa-wydedami jamui Palestinėnai,
15. wisus szulnius, kuriuos buwo iszkasę tarnai tėwo jo Abraomo, anuo metu ažuwertė pripildami žemiu;

16. teip¹ labai, jog pats Abimelech sakė Izaokui: Atsitrauk nuog musu, nes daug galingesniu tapai ažu mus.
17. Ir jisai atsitraukdamas, idant eitu upelop² Geraros, ir ten gywentu;
18. Wël iszkasė kitus szulnius, kuriuos buwo iszkasė tarnai tėwo jo Abraomo; ir kuriuos, jamui numirus pirmiaus buwo ažuwertė Philisthiim; ir wadino juos tais paczais wardais, kuriais pirmiaus tėwas buwo wadinęs.
19. Ir kasė upelyje, ir rado wandenį gywą.
20. Bet ir ten barnis buwo piemenu Geraros priesz piemenis Izaoko, sakanczu: Musu yra wanduo: togidel wardą szulnio, isz to kas buwo atsilikę, praminė Apmelawimu.
21. O iszkasė ir kitą; ir ažu jį teipogi rėjosi, ir praminė jį³ prieszinystę.
22. Atsitraukęs isz ten iszkasė kitą szulnį, ažu kurį nebeniowėsi, tai praminė wardą jo Płatybė, tarydamas: Nun praplatino mus Wieszpats, ir augino ant žemės.
23. O ažužengė isz anos wietos Bersabeon,
24. kur pasirodė jamui Wieszpats tanpaczannakt, tarydamas: Asz esmi Diewas Abraomo tėwo tawo: nebijokis; nes asz esmi su tawimi; palaiminsiu tau, ir padauginsiu sėklę tawo del tarno mano Abraomo.
25. Tai pastatė ten altorių; ir szaukdamas wardo Wieszpacies, isztiesė szėtrą; ir įsakė tarnamus sawo, idant kastu szulnį.
26. Kurion⁴ wieton atajus⁵ isz Geraros Abimelechui⁶ ir Ochozathui prietelui⁷ jo, ir Phikolui⁸ wadui⁹ kareiwiu,
27. bytojo jiemus Izaokas: Ko atajot pas manę, žmogų kurio neapkenczat, ir iszwarėt nuog sawęs?
28. Kurie atsakė: Regėjome jog su tawimi yra Wieszpats, ir delto mes tarėm: Bunai prisiega terp musu, ir darykim sandarą,
29. idant nedarytumai mumus nieko pikto, kaip ir mes tawo nieko nelietėm, nei darėm kas tawę žėistu: bet su pakaijumi iszlaidėm padaugintą palaiminimu Wieszpacies.
30. Iszkėlė tad jiemus pietus, ir pawalgę ir atsigėrė,
31. atsikėlė ryto, prisiegė wienas kitamui; ir atlaidė juos Izaokas pakaingai wieton ju.
32. O sztai atajo toję paczoję dienoję tarnai Izaoko duodami jamui žinią apie szulnį, kurį buwo iszkasė, ir sakydami. Radom wandenį.
33. Isz to praminė jį Skalsą; ir wardas miestui duotas buwo Bersabee, po sziai dieniai.
34. O Ezau turėdamas keturias deszimtis metu wedė moteris, Judith dukterį Beerį Hethejo, ir Basemath dukterį Elon tos paczos wietos.
35. Kuriedwi abidwi yra apmaudusi szirdį Izaoko ir Rebekos. (Gen. XXVII, 46.)

¹ teip – t tais. ² upelop – u tais. ³ jį ← jį neprietelystę ⁴ Kurion – u tais. ⁵ atajus ← atajęs

⁶ Abimelechui ← Abimelech ⁷ prietelui ← prietelus ⁸ Phikolui ← Phikol ⁹ wadai – i tais.

Pareiszkinimai

1. *Ant žemės. Chanaan, kur gyveno. – Po anamui. Nederėjimui*¹ *jawu* (Gen. XII, 10.). – *Pas Abimelechą. Nebe tasai, apie kurį buwo XXI, bet gal jo sunus. Tikėtina yra, jog Geraros karalai wadindawosi Abimelechais, kaip Egipto Paraonais. Abimelech ženklina tėwas mano karalus, delto kad karalai turi buti tėwais sawo padonu ir tėwynės.*
2. *Nenužengk Egiptan.* Kam užginta² buwo Izaokui eiti tenai, kur buwo nuejės jo tėwas Abraomas? Ar kad Egiptėnams buwo reikalingas, idant iszgirstu mokslą tikrosios Religijos; o dabar³ jiems to neberekė? Ar kad norėjo Diewas parodyti, jog wargę ir badę gali patsai apweizdėti ju reikalus? – *Kurią pasakysiu tau. Nes dar nebuwo atajęs Geraron.*
3. *Ir kelauk po ją.* Kaip pakeleiwyw gywenk joę koki meta.
5. *Paklaūsė balso mano.* Mano liepimo apierawoti sunų. – *Ceremonijas.* Abraomas užlaikė ceremonijas Religijos, ir sawosias, kaip apipiaustymą, ir bendrosias wisiems, kurias Diewas buwo įsakęs zokonę prigimimo, ir kuriomis norėjo buti pagarbintas; nes zokonas prigimimo, teipaja kaip ir zokonas Maižiesziaus, ir Kristaus, turėjo sawas ceremonijas, sawas szwentenybes ir Sakramentus.
7. *Sesuo mano.* Giminaite mano: iszteisintinas kaip ir jo tėwas (Gen. XX.)
8. *Juokuojant.* Apsieinant sau drąsiaus su sawo moterimi, neg swarieji wyrai apsieina su swetimomis.
9. *Pamelawai.* Abimelechui regėjosi jog buwo melas, nežinant apie ju gentystę.
10. *Didį nusidėjimą.* Sunkią kaltybę, arba skaudžą koronę.
11. *Kas dasilytėtu.* Ebr.: Kas paliestu szitą wyrą ir jo moterį. Paliestu ženklina: blogai darytu. – *Smertimi numirs.* Ir zokonę Maižiesziaus smerties koronę buwo paskirta swetmoteriams.
12. *Sėjo. Žemėn nesawon, bet pasamdyton. – Ir pašaimino jamui Wieszpats.* Pašaiminęs buwo.
16. *Atsitrauk nuog musu.* Teip kitados Atenosę iszwarydawo gywentojus, kuriu galybės budawo baisu kitiems. (Arist. I. 3. Polilicor. v. 9.)
17. *Ir jisai atsitraukdamas.* Izaokas atsitraukė nuo dwaro Abimelecho ir ejo upelop itt.
18. *Kuriuos buwo iszkasę.* Atakasė senuosius szulnius ir iszkuopė, nekasdamas nauju, delto 1. jog žinojo ten rasis wandenies kelą; 2. lengwesnys darbas ir ne tiek daras apmaudo; 3. Po teisybei galėjo laimėti darbais tėwo, ir niekas jo užtat negalėjo apskusti; ir 4, minėdamas tėwą, delto ir wadino juos tais paczais wardais.
19. *Upelyję.* Wers. 70-tu: slėnyję; kuriuomi tekėjo upelys; arba iszdžuwusioję wagoję upelo. – *Wandenį gywą.* Wersmę nuołat tryksztancą.

¹ Nederėjimui ← Nederėjimas ² užginta – g tais. ³ dabar – b tais.

20. *Musu yra*. Del to kad jį iszkaset ant musu žemės. Buwo tai neteisybė delto kad jie buwo dawę walą kasti. – *Apmetawimu*, t. y. neteisybė.
21. *Prieszynstę*. Regima buwo ju neapikanta¹ isz daugalo kriwidu.
22. *Platybė*. Ebr.: platybės. Lig sakytu szisai szulnys duos gausybę wandenies mums ir galwijams be pawydėjimo ir kluczu isz szalies Gerarėnu. – *Praplatinamus Wieszpats*. Metafora imta nuo tu, kurie budami sukimszti angsztumon, bežiurint lieka pałaiesti. Teip Ps. IV, 1: Suspaudimą praplatinai mań.
23. *Isz anos wietos*. Kur buwo iszkasęs szitą paskutinį szulnį. – *Bersabeon*. Praejuš badui, wėl pagrįžo tenai isz kur buwo iszejęš del neužderėjimo jawu.
24. *Diewas Abraomo*. Asz esmi tasai Diewas tikras, kuris cza padariau sandarą su tawo tėwu. Arba: Nors mano yra wisi sutwėrimai, wisgi wienas Abraomas mań yra wertesnys už wisus kitus: ir džiaugiuosi galėdamas wadinties Diewu Abraomo.
25. *Isztiesė szetrą*². Ketindamas ten gywenti. – *Idant kastu szulnį*. Idant iszkuoptu szulnį Abraomo kitados iszkastą sziosę wietosę.
26. *Atajus*. Prasižwalgytu, begatawi kauties su Izaoku jei butu jį radę siłpną, ir daryti su juomi sandarą, jei rastu jį už sawę stipresnį.
27. *Kurie neapkenczat*. Parodėt weikałais sawo, jog jo nemylit.
29. *Nei darėm kas tawę žėistu*. Netiesa tai. Nes su ju žinią piemenys neteisingai neprilaisdawo tarnu Izaoko int szulnius.
31. *Atsikėtę ryto*. Priwengdami eiskios prisiegos, prisiege blaiwi ir ant tuszczos.
33. *Skalsą*. Ebr.: *Sotimi*. Isz szito szulnio wandenies pakaks.
34. *Wedė moteris*. Zenybas tas darė Ezawas prieszais walai gimdytoju.
35. *Apmaudusi*. Pałaištuwystę, isztwirimū ir stabmeldystę.

Padėjimas XXVII.

Pałaiminimas pirmagimystės duota Jokubui, ir pyktys Ezawo priesz brolių.

1. O paseno Izaokas, ir aptemo akys jo, ir nebegalėjo regėti; ir pasiszaukė Ezawą sunų sawo wyresnį, ir tarė jamui: Sunau mano! Kursai atsakė: Esmi.
2. Kuriamui tėwas: Regi, sako, jog pasenėjau, ir nežinau dienos smerties mano.
3. Imk ginkłus tawo, szaudykłu indėtuwę, ir kilpiną, ir iszeik oran: ir sumedžojęs ką,
4. padaryk mań walgi, kaip žinai jog noriu, ir atneszk, idant walgycza; ir pałaimintu tau duszia mano pirma neg numirsiu.
5. Ką iszgirdusi Rebeka, ir anamui iszejus łaukan, iszpildytu liepimo tėwo,
6. tarė sunui sawo Jokubui: Girdėjau tėwą tawo byłant su Ezawu broļu tawo, ir sakant jamui:

¹ neapikanta ← neapikanta ² szetrą – padėjim. szetrą

7. Atneszk mań isz medžonės tawo, ir padaryk walgius, idant walgycza, ir pašaimincza tau po akim Wieszpaties pirma neg numirsiu.
8. Nun tad sunau mano, pritark sumanymamus mano:
9. ir nuejės galwijump, atneszk mań du ozių geriausiu, idant isz ju padarycza walgius tėwui tawo, kuriuos mėgdamas walgo:
10. kuriuos intneszus, ir jamui pawalgius, laiminie tawę pirma neg numirs.
11. Kuriai jisai atsakė: Zinai jog Ezau brolys mano yra žmogus plaukais apžėlęs, o asz plikas:
12. jei dasilytės manės tėwas mano, ir pajus, bijausi idant nepamisyty jog asz norėjau jo apjuokti, ir neužsitraukcza ant sawęs prakeikimo ažu pašaiminimą.
13. Kuriamui motyna: Ant manės, sako, bunai prakeikimas szitas, sunau mano: tiktai klausyk balso mano, ir nuejės atneszk ką sakiau.
14. Nuėjo, ir ataneszė, ir dawė motynai. Pritaisė ji walgius, kaip žinojo jog mėgia jo tėwas.
15. Ir rubais Ezawo labai gerais, kuriuos pas sawę turėjo namė, apwiłko ji:
16. ir odelėmis¹ ozių apwyniojo rankas, ir kaklo nuogumą apidengė.
17. Ir dawė walgi, ir duonas, kurias buwo iszkepusi, padawė.
18. Kuriuos įneszės, tarė: Tėwe mano! O jisai atsakė: Girdžu. Kas esi tu Sunau mano?
19. Ir tarė Jokubas: Asz esmi pirmagimys tawo Ezau: padariau kaip² įsakei mań: Kelkis, sėskis, ir walgyk isz medžonės mano, idant pašaimintu mań duszia tawo.
20. Ir wėl Izaokas sunui sawo: Kaip, sako, teip weikiai galėjai rasti³ sunau mano? Kuris atsakė: Wala Diewo buwo idant weikiai patiktu manę ko norėjau.
21. Ir tarė Izaokas: Eik szen, idant dasilytėcza tawęs, sunau mano, ir pamėgincza ar tu esi sunus mano Ezau, ar ne.
22. Priejo ānas pas tėwą, ir paczupinėjės ji, tarė Izaokas: Bāsas tieg, bāsas Jokubo yra: bet rankos, rankos yra Ezawo.
23. Ir nepažino jo, delto kad plaukuotos rankos panaszumą wyresnio buwo iszreiszkę. Taigi laimindamas jamui,
24. sako: Tug esi sunus mano Ezau? Atsakė: Asz esmi.
25. O jisai: Atneszk mań, sako, walgius isz medžonės tawo, sunau mano, idant laimintu tau duszia mano. Kuriuos⁴ atanesztus suwalgius, padawė jamui teipogi wyno; kurio atsigėręs,
26. tarė jamui: Eiksz manėsp, ir pabuczuok manę; sunau mano.
27. Priejo, ir pabuczawo ji. Ir kaip tiktai pajuto kwėpėjimą jo rubu, laimindamas jamui, tarė: Sztai kwapas sunaus mano, kaip kwapas ļauko pilno, kuriamui pašaimino Wieszpatis.
28. Duokig tau Diewas isz rasos dangaus, ir isz riebumo žemės skałsą jawu ir wyno.

¹ odelėmis ← odelės ² kaip ← kas ³ rasti – i tais. ⁴ Kuriuos ← Kuriuos suwalgius

29. Ir tarnaujė tau giminės, ir kloniojys¹ tau gentijos: buk ponu broļu tawo, ir tegul pasilenkia priesz tawę sunūs motynos tawo. Kas keiks tawę, bunai jisai prakeiktas: ir kas girs tawę, prisipildy pagyrimu.
30. Vos Izaokas buwo pabaigęs bylą, ir iszejus Jokubui oran, atajo Ezau,
31. ir wirtus isz medžonės walgius įneszė tėwui, sakydamas: Kelkis, tėwe mano, ir walgyk isz medžonės sunaus tawo: idant laimintu mañ duszia tawo.
32. Ir tarė jamui Izaokas: Nes kasgi esi tu? Kuris atsakė: Asz esmi sunus tawo pirmagimys Ezau.
33. Nusigando Izaokas stebėjimu didžu, ir labiaus neg tikėtina yra, dywydamosi, tarė: Kas gi yra anasai, kuris senai ataneszė mañ sugautą medžonę, ir walgiau isz wisu pirma neg tu atajai? ir pałaiminau jamui, ir bus pałaimintas.
34. Iszgirdęs Ezau bylas tėwo, sustugo didžu bałsu, ir susikrimtęs, tarė: Pałaimink teipogi ir mañ, tėwe mano.
35. Kuris tarė: Atajo bendragimys tawo priwiltinai ir paėmė pałaiminimą tawo.
36. O anasai pridurė: Gerai praminta yra wardas jo Jokubas: nes apgawo manę sztai antrą kartą: pirmagimystę mano pirma paėmė, ir nun antruokart pawogė pałaiminimą mano. Ir wėl tėwui: Begne palikai, sako, ir mañ pałaiminimo? (Gen. XXV, 32.)
37. Atsakė Izaokas: Ponu tawo ji pastaczau, ir wisus brolus jo wergijon jamui pajungiau: jawais ir wynu patwirtinau ji: ir tau po wisam² sziamui, sunau mano, ką daugiaus darysiu? (Hebr. XII, 17.)
38. Kuriamui Ezau: Argi wieną, sako, tiktai teturi pałaiminimą, tėwe? Mañ teipogi, meldžu, pałaimink. Ir jamui labai raudant ir werkiant,
39. sugriudęs Izaokas, tarė jamui: Riebumę žemės, ir rasoję dangaus isz wirszaus, (Hebr. XI, 20.)
40. bus pałaiminimas tawo. Gywensi kaławijù, ir brołui tawo wėrgausi: ir atais laikas, kadą nusikratysi ir atsiriszi jungą jo nuog sprando tawo.
41. Neapkęsdawo tad wisados Ezau Jokubo ažu pałaiminimą kuriuomi buwo jamui laiminęs tėwas; ir tarėsi szirdyję sawo: Ateis dienos apraudojimo tėwo mano, ir aзумusziu Jokubą brołi mano.
42. Pasakyta tai Rebekai: kuri pasiuntusi ir pasiszaukusi Jokubą sunų sawo, tarė jamui: Sztai Ezau brolys tawo kerszyjasi, tawę aзумushti.
43. Nunai tad, sunau mano, klausyk bałso mano, ir atsikėlęs bėgk Labanop brołop mano Haranan: (Abd. III³.)
44. ir pagywenk su juomi nedaug dienu, pakołei aptilks pasiutimas brolo tawo,
45. ir nustos pyktys jo, ir aзумirsz to ką padarei jamui: potam pasiųsiu ir atwesi tawę isz ten sziczon. Kam pristigsiu abieju sunu wienoję dienoję? (Gen. XXVI, 35.)
46. Ir tarė Rebeka Izaokui: Nusibodo mañ gywenimas mano del dukteru Hetho: jei ims Jokubas moterį isz gentijos szitos žemės, nebenoriu gywa buti.

¹ kloniojys ← klonojys ² wisam – įtrp. ³ III – tais.

Pareiszkini mai.

1. *O paseno Izaokas.* Nes jau turėjo 137. metus, nors dar gyveno potam 43. metus ir mirė turėdamas 180. metu. – *Aptemo akys jo.* Nebuwo wisiszka akłas, bet menkai teregėjo isz senatuwės ir tankiu ligu. (I. Aug. c. 16¹. De civit. Dei c. 30.)
4. *Kaip žinai jog noriu.* Jog gardžai jį² walgau. – *Ar palaimintų tau duszia mano.* O asz tau laiminsiu; arba laiminsiu isz tikros szirdies.
7. *Po akim Wieszpaties.* Su walą ir patwirtinimu Wieszpaties.
12. *Apjuokti.* wers. 70-tu: paniekinti senatuwę ir aklybę. – *Prakeikimo.* Kaip atsitiko Chamui apjuokiant sawo tēwą.
13. *Ant manęs bunai.* Nesibijok, asz apsiimu jog wisa bus gerai.
14. *Ataneszė.* Du ožiu, gardumoms isz ju imti walgiui.
15. *Rubais... labai gerais.* Wers. 70: gražiais; Rebeka laikė juos skrynioję terp kwėpaļu; kaip regima isz v. 27. Zydai sako tie rubai buwę kunigiszki, apieroms apierawoti. Aleg. Rubai Ezawo ženklina Kristaus žmogystę; ožiu odelės, griekus žmoniu, kuriuos Kristus prisijėmė idant sunaikintu.
19. *Asz esmi pirmagimys tawo.* Jokubas iszteisintinas nuo melo, turėdamas jei ne asabą tai prowas, Ezawo jam parduotas. (Gen. XXV. 34.); todel jam prigulėjo ir tēwainystė pirmagimio ir palaiminimas. Teip Kristus pasakė apie Joną Kriksztytoją (Matt. XI), jog esąs Elijosziumi, ne pagal asabos, bet weikalo. (I. Aug. C. 16. de Civit. c. 30 et lib. de Mendacio. 2); Tinkasi ir Szwentiems buti neiszteisintiniais isz melo, del to kad ir gerasys kartais suklumpa. Wisgi melas ar szioks, ar toks, esti grieku.
23. *Tai laimindamas.* Norėdamas tuoj laiminti, tarė itt.
26. *Pabuczuok manę.* Ebr. mań; t. y. ranka, ar petį.
27. *Kwėpėjimą jo rubu.* Isz tolo jo nejuto. – *Łauko pītno.* Waisiu ir žolynu.
28. *Isz rasos dangaus, ir isz riebumo žemės.* Duok tau Diewe žemę trąszia, dažnai rasą dangaus, gausybę jawu ir wynu, t. y. wisu daiktu walgiui ir gėrimui.
29. *Tarnaujė tau giminės.* Iszspildė tai karalaujant Dowidui, Salomonui ir Machabeuszams, duoklinikais tapo Idumėnai, Pilistinai, Moabitai i. k. – *Kłoniojys tau gentijos.* Prowaikiai Ezawo ir Izmaelaus. – *Buk ponu brolu tawo.* Netiktai juos ažejęs, bet ir del pirmagimystės. – *Kas keiks tawę itt.* Diewas bus tawo apgynėjum; tawo prietelus ir neprietelus laikydamas sawais.
33. *Nusigando Izaokas.* Wers. 70-tu, sako, Izaokas buwęs dwasios pagautas labai; tadą jam Diewas apreiszkęs ir apgawimą Jokubo, ir walą sawo, idant neatmainytu kas padaryta.
34. *Sustugo didžiu bątsu.* Isz skausmo szirdies ir pykczo. – *Palaimink teipogi ir mań.* Baugi ir asz ne tawo sunus?
35. *Palaiminimą tawo.* Tau prigulėjusį isz gimimo, kaip tau ir mań regėjosi.
37. *Wisus brolus.* Wisus gentis.

¹ c. 16 ← qu ² jį ← ja

39. *Tarė jamui.* Szw. Powilas (Hebr. XII, 17) sako, Ezawas ir raudodamas negawęs pašaiminimo; suprask: prigulinczo pirmagimystei. Nes jau buvo duotas Jokubui. –
40. *Pašaiminimas tawo.* Ebr.: sėdėjimas, arba gywenimas tawo. Gywenti trąszioję ir gausioję waisingoję žemėję. Dievas ją pagausins duodamas rasas ir lietūs. – *Gywensi katalwijū.* Trąszias žemes ažueisi. Tokiais buvo prowaikiai Ezawo. – *Wėrgausi.* Idumeją ažėjo Dowidas (2. Reg. VIII, 14) *Atsisrzi jungą jo.* Joramui karalaujant Idumėnai iszsiwerže isz po jo waldžos. (4. Reg. VIII, 20.)
41. *Szirdyję sawo.* Pilnai suprasdamas pasiketino. – *Dienos apraudojimo tėwo mano.* Tėwui numirus. Tėwo wengėsi, apie motyną nesirupino.
45. *Kam pristigsiu abieju sunu wienoję dienoję?* Kas gi butu, jei Ezau užmuszęs tawę nebewertas butu gywenti ir turētu pabėgti isz namu. Abudu gelba: wieną nuo smerties, kitą nuo nuodemės.
46. *Nebenoriu gywenti*¹. Ebr.: Kamgi mań gywata? Jei ims moterį isz Chanaan, arba isz Hetejos, bodus ir kartus bus mań gywenimas, geriaus butu numirus, ne kaip gywai esant.

Padėjimas XXVIII.

Kelonė Jokubo Mesopotamijon, ir jo regėjimas sapnyje.

1. Pasiszaukė tad Izaokas Jokubą, ir pašaimino jamui, ir liepė jamui sakydamas: Neimk moteries isz giminės Chanaan:
2. Bet eik, ir kelauk Mesopotamijon Sirijos, namuosna Bathuelo tėwo motynos tawo, ir imk del sawės isz ten moterį isz dukteru Labano dėdės tawo.
3. O Dievas wisagalįs tegul tau įaimina, tawę augina, ir daugina, idant butumai in mynias žmoniu.
4. Ir tegul duoda tau pašaiminimus Abraomo ir sėklei tawo po tau: idant apturėtumai žemę kelawimo tawo, kurią yra pažadėjęs senelui tawo.
5. Ir iszlaidus jį Izaokui, iszejęs pribuwos Mesopotamijon Sirijos pas Labaną sunų Bathuelo Sirijonies, brolių Rebekos motynos sawo.
6. O regėdamas Ezau jog pašaimino jo tėwas Jokubui, ir iszsiuntė jį Mesopotamijon Sirijos, idant isz ten westu moterį; ir jog po pašaiminimui įsakė jamui, tarydamas: neimk moteries isz dukteru Chanaan, (Osee XII, 12.)
7. ir jog Jokubas klausydamas gimdytoju sawo iszejo Sirijon,
8. isztyręs teipogi jog jo tėwas nenoromis weizdėjo ant dukteru Chanaan,
9. ejo pas Ismaelų, ir wedė moterį be tu kurias pirma turėjo, Maheleth, dukterį Ismaelaus sunaus Abraomo, seserį Nabajoth.
10. Iszejęs gi Jokubas isz Bersabeos² kelawo in Haran.

¹ Nebenoriu gywenti – padėjim. nebenoriu gywa buti ² isz Bersabeos – įtrp.

11. O pribuwęs wienon wieton, ir norėdamas joję atsilšėti nusėdus saulei, ėmė iš akmenu gulinczu, ir pasidėjęs po galvą, užmigo toję wietoję.
12. Ir išwydo sapnė kopeczas stowint ant žemės, ir wirszų ju siekiant dangų; Aniołus Diewo teipogi ažužengiant ir nužengiant per jas,
13. ir Wieszpati pasirėmusį ant kopeczu sakantį jamui¹: Asz esmi Diewas Abraomo tėwo tawo, ir Diewas Izaoko: Žemę, kurioję miegi, tau duosiu ir sėklei tawo. (Gen. XXXV, 1; XLVIII, 3.)
14. Ir bus sėklė tawo kaip dulkės žemės: prasiplatinai wakarump ir rytump, ir žiemiump, ir pietump: ir bus pagirtos tawų ir sėklėję tawo wisos gentijos žemės. (Deut.² XII, 20; Gen. XXVI, 4.)
15. Ir busiu sargas tawo kur tiktai eisi, ir atgrąžinsiu tawę žemėn sziton: ir ne-palaisy pakolei iszpildysiu wisa, ką tariau.
16. Ir nubudęs Jokubas iš miego, tarė: Tikrai Wieszpats yra wietoję szitoję, ir asz nežinojau.
17. Ir bijodamas: Kaipgi baisi, sako, wieta szitoji (niekas cza yra kitas, tiktai namai Diewo, ir wartai dangaus.
18. Atsikėlęs tad Jokubas ryto, ėmė akmenį, kurį buwo pasidėjęs po sawo galvą, ir pastatė ant ženklų, liedamas alyvą iš wirszaus.
19. Ir praminė wardą miesto Bethel, kuris pirma wadinosi Luza.
20. Apsizadėjo teipogi apizadą, sakydamas: Jei bus Diewas su manimi, ir sergės manę kelyje, kuriuomi asz waikszczoju, ir duos mañ duoną ant walgymo, ir rubą ant apsiwilkimo, (Gen. XXXI, 13.)
21. ir pagrįsziau laimingai namuosna tėwo mano: ir bus mañ Wieszpats azu Diewą,
22. ir akmuo szitas, kurį pastaczau ant ženklų, wadinsis Namais Diewo³: ir iš wisu daiktu kuriuos duosi mañ, deszimtines apierawosiu tau.

Pareiszkinimai.

1. *Palaimino jamui.* Patwirtindamas palaiminimus pirmyszczus, ir mėsdamas Diewą laimingos jam kelonės.
2. *Bet eik, ir kelauk.* Wers. 70-tu: atsikėlęs bėgk.; netaikdamas, tylomis⁴, saugokis brolo. Todel (Sap. X, 10.) pasakyta: Jokubas bėgo nuog rustybės brolo. – *Namuosna Bathuelo.* Kur tadą buwo ukiniku, po smerczai tėwo, Laban.
3. *Tawę augina ir daugina.* Tegul tau Diewas duoda daug waiku ir prowaikiu. – *In mynias žmoniu.* Idant butumai tėwu daugalo gentiju didžo skaiczaus.
4. *Ir tegul duoda tau palaiminimus Abraomo.* Tegul padaro tawę ju wertū. – *Ir sėklei tawo po tau.* Tegul tie palaiminimai bus bendrais tau ir tawo prowai-kiams. – *Idant apturėtumai.* Kaip tėwanystę tu, o ne Ezau. – *Žemę kelawimo.* Žemę Chanaan, kurion pagrįszė ir gywensi kaip pakeleiwys.

¹ jamui – tais. ² Deut. ← Deuth. ³ Diewo ← Diewo: isz ⁴ tylomis – įtrp.

5. *Pribuvo Mesopotamijon.* Cza pasakyta isz kaľno, nes dar apraszo daiktus atsitikusius tenai beeinant, tamę paczamę ir kituosę padėjimuosę.
6. *Jog paľaimino.* Jau antrą kartu.
9. *Pas Ismaelų.* Pas Ismaelitus, nes Ismaelus jau nuo 14. metus buvo miręs.
11. *Wienon wieton.* Isz netyczu, neketindamas ten nakwoti.
12. *Kopeczas stowint... Anioľus itt.* Regėjimas szisai galėjo buti del palinksminimo¹ Jokubo, nuo wisu atsiskyrusio, nežinomojė² žemėje kelaujanczo. Anioľai nužengdami ženklino atsitolinimą Jokubo žemėn Haran, užžengdami³ gi, laimingą jo pagrįžimą žemėn Chanaan. Teip nekurie iszguldo. Bet tikriaus, kopeczos ženklino Įsikuninimą Zozdo isz gentijos Jokubo. Tai kopeczos yra Jezus Kristus, nužengsis per gimdymus, isz kuriu paskutiny buvo S. Juozapas su Mariją Mergaitę, o pirmuoju Adomas, stączai Diewo sutwertas. Du krasztu kopeczu yra tai miľaszirdystė ir tiesa (iszpildymas pažadėjimu Mesijosziaus). Kopeczos stowi ant žemės, delto kad Kristus regėtas buvo ant žemės ir su žmonėmis gyweno: siekia dangų, delto kai Kristus, antrasys Adomas yra isz dangaus ir dangiszkas, ir yra mums kopeczomis (tarpiniku) kuriomis lipame dangun. Nužengia Anioľai apreiksztu žmonėms szitos paslapties; užžengia neszdami Diewui karsztus troszkimus ir maldas patrijarku. Skersiniais kopeczu paženklinta⁴ tuľos doros Kristaus, per kurias užžengė dangun, palikdamas mums paweiksľą.
13. *Tau duosiu ir sėkľei tawo.* Duosiu tau, tai yra, prowaikiams tawo. Iszsipildė gadynę Jozues ir Karalu.
17. *Kaipgi baisi.* Wieta szitoji ne betkokia, bet szwenta, paszľowinga delto kad cza Diewas gywena. – *Wartai dangaus.* Cza Anioľai iszeina isz dangaus ir žengia dangun. Alegoriszakai: Namais Diewo ir wartais dangaus yra Bažnycza, kurioję gywena Diewas ir dwasiszkai, ir kuniszkai Szwenczausiamę Sakramentę, ir sukrauta jon nuopeľnai Kristaus, kuriais mums atsiwėrė wartai dangaus.
18. *Pastatė ant ženkľo.* Idant grįždamas atsimintu szios wietos geradėjystę nuo⁵ Diewo cza apturėtą. Szw. Ieronimas tą akmenį wadina altoriumi. – *Liedamas alywą isz wirszaus.* Paszwentė jį Diewui ant garbės. Teip ir Bažnycza, szwėsdama altorius, ir szwėstus indus, patepa juos szwėstą alywą.
19. *Bethel.* Namai Diewo; delto kad cza sapnę regėjo Diewą rymant ant kopeczu.
20. *Duos mań duonos.* Nors daugiaus mań neduotu nieko, tiktai ko reikia gywenimui. – *Apszadėjo teipogi apizadą.* Darydawo ir anoję gadynę apizadus Szwentieji Diewo, patys sawaimi, be jokio įsakymo.
21. *Bus mań Wieszpats ažu Diewą.* Garbinsiu jį ir myľėsiu, ir jam tarnausiu.
22. *Ir akmuo szitas, kurį pastaczau. itt.* Wieta kur yra tasai akmuo bus del manęs szwenta ir kaip Diewo namai, ir ant szito akmenies, kaip ant altoriaus apierawosiu Diewui apieras.

¹ palinksminimo ← pasilinksminimo ² nežinomojė ← nežimojė ³ užžengdami ← užžengami

⁴ paženklinta ← paženta ⁵ nuo – įtrp.

Padējimas XXIX.

Atajimas¹ Jokubo pas Labanā, ir ženybos su jo dukterim Rachel ir Liā.

1. Ejęs tad Jokubas atajo² žemėn rytū.
2. Ir pamatė szulnį laukę, tris teipogi pułkus awiu gulinczu ties juomi; nes isz jo girdydawo galwijos, ir wirszų jo antwoždawo didžu akmenimi.
3. Ir budawo papratimas, jog suwarius wisas awis, nurisdawo akmenį, ir pagirdžus galwijos, wėl užrisdawo wirszun szulnio.
4. Ir tarė piemenimus: Brolai, isz kur ęste? Kurie atsakė: Isz Haran.
5. Kuriuos klausdamas: Ar, sako, pažįstat Labanā sunų Nachoro? Tarė: Pažįstam.
6. Ar sweikas yra? sako: Sweikas, sako ir sztai Rachel duktė jo ateit su galwijais sawo.
7. Ir tarė Jokubas: Dar daug dienos pasiliekt, nei dar ne metas giti galwijos gardiniuosna: pirma pagirdykit awis, ir teip jas gikit ganyklon.
8. Kurie atsakė: Negalim, pakolei atgįs wisus galwijos, ir atrisim³ akmenį nuog wirszaus szulnio, idant pagirdytumem gywulu pułkus.
9. Dar tebesikaľbėjo ir sztai Rachel atajo su awimis tėwo sawo; nes bandą pati ganė.
10. Kurią iszwydęs Jokubas, ir žinodamas jog jamui yra broľaitė, ir awys jo dėdės Labano, nuritė akmenį, kuriuomi szulnys buwo ažuristas.
11. Ir pagirdžus bandą, pabuczawo ją, ir pakėľę balsą raudojō,
12. ir sakėsi jai, jog esąs broľys tėwo jos, ir sunus Rebekos⁴; o anā skubinā dawė žinią tėwui sawo.
13. Kursai iszgirdęs, jog atajo Jokubas sunus seseries jo, bėgo jo pasitiktu; ir apsikabinęs jį, ir iszbuczawęs, wedė namuosna sawo. O iszgirdęs priežastis kelonės,
14. atsakė: Kauľas mano esi, ir mėsa mano. Ir iszsipildžus dienoms mėnesies wieno,
15. tarė jamui: Ar delto kad esi mano broľys, dowanai mań tarnausi? Sakyk ko-kios nori gauti aľgos.
16. O turėjo dwi dukteri, wardas wyresnės Lia; o jaunė wadinosi Rachel.
17. Bet Lia buwo traszkanotom akim; Rachel gražaus weido, ir skaiszcios paweizdos.
18. Kurią myľėdamas Jokubas, tarė: Tarnausiu tau ażu Rachelą dukterį tawo jaunę, septynelus metus.
19. Atsakė Laban: Geriaus bus jog tau ją duosiu, neg kitamui wyrui, buk pas manę.
20. Tarnawo tad Jokubas ażu Rachelą septynelus metus; ir regėjosi jamui kelatas dienu del didumo meilės.

¹ Atajimas – antroji *a* tais. ² atajo – antroji *a* tais. ³ atrisim – antroji *i* tais. ⁴ Rebekos – *s* tais.

21. Ir sakė Labanui: Duok man moterį mano; nes jau metas išsipildė, idant ineicza pas ją.
22. Kursai sukwietęs daug mynių prietelų ant puotos, išskėlė swotbą.
23. Ir wakarą Liją dukterį sawo įwedė pas jį.
24. duodamas tarnaitę dukteriai wardu¹ Zelfą. Pas kurią Jokubas pagal papratimo intėjęs, išsauszus rytui išwydo Liją;
25. ir tarė uoszwei sawo: Kas tai yra ką norėjai padaryti? bau ne ažu Rachelą tarnawau tau? kodel apgawai manę?
26. Atsakė Laban: nėra pas mus papratimo, idant jaunės pirma išduotumem ažu wyro.
27. Išpildyk nedėlą dienu szito sąmesgio, ir szitą teipogi duosiu tau ažu darbą kuriuomi man tarnausi per kitus septynelus metus.
28. Prijėmė žodį; ir iszejus nedėlai, Rachelą wedė ažu moterį;
29. kuriai tėwas buwo dawęs tarnaitę Balą.
30. Ir ant gało apturėjęs geidžamą swotbą, meilę antrosios praneszė ant pirmosios, tarnaudamas pas jį kitus septynelus metus.
31. O regėdamas Wieszpats jog paniekino Liją, atwėrė yszczą jos, seseriai pasi-
liekant bewaikę.
32. Kuri prasidėjusį pagimdė sunų, ir praminė wardą jo Ruben, tarydama: Išwydo Wieszpats pažeminimą mano, nunai mylės manę wyras.
33. Ir wėl prasidėjo ir pagimdė sunų, ir tarė: Jog išzgirdo Wieszpats², jog esmi³ paniekinta, dawė teipogi man szitą; ir praminė wardą jo Simeon.
34. Ir prasidėjo treczą kartą, ir pagimdė kitą sunų; ir tarė: Nunai teipogi megsis man wyras mano, delto kad pagimdžau jamui tris sunus; ir delto praminė wardą jo Lewi. (Matt. I, 2.)
35. Ketwirtą kartą prasidėjo, ir pagimdė sunų, ir tarė: Dabar išpažinsiu Wieszpati; ir delto wadino jį Juda; ir lowėsi gimdyti.

Pareiszkinimai.

1. *Zemėn rytu.* Mesopotamijon.
2. *Antwoždawo didžu akmenimi.* Apdengta, idant wanduo butu skalsesnys ir nesusidramstęs⁴.
- 5⁵. *Sunų Nachoro.* Laban buwo sunumi Bathuelo; bet cza wadinasi sunumi Nachoro, buwusio jam senelu, delto kad Nachoras buwo garsesnys ir tėwas wisos szitos gentijos.
6. *Sztai Rachel.* Anoję gadynęję budawo padorybė ir tikrybė. Mergaitė turtinga graži, užaugusi nesididžuodawo buti terp piemenu be baimės. – *Su galwijais sawo.* Sawo tėwo.

¹ wardu – įtrp. ¹ Wieszpats – įtrp. ¹ esmi ← esmi pažeminta ¹ nesusidramstęs – klaid. nesusidrumstęs ¹ 5 – tais.

10. *Ir zinodamas.* Dasizinojo nuo piemenu (V.6). – *Nuritė akmenį* Zinodamas jog jos wienos telaukė, ir norėdamas patarnauti sawo businczai moteriai.
11. *Pabuczawo ją.* Pasirodė kas esąs, pirma pasakymo. Tadą giminaiczai su giminaitėmis buczuodawosi: – *Raudojo.* Isz didžo jausmo ir džiaugsmo.
12. *Brolys tėwo jos.* Giminaitys, seserėnas Labano. – *Skubiną.* Rodydama sweczui wieszybę ir tarnawimą.
14. *Kautas mano ir mėsa mano.* Gentys mano.
17. *Traszkantom akim.* Lippis oculis, tekanczom akim.
18. *Tarnausiu.* Jokubas atajo pas Labaną grynas, nieko neturėdamas dowanoms už dukterį; tarnawo jam septynelus metus. Anoję gadynėję wyras pirkdawo sau moterį nuo jos gimdytoju.
20. *Del didumo meitės.* Ne wargu jam regėjosi tarnauti už Rachelą, kurią mylėjo.
21. *Moterį mano.* Nes jau moterystė buwo kaip padaryta, delto kad sukaibėta. *Idant iñeicza pas ją,* kaip pas sawo moterį.
22. *Iszkėtė swotbą.* Swotbos puotą.
23. *Ir wakarą.* Jaunoja po szlubui, drowėdamosi, ateidawo gułtu su wyru, jau sutemus.
24. *Duodamas tarnaitę.* Laban pasogos dawė tiktai wieną wergę; idant nesakytu, jog nieko nedawęs. Todel potam dukterys teip mažą, pasogą niekais wertė. (Gen. XXXI, 14.) – *Pas kurią.* Pas Liją, ne pas Zelfą. – *Iszwydo Liją.* Nusidėjo Lija kłausydama tėwo; papildė pałodą, juoties swetmoterystę ir sužagimą kraujo. Dar sunkiaus nusidėjo Laban, wesdamas ją nuodėmėn.
26. *Nėra pas mus papratimo.* Suktybė Labano. Jei butu kluwęs papratimas, nebutu galėjęs eiszkiei kelti swotbos Rachelai; wisiems buwo žinoma, jog ji buwo jaunė.
27. *Nedėlą dienu.* Jokubas, Labano praszomas, wedė ir Liją, o po septynioms dienoms swotbos su Liją, dawė jam Laban ir Rachelą, geisdamas už ją tarnawimo per kitus septynelus metus.
31. *Paniekino Liją.* Mažiaus ją mylėjo už Rachelą. – *Atwėrė yszczą.* Padarė ją weislą.
32. *Ruben.* Zodys szis zenklina: *žiurėkit sunų;* t. y. kurį mañ dawė Diewas, susimylėjęs ant manęs. – *Nunai mylės manę wyras.* Isz to Łotiniai waikus wadina ažuorankėmis, arba mazgais meilės moterystėje.
33. *Simeon.* T. y. iszkłausymas, pakłusnas.
34. *Lewi.* T. y. sandarumas, mazgas, sangłauda, buk sakytu: Dawiau wyrui gimdydama tris sunus: tai ir jisai mañ duosis, ir głausis manęsp su didesnę meilę.
35. *Juda.* Zenklina: *iszpazinimą, garbę.*

Padėjimas XXX.

Pawydėjimas Rachelos Lijai, gimimas Juozapo isz Rachelos, sankalba Jokubo su Labanu ałgos ažu tarnawimą.

1. O regėdama Rachel jog buwo neweisli, pawydėjo seseriai sawo, ir tarė wyrui sawo: Duok mañ waikus, kiteip mirsiu.
2. Kuriai užsirustinęs Jokubas atsakė: Ar asz esmi ažu Dievą¹, kuris ataėmė waisių² pilwo tawo?
3. O ana: Turiu, sako, tarnaitę Balą: inteik pas ją, idant gimdytu ant kelu mano, ir turėcza isz jos sunus.
4. Ir dawė jamui Balą moterystėn; kuri
5. intėjus pas ją wyrui, prasidėjo ir pagimdė sunų.
6. Ir tarė Rachel: Prisudyjo mañ Wieszpats, ir iszgirdo balsą mano, duodamas mañ sunų; ir delto praminė wardą jo, Dan.
7. Ir wėl Bala prasidėjusi, pagimdė³ antrą,
8. ažu⁴ kurį tarė Rachel: sulygino manę Diewas su seserimi mano, ir susistiprinau; ir wadino jį, Nephtali.
9. Pajutusi Lija jog nustojo gimdyti, Zelphą tarnaitę sawo dawė wyrui.
10. Kuriai prasidėjus gimdant sunų,
11. tarė: Łaimingai; ir delto wadino wardą jo, Gad.
12. Pagimdė teipogi Zelpha antrą.
13. Ir tarė Lija: Tai mañ ant łaimės: Nes łaimingą manę wadins moterys; todel praminė jį, Aser.
14. O iszejęs Ruben metė kwieczapiuties łaukan, rado Mandragoras; kurias motynai Lijai parneszė. Ir tarė Rachel: Duok mañ dalį isz Mandragoru sunaus tawo.
15. Ana atsakė: mažağ tau regisi, jog prisiwylojai wyrà nuog manęs; jei ir Mandragoru sunaus mano nepaimsi? Tarė Rachel: Tegul guli su tawimi sziañ naktį ažu Mandragoras sunaus tawo.
16. Ir grįžtant wakarop Jokubui isz łauko, iszejo pasitiktu jo Lija, ir, pas manę, sako, inteisi: nes pasamdžau tawę mokėdama Mandragoras sunaus mano. Ir gulėjo su ją anąnakt.
17. Ir iszklaūsė Diewas małdas jos; ir prasidėjo, ir pagimdė sunų penktą,
18. ir tarė: Dawė Diewas algą mañ, jog dawiau tarnaitę mano wyrui mano; ir wadino wardą jo, Issachar.
19. Wėl Lija prasidėjusi, pagimdė szesztą sunų,
20. ir tarė⁵: Paszarwojo manę Diewas szarwu gerų: ir szitą kartą su manimi bus wyras mano, delto kad pagimdžau jamui szeszis sunus; ir delto wadino wardą jo, Zabulon.
21. Po kuriamui pagimdė dukterį, wardù Diną.
22. Atsiminę teipogi Wieszpats Rachelos, iszklaūsė jos ir atwėrė yszczą jos.
23. Kuri prasidėjo, ir pagimdė sunų, sakydama: Ataėmė Diewas sarmatą mano.
24. Ir wadino wardą jo, Ioseph, tarydama: Priduostie mañ Wieszpats sunų antrą.

¹ Dievą ← Dievą, kuris ² waisių ← waisių žiwato ³ pagimdė – d tais. ⁴ ažu – a tais. ⁵ tarė ← tarė: Papasogino manę

25. O užgimus Jozephui, tarė Jokubas uoszwei sawo: Paľaisk manę, idant grįžcza tėwynėn, ir žemėn mano.
26. Duok mań moteris, ir waikus mano, ažu kuriuos tarnawau tau, idant iszeicza: tu žinai tarnystę, kurią tarnawau tau.
27. Tarė jamui Laban: Tegul randu maľonę po akim tawo: žinau isz datyrimo, jog paľaimino mań Diewas del tawęs:
28. Statyk mokestį tawo, kurią duocza tau.
29. O jisai atsakė: Tu žinai kaip tarnawau tau, ir kaip didys rankosę mano buwo turtas tawo
30. Mažai turėjai pirma neg atajau pas tawę, ir dabar turtingas tapai: ir palaimino tau Wieszpats intejus mań. Teisu tad yra, idant kadą nors apweizdėcza ir namus mano.
31. Ir tarė Laban: Ką tau duosiu? O jisai tarė: Nieko nenoriu: bet jei padarysi ko geidžu, wěl ganysiu, ir sergėsiu galwijus tawo.
32. Apeik wisas bandas tawo, ir atskirk wisas awis margosias, ir taszkuotwiľnes: ir kas tiktai bus piľka, ir łopiniuota, ir marga, teip¹ awysę kaip oźkosę, bus aľga mano.
33. Ir atsakys mań rytoj teisybė mano, kai ateis sankalľbos metas po akim tawo: ir wisa, kas nebus marga, ir łopiniuota, ir piľka, teip awysę kaip oźkosę, parodys mano wagystę.
34. Ir tarė Laban: Mėgia mań ko geidi.
35. Ir atskyrė dienoję anoję oźkas, ir awis, ir oźius, ir awinus margus ir łopiniuos; o wisą bandą wienaziedę, tai yra baltos ir juodos wiľnos, atadawė rankon sunu sawo.
36. Ir pradėjo erdwę kelo triju dienu terp sawęs ir žento, kuris ganė kitus puľkus gywulu jo.
37. Eմes tad Jokubas łazdeles² topelu žalas; ir migdoľu, ir klawu³, wietomis jas nuľuobė; ir nuėmus⁴ ľuobas⁵, nuľuptosiosę pasirodė baltumà; o cziėlosios pasiliko žalos; ir teip stojosi margumas.
38. Ir padėjo jas łowiuosę, kur piľdawo wandeni; idant puľkai awiu ataję gertu, priesz akis turėtu łazdeles⁶, ir in jas žiurėdamos burksztusi.
39. Ir stojosi, jog⁷ paczamę karsztyję burksztimo, awys žiurėjo int łazdeles⁸, ir gimdė gerelus łopiniuosus, ir margus, ir tuľu ziedu szľakuotus.
40. Ir perskyrė bandą Jokubas, ir padėjo łazdeles łowiuosę priesz akis awinu; o wisi Labono buwo balti ir juodi; kiti gi, Jokubo, perskyrus terp sawęs bandas.
41. Tai pirmamę metę burksztimo, dėdawo Jokubas łazdeles łowiuosna wandenu priesz akis awinu ir awiu, idant jas regėdamos burksztusi,
42. O wėliwamę ir paskutiniamę burksztimę, nedėdawo ju. Ir teko wėlywieji Labanui; o ankstywieji Jokubui.

¹ teip ← teip isz ² łazdeles ← ataugas ³ klawu – tais. ⁴ nuėmus ← nuėmes ⁵ ľuobas ← ľuobas, nuľuptuju ⁶ łazdeles ← ataugas ⁷ jog – o tais. ⁸ łazdeles ← ataugas

43. Ir pralobo žmogus begal, ir turėjo daug pulku bandos, tarnaites ir wergus, kupranugarius ir asilus.

Pareiszkini mai.

1. *Pawydėjo.* Jei gailėjosi pati neturinti waiku, nebuwo jokios kaltybės; jei troszko, idant ir sesuo nebegimdytu, nusidėjo ar labai, ar menkai, sulig sawo sumanymu ir dasilaidimu tokio noro. Nėra dywo, jog dukteryję stabmeldžo kiło toksai geidulys. – *Duok mań waikus.* Pawydėdama ir neiszkentėdama troszkimo waiku, iszsitarė žodžus neatsargiai, kone bluznyjimusi. – *Kiteip, mirsiu.* Mislis tokia: ar pati sau darysiu galą; arba gywenimas bus¹ mań bodesnys ažu smertį.
2. *Užsirustinęs.* Ir gerai, del tokios newieszlybos ir neprotingos kalbos; delto kad geidė nuo wyro daikto, kurį wienas Diewas tegalėjo padaryti, t. y. duoti jai weislumą. – *Ar asz ažu Diewą.* Melsk Diewą waiku, ne manę.
3. *Idant gimdytu ant kelu mano.* Idant imcza sau ji ažu įwaiki, pagimdytą mano wergės del manės. (Isai. LXVI, 12.).
6. *Prisudyjo mań Wieszpats.* Buk sakytu: Su seserimi nesuderėjau apie weislumą ir Wieszpats prisudyjo mań. – *Dan.* Sudas.
8. *Susistiprinau.* Sesuo nebegimdo, o asz gimdau per tarnaitę sawo, kurią dawiau wyrui. – *Nephthali.* Sulyginimas, arba galinėjas.
11. *Gad.* Laimingas.
13. *Aser.* Palaiminimas.
14. *Ruben.* Buwo tadą penkelu metu. – *Mandragoras.* Begne meszkawuogės, gydylas² nuo moteriszku ligu.
15. *Tegul guli su tawimi.* Jokubas gulėdawo wieną naktį su wieną sawo moterimi, kitą su kitą. Toji naktis isz eilos prigulėjo Rachelai; ji gi perlaidė Lijai.
18. *Issachar.* Užmokesnys.
20. *Szarwu gerū.* Diewas mań dawė naują weislumą, kaip pasogą (szarwą), atnaujinant mano moterystę. (Delto kad jau³ kurį metu nebebuwo gimdžusi) – *Zabulon.* t. y. Gywenimas, sangywentojys. Buk sakytu: Del tiek waiku, mano gimdytu, wyras manę mylės ir su manimi gywens.
23. *Sarmatą mano.* Neweislumą, isz kurio mań buwo sarmata.
24. *Priduostie mań Wieszpats.* Rachel troksza ir kito sunaus, delto pirmam duoda wardą *Ioseph*, priauga, kaip regima isz Gen. XLIX, 22. –
25. *O užgimus Iosephui.* Jokubas geidža dałaidimo nuo Labano pagrįžti sawon žemėn, jau pasibaigus septynialiems metams tarnawimo jam ažu Rachelą.
26. *Tu žinai tarnystę.* Zinai kaip rupestingai atsidedęs wiernai tau tarnawau. Ałgos nemini, gawęs dwi moteri.
27. *Tegul randu małonę.* Duokis apdrausti. – *Zinau isz datyrimo.* Tu ineidamas namuosna mano įneszei laimę. – *Palaimino mań.* Padidino turtus.

¹ bus – įtrp. ² gydylas ← gydylų ³ jau – a tais.

28. *Statyk*. Geisk kiek nori: asz duosiu. – *Mokestį tawo*. Ne ažu praejusį laiką, bet ažu ateinantį.
32. *Apeik wisas itt*. Suwaryk kruwon wisas awis ir ožkas, peržiurėkim jas wisas kartu, ir atskirkim esanczas wieno plauko nuo tułaplaūkiu (marguju). Pirmoja sankalba buwo, jog wisi gerelai ir ožkelai wieno plauko, baltieji ir juodieji bus Labanui; szłakuoti gi ir margi, lokubui. – *Piłka, ir łopiniuota, ir marga*. Pılkas, nei bałtas, nei juodas. Łopiniuotas, didžais łopiniais bałtais, arba juodais. Margas, mažais szłakais.
33. *Ir atsakys mań rytoj*. Kaip wiernai ir teisingai tau tarnawau, Diewas parodys, duodamas mań turtą margais gerelais, wedamais bałtuju ir juoduju awiu ir awinu. – *Rytoj*. Potam. – *Sankalbos metas*. Pabaigoję metu pagal sankalbas bus atskirta dala mano ir tawo. – *Pasirodys mano wagystė*. Jei pas manę rasys ar balti, ar juodi gerelai. Teisingai ir su walą Diewo atajėmė Jokubas nuo¹ Labano sawo uždirtbą turtą, neteisingai užturėtą. Prigulėjo tai ir jo moterim, ir jam paczam už tarnawimą. Negałėdamas kiteip atimti, pamonyjo awis besiburkszczant.
35. *Atadawė rankon sunū sawo*. Wisas awis ir oszkas wieno plauko dawė ganyti Jokubui ir pristatė padėtojais ir prižiurėtojais sawo sunus. O awis ir ožkas margosias, pılkosias ir łopiniuotas liepė tarnams ganyti skiriam, ir labai toli, idant anos nerėgėdamos szitu ir budamos nuo ju atskirtos westu geriukus wieno plauko, arba bałtus, arba juodus.
37. *Ėmęs tad Jokubas łazdetės*. Buwo tai gudrybė Jokubo ažu suktybę Labano, atskyrusio, prieszais sankalbai, bałtosias ir juodosias awis ir ožkas nuo marguju itt. Padarė tai su walą Diewo, pamokytas Anioło. (Gen. XXXI, 11.)
42. *Wėlywamę burksztimę*. Wienos awys burkszdawosi pawasaryję, kitos gi rude-niop. Aną wadina ankstywuojų, szitą gi wėlywuojų burksztimū.

Padėjimas XXXI.

Atsiskyrimas Jokubo nuog Labano ir sandaras su juomi.

1. O iszgirdęs potam žodžus sunu Labano sakanczu: Paėmė Jokubas wisa, kas buwo tėwo musu, ir isz jo turtu susikuręs, stojosi szłowingas;
2. pamatė teipogi weidą Labano, nebetokį del sawęs, kaip wakar ir ažuwakar,
3. łabiausiai sakant jamui Wieszpati: Pagrįžk žemėn tėwu tawo, ir gentijon tawo, ir busiu su tawimi.
4. Siuntė, pasiszaukė Rachelą ir Liją łaukan, kur ganė pułkus,
5. ir sakė joms: Regiu weidą tėwo jusu nebe tokį del manęs kaip wakar ir ažuwakar: O Diewas tėwo mano buwo su manimi.

¹ nuo – nu tais.

6. Ir paczos žinot, jog wisomis syłomis mano tarnawau tėwui jusu.
7. Bet ir tėwas jusu apgawo manę, ir permainė ažuodarbį mano deszimtį kartu: ir wienok nedalaidė jamui Diewas, idant manę įžeistu.
8. Jei kadą sakė: Margosios bus ažuodarbiu tawo: atsiwedė wisos awys margus gerelus; o kadą atwirsczai sakė: Wisu¹ bałtuosius² imsi ažu ažuodarbį: wisi pułkai gimdė bałtus.
9. Ir ataėmė Diewas turtą tėwo jusu, ir dawė mań.
10. Nes atajus metui burksztimo³ awiu, pakėlau akis mano, ir regėjau sapnę lipant patinus ant patelu, margus ir łopiniuotus, ir tuło plauko.
11. Ir tarė Aniołas Diewo mań sapnę: Iokubai! Ar asz atsakiau: Esmi.
12. Kuris tarė: Pakelk akis tawo, ir regėk wisus patinus lipant ant patelu, margus, łopiniuotus, ir szłakuotus. Nes regėjau wisa, ką padarė tau Laban.
13. Asz esmi Diewas Bethel, kur patepei akmenį, ir apizadą apsižadėjai mań. Nunai tad kelkis, ir iszeik isz žemės szitos, grįzdamas žemėn užgimimo tawo. (Gen. XXVIII, 18.)
14. Ir atsakė Rachel ir Lija: Baugi beliko kas mums turtuosę, ir tėwainystėję namu tėwo musu?
15. Bau nelaike musu swetimomis, ir pardawė, ir suėdė ažumokesnį musu?
16. Bet Diewas ataėmė turtus tėwo musu ir mumus jas atadawė, ir sunumus musu: todel wisa, ką isakė tau Diewas, daryk.
17. Atsikėlė tad Iokubas, ir ažusodinęs⁴ waikus, ir moteris sawo ant kupranugariu, nuejo.
18. Ir paėmė wisą turtą sawo, ir pułkus bandos, ir ką tiktai buwo ažusidirbęs Mesopotamijoje, eidamas Izaokop tėwop sawo žemėn Chanaan.
19. Tuo metu buwo ejęs Laban kirptu awiu, ir Rachel pawogė bałwonus tėwo sawo.
20. Ir nenorėjo Iokubas iszpažinti uoszwei sawo, jog pabėga.
21. Ir iszejus teip paczamai, kaip wisamui kas jamui prigulėjo, ir perejus upe, einant kałnop Galaad,
22. pasakyta buwo Labanui treczoję dienoję jog pabėgo Iokubas.
23. Kuris, pasiėmęs brolus sawo, wijosi į dienas septynias; ir pawijo į ant kałno Galaad.
24. Ir regėjo sapnę sakantį sau Diewą: Sergėkis idant konorint szurkszczai nekałbėtumai priesz Iokubą.
25. Ir jau Iokubas buwo isztiesęs ant kałno szėtrą; ir anasai⁵ pawijęs į su brolais sawo, ant to paties kałno Galaad inbedė szėtrą.
26. Ir tarė Jokubui: Kodėl sziteip padarei, jog mań nežinant iszsiwarei dukteris mano kaip sugautas kaławijų?
27. Kodėl be mano žinios norėjai pabėgti, nei mań pasakyti, idant palydėcza tawę su džaugsimų, ir giesmėmis, ir bubinais, ir citaromis?

¹ Wisu ← Wisus ² bałtuosius ← bałtųju ³ burksztimo ← buksztimo ⁴ ažusodinęs ← ažudėjęs

⁵ anasai ← anas

28. Nedalaidei, idant pabuczuocza sunus mano ir dukteris: paikai padarei: ir nun tieg
29. gali ranka mano ataduot tau pikta: bet Dievas tėwo jusu wakar tarė mań: Sergėkis idant nekalbėtumai priesz Jokubą konors szurkszczaus.
30. Bunai, norėjai eiti tawump, ir norėjosi tau namu tėwo tawo; Kam pawogei diewus mano?
31. Atsakė Jokubas: Jog tau nežinant iszejau, bijojausi idant per sylį neatimtumai dukteru tawo.
32. O kad manę kaltini wagystės: pas kuri norint atrasi diewus tawo, tegul bus ažumusztas po akim broļu musu. Jieszkok, ką tiktai sawo rasi pas manę, ir atsiimk. Tai sakydamas, nežinojo jog Rachel buwo pawogusi bałwonus¹.
33. Tai intejęs Laban szėtron Jokubo ir Lijos, ir abiejų tarnaiczu, nerado. Ir intejęs szėtron Rachelos,
34. ana skubiną paslėpė bałwonus po pakratomis kupranugario, ir atsisėdo isz wirszaus, ir kratanczamai wisą szėtrą, ir nieko nerandanczamai,
35. tarė: Nesirustinie ponas mano, jog prie tau atsistoti negalu: del to kad pagal priwalumo moteru nunai mań atsitiko. Teip buwo apmonyta rupestis jieszkanczo.
36. Ir pasiputęs Jokubas, bardamas tarė: Ažu kokią kaltį² mano, ir ażu koki nu-sidėjimą mano, sziteip ažusidegei po mań,
37. ir iszkratei wisus daiktus mano? Ką atradai isz wiso turto namu tawo? padėk cza po akim broļu mano, ir broļu tawo, ir tegul sudyja terp manęs, ir tawęs.
38. Deltog dwideszimti metu buwau su tawimi? awys tawo ir ožkos bergždžos nebuwo, awinu pułko tawo newalgiau:
39. nei žwėries sugauto neparodžau tau, asz wisą iszkadą atlygindawau: kas tiktai budawo pawogta, nuog manęs to iszreikałaudawai. (Exod. XXII, 12.)
40. Dieną ir naktį karszczų degdawau, ir szalczų, ir pabėgdawo miegas nuog akiu mano.
41. Ir sziteip per dwi deszimti metu namuose tawo tarnawau tau, keturioliką ażu dukteris, ir szeszelus ażu bandas tawo: permainei teipogi ażuodarbi mano deszimti kartu.
42. Kad ne Dievas tėwo mano Abraomo, ir baimė Izaoko butu buwė prie mań, gal dabar nuogą manę butumai pałaidęs: ant wargo mano ir darbo ranku mano atsizwelgė Dievas, ir bandė tawę wakar.
43. Atsakė jamui Laban: Dukterys mano ir sunus, ir galwijai tawo, ir wisa ką matai, yra mano: ką galu daryti sunumus ir anukamus mano?
44. Eime gi, ir sukalbėkim sandarą: idant butu ant ludyjimo terp³ manęs ir tawęs.
45. Tai ėmė Jokubas akmenį, ir pastatė jį ant ženklų;
46. ir tarė brołamus sawo: Atneszkit akmenis. Kurie surankioję padarė kruwą, ir walgė ant jos;

¹ bałwonus – b tais. ² kaltį ← kalczą ³ terp – r tais.

47. kurią Laban wadino: Kruvą ludytojo, ir Jokubas, Kruvą ludyjimo abudu pagal prietaikos liežuviu sawo.
48. Ir tarė Laban: Kruwa szitoji bus ludytoju terp manęs ir tawęs, szendiena, ir delto praminta wardas jos Galaad, tai yra, Kruwa ludytojo.
49. Tegul žiuri ir sudyja Wieszpats terp musu, kai atsiskirsim nuog sawęs,
50. jei warginsi dukteris mano, jei įsiwesi kitas moteris ant ju: nėra kito ludytojo musu kalbos, tiktai Diewas, kuris nun weizdi.
51. Ir sakė wėl Jokubui: Sztai kruwa szitoji, ir akmuo, kurį pastaczu terp manęs ir tawęs,
52. ludytoju bus: kruwa, sakau, szitoji ir akmuo bunai ant ludyjimo, jei ar asz pereicza ją eidamas tawęsp, arba tu pereitumai, mislydamas mañ ką piktą.
53. Diewas Abraomo, ir Diewas Nachoro tegul sudyja terp musu, Diewas tėwo ju. Prisiegė tad Jokubas per baimę tėwo sawo Izaoko.
54. Ir apierawojus apieras ant kalno, paszaukė brolus sawo, walgytu duonos. Kurie pawalgę, pasiliko ten.
55. O Laban naktį atsikėlęs, pabuczawo sunus, ir dukteris sawo, ir palaimino jiems; ir pagrįžo wieton sawo.

Pareiszkinimai.

1. *O iszgirdęs potam.* Paminėta cza trys priežastys atsitraukimo Jokubo nuo Labano: 1. Skaudūs iszmetinėjimai sunū Labano. 2. Regima neapikanta Labano. 3. Įsakymas Diewo. – *Paėmė.* Neteisingai kaltina Jokubą, wadindami wagystę teisingą jo ažuodarbį ir awis, Diewo jam duotas.
2. *Weidą Labano.* Ant weido iszsireiszkia laikoma szirdyję neapikanta. – *Kaip wakar ir ažuwakar.* Kaip seniaus.
3. *Sakant jamui Wieszpati.* Per Aniolą sapnę.
4. *Rachelą ir Liją.* Pirma paminėta Rachela, delto kad imta pirmiaus ir be wilaus. – *Łaukan.* Idant paslapczomis ir nuoszalai nuo kitu apreikszi joms sawo sumanyą.
7. *Apgawo manę.* Permainė sankalbos nesiklausdamas manęs, ir nedrįsau priesztarauti. – *Deszimtį kartu.* Daug kartu. Arba ir tikrai gal deszimtį kartu kaip regima isz eilės 41.
8. *Wisos awys.* Kone wisos, teip daug, jog kitoniszku menkas skaiczus tebuwo. –
10. *Regėjau sapnę.* Parodža jog tikrai Diewas atajėmė nuo Labano ir dawė jam (v. 7.); nes sapnę pamokė jį Diewas per Aniolą anos gudrybės jo.
13. *Asz esmi.* Pridėjo sziuos žodzus, idant Jokubas nęlaikytu sapno monais waidadarės arba wilumi welnio. – *Diewas Bethel.* Kursai tau pasirodžau ryomodamas ant kopeczu, miegant wietoję Bethel (Gen.¹ XXVIII.). – *Ir apižadą*

¹ Gen. – g tais.

apsizadėjai man. Primena tą apizadą, rodydamas, jog jam tai pamėgo ir jog reikia jį iszpildyti.

14. *Baugi beliko kas mumus.* Bau tėwas musu neatskyrė nuo tėwainystės? 1. Iszduodamas mus ažu tawę be pasogu; 2. Pasisawindamas ažuodarbį tawo keturiolikos metu tarnaujant¹ ažu mus; pardawė mus kaip werges.
17. *Atsikėlė.* Apsijuosė ir ruosžėsi kelonėn. – *Ažusodinęs waikus.* Jaunuczus, negalinczus dar užsėsti. Wyriausiam, Rubenui buwo suejė metu 13.
18. *Eidamas Izaokop tėwop sawo.* Tokį paskyrė kelo galą. Bet kelonėję dar sugaiszo desėtką metu, gywendamas Sichemę ir Bethelę.
19. *Batwonus tėwo sawo.* Pajėmė² juos, ar bijodama idant jais tėwas burdamas, nedasizīnotu pabėgimo Jokubo ir nesiwytu; arba norėdama atatraukti tėwo nuo stabmeldystės, arba neszdamosi sau, budama pati stabmeldę; arba imdama juos ažu pasogą, kurios jai tėwas nedawė. –
21. *Pėrejus upę.* Euphrat. – *Kažnop Galaad.* Potam liko teip pramintas eil. 48.
23. *Brolus sawo.* Daugali genczu, tarnu ir susiedu.
26. *Kodel sziteip padarei?* Pats kałtas kaltina Jokubą, ir apsimeta prietelumi neapkęsdamas jo szirdyje.
27. *Idant palydecza tawę.* Gałėjo buti anoję gadynėję papratimas palydėti prietelus iszwažiuojant.
28. *Sunus mano.* Anukus isz dukteru.
34. *Anà skubinà.* Nusimanydama esanti kałta ir numanydama ko ateina tėwas. – *Po pakratomis,* arba po dangalais kupranugariu. – *Ir atsisėdo isz wirszaus.* Idant ten tėwas neįjeszkotu.
35. *Pagal priwatumo moteru.* Užtiko manę mėnesinė.
36. *Pasipūtęs³ Jokubas, bardamas.* Paimtas apmaudo, gindamas neteisybę, bet mislydamas jog teisybė. Jokubas buwo tykus ir kantrus, bet ir kantrybė, dažnai apmaudžama, siunta.
37. *Po akim brolu mano ir brolu tawo.* Mano sawybės ir tawo gentijos, kuriuos atsiwedei.
38. *Awinu newalgiau.* Kaip tai daro samdynikai ganydami sawę o ne galwijus.
39. *Zwėries sugauto.* Sudraskyto. Buwo piemenims zokonas, jog žwerims sudraskius galwiją, piemuo, parodęs ukinikui kokią pałaiką, neturėdawo atsakymo, delto kad atsitiko be jo kaltybės. Wienok Laban geisdawo atlyginimo, nežiurėdamas, jog nebuwo kaltybės.
- 40⁴. *Pabėgdawo miegas.* Isz didžos rupesties paskutinys gułdawo, pirmutinys kėłdawosi⁵.
42. *Baimė Izaoko.* Kad ne apweizda Diėwo, kurio bijosi Izaokas ir kuri⁶ jis garbina. Nesako: Diėwas Izaoko, delto kad Izaokas tebebuwo gywas.
43. *Ką galu daryti?* Bijojosi koronės Diėwo, jį baudusio (v. 29.): apsimoka wienok

¹ tarnaujant ← tarnajant ² Pajėmė – p tais. ³ Pasipūtęs – padėjim. pasiputęs ⁴ 40 – 0 tais.

⁵ rankraštyje 40 ir 41 eina po 55. ⁶ kuri – k tais.

meilę sawuju; tartum sakytu: Patsai prigimimas manę suturi nuo kerszto ant sawuju waiku.

44. *Ant ludyjimo.* Ant paminklo sandaro terp musu.
45. *Ant ženklō.* Ant paminklo. (Gen. XXVIII, 18.)
46. *Kruwq.* Płaczą ir neauksztą, jog galėjo jiems buti ažu stałą.
47. *Pagal prietaikos liežuwiō sawo.* Abudu sakė tą patį daiktą. Jokubas kaľbėjo ebraiskai, Laban, siriszkai, kaipō gimęs Sirijoje, nors ir buwo isz gentijos Hebero.
50. *Nėra kito.* Nors nėra žmoniu, bet yra Dievas wisa žinąs.
51. *Ir akmuo, kurį pastaczau.* Ant anos kruwos akmenu (v. 46.), isz szalies Chana-ano Jokubas, isz szono Mesopotamijos Laban, pastatė auksztesnius akmenis, kaip rubežiaus stulpus, kuriu neiszpuoła pereiti błogai darytu wienas kitam.
53. *Ir Diewas Nachoro.* Laban Diewą tikrą maiszo su baľwonais, Diewui Abraomo pridėdamas diewaiczus Nachoro. Jokubas prisiegia per wieną Diewą Abraomo ir Izaoko. – *Per baime tėwo sawo Izaoko.* Per baime Diewo, kurią turėjo Izaokas.
54. *Ir apierawojus apieras.* Ažu pakajų ir sandarą padarytą su uoszwę sawo Labanu. – *Paszaukė.* Pakwietė ant puotos.
55. *Naktį.* Ļabai anksti, brėksztant.

Padėjimas. XXXII.

Imtynės Jokubo su Anioľu, ir atmainymas jo wardo.

1. Jokubas teipogi nuejo kelū, kurį buwo pradėjęs, ir pasitiko jį Anioľai Diewo. (Gen. XLVIII. 16.)
2. Kuriuos iszwydęs, tarė: karios taworai Diewo yra szitie; ir praminė wardą anos wietos Mahanaim, tai yra, Taworai.
3. O nusiuntė ir pasiuntinius pirma sawęs Ezawop brolop sawo žemėn Seir, szalin Edom;
4. ir liepė jiems, tarydamas: Sziteip byľokit ponui mano Ezawui: Szitą sako brolys tawo Jokubas: Pas Labaną wieszėjau, ir buwau iki sziai dienai.
5. Turiu jauczus, ir asilus, ir awis, ir tarnus, ir tarnaites: ir siunczu nun nusiuntimą pas poną mano, idant raszca maľonę po akim tawo.
6. Ir pagrižo pasiuntiniai pas Jokubą, tarydami: Nuejom pas Ezawą broľį tawo ir sztai skubinasi pasitiktu tawęs su keturiais szimtais wyru.
7. Nusigando Jokubas Ļabai, ir nusigandęs perskyrė žmones, kurie su juomi buwo galwijus teipogi ir awis, ir jauczus, ir kupranugarius in du puľku,
8. tarydamas: Jei ateis Ezau wienop puľkop, ir pamusz jį, kitas puľkas, kuris pasiliks, bus užľaikytas.
9. Ir tarė Jokubas: Diewe tėwo mano Abraomo, ir Diewe tėwo mano Izaoko; Wieszpatie kursai tarei mań: Pagriżk žemėn tawo, ir wieton užgimimo tawo, ir darysiu gerai tau:

10. Mažesnys esmi ažu wisus susimylėjimus tawo, ir ažu tiesą tawo, kurią iszpildei tarnui tawo. Su lazda mano perejau szitą Jordoną, ir nunai su dwiem pulkam pagrižtu.
11. Isztrauk manę isz rankos brolo mano Ezawo, nes labai jo bijausi: idant kartais atajęs nepamusztu motynos su sunumis.
12. Tu bilojai, jog gerai padarysi mań, ir praplatinsi sėklę mano kaip smėlį mariu, kuris del daugybės negali būti suskaitytas.
13. Ir miegojęs ten aną naktį, atskyrė nuog to ką turėjo, downas Ezawui brolui sawo,
14. ožu du szimtu, ožiu dwi deszimti, awiu du szimtu, ir awinu dwi deszimti.
15. kupranugariu¹ su kumelukais sawais tris deszimtis, karwiu keturias deszimtis, ir wersziu dwi deszimti, asilyczu dwi deszimti, ir asilaiczu ju deszimti.
16. Ir nusiuntė per rankas tarnu sawo kiekwieną skirium pulką, ir tarė tarnamus sawo: Eikit pirma manęs, ir bunai erdwė terp pulko ir pulko galwiju.
17. Ir įsakė pirmamui, tarydamas: Jei pasitiksi brolių mano Ezawą, ir paklaus tawę: Kieno esi? arba, Kur eini? arba, Kieno yra tai, ką geni?
18. atsakyk: Tarno tawo Jokubo, downas pasiuntė ponui mano Ezawui: patsai teipogi paskui mus² ateit.
19. Lygiai dawė įsakymus³ antramui, ir treczamui, ir wisiemus ginusiemus⁴ pulkus galwiju, tarydamas: Tais paczais žodžais būtųkit Ezawui, kai atrasit jį.
20. Ir pridėkit: Patsai teipogi tarnas tawo Jokubas seka paskui mus, nes sakė: Numaldysiu jį downomis, einanczomis pirma, ir po tam matysiu jį, begne susimylės ant manęs.
21. Teip downos ejo pirma jo, o patsai pasiliko aną naktį taworijosę karios.
22. Ir anksti atsikėlęs, ėmė dwi moteri sawo, ir tiek pat tarnaiczu su wienuolika sunu ir perbrido brastą⁵ Iabok.
23. O perwedęs wisa, kas jamui prigulėjo
24. pasiliko wienas; ir sztai wyras mynėsi⁶ su juomi iki rytui.
25. kursai regėdamas, jog jo priweikti negalėjo, dasilytėjo gyslos strėnos jo, ir tuojaus padžuwo.
26. Ir tarė jamui: Łaisk manę, nes jau aūsšta. Atsakė: Nepalaisyu tawęs, jei nepa-girsi manęs.
27. Tarė gi: Koks wardas yra tau? Atsakė: Jokubas.
28. O jisai: Neikiek, sako, Jokubū newadinsis wardas tawo, bet Israel: nes jei priesz Diewą stipras buwai, kiek labiaus pergalėsi priesz žmones?
29. Pakláusė jį Jokubas: Pasakyk mań, kuo wardū wadinies? Atsakė: Kam kłausies wardo mano? Ir palaimino jamui toję paczoję wietoje.
30. Ir praminė Jokubas wardą anos wietos Phanuel, tarydamas: Regėjau Diewą weidas weidan, ir iszganyta yra duszia mano. (Exod. XXXIII, 20.)

¹ kupranugariu ← kupranugariu kumelingu ² mus ← mus eit ³ įsakymus ← įsakymą ⁴ ginusiemus – m tais. ⁵ brastą ← brastą Jokūbo ⁶ mynėsi ← ėjo imtyniu

31. Ir užtekėjo jamui saulė, kaip tiktai perejo Phaniel: o jis szlūbawo koją.
32. Del tos priezasties newalgo gyslės sūnūs Israel, kuri padziuvo strėnoję Jokubo iki sziai dienai; delto kad dasilytėjo gyslės strėnos jo, ir sustibo.

Pareiszkinimai

1. *Kelū, kurį buwo pradėjęs.* Nuo kaľno Galaad Chananejon. – *Aniolai Diewo.* Aniolas sargas Mesopotamijos, su sawaisiais, lydėjo Jokubą lik rubežiui: o dabar nuo sienos Chananejos, jos Aniolas sargas su pulku sau priklausanczu Aniolu, iszejo jo pasitiktū. Wienas tad ir kitas pulkas Aniolu pasirodė jam kaip kareiwu eilos, bepagatawos jam padėti. Pagal Diodoro Thars. Aniolas sargas Chananejos buwo szw. Mykołas, kunigaiksztyš Izraelitu.
2. *Kariōs¹ taworai Diewo.* Sustatyti eilomis pulkai dangiszki, kuriu aukszczausis karwedys Diewas Kariu.
3. *Nusiuntė.* Apweizda Diewo teip parėdė, jog Jokubui gywenant Mesopotamijoje, Ezau, papykęs ant gimdytoju ažu ju didesnį mylėjimą Jokubo, aplaidė Chananeją ir persigabeno gywentu kaľnuoton szalin Idumejos, palikęs teip prowaikiams Jokubo pakajū Chananejoję. – *Pasiuntinius pirma sawęs.* Dasizi-notu ką Ezau ketina jam daryti². –
4. *Ponui mano.* Neatsizada pirmagimystės, bet žeminasi norėdamas suminksztinti kietą Ezawą. – *Brolys tawo.* Ebr. ir 70-tu: *tarnas tawo.* – *Iki sziai dienai.* Tartum sakytu: Nemislyk bľogai apie mano atsitolinimą: teip ilgą metą wargau kaip samdynikas. Pasigailėk manęs ir duok brolui tawo pagrįžti namo.
5. *Turiu jauczus.* Nesigiria turtais, bet parodža, jog jam wiso pakanka ir grįzdamas nepamažins jo turto.
6. *Ir pagrįžo pasiuntiniai.* Duodami žinią, jog Ezau numaldytas ir maľonus ateina pasitiktū. – *Su keturiais szimtais wyru.* Teip daug wyru wedėsi norėdamas parodyti sawo galybę, paszľowinti Jokubo, ir buti be baimės pats. Nes kurio daug bijosi, tasai teipogi bijosi daugalo.
7. *Nusigando.* Zinodamas, jog Ezau umus ir weikiai galėjo atsiliepti jo pirmyszcza neapikanta. – *In du pulku.* Statydamas wienamę ir kitamę paskutinėn wieton daiktus brangiausius; ant gaľo paskutinio pulko buwo Rachel ir Juozapas.
- 8³. *Bus užlaikytas.* Galės pabėgti, arba ir pergalėtoju kersztas bus pasotintas.
10. *Mažesnys esmi ažu wisus susimylėjimus tawo.* Newertas nei mažiausios tawo mylistos ir pasigailėjimo. – *Ir ažu tiesą.* Asz newertas iszpildymo žadiniu tawo. – *Su lazda mano.* Pats wienas tiktai lazda teturėdamas.
11. *Motynos su sunumis.* Sakyta kaip priežodė, jog niekam nepralais.
13. *Ten.* Wietoję Manahaim. (v. 2.)
15. *Kupranugariu⁴,* jau atsiwedusiu ir turinczu žindomus⁵ kumelukus.

¹ Kariōs – padėjim. karios ² daryti ← daryti. – Žemėn Seir; ir teipogi Edom, tokį wardą gawo paskum ³ 8 – tais. ⁴ Kupranugariu ← Kupranugariu kumelingu ⁵ žindomus – o tais

21. *Aną naktį.* Iszsiuntus pasiuntinius, o dar neperbridus brastos. – *Taworijosę.* Wietoję, kurią pats praminė taworijomis kareiwiu.
22. *Brastą labok.* Upelį.
24. *Wyrras mynėsi.* Ejo minczu. Buwo tai Aniołas kaip regima isz Ozee XII, 9; wadina sawę (v. 30.) Diewù, delto kad weikslino asabą Diewo. Gałėjo jis buti Aniołas sargas Jokubo ir mynėsi su juomi, norėdamas jį padrašinti, jog priweiks Ezawą (v. 28.) Mynėsi tikrai, ne per waidadare, delto kad Aniołas buwo prijėmęs kuną žmogaus.
25. *Kursai.* Aniołas. – *Regėdamas jog jo priweikti negałėjo.* Diewas suturėjo sylą Anioło, idant wirszus butu Jokubo. – *Dasilytėjo gyslės strėnos jo ir padzuwo.* Kumstelėjo szlaunies sąnarin su strėną, mikstelėjo jį, parodydamas Jokubui, jog jį pigiai priweiktu, jei Diewas nebutu jo pastiprinęs. –
26. *Jau aũszta.* Nenorėjo Aniołas pasirodyti po paweikslu žmogaus ateinantiems tarnams Jokubo. – *Nepałaisiu tawęs.* Sakė teip, trokszdamas pałaiminimo ir melsdamas¹ su aszaromis; kaip tai regima isz Osee. XII, 4.
28. *Israel.* Nekurie iszgułdo: *Regėtojas Diewo.* Patsai gi Aniołas sako, jog stipras buwo priesz Diewą, priweikėjas Diewo, arba kunigaikszty su Diewu. (S. Hieron. in Tradit. Hebr.). –
29. *Kam klausies wardo mano?* Nenorėjo Aniołas sakyti sawo wardo, idant prowaičiai Jokubo negarbintu jo už Diewą; nes Israelitai labai krypo stabmeldys-tėsp. – *Ir pałaimino jamui.* Jau buwo jį pałaiminęs dárbu, atmainydamas jo wardą; dabar gi pałaimino žodzais, bet kokiais, nepasakyta. Gałėjo² jam sakyti apie iszpildymą pažadėjimu duotu Abraomui ir jo sėklei.
30. *Phanuel.* Weidas Diewo, regėjimas Diewo. – *Ir iszganyta yra duszia mano.* Senobėje³ mislydawo, jog iszwydus Aniołą, arba Diewą, reiks tuoj numirti. Arba mislis szitokia: nebebijausi brolo mano (Ose. XII.)
31. *Ir užtekėjo jamui saulė.* Perėjus wietą Phanuel pasirodė užtekėjusi saulė. *Szłubawo.* Tuli sako, jog Jokubą pagydęs Aniołas pirma pasitikimo⁴ Ezawo.
32. *Newałgo.* Ne wisu gyslu, tiktai tosios, kurios dasilytėjo Aniołas strėnoję Jokubo.

Padėjimas. XXXIII.

Mielas susitikimas Ezawo su Jokubu, ir įsikurimas Jokubo miestę Salom.

1. O pakėlęs Jokubas akis sawo, iszwydo ateinantį Ezawą, ir su juomi keturis szimtus wyru, ir perskyrė sunus Lijos ir Rachelos, ir abiejų tarnaiczu;
2. ir pastatė abidwi tarnaiti, ir waikus jų pradžoję; o Liją, ir waikus jos antroje wietoję; o Rachelą, ir Iosephą ant gało.
3. Ir patsai eidamas pasikloniojo kniupszczas in žemę septynis kartus, pakołei prisiartino brolys jo.

¹ melsdamas – *m tais.* ² Gałėjo – *g tais.* ³ Senobėje – *ob tais.* ⁴ pasitikimo ← pasitikimo Anioło

4. Bėgdamas tad Ezau brolop sawo, apsikabino jį; ir spausdamas kaklą jo, ir buczuodamas werkė.
5. Ir pakėlęs akis, iszwydo moteris ir mažutėlus ir tarė: Kas tai yra szitie? ir ar tau priguli? Atsakė: Yra mažutėlai kuriuos dowanojo mañ Dievas tarnui tawo.
6. Ir prisiartinę tarnaitės ir sunūs pasilenkė.
7. Priėjo teipogi Lija su waikelais sawo ir¹ lygiai jiems pasiklonojus, paskuczauši Ioseph ir Rachel pasiklonojo.
8. Ir tarė Ezau: Kas tai do aibės, kurias patikau? Atsakė: Idant atrascza małonę po akim pono mano.
9. O jisai tarė: Turiu daugiausiai, broli mano: tawo bunai tau.
10. Ir tarė Jokubas: Nenorėk teip, meldžu, bet jei atradau małonę akysę tawo, priimk downėlę isz ranku mano: nes teip regėjau weidą tawo, kaip bucza regėjęs weidą Diewo: buk mañ małonus,
11. ir priimk pałaiminimą kurį atanesziau tau, ir kurį dowanojo mañ Dievas duodamas wisa. Vos brolo prispirtas, priimdamas,
12. tarė: Eikim kartu, ir busiu draugė kelo tawo.
13. Ir tarė Jokubas: Zinai, pone mano, jog turiu mažutėlus, ir awis, ir karwes telingas su sawimi; kurias jei graiczaus warydamas warginsiu, iszdwės wienoję dienoję wisi galwijai.
14. Einie ponas mano pirmą tarno sawo, ir asz seksiu pamažėl pėdas jo kaip regėsiu jog gali mažutėlai mano, pakolei pribusiu ponop mano Seiran².
15. Atsakė Ezau: Meldžu tawę, idant isz žmoniu, kurie yra su manimi, nors draugė pasiliktu kelo tawo. Nėra, sako, reikalo: szito wieno tiktai mañ tereikia, idant atrascza mylistą po akim tawo, pone mano.
16. Teip pagrižo anoję dienoję Ezau kelū, kuriuomi buwo atajęs, Seiran.
17. Ir Jokubas pribuwo ing Sokoth; kur pastatęs namus ir inbedęs szėtras, praminė wardą anos wietos Sokoth, tai yra, Szėtros.
18. Ir perejo Sichimėnu miestan Salem, kuris yra žemėję Chanaan, pagrižęs isz Mesopotamijos Sirijoje; ir gyweno pamiestėje.
19. Ir nusipirko dalį lauko, kurioję buwo szėtros, nuog sunu Hemoro tėwo Sichemo ažu szimtą gerelu.
20. Ir pastatęs tą ałtorių, szaukėsi ant jo stipriausį Diewą Izraelaus.

Pareiszkinimai.

1. *Perskyrė.* Nors Jokubas tikėdamas³ padėjimu ir pažadėjimais Diewo, su džiaugsmu artinosi brolop, wienok iszmintingai⁴ ir atsargiai teip surėdė wisa, idant jo mielausieji butu toli nuo baimės.
3. *Patsai eidamas.* Pirma pirmojo pulko ejo kaip geras wyras ir tėwas ažudengdamas sawuosius nuo baimės. – *Pasiklonojo.* Sukniubęs wyresniam brolui nusizemino. – *Septynis kartus.* Daug kartu; o gal ir tikrai septynis.

¹ ir – i tais. ² Seiran – an tais. ³ tikėdamas – įtrp. ⁴ iszmintingu ← iszmingu

8. *Kas tai do aibės?* Pirmieji anie pulkai galwiju, siųstieji downomis (Gen. XXXII, 13). Zinojo jau nuo piemenu kam jie skirta; bet klausia brolių norėdamas atsikalbinėti nuo ju.
9. *Tawo bunai tau.* Nereikia man ju, ir tu nebeatsipraszinėk; nes jau esmi numaldytas.
10. *Kaip bucza regėjęs weidą Diewo.* Weidas tawo teip skaistus ir geras, teip šlovingas, kaip paweikštas Diewo. Nebuwo tai wiltawilystė, bet parodymas begal didžo džiaugsmo. – *Buk man maonus.* Jei neatsisakysi nuo mano downu, tai asz pažinsiu, jog esi numaldytas.
11. *Pałaiminimą.* Dalį turto, kuriuomi manę Diewas pałaimino.
12. *Eikim kartu.* Mano žemėn Seir.
13. *Telingas.* Zindamas teluku. – *Wisi galwijai.* Dydumas.
14. *Ponop mano Seiran.* Buwo teip Jokubas ketinas, bet potam pabijojo upo Ezawo.
15. *Isz žmoniu.* Isz mano draugės, kareiwu.
17. *In Sochoth.* Teip potam buwo praminta wieta nuo szėtru Jokubo.
18. *Miestan Salem.* Miestas tasai budawo wadinamas ir Sichem, ir Sichar. (Ioan. IV. 5.)
19. *Nuog sunu Hemoro.* Sunumis wadinasi cza padonai, nes karalus turi buti tėwu tėwynės. – *Ažu szimną gerelu.* Dawė ażu dalį lauko ar szimną gerelu, ar ju wertybę, arba szimną pinigų su paweikštu gerelo.
20. *Stipriausį Diewą Izraelaus.* Sakoma nekuriu, buwęs ant to altoriaus antraszas szitais žodžais: Altorius Diewo, stipro Izraelaus.

Padėjimas XXXIV.

Sunūs Jokubo isznaiko Sichimitus.

1. O iszejo Dina duktė Lijos, pažiurėtu moteru anos szalies.
2. Kurią iszwydęs Sichem sunus Hemoro Hewėno, kunigaikštys szalies anos, pamylėjo ją; ir sugawo, ir gulėjo su ją, pasylinęs mergaitę.
3. Ir sulipo duszia jo su ją, ir ludinczą apmaldė szwelniais žodžais.
4. Ir nuejęs pas Hemorą tėwą sawo: Paimk, sako, man mergaitę szitą ażu¹ moterį.
5. Ką iszgirdęs Jokubas, nėsant sunumus, ir galwijus ganant, tylėjo pakolei pagrižtu.
6. O iszejus Hemorui tėwui Sichemo, kalbintu Jokubo,
7. sztai sunūs jo ateit isz lauko; ir iszgirdę kas atsitiko, papyko labai, delto kad biaurų daiktą padarė Israeluję, ir pasylinęs² dukterį³ Jokubo, daiktą neiszuolantį padarė.
8. Bylojo gi Hemor jiems: Sichemo sunaus mano prikibo duszia dukteriai jusu: duokit ją jamui moterį,

¹ ažu – įtrp. ² pasylinęs ← pasylinta ³ dukterį ← duktė

9. ir ženykimes terp sawęs: dukteris jusu iszduokit mums, ir dukteris musu imkit.
10. Ir gywenkit su mumis: žemė yra galybėję jusu, dirbkit, mainaukites¹, ir apimkit ją.
11. Bet ir Sichemas tėwui ir brolamus jos tarė: Tegul randu mylistą po akim jusu, ir ko tiktai geisit, duosiu.
12. Padidinkit² szarwą, ir dowanu geiskit, ir noromis duosiu, ko reikałausit: tiktai duokit mañ mergaitę szitą ażu moterį.
13. Atsakė sunūs Jokubo Sichemui ir tėwui jo priwiltinai, siusdami ażu pasylinimą seseries:
14. Negalim padaryt ko geidžat, nei duot seseries musu žmogui neapipiaustytamui, kas pas mus neiszpuola ir biau ru yra.
15. Bet ant szito galėsim suderėti, jei norėsit buti tokiais³ kaip mes, ir apsipiaustys terp jusu kiekvienas wyriskzos lyties:
16. tadą duosimes ir imsimes terp sawęs dukteris jusu, ir musu: ir gywensim su jumis, ir busim wieni žmonės:
17. O jei nenorėsit apsipiaustyt, atsiimsim dukterį musu, ir atsitrauksim.
18. Pamėgo padawimas⁴ ju Hemorui, ir Sichemui sunui jo,
19. nei beatguldė jaunikaitys, idant tuoj neiszpildytu ko nuog jo geidė; nes labai mylėjo mergaitę, ir patsai buwo skaistus wisuosę namuosę tėwo sawo.
20. Ir inteję wartuosna miesto, byłojo žmonėmus:
21. wyrai szitie yra romus, ir nori gywenti su mumis: teprekaujie žemėję, ir dirbie ją, kuri yra erdwa ir plati reikałauja dirbėju: dukteris ju wesim moterimis, ir musiszkes ażu ju iszduosim.
22. Wienas yra daiktas, del kurio atsiguldo daiktas teip geras: Jei apiipiaustysim wyriskzius musu, sekdami budą ju giminės:
23. ir turtai ju, ir galwijai, ir wisa ką turi, bus musu: tiktai ant to pritarkim, ir gywendami draugėję, padarysim wieną giminę.
24. Ir pritarė wisi, apiipiaustę wisus wyrus.
25. Ir sztai, dienoję treczoję kadą sunkiausias esti sopulys žaizdu: du sunu Jokubo, Simeon ir Lewi brolai Dinos, pagriebę kaławijus, intejo miestan drąsiai; ir ažumuszę wisus wyriskzius,
26. ažumuszę teipogi Hemorą ir Sichemą, atsiimdami Diną isz namu Sichemo seserį sawo. (Gen. XLIX, 6.)
27. Kuriemus iszejus, užtiko ant ažumusztu kiti sunūs Jokubo; ir iszplėszė miestą atkerszdami ażu pasylinimą.
28. Awis ju, ir galwijus, ir asilus, ir wisa naikindami kas buwo namuosę ir ļaukuosę.
29. Waikelus teipogi ju ir moteris wedė newalon.

¹ mainaukites – u tais. ² Padidinkit ← Padidinkit paswa? ³ tokiais – t tais. ⁴ padawimas ← geidimas

30. Ką drąsiai išpildžius, Jokubas tarė Simeonui ir Levi: Susielojot manę ir padarėt biaurumi Chananėnamus, ir Pherezėnamus gywentojams žemės szitos: musu menkai tėra, anys gi susirinkę pamusz manę, ir busiu sunaikintas asz, ir namai mano.
31. Atsakė: Ar turėjo kaip pałaistuwę piktai wartot musu seserį?

Pareiszkinimai.

1. *Dina*. Duktė Jokubo isz Lijos, turėjo tadą apie 15. metu. – *Moteru*. Ebr. *dukteru*, t. y. mergu, susirinkusiu ant kokios szwentės.
2. *Sunus Hemoro Hewejo*¹. Isz gentijos Hewejo, sunaus Chanaano, anuko Chamo. Gen. X, 17. – *Kunigaiksztyz szalies anos*. Sunus kunigaikszczo szalies anos.
3. *Ir sulipo duszia jo su ja*. Begał ją jėmė mylėti. – *Apmaldė szwelniais žodžais*. Ebr. Prakałbo in szirdį mergos.
5. *Tylėjo*. Nerodė sawo jausmo, kolei negalėjo pataisyti to kas stojosi.
6. *Hemorui tėwui Sichemo*. Duoda patuką sunui, kurį reikė buwo bausti. – *Kalbin-tu Jokubo*. Apie ženybas.
7. *Izraeluję*. Priesz Izraelų, tėwą Dinos.
10. *Zemė yra galybėję jusu*. Gywenkit sau, dirbkit ją, kaip sau norit.
11. *Tegul randu mylistą po akim jusu*. Iszkłausykit mano meldimo. – *Ir ko tiktai geisit, duosiu*. Atlyginimui kriwidos ir downoms swotbos.
12. *Padidinkit szarwą*. Geiskit pasogo, kokio norit, duosiu.
13. *Priwiltinai*. Neketindami ju Diewop traukti, bet serganczus nužudyti. Joku-bas; to wiltawilo nežinojo.
15. *Bet ant szito galėsım suderėti*. Tada tiktai tegalėsım ženyties su jumis. – *Tokiais kaip mes*. Iszpildę ceremoniją apipiaustymo.
17. *Atimsım dukterį musu*. Skirdamies nuo jusu imsim seserį sudergtą, ataduodami jus ant sudo Diewui.
19. *Skaistus*. Pirmasys ir gerasis wisoję gentijoje.
20. *Inteję wartuosna*. Wartuosę miestu budawo rotuszis, turgus ir sudas.
21. *Yra romūs*². Rodža isz apipiaustymo tiktai pėlnus laikinius, o ne tikrybę reli-gijos Jokubo.
23. *Bus musu*. Mainaudami su jais ir per kitus susineszimus su jais, tapsim da-linįkais ju turtu.
25. *Du sunu*. Su sawais tarnais. Simeonui tadą buwo 21. Lewi 20. metu. – *Drąsiai*. Del ju ligos ir neatbojimo. – *Ir ažumusę*. Ju darbę buwo daug nusidėjimu: melas, wiltawilstė, nepakłusnumas tėwui, kursai nebutu ju pagyręs; netei-singa karionė, kurią kelti galėjo tėwas, bet ne anys; szwentwagystė, ceremo-niją religijos apwerczant ant iszpildymo sawo nuodėmės; gailumas, kersziant per daug; paikumas, delto kad wisą sawo gentiją stumė nemažon baimėn isz

¹ Hewejo – padėjim. Hewėno ² romūs – padėjim. romus

szalies užrustintu giminiu anos žemės. Knigojė Iudith IX, 2. pagirta ne szis weikałas Simeono, bet teisybė Diewo dałaidusio szitą koronę ant Sichimitu ažu nusidėjimą ju kunigaikszczo; ir ten pasakytą, jog Diewas Simeonui padawė kaławiją; bet padawė teip, kaip Asirijonims ir kitoms giminėms, per kurias Diewas ažu nuodemes korojo Izraelitus, nors ir paczus nebuwusius be kaltybės.

26. *Atsiimdami Diną isz namu Sichemo.* Kur ji buwo nuo pasyljimo sawo.
27. *Iszpłészė.* Jėmė ko norėjo, kita gi wisa sunaikino.
29. *Wedė newalon.* Piowimus tam ir iszpłėszimui buwus neteisingais, galima mislyti, jog Jokubas dasizinojės, newalnėkus wisus pałaidė ant walos, ir sugražino jiems wisa, kas nebuwo sunaikinta.
30. *Susiełojot manę.* Padarėt nerimastį, baimę ir smutką. – *Chananėnamus¹ ir Pher-ezėnamus.* Artimiausiems susiedams Hewejėnu.
31. *Ar turėjo kaip pałastuwę.* Yra tai paika iszkalbestis užsidegusiu rustybė.

Padėjimas XXXV.

Persikėlimas Jokubo Bethelin, smertis Rachelos ir Izaoko².

1. Tuo tarpu byłoj Diewas Jokubui: Kelkis, ir ažuženg ing Bethel, ir gywenk tenai, ir padaryk ałtorių Diewui, kuris pasirodė tau bėgant nuog Ezawo brolo tawo. (Gen. XXVIII. 13.)
2. O Jokubas suszaukęs wisus namus sawo, tarė: Atmeskit diewus swetimus, kurie yra widuję jusu, ir apikuopkit, ir atmainykit rubus jusu.
3. Kelkites ir ažužengkim ing Bethel, idant padarytumem tą ałtorių Diewui: kuris iszklaūsė manės dienojė sielawarto³ mano, ir draugė buwo kelonės mano.
4. Atadawė tad jamui diewus swetimus, kuriuos turėjo, ir ausiakabius kurie buwo ausysė ju; o jisai inkasė juos po Terebintu, kuris yra ažu miesto.
5. Ir jiems iszeinant yszgastys Diewo užtiko⁴ ant wisu apylenkės miestu, ir nedrįso wyti atsitraukianczu.
6. Tai Jokubas atajo Luzon, esanczon žemėjė Chanaan, wadinamon Bethel; jisai ir wisi žmonės su juomi.
7. Ir pastatė tą ałtorių, ir praminė wardą wietos anos, Namai Diewo; nes ten pasirodė jamui Diewas bėgant nuog brolo sawo. (Gen. XXVIII, 18.)
8. Tamę paczame metę numirė Debora auklė Rebekos, ir pałaidota buwo pakalnyjė⁵ Bethel po ažuolu; ir pramintas buwo wardas anos wietos, Ažuolas werksmo.
9. O wėl Diewas pasirodė Jokubui pagrižusiamui isz Mesopotamijos Sirijos, ir pałaimino jamui,

¹ Chananėnamus ← Chanėnamus ² Rachelos ir Izaoko ← Izaoko ir Rebe ³ sielawarto ← wargo

⁴ užtiko – t tais. ⁵ pakalnyjė ← pakalnijė

10. tarydamas: Nebesiwadink Jokubù, bet Israel bus wardas tawo. Ir wadino jį Israelumi,
11. ir sakė jamui: Asz Dievas wisagalis, augk ir dauginkis: giminės, ir žmonės giminiu bus isz tawės, karalūs iszeis isz strėnu tawo.
12. Ir žemę kurią dawiau Abraomui ir Izaokui duosiu tau ir sėklei tawo po tau. (Gen. XXXII, 28.)
13. Ir nuejo nuog jo.
14. O jisai pastatė akmeninį ženklą wietoje, kurioje bytojęs buwo jamui Dievas; apierawodamas ant jo skystimus, ir liedamas alyvą;
15. ir wadindamas wardą anos wietos, Bethel.
16. O iszejęs isz ten, atajo pawasario metę žemėn, wedanczon Ephraton; kurioje Rachel gimdydama,
17. del sunkumo gimdymo pradėjo bijoties. Ir tarė jai boba: Nebijokis, nes ir szitą turėsi sunų.
18. O iszeinant dusziai del sopulo, ir jau užtinkant smerczai, wadino wardą sunaus sawo Benoni, tai yra: Sunus sopulo mano: o tėwas jį praminė Benjamin, tai yra: Sunus deszinės (Gen. XLVIII, 7).
19. Numirė tad Rachel, ir palaidota buwo ant kelo, wedanczo Ephraton¹, szioji yra Bethlehem.
20. Ir pastatė Jokubas ženklą ant jos kapo. Szitas yra ženklas kapo Rachelos, iki sziai dienai. (Gen. XLVIII. 7.)
21. Iszejęs isz ten inbedė szėtrą ażu Boksztu bandos.
22. Gywenant toję szalyję; iszejo Ruben, ir gulėjo su Balą priegułu tėwo sawo; kas jamui nei kiek nebuwo nuslėpta². O buwo sunu Jokubo dwylika. (Gen. XLIX, 4.)
23. Sunūs Lijos: pirmagimys Ruben ir Simeon, ir Lewi, ir Judas, ir Issachar, ir Zabulon.
24. Sunūs Rachelos: Ioseph ir Benjamin.
25. Sunūs Balos tarnaitės Rachelos: Dan ir Nephthali.
26. Sunus Zelphos tarnaitės Lijos: Gad ir Aser. Szitie yra sunūs Jokubo, kurie gimė jamui Mesopotamijoje Sirijos.
27. Nuejo teipogi Izaokop tėwop sawo Mambrem miestan Arbejos, szis yra Hebron; kuriamę wieszėjo Abraomas ir Izaokas. (Gen. XXIII, 19.)
28. Ir³ iszspildė dienos Izaoko szimtas asztuonios deszimtyś metu.
29. Ir nukarszėjęs amžiumi numirė, ir pridėtas yra žmonėmus sawo senas ir dienu pilnas; ir palaidojo jį Ezau ir Jokubas sunūs jo.

Pareiszkini mai.

1. *Tuo tarpu.* Jokubui bijant užtikimo susiedu, Dievas jį drąsina. – *Padaryk attorių.* Kaip esi žadėjęs, statydamas akmenį ant ženklo (Gen. XXVIII, 22.). –

¹ Ephraton ← Ephraton, szisai yra ² nuslėpta ← nuslėpta. (Gen. XLIX, 4) ³ Ir – r tais.

- Diewui, kuris pasirodė.* Mañ, pasirodžusiam tau. Sako apie sawę, kaip apie ką kitą. Teip. Num. XII, 6. pasakyta: *Pranaszas Wieszpaties* t. y. mano. –
2. *Diewus swetimus.* Gaľėjo dabar dasižinoti, jog Rachel pasijėmusi buvo baľwonus Labano, arba kas buvo pasiľaikęs isz plėszmu Sichimitu baľwonėlus aukso arba sidabro. – *Atmainykit rubus.* Apsiwilkit iszeiginiiais, idant isz eiksztės reiksztumet skaistybę widaus.
 3. *Ir draugė buvo.* Kelaujant Mesopotamijon ir grįžtant žemėn Chanaan.
 4. *Ausiakabius.* Buwusius ausysę baľwonu; arba ant kuriu buvo paweikšlas diewaiczu. – *Inkasė.* Sutrupinęs ir sutirpinęs, kaip tai darė Maižieszius (Exod. XXXII, 20.) ir Ezekijoszius (4. Reg. XVIII, 4.). Nenorėjo ľaikyti jokios žymės stabmeldystės. – *Po Terebintu.* Teip wadinasi medžas isz kurio teka terpentinas.
 5. *Yszgąstys Diewo.* Didys ir Diewo siųstas.
 6. *Luzon, esanczon žemėje Chanaan.* Yra ir kita Luza. (Iudic. I. 26.). – *Wisi žmonės.* Didelė jo szejmyna.
 7. *Praminė.* Patwirtino wardą duotą pirmiaus (Gen. XXVIII, 19.)
 8. *Debora.* Auklė Rebekos, motynos Jokubo, atėjusi su ją isz Haran Chananejon, pas Izaoką. Zydu sakoma, jog toji Debora, Rebekos siųsta ing Haran lieptu Jokubui grįžt namo, ir su juomi begriždama numirė. – *Pakalnyję Bethel,* pažemėje kalno, ant kurio pastatytas miestas Bethel. – *Ažuolas werksmo.* Teip pramintas nuo jos apraudojimo, ľaidojant.
 9. *Ir wėl Diewas pasirodė.* Nesenai buvo pasirodęs, liepdamas eiti ing Bethel (v. 1.). Dabar ten pribuwus, rodžasi wėl. – *Ir paľaimino jamui.* Patwirtindamas atmainymą wardo (Gen. XXXII, 28), padidino sawo mylistas del jo.
 10. *Nebesiwadink.* Wadinkis nebe wienu wardu Jokubo, bet ir Izraelaus.
 11. *Wisagaljs.* Galu iszpildyti žadinį. – *Augk ir dauginkis.* Eisi didyn ir daugyn. – *Giminės ir žmonės giminiu.* Gentijos Izraelaus, lygios skaiczumi giminėms žmoniu.
 12. *Duosiu tau ir weistei tawo.* Duosiu tau, duodamas prowaikiams tawo.
 13. *Ir nuejo nuog jo.* Isz akiu jo isznyko.
 14. *Zenkľą.* Paminkľą pasirodymo Diewo ir jo pažadėjimu, ir draug aľtoriu, ant kurio Jokubas apierawojo skystimus, t. y. wyną ir alywą.
 18. *Benjamin.* Rachel mirdama praminė jį Benoni, t. y. sunumi sopulo¹; tėwas, Beniaminù, *sunumi deszinės,* reikszdamas, jog twirtai iszkentė smertį jo motynos ir jog tikisi tam sunui ľaimės, delto kad deszinė ženklina galybę ir ľaimę. Sunus deszinės, tėwui mielausis, gimes paskutinyis ir senatuwėje.
 19. *Ant kelo.* Terp Jeruzalem ir Betlehem, arba Ephratą.
 20. *Zenkľas.* Paminkľas akmeninys, kaip piramida.
 21. *Ažu boksztu bandos.* Arba ażu boksztu Hader. Wieni sako tasai boksztas buwęs Jeruzaluję, kur potam buvo pastatyta bažnycza. Kiti gi, jog buwęs artie

¹ sopulo ← sopulo

Betlejaus, kur Aniolai, Jezui gemant, pasirodė piemenims. Galėjo būti tokio wardo du boksztu.

22. *Gulėjo su Balq.* Ažu tatau Jokubas nuo Rubeno atajėmė pirmagimystę, ir mir-damas keikė (Num. XLIX, 4). O su Balą Jokubas nebegulėjo, kaip susite-putią sužagimu kraujo. Teip darė ir Dowidas tokiamę atsitikimę (2. Rag.¹ XVI, 22.)
26. *Gimė jamui Mesopotamijoje.* Kone wisi, tiktai Benjaminas gimė arti Betlejaus.
27. *Miestan Arbejos.* Kariath Arbę arba Hebron. – *Wieszėjo.* Kelawo neturėdamas sawo namu.
29. *Pridėtas yra žmonėmus sawo.* Nuejo pas sawo tėwus priepeklin Ziur. Gen. XXV, 8. – *Pałaidojo jį.* Szalyję kapo Rebekos, pirmiaus mirusios. – *Ezau ir Jokubas.* Waikai turi laidoti sawo tėwus.

Padėjimas XXXVI.

Atsiskyrimas Ezawo nuog Jokubo ir gimdymai sunu Ezawo.

1. Szitie yra gimdymai Ezau, patsai yra Edom.
2. Ezau wedė moteris isz dukteru Chanaan: Adą dukterį Elon Hethejo ir Oolibamą dukterį Anos dukteries Sebeono Hewejo.
3. Basemath teipogi dukterį Ismaelaus seserį Nabajoth.
4. O Ada pagimdė Eliphaz; Basemath pagimdė Rahuel; (1. Par. I, 35.)
5. Oolibama pagimdė Iehus ir Ihelon ir Kore; szitie sunūs Ezawo, kurie gimė žemėje Chanaan.
6. O Ezau² paėmė moteris sawo ir sunus ir dukteris, ir wisokią duszią namu sawo, ir turta, ir galwijus, ir wisa ką galėjo turėti žemėje Chanaan; ir iszejo kiton szalin, ir atsitraukė nuog brolo sawo Jokubo.
7. Nes buwo labai turtingi, ir negalėjo bendrai gywenti; ir nebetalpino ju žemė kelonės ju del daugybės pulku galwiju. (Gen. XIII, 6.)
8. Ir gyweno Ezau ant kalno Seir, tasai yra Edom. (Iosue. XXIV, 4.)
9. O szitie yra gimdymai Ezawo tėwo Edom ant kalno Seir,
10. ir szitie wardai sunu jo: Eliphaz sunus Ados moteries Ezawo; Rahuel teipogi sunus Basemath moteries jo. (1. Par. I. 35.)
11. Ir buwo Eliphazo sunūs: Theman, Omar, Sepho, ir Gatham, ir Cenez.
12. O Thamna buwo prieguļu Eliphazo sunaus Ezawo; kuri jamui pagimdė Ama-lech. Szitie yra sunūs Ados moteries Ezawo.
13. O sunus Rahuel: Nahath ir Zara, Samma ir Meza. Szitie sunus Basemath moteries Ezawo.
14. Szitie teipogi buwo sunus Oolibamos dukteries Anos dukteries Sebeono, moteries Ezawo, kuriuos jamui pagimdė: Iehus, ir Ihelon ir Kore.

¹ Rag. – klaid. Reg. ² Ezau ← Ezawo

15. Szitie kunigaikszczai sunu Ezawo: Sunūs Eliphazo pirmagimio Ezawo; kunigaikštys Theman, kunigaikštys Omar, kunigaikštys Sepho, kunigaikštys Cenez,
16. kunigaikštys Kore, kunigaikštys Gatham, kunigaikštys Amalech. Szitie sunus Eliphazo žemėję Edom, ir szitie sunus Ados.
17. Szitie teipogi sunus Rahuelo sunaus Ezawo: kunigaikštys Nahath, kunigaikštys Zara, kunigaikštys Samma, kunigaikštys Meza; o szitie kunigaikszczai Rahuelo žemėję Edom; szitie sunus Basemath moteries Ezawo.
18. O szitie sunus Oolibamos moteries Ezawo: kunigaikštys Jehus, kunigaikštys Ihelon, kunigaikštys Kore; szitie kunigaikszczai Oolibamos dukteries Anos moteries Ezawo.
19. Szitie yra sunus Ezawo, ir szitie ju kunigaikszczai; patsai yra Edom.
20. Szitie yra sunus Seir Horrejo, gywentojai žemės: Lotan, ir Sobal, ir Sebeon, ir Ana, (1. Par. I. 38.)
21. ir Dison, ir Eser, ir Disan; szitie kunigaikszczai Horrejo, sunaus Seir žemėję Edom.
22. O stojosi sunus Lotano: Hori ir Heman; o buwo sesuo Lotano, Thamna.
23. Ir szitie sunus Sobalo: Alwan ir Manahat ir Ebal, ir Sepho ir Onam.
24. Ir szitie sunus Sebeono: Aja ir Ana. Szitas yra Ana, kuris atrado wandenis sziltus pustynėje, ganydamas asilus Sebeono tėwo sawo,
25. ir turėjo sunų Dison, ir dukterį Oolibamą.
26. Ir szitie sunus Disono: Hamdan, ir Eseban, ir Iethram, ir Charan.
27. Szitie teipogi sunus Esero: Balaan, ir Zawan, ir Akan.
28. O Disan turėjo sunus: Hus ir Aram.
29. Szitie kunigaikszczai Horreju: kunigaikštys Lotan, kunigaikštys Sobal, kunigaikštys Sebeon, kunigaikštys Ana,
30. kunigaikštys Dison, kunigaikštys Eser, kunigaikštys Disan, szitie kunigaikszczai Horreju kurie įsakydawo žemėję Seir.
31. O karalūs kurie karalawo žemėję Edom, pirma neg sunūs Israelaus turėjo karalų, buwo szitie:
32. Bela sunus Beoro, ir wardas jo miesto Denaba.
33. O Bela numirė, ir karalawo ažu jį Iobab sunus Zaros isz Bosros.
34. Ir Iobabui numirus, karalawo ažu jį Husam isz žemės Themanėnu.
35. Szitamui teipogi numirus, karalawo ažu jį Adad sunus Badado, kuris pamusė Madianą szalyję Moab; ir wardas jo miesto, Awith.
36. Ir numirus Adadui, karalawo ažu jį Semla isz Masrekos.
37. Szitamui teipogi numirus, karalawo ažu jį Saul nuog upės Rohoboth.
38. Ir szitamui numirus, įstojo karalystėn Balanan sunus Achoboro.
39. Tamui teipogi numirus, karalawo ažu jį Adar, ir wardas jo miesto, Phau; ir motė jo wadinosi Meetabel, duktė Matreel dukteries Mezaab.
40. Szitie tad wardai kunigaikszczu Ezawo gentijose, ir wietose, ir warduose ju: kunigaikštys Thamna, kunigaikštys Alwa, kunigaikštys Ietheth,

41. kunigaikštys Oolibama, kunigaikštys Ela, kunigaikštys Phinon,
42. kunigaikštys Cenez, kunigaikštys Theman, kunigaikštys Mabsar.
43. kunigaikštys Magdiel, kunigaikštys Hiram; šitie kunigaikščai Edom, gyweną žemėję wieszpatystės sawo; patsai yra Ezau tėwas Idumeju.

Pareiszkini mai.

1. *Patsai yra Edom.* Ezau, kitū wardu wadinosi Edom. Suraszyta cza gentijos Ezawo, parodžant, jog pažadėjimas duotas jo tėwui liko iszpildytas. (Gen. XXVI, 4.)
2. *Adą dukterį Elon Hethejo.* Toji pati Ada (XXVI, 34. Gen.) wadinama Juditą dukterimi Beoro; delto kad ir wyrai ir moterys turėdawo ne po wieną wardą. Jokubas wadinosi ir Izraelumi; Ezau Edomu, Sara Jeschą.
4. *Eliphaz.* Nekuriems regisi jog įsai buwęs prietelumi Iobo; kiti gi sako, jog jis buwęs ano praboczumi.
6. *Ir iszejo kiton szalin.* Idumejon, kur jau pirma buwo gywenęs (Gen. XXXII, 3.); dabar po smerczai ir palaidojimui tėwo tenai pgrįžo¹. Teip buwo Diewo parėdyta, idant wisą žemę Chanaan paliktu Jokubui, kuriam buwo pažadėta.
8. *Tasai yra Edom.* Ezau wadinasi Edom.
9. *Tėwo Edom.* Tėwo Idumėnu.
10. *Sunū² jo.* Sunumis wadinosi ir anukai ir tolimesni prowaikiai, kaip tai ir Kristus wadinosi sunumi Dowido ir sunumi Abraomo (Matt. I, 2.)
15. *Šitie kunigaikščai sunu Ezawo.* Cza suraszyta kunigaikščai, potam (v. 31.) karalai, ir wėl (v. 40.) kunigaikščai. Idumėnu wyresnybė³ buwo aristokratiszka, potam monarkiszka, potam ir wėl aristokratiszka. Kunigaikščai ir karalai nebudawo tėwainiais waldžos, bet budawo aprenkamais; todel ne sunai numirusiu, bet kiti apimdawo waldžą.
24. *Kuris atrado wandenis sziltus.* Pažino jog jie gydo nesweikatas.
31. *Pirma neg sunūs Izraelaus turėjo karalų.* Pasakyta tai Maižiesziaus dwasioje pranaszystės. Nekuriems regisi jog szituos žodžus pridėjo paskum koksai perraszytojas knigu Maižiesziaus, kurio gadynėje dar Izraelitai karalaus neturėjo.
33. *Iobab.* Arba Iob, kurį Rasztas szwentas stato paweikslu ir zerkoļu kantrybės⁴. –

Padėjimas XXXVII.

Pardawimas Juozapo Ismaelitamus ir Putipharui.

1. O gyweno Jokubas žemėje Chanaan, kurioję tėwas jo yra wieszėjęs.
2. Ir šitie yra gimdymai jo: Ioseph budamas szesziolikos metu, ganė bandą su

¹ pgrįžo – klaid. pagrįžo ² Sunū – padėjim. sunu ³ wyresnybė ← waldža ⁴ kantrybės – *ės tais*.

- brolais sawo dar mažas; ir buwo su sunumis Balas ir Zelfhos moteru tėwo sawo; ir apskundė brolus sawo pas tėwą isz nuodėmės pikčiausios.
3. O Izrael mylėjo Iosephą labiaus ažu wisus sunus sawo, delto kad jį buwo pagimdęs senatuwėje; ir padarė jamui rubą marga.
 4. Regėdami gi brolai jo, jog buwo tėwo¹ mylėtas labiaus neg wisi sunūs, neapikentė jo nei begalėjo jamui ką norint gerū kalbėti.
 5. Atsitiko teipogi jog regėjimą sapno apsakė brolamus sawo; kuri priežastis buwo sėklinyczą didesnės neapikantos.
 6. Ir tarė jiems: Klausykit sapno mano kurį regėjau:
 7. Regėjosi mañ jog mes riszėm pėdus laukę: ir tartum pėdas mano atsikėlė, ir stowėjo, o jusu pėdai stowėdami aplink kloniojosi pėdai mano.
 8. Atsakė jo brolai: Begne busi musu karalumi? arba busim waldonais tawo wyresnybės? Szitoji tad priežastis sapnu ir būtų, padawė pakuras pawydejimo ir neapikantos.
 9. Kitą teipogi sapną regėjo, kurį apsakydamas brolamus, tarė: Regėjau per sapną, tartum saulė, ir mėnuo, ir wienuolika žwazddžu kloniojosi mañ.
 10. Ką jamui apsakius tėwui sawo ir brolamus, pabarė jį tėwas jo, ir tarė: Kas tai yra szitas sapnas, kurį regėjai? Ar asz ir motyna tawo, ir brolai tawo kloniosimes tau iki žemei?
 11. Pawydejo tad jamui brolai jo; tėwas gi daiktą mąstė² tylėdamas.
 12. Ir brolamus jo ganant galwijus Sichemę³,
 13. tarė jamui Israelus: Brolai tawo gano awis Sichemę: Eiksz, pasiųsiu tawę jump. Kuriamui atsakius:
 14. Esmi pagatawas, tarė jamui: Eik, ir žiurėk ar wisa yra laiminga brolamus tawo, ir galwijamus, ir duok mañ žinią kas dedasi. Siųstas isz slėnio Hebron, atejo ing Sichem;
 15. ir rado jį wyras klaidojant po lauką, ir klausė, ko jieszkąs.
 16. O jisai atsakė: Jieszkau sawo brolu, pasakyk mañ kur gano bandas.
 17. Ir sakė jamui wyras: Atsitraukė nuog wietos szitos; o girdėjau juos kalbant: Eime ing Dothain. Nuejo tad Iosephas paskui brolus sawo, ir atrado juos Dothainę.
 18. Kurie iszwydė jį isz tolo, pirma neg atajo jump, mislyjo jį ažumushti;
 19. ir terp sawęs kalbėjosi: Sztai sapnuotojas ateit.
 20. Eime, ažumuszkim jį, ir intmeskim senan szulnin, ir sakysem: Zwėris pikčiausia suėdė jį: ir tadą pasirodys ką jamui padės sapnai jo.
 21. O iszgirdęs szitą Rubenas, sylinosi iszwađuoti jį isz ranku ju, ir sakė: (Gen. XLII, 22.)
 22. Neažumuszkit duszios jo, nei praliekkit kraujo, bet intmeskit jį szitan szulnin, kuris yra pustynėje, ir rankas jusu užlaikykit nekaftas. O sakė tai, norėdamas isztraukt jį isz ranku ju, ir ataduoti tėwui sawo.

¹ tėwo – w tais. ² mąstė ← mųstė ³ Sichemę – s tais.

23. Kaip tiktai tad atajo pas brolus sawo, nuwilko jį isz ilgo rubo, ir margo;
24. ir intmetė jį senan szulnin, kuriame¹ nebuwo wandenies. (Gen. IX, 6.)
25. Ir susėdė walgytu duonos, iszwydo Ismaelitus pakelingus ateinant nuog² Galaad ir kupranugarius ju neszant kwėpalus, ir sakus³, ir myro sultis⁴ Egiptan.
26. Tarė tad Judas brolamus sawo: Ką mumus padės jei ažumuszim brolių musu, ir nuslėpsim kraują jo?
27. Geriaus bus jei bus parduotas Ismaelitamus, ir rankos musu tegul nesusitepa: nes brolys, yra, ir mėsa musu. Pritarė brolai jo byloms.
28. Ir praeinant Madijanitamus prekiotojamus, isztraukė jį isz szulnio, pardawė jį Ismaelitamus, ažu dwi deszimti sidabriniu, kurie nusiwedė jį Egiptan. (Sap. X, 13.)
29. Ir pagrįžęs Ruben pas szulnį neberado waiko;
30. ir perplėszęs rubus eidamas pas brolus sawo, tarė: Waiko nesimato, ir asz kur eisiu?
31. O paėmė rubą jo, ir krauję ožio, kurį buwo ažumuszę, pamirkė;
32. siųsdami parnesztu tėwui, ir sakytu: Szitą radom: žiurėk ar rubas yra⁵ sunaus tawo, ar nė.
33. Kurį tėwas pažinęs, tarė: Rubas yra sunaus mano, žwėris pikczausia suėdė jį, bestija prarijo Iosephą.
34. Ir perplėszęs rubus, apsiwilko aszutinę, raudodamas sunaus sawo ilgą laiką;
35. o susirinkus wisiemus waikamus jo, apmaldytu skausmo tėwo, nenorėjo priiimti maldymo, bet tarė: Nuzengsiu pas sunų mano raudodamas pragaran. Ir jamui beraudant,
36. Meldijanitai pardawė Iosephą Egiptę Putipharui romytiniui Pharaono mokytojui kareiwiu.

Pareiszkinimai.

1. *Kuriojė.* Gyweno miestę Hebron (Gen. XXXV, 27.)
2. *Szitie yra gimdymai jo.* Szitie weikalai ir atsitikimai Jokubo gimdymuose, sunuose, jo. – *Budamas szesziolikos metu.* Pabaigtu ir 17-tus pradėjus: teip Ebr. iš 70. – *Dar mažas amžiumi, pasielgimais ir padorybė.* – *Isz nuodėmės pikczausios.* Priesz prigimimą arba grieko sodomiszko, arba isz bestijystės. –
3. *Senatuwėjė.* Gimdytojai waikus senatuwėjė gimusius labiaus myli, arba kitu po jiems nebesitikėdami, arba jauniems ilgiaus gywensint⁶, užsiłaikys ju wardas ir atminimas teipogi ilgiaus; arba jog isz ju regima sweikata ir syła pasenusiu tėwu. Jokubas dar galėjo Juozapą labiaus už kitus mylėti del jo nekaltybės ir padorybės. –

¹ kuriame – mę tais. ² nuog – n tais. ³ sakus ← Resiną ⁴ ir myro sultis ← ir staktę Egiptan

⁵ yra – y tais. ⁶ gywensint ← giwensint

4. *Neapikentė jo*. Ažu: 1. didesnę meilę tėvo; 2. pasakymą nuodėmės; 3. marga rubą; 4. sapnus.
7. *Riszēm pėdus*. Jawu. Sapnas ženklino, jog brolai važiuos Egiptan pirktu grudu bado metę; pėdai brolo klėniodamies pėdai Juozapo praženklino jog brolai Egiptę klėniosis Juozapai.
10. *Pabarė jį*. Nerustaudamas ir neniekindamas jo sapnu, bet iszmingingai minksztindamas pawydėjimo, brolo. – *Ar asz ir motyna tawo*. Netikėtinas daiktas, jog asz ir motyna tawo tau klėniosimes. Motyna cza neženklina nabaszniķės Rachelos¹, bet moterį Jokubo Balą, auklę Juozapo, ir po smerczai Rachelos, jos wietinikę.
11. *Mąstė tyłėdamas*. Manė sapną, Diewo laistą, ļaukdamas iszsipildymo jo.
13. *Eiksz, pasiųsiu tawę*. Tėwas buwo Juozapą laikęs namė, idant brolai jo neregėdami atsilaistu isz tos neapikantos: potam², kokiam metui praejus, mislydamas jog neapikanta sunyko, siuncza³ jį pas juos.
15. *Kłaidojant po ļauką*. Kaip neįinantį kur buwo jo brolai.
19. *Sapnuotojas*. Ebr. ponas sapnu, t. y. turis regėjimus sapnu; arba pramanytojas sapnu; arba ponas ir kunigaikstys, bet tiktai sapnė.
20. *Senan szulnin*⁴. Jau iszdżuwusian, bet turėjusian kitkart wandeni.
21. *Sylinosi iszwađuot*. Tyłomis isztraukt isz szulnio ir parwest tėwui ir teip iszgaut atłaidimą nuodėmės kraujażagio.
22. *Neażumuskit duszios*. Neatimkit jam gywenimo. Yra tai Metonymia. – Alegoriskai: Juozapas įmestas szulnin, isz ten isztrauktas, parduotas Ismaelitams, ženklina Kristų, žengiantį pragaran, prisikėlusį isz numirusiu pripaįintą pagonu per tikėjimą.
24. *Ir intmetė jį*. Juozapas Flavius⁵ raszo, jog Rubenas⁶ jį szulnin nułaidęs per wirwę.
25. *Nuog Galaad*. Pro Galaad ejo kelas isz Arabijos Egiptan per Dothain. –
27. *Pritarė brolai*. Asztuoni kurie tenai buwo, parduodant Juozapą. Nes Rubeno nebuwo, kaip regima isz eil. 29.
28. *Madijanitamus*. Buwusiems draugėję su Ismaelitais: bendrai ir pirkto ir pardawė Juozapą. – *Ažu dwi deszimti sidabriniu*. Siklu. Nekurios wersijos: ažu tris deszintis.
29. *Ir pagrįżęs Ruben*. Buwo atsitolinęs jieszkodamas ganyklų.
30. *Ir perptėsęs rubus*. Isz didżos gailistos. – *Ir asz kur eisiu?* Jo jieszkotu. Rubenas nebuwo daliniku pardożės. Dasiżinojęs nuo brolo, jog pardawė gywą, ben kiek aptilko ir pritarė jiems meļuojant priesz⁷ tėwą.
33. *Zwėris pikczausia*. Teip jam regėjosi, delto kad jam gaļwon netilpo mislis idant jo sūnus butu papildę teip didįą piktadėjystę; ir Palestinoję yra daug meszku, lewu ir kitu baisiu zwėru.

¹ Rachelos ← Rebekos ² potam – o tais. ³ siuncza ← siuncza juos ⁴ szulnin – in tais. ⁵ Flavius – F tais. ⁶ Rubenas – e tais. ⁷ priesz – įtrp.

34. *Apsiwiłko aszutinę*. Ebr. maiszù. Nuo Jokubo prasidėjo papratimas Izraelitu raudant walkstyties maiszais ir aszutinėmis. – *Ilgą laiką*. Per 23. metus, kolei gawo žinią jog Juozapas gywas Egiptę.
35. *Pragaran*. Ne tan kur prakeiktieji, bet kur teisieji laukė Atpirkėjo Kristaus, t. y. priepeklin.
36. *Romytiniui*. Putipharas nebuwo romytas, turėjo moterį ir dukterį, kurią anot nekuriu, Juozapas pajėmęs ažu moterį. Wisi karalaus tarnai wadindawosi romytiniais, nors ne wisi budawo romyti.

Padėjimas XXXVIII.

- Sunūs Judos, moterystė¹ ju su Thamarą, ir apsiejimas Judos su tą Thamarą
1. Tamę paczamę laikę atsitraukęs Juda nuog broļu sawo, ažuejo pas wyrà Odollamitą, wardù Hiram².
 2. Ir iszwydo tę dukterį žmogaus Chananėno, wardu Sue³; ir paėmęs ažu moterį, intejo jon. (1. Par. II. 3.)
 3. Kuri prasidėjo, ir pagimdė sunų, ir wadino wardą jo Her.
 4. Ir wël prasidėjusi waisių, užgimusį sunų praminė Onan. (Num. XXVI. 19.)
 5. Treczą teipogi pagimdė, kurį wadino Sela; kuriamui užgimus, daugiaus gimdyti lowėsi.
 6. O dawė Juda moterį pirmagimiui sawo Herui, wardù Thamar,
 7. Buwo teipogi Her pirmagimys Judos, nedoras po akim Wieszpates; ir nuog jo buwo ažumusztas. (Num. XXVI, 19.)
 8. Tarė tad Juda Onanui sunui sawo: ineik pas moterį brolo tawo, ir bendrinkis jai, idant pabudintumai sėklę broliui tawo.
 9. Jisai žinodamas jog ne jamui gims sunūs, ineidamas pas moterį brolo sawo, sėklę laisdawo žemėn, idant waikai brolo wardù negimtu.
 10. Ir ažu tat ažumusžė jį Wieszpats, jog darė daiktą biauų.
 11. Todel tarė Juda Thamarai marczai sawo: Buk naszlė namuosę tėwo tawo, pokolei užaugs Sela sunus mano. Nes bijojosi, idant ir anas nemirtu, kaip brolai jo. Kuri iszejo, ir gyweno namuosę tėwo sawo.
 12. O praejus daug dienu, numirė duktė Sues motė Judos; kuris apraudojimą pabaigęs, pasilinksminęs, ejo pas kirpėjus awiu sawo, patsai ir Hiras awia-gonys Odollamitas⁴, Thamnon⁵.
 13. Ir pasakyta buwo Thamarai, jog szesziuras jos einąs⁶ Thamnon awiu kirptu.
 14. Kuri, nusiwiłkusi naszlystės rubus, paėmė nometą, ir atmainiusi rubus, at-sisėdo terpukelyje, einanczamę⁷ Thamnon; delto kad užaugo Sela, ir negawo jo ažu wyrà.

¹ moterystė – m tais. ² Hiram – i tais. ³ Sue ← Suer? ⁴ Odollamitas ← Odollamitas, in

⁵ Thamnon – on tais. ⁶ einąs ← einąs ing. ⁷ einanczamę – e tais.

15. Kurią iszwydęs Juda, tarėsi esanti ji pałaistuwė; nes buwo apdengusi sawo weidą idant nebutu pažinta.
16. Ir intejės¹ pas ją, tarė: Dałaisk mañ su tawimi sugulti; nes nežinojo jog buwo jo marti.
17. Kuriai atsakius: ką mañ duosi ažu gulėjimą su manimi? Tarė: Atsiųsiu tau ožį nuog galwiju². Ir wėl jai sakant: Dasiłaisiu ko nori, jei mañ duosi ažuostatą, pakolei atsiųsi ką žadi.
18. Tarė Juda: Ko tu nori idant tau duocza ažu ažuostatą³? Atsakė: Ziedo tawo, ir rankadabės, ir lazdos kurią turi rankoje. Tai nuog wieno sugulimo moteriszkė prasidėjo,
19. ir atsikėlusi nuejo; ir nusiwiłkusi rubus, kuriais buwo apisitaisiusi, apsiwiłko rubais naszlystės.
20. Nusiuntė gi Juda ožį per sawo piemenį Odollamitą, idant atimtu ažuostatą, kurią buwo dawęs moteriszkei; kursai jos neradęs,
21. pakláusė žmones tos wietos: Kur yra moteriszkė kuri sėdėjo terpukelyjė? atsakant wisiemus: Nebuwo szitojė wietoję pałaistuwės,
22. pagrižo pas Judą, ir tarė jamui: Neradau jos, bet ir žmonės anos wietos sakė mañ, niekados nesėdėjusi ten pałaistuwė.
23. Tarė Juda: Tesizinau, tikrai negalės mus kaltinti mełu, asz siunczau ožį, kuri buwau žadėjęs, ir tu jos neradai.
24. O sztai po trims mėnesims dawė žinią Judai, sakydami: Pasiłaidė Thamar marti tawo, ir regisi jos yszcza brinksta. Ir tarė Juda: Iszweskit ją, idant butu sudeginta.
25. Kuri wedama ant smerties, siuntė pas szesziurą sawo, tarydama: Isz wyro, kurio yra szitie daiktai, prasidėjau; Pažink kieno yra ziedas, ir rankadabė, ir lazda.
26. Kursai pažinęs dowanas, tarė: Teisesnė yra ažu manė: delto kad jos nedawiau Selai sunui mano. Taczaus daugiaus jos nebepažino.
27. Atajus gimdymui, pasirodė dwyni yszczojė⁴, ir paczamę iszsiweržimę kudykėlu wienas iszkiszė ranką, ant kurios boba ažuriszė raudoną giją sakydama: (Matt. I, 3.)
28. Szitas iszeis pirma.
29. Jamui gi atatraukus ranką, iszejo antras; ir tarė moteriszkė: Kodel perpłyszto del tawęs zomata? ir deltos priežasties praminė jo wardą Phares.
30. Potam iszejo brolys jo, ant kurio rankos buwo raudona gija; kuri wadino Zara. (1. Par. II. 4.)

¹ intejės – e tais. ² galwiju ← galviju. Dar? ³ ažuostatą ← ažuostatą? Atsakė ⁴ yszczojė ← neisk.

Pareiszkini mai.

1. *Tamę paczameį taikę.* 16-tuosę metuosę Juozapo. Judai buvo 19. – *Atsitraukęs Juda.* Paminėta schiez Juda ir jo waikai, o ne kiti brolai, delto kad isz Judos ir Thamaros turėjo gimti Jezus Kristus.
2. *Ir iszwydo.* Pamėgo geidulingai. – *Sue.* Wardas ne dukteries, bet paties uoszwio Judos.
3. *Wadino wardą jo Her.* Pirmam sunui wardą dawė tėwas, kitiems motyna.
7. *Buwo teipogi Her... nedoras.* Her ir Onan, du broļu, papildė neczystatą, iszlaisdami sėklę sawo weikalę moterystės oran, nenorėdami waisiaus. Her bijodamas kad gimdymas ir žindymas nepamažintu grażumo jo moteries; Onan gi nenorėdamas weisti waiku broliui: Szito buvo pawydėjimas, anogi geidulys kuno; abudu sunkiai nusidėjo. – *Ażumusztas.* Abiem smertis neregėta, bet žmonėms numanoma, jog už didžą kaltį. Galima, jog Diewas dalaidė ant ju welnius (Ps. LXXVII, 49). Begne buvo Asmolejus. užmuszėjas begėdžu wyrų Saros (Tob. III, 8.)
8. *Ineik pas moterį brolo¹ tawo.* Jau ir tadą daryta teip, kaip potam zokonas isakė idant brolys imtu naszlę po broliui numirusiam be waiku. Deut. XXV.5.
9. *Jog ne jamui gims sunūs.* Yra tai Enallage, *súnūs* pasakyta, ażu sunūs; del to kad wienas tiktai pirmagimys rokuodawosi sunumi nabaszniko brolo, kiti gi waikai prigulėdawo tėwui.
11. *Buk naszlė.* Musėjo buti toks papratimas, jog naszlės pasilikdawo szejmynoį nabaszniko, lik koļei budawo koks gentys, kurs galėtu su ją ženyties ir pabudinti sėklę nabasznikui. Juda nebenorėdamas ženyti su Tamara, treczojo sunaus, pagražino ją szejmynon jos tėwo, idant pati iszsirinktu sau wyrą. O ji to nenorėjo ir priwiltinai apgawo Judą.
12. *Awiagonys.* Chald. *draugė jo*, t. y. prietelus.
14. *Nometą².* Ploņą rėdyklą.
15. *Buwo apdengusi.* Senobėję moterys teip apsidengdawo galwą ir weidą, jog wiena akis tesiregėdawo, todel nepigu budawo jas pažinti.
16. *Ir intejęs pas ją³.* Juda nusidėjo, papildė pałodą; nes nežinojo jog ji buvo jo marti, ir tadą pats buvo naszlys. Tamara papildė kraujažagi, ir kone swetmoterystę, delto kad jai⁴ prigulėjo buti moterimi Selos. Galėjo Tamara turėti ant weido licziną, idant nebutu pažinta.
17. *Oži nuog galwiju.* Jaunutį, tebesekiojantį moczą. Teip reikia suprasti ir žodžus: oži ožku. Yra tai ebrajyzmas.
18. *Ziedo.* Peczaties. – *Rankadabis.* Lenciugėlys, arba blėtelė.
24. *Iszweskit ją idant butu sudeginta.* Juda, kaip galwa szejmynos, iszdawė dekretą ant marczos, kaip sudža, o swetmoterius tadą degindawo.
26. *Teisesnė yra ażu manę.* Ne nekaltesnė, nei szwentesnė, bet teisingesnė; nes

¹ brolo – įtrp. ² Nometą – n tais. ³ ją – tais. ⁴ jai – a tais.

Juda neiszpildė žadinio ir sankaltos, ir neteisingai sutarė ją idant neturėtų waiku isz Selos. – *Tacaus daugiaus jos nebepažino*. Delto kad buwo jo marti, butu buwęs kraująžagys. Lygiai nei Sela jos nebewedė.

27. *Pasirodė*. Boba paczupinėdama ranką pažino jog dwyni. – *Raudoną giją*. Idant butu žymu, katras¹ pirmagimys.
- 29². *Tarė moteriszkė*. Boba pikta jog neteip stojosi, kaip jai regėjosi ir bijodama, idant toks umus iszlyndimas antrojo, negadintu sweikatos motynai, arba dwyniams. – *Kodel perpłysz del tawęs zomata?* Kodel tawo brolys norėdamas gimti pirmas, perpłėsė del tawęs plėwė, kurion buwot įwynioti yszczoję? Plėwė toji wadinosi wietą, arba nuowalomis. – *Phares*. Atsiskyrimas.
30. *Zara*. Užtekas; teip pramintas, jog pirma iszkisęs ranką, pirmas turėjo ir gimti.

Padėjimas XXXIX.

Buwimas Iosepho pas Putipharą ir jo apkalimas.

1. Tai Ioseph nuwestas buwo Egiptan, ir nupirko jį Putiphar romytinys Pharaono, kunigaikštys karios, wyras Egiptėnas, isz rankos Ismaelitu, kuriu buwo nuwestas.
2. Ir buwo Wieszpats su juomi, ir buwo wyras wisuosę daiktuosę laimingai daras: ir gyweno namuose pono sawo,
3. kuris geriausiai buwo žinojęs, jog Wieszpats buwo su juomi, ir wisa, ką tiktai darė, jo buwo wedama rankoję jo:
4. Ir rado Iosephas mylistą po akim pono sawo, ir tarnawo jamui; nuog kurio iszkeltas wyresnybėn ant wisu, waldė namus sau patikėtus, ir wisa kas jamui buwo paduota;
5. Ir laimino Wieszpats namamus Egiptėno del Iosepho, ir padaugino teip triobosę kaip laukuosę wisą jo turtą;
6. nei ko kito nežinojo, tiktai duoną kurią walgė. O buwo Joseph gražaus weido, ir skaisczos paweizdos.
7. Teip po daug dienomis inbedė jo ponia sawo akis Josephan, ir tarė: Gulėk su manimi.
8. Kuris neikiek nepritarydamas nedoramui darbui, tarė jai: Sztai ponas mano, wisus daiktus mañ atadawęs, nežino ką turi namuose sawo:
9. nei nieko nėra kas nebutu mano galybėje, arba nebutu mañ dawęs, tiktai tu, kuri esi jo moterimi: kaipgi tad galu daryti szitą piktybę, ir nusidėti Diewui mano?
10. Szitokiais žodžais kasdiena ir moteriszkė bodi buwo jaunikaiczui; ir jisai gynėsi nuog palodos.

¹ katras – r tais. ² 29 – 9 tais.

11. O atsitiko nekuriojė dienojė, jog intejo Ioseph¹ namusna, ir darė kokį darbą niekam nematant,
12. ir ana, nutvėrusi skvarną jo rubo, sakė: Gulėk su manim. Kuris palikęs rankojė jos rubą pabėgo, ir iszejo oran.
13. Matydama moteriszkė rubą rankosę sawo, ir sawę paniekintą,
14. suszaukė sawęsp žmones namu sawo ir tarė jiems: Sztai intwedė vyrą Ebrėną, idant tyczotusi ant musu: intejo pas manę, idant sugultu su manimi: o mañ suszukus,
15. ir iszgirdęs balsą mano, paliko rubą kurį turėjau, ir iszbėgo oran.
16. ant ženklė tad tikrumo ažuturėtą rubą parodė vyrui grįžusiam namo,
17. ir tarė: Intejo pas manę wergas Ebrėnas, kurį atawedei, idant tyczotusi ant manęs:
18. ir iszgirdęs manę szaukiant, paliko rubą kurį turėjau, ir pabėgo oran.
19. Iszgirdęs tai ponas, ir perweikiai tikėdamas žodžamus moteries, papyko labai;
20. ir padawė Iosephą kalinėn, kur apkaustyti karalaus buwo sergimi, ir buwo ten ažudarytas (Ps. CIV, 18.)
21. O buwo Wieszpats su Iosephu, ir susimiłęs² ant jo dawė jamui mylistą po akim wyresniojo kalinės.
22. Kursai atadawė rankon jo wisus kalinius, laikomus kalinėję; ir kas tiktai dėjosi, buwo po juomi.
23. Nei nieko žinojo, patikėjęs jamui wisa; nes Wieszpats buwo su juomi, ir wedė wisus jo darbus.

Pareiszkinimai.

2. *Ir buwo Wieszpats su juomi.* Mylista Diewo buwo prie jam wisados, padėdama jam wisuosę daiktuosę ir darydama jį mieļu wisiems. – *Ir buwo wyras wisuosę daiktuosę laikingai darqs.* Wyras ne pagal amžio, bet pagal proto, wisa kas jam sekdawosi.
3. *Kuris geriausiai buwo žinojės.* Putipharas buwo isztyręs.
5. *Ir laikino.* Apipyłė jį wisokiomis gerybėmis ir namė ir laukė.
6. *Nei ko kito nežinojo tiktai duoną.* Wisa ką aprupindawo Juozapas.
7. *Po daug dienomis.* Asztuoniatui, dewyniatui metu praejus nuo atajimo³ Egiptan. – *Inbedė akis.* Geidulingai.
9. *Kaip gi⁴ tad galu.* Nusidėcza teip geram ponui, nusidėcza ir Diewui.
10. *Szitokiais žodžais kasdiena.* Wylojo jį kiekwienamę atsitikimę.
12. *Iszejo oran.* Stipras jaunikaitys galėjo sawo rubą isztraukti isz ranku moteriszkės; bet nenorėjo nei sylties priesz sawo ponį, nei beneszioti rubo, czupinėtė rankom palaistuwės.

¹ Ioseph ← Iosepho ² susimiłęs ← susimylęs ³ atajimo – antroji a tais. ⁴ Kaip gi – padėjim. Kaipgi

13. *Matydama moteriszkę*. Weikiai moteriszkas perszoka isz meilės neapikanton, ipaczai matydama tawę paniekintą ir iszreikszta.
- 17¹. *Wergas Ebrėnas, kurį atawedei*. Kaltina ir sawo wyrą siundydama jį priesz Juozapą.
19. *Perweikiai tikėdamas*. Pawydejimas jį apjekino, nebesuprato, jog rubas rodė sylinimą isz szalies moteries.
22. *Buwo po juomi*. Po jo waldžą.
23. *Nei nieko žinojo*. Nesikisžė niekur, nieko nesirupino, atsidėjo su wisu ant Juozapo.

Padėjimas XL.

Juozapo iszguldymas sapnu dwieju tarnu Pharaono, ir iszsipildymas.

1. Teip besidedant, atsitiko jog nusidėjo du romytiniu, parangautojas gėrimo karalaus Egipto, ir duonakepys, ponui sawo,
2. Ir papykęs priesz juos Phārao (nes wienas buwo wyresniuou ant parangautoju gėrimo, kitas ant duonakepiu),
3. pasodino juos kalinėn kunigaikszczo kareiwiu, kurioję kaļėjo ir Joseph².
4. Bet sargas kalinės atadawė juos Iosephui, kuris ir tarnawo jiemus. Benkiek meto buwo praeję, o anys buwo laikomi kalinėje.
5. Ir regėjo abudu sapną wienąnakt pagal iszguldymo pritinkanczo jiemus;
6. pas kuriuos intejęs Ioseph ryto, ir regėdamas juos nuludusius,
7. klausė juos, tarydamas: Kodel ludnesnys yra szendiena ne kaip wisados weidas jusu?
8. Kurie atsakė: Sapnawom sapną, ir nėra kas iszguldytu mumus. Ir tarė jiemus Ioseph: Bau ne Diowo yra iszguldymas? pasakykit mañ kas waidenosi.
9. Apsakė pirmasys, wyresnys parangautoju gerimo, sawo sapną: Regėjau po akim mano wynmedį,
10. ant kurio buwo trys szakelės, auganczos pamažel ing spurgus ir peržydėję wuogas sirpino:
11. ir taurelę Pharaono rankoję mano: nuraszkieu tad wuogas, ir isztrėszkieu taurelėn, kurią³ turėjau, ir padawiau puodelį Pharaonui.
12. Atsakė Ioseph: Szitas yra iszguldymas sapno: Trys szakelės, yra dar trys dienos:
13. po kurioms atsimins Pharao tarnawimo tawo, ir sugražins tawę žinginin pirmykszczan: ir duosi jamui taurelę pagal weikalo tawo, kaip pirmiaus darydawai.
14. Tiktai atsimink manęs, kai tau bus gera, ir daryk su manimi miłaszirdystę: idant paminėtumai Pharaonui, idant iszwestu manę isz szios kalinės:

¹ 17 – 7 tais. ² Joseph – s tais. ³ kurią ← kuri

15. nes pawogtas esmi isz žemės Ebreju ir cza nekaltai duobėn intmestas.
16. Regėdamas duonkepiu wyriausis, jog iszmintingai iszguldė sapną, tarė: Ir asz sapnawau sapną: Jog tris pentines miłtu turėjau ant galwos mano:
17. ir wienoję pentinėję, kuri buwo auksztesnė, nesziau wisus walgius, daromus priemonę duonkepystės, ir pauksztės lesė isz jos.
18. Atsakė Ioseph: Szitas yra iszguldymas sapno: Trys pentinės, trys dar yra dienos:
19. po kurioms atims Pharao tawo galwą, ir pakars tawę ant kryžiaus, ir draskys skraistai mėsas tawo.
20. Isz ten diena treczoja buwo užgimtinioja Pharaono; kursai darydamas didę puotą tarnamus sawo, atsiminė bepjetaudamas wyresnijį parangautoju gėrimo, ir pirmąjį duonkepiu.
21. Ir sugražino wieną isz ju jo¹ wieton, idant jamui paduotu taurelę;
22. kitą pakorė ant kartuwiu, idant tiesa iszguldytojo² iszsipildytu.
23. Ir wienok, besisekant laimingai³, wyriausis parangautoju gėrimo ažumirszo iszguldytoją sawo.

Pareiszkinimai.

1. *Nusidėjo.* Nėra žinios kokia buwo ju kaltybė. – *Parangautojas gėrimo.* Wers. 70: wyriausis parangautoju gėrimo, t. y. pritaisytoju ir padawėju wyno Pharaonui. – *Duonakepys.* Wyriausis duonkepiu karalaus.
3. *Kunigaiksczo kareiwu.* Putipharo.
4. *Sargas kalinės.* Užweizdas. – *Tarnawo jiemus.* Rupinosi apie juos. – *Benkiek meto.* Apie wienus metus.
5. *Pagal iszguldymo pritinkanczo jiemus.* Sapnai pritiko ju weikałui ir rodė kaip dėsīs.
8. *Nėra kas iszguldytu mumus.* Budami kalinėję negalim gauti iszguldytojo. – *Bau ne Diewo yra iszguldymas?* Niekas sapno neintspės, jei jam Diewas tokios dowanos nedawė.
10. *Trys szaketės.* Ataugos.
12. *Yra dar.* Zenklina tris dienas.
13. *Po kurioms.* Treczai dienai prasidėjus. – *Atsimins tarnawimo tawo.* Ebr.: pakėls Pharao galwą tawo, t. y. grąžins tawę pirmykszczon wyresnybėn.
14. *Tiktai atsimink manęs.* Negeidžu nuo tawės mokesties ažu iszguldymą sapno laimingo; tiktai norėk mañ gero ir užtaryk ažu manę priesz Pharaoną.
15. *Pawogtas esmi.* Neteisingai atatrauktas nuo tėwo ir parduotas. Nesiskundža nei ant broļu, nei ant swetmoterės⁴, tiktai sako sawo nekaltybę. *Isz žemės Ebreju.* Isz žemės Chanaan, kur mano tėwas ir broļai, Ebrėnai, gywena. – *Duobėn intmestas.* Kalinėn tamsion kaip urwan.

¹ jo – tais. ² iszguldytojo – d tais. ³ laimingai ← laimingai, par ⁴ swetmoterės – ē tais.

16. *Regėdamas*. Iš to išsguldymo tikėjosi ir sau gerumo. – *Išmintingai*. Tikėtinai. – *Tris pentines*. Wiena ant kitos; apatinėję ir widurinėję buwo duona, wirszutinėję tuli smagurai.
19. *Po kurioms*. Treczoję dienoję. – *Atims tawo gatwą*. Padarys tau smertį. – *Ir draskys skraistai mėsas tawo*. Pagonai pakaruoklu ir nukryžiauwotėlu neimdawo nuo kartuwiau, todel juos sulesdawo paukszczai.
22. *Idant tiesa išsguldytojo*. Iš to pasirodė tikrumas išsguldymo Juozapo.

Padėjimas XLI.

Išzausztinimas Iosepho pirmojon wieton po karalumi, išsguldžus karalaus sapną.

1. Po dwejiem metam, sapnawo Pharao sapną. Waidenosi stowis paupėję,
2. išz upės išzėję septynios karwės, gražios ir riebios labai; ir ganėsi ant bału.
3. Kitos teipogi septynios išzsinėrė išz upės, biauorios ir sublogusios; ir ganėsi paczoję paupėję po wietas žaluojanczas;
4. ir suėdė anas, kuriu dywinas buwo gražumas ir riebumas. Nubudęs Pharao,
5. wėl ažumigo, ir sapnawo kitą sapną. Septynios warpos išzžėlė išz wieno stambo pilnos ir gražios,
6. kitos teipogi tiekpat warpos išzdygo menkos ir amalais ažukrėstos,
7. suėsdamos wisą pirmuju gražumą. Nubudęs Pharao po poilsui,
8. ir tapus rytui, yszgasczo nuimtas, nusiuntė pas wisus spėjikus Egipto, ir wisus išzmintinguosius; ir suwadinęs apsakė sapną, nei buwo kas išzguldytu.
9. Tada ant gało atsiminę wyriausiasai parangautoju gėrimo, tarė: Išzpažistu kaltybę mano:
10. Papykęs karalus ant tarnu sawo, manęs ir wyresniojo¹ duonkepio², liepė intstumt kalinėn kunigaikszczo kareiwiu,
11. kur wienanakt abudu sapnawom sapną praženklinantį businczus daiktus.
12. Buwo ten jaunikaitys Ebrejas, to paties kunigaikszczo kareiwiu tarnas: kuriarui apsakė sapnus,
13. išzgirdom, kas tiktai potam dėjosi: nes asz esmi pagražintas weikałan mano, ir anasai pakartas ant kryžiaus.
14. Tuoju ant karalaus įsakymo išzwestą išz kalinę³ Iosephą apkirpo; ir perwilkę rubus pristatė jamui.
15. Kuriarui jisai tarė: Sapnawau sapnus, ir nėra kamui išzguldyti, kuriuos girdėjau jog tu išzmintingiausiai intspėji.
16. Atsakė Ioseph: Be manęs Diėwas atsakys įaimingus daiktus Pharaonui.
17. Tai apsakė Pharao, ką yra sapnawęs: Waidenosi⁴ maį jog stowiu ant kraszto upės,

¹ wyresniojo – w tais. ² duonkepio ← duonkepio ³ kalinės – klaid. kalinės ⁴ Waidenosi – w tais.

18. ir septynios karwės iszlipė iš upės, labai gražios, ir mėsū nutukusiu: kurios ganykloje palūnės želmenis ėdė.
19. Ir sztai, paskui szitas sekė kitos septynios karwės teip labai negražios ir sublogė, jog niekados tokiu žemėje Egipto neregėjau:
20. kurios suėdė ir suwirszkinę pirmosias,
21. neparodė nei jokio ženkló szoties: bet lygiai sublogė¹ ir apskretė² skurdo. Nubudęs, wėl miego apimtas,
22. sapnawau sapną: Septynios warpos iszaugo iš wieno stiebello pilnos ir gražiausios.
23. Kitos teipogi septynios łaibos ir amało isztiktos, dygo iš stiebello:
24. kurios pirmuju gražybę suėdė. Apsakiau spėjikamus sapną, ir nėra nei wieno kuris iszguldytu.
25. Atsakė Ioseph: Sapnas karalaus yra wienas, ką darys Dievas parodė Pharaonui.
26. Septynios karwės gražios, ir septynios warpos pilnos: yra septyneli metai gausybės: ir tą paczą syłą sapno talpina.
27. Septynios teipogi karwės łaibos ir sublogusios³, kurios po anomis iszejo, ir septynios warpos łaibos, ir deginanczo⁴ wėjo ažugautos: septyneli metai yra ateinanczo bado.
28. Kurie iszsipildys szitą eilą:
29. Sztai ateis septyneli⁵ metai didžos gausybės wisoje Egipto žemėje
30. kuriuos seks kiti septyneli⁶ metai tokio bógumo, jog užsimirsz wisa pirmyszcza gausybė: nes badas marins wisą žemę,
31. ir didybę gausybės sunaikins didybę neturtės.
32. O jog sapnawai antruokart sapną prigulintį tamui paczamui daiktui, yra ženklas twirtybės, delto kad stosis byla Diewo, ir smagiaus iszsipildys.
33. Nunai gi apweizdie karalus wyrą iszmintingą ir prisimanantį, ir uždėstie jį ant žemės Egipto:
34. kuris statytu wiressnybes po wisas szalis: ir penktą dalį waisiu per septynelus metus gausybės,
35. jau nun businczas, surinktu kluonuosna: ir wisi grudai tegul bus supilta po galybę Pharaono, ir užlaikyta miestuose.
- 36⁷. Ir pritaisyta businczamai badi septynelu metu, prispausinczamai Egiptą, ir tegul neprazuna žemė nuog neturtės.
37. Pamėgo Pharaonui sumanymas ir wisiemus jo tarnamus;
38. ir bylojo jiemus: Beg galėsim rast tokį wyrą, kuris butu pilnas dwasios Diewo?
39. Sakė gi Iosephui: Jog parodė tau Dievas wisa, ką esi bylojęs, bau galėsiu rast iszmintingesnį ir lygų tau?

¹ sublogė ← tais. ² apskretė ← apskretė ³ sublogusios ← sublogė ⁴ deginanczo ← deganczo

⁵ septyneli – antroji e tais. ⁶ septyneli – antroji e tais. ⁷ 36 – 3 tais.

40. Tu busi ant namu mano, ir ant įsakymo tawo burnos bus paklusni wisi žmonės: prakelsiu tawę wienu tiktai sostu karalystės. (Ps. CIV, 21; 1. Mach. II, 53; Act. VII, 10.)
41. Ir tarė wël Pharao Iosephui: Sztai pastaczu tawę ant wisos žemės Egipto.
- 42¹. Ir numowė ziedą nuo rankos sawo, ir dawė jį ant rankos jo; ir apiwiłko jį rubu bisiuro, ir ažudėjo ant kaklo aukso lenciugą.
43. Ir ažusodino jį ant antrojo sawo wežimo, szaukiant szaukołui, idant, wisi po akim jo kłauptusi, ir zinotu jog yra užudėtas ant wisos žemės Egipto.
44. Tarė teipogi karalus Iosephui: Asz esmi Pharao: be tawo įsakymo nekrutins niekas rankos arba kojos wisoję žemėję Egipto.
45. Ir atmainė jo wardą, ir praminė jį liežuwių Egiptiszku, Iszganytoju swieto. Ir dawė jamui moterį Aseneth dukterį Putiphare, kunigo² Helijapolės. Tai iszejo Ioseph žemėn Egipto,
46. (triju deszimtu metu buwo, stodamas po akim karalaus Pharaono), ir apiejo wisas szalis Egipto.
47. Ir atajo gausybė septynelu metu; ir jawai suriszti pėduosna surinkta buwo ing kłuonus Egipto.
48. Ir wisa jawu gausybė³ buwo sudėta kiekwienamę miestę.
49. Ir tokia buwo gausybė kwieczu, jog buwo lygi smėlui marių ir skałsa mieron netiłpo.
50. O gimė Iosephui du sunu pirma neg atajo badas; kuriuos pagimdė jamui Aseneth duktė⁴ Putipharės kunigo Helijapolės. (Gen. XLVI, 20; XLVIII, 20.)
51. Ir wadino wardą pirmagimio Manasses, tarydamas: Ažumarszino manę Diewas wisu wargu mano, ir namu tėwo mano.
52. Wardą teipogi antrojo praminė Ephraim tarydamas: Augino manę Diewas žemėję ubagystės mano.
53. Tai praejus septyneliems metamus skałsos, kurie yra buwę Egiptę;
54. Pradėjo ateiti septyneli metai neturtės, kuriuos buwo prasakęs Ioseph; ir ant wiso skrito badas⁵ priweikė, o wisoję žemėję Egipto buwo duonos.
55. Kuriai alkstant, szaukėsi žmonės Pharaono, walgio geisdami⁶ Kuriemus anas atsakė: Eikit Iosephap: Ir ką tiktai anas jumus pasakys, darykit.
56. O kasdiena badas ejo didyn wisoję žemėję; ir atadarė Ioseph wisus kłuonus, ir pardawinėjo Egiptėnamus, nes ir juos badas buwo prispaudęs.
57. Ir wisos szalys ataidawo Egiptan, pirktu walgiu ir mažintu pikto neturtės.

Pareiszkinimai.

1. *Po dwejiem metam.* Nuo pałaidimo isz kalinės wyresnio parangautoju gėrimo (Gen. XL, 4.); Juozapas tad buwo kalinėje trejus metus. Ir tai teipogi weikslino

¹ 42 – 2 tais. ² kunigo – o tais. ³ gausybė – e tais. ⁴ duktė – u, e tais. ⁵ badas – b tais. ⁶ geisdami ← geisdamas

- Jezų Kristų, prisikėlusį iš numirusių po trims dienoms kanczos ir smerties. – *Paupėję*. upės Nilaus.
2. *Ant batų*. Nuoszlai benkiek nuo Nilaus, palunėse, unt drėgnu ir įžėlusiu ganyklų.
 3. *Paczoję paupėję*. Ebr. ant lupos upės. Gausybė Egipto budawo išz patwinimo Nilaus; todel ir riebiosios karwės ganėsi tolaus nuo Nilaus. Metai blogieji budawo menkai tepasikelant Nilui ir aptwinstant tiktai artimosias paupes: todel ir blogosios karwės ganėsi paczame pakrasztyję.
 4. *Ir suėdė*. Błoguosiuose metuose susiwalgė wisas zopostas metu skalsiuju.
 5. *Kitą sapną*. Zemias eil. 25. tuodu sapnu wadinama sapnų wienu, delto kad wieną¹ daiktą pranaszawo, o buwo du pagal laiko ir budo. Tularopi sapnai Diewo łaidžami ne kartą ženklina wieną tą patį daiktą, kaip tai regima išz eil. 32.
 6. *Amalais azukrėstos*. Apswilusios nuo karsztu wėju, puczanczu išz pustynės Arabijos Egiptan, ir swilinanczu².
 7. *Nubudęs Pharao*. Ebr. nubudo Pharao, ir sztai sapnas. Tai yra, tie sapnai nuolat jam stowėjo priesz akis.
 8. *Spėjikus*. Įspėjanczus kaip dėsīs³ welnio galybę išz sankalbos su juomi. Jog teip budawo Egiptę, ludyja Tacitus lib. 4. Histor. de Ptolom. – *Nei buwo, kas išzguldytu*. Teip iszmintingai ir reiszkiei, jog tai pamėgtu karalui.
 9. *Kaltybę mano*. Nemałonę mano, ažumirszimą geradėjystės gautos nuo Juozapo.
 14. *Apkirpo*. Buwo⁴ papratimas, jog metę apraudojimo, newalos, smutko nekirpdawo⁵ nei galwos nei barzdos išz ludnasties. – *Perwilkę rubus*. Rubais raudos, arba sziokindieniniais niekam neduodawo eiti pas karalų. (Gen. L, 4; Esth. IV, 4.)
 16. *Be manęs*. Ne asz, bet Diewas, kaip wers. Simacho; arba ne tiek asz kiek Diewas. (Matt. X, 20.). – *Łaimingus daiktus*. Graiczaus cza pranaszystė neg pasitiekėjimo žodyš.
 25. *Yra wienas*. Ant ženklinimo, delto kad reiszkiei wieną tą patį daiktą.
 - 34⁶. *Penktą dalį*. Teip ilgai busint badui, kodel neužlaikė ben pusės? 1. Kad pakako penktosios dalies⁷, del to kad žmonės badę menkai tewałgo. 2. Išz geruju metu daugybėję kłonu buwo zopostas grudu. 3. Panylėję wisados galima budawo benkiek pasėti, nors menkai; todel ir pasakyta XLV, 6. jog nebus galima arti nei piauti.
 35. *Surinktu kłonuosna*. Kiekwienamę miestę. – *Wisi grudai*. Surinkti išz anos penktosios dalies.
 42. *Ziedą*. Peczetuoti sawiems įsakymams. – *Rubū⁸ bisiuro*. Wilkėdawo juomi Egiptę Satrapos ir Kunigaikszczai.

¹ wieną – w tais. ² swilinanczu – anczu tais. ³ dėsīs ← dėsys ⁴ Buwo – b tais. ⁵ nekirpdawo ← nekirpdawo ⁶ 34 – 4 tais. ⁷ dalies – d tais. ⁸ Rubū – padėjim. rubu

43. *Ant antrojo sawo wežimo.* Kuriuomi¹ wazinėdavo antroja po Karalui asaba karalystėj.
44. *Asz esmi Pharao.* Buk sakytu: Prisiegiu pats per sawę, karalus aukszczausis. Egipto karalai wadindawosi Pharaonais per 1400. metu. Paskiaus Aleksandrijos karalai wadindawosi Ptolomėjais. – *Nekrutins niekas rankos.* Niekas nesidarys be tawo daładimo. Begne buwo tai toks priežodys.
45. *Liežuwių Egiptiszku.* Szitu žodžu nėra nei rasztę ebraiskamę, nei grekiskamę, pridėta jie iszguldytojo lotiniszko. – *Iszganytojo swieto.* Delto kad per sawo yszmintį apgynė tą dalį swieto nuo bado ir smerties. Ir cza Juozapas weikslino Kristų, tikrąjį Iszganytoją swieto. Ebrajiskamę žodžai tie² yra: Zaphenath Paneach, egiptiszakai ženklina Iszganytoją swieto; o žydiszkai, Iszguldytoją paslapczu. (S. Hieron. in Tradit. Hebr. in Gener.) – *Aseneth dukterį Putiphare.* Wieni sako, buwęs tai tas pats pirmasys³ Juozapo ponas. Kiti gi geriaus, jog koks kitas: Szisai buwo kunigas; anasai, kunigaikstys kariuos; szis gyweno Helijopolėje, anas Memphisę, sostiniamę miestę Egipto. – *Helipoles.* Saulės miestas.
46. *Stodamas po akim karalaus.* Zenklina: pradėjo tarnauti, gawo weikalą. Teip Dan. I, 19. Ir stojo po akim karalaus. 1. Reg. XVI, 21. Stojo po akim jo.
47. *Pėduosna.* Tokia buwo gausybė jog wisi kluonai buwo pilni pėdu. Kluonuose laikydawo, idant kwieczai ilgiaus nesuplėktu.
49. *Smėlui mariu.* Hyperbola. – *Mieron netilpo.* Mieron paczu gausiausiu metu.
51. *Manasses.* Marsziņas.
52. *Ephraim.* Weisimas waisiu. – *Ubagystės.* Wargu⁴ ir paniekinimu.
54. *Ant wiso skrito.* Szalysę aplinkomis Egipto, Sirijoje, Chananejoje itt.
57. *Ir wisos szalys.* Artimesnės Egiptui, nes wisoms kitoms nebutu tesėję zopostai Juozapo ir ant kelato mėnesiu.

Padėjimas XLII.

Atajimas Egiptan broļu Josepho pirktu grudu, ir kalėjimas Simeono.

1. O iszgirdęs Jokubas, jog mitalus parduost⁵ Egiptę, tarė sunumus sawo: Kodel nesirupinat?
2. Girdėjau jog kwieczus parduoda Egiptę: nužengkit, ir pirkit ko mumus reikia, idant iszbutumem gywi, ir neiszgaisztumem nuog neturtės.
3. Tai nužengę broļai Josepho deszims, pirktu grudu Egiptę,
4. Beniaminą namė pasiłakius Jokubui, sakiusiamui brołamus jo: Idant kartais kelonėje nekenėtū ko pikto.
5. Intejo žemėn Egipto su kitais ejusiais pirktu. O badas buwo žemėje Chanaan.

¹ Kuriuomi – k tais. ² tie – i tais. ³ pirmasys ← pirmasis ⁴ Wargu – w tais. ⁵ parduost ← parduoda

6. Ir Joseph buwo kunigaikszczu žemėję Egipto, ir jamui mostelint parduodawo grudus žmonėmus. Ir brolamus jo¹ pasikloniojus jamui,
7. ir jamui pažinus juos, kaip swetimiems szurkszczaus kalbėjo, klausdamas juos: Isz kur atajot? Kurie atsakė: Isz žemės Chanaan, pirktu ko reikia mi-talui.
8. Ir wienok pats pažinęs brolus, nebuwo ju pažintas.
9. Ir atsiminę sapnu, kitkart sapnuotu, tarė jiems: Žwałgais este, atajot žwałgytu siłpnumū žemės.
10. Kurie bylojo: Ne teip yra, pone, bet tarnai tawo atajo pirktu duonos.
11. Wisi esme sunus wieno wyro: pakajingi atajom, nei nieko pikto tarnai tawo nesiketina.
12. Kuriemus jisai atsakė: Kiteip yra, atajot apžwałgytu neapginklu wietu szios žemės.
13. Jie gi: Dwylika, sako, tarnu tawo, esme brolai, sunūs wieno wyro žemėję Chanaan: pats jaunys yra su tėwu musu, kito nebėra.
14. Tai yra, taria, ką sakiau: Žwałgais este.
15. Jau nunai isztirsiu jus: per sweikatą Pharaono neiszeisit isz cza, pakołei ne-ateis brolys jusu pats jaunys.
16. Siųskit wieną isz jusu, ir atwedie jį: o jus busit kalinėję pakołei nebus isztirta ką sakėt, ar tiesa yra, ar ne: kiteip gi per sweikatą Pharaono žwałgais este.
17. Tai juos dawė kalinėn per tris dienas.
18. O treczoję dienoję iszwestiems isz kalinės, tarė: Padarykit ką sakiau, ir busit gywi: nes bijausi Diewo.
19. Jei este pakajingi, brolys jusu wienas bunai surisztas kalinėj: o jus iszeikit; ir neszkit grudus kuriuos pirktot, namuosna jusu,
20. ir brolių jusu patį jaunąjį atweskit manėsp, idant galėcza isztirt jusu bylas, ir nenumirtumet. Padarė kaip buwo sakęs, (Gen. XLIII, 5.)
21. ir kalbėjosi terp sawęs: Gerai tai kenczam, jog nusidėjom brolui musu, re-gėdami sielawartą duszios jo, meldžant jamui mus, ir neklaūsėm²: uztat atajo ant musu szitas³ suspaudimas.
22. Isz kuriu wienas Ruben, tarė: Ar asz nesakiau jumus: Nenusidėkit waikui, ir neklaūset manęs? sztai kraujo jo jieszko.
23. O nežinojo jog Ioseph suprantą, delto kad kalbėjosi su jais per iszguldytoją.
24. Ir nusigrįžo benkiek, ir werkė; ir atsigrįžęs kalbėjo jiems. (Gen. XXXVII. 22.)
25. Ir paėmęs Simeoną, ir suriszes prie jiems, liepė tarnamus pripilt ju maiszus kwieczu, ir atadėt pinigus kiekwieno maiszeluosę ju, duodant dar ir walgiu kelonei; kurie padarė teip.
26. O anys neszdami grudus ant asiū sawo, iszjojo.
27. O wienas atwėręs maiszą, duodamas kełtuwui paszarą padwarijoj, iszwydęs pinigus wirszuj maisze,

¹ jo – įtrp. ² neklaūsėm ← klaūsėme ³ szitas ← szis

28. sakė brolamus sawo: Ataduota man pinigai, sztai yra maiszė. Ir nustebe ir nusigandę sakė wienas kitamui: Kasgi yra tai, ką mumus Diewas padarė?
29. Ir atajo pas Jokubą tėwą sawo žemėn Chanaan ir apsakė jamui wisa kas jiemus atsitiko, byłodami:
30. Kalbėjo mumus žemės ponas kietai, ir tarėsi mes esą žwałgais szalies.
31. Kuriamui atsakėm: Pakajingi esme, nei joku nenorime wylu.
32. Dwylika broļu esme wieno tėwo pagimdyti: wieno nebėra, pats jaunasai yra su tėwu musu žemėj Chanaan.
33. Kuris tarė mumus: Sziteip isztirsiu jog este pakajingi: Brolių jusu wieną palikit pas manę, ir mitatus reikalingus namamus jusu imkit, ir iszeikit:
34. ir brolių jusu jauniausiją atweskit pas manę, idant žinocza jog ne žwałgais este: ir szitą, kuris yra panczuosę galėtumet atsiimti ir potam turėtumet dałaidimą pirkt ko norit.
35. Tai apsakius, iszpildami grudus, kiekwienas atrado maiszė ant wirszaus intrisztus pinigus; ir wisiemus kartų nusigandus,
36. tarė tėwas Jokubas: Padarėt jog liekmi be waiku: Josepho nebėra, ir Beniaminą atimsit: ant manęs užkrito wisi szitie piktumai.
37. Kuriamui atsakė Ruben: Užmuszk du mano sunu, jei neatwesiu jo tau: duok ji rankosna mano, ir asz ji tau sugražinsiu.
38. O jisai: Nenužengs, sako, sunus mano su jumis: brolys jo numirė, ir pats wienas pasiliko: Jei¹ kas błoga jamui atsitiks žemėj kurion eisit, nuwesit žilumą mano su skausmu pragan.

Pareiszkinimas.

1. *Jog mitatus parduost*². Ebr. *jog buwo skirstymas, arba taužymas Egiptę*. t. y. jog ten dalijo mitatą. Ebrejai, kalbėdami apie walgius, dažnai sako žodį: *taužyti*. (Thren. IV, 4): *Mažutelai praszė duonos, o nebuwo kam atlaužti jiemus. – Kodel nesirupinat?* Ebr. *Ko weizdit wienas ant kito? Teip daro pateikunai, ļaukdami kad kas kitas už juos darytu kokį daiktą.*
6. *Pasikloniojus*. Kaip priesz karalų lenkdami galwą ļabai žemai ir klaupdamies. Teip iszspildė sapnas Juozapo.
8. *Nebuwo ju pažintas*. Amžius benkiek atmainė yszreiszką weido, iszzeldė barzdą. Kodel Diewas dałaidė Jokubui teip ilgai nieko nežinoti jog Juozapas gywas? Tirdamas jo dorą ir kantrybę, apkuopdamas ji isz mažu koku nusidėjimu, ir kad Juozapas nebutu iszpirktas isz newalos, ir niekas neklutu iszspildymui jo sapnu, ir parėdymams Diwo apie persigabenimą Jokubo Egiptan.
9. *Žwałgais este*. Zinojo Juozapas jog jie ne žwałgai; bet teip ant ju kalbėjo, norėdamas iszgirsti apie sawo tėwą ir jaunesnį brolių Beniaminą³. Ir nebuwo neteisybės isz jo pusės, delto kad turėdamas wyresnybę, galėjo juos koroti

¹ Jei – j tais. ² parduost ← parduoda ³ Beniaminą – B tais.

- ažu pardavimą brolo; bet korojo juos daug mažiaus neg buwo užsidirbę. Szw. Augustinas sako, jog Juozapas nemelawęs, bet juokomis teip juos kalbines. – *Sitpnumū žemės*. Ebr. nuogumū žemės, t. y. wietu neturinczu apginklo.
11. *Pakajingi*. T. y. tikri, atwiri, ne monelnikai.
 14. *Tai yra*. Išz to, kad meluojat, jog dar jusu wienas brolys namė, numanau, jog ir wisa kita meluojat.
 15. *Jau nunai isztirsiu jus*. Ar melawot, ar ne. – *Per sweikatą Pharaono*. Prisiegdamas per sweikatą Pharono, prisiegia jog žmogui sweikata ir gywata yra nuo Diewo. Nors žinojo, jog jie ne žwałgai, wienok nepapildė kreiwos prisiegos, sakydamas, jog jie pasirodys žwałgais¹, jei bus regima, jog nebeturi jauniausio brolo.
 18. *Nes bijausi Diewo*. Buk sakytu: Nedarysiu neteisiai ir nežmoniszkai, žinodamas, jog yra auksztesnys ažu manę sudža wisu weikalu ir žodžu.
 21. *Gera! tai kenczam*. Dabar jie pajuto sąžinios bałsą. Anot szw. Griegoriaus²: Akis griekas užmerkia³, koronė atmerkia.
 22. *Sztai kraujo jo jieszko*. Bus mums smertis, ažu smertį brolo; nes mislyjo jog jau brolys nebegywas.
 24. *Ir werkė*. Gimtinis jausmas priweikė monus.
 25. *Simeoną*. Simeonui teko daugiaus už tat kad po Rubenui budamas wyriausis (Gen. XXXVII, 21, 26) gałėjo sudraust kitus brolus. – *Suriszęs prie jiemus*. Idant labiaus nugąsdintu. – *Walgiu kelonei*. Ir jiems ir galwijams, idant ką nusipirko parsuwežtu⁴ cziełai namo.
 28. *Ir nustebę*. Ebr. iszejo isz ju szirdis ju. Nusigando beg nėra cza kokio apejimo.
 29. *Apsakė jamui wisa*. Patys apsakė, idant tėwas negąszczotu ir neabejotu kas ir kaip atsitiko Simeonui.
 35. *Kiekwienas atrado*. Sunūs žinojo jau (v. 28.), jog pinigai buwo maiszuosę, bet tėwui to nerodė, bijodami barimo. Jokubas gi tikrai nusigando, bijodamas, kad Simeonui nebutu sunkiaus už pinigus parsuwežtus brolių.
 37. *Užmuszk du mano sunu*. Tikriausiai sugražinsiu Beniaminą.
 38. *Žitumą mano*. Manę pasenusį. – *Su skausmu*. Padarysit, jog asz senys padžusiu isz skausmo ir weikiai numirsiu. *Pragaran*. Priepeklin, kur eina duszios teisiuju.

Padėjimas XLIII.

Antras atajimas Iosephop brolu su Beniaminū.

1. Tuo tarpu badas wisą žemę labai prispaudė.
2. Suwalgius maistus, kuriuos isz Egipto buwo atneszė, tarė Jokubas sunumus sawo: Grįžkit ir pirkit mums benkiek mitalo.

¹ žwałgais – ai tais. ² Griegoriaus – e tais. ³ užmerkia ← užsimerkia ⁴ parsuwežtu ← pasiwežtu

3. Atsakė Juda: Pasakė mumus vyras anasai prisiegdamas, tarydamas: Neregėsit weido mano, jei neatwesit brolo jusu jauniausio su jumis.
4. Jeigu¹ nori jį siųsti su mumis, eisim kartu, ir pirkim ko tau reikia:
5. O jei nenori, neisim: nes vyras, kaip dažnai kalbėjom, pasakė mumus, tarydamas: Neregėsit weido mano be brolo jusu jauniausio. (Gen. XLII, 20.)
6. Tarė jiems Israel: Ant mano nelaimės tai padarėt, jog pasakėt² jamui turį ir kitą brolių.
7. Jie gi atsakė: Klausinėjo mus žmogus iš eilos musu gentijos: ar gywas tėwas, ar turim brolių: ir mes atsakėm jamui kaip išpuola pagal to ko buwo klausęs. Ar galėjom žinot jog sakys: Atweskit jusu brolių su jumis?
8. Juda teipogi sakė tėwui sawo: Siųsk vaiką su manim, idant jotumem, ir galėtumem gywi buti, kad nenumirtumem mes ir mažutėlai musu.
9. Asz imu vaiką: išz rankos mano įieszkok jo: jei jo neparwesiū, ir neataduosiū tau, busiu kaltas nusidėjimo priesz tawę wisam laikę. (Gen. XLIV. 32.)
10. Jei nebutu buwę atguldymo, jau butumem antruokart nueję.
11. Tai Israel tėwas ju tarė jiems: Jeig teip reikia, darykit ką norit: imkit išz geriausiu waisiu žemės induosna jusu, ir nuneszkit wyrui downas, truputį saku, ir medaus, ir storakso, myro mosties, ir terebinto, ir migdoļu.
12. Pinigus teipogi dwejus neszkitės su sawim: ir anuos kuriuos radot maiszeluose, parneszkit, idant kartais per apsirikimą nebutu stojęsi:
13. Bet ir brolių jusu imkit, ir eikit pas wyrą.
14. Diewas gi mano wisagalis padārai jumus jį maļonum: ir atsiuntie brolių jusu kurį turi, ir szitą Beniaminą: o asz kaip naszłaitys busiu be waiku.
15. Ėmė tad wyrāi downas, ir pinigus dwejus, ir Beniaminą ir nužengė Egiptan, ir stojo po akim Iosepho.
16. Kuriuos jisai išzwydęs, ir Beniaminą kartū, liepė eikwotojui namu sawo, tarydamas: Intwesk wyrus namuosna, ir piauk galwijus, ir ruoszk³ puotą: nes su manim walgys pietu⁴ metę.
17. Padarė jisai kas jamui buwo intsakytā, ir intwedė wyrus namuosna.
18. Ir ten nusigandę tarė wienas kitamui: Del pinigų, kuriuos pirma parsineszēm maiszuosę musu, esme intwesti: idant werstu ant musu pramanytą kalbą ir per sylių paimtu wergijon ir mus, ir asilūs musu.
19. Togidel paczōj angōj priejē pas eikwotoją namu
20. byļojo: Meldžam pone, paklausyk musu. Jau pirma atjōjom pirktu⁵ maisto, (Gen. XLII, 3.)
21. kurį nusipirkę, atjōjē padwarijon, atwērēm maiszus musu ir radom pinigų maiszuosę ant wirszaus: kuriuos dabar tos paczos sworos ataneszēm.
22. Bet atsineszēm ir kitą sidabrą, idant pirktumem ko mumus reikia: nėra musu sąžiniōj, kas butu⁶ padėjēs juos maiszeluosna musu.

¹ Jeigu – e tais. ² pasakėt ← pasakėte ³ ruoszk – r tais. ⁴ pietu ← pietuose ⁵ pirktu – r tais.

⁶ butu – b tais.

23. O jisai atsakė: Pakajus su jumis, nesibijokit: Dievas jusu, ir Dievas tėvo jusu davė jumis skarbus maiszuosę jusu: nes pinigų, kuriuos man davet, gerus asz turiu. Ir iszvedė pas juos Simeoną.
24. Ir intvedęs namuosna ataneszė wardenies, ir anys apsimazgojo kojas sawo, ir davė paszaro asilamus¹ ju.
25. Anys gi taisė dowanąs pakołei ateitu Ioseph pietu metę; nes buwo girdėje jog anys tę walgys duoną.
26. Intejo tad Ioseph namuosna sawo, ir apierawojo jamui dowanąs, laikydami rankosę sawo; ir pasikloniojo sukniubę ant žemės.
27. O jisai meilai juos pasweikinęs, klausė juos tarydamas: Ar sweikas yra jusu senas tėwas, apie kurį man sakėt? ar gywas dar?
28. Kurie atsakė: Sweikas yra tarnas tawo tėwas musu, tebėr gywas. Ir pasilenkė² pasikloniojo jamui.
29. Pakeles gi Ioseph akis, iszwydo Beniaminą brolių sawo bendros yszczos, ir tarė: Szitasgu yra brolys jusu mažutėlys, apie kurį este man kałbėję? Ir wėl: Diewas, sako, susimilie tau, sunau mano!
30. Ir skubinosi, jog buwo pakrutinti widuriai jo ant brolo sawo, ir pratruko aszaros; ir intejęs griczon werkė.
31. Ir wėl nusiprausęs weidą iszejęs, turėjosi ir tarė: Dėkit duonas.
32. Kurias padėjus, skiriam Iosephui, ir skiriam brolamus, Egiptėnamus teipogi walgiusiems kartu, skiriam (nes neiszpuola Egiptėnamus walgyt su Ebrejais, ir sužagtą skaito tokią puotą),
- 33³. Susėdo po akim jo, pirmagimys pagal pirmagimystės sawo, ir jauniausis pagal amžiaus sawo. Ir anys dywyjosi labai,
34. paėmę dalis, kurias buwo nuog jo gawę; ir didesnė dalis teko Beniaminui, teip jog buwo daugiaus⁴ penkiateik. Ir gėrė, ir pasigėrė su juomi.

Pareiszkinimai.

1. *Tuo tarpu.* T. y. Jokubui nelaidžant Egiptan Beniamino, badas ejo didyn Chananejoe.
2. *Suwalgius maistus.* Ne suwisu, bet arti to. – *Benkiek mitało.* Kad užtektu siems metams: nežinojo jog badas bus dar per penkelus metus.
3. *Juda.* Prakilnesnys terp broliu ant yszkałbos, yszminties ir sworos. – *Pasakė mumus wyras anasai prisiegdamas.* Prisiegė per sweikatą Pharaono. – *Neregėsit weido mano.* Neprieisit pas mane: o jei dristumet man pasirodyti, suimsiu jus kaip žwałgus.
5. *Neisim.* Kad kelonė nebutu dowanai, ir dar nepapultumem baisybėn.
6. *Ant mano nelaimės tai padarėt.* Netyczomis, bet duodami priežastį bylomis jusu padidinimui mano nelaimės, jog prazus Beniaminas.

¹ asilamus – ė tais. ² pasilenkė – e tais. ³ 33 – antrasis 3 tais. ⁴ daugiaus ← daugiaus neg

8. *Waiką*. Jauniausį brolių, jau turėjusių 24. metus amžiaus, ir turėjusių¹ sunus, kaip regima iš Gen. XLVI, 21. – *Kad nenumirtumem*. Geriaus wieną Beniaminą laisti baisybėn maž nebusinczon, neg jį su tawimi ir su mumis numarinti badu.
9. *Busiu kattas nusidėjimo*. Buk sakytu: kolei gywas busiu iszmetinėk mañ szitą nusidėjimą ir korok manę kaip sau nori.
11. *Imkit isz geriausiu waisiu žemės*. Ebr.: imkit isz giesmės žemės. Giesmę ebraiskai wadinasi kartais koks didys daiktas, wertas apgiedojimo. – *Storakso*. Kwipnus sakai isz wieno medžo Indijos.
12. *Per apsirikimą*. Ne atsargumą tarnu, be žinios pono.
14. *Kaip naszlaitys*. Kolei nepagrįszit regėsis, jog suwisu esmi be waiku.
23. *Pakajus su jumis*. Bukit drąsūs. – *Diewas dawė jumus*. Per manę, kuriam Diewo inkwėptas Juozapas liepė tai padaryti. – *Skarbus*. Pinigus, kuriu nežinojot. – *Pinigus... gerus asz turiu*. Ebr.: pinigai jusu teko mañ.
26. *Pasikloniojo sukniubę ant žemės*. Atsiklaupę.
29. *Iszwydo Beniaminą*². Pirma buwo jau ant jo žwilgtelėjęs, o dabar prisiziūrėjo ir kalbino. – *Diewas susimilie tau*. Bunai tau mañonus.
30. *Ir skubinosi*. Lig szaukiamas del rūpaus kokio reikalo.
32. *Skiriam Iosephui*. Stañai buwo ben trys. Prie wienam walgė pats Juozapas, kaipo waldytojas karalystės; prie kitam wienuolika broļu; prie treczam didumėnė Egipto pakwiesta puoton. – *Walgusiemus kartu*. Tamę paczame metę ir wietoje, bet ne prie wienam stañui. – *Nes neiszpuota*. 1. Delto kad Egiptėnai niekindawo piemenis ir laikydawo susitepėlais. 2. Nekurie galwijai, Ebreju walgomi, buwo diewaiczais Egiptėnu. (Exod. VIII, 26.). Nors toję puotoję nebuwo ju mėsos, bet žinoma buwo, jog Ebrejai juos walgo.
33. *Susėdo*. Walgymas sėdint jau seniaus buwo, neg prigulūs ant lowu. – *Dywyjosi labai*. Jog juos Juozapas tokią eilą susodina, jog jis toks miėtas, ir jog teip³ daug walgio indėjo⁴ Beniaminui.
34. *Paėmė dalis, kurias buwo nuog jo gawę*. Walgiai buwo padėta prie Juozapai, o jisai kitiems dalijo. – *Buwo daugiaus neg penkiatiek*. Didesnys bludas ir pilnas; ipaczai jam rodydamas miėtę Juozapas teip daug dėjo. – *Pasigėrė*. Soczai atsigėrė, nors nebuwo girtais.

Padėjimas XLIV.

Pagrįzimas broļu pas Josephą del taurės, rastos maiszę Beniamino.

1. O prisakė Ioseph eikwotojui namu sawo, tarydamas: pripilk grudu ju maiszus, kiek galės tilpt: ir padėk pinigus kiekwienu maiszę ant wirszaus.
2. Taurę gi mano sidabrinę, ir mokestį kwieczu kurią dawė padėk wirszun maiszę jaunesniojo. Ir teip buwo padaryta.

¹ turėjusių – įtrp. ² Beniaminą – B tais. ³ teip – t tais. ⁴ indėjo ← skyrė

3. Ir iszaūszus rytui, iszlaidė juos su ju asilais.
4. Jau buwo iszejė isz miesto, ir paejė benkiek; tadą Ioseph pasiwadinęs eikwotoją namu, Kelkis, taria, ir pawyk wyrus; ir sujėmęs sakyk: Kodel atadawėt piktū ažu gerą?
5. Taurė, kurią pawogėt, yra toji isz kurios geria ponas mano, ir kuriojė buria: pikczausį daiktą padarėt.
6. Padarė jisai kaip buwo įsakyta. Ir suimtiemus pasakė wisus žodžus.
7. Kurie atsakė: Kodel teip bylo ponas musu, jog tarnai¹ tawo papildė tokią nuodėmę?
8. Pinigus, kuriuos radom wirszuję maiszuosę ataneszėm tau isz žemės Chanaan: ir kaipgi iszpuola, idant butumem wogę isz namu pono tawo aukšą arba sidabrą?
9. Pas kurį norint butu atarasta ko jieszkai isz tarnu tawo, numirsztai, ir mes busim wergais pono musu.
10. Kursai tarė jiemus: Bunai sulig jusu žodžu: pas kurį norint bus atarasta, tasai bunai² wergu mano o jus busit nekaltais.
11. Ir teip skubotai nukėlė ant žemės maiszus, atwėrė kiekwienas.
12. Kuriuos perkratęs, pradedamas nuog wyriausio iki jauniausiamui, atrado taurę maiszė Beniamino.
13. O anys, perplėszė³ rubus, ir apkrowę wėl asilus, pagrizo miestan.
14. Ir pirmasai Juda su brolais intejo pas Iosephą (nes dar nebuwo nuejės isz wietos) ir wisi priesz jį kartu sukniubo ant žemės.
15. Kuriemus anas tarė: Kodel teip norėjot padaryt? Ar nežinot jog nėra tokio kaip asz mokanczo burt?
16. Kuriamui Juda: Ką atsakysim, taria, ponui mano? arba ką kalbėsime, arba teisiai galėsime užsidengt? Diewas atrado nedorybę tarnu tawo: Sztai wisi wergais esme pono mano, ir mes, ir pas kurį yra atrasta taurė.
17. Atsakė Ioseph: Szalin nuog manęs idant teip darycza: kas pawogė taurę, tasai bunai wergu mano: o jus eikit sau pas tėwą jusu.
18. O prisiartinęs Juda, drąsiai sakė: Meldžu, pone mano, kalbie wergas tawo žodį ausysę tawo, ir nerustauk ant tarno tawo: nes tu esi po Pharaonui
19. ponas mano. Kląusei pirmiaus tarnus tawo: Ar turit tėwą, ar brolį? (Gen. XLII, 13.)
20. Ir mes atsakėm tau ponui mano: Yra mumus tėwas senas, ir waikas mažutys, gimęs senatuwėjė jo: kurio brolys bendros yszczos numirė, ir jį wieną turi jo motyna, o tėwas nuoszirdžai jį myli.
21. Ir sakei tarnamus tawo: Atweskit jį pas manę, ir padėsiu akis mano ant jo.
22. Paminėjom ponui mano: negali waikas aplaist tėwo sawo: nes jei jį iszlaištu, numirs.

¹ tarnai – t tais. ² bunai – i tais. ³ perplėszė ← perplėse

3. Ir tarei tarnamus tawo: Jei neateitu brolys jusu jauniausis su jums, neberegēsīt weido mano. (Gen. XLIII, 3.)
4. Tai užužengē tarnop tawo tēwop musu, apsakēm jamui wisa ką byļojo ponas mano.
5. Ir tarē tēwas musu: Grīžkit, ir pirkit mumus truputį kwieczu.
6. Kuriamui sakēm: Negalim eiti: jei brolys musu jauniausis nužengs su mumis, josim kartu: kiteip gi, be jo, nedrīstam regēt weido wyro.
7. Antato jisai atsakē: Jus žinot jog du mañ pagimdē motē mano.
8. Iszejo wienas, ir tarēt: Zwēris prarijo jį, ir ikisziolei nesirodo.
9. Jei paimsit ir szitą, ir kas jamui kelyj atsitiks, nuwesit žiļumą mano su skausmu pragan.
10. Tai jei inteisiu pas tarną tawo tēwą musu, ir waiko nebus (nes duszio¹ jo kabo ant szito duszios),
1. ir iszwys jog jo nēra su mumis, numirs, ir nuwes tarnai tawo žiļumą jo su sopulu pragan.
2. Asz tegul busiu tikrai wergu tawo, kuris jį prisiēmiau ant sawo tikėjimo, ir lažinausi tarydamas: Jei neparwesi jo, busiu kaltas nuodēmės priesz tēwą mano wisamę laikę. (Gen. XLIII, 9.)
3. Pasiliksiu tad wergas tawo ažu waiką tarnawimę pono mano, ir waikas žengie su brolais sawo.
4. Nes negalu grīžt pas tēwą mano, be waiko: idant nebucza ludytoju blēdies prispausinczos tēwą mano.

Pareiszkinimai.

- *Taurę gi mano.* Kuri mañ įpaczai tinka. – *Jaunesniojo.* Teip darē norėdamas isztirti ju jaumus, ir pasiļaikyti Beniaminą pakolei atwažiuos tēwas, teipogi dasizinti beg neturi brolai neapikantos del Beniamino, ažu jo paausztinimā nuo Juozapo.
- *Iszłaidē juos.* Džauginczus jog teip weikiai grīžta ir nenumananczus wilaus.
- *Pawyk.* Su kareiwiais, idant juos pawiję weikiaus atwestumet Beniaminą. – *Kodel atadawēt piktū ažu gerą?* Wala buwo Juozapui wargint kitus brolys, baidyt ir nuludint ažu pardawimą nekalto brolo; Beniamino wargint nebuwo ažu ką, todel ketino Juozapas weikiai jam atlygint gausiomis geradējystėmis. Pamelawo, bet juokomis, užgėdino neketindamas įžeisti.
- *Kurioję buria.* Ebr. kurioję buriama daiktai buriami. T. y. mano ponas norėdamas išpėti slapczus daiktus, ima² szitą taurę. Eikwotojas ir Juozapas (eil. 15.) nesako staczai, jog jis burtinikas, bet neeiszkais žodžais duoda jiems teip numanyt. Žmonės jį laikydawo burtiniku. Nekurie sako Juozapas teip sakęs juokomis ir trumpą metą dawęs brolams sawo tokią mislį apie sawę.

¹ duszio – klaid. duszia ² ima – a tais.

8. *Ir kaipgi išspuola.* Jei norėtumem swetimo turto, nebutumem patys parneszę ką galėjom tylomis pasiškaiyti.
10. *Pas kurį norint.* Smertį maino wergijon, ir kaltiniką skiria nuo nekaltoju, minksztindamas ju dekretą.
12. *Nuog wyriausio.* Sėdint ažu stalo išžiurėjo kokio kas isz ju amžiaus; eilą tą užlaikė kratydamas maiszus, kad nepažintu žabangu pastatytu Beniaminui.
13. *Pagrįžo.* Nesibardami ant Beniamino, norėdami arba atsipraszyti, arba patys pasilikti newaloje.
14. *Pirmasai juda.* Drąsus, iszkaľbus, prisijauczas žadėjimo tėwui. (Gen. XLIII, 9.) *Nebuwo nuejės.* Isz wietos atsisweikinimo su brolais, ir ļaukė ju norėdamas ką weikiausiai pasisakyti jiems kas esąs.
16. *Teisiai gatėsim užsidengt.* Teisinties. Nors neprisijauczam kaltybės, bet eiszksiai pasirodėm kaltinikais. Gal Diewas tą nelaimę perlaikė ant musu už kokią nuslėptą nuodėmę, gerai dar neatpakutawotą. Mislijo cza apie nusidėjimą Juozapui. – *Nedorybę.* Koronę už nedorybę. – *Wisi wergais esme.* Daugiaus duoda neg buwo skaľnas, norėdamas suminksztint ir gaut atľaidimą wienam paskaitytam kaltinikū. –
17. *Szalin nuog manęs.* Teip darant butu nežmoniszksai ir nedorai.
20. *Ir jį wieną turi jo motyna.* Tas tiktai wienas teliko isz tos motynos.
21. *Padėsiu akis mano ant jo.* Norėsiu jam gero, rupinsiuos apie jį.
27. *Motė mano.* Rachela.
30. *Duszia jo.* Tėwas gywas jog sunus prie jam; negrįzus sunui numirs isz smutko.
32. *Asz tegul busiu tikrai.* Esmi stipresnys ir datyręs daugiaus ažu Beniaminą. –

Padėjimas XLV.

Josepho¹ apsireiszksimas brolams ir ketinimas atgabenti Jokubą Egiptan.

1. Nebegalėjo Ioseph iszszturėti daugiui prie jamui stowint, todel liepė idant wisi iszeitu oran, ir niekas swetimas nebutu prie pasipažinimui² wienas kito.
2. Ir pakėlė balsą su werksmu; kurį iszgirdo Egiptėnai ir wisi namai Pharaono.
3. Ir tarė brolamus sawo: Asz esmi Ioseph: Ar tėwas mano tebėr gywas? Negalėjo brolai atsakyt per didžo kľaiko iszgąsdinti.
4. Kuriemus jisai maľoniai: Eikit szen, sako, pas manę. Ir jiemus prisiartinus, Asz esmi, taria, Ioseph, brolys jusu, kurį pardawet Egiptan. (Act. VII, 13.)
5. Nebijokites, nei tegul jumus nesirodża gaiľu, jog manę pardawet sziosna szalysna: nes del jusu sweikatos manę Diewas atasiuntė pirma jusu Egiptan. (Gen. L, 20.)

¹ Josepho – osep tais. ² pasipažinimui ← pasipažinimui tarp sawęs

6. Nes dvejį metai kaip pradėjo badas but ant žemės: ir dar penkeli metai pasiliekt, kuriuos negalima bus nei art nei piauť.
7. Ir Dievas manę pirma siuntė, idant užsilaikytumet ant žemės: ir galėtumet walgius turēt ant gywenimo.
8. Ne jusu sumanymu, bet Diewo walą esmi czonai atasiųstas: kuris manę padarė kaipo tėwu Pharaono, ir ponū wisu jo namu, ir kunigaikszczu wisojė žemėj Egipto.
9. Skubykites ir žengkit pas tėwą mano, ir sakykit jamui: Szitą liepia sunus tawo Ioseph: Dievas padarė manę ponū wisos žemės Egipto: nužengk¹ manęsp, nelauk,
10. ir gywensi žemėj Gessen: ir busi prie mań tu, ir súnūs tawo, ir súnūs sunu tawo, awys tawo, ir galwijai tawo, ir wisa ką turi.
11. Ir ten tawę mitinsiu (nes dar penkeli metai pasiliekt bado), idant ir tu neprazutumai, ir namai tawo, ir wisa ką turi.
12. Sztai akys jusu, ir akys brolo mano Beniamino regi, jog burna mano było jumus.
13. Apsakykit tėwui mano wisą garbę mano, ir wisa ką regėjot Egiptę: skubykites, ir atweskit jį manęsp.
14. Ir apskabinęs pułdamas ant kaklo Beniamino brolo sawo werkė; jamui teipogi lygiai werkiant ant kaklo jo.
15. Ir² pabuczawo Ioseph wisus brolus sawo, ir werkė ant kiekwieno; potam driso biłot jamui.
16. Ir buwo iszgirsta, ir garsią bylą apreikszta dware karalaus. Atajo brolai Iosepho; ir pradżugo Pharao, ir wisa szejmyna jo.
17. Ir tarė Iosephui, idant lieptu brolamus sawo, sakydamas: Apkrowę kełtuwus, eikit žemėn Chanaan,
18. ir imkit isz ten tėwą jusu ir gentiją, ir ateikit manęsp: ir asz duosiu jumus wisas gerybes Egipto, idant walgytumet riebumą žemės.
19. Liepk teipogi, idant pasiimtu weżimus isz žemės Egipto atsiweżti mažutėlamus sawiemus ir moterims, ir sakyk: Imkit tėwą jusu ir skubykites ką greiczausiai atważiuodami.
20. Ir nepalikit nieko isz daiktu jusu: jog wisi turtai Egipto bus³ jusu.
21. Ir padarė súnūs Israelaus, kaip jiemus buwo įsakyta. Kuriems Ioseph dawė weżimus pagal liepimo Pharaono; ir maisto kelonei.
22. Kiekwienamui teipogi liepė atneszti po dwejus rubus; Beniaminui gi dawė tris szimtus sidabrinu su penkiomis deszimtimis geriausiu rubu;
23. tiek pat pinigų ir rubu siųsdamas tėwui sawo, pridėjęs ir asiłu deszimtį, kurie parweżtu isz wisu gerybiu Egipto, ir tiek pat asiłyczu, neszanczu kelonėję kwieczus, ir duonas.
24. Tai iszlaidė brolus sawo, ir ważiuojantiemus tarė: nesupykit kelyj.

¹ nužengk – n tais. ² Ir – i tais. ³ bus ← yra

25. Kurie užužengdami iš Egipto, atajo žemėn Chanaan pas tėvą savo Jokubą.
26. Ir apreiskė jamui, tarydami: Ioseph sunus tawo yra gywas, ir jisai wieszpa-tauja wisoj žemėj Egipto. Ką iszgirdęs Jokubas, kaip nubusdamas¹ iš kieto miego, wienok netikėjo jiemus.
27. Anys atwirsczai apsakinėjo wisą eilą daikto. Ir iszwydus wežimus ir wisa ką buwo atsiuntęs, atgijo dwasia jo.
28. ir tarė: Gana mañ jei Ioseph sunus mano tebėr gywas: nueisiu ir regėsiu jį pirma neg numirsiu.

Pareiszkinimai.

1. *Nebegatėjo.* Ir prie wisiems jam paczos aszaros prabi-ro.
2. *Ir pakėlė balsą.* Ką ilgiaus turėjosi, tą smagiaus jausmai pratruko prisipažįstant jam kas esąs. Iszgirdo wisos kamaros tu namu; o paskalas bežiurint pasiekė ir patį Pharaoną².
4. *Eikit szen.* Artyn wadina, kad kas swetimas neiszgirstu nusidėjimo ju, kuri ketino jiems priminti.
5. *Nei tegul jumus nesirodža gaitū.* Ebr.: *nebunai rustybė akysę jusu.* t. y. nerustaukit patys ant sawęs del szito darbo. – *Nes del jusų sweikatos.* Idant jums užlaikycza gywatą, pristatydamas jums maisto. – *Manę Diewas atasiuntė.* Teip dėjosi ne tiek iš jusu nedorybės, kiek iš parėdymo Diewo.
6. *Negalima bus nei art nei piaut.* Jeg siaurumosę tiktai paupės Nilaus. Wisur kitur nebuwo brąswos del kepenios be jokio lietaus.
8. *Kaipo tėwu.* Waldytoju, mokytoju ir sumanytoju.
9. *Netauk.* Pribuk weikiai.
10. *Gessen.* Zemamę Egiptę teip wadinasi szalėlė, drėginama daugalo³ rawu, ne toli nuo Deltos, krasztop Arabijos ir Palestinos, yra ten geros ganyklos. – *Prie mañ.* Artimai nuo miesto kuriamę gywenu.
12. *Jog burna mano būtų jumus.* Regit, jog asz esmi anasai jusu brolys Juozapas: girdit sawo tėwiszką kalbą, pažįstat mano balsą ir weidą. Kalbuosi su jumis ne per iszguldytoją, bet burna burnai.
16. *Pradžugo Pharao.* Nėra dywo; didesnys mažesniām nepawydi. Dywina, jog dwarionys nenubudo iš swetimos laimės; neiszmanyta meilė del Juozapo tai padarė, jog džaugėsi iš jo paauksztinimo. Jeg sakytum, Pharaonas džaugėsi tikrai, o dwarionys tiktai del akiu.
18. *Wisas gerybes Egipto.* Paczą gerąją ir gausiąją dalį Egipto. – *Riebumą žemės.* Teip Ebrejai wadina paczas gėrumas kokio daikto.
22. *Po dwejus rubus.* Ebr.: *atomainas rubu.* Wienus kasdieninius, kitus iszeiginius.
23. *Iš wisu gerybiu.* Iš wiso kas tiktai Egiptę buwo brangiausia ir geriausia.

¹ nubusdamas – pirmoji s tais. ² Pharaoną – *ha* tais. ³ daugalo – *u* tais.

24. *Nesupykit kelyj.* Ebr.: *nesibarkit*, neiszmetinėkit wienas kitam nusidėjimo priesz manę.
26. *Kaip nubusdamas isz kieto miego.* Nustebęs, negalėdamas nei manyt, nei atsakyti. – *Netikėjo.* Didiems daiktams tikėti nepigu, įpaczai žmogui susisieľojusiam, regisi nebeisziwaduosis nuo nelaimiu.
27. *Atgijo dwasia jo.* Tartum pats sawin sugrižo.
28. *Gana mań.* Ebr.: *daug yra mań.* Daugiaus neg norėjau ir tikėjau, nieko daugiaus mań nebereikia.

Padėjimas XLVI.

Kelonė Jokubo su sawą szejmyną Egiptan, ir patikimas Iosepho.

1. Iszejęs Israel su wisu ką turėjo, priejo szulniop prisiegos; ir ažumuszęs ten apieras Diewui tėwo sawo Izaoko,
2. iszgirdo jį per regėjimą nakties szaukiantį jį ir sakantį jamui: Jokubai, Jokubai! kuriamui atsakė: Sztai esmi.
3. Tarė jamui Diewas: Asz esmi stipriausis Diewas tėwo tawo: nebijokis, nužengk Egiptan, nes giminėn didžon padarysiu tawę ten.
4. Asz nužengsiu su tawimi tenai, ir asz isz ten atwesi tawę grįžtantį: Ioseph teipogi¹ padės rankas sawo ant akiu tawo.
5. Kėlėsi gi Jokubas nuog szulnio prisiegos; ir paėmė jį súnūs su mažutėlais ir moterimis sawomis ant wežimu, kuriuos buwo atsiuntęs Pharao wežtu senio, (Act. VII, 15.)
6. ir wisa ką buwo turėjęs žemėj Chanaan; ir atajo Egiptan su wisą sekę sawo, (Ios. XXIV, 4; Ps. CIV, 23; Isai. LII, 4.)
7. súnūs jo ir anukai, dukterys ir wisà kartù gentiją.
8. Sztie gi yra wardai sunu Israelaus, kurie intejo Egiptan, patsai su sunumis² sawais. Pirmagimys Ruben. (Exod. I, 2; VI, 14; Num. XXVI, 5; 1. Petr.³ V, 1; et 3.)
9. Súnūs Rubeno: Henoch ir Phallu ir Hesron ir Charmi.
10. Súnūs Simeono: Iamuel ir Iamin ir Achod, ir Iachin ir Sohar, ir Saul sunūs Chanaanietės. (Exod. VI, 15; 1. Par. IV, 24.)
11. Súnūs Lewi: Gerson ir Kaath ir⁴ Merari. (1. Par. VI, 1.)
12. Súnūs Judos: Her ir Onan ir Sela ir Phares ir Zara. Numirė gi Her ir Onan žemėj Chanaan. Ir gimė sunus Phareso: Hesron ir Hamul. (1. Par. II, 3.)
13. Súnūs Issacharo: Tholla ir Phua ir Iob ir Semron. (1. Par. VII, 1.)
14. Súnūs Zabulono: Sared ir Elon ir Jahel.
15. Sztie súnūs kuriuos Lija pagimdė Mesopotamijoj Sirijos su Diną dukterimi sawo. Wisos duszios sunu jo ir dukteru, trydeszimtys trys.

¹ teipogi – g tais. ² sunumis ← sunumus? ³ Petr. – tr tais. ⁴ ir – i tais.

16. Súnūs Gado: Sephion ir Haggi ir Suni ir Isebon ir Heri ir Arodi ir Areli.
17. Súnūs Asero: Iamne ir Iesua ir Iessui ir Beria, Sara teipogi sesuo ju. Súnūs Berios: Heber ir Melchiel. (1. Par. VII, 30.)
18. Szitie súnūs Zelphos, kurią dawė Laban Lijai dukteri sawo; ir szituos pagimdė Jokubas szeszioliką duszių.
19. Súnūs Rachel moteries Jokubo: Ioseph ir Beniamin.
20. Ir gimė Iosephui súnūs žemėj Egipto, kuriuos pagimdė jamui Aseneth duktė Putiphare kunigo Heliopoles: Manasses ir Ephraim. (Gen. XLI, 50.)
21. Súnūs Beniamino: Bela ir Bechor ir Asbel ir Gera ir Naoman ir Echi ir Ros ir Mophim ir Ophim ir Ared. (1. Par. VII, 6; VIII, 1.)
22. Szitie súnūs Rachelos, kuriuos pagimdė Jokubas; wisu¹ duszių keturiolika.
23. Súnūs Dano: Husim.
24. Súnūs Nephthali: Iasiel ir Guni ir Ieser ir Sallem.
25. Szitie súnūs Balos, kurią dawė Laban Rachelai dukteri sawo; ir szituos pagimdė Jokubas; wisos duszios septynios.
26. Wisos duszios, kurios intejo su Jobubu Egiptan, ir iszejo isz strėnos jo, be moteru sunū jo, szesziuos deszimtys szesziuos.
27. Súnūs gi Iosepho, kurie gimė jamui žemėj Egipto, duszi dwi. Wisu duszių namu Jokubo, intejusiu Egiptan, buwo septynios deszimtys. (Deuter. X, 22.)
28. O siuntė Judą pirma sawęs Iosephop, apreiksztu jamui, ir pasitiktu Gesenė.
29. Kur nuejus, pakinkęs Ioseph wežimą sawo, žengė pasitiktu tėwo sawo ton paczon wieton; ir iszwydęs jį puolė ant kaklo jo, ir glėmėstysė² werkė.
30. Ir tarė tėwas Iosephui: Jau linksmas numirsiu, jog iszwydau weidą tawo, ir gywą tawę paliekmi.
31. O jisai bylojo brolamus sawo, ir wisiemus namamus tėwo sawo: Zengsiu, ir apreiksziu Pharaonui ir tarysiu jamui: Brolai mano, ir namai tėwo mano, kurie buwo žemėj Chanaan, atwažiawo pas manę:
32. ir yra wyrai awiagoniai, ir rupinasi ganydami bandas: awis sawo, ir galwijos, ir wisa ką galėjo turėt, atsiwarė kartu su sawimi.
33. Ir kai paszauks jus, ir tarys: Kas yra darbas jusu?
34. Atsakysit: Wyrai piemenys esme tarnai tawo, nuog mažumės musu iki sziolei, ir mes ir tėwai musu. Tai gi sakysit, idant galėtumet gywent žemėj Gessen: nes biauru Egiptėnamus wisi awiagoniai.

Pareiszkinimai

3. *Nebijokis*. Szalin waro baime, kurios galėjo buti nuimtas del tułu priezasczu: 1. idant waikai neažusikrėstu stabmeldystę ir kitomis nuodėmėmis Egiptėnu;

¹ wisu ← wiso? ² glėmėstysė – m tais.

2. idant prowaikiai, pamėgė¹ trąszumą žemės ir kitas gerybes Egipto, neaprimtu² ant wietos, nebegriždami Chananejon; 3. bijojosi kokios nelaimės, jei waziuotu nežinodamas beg tokia yra Diewo wala; 4. Idant numirtu kelyje nepasimatęs su sunumi.
4. *Asz nužengsiu su tawimi.* Apginsiu ir szelpsiu tawę tenai einant, ir prowaikius tawo isz ten grižtant. – *Asz isz ten atwesiū tawę grižtantį.* Prowaikius tawo pasiimsinczus isz Egipto tawo kaušus, idant butumai palaidotas kapuose tėwu tawo. – *Padės rankas sawo ant akiu tawo.* Tau mirsztant ažuwers akis, kaip paprasta buwo Ebrajams, jog mielausieji ažuspausdawo akis mielausiems numirusiems.
7. *Dukterys.* Daugiaskaitlys ažu wienaskaitlį; Jokubui wiena tebuwo dukte Dina,
8. *Szitie gi yra wardai.* Suraszyta cza wisos asabos, idant iszeinant Izraelitams isz Egipto butu regima, kaip labai ten įsiwaisė. – *Kurie intejo.* Gywi buwo Jokubui ineinant³ Egiptan; tiktai Onan ir Her, súnūs Judos, numirė Chananejoje.
12. *Hesron ir Hamul.* Gimė Egiptę potam, intejo Egiptan strėnosę sawo tėwo Phareso. S. Augustinas sako, jog inejiman Jokubo Egiptan patalpinta 17. metu jo gywenimo Egiptę ir dar laikas lik smerczai Juozapo 71. metu.
15. *Wisos⁴ duszios.* Asabos. – *Trys deszimtys trys.* Priskaitant ir paczą Liją, geriaus patį Jokubą su sawais sunumis ir dukterimi Diną, bet be Onano ir Hero.
21. *Súnūs Beniamino.* Suraszyta yra 10. Nekurie isz ju potam gimė Egiptę; persigabenant Beniaminui buwo 24. metai.
26. *Iszejo isz strėnos jo.* Gimė isz jo. – *Szeszios deszimtys szeszios.* Neskaitytas cza Jokubas, kaipo wisu tėwas; nei Juozapas su sunumis, kaipo jau budami Egiptę.
27. *Septynios deszimtys.* Cza paskaityta ir Jokubas ir Juozapas su dviem sunum. Act. VII. 14. pasakyta jog buwo asabu 75., pridėta ir anukai Juozapo Machir sunus Manaseso, Galaad sunus Machiro, ir du sunu Ephraimo Sutalaam, Iaam ir Edemes sunus Sutalaamo. Pridėta delto kad gimė Juozapui gywam tebėsant (Gen. L. 22.)
29. *Głėməstysę⁵.* Apsikabinęs.
34. *Piemenys esme.* Padorybė ir tikrybė Juozapo! Nori idant dware Pharaono žinotu, jog įisai piemeniu brolys; yszmintis, jog neįweda broļu dwaran, idant nuo dwarioniu nepasiłaitu; tikrybė, jog broļu sawo neauksztino, bet paliko weikałuose tėwo. – *Biauru Egiptėnamus wisi awiagoniai.* Piemenys piauna ir walgo awis ir galwijus, kuriuos Egiptėnai garbina kaipo sawo diewaiczus (Exod. VIII, 26.). Egiptėnai laikydawo awis ir jauczus (Gen. XLVII, 17.) ne walgymui, bet wiłnams, pienui, mėszlui ir pardožei kitoms giminėms.

¹ pamėgė – įtrp. ² neaprimtu ← nebeaprimtu ³ ineinant – trečioji n tais. ⁴ Wisos – padėjim. wisos ⁵ glemėstysę – padėjim. glemėstysę

Padėjimas XLVII.

Atsigabenimas Jokubo Egiptan, įsikurimas žemėn Gessen, perėjimas wiso Egiptėnu turto rankon karalaus del bado.

1. Intejęs tad Ioseph apreiskžė Pharaonui, tarydamas: Tėwas mano ir brolai, awys ju ir galwijai, ir wisa ką turi, atajo isz žemės Chanaan: ir sztai stowi žemėj Gessen.
2. Paskutinius teipogi isz broļu sawo penkis wyrus statė karalui po akim,
3. kuriuos jisai kląusė: Ką turit darbo? Atsakė: Awiagoniai esme tarnai tawo, ir mes, ir tėwai musu.
4. Atajom pabuwotu žemėn tawo: delto kad nėra žolės bandoms tarnu tawo, įsigalėjus badui žemėj Chanaan: ir meldžam, idant lieptumai buti mumus tarnamus tawo žemėj Gessen.
5. Tai sakė karalus Iosephui: Tėwas tawo ir brolai tawo atajo pas tawę.
6. Zemė Egipto yra po akim tawo: liepk jiems gywent geriausioj wietoj, ir duok jiems žemę Gessen: O jei žinai jog terp ju yra wyrai prisimaną, statyk juos užweizdais galwiju mano.
7. Potam intwedė Ioseph tėwą sawo pas karalų, ir pastatė jį po akim jo; kursai pagirdamas jį,
8. ir jo paklaustas: Kiek dienu yra metu gywatos tawo?
9. atsakė: Dienos kelawimo mano yra szimtas trys deszimtyš metu, menkos ir piktos, ir nedaejo iki dienoms tėwu mano, kuriose kelawo.
10. Ir palaiminęs karalui, iszejo oran.
11. O Ioseph tėwui ir broļamus sawo dawė turėt uke¹ Egiptę geriausioj žemės wietoj, Ramesses, kaip buwo įsakęs Pharao.
12. Ir penėjo juos, ir wisus namus tėwo sawo, duodamas walgius kiekwienamui.
13. Nes ant wiso skrito nebuwo duonos, ir badas² buwo prispaudęs žemę, labiausiai Egipto ir Chanaan.
14. Isz kuriu wisus pinigų surinko ažu pardawimą grudu ir įneszė juos izdan karalaus.
15. O pritrukus pirkėjamus pinigų, atajo wisas Egiptas pas Iosephą, tarydamas: Duok mumis duonos: kodel mirsztam po akim tawo, nebeturėdami³ pinigų?
16. Kuriemus jisai atsakė: Atwarykit galwijus jusu, ir duosiu jumus ažu juos walgius, jei neturit mokesties.
17. Kuriuos⁴ atwarius, dawė jiems maistą ažu arklus, ir awis, ir jauczus, ir asišus; ir penėjo juos anuose metuose ažu mainymą galwiju.
18. Atajo teipogi antrais metais, ir tarė jamui: Neslėpsim ponui musu, jog netekus pinigų nebeteko kartu ir galwiju: ir žinoma tau, jog be kunu ir žemės nieko nebeturim.

¹ uke – įtrp. ² badas ← baudas ³ nebeturėdami ← neturėdami ⁴ Kuriuos ← Kuriuos jiems

19. Kamgi mirsim tau bematant? Ir mes ir žemė musu busim tawo: pirk mus wergijon karaliskzon, ir duok sėkles, idant iszgaiszus darbinikui nepawirstu žemė pustynė.
20. Pirko gi Ioseph wisą žemę Egipto, parduodant kiekvienamui turtus sawus del didybės budo. Ir padawė ją Pharaonui,
21. ir wisus žmones jo nuog paskutiniu krasztu Egipto iki paskutiniemus galamus jo,
22. atskyrus žemę kunigu, kuri buwo karalaus duota jiemus; kuriemus ir paskirta maitnastis buwo duodama isz bendruju kluonu, ir delto nebuwo prispirti parduot turtus sawus.
23. Sakė tad Ioseph žmonėmus: Sztai kaip matot, ir jus ir žemę jusu apturėjo Pharao: imkit sėkles, ir apsėkit dirwas,
24. idant galėtumet turėti jawus. Penktą dalį duosit karalui, kitas keturias sau sėklei, ir mitalui szejmynoms ir waikamus jusu.
25. Kurie atsakė: Sweikata musu yra rankoj tawo: atsižwelgie tiktai ant musu ponas musu, ir linksmi tarnausim karalui.
26. Nuog to meto iki sziai dieniai wisoj žemėj Egipto karalumus mokama penkta dalis, ir stojosi tai kaip zokonu, be žemės kunigiskos, kuri¹ buwo luosa nuog szitos santarwės.
27. Gyweno tad Israelus Egiptę, tai yra, žemėj Gessen, ir apturėjo ją, ir ejo didyn, ir daugyn perlabei.
28. ir gyweno joj septynioliką metu; ir stojosi wisos dienos gywenimo jo szimtas keturios deszimty septyneli metai.
29. Ir regėdamas prisiartinant dieną sawo smerties, pawadino sunų sawo Iosephą, ir tarė jamui: Jei atradau maoną po akim tawo, padėk ranką tawo po strėną mano: ir daryk mań miłaszirdystę ir tiesą, idant nelaidotumai manęs Egiptę: (Gen. XXIV, 2.)
30. bet tegul miegmi su tėwais mano, ir iszneszk manę isz žemės ir palaidok² kapuosę praboczū mano. Kuriamui atsakė Ioseph: Asz padarysiu ką įsakei. (Gen. XXIII, 17.)
31. Ir anas: Prisiegk tad, sako, mań. Kuriamui prisiegiant, pasikloniojo Israelus Diėwui, pasigrėžęs galwosp lōwos.

Pareiszkiniimai.

1. *Apreiszkė Pharaonui.* Darė tai szėnawodamas karalų, galėjo dar benkiek bijoties, begne atmainys karalus sawo jausmu: delto ne staczai įwedė, bet pirma iszmėgines.
2. *Paskutinius.* Menkesnius ant pažiuros, idant Pharaonas neimtu ju karion arba sawo dwaran.

¹ kuri ← kuri buwo buwo ² palaidok ← palaidok manę

4. *Nėra žolės bandoms.* Chananėje žemė weikiaus sukepusi nebeželdė, budama aukszczaus padėta neg Egiptas; Gessen yra tai pati žemumà wiso Egipto, drėginama dar rawais, kuriais teka wanduo Nilaus.
6. *Yra po akim tawo.* Iszsirink wietą, kokią sau norėsi.
7. *Pagirdamas jį.* Sweikindamas ir sakydamas gerą žodį, ar: buk sweikas karalau; arba: buk amžinai gywas. Kiteip laimina jaunesnys wyresnį, kiteip gi wyresnys jaunesnį.
9. *Kelawimo mano.* Jokubas daug kelonių kelawo ir mes wisi gywendami kelaujam dangun. – *Menkos.* Ne didys skaiczus: daug trumpiaus gywenau, neg mano praboczai. – *Piktos.* Wargios ir nelaimingos.
10. *Pałaiminęs karalui.* Atsisweikinęs.
11. *Ramesses.* Toję dalyję žemės Gessen, kur paskum darbais Israelitu buwo pstatytas miestas Ramesses.
13. *Ant wiso skrito.* Hiperbola. Didžoję dalyję swieto.
14. *Įneszė juos įždan.* Nieko sau neimdamas.
15. *Duonos.* Kwieczu duonai.
18. *Antrais metais.* Nuo pardawimo galwiju, nuo pradžos bado ketwirtais, arba penktais.
19. *Pirk mus wergijon karalischkon.* Busim wergais. Norim parduoti sawę ir waikus, kad nenumirt badu. – *ir duok sėkles.* Galima dar buta ben kiek pasėti po slėnius paupės Nilaus. –
22. *Atskyrus žemę kunigu.* Bažnyczos turtai buwo luosi nuo mokestu. Tokia wala buwo Pharaono. Juozapui negalėjo mėgti stabmeldystė. – *Nebuwo prispirti parduot.* Nekentė bado.
23. *Sakė tad Ioseph žmonėmus.* Sekmuosę ir paskutiniuosę metuosę bado jau turint wiltį jog jawai užderės.
24. *Sau sėklei.* Philo sako buwę užweizdai, kurie žiurėdawę idant tikrai tokia dalis grudu¹ butu pasėta.
25. *Sweikata musu yra rankoj tawo.* Tu tiktai mus užlaikysi. Nuo tawęs ir karalaus turim wisaką.
26. *Stojosi tai kaip zokonas.* Ebr. grek. ir Chald. rasztę staczai pasakyta jog Juozapas padėjęs tokį zokoną ant wisu laiku.
27. *Israelus.* Jokubas.
29. *Padėk ranką tawo po strėną mano.* Ziurėk aukszczaus Gen. XXIV, 2. – *Miłaszirdystę ir tiesą.* Miłaszirdystę padarysi mañ, žadėdamas ne isz reikalo bet² isz gerumo; tiesą gi, iszpildydamas žadėjimą.
30. *Tegul miegmi su tėwais mano.* Buwo priežastys tokiam troszkimui Jokubo. 1. Norėjo kapu szwentoję žemėje, kur užsilaikys garbė Diėwo. 2. Patikrinti ju wiltį jog pagrįsz Chananejon ir atatraukt ju szirdį ir mislį nuo pamėgimu Egipto. 3. Idant prowaikiai pagrįžę pažadėton žemėn turėtu po akim jo kapą,

¹ grudu – grd tais. ² bet – tais.

- paminklą ir pakurstymą doron. 4. Zinojo jog Kristus Kananejoje gyvens, numirs ir prisikels iš numirusių su daugybe kitų, kurių skaičun prigulėti troszko. – *Kapuosę praboczū. Oloję dwailoję.* (Gen. XXIII, 17.)
31. *Prisiešk tad mañ.* Sunui tikėjo, bet norėjo duoti jam priežastį geidimo nuo Pharaono kaušų savo tėvo, jei nenorėtų ataduoti. – *Pasigręžęs.* Rytump, kur žemė pažadėta. – *Galwosp łowos.* 70: Pasikloniojo Jokubas wirszunei łaždos jo, t. j. karaliskos łaždos Juozapo, dėkawodamas Diewui, jog inkwėpė Juozapui iszklausymą tėvo; ir szenawodamas Diewu duotą jam łaždą, arba waldžą. Alegoriszkai: Jokubas asaboję Juozapo garbino didybę ir waldžą Mesijosziaus, kuriį jis weikslino. (Hebr. XI, 21.).

Padėjimas XLVIII.

Prijėmimas Jokubo ažu įwaikius sunū Josepho¹, Manasseso ir Ephraimo ir jų palaiminimas.

1. Padarius tad szita buwo pasakytą Iosephui, jog tėwas jo serga; kursai ėmęs du sunu Manassesą ir Ephraimą, iszejo eitu.
2. Ir buwo pasakytą seniui: Sztai sunus tawo Ioseph atajo tawęsp. Kuris pasiştirinęs atsisėdo łowoj.
3. Ir intejusiamui² pas sawę tarė: Diewas wisagalis pasirodė mañ Luzoj, kuri yra žemėj Chanaan: ir palaimino mañ: (Gen. XXVIII, 13.)
4. ir tarė: Asz tawę auginsiu ir dauginsiu ir padarysiu tawę ing mynias žmoniu: ir duosiu tau žemę szitą, ir sėklei tawo po tau turėjiman amžinan.
5. Du gi sunu tawo³, kurie tau gimė žemėj Egipto, pirma neg atajau tawęsp, bus mano: Ephraim ir Manasses, kaip Ruben ir Simeon skaitysis mañ.
6. Kiti gi, kuriuos pagimdysi po jiemus, bus tawais, ir wardū broļu sawo wadinsis apweldimuosę sawuose. (Gen. XLI, 50.)
7. Nes mañ ateinant iš Mesopotamijos, numirė Rachel žemėj Chanaan paczame kelyjė, ir buwo pawasario metas, ir ejau Ephraton, ir palaidojau ją tės kėlu Ephratos, wadinamos kitū wardu Bethlehem.
8. O iszwydęs sunus jo sakė jamui: Kas yra szitie? (Gen. XXXV, 19.)
9. Atsakė: Súnūs yra mano, kuriuos dowanojo mañ Diewas szitoj wietoj. Wesk szę, taria, juos pas manę, idant palaimincza jiemus.
10. Nes akys Israelaus buwo aptemę isz perdidžos senatuwės, ir skaisczai regėti negalėjo. Ir priglaustus⁴ sawęsp pabuczawęs ir apsikabinęs juos,
11. tarė sunui sawo: Neatimtas nuog manęs regėjimas tawo: bet dar parodė mañ Diewas sėklę tawo.
12. Ir atėmęs juos Ioseph nuog prieglobsczo tėwo, pasikloniojo kniubszczas ing žemę.

¹ Josepho – pirmoji o tais. ² intejusiamui – t tais. ³ tawo – t tais. ⁴ priglaustus – t tais.

13. Ir pastatė Ephraimą po deszinei sawo, tai yra, po kairei Israelaus; Manassę gi po kairei sawo, tai yra po deszinei tėwo, ir priglaudė abudu jop.
14. Kuris isztiesęs ranką deszinę, padėjo ant galvos Ephraimo jaunio brolo; kairę¹ gi ant galvos Manassę, kuris buwo wyresnys, permainęs rankas.
15. Ir pašaimino Jokubas sunumus Iosepho, ir tarė: Dievas, po kurio akim waikszczojo tėwai mano Abraomas, ir Izaokas, Dievas kuris gano manę nuog jauniszksės mano iki sziai dieniai: (Hebr. XI, 21.)
16. Aniošas, kuris manę isztraukė nuog wiso pikto, łaiminie waikamus szitie-mus: ir szaukysi ant ju wardas mano, wardai teipogi tėwu mano Abraomo, ir Izaoko, ir augie daugybėn ant žemės. (Gen. XXXII, 1.)
17. O regėdamas Ioseph jog padėjo tėwas jo deszinę ranką ant galvos Ephraimo, nepamėgo labai: ir paėmęs ranką tėwo norėjo pakelt nuog galvos Ephraimo, ir perkelt ant galvos Manassę.
18. Ir tarė tėwui: Ne sziteip iszpuoła, tėwe: delto kad szis yra pirmagimys, padėk deszinę tawo ant galvos jo.
19. Kuris atsisakydamas, tarė: Zinau sunau mano, zinau: ir szisai tieg bus ing žmones, ir pasidaugins: bet brolys jo jaunys, didesnys bus ažu jį, ir sėklė jo iszaugs ing gimines.
20. Ir łaimino jiems metę anamę, tarydamas: Tawję bus pagirtas Israel, ir bus sakyta: Padaryk tau Dievas kaip Ephraimui ir kaip Manassę. Ir pastatė Ephraimą pirma Manassę.
21. Ir tarė Iosephui sunui sawo: Sztai asz mirsztu, ir bus Dievas su jumis, ir pagražins jus žemėn tėwu jusu.
22. Duomi* tau dalą wieną skiriam nuog broļu tawo, kurią ėmiau isz rankos** Amorrhejo kaławijų ir kilpinu mano. (* Ios. XVI, 1; ** Ios. XXIV, 8.)

Pareiszkinimai.

1. *Jog tėwas jo serga.* Nukarszėjės pakrypo.
2. *Pasistiprinęs.* Atkutęs isz džiaugsmo jog regės sunų mielausį ir isz dwasios pranaszstės gautos toję walandoję.
4. *Ir tarė.* Primena tai Jokubas, parodydamas buwusiems prie jam, jog jam pri-guli paskirstymas žemės Chanaan, Diewo duotas jam, ir paskyrimas dalos sawiems įwaikiams, waikams Juozapo. – *Turėjiman amžinan.* Labai ilgai isz-businczan.
5. *Bus mano.* Kaipo įwaikiai mano turės sawo dalą tėwainystės, kaip Ruben, Simeon ir kiti.
6. *Kuriuos pagimdysi.* Jei pagimdysi. Nėra žinios beg turėjo daugiaus waiku. – *Wardų broļu sawo wadinsis.* Skirstant žemę Chanaan negaus sau skiriam dalos, kaip gálwos gentijų; bet bus apimti dalosę Ephraimo ir Manassę.

¹ kairę – k tais.

7. *Nes mañ.* Apsako tai Jokubas, idant Juozapas nesidywytu, jog jis pats teip rupinasi apie kapus del sawęs Mambrejė arba Hebronę, o Rachelą, mielausią sawo moterį Juozapo motyną, palaidojo Ephratojė. Parodža jog tai padarė, negalėdamas kiteip: buwo pawasario metas, numirėlai greit tadą sugenda, todel negalėjo jos kuno wežti net Hebronan.
8. *Iszwydęs.* Nors jau akys buwo aptemę nuo senatuwės, wienok pamatė sunus Juozapo, tiktai reiszkiai nepažino, kas do žmonės.
11. *Neatimtas nuog manęs regėjimas tawo.* Ebr: Niekados mañ neatajo ant mislies, jog galėcza regėti weidą tawo; o sztai Diewas dar parodė mañ ir sėklę tawo.
12. *Nuog priegłobsczo tēwo.* Manasses ir Ephraim priejė pas senį atsiklaupė ir palenkę galwas padėjo ant jo kėlu ir priegłobsczo. Idant senelui nebutu kebłumo ir patogiaus juos palaimintu, Juozapas atatraukęs isz ten, pastatė szalyjė senio sėdinczo, o Jokubas sawo kojas inkėlė łowon. – *Pasikłtoniojo.* Juozapas pasłowino ir tēwą pasilenkęs priesz jį, ir dar łabias Diewą, dėkawodamas ažu tą geradėjystę, jog Jokubas jo sunus padarė sawais įsuniais.
14. *Ant gatwos Ephraimo.* Jaunys liko iszkeltas ant wyresnio: 1, Delto kad isz Ephraimo turėjo kilti karalai Izraelaus t. y. deszimties gentiju; 2, Szioji gentija praneszė gentiją Manaseso ant skaiczaus ir wertybės, kaip tai pranaszawo pats Jokubas (eil. 19.); 3, isz Ephraimo turėjo gimti Iozue¹, įwedėjas Izraelitu žemėn pažadėton, ir weikslintojas Kristaus, įwedanczo mus dangun. Aleg: Ephraim, jaunys brolys ženklino pagonus, pralėnksinczus Zydus tikėjimę in Kristų. – *Permainės rankas.* Padarė tai, norėdamas ir suprasdamas, pawėikslą kryžiaus. Per szwentą kryžių pagonai isz kairės pusės perejo deszinėn, o žydai bedusznikai isz deszinės kairėn.
15. *Po kurio akim waikszczojo.* Kuriam pamėgo, pakłusni budami wisuosę daiktuosę.
16. *Aniołas.* Sargas mano tegul teipogi łaimina sziems jaunikaiczams. – *Szaukysi ant ju wardas mano.* Tegul wadinasi sunumis mano ir sunumis Izaoko, Abraomo. Jokubas łaimindamas jiems meldžasi Diewui, potam Aniołui sargui, potam Abraomui ir Izaokui.
19. *Didesnys bus.* Del karalystės deszimties gentiju Izraelaus, kurios karalai kiło isz Ephraimo 3. Reg. XI, 26. – Pranaszai tą karalystę wadina Ephraimo wardū.
20. *Tawyjė bus pagirtas Israel.* Izraelitai, norėdami kam gero, sakys: tegul tawę Diewas padaugins teip, kaip padaugino Ephraimą ir Manasę.
22. *Skiriam nuog broļu tawo.* Jau dabar tau tą dalą ataduodu. Buwo tai miestas Sichem, priskaitytas weldėjimui sunu Juozapo (Iosue XXIV, 32.). – *Isz rankos Amorrhejo*². Nuo Hemoro, kurį plėtesnė nuomonė wadina Amorrheju, nors jis buwo Hewejas. – *Kaławiju ir kilpinu mano.* Jokubas tą łauką pamiestėję Sicheмо nusipirko pinigais nuo Hemoro (Gen. XXXIII, 19.); bet jam atsitolinus

¹ Iozue – i tais. ² Amorrhejo – a tais.

nuo Sichem, lauką tą ažėjo Amorėnai; Jokubas pagrižęs turėjo atsiimti nuo ju per syli, t. y. kaławiju ir kilpinu. Teip turėjo buti, nors to szwenta istorija nemini.

Padėjimas XLIX.

Pałaiminimas Jokubo kiekwieno sunaus su pranaszystėmis ir smertis Jokubo.

1. O paszaukė Jokubas sunus sawo, ir byłojo¹ jiemus: Susirinkit, idant apreikszcza kas turi ateiti² jumus dienosę paskuczausiosę.
2. Susirinkit, ir kłausykit súnūs Jokubo, kłausykit Israelaus tėwo jusu:
3. Ruben pirmagimys mano, tu stiprybė mano, ir pradża sopulo mano: pirmas dowanosę, didesnys įsakymę.
4. Iszlietas esi kaip wanduo, neaugsi: delto kad ažužengei łowon tėwo tawo, ir sutepei patalą jo. (Gen. XXXV, 22; 1. Par. V, 1.)
5. Simeon ir Lewi³ brolai: indai nedorybės kariaują. (Gen. XXXIV, 25.)
6. Sumanyman ju neatainie duszia mano, ir susirinkimę ju nebunai garbė mano: nes užsidegimę sawo ažumuszę wyraż, ir waloję sawo pakasę mura.
7. Prakeiktas užsidegimas ju, delto kad paikas; ir rustybė ju, delto kad kieta: iszkirstysiu juos Jokubę, ir iszskłaiستysiu juos Israeluję. (Ios. XIX, 1.)
8. Iuda, tawę garbins brolai tawo: ranka tawo ant sprandu neprietelu tawo, kłoniosis tau súnūs tėwo tawo.
9. Lewytys lewo Iuda: nuoplėszu, sunau⁴ mano, pasikėlai: ilsėdamas atsigulai kaip lewas, ir kaip lewė, kas pabudins⁵ ji? (1. Par. V, 2.)
10. Nebus atimta łazda isz Iudos, ir kunigaikstys isz strėnos jo, pakołei ateis kuris yra siųstinas, ir jisai bus łaukimas giminiu. (Matt. II. 6; Ioan. I, 45.)
11. Pririszās wynyczai asilaitį sawo, ir wynmedžui, o sunau mano, asilyczą sawo. Skałbs wyne jupą sawo, ir krauję wynuogės rubą sawo.
12. Gražesnės yra akys jo ażu wyną, ir dantys jo bałtesniai ażu pieną.
13. Zabulon ant kraszto mariu gywens, ir priepłaukoj łaiwu iszsitiesęs iki Sidonui.
14. Issachar asilas twirtas atsigulęs, terp kraszto.
15. Iszwydo atilsį jog yra geras, ir žemę jog geriausia: ir pakiszė petį sawo ant nesziojimo, ir stojosi duoklėms tarnaujas.
16. Dan sudys žmones sawo kaip ir kita gentija Israeluję.
17. Stokis Dan žalczū kelyj, giwatę take, kirsdamas nagas arklo⁷, idant nupułtu raitinikas jo atpakal.
18. Iszganymo tawo łauksiu, Wieszpatie. (Luc. II, 30.)

¹ byłojo – b tais. ² ateiti – e tais. ³ Lewi – w tais. ⁴ sunau – antroji u tais. ⁵ pabudins ← budins

⁶ 16 – 6 tais. ⁷ arklo ← arklo, idant

19. Gad, apsijuosęs kariaus¹ pirma jo, ir jisai apsijuos atgal².
20. Aser, riebi duona jo, ir duos mėgumūs karalumus.
21. Nephthali, elnys palaistas, ir duodas yszkaibas grazybės.
22. Sunūs priaugęs Ioseph, sunus priaugęs ir gražios paweizdos: dukterys bėginėjo ant muro. (1. Par. V, 1.)
23. Bet įnarsino jį, ir barėsi, ir pawydėjo jamui turėdami szaudyklės.
24. Sėdosi stipramę kilpinas jo, ir atrishti yra raiszczai peczu ir ranku jo rankom galinczo Jokubo: isz ten piemuo iszejo akmuo Israelaus.
25. Diewas tėwo tawo bus szelpėjas tawo, ir wisagališ palaimins tau palaiminimais dangaus isz wirszaus, palaiminimais prapulties gulinczos apaczoj, palaiminimais krutu ir yszczos.
26. Palaiminimai tėwo tawo pastiprinti yra palaiminimais tėwu jo: pakolei ateitu troszkimas kałwu amžinu: tegul stojasi ant gałwos Iosepho ir momenies Nazarėjo terp broļu sawo.
27. Beniamin wilkas³ plėszas, rytą ės plėszmą, ir wakarą skirstys nuoplėszas.
28. Wisi szitie gentijose Israelaus dwylikoj. Tai bylojo jiems tėwas ju, ir palaimino kiekvienamui palaiminimais sawais.
29. Ir prisakė jiems, byłodamas: Asz glaudžuosi žmoniump mano: palaidokit manę su tėwais mano ołoj dwaiłoj, kuri yra łaukę Ephrono Hethejo⁴,
30. Ties Mambre žemėj Chanaan, kurią nupirko Abraomas su łauku nuog Ephrono Hethejo ant turėjimo kapo. (Gen. XXIII, 17.)
31. Ten palaidojo jį, ir Sarą moterį jo; ten palaidotas yra Izaokas su Rebeką moterimi sawo; ten ir Lija palaidota guli.
32. Ir pabaigęs įsakymus kuriais sunus mokė, sukėlė kojas sawo łowon, ir numirė; ir pridėtas yra žmoniump sawo.

Pareiszkinimai.

1. *Paszaukė.* Ebrejai arti smerties suszaukdawo waikus ir kitus aprupintinius sawo, mokydami juos, sakydami sawo norus, o kartais pranesdami jiems kas dėsio paskum. Paweikslai tam yra: Deut. XXXI; Ios. XXIV; 1. Reg. XII; Tob. XIV; 1. Mach. II. – *Dienosę paskuczausiosę.* Ateinanczose. Rasztas szwentas paskuczausiomis dienomis wadina⁵ wisą łaiką ateinantį ir ateisintį ne weikiai, net iki pabaigai swieto.
3. *Pirmagimys.* Tau prigulėjo pirmagimystė: kunigystė, karalystė ir dwi dali tėwiszkės; bet ažu tawo palaistuwystę tu neaugsi, kitiems teks kas tawo buwo: Juozapui dwi dali, Lewi kunigystė, Judai karalystė. – *Stiprybė mano.* Gimdytas paczame mano stiprumę. – *Pradža sopulo mano.* Kraujazagys tawo sugėlė mań szirdį pirma kitu skausmu. – *Pirmas downosę.* Dwi dali tau prigulėjo. – *Dides-*

¹ kariaus ← kariaus pirmąjį ² atgal – tais. ³ wilkas ← wilką ⁴ Hethejo – th tais. ⁵ wadina – w tais.

- nys įsakymę. Tawęs turėjo wisi klausyti. Dwi gentiji klausys Judos; deszims gentiju klausys Ephraimo.
4. *Iszlietas esi kaip wanduo.* Umus nedorybėn. – *Neaugsi.* Menkas skaiczus bus tawo gentijos. – *Sutepei patalą jo.* Ažugėdinai manę, moczaką, sawę ir wisą szeimyną.
 5. *Brolai.* Toks tokį atrado nedorybėje ir wiluję (Gen. XXXIV. 25.). – *Indai.* Prietaisai nedorybės. – *Kariaują.* Ūmūs ir drąsūs kersztinikai ir nusidėjėlai. Be žinios tėwo, prieszais sandarui ir zokonui, ażu sužagimą seseries, iszpiowė wilumi gywentojus Sichemo daugybę nekaltu pražudė.
 6. *Sumanyman ju.* Nebegyrės szito weikalo sunu mano. Kraczausi ir kratausi atsimindamas. – *Nebunai garbė mano.* Anys giriasi twirtai ir drąsiai darą; asz gi nenoriu buti dalinikū tokios ju garbės. – *Azumuszė wyrą.* Wisus wyrus Sichemitus. – *Waloj sawo.* geidulyję pralėjimo kraujo¹. – *Pakasė murą.* Iszwertė miestą, nužudė Hemorą ir Sichemą, buwusius jiems ażuodangą kaip muras.
 7. *Prakeiktas užsidegimas ju.* Jei nepasitaisys ir neapsiplaus naujais nuopelnais. Gentiją Lewi apiplowė nuopelnai Maiziesziaus ir Aarono ir kitu kunigu ir lewitu, ažumuszusiu garbintojus aukso werszio, ir Phineeso, perwėrusio palaistuwus, Todel gentija Lewi, nusłoginta nuo keiksmo, gawo palaiminią nuo Maiziesziaus. Ant Simeono pasiliko prakeikimas Jokubo. Ir Maizieszius jo wieno nepalaimino del palaistuwystės ir stabmeldystės Zambrės, kunigaikszczo gentijos Simeono. (Num. XXV, 14; Deut.² XXXIII.) – *Delto kad paikas.* Užsikietinęs pyktyje, neperkalbamas. – *Iszkirstysiu juos.* Suderėjusius nedorybėje, iszkirstysiu koronėje. Simeonui teko menka daletė žemės gentijoje Judos; o gentija Lewi žemės nei kiek negawo, ir buwo pasklaistyta po wisas gentijas. (Ios. XVIII. 7.)
 8. *Juda, tawę garbins.* Juda ebraiskai ženklina garbę (Gen. XXIX, 35.). Nuo to wardo jėmęs priežastį, Jokubas sako, jog gentija Judos bus garbinta kitū broļu. – *Ranka tawo ant sprandu neprietelu tawo.* Pergalėsi ir ažeisi sawus neprietelus. – *Kłoniosis tau.* Asaboję Mesijosziaus, gimsinczo isz tawęs, ir karalu businczu teipogi isz tawęs.
 9. *Lewytys lewo Juda.* Kaip Juda terp broļu, teip jo gentija terp kitu gentiju bus kaip lewytytys jaunas, drąsus, stipras, pergalėtojas. – *Nuoplėszu, sunau mano, pasikėlai* Ebr. nuog nuoplėszu. T. y. bėgi nuog nuoplėszu ing nuoplėszas. Pasikėlei jieszkotu nuoplėszu, su nuoplėszomis pagrįžti. Iszsipildė tai, karalaujant Dowidui, priweikėjui tułosę karionėse. – *Itsedamas atsigulai*³. Pergalėjęs pasiłsėjai sau pakajuje, kaip lewas, gawęs plėszmą, ėda jį pasiłsedamas. Pritinka tai Dowidui ir Salomonui⁴, kurie patramdę neprietelus tėwynės, nors užlaikė pakajų, wienok wisi ju bijojosi, kaip žwėris bijosi lewo ir begulinczo. – *Ir kaip lewė.* Zindydama lewyczus esti piktesnė ir smarkesnė ażu lewą. – *Kas pabudins jį?* Kas gi drįstu prisiartinti ir užpulti ant jo?

¹ kraujo ← kraujo. – Iszwertė miestą ² Deut. – *eut* tais. ³ atsigulei – *e* tais. ⁴ Salomomui – *S* tais.

10. *Nebus atimta lazda isz Judos.* Lazda karalishka Zydu bus¹ terp krasztu gentijos Judos, Jeruzaluje. Wers. 70: Nenustos buti kunigaikstys isz Judos. Nuo Dowido lik Kristui aukszczausia waldza terp zydu turėjo prowaikiai Judos. Iszardzus Jeruzalų liko iszbarstyti po swietą, wisos ju gentijos pamiszo ir isznyko, nei kunigystės, nei karalystės nebeturi, pikczaus wergijos, nei bažnyczos, nei altoriaus, nei apieru. – *Kuris yra² siųstinas³.* Mesijoszius. – *Jisai bus laukimas giminiu.* Ir Agg. II. 8. Kristus wadinasi troksztamas wisu giminiu; ir cza, eil. 26. *trozskimas katwu amžinu.* Buwo laukimū wisu giminiu, delto kad wisiems žmonėms del iszganymo buwo reikalingas Kristus, ir kad butu supratę tą reikala, butu jo lauke ir trozkę atajimo. Teip žemę sukepusią ilgoję⁴ kepenioję wadinam laukianczą ir troksztanczą lietaus.
11. *Pririszq̄s wynyczai.* Kristus wirwelę tikėjimo, wilties ir meilės pririsz wynyczai, t. y. Bažnyczai pirmykszczai surinktai isz Zydu⁵. – *Asilaitį sawo.* Giminę pagonu, nenesziousią dar jungo zokono, Kristus surisz draugėn su Zyda is Bažnyczoję sawo. – *Ir wynmedžui.* T. y. sau paczam, teip Kristus pats sawę wadina wynmedžu (Ioan. XV.) – *Asilyczą sawo.* Zydu giminę, jau papratusią neszioti jungą zokono. Pritinka kas cza pasakya apie Kristų, jog pririsz sau paczam asilyczą, delto kad pats Zydam apsakinėjo sawo mokslą; o asilaitį, pririszę wynyczai, delto kad pagonams Ewangeliją apsakinėjo per Zydu, t. y. Apasztalus ir per juos suwadino pagonus Bažnyczon sawo. – *Skatbs wynę.* Kraujo sawo. – *Jupą sawo.* Kuną sawo. – *Krauję wynuogiu rubą sawo.* Kraujū sawo apmazgos isz grieku Bažnyczą sawo, mirdamas ažu ją ant kryžiaus ir atgimdydamas ją per kriesztą szwentą.
12. *Grazesnės yra akys jo ažu wyną.* Ebr: *raudonesnės, skaistesnės*; delto kad apmazgotos per kancą ir szwiesios, prisikėlus isz numirusiu, palinksmins szirdis wiernuju iszwydusiu, delto cza ir palygintos wynui. – *Dantys jo batlesniai ažu pieną.* Anie ir szitie žodžai apsako gražybę Kristaus, labiausiai prisikėlus isz numirusiu; nes ji ipaczai blizga ant žandu, akiu ir dantu.
13. *Zabulon ant krasztu mariu gywens.* Isz wieno szono pasieks marias widužemes, isz kito gi marias Galilejos, arba ežerą Genezaret. – *Prieplaukoj laiwu.* Zemėje Zabulono buwo ir laiwu prieplaukos. – *Iszitiesės iki Sidonui.* Ebr⁶: *szonas jo Sidonop.*
14. *Issacher asilas twirtas.* Ebr: kaulingas, t. y. stipras darbams artoju. – *Atsigutęs terp krasztu.* Kitu gentiju; neplaukys po marias, kaip Zabulon, bet gana bus jam sawu darbu, dirbant žemę.
15. *Iszwydo atilsj.* Tykumą gywenimo kiemioniu. – *Pakisze petį sawo ant nesziojimo.* kaip kaulingas asilas ir stipras grudams neszioti ir kitiems daiktams. – *Ir stojosi duoklėms tarnaujqs.* Artojai moka mokestis, o kareiwiai nemoka.

¹ bus ← bus krasz ² yra ← tam buti ³ siųstinas ← siųstas ⁴ ilgoję – t̄ tais. ⁵ Zydu – Z tais.

⁶ Ebr ← Ebr: krasz

16. *Dan sudys.* Izraelitus per Samsoną, buvusį iš gentijos Dan. – *Kaip ir kita gentija.* Dawusi Izraelitams sudžą; nes iš gentiju Rubeno, Gado, Simeono, ir Asero, nebuwo nei wieno sudžos. Mislis tokia, jei bus sudža iš kitos kokios gentijos, bus ir iš szitos; gentijai Dano netruko szios garbės.
17. *Dan žalczù kelyj, giwatę takę.* Samsonas iš Dano buwo kaip žaltys, priwiltinai užtiko ant Pilistinu, kaip tai regima iš 300. lapiu, ir sulaužymo stułpu. Panaszus buwo ir in giwatę, nes neužkiszes sau ausiu, buwo apmonyntas gražumi balsu Dalilos. – *Kirsdamas nagas arklo.* Giwatė kerta kanapon arklo, paritusi jį, numeta ir raitinįką. Pritinka tai Samsonui, užpuldinėjusiam¹ ir sylą ir wilumi. Pritinka ir Antikristui, gimsinczam iš gentijos Dano, warginsinczam ir žudysinczam wiernuosius.
18. *Iszganyto tawo lauksiu Wieszpatie.* Bet pakajus po Samsonu bus neiłgai; twirtesnio ir ilgesnio pakajaus reikia laukti nuo Kristaus Iszganytojo, idant įisai ir Antikristą nužudytu ir mus iszganytu.
19. *Gad apsijuosęs kariaus pirma jo.* Priekyje Izraelaus. *Ir įisai apsijuos atgal.* Gad ženkliną apsijuosusi. Gentija Gado bus apsijuosusi, gatawa kelonėn, szarwuota, eidama pirma Chananejon per Jordoną; ir pasodinus kitas gentijas sawosę wietosę, apsijuos grįždama atgal ažu Jordono su garbę ir plėszmais.
20. *Aser, riebi duona jo, ir duos mėgumus karalumus.* Turės didžus turtus, trąszią žemę, ir waisius teip gražius ir gardžus, jog ju jieszkos karalai. Taipat pranaszauja Aserui ir Maizieszius Deut. XXXIII, 24. *ir mirkys alywoję koją sawo.*
21. *Nephthali, elnys palaistas, ir duodąs yszkałbas gražybės.* Pasakyta apie Baraką, wadą Izraelitu, buvusį iš szios gentijos. Tas pirma buwes nedrasus kaip elnys, nedrįsdawo karionėn iszeiti be Deboros; o pergalejės neprietelus, labai gražiai sudėjo giesmę dėkawonės ir dżaugsmo. Iudic. V.
22. *Sunus priaugęs Ioseph,* Juozapas nuolat augo: gawo dwi gentiji praminti wardais jo sunu, Ephraimo ir Manasseso; pirmoja garsinosi turtais ir karalais Izraelaus. – *Grażios paweizdos.* Wisiems buwo teip gražus, jog akį wērė. – *Dukterys bėginėjo ant muro.* Egiptijonkos łaipiodawo ant muro, norėdamos jo pamatyti rubuosę karalaus.
23. *Įnarsino jį.* Brolai jo. – *Barėsi.* Sakydami: Begne busi musu karalumi? itt. – *Turėdami szaudykłes.* Wilyczas neapikantos ir pramanytas kałbas smegdydami² ant jo.
24. *Sėdosi stipramę kilpinas jo.* Tikėjosi Diewù, ir tai buwo jam twirczausis apginkłas. – *Atrishti yra raiszczai.* Palaidus jį iš kalinės. – *Rankom galinczo Jokubo.* Galybę Diewo wisagalinczo, kurį garbino Jokubas. – *Iš ten piemuo iszejo, akmuo Izraelaus.* Tapo waldytoju ir iszganytoju Egipto, ir apginkłu Israelitu.
25. *Pałaiminimais dangaus.* Duodamas tau rasas, lietų itt. – *Pałaiminimais prapulties.* Duodie tau žemę trąszią, wilgomą wersmėmis iš widaus, iš prapulties. –

¹ užpuldinėjusiam – antroji i tais. ² smegdydami – e tais.

Pašaiminimais krutu ir yszczos. Idant turėtumai gausiai pieno, daug galvijų ir daug prowaikiu.

26. *Pašaiminimai tėvo tavo pastiprinti yra.* Didesnį tau duomi pašaiminimą¹ azu gautąjį mano nuo tėvo ir praboczu. Buk laimingesnys azu manę. – *Pakolet ateitu troszkimas katwu amžinu.* Pašaiminimai šitie bunai iki Kristui ateinant, kurio laukia wisi sutwėrimai, kaip sawo pataisytojo: jisai atnesz didžausį pašaiminimą wisam swietui. – *Katwu amžinu.* Businczu wisados. Alegorisz-kai: katwos amžinos yra tai Patrijarkos iszmintingi ir szwenti. – *Ant mome-nies Nazarejo.* Nazarėjas ženklina atskirtą ir wainikuotą. Juozapas, budamas kalinėje, buwo atskirtas nuo tėvo, broļu ir kitu, potam iszauksztintas ir wainikuotas garbę waldymo Egipto, ir wainiku karalystės Izraelaus prowai-kiuose sawuose isz Ephraimo.
27. *Beniamin, wilkas plėšzas.* Gentija Beniamino bus stipra ir kariautoja; pasirodė tai miestę Gabaa (Iudic. XX.) ir isz pergalėjimu Saulaus, Esteros, Mardoche-jaus, buwusiu isz gentijos Beniamino. – *Rytą es plėszmą, ir wakarą skirstys nuoplėszas.* Ėdimas plėszmo ir skirstymas nuoplėszu ženklina, jog pergalės neprietelus ir nuo ju² iszplėsztas gerybes paskirstys sawiems. Alegorisz-kai pritinka tai szwentam Powiui, buwusiam isz szios gentijos, persekiojusiam Bažnyčią, potam gi plėszusiam plėszmus nuo welnio, traukiant pagonus szwentan tikėjiman.
28. *Wisi šitie gentijosę Izraelaus dwylikoj³.* Ebr: wisu szitu gentiju Izraelaus yra dwylika. T. y. nuo szitu dwylikos sunu Izraelaus iszejo ir praminta liko dwylika gentiju Izraelaus. – *Kiekwienamui pašaiminimais sawais.* Cza apsa-kytais.
32. *Sukėlė kojas sawo łowon.* Łaimino sėdėdamas ant kraszto łowos, nułaidęs žemėn kojas; pabaigęs, sukėlė kojas łowon, atsigulė ir numirė. – *Ir pridėtas yra žmoniump sawo.* Duszia nuejo draugėn sawu tėwu ir wisu teisiuju priepėklin, arba prieglobstin Abraomo.

Padėjimas L.

Pašaidojimas Jokubo⁴, ir smertis Iosepho.

1. Regėdamas tai Ioseph, puolo ant weido tėvo raudodamas ir buczuodamas jį.
2. Ir įsakė tarnamus sawo gydytojamus, idant kwėpałais pateptu tėwą.
3. Kuriemus iszpildžant įsakymą, iszejo dienu keturios deszimty; nes szitas budawo budas patepimo numirėlu; ir raudojo jo Egiptas per septynias des-zimtis dienu.
4. Ir iszpildžus raudos metą, byłojo Ioseph szejmynai Pharaono: Jei atradau mylistą po akim jusu, sakykit ing ausis Pharaono,

¹ pašaiminimą – šis tais. ² ju ← jus ³ dwylikoj ← dwylikoje ⁴ Jokubo – b tais.

5. delto kad tėvas mano prisiegdino manę, tarydamas: Sztai mirsztu, kape mano kurį iszsikasiau sau žemėję Chanaan, pałaidosi manę. Zengsiu tad, ir pałaidosiu tėwą mano, ir pagrįsiu. (Gen. XLVII. 29.)
6. Ir tarė jamui Pharao: Zengk, ir pałaidok tėwą tawo kaip esi prisiegdintas.
7. Kuriamui žengiant, ejo su juomi wisi seniai namu Pharaono, ir wisi wyresnieji žemės Egipto;
8. namai Iosepho su brolais jo, be mažutėlu ir bandu, ir galwiju, kuriuos buwo palikę žemėj Gessen.
9. Turėjo teipogi draugėj wežimus ir raitinikus; ir stojosi mynia ne maža.
10. Pribuwo płotan Atad, padėtan ažu Jordono; kur kėldami pakasynas raudojimu didžù ir smarkumi, iszpildė septynias dienas.
11. Iszwydę tai gywentojai žemės Chanaan, sakė: Rauda didė yra szitoji Egiptėnamus. Ir todel pramintas buwo wardas anos wietos: Rauda Egipto.
12. Padarė tad súnūs Jokubo, kaip buwo įsakęs jiems.
13. ir nuneszė jį žemėn Chanaan, pałaidojo jį ołoj dwaıłoj, kurią buwo nupirkęs Abraomas su łąuku ant turėjimo kapo nuog Ephrono Hethejo priesz weidą Mambre. (Act. VII.16; Gen. XXIII, 17.)
14. Ir pagrįzo Ioseph Egiptan su brolais sawo, ir wisą draugę pałaidojus tėwą.
15. Kuriamui numirus, bijodamies brolai jo, ir terp sawęs kalbėdamies: Kad kartais neatsimintu įzeizdos, kurią yra kentėjęs, ir ataduotu mumus wisa pikta kurį padarėm,
16. siuntė jamui sakydami: Tėwas tawo liepė mumus pirma neg numirė,
17. idant sakytumem tai tau jo žodžais: Meldžu, idant ažumirsztumai piktadėjystės broļu tawo, ir nusidėjimo ir piktybės, kurią padarė tau: mes teipogi meldžam, idant tarnamus Diewo tėwo¹ tawo atłaitumai nedorybę szitą. Iszgirdęs tai Ioseph werkė.
18. Ir atajo jop brolai jo, ir kniupszti kłoniodamies iki žemei byłoj: Tarnai tawo esme.
19. Kuriemus jisai atsakė: Nebijokites: Baugi galim prieszinties Diewo walai?
20. Jus mislyjot apie manę pikta: bet Diewas apiwertė jį ant gero, idant iszauksztintu manę, kaip nunai regite, ir užłaikytu žmoniu daugybes. (Gen. XLV, 5.)
21. Nebijokites: asz penėsiu jus ir mažutėlus jusu. Ir palinksmino juos, ir meilai ir tykiai² byłoj. (Gen. XLVII. 12.)
22. Ir gyweno Egiptę su wisais namais tėwo sawo; ir buwo gywas szimtą deszimtį metu. Ir regėjo Ephraimo sunus iki treczamui gimdymui. Súnūs teipogi Machiro sunaus Manasseso gimė ant kėlu Iosepho.
23. Tiemus daiktamus praėjus³, byłoj brolamus sawo: Po smerczai mano Diewas apłankys jus, ir užužengdys jus isz žemės szitos žemėn kurią prisiege Abraomui, Izaokui, ir Jokubui. (Num. XXXII, 39.)

¹ tėwo – įtrp. ² tykiai – ty tais. ³ praėjus – ė tais.

24. Ir prisiegdinęs juos ir taręs: Dievas apłankys jus: iszneszkit kaułus mano su llumis isz wietos szitos; (Exod. XIII, 19; Ios. XXIV, 32.)
25. numirė, iszpildęs szimtą deszimtį metu gywenimo sawo. Ir pateptas kwė-palais, paguldytas buwo graban Egiptę. –

Pareiszkinimai.

2. *Gydytojamus.* Tarnams, numirėlu mazgotojams, tepėjams ir łaidotojams. *Kwė-palais.* Balsymu, myrù i. tt., užlaikanczais kuną nuo sugedimo, ir duodanczais¹ gardų kwapą.
3. *Septynias deszimtis dienu.* Keturios deszimtys dienu kunui patept, ir dar trys deszimtys numirusiam apraudot.
5. *Iszszakiau.* Nusipirkau ir pritaisiau.
8. *Be mažutėlu.* Prie kuriems pasiliko motynos, ir prie galwijams piemenys.
9. *Wežimus ir raitinikus.* Wežimus karios ir raitinikus del didesnės yszkilmės ir apginklo pulku lydėtoju numirusio.
10. *Płotan Atad.* Nuo Iericho tołumo trys ženklai akmeniniai (po tukstantį žingsniu kiekvienas), ir du nuo² lordono. Cza atłaikę pakasynas raudodami, nuoszalai dar nuo Chanaanėnu, galėjusiu pamislyti, jog atajo ko pikto darytu, łaidėsi gilyn žemės Chanaan, Hebronan, ir tenai palaidojo. – *Septynias dienas.* Toksai ilgumas apraudojimo paminėta ir Ecclis³ XXII, 13.) –
16. *Siuntė jamui.* Patys drowėjosi jam tai sakyti; siuntė koki nekaltą, gal Beniaminą. – *Tėwas.* Cza begne melas brolu. Tėwas gerai pažino Juozapo malonybę ir tykumą.
17. *Tarnamus Diewo tėwo tawo.* Garbintojams to paties Diewo, kurį garbino⁴ ir tėwas tawo. – *Ioseph werkė.* Gailėdamas sieławarto brolu ir abejojimo ju apie jo numaldymą.
19. *Baugi galim prieszinties Diewo walai?* Idant asz jo parėdymą del jusu gero galėcza apwersti ant jusu įžeizdos ir prazuwos.
20. *Jus mislyjot.* Bet kaipo žmonės negalėjot iszpildyt. – *Diewas apiwertė.* Nes Diewui norėjimas yra taipat ką iszpildymas.
22. *Sūnūs Machiro.* Reiktu: *Sūnūs:* Machiras turėjo tiktai wieną sunų; yra tai enallage *Gimė ant kelu Iosepho.* Buk sakytu: Juozapas sunų Machiro užgimusį tuoį priėjė ažu įsunį ir pastatė jį sau ant kelu; kai tai buwo dariusi ir Rachela Gen. XXX, 3.
24. *Iszneszkit kaułus mano.* Idant galėcza buti palaidotas Chananejoje, kartu su sawo tėwu, senelu, ir proseniu.
Juozapas po smerczai tėwo gyweno dar metu 54. numirė metuosę 2399. nuo sutwėrimo swieto, ir priesz Kristų 1635, wyresniuojų Egipto buwo 80. metu.

¹ duodanczais ← duodanczai ² nuo ← nuog ³ Ecclis – i tais. ⁴ garbino – g tais.

Knigą szitą Zydai wadina nuo pirmojo jos žodžio: Bereszith. Pradžoję. Grekai: genesis, gimimas, delto kad cza apraszyta pradża ir sutwérimas wisu daiktu, weikalai swieto 2309. metu; nuo sutwérimo Adomo iki smerczai Juozapo. Kas dėjosi Bažnyczoję Diawo gadynęję Patrijarku: Adomo, Noes, Abraomo, Izaoko, Jokubo ir Juozapo, kuriu gywatos apraszyta płaczaus.

Skaiczus metu nuo sutwérimo swieto iki užgimimui Wieszpates Kristaus newienokiai mokytu apskaityta. Wisą tą laiką skirsto mokyti in szeszias gadynes: 1. Nuo Adomo iki twanui; 2. nuo twano iki smerczai Abraomo; 3. nuo smerties Abraomo iki Dowidui; 4. nuo Dowido¹ iki newalai Babilono; 5. nuo newalos Babilono iki Wieszpate Kristui; ir 6. nuo Wieszpates Kristaus iki pabaigai swieto.

1. Gadyne buwo 1656. metu.

2. " " 322. "

3. " " 941. "

4. " " 470. "

5. " " 600. " wisus sziuos skaiczus draugėn suneszus bus nuo Adomo metu 3989 iki užgimimui Kristaus. Keturios tukstantys be wienulikos. Wienok sakoma, jog buwė 4000, arba 4001, o kiti sako, jog 4004. metai nuo Adomo, gemant Wieszpate Kristui.

¹ Dowido – D tais.

Knīga Exodus (Iszejimas)

Padėjimas I.

Pasidauginimas prowaikiu Jokubo Egiptę, prispaudimas ju ir persekiojimai.

1. Szitie yra wardai sunu Israelaus, inejusi Egiptan su Jokubu; kiekvienas intejo su namais sawo; (Gen. XLVI, 8.)
2. Ruben, Simeon, Lewi, Judas,
3. Issachar, Zabulon ir Beniamin,
4. Dan, ir Nephthali, Gad, ir Aser.
5. Buwo tad wisos duszios tu, kurie iszejo isz strėnos Jokubo, septynios de-szimtys; Ioseph gi buwo Egiptę.
6. Kuriamui numirus, ir wisiemus brolamus jo, ir wisai giminystei anai,
7. sunus Israelaus augo, ir kaip žėldami pasidaugino; ir susistiprinę per daug pripildė žemę. (Act. VII. 17.)
8. Kiło tuo tarpu karalus naujas ant Egipto, kursai nežinojo Iosepho;
9. ir tarė žmonėmus sawiemus: Sztai, žmoniu sunu Israelaus yra daug, ir stip-resni ažu mus.
10. Eime, iszmingtai prispauskim juos, idant kartais nesidaugintu: ir, jei užtiktu priesz mus karionė, neprisidėtu neprietelamus musu, ir pamuszę mus iszeitu isz žemės.
11. Tai uždėjo ant ju priweizdėtojus darbu, idant wargintu juos sunkumais; ir pastatė miestus szėtru Pharaonui, Phithon, ir Ramesses.
12. Ir ką labiaus prislėgdawo, tą labiaus daugindawos, ir augdawo;
13. ir neapkėsdawo sunu Israelaus Egiptėnai, ir wargindawo apjuokdami juos;
14. ir kartybėn priwesdawo gywatą ju darbais sunkiais molo ir plytu, ir wisokiu tarnawimu, kuriuomi budawo prispausti dirbimais žemės.
15. Tarė gi karalus Egipto bobomus Ebreju, kuriu wiena wadinosi Sephora, kita Phua,
16. isakydamas jomus: Kai bobausit Ebrejonkas, ir gimdymo metas atais¹, jei bus wyriskzas, ažumuszkit ji: jei moteriszka, ažułaikykit.
17. Bijojsi gi bobos Diewo, ir nedarė pagal isakymo karalaus Egipto, bet už-łaikydawo bernelus.
- 18². Kurioms, sawėsp jas pasiszaukęs, karalus tarė: Kas tai yra, ko norėjote pa-daryt, idant sunelus užlaikytumet?
19. Kurios atsakė: Ne tokios Ebrejonkos kaip Egipto moterys: nes paczos moka bobauti, ir pirma neg ateinam jump, gimdo.
20. Gera tad darė Diewas boboms; ir augo žmonės ir pasidrutino perdaug.
21. Ir jog bobos bijojosi Diewo, pastatė jomus namus.
22. Prisakė tad Pharao wisiemus žmonėmus sawo, tarydamas: Kas tiktai užgims wyriskzos lyties, meskit upėn: kas tiktai moteriszkos, užlaikykit.

¹ atais ← ateis ² 18 ← 18. Kas tai yra

Pareiszkinimai.

Szitoji kniga grekiskai wadinasi Exodos, t. y. Iszejimas. Iszejimas Zydu isz Egipto žemės, isz namu newalos. Zydai ja¹ wadina: welle Semoth, t. y. Bet wardai, nuo pirmuju žodžu szitos knigos. Apraszyta atsitikimai nuo smer ties Juozapo, iki paszwentimui szwentos Szėtros, Maiziesziaus pastatytos su wisais jos indais ir daiktais arti kaľno Sinai. Laikas 141. metu. Apraszyta isiwaisinimas, prispaudimas Zydu Egiptę ir ju iszwedimas; deszims blėdžu Egipto, deszims Diewo prisakymu, pastatymas szwentos Szėtros, parėdnios kunigams itt.

1. *Su namais sawo.* Szeimynomis, sunumis, anukais.
5. *Septynios deszimtyš.* Kaip szitą skaiczų iszmanyt, žiur Gen. XLVI, 27.
6. *Ir wisai giminystei anai.* Iszmirus wisiems 70. žmoniu inėjusiems Egiptan.
7. *Ir kaip želdami.* Ėabai weikiai dauginosi kaip želmanys žėlė. – *Susistiprinę per daug.* Tapo galingi skaiczumi ir turtais. – *Pripildė žemę.* Žemę Gessen, kurioje gyweno. Toks weislumas Israelitu, Diewo duotas; per 215. metu, 70. asabu nuolat weisdamosi ir be stebuklo galėjo teip pasidauginti.
8. *Karalus naujas.* Sakoma, buwęs tai Amenophin. – *Nežinojo Iosepho.* Chald: neužlaikė isakymu Iosepho; bet įwedė naujus zokonus ir parėdymus.
10. *Iszmingingai prispauškim juos.* 70: Suktai darykim priesz juos. Prispaudimas ir warginimas prasidėjo benkiek priesz užgimimą Maiziesziaus ir buwo 90. metu². Isz to Maiziesziaus seseriai duota wardas Maria; t. y. kartybė, del prispaudimo to. Diawas ant Zydu perlaidė tokį warginimą ažu stabmeldystę, kurion nekurie isz ju buwo inpuolę (Ezech. XXIII, 8.), ir kad jiems Egiptas nusibostu, o paruptu grįžt žemėn pažadėton. – *Idant kartais nesidaugintu.* Trys buwo priežastys prispaudimo: baimė, pawydėjimas ir neapikanta. Bi-jojosi, idant patogiamę metę³ nesiglaustu neprietelump; pawydėjo teip didžo weislumo; neapikentė del kitoniszkos religijos. – *Iszeitu isz žemės.* Regima, jog paskalas platinosi, jog Izraelitai ketina gabenties Chananejon.
11. *Priweizdėtojus darbu.* Rankiotojus mokestu ne pinigais, bet plytomis. Speiczami buwo dirbt plytas, statyt miestus ir piramidas, ėaist wandenį rawais⁴ isz Nilaus ant piewu ir dirwu. Zmonės pateikaudami, turtais apsikrowę, pasiėaidža. Todel ir karioms metę pakajaus ažuduoda bet kokį darbą, kartais ir nereikalingą. – *Miestus szėtru.* Ebr: miestus izdu, arba kľuonu. Pirmiaus ten gywendawo szėtrošė, Pharao ėiepė statyt miestus izdams⁵ ir apginkľams.
12. *Ką ėabiauš juos pristėgdawo, tą ėabiauš daugindawos.* Tokia ant ju buwo apweizda Diewo, kaip sako szw. Augustinas (De civit. Dei. I. 18. c. 6.)
13. *Ir neapkęsdawo sunu Israelaus.* Ne tiktai ju bijojosi⁶, bet ir neapkentė; kaip pasakya Ps. CIV, 25: Atmainė szirdis ju, idant neapkęstu žmoniu jo.

¹ ja – q tais. ² metu – me tais. ³ metę – ė tais. ⁴ rawais ← rawai ⁵ izdams – iz tais. ⁶ bijojosi ← bijosi

14. *Ir¹ wisokiu tarnawimu... dirbimais žemės.* Isz to regima, jog Israelitai budawo siuntinėjami tułosna dalysna Egipto iszdirbtu žemės, ne walą.
15. *Bobomus Ebreju.* Bobos buwo Egiptijonkos, kaip regima isz eil. 19; delto gi dar girtinesnės ažu sawo gerumą ir Diewo baime.
16. *Ir gimdymo metas atais.* Ebrejonkoms pagimdžus, iszwydę jog kudykys yra lyties wyriskos, pasmaugkit ji. Norėjo karalus isznaikint wyriskius, delto kad moteru nesibijojo ir norėjo su jomis palaistuwauti, jog budawo gražios.
19. *Paczos moka bobauti.* Yra suktos, sweikos, gimdo sweikus, stiprus kudykius nereikalaudamos bobu. Nekurie rabinai iszgułdo: jos, kaip galwijai, gimdydamos nereikalauja bobu. Galėjo bobos teip sakyti, apsimetusios neapikantą Ebreju ir teip apdengdamos sawo žmoniszumą. – *Ir pirma, neg atainam jump, gimdo.* Yra tai melas, kaip regima isz eil. 17. Galėjo melo, kitam ant gero, neskaityti nusidėjimū; kaip tai sakydawo ir nekurie mokyti, nors ne teip yra.
21. *Pastatė jomus namus.* Namais Rasztas szwentas wadina szejmynas ir waikus. Kaip namai yra isz daug dalu, teip szejmyną isz daugalo asabu. Pastatė tad namus, ženklina, jog padaugino waikus ir pagausino turtus.
22. *Prisakė tad Pharao wisiemus žmonėmus.* Prisakymas gailus, patiems Egiptėnams regėjosi biaurus, kaip raszo nekurie mokyti, ir delto nebuwo kietai iszpildytas.

Padėjimas. II.

Gimimas Maiziesziaus², priėjimas jo Karalaitės ažu įsuni, pabėgimas jo isz Egipto.

1. Iszejo potam wyras isz namu Lewi; ir paėmė moterį gentijos sawos. (Exod. VI, 20.)
2. Kurioji prasidėjo, ir pagimdė sunų; ir regėdama jog jisai gražus, slėpė jį tris mėnesis.
3. Nebegalėdama slėpt, ėmė pynele meldinę, ir isztepė ją lipikais ir sakais; ir paguldė widun kudykėli, ir³ padėjo jį wikswynėję paupės,
4. Stowint isz tolo seseri jo, ir žiurint kas bus.
5. Sztai gi nužengė duktė Pharaono upėn maudytus; ir pasekėjos jos waiksztinėjo pakraszczu upės. Kurioji iszwydusi pynele wikswynėję, siuntė wieną isz tarnaiczu sawo; ir atanesztą (Act. VII, 21.)
6. atwėrusi ir matydama mažutėlį werkiantį, pasigailėjusi jo tarė: Isz kudykiu Ebreju yra szis.
7. Kuriai sesuo bernelo: Norigu, sako, idant eicza, ir paszaukcza tau moteriszkę Ebrejonką, galinczą žindyti kudyki?
8. Atsakė: Eik. Nuejo mergaitė ir paszaukė motyną sawo.

¹ Ir ← isz ² Naiziesziaus ← Maizies ³ ir – įtrp.

9. Kuriai bylojo duktė Pharaono: Imk, sako, vaiką šitą, ir žindyk maį: asz tau duosiu algą tawo. Priėmė moteriszkė, ir žindė vaiką; ir pasiugėjusį atadawė dukteri Pharaono.
10. Kurį ana pasisawino ažu sunų¹ ir praminė wardą jo Moyses, tarydama: jog isz wandenies jį iszėmiau.
11. Dienosę anosę užaugęs Mažieszius, iszejo brolump sawo; ir iszwydo kankini- mą ju, ir wyrą Egiptėną muszantį wieną isz Ebreju brolu sawo. (Hebr. XI, 24.)
12. Ir apsidairęs szen ir ten, ir iszwydęs jog nebuwo nieko, ažumuszes Egiptėną paslėpė smėlin.
13. Ir iszejės antrandien iszwydo du Ebreju besikaujant, ir tarė tamui, kuris darė įžeizdą: Kam muszi artymą tawo?
14. Kuris atsakė: Kas tawę pastatė kunigaikszczu ir sudžą ant musu? ar nori manęs užmuszti, kaip wakar ažumuszei Egiptėną? Nusigando Mažieszius, ir tarė: Kaipgi iszejo eiksztėn szitas žodys?
15. Ir iszgirdo Pharao szitą bylą, ir jieszkojo Mažiesziaus užmuszti; kursai pa- bėgęs isz po akiu jo, gyweno žemėj Madian, ir sėdėjo ties szulniu.
16. Buwo gi kunigui Madian septynios dukterys, kurios atajo semtu wandenies; ir pripylė lówius norėjo pagirdyt galwijus tėwo sawo.
17. Atajo piemenys ir iszmetė jas; ir atsikėlė Mažieszius, ir apgynęs mergaites pagirdė ju awis.
18. Kuriomus pagrįzus Raguelop tėwop sawo, tarė jomus: Kodel greiczaus neg wisados atajot?
19. Atsakė: Wyras Egiptėnas iszwadawo mus isz rankos piemenu: negana to ir sėmė wandenį su mumis, ir awis girdė.
20. O jisai: Kur yra? sako: Kodel palaidėt žmogų? wadinkit jį walgytu duonos.
21. Prisiegė tad Mažieszius, gywensis su juomi. Ir paėmė Sephorą dukterį jo ažu moterį, (Exod. XVIII, 2; 1. Par. XXIII, 15.)
22. kuri pagimdė jamui sunų, kurį praminė Gersam, tarydamas: Atajunas bu- wau swetimoj žemėj. Antrą gi pagimdė², kurį wadino Eliezer, tardamas: Nes Diewas tėwo mano padėtojas mano isztraukė manę isz rankos Pharaono.
23. O po daugalui laiko numirė karalus Egipto: ir dėjuodami súnūs Israelaus, del darbu rėkė³; ir ažužengė rėksmas ju Diewop nuog darbu.
24. Ir iszgirdo waitojimą ju, ir atsiminė sandaro, kurį sukalbėjo su Abraomu, Izaoku, ir Jokubu.
25. Ir atsižwelgė Wieszpats ant sunu Israelaus ir pažino juos.

Pareiszkinimai.

1. *Wyras isz namu Lewi.* Tėwas tasai Mažiesziaus buwo Amram, sunus Kaatho anukas Lewi, proanukys Jokubo. – *Moterį gentijos sawos.* Iochabed, anukė Lewi ir Amramo netikrą seserį, isz dėdės gimusią. Exod. VI. 20.

¹ sunų ← įsunį ² pagimdė – d tais. ³ rėkė – antroji e tais.

2. *Gražus. Szw. Steponas Act. VII. 20, wadina jį meilumi Dievui.*
3. *Nebegatėdama stėpt.* Persekiojimas wël išigailino. Wienok daug waiku iszliko nuo smerties, kaip regima isz užlaikymo gywo Aarono ir jo wienameczu. – *Pynelę meldinę.* Skrynelę isz meldu nupintą. Egiptėnai dirbdawo mažas eldijas isz meldu ir papyraus. – *Wikswynėję.* Terp auksztu wikswu, panasziu in kaławijus. Toji tad skrynelė nepigai galėjo buti nuneszta wandenies Nilaus.
4. *Stowint isztolo¹ seserį jo.* Maria, mergaitė 10 ar 12. metu, motynos pamokyta, ką reikia daryt.
5. *Duktė Pharaono.* Ioseph Flav. ir nekurie kiti wadina ją Termutimą. Philo sako jog buwusi wienatinė ir tėwainė Pharaono, neturėjusi waiku nors jau senai isztekėjusi.
6. *Isz kudykiu Ebreju yra szis.* Pažino isz apipiaustymo.
10. *Pasisawino ažu sunų².* Philo sako, jog Termutima apsimetusi nėszcžą, ir pagimdžusią Maizieszių; Szw. Powiłas (Hebr. XI, 24.) sako, jog Maizieszius užaugęs budamas, neprisipažino sunumi Pharaonaitės. Kodel gi po smerczai Pharono Maiziesziaus neszaukė karalautu? Nekaip, tai pasirodė mełū pasisawinimas jo motynos. – *Praminė wardą jo Moyses.* t. y. isztrauktas isz wandenies.
11. *Dienosę anosę.* Turėdamas 40. metu, kaip sako szw. Steponas (Act. VII, 23.) – *Brolump sawo.* Ebrejai wadina brolais wisus bendrosios gentijos, arba giminės. – *Egiptėną muszantį.* Philo sako, jog tasai Egiptėnas buwęs wienu isz priweizdėtoju, kankinusiū Israelitus neteisingais wargais.
12. *Ažumuszes Egiptėną.* Teisiai Maizieszius ažumuszė Egiptėną, gawęs tam wal-džą isz Diewo inkwėpimo. Pritinka tam ir žodžai szw. Stepono (Act. VII, 24.): Atakerszė ažu tą kuris abidą kentėjo ažumuszes Egiptijoną. O tikėjos, jog brolai iszmanė, jog Diewas per ranką jo duost jiemus iszgelbėjimą.
14. *Ir tarė.* Tarėsi pats sau. – *Kaip gi iszejo eiksztėn szitas žodys?* Kaip galėjo kas pamatyti jo darbą.
15. *Pabėges.* Beketindamas pagrįžti. – *Zemėj Madian.* Teip pramintoję nuo miesto Madicen, wardū wienu sunaus Abraomo isz Ceturos gimusio. Miestas buwo pamarėję Raudonuju mariu. Ten Maizieszių priėmė Raguel, kiteip wadinamas Iethro; ir ten gyweno artie 40. metu.
16. *Kunigui Madian.* Chald: kunigaikszczui. Galėjo tai buti, delto kad anoję gady-nėję szeimynos tėwai budawo ir kunigais ir kunigaikszczais, kaip Noe, Abraomas, i. k. – *Norėjo pagirdyt galwijus.* Ganymas tadą budawo bajoriszkas weikałas.
17. *Iszmetė jas.* Girdydami sawus galwijus wandenimi ju pasemtu.
18. *Raguelop.* wadinamop teipogi (Exod. III. 1): Iethro, ir (Iudic. IV, 11): Cinaeus.
19. *Wyrras Egiptėnas.* Pažino ant rubu, arba pats pasisakė.
20. *Walgytu duonos.* Ir gywentu su mumis.

¹ isztolo – padėj. isz tolo ² sunų ← įsuni

21. *Prisiege*. Ebr.: jaal ženklina prisiegimą. Maižieszius Raguelui pamėgo, jog jam nepagailėjo dukteries, bet turėjo prisiegti, jog gyvens su jais draugėje.
22. *Gersam*. Atajunas, pakeleiwyys. – *Eliezer*. Dievas padėtojas mañ.
23. *Numirė karalus Egipto*. Ne tiktai tas nuo kurio Maižieszius pabėgo, bet ir kitudu, lygiai neapkentusiu Israelitu. – *Del darbu rėkė*. Budami nelaimėje, šaukėsi pas Dievą.
24. *Atsiminė sandaro*. Pasakyta apie Dievą žmogiszkai.
25. *Ir atsizwelgė Wieszpats*. Akim miłaszirdystės, ir pasiketino juos iszwaduoti isz nelaimės. –

Padėjimas III.

Siuntimas Maižiesziaus nuog Diewo apsireiszkusio deganczamę krumę.

1. Maižieszius gi ganė awis Iethro uoszwės sawo kunigo Madijano; ir gįdamas bandą widun pustynės atajo kañop Diewo Horeb.
2. Ir pasirodė jamui Wieszpats liepsnoj ugnies isz widaus krumo; ir regėjo jog krumas degė ir nesudegė. (Act. VII, 30.)
3. Tarė tad Maižieszius: Eisiu ir regėsiu regėjimą szitą didį. Kodel nesudega krumas.
4. O regėdamas Wieszpats jog eit regėtu, szaukė jį isz widaus krumo, ir tarė: Maižiesziau, Maižiesziau! Kuris atsakė: Esmi.
5. O jisai: Neartinkis, tarė, czonai: Nusiauk autuwą nuog koju tawo: nes wieta, kurioję stowi, yra žemė szwenta.
6. Ir tarė: Asz esmi Dievas tėwo tawo, Dievas Abraomo, Dievas Izaoko, ir Dievas Jokubo. Paslėpė Maižieszius weidą sawo; nes nedrįso weizdėti priesz Dievą. (Matth. XXII, 32; Marc. XII, 26; Luc. XX, 3)
7. Kuriamui tarė Wieszpats: Regėjau nuwarginimą žmoniu mano Egiptę, ir rėksmą¹ ju girdėjau del gailumo tu, kurie yra perdėti ant darbu:
8. ir zinodamas skausmą ju, nužengiau, iszwaduotu ju isz ranku Egiptėnu, ir iszwestu isz anos žemės žemėn geron, ir płaczon, žemėn tekanczon pienu ir medumi, ing wietas Chananejo, ir Hethejo, ir Amorrhejo, ir Pherezejo, ir Hewejo, ir Jebusejo.
9. Rėksmas tad sunu Israelaus atajo manėsp; ir regėjau nuwerginimą ju, kuriuomi yra prispausti nuog Egiptėnu.
10. Bet eiksz, ir siųsiu tawę Pharaonop, idant iszwestumai žmones mano, sunus Israelaus isz Egipto.
11. Ir tarė Maižieszius Diewui: Kas esmi asz idant eicza pas Pharaoną, ir iszwes-cza sunus Israelaus isz Egipto?
12. Kuris tarė jamui: Asz busiu su tawimi, ir szitą turėsi ženklą, jog siunczau tawę: Iszwedęs žmones mano isz Egipto, apierawosi Diewui ant kaño szito.

¹ rėksmą ← balsą

13. Tarė Maizieszius Diewui: Sztai asz eisiu pas sunus Israelaus, ir sakysiu jiems: Dievas tėwu jusu atasiuntė manę pas jus. Jei sakys mań: Kuris yra wardas jo? ką sakysiu jiems?
14. Tarė Dievas Maiziesziui: Asz esmi kuris esmi. Tarė: Sziteip sakysi sunumus Israelaus: Kuris yra, atasiuntė manę pas jus.
15. Ir sakė wėl Dievas Maiziesziui: Szitą sakysi sunumus Israelaus: Wieszpats Dievas tėwu jusu, Dievas Abraomo, Dievas Izaoko, ir Dievas Jokubo atasiuntė manę pas jus: szitas wardas mań yra ant amžiu, ir szitas minėtinas¹ mano ing gimdymą ir gimdymą.
16. Eik, ir surink wyresniuosius Israelaus, ir sakyk jiems: Wieszpats Dievas tėwu jusu pasirodė mań, Dievas Abraomo, Dievas Izaoko ir Dievas Jokubo, tarydamas: Aplankydamas aplankiau jus: ir regėjau wisa kas atsitiko jumis Egiptę:
17. Ir tariau, idant iszwescza jus isz nuwarginimo Egipto žemėn Chananejo ir Hethejo ir Amorrhejo ir Pherezejo ir Hewejo ir Jebusejo, žemėn tekanczon pienu ir medum.
18. Ir iszgirs balsą tawo: ir inteisi tu ir wyresnieji Israelaus pas karalų Egipto, ir sakysi jamui: Wieszpats Dievas Ebreju paszaukė mus: eisim kelą triju dienu pustynėn, apierawotu Wieszpati Diewui musu.
19. Bet asz žinau jog nepalais jusu karalus Egipto, idant eitumet jeg tiktai per ranką stiprą.
20. Nes isztiesiu ranką mano, ir plaksiu Egiptą wisais stebuklais mano, kuriuos padarysiu widuję ju: potam palais jus.
21. Ir duosiu mylistą žmonėmus mano po akim Egiptėnu, ir iszeidami, neiszeisit dyki. (Exod. XI, 2.)
22. bet mels moteriszkė nuog kaiminkos sawo, ir nuog wieszėtojos sawo, indu sidabro ir aukso, ir rubu: ir uždėsit juos ant sunu² ir dukteru jusu, ir nuplėszit Egiptą.

Pareiszkinimai.

1. *Ganė awis.* Maizieszius 40. metu buwo dware Pharaono: kitas 40. ganė awis Madijanę; paskutines 40. metu ganė ir wedė sawo žmones. Sakoma, jog budamas Madijanę, paraszęs knigą Gimimo (Genesis), ir knigą Iobo linksmindamas sawuosius. – *Gįdamas.* Warydamas. – *Kańnop Diewo Horeb.* Teip pramintas buwo potam, Exod. XIX, jog tę Dievas pasirodė, arba jog tę dawė Zokoną. Tas pats kańnas wadinasi ir Sina, arba Sinai.
2. *Pasirodė jamui.* Metuose 40. buwimo Madijanę, 80. amžiaus. (Act. VII, 30; Exod. VII, 7.) – *Wieszpats.* Aniołas, weikslinąs Diewą. Gal Mykołas, apgynėjas Sinagogos. *Liepsnoj ugnies isz widaus krumo.* Liepsnos wertėsi isz krumo ir aplinkomis, bet jo nedegino, per Diewo stebuklą. Ugnis ženklina wargus

¹ minėtas – a tais. ² sunu ← sunu jusu

Israelitu Egiptę, nesunaikinčius ju, bet apkuopusius, sutvirtinusius ir paskaistinusius.

4. *Maiziesziau, Maiziesziau.* Parodė cza Dievas, rupestingą¹ sawo apweizdą, jog žino ir wardus sawuju ir juos weda; du kartu szaukdamas judina jo protą ir szirdį, idant klausytu atsidėjęs. – *Esmi.* Klausau įsakymu tawo.
5. *Nusiauk autuwą.* Del szwentumo wietos ir majestoto Diewo. Daiktai tampa paszwęstais buwimu juosę ko Szwento, szwentaais žodžais, ir ženklinimu szwentu daiktu, ir kitais budais. Begne nuo to jėmė žydai nusiaustyti ineidami szwęston wieton.
6. *Diewas Abraomo, Diewas Izaoko, ir Diewas Jokubo.* Kurį garbindawo ir tebegarbi-na Abraomas, Izaokas ir Jokubas, kuriems teisdamas žadinį iszwaduosi jus, ju prowaikius, isz newalos, nes jie wisados troszko jums gero ir dabar už jus meldžasi priepėklyjė. Įpaczai szituos tris patrijarkas cza mini Diewas, kaipo artimiausius tėwus Israelitu, kuriems buwo staczai pažadėta žemė Chanaan, ir ant ju blisgėjo didžos doros. Iszreiksza cza yra ir paslaptis Szwenczausios Traicės, minint tris kartus žodį: Diewas; ir didė Diewo apweizda, jog wadinasi Diewu, skirium kiekwieno isz ju. – *Pastėpė Maizieszius weidą sawo.* Garbindamas Diewą, arti jo esantį.
8. *Nužengiau.* Pasakytą žmogiszkai, kaip tai dažnai atsitinka Rasztę Szwentamę. – *Zemėn geron ir płaczon.* Žemė pažadėta nebuwo labai erdwa, cza wienok wadinasi płaczą: 1. Palyginus ją su žemę Gessen, kuriojė dabar gywena Israelitai; 2. Skaiczus ju dar nekoks del žemės Chanaan; 3. del jos gausybės, galinczos iszmitinti labai didžą daugybę žmoniu. – *Tekanczon pienu ir medumi.* Hyperbola. Kuriojė yra skałsa medaus ir pieno, geriausiu waisiu ir wisokiu gerybiu.
9. *Rėksmas... atajo manęsp.* Didžos blėdys ir nelaimės iszmokia žmones melsties Diewui.
11. *Kas esmi asz?* Menkas žmogelys, netikęs tokiam pasiuntimui. Yra tai nusizėminimas isz sawo netikumo; teip daro szwentieji szaukiami kokion wyresnybėn.
12. *Szitą turėsi ženklą.* Jog apierawosi Diewui ant kałno Sinai; žadėjimą girdėjo pats, iszpildymą Diewas duoda ant ženklų. Teip ir iszsipildė, regima isz Exod. XXXIV, 3. Toksai ženklas duota ir Ezechijosziui (4. Reg. XIX, 29), ir Dowidui (1. Reg. XVI, 13.)
14. *Asz esmi, kuris esmi.* Galima sakyti ir: buwau kuris buwau, ir: busiu kuris busiu. Amžinumę Diewo tilpsta wisi laikai, kurie buwo, yra ir bus. Pirmiausis wardas Diewo, pats sawę teip wadina, ženklina, jog Diewas yra amžinas, be pradžos ir be pabaigos, ne nuo kito ko gawo butį ir esybę, juoties jisai pradza wisokios esybės ir buties, duodamos nuo jo wisokiam sutwėrimui.
15. *Wieszpats Diewas tėwu jusu.* T. y. szis wardas (Diewas Abraomo, Izaoko ir Jokubo) yra mañ ant amžiu, yra jis mano paminklų, kuriuomi atsimins manę žmonės, ir patys krikszczonys, prowaikiai Abraomo per tikėjimą ir dwasią;

¹ rupestingą – ru tais.

nes Kristus netiktai nesunaikino atminimo Abraomo, Izaoko ir Jokubo, bet dar jį¹ atnaujino ir paszlwinio. – *Ing gimdymą ir gimdymą*. Ebr: ant amžiu amžiu, t. y. per visus amžius, wisados.

16. *Aplankydamas aplankiau jus*. Paweizdėjau, ir iszwydau jus ir wargus jusu.
17. *Ir tariau*. Prisiketinau pats.
18. *Iszgirs balsą tawo*. Intikės tau apreiskiant gerą žinią apie ju iszwadawimą. – *Paszaukė mus*. Ebr: iszejo musu pasitiktu, t. y. apsireiskė mums geisdamas apieros², per kurią nori garbės nuo musu pustynėje ažu Egipto. – *Eisim*. Ebr: *ir nun sztai eime, meldžu*; meldžame walos mums eiti. – *Triju dienu*. Nebuwo cza meło, tiktai užtylėjimas wisos tiesos; nes nesako, jog tiktai tris dienas tekelaus.
19. *Jog nepatais jusu*. Priruoszia Maizieszių ir Ebrejus, idant nenusimintu iszgirdę atsakymą Pharaono nedałaidžanti. – *Tiktai per ranką stiprą*. Pasylytas aukszesnės galybės, prispausinczos jį plakimais.
22. *Nuog kaiminkos³ sawo ir nuog wieszėtojos sawo*. Isz to regima, jog ir Egiptėnai gyweno Gessenę su Ebrejais. – *Nuptyszit Egiptą*. Ebr: isztusztinsit Egiptą; ne plėszmais, bet teisingomis dowanomis Diewo, Wieszpates wisu. Diawas tuos plėszmus dowanojo Ebrejams: 1. pląkdamas prabangą ir neteisybę Egiptėnu; 2. atlygindamas Ebrejams ažu ju darbus del Egiptėnu; Sap. X. 17: Ir atadawė teisiemus algą darbu ju; 3. duodamas jiems daiktus, reikalingus potam szėtrai szwentai ir skryniai.

Padėjimas IV.

Trys stebuklai, kuriais Maizieszius turėjo parodyt sawo Diewiszką pasiuntimą, kelonė jo Egiptan ir susitikimas jo su Aaronu pustynėj.

1. Atsakydamas Maizieszius tarė: Netikės mań, nei klausys balso mano, bet sakys: Nepasirodė tau Wieszpats.
2. Tarė tad jamui: Kas yra ką turi rankoj tawo? Atsakė: Łazda.
3. Ir sakė Wieszpats: Mesk ją žemėn. Numetė, ir pawirto žalczų, teip jog tolyn bėgo Maizieszius.
4. Ir tarė Wieszpats: Isztiesk ranką tawo, ir nutwerk wuodegą jo. Isztiesė, ir paėmė, ir pawirto łazdą.
5. Idant tikėtu, sako, jog pasirodė tau Wieszpats Diawas tėwu ju, Diawas Abraomo, Diawas Izaoko, ir Diawas Jokubo.
6. Ir wėl Wieszpats tarė: Inkiszk ranką tawo antin sawo. Kurią inkisžęs antin, isztraukė raupuotą kaip sniegą.
7. Atatrauk, sako, ranką tawo antin sawo. Atatraukė, ir iszėmė wėl, ir buwo tokia kaip kita mėsa.

¹ jį – į tais. ² apieros – o tais. ³ kaiminkos – antroji k tais.

8. Jei neintikės, taria, tau, nei klausys bylos ženklų pirmojo, intikės žodžiai ženklų sekanczo.
9. O jei nei dviem tiek szitiem ženklam netikėtu, nei klausytu balso tawo: imk wandenį upės, ir iszpilk jį ant sausumos, ir ką tiktai pasisemsi isz upės, pawirs kraujū.
10. Tarė Maizieszius: Meldžu Wieszpacie, ne esmi iszkałbus nuog wakar ir ažu-wakar, ir nuog tawo kałbėjimo tarnui tawo, painiojasi ir nebeweikus tapo mano liežuwy.
11. Tarė Wieszpats jamui: Kas padarė burną žmogaus? arba kas padarė nebylį ir kurtinį, regintį ir aklą? baugi ne asz?
12. Eikig tad, ir asz busiu burnoję tawo: ir pamokysiu tawę ką kałbėtumai. (Matt. X, 20.)
13. O jisai: Meldžu, taria, Wieszpacie, siųsk, kurį ketini siųsti.
14. Užsirustinęs Wieszpats ant Maiziesziaus, tarė: Aaro¹ brolys tawo Lewita, žinau jog yra iszkałbus: sztai jisai iszeit pasitiktu tawęs, ir iszwydęs tawę džaugsis szirdimi.
15. Bylok jamui, ir indėk žodžius mano burnon jo: ir asz busiu burnoj tawo, ir burnoj jo, ir parodysiu jumus ką turit daryti. (Exod. VII, 2.)
16. Anas bylos ažu tawę žmonėmus, ir bus burną tawo: tu gi busi jamui daiktuosę prigulinczuosę Diewui.
17. Łazdą teipogi szitą imk rankon tawo, kurioję darysi ženklus.
18. Nuejo Maizieszius, ir pagrįžo Iethrop uoszwėsp sawo, ir tarė jamui: Eisiu ir pagrįsziu pas brolus mano Egiptan, pažiurėtu ar tēbėra gywi. Kuriamui tarė Iethro: Eik pakajuj.
19. Tarė tad Wieszpats Maiziesziui Madijanę: Eik ir pagrįžk Egiptan: nes numirė wisi, kurie jieszkojo duszios tawo.
20. Ėmė tad Maizieszius moterį sawo, ir sunus sawo, ir ažuodino juos ant asiło; ir pagrįžo Egiptan, neszdamas łazdą Diewo rankoj sawo.
21. Ir bylojo jamui Wieszpats grįžtant Egiptan: Ziurėk idant wisus stebukłus, kuriuos indėjau tau rankon, darytumai po akim Pharaono: asz ažuķietinsiu szirdį jo, ir nepałais žmoniu.
22. Ir sakysi jamui: Szitą bylo Wieszpats: Sunus mano pirmagimys Israel.
23. Tariau tau: Pałaisk sunų mano, idant tarnautu mañ, ir nenorėjai pałaisiti jo: sztai asz ažuumusziu sunų tawo pirmagimį.
24. Ir esant kelonėj, pasitiko jį Wieszpats padwarijoj, ir norėjo jo ažuumuszt.
25. Paėmė tuoj Sephora asztriausį akmenį, ir apipiaustė atapiową sunaus sawo, ir dasilytėjo koju jo, ir tarė: Pasawintinys kraujū² tu esi mañ.
26. Ir pałaidė jį, kaip tiktai buwo isztariusi: Pasawintas kraujū del apipiaustymo.
27. Tarė gi Wieszpats Aaronui: Eik pasitiktu Maiziesziaus pustynėn. Kuris nuėjo pasitiktu jo ant kałno Diewo, ir pabuczawo jį.

¹ Aaro ← Aaron ² kraujū – k tais.

28. Ir pasakė Maizieszius Aaronui wisus žodžus Wieszpates, kuriais buwo jį pasiuntęs, ir ženklus kuriuos buwo įsakęs.
29. Ir atajo kartū, ir surinko wisus wyresniuosius sunu Israelaus.
30. Ir byľojo Aaronas¹ wisus žodžus kuriuos buwo sakęs Wieszpats Maiziesziui; ir padarė ženklus po akim žmoniu,
31. ir intikėjo žmonės. Ir iszgirdo jog aplankė Wieszpats sunus Israelaus, ir jog atsižwlgė ant² pawarginimo ju, ir kniubsti pasikloniojo.

Pareiszkini mai.

1. *Netikės.* Del to kad terp ju buwo daug kietasprandžu. Wienok žinojo, jog jam intikės wyresnieji žmoniu, kaip tai buwo Diewo praneszta. (Exod. III, 18).
2. *Łazda.* Toji łazda Maiziesziaus ir jos persimainymai gali ženklinti trejokį padėjimą Ebreju: 1. po Juozapu, turėdami łazdą waldžos ir wyresnybę; 2. po smerczai Juozapo, budami prispausti Egiptę, kaip kokie žalczai; 3. po Maiziesziumi, pagražinti pirmykszczon łaiswėn, ir iszwesti isz Egipto, turėjo sau wala.
3. *Teip, jog tolyn bėgo Maizieszius.* Nes žaltys buwo baisus, tokio didumo kaip toji łazda; delto Philo wadina jį smakū.
6. *Isztraukė raupuotą.* Ranka ženklina Ebrejus: nes jie prieglobstyję Maiziesziaus, ketinusio juos apweizdėti, tapo raupuotais, delto kad juos Egiptėnai dar łabiaus spaudė. Maizieszius gi antruokart dėdamas ranką už anczo, t. y. prisiimdamas wisą rupestį apie juos ant sawės, iszėmė ranką sweiką, delto kad iszwedė wisus žmones isz Egipto.
8. *Byľos ženkl.* T. y. byľos, patikrintos ženklų, arba pirmuoju stebuklu.
9. *Wandenį upės.* Nilaus. – *Pawirs kraujū.* Tasai pawirtimas bus priksizimas Egiptėnams žudymo kudykiu Ebreju, skandinant juos Niluję; ir praženklinimas jiems smerties Raudonosę mariose.
10. *Meldžu Wieszpatie.* Atłaisk mań, nesiųsk manęs. – *Ne esmi iszkaľbus.* Bijausi, idant Pharao nepaniekintu tokio byľotojo. – *Nuog wakar ir aźuwakar.* Nuo kokio meto; arba ir niekados nebuwau iszkaľbus. – *Ir nuog tawo kaľbėjimo tarnui tawo.* Kaip tiktai pradėjai su manimi kaľbėtis, nuo to meto wis mań eina wargyn iszpasakymas ko norecza³ pasakyti: atsitiko tai mań isz didžo garbimo tawės. – *Painiojasi ir nebeweikus tapo mano liežuwwys.* Maizieszių wargiai isztarantį ir neturintį yszkaľbos, Wieszpats Diewas aprinko didiems daiktams daryti, idant garbė butu pripaźinta Diewui, o ne yszkaľbai Maiziesziaus; ir idant Maizieszius, iszpildytojas teip didžu daiktu ir stebuklu, iszbutu žemybėje, neprisijausdamas sawyję szitu dowanu.
11. *Kas padarė burną žmogaus?.. baugi ne asz?* Buk sakytu: Asz duomi žmonėms pajautimus ir sylas; jei reiks, padarysiu ir tawę iszkaľbumi.
13. *Meldžu Wieszpatie, siųsk, kurį ketini siųsti.* Siųsk ką kitą, geresnį ažu manę. Nekuriu szw. Tėwu pasakyta; Maizieszius cza meldęs atsiuntimo Mesijosziaus.

¹ Aaronas ← Aaronas ² ant ← ant ant ³ norecza – re tais.

- Beg tiktai cza Maižieszius nenusidėjo Dievui, teip ilgai atsikalbinėdamas nuo siuntinybės, nukašto menkaszirdystės ir nepaklusnybės, wisgi tai buwo nusidėjimas menkasys ne smertinas.
15. *Asz busiu burnoj tawo.* Busiu mokytoju tawo, duosiu tau mislį ir žodžus, ataweriant tau burną. Meldėsi to ir Apasžtałas. Eph. VI, 19.
 16. *Bus burną tawo.* Iszguldytoju tawo. – *Tu gi busi jamui daiktuosę prigulinczuosę Dievui.* Tu jam busi pasiuntiniu Diewo, Diewo wietoję; t. y. tawęs jisai klausis, kokia wala mano, klausis ir klausys.
 18. *Eisiu ir pagrįsziu.* Drowėjosi pasisakyti uoszwai, jog regėjo Diewą; bet duoda kitą tikrą priežastį atsitolinimo, apłankymą sawo brolu.
 20. *Łazdą Diewo.* Per kurią turėjo Egiptę daryti stebuklus galybę Diewo.
 21. *Indėjau tau rankon.* Tawo waldžon. – *Asz azukietinsiu.* Neduodamas jam mylistos, Diewas užkietina dałaisdamas sukietėti, neduodamas minksztinanczos mylistos. (S. Greg. II. nural. c. 5; Exod. X, 20.)
 22. *Sunus mano pirmagimys Israel.* Izraelitai, mano įwaikiai. Mielėsnai ažu kitas gimines, ir pirmagimiais pastatyti.
 23. *Ažumusziu sunų tawo.* Buwo tai paskutinė ir gailausia koronė, prispýrusi Pharaoną iszlaisti Izraelitus.
 24. *Pasitiko jį Wieszpats.* Aniołas. – *Ažumuszt.* Norėjo Maižiesziaus ažumuszt kaławiju, arba pasmaugt. Neapipiaustymas sunaus užtraukė ant jo szitą baisumą; del to kad jis, busis statytojas zokono, neiszpildė pats įsakymo Diewo (Gen. XVII, 12.). Priežastimi apłaidimo galėjo buti baimė, idant jo sunus Eliezer, nesenai gimęs, nebutu nesweikas kelonėję.
 25. *Paėmė tuoj Sefhorą.* Suprato isz inkwėpimo, arba isz žodžu Anioło, jog bus baisu ir sunui ir tėwui del neapipiaustymo. Nusigandusi skubiną, apipiaustė asztrumi akmenimi, nebejieszkodama peilo, ar kito kokio daikto. – *Dasilytėjo koju jo.* Apszłakstydamą Maižieszių kraujais apipiaustyto sunaus. – *Pasawintinys kraujū.* Iszpirkau tawę szitais kraujais iszlietais, kiteip butumai prapuołęs.
 26. *Ir pałaidė jį.* Aniołas Maižieszių.
 27. *Ant kałno Diewo.* Ant kałno Sinai, kur Diewas buwo pasirodęs Maižiesziui.
 30. *Ir bytojo Aaronas¹.* Pradėjęs buti iszguldytoju Maižiesziaus. – *Padarė ženklus.* Maižieszius.
 31. *Jog apłankė.* Atsižwelgė ant ju ir pasiketino iszgelbėt. –

Padėjimas V.

Įsigailinimas Pharaono ant Israelitu, del geidimo Maižiesziaus ir Aarono idant pałaištu žmones.

1. Potam intejo Maižieszius ir Aaronas, ir tarė Phaaronui: Szitą sako Wieszpats Diewas Israelaus: Łaisk žmones mano, apierawotu mań pustynėj.

¹ Aaronas ← Aaronas

2. O anas atsakė: Kas yra Wieszpats, idant klausycza bálso jo, ir láiscza Israelų? nepažistu Wieszpaties, ir Israelaus nelaisiu.
3. Ir tarė anys¹: Dievas Ebreju paszaukė mus, idant eitumem kelą triju dienu pustynėn, ir apierawotumem Wieszpati Diewui musu: idant kartais neatsitiktumumus maras arba kalawijas.
4. Tarė jiems karalus Egipto: Kam Mažiesziau ir Aaronai atatraukiat žmones nuog darbu ju? eikit sunkybiump² jusu.
5. Ir tarė Pharao: Daug yra žmonių žemės: regit jog mynia pasidaugino: kiekig labiaus jei duosit jiems atilsį nuog darbu?
6. Įsakė tad anandien³ wyresnybėms darbu ir atimdinėtojamus žmonių, tarydamas:
7. Neikiek daugiaus nebeduosit peļu žmonėms plytomus dirbti, kaip pirmiaus: bet einie patys, ir renkie kwietienojus⁴.
8. Ir mierą plytu, kurią pirmiaus darydavo, uždėsit ant ju, ir nesumažinsit neikiek: nes pateikauja, ir delto rėkauja, sakydami: Eime, ir apierawokim Diewui musu.
9. Tegul bus prispausti darbais, ir iszpildža juos: idant neklausytu žodžiu meļagingu.
10. Taigi iszėję wyresnieji darbu ir atimdinėtajai⁵, žmonėms tarė: Sziteip sako Pharao: Neduomi jumus peļu:
11. eikit, ir surankiokit jei kur galėsit rasti: ir nei kiek nebus pamažinta isz darbo jusu.
12. Ir iszsisklaistė žmonės po wisą žemę Egipto rankiotu peļu.
13. Wyresnieji teipogi darbu speitė, tarydami: Iszpildykit darbą jusu kasdiena, kaip pirmiaus darydawat kai budawo jumus duostima peļai.
14. Ir buwo plakti prižiurėtojai darbu sunu Israelaus, nuog atimdinėtoju Pharaono, sakanczu: Kodel neiszpildot mieras plytu kaip pirmiaus, nei wakar, nei szendiena?
15. Ir atajo wyresnieji sunu Israelaus ir rėkawo Pharaonui tarydami: Kam teip darai priesz tarnus tawo?
16. Peļu mumus neduost, ir plytu lygiai geidža: sztai tarnai tawo plakami estim botagais, ir neteisingai daroma priesz žmones tawo.
17. Kuris tarė: Pateikaujat, ir delto sakot: Eime, ir apierawokim Wieszpati.
18. Eikit tad ir dirbkit: peļai nebus duota jumus, ir ataduosit paprastąjį skaicų plytu.
19. Ir regėjo wyresnieji sunu Israelaus jog jiems piktai dėstis, del to kad sakoma jiems: nepasimažins nei kiek isz plytu kasdiena.
20. Ir ažubėgo Mažiesziui ir Aaronui, stowintiemus prieszais iszeitintiemus⁶ nuog Pharaono;

¹ anys – a tais. ² sunkybiump ← sukybiump ³ anandien ← anąndien ⁴ kwietienojus – oj tais.

⁵ atimdinėtajai ← atimdinėtajai ⁶ iszeitintiemus – tin tais.

21. Ir tarė jiems: Paveizdie Wieszpats ir apsudyjie, jog pasmardint kwapą musu po akim Pharaono ir tarnu jo, ir padawėt jamui kaławiją, idant ažumusztu mus.
22. Ir pagrižo Maižieszius Wieszpatiesp, ir tarė: Wieszpatie, kodel nuwarginai szituos žmones? kodel manę pasiuntei?
23. Nes nuog mano inejimo pas Pharaoną, idant byłocza wardan tawo, nuwargino žmones tawo: ir neiszwadawai ju.

Pareiszkinimai.

1. *Apierawotu mań.* Ebr: szwentametiszka szwęstu. t. y. szwentametiszka duotu apieru; nes eizkus szwentimas yra tai downu eizkus dawimas.
2. *Nepažįstu Wieszpaties, ir Israelaus netaisiu.* Nepažįstu Diewo jusu, nei jokio kito nepripažincza ażu Diewą, jei mań lieptu palaist Israelitus.
3. *Idant kartais neatsitiktumumus maras arba kaławijas.* Ebr: idant kartais neapslėgtu musu marų arba kaławijų, t. y. Diewas, jei nebutumem jam paklusni.
5. *Ir tarė Pharao.* Wyresnybėms darbu. – *Regit jog mynia pasidaugino.* Isz to regima, jog zokonas waikažudystės, kaip neapkenczamas, jau senai buwo atmainytas.
7. *Nebeduosit pėtu.* Įmaiszomu molin, idant plytos butu stipresnės ilgam laikui.
10. *Neduomi.* Neduosiu. Enallagė¹.
12. *Iszsisklaistė žmonės.* Wieni darbinikai maiszė molį, dirbo plytas; kiti jas iszdegino; kiti rankiojo pėtus, arba kwietinojus².
16. *Neteisingai daroma.* Nenorėdami apmausti karalaus, kaltina wyresniuosius darbu.
20. *Iszeinantimus nuog Pharaono.* Wyresniems Israelitu; Maižieszius gi ir Aaronas orę ju laukė, norėdami žinoti kokį atsakymą dawė karalus.
21. *Paweizdie Wieszpats.* Buk sakytu: Diewas, kuris regi wisa, tegul jus patramdo, ażu tą piktybę, kurią mums darot, geisdami nuo Pharaono palaidimo musu. – *Pasmirdint kwapą musu.* Padarėt mus neapkenczama is ir pabiurisiais. – *Padawėt jamui kaławiją.* Priežastį kaławijui ant musu.
22. *Ir pagrižo Maižieszius Wieszpatiesp.* Pilnus pykczo kaltinimus Maižieszius nutylėjo, delto kad wyresnieji Zydu, budami ineitrinti, nebutu supratę iszganingu pamokymu. Todel meldžasi Diewui. – *Kodel nuwarginai szituos žmones?* Kodel siuntei manę pas Pharaoną, duodamas priežastį didesnam kankinimui, ir negelbėdamas žmonių? – *Kodel manę pasiuntei?* Žodžai ne užsikietinimo arba pykczo, bet maldos ir noro iszmanyti, kaip sako szw. Augustinas.

¹ Enallagė – E tais. ² kwietinojus ← padėjim. kwietienojus

Padėjimas VI.

Patikrinimas Diewo duotas Israelitamus, jog bus iszwaduotais¹ isz Egipto newalos, ir gindymai Aarono ir Maiziesziaus.

1. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Nun regėsi ką padarysiu Pharaonui: nes per ranką stiprą iszlais juos, ir rankoj twirtoj iszmes juos isz žemės sawo.
2. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui tarydamas: Asz Wieszpats,
3. kuris pasirodžau Abraomui, Izaokui, ir Jokubui Diewę wisagalinczame: ir wardo mano Adonai neparodžau jiems.
4. Ir sukaľbėjau sandarą mano su jais, idant duocza jiems žemę Chanaan, žemę kelawimo ju, kurioj buwo atejunaus.
5. Asz iszgirdau waitojimą sunu Israelaus, kuriuomi Egiptėnai prispaudė juos: ir atsiminiau sankaľbos mano.
6. Todel sakyk sunumus Israelaus: Asz Wieszpats, kuris iszwesiu jus isz kalinės Egiptėnu ir isztrauksiu isz wergijos: ir atpirksiu petimi iszauksztintu, ir sudyjimais didžais.
7. Ir paimsiu jus sau ažu žmones, ir busiu jusu Diewas: ir žinosit jog asz esmi Wieszpats Diewas jusu, kuris iszwedžau² jus isz kalinės Egiptėnu;
8. ir intwedžau žemėn, ant kurios pakėlau ranką mano idant ją duocza³ Abramui, Izaokui, ir Jokubui: ir duosiu ją jums turėtiną, asz Wieszpats.
9. Apsakė tad Maizieszius wisa sunumus Israelaus; kurie nepaklaũsė jo del angsztumo dwasios, ir darbo kieczausio.
10. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
11. Inteik, ir sakyk Pharaonui karalui Egipto, idant palaistu sunus Israelaus isz žemės sawo.
12. Atsakė Maizieszius po akim Wieszpaties: Sztai súnūs Israelaus neklauso manęs: ir kaipgi klausys Pharao, ipaczai maľ esant neapipiaustytom łupom?
13. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui, ir dawė įsakymą del sunu Israelaus, ir del Pharaono karalaus Egipto, idant iszwestu sunus Israelaus isz žemės Egipto.
14. Sztie yra kunigaikszczai namu gentijosę sawo. Súnūs Rubeno, pirmagimio Israelaus: Henoch ir Phallu, Hesron ir Charmi. Sztos giminystės Rubeno. (Gen. XLVI, 9; Num. XXVI, 5; 1. Par. V, 1.)
15. Súnūs Simeono: Iamuel ir Iamin, ir Ahod, ir Iachim, ir Soar, ir Saul sunus Chananietės. Sztie gimdytiniai Simeono. (1. Par. IV, 24.)
16. Ir sztie wardai sunu Lewi po giminystes sawas: Gerson ir Kaath ir Merari. Metu gi gywenimo Lewi buwo szimtas trys deszimtys septyneli.
17. Súnūs Gersono: Lobni ir Semei, po giminystes sawas. (1. Par. VI. 1.)
18. Súnūs Kaatho: Amram ir Isaar, ir Hebron ir Oziel. Metai teipogi gywenimo Kaatho szimtas trys deszimtys treji.

¹ iszwaduotais ← iszwadotais ² iszwedžau ← iszedžiau ³ duocza ← ducza

19. Súnūs Merari: Moholi ir Musi. Szitos gentystės Lewi po szejmynas sawas. (Num. III, 19; XXVI, 57; 1. Par. XXIII, 12.)
20. O paėmė Amram moterį Iochabed dėdinaitę sawo; kuri pagimdė jamui Aaroną ir Maizieszių. Ir buwo metai gywatos Amramo, szimtas trys deszimtyš septyneli.
21. Súnūs teipogi Isaaro: Korė ir Nepheg ir Zechri.
22. Súnūs teipogi Ozielo: Misael ir Elisaphan ir Sethri.
23. O paėmė Aaronas moterį Elisabeth, dukterį Aminadabo, seserį Nahasono, kuri pagimdė jamui Nadabą ir Abiu, ir Eleezarą, ir Ithamarą.
24. Súnūs teipogi Kores: Aser ir Elkana ir Abiasaph. Szitos yra gentystės Koritu.
25. Bet Eleazar sunus Aarono paėmė moterį isz dukteru Phutielo kuri pagimdė jamui Phinneesą. Szitie yra kunigaikščiai szejmynu Lewitiszku po giminyštes sawo.
26. Szitos yra Aaronas ir Maizieszius, kuriemus prisakė Wieszpats, idant iszwestu sunus Israelaus isz žemės Egipto sawomis aibėmis:
27. Szitie yra, kurie bylo Pharaonui karalui Egipto, idant jie iszwestu sunus Israelaus isz Egipto; szitas yra Maizieszius ir Aaronas,
28. dienoj kurioj byloj Wieszpats Maiziesziui žemėj Egipto,
29. ir byloj Wieszpats tarydamas: Asz Wieszpats, sakyk Pharaonui karalui Egipto, wisa ką asz kaľbu tau.
30. Ir tarė Maizieszius po akim Wieszpaties: Sztai esmi neapipiaustytu ľupu, kaipgi manęs klausys Pharao.

Pareiszkinimai.

1. *Ir tarė Wieszpats Maiziesziui.* Per Aniolą, arba per inkwėpimą szirdin, delto kad cza nepasakytą, jog kas butu jam pasirodęs. – *Ką padarysiu Pharaonui.* Kokias nelaimės ir blėdis ľaisiu ant jo.
3. *Diewę wisagalinczamę.* T. y. parodydamas tiems patrijarkoms, jog esmi wisagalis, ir ľaimindamas jiems. – *Ir wardo mano Adonai.* Szito ir kito Diewo wardo Żydai neisztaro¹ skaitydami, del didžos jo garbės. Ir senieji Tėwai Bażnyczos tuodu wardu wisur aţumaino żodźu Wieszpaties. Uţlaikome tai ir szitamę iszguldymę.
6. *Isz kalinės.* Isz wietu, kur wergai yra prispaušti sunkiais darbais. – *Petimi iszaukszintu.* Hebr. isztiestu, t. y. deszinėję pakeľtoję auksztyt del muszimo. – *Sudyjimais didźais.* Didźais plakimais ir teisingu atkerszimū.
8. *Pakėlau ranką.* Prisiegiu. Teip rasztę szwentamę prisiegi esti iszreiksztą.
9. *Del angsztumo dwasios.* Teip buwo nelaimėmis apgulti ir sugniauţi, ir nuszimė, jog jiems gaľwon ir szirdin nebelindo jokia wiltis ir kitoniszka mislis.

¹ neisztaro – t. t. tais.

12. *Esant neapipiaustytom tūpom.* Ebrejai wadina neapipiaustytą szirdimi, nuomonę, arba liežuvių žmogų netikusios szirdies, nuomonės, arba liežuvio.
14. *Kunigaikščai namu.* Wyriausieji šeimininkai Israėlaus.
16. *Ir szitie wardai suni¹ Lewi.* Iszrokawo Maizieszius gimdymus Lewi, del to kad isz szitos gentijos iszejo Aaronas ir Maizieszius, iszgelbėtojai Israėlitu. Teipogi apraszė gimdymus Rubeno, Simeono ir Lewi, kad kartais kas nemislytu, jog szitos trys gentijos liko² atamestos del keiksmo Jokubo Gen. XLIX, 3, 5. – *Po giminystes sawas.* Pagal šeimynas isz kuriu kilo daug šeimynų ir giminyšų.
23. *Seserį Nahasono.* Nahasonas, iszeinant isz Egipto, buwo karwedžu gentijos Judos (Num. I. 7.). Dywinas yra drowumas Maiziesziaus, rupestingai apraszisio gimdymus Aarono, o sawuosius wos tepaminėjo eil. 20., ir tiktai tiek kiek reikė pažinti asabai, Diəwo paszauktai ant teip didžo pasiuntimo. –
25. *Kunigaikščai šeimynų.* Ebr: pirmiausi isz tėwų, t. y. galwos šeimynų.
26. *Szitas yra Aaronas ir Maizieszius.* Szitie yra siųsti pas Pharaoną. Kartais Aaronas padėta pirma Maiziesziaus, kaipo wyresnys amžiumi; kartais gi po Maiziesziui, kaipo mažesnės waldžos.
29. *Sakyk Pharaonui.* Cza wėl Maizieszius grįžta apsakinetu, ką buwo pertraukęs (nuo eil. 14.), apraszidamas gimdymus.
30. *Tarė Maizieszius po akim Wieszpates.* Wieszpatis, buwusiam prie jam, arba prie kuriam stowėjo ir weiklą weikė.

Padėjimas VII.

Pirmasys plakimas Egipto, pawerczant wandenį kraujū.

1. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Sztai pastaczau tawę diėwų Pharaono, ir Aaronas brolys tawo bus pranaszu tawo.
2. Tu sakysi jamui wisa, ką sakiau tau ir jisai sakys Pharaonui, idant palaistu sunus Israėlaus isz žemės sawo. (Exod. IV, 15.)
3. Bet asz ažukietinsiu szirdį jo, ir padauginsiu ženklus ir stebuklus mano žemėj Egipto,
4. ir neklausys jusu: ir ažulaisiu ranką mano ant Egipto, ir iszwesiu karią ir žmones mano sunus Israėlaus isz žemės Egipto per sudus didžiausius.
5. Ir žinos Egiptėnai, jog asz esmi Wieszpats, kuris isztiesiau ranką mano ant Egipto, ir iszwedžau sunus Israėlaus isz widaus ju.
6. Tai padarė Maizieszius ir Aaronas, kaip buwo įsakęs Wieszpats; teip padarė.
7. Buwo gi Maizieszius asztuoniu deszimtu metu, ir Aaronas asztuoniu deszimtu treju, kalbėdami Pharaonui.

¹ sunū – padėjim. sunu ² liko ← neliko

8. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui:
9. Kai sakys jumis Pharao: parodykit ženklus, tarsi Aaronui: Imk lazda tawo, ir pamesk ją po akim Pharaono, ir pawirs žalczū.
10. Tai inteję Maizieszius ir Aaronas pas Pharaoną, padarė kaip buwo įsakęs Wieszpats. Ir paėmė Aaronas lazda po akim Pharaono ir tarnu jo, kurioji pawirto žalczū.
11. Paszaukė gi Pharao iszmingus ir nuodnikus¹; ir padarė teipogi anys per czustyjimus Egiptiszkus ir kokias tę slėpumas lygiai teipaja. (2. Tim. III. 8.)
12. Ir pametė kiekvienas lazdas sawas, kurios pawirto driežais didaisiais; bet prarijo² lazda Aarono lazdas ju.
13. Ir sukietėjo szirdis Pharaono, ir nepaklaūsė ju, kaip buwo prisakęs Wieszpats.
14. Tarė gi Wieszpats Maiziesziui: Apsunkusi yra szirdis Pharaono, nenori palaist žmoniu.
15. Eik jop rytą, sztai iszeis wandenin: ir stowėsi pasitikdamas jį ant kraszto upės: ir lazda, pawirtusią driežų, imsi rankon tawo.
16. Ir sakysi jamui: Wieszpats Diewas Ebreju siuntė manę tawęsp, tarydamas: Palaisk žmones mano, idant apierawotu mañ pustynėj: ir iki sziolei nenorėjai klausyti.
17. Tai szitą sako Wieszpats: Isz to žinosi, jog esmi Wieszpats: Sztai suszersiu lazda, esanczą rankoj mano, wandenį upės, ir pawirs kraujū.
18. Zuwys teipogi, esanczos upėj, iszdwės, ir paszwenks wandenys, ir kankinami bus Egiptėnai gerdami wandenį upės.
19. Tarė teipogi Wieszpats Maiziesziui: Sakyk Aaronui: Imk lazda tawo, ir isztiesk ranką tawo ant wandenu Egipto, ir ant upiu ju, ir upelu ir lunu, ir wisu ežeru wandenu, idant pawirstu kraujū: ir bunai kraujas wisoj žemėj Egipto, teip mediniuose induose kaip akmeniniuose.
20. Ir padarė Maizieszius ir Aaronas kaip buwo įsakęs Wieszpats; ir pakėlęs lazda azugawo wandenį upės po akim Pharaono ir tarnu jo; kuris pawirto kraujū. (Ps. LXXVII, 44.)
21. Ir žuwys, buwusios upėj, iszdwėsė: ir pasmirdo upė, ir negalėjo Egiptėnai gert wandenies upės, ir buwo kraujas wisoj žemėj Egipto.
22. Ir padarė teipaja nudnikai Egiptėnu czustyjimais sawais; ir sukietėjo szirdis Pharaono, ir neklaūsė ju, kaip buwo įsakęs Wieszpats. (Sap. XVII, 7.)
23. Ir nusigrįžo, ir intejo namuosna sawo, nei szį kartą nepriguldė szirdies.
24. O iszsikasė wisi Egiptėnai aplink paupes wandenį, idant gertu: nes negalėjo gerti wandenies upės.
25. Iszsipildė septynios dienos, nuog azugawimo Wieszpaties upės.

¹ nuodinikus – od tais. ² prarijo ← suėdė

Pareiszkinimai.

1. *Dieuù Pharaono.* Dievas davė Maiziesziui diewiszką galybę daryti stebuklams plakti Pharaonui; turėjo Pharao bijoties pasiuntinio Diewiszko, bet negarbinti kaip Dievą. Garbė diewiszka priguli wienam Jezui Kristui, gimusiam pirma wisu amžiu isz Tėwo, Diewui isz Diewo, wienos esybės su Tėwu, sutwertojui ir aukszczausiam Wieszpaci wisu daiktu. – *Aaronas... bus pranaszu tawo.* Tu jam sakysi wisa, ką nuo manęs iszgirsi, jisai gi tai persakys Pharaonui ir wyresnybėms Israelaus.
3. *Ažukietinsiu szirdį jo.* Palikdamas jį nedorybei jo paties, ir neduodamas jam, kaipo newertam, ipaczos mylistos mano. –
4. *Ir ažutaisiu ranką mano ant Egipto.* Plaksiu, suszersiu, kankinsiu. – *Per sudus didžausius.* Per didžiausias blėdis. 70: *su didžu kersztù*, t. y. pasirodysinczu wisiems teisingiausiu sudù Diewo ant Egiptėnu.
6. *Teip padarė.* Yra tai Pleonasmus, nes jau buwo tai pasakyta.
8. *Maiziesziui ir Aaronui.* Maiziesziui paczam, o Aaronui per Maizieszių.
9. *Łazdą tawo.* Łazda kartą wadinas Maiziesziaus, kituokart, Aaromo, wėl Diewo, delto kad jį buwo jiems wisiems prietaisu daryti stebuklams, ir plakti Egiptui.
10. *Paėmė.* Chald. ir Grek: *pametė.*
11. *Nuodnįkus.* 70: wadina juos sophistais (sukczais) ir monelnįkais. Pirmieji isz ju buwo Jannos ir Mambres, kaip tai regima isz 2. Tim. III. 8. – *Padarė teipogi anys.* Welnio weikału apwiłkdami akis ten buwusiu, jog jiems regėjos tai, ko nebuwo; arba gimtinomis priemonėmis czustiniųku, kitiems nežinomomis, teip jog regėjosi stebuklais.
12. *Driežais didaisiais.* Buwo tai tikrieji smakai, welnio atneszti, ir padėti wieton łazdu, paimtu wikrai nuo nuodnįku ir paslėptu. – *Prarijo łazda Aarono.* T. y. žaltys, kuriuomi łazda jo pawirto¹; *Łazdas ju.* Zalczus, arba driežus, kilusius isz łazdu.
13. *Ir sukietėjo szirdis Pharaono.* Iszwydus, jog tokiuos prajėwus padarė ir jo nuodnįkai, bet nežiurint, jog łazda Aarono prarijo ju łazdas.
15. *Stowėsi pasitikdamas jį.* Pralenkxi jį pakrasztin Nilaus, ir atsistosi teip, idant jis ant tawęs užsidurtu.
17. *Łazdą esanczą rankoj mano.* Zodžai Diewo, łazda gi buwo rankoj Maiziesziaus. Bet cza Dievas ir Maizieszius tartum wiena asabà, teip kaip pirmoja priežastis ir prietaisas wadinas wieną priežastimi weikału.
18. *Zuwys... iszdwės.* Negalėdamos be wandenies buti gywos. – *Paszwenks wandenys* nuo smarwės iszdwėsusios zuwės. – *Ir kankinami bus Egiptėnai.* Troszkimù.
19. *Ir wisu ežeru wandenu.* Ebr. *wisu wandenyynu.* t. y. szulniu, wersmiu itt. – *Wisoj zemėj Egipto.* Ir zemėję Gessen, wietosę gywenamosę Egiptėnu, warginusiu Israelitus. Israelitams gi pasiliko wanduo geras.

¹ pawirto ← pawirto; prarijo

22. *Ir padarė teipą nuodnikai.* Radę sau wandenį ar mariošę (delto kad kraujų pawirto tiktai wandenys prėskieji ir geriamieji), arba Maizieszius jiems pristatė isz žemės Gessen.
23. *Nepriguldė szirdies.* Nenorėjo intikėti.
24. *Iszsisakė... aplink paupes wandenį.* Dowanai; nes rado kraują nors benkiek perkosztą ir pawandenawusi; szeip neteip gesydami troszkulį.
25. *Iszsipildė septynios dienos.* Szis plakimas¹ kraujų buwo per septynias dienas. Potam buwo plakimas warlėmis. Po teisybei Egiptėnams upė pawirto kraujų, ažu prigirdymą joj tiekos kudykiu Ebreju. –

Padėjimas VIII.

Antras plakimas warlėmis, treczas maszałomis, ir ketwirtas musiomis.

1. Bylojo teipogi Wieszpats Maiziesziui: Inteik pas Pharaoną, ir sakysi jamui: Szitą sako Wieszpats: Pałaisk žmones mano, idant apierawotu mań:
2. O jei nenorėsi pałaisk, sztai asz ažužausiu wisus krasztus tawo warlėmis.
3. Ir iszwers upė warlės, kurios iszlįs, ir inteis namuosna tawo ir kamaron łowos tawo, ir ant patalo tawo, ir namuosna tarnu tawo, ir ing žmones tawo, ir peczuosna tawo, ir pałaikosna² walgiu tawo:
4. ir pas tawę, ir pas žmones tawo, ir pas wisus tarnus tawo inteis warlės.
5. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Sakyk Aaronui: Isztiesk ranką tawo ant upiū ir ant upelu ir bału, ir iszwesk warlės ant žemės Egipto.
6. Ir isztiesė Aaronas ranką ant wandenu Egipto, ir iszlindo warlės, ir apidėngė žemę Egipto.
7. Padarė gi ir nuodnikai czustais sawais teipą, ir iszwedė warlės ant žemės Egipto. (Exod. VII. 22.)
8. Paszaukė gi Pharao Maizieszių ir Aaroną, ir tarė jiems: Melskities Wieszpati, idant atimtu warlės nuog manės ir nuog žmoniū mano: ir pałaisiu žmones, idant apierawotu Wieszpati.
9. Ir tarė Maizieszius Pharaonui: Paskirk mań, kadą melsties ažu tawę, ir ažu tarnus tawo, ir ažu žmones tawo, idant butu iszwarytos warlės nuog tawės ir nuog namu tawo, ir nuog tarnu tawo ir nuog žmoniū tawo: ir tiktai upėj pasiliktu.
10. Kursai atsakė: Rytoj. O jisai: Pagal žodžio tawo, sako, padarysiu, idant žinotumai, jog nėra kaip Wieszpats Diewas musu.
11. Ir atsitrauks warlės nuog tawės, ir nuog namu tawo, ir nuog tarnu tawo, ir nuog žmoniū tawo: ir tiktai upėj tepasiliks.
12. Ir iszejo Maizieszius ir Aaronas nuog Pharaono; ir szaukėsi Maizieszius Wieszpati ažu žadėjimą warlu, kuri buwo žadėjęs Pharaonui.

¹ plakimas – *ta* tais. ² pałaikosna ← paikosna

13. Ir padarė Wieszpats pagal žodžio Maiziesziaus; ir iszd wėsė warlės isz namu, ir isz kaimu, ir isz lauku.
14. Ir suwertė jas begal didžosna kruwosna, ir supuwo žemė.
15. Regėdamas gi Pharao, jog duota yra atilsys, apsunkino szirdį sawo ir nepaklaūsė ju, kaip buwo prisakęs Wieszpats.
16. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Sakyk Aaronui: Isztiesk lazda tawo, ir suszerk dulkes žemės, ir bunai maszałos wisoj žemėj Egipto.
17. Ir padarė sziteip. Ir isztiesė Aaronas ranką, turėdamas lazda; ir suszerė dulkes žemės, ir stojosi maszałos ant žmoniu, ir ant galwiju; wisos dulkės žemės pawirto maszałomis po wisą žemę Egipto.
18. Ir darė teipaja nuodnįkai czustais sawais, idant iszwestu maszałas, ir negalėjo; ir buwo maszałos teip ant žmoniu kaip ant galwiju.
19. Ir sakė nuodnįkai Pharaonui: Pirsztas Diewo yra cza. Ir sukietėjo szirdis Pharaono, ir nepaklaūsė ju, kaip buwo prisakęs Wieszpats.
20. Bylojo teipogi Wieszpats Maiziesziui: Kelkis brėksztant, ir stok po akim Pharaono: nes iszeis ing wandenis, ir tarysi jamui: Szitą sako Wieszpats: Palaisk žmones mano, idant apierawotu mañ.
21. O jei nepalaisi ju, sztai asz ažułaisiu ant tawęs, ir ant tarnu tawo, ir ant žmonijos tawo, ir ant namu tawo wisokią luomą musiu: ir prisipildys namai Egiptėnu musiomis tułos luomos, ir wisa žemė, ant kurios bus.
22. Ir padarysiu prajėwingą anoj dienoj žemę Gessen, kuriojė yra žmonija mano, idant nebutu ten musiu: ir žinotumai, jog asz Wieszpats widuryj žemės.
23. Ir padėsiu skyrimą terp žmonijos mano ir žmonijos tawo: rytoj bus ženklas szitas.
24. Ir padarė Wieszpats sziteip. Ir atajo musia sunkiausia namuosna Pharaono ir tarnu jo, ir wison žemėn Egipto; ir sugedusi yra žemė nuog szitokiu musiu.
25. Ir paszaukė Pharao Maizieszių ir Aaroną, ir tarė jiems: Eikit ir apierawokit Diewui jusu žemėj szioj. (Sap. XVI, 9.)
26. Ir tarė Maizieszius: Negali teip stoties: nes biaurybes Egiptėnu apierawosim Wieszpati Diewui musu: o jei ažumuszim tai, ką garbina Egiptėnai po akim ju, akmenimis mus apsmegdys.
27. Eisim kelą triju dienu pustynėn: ir apierawosim Wieszpati Diewui musu, kaip įsakė mumus. (Exod. III, 18.)
28. Ir tarė Pharao: Asz palaisiu jus, idant apierawotumet Wieszpati Diewui jusu pustynėj: wienokig tolaus nenuėikit. Melskites ažu manė.
29. Ir tarė Maizieszius: Iszejės nuog tawęs, melsiuosi Wieszpati: ir atsitrauks musia nuog Pharaono, ir nuog tarnu jo, ir nuog žmonijos jo rytoj: wienok nebeapgaudinėk, idant nepalaistumai žmonijos apierawotu Wieszpati.
30. Ir iszejės Maizieszius nuog Pharaono, meldėsi Wieszpati.
31. Kursai padarė pagal žodžio jo: ir ataėmė musias nuog Pharaono, ir nuog tarnu jo, ir nuog žmonijos jo; nebepasiliko tieg nei wienos.
32. Ir apsunko szirdis Pharaono, teip jog szį kartą nepalaidė žmonijos.

Pareiszkini mai.

2. *Krasztus tawo.* Wisą karalystę tawo iki krasztams.
3. *Inteis namuosna tawo.* Trukestimi Diewo joms duotą, arba Aniołu waromos. Plakimas szis buwo gailesnys ažu pirmąj. Nes wandenims pawirtus kraujū, liko dar kiti skystimai ir giros. Warlu gi buwo wisur pilna, oras nuo ju pasmirdo, negalima buwo nuo ju apsiginti nei einant, nei sėdint, nei gulint. – *Ir pałaikoma walgiu tawo.* Chald: *pirkiosę tawo.*
5. *Isztiesk ranką tawo.* T. y. kuriojė turi lazda; nes ji buwo darytoja prajėwu, ją pakėlus, warlės buwo Diewo siųstos.
6. *Ant wandenu.* Wandenump, isz toło, isz dwaro Pharaono, kur tadą buwo Aaronas.
7. *Padarė gi ir nuodnikai.* Welniui padedant, nors warlu ju¹ buwo nedaug.
8. *Melskites Wieszpai.* Regima jog szis plakimas Pharaoną įweikė labiaus ažu pirmąj delto kad jau szaukiasi małdu Maiziesziaus, ko pirma nebuwo darės.
9. *Paskirk mań.* Geidža nuo Pharaono paskyrimo meto warlėms iszgaiszi, idant potam nesakytu jog iszgaiszė sawaimi isz gimtinuju priežastu.
10. *Kursai atsakė: Rytoj.* Duodamas laiką małdai, ir norėdamas regėti, beg warlės paczos tuo tarpu neisznyks.
12. *Szaukėsi.* Troszkimū ir jausmū. – *Ažu žadėjimą warlu.* Iszpildymo žadinio, duoto Pharaonui, jog paskirtamę metę warlės iszgaisz.
14. *Ir suwertė jas begat didžosna kruwosna.* Neisznyko weikiai isz akiu, idant kas to stebuklo nėlaikytu monais. Didė kilusi isz ju smarwė, sako Philo ir Ioseph Flav. Gera uztiko blėdis warlu, iszėjusiu isz upės, ant Egiptėnu, ažu prigrirdymą kudykėlu tojė paczojė upėjė.
17. *Maszatos.* Treczasai plakimas.
18. *Darė teipaja nuodnikai.* Bet jiems nepasisekė. Diewas ju galybę suturėjo.
19. *Pirsztas Diewo yra cza.* Diewo weikałas ir galybė. Nuodnikai Diewo galybę pripažįsta, bet wienok jai prieszinausi; teipaja ir welniai.
21. *Wisokią tuomą musiu.* T. y. didelę daugybę wisokiu musiu.
22. *Padarysiu prajėwingą... žemę Gessen.* Kur musiu nebus, nors tē yra daug galwių. – *Widuryjė žemės.* Ant wisos žemės, wiso swieto.
23. *Ir padėsiu skyrimą.* Ebr: padarysiu atpirkimą; buk sakytu: Atpirksiu², atskirsiu ir iszwaduosi Israelitus nuo bendros wisiems kitiems blėdies musiu.
24. *Ir atajo musia.* Ketwirtąjį plakimą³ per musias, patsai Diewas darė, be regimo ženklō, be pakėlimo lazdos, idant kam neregėtusi, jog lazdojė yra kokia diewystė, arba jog plakėjas yra ne pats Diewas. – *Sunkiausia.* Labai prikli ir bodi, arba jog labai daug.
26. *Nes biaurybes Egiptėnu.* Ažumuszim ant apieros awis ir jauczus, kuriu užmuszimas Egiptėnams regisi biaurus, delto kad jiems duoda garbę Diewiszką;

¹ ju – įtrp. ² Atpirksiu – t tais. ³ plakimą ← plākima

neiszipuola gi po akim ju daryti tokias apieras; ažumusztu jie mus ažutat akmenimis.

32. *Ir apsunko.* Ebr. Apsunkino Pharao sawo szirdį.

Padėjimas IX.

Penktas plakimas puolimas galwiju, szesztas woczū, ir¹ sekmas lėdu.

1. Tarė gi Wieszpats Maiziesziui: Inteik pas Pharaoną, ir byłok jamui: Szita sako Wieszpats Diewas Ebreju: Pałaisk žmoniją mano, idant apierawotu mań.
2. O jei dar atsisakai, ir suturi juos:
3. sztai ranka mano bus ant łauku tawo: ir ant arklu, ir asiłu, ir kupranugariu, ir jauczu, ir awiu, maras łabai sunkus.
4. Ir padarys Wieszpats prajėwą terp ukiu Israelaus, ir ukiu Egiptėnu, idant niekas neiszgaisztu, kas priguli sunumus Israelaus.
5. Ir paskyrė Wieszpats metą, tarydamas: Rytoj padarys Wieszpats szitą žodį žemėj.
6. Padarė tad Wieszpats szitą žodį ant rytojaus; ir iszgaiszo wisi gywulai Egiptėnu; o isz gywulu sunu Israelaus nei wienas nepuło.
7. Ir nusiuntė Pharao pažiurėtu; ir nebuwo nieko iszdwėsusio isz tu, kuriuos turėjo Israel. Ir apsunko szirdis Pharaono, ir nepaładė žmonijos.
8. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui: Imkit pilnas saujas pełenu isz židinės, ir berie juos Maizieszius dangausp po akim Pharaono.
9. Ir bunai dulkės ant wisos žemės Egipto: nes bus ant žmoniū, ir galwiju wotys, ir puslės iszsikėlė wisoj žemėj Egipto.
10. Ir paėmė pełenus isz židinės, ir stojo po akim Pharaono, ir barstė juos Maizieszius dangausp; ir pasidarė wotys puslėtos ant žmoniū, ir kėltuwu;
11. Nei begalėjo nuodnikai stoti po akim Maiziesziaus del woczū, kurios buwo ant ju, ir wisoj žemėj Egipto.
12. Ir ažukietino Wieszpats szirdį Pharaono, ir nepaklaūsė ju, kaip byłojęs buwo Wieszpats Maiziesziui.
13. Ir byłajo Diewas Maiziesziui: Rytą kelkis, ir stok po akim Pharaono, ir tarysi jamui: Szita sako Wieszpats Ebreju: Pałaisk žmoniją mano, idant apierawotu mań.
14. Jog szį kartą pałaisiu wisus plakimus mano ant szirdies tawo, ir ant tarnu tawo, ir ant žmonijos tawo: idant žinotumai jog nėra tokio kaip asz wisoj žemėj.
15. Nes nunai isztiesęs ranką ažugausiu tawę, ir žmoniją tawo marù, ir prazusi isz žemės.
16. Togidel padėjau tawę, idant parodycza ant tawęs galybę mano, ir butu apsakinėta wardas mano wisoj žemėj. (Rom. IX. 17.)

¹ ir – įtrp.

17. Tebeturì žmoniją mano, ir nenori palaist jos?
18. Sztai lysiu rytoj szioj paczoy wałandoj łedus perdaug gausius, koku nebuwo Egiptę nuog dienos, kurioj buwo statytas, iki sziamui laikui.
19. Siųsk tad jau dabar, ir surankiok keltuwwus tawo, ir wisa ką turi łąukę: nes žmonės, ir keltuwai, ir wisa, kas rasis ore, ir nesurinkta isz łąuku, ir¹ užtikis ant ju łedai, iszgaisz.
20. Kas pabijojo žodžo Wieszpates isz tarnu Pharaono, liepė bėgti tarnamus sawo, ir galwijamus namo;
21. kas gi nežiurėjo byłu Wieszpates paliko² tarnus sawo, ir keltuwwus łąukuosę.
22. Ir tarė Wieszpats Maížiesziui: Isztiesk ranką tawo dangausp, idant stotusi łedai wisoj žemėj Egipto ant žmoniu, ir ant galwiju, ir ant wisokios žolės łąuko žemėj Egipto.
23. Ir isztiesė Maížieszius łązdą dangausp, ir Wieszpats dawė griausmus, ir łedus, ir szwaitanczuosi³ žaibus ant žemės; ir lijo Wieszpats łedais ant žemės Egipto. (Sap. XVI, 16.)
24. Ir łedai ir ugnis sumiszę kruwon blaszkęsi, ir buwo tokio didumo, kokio pirma niekados nebuwo regėta wisoj žemėj Egipto, nuog įstojimo anos giminės.
25. Ir pamusžė łedai wisoj žemėj Egipto wisa, kas buwo łąukuosę, nuog žmogaus iki galwijui; ir wisą łąuko žolę iszmusžė łedai, ir wisokį medžą szalies iszlaužė.
26. Tiktai žemėj Gessen, kur buwo súnūs Israelaus, łedais nelijo.
27. Ir pasiuntė Pharao, ir paszaukė Maížieszių ir Aaroną, tarydamas jiemus: Nusidėjau ir dabar. Wieszpats teisus: asz ir žmonija mano, nedori.
28. Melskites Wieszpati, idant lautusi griausmai Diewo, ir łedai: idant palaiscza jus, ir nei kiek cza nebetrùktumet.
29. Tarė Maížieszius: Iszejęs isz miesto, isztiesiu rankas mano Wieszpatesp, ir palaus perkunai, ir łedu nebus: idant žinotumai, jog Wieszpates yra žemė:
30. žinau gi jog ir tu, ir tarnai tawo dar nesibijot Wieszpates Diewo. (Ps. XXIII, 1.)
31. Linai tad, ir miežiai pažeisti yra, delto kad miežiai žalawo, ir linai jau gałwenas želdino:
32. kwieczai gi ir rugiai yra nepažeisti, jog buwo wėlywi.
33. Ir iszejęs Maížieszius nuog Pharaono isz miesto, isztempė rankas Wieszpatesp; ir aptiłko griausmai ir łedai, nei bełaszczoyo lietus ant žemės.
34. Regėdamas gi Pharao jog palowė lietus, ir łedai ir griausmai, padidino nuodėmę;
35. Ir apsunko szirdis jo, ir tarnu jo, ir sukietėjo perdaug; nei bełaidė sunu Israelaus, kaip buwo įsakęs Wieszpats per ranką Maížiesziaus.

¹ ir ← it užt ² paliko ← aplaidė ³ szwaitanczuosi ← szwaitanczusi

Pareiszkini mai.

3. *Ranka mano.* Plakimas, t. y. maras apie kurį tuoj bus pasakyta. – *Ant tauku tawo ir ant arklu.* Kurie yra laukuose; puolimas galwiju ne wisu. – *Ir jauczu ir awiu.* Egiptėnai newalgydawo nei jautienos, nei awienos; tiktai pieniszką tewalgydawo, o jauczus laikydawo orei. –
4. *Terp ukiu.* Terp galwiju prigulinczas Israelitams ir Egiptėnams.
7. *Ir nusiuntė Pharao pažiūrėtu.* Pirmiems plakimams užtikus, Pharao nesiklausė, ar Ebrejai nuo ju iszliko, ar del wargumo kelo per warles ir maszałas, arba kad jam nebuwo ataję ant mislies. – *Ir apsunko szirdis Pharaono.* Nepraszo cza sutrumpinimo plakimo, del to kad galwijai jau buwo padwėse.
8. *Pelenu isz židinės.* Ebraiszkas žodys ženklina baltuosius pelenus, kuriais apsidengia blėstanczos žarijos, dar karsztus. Gerai jie reiszkia deginanczas wotis puszkuuotas. Toksai wotimis spraginimas Egiptėnams priguťėjo po teisybei; ažu kepinimą Ebreju plytpeczuosę. Delto ir Maížieszius, kaľbedamas apie newalą Egipto (Deut. IV, 20), sako: Iszwedė jus isz geľažies peczaus Egipto. – *Ir berie juos Maížieszius.* Aaronas wandenį pawertė kraujū, iszwadino warles ir maszałas; didesnieji gi plakimai skirta Maížiesziui. – *Dangausp.* Delto kad tas plakimas buwo isz dangaus.
9. *Ir bunai dulkės ant wisos žemės.* Pelenu dulkes Maížiesziaus beriamas padangėn Diewas paskalsino gausiai, jog kaip snigtė apsnigta buwo tais pelenais wisa Egipto žemė, ir ant kurio tiktai krito ar žmogaus, ar galwijo, tuoj darėsi wotys ir puszkulai. – *Ant žmoniu ir galwiju.* Ne ant wisu, bet ant daugalo; nes iszlikėlai iszgaiszo potam nuo ľedu. Szituomi plakimu atkerszta buwo Egiptėnu puikybė ir prabanga.
11. *Nei begatėjo nuodņikai stoti.* Nors jau buwo priweikti treczuoju stebuklu (Exod. VIII. 18.); wisgi tebesiprieszino Maížiesziui tułomis suktybėmis.
14. *Wisus plakimus mano.* Ne kokiuos tiktai galu, bet kuriuos tau paskyriau. – *Ant szirdies tawo.* Kurie tau sugėls szirdį.
15. *Zmoniją tawo marū.* Maras cza ženklina gaiszinimą wisokį, naikinimą wisomis blėdimis.
16. *Idant parodycza ant tawęs galybę mano.* Padėjau tawę karalumi, užlaikiau licksiolei, daľaidžau buti kietam žmonijai mano; idant ir asz užtikcza ant tawęs, ir priwarginęs paskandincza Raudonosę mariose, idant wisi pripažintu ir garbintu¹ mano teisybę ir galybę. –
17. *Tebeturi?* Ebr: tebemindai.
18. *Nuog dienos, kurioj buwo statytas.* Nuo pradžos tawo giminės, nuo 627. metu.
19. *Surankiok kėttuwus tawo.* Rustybė ir plakimą mažina ir minksztina.
24. *Ir ľedai ir ugnis sumiszę kruwon.* Pareiszkinta tai knįgoję Iszminties (Sap. XVI, 17.) Kas ľabiaus dywina, wandenį, gesiantį wisa, ugnis įweikė... Kartais gi

¹ garbintu ← garbtu

ugnis įsikurstė wandenyje iš wisur, wirsziaus sylos ugnies. – *Kokio pirma niekados nebuvo regėta wisoj žemėj Egipto*. Iš to regima suklydimas sekanczu, jog Egiptę nėsą nei lietaus, nei ledu. –

26. *Kur buwo sunus Israelaus*. Egiptėnai gi, ir žemėj Gessen wisi¹ gywenę, szitą plakimą kentėjo.
29. *Isztiesiu rankas*. Isztiestomis rankomis melsdawosi kitados. Teip ir szw. Powilas (1. Tim. II, 8.) sako: Noriu tad idant wyrai mēlstusi kiekwienoję wietoję², pakėdami czystas rankas.
30. *Dar nesibijot Wieszpates Diawo*. Neturit waikiszkos baimės, o gal dar nei wergiszkos, kad nepalaidžat Israelitu.
32. *Jog buwo wėlywi*. Egiptę ir Judejoję piutis prasideda mėnesyje Nisan, (pabaiga musu Kowo ir pradžia Karwelo), wadinamamę mėnesimi nauju jawu (Exod. XIII, 4.); ledai gi užtiko Waseryję.
35. *Per ranką Maiziesziaus*. Per Maizieszių.

Padėjimas X.

Aszmas plakimas skeru, ir dewintas tamsybiu.

1. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui: Inteik pas Pharaoną: nes asz inkietinau szirdį jo, ir tarnu jo; idant darycza szituos mano ženklus ant jo,
2. ir apsakytumai ing ausis sunui tawo ir anukamus tawo, kiek kartu sutrupinau Egiptėnus, ir padariau ženklus mano ant ju: ir žinotumet, jog asz Wieszpats.
3. Intejo tad Maizieszius ir Aaronas pas Pharaoną, ir bylojo jamui: Szita sako Wieszpats Diawas Ebreju: Ikikoleigi nenori pasiduoti mañ? palaisk žmoniją mano, idant apierawotu mañ.
4. O jeigu prieszinies, ir nenori jos palaist: sztai asz intwesiu rytoj skera krasztuosna tawo, (Sap. XVI, 9.)
5. kuris apdengs wirszų žemės, idant nieko jos nesimatytu, bet butu suėsta, kas pasiliko nuog ledu: nes sugrausz wisus medžus, kurie žela laukuosę.
6. Ir pripildys namus tawo, ir tarnu tawo, ir wisu Egiptėnu: kokio neregėjo tėwai tawo, ir senelai, nuog kilimo sawo ant žemės, iki sziai dienai. Ir nusigrizo, ir iszejo nuog Pharaono.
7. Tarė gi tarnai Pharaono jamui: Ikikolei kėsim szitą piktinimą? palaisk žmones, idant apierawotu Wieszpati³ Diawui sawo. Baugi neregį jog pragaiszo Egiptas?
8. Ir ataszaukė Maizieszių, ir Aaroną pas Pharaoną, kuris tarė jiems: Eikit, apierawokit Wieszpati Diawui jusu: kuriegi yra, ką eis?
9. Tarė Maizieszius: Su mažutėlais musu, ir wyresniais eisim, su sunumis ir dukterimis, su awimis ir galwijais: nes yra didė szwentė Wieszpates Diawo⁴ musu.

¹ wisi – įtrp. ² wietoję – *wie* tais. ³ Wieszpati – antroji *i* tais. ⁴ Diawo ← Diawui

10. Ir atsakė Pharao: Teip Wieszpats bunai su jumis, kaip asz palaisiu jus, ir mažutėlus jusu. Kasgi abejoja, jog pikčiausiai mislyjat?
11. Nebus teip, bet eikit wieni wyrai, ir apierawokit Wieszpati: nes ir patys to meldė. Ir bežiurint iszmesti yra isz po akiu Pharaono.
12. Tarė gi Wieszpats Maiziesziui: Isztiesk ranką tawo ant žemės Egipto ant skero, idant užliptu ant jos, ir suėstu wisą žolę, kuri buwo iszlikusi nuog lėdu.
13. Ir isztiesė Maizieszius lėzdą ant žemės Egipto; ir Wieszpats intwedė wėją deginantį per wisą aną dieną; ir naktį; ir rytui tapus, wėjas deginas pakėlė skerus.
14. Kurie ažužengė ant wisos žemės Egipto; ir apsėdo wisus krasztus Egiptėnu nesuskaityti, kokie pirma ano laiko nebuwo buwė, nei paskum nebus.
15. Ir apidengė wisą žemės wirszų, naikindami wisa. Sugraužta tad yra žolė žemės, ir kas tiktai abuolu buwo ant medžu, kuriu lėdai nebuwo kludė; ir wisiszkai nieko žaluojancko neliko medžuosė, ir žolėsė žemės, wisamė Egiptę.
16. Togidel skubinos Pharao paszaukė Maizieszių ir Aaroną, ir tarė jiemus: Nusidėjau Wieszpati Diewui jusu, ir jumus.
17. Bet nunai atlaiskit mañ nusidėjimą ir szitą kartą, ir melskit Wieszpati Diewui jusu, idant atitolintu nuog manės szitą smertį.
18. Ir iszejęs Maizieszius isz po akiu Pharaono, meldėsi Wieszpati.
19. Kuris papusdino nuog wakarų wėją didžausį, ir pagriebęs skerą intmetė mariosna Raudonosna; nei beliko nei wieno wisuosė krasztuosė Egipto.
20. Ir inkietino Wieszpats szirdį Pharaono, ir nepalaidė sunu Israelaus.
21. Tarė gi Wieszpats Maiziesziui: Isztiesk ranką tawo dangausp: ir bunai tamsybės ant žemės Egipto teip tirsztos, idant, galima butu ažuczupti.
22. Ir isztiesė Maizieszius ranką dangausp; ir tapo tamsybės baisios wisoj žemėj Egipto per tris dienas.
23. Niekas neregėjo brolo sawo, nei nekrutėjo isz wietos kurioj buwo; o kurtiktai gyweno súnūs Israelaus, szwiesa buwo. (Sap. XVII, 2¹; XVIII, 1.)
24. Ir paszaukė Pharao Maizieszių ir Aaroną, ir tarė jiemus: Eikit, apierawokit Wieszpati: awys tiktai jusu ir galwijai pasiliektai², mažutėlai jusu eity³ su jumis.
25. Tarė Maizieszius: Apieras teipogi ir wisodeginius duosi mumus, kurias apierawotumem Wieszpati Diewui musu.
26. Wisos bandos eis su mumis: nepasiliks isz ju kanapėlė, kuriu reikia tarnawimui Wieszpati Diewui musu: labiausiai mumus nežinant, kas turi buti apierawota, pakolei paczon wieton nueisim.
27. Inkietino gi Wieszpats szirdį Pharaono, ir nenorėjo ju palaist.
28. Ir tarė Pharao Maiziesziui: Szalin nuog manės, ir saugokis idant neberegėtu-mai weido mano: kurioję norint dienoję pasirodysi mañ, numirsi.
29. Atsakė Maizieszius: Teip stosis kaip sakei, neberegėsiu weido tawo.

¹ 2 ← 2, 28 ² pasiliektai ← pasilieka ³ eity ← eitie

Pareiszkini mai.

4. *Intvesiu rytoj skera.* Didžia skertu daugybę; pripildys jie ir suderks namus, patašus, walgius Egiptenu, sumindyti smirdes ir azukres ora.
7. *Szita piktinima.* Nelaimę wis einancza didyn, nepalaidzant Israelitu¹. –
8. *Kuriegi yra, ka eis?* Buk sakytu: nera reikalo eiti wisiems; moterys, waikai ir dalis wyru gali pasilykt namę; dalaisiu wienok eiti ir wisiems wyrams.
9. *Nes yra didę szwentę.* Reikia eiti wisiems ir su galwijais, nezinant nei kiek kar-tu, nei kokiuos gywulus reiks apierawoti, kofei to mums Diewas nepasakys; ir niekam isz musu neprideretu nepributi ant tokio szwentimo. Mažieszus cza sako tikra tiesa; reikę buwo apieru priimant Zokona ant kalno Sinai, paszwenczant szetra, kunigus, itt. kaip tai regima isz Exod. XXIV ir XXIX. Daug teipogi daiktu Mažieszius užtylęjo iszmingai.
10. *Teip Wieszpats bunai su jumis.* Kaip asz jus palaisiu. Cza yra keiksmas su api-juoka. – *Kasgi abejoja, jog pikczausiai mislyjat?* Ketinat kelti maisza, arba pabęgti.
11. *Nes ir patys to meldet.* Meluoja cza Pharao, zinodamas jog niekas nedrys jo sugaut arba priesztaraut.
13. *Węja deginanti.* Rytpieti. – *Per wisą aną diena ir nakti.* Idant jo karsztumas pakełtu isz žemės skerus ir ju pripiltu wisą Egiptą.
14. *Nei paskum nebus.* Pasakyta tai dwasioję pranaszystės.
15. *Wisą žemės wirszą.* Žemės dirbamos ir apželusios.
17. *Idant atitolinta nuog manę.* Tegul Diewas atłaidza, daugiaus nebenusidęsiu. – *Szita smerti.* Szita plakima ir blędi.
20. *Ir inkietino Wieszpats szirdi Pharaono.* Neduodamas jam minksztinanczos my-listos, del jo newertybes, nepaklusnybės Diewui ir paniekinimo jo walos.
21. *Tamsybės tirsztos.* Teip sutirsztęs oras, jog tai pajautimams nuomanu. Bai-sumas tu tamsybiu apraszyta Sap. XVII.
23. *Szwiesa buwo.* Ebr: *ukęse ju.* Israelitai turęjo szwiesą ir po sawo kamaras na-muose Egiptenu. –
24. *Ir paszaukę Pharao Mažieszių.* Iszejus trims dienoms, bijodamas dar tirsztes-niu. – *Awys tiktai jusu ir galwijai pasilyktai.* Kaipo ažuostata, idant wisiszkai nepabęgtumet:
26. *Nepaliks isz ju kanapetę.* Nagelę, nei wiena awis, arba galwijas.
29. *Nebergęsiu weido tawo.* Nebeataisiu pas tawę; tu manę jieszkosi, numirus tawo pirmagimiui, ir grumensi mus weikiaus iszeiti (Exod. XII, 31.).

Padėjimas. XI.

Pranaszawimas apie deszimta ir paskutini plakima, ir įsakymas ankszczu ėmimo brangenybiu nuog Egiptenu.

¹ Israelitu ← Izraelitu. – Baugį neregį

1. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Dar wienu plakimū pakibinsiu Pharaoną ir Egiptą, ir potam palais jus, ir iszeiti speis.
2. Sakysi tad wisai žmonijai, idant geistu wyras nuog prietelaus sawo, ir žmona nuog kaiminkos sawo indu sidabriniu, ir auksiniu. (Exod. III, 22; XII, 35.)
3. Duos gi Wieszpats mylistą žmonijai sawo po akim Egiptėnu. Ir buwo Maizieszius wyras didys labai žemėj Egipto po akim tarnu Pharaono, ir wisos žmonijos. (Eccli. XLV, 1.)
4. Ir tarė: Szita sako Wieszpats: Widunaktyj iszeisiu Egiptan:
5. ir numirs wisokis pirmagimys žemėj Egiptėnu, nuog pirmagimio Pharaono, sedinczo ant sosto jo, iki pirmagimiui wergės¹ małanczos, ir wisi pirmagimiai keltuwu.
6. Ir bus szauksmas didys wisoj žemėj Egipto, kokio nei pirma nebuwo, nei potam nebus.
7. O pas wisus sunus Israelaus² nesuursz szuwa nuog žmogaus iki galwijui: idant žinotumet kaip didžu stebuklu skiria Wieszpats Egiptėnus ir Israelų. (Exod. XII, 12, 29.)
8. Ir nužengs wisi szitie tarnai tawo manėsp, ir kloniosis mań, tarydami: Iszeik tu, ir wisa žmonija pawelstoja tau: potam iszeisim.
9. Ir iszejo nuog Pharaono per daug užsirustinęs. Tarė tad Wieszpats Maiziesziui: Nepaklausys jusu Pharao, idant daug ženklų stotusi žemėj Egipto.
10. O Maizieszius ir Aaronas padarė wisus prajėwus, kurie yra paraszyti, po akim Pharaono. Ir inkietino Wieszpats szirdį Pharaono, ir nepalaidė sunu Israelaus isz žemės sawo.

Pareiszkinimai.

1. *Ir tarė Wieszpats.* Maizieszius, isz Diewo inkwėpimo, dar neatsitraukęs nuo Pharaono, dasizinojo ir apsakė szituos žodžus, kaip tai regima isz Exod. X, 29, jog potam nebe pasirodė karalui. Ažusakęs tad Pharaonui smertį wisu pirmagimiū, užsirustinęs iszejo (eil. 9.)
2. *Idant geistu.* Paankszczojant. Prigulėjo Israelitams szitie plėszmai Egiptėnu, ne tiktai pagal zokono karionės, bet ir kaipo³ ažuodarbys teip sunkiu wargu newaloję, ir Diewo teip buwo įsakyta. – *Nuog prietelaus sawo.* Artymo, kaimyno, draugės sawo; nes Egiptėnai draugėję gyweno pamiszę su Israelitais. *Indu sidabriniu ir auksiniu.* Prasimetę reikału ju apieroms.
3. *Duos gi Wieszpats mylistą.* Lenks Egiptėnu szirdis idant noromis jums pabargintu. – *Ir buwo Maizieszius wyras⁴ didys labai.* Delto ir Pharao nedrįso⁵ jo apmausti, begrasant plakimais, ir Egiptėnai teip greitai dawė sawus indus Israelitams.

¹ wergės ← tarnaitės ² Israelaus ← Israelaus nėsuirsz ³ kaipo – įtrp. ⁴ wyras ← wiras
⁵ nedrįso – d tais.

4. *Widunaktyj.* Isz 14. ant 15. dienos mėnesies Nisan. Nes keturioliktoje dienoje Nisan Israelitai szwentė Paschą, ir potam iszejo isz Egipto. Szitie tad žodžai Maiziesziaus¹ sakyta 14. Nisan, rytą, dar neatsitraukus nuo Pharaono. – *Iszeisiu Egiptan.* Ne isz wietos wieton, bet isz wieno weikalo kitan.
5. *Sédinczo ant sosto jo.* Karalaujanczo su juomi, arba karalausinczo po jam. – *Matanczos.* Sunkiausias darbus dirbanczos.
7. *Nesuursz szuwa.* Priežodiszkai pasakyta; bus tyku ir ramu.
8. *Wisi szitie tarnai tawo.* Ir pats Pharao, kaip regima isz Exod. XII, 31.
9. *Iszejo nuog Pharaono perdaug užsirustinęs.* Ant teip ilgo atsisakinėjimo ir užsikietinimo Pharaono. –

Padėjimas XII.

Walgymas awinėlo Welyku, deszimtasys plakimas Smertimi Pirmagimiu, ir iszėjimas Israelitu isz Egipto.

1. Tarė teipogi Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui žemėj Egipto:
2. Mėnuo szitas jumus pradža mėnesiu: pirmuoju bus mėnesysė metu.
3. Byłokit wisamui susirinkimui sunu Israelaus, ir sakykit jiemus: Deszimto² dieno³ szito mėnesies imie kiekvienas awinėlį po szeimynas ir namus sawo.
4. O jei mažesnys yra skaiczus, neg galėtu buti gana awinėlui suwalgyt, priimie kaimyną sawo, atsiekiantį namus jo, pagal skaiczaus dusziu, užtenkanczu suwalgymui awinėlo.
5. Bus gi awinėlys nesusitepęs, patinėlys⁴, metinys: pagal kurio budo imsit ir ožį.
6. Ir laikysit jį iki keturioliktai diena szio mėnesies: ir apierawos jį wisa daugybė sunu Israelaus wakarop.
7. Ir ims isz kraujo jo, ir padės ant abieju pusių duru ir ant⁵ wirszuslenksczu⁶ namu, kuriuose jį walgys.
8. Ir walgys mėsas anoję naktyę keptas ugnimi, ir prėskas duonas su laukinę sałotą.
9. Newalgysit isz jo nieko žalo, nei wirto wandenyjė, bet tiktai keptą ugnimi: galwą su kojomis jo ir widuriais ėsit.
10. Nei nepasiliks nieko isz jo iki rytui: jei kas butu likę⁷, ugnimi sudeginsit.
11. Sziteip gi jį walgysit: Strėnas jusu sujuosit, ir autuwą turėsit ant koju, laikydami lazdas rankosė, ir walgysit skubotai: nes yra Phase (tai yra pareiga) Wieszpaties.
12. Ir pereisiu per žemę Egipto naktyę anoję, ir ažumusziu wisokį pirmagimį žemėj Egipto nuog žmogaus iki galwijui: ir wisuose diewuose Egipto padarysiu sudus, asz Wieszpats.

¹ Maiziesziaus – aus tais. ² Deszimtoj ← Deszimtoje ³ dienoj ← dienoje ⁴ patinėlys ← patinas

⁵ pusių duru ir ant – įtrp. ⁶ wirszuslenksczu ← wirszuslenkszczu ⁷ likę – li tais.

13. Bus gi kraujas jumus ant ženklō triobosę kuriosę busit, ir iszwysiu kraują, ir praeisju jus: nei bus jumysę plākimo žudanczo, mañ muszant žemę Egipto.
14. Łaikysit gi szitą dieną ant paminklo: ir szwęsit ją szwentę Wieszpati gimdy-muosę jusu tarnawimu amžinu.
15. Septynias dienas walgysit prėskienius: pirmoję dienoję nebus rugszties namuosę jusu. Kas tiktai walgytu rugusį, pražus duszia anoji isz Israelaus, nuog pirmosios iki dienaį septintai.
16. Diena pirmoja bus szwenta ir iszkilmi, ir diena sekmoja tuomi patimi szwentimu paszłowinta: nieko darbo nedarysit josę, atskyrus daiktus, prigulinczus walgymui.
17. Ir ažułaikysit prėskienius: nes toję paczoję dienoję iszwesiu karia jusu isz žemės Egipto, ir sergėsit dieną szitą gimdymuosna jusu budū amžinu.
18. Pirmamę mėnesyje, keturioliktoję dienoję mėnesies wakarop walgysit¹ prėskienius iki dienaį dwideszimti pirmai to paties menesies wakarop.
19. Septynias dienas rugsztis nerasis namuosę jusu: kas walgytu rugusį, prapuls duszia jo isz pulko Israelaus, teip isz atajunu kaip isz gywentuju žemės.
20. Nieko newalgysit ruginto: wisuosę gywenimuosę jusu walgysit prėskienius.
21. Paszaukė gi Maížieszius wisus wyresniuosius sunu Israelaus, ir tarė jiemus: Eikit imdami gywastį² po jusu szejmynas, ir apierawokit Phase.
22. Ir saujelę hisopo pamirkykit kraują, esanczamę ant slensksczo, ir apszlakstykit isz jo wirszuslenkstį ir abidwi pusi duru: niekas isz jusu neiszeity³ isz angos namu sawo iki rytui. (Hebr. XI. 28.)
23. Nes pereis Wieszpats ažumuszdamas Egiptėnus: ir iszwydęs kraują wirszuslenkstyję ir ant abiejų pusių duru, pražengs⁴ angą namu, ir nedałais ažumuszejui inteit namuosna jusu ir pažeist.
24. Sergėk žodį szitą zokoniszka tau ir sunumus tawo ant amžiu.
25. Ir intėję žemėn, kurią Wieszpats duos jumus, kaip pažadėjo, ažułaikysit ceremonijas szitas.
26. Ir kai sakys jumus súnūs jusu: Kas tai yra szitoji Diewogarba?
27. Sakysit jiemus: Yra apiera pareigos Diewo, perejusio wirszumi namu sunu Israelaus Egiptę ažumuszant Egiptėnus, ir waduoiant namus musu. Ir pasilenkusi žmonija pasikloniojo.
28. Ir iszeję sunus Israelaus padarė, kaip buwo prisakęs Wieszpats Maížiesziui ir Aaronui.
29. Stojosi gi widunaktyj, ažumusžė Wieszpats wisokį pirmagimį žemėj Egipto, nuog pirmagimio Pharaono, sėdėjusio ant jo sosto, iki pirmagimiui sugautos, buwusios kalinėj, ir wisokį pirmagimį galwiju.
30. Ir atsikėlė Pharao naktyj, ir wisi tarnai jo, ir wisas Egiptas; nes nebuwo namu, kuriuosę nebutu gulėjęs numirėlys. (Exod. XI, 5.)

¹ walgysit ← walgisit ² gywastį – tais. ³ neiszeity ← neiszeitie ⁴ pražengs ← pražengs pro

31. Ir paszaukęs Pharao Maizieszių ir Aaromą naktyj, tarė: Kelkites ir iszeikit nuog žmonijos mano, jus ir sunus Israelaus: eikit, apierawokit Wieszpati, kaip sakot.
32. Awis jusu ir galwijus imkites, kaip buwot geidę, ir iszeidami laiminkit mań.
33. Warė Egiptėnai labai žmoniją isz žemės iszeit, tarydami: Wisi numirsim.
34. Ėmė tad žmonija intmaiszytą taszlą, pirma neg intraugta buwo¹, ir intriszdama wirszutiniuosna rubuosna, padėjo sau ant peczu.
35. Ir padarė súnūs Israelaus, kaip buwo Maizieszius įsakęs; ir meldė nuog Egiptėnu indu sidabrinu ir auksiniu ir rubu kądaugiausiai.
36. Wieszpats gi dawė mylistą žmonijai po akim Egiptėnu, idant paankszczotu jiemus, ir nuplėszė Egiptėnus² (Exod. XI, 1.)
37. Ir iszejo súnūs Israelaus isz Ramesse ing Sokoth, kone szeszi szimtai tukstanczu pėstiniku wyrų, be mažutėlu.
38. Bet ir wisotimė be skaiczaus žengė su jais, awiu ir galwiju ir wisokiu gywulu labai daug.
39. Ir iszkepė taszlą, kurią senai isz Egipto intmaiszytą buwo iszsineszė, ir padarė papelenes duonas prėskas; nes negalėjo buti intraugtos, Egiptėnams warant iszeiti, ir neduostant³ nei kiek paľukėti: ir nebuwo galima neikiek walgio pritaisyti.
40. Gywenimas gi sunu Israelaus, kuriamę iszbuwo Egiptę, buwo keturiu szimtu triju deszimtu metu.
41. Kuriemus iszsipildžus, toj⁴ paczój dienoj iszejo wisa karia Wieszpates isz žemės Egipto.
42. Naktis szitoji yra ažuľaikytina Wieszpates, kai iszwedė juos isz žemės Egipto; ją ažuľaikyti turi wisi sunus Israelaus gimdymuose sawo.
43. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui: Szitoji yra diewagarba Phase. Wisokis swetimas newalgys isz jo.
44. Wisokis gi wergas pirktinys bus apipiaustytas, ir teip walgys.
45. Atajunas ir samdynikas newalgys isz jo.
46. Wienuosę namuosę bus suwalgytas⁵, ir neisznescit isz mėsų jo oran, nei kauľo jo nesuľaužysit. (Num. IX. 12; Ioan. XIX, 36.)
47. Wisas susirinkimas sunu Israelaus darys tai.
48. O jei kas isz atajunu norėtu pereit jusu ukėn, ir daryt Phase Wieszpates, apsipiaustie pirma wisi jo wyriszkiei, ir tadą gerai ažuľaikys: ir bus kaip gywentojas žemės: jeigu kas nebutu apipiaustytas, newalgys isz jo.
49. Tas patsai bus zokonas gywentojui ir atajunui, wieszinczamai pas jus.
50. Ir padarė wisi sunus Israelaus kaip buwo prisakęs Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui.
51. Ir toj paczój dienoj iszwedė Wieszpats sunus Israelaus isz žemės Egipto aibėmis ju.

¹ pirma neg intraugta buwo ← dar nepasikėľusią ² Egiptėnus ← Egiptą ³ neduostant ← neduos

⁴ toj ← toje ⁵ suwalgytas ← suwalgyta

Pareiszkinimai.

1. *Tarė teipogi Wieszpats.* Žodžus, Dievo sakytus, Mažieszius apreiszkė žmoniems pirma ažumuszimo pirmagimiu, aprasžęs kas dėjosi plakant Egiptą blėdimis, apsako iszejimą Israelitu iš Egipto, ir iszeinant, ceremoniją walgymo Paschos, arba awinėlo Welyku, ženklinanco ir skelbianczo tą iszejimą ir iszwadawimą.
2. *Mėnuo szitas jumus pradža.* Israelitams nauji metai budawo rudenyje, Rugsejyje. Iszeinant iš Egipto, Dievas liepė metus pradėti pawasaryje, nuo dienos ju iszwedimo iš Egipto, keturioliktos mėnesies Nisan, sutinkanco su musu mėnesimi Kowu. Tokį skaiczų metu žydai užlaikydawo daiktuosę zokono ir Bažnyczos.
3. *Byłokit.* Jus wyresnieji. – *Deszimtoj dienoj szito mėnesies.* Ažu keturiu dienu pirma apierawojimo awinėlo. – *Kiekwienas.* Ukinikas, tėwas szeimynos. – *Po szeimynos ir namus sawo.* Gaļėjo buti wienuosę namuosę ben kelatas szeimynu, ir kiekwiena, turėdama gan asabu, gaļėjo walgyti sawą awinėli. –
4. *O jei mažesnys yra skaiczus.* Wyrų turėjo buti, kaip sako Ioseph Flav., ne mažiaus deszimties, ne daugiaus dwieju deszimtu, neskaitant moterų ir waiku.
5. *Nesusitepęs.* T. y. be klauties, ne raiszas, ne akłas, ne ligotas itt. (Lev. XXII, 22.). – *Patinėlys.* Delto kad gražesnys ažu pateļę, Diewui gi apierawoti reikia daiktus geruosius; arba ir delto, jog ženklino Kristų. – *Metinys.* T. y. ne wyresnys; jaunesnys gaļėjo buti, ne mažiaus septynių dienu nuo gimimo. (Levit. XXII, 27.). – *Pagal kurio budo.* Tai pat užlaikysit apierawodami ir oželį awinėlo wietoje. – *Imsit ir ožį.* Pristigus awinėlo; nes neprisakyta apierawoti abudu.
6. *Wisa daugybė.* Kiekwienas szeimynos tėwas wardan wisos sawo szeimynos. – *Wakarop.* Ebr. *terp dwieju waku;* Chald. *terp dwieju saulu.* Pirmasys wakarą, saulei esant žemai; antrasys, saulei sėdant. Metas dwejato adynu priesz saulės sėdimą. Tasai gi wakarą budawo dienai keturioliktai pasibaigiant, penkioliktai prasidedant. Ažumuszimas prigulėjo keturioliktai, suwalgymas penkioliktai dienai. Del to kad wakarą skaitydawosi pradžą ir pabaigą dienos. Todel ir apie W. Kristų sakoma, jog walgęs awinėli, tai keturioliktoje, tai penkioliktoje dienoje.
7. *Ims iš kraujo jo.* Žymė Aniołui¹ ažumuszėjui, idant tą kraują iszwydęs aplenkту namus Israelitu, ir neažumusztu ju pirmagimiu. (eil. 23.). *Namu, kuriuosę ji walgys.* Wirszuslenkschai tu namu buwo apszlakstyti kraujų awinėlo, kuriuosę walgė awinėli; jei iš kitu namu kas atajo walgytu awinėlo, turėjo ten ir nakwoti, nes pagrižęs namuosna neapszakstytuosna, gaļėjo buti ažumusztas nuo Anioło. –
8. *Su taukinę satotą.* Ebr: *su kartimais.* t. y. su betkokiomis karczomis daržowėmis ir žolėmis.

¹ Aniołui ← aniołui

9. *Zalo*. Nesuwisu iszkepusio. – *Bet tiktai kepto ugnimi*. Delto kad weikiaus galima iszkepti neg iszwirti; o Israelitams reikė buwo skubyties. Bet tikroja tam buwo priežastis paslapytjė, nes Kristus, awinėlys Diewo, buwo apierawotas, budamas iszkepęs ugnimi meiles. – *Galwą su kojomis jo*. Iszwardyja tai Diewas delto, kad galwa, widuriai ir kojos, kaipo kaulotos ir krimslėtos, neesti kepamos.
10. *Iki rytui*. Delto kad labai anksti ir skubotai reiks iszeiti, suwalgykit wisa, o jei kas liktu, sudeginkit; idant neliktu nieko walgomo, idant pagonai nesudergtu. –
11. *Strėnas jusu sujuosit* itt. Wisa tai isakytą del paskubio tolimon ir wargion kelonėn. – *Nes yra Phase*. Pereiga. Delto kad Aniołas ažumuszdamas pirmagimius Egiptėnu kiekwienuosę namuosę, turėjo pro namus Israelitu praeiti, kaipo apszlakstytus kraujū awinėlo.
12. *Ir wisuosę diewuosę Egipto padarysiu sudus*. 70: *padarysiu atkerszimus*, trupindamas bałwonus diewaiczu Egipto.
- 13.¹ *Bus gi kraujas jumus ant ženklų*. Idant Aniołas jį iszwydęs nedarytu jums smerties. Per szitą ceremoniją Israelitai reiszė sawo nors ne pilnai iszsikėtojusį tikėjimą, jog per kraują Mesijosziaus iszliknsuo amžinos smerties.
14. *Ant paminklo*. Szitos teip didžos geradėjystės. – *Gimdymuosę jusu*. Prowaikiu eilose. – *Tarnawimu*. Ebr. *įstatymu*. – *Amžinu*. Pakolei bus zokonas.
15. *Pražus*. Numirs. Smertimi bus pakorotas. (Num. XIX.)
17. *Prėskienius*. Duoną nerugintą ant paminklo iszsiwadawimo nuo kartybiu dwasios.
19. *Teip isz atajunu*. Atajunais cza wadinosi naujai apipiaustyti. –
22. *Saujetę Hisopo*. Arba bałandu, arba kitu žolu del szlakstymo. – *Ant slenksczo*. Isz ebraiszko galima cza perguldyti: *indę*.
23. *Ažumuszėjui*. Wieni sako, buwęs tai gerasys, kiti gi, piktasys Aniołas.
26. *Súnūs² jusu*. Gimdytojai wesdawo bažnyczon sunus dwyliktuosę amžiaus metuosę. kaip regima isz Luc. II, 42; ir jau nuo to meto budawo priłaiesti walgytu awinėlo Welyku ir kitu apieru.
29. *Nuog pirmagimio Pharaono*. Pirmagimiais wadinosi gimę pirma wisu, ar isz tėwo, arba isz motynos, teip sunus, kaip ir dukterys. Teip gi ir tėwas szeimynos, jei buwo pirmagimiu, buwo ažumusztas, ir su juomi jo sunus arba duktė, jei juos turėjo. Teipgi wienuosę namuosę galėjo rasties ben po du arba ir daugiaus ažumusztu nuo Anioło. Pharao, iszlikęs nuo tos smerties, arba nebuwo pirmagimiu, arba buwo Diewo užlaikytas, idant regėtu szitą blėdį.
30. *Ir atsikėlė Pharao*. Isz ebr: iszpuola, jog pats Pharao atajo Maížiesziausp, arba nors siuntė pas jį pasiuntinį.
32. *Laiminkit mań*. Chald. *Melskites ažu manę*.
33. *Warė Egiptėnai*. Nusigandę szitos nelaimės.
34. *Wirszutiniuosna rubuosna*. Drobinan, arba prastyren.

¹ 13. ← 13. Kraujas ² Súnūs – pirmoji s tais.

36. *Dawè mylistą*. Nulenkè szirdį Egiptėnu, jog patys norėdami paankszczojo Israelitams. – *Nuplėsžė Egiptėnus*. Plėszimas buvo teišus, Diewo įsakytas, Israelitai nemelawo melsdami pabarginimo ir neketindami grąžinti; nes tuodu daiktu gali terp sawęs sutikti, jei kas praszo paankszczojimo ir ketina ataduoti, jei iszpuło po teisybei ataduot, jei netaps teisingai jo turtu. –
37. *Isz Ramesse*. Israelitai, eidami isz Egipto Chananejon turėjo 42. poilsiu, arba pagywenimu szėtrosę ir taworijosę. Pirmas poilsys buvo miestę Ramesse, nes tenai susirinko iszejdami Israelitai isz wiso Egipto. – *Ing Sokoth*. Antras poilsys buvo miestę Sokoth buwusiamę terp Egipto ir mariu Raudonuju. Wieta toji praminta Sokoth, t. y. Szėtros, delto kad ten Israelitai pirmuokart pasistatė szėtras iszeję isz Egipto. – *Kone szeszi szimtai tukstanczu pėstiniku*. Nepaskaityta cza nepabaigusiu 20. metu amžiaus, seniu, moteru ir waiku, ir daugalo Egiptėnu, prisiglaudusiu ing Israelitus (eil. 38.); teip jog wisas skaiczus buvo apie trejetą milijonu. Nesidywys, jog per 215. metu waikai Iokubo teip labai pasidaugino. Kas skaitė Aristotelo (l. 7. de hist. animal. c. 4.) apie weislumą¹ Egiptėnku. Iszejo Israelitai isz Egipto apie 2513. metus nuo sutwėrimo, pirma Kristaus 1491.
39. *Senai... intmaiszytą*; nebewakarykszcza, o nebuwo dar ažuraugta. – *Walgio*: mėsos, žuwės itt.
40. *Keturiu szimtu triju deszimtu metu*. Nuo paszaukimo Abraomo isz Mesopotamijos ir pažadėjimo žemės Chanaan iki iszejimui Israelitu isz Egipto.
42. *Naktis szitoji buwo ažutaikytina Wieszpaties*. Ebr: *naktis sargybos*. t. y. kurią wisiems reikia sergėt, užlaikyti ir szwėsti.
43. *Ir bytojo Wieszpatys*. Weikiai po iszejimui isz Egipto. – *Wisokis swetimas*. Ne isz Israelitu. – *Newalgys isz jos*. Jei neapsipiaustys ir nepereis jusu draugėn.
44. *Wergas pirktinys bus apipiaustytas*. Be to ir be užlaikymo kitu ceremoniju ažugynė Diewas pirkti newalnikus.
45. *Atajunas*. Swetimas, ne isz jusu gimines, terp jusu gywendamas. – *Samdynikas*, arba pradienikas galėjo pasilikti neapipiaustytais, bet be to negalėdawo walgyti Paschos.
46. *Neisznieszit isz mėsų jo oran*. Negalėdawo tad dalies awinėlo siųsti kam ing kitus namus. – *Nei kaułu jo nesułaūžysit*. Ažuginta buwo laužyt kaulus awinėlo, ir ant Kristaus tai iszsipildė. (Ioan. XIX, 36.)
47. *Darys tai*. Apierawos.
48. *Norėtu pereit jusu ukėn*. Priimti jusu religiją.

Padėjimas XIII.

Paszwentimas Diewui pirmagimiu, szwentimas szwentės Paschos, ir kelonė wedama stułpo debesies.

¹ weislumą – m tais.

1. Ir byľojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
2. Paszwęsk mań kiekwieną¹ pirmagimį, atweriantį yszczą sunuose Israelaus, teip isz žmoniu, kaip isz galwiju: nes wisa yra mano. (Exod. XXXIV, 19; Lev. XXVII, 26; Num. VIII, 16; Luc. II, 23.)
3. Ir tarė Maizieszius žmonijai: Atsiminkit szią dieną, kurioję iszejot isz Egipto ir isz namu wergijos, jog stiprą ranką iszwedė jus Wieszpats isz wietos szitos: idant newalgytumet rugintos duonos.
4. Szendiena iszeinat mėnesyje nauju jawu.
5. Intwedus tawę Wieszpati žemėn Chananejo ir Hethejo ir Amorrhejo ir He-wejo ir Jebusejo, kurią prisiegė tėwamus tawo duosis tau, žemę tekanczą pienu ir medumi, szwęsīt szitą budą ceremoniju sziamę mėnesyje.
6. Septynias dienas walgysi prėskienius: ir dienoj sekmoj bus szwentė Wieszpates.
7. Prėskienius walgysit septyniomis dienomis: nepasirodys pas tawę nieko ruginto, nei wisuose krasztuose tawo.
8. Ir apsakysi sunui tawo dienoj anoj, tarydamas: Tai yra ką padarė mań Wieszpats, iszeinant mań isz Egipto.
9. Ir bus kaip ženklas rankoj tawo, ir kaip paminklas priesz akis tawo: ir idant zokonas Wieszpates wisados butu burnoj tawo, nes ranką stiprą iszwedė tawę Wieszpats isz Egipto.
10. Sergėsi szitokį garbimą paskirtamę metę nuog dienu iki dienomus.
11. Ir intwedus tawę Wieszpati žemėn Chananejo, kaip prisiegė tau ir tėwamus tawo, ir dawus ją tau,
12. atskirsi wisa, kas atadaro yszczą Wieszpati, ir kas yra pirmutiniu galwijuose tawo: ką tiktai turėsi wyriskos lyties, paszwęsi Wieszpati. (Exod. XXII, 29; Ezech. XLIV, 30.)
13. Pirmagimį asiľo atmainysi awimi: o jei neatpirksi, ažumuszi. Kiekwieną gi pirmagimį žmogaus isz sunu tawo, mokestimi atpirksi.
14. Ir paklausus tawę sunui tawo rytoj, taranczamai²: Kas yra tai? atsakysi jamui: Ranką stiprą iszwedė mus Wieszpats isz žemės Egipto, isz namu newalos.
15. Nes ažukietintam esant Pharaonui, ir nenorint mus paľaisti, ažumuszė Wieszpats wisokį pirmagimį žemėj Egipto nuog pirmagimio žmogaus iki pirmagimiui keľtuwu: todel apierawoju Wieszpati wisa kas ataweria yszczą wyriskos lyties ir wisus pirmagimius sunu mano ataperku.
16. Bus tad kaip ženklas rankoj tawo, ir kaip kas pakabinta, del atminimo, terp akiu tawo: delto kad ranką stiprą iszwedė mus Wieszpats isz Egipto.
17. Tai iszlaidus Pharaonui žmoniją, newedė ju Diewas kelū žemės Philistiim, artimuoju; manydamas, kad kartais nesigailėtu jai, jei regėtu kľant priesz sawę kariones, ir nepagrįztu Egiptan.

¹ kiekwieną ← wisokį ² taranczamai – an tais.

18. Bet wedžiojo aplinkom kelù pustynės, esanczu pamarėj Raudonuju mariu; ir szarwuoti žengė sunus Israelaus isz žemės Egipto.
19. Pasiēmė teipogi Maižieszius kaušus Iosepho su sawimi; delto kad buwo prisiegdinęs sūnus Israelaus, tarydamas: Aplankys jus Dievas, iszsineszkit kaušus mano isz cza su jumis. (Gen. L. 24.)
20. Ir iszeję isz Sokoth pasistatė taworijas Ethamę paskuczausiuosę krasztuosę pustynės.
21. Wieszpats gi ejo pirma ju rodytu kelo dieną stulpę debesies, naktį stulpę ugnies; idant butu wadas kelonės abiejuosę¹ metuosę. (Num. XIV, 14; Deut. I, 33; Neh. IX, 19.)
22. Niekados neatsitraukė stūpas debesies per dieną, nei stūpas ugnies per naktį, po akim žmonijos.

Pareiszkinimai.

2. *Paszwėsk manį kiekwieną pirmagimį.* Dievas užlaikė nuo smerties pirmagimius Israelaus; po teisiai tad liepia paszwęsti jam pirmagimius, t. y. atskirti nuo kitu ir apierawoti bažnyczai ant tarnawimo Diewui. – *Atweriantį yszczą.* Pirmąjį isz motynos gimusį. Cza pritinka žodžai Luc. II, 23: *Kiekwienas wyriskys, atweriys yszczą, szwentù wadinsis Wieszpati.* Szisai zokonas nesiekdawo waiku moteriszkos lyties, nei wyriskiu gemanczu isz naszlės, jau gimdžusios pirmiaus. Wienok kas turėdawo ben kelatą moteru, turėdawo pirmagimį isz kiekwienos paszwęsti Wieszpati. – *Yra mano.* Netiktai mano sutwėrimas, bet ir delto kad jusu pirmagimius užlaikiau, nuo ažumuszimo wisu Egiptėnu.
4. *Menesyje² nauju jawu.* Wadinamamę Nisan, musu Kowas ir pradža Karwelo.
5. *Intwedus tawę.* Regima isz to, jog zokonas prėskieniu welykiniu ir paszwentimo pirmagimiu nemazgė Israelitu per 40. metu klaidojimo pustynėje.
9. *Kaip ženklas rankoj tawo.* Zydei del szito įsakymo dekalogą parasę ant odelu pririszdawo sau int rankas, kaktą, skwarnus, arba adwerijas; ir szitas ju raiszeles peikia Kristus W. Matt. XXIII, 5.
10. *Nuog dienu iki dienomus.* T. y. Kas metai.
11. *Chananejo.* Su wisomis giminėmis, gywananczoms pažadėtoję žemėje; nes ju wisu tėwas buwo Chanaan.
12. *Galwijuosę tawo.* Duodanczuosę³ peną: awysę, ožkosę, jauczuosę.
13. *Atmainysi awimi.* t. y. awinėlu arba oželu. – *Jei natpirksi, ažumuszi.* bet jo neapierawosi. – *Pirmagimį žmogaus... mokestimi atpirksi.* Idant tasai atpirkimas primintu tau iszgėlbėjimą pirmagimiu nuo kaławijo Anioło: ir delto kad Wieszpats apsirinko bažnyczai tarnauti wienus Lewitus. –
14. *Rytoj.* Businczamę laikę. Matth. VI, 34.

¹ abiejuosę ← abejuosę ² Menesyje – padėjim. Mėnesyje ³ Duodanczuosę ← Dudanczuosę

15. *Iki pirmagimiui keltuwu.* Egiptę buvo ažumushti pirmagimiai arklu, asiū, kupranugariu; wienok szitu gywulu Diewas nereikaūauja pirmagimiu.
16. *Kaip kas pakabinta.* Zydai tai sau iszguldę kuniszkai; ženklina gi, pagal Szw. Ieronimo Prisakymai Diewo tegul bus rankoję tawo¹, t. y. iszpildyti darbais; terp akiu tawo, idant juos matytumai diena ir naktį. –
17. *Kelū žemės Philisthiim.* Klas isz Egipto Chananejon² eina per žemę Philisthiim apie deszimtį dienu ilgumo. – *Jei regētu kįlant priesz sawę kariones*³. Ir kitu kelu eidami turėjo kariauti su Amalecitis; bet buvo tai wiena tiktai kowa ir po keturioms deszimtims dienu iszejus isz Egipto. Einant gi per žemę Pilistinu, butu reikę nuolat kariauti su nariais Pilistinais.
18. *Szarwuoti.* Didumenė jau Egiptę buvo turėjusi szarwus ir ginklus; kiti iszeidami nusipirko arba gawo nuo Egiptėnu. Jog ginklus turėta, regima tai isz karionės su Amalecitis.
19. *Kautus Iosepho.* Nuomanu, jog ir kautus Juozapo brolu iszsineszė kartū, kaip tai regima isz Act. VII, 16. –
20. *Ethamę.* Etham buvo pustynėj kañotoj, netoli nuo Raudonuju mariu.
21. *Stulpę debesies.* Debesis netiktai jiems wedė kela, bet ir dawė pawenę nuo saulės karsztumo. (Num. X. 34.); naktį, ugnimi pawirtęs, idant labiaus butu regimas. –

Padėjimas XIV.

Stebuklingas perejimas Israelitu per marias Raudonosias; paskendimas karios Pharaono.

1. Bylojo gi Wieszpats Maiziesziui tarydamas:
2. Sakyk sunumus Israelaus: Atsigrižę tegul stato taworijas ties⁴ Phihahiroth, esantį terp Magdalo ir mariu priesz Beelsephon: po akim jo taworijas padėsit pamarėj.
3. Ir tarys Pharao ant sunu Israelaus: Suspausti yra žemėj, ažudarė juos pustynė.
4. Ir inkietinsiu szirdį jo, ir wys jus: ir busiu pagarbintas Pharaone, ir wisoj karioj jo, ir žinos Egiptėnai, jog asz esmi Wieszpats. Ir padarė sziteip.
5. Ir duota žinia karalui Egiptėnu, jog pabėgo žmonija; ir atsimainė szirdis Pharaono ir tarnu jo ant žmonijos, ir sakė: Ko norėjom padaryt atlaisdami Israelų, idant newergautu mumus.
6. Pakinkė tad wežimą, ir wisą žmoniją sawo pasijėmė su sawimi.
7. Ir ėmė szeszis szimtus wežimu rinktiniiu, ir kiek tiktai wežimu buvo Egiptę, ir karwedžus wisos karios.
8. Ir inkietino Wieszpats szirdį Pharaono karalaus Egipto, ir wijosi paskui sunus Israelaus; bet⁵ sunus buvo iszeję rankoj augsztoj.

¹ tawo – t tais. ² Chananejon ← Chaejon ³ kariones – ion tais. ⁴ ties ← priesz ⁵ bet – t tais.

9. Ir wydames Egiptėnai pėdomis pirma einanczu, atrado juos taworijosę pamarėj; wisi raitinikai ir wežimai Pharaono, ir wisa karia buwo Phihahirothę priesz Beelsephon. (Ios. XXIV, 6; 1. Mach. IV, 9.)
10. Ir prisiartinus Pharaonui, pakėlę akis sunūs Israelaus iszwydo Egiptėnus ažupakalyj sawo; ir bijojosi labai, ir szaukėsi Wieszpatisp,
11. ir sakė Maiziesziui: Gal nebuwo kapu Egiptę, delto paėmei mus, idant mirtumem pustynėj? kogi tai norėjai padaryt, iszwesdamas mus isz Egipto?
12. Bau ne szitoji yra byla, kurią kalbėjom tau Egiptę, tarydami: Atstok nuog¹ musu, idant tarnautumem Egiptėnamus? nes daug geriaus buwo tarnaut jiemus, neg mirt pustynėj.
13. Ir tarė Maizieszius žmonijai: Nebijokites, stowėkit ir regėkit didžus daiktus Wieszpatis kuriuos padarys szendiena: nes Egiptėnu, kuriuos nunai regit, daugiaus neberegėsit net ant amžiu.
14. Wieszpats kausis ažu jus, ir jus tylėsit.
15. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Ko szaukies manėsp? Sakyk sunumus Israelaus idant eitu.
16. Tu gi pakelk lazda tawo, ir isztiesk ranką tawo ant mariu ir perskirk jas, idant eitu súnūs Israelaus widuriu mariu per saūsumą.
17. O asz inkietinsiu szirdį Egiptėnu, idant wytusi paskui jus: ir busiu pagarbintas Pharaonę, ir wisoj karioj jo, ir wežimuosę ir raitinikuosę jo.
18. Ir žinos Egiptėnai, jog asz esmi Wieszpats, pagarbintamui mañ esant Pharaonę, ir wežimuosę ir raitinikuosę jo.
- 19². Ir pasikėlęs Aniołas Diawo, ejęs pirma taworiju Israelaus, nuejo ažu ju; ir su juomi kartū stułpas debesies, priesz akį palikęs, ažupakalin
20. stojo, terp taworiju Egiptėnu ir taworiju Israelaus; ir buwo debesis tamsus, ir apszwieczas naktį, teip jog negalėjo wisą nakties metą wieni kitump prieti.
21. Ir isztiesus Maiziesziui ranką ant mariu, nustumė jas Wieszpats, puczant smagiamui³ wėjui ir deginant per wisą naktį, ir pawertė saūsumą; ir persiskyrė wanduo.
22. Ir intejo súnūs Israelaus per widurį sausumos mariu; nes buwo wanduo kaip muras po deszinei ju ir kairei. (Ps. XVII, 13; CXIII, 3; Hebr. XI, 29.)
23. Ir wydames Egiptėnai intejo paskui juos, ir wisa raitis Pharaono, wežimai jo ir raitinikai per widurį mariu.
24. Ir jau buwo atajusi sargyba⁴ rytmetinė, ir sztai pawyzdėjęs Wieszpats ant taworiju Egiptėnu per stułpą ugnies ir debesies, ažumusze karia ju;
25. ir nuwartė ratus wežimu, ir smego giłumon. Tarė tad Egiptėnai: Bėgkim nuog Israelaus: nes Wieszpats kaujasi ažu juos priesz mus.
26. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Isztiesk ranką tawo ant mariu, ir atwirstai wandenys Egiptėnump ant wežimu ir raitiniku ju.

¹ nuog ← nuo ² 19 ~ 9 tais. ³ smagiamui ← smgiamui ⁴ sargyba ~ s tais.

27. Ir isztiesus Maiziesziui ranką prieš marias, pagrižo bebrėksztant pirmyszczon wieton, ir bėganczus Egiptėnus pasitiko wandenys, ir intwyniojo juos Wieszpats widun wilniu.
28. Ir pagrižo wandenys, ir apitwėnė wežimus ir raitinikus wisos karios Pharaono, kurie wydami buwo inteję mariosna; nei wienas tieg neiszliko isz ju.
29. Súnūs gi Israelaus dulino per widurį sausumos mariu, ir wandenys jiemus buwo kaip ažu murą isz deszinės ir kairės szalies.
30. Ir iszwadawo Wieszpats dienoj anoj Israelų isz rankos Egiptėnu.
31. Ir regėjo Egiptėnus numirusius ant kraszto mariu, ir ranką didę, kurią buwo ławinės Wieszpats prieš juos; ir bijojosi žmonija Wieszpaties, ir intikėjo Wieszpati, ir Maiziesziui tarnui jo.

Pareiszkinimai.

2. *Ties Phihahiroth.* Buwo tai jau ketwirtas poilsys Israelitu. Wieta toji buwo terp skardžuotu kaľnu ir Raudonuju mariu. – *Magdalo.* Ebraiskai¹ ženklina boksztą. Galėjo tai buti pilis ant kaľno. – *Beelsephon.* ebr. ženklina: Ponas sargybos. Musėjo tai buti auksztą wieta.
3. *Suspausti yra.* Terp anu nepereinamu kaľnu, delto ir dwasioję nusiminę.
4. *Busiu pagarbintas Pharaonę.* Gramsdindamas jo karią mariosna; nes tadą reikszis mano galybė ir teisybė. – *Zinos Egiptėnai.* Pamokyti nelaimės, ant gało supras.
5. *Ir atsimainė szirdis.* Noras.
7. *Szeszis szimtus wežimu.* Egiptėnai kariaudawo wežimais dalgėtais, žeidžančiais žmones ir arklus; kareiviai isz ju užtikdawo ant neprietelu. –
10. *Bijojosi łabai.* Nebudami pripratę in szarwus ir ginklus, tiktai in arklą ir galwijos. – *Szaukėsi Wieszpatiesp.* Mėlsdamies ir skųsdamies.
13. *Nebijokites.* Tykiai ir gerų atsako, wyras ramiausis. – *Didžus daiktus.* Ebr: iszganymą.
14. *Ir jus tylėsit.* Jus tykiai ir džaugdames regėsit kaip Diewas kausis ažu jus.
15. *Ko szaukies manėsp?* Szaukimas Diewui in ausis yra tai karsztas szirdies troszkimas jam parodytas. Nebara Diewas Maiziesziaus tiktai parodža ateinąs geľbėtu stebuklingai. –
16. *Widuriu mariu.* Per paczą giľumą ir pľatumą.
17. *Idant wytusi paskui jus.* Duosiu jiems drąsmę eiti paskui jus giľumon.
19. *Aniolas Diewo.* Pasislėpęs stulpę debesies.
20. *Tamsus ir apszwiecząs.* Aniolas debesyję atsistojęs ažupakalyj paskutiniu eilu karios, szwiesumą debesies grįžo Israelitump, o tāmsumą Egiptėnump.
21. *Puczant smagiamui wėjui ir deginant.* (Exod. X, 13.) Wandenis perskyrė Aniolas, wėjas gi mariu dumblynės pradżowino. Kelas turėjo buti łabai pľatus, kad

¹ Ebraiskai ← ebraiskai

wienanakt perejo trys milijonai swieto. – *Per wisą naktį*. Kolei Israelitai neinejo mariosna. – *Persiskyrė wanduo*. Zydai atsiszaukdami Ps. CXXXV, 13. „kuris persiskyrė marias Raudonosias skyrimais“, tariasi tiek buwę per marias kelo, kiek gentiju Israelaus, bet to nenuomanu, skyrimais psalmas wadina du szonu kelo per marias.

22. *Sausumōs¹ mariu*. Tiek jos buwo, kiek reikė patogiai pereigai. Płatumas mariu toję wietoję sako buwęs trejato mylu walakiszku. –
24. *Sargyba rytmetinė*. Ebrejai ir Rymionys skirstydawo naktį in keturias lygias dalis, po tris adynas. Kareiwiiai keturis kartus atmainydawo sargus, nuo to ir tos dalys praminta sargybomis. Sargyba rytmetinė budawo paskutinė, ketwirtinga. – *Pawyzdėješ Wieszpaszt²*. Aniołas jį weikslinas, buwęs stulpę ugnies. – *Azumuszė kariaq*. Karios dalį. Synekdocha. Kita dalis iszsigandusi pabėgo ir paskindo.
25. *Smego giłumon*. Wežimai pakelti ant ratu, nuwarczus ratus pagrimzdo su wisais daiktais ir žmonėmis giłumon mariu.
31. *Ranką didę*. Baisų pakłupdymą Egiptėnu, isznaikintu Wieszpacies galybę ir deszinę didę. – *Intikėjo Wieszpaci ir Maiziesziui*. Tikėjo ing Diewą; ir tikėjo Maiziesziui, reisz kianczam Diewo žodį. –

Padėjimas XV.

Dėkawonės giesmė Maiziesziaus ir kelawimas Israelitu ing Mara³, ir ing Elim.

1. Tuometu giedoją Maizieszius ir sūnūs Israelaus szitą giesmę Wieszpaci, ir tarė: Giedokim Wieszpaci: nes garbingai yra padidintas, žirgą ir žergėją numetė mariosna. (Sap. X, 20.)
2. Stiprybė mano ir garbė mano Wieszpats, ir stojosi mań ant iszganymo: Szitas Diewas mano, ir garbinsiu jį: Diewas tėwo mano, ir auksztinsiu jį. (Ps. CXVII, 14; Isai. XII, 2.)
3. Wieszpats kaip wyras kariaunikas, wisagalis wardas jo.
4. Wežimus Pharaono ir karia jo intmetė mariosna: iszrinktieji kunigaikszczai jo nuskandinti yra Raudonosė mariose.
5. Prapultys apidengė juos; nugrimsdą giłumon kaip akmuo.
6. Deszinė tawo, Wieszpacie pasididino galybėj: deszinė tawo, Wieszpacie, ażugawo neprietelų.
7. Ir daugybėj garbės tawo nubłoszkei prieszinikus tawo: palaidei rustybę tawo, kuri prarijo juos kaip szupulį⁴.
8. Ir dwasioj ażusidegimo⁵ tawo susirinko wandenyys: sustoją wanduo tekėdamas, susirinko prapultys widuję mariu.

¹ Sausumōs – padėjim. sausumos ² Wieszpaszt – klaid. Wieszpats ³ Mara ← Marath ⁴ szupulį – tais. ⁵ ażusidegimo ← užusidegimo

9. Tarė neprietelus: Pawysiu ir nutwersiu, iszskirstysiu plėszmus, pilna bus duszia mano: iszmaksztinsiu kaławiją mano, ažumusz juos ranka mano.
10. Pustelėjo dwasia tawo, ir apidengė juos marios: paskendo kaip szwinas wandenyse smarkiuose.
11. Kas toks kaip tu galybėj, Wieszpatie? kas toks kaip tu, daugālįs szwentybėj, baisus ir garbingas, daras prajėwus?
12. Isztiesei ranką tawo, ir prarijo juos žemė.
13. Wadu buwai miłaszirdystėj tawo žmonijai, kurią atpirkai ir neszei ją stiprybėj tawo, gyweniman szwentan tawo.
14. Žengė žmonijos, ir papyko: sopulai suėmė gywentojus Philisthiim¹.
15. Tada sudrebo kunigaikszczai Edom; twirtąjį Moab kratė szurpulys: sustingo wisi gywentojai Chanaan.
16. Užtinkai ant ju baisumas ir baimė didybėj peties tawo tampai nekrutanczais² kaip akmuo, ikikolei pereis žmonija tawo, Wieszpatie³ ikikolei pereis žmonija tawo szitoji, kurią gawai.
17. Intwesi juos, ir pasodinsi ant kałno tėwainystės tawo, twirczausiamę gywenimę tawo, kurį padirbai Wieszpatie: szwentinyczą tawo, Wieszpatie, kurią sutwirtino rankos tawo.
18. Wieszpats karalaus ant amžiu ir tolaus.
19. Nes intjojo raitinikas Pharao su wežimais ir raitinikais sawais mariosna, ir sugražino ant ju Wieszpats wandenis mariu: sūnūs gi Israelaus waikszinėjo⁴ per saūsumą widuryj ju.
20. Ėmė tad Maria Pranaszaitė, sesuo Aarono, bubiną rankon sawo; ir iszejo wisos moterys paskui ją su bubiniais ir giedotojais,
21. kuriemus prawedžojo giesmę, tarydama: Giedokim Wieszpati, nes garbingai yra padidintas, žirgą ir žergėją jo numetė mariosna.
22. Iszwedė gi Maizieszius Israelų isz mariu Raudonuju, ir iszejo pustynėn Sur; ir waicszczojo tris dienas po pustynę, ir nerado wandenies.
23. Ir atajo ing Mara, ir negalėjo gert wandenu Maros, delto kad buwo kartūs; isz to ir dawė wardą pritinkantį wietai, wadindamas ją Mara, tai yra, kartybė.
24. Ir murmėjo žmonija priesz Maizieszių⁵, tarydami: Ką gersim?
25. O įisai szaukėsi Wieszpatiesp, kursai parodė jamui medžą, kurį intmerkus wandenysna, saldžais pawirto; tenai įsakė jamui įsakymus, ir sudus, ir tenai įi gundė (Iudith. V, 13; Eccli. XXXVIII, 5.)
26. tarydamas: Jei klausysi bałso Wieszpaties Diewo tawo, ir darysi kas yra teisu po akim jo, ir pakłusnas busi įsakymamus jo, ir sergėsi wisus prisakymus jo, wisokios nesweikatos, kurią ažudėjau ant Egipto, neatawesi ant tawęs: nes asz Wieszpats gydytojas tawo. (Num. XXXIII, 9.)

¹ Philisthiim ← Philisthion ² nekrutanczais ← nepasikrutanczais ³ Wieszpatie ← szitoji

⁴ waikszinėjo – klaid. waicsztinėjo ⁵ Maizieszi ← maizieszi

27. Atajo gi ing Elim súnūs Israelaus, kur buwo dwylika wersmiu ir septynios deszimtyš palmu; ir pasistatė taworijas ties wandenimis.

Pareiszkini mai.

1. *Giedokim.* Ebr: *giedosiu*. Mažieszius Dwasios szwentos inkwėptas szitą giesmę sudėjo wardan ir sawo ir wisos žmonijos. – *Zirgą ir žergėją*. Žirgus ir raitinikus. Pharao, stumęs karią wytu, patsai liko ant kraszto ir¹ galėjo iszlikti. Rasztas szwentas niekur nesako jog jis butu nuskendęs.
2. *Stiprybė mano*. Ne musu tai darbas, bet Wieszpatis. – *Garbė mano*. Garbinu Wieszpatį. – *Ant iszganymo*. Wieszpats mano Iszganytojas. – *Szitas Diewas mano*. Gelbėtojas mano ant mariu Raudonuju, tikras Diewas ir stipras. Kiti gi diewai nestipri ir ne diewai. – *Auksztinsiu jį*. Eiszkiei tai sakysiu, ir garsinsiu kiek galėdamas, jog jisai aukszczausis.
3. *Wieszpats kaip wyras kariaunikas*. Ebr: wyras karionės.
6. *Deszinė tawo pasididino*. Eiszkiei pasirodė² didė tawo syła ir galybė.
7. *Garbės tawo*. Galybės tawo, per kurią gawai garbę. – *Nubłoszkei*. Ebr. iszwertei, iszbarstei. – *Rustybė tawo*. Koronę tawo, waisių teisingos rustybės tawo.
8. *Dwasioj ažusidegimo tawo*. Isz rustybės ir apmaudo tawo; teip Isai. XXX, 28. Dwasia jo kaip upė twenanti. Ps. CXXXVIII, 7: Kur eisiu nuog dwasios tawo? – *Susirinko wandenys*, wienon ir kiton szalin, atwerdami Israelitams pereigą.
9. *Pitna bus duszia mano*. Troszkimas mano.
10. *Pustelėjo dwasia tawo*. Wėjas; galybė kerszto tawo.
11. *Baisus ir garbingas*. Ebr: baisus garbėmis, t. y. praneszas wisokią garbę. Ne tiktai žmonės, bet ir Aniołai nedrišta garsinti garbės tawo, žinodami, jog dar nemokės kaip reikia.
12. *Prarijo juos žemė*. Dugnys mariu.
13. *Žmonijai kurią atpirkai*. Isz newalos Egipto. – *Ir neszei ją*. Nuneszi ją žemėn Chanaan. – *Gyweniman szwentan tawo*. Kur gyweno Abraomas, Izaokas ir Jokubas. Ten bus bažnycza, gims ir gywens Kristus, Marija, Apasztalai i. k.
14. *Zengė žmonijos ir papyko*. Ebr. Iszgirdo žmonijos, t. y. susitarė priesz Israelitus, nenorėdamos intłait Chananejon.
15. *Sustingo*. Nustebę isz yszgączco.
16. *Iki kotei pereis žmonija tawo*. Pažadėton žemėn.
17. *Intwesi juos ir pasodinsi*. Idant sau turėtu ukę, kaip medžas³ isiszaknijęs. – *Ant kałno tėwainystės tawo*. Ant kałno Sion, kur bus bažnycza ir namai tėwiszkės Diewo.
18. *Ant amžiu ir tolaus*. Ant amžiu be gało.
19. *Raitinikas Pharao*. Raitis Pharaono.

¹ ir – įtrp. ² pasirodė ← pasyrodė ³ medžas ← medža

20. *Pranaszaitė*. Dievas ją kalbino (Num. XII, 2.), buvo mokytoja ir pravedė giesmę. – *Sesuo Aarono*. Aaronas ažu Maižiesių buvo wyresnys, po Mariai pirmasys. Numano szw. Griegorius Niss. (lib. de Virg. c. 6.), jog buwusi merga, kiteip gi butu wadinama po wyru. Tikros žinios nėra. – *Ir giedotojais*¹. Su daugybę giedanczu ir szokinėjanczu.
21. *Kuriemus pravedžio giesmę*. Ebr: ir atsakinėjo jiems. T. y. Maria su moterimis atsakinėjo Maižiesiui su wyrais. Moterys arba giedojo žodžus wyru giedotus, arba tiktai pirmuosius: Giedokim Wieszpaci itt. po kiekvienam atskyrimui; arba giedojo wisą giesmę skiriam nuo wyru.
22. *Iszwedė gi Maižiesius*. Nuo mariu Raudonuju taworijas wežė *pustynėn Sur*, wadinamon teipogi Etham. (Num. XXXIII, 6.)
23. *Ir atajo ing Mara*. Buvo tai penktas poilsys pustynėje. Mara praminta nū kartumo wandenu, jau jiems tenai atajus ir wandenu paragawus.
25. *Parodė jamui medžą*. Kaip tas medžas wadinosi nepasakytą. Saldino karczus wandenis per sawo prigimimą ne per stebuklą. – *Įsakė jamui įsakymus ir sudus* Dievas Israelitams esant toje wietoje (Mara) įsakė nekurias ceremonijas ir kaip sudyti sudus. – *Ir tenai ji gundė*. Tyrė Dievas paklusnybę Israelitu tiems įsakymams.
26. *Wisokios nesweikatos*. Nei jokios isz tu kurios buvo Egiptę, neatawiesiu antawęs t. y. nei woczū, nei troszkimo, nei maro i. k.
27. *Atajo ing Elim*. Szesztas poilsys, arba statymas taworiju.

Padėjimas XVI.

Atsiuntimas Israelitamus peno: Piepaū ir Mannos.

1. Ir ejo isz Elim, ir atajo wisa daugybė sunu Israelaus pustynėn Sin, esanczoj terp Elim ir Sinai; penkioliktoj² dienoj mėnesies antro³ nuog iszejimo is: žemės Egipto.
2. Ir murmėjo wisas susirinkimas sunu Israelaus priesz Maižiesių ir Aaron: pustynėj.
3. Ir sakė sunūs Israelaus jiems: Bengi butumem numirę isz rankos Wieszpatie žemėj Egipto, besėdėdami ant puodu mėsizsko, ir walgydami duoną soczai kam iszwedėt mus pustynėn sziton, ažumusztu wisos daugybės badū?
4. Tarė gi Wieszpats Maižiesiui: Sztai, asz lysiu jumis duonas isz dangaus iszeitie⁴ žmonija, ir surenkie kiek isztekto kiekvienai tai dienai: idant isztircz ją, ar waikszczoja zokoną mano, ar ne.
5. O szesztaj dienoj tegul pritaiso ką intnesztu, ir bunai dwejatiek neg rinkim kasdieninio.

¹ giedotojais ← gietojaus ² penkioliktoj ← penkioliktoje ³ mėnesies antro – įtrp. ⁴ iszeiti ← iszeinie

6. Ir bylojo Maizieszius ir Aaronas wisiemus sunumus Israelaus: Wakarą žinosit, jog Wieszpats iszwedė jus isz žemės Egipto:
7. ir rytą pamatysit garbę Wieszpaties: nes girdėjo murmėjimą jusu priesz Wieszpatį: mes gi kas esme, jog burblienot priesz mus?
8. Ir tarė Maizieszius: Duos jumus Wieszpats wakarą mėsas walgyt, ir rytą duonas soczai: delto kad iszgirdo murmėjimus jusu, kuriais murmėjot priesz jį: nes mes kas esme? ir ne priesz mus yra murmėjimas jusu, bet priesz Wieszpatį.
9. Tarė teipogi Maizieszius Aaronui: Sakyk wisamui susirinkimui sunu Israelaus: Artinkites po akim Wieszpati: nes girdėjo murmėjimą jusu.
10. Ir bekalbant Aaronui wisamui susirinkimui sunu Israelaus, paweizdėjo jie pustynėsp; ir sztai garbė Wieszpaties pasirodė debesyj.
11. Kalbėjo gi Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
12. Girdėjau murmėjimus sunu Israelaus, sakyk jiemus: Wakarą walgysit mėsas, ir rytą pasisotinsit duonomis: ir žinosit jog asz esmi Wieszpats Diewas jusu.
13. Stojosi tad wakarą, ir atskridusi piepała apidengė taworijas; rytą teipogi rasa gulėjo apylenkėj taworiju. (Num. XI, 31.)
14. Ir apdengus jai pawirsz žemę, pasirodė pustynėj smulkmenys, ir kaip piestū sugrusti kaip szerksznai ant žemės. (Num. XI, 7; Ps. XVII, 24; Sap. XVI, 20; Ioan. VI, 31.)
15. Iszwydė tai sunūs Israelaus, tarė wienas kitamui: Manhu? tai ženklina: Kas tai yra? nes nežinojo kas buwo. Kuriemus tarė Maizieszius: Tai yra duona, kurią Wieszpats dawė jumus ant walgymo.
16. Szitoji yra byla, kurią isakė Wieszpats: Tegul surenka kiekwienas isz jos kiek isztenka walgymui: gomor kiekwienai galwai, pagal skaiczaus dusziu jusu, gywenanczu szėtroj, tiek¹ surinksit.
17. Ir teip padarė súnūs Israelaus; ir pririnko, kitas daugiaus, kitas mažiaus.
18. Ir mierawo mierą gomor; nei kas daugiaus buwo surinkęs, neturėjo daugiaus; nei kas mažiaus pritaisęs, nerado mažiaus; bet kiekwienas pagal to, ką galėjo walgyt, surinko. (2. Cor. VIII, 15.)
19. Ir tarė Maizieszius jiemus: Niekas nepaliektai isz jo² iki³ rytui.
20. Kurie jo nepaklaūsė, bet isz ju ką paliko iki rytui, ir ėmė kirmyti, ir supuwo; ir užsirustino priesz juos Maizieszius.
21. Rinkdawo gi rytą kiekwienas, kiek galėjo gana buti walgymui; ir įsikaitrinus saulei, tirpdawo.
22. O szesztój dienoj rinko peno dwėjatiek, tai yra, po du gomor ant kiekwieno žmogaus; atajo gi wisi wyresnieji daugybės, ir apsakė Maiziesziui.
23. Kursai tarė jiemus: Yra tai ką kalbėjo Wieszpats: Atilsys subatos paszwėstas yra Wieszpati rytoj. Ką tiktai turit darbo, dirbkit, ir kas reikia iszwirt, wirkit, o kita kas tiktai liks, atadėkit iki rytui.

¹ tiek – k tais. ² jo ← jo ant ³ iki ← rytoj

24. Ir padarė teip, kaip buvo įsakęs Maizieszius, ir nesupuwo, nei kirmėlė jamė neatsirado.
25. Ir tarė Maizieszius: Walgykit tai szendiena, nes yra subata Wieszpates: nerasis szendiena laukę.
26. Seszias dienas rankiokit: sekmoj gi dienoj yra subata Wieszpates, todel nerasis.
27. Ir atajo sekma diena; ir iszeję isz žmonijos, rinktu, nerado.
28. Bylojo gi Wieszpats Maiziesziui: Ikikolei gi nenorit sergėt įsakymu mano ir zokono mano?
- 29¹. Ziurėkit jog Wieszpats dawė jumus subatą, ir del to dienoj szesztoj suteikė jumus peno dwiejatiek: bunai kiekwienas pats pas sawę, niekas neiszeitie isz sawo wietos dienoj sekmoj.
30. Ir subatawo žmonija dienoj sekmoj.
31. Ir praminė namai Israelaus wardą jo Man; kuris buwo kaip sėklė kalendros bałtas, ir gardumas jo kaip geriausiu kwietieniu miltu su medumi.
32. Tarė gi Maizieszius: Szitoji yra byla, kurią įsakė mań Wieszpats: Pripilk gomor isz jo, ir sergtaisi nuog sziolei busintiemus gimdymamus, idant pažintu duoną, kurią penėjau jus pustynėj, kai buwot iszwesti isz žemės Egipto.
33. Ir tarė Maizieszius Aaronui: Imk indą wieną, ir pilk ten Man, kiek talpint gali gomor: ir padėk po akim Wieszpati ant ažulaikymo gimdymamus jusu²,
34. kaip prisakė Wieszpats Maiziesziui. Ir padėjo jį Aaronas szėtroj ant³ ažulaikymo. –
35. Súnūs gi Israelaus walgė Man keturias deszimtis metu, pakołei atajo žemėn gywentinon; szituo penū buwo penėti, pakołei pasiekė krasztus žemės Chanaan. (Nehem⁴. IX⁵, 21.)
36. Gomor gi yra deszimta dalis Epho.

Pareiszkini mai.

1. *Pustynėn Sin.* Yra tai aszmasys poilsys. Sekmasys ant mariu Raudonuju, paminėtas Num. XXXIII, 10, cza aplaistas delto kad nieko znaimaus ten neatsitiko. – Pustynė Sin yra terp mariu Raudonuju ir kałno Sinai; kita to paties wardo pustynė Sin, wadinama ir Kades, paminėta Num. XX, 1. – *Penkioliktoj dienoj mėnesies.* T. y. treczoj deszimtoj nuo iszejimo isz Egipto.
2. *Murmėjo wisas susirinkimas.* Pabaigus taszlą isznesztą⁶ isz Egipto.
3. *Isz rankos Wieszpates.* Smertimi, Diėwo perłaitą, ar gimtiną, ar padarytą. – *Ant puodu mėsiszko.* Kas do apsiryjimas. Ir smagurumas!
4. *Duonas.* Manną isz dangaus, isz kurios kepdawo duoną. Num. XI, 8. – *Idant isztircza ją.* Diėwas, tyrėjas szirdžu, žino wisa; tiria gi norėdamas parodyt kitiems.

¹ 29 – 9 tais. ² jusu ← jusu, kaip prisakė Wieszpats Maiziesziui. Ir ³ ant ← ant padėjo jį Aronas skėtroj ažulaikymo ⁴ Nehem – he tais. ⁵ IX – I tais. ⁶ isznesztą ← iszsinesztą

5. *O šesztą dieną. Pėtnyczoj. – Tegul pritaiso¹ ką intnesztu.* Tegul dalą mannos padeda šėtrojė rydienai, subatai, walgyti, delto kad subatojė neturi nei rankioti, nei grusti. Isz to Pėtnycza praminta liko parascewe, arba prierusza, nuo ruoszingo tandien walgiu subatai. –
6. *Wakarą žinosit. 7. Ir rytą pamatysit.* Wakarą duos jums Dievas piepałas, rytą manną. (eil. 12 ir 13.); isz to pažinsit garbę Wieszpates, arba garbingą jo galybę ir apweizdą. Zinojo jog isz Egipto iszvedė juos Wieszpats; wienok paimti baimės ir nusimindami imdavo kartais murmėti priesz Maizieszių ir Aaroną. Gawo tad dar geradėjystę piepału ir mannos, rodanczą jog Wieszpats iszvedęs isz Egipto, neaplaidža ir pustynėje.
9. *Artinkites po akim Wieszpati.* Stulpop debesies, kuriamę reiszkiiasi Dievas esąs; nes szwentoja szėtra dar nebuwo padaryta, kaip tai regima isz Exod XXXVI. sq. –
10. *Paweizdėjo jie pustynėsp.* Ažu taworiju. – *Garbė Diwo pasirodė.* Praszwito, prablisgo ir spindėjo debesis, kuriamę Dievas sawo majestotą parodė per Aniołą.
11. *Kaibėjo gi Wieszpats Maiziesziui.* Wienam. Nes Aaronui bekalbinant žmones, Maizieszius prisiartino stulpop debesies pasimelstu.
12. *Walgysit mėsos.* Piepałas. – *Pasisotinsit duonomis.* Manną.
13. *Atskridusi piepała.* Atskrido piepału daugybė, atapustos wėjo. Ps. LXXVII, 26. Manna wis krisdawo per 40. metu; piepałas gi tiktai tą wakar, nors nebuwo ginta rankioti jas ir laikyti kitoms dienoms. Antruokart duota piepałas ties kapais pageidimo (Num. XXXI.). – *Rytą teipogi rasa gutėjo.* Wisa lyguma buwo rasota, t. y. mannota, lig szalnos szerksznais apwiłkta.
14. *Pasirodė pustynėj.* Tartum nebuta taworijosę prtersztosę, ir nepatogu butu ten ją rankioti. *Kaip piestū sugrusti.* Manna buwo bałta, kaip kwietienės kruopelės be selenu.
15. *Tarė... Mannu?* Isz to ir praminta Manną. Praženklino Manna Szwenczausi Sakramentą.
16. *Gomor.* Miera, kurios gana wienam žmogui ant dienos.
17. *Pririnko kitas daugiaus, kitas mažiaus.* Kas koki gawo indą ar didesnį, ar mažesnį, tokį pririnko mannos, parneszus gi namo, kiekwienas pripylė wieną gomor, ar daugiaus, ar mažiaus buwo surinkęs². Tos paczos mieros budawo gana ir didelam žmogui³, ir mažam waikui, sweikam ir ligotam, mažiaus walgio reikaławusiam. Wisa tai budawo stebuklinga.
19. *Niekas nepaliektai isz jo iki rytui.* Teip isakytą del suturėjimo menkatikės rupiesties tokiu, kurie norėjo pasizopostyt peno kitai dienai.
20. *Ėmė kirmyti.* Ir tai buwo stebuklas, nes surinkta pėtnyczoję nesugesdawo per subatą.
21. *Rinkdawo gi rytą kiekwienas.* Teip buwo⁴ liepta Diwo. Ką tai ženklino, pasakytą knigojė Iszminties (Sap.⁵ XVI, 28.): Idant wisi žinotu, jog reikia pralenk

¹ pritaiso – pr tais. ² surinkęs – tais. ³ žmogui – tais. ⁴ buwo ← buwo tie ⁵ Sap. ← Sap. XVII

- saulę garbintu tawęs, ir užutekant szwiesai, melsties tau. – *Ir intsikaitrinus saulei, tirpdawo*. Tirpino Dievas manną ant lauko, idant dangiszkas penas nesuputu ant žemės, arba nebutu sumindytas ir teip paniekintas.
22. *Ir apsakė¹ Maiziesziui*. Norėdami žinoti kodel teip įsakyta, nes dar nebuwo žinojė, jog del szwentimo subatos.
 31. *Kaip sėklė kalendros bałtas*. Sėklė kalendros yra juoda; penas gi mannos bałtas bet tokio budo kaip sėkle kalendros. – *Gardumas jo kaip geriausiu kwietieniu miltu su medumi*. Toksai gardumas buwo nenorinczam kitoniszko; norint gi kam kito kokio peno, manna turėdawo to peno gardumą, kaip tai pasakyta Sap. XVI, 20. Datirdawo to netiktai geriejį, bet ir nedorieji Israelitai, kaip tai gerai numano nekurie iszguldytojai.
 33. *Po akim Wieszpati*. Szwenton szėtron ir skrynion kai bus padarytos.
 34. *Ir padėjo jį Aaronas szėtroj ant ažutaikymo*. Padėjo paskum, jau padirbus szwentą szėtrą ir skrynją.

Padėjimas XVII.

Pratekinimas wandenies isz uołos ir karionė su Amalecitais.

1. Tai eidama wisa daugybė sunu Israelaus isz pustynės Sin poilsiaias sawais, sulig bylą Wieszpaties, pastatė taworijas Raphidimę, kur nebuwo wandenies žmonijai gerti.
2. Kuri bardama Maizieszių tarė: Duok mums wandenies gerti. – Kuriemus atsakė Maizieszius: Ko baratės ant manęs? ko gundžat Wieszpatį? (Num. XX, 4.)
3. Troszko tad žmonija ten negaudama wandenies, ir murmėjo priesz Maizieszių, sakydama: Kam iszwedei mus isz Egipto, idant ažumusztumai mus, ir waikus musu, ir galwijus troszkulu?
4. Szaukėsi gi Maizieszius Wieszpatiesp, tarydamas: Ką darysiu žmonijai szitai? dar benkiek, ir swaidys manę akmenimis.
5. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Eik pirma žmonijos ir pasiimk su tawimi isz wyresniuju Israelaus: ir lazda, kurią suszėrei upe, paimk rankon tawo, ir eik. (Ps. LXXVII, 15; 1. Cor. X, 4.)
6. Szitai asz stowėsiu ten po akim tawo, ant uołos Horeb: ir suduosi uołon, ir iszeis isz jos wanduo, idant gertu žmonija. Padarė Maizieszius sziteip po akim wyresniuju Israelaus:
7. ir wadino wardą wietos anos, Gundymas, del barimo sunu Israelaus, ir jog gundė Wieszpatį, tarydami: Yra gu Wieszpats mumyse, ar nēr? (Deut. XXV, 17.)
8. Atajo gi Amalekas, ir kariawo priesz Israelų Raphidimę.
9. Ir tarė Maizieszius Iozuei: Iszrink wyrus, ir iszejęs kariauk priesz Amaleką: rytoj asz stowėsiu wirszukałwyj, turėdamas lazda Diewo rankoj mano.

¹ apsakė – s tais.

10. Padarė Iosue, kaip kalbėjęs buwo Maizieszius, ir kariawo priesz Amaleką; Maizieszius gi ir Aaronas, ir Hur užužengė ant wirszaus kalwos.
11. Ir pakelant Maiziesziui rankas, weikė Israelus; nułaidžant gi ben kiek, wirszų ėmė Amalekas.
12. Rankos gi Maiziesziaus buwo sunkios; paėmę tad akmenį, padėjo po juomi, ant kurio sėdosi; Aaronas gi ir Hur paramstę laikė rankas jo isz abieju pusiu. Ir stojosi, jog rankos jo nenuwargo iki sėdimui saulės.
13. Ir waikė Iosue Amaleką, ir žmoniją jo gerklę kaławijo.
14. Tarė gi Wieszpats Maiziesziui: Paraszyk tai ant paminklo knigoj, ir paduok ausim Iosuės: nes isznaikinsiu¹ atminimą Amaleko po dangumi.
15. Ir pastatė Maizieszius altorių; ir wadino wardą jo Wieszpats paauksztinimas mano, tarydamas:
16. Jog ranka sosto Wieszpaties, ir karionė Wieszpaties bus priesz Amaleką, nuo gimdymo ing gimdymą.

Pareiszkinimai.

1. *Poilsiais sawais.* Stulpo debesies parodžamais². Maizieszius cza ju wisu apsa-kyti nenorėjo. – *Raphidimę*. Poilsys wienuoliktas, buwo arti kalno Sinai; cza wanduo isz uołos buwo isztrėksztas, ir Amalecitai pergalėti. Szioji wieta wadinama teipogi Massa, t. y. Pagundymas nuo gundymo ir barniu Israelitu (eil. 7.)
2. *Ko gundžat Wieszpatį?* Norėjo iszgauti naują stebuklą, isz kurio pasirodytu, jog Diewas yra su jais ir juos apweizdi. Nes sakė Maiziesziui: *Yra gu Wieszpats mumysę, ar nēr?* (eil. 7.)
5. *Kurią suszėrei upę.* Nilų, per Aaroną (Exod. VII, 20.). Kiti tariasi, upę wadinąs Raudonosios marios. Kartais Rasztas szwentas teip wadina (Ionas. II,) marios.
6. *Asz stowėsiu... ant uołos.* Stulpę debesies, atsistosiu ant uołos³ Horeb ir isz jos iszwesiu wandenį. Horeb yra tai Sinai. Uoła toji buwo pustynėjė Sinai, bet arczaus Raphidim⁴ neg kalno Sinai. Szw. Powiłas 1. Cor. X, 4. mokia, jog ta uoła ženklino Kristų, ejusį, kaip dwasiszka uoła paskui Israelitus, ir dawusia jiems wandenį.
8. *Amalekas.* Amalecitai, prowaikiai Ezawo, neapkėsdawo Israelitu, prowaikiu Jokubo.
11. *Ir pakelant Maiziesziui rankas, weikė Israelus.* Teip Diewas parodė, jog jis yra pergalėtoju, o ne silpna mynia Israelitu. Maizieszius, pakėlęs rankas, weiks-lino nukryžiawotą Kristų.
12. *Rankos gi Maiziesziaus buwo sunkios.* Buwo jau pasenęs, ir rankas ilgai laiky-damas pakėlęs, priwargo⁵ ir pasilpo.

¹ isznaikinsiu – ai tais. ² parodžamais – r tais. ³ uołos – s tais. ⁴ Raphidim – a tais. ⁵ pri-wargo – w tais.

13. *Gerklę kaławijo.* Rasztas szwentas szitoki žodį sako, esant didžiam pralėjimui kraujo.
14. *Paraszyk tai ant paminkto.* Įrašyk tai istorijon. – *Paduok ausim Iosues.* Idant jisai įstotojams sawo, o jie wel busintiems po sau perduotu¹ Diewo dekretą apie isznaikinimą Amalecitu. – *Nes isznaikinsiu atminimą Amaleko po dangumi.* Dekretas kietas ant Amalecitu ažu ju kietą warginimą nekaštu kelauniku Israelitu, norėjimą nubaidyti juos nuo Diewo įsakytos kelonės žemėn Chanaan, ir nužudymą badu ir sunkiais darbais Israelitu pasilikusiu nuo karios sawo per nuowargį, kaip regima iz Deut. XXV, 18.
15. *Wieszpats paauksztinimas mano.* Delto kad paauksztino priesz Amalecitus.
16. *Jog ranka sosto Wieszpaties.* Ebr: jog ranka ant sosto Wieszpaties yra, t. y. ranka Wieszpaties, prisiegianczo per sawo sostą, jog per sawo žmoniją apsakys Amalecitams amžiną karionę.

Padėjimas XVIII.

Atajimas taworijon Iethro, uoszwės Maiziesziaus, ir pamokymas prisiimti sau ant padėjimo wyresniuosius.

1. Ir iszgirdęs Iethro, kunigas Madianę, sangentyš Maiziesziaus, wisa ką buwo padaręs Diewas Maiziesziui, ir Israelui žmonijai sawo, ir jog iszwedė Wieszpats Israelų iz Egipto;
2. paėmė Sephorą moterį Maiziesziaus, kurią buwo parsiumtęs, (Exod. II. 22.)
3. ir du sunu jo, kuriu wienas wadinosi Gersam, tėwui sakius: Atajunas buwau žemėj swetimoj;
4. kitas gi Eliezer; nes sakė: Diewas tėwo mano padėtojas mano, ir isztraukė manę nuog kaławijo Pharaono.
5. Atajo tad Iethro, sangentyš Maiziesziaus, ir súnūs jo ir motė jo Maiziesziausp pustynėn, kur buwo taworijas pastatęs ties kaľnu Diewo.
6. Ir dawė žinią Maiziesziui, tarydamas: Asz Iethro sangentyš tawo ateimi pas tawę, ir motė tawo, ir du sunu tawo su ją.
7. Kuris iszejęs pasitiktu sangenczo sawo, pasikľoniojo, ir pabuczawo jį; ir pasisweikino wienas kitą žodžais pakajingais. Ir intejus szėtron,
8. apsakė Maizieszius sangenczui sawo wisa, ką Wieszpats buwo padaręs Pharaonui ir Egiptėnamus del Israelaus; ir wisą wargą, atsitikusį jiems kelonėj ir jog juos yra iszgelbėjęs Wieszpats.
9. Ir džaugėsi Iethro iz wiso gero, ką buwo padaręs Wieszpats Israelui, delto kad jį isztraukė iz rankos Egiptėnu,
10. ir tarė: Pagirtas Wieszpats, kuris iszgelbėjo jus iz rankos Egiptėnu, ir iz rankos Pharaono, kuris isztraukė žmoniją sawo iz rankos Egipto.

¹ perduotu ← perduota

11. Nunai pažinau, jog didys Wieszpats ant wisu diewu: delto kad jie puikiai darė priesz juos. (Exod. I, 14; V, 7, 18; XIV, 8.)
12. Apierawojo tad Iethro, sangentys Maiziesziaus, wisodeginius ir apieras Die-wui; ir atajo Aaronas ir wisi wyresnieji Israelaus, walgytu duonos su juomi po akim Diewo.
13. Ant rytojaus gi atsisėdo Maizieszius, sudytu žmonijos, stowėjusios prie Mai-ziesziui nuog ryto iki wakarui.
14. Ką iszwydęs sangentys jo, tai yra wisa ką darė žmonijoj, tarė: Kas tai yra ką darai¹ wisotimėj? kodel sėdi pats wienas, ir wisa žmonija ļaukia nuog ryto iki wakarui?
15. Kuriamui atsakė Maizieszius: Atajo manėsp žmonija kļausdamosi dekreto Diewo.
16. Ir atsitikus terp ju kokiai rejasczai, ateit manėsp, idant apsudycza terp ju, ir parodycza įsakymus Diewo, ir zokonus jo.
17. O įisai: Negerą, sako, daiktą dirbi:
18. Paikū wargū gaiszti ir tu, ir žmonija szitoji, kuri yra su tawimi: sylas tawo pranesza weikalas, pats wienas jamui neiszsitesėsi.
19. Bet pakļausyk mano žodžu ir sumanymu, ir bus Diewas su tawimi. Buk tu žmonijai daiktuosę prigulinczuosę Diewui, idant nunesztumai kas yra sa-koma jamui: (Deut. I, 12.)
20. ir parodytumai žmonijai ceremonijas ir budą garbimo, ir kelą kuriuomi jie² turi eiti, ir darbą kurį turi daryti.
21. Pasijieszkokig isz wisos wisotimės wyru galingu, ir bijanczu Diewo, kuriuosę butu tiesa, ir kurie neapkėstu troszkulo turtės, ir ažudėk isz ju tukstantinikus, ir szimtinikus, ir penkiadeszimtinikus, ir deszimtinikus,
22. kurie sudyjie žmoniją kiekwienamę metę: o kas tiktai bus didesniu daiktu, atneszie tawėsp, ir patys tiktai mažesniuosius tesudyjie ir lengwiaus bunie tau iszskirsczus ant kitu sunkumą.
23. Jei szitą padarysi, iszpildysi liepimą Diewo, ir prisakymus jo galėsi iszkiłot: ir wisa žmonija pagrįsz wieton sawo pakajuję.
24. Ką iszgirdęs, Maizieszius padarė wisa, ką anas buwo priminęs³.
25. Ir iszrinkęs wyrus drutus isz wiso Israelaus, pastatė juos kunigaikszczais žmonijos, tukstantinikais, ir szimtinikais, ir penkiadeszimtinikais, ir deszim-tinikais.
26. Kurie sudydawo wisotimę kiekwienamę metę: o kas tiktai budawo swariaus, atneszdawo jamui, tiktai lengwesniuosius daiktus tesudydami.
27. Ir iszłaidė sangentį sawo, kuris grįzdamas iszejo žemėn sawo.

¹ darai ← darai žmonijoj? ² jie – įtrp. ³ toliau įrašyta F. vide infra f f25, 26 et 27.

Pareiszkiniimai.

1. *Jethro kunigas Madianę. Žiurėk kas pasakytą Exod. II, 16. – Sangentys Maiziesziaus. Uoszwė Maiziesziaus.*
2. *Moterį Maiziesziaus, kurią buwo parsiantę. Maizieszius eidamas Egiptan, iszwaduotu nuo Pharaono žmonijos, nespėjo rupinties apie moterį ir vaikus; todėl ją su vaikais, bijancą Pharaono, ir norincą pasilikti, parsiantė Madianan.*
5. *Ties katnu Diewo. Horeb, arba Sinai, kaip regima iz Exod. III, 1.*
7. *Pasikloniojo. Sweikindamas. – Pasisweikino wienas kitą žodžais pakajingais. Ebr: klausėsi pakajaus, arba, ar pakajus; t. y. ar wisa sekėsi gerai ir laimingai; delto kad Ebrejai sweikinas sakydami: Pakajus su tawimi.*
9. *Ir džiaugėsi. 70: nustebo, kaip dwasios pagautas.*
11. *Nunai pažinau. Raidžaus neg pirma; todėl pametęs diewaiczus, tarnausiu Diewui tikram. Tikėjimą ir diewagarbumą Iethro paliko prowaikiams sawo Rechabitams, kaip regima iz 1. Par. II, 55. Ir Jeremijoszius XXXV, giria juos ažu paklusnybę ir blaiwystę. – Delto kad jie puikiai darė prieš juos. Diewas plakė Egiptėnus ažu ju puikybę ir prispaudimą Israelitu. –*
12. *Apierawojo. Tikram Diewui. – Walgytu duonos su juomi po akim Diewo. Apieru¹ dėkawonės, duodamu Diewui wisodeginiais; didesnė dalis buwo skirta iszkilmiai puotai, ir apie² ją sakydawo, jog atsibuwo po akim Wieszpates, tartum jis butu ir apierawojant, ir pietaujant; labiausiai jei puota budawo arti altoriaus, ant kurio daroma apieros.*
13. *Sudytu žmonijos. Ir iszguldinėtu Diewo prisakymu.*
15. *Klausdamosi dekreto Diewo. Ebr: jieszkodama Diewo. Geisdama nuo manęs iszmokymo walos Diewo kiekwienamę daiktę.*
17. *Ne gerą, sako, daiktą dirbti. Reikia daryti ne sziteip.*
18. *Paikū wargū gaiszti. 70: nepakelamu.*
19. *Bus Diewas su tawimi. Jei manęs paklausysi, seksis tau, Diewui padedant. – Daiktuosę, prigulinczuosę Diewui. Ebr: buk tu žmonijai prieš Diewą; buk užtarytoju, pasiuntiniu jos Diewop, reikałus jos ir troszkimus parodyk Diewui.*
20. *Parodytumai žmonijai ceremonijas. itt. Žmones užtaryk Diewo walos juos pamokyk.*
21. *Wyrų galingu. Drąsiu, twirtu ir doru. – Kuriuosę butu tiesa. Kurie jieszkotu tiesos ir sudytu teisingai.*
23. *Jei szitą padarysi, iszpildysi liepimą Diewo itt. Pirma buwo trys nepatogumai: Žmonės wisą dieną budawo prie Maiziesziui, nesulaukdami jo atsakymo; Maizieszius priwargdawo negalėdamas padaryti wiso sawo darbo; nebelikdawo Maiziesziui, kadą klausies Diewo. Naujasys parėdymas tas nepatogybės pataisė. Diewas duos Maiziesziui sawo įsakymus ir atsakys ant jo małdu*

¹ Apieru – neįsk. ² ir apie ← ir apie

ir klausimu; Mažiesiems išpildys savo darbus; žmonės anksčiau grįš namo. –

24. *Padarė wisa.* Iszrinko wyresniuosius, pamokė juos (Deut. I, 9; XIX.)
 25. *Kunigaikščais žmonijos.* T. y. tukstantinikais ir kitais iszrokuotais. –

Padėjimas XIX.

Priuerosza Israelitu priimtu Diewo zokono.

1. Menesjį treczame iszejimo Israelaus isz žemės Egipto, dienoj szioj atajo pustynėn Sinai. (Num. XXXIII, 15.)
2. Nes iszeję isz Raphidim, ir nueję iki pustynei Sinai, pastatė taworijas toj paczoi wietoj, ir ten Israelus statė szėtras ties kaľnu.
3. Mažiesiems gi žengė Diewop; ir szaukė jį Wieszpats nuog kaľno, ir tarė: Szita sakysi namamus Jokubo, ir apreiksz sunumus Israelaus:
4. Jus patys regėjot, ką padariau Egiptėnamus, kaip nesziojau jus ant sparnu arľu, ir pasiėmiau sau. (Deut. XXIX, 2.)
5. Jei tad klausysit baľso mano, ir sergėsit sankalbą mano, busit mań turtų isz wisu žmoniju: nes mano yra wisa žemė. (Exod. IX, 29.)
6. Ir jus busit mań karalystė kunigiszka, ir giminė szwenta. Szitie yra žodžai, kuriuos byľosi sunumus Israelaus. (1. Pet. II. 9.)
7. Atajo Mažiesiems; ir suszaukęs senesniuosius žmonijos, iszguldė jiems byľas wisas, kurias buwo įsakęs Wieszpats.
8. Ir atsakė wisa žmonija kartų: Wisa ką byľojo Wieszpats, padarysim. Ir Mažiesziui nuneszus žodžus žmonijos Wieszpatiesp,
9. tarė jamui Wieszpats: Jau nun ateisiu tawėsp rukę debesies, idant girdėtu manę žmonija kalbantį tau, ir tikėtu tau wisados. Pasakė tad Mažiesiems žodžus žmonijos Wieszpati.
10. Kuris tarė jamui: Eik žmonijosp, ir paszwėsk juos szendiena, ir rytoj, ir iszskalbie rubus sawo.
11. Ir bunai gatawi ant treczos dienos: nes treczoję dienoj nužengs Wieszpats po akim wisos wisotimės ant kaľno Sinai.
12. Ir padėsi krasztus žmonijai aplinkom, ir sakysi jiems: Saugokites nežengkit¹ kaľnan, nei lytėkit krasztu jo: kiekvienas kuris paliestu kaľną, smertimi numirs.
13. Ranka nedasilytės jo, bet akmenimis bus apslėgtas, arba subadytas smegdyklais: ar tai butu keľtuwas, ar žmogus, neliks gywas: kai sutriubuos triuba, tadą jie žengie kaľnan.
14. Ir nužengė Mažiesiems nuog kaľno žmonijosp, ir paszwentė ją. Ir iszskalbus jiems rubus sawo,

¹ nežengkit – ng tais.

15. tarė jiems: Bukit gatawi ant dienos treczos, ir nesiartinkit moterump jusu.
16. Ir jau buwo atajusi treczoja diena, ir rytas iszausšęs; ir sztai pradėjo girdėties griausmai, ir žaibai žaibuoti, ir debesis tirszczausis apdengt¹ kaľną, ir triubawimas triubos wis ejo skardyn; ir baimė nuėmė žmoniją buwusią taworijosę.
17. Ir iszwedus juos Maiziesziui pasitikt² Diewo isz wietos taworiju, sustojo³ paczoi pažemėj kaľno.
18. Wisas gi kaľnas Sinai dumais werties; delto kad nužengė Wieszpats ant jo ugnij, ir kiľo dumai isz jo kaip isz peczaus; ir buwo wisas kaľnas baisiausis. (Deut. IV, 11.)
19. Ir baľsas triubos pamažėl ejo didyn ir traukėsi ilgyn; Maizieszius byľojo, ir Diewas atsakinėjo jamui.
20. Ir nužengė Wieszpats ant kaľno Sinai paczon kaľno wirszunėn, ir paszaukė Maizieszių wirszukalnin. Kuriamui užužengus,
21. tarė jamui: Nužengk, ir sudrausk žmoniją, idant kartais nenorėtu peržengt krasztu, pamatytu⁴ Wieszpaties, ir pražutu isz ju didžiausia daugybė.
22. Kunigai teipogi, kurie žengia Wieszpatiesp, pasiszwentinie, idant neažumusztu⁵ ju.
23. Ir tarė Maizieszius Wieszpati: Negalės wisotimė žengt kaľnan Sinai: nes tu paludyjai, ir liepei, tarydamas: Padėk krasztus aplink kaľną, ir paszwėsk jį.
24. Kuriamui tarė Wieszpats: Eik, nužengk, ir ažužengsi tu, ir Aaronas su tawimi: kunigai gi ir žmonija nepereitie krasztu, nei žengie Wieszpatiesp, idant kartais neažumusztu ju.
25. Ir nužengė Maizieszius žmonijosp, ir wisa apsakė jiems.

Pareiszkinimai.

1. *Dienoj szioj.* T. y. dienoj to paties skaiczaus, treczoj, nes sakyta: *Mėnesyj treczamę* itt. Kitu manymas yra, jog dienojė iszejimo isz Raphidim, atajo kaľnop Sinai. – *Pustynėn Sinai.* Kur buwo poilsys dwyľiktas.
3. *Zengė Diewop.* Kaľnan Sinai.
4. *Kaip nesziojau jus ant sparnu artu.* Arelės arelus sawo nesza, neturėdamos ju nagais ir kojom, bet užsidėję sau ant sparnu, ir skrenda auksztyn, kur ju nepasiėktu nei jokis smegdinys.
5. *Busit mań turtu.* Busit maniszkiais mielausiais.
6. *Busit mań karalystė kunigyszka.* 70: *karalyszka kunigystė.* Chald: *karalumis ir kunigais.* Busit wisi dwasiojė karalumis ir kunigais, iszauksztintais ir szwentais, dwasiszkos galybės ir apieru pildytojais. Isz jusu paczu regimieji bus jums karalūs ir kunigai, pildytojai szwentenybiu. – *Giminė szwenta.* Atskirta nuo stabmeldžu, ir įpaczai Diewui paszwėsta.

¹ apdengt ← apdegt ² pasiliktu ← pasiliktu Wieszpaties ³ sustojo – su tais. ⁴ pamatytu ← pamatytu Diewo ⁵ neažumusztu ← neažumuszcza

9. *Ateisiu tawęsp rukę.* Statytu tawęs duotuju zokono Israelitams, parodyto tau nuo paties Diewo.
10. *Paszwęsk juos.* Priuoszk juos ir apkuopk.
11. *Ant treczos dienos.* Toji treczoja diena buwo penktoja deszimtoja nuo Welyku ir nuo iszejimo isz Egipto, buwo tai Pente Costes, gaunant Zokoną ant kałno Sinai.
12. *Nežengkit kałnan.* Pažiurētu Diewo; bet garbinkit jį isz toło pasilikę taworijose ir szétrose su galwijais.
13. *Akmenimis bus apstėgtas.* Ažuakmenuokit tokį, kaip szwentadirgį. – *Kai su-triubuos triuba.* Triubuos Aniołas žmones szaukdamas artyn kałno, kłausytu zokono, kaip Diewo szaukołas. – *Zengie kałnan.* Artyn kałno iki padėtiems krasztams Maižiesziaus, isz įsakymo Diewo (eil. 17.).
14. *Paszwentė ją.* Liepdamas iszskalbt rubus, nusiturėt nuo moteru, ir trokszt iszgirdimo bałso ir zokono Diewo.
18. *Nužengė Wieszpats ant jo ugnį.* Ne kartą Rasztę szw. pasakyta, jog pirma Diewo eit ugnis, arba jog Dievas pasirodža ugnį. Ps. XLIX, 3. Dievas eiszkiai ateis... Ugnis po akim jo degs. – *Buwo wisas kałnas baisiausis.* Wisas kałnas krutėjo nuo drebėjimo žemės. Ps. LXVII, 9: Žemė drebėjo, daņgūs warwėjo nuog weido Diewo Sinai. Buwo tadą ant kałno ne tiktai ugnis, dumai, žemės drebėjimas, žaibai, bet ir lijo, delto kad daņgūs warwėjo. –
19. *Dievas atsakinėjo jamui.* Ebr: *bałsù*, idant Israelitai girdētu Dievą bylant Maižiesziui.
21. *Krasztu.* Mano paženklintu.
22. *Kunigai.* Kunigystės Aarono tadą dar nebuwo. Tie, kuriems sulig zokonu prigimimo prigulėjo kunigystė, t. y. pirmagimiai. – *Kurie žengia Wieszpatiesp.* Kuriu weikałas reikałauja prisiartinimo pas Wieszpatį. Liepta tad kunigams su kitais, ir dar pirma kitu pasiszwėsti.
23. *Negatės.* Nedrestai, delto kad užginta, ir butu ažumusztais. – *Paszwęsk jį.* Kałną Sinai, krasztais kaip zomatomis, atskirk nuo žmoniu, idant mañ wienam butu paszwęstas, ir niekas jo neliestu kaip kokio swietiszko daikto.
24. *Eik, nužengk.* Pasakytu kunigams, idant neperžengtu krasztu kałno, ir atsiwes-tu Aarono. – *Nei žengie Wieszpatiesp.* Matt. XI¹, 12. Karalystė Diewo pasylyjimą kencza, ir pasylintojai pagriebia ją. Dabar tad dalaista eiti dangun, tadą gi nebuwo dalaista eiti nei kałnan.

Padėjimas XX.

Deszims Diewo prisakymu, ir kaip statyti Ałtorių.

1. Ir bylojo Wieszpats wisas byłas szitas:

¹ XI – tais.

2. Asz esmi Wieszpats Dievas tawo, kursai iszwedžau tawę isz žemės Egipto, isz namu newalos. (Deut. V, 6; Ps. LXXX, 11.)
3. Neturėsi Diewu swetimu po akim mano.
4. Nedarysi tau drožinio, nei jokio panasumo, kuris yra danguj isz wirsaus, ir kuris žemėj isz apaczos, nei tu daiktu kurie yra wandenyse po žemę. (Lev. XXVI, 1; Ios. XXIV, 14.)
5. Nėkloniosies jiemus, nei garbsi: asz esmi Wieszpats Dievas tawo drutas, karsztas, lankas nedorybę tėwu sunuosna, treczan ir ketwirtan gimdyman tu, kurie neapkencza manes,
6. ir daras miłaszirdystę tukstantysna tiemus, kurie myli manę, ir sergi prisa-kymus mano.
7. Neimsi wardo Wieszpaties Diewo tawo downai: nes nelaikys nekaltū Wiesz-pats to, kuris imtu wardą Wieszpaties Diewo sawo welta. (Lev. XIX, 12; Deut. V, 11.)
8. Atmink, idant dieną subatos szwėstumai. (Exod. XXXI, 13; Deut. V, 14; Ezech. XX, 12.)
9. Szesziomis dienomis dirbsi, ir darysi wisus darbus tawo.
10. Sekmoj gi dienoj yra subata Wieszpaties Diewo tawo: nedarysi joj nei jokio darbo, ir sunus tawo ir duktė tawo, tarnas tawo ir tarnaitė tawo, keltuwas tawo, ir atajunas kuris yra terp wartu tawo.
11. Nes szesziomis dienomis darė Wieszpats dangų ir žemę, ir wisa kas yra juosę, ir atsišėjo dienoj sekmoj, togidel palaimino Wieszpats dienai subatos, ir paszwentė ją. (Gen. II, 2.)
12. Szėnawok tėwą tawo ir motyną tawo, idant butumai ilgaamžys ant žemės, kuria Wieszpats Dievas tawo duos tau. (Deut. V, 16; Matt. XV, 4; Eph. VI, 2.)
13. Neužmuszk. (Matt. V, 21.)
14. Neswetimoterauk.
15. Newogk.
16. Nekałbėk priesz artymą tawo ne tikro ludyjimo.
17. Negeisk namu artymo tawo: nei geisk moteries jo, nei tarno, nei tarnaitės, nei jauczo, nei asiło, nei wiso kas yra jo. (Rom. VII, 7; XIII, 9.)
18. Wisa gi žmonija regėjo balsus ir žiburius, ir skambėjimą triubos, ir kałą rukstantį; ir nusigandę ir paimti baimės, stowėjo isz toło,
19. tarydami Maížiesziui: Byłok tu mumus ir klausysim: nekalbie mumus Wiesz-pats, idant kartais nenumirtumem.
20. Ir tarė Maížieszius žmonijai: Nebijokites: nes tirtu jusu, atajo Diewas, ir idant baimė jo butu jumyse, ir negrieszytumet.
21. Ir sustojo žmonija isz toło. Maížieszius gi priejo rukop, kuriamę buwo Die-was. (Deut. XVIII, 16.)
22. Byłoj dar be to Wieszpats Maížiesziui: Szita sakysi sunumus Israelaus: Jus regėjot jog isz dangaus kałbėjau jumus.
23. Nedirbsit diewu sidabriniu, nei diewu auksiniu nedarysit jumus.

24. Altorių iš žemės padarysit mañ, ir apierawosit ant jo wisodeginius ir ramintinius jusu, awis jusu ir jaučius wisokioj wietoj, kur butu atminimas wardo mano: ateisiu tawęsp, ir pałaiminsiu tau. (Exod. XXVII, 8.)
25. O jei altorių akmeninį darysi mañ, nestatysi jo iš skełtu akmenu: nes jei pakeltumai peilį ant jo, bus susitepęs. (Deut. XXVII, 5; Ios. VIII, 91.)
26. Nežengsi žinginiaais altoriausp mano, idant neatsidengtu biauzybė tawo.

Pareiszkinimai.

1. *Ir bytojo Wieszpats.* Iksziolėi girdėjosi tiktai bałsas triubos: Nun Aniołas, wekslindamas asabą Diewo, reiszkais žodžais apsako zokoną.
2. *Asz esmi Wieszpats Diawas tawo.* Teip prasideda Dekalogas, kurio pareiszkinimas padėta žemiaus Deut. V; nes ten persakyta geresnė eilą.
4. *Nedarysi tau drožinio.* Bałwono, netikro diewaiczso pagonu. Tikrieji gi paweikslai Szwentuju Diewo cza neažuginta. Pats Diawas pamokė padaryt paweikslus Cherubinu, warinio žalczo i. k. Todel Bažnycza szwenta liepia szłoweję łaikyti szwentuju Abrozdu.
5. *Nektoniosies jiemus.* Neduosi garbės tokios kaip Diewui. Neažuginta kłonioties Aniołams, Szwentiems ir žmonėms szłowingiems, tiktai ne teip kaip Diewui. – *Lankąs* t. y. waikams teip nusidedant kaip nusidėjo tėwai.
17. *Negeisk.* Szisai prisakymas skiriasi in du, dewintą ir deszimtą, ažugindamas pageidimą moteries artymo dewintamę, arba pageidimo swetimoterystės; ir swetimo daikto deszimtamę, pageidimo wagystės, swetimo turto.
18. *Regėjo bałsus.* Girdėjo. Ebrejai dažnai sako wieną pajautimą ažu kitą, ipaczai gi, regėjimą. Teip. Ioan. XX, 25. Jog regėjai manę Tamosziau, intikėjai t. y. jog dasilytėjai.
20. *Tirtu jusu.* Tirtu jusu baimės, garbos ir pakłusnybės.
21. *Ir sustojo žmonija iš toło.* Mažieszius gi ir Aaronas žengė aukszczaus ažu paženklintu krasztu, kaip regima iš Exod. XIX, 24.
23. *Nedirbsit diewu sidabriniu.* Ebr. pridėta: *su manimi*. t. y. kuriuos garbintumet kartù su manimi. Primena pirmąjį prisakymą, kurį reikdawo dažnai priminti giminei kryptanczai stabmeldystėn.
24. *Altorių iš žemės padarysit.* Nenori altoriaus iš akmenio nudailinto, kad Israelitai nedabintu ju kokiais bałwonėlais ir neimtu ju garbinti kaip kokiuos diewaiczus. – *Wisodeginius ir ramintinius.* Ramintiniai yra tai apieros, melđžant pakajaus, ramumo ir laimės szeimynoms, arba wisai giminei. – *Wisokioj wietoj, kur butu atminimas wardo mano.* Kurį Diawas apsirinko apieroms, kaip wietu Skrynios, arba Szwentos Szėtros, nors kartais del kokios didžos priežasties, iš Diewo inkwėpimo budawo apieros ir kitur kur. Teip Samuel apierawojo Mastoję 1. Reg. VII, 9; ir Ramathoję. ibid. v. 17. – *Ateisiu tawęsp, ir pałaiminsiu tau.* Iszkłausydamas tawo maldu.
25. *Jei pakeltumai peilį.* Kokį norint prietaisą akmenims skaldyti ir dailinti.

26. *Idant neatsidengtu biaurybė tawo.* Idant neatsidengtu rubai neprideranczai. Pri sakymas szisai, nedaryti žinginiu prie altoriui, buwo duotas ne ant wisados. Altorius bažnyczoję Salomono turėjo deszimtį wuotaktu auksztumo, (2. Pan IV. 1.) ir lipdawo per žinginius. (Ezech. XLIII, 17.)

Padėjimas XXI.

Zokonai sudo ant tarno arba tarnaitės, žmogžudystės, wagystės, neszėnawojimo gimdytoju ir jauczu badanczu ragais.

1. Szitie yra sudai, kuriuos jiems padėsi.
2. Jei nusipirksi wergą Ebreją, szeszėlus metus tarnaus tau; sekmuosę iszeis luosas downai. (Deut. XV, 12; Ier. XXXIV, 14.)
3. Su kokiuomi¹ rubū² intejo, su tokiuomi³ tegul iszeit: jei turėdamas moterį, ir motė tegul iszeit kartū.
4. Jeigu ponas butu dawęs jamui moterį, ir ji pagimdžusi sunus ir dukteris, moteriszkė ir waikai jos⁴ bus pono jos, patsai gi iszeis su wālkaļu sawu.
5. O jei tarytu wergas: Mylu poną mano ir moterį ir waikus, neiszeisiu luosas:
6. paduos ji Wieszpats diewamus, ir bus priglāustas durump ir adwerijump, ir perdurs ausį jo įlā ir bus jamui wergu amžiun.
7. Jei kas parduotu dukterį sawo ažu tarnaitę, neiszeis kaip tarnaitėms yra paprasta iszeiti.
8. Jei nepamėgs akim pono sawo, kuriamui buwo duota, palais ją: o žmonijai swetimai parduoti neturės galybės, jei paniekins ją.
9. O jeigu sunui sawo sužieduotu ją, padarys jai pagal budo dukteru.
10. O jei jamui paims kitą, aprupins mergaitę swotbā, ir rubais, ir neatsakys mokesties ažu sarmatą.
11. Jei nepadarys sziau triju daiktu, iszeis downai be pinigų.
12. Kas ažuگاus žmogų, norėdamas ažumuszt, smertimi numirsztai (Lev. XXIV. 17.)
13. Kas gi netykojo pasalomis, bet ji Diewas padawė rankosna jo: paskirsiu tau wietą kurion turi pabėgt. (Deut. XIX, 2.)
14. Jei kas tyczomis ažumusztu artymą sawo, ir pritykojęs, nuog altoriaus mano atatrauksi ji, idant numirtu.
15. Kas suszertu tėwą sawo arba motyną, smertimi mirsztai.
16. Kas pawogtu žmogų, ir parduotu ji, perkalbėtas kalties, smertimi mirsztai.
17. Kas piktazodžuotu tėwui sawo, arba motynai⁵, smertimi mirsztai. (Lev. XX, 9; Prov. XX, 20; Matt. XV, 4; Marc. VII, 10.)
18. Jei kautusi wyrāi, ir kitas ažuгautu artymą sawo akmenimi arba kumsczā, ir anas nebutu numiręs, bet gulėtu lōwoj:

¹ kokiuomi ← kokiais ² rubū ← rubais ³ tokiuomi ← tokiais ⁴ jos ← jos pasiliektai ⁵ motynai ← motinai

19. jei atsikeltų, ir waikszczotu orę ant łazdos sawo, nebus kaltas kuris ažugawo, teip wienok idant darbus jo ir uždus ant gydytoju atlygintu.
20. Kas pamusztu wergą sawo arba wergę łazdą, ir numirtu rankosę jo, piktybės bus kaltas.
21. O jei iszgywens wieną dieną arba dwi, nepaduotas bus kankinimui, delto kad yra ażu jo pinigus.
22. Jei kautusi wyr'ai, ir ažugautu kuris moteriszkę nészczą, ir iszsimetimą tieg padarytu, bet pati butu gywa: paduotas bus žalai, kiek geis wyras moterisz-kės, ir tarpinikai apsudys.
23. O jeigu jai isz to ateitu smertis, ataduos duszią ażu duszią,
24. akį ażu akį, dantį ażu dantį, ranką ażu ranką, koją ażu koją, (Lev. XXIV, 20; Deut. XIX, 21; Matt. V, 38.)
25. nutwilkymą ażu nutwilkymą, žaizdą ażu žaizdą, mėlynę ażu mėlynę.
26. Jei iszmusztu kas akį wergo sawo arba wergės, ir padarytu juos wienakiais, palais juos luosus ażu akį, kurią iszmuszė.
27. Dantį teipogi jei iszmusztu wergui arba wergei sawo, lygiai palais juos luosus.
28. Jei jauczas indurtu ragu wyrą arba moteriszkę, ir jie numirtu, akmenimis bunai ažumusztas: ir tegul newalgo mėsū jo, ponas teipogi jauczo nebus kaltas.
29. O jeigu jauczas butu ragadurys nuog wakar ir ażuwakar, ir pasakyta butu ponui jo, ir neažudarytu jo, ir ažumusztu wyrą arba moteriszkę: ir jauczas tegul bus ažumusztas akmenimis, ir ažumuszie jo poną.
30. O jei ažumokestis butu ant jo ažudėta, duos ażu duszią sawo ko tiktai bus geista.
31. Sunų teipogi ir dukterį jei ragu ažugaus, tokiamui paczamai dekretui pa-duotas bus.
32. Jei užpułs wergą arba wergę, duos ponas tris deszimtis siklu sidabro, jauczas gi bus akmenimis ažumusztas.
33. Jei kas atadarytu szulnį, ir kastu, ir neažudarytu jo, ir impułtu jan jauczas arba asilas,
34. ataduos ponas szulnio ažumokestį keltuwu: kas gi iszgaiszo¹, bus jo.
35. Jei swetimas jauczas pažeistu jauczą kito, ir tas iszdwėstu, tegul parduost jauczą gywą, ir mokestį perskiria, mėsą gi negywojo pasidalija terp sawės.
36. O jeigu žinojo, jog jauczas badikas buwo nuog wakar ir ażuwakar, ir jo ne-sergėjo jo ponas: ataduos jauczą ażu jauczą, ir negywąjį pasiims wisą. –

Pareiszkinimai.

1. *Szitie yra sudai.* Sudo įstatymai Diewo įsakyti, žmonijai suwaldyti teisiai ir tykiai: Kaip wadinosi įstatymais ceremoniju, parėdymai kaip reikia eiszkiaai garbinti Dievą.

¹ iszgaiszo – g tais.

2. *Sekmuosę*. Tie metai sekmieji (subatiniai) budavo tie patys wisiems wergams. Todel wieniems iszpułdawo ju laukti ilgiaus, kitiems trumpiaus nuo dienos parsidawimo wergijon. –
3. *Su kokuomi rubu*. Iszeinanczam wergui prigułedawo toks rubas, su kokuomi buwo atajęs: reikałaudawo to teisybė ir padorybė.
4. *Moteriskę ir waikai jos bus pono jos*. Teip gi, moterystės raisztys atsirisdawo, kaip tai iszweda Abuleus, Kajetonas, Lipomanas ir kiti. Waikai prigułedami motynai, pasilikdawo su ją wergijoj pono.
6. *Paduos ji... diewamus*. Sudžams, turintiems waldžą nuo Diowo. Teip Exod. XXII, 28. *Diewamus* (sudžomus) *sžłowės nenuimdinėsi, ir kunigaikszczui žmonijos tawo nepiktažodžuosi*. Norėjo Diewas, idant teip didžamę daiktę, kaip ilga wergija, niekas nedėtusi paikai, bet idant sudžos gerai permanytu ir pasakytu. – *Durump ir adwerijump*. Namu pono. Perdurimas ilą ausiu ženklina jog tasai wergas pats atsiduoda wergijon tu namu. Tokia ceremonija padėta ant užgėdinimo wergo ažu paniekinimą sawo łaiswės ir jog jam nėra walos be žinios pono nei žengti per slenkstį¹. – *Amžiun*. Iki penktiems deszimtiems metams Jubileuszo, nes tadą budawo pałasti wisi wergai. (Lev. XXV. 41.)
7. *Jei kas parduotu dukterį sawo ažu tarnaitę*. T. y. jei pirkėjas žada su tarnaitę ženyties, padaryti ją nors mažesnę sawo moterimi. – *Neiszeis kaip tarnaitėms² yra paprasta iszeiti*. Kaip wergės ne Ebreiszkos giminės, bet swetimos. Todel neparduos jos pagonams, ir jai esant jo namuose, apsieis su ją gerū, kaip su dukterimi, o jei norės iszeiti nuo jo, jau gułėjusi su juomi, rupinsis ją prigułinczai iszduoti ažu wyro, duos rubu, pinigų itt. (eil. 10.)
9. *Padarys jai pagal budo dukteru*. Iszduos ją ažu sawo sunaus tokiamę amžiuję, kaip ir kiti gimdytojai sawas dukteris, kad nebutu nei perjauna, nei persena.
10. *O jei jamui paims kitą*. Sunui moterį, atatolines pirmąją (eil. 7.)
11. *Jei nepadarys sziu triju daiktu*. Neras jai wyro, neduos rubu ir ažumokesnio sarmatos, neaprupindamas jos kaip sawo moteries, galės ji iszeiti nieko nemokėdama ažu łaiswę.
12. *Kas ažugaus žmogų*. Ažumusz. – *Smertimi numirsztai*. Koronė atkerszimo ir smerties paskirta ant to, kas tyczomis norėdamas kitą ažumusza. –
13. *Kas gi netykojo pasatomis*. Budamas užmuszimo kałtas per neyszmintį, neapwaizdumą. – *Bet jį Diewas padawė rankosna jo*. Teisingai atkerszdamas jo kałtybę dałaidė inputi³ galybėn užmuszejo.
14. *Nuog altoriaus mano atatrauksi jį, idant numirtu*. Tokiam žmogžudžiui nebus nei jokios priebėgos, nors pasislėptu szwentoję wietoję. Teip Salomonas liepė ažumusztį Joabą prie altoriui (3. Reg. II, 31.)
15. *Kas suszertu tėwą*. Nors ir nesmertinai, turi buti smertimi korotas ažu tokią nedorybę.

¹ slenkstį ← slenkstį. – Ant ² tarnaitėms ← mergaitėms ³ inputi – klaid. išpulti

16. *Kas pawogtu žmogų.* Ar luosą, ar wergą, tam smertis, kaip ir užmuszėjui ne tiktai luoso bet ir wergo.
18. *Akmenimi arba kumsczą.* Arba kaip kiteip, ar kokiuomi smegdiniū.
19. *Nebus kaltas.* Koronės, delto kad smertis galėjo atsitikti isz kitos kokios priestasties. – *Darbus jo.* Pelnus ligos metę.
20. *Piktybės bus kaltas.* Ažumuszimo ir koronės smerties.
21. *Delto kad yra ažu jo pinigų.* Jo wergas ažu pinigų pirktas, gali jį plakti kiek iszpuola; nors plaktu ir per daug, jei jo neažumuszė ant wietos, neužsitraukia ant sawęs koronės smerties.
22. *Moteriszkę nėszczą.* Norėjusią ju suturėti, arba padėti sawam wyrui.
23. *Ataduos duszią ažu duszią.* Gywatą ažu gywatą ažumusztos moteriszkės.
28. *Akmenimis bunai ažumusztas.* Ne del kaltybės jauczo, negalinczo nusidėti, bet žmonėms del baimės ir paweikslo.
29. *Nuog wakar ir ažuwakar.* Nuo kokio laiko. – *Ir pasakyta.* Persaugota ponas, jog baisu jauczo. – *Neažudarytu.* Ebr. *nesergėtu.*
30. *O jei ažumokestis butu ant jo ažudėta.* Sudžos, galinczo, perkraczus weiklą, koronę smerties permaintyti in mokestį pinigų.
35. *Jei swetimas jauczas.* Jei jauczas jauczą. Nes jei jauczas awį, ar teluką subadytu, nebutu teisybės abeja skirti pusiau; delto kad awis pigesnė ažu jauczą. Tada sudžos paskirdawo kiek mokėti ažu ižeizdą. Kas cza pasakyta apie jauczas, tai pritinka ir tokiam atsitikimui su awinais, arklais i. k.

Padėjimas XXII.

Zokonai apie wagystę, ažuostatą, paankszczojimą, ižeizdą, pałodą, deszimtines.

1. Jei kas pawogtu jauczą, ar awį, ir ažumusztu arba parduotu: penkis jauczas ažu wieną jauczą ataduos, ir keturias awis ažu wieną awį.
2. Jei wagis butu rastas iszlaužias namus, arba pasikasas, ir gawęs žaizdą numirtu: ažumuszėjas nebus kaltas kraujo.
3. O jei tai padaryta užtekėjus saulei, žmogžudystę papildė, ir pats numirs. Jei neturėtu ko ataduot ažu wagystę, patsai bus parduotas.
4. Jei gywas pas jį bus atarastas pawogtasai, ar jauczas, ar asilas, ar awis; dwe-jatiek ataduos.
5. Jei pažeistu kas lauką arba wynyczą, ir pałaistu kełtuwą sawo, idant nuganytu swetimą, ką tiktai geriausia turėtu sawamę laukę arba wynyczoj, atlygins pagal didumo ižeizdos.
6. Jei iszejusi ugnis užtiktu erszkieczus, ir apimtu kupeczus jawu, arba jawus stowinczus dirwosę, ataduos ižeizdą, kuris ugnį sukurė.
7. Jei kas padėtu pas prietelų pinigų, arba indą pałaikyti, ir nuog to, kuris buwo prijėmęs, butu pawogta, jei atsiranda wagis, dweja tiek ataduos:

8. jei wakis pasislėpė, ponas namu bus trauktas diėwump, ir prisiegs, jog neisztiesė rankos ant daikto artymo sawo,
9. apgawimui padaryt, teip ant jaučo, kaip ant asiło, ir awies, ir rubo, ir ko tiktai galima daryt ižeizdą; diėwump nueis weikałas abiejų, ir jei anys apsudys, dwejatiek ataduos artymui sawo.
10. Jei kas duotu artymui sawo asiłą, jaučą, awį, ir wisokį kełtuwą pasergėti¹, ir butu iszdwėšęs, ar nuskurdęs, ar pagautas neprietelu, ir niekas to nebutu matęs,
11. prisiega bus widuj, jog neisztiesė rankos ant daikto artymo sawo: ir priims ponas prisiegą, ir anas ataduot nebus prispirtas.
12. O jei butu pawogta, atlygins ižeizdą ponui:
13. Jei suėsta žwėries, tegul parnesza jamui kas ažumusztą, ir neatlygins.
14. Kas nuog artymo ką norint isz szių daiktų paankszczotų, ir butu nubłogę arba iszdwėšę ne prie ponui, turės ataduoti.
15. O jei prieg tam butu ponas, neatlygins, łabiausiai jei buwo pasamdytas mokestimi ažu sawo darbą.
16. Jei kas apgautu mergą dar neisztekęjusią, ir gulėtu su ją: duos jai szarwą, ir paims ją ažu moterį. (Deut. XXII, 28.)
17. Jei tėwas mergos nenorėtu duoti, ataduos pinigų pagal budo szarwo, kurį mergos gauna.
18. Nuodnikamus neduosi gywenti.
19. Kas darytu pałastuwystę su galwiju, smertimi numirsztai.
20. Kas apierawoja diėwaiczamus, tegul bus ažumusztas, atskyrus wienamui Wieszpati.
21. Atajuno nenuludinsi, nei warginsi jo: nes ir patys buwot atajunais žemėj Egipto. (Lev. XIX, 33.)
22. Naszłei ir naszłaiczui žalos nedarysit. (Zach. VII, 10.)
23. Jei pažeisit juos, szauksis manėsp, ir asz iszkłausysiu szauksmo jų,
24. ir uzsidegs rustybė mano, ir pamuszių jus kaławijų, ir bus moterys jūsų naszlėmis ir súnūs jūsų naszłaiczais.
25. Jei pinigų paankszczodamas duosi žmonijai mano pawargusiai, gywenanczai su tawimi, nespeisi nuog jos kaip atimdinėtojas, nei pałukanomis neprišpausi.
26. Jei ažuostatą nuog artymo tawo paimtumai rubais, pirma saulės sėdimo ataduosi jamui. (Deut. XXIV, 13.)
27. Nes tasai wienas tėra dangalas kuno jo, kuriuomi apsidengia, ir neturi ki-to kuriamę miegotų: jei szauktusi manėsp, iszkłausysiu jo, nes esmi miłaszirdingas.
28. Diėwamus nenuimdinėsi szłowės, ir kunigaikszczui žmonijos tawo nepiktažodžuosi. (Act. XXIII, 5.)

¹ pasergėti ← paganyti

29. Deszintiniu tawo ir pirmenu tawo newėlinsies ataduot, pirmagimį sunū tawo duosi mañ. (Exod. XIII, 2, 12; XXXIV, 19.)
30. Isz jauczu teipogi, ir awiu lygiai teip darysi: septynias dienas bunai su motyną sawo, dienoj aszmoj ataduosi jį mañ.
31. Wyrai szwentais busit mañ: mėsos, žwėru paragautos, newalgysit, bet isz-mesit szunimus. (Lev. XXII, 8.)

Pareiszkinimai.

1. *Penkis jauczus.* Teip įsakė duotojas zokono, bet wargu suprasti, kodel pawogimas jauczo turi buti atlygintas penkiateik, pawogimas gi awies, keturiatiek. Gal norėjo labiaus nugrėsti nuo wogimo jauczo, brangesnio, ir reikalingesnio galwijo žemei dirbt.
3. *Jei tai padarytu užtekėjus saulei.* Dałaista buwo ažumuszt nakties wagį, o ne dienos: 1, delto kad apie aną negalima žinot su kokią sylą ir ko atajo, ar tiktai wogtu, ar ir ažumusztu; 2, delto kad nakties wagį wargu yra pažinti ir per sudą įieszkoti pawogto daikto; 3, delto kad nakties wadies nepigu sugauti arba nubaidyti, kaip wagį dienos, nes dieną ukinikas pigiaus gauna padėjimą nuo kaimynu ir prietelu.
4. *Jei gywas pas jį bus atarastas.* Lengwiaus pažint ir atimt daiktą gywą tebėsanti neparduotą nei ažumusztą; delto atradus gywą mažesnę koronė.
5. *Ir pałaištu.* Intłaisdamas.
6. *Iszejusi ugnis.* Jei kieno sukurta ugnis pasieks jawus: nes turėjo arba ugnį ažugesyti, arba apdaryti idant nesiplatintu.
8. *Ponas namu.* Kuriuose padėlys liko pawogtas. – *Bus trauktas diewump.* Nuwes jį pas sudžas. – *Ir prisięgs.* Prijėmėjas padėlo, esąs nekałtas.
9. *Apgawimui padaryt.* Padėlį nuslėpus pamėluot. – *Ir ko tiktai galima daryt įzeizdą* pawogtam esant kokiam norint daiktui, turinczam sawo sziokią tokią wer-tybę. – *Dwejatiek ataduos.* Prijėmėjas padėlo, perkałbėtas isz wagystės, arba bendrybės su wagimi.
10. *Ir niekas to nebutu matęs.* Jog galwijas prapuolė be kaltybės sergėtojo.
11. *Ir priims ponas prisięgą.* Ponas prapuolusio galwijo.
13. *Kas ažumusztą.* Zwėries papiautą galwiją, arba jo paliekanas.
15. *O jei prieg tam butu ponas.* Nes, esant ponui, ankszczotojas galėjo ant jo atsidėti, jog galwiją pasaugos. – *Łabiausiai jei buwo pasamdytas.* Pasamdytas galwijas.
17. *Pagal budo szarwo.* Jei tėwas neduoda dukteries, nei dukteriai pasogo¹, tadą pri-gautojas turi jai duot pasogą toki, koks jai iszpułtu nuo tėwo sulig sawo stonū.
25. *Pawargusiai.* Pasakyta apie paankszczojimą isz wiso, ar turtingam, ar pawar-gėlui; bet paminėta tiktai pawargėlai, delto kad jiems² reikia paankszczoji-mo. – *Atimdinėtojas.* Plėszikas, nuominikas.

¹ pasogo ← pasagos ² jiems – įtrp.

28. *Diewamus nenuimdinėsi sžłowėš. Sudžoms, wyresnybėms.*
29. *Deszimtiniu tawo ir pirmenu tawo newėlinsies ataduot.* Ebr: Pilnybės tawo ir aszaros tawo. Pilnybė ženklina skalsą jawu; aszara gi, wyną ir alywą, kad isz trėszkės warwa kaip aszaros isz akiu. Todel ir 70; ir Chald. iszgułdo: pirmenis jawu ir trėszkės. Wulgata perguldė reiszkiaus: deszimtiniu tawo ir pirmenu. –
30. *Dienoj aszmoj.* Delto kad pirma tos dienos esti dar per jaunas ir gležnas.
31. *Wyrais szwentais busit mań.* Szwentai užlaikydami kas prisakyta ir sergėdamies nuo wisokio žaginio, ir nuo mėsos, kurią¹ palietė žwėris. – *Mėsos žwėru paragautos.* 1. Jei, galwiją papiowus, ateitu žwėris ir ben kiek mėsos kramstelėtu. 2. Jei žwėris papiautu galwiją ir ar estu ben kiek jo mėsą, ar ne. 3. Jei žwėris inkastu galwiją, ir isz to galwijas iszgaisztu. Teip Diewas prisako Israelitams, mokydamas juos padorybės, pridarnumo ir kaip kokio szwentumo isz eiksztės, idant teip juos labiaus nugrėsti nuo ažumuszimo ir wagystės.

Padėjimas XXIII.

Įstatymai Sudžomus ir szwentimas nekuriu szwenczu.

1. Nepriimsi balso mėlō, ir nepridėsi rankos tawo, idant ažu bediewį sakytumai netikrą ludymą.
2. Neisi paskui mynią darytu pikto: nei ant sudo nepritarsi nuomonei daugybės, idant atsitrauktumai nuog tiesos.
3. Pawargėlo teipogi nepasigailėsi ant sudo. (Deut. XXII, 1.)
4. Jei patiksi klaidojantį jaučzą arba asilą neprietelaus tawo, parwesk jį jamui.
5. Jei pamatysi asiłą neapkenczanczo tawęs, gulintį po naszta, nepraeisi pro szalį, bet prikelsi su juomi.
6. Nesilenksi sudan pawargėlo.
7. Mėlō saugosies. Nekałto ir teisau neažumuszi, nes kratausi bediewio.
8. Nei dowanu neimsi, kurios apjekina ir iszmingus, ir iszwercza žodžus teisiuju. (Deut. XVI, 19; Eccli. XX, 31.)
9. Pakeleiwui nebusi bodus: nes žinot duszias² atajunu, delto kad ir patys buwot pakeleiwiais žemėj Egipto. (Gen. XLVI, 6.)
10. Szeszelus metus sėsi žemę tawo, ir surinksi jos jawus.
11. Metuose gi sekmuosę palaisi ją ir atilsinsi, idant walgytu pawargėlai žmonijos tawo: ir kas tiktai³ pasiliktu, ėstie žwėrys ļauko: teip darysi wynyczoj ir alywinyczoj tawo. (Lev. XXV, 4.)
12. Szesziomis dienomis dirbsi, sekmoj dienoj lausies, idant atsilėtu jaučas ir asiłas tawo, ir atsiwėdintu sunus wergės tawo, ir atajunas.

¹ kurią ← kurias ² duszias ← duszias pakeleiwui ³ kas tiktai ← įtrp.

13. Wisa, ką pasakiau jums, užlaikykit. Ir per wardą swetimu diewu neprisiegsit, ir nebunai girdėta isz burnos jusu.
14. Tris kartus kas metai szwēsīt mañ szwentės.
15. Szwentę prėskieniu sergėsi. Septynias dienas walgysi prėskienius, kaip įsakiau tau, metę mėnesies naujuju, kada iszejai isz Egipto: nepasirodysi po akim mano dykas. (Exod. XIII, 3; Eccli. XXXV, 6.)
16. Ir szwentę piuties pirmenu darbo tawo, ką tiktai pasėjai dirwoj: szwentę teipogi pabaigoj metu, kai sudorosi wisus¹ jawus² isz lauko.
17. Tris kartus ant metu pasirodys wisokis wyriskys tawo po akim Wieszpates Diewo tawo. (Exod. XXXIV, 23.)
18. Neapierawosi ant rukszties kraujo apieros mano, ir nepasiliks riebumā szwentės mano iki rytui.
19. Pirmenis jawu žemės tawo atneszi namuosna Wieszpates Diewo tawo. Ne-wirsi ožio pienę motynos jo. (Exod. XXXIV, 26.)
20. Sztai asz siūsiu Aniolą mano, kuris eitu pirma tawęs, ir sergėtu kelyj, ir intwestu wieton, kurią pritaisiau.
21. Szėnawok jį, ir klausyk bałso jo, nei nedrįsk paniekinti: nes neatłais, kai nusidėsi, ir yra wardas mano jamė.
22. O jei klausysi bałso jo, ir darysi wisa ką sakau, neprietelumi busiu nepriete-lumus tawo, ir pawarginsiu warginanczus tawę. (Deut. VII, 12.)
23. Ir eis Aniołas mano pirma tawęs, ir intwes tawę pas³ Amorrheją, ir Hetheją, ir Pherezeją, ir Chananeją, ir Heweją, ir Jebuzeją, kuriuos asz sutrupinsiu. (Exod. XXXIII, 2; Ios. XXIV, 11.)
- 24⁴. Nekłoniosies diewamus ju, nei garbsi ju: nedarysi darbu ju, bet pagadinai juos, ir sułaužysi bałwonus ju. (Deut. VII, 25.)
25. Ir tarnausic Wieszpaci Diewui jusu, idant pałaimincza duonomus tawo ir wandenimus, ir atimcza nesweikată isz widaus tawo.
26. Nebus neweislį, nei bewaikė žemėj tawo: skaiczų dienu tawo iszpildysiu.
27. Iszgastį mano siūsiu pralenktu tawęs, ir ažumuszi wisokią žmoniją, pas kurią inteisi: ir wisu neprietelu tawo priesz tawę wersiu nugaras:
28. iszlaidės pirma szirszuolus, kurie iszwaikys Heweją, ir Chananeją, ir Hetheją, pirma neg inteisi.
29. Neiszmiesiu ju nuog weido tawo wienais metais: idant žemė nepawirstu pustynę, ir neįsiwaisytu priesz tawę žwėrys. (Deut. VII, 20.)
30. Pamažėl iszwarysiu juos isz po akiu tawo, pakołei pasidauginsi, ir apimsi žemę.
31. Padėsiu gi krasztus tawo nuog mariu Raudonuju iki mariomus Palestinu ir nuog pustynės iki upei: paduosiu rankosna jusu gywentojus žemės, ir iszmiesiu juos isz po akiu jusu.
32. Nedarysi su jais sandaro, nei su ju diewais. (Exod. XXXIV, 15.)

¹ wisus ← wisi ² jawus ← jawai ³ pas – tais. ⁴ 24 – 2 tais.

33. Negywenie žemėj tawo, idant kartais neintwestu tawęs nusidėjiman priesz manę, jei tarnautumai diewamus ju: kas tau tikrai bus ant papiktinimo.

Pareiszkini mai.

1. *Nepriimsi batso meto.* Neklausyk pramanytojo kalbu, prikalbanczo tawę buti sudžą arba¹ ludyniku neteisumi. – *Nepridėsi rankos tawo.* Neineisi jokion san-kalbon su bediewiu.
2. *Neisi paskui mynią darytu pikto.* Nors daiktas neteisingas ir turētu labai daug apgynėju, wienok tai daugybei nesiduok atatraukt nuo tiesos ir teisybės.
3. *Pawargėlo teipogi nepasigaitėsi.* Neteisingamę daiktę nēr wietos miłaszirdystei. Geras daiktas miłaszirdystė, jei nesiprieszina teisybei. Apie Kristų pasakyta Ps. LXXI, 2: „Sudyti žmoniją tawo teisybėj, ir pawargelus tawo sude“.
6. *Nesilenksi sudan pawargėlo.* Kaltindamas jį, arba teisindamas del jo pawergimo.
7. *Nekalto ir teisaus neažumuszi.* Chald: Nuteisinto ir iszejusio teisumi isz sudo neažumuszi.
8. *Apjekina ir iszmintingus.* Ebr: *reginczus.* Kuriu duszios yra geros akys.
9. *Nes žinot duszias atajunu.* Žinot kas tai yra atajunas, aplaistas wisu, nusimineš, nereikia tad didinti jo wargo. – *Ir patys buwot pakeleiwiais.* Datyrēt kokia dala pakeleiwio swetimoj szalyj.
11. *Ir atilsinsi.* Nuo sėjimo ir piuties. (Lev. XXV, 4.) Teip įsakyta, idant žemė nedirbama per metus, butu gausesnė ir pawargėlai anuosę sekmuosę metuosę galētu rankioties jos waisius sawaimi auganczus. Tie metai wadinosi subatiniais, prasidėdawo ne nuo mėnesies Nisan (Kowo), bet nuo Tisri (Rugsėjo). Tais metais wisi wergai Ebrejai grįždawo laiswėn, jei norėjo, kaip tai regima isz Exod. XXI, 2. Atsilaisdawo teipogi skołos isz paankszczojimo. (Deut. XV.) Pradžoje tu metu, szwentėję Kuczku, wisa žmonija klausydawo skaitymo knigos zokono Deuteronomium.
13. *Nepriesiegsit* Ebr: *neminėsit swetimu diewu.* – *Ir nebunai girdėta.* Ju wardai.
15. *Metę mėnesies naujuju.* Mėnesyję Nisan, kuriamę iszėjo isz Egipto, ir kuriamę Egiptę ir Palestinoję waisiai iszsirpsta, jawai pribresta. – *Nepasirodysi po akim mano dykas.* Ateidamas szwenton Szėtron arba bažnyczon ant Welyku, Sekminiū ir Szėtru, atsineszk downas eiszkiei Diėwo garbai ir lewitams. Wadindawosi tai apierà geros walos (Deut. XVI, 10.); nes nors buwo įsakyta wisiems, bet neparodyta po kiek.
16. *Ir szwentę piuties.* Sekmines. Tadą atneszi ant apieros kwietienes duonas darytas isz pirmosios piuties, kaip ant Welyku apierawojai brėstanczas miežiu warpas. Tai ant Sekminiū Diėwas reikaławo apieros pirmenu isz wisu jawu, t. y. wisos kwieczapiuties. – *Szwentę teipogi pabaigoj metu.* Szwentę Kuczku, arba Szėtru (wadinamu isz grekiszko scenopegia); nes tadą statydawo

¹ arba ← ir

- szėtras ir josę gywendawo per septynias dienas. Pasakyta: *pabaigoj metu*. t. y. Rugsėjyje, nes tadą baigdawosi ir prasidėdavo swietiszki Zydu metai, nors metai szwenczu, arba bažnyczos prasidėdavo nuo Kowo, arba Nisan.
17. *Tris kartus ant metu*. Ant Welyku, Sekminiū ir Szėtru. Szis zokonas apmegsdawo wisus wyryszkius nuo ju amžiaus metu 20–60. (Lev. XXVII, 3.) – *Po akim Wieszpates Diewo*. Prie Skryniai, arba prie Szėtrai szwentai.
 18. *Neapierawosi ant rukszties*. Pirma neg apierawosi awinėli Welyku, iszkuopk namus isz wisokios rukszties, ir rugusio. – *Szwentės mano*. T. y. apieru daromu mañ per szwentes. – *Iki rytui*. An rytojaus.
 19. *Pienę*. T. y. su wienu pienu puodę, arba tebežindomą, arba kartū su jo motyną. S. Klemensas Aleksadrietys (2. Strom.) sako: „Nebunai sunką ažumusztam tai, kas gywam buwo penū“.
 20. *Aniołą mano*. Szw. Mykołā Arkaniolā, perdėtinį ir apweizdėtoją Sinagogos.
 21. *Nei nedrįsk paniekinti*. Ebr.: nei neszaūk jo kartybėn. Grek: nebuk jamui nepaklusnas. – *Yra wardas mano jamę*. Jisai weikslina mano wardą, galybę ir walą.
 24. *Darbu ju*. stabmeldystės.
 25. *Duonomus tawo ir wandenimus*. Walgiui ir gėrimui.
 26. *Skaiczų dienu tawo iszpildysiu*. Ilgą amžių duosiu ant žemės.
 28. *Iszlaidęs pirma szirszuolus*. Teip ir buwo. (Ios. XXIV, 12.); ir Sap. XII, 8: Siuntei pralenkėjus karios tawo szirszuolus.
 29. *Idant žemė nepawirstu pustynę*. Płaczos ir brąswios buta žemės Chanaan, jei jos jawu ir waisiu trys milijonai žmoniu negalėjo apimti, ir daug dar butu likę pustynės žwėrimis, jei Chananėnai nebutu pasilikę po nekurias jos dalis.
 31. *Nuog pustynės iki upei*. Nuo pustynės Arabijos iki Euphratui.
 33. *Ant papiktinimo*. Ebr.: ant žabangu. Stabmeldystė Chananėnu iszwes tawę isz kelo.

Padėjimas XXIV.

Sandaras Israelitu su Diewu, buwimas Maiziesziaus ant kaño 40. dienu.

1. Maiziesziui teipogi tarė: Užuzengk Wieszpatesp tu, ir Aaronas, Nadab¹ ir Abi² ir septynios deszimtys seniu isz Israelaus, ir pasikloniosit isz tolo.
2. Ir pats wienas Maizieszius užuzengs pas Wieszpatį, ir anie neprisiartins: nei žmonija neužuzengs su juomi.
3. Atajo tad Maizieszius ir apsakė wisotimei wisus žodžus Wieszpates, ir sudus; ir atsakė wisa žmonija wienu balsu: Wisus žodžus Wieszpates, kuriuos kalbėjai, padarysim.
4. Paraszė gi Maizieszius wisas bylas Wieszpates; ir ryto atsikėlęs pastatė altorių paszaknyj kaño, ir dwyliką pagarbu pagal dwylikos gentiju Israelaus.

¹ Nadab ← Nadabas ² Abi ← Abijus

5. Ir siuntė jaunikaiczus isz sunu Israelaus, ir apierawojo wisodeginius, ir apierawojo apieras ramintines Wieszpaci, werszius.
6. Ėmė gi Maižieszius pusę kraujū, ir inpylė taurėsna; kitą gi pusę iszpylė ant altoriaus.
17. Ir paėmęs knigą sandaro, skaitė klaūsans žmonijai, kurie tarė: Wisa, ką bylojo Wieszpats, padarysim, ir busim pakłusni.
8. Jisai gi paimtą kraują iszszlakstė ant žmonijos, ir tarė: Szis yra kraujas sandaro, kurį sukalbėjo Wieszpats su jumis ant wisu byłu szitu. (Hebr. IX, 20.)
9. Ir užužengė Maižieszius ir Aaronas, Nadab ir Abiu, ir septynios deszimtys isz wyresniuju Israelaus;
10. Ir iszwydo Diewą Israelaus; ir po kojom jo kaip darbas akmenies sapphirinio, ir kaip dangus giedros metė.
11. Nei ant tu, kurie toli buwo atsitraukę isz sunu Israelaus, nemetė rankos sawo, ir regėjo Diewą, ir walgė, ir gėrė.
12. Tarė gi Wieszpats Maižiesziui: Užužengk manėsp ant kalno, ir buk ten: ir duosiu tau płoszktes akmenines, ir zokoną, ir įsakymus kuriuos parasziau, idant mokytumai juos.
13. Atsikėlė Maižieszius ir Josue, tarnas jo; ir žengdamas Maižieszius kalnan Diewo,
14. Wyresniemus tarė: Pałukėkit cza pakolei pagrįszim jusump. Turit Aaroną ir Hur su jumis: jei kiltu kas klausimo, atneszkit jiemus.
15. Ir užužengus Maižiesziui, apidengė debesis kalną,
16. ir gyweno garbė Wieszpaties ant Sinai, dengdama jį debesimi szeszas dienas; septintoj gi dienoj szaukė jį isz widaus ruko.
17. Buwo gi waidas garbės Wieszpaties, kaip ugnis deganti wirszukałnyj kalno po akim sunu Israelaus.
18. Ir intejęs Maižieszius widun ruko, užužengė kalnan; ir buwo ten keturias deszimtis dienu, ir keturias deszimtis naktu. (Deut. IX, 9.)

Pareiszkinimai.

1. *Nadab ir Abiu.* Wyresnieji sunus Aarono. – *Septynios deszimtys seniu.* Pirmuju žmonijoje; tie patys, apie kuriuos pasakyta Num. XI, 25, jog pranaszawo. – *Pasikloniosit isz tolo.* Diewui, apsireiszkanzam per Aniolą rukę, wirszukałnyję Sinai, ir kałbanczam su Maižiesziumi.
2. *Pas Wieszpaci.* Rukan wirszukałnio Sinai. Wienas tiktai Maižieszius draugėję tarno sawo Iozues (eil. 13.). Septynioms gi deszimtims wyresniu su Aaronu liepta pasilikti pakałnėję su žmonija, jai waldyti.
3. *Apsakė wisotimei.* Idant pati pritartu ir geriaus iszpildytu zokoną, pati prijęmusi jį isz geros walos. – *Ir sudus.* Sudo įstatymus.
4. *Ir dwyliką pagarbu.* Arba dwyliką stułpu akmeniniu, arba isz dwylikos tu akmenu buwo pastatyta altorius. Pirmoja nuomonė łabiaus tikėtina.

5. *Jaunikaiczus*. Chald: pirmagimius sunu Israelaus, kurie zokoną prigimimo buwo kunigais; nes kunigystė Aaron¹ dar nebuwo įstatyta.
6. *Pusę kraujū*. Senobėję patvirtindawo sandarus apieromis ir kraujais.
8. *Kraują išszlakstė ant žmonijos*. Praliedami kraują ir szlakstydami darant² sandarą, reikšdawo, jog bus iszpildytas nors uztat prsieitu³ numirti. – Cza kraujas praženklino kraują Kristaus, patvirtinusi naują Sandarą; (Hebr. IX, 19) ir twirtinantį nuolat Apieroję Misziu szwentu.
10. *Iszwydo Diewą Israelaus*. Ne jo esybę, bet kaip kokį szeszėlį po regimu pa-weiksłu, gal žmogaus. – *Kaip darbas akmenies*. Po kojom Diewo pasirodė kaip asla iszgrįsta brangiais akmenimis.
11. *Nei ant tu, kurie toli buwo atsitraukę*. Ant wyresniuju, atsiskyrusiu nuo žmonijos ir su Maiziesziumi lipusiu kaľnan. – *Nemetė rankos sawo*. Nepakorojo smertimi, ir nieko błogo nedarė, nors jie regėjo Diewą. – *Ir walgė ir gėrė*. Pagrįžę nuo kaľno, džiaugdamies jog regėjo Diewą.
13. *Kaľnan Diewo*. Auksztumon kaľno Sinai.
14. *Patukėkit cza*. Su žmoniją; galėjo Maizieszius ir pirsztū parodyti taworiją su žmoniją; grįžkit pas žmones ir waldykit juos.
16. *Garbė Wieszpates*. Majestotas Diewo rodėsi prajėwais ruko ir ugnies.
17. *Kaip ugnis*. Žodys kaip, ženklina cza ne panasumą bet tikrybę daikto. Teip pasakyta ir Ioan. I, 14. Regėjom jį kaip wienagimį.
18. *Ir intejęs Maizieszius*. Palikęs Iosų ant kaľno. – *Buwo ten keturias deszimtis dienu*. Deut. IX, 9. pridėta jog Maizieszius per tas 40. dienu nieko newalgė nei gėrė. Tan skaiczun 40. dienu deda ir 6. dienas, paminėtas eil. 16.

Padėjimas XXV.

Sudėjimas dowanu intaisyti szwentai Szėtrai, Skryniai, Staľui, Zibinczams itt.

1. Byľojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
2. Sakyk sunumus Israelaus, idant imtu mań pirmenis nuog kiekwieno žmo-gaus, kurs pats apierawos isz geros walos, paimsit jas. (Exod. XXXV, 5.)
3. Yra gi tai ką turit imti: Auksą, ir sidabrą, ir warį;
4. hyacintą ir purpurą, ir karmaziną du kartu dažytą⁴; ir bisiurą, ožku wiľnas⁵
5. ir kailus⁶ awinu raudonai dažytus⁷ ir kailus⁸ pijolkinius⁹, ir medžą Setim,
6. alywą žiburiamus, kwėpaľus¹⁰ mosti, ir rukaľus¹¹ gero kwapo:
7. akmenis¹² onychinus¹³, ir brangius¹⁴ akmenis¹⁵ ant padabinimo Ephod ir¹⁶ Įmonio.

¹ Aaron^o ← Abraomo ² darant ← daran ³ prsieitu – klaid. prisieitu ⁴ dažytą ← dažytas
⁵ wiľnas – as tais. ⁶ kailus – tais. ⁷ dažytus ← dažyti? ⁸ kailus – tais. ⁹ pijolkinius – tais.
¹⁰ kwėpaľus ← kwėpaľai? ¹¹ rukaľus ← rukaľai ¹² akmenis ← akmenį ¹³ onychinus – us tais.
¹⁴ brangius ← brangu? ¹⁵ akmenis ← akmenį ¹⁶ ir ← ir Rationale

8. Ir padarys mañ szwentinyczą, ir gywensiu widuj ju:
9. pagal wiso panaszumo szėtros, kurią parodysiu tau, ir wisu indu ant garbos jos: ir sziteip padarysit ją:
10. Skrynią isz medžo Setim sułaiskit, kurios iłgumas tegul turi dwi wuołakti ir pusę: płatumas pusantros wuołakties: auksztumas teipogi pusantros wuołakties.
11. Ir iszauksinsi ją auksu skaisczausiu isz widaus ir isz eikszts: ir padarysi wirszuj aukso wainiką aplinkom:
12. ir keturias aukso grandis¹, kurias padėsi ant keturiu skrynios kampu: dwi grandi bunai wienamę szonę, ir dwi kitamę.
13. Padarysi teipogi žalgeles isz medžo Setim, ir apdengsi jas auksu.
14. Ir² įwersi³ grandysna⁴, kurios yra⁵ szonuose skrynios, idant jomis butu nesziojama:
15. kurios wisados bus grandysę⁶, ir niekados nebus isz ju isztrauktos.
16. Ir indėsi skrynion ludymą, kurį tau duosiu.
17. Padarysi ir maldytuwę isz aukso skaisczausio: dwi wuołakti ir pusę⁷ turės iłgumo, pusantros wuołakties płatumo.
18. Du teipogi Cherubimu auksiniu⁸ ir nukałtu padarysi, isz abiejų szalu žodinyczos.
19. Cherub wienas bunai wienamę szonę, ir kitas kitamę.
20. Abudu szonu maldytuwės tegul apdengia, isztiesę sparnus, ir uždengdami žodinyczą, ir tegul weizdi ing wienas kitą atgręžę weidus maldytuwęsp⁹, kurią turi buti apdengta skrynia,
21. kurion indėsi ludymą, kurį duosiu tau.
22. Isz ten įsakinėsiu, ir byłosiu tau ant maldytuwės, ir isz terpu dwiejų Cherubimu, kurie bus ant skrynios ludymo, wisa ką įsakysiu per tawę sunumus Israelaus.
23. Padarysi ir stałą isz medžo Setim, turintį dwi wuołakti iłgumo, ir płatumo wuołaktį, ir auksztumo wuołaktį ir pusę.
24. Ir paauksinsi jį auksu skaisczausiu: ir padarysi jamui aukso juostą¹⁰ aplinkom,
25. ir paczai juostai¹¹ wainiką rasztuotą auksztumo keturiu pirsztu: ir ant jo kitą wainiką auksiną.
26. Pritaisysi teipogi keturias aukso grandis¹², ir pridėsi jas keturiuose kampuose to paties stało ing¹³ kiekwieną koją.
27. Po wainiku bus aukso grandys¹⁴, idant per jas butu perwertos žalgelės ir galima butu stałą neszioti.

¹ grandis ← grandeles ² Ir ← Ir intwe ³ įwersi ← įwersi par ⁴ grandysna ← grandeles ⁵ kurios yra ← esanczas ⁶ grandysę ← grandelės ⁷ pusę ← pusė ⁸ auksiniu – tais. ⁹ maldytuwęsp – maldinuwęsp ¹⁰ juostą ← lentinelę ¹¹ paczai juostai ← ant lentynelės ¹² grandis ← grandeles ¹³ ing ← ing kojas ¹⁴ grandys ← grandelės

28. Paczas teipogi žalgeles padarysi isz medžo Setim, ir aptrauksi aukso neszioti stałui.
29. Isztaisysi ir bludelus, ir taureles, rukynyczas, ir kauszelus, kuriuosę turi buti apierawujami¹ skystimai, isz aukso skaisczausio.
30. Ir padėsi ant stało duonas padėtines po akim mano wisados.
31. Padarysi ir žibincų isz wieno aukso skaisczausio nukałtą, stiebelį jo, ir pluksnas, kiauszelus², ir skritelus, ir lelijas isz jo iszeinanczas.
32. Szesios pluksnos iszeis isz szonu, trys isz wieno szono, ir trys isz kito.
33. Trys kiauszelai³ kone kaip rieszutai ant kiekwienos pluksnos, ir skritelys kartù, ir lelija: ir trys teipogi kiauszelai⁴ kone kaip rieszutai ant pluksnos antros, ir skritelys kartù ir lelija: szitas bus darbas szesziu pluksnu, kurias reiks iszwesti isz stiebelo:
34. Paczamę gi žibincų bus keturi kiauszelai⁵ kone kaip rieszutai ir skritelai kiekwienamę, ir lelijos.
35. Skritelai po dwiem pluksnom trijosę wietosę, kurie kartù bus szeszi, iszeiną isz stiebelo wieno.
36. Teip gi isz jo ir skritelai ir pluksnos bus, wisi nukalti isz aukso gryniausio.
37. Padarysi ir žibines septynias ir padėsi jas ant žibinczaus, idant szwiestu isz priekio.
38. Gnyblėš teipogi ir gnybmenu gesyklės bunai isz aukso gryniausio.
39. Wisa swora žibinczaus su wisais jo indais turės talentą aukso gryniausio⁶.
40. Prisiziurėk, ir padaryk sulig paweikšų, kuris tau yra ant kałno parodytas. (Act. VII, 44; Hebr. VIII, 5.)

Pareiszkinimai.

2. *Pirmenis.* Pirmenimis wadina tas dowanas, ar delto, kad buwo pirmoja Israeli-tu bendra apiera, isztaisyti Szėtrai; arba delto kad Diewas geidė apierawojimo daiktu geriausiu ir pirmiausiu; arba delto kad buwo apierawota teip kaip pirmenys jawu ir waisiu, t. y. ataskiriant dalą Diewui ant apieros.
4. *Hyacintą.* Wiłnoną mėlyną kaip hyacintą. – *Purpurą.* Wiłnoną raudonai taszkuotą. – *Karmaziną.* Wiłnoną dukart raudonai dażytą. – *Bisiurą.* Płoniausį ir balczausį drobiną. – *Ožku wiłnas.* Werpaczai ir audimui wiłnono apdengti Skryniai.
5. *Kailus pijolkinius.* Wieneri sako jog buwę tai ados tokio zwėries, kiti kitokio. Josephus (lib. 3. Antiq. c. 4.) raszo, jog tai buwę awiu kailai, wieneri raudonai, kiti pijolkiskazkai nudażyti. – *Medžą Setim.* Wieneri wadina Cedru, kiti Eglę. Bet medžas Setim niekur kitur neauga, tiktai Arabijoje. Yra tai medžas labai stipras, niekados nedrunija, labai lengwas ir gražus.

¹ apierawujami – klaid. apierawojami ² kiauszelus ← kiautelus ³ kiauszelai ← kiautelai

⁴ kiauszelai ← kiautelai ⁵ kiauszelai ← kiautelai ⁶ gryniausio ← griniausio

8. *Szwentinyčą. Szwentą Szètą, kur manę garbintu.*
9. *Pagal wišo panaszumo Szėtros, kurią parodysiu tau.* Kurios paweikslą parodysiu tau ant kalno Sinai.
10. *Dwi wuolakti ir pusę.* Wuolaktis gimtinoja, nuo aikunės lik galui pirszto smagurio, arba du sprendžu.
11. *Iszauksinsi.* Aukso blėtomis aptrauksi. – *Aukso wainiką.* Ketwirtotą, kaip ir pati Skrynja.
12. *Keturias aukso grandis¹.* Kampuose skrynios, įwert žalgelems, kuriomis ją kunigai nesziodawo.
16. *Ludymą.* Ploksztes zokono, ludyjanczas Diewo prisakymus. Nieko kito skrynioję nebuwo. Indas mannos ir ryksztė Aaronu buwo Szėtroję, bet ne Skrynioję.
17. *Maldytuwę.* Antwožas Skrynios (eil. 20.), buwo isz wieno aukso, o ne isz medžo Setim. Wadinasi ji ir žodinyča, oraculum; isz terp Kerubinu Mažieszius girdėdawo Diewo žodį.
18. *Du teipogi Cherubimu.* Po paweikslu žmogaus, dwieju jaunikaiczu sparnuotu. Maldytuwę buwo apdengta ju isztiestais sparnais. – *Nukaltu.* Nenulietu.
23. *Statą.* Ant kurio padėdawo dwyliką duonu padėtinu.
25. *Wainiką rasztuotą.* Tokio drožtinio darbo, jog wietomis buwo szwelniai nudailinta, wietomis gi padabinta rasztais drožinėtais. – *Kitą wainiką.* Ne tiktai del gražumo, bet ir kad nekristu kas padėta ant stało. –
37. *Zibines.* Degdawo per wisą naktį. Rytais keturias gesydawo, trys gi degdawo ir per wisą dieną. – *Isz priekio.* Stałop duonu padėtinu.
39. *Talentą aukso gryniausio.* Talentas swietiszkas swerdawęs szeszius deszimtis swaru; talentas bažnyczos 120. swaru. Kiti gi sako sweręs 100. swaru. Žiuř. Ezech. XLV, ir 2. Paralip. XXV. –

Padėjimas XXVI.

Weikslė statymo Szėtros ir tułu jos dalu.

1. Szėtą gi sziteip darysi: Deszimtį marszku isz bisiuro suktinio, ir² hyacintho, ir purpuros ir karmazino dukart dažyto, pamargintu iszsiuwinėjimais padarysi.
2. Ilgumas wienos marszkos turės dwideszimti asztuonias wuolaktis: plátumas bus keturiu wuolaktu. Wienos mieras bus wisos marszkos.
3. Penkios marszkos bus susagstytos wienu su kitą, ir kitos penkios bus taip lygiai sukabintos draugėn.
4. Ašelės hijacintines padarysi szonuose ir wirszuję marszku idant butu galima jas susagstyti draugėn.

¹ grandis ← grandeles ² ir – ir tais.

5. Penkias deszimtis ąselu marszka turės išz abieju szalu, teip intsiutas, idant ąselė su ąselė sueitu¹, ir galėtu wiena su kitą susisegti.
6. Padarysi ir penkias deszimtis aukso grandelu, sugłaušt marszku dangalui, idant taptu wiena szėtra.
7. Padarysi ir wienuoliką plaukiniu² dangsczu, apdengti stogui szėtros.
8. Ilgumas wienos dangstės turės: tris deszimtis wuolaktu, ir plátumas keturias: lygi bus miera wisu dangsczu.
9. Išz kuriu penkias susegsi skirium, ir szeszas sukabinėsi terp sawės, teip jog sesztoja³ dangstė priekyj stogo bus dwilinka.
10. Padarysi ir penkias deszimtis ąselu pąkraszczu wienos dangstės, idant galėtu susikabinti su kitą: ir penkias deszimtis ąselu pakrasztyję dangstės kitos, idant sukibtu su kitą.
11. Padarysi ir penkias deszimtis segaczu wariniu, susegti ąselems, idant stotusi wienas apdangalas išz wisu.
12. Kas gi atliks išz dangsczu, pritaisytu stogui, tai yra wiena dangstė wirszaus, su jos pusę apdengsi ažupakalį szėtros.
13. Ir kybos wuolaktis išz wienos szalies, ir kita išz kitos, kuri pasilieka ilgumę dangsczu, apdengdama abu szonu szėtros.
14. Padarysi ir dangalą kitą išz kailu awinu raudonai dažytu: ir ant szito wėl kitą dangalą išz adu pijolkiskzai dažytu. (Exod. XXXVI, 19.)
15. Padarysi ir stowinczas lentas szėtros išz medžo Setim,
16. Kuriu kiekwiena turės deszimtį wuolaktu ilgumo, ir pusantros plátumo.
17. Szonais lentos bus du pozyjimu, lentai sulaist su kitą lentą: ir wisos lentos bus teip pritaisytos.
18. Išz kuriu dwi deszimti bus pietszonyj nugrėžatamę⁴ pietump.
19. Kuriomus nuliesi keturias deszimtis sidabriniu pakłodu, idant po du pakłodu po kiekwieną lentą dwiejuosę kampuosę butu padėta.
20. Antramę teipogi szonę szėtros, nugrėžtamę žiemiump, bus dwi deszimti lentu,
21. turinczu keturias deszimtis sidabriniu pakłodu: po du pakłodu bus padėta po kiekwieną lentą
22. Waku szonan szėtros padarysi szeszas lentas,
23. ir wėl dwi kitas, kurios kampuosę bus pastatytos ažupakalį szėtros.
24. Ir bus sulaistos nuog apaczos iki wirszui, ir wisas suturės⁵ wienas sułaidimas. Dwiem teipogi lentom, statytinom kampuosę, bus užlaikytas toks pats sułaidimas.
25. Ir bus kartū lentos asztuonios, ju pakłodu sidabriniu szesziolika, skaitant po du pakłodu ant wienos lentos.
26. Padarysi ir žalgeles išz medžo Setim penkias, priturėti lentomus wienamę szonę szėtros,

¹ sueitu ← butu greczum ² plaukiniu ← aszutiniu ³ sesztoja – klaid. szesztoja ⁴ nugrėžatame – klaid. nugrėžtame ⁵ suturės ← turės

27. ir kitas penkias kitamę, ir to paties skaiczaus wakarų šaliesp:
28. Kurios bus perlaistos per vidurį lentu nuog wieno galo iki kitamui.
29. Paczas teipogi lentas paauksinsi, ir nuliesi josę aukso grandis, kuriomis žal-gelės pritūrėtų sulaistas lentas: kurias apdengsi aukso blėtomis.
30. Ir pastatysi szėtrą sulig paweikslų, kuris tau yra parodytas ant kalno. (Exod. XXV, 40.)
31. Padarysi ir ažuodangą isz hiacinto, ir purpuros, ir karmazino dukart dažyto, ir suktinio bisiuro, siuwinėtinio darbo ir gražiai margai iszausto:
32. kurią pakabinsi priesz keturis¹ stulpus isz medžo Setim, kurie patys tieg bus paauksinti, ir turės stulpogalwius aukso, bet pakłodus sidabrinčius.
33. Inwerta gi bus ažuodanga grandysna, widuj kurios pastatysi skrynią ludymo, atskirdama ir szwentinyczą ir Szwentinyczas szwentinyczos.
34. Užudėsi ir maldytuwę ant skrynios ludymo szwentu Szwentamę:
35. ir stałą ne ažuodangoj: ir priesz stałą žibincų pietu szonę szėtros: nes stałas stowės žiemiu szalyj.
36. Padarysi ir marszkaną angoj szėtros isz hiacinto, ir purpuros, ir karmazino dukart dažyto, ir suktinio bisiuro, siuwinėtiniu darbu.
37. Ir paauksinsi² penkis stulpus medžo Setim, priesz kuriuos iszkėtota bus marszkana: kuriu stulpogalwiai bus auksiniai, ir pakłodai wariniai.

Pareiszkinimai.

1. *Pamargintu.* Ebr: cherubim. Buk sakytu ant marszku iszsiuwinėsi tułus pa-weikslus³ sparnuotus, žoles ir rasztus.
3. *Susagstytos wiena su kitą.* T. y. isz deszimties marszku padarysi dwi didi, susagstęs po penkias wienon, potam tiedwi penkiomis deszimtimis ašelu susegsi wienon (eil. 5.)
6. *Aukso grandeli.* Dwiem didžom marszkom susagstyti wienan dangalan, ir wisai szėtrai apdengti, idant perkelant szėtrą kiton wieton, butu galima jas perskirti.
7. *Wienuoliką plaukiniu⁴ dangsczu.* Ebr: dangalų isz ožkos plauku wienuoliką. Nes rubus isz ožkos wilnu wadina plaukiniais. Dangstės buwo teip su sagstytos kaip ir marszkos (eil. 3.). – *Apdengti stogui szėtros.* Szėtra buwo apdengta ke-turiais dangczais: 1, deszimczą marszku; 2, wienuoliką plaukiniu dangsczu; 3, dangalų isz kailu awinu; 4, dangalų isz adu pijolkiskzai nudažytu.
12. *Su jos pusę.* Delto kad dangsczu buwo 11 ir 30. wuolaktu; marszku gi tiktai 10 ir 28 wuolaktys⁵.
15. *Stowinczas lentas szėtros.* Lentos tos buwo kaip ir sienomis szėtros, isz triju jos szalu.

¹ keturis ← keturius ² paauksinsi ← pauksinsi ³ paweikslus ← paweikslus Cherubinu ⁴ plau-kiniu ← aszutiniu ⁵ wuolaktys – tys tais.

22. *Padarysi szeszas lentas*. Buk sakytu: Szêtra nuo wakarų turės asztuonias lentas, (eil. 25.), szeszos bus czielos pusantrawuolaktinės (eil. 16.); dwi gi tiktai puswuolaktinės.
- 23¹. *Kampuose*. Wiena lenta siekė szêtros szoną nuo pietu, kita nuo žiemu². – *Ažupakalyj*. Wakaru szonę. Rytu gi szonę buwo anga be lentu. –
26. *Padarysi ir žalgetes*. Apiwilktas auksu, perwarytas per aukso³ grandis, suturinczas wisą szêtrą kruwoję ir neduodanczas lentoms kłaiptyties.
35. *Ne ažuodangoj*. Atskyrusioję wietą Szwentą nuo Szwentu Szwentos, ažujêmusios tiktai treczą dalį szêtros, ketwirtotos, turêjusios kožnamę szonę po 10. wuolaktu ilgumo. Ažu tos ažuodangos buwo Skrynia⁴ (eil. 33.)
36. *Padarysi ir marszkaną*. Kitą ažuodangą isztiestą priesz priekinę dalį szêtros, wadinamą wietą Szwentą; teip kaip pirmoja ažuodanga (eil. 31.), buwo pakabinta priesz antrąją dalį szêtros, wadinamą wietą Szwentu Szwentą. –

Padėjimas XXVII.

Statymas Altoriaus wisodeginiamus, Prieangės szêtros i. k.

1. Padarysi ir altorių isz medžo Setim, turêsintį penkias wuolaktis ilgumo, ir tiek pat platumo, tai yra, ketwirtotą, ir tris wuolaktis auksztumo.
2. Ragai gi bus isz jo paties keturiuose kampuose: ir apdengsi jį wariu.
3. Ir padarysi jo reikalamus katilus, pelenamus priimti, ir replės ir szakeles, ir ugniwietes. Wisus indus padirbsi isz wario.
4. Ir krotelę kaip⁵ tinklą warinę, kurios keturiuose kampuose bus keturios grandys warinės,
5. kurias padësi apaczon židinės altoriaus: ir bus krotelė iki pusei altoriaus.
6. Padarysi ir dwi žalgeli altoriaus isz medžo Setim, ir apdengsi jas wario⁶ blêtomis,
7. Ir įwërsi jas grandysna ir bus isz abiejų szonu altoriaus nesziot. (Exod. XX, 24.)
8. Ne pilną, bet dyką ir tuszczą widuj jį padarysi, kaip tau ant kalno parodyta.
9. Padarysi ir prieangę szêtros, kurios pietu szalyj pietump bus dangalai isz suktinio bisiuro: szimtą wuolaktu ilgumo turės wienas szonas.
10. Ir stulpu dwideszimti su tiek pat pamatais wariniais, turinczu⁷ stulpogalwius sidabrinis drožinëtus.
11. Lygiai ir žiemu szonę iszilgai bus dangalai szimto wuolaktu, dwideszimti stulpu ir pamatai wariniai to paties skaiczaus, ir ju stulpogalwiai su sawais drožiniais sidabriniai.
12. Platumę gi prieangės, stowinczamę wakarump, bus dangalų penkios dwideszimtyš wuolaktu, ir deszims stulpu, ir tiek pat pamatu.

¹ 23 – 3 tais. ² žiemu – *žie* tais. ³ aukso – įtrp. ⁴ Skrynia ← Skrynia (Exod. XXXIII) ⁵ kaip ← kaip warinį ⁶ wario ← aukso ⁷ turincziu ← turinczais?

13. Ir platumę stowinczamę rytump, bus penkios deszimtys wuolaktu,
14. Kuriose wienam szonui iszeis dangalo penkiolika wuolaktu, trys stułpai ir pamatu tiek pat:
15. ir kitamę szonę dangalai bus penkiolikos wuolaktu, stułpai trys, ir pamatu tiek pat.
16. Inteigoj gi prieangės bus padaryta dangalas dwieju deszintu wuolaktu isz hiacinto, ir purpuros, ir karmazino dukart dažyto, ir bisiuro suktinio, darbo¹ siuwinėtinio; stułpus turės keturis, su pamatais tiekpat.
17. Wisi stułpai prieangės aplinkom bus apwilkti sidabrinėmis blėtomis, stułpogalwiais sidabriniais, ir pamatais wariniais.
18. Ilgumę prieangę apims wuolaktu szimta, platumę penkias deszintis, aukstumas bus penkiu wuolaktu: ir bus isz bisiuro suktinio, ir turės pamatus warinius.
19. Wisus indus szėtros wisiemus reikalamus ir ceremonijomus, teip kuolėlus jos kaip prieangės, padarysi isz wario.
20. Įsakyk sunumus Israelaus, idant atnesztu tau alywą isz medžu alywiniu skaiscausia, piestū sugrustą, idant degtu žiburys wisados
21. szėtroj ludymo, priesz² ažuodangą³ apsiautusia⁴ ludymą. Ir pastatys jį Aaronas ir sūnūs jo, idant žibėtu iki rytui po akim Wieszpaties. Tarnawimas bus amžinas per ju permainas nuog sunu Israelaus.

Pareiszkinimai.

1. *Altorių.* Pasakyta čia ne apie altorių rukymo, stowėjusį wietoję Szwentoję, ant kurio degindawo rukałus rytais ir wakarais; bet apie altorių wisodeginio⁵, ant kurio degindawo wisodeginis ir kitas apieras. – *Isz medžo Setim.* Krasztinės lentelės. Widuję gi lik pusiau altorius buwo prikrautas neskaldytu akmenu; isz wirszaus apidengtas krotelę warinę. Teip gi altorius isz medžo Setim buwo ketwirtotą skrynią be wirszaus ir be dugnio, ir widuję tuszczą.
2. *Ragai gi bus isz jo paties.* Kampai jo stirksojo kaip ragai to paties wario iszsisziszę, dabindami altorių.
3. *Szakelės.* Triszakas ir ažulenktas, mėsai isztraukt isz katilu. – *Ugniawietės.* Indus kaip rukilnyczas, laikyt žarijoms szwėstoms, imtoms nuo altoriaus wisodeginio, perneszt joms rytais ir wakarais ant altoriaus rukymo. Rukałus degindawo ne ant paties altoriaus bet ant tu ugniawieczu ant altoriaus pastatytu.
4. *Ir krotelę kaip tinklą warinę.* Dengusią wirszų altoriaus. Ant jos dėdawo apieras degintinosias. – *Keturios grandys warinės.* Krotelė toji turėjo sawas grandėles ir žalgeles skirium nuo grandžu ir žalgu altoriaus; budawo iszimama ir atskiriama nuo altoriaus ir skyrium nesziojama.

¹ darbo ← darbo siutinio ² priesz – įtrp. ³ ažuodangą ← neažuodangoj ⁴ apsiautusia ← apsiautusioj ⁵ wisodeginio ← wisodenio

5. *Apaczon židinēs altoriaus.* Ant krotelēs lenciugēlais pakabinta buwo toji židinē, arba peczukas warinys ties widuriu altoriaus wirszuj kruwos neskaldytu akmenu; ant tos židinēs kurdawo małkas sudegint mėsai padėtai ant krotelēs. – *Iki pusei altoriaus.* Ne wiena krotelė, bet kartū su židinę kabanczą siekdawo pusēs altoriaus; delto kad terp krotelēs ir židinēs buwo erdwēs artie pusantos wuolakties; tai ir bus pusė altoriaus, turėjusio tris wuolaktis auksztumo. (eil. 1.)
8. *Ne piłną bet dyką.* Dykuma pareiszkinta eil.1.
9. *Prieangę.* Prieangė toji padaryta, apsiaust szėtrai isz wisur, padabint jai ir pagarbt. – *Dangalai.* Marszkanos, kaurai, buwo kaip sienomis prieangēs.
10. *Stulpu.* Ant stulpu buwo pakabinti anie dangalai. – *Stulpogalwius sidabrinius drožinėtus.* Ebr: sidabriniai bus stulpogalwiai, su juostėlėmis. Juostėlės sidabrinu siułu, arba płonuczu blėtelu, kaip drožlėlės apsiaus stulpogalwius.
14. *Dangalo penkiolika wuolaktu.* Isz rytu szono widuryjė prieangės buwo erdwė dwideszimties wuolaktu płatumo, kaip durys prieangės. Isz wienos ir kitos szalies tu duru, buwo erdwė po penkioliką wuolaktu, ir turėjo sawus stulpus ir dangalus.
19. *Kuotelus.* Intmusztus stulpuosna, dangalams pakabinti. Arba kuotelus inbedus žemėn, pririsdawo wirwelėmis apaczas dangalų, kad nekabaldžuotu.
20. *Piestū sugrustą.* Alywa žibinėn turėjo buti, arba sawaimi iszwarwėjusi, arba sugrusta piestū, netrėkszta treszkėjė, arba melnytėlėjė, pritersztoję¹ tirsztimu ir sutru. –
21. *Szėtroj ludymo.* Delto kad szėtrojė laikoma budawo zokonas, kaipo tikras ludymas Diewo walos ir sandaro. – *Apsiautusiasio² ludymą.* Skrynią su płoksztėmis zokono. – *Iki rytui.* Ziur. Exod. XXV, 37. – *Per ju permainas.* Ebr: *per gimdymus.* –

Padėjimas XXVIII.

Kunigiszkos parėdnios Aarono ir jo sunu.

1. Imkis teipogi sau Aaroną brolių tawo su sunumis jo isz widaus sunu Israelaus, idant mañ tarnautu weikalą kunigystės: Aaroną, Nadabą, ir Abiu, Eleazavą, ir Ithamarą.
2. Ir padarysi rubą szwentą Aaronui broliui tawo ant garbės ir padabinimo.
3. Ir byłosi wisiemus iszmingingos szirdies, kuriuos pripildžau dwasią sumanymo, idant padarytu rubus Aaronui, kuriuosę paszwęstas tarnautu mañ.
4. Szitos gi bus parėdnios, kurias padarys: Įmonys³, ir wirszupetys, rubas⁴ ir marszkiniai siauri, kepurė ir juosta. Padarys jie⁵ szwentas parėdnias broliui tawo Aaronui ir sunumus jo, idant kunigystės weikalą darytu mañ.

¹ pritersztoję – tais. ² Apsiautusiasioj – padėjim. apsiautusia ³ Įmonys ← Rationale ⁴ rubas ← jupa ⁵ jie – įtrp.

5. Ir paims aukšā ir hiacintā, ir purpurā, ir karmazīnā dukart dažytā, ir bisiurā.
6. Padarys gi wirszupetī isz aukso ir hiacinto ir purpuros, ir karmazino dukart dažyto, ir bisiuro suktinio, margai austo ir iszsiuwinēto.
7. Du krasztu sugļāustu turēs abiejuosē szonuosē gaļu, idant wienybēn suiteu.
8. Pats teipogi audimas ir wisas darbo margumas bus isz aukso ir hiacinto, ir purpuros, ir karmazino dukart dažyto, ir bisiuro suktinio.
9. Ir imsi du akmeniu onichinu, ir intraszysi juosna wardus sunu Israelaus: (Exod. XXXIX, 6.)
10. szeszis wardus akmenyj wienamē, ir szeszis kitus kitamē, pagal eilos gimi-mo ju.
11. Dārbu drožiko ir skaptawimu dailintojo brangiu akmenu, inbraižysi juos wardais sunu Israelaus, inbestus auksan ir apilenktus.
12. ir padēsi abiejuosē szonuosē wirszupeczo, paminētinī sunūmus Israelaus. Ir neszios Aaronas wardus ju po akim Wieszpaties ant abieju peczu, del atsiminimo.
13. Padarysi ir kablus isz aukso,
14. ir du lenciugēlu isz aukso gryniausio sukibusius terp sawēs, kuriuos intsegsi kablamus.
15. Īmonī teipogi sudo padarysi darbu margai riewētu¹ sulig audimū wirszupeczo isz aukso, hiacinto, ir purpuros, ir karmazino dukart dažyto, ir bisiuro suktinio.
16. Bus keturiakampys ir dwilinkas: sprindžo metā turēs teip ilgumo kaip plātumo.
17. Ir indēsi jan keturias eilas akmenēlu: pirmoj eiloj bus akmuo sardius, ir topazius, ir smaragdus:
18. antroj karbunkulus, saphirus, ir jaspis:
19. treczój ligurius, achates, ir amethystus:
20. ketwirtoj chrysolithus, onychinus, ir beryllus: indaryti auksan bus eilosē sawosē.
21. Ir turēs wardus sunu Israelaus: dwylikā wardais bus inbraižyti, wienas akmuo wien wardū, per dwylikā gentiju.
22. Padarysi ģimonyj lenciugus terp sawēs sukibusius isz aukso gryniausio:
23. ir du žiedu auksiniu, kuriuos pritaisysi abiemus gaļamus ģmonio:
24. ir lenciugus auksinius prisegsi žiedamus, kurie yra pakraszczuosē jo:
25. ir paczu lenciugu gaļus sukabinsi dwiem kablām abiejuosē szonuosē wirszupeczo ties ģmoniu.
26. Padarysi ir du žiedu auksiniu, kuriuos pritaisysi gaļamus ģmonio, pakraszczuosē ties wirszupeczu, ir jo ažu pakalu.

¹ riewētu ← audž riewētu

27. Priegtam ir kitu du aukso žiedu, kurie turi būti padėti iš abiejų šonų virszupeczo žemyn, ties apatiniu susegimu, idant galētu būti pritaikintas virszupeczui,
28. idant įmonys susisegtų sawais žiedais su žiedais virszupeczo virvelę hiacintinę, ir būtų dailus susiglaudimas, ir negalētu persiskirti įmonys ir virszupetys.
29. Ir neszios Aaronas wardus senu Israelaus įmonyį sudo ant krutinės sawo, ineidamas szwentinyczon, paminėtinį po akim Wieszpaties ant amžiu.
30. Padėsi gi įmonyį sudo Mokslą ir Tiesą, kurie bus ant krutinės Aarono, inteinant po akim Wieszpaties: ir neszios sudą sunu Israelaus ant krutinės sawo, po akim Wieszpaties wisados.
31. Padarysi ir rubą virszupeczo wisą hiacintinį,
32. kurio widuryj wirszausp bus galwadengtė ir krasztas aplink ją austinys, kaip esti krasztai rubu, idant pigiai neparplysztu.
33. Zemingi, ties kojom to rubo, aplinkom, padarysi kaip malogranatus, išz hiacinto, ir purpuros, ir karmazino dukart dažyto, intmaiszydamas widuryjė warpelus,
34. teip idant warpelys būtų aukso ir malogranatas: ir wėl warpelys kitas aukso ir malogranatas.
35. Ir wilkės juomi Aaronas weikalę tarnawimo, idant girdėtusi skambėjimas, inteinant ir iszeinant išz szwentinyczos po akim Wieszpaties, ir nenumirtu.
36. Padarysi ir blėtą išz aukso gryniausio, ant kurios inbraižysi¹ darbu drožiko, Szwentuma Wieszpati².
37. Ir pririsi ją wirvelę hiacintinę, ir bus ant kepurės,
38. kybodama ant kaktos aukszczausio kunigo. Ir neszios Aaronas nedorybes tu, kurie apierawojo ir paszwentė súnūs Israelaus, wisosę dowanosę ir dawimuosę sawuosę. Bus gi blėta wisados ant kaktos jo, idant numaldytas būtų jiems Wieszpatys.
39. Ir suwerszi rubą bisiurū, ir kepurę padarysi išz bisiuro, ir juostą darbu riėwėtinįko.
40. Tolaus sunumus Aarono intaisysi lino rubus ir juostas ir kepures ant garbos ir padabinimo:
41. ir apwilksi szitais wisais Aaroną brolių tawo ir sunus jo su juomi. Ir wisu rankas paszwėsi, ir paszwentinsi juos, idant³ kunigystės weikalą pildytu mañ.
42. Padarysi ir kelines lino, idant apdengtu mėšą biaurybės sawo nuog strėnu iki szlaunim:
43. ir muwėtu jomis Aaronas ir súnūs jo, inteidami szėtron ludymo, arba artindamies altoriausp, idant tarnautu szwentinyczoj, idant nenumirtu kalti nuodėmės. Zokonystė amžina bus Aaronui, ir sėklei jo po jamui.

¹ inbraižysi ← įnbraižysi ² Wieszpati ← Wieszpaties ³ idant ← idant idant

Pareiszkinimai

1. *Imkis. Wadink draugėn. – Aaroną brolių tavo* i. k. Paszwęstu ju kunigais ir aprėdytu kunigiskomis parėdnomis.
2. *Ant garbos ir padabinimo.* Idant regima butu aukszytbė ir szłowė kunigystės.
3. *Išmintingos szirdies.* Prisimanantiems gerai. – *Dwasią sumanymo.* Tokiais priemoningais buwo ir Beseleel ir Ooliab, paminėti Exod. XXXV, 30. Buwo tai priemonė Diewo inkwėpta.
6. *Wirszupetį.* Ebr: Ephod. Buwo tai wirszutinys rubas¹, nuo peczu lik juosmeniui, prijuosiamas, dwejokis: wienas aukszczausiam kunigui, isz aukso ir hiacinto; kitas kunigams, isz linu; užuwełkamas per galwą: ant wieno ir kito peties prakirptas.
7. *Du krasztu.* Wirszupeczso susegdawo segatėmis du krasztu, apsiwilkus kunigui. – *Szonuosę gatų.* Perkirpimas buwo ne apaczoję po pažastim, bet wirszuje peties.
10. *Szesis wardus akmenų wienamę.* Ant deszinio onichino buwo wardai: Rubeno, Simeono, Judos, Dano, Nephthalo ir Gado; ant kairio: Asero, Issacharo, Zabulono, Ephraimo, Manasseso ir Beniamino. Wardas Lewi nebuwo įraszytas, bet pats kunigas, kaipo lewita, buwo paweikslu sawos gentijos.
12. *Paminėtinį sunumus Israelaus.* 1. Idant aukszczausis kunigas ir žmonės atsimintu tikėjimą ir doras dwylikos Patrijarku ir jomis sektu. 2. Idant aukszczausis kunigas melstusi ažu dwyliką gentijų, iszejusiu nuo anu Patrijarku. 3. Idant įisai atsimintu, jog patikėtą sau žmoniją turi neszioti szirdyje ir ant peczu: szirdyje per meilę, ant peczu kilodamas wargus sawo weikalo piemeniszko.
13. *Kablus isz aukso.* Kablais ir lenciugėlais prisegdawo įmoni wirszupeczui.
14. *Sukibusius terp sawęs.* T. y. grandelės lenciugėlu terp sawęs sukabintos.
15. *Įmoni teipogi sudo.* Nebuwo tai rubas, bet tiktai platus priekabas ant krutinės, łotiniszkai wadinamas Rationale, grekiszkaĩ λογιον, antraszas: Mokslas ir Tiesa. Užsikabinus jį, Diewas inkwėpdawo įmonę sawo walos kunigui.
16. *Keturiakampys.* Lygiais szonais. – *Dwilinkas.* Dwilinkos drobės idant iszturėtu prisegtus brangius akmenėlus.
21. *Įr turės wardus.* Inbrėžtus raidžomis literomis.
22. *Įmonyj lenciugus.* Paminėtus eil. 14.
29. *Ant krutinės sawo.* Ebr. ant sawo szirdies.
30. *Mokstą ir Tiesą.* Ebr. Urim ir Thumim. Žodžai tie buwo iszsiuwinėti aukso literomis; ženklino, jog szirdyje kunigo buna mokslas ir tiesa.
31. *Rubą wirszupeczso.* Tai treczas rubas aukszczausio kunigo, užuwełkamas ant wirszupeczso.
32. *Gatwadengtė* Ebr: burna gatwos. Skylė, galwai perkiszt apsiwełkant. – *Krasztas aplenk ją.* Aplenk tą skylę. – *Austiny.* Ne siulė, nei pełtakys, bet austas.

¹ rubas ← rubas

33. *Intmaisydamas widuryj warpelus*. Malogranatas, kaip abuolys, potam warpelys, ir wël malogranatas ir wël warpelys. Abuolai isz hiacinto, warpelai aukso. Nekurie raszo, jog wienu ir kitu buwë po 72.
35. *Ir nenumirtu*. Jei teip nepadarytu kaip liepta. Aukszczausis Kunigas su tais warpelais weikslino Kristų ir Apasztalus, kuriu balsas skamba po wisà žemë.
36. *Blëtą*. Prisegtà in kepurë ant kaktos¹ Aukszczausio kunigo. – *Szwentuma Wieszpati*. Ebr. Szwentumas lehowos; buk sakytu: Diewas yra szwenczausis, pati szwentuma; turi buti gerai, szwentai ir prigulinczai pagarbintas.
37. *Ant kepurës*. Hiacintinës, kaip raszo Ioseph Flav.
38. *Kurie apierawojo*. Sunaikins nuodëmes apierawojusiu. Nesza gi Aaronas ju nedorybes, norëdamas atsimelsti ir gan padaryti Diewui, weikslindamas Kristų.
39. *Suwerszi rubą bisiurù*. Bisiurinë juostà. – *Kepurë*. Wadinamà tiarà, arba mitrà, buwo auksza, apsiuta wirwelë. – *Juostà*. Prijusti² wirszupeczui ir kitiems rubams.
40. *Sunumus Aarono*. Iszrokuota cza ketweri kunigu rubai: kelinës lino, (eil. 42.) rubai lino, juosta ir kepurë. Neturëjo gi rubo hiacintinio, Wirszupeczo, Įmonio sudo, ir aukso blëtos, kurie budawo Aukszczausiam kunigui³.
41. *Rankas paszwësi*. Ebr: pripildysi, paduodamas apieras. Isz to Rasztę Szwentamę pripildymas ranku ženklina paszwentimà kunigo.
42. *Kelinës lino*. Isz suktinio bisiuro, kaip sako Jos. Flav. – *Nuog strënu iki sztaunim*. apdengdamos jas.

Padëjimas XXIX.

Apieros szwenczant kunigus ir nuolatinë apiera dwiejû awinëlu.

1. Bet ir tai padarysi, idant mañ butu paszwësti kunigystën. Imk werszì nuog galwiju, ir du awinu nesuteptu, (Lev. IX, 2.)
2. ir duonas prëskas, ir raguolì be rugszties, alywà intmaisytà, palietenius teipogi prëskus, alywà pateptus: isz geriausiu miłtu kwietieniu wisa tai padarysi.
3. Ir indëjes sudaretin apierawosi: werszì gi ir du awinu.
4. Ir atwesi Aaronà, ir sunus jo durump szëtros ludymo. Ir numasgojës tëwà su sunumis jo wandenimi,
5. apwilksi Aaronà rubais jo, tai yra, marszkiniais ir rubù, ir wirszupeczu ir įmoniu, kurì sujuosi juostà.
6. Ir uždësi kepurë ant galwos jo, ir blëtà szwentà ant kepurës,
7. ir alywà patepimo pilsì ant galwos jo: ir tokiuomi budu bus paszwentintas.
8. Sunus teipogi atwesi, ir apwilksi rubais lininiais, ir apjuosi juostà,

¹ ant kaktos – įtrp. ² prijusti – klaid. priausti ³ rankraštyje 40 įrašytas po 41 ir 42

9. Aaroną sakau ir vaikus jo, ir uždėsi jiems kepures: ir bus mañ kunigais garbą amžiną. Paszwentęs rankas ju,
10. atwesi ir werszį szétrosp ludymo. Ir uždės Aaronas ir sunus jo rankas ant gałwos jo, (Lev. I, 3.)
11. ir ažumuszi jį po akim Wieszpacies, ties durim szétros ludymo.
12. Ir paėmęs isz kraujo werszio, padėsi ant ragu ałtoriaus pirsztù tawo, pasilikusi gi kraują pilsi ties pamatu jo.
13. Paimsi ir wisus taukus apdengianczus widurius, ir plėwelę eknu, ir du inkstu ir taukus ant ju esanczus, ir apierawosi deginį ant ałtoriaus: (Lev. III, 3.)
14. mėsas gi werszio ir adą ir mészlą sudeginsi orę ażu taworiju del to kad yra ażu grieką.
15. Wieną teipogi awiną imsi, ant kurio gałwos padės Aaronas ir súnūs jo rankas.
16. Kurį ažumuszęs, imsi isz kraujo jo, ir pilsi aplink ałtorių.
17. Patį gi awiną supiaustysi kąsniais: ir iszpłowęs widurius jo ir kojas padėsi ant supiaustytu mėsū, ir ant gałwos jo.
18. Ir apierawosi wisą awiną deginiu ant ałtoriaus: apiera¹ yra Wieszpaci, kwapas saldžausis apieros Wieszpacies.
19. Paimsi awiną kitą, ant kurio gałwos Aaronas ir súnūs jo padės rankas.
20. Kurį apierawojęs, imsi isz kraujo jo, ir padėsi ant gało ausies deszinės Aarono ir sunu jo, ir ant nykszczu ranku ju ir deszinės kojos, ir pilsi kraują ant ałtoriaus aplinkom.
21. Ir paėmęs isz kraujo, esanczo ant ałtoriaus, ir isz alywos patepimo, apszłaksytysi Aaroną ir rubus jo, sunus ir rubus ju. Ir paszwentęs juos ir rubus,
22. paimsi riėbumas² isz awino, ir stimbirį³ ir taukus, apdengianczus wisus widurius, ir plėwelę eknu, ir du inkstu, ir riebulus ant ju esanczus, ir deszinį petį, delto kad yra awinas paszwentimo:
23. ir pładę duonos wienos, raguolį alywà intmaiszytą, palietienį isz sudareczo prėskieniu, padėto po akim Wieszpacies:
24. ir padėsi wisa ant ranku Aarono ir sunu jo, ir paszwentinsi juos pakełdamas po akim Wieszpacies.
25. Ir priimsi wisa isz ranku ju, ir deginsi ant ałtoriaus wisodeginį, kwapą gardžausį po akim Wieszpacies, jog apiera yra jo.
26. Imsi teipogi pagurklę⁴ isz awino, kuriuomi⁵ yra⁶ paszwęstas Aaronas, ir paszwęsi ją pakełęs po akim Wieszpacies, ir teks dalon tawo.
- 27⁷. Ir paszwentinsi ir paszwęstą krutinėlę⁸, ir petį atskirtąjį nuog awino,
28. kuriuomi paszwęstas buwo Aaronas ir súnūs jo, ir teks dalon Aarono ir sunu jo zokonu amžinu nuog sunu Israelaus: jog yra pirmenimis ir pradžomis isz ju apieru ramintiniu, kurias apierawoja Wieszpaci.

¹ apiera – p tais. ² riėbumas ← taukus ³ stimbirį ← wuodegą ⁴ pagurklę ← krutinėlę ⁵ kuriuomi ← kurią ⁶ yra ← buvo ⁷ 27. ← 27. Pasz ⁸ krutinėlę – tais.

29. Rubą gi szwentą, kuriuomi wilkės Aaronas, turės sūnūs jo po jamui, idant jamę butu patepami, ir szwenczamos rankos ju.
30. Septynias dienas wilkės ji, kuris¹ ažu ji bus pastatytas aukszczausiu kunigu isz sunu jo, ir kuris inteis szêtron ludymo, tarnautu szwentinyczoj.
31. O awiną paszwentimo paimsi, ir iszwirsi mėsas jo szwentoj wietoj:
32. kurias walgys Aaronas ir sūnūs jo. Duonas teipogi, esanczas sudaretyj, angoj szêtros ludymo walgys, (Lev. VIII, 31; Matt. XII, 4.)
33. idant butu maldytinė apiera, ir paszwęstos butu rankos apierawojanczu. Swetimgentys newalgys isz ju, delto kad yra szwentos.
34. O jei kas pasiliktu isz mėsų paszwęstu, arba isz duonu iki rytui, sudeginsi paliekanas ugnimi: nebus suwalgytos, delto kad yra szwęstos.
35. Wisa, ką įsakiau tau, padarysi ant Aarono ir sunu jo. Septyniomis dienomis paszwęsi rankas ju:
36. ir wersį ažu nusidėjimą apierawosi kasdiena ant apkuopimo. Ir apkuopsi altorių, apierawodamas apierą apkuopimo, ir patepsi ji ant paszwentimo.
37. Septyniomis dienomis apkuopsi altorių ir paszwentinsi, ir bus szwentu Szwentas. Kiekwienas, kuris dasilytėtu jo, bus paszwentintas.
38. Yra tai, ką darysi ant altoriaus: Du metiniu awinėlu kasdiena nuołat, (Num. XXVIII, 3)
39. wieną awinėli² ryto³, ir kitą wakaro,
40. deszimtą dalį geriausiu kwietieniu miltu intmaiszytu alywon gruston, kurioji turie mierą ketwirtos dalies hin, ir wyną apierai skystai tos paczos mieros wienamę awinėlyj.
41. Kitą gi awinėli apierawosi wakarop pagal budo rytmetinės apieros, ir pagal to ką sakėme ant kwapo saldybės:
42. apiera yra Wieszpati, apierawojimu amžinu ing gimdymus jusu, prie durim szêtros ludymo po akim Wieszpates, kur paskirsiu idant byłocza tau.
43. Ir ten įsakinėsiu⁴ sunumus Israelaus, ir bus paszwentintas altorius garbėj mano.
44. Paszwentinsiu ir szêtrą ludymo su altoriumi, ir Aaroną su sunumis jo, idant mañ tarnautu kunigystę.
45. Ir gywensiu widuj sunu Israelaus, ir busiu jiemus Diewas,
46. ir žinos jog asz esmi Wieszpats Diewas ju, iszwedžau juos isz žemės Egipto, idant gywencza terp ju, asz Wieszpats Diewas ju.

Pareiszkinimai.

1. *Nesuteptu.* Nepažeisto kuno, ne łuszu.
2. *Raguolį be rugszties.* Płoksztė sausai iszkepta. – *Palietienius teipogi.* Płonos płoksztelės, alywoj mirkytos.

¹ kuris ← kas ² awinėli ← awi ³ ryto ← rytą ⁴ įsakinėsiu ← įsakysiu

3. *Wersį gi ir du awinu.* Atvėdęs pastatysi prie szėtrai potam apierawosi. (eil. 10.)
5. *Rubais jo.* Nepaminėta cza kelinės (Exod. XXVIII, 42.); nes Aaronas ir sūnūs jo jau buvo apsimovę, norėdami padoriai apsimazgoti, sako Szl. Beda.
7. *Alywą patepimo.* Patepdawo galwą wienam aukszczausiam kunigui; tepdawo kaktą ženklū X.
9. *Paszwentęs rankas ju.* Patepdamas jas alywą. Galwos kunigams netepdawo.
10. *Ir uždės... rankas.* Izpažindami per szią ceremoniją sawo nusidėjimus, suwersdami juos ant galwos werszio ir jį ataduodami Diewui, idant teip apsiukuope stotusi wertais apierawoti ir užtaryti ažu kitus.
11. *Ažumuszi jį.* Tu Maiziesziau. Ir Maizieszius buvo kunigas, nors regimai nepaszwėstas. Ps. XCVIII, 6: „*Maizieszius ir Aaronas terp kunigu jo*“.
13. *Ir apierawosi deginį.* Wisa tai sudeginsi kaip rukašus, ir dumas bus kaip apiera rukymo Diewui ant garbos. Todel cza taukai ir inkstai wadinasi deginiu, t. y. apierą sudegintą kaip rukašai.
14. *Ažu taworiju.* Apierą ažu grieką aukszczausio kunigo teip¹ deginti ažu taworiju įsakyta Lev. IV, 12.
16. *Pilsi² aplink altorių.* Ant paties altoriaus aplinkom, kaip pasakyta eil. 20.
18. *Apiera yra Wieszpati.* Ebr: wisodeginys yra Wieszpati. – *Kwapas saldžausis.* Ebr: *Kwapas atilsio.* T. y. ant kurio ramiausiai ilsis pauostymas. – *Apieros Wieszpates.* Szwenczant Aaroną ir jo sunus kuniguosna buvo apierawota apieros: wisodeginio, ramintinė, ir ažu nusidėjimą, delto kad toms apieroms apierawot buvo paszwėsti. Wina awiną apierawojo wisodeginiu, nors kartū ir ažu nusidėjimą; kitą ant apieros ramintinės; werszys gi apierawotas buvo ažu nusidėjimą.
19. *Awiną kitą.* Tą awiną apierawojo ant apieros ramintinės, idant szwenczamejį gerai priimtu kunigystę, ir idant ji butu jiems ir žmonijai rami ir laiminga.
20. *Kurį apierawojęs.* Užmusęs ant apieros Diewui. Potam tas awinas turėjo buti sudegintas. – *Ir ant nykszczu ranku ju.* Tiktai deszinės rankos, kaip regima isz ebraiszkų žodžu.
21. *Isz alywos patepimo.* Kaip ji buvo pritaisyta, regima isz Exod. XXX, 25. – *Apszłakstysi alywą ir kraujū.*
22. *Ir wuodegą³.* Apieroję ramintinę isz awiu degindawo ant altoriaus su kitoimis dalimis ir stimbirį; kitoniszkosę gi apierosę⁴ stimbirio nedegindawo ant altoriaus. – *Delto kad yra awinas paszwentimo.* Szwenczant kunigus deszinytis petis budawo sudegintas, kitosę gi apierosę tekdawo kunigui su krutinę awino. –
23. *Po akim Wieszpates⁵.* Prie altoriui wisodeginio.
24. *Pakełdamas.* Pakełdawo apierai auksztyn, ženklindami, jog jas apierawoja Diewui. Pakėlę jas grėždawosi nuo ryto wakarump, nuo žiemiu pietump, izpažindami, jog Diewas yra Wieszpatimi wiso swieto.

¹ teip – tais. ¹ Pilsi – p tais. ¹ wuodegą – padėjim. stimbirį ¹ apierosę – tais. ¹ Wieszpates – w tais.

26. *Kuriuomi yra paszwęstas Aaronas.* T. y. kuris buwo apierawotas ažu łaimingą paszwentimą Aarono.
27. *Paszwentinsi... krutinę.* Apierawosi Dievui ir krutinės kaulą. – *Ir petį.* Cza iszreiksza taisyklę, apieru ramintiniu, jog ju krutinė ir petis eis dalon kunigu (eil. 28.); teip kaip kunigai apieroję sawo paszwentinimo atadawę Dievui wiena ir kita.
28. *Jog yra pirmėmis ir pradžomis.* Yra pirmosios dalys¹, pradžoję ataskiriamos nuo apieros ramantinės Dievui, ir wardan Diewo, ataduodamos kunigui.
29. *Rubą gi szwentą.* Szwęstuosius rubus aukszczausio kunigo po smerczai tėwo ims wyresnys sunus, kuriam iszpułs aukszczausia kunigystę, idant jais apsiwilkęs priimtu szwentimą. Patepdawo ir paszwęsdawo jį wienas kuris kunigas, delto kad auksztesnio ažu aukszczausį nebudawo. –
30. *Septynias dienas.* Per septynias dienas nuolat traukėsi ceremonija paszwentimo, ir per wisą tą metą neatsitraukdawo nuo szėtros. Lev. VIII, 33.
31. *Szwentoj wietoj.* Angoj szėtros, pajėmęs ugnį nuo altoriaus.
32. *Esanczas sudaretyj.* T. y. kurios buwo atlikę, nes ne wisos duonos buwo padėtos ant ranku kunigu (eil. 24.) ir sudegintos (eil. 25.)
33. *Idant butu maldytinė apiera.* Idant parodytu Diewas, jog yra numaldytas per tą apierą teip małoniai prilaisdamas ir kwiesdamas stałan sawo, t. y. apierump sawo. – *Ir paszwęstas butu rankos apierawojanczu.* Dasilytėdamos szwėsto walgio ir per tą szwęstą puotą ir ceremoniją dar łabius taptu paszwęstomis. – *Swetimgenty.* Ne isz Aarono, nors ir butu isz gentijos Lewi. – *Delto kad yra szwentos.* T. y. tos duonos buwo apierawotos Dievui szwenczant nelewitus bet kunigus.
34. *Delto kad yra szwėstos.* Noriu, idant tandien butu suwalgytos, arba sudegintos, idant nebutu joms kokio paniekinimo palikus ilgiaus.
35. *Septyniomis dienomis.* Kasdiena szituos keturius daiktus daryti liepta: 1. patepti kunigams rankas. 2. apierawoti werszį. 3. apkuopt altorių. 4. patept altorių.
36. *Ir apkuopsi altorių.* Apierawodamas werszį. – *Ir patepsi jį ant paszwentimo.* Idant butu szwęstas.
37. *Szwentu Szwentas.* Szwenczausis. – *Bus paszwentintas.* Tegul bus paszwentintas; arba niekas neinie apierawotu ant jo, jei nebuwo paszwentintas.
38. *Yra tai, ką darysi.* Buk sakytu: altorius szitas bus nuolatinei² apierai dwiejų awinėlu. –
39. *Ryto... wakaro.* Per tą rytmetinę ir wakarinę apierą iszpažindawo, jog Diewas yra sutwertojas dienos ir nakties. Nuolatinė gi apiera weikslindawo Szwenczausią Apierą Misziu Szwentu.
40. *Deszimtą dalį.* Mieros Ephi. – *Hin.* Miera skystimams, Egipto. –
41. *Wakarop.* Ebr: *terp dwiejų wakarų.* Ziur. Exod. XII, 6. –

¹ dalys – tais. ² nuolatinei – e tais.

42. *Prie durim szétros.* Ant altoriaus wisodeginio. – *Po akim Wieszpates.* Prie Szét-rai. – *Kur paskirsiu idant byłocza tau.* Isz to regima, jog Diewas atsakydawo ir duryse Szétros, ne isz wienos maldytuwės ant skrynios, stowėjusios Szwentu Szwentumoję.
43. *Įsakinėsiu sunumus Israelaus.* Per tawę, tarpiniką mano. – *Ir bus paszwentintas altorius garbėj mano.* Pasirodys szwentumas altoriaus apsireiszkus ant jo garbei mano ir nužengiant ugniai isz dangaus ant apieru. (Lev. IX, 24.)
44. *Paszwentinsiu ir szėtrą.* Pripažinsiu ją szwentą, ir sergėsiu nuo sudergimo.
45. *Gyvensiu widuj.* Szėtroję mano, esanczoję widuję sunu Israelaus.

Padėjimas XXX.

Altorius rukymo ir kiti daiktai szétros, duoklė ant szétros.

1. Padarysi teipogi altorių kwipniemus¹ rukałamus² deginti, isz medžo Setim,
2. turintį wuołaktį ilgumo, ir kitą płatumo, tai yra, keturiakampį, ir dwi wuołakti auksztumo. Ragai isz jo eis.
3. Ir apiwilksi jį auksu gryniausiu, teip jo krotełę kaip sienas aplinkom, ir ragus. Ir padarysi jamui wainiką auksiną aplinkomis,
4. ir dwi aukso grandi po wainiku kiekwienamę szonę, idant butu josna³ inkisztos žalgełės, ir altorius butu neszamas.
5. Paczas teipogi žalgeles padarysi isz medžo Setim ir paauksinsi.
6. Ir pastatysi altorių priesz ažuodangą, kabanczą priesz skrynią ludymo prie maldytuwei, apdengianczai ludymą, kur byłosi tau.
7. Ir degins rukałus ant jo Aaronas, gardžai kwepianczus, ryto. Pritaisydamas žibines, ažudegš jį:
8. ir statydamas jas wakarop, degins kwėpałą nuołatinį po akim Wieszpates gimdymuosna jusu.
9. Neapierawosit ant jo rukału kiteip pritaisytu, nei apierawojamos dowanos, ir apieros, nei pilsit apieru skystimo.
10. Ir melsis Aaronas ant ragu jo kartą ant metu, krauję apierawotamę ažu nusidėjimą, ir maldys ant jo gimdymuose jusu. Szwentu Szwentas bus Wieszpatis.
11. Ir byłojō Wieszpats Maížiesziui, sakydamas:
12. Kai paimsi sąnaszą sunu Israelaus pagal skaicžaus, duos kiekwienas mokestį ažu duszias sawo Wieszpatis, ir nebus płakimo jomus, kai bus suskaiytos. (Num. I. 2.)
13. Szita gi duos kiekwienas pereidamas skaiczun, pusę siklaus⁴ pagal sworos bažnyczos. Siklus turi dwideszimti pinigu. Pusė siklaus bus apierawota Wieszpatis. (Lev. XXVII, 25; Ezech. XLV, 12.)

¹ kwipniemus ← kwipniems ² rukałamus ← rukałams ³ josna ← jose ⁴ siklaus ← sikla

14. Kuris yra skaicuj, nuog dwieju deszimtu metu ir daugiaus, duos mokestį.
15. Turtingasys nepridės pusei siklaus, ir pawargėlys nenumažins.
16. Ir priėmęs pinigų, sudėtus nuog sunu Israelaus, paduosį reikalamus szėtros ludymo, idant butu paminklas ju po akim Wieszpates, ir butu małonus dusziomus ju.
17. Ir byłojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
18. Padarysi ir praustuwę warinę su jos pamatu prausties: ir pastatysi ją terp szėtros ludymo ir altoriaus. Ir inpyłus¹ wandenį.
19. masgos joj Aaronas, ir súnūs jo sawo rankas ir kojas;
20. inteidami szėtron ludymo, ir prieidami altoriausp, apierawotu ant jo kwėpianczu rukału Wieszpaci,
21. idant kartais nenumirtu. Zokonystė amžina bus jamui, ir sėklei jo per int-stojimus.
22. Ir byłojo Wieszpats Maiziesziui,
23. tarydamas: Imk tau kwėpałus, pirmo myro ir rinktinio penkis szimtus siklu, ir cinamomo pusę, tai yra, du szimtu penkias deszintis siklu, kwėpianczos nendrés teipogi du szimtu penkias deszintis,
24. kasijos gi penkis szimtus siklu² sworą szwentinyczos, alywos isz alywiniu medžu³ hino metą:
25. ir padarysi patepimui alywą szwentą, mostį pritaisytą priemonę mosczaus,
26. ir patepsi isz jos szėtrą ludymo, ir skrynią testamento,
27. ir stala su jo indais, žibincų ir jo daiktus, altorius rukału,
28. ir wisodeginio, ir wisus daiktus prigulinczus ju garbai.
29. Ir paszwentinsi wisa, ir bus szwentū Szwenta: kas dasilytės ju, pasiszwentins.
30. Aaroną ir sunus jo patepsi, ir paszwentinsi juos, idant mań pildytu weikałą kunigystės.
31. Sunumus teipogi Israelaus sakysi: Szitoji alywa patepimo szwenta bus mań gimdymuosna jusu.
32. Mėsa žmogaus nebus patepta isz jos, ir sulig jos pritaisymu⁴ nedarysit kitos, jog yra paszwentinta, ir szwenta bus jumas.
33. Žmogus kuris norint tokią padarytu, ir duotu isz jos swetimamui, iszgaiszintas bus isz žmonijos sawo.
34. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Imkis kwėpałus, stakten ir onycha⁵ ir myrą, galbaną⁶ gero kwapo, ir rukałą skaisczausį, lygios sworos bus wisi:
35. ir padarysi rukałus pritaisytus darbu mosczaus, maiszytus atsargiai ir grynus, ir werczausius paszwentinimo.
36. Ir sugrudęs wisa smulkiausiosna dulkėsna, padėsi isz ju prie szėtrai ludymo, kurioj wietoj pasirodysiu tau. Szwentu Szwentas bus jumas rukałas.

¹ inpyłus ← inpyłės ² siklu ← siklu baz ³ medžu ← medžė ⁴ pritaisymu ← sankrowā ⁵ ir onycha – įtrp. ⁶ galbaną ← galbana

37. Tokio pritaismo nedarysit reikalamus jusu, jog szwentas yra Wieszpati.
 38. Zmogus kuris norint padarytu tokį, idant kwapą jo kwėpintu, pražus isz žmoniju sawu.

Pareiszkinimai.

2. *Ragai isz jo.* Ziūr Exod. XXVII, 2.
3. *Jo krotelę.* Ebr: stogelį arba dangtį jo. Pro skytelės tos krotelės birėdavo pelenai sudegusiu rukału ir kitu kwėpału žemėn, po altoriumi. Wienok rukału degintiniu neberdavo staczai ant krotelės, kad ugnis nepažeistu jos; bet warinėse rukelnyczosę statydavo ant krotelės. (Lev. X, 1.) – *Wainiką.* Ziūr XXV, 25.
6. *Priesz ažuodangą.* Terp wietos Szwentos ir Szwentu Szwentos. – *Priesz skrynią ludymo.* Priesz Skrynią Sandaro. – *Apdengianczai ludymą.* Paczą skrynią.
8. *Kwėpatą nuolatini.* Degintiną kasdiena rytais ir wakarais.
9. *Kiteip pritaistytu.* Nekaip pasakysiu (eil. 34.)
10. *Melsis.* Ebr: apkuops; arba cza sako apie apkuopimą altoriaus kas metai. – *Krauję.* Su krauju. – *Gimdymuosę jusu.* Wisados, businczuosę gimdymuose. – *Szwentu Szwentas.* Szwenczausis altorius, szwenczausia ceremonija apkuopimo.
12. *Kai paimsi sąnaszą.* Kai suskaitysi žmoniją ir suraszysi. – *Mokestį ažu duszias sawo.* Idant nebutu ažumusztos Wieszpaties jei nemokėtu mokesties, kaip tai atsitiko prie Dowidui. (2. Reg. XXIV, 15.). – *Ir nebus plākimo jomus.* Kaip potam buwo prie Dowidui.
13. *Pereidamas skaiczun.* Kurio wardas įrašyta. (eil. 14.) Swora bažnyczos teisingiaus ažulaikoma, siklus lygus buwo staterui¹, swėrė keturias drachmas grekiszkas.
15. *Turtingasys nepridės.* Lygiai tiek mokės turtingas ir pawargėlys, idant pasirodytu žmoniū skaiczus; ir turtingas nesididžuotu priesz biednuosius; wisi lygus akysę Diewo; ir lygiai turi dėkawoti Diewui ažu gywatą.
16. *Paduosi reikalamus szėtros.* Reikałai buwo didi, potam dar pasididino, užlaikymas bažnyczos rumo, kunigu itt. – *Idant butu paminklas ju po akim Wieszpaties.* Idant Diewas jus atmintu ir butu małonus.
18. *Praustuwę.* Buwo tai indas wandeniui, kuriuomi kunigai, eidami apierawotu, prausdawosi, ir masgodawo apieras, degintinas. Stowėjo terp Szwentos wietos ir altoriaus wisodegimio.
19. *Masgos joj.* Wandenyję tekanczamę isz wolės. – *Sawo rankas ir kojas.* Kunigai basi darydavo weikałus szėtroj.
21. *Idant kartais nenumirtu.* Jei apłaištu szitą ceremoniją apmasgojimo.
23. *Pirmo myro.* Ką naigeriausio, pirmo tekėjimo isz luobos to medžo, ir wadinamo teipogi stakte. – *Kwėpianczos nendrės.* Zelanczos Arabijoj.

¹ staterui ← staterui, teipog

29. *Bus szwentū Szwenta. Szwenczausia, isz tokio paszwentimo. – Pasiszwentins.* Pirma to, delto kad wieniems tiktai kunigams budawo wala ju dasilytėti. –
31. *Szwenta bus mañ.* Bus tiktai szwentoms ceremonijoms.
32. *Mėsa žmogaus.* Niekas kitas, kaip tiktai kunigai. Karalų patepdawo su kito-niszka alywà ne su szia szwenczausia.
33. *Swetimamui.* Ne kunigui, ne isz kunigu gimusiam. – *Iszgaiszintas bus.* Ažu-musztas.
34. *Stakten. Ziur eil. 23. – Onycha.* Mostis kwipni. – *Galbanq.* Sultis kwipni medžo auganczo Sirijoj.
35. *Rukašus... werczausius paszwentinimo.* Teip gerai ir rupestingai pritaisytus, wertus apierawojimo Diewui ir sudeginimo jam ant garbės.
36. *Prie szėtrai ludymo.* Priesz Szwentu Szwentà, ant altoriaus rukymu.
38. *Kuris norint padarytu tokį.* Rukałà, patsai del sawęs, bus pakorotas smertimi. –

Padėjimas XXXI.

Bezeleel ir Ooliab statytojai Szėtros, užlaikymas subatos, plokštės zokono.

1. Ir byľo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
2. Sztaì, paszaukiau wardù Bezeleelà sunų Uri sunaus Hur isz gentijos Judos,
3. ir pripildžau jì dwasià Diewo yszmincà¹, ir supratimù, ir mokslu wisokio darbo,
4. ant pramanymo kas tiktai gali buti padaryta isz aukso, ir sidabro, ir wario,
5. marmuło, ir brangiu akmenu, ir tulybės medžu.
6. Ir dawiau jamui draugę Ooliabà sunų Achisamecho isz gentijos Dano. Ir szirdin kiekwieno iszmokyto indėjau yszmintį, idant padarytu wisa kà įsa-kiau tau:
7. szėtrą sandaro, ir skrynįà ludymo, ir maldytuwę, esanczą ant jos, ir wisus indus szėtros,
8. ir stałà ir jo indus, žibincų gryniausį su jo indais, ir altorius rukymo,
9. ir wisodeginio, ir wisus ju indus, praustuwę su jos pamatu,
10. rėdyklus szwentus tarnawimę Aaronui kunigui, ir sunumus jo, idant darytu weikałà sawo szwentenybėse:
11. alywà patepimui, ir rukałà kwėpałù szwentinyczoj, wisa kà įsakiau tau, jie padarys.
12. Ir byľo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
13. Byłok sunumus Israelaus, ir sakysi jiemus: Ziurėkit idant subatą mano ser-gėtumet: jog ženklù yra terp manęs ir jusu gimdymuose jusu: idant zinotu-met, jog asz Wieszpats, szwentintojas jusu². (Exod. XX, 8.)

¹ yszmincà – įtrp. ² jusu ← jusu. (Gent. I.)

14. Sergėkit subatą mano, nes yra szwenta jumus: kas sudergs ją, smertimi numirs; kas dirbs joį darbą, pražus duszia jo isz widaus sawo žmonijos.
15. Szesziomis dienomis dirbsit darbą: dienoj sekmoj yra subata, atilsys Wieszpati: kiekvienas kuris dirbtu darbą szioj dienoj, numirs.
16. Sergie súnūs Israelaus subatą, ir szwentie ją gimdymuosę sawuosę. Sankalba yra amžina
17. terp manęs ir sunu Israelaus, ir ženklas amžinas: nes szesziomis dienomis padarė Wieszpats dangų ir žemę, ir sekmoj lowėsi nuog darbo. (Gen. II, 2.)
18. Ir dawė Wieszpats Maiziesziui, pabaigęs szitokias bylas ant kalno Sinai, dwi płokszti ludymo akmenini, raszytas pirsztu Diewo. (Deut. IX, 10.)

Pareiszkinimai.

2. *Paszaukiau wardù Bezeleelą.* Asz Diewas wardù iszrinkau pirma wisu kitu Bezeleelą. – *Sunaus Hur.* Tasai Hur, senelys Bezeleelo, begne tas pats, kuri mini Exod. XVII, 12; XXIV, 14.
3. *Dwasią Diewo.* Dwasią mano, arba dwasią geriausią. Dwasia gi yra tai: supratimas ir mokslas wisokio darbo.
6. *Szirdin kiekwienu.* Ir kitiems mažesniems dailydėms dawiau yszmintį idant galetu padėti Bezeleelui ir Ooliabui¹ statyti Szétrą.
13. *Subatą.* Ebr: subatas. Buk sakytu: nedirbkit wienok įsakyto darbo subatomis. – *Gimdymuosę jusu.* Per wisus gimdymus businczus. – *Szwentintojas jusu.* Patraukėjas, idant szwėsdami subatas, szwentai manę garbintumet.
14. *Nes yra szwenta.* Szwentai turi buti szwenczama. – *Pražus.* Per sudžos dekretą, arba Diewo koronę.
15. *Szwentas atilsys Wieszpati.* Wieszpati ant garbės.
16. *Sankalba yra amžina.* Rasztas szwentas ceremonijas zokono wadina amžinomis, nors turėjo buti tiktai iki atajimui Mesijosziaus; kaip Wieszpaties Kristaus pasakyta Luc. XVI. Zokonas ir Pranaszai iki Jonui. Bet joms ženklinant amžinus daiktus iszsipildžusius naujamę zokonę, wadinasi ir jos amžinomis. Teip iszmanyk apipiaustymą, subatą, apieras itt. Sankalba amžina pakołei bus zokonas.
17. *Lowėsi nuog darbo.* Ebr: *pasitšėjo.* Pasakyta cza žmogiszkai.
18. *Dwi płokszti ludymo.* Deszimmties Diewo Prisakymu, arba zokono, esanczo ludymu walos Diewo. – *Pirsztu Diewo.* Ranką, darbu ne žmogaus, bet Diewo, arba Anioło weikslinanczo Diewą.

¹ Ooliabui – ol tais.

Padėjimas XXXII.

Plakimas Israelitu ažu nułėjimą aukso werszio.

1. Regėdama gi žmonija, jog Maižieszius trunka nužengt nuog kaño, susirinkusi priesz Aaroną, tarė: Kelkis, padaryk mums dievus, kurie eitu pirma musu: nes Maižiesziui szitam wyrui, kuris mus iszwedė isz žemės Egipto, nežinom kas atsitiko. (Act. VII, 40.)
2. Ir tarė jiems Aaronas: Surinkit ausiakabius aukso isz ausiu moteru ir sunu ir dukteru jusu, ir atneszkit mañ.
3. Ir padarė žmonija ką buwo įsakęs atneszdama ausiakabius Aaronui.
4. Kuriuos jisai paėmęs, isztaisė lėjėjo darbu, ir padarė isz ju werszį nulieta; ir jie tarė: Szitie yra diewai tawo Israelau, kurie tawę iszwedė isz žemės Egipto. (Ps. CV, 19.)
5. Iszwydęs tai Aaronas, pastatė altorių prieg jamui, ir szaukoło bałsu szaukė tarydamas: Rytoj szwentė yra Wieszpati. (1. Cor. X, 7.)
6. Ir atsikėlę ryto, apierawojo wisodeginius; ir apieras maldytines, ir susėdo žmonija walgytu ir gertu, ir atsikėlė žaistu.
7. Kałbėjo gi Wieszpats Maižiesziui, tarydamas: Eik, nužengk: nusidėjo žmonija tawo, kurią iszwedėi isz žemės Egipto. (Deut. IX, 12.)
8. Atsitraukė weikiai isz kelo, kuri parodei jiems, ir pasidirbo sau werszį nulieta, ir kloniojosi, ir apierawodami jamui apieras, tarė: Szitie yra diewai tawo Israelau, kurie tawę iszwedė isz žemės Egipto. (3. Reg. XII, 28.)
9. Ir wėl tarė Wieszpats Maižiesziui: Regiu jog žmonija szitoji yra kieto sprando: (Exod. XXXIII, 3; Deut. IX, 13.)
10. Įaisk manę, idant papyktu užsidegimas mano priesz juos, ir isznaikincza juos, ir padarycza tawę giminėn didžon.
11. Maižieszius gi meldėsi Wieszpati Diewui sawo, tarydamas: Kam, Wieszpattie, pyksta užsidegimas tawo priesz žmoniją tawo, kurią iszwedėi isz žemės Egipto, galybėj didžoj, ir rankoj drutoj? (Ps. CV, 23.)
12. Tegul, meldžu, nesako Egiptėnai: Priwiltinai iszwedė juos, idant pamusztu kałnuosę, ir isznaikintu isz žemės: aptilks¹ie rustybė tawo, ir buk maldytinas ant piktybės žmonijos tawo.
13. Atsimink Abraomą, Izaoką, ir Israelų tarnus tawo, kuriems prisiegei patsai per sawę, tarydamas: Padauginsiu sėklę jusu kaip žwaizdes dangaus: ir wisą žemę szita, apie kurią esmi sakęs, duosiu sėklei² jusu ir apturėsit ją wisados. (Gen. XII, 7; XLVIII, 16.)
14. Ir numaldytas yra Wieszpats, idant nedarytu pikto, kuri buwo kałbėjęs priesz žmoniją sawo.
15. Ir pagrižo Maižieszius nuog kaño, neszdamas dwi płoksztu ludymo rankoj sawo, paraszyti isz abiejų szalu,

¹ aptilks¹ie ← aptikstie ² sėklei ← sėklei tawo

16. ir padaryti dárbu Dievo; rasztas teipogi Dievo buwo inbrežtas plokštyse.
17. Iszgirdęs tad Iosue¹ alasą žmonijos rékaujanczos, tarė Mažiesziui: Szauksmai kowos girdisi² taworijose.
18. Kursai atsakė: Ne szauksmas tai³ yra siundžanczu kautusi, nei réksmai wanczu pabėgtu: bet asz girdžu bałsą giestinczu.
19. Ir prisiartinęs taworijump, iszwydo werszį, ir pułkus⁴ szokinėjanczu; ir pa-pykęs labai, iszmetė isz rankos plokštes, ir sudaužė jas paszaknyj kałno;
20. ir pagriebęs werszį, kurį buwo padarė, sudegino, ir sutrynė ing dulkes, kurias inbėrė wandenin, ir dawė isz jo gert sunumus Israelaus. (Deut. IX, 21.)
21. Ir tarė Aaronui: Ką tau padarė szitoji žmonija, idant antwestumai ant jos nusidėjimą didžausį?
22. Kuriamui anas atsakė: Nepykie ponas mano: nes tu pažįsti žmoniją szitą, jog kreipūs yra piktop;
23. tarė anys mań: Padaryk mumus diewus, kurie eitu pirma musu: nes szitamui Mažiesziui, kuris mus iszwedė isz žemės Egipto, nežinom kas atsitiko.
24. Kurie mus asz tariau: Kas isz jusu turi auksą? Ataneszė ir padawė mań: ir intmeczau ji ugnin, ir iszejo szitas werszys.
25. Regėdamas tad Mažieszius žmoniją, jog yra apiplėszta (nes ją Aaronas buwo apiplėszęs del sarmatos biaurybės, ir pastatęs terpu neprietelu nuogą),
26. ir stowėdamas wartuose taworiju, tarė: Jei kas yra Wieszpates⁵, prisijungie manėsp. Ir susirinko pas jį wisi súnūs Lewi;
27. kuriemus tarė: Szita sako Wieszpats Diewas Israelaus: Destie wyras kaławiją ant strėnos sawo: eikit, ir grįžkit nuog wartu iki wartamus per widurį tawo-riju, ir ažumuszie kiekwienas broį, ir prietelų, ir artymą sawo.
28. Ir padarė súnūs Lewi sulig bylą Mažiesziaus, ir ažumuszė dienoj anoj apie dwi deszimti ir tris tukstantis žmoniu.
29. Ir tarė Mažieszius: Paszwentinot rankas jusu szendiena Wieszpati, kiekwie-nas sunuį, ir brolyj sawo, idant butu duota jumus pałaiminimas.
30. Stojus gi antrai dienai, byľojo Mažieszius žmonijai: Nusidėjot nusidėjimą di-džausį: žengsiu Wieszpatesp, begu negalėsiu kaip jį permaldyt ažu nuodėmę jusu.
31. Ir pagrižęs pas Wieszpati, tarė: Meldžu, nusidėjo žmonija szioji nusidėjimą didžausį, ir pasidirbo sau diewus aukso: arba atłaisk jiemus szitą kaltį,
32. arba jei nedarai, isztrink manę isz knigos tawo kurią paraszei.
33. Kuriamui atsakė Wieszpats: Kas nusidės mań, isztrinsiu jį isz knigos mano:
34. tu gi eik, ir wesk⁶ žmoniją szitą kur esmi sakęs tau: Aniołas mano eis pirma tawęs. Asz gi dienoj atkerszimo aplanysiu ir szitą nusidėjimą ju.
35. Ažugawo tad Wieszpats žmoniją ažu kaltybę werszio, kurį buwo padirbęs Aaronas.

¹ Iosue – įtrp. ² girdisi ← girdėjo ³ tai – įtrp. ⁴ pułkus – ł tais. ⁵ Wieszpates – sz tais.

⁶ wesk – sk tais.

Pareiszkini mai.

1. *Padaryk mumus diewus.* Diewo geidė, ir Aaronas padarė wieną. Suklydo tadą ne wisa bažnycza, kurios gałwą buwo Maizieszius; Aaronas gi dar tadą nebuwo aukszczausiu¹ kunigu, bet potam tapo (Exod. XL). Lewitai nebuwo kalti, kaip regima isz eil. 26. – *Kurie eitu pirma musu.* Turėjo debesies stulpą, bet be Maiziesziaus jam nekrutant isz wietos, įsigeidė kokio kito diewo, kuris juos westu pažadėton žemėn. – *Nes Maiziesziui szitam wyrui.* Paniekinimas Maiziesziaus kaip kokio menko žmogaus.
2. *Surinkit ausiakabius aukso isz ausiu moteru.* Geidža ausiakabiu, tarydamas sau, jog moterys wyrams ju neduos ir jam seksis suturėti juos nuo nedorybės.
- 4². *Werszi.* Ne kurie Tėwai numano, jog nulietą buwo tiktai werszio gałwa³ (S. Cypr. Dono pat. S. Aug. in ps. 71.). Werszys buwo nulietas kaip Egipto jauczas Apis arba Serapis.
5. *Prieg⁴ jamui.* Prieg werszio bałwonui. – *Szwentė yra Wieszpati.* Aaronas nusidėjęs, wėl nusideda, wadindamas bałwoną Wieszpatici, wardū wieno Diewo.
6. *Walgytu.* Puotas isz apieru apierawotu wersziui. – *Atsikėtė žaistu.* Giedotu ir szokinėtu bałwonui ant garbės (eil. 19.)
7. *Zmonija tawo.* Nebe mano, teip sunkiai nusidėjusi.
10. *Łaisk manę.* Nebemyłėk szitos žmonijos; tawo meilė kļuwa mań, negalu jos isznaikinti isz žemės. Sako gi neliėpdamas, tiktai rodydamas, kodel jos neisznaikina. Chald: palauk melsties, małda mań suturi rankas. Arba Diewas, kałbėdamas teip Maiziesziui, duoda jam priežastį užtarymo ažu žmoniją. S. Greg. – *Padarycza tawę žmonijon didžon.* Iszauksztincza tawę ant didžos giminės. Teip ir Num. XIV, 12: Tawę padarysiu kunigaikszczu didžos giminės.
13. *Atsimink Abraomą.* Atsiszaukimas ant nuopełnu Patrijarku budawo wisados. Maizieszius, tarydamas sau, newertas esąs iszklausymo, atsiszaukia ant nuopełnu Patrijarku.
14. *Ir numaldytas yra Wieszpats.* Neisznaikino žmonijos, kaip buwo⁵ ketinąs, bet suminksztino sawo koronę (eil. 35.)
15. *Paraszyti isz abieju szalu.* Płoksztelu buta nedidelu, nuomanu isz to kad jas Maizieszius neszė rankojė ir gałėjo indėti skrynion; litaros gi buwo nemažos, skaitytinos isz tolo. Ne kuriemu mano, jog wisas dekalogas buwęs paraszytas ir wienojė ir kitoj szalyjė, idant Israelitai apstojė aplink Maizieszių, isz wisur gałėtu perskaityti prisakymus.
19. *Iszmetė... ir sudaužė jas.* Užsidegęs priesz eiszkią bediewystę, ir regėdamas, jog neiszpuola paduoti zokoną girtiems ir peržengusiems žmonėms tą patį zokoną per biaurią stabmeldystę.
20. *Dawė isz jo gerti.* Idant aplatidenys prarytu sawo bałwoną ir pažintu jo niekingumą.

¹ aukszczausiu ← aukszczaus ² 4 – tais. ³ gałwa – w tais. ⁴ Prieg ← prie. ⁵ kaip buwo – tais.

22. *Jog kreipūs yra piktop. 70: tu pažįsti žmonijos szios ulybę jog ne pigiai duodasi atatraukt nuo to ko įsigeidža. Tai wienas nedaturėjau.*
24. *Ir iszejo szitas werszys. Maldydamas rustybę brolo, mažina sawo kaltybę, buk netyczomis ugnyję auksas werszių pawirtęs.*
25. *Apiptėsza. Be ginklu, be ausiakabiu, be szłowės ir be mylistos Diewo. – Nes ją Aaronas buwo apiptėsšęs. Isz ginklu, ausiakabiu ir apweizdos Diewo. – Dėl sarmatos biaurybės. Del bałwono, kuri Ebriejai wadina biaurybę (Deut. VII. 26.). – Terpu neprietelu. Atadengtas neprietėlams ir nunuogtas isz mylistos Diewo.*
26. *Stowėdamas wartuosę taworiju. Prieangyj taworiju. – Jei kas yra Wieszpaties. Kas po Diewu eina ir karsztai jam tarnauja. – Wisi sunus Lewi. Dyduamas Lewitu nusidėjimui prieszinosi; wienok nekurie griekan krypo su Aaronu. Koronė teko ir Lewitams, kaip pasakyta eil. 29. Paszwentintot rankas jusu... kiekwienas sunuję ir brolyj sawo, t. y. ažumuszdami juos (eil. 27.). Todel žodys wisi, ženklina: daugumas. Arba: jog susirinkę pas Maizieszių wisi buwo lewitais.*
27. *Ažumuszie. Maizieszius, žmonijos wadas turėjo aukszczausia galybę, ir Diewo buwo įsakyta.*
29. *Paszwentintot rankas jusu. Ažu szitą karsztybę lewitai gawo pałaiminimą ir kunigystę (Deut. XXXIII, 9).*
30. *Begu negalėsiu kaip jį permaldyt. Idant gana butu szitos wienos koronės.*
32. *Isztrink manę. Buk sakytu: Neisztrinsi manęs, tai atłaisk ir jiems. Nekurie tariasi, cza esąs iszreiszkimas didžausios, nors neiszmintingos meilės žmonijos, kaip Rachela (Gen. XXX) sakė: Duok man waikus; kiteip, mirsiu. – Isz knygios. Iszrinktaju, arba tu kuriuos myli. Szw. Hieron. ir Szw. Grieg. (10. Moral. c. 7.) numano ne knygą gywuju danguję, bet gywenanczu ant žemės. Buk sakytu: Arba jiems atłaisk, arba manę ažumuszk.*
34. *Dienoj atkerszimo. Płakdamas ażu szitą prožingį (eil. 35.)*
35. *Ažugawo tad Wieszpat. Ar marù, ar kiteip kaip, nepasakyta.*

Padėjimas XXXIII.

Gailėstis Israelitu ażu stabmeldystę ir bylojimas Maiziesziaus su Diewu

1. Ir bylojo Wieszpat Maiziesziui, tarydamas: Eik, žengk isz wietos szitos tu, ir žmonija tawo, kurią iszwedei isz žemės Egipto žemėn kurią prisiegiau Abraomui, Izaokui, ir Jokubui, tarydamas: Sėklei tawo duosiu ją: (Exod. XXXII, 13.)
2. ir siųsiu pirmabėgį tawo Aniołą, idant iszmescza Chananeją, ir Amorrheją, ir Hetheją, ir Pherezeją, ir Heweją, ir Jebuzeją, (Exod. XXXII, 34; Ios. XXIV, 11.)
3. ir inteisi žemėn tekanczon pienu ir medumi. Nes nežengsiu su tawimi, delto kad esi žmonija kieto sprando, idant kartais neiszžudycza tawęs kelyj. (Exod. XXXII, 9.)

4. Ir klausydama žmonija bylos szitos pikczausios, raudojo; ir niekas, kaip budawo, neapsiwiłko iszeiginiais sawo.
5. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Sakyk sunumus Israelaus: Zmonija esi kieta sprando, kartą atžengsiu widun tawęs, ir iszzudysiu tawę. Jau nunai nusiwiłk apdabas tawo, idant zinocza ką turiu tau daryt.
6. Nusiwiłko tad sunūs Israelaus apdabas sawo nuog kałno Horeb.
7. Maizieszius teipogi paėmęs szėtrą, pastatė toli ažu taworiju, ir praminė wardą jos Szėtra sandaro. Ir wisa žmonija; kas turėdawo kokį klausimą, iszeidawo szėtron sandaro, ažu taworiju.
8. Ir iszeinant Maiziesziui szėtron, kėldawosi wisa wisotimė, ir stowėdawo kiekwienas duryse szėtros¹ sawo, ir weizdėdawo nugaron Maiziesziaus, pakolei inteitu szėtron.
9. Intejus gi jamui szėtron sandaro, nužengdawo stūlpas debesies, ir stowėdawo prie durim, ir kałbėdawosi su Maizieszium,
10. Regint wisiemus jog stūlpas debesies stowėdawo prie durim szėtros. Ir stowėdawo anys, ir kloniodawosi pro duris szėtru sawu.
11. Byłodawo gi Wieszpats Maiziesziui weidas weidan, kaip było žmogus prietelui sawamui. Ir jamui grįžtant taworijosna, tarnas jo Iosue sunus Nuno, waikas, neatsitraukdawo isz² szėtros.
12. Tarė gi Maizieszius Wieszpati: Liepi mañ iszwest žmoniją szitą, ir neparodai³ mañ, ką siųsi su manim, ipaczai tau sakius: Pažįstu tawę isz wardo, ir atradai mylistą po akim mano.
13. Jei tadą atradau mylistą akysę tawo, parodyk mañ weidą tawo, idant pažincza tawę, ir atrascza mylistą priesz akis tawo: atsiweizdėk ant žmonijos tawo giminės szitos.
14. Ir tarė Wieszpats: Weidas mano eis pirma tawęs, ir duosiu tau atilsi.
15. Ir tarė Maizieszius: Jei tu pats neeisi pirma, neiszwesk musu isz wietos szitos.
16. Nes isz ko galėsim pažint asz ir žmonija tawo jog mes atradom mylistą akysę tawo, jei newaikszzczi su mumis, idant butumem pagirti nuog wisu žmoniju gywenanczu ant žemės?
17. Tarė gi Diewas Maiziesziui: Ir žodį szitą, kurį kałbėjai, padarysiu: nes atradai mylistą po akim mano, ir tawę patį pažįstu isz wardo.
18. Kuris tarė: Parodyk mañ garbę tawo.
19. Atsakė: Asz parodysiu tau wisa gera, ir wadinsiu wardan Wieszpaties prie tau: ir susimilsiu kam norėsiu, ir małonus busiu kam pamėgs mañ. (Rom. IX, 15.)
20. Ir wėl tarė: Negalėsi regėt weido mano: nes neregės manęs žmogus, ir bus gywas.
21. Ir dar: Sztai, taria, yra wieta pas manę, ir stowėsi ant uolos.

¹ szėtros – tais. ² isz ← nuog ³ neparodai – r tais.

22. Ir praeinant garbei mano, indėsiu tawę urwan uołos, ir ažudengsiu deszinę mano, pakołei praeisiu:
 23. ir atimsiu ranką mano, ir iszwysi nugarą mano: weido gi mano negalėsi regėti.

Pareiszkini mai.

1. *Byłojo Wieszpats Maiziesziui.* Antruokart užužengusiam ant kałno.
2. *Pirmabėgi tawo Aniołą.* Einantį pirma tawęs stulpę debesies. Było cza Maiziesziui kaipo pasiuntiniui žmonijos; była tad priguli wisai žmonijai.
3. *Nes nežengsiu su tawimi.* Aniołas, wedęs tawę wardan Diewo, mes wardan sawo, nebedarys didžu stebukłu, nei beweikslins Diewo asabos. Arba: Skirsiuos nuo jusu ir szėtrą widuj jusu esanczą perkelsiu kitur, ażu taworiju. Teip ir padarė (eil. 7.). – *Delto kad esi žmonija kieto sprando.* Isztwirkusi, nepakłusna. – *Idant kartais neiszzudycza tawęs kelyj.* Sako žmogiszkai. Biauru mań isz artie žiurėti in tawo weikałus; tegul tawę weda kas kitas, kad kartais del kokio kito tawo nusidėjimo neiszgaiszincza tawęs, kokią skaudžą blėdimi.
4. *Byłos szitos pikczausios.* Ažusakanczos didžas kokias nelaimės. – *Niekas, kaip budawo, neapsiwiłko iszeiginiais sawo.* Kasdieniniai rubai ženklina werksmą, pakutą, nelaimę. Israelitai iszsineszė buwo isz Egipto, ir nuo Amaleciju nupłėsze tułas apdabas, ausiakabius, rankadabes itt.
5. *Kartą atžengsiu widun tawęs, ir iszzudysiu tawę.* Yra tai priwalimas, jei teip reiks; yra grasymas ir pranaszystė businczu nelaimiu ażu nusidėjimus. Arba: nuo wieno mano ažugawimo pragaiszi ant žemės. – *Nusiwiłk apdabas tawo.* Nebesidabink¹ idant regima butu tawo gailėstis. – *Idant žinocza ką turiu tau daryt.* Ar atłaišt ar ne, ar skaudžaus, ar lengwiaus plakt.
6. *Nusiwiłko.* Ir sawaimi, ir Diewo liepiami. – *Nuog kałno Horeb.* Paszaknyję kałno Horeb, kur tebebuwo ju taworijos.
7. *Paėmęs szėtrą.* Ne tą, kurią Diewas liepė pastatyt (Exod. XXVI et XL.), tos dar nebuwo; bet kitą kokią mažą, kurion Maizieszius ir kiti susirinkdawo pasimelstu. – *Szėtrą sandaro.* Teip po tam wadinosi ir szėtra didžoja, del indėtu jon płokszczu Zokono. Ebr: szėtra susirinkimo. 70. szėtra ludymo.
8. *Kėldawosi wisa wisotinė.* Garbdama Maizieszių, kaipo Diewo wietiniką ir sawo wyriausį.
10. *Kłoniodawosi pro duris szėtru sawu.* Kiekwienas garbindawo Diewą stowėdamas, arba atsiklaupęs duryse sawo szėtros, grėždamas weidą szėtrorsp², perkeltos Maiziesziaus ażu taworiju, prie kurios durim Aniołas, weikslindamas asabą Diewo, kałbėdawosi su Maiziesziumi per stulpą debesies.
11. *Weidas weidan.* Kałbėdawosi drąsiai ir meilai su Aniołu po paweikslu žmogaus, weikslinanczu asabą Diewo. – *Waikas.* Ne amžiumi, nes jau buwo kar-

¹ Nebesidabink ← Nebdabink ² szėtrorsp – klaid. szėtrosp

wedžu karionę su Amalecituais. Rasztas szwentas dažnai waikais wadina ir nebe jaunus mokytinyus ir tarnus. Jozue turėjo jau 46. metus ir buwo nežėnotas. – *Neatsitraukdavo isz szėtros*. Sergėdamas szwentą wietą ir skrynią su plokštėmis zokono ir mėsdamas.

12. *Neparodai mañ ką siųsi su manim*. Buwo Diewo sakyta: Aniołas mano eis pirma tawęs; nebuwo žinios koksai. Maizieszius meldža pasakymo, kas wes žmoniją, ir užsikrinta, idant westu pats Diewas. Todel sekanczoję eiloję sako: Parodyk mañ tawo weidą; buk sakytu: Geidžam tawo weido; tegul įsai mus weda. – *Pażįstu tawę isz wardo*. Iszrinkau tawę isz wisu, pamėgau ir mylu. Rasztas szwentas apie žmones Diewui mylimus, sako jog juos Diewas pažįsta; nepažįsta gi atmestuju. –
13. *Parodyk mañ weidą tawo*. Ebr: *kėlą tawo*. Patsai wesk mums kėlą. – *Idant pažincza tawę*. Idant pažincza jog esi małonus mañ ir žmonijai, ir esi terp musu.
14. *Weidas mano eis pirma tawęs*. Asz pats eisiu pirma tawęs. – *Ir duosiu tau atilsį*. Idant terp neprietelu butumai be baimės, žinodamas, jog asz cza esmi ir tau padėsiu.
15. *Jei tu pats neeisi pirma*. Łabai mylėdamas žmoniją, Maizieszius wėl praszo patwirtinimo to žadinio (eil. 14.)
17. *Ir žodį szitą kurį kalbėjai, padarysiu*. Reiszkieus patwirtinu tai, ko reiszkieus ir wėl meldei. –
18. *Parodyk mañ garbę tawo*. Wieszpats kalbėjosi su Maiziesziumi žmogaus balsu, bet del debesies nebuwo regimas. Meldžasi tad, idant iszsklaistės ruka, aprodytu garbę weido sawo.
19. *Asz parodysiu tau wisa gera*. Pats sawę, wisokią gerybę. Kiti sako, jog wisas gerybes Israelitams paskirtas. – *Wadinsiu wardan Wieszpates*. Praeidamas pro tawę ažudengtą urwę (eil. 22.) atsiliepsiu, idant žinotumai jog Wieszpats praeina, ir manę pamatytumai. 70: *Wadinsiu Wieszpats prie tau*. Arba: Asz Wieszpats, praeidamas pro tawę, wadinsiu wardus Wieszpates: Waldytojas, Wieszpats Diewas miłaszirdingas, małonus; idant žinotumai kaip manęs szaukties ir kaip wadinti. – *Susimilsiu kam norėsiu*. Ir tai mano wardas terp kitu, t. y. jog esmi miłaszirdingas, małonus itt.
20. *Negatėsi regėt weido mano*. Weido kuniszko, priimto, reiszkianczo garbę mano. – *Nes neregės manęs žmogus ir bus gywas*. Skaistybė didžiausia weido mano tokia, kad jos žmogus negali iszturėti smertinom akim, sziamę gywenimę.
22. *Ažudengsiu deszinę mano*. Pajėmęs ar debesį, ar kitą koki tamsą kuną, ažudengsiu tawę urwę, idant neiszwystumai weido mano, ir nenumirtumai, isztiktas didžiausios szwiesos.
23. *Iszwysi nugarą mano*. Nors Maizieszius neregėjo Diewo weido, t. y. diewystės, iszwydo nugarą t. y. paweikslą žmogaus, kuriamę Diewas pasirodė, gimes ir gywenęs ant žemės. Teip nugarą iszgułdo Szw. Augustinas (2. de Trinit.). Kiti wėl sako, jog tai iszsipildė, Persimainant Kristui ant kałno, kur Maizieszius regėjo Diewą žmogystėję garbingoję.

Padėjimas XXXIV.

Añtrosios plokštės akmeninės, sergėjimas¹ nuog stabmeldystės, szwentimas szwenczu, ir raguotas Maížiesziaus weidas.

1. Ir potam: Atsiskelk, taria, sau dwi plokšti akmenini tokias kaip pirma, ir paraszysiu ant ju žodžus, kuriuos turėjo plokštės, kurias sukūlei. (Deut. X, 1.)
2. Buk gatawas ryto, idant žengtumai tuojaus ant kalno Sinai, ir stowėsi su manimi ant wirszukalnio.
3. Niekas tegul nežengia su tawimi, nei niekas nesimātai ant wiso kalno: jauczai² teipogi ir awys nesigānai prieszais.
4. Isztaszė tad dwi plokšti akmenini, kokios pirma buwo buwė: ir isz nakties atsikėlęs ažužengė kalnan Sinai, kaip jamui buwo prisakęs Wieszpats, užsineszdamas su sawimi plokštes.
5. Ir nužengus Wieszpati per debesi, stojo Maížieszius su juomi, szaukdamas wardą Wieszpaties.
6. Kuriamui praeinant pro jį, tarė: Wieszpatautojy Wieszpatie Diewe, miłaszirdingas ir małonus, kantrus ir daugio pasigailėjimo, ir tikras,
7. kuris⁽¹⁾ saugai miłaszirdystę tukstantims: kuris ataimi nedorybę ir piktybes, ir nusidėjimus⁽²⁾, ir niekas pas tawę ne esti pats per sawę nekalťas⁽³⁾. Kuris ataduodi³ nedorybę tėwu sunumus ir anukamus treczan⁴ ir ketwirtan gimdyman. ⁽¹⁾Deut. V, 10; Ierem. XXXII, 18; ⁽²⁾Ps. CXLII, 2; ⁽³⁾Deut. V, 9; Ierem. XXXII, 18.)
8. Ir skubina Maížieszius pasilenkė kniubsczas žemėn, ir kłoniodamas
9. tarė: Jei radau mylistą akysę tawo, Wieszpatie, meldžu idant eitumai su mumis (nes žmonija yra stambaus sprando) ir atimtumai nedorybes musu ir nusidėjimus, ir mus apimtumai.
10. Atsakė Wieszpats: Asz padarysiu sankalbą wisiemus regint, ženklus darysiu kokie niekados nebuwo regėti ant žemės, nei jokiosę giminės: idant regėtu žmonija szioji, kurios widuję esi, darbą Wieszpaties baisų kurį turiu daryti. (Deut. V, 2; Ierem. XXXII, 40.)
11. Sergėk wisa ką szendiena įsakau tau: Asz pats iszmesiu priesz weidą tawo Amorrheją, ir Chananeją, ir Hetheją, Pherezeją teipogi ir Heweją, ir Jebuseją.
12. Sergėkis idant niekados su gywentojais žemės anos nedarytumai prietelysczu⁵, kurios butu tau ant sugriuwimo:
13. bet altorius ju iszardyk, sułaužyk bałwonus, ir iszkirsk gojus;
14. neklioniokis diewui swetimamui. Wieszpats neapkentėjas wardas jo, Diewas yra pawydėtojas⁶.

¹ sergėjimas ← sargėjimas ² jauczai ← galwijai ³ ataduodi ← ataduos ⁴ treczan ← treczam

⁵ prietelysczu – cz tais. ⁶ pawydėtojas – w tais.

15. Nedaryk sankabos su žmonėmis anu szalu: idant, padarius jiems palodas su dievais sawais, ir pasikloniojus ju batwonamus, neszauctu kas tawęs walgytu apieru. (Deut. VII, 2.)
16. Nei neimsi isz dukteru ju moteries sunumus tawo: idant jos padarę palodą, netraukti darytu palodos ir sunų tawo su dievais sawais. (3. Reg. XI, 2.)
17. Dievų nulieta nedaryk tau.
18. Szwentę prėskieniu sergėsi. Septynias dienas walgysi prėskienius, kaip įsaciau tau, metę mėnesies naujienu: nes mėnesij pawasario meto iszejai isz Egipto.
19. Wisa, kas ataweria yszczą wyriskos lyties, bus mano. Isz wisu gywulu teip isz jauczu kaip isz¹ awiu bus mano. (Exod. XIII, 12; XXII, 29.)
20. Pirmagimį asilo atpirksi awimi: o jei ne, nei mokesties ažu jį neduosi, tegul bus ažumusztas. Pirmagimį sunų tawo atpirksi: nei nepasirodysi po akim mano dykas. (Exod. XXIII, 15.)
21. Seszias dienas dirbsi, dienoj sekmoj palausi art ir piaut.
22. Szwentę nedėlu darysi tau pirmenyse jawu tawo kwieczapiuties, ir szwentę sudorojimo wiso, grįžtant metu metui.
23. Trejokiamę metę² metu pasirodys kiekvienas wyriskys tawo po akim wisagalinczo Wieszpaties Diewo Israelaus. (Exod. XXIII, 17; Deut. XVI, 16.)
24. Nes mañ isznaikius gimines nuog weido tawo, ir praplatus krasztus tawo, niekas netykos žemės tawo, tau ateinant ir pasirodžiant po akim Wieszpaties Diewo tawo tris kartus ant metu.
25. Neapierawosi ant rugszties kraujo apieros mano: nei pasiliks ryto isz apieros szwentės Phase. (Exod. XXIII, 18.)
26. Pirmenis jawu žemės tawo apierawosi namuose Wieszpaties Diewo tawo. Newirsi ožio pienę motynos jo. (Exod. XXIII, 19; Deut. XIV, 21.)
27. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Pasiraszyk sau žodžus szituos, kuriais ir su tawimi ir su Israelumi sukalbėjau sandarą.
28. Buwo tad ten su Wieszpatimi keturias deszintis dienu ir keturias deszintis nakczu; duonos newalgė ir wandenies negėrė, ir paraszė ant płokszczu žodžus sandaro deszimtį. (Exod. XXIV, 18; Deut. IV, 13.)
29. Ir nužengdamas Maizieszius nuog kalno Sinai, turėjo dwi płokszti ludymo, ir nežinojo jog raguotas buwo jo weidas isz bendrybės bylos Wieszpaties.
30. Regėdami gi Aaronas ir sūnūs Israelaus raguotą Maiziesziaus weidą, bijojosi artyn prieiti.
31. Ir jo paszaukti, pagrįžo teip Aaronas kaip kunigaikszczai susirinkimo. Ir bylojus³ jamui jiems;
32. Atajo pas jį ir wisi sunūs Israelaus, kuriems įsakė wisa, ką buwo girdėjęs nuog Wieszpaties ant kalno Sinai. (2. Cor. III, 13.)
33. Ir pabaigęs bylas, užudėjo užuodangą ant weido sawo.

¹ isz – įtrp. ² metę ← metę ant ³ bylojus ← bilojus

34. Kurią intęjęs pas Wieszpati, ir byłodamas su juomi, nusiimdawo pakolei is-zeitu, ir tadą byłodawo sunumus Israelaus wisa, kas jamui budawo įsakyta.
35. Kurie regėdawo weidą iszeinanczo Maįziesziaus jog budawo raguotas, bet apsidengdawo įisai wėl weidą sawo, jei kadą byłodawo įiemus.

Pareiszkinimai.

3. *Jauczai¹ teipogi ir awys.* Wieszpats Dievas teip liepė norėdamas kietos ir sziurkszczos žmonijos nuimti didesnę baimę ir garbą.
5. *Stojo Maįzieszius su juomi.* Intlindęs urwan ir pridengtas debesimi, kaip pasakyta (XXXIII, 22.)
6. *Wieszpatautojy Wieszpatie itt.* Arba Maįzieszius tais žodžais meldėsi, arba jį Wieszpats Dievas persergėjo jog praeina ir budino maļdon. Ziūr XXXIII, 19.
7. *Kuris saugai miļaszirdystę tukstantims.* Miļaszirdingas be gaļo. – *Niekas pas tawę neesti pats per sawę nekaltas.* Nes wisiems reikia miļaszirdystės. Prie tau wisi nukaltę (pradžogriekio arba kaltybės weikalinės), ir nei wiena kaltis negali buti be koronės.
9. *Ir mus apimtumai.* Bukim žmoniją tawo ir dalą tėwainystės tawo.
10. *Wisiemus regint.* Ebr: prie wisai žmonijai.
11. *Ką szendiena įsakau tau.* Tau, žmonijai mano, asaboję Maįziesziaus pasiuntinio tawo.
14. *Neapkentėjas.* Pawydnikas meilėje, nepritaidžąs kito, reikalaujās meilės ir garbės prideranczos.
15. *Nedaryk sankaltbos.* Įpaczai su jais nesizięnyk. Zydamas ažuļintos buwo ženybos su pagonais, todel baudžamas buwo ir Salomonas 3. Reg. XI; Esdr. IX, 1. – *Padarius įiemus paļodas.* Pagarbinus baļwonus. Rasztas szwentas stabmeldystę dažnai wadina paļodą. Hierem. II et. III; Ezech. XVI. – *Walgytu apieru.* Ir per tat newylotu tawęs stabmeldystėn.
21. *Art ir piaut.* Nors ir butu metas orės ir piuties, subatoję nedirbk.
22. *Szwentė nedėlu.* Szwėsi Sekmines po nedėlai nedėlu, po septynioms nedėloms, arba 49. dienoms nuo Welyku; ir tadą apierawosi Diewui pirmenis duonu. – *Grįžtant metu metui.* Buwo tai szwentė Kuczku, iszpuoļanti Rugsėjyję, apie pasilyginimą dienos su naktimi. (Exod. XXIII, 16)
24. *Praplatinus krasztus tawo.* Dawus del tawęs pļaczus rubežius. – *Niekas netykos žemės tawo.* Asz suturėsiu artimosias gimines idant tawęs neižeistu, pildžant zokoną mano.
25. *Ant rugszties.* Su rugsztimi (Exod. XXIII, 18.). – *Isz apieros szwentės Phase.* Awinėli Welyku suwalgysit wisą tawakar, nepalikdami nieko isz jo rytdienai.
27. *Pasiraszyk sau žodžus szituos.* Idant szitu taisyklu ceremonijoms neažumirsztumai. Padarė tai Maįzieszius, raszydamas szitą knįgą.

¹ Jauczai ← Galvijai

28. *Keturias deszimtis dienu*. Jau antruo kart. – *Duonos newalgė*. Nieko newalgė nei gėrė. – *Zodžus sandaro deszimtį*. Zokoną deszimties Dievo Prisakymu. –
29. *Raguotas buwo jo weidas*. Ebr: spindėjo kaip ragai, arba laidė spindulus. Nes žodys *keren*, ženklina ragą, iš to *karan*, spindėti raguotai arba su spindulais. Szwiesa¹ muszėsi jam iš weido kaip ragai. Todel ir Maiziesziui daro paweikslus raguotus. – *Isz bendrybės bytos Wieszpaties*. Spindulai tie pasiliko nuo niukimo su Dievu, ipaczai praeinant Dievo garbei² pro uolos plysį (XXXIII, 22.). Patwiskintas buwo Maiziesziaus weidas del didesnės jam sworos pas žmoniją; ir potam twiskėjo wisados.
30. *Bijojosi artyn prieiti*. Negalėdami žiurėti spindanczan weidan.
32. *Atajo pas jį*. Jau atsitiekėję iš yszgasczo.
33. *Užudėjo ažuodangą ant weido sawo*. Iš karto kalbėjo jiems neapdengęs weido, idant labiaus garbtu ir pildytu zokoną; potam, apsidengęs idant kiekvienam drąsiaus butu prieiti. – Alegoriskai: Ažuodanga ženklino Senąjį Zokoną, kurio taisyklės ir ceremonijos apdengdavo Apierą ir Zokoną Mesijosziaus. 2. Cor. III, 16. –

Padėjimas XXXV.

Szwentimas Subatos, ir meslawa dowanu ant pastatymo Szėtros.

1. Tai susirinkus wisai myniai sunu Israelaus, tarė jiems: Szitie yra daiktai kuriuos įsakė Wieszpats daryti.
2. Szesziomis dienomis dirbsit darbą: sekmoja diena bus jumus szwenta, subata, ir atilsis Wieszpaties: kad dirbtu darbą joj, bus ažumusztas.
3. Nekursit ugnies wisuose gywenimuose jusu per dieną subatos.
4. Ir tarė Maizieszius wisai kruwai sunu Israelaus: Szitoji yra byla kurią įsakė Wieszpats, tarydamas:
5. Atskirkit pas jus pirmenis Wieszpati. Kiekvienas gerawalys ir akwaczą szirdimi apierawojie jas Wieszpati: auksą ir sidabrą, ir warį, (Exod. XXV, 2.)
6. hijacintą ir purpurą, ir karmaziną du kartu dažytą ir bisiurą, plaukus ožku,
7. ir kailus awinu raudonai dažytus, ir pijolkinius, ir medžą Setim,
8. ir alywą žiburiamus degti, ir pritaisyti mosti, ir ruožus gardžausius,
9. akmenis onichinus, ir brangius akmenis padabinti wirszupeczui ir įmoniui.
10. Kas tiktai iš jusu yra iszmingingas, tegul ateit, ir daro ką Wieszpats įsakė:
11. szėtrą sakau, ir stogą jos, ir apidangą, grandis, ir lentas su žalgefėmis, kuožus ir pamatus:
12. skrynį ir žalgas, maldytuwę, ir ažuodangą, ažulaidžamą priesz ją:
13. stalą su žalgomis ir indais, ir padėtinėmis duonomis:
14. žibincų žiburiamus laikyti, indus jo ir žibines, ir alywą staiginti³ ugnimus:

¹ Szwiesa – a tais. ² garbei ← garbę ³ staiginti ← staiginti ugniai

15. altorių rukymo, ir žalgas, ir alyvą patepimo ir rukalą isz kwėpału: marszkaną durim szėtros:
16. altorių wisodeginio, ir krotekę jo warinę su žalgomis ir indais jo: praustuwė ir pamatą jos:
17. marszkas prieangės su stułpais ir pakłodais, marszkaną durysę¹ priemėnės,
18. kuolėlus szėtros ir prieangės su wirwėlėmis sawomis:
19. parėdnias, wilkiamas weikaľuose szwentinyczos, rubus Aarono ir sunu jo, idant kunigystėj mań tarnautu.
20. Ir iszejus wisai daugybei sunu Israelaus isz po akiu Maiziesziaus,
21. Apierawojo jie su geriausiu ir diewagarbiausiu noru pirmenis Wieszpati, daryt darbui szėtros ludymo. Ko tiktai reikė garbai ir rubamus szwentie-mus,
22. wyrai su moterimis dawė, rankadabės ir ausiakabius, ziedus ir deszinius; wisokis² aukso indas atskirtas buwo dowanomus Wieszpacies.
23. Jei kas turėjo hijacintą, ir purpurą, ir karmaziną du kartu dażytą, bisiurą ir plaukus ożku, kailus awinu raudonai dażytus³, ir pijolkinius,
24. sidabrą ir warį, apierawojo Wieszpaci, ir medžą Setim tuliemus reikaľamus.
25. Bet ir moterys mokytos, kurios buwo priwerpė, dawė hijacintą, purpurą, ir karmaziną, ir bisiurą,
26. ir plaukus ożku, paczos sawaimi duodamos wisa.
27. Kunigaikszczai gi apierawojo akmenis onichinus, ir brangius akmenis wir-szupeczui ir įmoniui,
28. ir kwėpaľus ir alyvą žiburiamus degti, ir mosti pritaisyti, ir rukaľui⁴ padaryti gardžiausio kwapo.
29. Wisi wyrai ir moterys diewagarbią szirdimi apierawojo dowanas, idant sto-tusi darbai kuriuos buwo įsakęs Wieszpats per ranką Maiziesziaus. Wisi sunus Israelaus patys sawaimi Wieszpaci paskyrė⁵.
30. Ir bylojo Maizieszius sunumus Israelaus: Sztai, paszaukė Wieszpats wardū Beseleelą sunų Urio sunaus Huro isz gentijos Judos. (Exod. XXXI, 2.)
31. Ir pripildė jį dwasią Diewo, yszmintimi ir supratimu, ir priemonią ir wisokiu mokslu
32. ant pramanymo, ir padarymo darbo isz aukso ir sidabro, ir wario,
33. ir drožinėjimo akmenu, ir darbo dailydiszko: kas tiktai priemoningai gali buti pramanyta,
34. dawė szirdin jo: Oolijabą teipogi sunų Achisamecho isz gentijos Dan:
35. abudu iszlawino yszmintyj, idant padarytu darbus dailydės, audėjo, ir isz-siuwinėtojo isz hijacinto ir purpuros, ir karmazino du kartu dażyto, ir bisiuro, ir austu wisa, ir pramanytu wisokius naujus daiktus.

¹ durysę ← durysna ² wisokis ← wisokias ³ dażytus – d tais. ⁴ rukaľui ← rukaľą ⁵ paskyrė ← atadawė

Pareiszkini mai.

3. *Wisuosę. Neijokiuosę namuosę. Ant Welyku ir kitosę szwentęsę dalaista buwo kurti ugnį walgiams iszwirti* (XII, 16.); subatoję gi buwo tai ažuginta.
5. *Pirmenis Wieszpati.* Pirmąją jusu apierą ir dowanas, szėtraį statyti. Tokios eiskios meslawos dar nebuwo darę.
8. *Pritaisyti mosti.* Iš ko, pasakyta XXV. Alywa budawo tiktai žibinėms, ne rukymui.
10. *Yra iszmingas.* Prisimanąs amatnikas.
11. *Ir lentas.* Szonai Szėtros buwo isz medžo Setim. (XXV.)
25. *Moterys mokytos.* Prisimananczos werpti, austi ir iszsiuwinėti.
33. *Darbo dailidiszko.* Priemonė wisokiu darbu isz medžo.
34. *Dawė szirdin jo.* Dowaną priemonės statymo namu ir pamokymo kitu.

Padėjimas XXXVI.

Statymas ir isztaisymas Szėtros.

1. Padarė tad Beseleel, ir Ooliab, ir kiekvienas wyras iszmingas, kuriemus dawė Wieszpats yszmintį ir nuomonę, idant mokėtu dailai padirbt, ko reikia reikalamus szwentinyczos, ir ką įsakė Wieszpats.
2. Ir paszaukęs juos Maižieszius, ir kiekvieną ląwintą wyrą, kuriamui buwo dawęs Wieszpats yszmintį, ir kurie patys sawaimi buwo apsiėmę padaryti darbą, (Exod. XXVI, 1.)
3. padawė jiems wisas dowanas sunu Israelaus. Kuriemus užsiėmus darbu, kasdiena ryto žmonija atneszdawo apižadinius¹.
4. Todel amatnikai ateit prispirti,
5. tarė Maižiesziui: Daugiau apierawoja žmonija, neg reikia.
6. Liepė tad Maižieszius bąsu szaukoło szaukti: Nei wyras nei moteriszkė nebe-apierawokit nieko szwentinyczai dirbti. Teip palowė apierawot dowanas,
7. delto kad apierawotu pakako ir liko.
8. Padarė wisi iszmingos szirdies ant iszpildymo darbo szėtros, deszimtį marszku isz bisiuro suktinio, ir hijacinto, ir purpuros, ir karmazino du kartu dażyto, mąrgu darbu, ir priemonę audėjo;
9. kuriu wiena turėjo ilgumo dwi deszimti asztuonias wuolaktis, ir płatumo keturias; wiena miera buwo wisu marszku.
10. Ir sudurė marszkas penkias, wieną su kitą, ir kitas penkias terp sawęs draugėn suszowė.
11. Padarė ir ąsas hijacintines pakrasztyj wienos marszkos isz abiejų szonu, ir pakrasztyj kitos marszkos teipąja,

¹ apižadinius – pirmoji i tais.

12. idant susigretintu terp sawęs ąsos, ir susisegtu wiena su kitą.
13. Todel ir nulėjo penkias deszintis aukso grandžu, inwert marszku ąsoms, idant stotusi wien szêtra.
14. Padirbo ir dangsczu wienuoliką isz ożkapłaukiu apdengti stogui szêtros;
15. Wiena dangstê ilgumo turêjo trisdeszintis wuolaktu, ir pátumo keturias; wienos mieras buwo wisos dangstês;
16. kuriu penkias suszowê skirium¹, ir szeszas kitas skirium.
17. Ir padirbo penkias deszintis ąsu pakraszczais wienos dangstês, ir penkias deszintis pakraszczais² dangstês kitos, idant terp sawęs susieitu³.
18. Ir penkias deszintis segaczu wariniu, stogui susegti, idant taptu isz wisu dangsczu wiena apgauba.
19. Padarê ir dangałą szêtros isz kailu awinu raudonai dažytu; ir kitą isz wirszaus dangałą isz adu pijolkiniau.
20. Padirbo ir lentas szêtros isz medžo Setim stowinczas (Exod. XXVI. 14.)
21. Deszims wuolaktu buwo ilgumas lentos wienos, ir pusantros pátumas.
22. Du pozyjimu buwo kiekwienoj lentoj, idant wiena su kitą susiłaistu. Teip padarê wisosê szêtros lentosê.
23. Isz kuriu dwi deszimti pietu szalies buwo pietump,
24. su keturiomis deszintimis pakłodu sidabriniu. Du pakłodu dêdawosi po wieną lentą isz abiejų szalu kampu⁴, kur baigiasi pozyjimais kampuosê.
25. Szonê teipogi szêtros, weizdinczamê žiemiump, padirbo lentu dwi deszimti,
26. su keturiomis deszintimis pakłodu sidabriniu; du pakłodu kiekwienai lentai.
27. Wakarump gi, tai yra, szonui szêtros, weizdinczamai mariump, padarê szeszas lentas,
28. ir kitiedwi kiekwienamê kampe ažupakalyj szêtros;
29. kurios buwo sułastos nuog apaczos iki wirszui, ir wienan sułaidiman kartu suejo. Teip padarê kampuosê isz abiejų szalu,
30. idant kartù butu asztuonios lentos, ir turêtu pakłodu sidabriniu szeszioliką, tai yra po du pakłodu po kiekwieną lentą.
31. Padarê ir žalgas isz medžo Setim, penkias priturêt lentomus wieno szono szêtros,
32. ir penkias kitas priturêt lentomus kito szono; ir skirium nuog szitu, kitas penkias žalgas waku szali⁵ szêtros mariump.
33. Padarê teipogi žalgą kitą, kad pereitu per widurį lentu nuog kampo iki kampui.
34. Paczus gi lentinius paauksino, nulêjês pakłodus sidabriniaus. Ir grandis ju padarê auksines⁶, per kurias galêtu perkiszt žalgas; kurias ir paczas apidengê blêtomis auksinêmis.

¹ skirium – tais. ² pakraszczais ← pakraszcais kitos ³ susieitu ← sueitu ⁴ kampu ← kampuosê

⁵ toliau einantis žodis išskustas ⁶ auksines – tais.

35. Padarė ir ažuodangą išz hijacinto, ir purpuros, karmazino, ir bisiuro suktinio, darbu riewėmis austu, gražiai margą ir išzsiuwinėtą;
36. ir keturis stulpus išz medžo Setim, kuriuos su stulpogalwiais paauksino, nulėjęs ju pamatus sidabrinčius.
37. Padarė ir marszkną ineigoj szėtros išz hijacinto, purpuros, karmazino, ir bisiuro suktinio, riewėmis išzsiutą,
38. ir stulpus penkis su sawais stulpogalwiais, kuriuos apidengė auksu, ir ju pamatus nulėjo warinius.

Pareiszkinimai.

3. *Apizadinius.* Dowanas išz geros walos.
6. *Balsu szaukoto szaukti.* Per szaukolą apsakyt.
33. *Zaęęą kitą.* Szitoji zaęęą aukszczasu apsakant statymą szėtros nebuwo pamintėta.
34. *Lentinius.* Keturis szonus szėtros.
36. *Su Stulpogalwiais paauksino.* Aukso blėtomis aptraukė stulpus; stulpogalwiai gi buwo wieno aukso, kaip Diewo įsakyta Maiziesziui XXVI, 32.

Padėjimas XXXVII.

Darymas¹ skrynios, maldytuwės, Stało, Žibinczaus itt.

1. Padirbo gi Bezeleel ir skrynią išz medžo Setim, turinczą pustreczos wuolakties ilęumo, ir pusantros plātumo, auksztumo teipogi pusantros wuolakties; ir apidengė ją auksu gryniausiu widuj ir orę.
2. Ir padarė jai aukso wainiką aplinkom,
3. nulėjęs keturias aukso grandis keturiuose jos kampuose; dwi grandi wienamę szonę, ir dwi kitamę.
4. Zaęęas teipogi padirbo išz medžo Setim, kurias apiwilko auksu,
5. ir kurias inkiszė grandysna, buwusiosna szonuose skrynios neszioti jai.
6. Padirbo ir maldytuwę, tai yra, žodinyczą, išz aukso skaisczasio, pustreczos wuolakties ilęumo, ir pusantros plātumo.
7. Du teipogi Cherubimu išz aukso kałto, kuriuos pastatė išz abieju szalu maldytuwės;
8. Cherubą wieną wirszuj wienos szalies, ir Cherubą kitą wirszuj szalies kitos; du Cherubim ant abieju auksztumū maldytuwės,
9. isztiesusius sparnus, ir apdengusius maldytuwę, ir weizdinczus wienas ing kitą ir ing maldytuwę.

¹ darymas ← darimas

10. Padirbo ir stalą isz medžo Setim ilgumo dwieju wuolaktu, ir płatumo wienos wuolakties, turintį augsztumo wuolaktį ir pusę;
11. ir apitraukė jį aukso skaiscausiu, ir padarė jamui aukso juostą¹ aplinkom,
12. ir paczai juostai aukso wainiką rasztuotą keturiu pirsztu, ir ant jo kitą wainiką auksiną.
13. Nułėjo ir keturias aukso grandis, kurias pritaisė keturiuose kampuose kiekwienai stało kojai,
14. priesz wainiką; ir inkiszė josna žalgas, idant butu galima stałą nesziot.
15. Paczas teipogi žalgas padarė isz medžo Setim, ir apitraukė jas aukso.
16. Ir indus tuliemus stało reikalamus, bludelus, taureles², ir kauszelus, ir rukynyczas, isz aukso gryniausio, kuriuose turi buti apierawojami skystimai.
17. Padarė ir žibincų nukaltą isz aukso skaiscausio. Isz kurio žalgōs płuksnos, kiauszai³, ir skritai ir lelijos iszejo;
18. szeszios isz abieju szonu, trys płuksnos isz wienos szalies, ir trys isz kitos;
19. trys kiauszai kone kaip rieszutai ant kiekwienos płuksnos, ir skritai kartū ir lelijos; ir trys kiauszai kone kaip rieszutai płuksnoj kitoj, ir skritai kartū ir lelijos. Lygus buwo darbas szesziu płuksnu, iszeinanczu isz stiebo žibinczaus.
20. Paczōj gi žalgoj buwo keturi kiauszai kone kaip rieszutai, ir skritai prie kiekwienamui kartū ir lelijos;
21. ir skritai po dwiem płuksnom trijosę wietosę, kurios kartu szeszios iszejo isz žalgos wienos;
22. teip⁴ gi ir skritai, ir płuksnos isz jos buwo wīsa nukaltą isz aukso gryniausio.
23. Padirbo ir žibines septynias su sawomis gnyblėmis, ir gnybmenu gesykles, isz aukso skaiscausio.
24. Talentą aukso swērė žibinczus su wisais sawo indais.
25. Padirbo ir altorių rukymo isz medžo Setim, isz wisu keturiu szonu turintį po wuolaktį, ir augsztumo dwi; isz kurio kampu iszeję ragai.
26. Ir apwiłko jį aukso gryniausiu su krotelę ir sienomis ir ragais.
27. Ir padarė jamui auksiną wainiką aplinkom, ir dwi aukso grandi po wainiku kiekwienamę szonę, žalgomus ing jas inkiszti, ir altoriui nesziot.
28. Paczas gi žalgas padarė isz medžo Setim, ir apidengė aukso blėtomis.
29. Pritaisė ir alywą szwentinimo tepalui⁵, ir rukałus isz kwėpału gryniausiu priemonę mosczaus.

Pareiskininimai.

8. *Wirszuj wienos szalies.* Wirszuję kraszto.
14. *Priesz wainiką.* T. y. po wainikū kaip pasakyta XXV, 27.
19. *Lygus buwo darbas.* Wienos mieras ir dailumo. Kita gi pareiskinta XXV, ir XXX.

¹ juostą ← juostelę ² taureles ← tareles ³ kiauszai – sz tais. ⁴ teip – t tais. ⁵ tepalui ← patepimui

Padėjimas XXXVIII.

- Statymas altoriaus praustuwės, prieangės, ir suskaitymas downu.
1. Padirbo ir altorių wisodeginio isz medžo Setim, penkiu wuolaktu¹ keturiuose szonuose, ir triju auksztumo; (2. Par. I, 5.)
 2. kurio ragai isz kampu iszeję, ir apidengė jį wario blėtomis.
 3. Ir reikalamus jo pritaisė isz wario tušus indus, katilus, reples, szakes, ir ugniawietes.
 4. Ir krotele jo kaip tinklą² padarė warinę, ir jos apaczoj widuryj altoriaus židinę,
 5. nuėjęs keturias grandis tiek pat gačiuose³ krotelės, žalgomus inkishti del nesziojimo;
 6. kurias ir paczas padarė isz medžo Setim, ir apidengė blėtomis warinėmis;
 7. ir inkiszė grandysna iszsikiszusiosna isz altoriaus. Patsai gi altorius nebuwo widuj pilnas, bet dykas isz lentu, ir widuryj tuszczas. (Exod. XXVII, 8.)
 8. Padirbo ir praustuwę warinę su jos pamatu isz zerkołu moteru, jutėjusiu duryse szėtros.
 9. Padirbo ir prieangę, kurios pietu szalyję buwo dangalai isz bisiuro suktinio, szimto wuolaktu,
 10. stułpu wariniu dwideszimti su sawais pamatais, stułpogalwiai ir wisas darbo drožmuo sidabriniai.
 11. Lygiai ir žiemiu szalyję dangalai, stułpai, ir pamatai ir stułpogalwiai tos paczos mieras ir darbo ir rudū buwo.
 12. Szalyj gi žiurinczój wakarump, buwo dangalai penkiu deszimtu wuolaktu, deszims stułpu wariniu sawais pamatais, ir stułpogalwiai, ir wisas darbo drožmuo, sidabriniai.
 13. Tolaus ing rytus padirbo dangalus penkiu deszimtu wuolaktu;
 14. isz kuriu, penkioliką wuolaktu triju stułpu, su sawais pamatais turėjo szonas;
 15. ir kitoj pusėj (jog terp abieju padarė ineigą szėtros) penkiolikos teipaja wuolaktu buwo dangalai, ir stułpai trys ir pamatu tiekam.
 16. Wisi prieangės dangalai buwo iszausta isz suktinio bisiuro.
 17. Pamatai stułpu buwo wariniai, stułpogalwiai su wisais drožmenimis sawo sidabriniai; bet ir paczus prieangės stułpus apwilko sidabru.
 18. Ir inteigoj jos darbu riewėczaus padarė dangalą isz hijacinto, purpuros, karmazino, ir bisiuro suktinio, turėjusį dwideszimti wuolaktu ilgumo; auksztumas gi buwo penkiu wuolaktu sulig miera, kokią turėjo wisi prieangės dangalai.
 19. Stułpai gi inteigoj buwo keturi su pamatais wariniais, ir⁴ stułpogalwiai⁵ ju ir drožmenys sidabriniai.
 20. Kuolus teipogi szėtros ir prieangės aplinkom padirbo warinius.

¹ wuolaktu ← wuolaktu isz ² tinklą ← tinklą warinę ³ gačiuose – tais. ⁴ ir – įtrp. ⁵ stułpogalwiai – klaid. stułpogalwiai

21. Szitie yra prietaisai szėtros ludymo, kurie yra iszrokuoti sulig įsakymu Maižiesiaus ceremonijose Lewitu per ranką Ithamaro Sunaus Aaronu kunigo;
22. kuriuos Bezeleel sunus Uriu sunaus Huro isz gentijos Judos, Wieszpati per Maižiesių liepiant, buwo iszpildęs,
23. prisiėmęs sau draugę Oolijabą sunų Achisamecho isz gentijos Dano; kursai ir pats buwo geras medžadirbys, ir audėjas, ir riewėczus isz hijacinto, purpuros, karmazino, ir bisiuro.
24. Wiso¹ gi aukso² iszduoto³ darbę szwentinyczos, ir⁴ apierawoto downosę, dwi deszimti dewyni talentai buwo, ir septyni szimtai trys deszimtys siklu pagal sworos szwentinyczos,
25. Apierawota gi buwo nuog tu kuriemus suejo skaiczus dwieju deszimtu metu ir su wirszumi, isz szesziu szimtu triju tukstantu, ir penkiu szimtu penkiu deszimtu szarwuotu.
26. Buwo dar be to szimtas talentu sidabro, isz kuriu nulieta yra pamatai szwentinyczos, ir inteigos kur kabo ažuodanga.
27. Szimtas pamatu padaryta isz talentu szimto, skaitant po wieną talentą ant kiekwieno pamato.
28. Isz tukstanties gi septyniu szimtu ir septyniu deszimtu penkiu padirbo stułpogalwius, kuriuos ir paczus apwilkō sidabru.
29. Wario teipogi apierawota buwo talentu septynios deszimtys dwi tukstantys, ir wirszaus keturi szimtai siklu,
30. isz kuriu nulieta buwo pamatai inteigoj szėtros ludymo, ir ałtorius warinys su krotełę sawo, ir wisi indai, kurie priguli jo reikałamus,
31. ir pamatai prieangės teip aplinkom kaip inteigoj jos, ir kuołai szėtros ir prieangės, aplinkom.

Pareiszkinimai.

8. *Isz zerkōłu moteru.* Buwo didys warinys indas, kuriamę prausdawosi kunigai eidami apierawotu apieru, padarytus isz zerkōłu moteru. Zerkōłai budawo ne stikliniai, bet isz tułu rudū gerai iszdailintu, wario, sidabro i. k. Moterys persikełdamos bažnyczon tarnautu ir jutėtu per naktis po durim, ataduodawo sawo zerkōłus ant apieros ir gywendawo prie bažnyczai.
21. *Ceremonijose.* Lewitu budawo darbas suardymas, perkėlimas ir wėl pastatymas szėtros. Wyresniuouju ant ju buwo Ithamaras Aaronu sunus; laikydawo įisai sąrasą wisu indu ir pasudžu bažnyczos.
24. *Wiso gi aukso.* Swora talento ar aukso, ar sidabro, ar wario, buwo lygi, tiktai ne wertybė. Talentas swėrė 3000. siklu; siklus 4. drachmas. – Aukso talentas wertas buwo apie 16000. rublu. Talentas sidabro 1140. r.
30. *Pamatai inteigoj.* Ziur. XXVII.

¹ Wiso ← Wisa ² aukso ← kas ³ iszduoto ← iszduoto yra ⁴ ir ← ir kas

Padėjimas XXXIX.

Isztaisymas rubu ir parėdniu kunigamus.

1. Isz hijacinto gi ir purpuros, karmazino ir bisiuro padarė rubus, apsiwilkti Aaronui, tarnaujant szwentuosej weikałuosej, kaip įsakė Wieszpats Maižiesziui (Exod. XXVIII, 6.)
2. Tai padarė wirszupetį isz aukso¹, hijacinto, ir purpuros, ir karmazino du kartu dażyto, ir bisiuro suktinio,
3. dárbu austiniu, ir priraižė aukso blėtelu ir iszstampė jas² ing siulus, idant duotusi susukti su pirmomis dażytomis gijomis³,
4. ir du krasztu susegtu terp sawęs abiejuosę szonuosę gałū,
5. ir juostą isz dażytu tais paczais žiedais, kaip buwo prisakęs Wieszpats Maižiesziui.
6. Pritaisė ir du akmeniu onichinu, inbestu ir intaisytu auksan, ir iszbraiżytu priemonę dailinimo brangiu akmenu wardais sunu Israelaus;
7. ir padėjo juos szonuosę wirszupeczto ant paminklo sunu Israelaus, kaip buwo prisakęs Wieszpats Maižiesziui.
8. Padirbo ir įmonį darbu riewėczaus sulig darbu wirszupeczto isz aukso hijacinto, purpuros, karmazino du kartu dażyto, ir bisiuro suktinio;
9. keturiakampį, dwilinką, sprindžo meto.
10. ir intaisė jan brangiu akmenu eilas keturias. Pirmojoję eiloj buwo sardius, topazius, smaragdus.
11. Antrojoj, karbunkulus, sapphirus, ir jaspis.
12. Treczojoj, ligurius, achates, ir amethystus.
13. Ketwirtojoj, chrysolithus, onychinus, ir berillus, apilenkti ir inwarýti auksan sawosę eilosej.
14. Ir patys akmenys dwylika, buwo braiżyti wardais dwylikos gentiju Israelaus, kiekvienas po wieną wardą.
15. Padirbo jie įmonyj ir lenciugėlus terp sawęs susegtus, isz aukso gryniausio;
16. ir dwi segati, ir tiekpat aukso žiedu⁴. Ziedus⁵ gi pritaisė abiejuosę szonuosę įmonio,
17. isz kuriu kybotu du aukso lenciugėlū, įsegtu segatėm, kyszojusiom kampuosej wirszupeczto.
18. Szitie ir priekyj ir ažupakalyj teip terp sawęs sutaikinta, jog wirszupetys ir įmonys⁶ terp sawęs susisegdowo,
19. prisegti juostai ir suwarżyti žiedais⁷, sutraukiamais⁸ wirwelę hijacintinę, idant nekabaldžuotu pałaidi⁹ ir nesiskirtu nuog wienas kito, kaip įsakė Wieszpats Maižiesziui.

¹ aukso – tais. ² jas ← jas siulais ³ pirmomis dażytomis gijomis ← gijomis pirmuju dażymu

⁴ žiedu ← grandelu ⁵ Ziedus ← Grandėles ⁶ įmonys ← ymonys ⁷ žiedais ← grandelėmis

⁸ sutraukiamais ← sutraukiamomis ⁹ pałaidi ← pałaidas

20. Padarė jie teipogi rubą wirszupeczto wisą hijacintinį,
21. ir gałwodengtę isz wirszaus ties widuriu, ir pakrasztį aplink gałwodengtę austinį;
22. žemyn gi kojump malogranatus isz hijacinto, purpuros, karmazino, ir bisiuro suktinio;
23. ir warpelus isz aukso gryniausio, kuriuos pritaisė terp malogranatu apaczoj rubo aplinkom;
24. warpelį gi aukso, ir malogranatą, kuriais apsirėdęs eidawo aukszczausis kunigas tarnaudamas¹ weiklą, kaip buwo įsakęs Wieszpats Maižiesziui.
25. Padarė jie ir rubus bisiurinius austinio darbo Aaronui ir sunumus jo;
26. ir kepures su sawais wainikėlais isz bisiuro;
27. ir kelines teipogi linines, bisiurines;
28. juostą gi isz bisiuro suktinio, hijacinto, purpuros, ir karmazino du kartu dažyto priemone riewėczaus, kaip buwo prisakęs Wieszpats Maižiesziui.
29. Padarė jie ir blėtą szwento garbimo isz aukso gryniausio, ir inbraizė jon dárbu dailintojo brangiu akmenu, Szwentuma Wieszpaties;
30. ir pririszė ją kepurei wirwelę hijacintinę, kaip buwo prisakęs Wieszpats Maižiesziui.
31. Tai pabaigtas yra wisas darbas szėtros ir stogo² ludymo ir padarė súnus Israelaus wisa ką buwo prisakęs Wieszpats Maižiesziui.
32. Ir atadawė szėtrą ir wirszų ir wisus daiktus, grandis, lentas, žalgas, stułpus ir pamatus,
33. dengstę³ isz kailu awinu raudonai dažytu, ir kitą apidangą isz adu pijolkiniu,
34. ažuodangą, skrynį, žalgas, maldytuwę;
35. stałą su indais jo ir padėtinėmis duonomis;
36. žibincų, žibines ir ju indus su alywą;
37. altorių aukso, ir mostį ir rukałą isz kwėpału;
38. ir marszkaną inteigoj szėtros;
39. altorių warinį, krotekę, žalgas ir indus jo wisus; praustuwę su pamatu sawo; dangačius prieangės, ir stułpus su pamatais sawais;
40. dangałą inteigoj prieangės, ir wirweles jo ir kuolus. Nieko isz indu netrúko, kas tarnawimui szėtros, ir wirszui sandaro padaryti buwo prisakyta.
41. Rubus teipogi kuriais kunigai wilki szwentinyczoj, Aaronas sakau, ir súnūs jo,
42. atadawė súnūs Israelaus, kaip buwo įsakęs Wieszpats.
43. Kuriuos wisus Maižieszius iszwydęs jog pabaigta, pałaimino jiemus.

Pareiszkinimai.

4. *Du krasztu.* Padarė.

¹ tarnaudamas ← darydamas ² stogo ← antwožo ³ dengstę – e tais.

29. *Darbu dailintojo brangiu akmenu.* Kaip daro auksadailys braižydamas akmenis rasztais.
31. *Stogo ludymo.* Isz dangsczu pļaukiniu. XXVI, 7.
43. *Paļaimino.* Pagyrē, dawē gerā žodī.

Padējimas XL.

Paszwentimas szētros, ir nužengimas ant jos garbēs Wieszpates debesj.

1. Ir byļojo Wieszpats Maīziesziui tarydamas:
2. Mēnesj pirmamē, pirmoj dienoj mēnesies, pastatysi szētrā ludymo,
3. ir padēsi joj skrynīā, ir ažuļaisi priesz jā ažuodangā:
4. ir intneszēs stālā, padēsi ant jo kas yra prigulinczai īsakyta. Žibinczus stowēs su žibinēmīs sawomis,
5. ir aukso altoriū kuriāmē degina rukaļā, prie skrynīai ludymo. Marszkanā pakabinsi inteigoj szētros,
6. ir priesz jā altoriū wisodeginio:
7. praustuwē terp altoriaus ir szētros, kuriā pripilsi wandenies.
8. Ir apdēngsi aplinkom prieangē dangāļais, ir inteigā jos.
9. Ir paēmēs alywā patepimo patepsi szētrā su indais jos, idant butu paszwentinti:
10. altoriū wisodeginio ir wisus indus jo:
11. praustuwē su pamatu jos: wisa tai paszwentinsi alywā patepimo, idant butu szwentu Szwentais.
12. Ir pristatysi Aaronā ir sūnus jo durump szētros ludymo, ir numazgotus wandenimi
13. apwilksi szwentais rubais, idant tarnautu maī, ir patepimais ju kunigystēn amžinon eitu ant gero. (Exod. XXIX, 35.)
14. Ir padarē Maīzieszius wisa, kā buwo īsakēs Wieszpats.
15. Taigi mēnesj pirmamē metu antru, pirmoj dienoj mēnesies, pastatyta yra szētra.
16. Ir pastatē jā Maīzieszius, ir padējo lentas ir pakļodus ir žaļgas, ir pastatē stuļpus, (Num. VII, 1.)
17. ir isztiesē stogā ant szētros, ažuđējēs wirszun dangāļā, kaip Wieszpats buwo īsakēs.
18. Indējo ir ludymā skrynion, inkiszēs apaczoj žaļgas, ir žodinyčzā isz wirszaus.
19. Ir intneszēs skrynīā szētron, pakabino priesz jā ažuodangā, idant iszpildytu Wieszpates liepimā.
20. Pastatē ir stālā szētroj ludymo žiemiu szalyj szioj pusēj ažuodangos,
21. sudorojēs akysē padētines duonas, kaip buwo īsakēs Wieszpats Maīziesziui.
22. Pastatē ir žibinczū szētroj ludymo ties stālu pietu szalyj,
23. sustatēs eilon žibines, sulig īsakymu Wieszpates.

24. Pastatė aukso altorių po stogu ludymo priesz ažuodangą,
25. ir degino ant jo rukałą kwėpałą, kaip buvo liepęs Wieszpats Maiziesziui.
26. Pakabino ir marszkaną inteigoj szėtros ludymo,
27. ir altorių wisodeginio prieangėj ludymo, apierawodamas ant jo wisodeginį, ir apieras, kaip Wieszpats buvo įsakęs.
28. Praustuwę teipogi pastatė terp szėtros ludymo ir altoriaus, pripylęs ją wandenies.
29. Ir mazgojo Maizieszius ir Aaronas, ir súnūs jo rankas sawo ir kojas,
30. inteidami pastogėn sandaro, ir eidami altoriausp, kaip buvo įsakęs Wieszpats Maiziesziui.
31. Pastatė ir prieangę aplink szėtrą ir altorių, isztiesęs inteigoj jos dangałą. Wisa pabaigus,
32. apidengė debesis szėtrą ludymo, ir garbė Wieszpaties pripildė ją. (Num. IX, 15; 3. Reg. VIII, 10.)
33. Nei galėjo Maizieszius inteit pastogėn sandaro, debesi apdengiant wisa ir majestotui Wieszpaties žaibuojant, jog debesis wisa buvo apdengęs.
34. Jei kadą debesis nuog szėtros atsitraukdawo, eidawo súnūs Israelaus aibėmis sawo;
35. jei kybodawo wirszuj, budawo toj paczój wietoj.
36. Nes debesis Wieszpaties apgaubdawo dieną szėtrą, ir ugnis naktį, regint wisomus žmonijomus Israelaus po wisus potrukius sawo.

Pareiszkinimai.

2. *Mėnesyj pirmamę.* Antruosė¹ metuosė² po iszejimui isz Egipto (eil. 15)
4. *Zibinczų stowės.* Ebr: liepsi ažudegt.
13. *Kunigystėn amžinon eitu ant gero.* Buk sakytu: Patepimas tas tegul juos padarys kunigais kolei bus gywi.
18. *Ludymą.* Płoksztes zokono. – *Zodinyčą*³. Maldytuwę.
24. *Po stogu ludymo.* Po bendru stogu wietos Szwentos⁴, ir szwentu Szwentos.
32. *Garbė Wieszpaties.* Skaistus debesis, szwiesus ir spindąs.
33. *Nei galėjo Maizieszius inteit.* Garbdamas Diewo majestotą, ir delto kad debesis teip pripildė wisa, jog Maizieszius negalėjo regėt.
34. *Jei kadą debesis.* Paskui einantį stulpą debesies ejo wisi. – *Aibėmis sawo.* Susidarydami aibėsna.

¹ Antruose ← Antrūose ² metuosė ← metuosė iszej ³ Žodinyčą – d tais. ⁴ Szwentu – S tais.

Kniga Leviticus (Lewitiszka)

Padėjimas I.

Kaip apierawot wisodeginius.

1. Szaukė gi Maizieszių, ir bylojo jamui Wieszpats isz szėtros ludymo, tarydamas:
2. Byłok sunumus Israelaus, ir sakysi jiemus: Zmogus, kuris apierawotu isz jusu apierą Wieszpati isz galwiju, tai yra, isz jauczu ir awiu apierawodamas apieras,
3. jei wisodeginė butu jo apiera, ir isz armenies¹: patiną nesuteptą apierawos prieg durim szėtros ludymo, maldydamas sau Wieszpati: (Exod. XXIX, 10.)
4. ir uždės ranką ant galwos apieros, ir bus miela, ir einanti jamui ant apkuopimo.
5. Ir apierawos werszi po akim Wieszpates, ir apierawos súnūs Aarono kunigai kraują jo, liedami aplinkom altorių, esantį priesz duris szėtros:
6. ir nuėmę adą apieros, sąnarius supiaustys ing kšnius,
7. ir pakurs altoriuj ugnį, kruwą maiku pirma sukrowę:
8. ir sąnarius kurie yra supiaustyti, wirszuj sudoroję, galwą sakau, ir wisa kas sukibę su eknomis,
9. widurius ir kojas apmazgojus wandenimi: ir sudegins juos kunigas ant altoriaus wisodeginin ir gardžan kwapan Wieszpati.
10. O jei apiera esti isz galwiju mažuju, isz awiu arba isz ožku wisodeginys, apierawos patiną be sutepimo:
11. ir² apierawos isz szalies altoriaus, weizdinczos žiemiump, po akim Wieszpates: kraują gi jo iszpišs ant altoriaus súnūs Aarono aplinkom:
12. ir atskirs sąnarius, galwą, ir wisa kas prikibę eknoms, ir uždės ant maiku, po kuriomis reikia padėti ugnį:
13. widurius gi ir kojas masgos wandenimi. Ir wisa kas apierawota degins kunigas ant altoriaus wisodeginin ir kwapan saldžausian Wieszpati.
14. O jei isz paukszczu wisodeginio apiera butu Wieszpati, isz purplu, arba karwelu,
15. apierawos ją kunigas prie altoriui: ir nusukęs kaklop galwą, ir pratrukus wietai pažeidos, isztekis kraują ant kraszto altoriaus:
16. puslėlę gi gerklės, ir pluksnas pames artie altoriaus rytu szalin, wieton bėrimo pelenu,
17. ir sulaužys sparnelus jo, ir nepiaustys, nei geležimi neskirstys jo, ir degins ant altoriaus, pakurs ugnį po maikomis. Wisodeginys yra ir apiera saldžausio kwapo Wieszpati.

Pareiszkinimai.

Szitoji kniga grekiskai ir lotiniskai wadinasi *Leviticus*. Lewitiszka, delto kad płaczai apraszo wisus darbus kunigu ir lewitu, kaip apierawot, ir pažint, gywulus czystuosius ir neczystuosius, ir raupus. Zyदै ją wadina, kaip ir

¹ armenies ← ariamuju ² ir ← ap ir

kitas, nuo pirmuju žodžu: *Waikra*. t. y. *Ir szaukė*. Turi gi sawyję istoriją pirmuju metu iszejus isz Egipto.

1. *Isz szėtros ludymo*. Ziuř *Exod. XXVII, 21*.
2. *Zmogus kuris apierawotu*. Pats sawaimi. Nekurios kitos apieros buwo prisakytą, kaip apiera pirmagimiu (*Exod. XXII, 29.*). – *Apierq*. Ebr: *korbau*, zenklina žodys wisokią dowaną Diewui, ar isz galwiju, ar isz waisiu žemės. – *Isz awiu*. Zenklina tai ir ožkas ebraiszkas žodys *tson*. Dievas isz galwiju sau ant apieros iszsirinko: jaučią, awį ir ožką, o isz paukszczu: purplį ir karwelį.
3. *Jei wisodeginė butu*. Teip wadinosi, jog Diewui ant garbės wisa budawo sudeginta ir kunigams isz jos nieko netekdawo. Zenklino Wieszpatį Kristų apierawojusį patsai sawę¹ wisą ant kryžiaus ažu žmoniu giminę. – *Isz armenies*². Jaučią, arba werszį. – *Patinq*. Wisodeginiui imdawo tiktai patinus, maldytinei apierai tikdawo ir patelės³. – *Nesuteptq*. Ebr: *thamim*. Zenklina cieka ir sweiką⁴, be jokios nesveikatos⁵ sanariu. (*Lev. XXII, 22.*). – *Prieg durim szėtros ludymo*. Prie durim prieangės; swietiszkiems žmonėms nebuwo walos ineiti szėtron – *Maldydamas Wieszpatį*. Wisodeginio paskyrimas buwo pasikloniojimas ir garbinimas Diewo, negi maldymas ažu nusidėjimus; bet szitas iszejdawo isz ano. –
4. *Uždės ranką ant gatwos apieros*. Rodydamas jog pats sawaimi apierawoja; arba plakimą ažu sawo nusidėjimą wercza ant galwijo. – *Einanti jamui ant apkuopimo*. 1. nuo laikinės koronės, ažu sawo kaltybę, 2. nuo susižagimo zokoniszko. 3. Nuo koronės amžinos, jei apierawojo isz tobulos meilės su gailėstimi.
5. *Ir apierawos*. Per kunigą. Wienū tiktai kunigū darbas buwo apierawojimas apieros, deginimas rukału, itt. (*Lev. X, 1.*) – *Werszį*. Jauną jaučią, delto kad jo mėsa szwėlnesnė, Diewui gi apierawoti reikia daiktą geriausį. – *Po akim Wieszpaties*. Prie szėtrai ant altoriaus. eil. 11. pasakyta: apierawos isz szalies altoriaus. – *Kraują jo liedami*. Hebr. IX, 22. pasakyta, jog be pralėjimo kraujo nėra atlaidimo.
6. *Nuėmę adą*. Del czystumo apieros; apiera kaip Diewų walgys, o ada newalgotma. Zenklina tai ir jog pas Diewą wisa kas yra atawira, neažudengta. –
7. *Pakurs altoriuj ugnį*. Pirmai apierai ugnį kuria, potam gi nebeduoda jai užgesti. *Lev. VI, 12.* –
8. *Gatwą ir wisa kas sukibę su eknomis*. Paminėta daiktai abejotini; nes buwo žinoma, jog wisa kita reikia sudeginti wisodeginyje⁶. –
9. *Isz galwiju mažuju*. Kitaľuomiszkas apiera wisodeginio.
12. *Uždės ant matku*. Ar staczai, ar ant krotelės. *Exod. XXVII, 4.*
14. *Jei isz paukszczu*. Treczaľuomiszkas wisodeginys pawargėlu. (*Levit. XII, 8.*)
15. *Pratrukus wietai pažeidos*. Be peilo, arba kitos geležies, bet su nagą. – *Ant krasztu altoriaus*. Isz paties wirszaus. žemyn.

¹ sawę – *ę* tais. ² armenies ← ariamuju ³ patelės ← patelės. – Be ⁴ sweiką – *k* tais. ⁵ nesveikatos – *v* tais. ⁶ wisodeginyje – *s* tais.

16. *Rytu szalin*. Ing prieangę ne ing szėtrą. Nes altorius buwo nuo szėtros rytump. (Exod.¹ XXVII, 13.). –
17. *Sulaužys sparnelus jo*. Nepiaustydamas, ir nepertraukdamas, ir sudėdamas teip, kaip paukštytis esti kepamas. – *Apiera saldžiausio kwapo*. Delto kad tomis apieromis ispažindawo jog Dievas yra sutwertojas ir Wieszpats; jog ateis Kristus atpirktu swieto per apierą sawęs; ir jog regimomis apieromis užsilaikydawo religija. –

Padėjimas II.

Kaip apierawot miltus, duoną, rukačius, ir pirmenis.

1. Dusziai² apierawojant³ dowaną apieros Wieszpati, gerieji kwietieniai miltai bus jos dowana: ir ažupils ant ju alywą, ir indės rukačią,
2. ir nunesz sunumus Aarono kunigamus: kuriu wienas paims saują pilną miłtu ir alywos, ir wisą rukačią, ir padės paminklą ant altoriaus ant kwapo saldžiausio Wieszpati.
3. Kas gi liks isz apieros, bus Aarono ir sunu jo, szwentū Szwenta isz dowanu Wieszpates.
4. Apierawojant gi tau apierą keptą peczuj, isz geruju kwietieniu miłtu, duonas sakau be rugszties, intmaiszytas alywą, ir raguolus prėskus, alywą pateptus:
5. jei dowana tawo bus isz katilo trikojo, geruju miłtu intmaiszytu⁴ alywą ir be rugszties,
6. sutrupinsi ją smulkiai, ir pils ant jos alywą.
7. o jei isz krotelės bus apiera, lygiai miltai bunai intmaiszyti alywą:
8. kurią apierawodamas Wieszpati, paduosi rankosna kunigo.
9. Kuris ją apierawodamas, paims paminklą isz apieros, ir sudegins ant altoriaus ant kwapo saldybės Wieszpati:
10. kas gi tiktai atliko, bus Aarono, ir sunū jo, Szwenta szwentū isz dowanu Wieszpates.
11. Wisokia dowana, apierawojama Wieszpati, darysis be rugszties, ir neikiek rugszties ir medaus nebus deginta apieroj Wieszpati.
12. Pirmenis tiktai ju apierawosit ir downas: ant altoriaus gi nebus padėtos ant kwapo saldybės. (Marc. IX, 48.)
13. Ką tiktai apieros apierawosi, druską pasudysi, ir neatimsi druskos sandaro Diewo tawo isz apieros tawo. Wisokioj dowanoj tawo apierawosi druską.
14. O jei apierawosi dowaną pirmuju jawu tawo Wieszpati isz warpu dar žalu, spraginsi ugnimi, ir sutrupinsi kaip kruopas, ir teip apierawosi pirmenis tawo Wieszpati,

¹ Exod. – E tais. ² Dusziai ← Duszia ³ apierawojant ← apierawodama ⁴ intmaiszytu – pirmoji i tais.

15. pildamas wirszun alywą, ir rukałą indėdamas, jog yra dowana Wieszpacies:
16. isz kurios sudegins kunigas ant paminklo dowanos dalį trintu kruopu, ir alywas, ir wisą rukałą.

Pareiszkini mai.

1. *Dusziai*¹. Zmogui; dalis ažu wisą; Synekdoche. – *Dowaną apieros*. Apierą isz daiktu negywu. Zydiszkai: *Minhah*; apierą miłtu, duonos keptos peczuje, czirszkintos trikojyje, keptos ant krotelės, arba spragintos. Weikslino tai jog Wieszpats Kristus netiktai turėjo buti ažumusztas, bet dar palikti mums Apierą Kuno ir Kraujo sawo po paweisklais duonos ir wyno. Szioji apiera buwo įstatyta: 1. pawargelams, neturintiems brangesnio daikto; 2. kunigams duonai, delto kad didesnė jos dala tekdawo jiems; 3. Diewui garbti ne tiktai galwijais, bet ir žemės waisiais; 4. Apiera kaip puota Diewui iszkełta, ne tiktai mėsa, bet ir duoną, alywą, wyną ir druską turėjo. Liepė Diewas kiekwienai apierai² isz galwiju pridėti apierą isz miłtu ir wyno, teipogi druskos. (Num. XV, 4, 7, 13.), idant puota butu pilna ir tobula. – *Gerieji kwietieniai miłtai bus jos dowana*. Be selenu³. (Gen. XVIII, 6.) – *Ažupiłs ant ju alywą*. Kaip dažinius; Diewui turėjo buti apierawotas walgys gardžausis ir geriausiai. – *Indės rukałą*. Idant netiktai butu gardù bet ir gardžai kwėptu; ir delto kad rukałai apierawojasi wienam Diewui.
2. *Miłtu ir alywos*. Miłtu alywon intmaiszytu. – *Ir padės paminklą*. Ebr: *uždeg*s, t. y. idant Diewas atsimintu apierawojanti, ir suteiktu ko meldža.
3. *Szwentū Szwenta*. Szwenczausia, wienū kunigu tewałgoma. (Lev. XXII, 10.)
4. *Apierą keptą*. Miłtu keptu ar peczuje, ar trikojyje (eil. 5.) arba⁴ ant krotelės (eil. 7.).
6. *Sutrupinsi ją smulkiai*. Idant trupiniai sugertu alywą, ant ju iszpiłtą, ir nekurios dalys galėtu⁵ buti apierawotos Diewui.
9. *Paminklą isz apieros*. Ziuř kas pasakytą aukszczaus eil. 2.
11. *Be rugszties*. Duona prėska esti grynesnė ažu rugusią; ir geriausiai Israelitams primindawo iszwedimą ju isz Egipto, wałgant isz poskubio prėskienius. (Exod. XII, 94⁶). – *Ir medaus*. Idant duona butu grynesnė, o dar medų imdawo sawon apieron pagonai, nuo kuriu Diewas norėjo atskirti Israelitus ant wisko; ir medus, ir duona su medumi yra gardulais waiku ir moteru, swariems wyrams nepridera.
12. *Pirmenis tiktai*. Rugszties ir medaus, swiežiai keptoje duonoje, duodama budawo kunigams. (Num. XV, 19.)
13. *Druskos sandaro*. Zokono, įsakanczo kiekwienon apieron⁷ dėti druską. Rasztę szw. Zokonas dažnai wadinasi sandaru. –

¹ Dusziai – u tais. ² apierai – pirmoji a tais. ³ selenu – antroji e tais. ⁴ arba – r tais. ⁵ galėtu – e tais. ⁶ XII, 94 ← XII, 43 ⁷ apieron – o tais.

14. *Isz warpu dar žalu.* Tai jau treczoja luoma apieros miltienės. – *Sutrupinsi kaip kruopas.* T. y. sutrinsi grūdus isz wárpu isztrintus.
16. *Ant paminkto dowanos.* Idant dala Diewui ataduota ir sudeginta butu paminklu ir ženklų, jog wisa dowana buwo apierawota Diewui.

Padėjimas III.

Kaip daryt apieras Ramintines¹ isz jauczu, awiu, gėrelu ir ožku.

1. O jei apierą ramintinę² butu jo dowana, ir isz jauczu norėtu apierawot, patiną arba patekę, nesuteptą apierawos po akim Wieszpates.
2. Ir padės ranką ant galwos apieros sawo, kuri bus apierawota inteigoj szėtros ludymo, ir piłs súnūs Aarono kunigai kraują aplinkom altorių.
3. Ir apierawos isz apieros ramintinės dowaną Wieszpati, taukus kurie apdengia gymenis, ir kas tiktai yra riebumo widuj: (Exod. XXIX, 13.)
4. du inkstu su taukais juodu apdengusiais, ir plėwėkę eknu su inkstelais:
5. ir sudegins juos ant altoriaus wisodeginin, małkomus³ pakiszę ugnį, ant dowanojimo saldžiausio kwapo Wieszpati.
6. O jei isz awiu bus jo dowana ir ramintiniu apiera, ar patiną apierawos, ar patekę, nesutepti bus.
7. Jei awinėli apierawos po akim Wieszpates,
8. padės ranką sawo ant galwos apieros sawo, kuri bus apierawota prieangėj szėtros ludymo: ir iszpiłs súnūs Aarono kraują jos aplinkom altorių.
9. Ir apierawos isz ramintiniu apieros apierą Wieszpati: taukus ir stimbirį wisą
10. su inkstais, ir taukinę apdengianczą piłwą ir wisus gymenis, ir abudu inkstelu su taukais, esanczais prie⁴ widuriamus, ir tinklėli⁵ eknu su inkstelais:
11. ir sudegins juos kunigas ant altoriaus ugni ant paszaro ir dowanojimo Wieszpates.
12. Jei ožka butu⁶ jo dowaną, ir apierawotu ją Wieszpati,
13. padės ranką sawo ant galwos jos: ir apierawos ją inteigoj szėtros ludymo. Ir piłs súnūs Aarono kraują jos aplinkom altorių.
14. Ir paims isz jos paszarui ugnies Wieszpates, taukus apdengianczus piłwą, ir kurie apdengia wisus gymenis:
15. du inkstelu su dangąu, kuris yra ant ju ties widuriais, ir riebumą eknu su inkstelais:
16. ir sudegins juos ant altoriaus kunigas ugni ant peno, ir saldžiausio kwapo. Wisi taukai bus Wieszpates
17. zokonu amžinu gimdymuose, ir wisuose gywenimuose jusu: nei kraujo nei tauku suwisu newalgysit.

¹ Ramintines ← Maldytines ² ramintinę ← maldytinę ³ małkomus – u tais. ⁴ prie ← prie
jiemus ⁵ tinklėli ← nuovałą ⁶ butu – antroji u tais. ⁷ 17 – įtrp.

Pareiszkinimai.

1. *Apierą ramintinę*. Daroma ažu raminimą¹, sweikatą ir laimę, ar apturėtą, ar praszomą. 70: *apiera iszganinga*. – *Nesuteptą*. Be jokios nesweikatos. – *Po akim Wieszpaties*. Priesz altorių. –
2. *Inteigoj szėtros*. Prie altoriui wisodeginio.
3. *Gymenis*. Zarnas, szirdį, ir prieszirdžus, labiausiai užlaikanczus gywatą.
4. *Plėwetę eknu*. Taukus dengianczus eknas, kaip tinklėlū. (eil. 15.)
9. *Stimbirį wisą*. Ramintinę apieroję isz awies, awinėlo ir awino (Lev. IX, 19), sudegindawo stimbirį, nedegindawo gi apierawojant jaučzą arba ožką.
17. *Gimdymuosę*. Nei wienas gimdymas, nei wiena szejmyna negalės iszsilenkti isz po szito zokono. – *Nei kraujo*. Zydams užginta walgyti kraują, netiktai apieru, bet ir jokio kito. (Gen. IX, 4.). – *Nei tauku*. Ne tiktai prie mėsai, bet ir įsnaujoję; bet tai tiktai tauku apieros; namė gi papiowus galwiją, taukus walgydawo.

Padėjimas IV.

Kaip apierawot ažu kunigą, ažu wyresnybę, ir ažu sziokę žmogų.

1. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
2. Bylok sunumus Israelaus: Duszia, kuri nusidėtu isz nežiniu, ir isz wisu įsakymu Wieszpaties, kuriuos prisakė, idant nebutu daroma, ką norint padarytu:
3. jei kunigas, kuris yra pateptas, nusidėtu, grieszydindamas žmoniją, apierawos ažu sawo nusidėjimą werszį² nesuteptą Wieszpati:
4. ir atwes jį durump szėtros ludymo po akim Wieszpaties, ir padės ranką ant galwos jo, ir apierawos jį Wieszpati.
5. Pasems teipogi isz kraujo werszio, intneszdamas jį szėtron ludymo.
6. Ir pamirkęs pirsztą krauję, apszlakstys juomi septynis kartus po akim Wieszpaties priesz ažudangą szwentinczos:
7. ir dės isz to paties kraujo ant ragu altoriaus rukało³ mielausio Wieszpati, esancio szėtroj ludymo: wisą gi likusį kraują pils pamatan altoriaus wisodeginio inteigoj szėtros.
8. Ir taukus werszio iszims ažu nusidėjimą, teip⁴ dengusius gymenis, teip⁵ wiskas yra widuj:
9. du inkstelu ir tinklėlį, esantį ant ju ties widuriais, ir taukus eknu su inkstelaais,
10. kaip iszimami esti isz werszio apieroj ramintiniu: ir sudegins juos ant altoriaus wisodeginio.

¹ raminimą – antroji *m* tais. ² werszį ← jaučzą ³ rukało – *o* tais. ⁴ teip – *t* tais. ⁵ teip ← kaip

11. Adą gi ir wisas mėsas su galwą ir kojomis ir widuriais ir mėsžlu,
12. ir likusiu kunu isznesz ażu taworiju wieton czyston, kur pełenai iszberiami esti: ir sudegins juos ant kruwos małku, kurie wietoj iszpiłtu pełenu bus sudeginti.
13. O jei wisa mynia Israelaus nežinotu, ir per nedatyrimą padarytu, kas yra priesz įsakymą Wieszpaties,
14. ir potam suprastu nusidėjimą sawo, apierawos ażu nusidėjimą sawo werszi, ir atwes jį durump szėtros.
15. Ir padės wyresnieji žmonijos rankas ant galwos jo po akim Wieszpaties. Ir apierawojus werszi akysę Wieszpaties,
16. intnesz kunigas, kuris yra pateptas, isz kraujo jo szėtron ludymo,
17. pamirkytu pirsztu szlakstydamas septynis kartus priesz ażuodangą:
18. ir dės isz to paties kraujo raguosę ałtoriaus, esancio po akim Wieszpaties szėtroj ludymo; likusį gi kraują piłs ties pamatu ałtoriaus wisodeginiu, esancio duryse szėtros ludymo.
19. Ir wisus jo taukus paims, ir sudegins ant ałtoriaus:
20. teip darydamas ir apie szitą werszi, kaip darė ir pirmai: ir meldžantis ażu juos kunigui, małonus bus jiemus Wieszpats.
21. Patį gi werszi isznesz ażu taworiju, ir sudegins kaip ir pirmąjį werszi: jog yra ażu nusidėjimą daugybės.
22. Jei nusidėtu kunigaiksztyš, ir padarytu per nežinią wieną isz daugio, kas zokono Wieszpaties ažuginta,
23. ir potam suprastu nusidėjimą sawo, apierawos apierą Wieszpati, oži nuog ožku nesuteptą.
24. Ir dės ranką sawo ant galwos jo: ir jamui apierawojus jį wietoj, kur esti ażu-muszamas wisodeginys po akim Wieszpaties, jog yra ażu nusidėjimą,
25. pamirkys kunigas pirsztą kraują apieros ażu nusidėjimą, dasilytėdamas ragu ałtoriaus wisodeginio, ir kas liko piłdamas pamatop jo.
26. O taukus sudegins wirszuj, kaip apieroj ramintiniu esti daroma: ir melsis ażu jį kunigas, ir ażu nusidėjimą jo, ir bus jam atłaista.
27. O jei nusidėtu duszia per nežinią, isz žmonijos žemės, idant¹ padarytu ką norint isz tu daiktu, kuriuos Wieszpaties zokonas ažugina, ir nusizingtu,
28. ir pažintu nusidėjimą sawo, apierawos ožką nesuteptą.
29. Ir dės ranką ant galwos apieros, kuri yra ażu nusidėjimą, ir apierawos ją wietoj wisodeginio.
30. Ir paims kunigas isz kraujo ant pirszto sawo, ir dasilytėjęs ragu ałtoriaus wisodeginio, kas liko iszpiłs pamatop jo.
31. Wisus gi taukus iszėmės, kaip esti iszimama isz apieru ramintiniu, sudegins ant ałtoriaus ant kwapo saldybės Wieszpati: ir melsis ażu jį, ir bus atłaista jamui.

¹ idant – a tais.

32. O jeigu iš mažųjų galvijų apierawotu apierą ažu nusidėjimą, awi sakau nesuteptą:
33. dė ranką ant galvos jos, ir apierawos ją wietoj, kur esti ažumuszamos wisodeginiiu apieros.
34. Ir ims kunigas iš kraujo jos pirsztu sawo, ir dasilytėjęs ragū altoriaus wisodeginio, kas lieka pils pamatop jo.
35. Wisus teipogi taukus išžėmęs, kaip esti išzimama taukai awino, apierawojamo ažu ramintinius: sudegins ant altoriaus ant rukymo Wieszpates: ir melsis ažu jį, ir ažu nusidėjimą jo, ir bus jamui atlaista.

Pareiszkinimai.

2. *Iš nežiniu.* Trejoki esti nusidėjimai: iš nežinios, iš silpnybės, iš piktybės. Iš nežinios nusideda, kas ir turi ir gali¹ žinot, bet ar nesirupina, ar nenori, idant drąsiaus nusidėtu. Nusidedant gi iš pagundymo, arba pikto jausmo, esti nusidėjimas iš silpnybės. Kas gi nusideda tyčiomis, norėdamas pikto, nusideda tasai iš piktybės. Ar sziaip ar teip nusidėjus, wis reikia pakutos. Kaip nusidėjimas nusidėjimui nelygus, teip nelygi turi buti ir pakuta pakutai. Ir cza įsakyta apieros kitoniszkos ažu nusidėjimą iš nežinios, neg nusidėjus tyčiomis iš piktybės. – *Iš wisu įsakymu.* Iš įsakymu prigimimo, ceremoniju, sudo, liepianczu ir ginanczu. –
3. *Kunigas.* 70: *kunigaikštys kunigu.* Aukszczausis kunigas. Didybė nusidėjimo imasi ir iš stono nusidėjėlo; todėl kitoniszka apiera ažu kaltį wyskupo arba kunigo, kitoniszka ažu wisą žmoniją, kitoniszka ažu wyresnybę, kitoniszka ažu szioķį žmogų. – *Kuris yra pateptas.* Iszkilmiai įsiszwentęs (Exod. XXIX, 7.). Nes apirinktas ir dar nepaszwėstas aukszczausis kunigas, nusidėjęs, duodawo apierą arba szioķio žmogaus, arba wyresniojo, jei turėjo wyresnybę. – *Grieszydindamas žmoniją.* Duodamas papiktinimą.
4. *Apierawos.* Patsai aukszczausis kunigas, kuris nusidėjo.
6. *Apszlakstys.* Kraujų werszio sawo ir ažu sawę apierawoto. – *Ažuodangą.* Ataskiriančią szėtros dalį szwentą nuo szwenczausios.
7. *Pamatan.* Pamatop², kaip regima iš eil. 18.
8. *Kaip ir wisa kas yra widuj.* Wisus taukus, ir rėbumas widuriu.
12. *Išznesz ažu taworiju.* Buwo tai maıda tyłomis, idant nuodėmė kunigo nekristu ant wisos žmonijos, bet butu³ sunaikinta skirium kartū su tą apierą deginamą ažu taworiju. – *Wieton czyston.* Delto kad tai liekanos iš apieros. – *Kur pelenai iszberiami esti.* Pelenus⁴ pildawo pirma prieangėj prie altoriui wisodeginio, potam iszneszdawo juos ažu taworiju czyston wieton. –
13. *Jei wisa mynia.* Apiera toji pati kaip ažu nusidėjimą kunigo, tiktai ant galvos werszio rankas dėdawo ne kunigas, bet wyresnieji žmonijos. (eil. 4, ir 15.)

¹ gali – g tais. ² Pamatop – op tais. ³ butu – įtrp. ⁴ Pelenus – u tais.

16. *Kunigas kuris yra pateptas. Aukszczausis kunigas.*
18. *Altoriaus esanczo po akim Wieszpates. Altoriaus rukału. – Duryse szėtros ludymo¹. Prie durim.*
20. *Meldzantis ažu juos kunigui. Aukszczausiam kunigui. – Małonus bus jiemus Wieszpats. Numaldytas apierà, nebeplaks sziamę gywenimę. Amžinos gi koronės nenaikino nei apiera, nei małda kunigo, tiktai gailestis nusidėjusiu, reiszkia apieromis ažu nusidėjimą.*
22. *Jei nusidėtu Kunigaikštys. Wyriausis szejmynos, gentijos, žmonijos, karios wadas. (Num. I, 4; VII, 2.)*
23. *Ožį nuog ožku. Jaunutį, neatsiskyrusį dar nuo motynos.*
24. *Jamui apierawojus jį. Kunigui.*
27. *Isz žmonijos žemės. Szioks žmogus.*
33. *Apierawos ją. Per kunigą. – Kur esti ažumuszamos... apieros. Prie altoriui wisodeginio.*

Padėjimas V.

Apieros ažu nusidėjimus swetimus, ažu nusidėjimus isz apsirikimo, isz pri-siegos, szwentawagystės², ir nežinios.

1. Jei nusidėtu duszia, ir iszgirstu balną prisiegianczo, ir butu ludiniku, jog arba patsai matė, arba žino: jei nepasakytu, neszios nedorybę sawo.
2. Duszia, kurioji dasilytėtu ko neczysto, ar ažumuszto nuog žwėries, arba sa-waimi iszdwėsusio, arba kokionorint rėplo, ir ažumirsztu neczystybės sawo, kałta yra ir nusizengė:
3. ir jei dasilytėtu ko isz neczystybės žmogaus pagal wisokios neczystybės, kurią esti susitepimas, ir ažumirszusi susiprastu³ paskum, papułs kalczai⁴.
4. Duszia, kurioji prisiegtu, ir isztarytu łupom sawom, jog ar błogai ką darys, ar gerai, ir taipat patwirtintu prisiegą ir kałbą, ir ažumirszusi potam suprastu nusidėjimą sawo,
5. tegul daro pakutą ažu nusidėjimą,
6. ir tegul apierawoja isz galwiju awelę arba ožką, ir melsis ažu ją kunigas ir ažu nusidėjimą jos;
7. O jeigu negalėtu apierawot menko galwijo⁵, tegul apierawoja du purplu, arba du karwelaiczu⁶ Wieszpati, wieną ažu nusidėjimą, ir kitą ant wisodeginio, (Lev. XII, 8. Luc. II, 24.)
8. ir duos juos kunigui, kursai pirma apierawos ažu nusidėjimą ir atsuks galwą jo sparnelump, teip idant kybotu ant kaklo, ir nę suwisu nutruktu. –
9. Ir apszłakstys isz kraujo jo sieną altoriaus; kasgi tiktai atliks, iszwarwins ant pamato jo, jog yra ažu nusidėjimą.

¹ ludymo ← ludydymo ² szwentawagystės – wa tais. ³ susiprastu – pirmoji s tais. ⁴ kalczai – k tais. ⁵ galwijo – g tais. ⁶ karwelaiczu ← karwelu

10. Kitą gi sudegins wisodeginin, kaip esti daroma: ir melsis ažu jį kunigas ir ažu nusidėjimą jo, ir bus jamui¹ atlaista.
11. O jei negatėtu ranka jo apierawot dwieju purplu, arba dwieju karwelaiczu², apierawos ažu nusidėjimą sawo deszimtą dalį ephos geruju kwietieniu miłtu: neinpils juosna alywos, nei isz rukało neindės nieko, jog yra ažu nusidėjimą.
12. Ir paduos juos kunigui: kuris isz ju pasisėmęs pilną saują, sudegins ant altoriaus ant paminklo to kuris apierawojo,
13. melsdamas³ ažu jį ir apkuopdamas, likusią gi dalį pats turės dowaną.
14. Ir byłojo Wieszpats Maiżiesziui, tarydamas:
15. Duszia jei perżengdama ceremonijas, per pasirikimą daiktuosę, pasżwentintuosę Wieszpati, nusidėtu, apierawos ažu kalczą sawo awiną nesuteptą isz bandu, kuris gali but pirkas ažu du siklu, pagal sworos szwentinyczos:
16. ir paczą iżeizdą kurią padarė ataduos, ir penktą dalį dės wirszaus, ataduodamas kunigui, kuris melsis ažu jį apierawodamas awiną, ir bus jamui atlaista.
17. Duszia jei nusidės isz nežinios, ir padarys wieną isz daiktu ażugintu zokono Wieszpacies, ir nukaltusi nusidėjimo supras nedorybę sawo,
18. apierawos awiną nesuteptą isz bandu kunigui, pagal mieras ir prisijautimo kaltybės, kuris melsis ažu ją, jog nežinodama padarė: ir bus jai atlaista,
19. jog per pasirikimą nusidėjo Wieszpati⁴.

Pareiszkinimai.

1. *Jei nusidėtu duszia.* Sziteip: Szito ir sekanczo padėjimo atsitikimai ir zokonai pritinka ir aukszczausiam kunigui, delto kad nėra jokio atskyrimo asabu. – *Iszgirstu balsa prisięianczo.* Jog teip ir teip yra, arba ką žadanczo, ir pawadinta sudan, nepasakytu tiesos, neszios nedorybę sawo, t. y. koronę nuo Diewo⁵. Wienok nusidėjimas galėjo buti sunaikintas per pakutą ir apierą (eil. 6.), atlyginus iżeizdą artymui padarytą. Arba žodys *prisięianczo* ženklina keikimą; jei kam keikdamas liepia sudža sakyti tiesą, tasai gi isz meilės arba neapikantos nesako, po akim Diewo nukalsta.
2. *Rėplo.* Wisi rėplai skaitydawosi biauriais pagal zokono Lev. XI, 12. – *Ir ažu-mirsztu neczystybės sawo.* Ir neapsikuoptu per apierą zokono įsakytą. – *Kalta yra.* Biauri ir susitepusi, jog perżengė zokoną, ginantį dasilytėti biaurybės. Lev. XI, 43. – *Nusiżengė.* Nusidėjo neapsikuopdama per apierą, zokono⁶ įsakytą.
3. *Isz neczystybės žmogaus.* Wiso to, per ką žmogus pagal zokono susitepa, kaip dasilytėjimas numirėlo i. t. l. – *Papułs kalczai.* Užsitrauks kaltybę ir koronę; turės tad daryti apierą apraszytą padėjimę VI.

¹ jamui ← jam ² karwelaicziu ← karwelu ³ melsdamas – e tais. ⁴ Wieszpaci – antroji i tais

⁵ Diewo – D tais.. ⁶ zokono – trečioji o tais.

4. *Ar błogai ką darys.* Kas prisiegdamas ketintu kitą teisingai pawarginti, kaip kartais gimdytojai prisiegdami žada plakti vaikus. – *Ir ašumirszusi.* Teip, jog ir prisiegos neiszpildė.
5. *Tegul daro pakutą ažu nusidėjimą.* Tegul iszpažįsta sawo kaltybę ir gailisi ažu ją, kiteip per niek butu ir apiera. Ebr: ir Chald: *Tegul spawedojasi isz sawo nusidėjimo, kuri papildė.* Zinoma jog kunigui. Teip iszpuola iszmanyti ir kitas apieras ažu nusidėjimą, nors to ir nepasakyta.
7. *Wieną ažu nusidėjimą.* Mėsa apierawoto purplėlo ažu nusidėjimą wisa tekda wo kunigui, kaip ir kitosę apierosę ažu nusidėjimą. Levit. VI. 26.
11. *Neinpiłs¹ juosna alywos.* Teip Diewo įsakyta, ir ženklina paslaptį, jog nusidėjusiam nėra džaugsmo nei szwiesos. – *Nei isz rukało neindės nieko.* Delto kad nusidėjimas Diewui yra biaurus ir smirda.
12. *Ant paminkło.* Ziur. Levit. II, 2.
13. *Mełsdamas ažu jį ir apkuopdamas.* Mełsdamas atłaidimo. – *Likusią gi dalį.* Miłtu apierawotu ažu nusidėjimą. – *Pats.* Kunigas apierawotojas. – *Turės downą.* Nuo Diewo ažu darbą ir tarnawimą szėtroję.
15. *Per pasirikimą.* Nes jei tyčzomis, smertimi turi buti korotas. Num. XV. 30. – *Daiktuosę paszwentintuosę Wieszpati.* Jei ar wa szioks žmogus walgytu isz apieru mėsas, kaip pasakyta Lev. XXII, 14. – *Ažu du siklu.* Ne mažiaus. – *Sworos szwentinyczos.* Ziur. Exod. XXX, 13.
16. *Penktą dalį dės wirszaus.* Ažu apmaudą Diewo ir szwentu daiktu. Atlyginimas budawo pinigais kunigams.
17. *Wieną isz daiktu.* Aplaidžant kokią ceremoniją.
18. *Pagal mios ir prisijautimo kaltybės.* Ažu didesnį nusidėjimą apierawos awiną geresnį ir brangesnį, ažu mažesnį gi, pigesnį.

Padėjimas VI.

Apieros ažu nusidėjimą tyčzomis, apieros szwenczant kunigus, deginimas nuołat ugnies i. k.

1. Byłojo Wieszpats Maížiesziui, tarydamas:
2. Duszia kurioji nusidėtu, ir paniekinusi Wieszpatį, iszsigintu artymui sawo padelį, kuris buwo jos tikėjimui patikėtas, arba ką per sylį iszplėsztu, arba padarytu apmelawimą,
3. arba pamestą daiktą atrastu, ir užsigindama dar kreiwai prisiegtu, ir kąnorint kita isz daugio padarytu, kuriuosę esti žmoniu nusidėjimas,
4. perkalbėta kaltybėj.
5. Ataduos wisa, ką apgawimais norėjo pasisawint czielai, ir penktą dalį wirszaus² ponui kuriamui buwo padaręs žalą. (Num. V, 7.)

¹ Neinpiłs – p tais. ² wirszaus – a tais.

6. Ažu nusidėjimą gi sawo apierawos awiną nesuteptą isz bandos, ir duos ji kunigui, pagal apibranginimo ir mieras kaltybės,
7. kuris melsis ažu ji po akim Wieszpates, ir bus atlaista jamui ažu kiekwiena, ką darydamas nusidėjo.
8. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
9. Įsakyk Aaronui ir sunumus jo: Szitas yra zokonas wisodeginio: Kurensis altoriuj wisą naktį iki rytui: ugnis bus isz to paties altoriaus.
10. Apsiwilks rubū kunigas ir kelniom lininėm, ir iszims petenus, kuriuos rydama ugnis iszdeginio, ir papyłes ties altoriumi,
11. Nusiwilks pirmuosius rubus, ir apsiwilkęs kitais, isznesz juos ažu taworiju, ir wietoj czyszcusioj sudegins juos dulkėsna.
12. Ugnis gi altoriuj degs wisados, kurią kurstys kunigas pakraudamas małkas ryto kasdiena, ir ażudėjes wisodeginį, isz wirszaus degins taukus ramintiniu.
13. Ugnis yra szitoji nuolatinė, kuri niekados neiszbłės altoriuje.
14. Szitas yra zokonas apieros ir dowanu skystuju, kurias apierawos súnūs Aarono po akim Wieszpates, ir prie altoriui.
15. Paims kunigas saują geruju kwietieniu miłtu, intmaiszytu alywon, ir wisą rukałą padėtąj ant miłtu: ir sudegins juos altoriuje paminkłan kwapo saldžiausio Wieszpaci:
16. likusią gi dalį kwietieniu miłtu suwałgys Aaronas su sunumis sawo, be raugo: ir suwałgys wietoj szwentoj prieangės szėtros.
17. Todel gi nebus raugta, jog dalis ju¹ apierawojasi rukałan Wieszpates. Szwenta szwentu bus, kaipo ažu nusidėjimą ir prožingį.
18. Wyrai tiktai kelmenies² Aarono walgys tai. Zokoniszka ir amžina bus gimdymuose jusu isz apieru Wieszpates: kiekwienas, kas paliestu tai, bus paszwentintas.
19. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
20. Szitoji yra dowana, Aarono³, ir sunu jo, kurią turi apierawot Wieszpaci dienoj patepimo sawo. Deszimtą dalį ephos geruju miłtu kwietieniu apierawos apieroj amžinoj, pusę jos ryto, ir pusę jos wakaro:
21. Kurie trikojy alywon intmaiszyti czirszkinsis. Apierawos gi juos karsztus kwapan saldžiausian Wieszpaci
22. kunigas, kuris zokoniszka intstos po tėwui, ir wisi bus sudeginti altoriuj.
23. Nes kiekwiena kunigu apiera bus ugnimi sudeginta, ir niekas newalgys isz jos.
24. Bylojo gi Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
25. Sakyk Aaronui ir sunumus jo: Szitas yra zokonas apieros ažu nusidėjimą: Wietoj kur apierawojasi wisodeginys, bus apierawota po akim Wieszpates Szwenta szwentu yra.
26. Kunigas kuris apierawoja, walgys ją wietoj szwentoj, prieangėj szėtros.

¹ ju – u tais. ² kelmenies ← gentijos ³ Aarono – A tais.

27. Kas tiktai paliestu mėsas jos, bus paszwentinta. Jei isz kraujo jos apsiszaszkytu rubas, bus iszswelėtas szwentoj wietoj.
28. Indas gi molinys, kuriamę buwo wirta, bus sudaužytas: o jei indas bus¹ warinys, bus isztrintas ir iszmasgotas wandenimi.
29. Kiekwienas wyriskys isz gimės² kunigiskos walgys isz mėsų jos, nes yra Szwenta szwentu.
30. Nes apiera, ažumuszama³ ažu nusidėjimą, kurios kraują intnesza szėtron ludymo del apkuopimo szwentinyczoj, nebus walgyta, bet sudeginta ugnimi. (Lev. IV, 5; Hebr. XIII, 11.)

Pareiszkinimai.

2. *Kurioji nusidėtu ir... iszsigintu.* Zmogus nusidėtu iszsigindamas padelo. – *Paniekinusi Wieszpai.* Kuriam niekas nenuslėpta, kuris atkerszia nusidėjusiems⁴. – *Padarytu apmetawimą.* Apmetuodamas apmaustu.
3. *Kuriuosę esti žmoniu nusidėjimas.* Darydamas artymui kokią kriwidą.
4. *Perkalbėtas kaltybėj.* Pasirodžus sudę kunigo, kuriam buwo pasakyta, jog tikrai nusidėjo.
5. *Pasisawint.* Pasiłaikyt del sawės. – *Ir penktą dalį wirszaus ponui.* Del atlyginimo progaiszczu isz neturėjimo sawo daikto. Atlyginimas įsakyta.
6. *Apierawos awiną.* Ažu nusidėjimą isz nežinios apierawodawo ožką; ažu nusidėjimą tyczomis, kaipo didesni, apierawodawo awiną, brangesni ažu ožką. Cza tikra spawednis. –
9. *Zokonas wisodeginio.* Nuolatinio, dwieju awinėlu kasdiena rytais ir wakarais. Num. XXVIII, 9, 4. *Kurensis... wisą naktį.* Kunigo dėta kąsniai awinėlo wieną po kitam per wisą naktį. – *Ugnis bus isz to paties altoriaus.* Isz niekur kitur neataneszta.
11. *Nusiwiłks pirmuosius rubus.* Delto kad iszneszimas pelenu ažu taworiju tai ne szwentas darbas, kuriam buwo rubai pirmieji. – *Sudegins juos dulkėsna.* Idant pelenuosę nepasiliktu anglai, nuodegułėlai, nesudegę taukai ir trupiniai mėsos ir kaułu.
12. *Ažudėjęs wisodeginį.* Rytą sukrauk małkas, uždėk ant ju wisodeginį, esant gi dar ir ramintinėms apieroms, degink ju taukus kartū.
14. *Zokonas apieros.* Dowanos miltienės, ne apieros mėsiskos. – *Dowanu skystuju.* Skystomis apieromis cza wadinama ne nuo iszpylimo skystimu ant altoriaus, bet⁵ nuo taszłos isz miłtu ir kruopu, nors ir keptos. Todel sekanczoję eil. wadina miłtais taipat, ką cza wadina apieromis skystomis.
16. *Suwalgys Aaronas su sunumis.* Jei neužsitraukė zokoniszko susitepimo, nes tadą reiktu nusiturėti nuo puotu ir wietu szwentu. Lev. XXII, 6.

¹ bus ← buvo ² gimės ← gymės ³ ažumuszama – antroji a tais. ⁴ nusidėjusiems – pirmoji s tais. ⁵ bet – įtrp.

17. *Nebus raugta, jog dalis ju*¹. Dalis apierawojama turi buti prėska (Lev. II, 11.); nepridera tad raugti ir likusios dalies kunigams, delto kad ir ji yra dalimi apieros Diewui. – *Szwenta szwentu bus*. Szwenczausia, walgoma wienū kunigū. – *Kaipo ažu nusidėjimą ir prožingį*. Bus szwenczausia, kaip szwenczausia yra apiera ažu nusidėjimą ir prožingį.
18. *Wyrai tiktai*. Delto kad tiktai wieni kunigai. – *Zokoniszka ir amžina*. Įsakymas szisai amžinas, bus sulig buwimu zokono. – *Bus paszwentintas*. Tegul bus paszwentintas ir apsikuopės.
20. *Dowana Aarono ir sunu jo*. Apiera aukszczausio kunigo ir kunigu. – *Apieroj amžinoj*. Wisados apierawotinoję szwentinant kunigus.
22. *Kunigas, kuris zokoniszkaai intstos po tēwui*. Kunigo pirmagimys, jei neturi kunigystės klauczu (Lev. XXI, 18.), nes tadą įstotū kunigystėn antrasys sunus po pirmagimiui.
23. *Bus ugnimi sudeginta*. Apiera miltienė, delto kad isz sawu apieru ramintiniu kunigams budawo wala walgyti. (Exod. XXIX, 28.)
26. *Kunigas kuris apierawojo, walgys ją*. Nes prigulėdawo wienam tiktai kunigui² apierawojanczam, ir jisai ją walgydawo su sawais sunumis, nors nebuwo ginta pakwiesti ir kitus kunigus (eil. 29.)
27. *Bus paszwentinta*. (Ziur. Exod. XXX, 29; Agg. II, 13). – *Bus iszwełėtas wietoj szwentoj*. Prieangėj szėtros. Teip iszpłauostas rubas galėjo buti grąžintas ir sziokiem žmogui, kasdien wilkėti.
28. *Kuriamę buwo wirta*. Apiera ažu nusidėjimą. – *Bus sudaužytas*. Isz molinio indo nepigu iszmasgoti riebulus mėsos apieros.
29. *Kiekwienas wyriskys*. Mėsa isz apieros ažu nusidėjimą galėjo walgyt³ tiktai wyriskiai, wieni tiktai kunigai ir ju sūnūs.
30. *Kurios kraują intnesza szėtron*. Apieroj ažu nusidėjimą aukszczausio kunigo, ir wisos⁴ žmonijos. – *Nebus walgyta*. Delto kad wisa budawo sudeginama ažu taworiju. Lev. IV.

Padėjimas VII.

Kaip apierawot ažu prožingį ir ramintiniu apiera.

1. Szitas teipogi zokonas apieros ažu prožingį, yra Szwentas szwentu:
2. todėl kur bus apierawota wisodeginys, bus ažumusža ir apiera ažu prožingį: kraujas jos bus iszpiltas aplinkom altorių.
3. Apierawos isz jos stimbirį ir taukus kurie apdengia gymenis:
4. du inkstelu, ir riebumą esanczą ties widuriais, ir tinklėlį eknu su inkstelais.
5. Ir sudegins juos kunigas ant altoriaus: rukałas yra Wieszpates ažu prožingį

¹ ju – u tais. ² kunigui – antroji u tais. ³ walgyt – g tais. ⁴ wisos – os tais.

6. Kiekvienas vyriskys iš kunigiskos gimės wietoj szwentoj walgys szitas mėsas, jog yra Szwenta szwentu.
7. Kaip ažu nusidėjimą apierawojama esti apiera, teip ir ažu prožingį: abieju apieru zokonas bus wienas: kunigui, apierawojusiamui ją, prigulės.
8. Kunigas, kuris apierawoja wisodeginio apiera, turės jos adą.
9. Ir kiekwiena apiera geruju kwietieniu mištu, kepama peczuj, ir kas tiktai ant krotelės¹, arba trikojy pritaisoma, bus to kunigo, kuris ją apierawoja;
10. ar alywoj ažumaiszytos ar bus sausos, wisiemus sunumus Aarono, bus paskirstyta po lygią dalą kiekwienamui.
11. Szitas yra zokonas apieros ramintiniu, apierawojamos Wieszpati.
12. Jei ažu dėkawonę bus dowana, apierawos duonas be raugo ažumaiszytas alywoj, ir raguolus prėskus teptus alywą, ir wirtinius geruju kwietiniu mištu, ir skrylus ažumaiszytus primieszus alywos:
13. duonas teipogi raugtas su apierą dėkawonės, apierawojamą ažu ramintinius:
14. išz kuriu wiena ažu pirmenis bus apierawota Wieszpati, ir bus kunigo lie-sinczo kraują apieros:
15. kurios mėsos bus suwalgytos tan paczandien, ir neatliks išz ju nieko iki rytui.
16. Jei apizadu, arba sawu noru kas apierawos apierą, tan paczandien teipaja bus suwalgyta: bet ir jei kas liktu rytdienai, gali buti walgyta.
17. Ką gi tiktai rastu treczoja diena, ugnis suės².
18. Jei kas išz mėsų apieros ramintiniu dienoj treczoj walgytu, dowanai bus apiera, nei padės apierawojanczamai: juoties dar kurioji norint duszia tokiuomi walgiu susiteptu, bus kašta nusizengimo.
19. Mėsa, dasilytėjusi ko neczysto, nebus walgyta, bet sudeginta ugnimi: jei kas bus czystas, walgys išz jos.
20. Duszia susitepusi, kuri walgytu išz mėsų apieros ramintiniu, apierawotos Wieszpati, pražus išz žmoniju sawo.
21. Ir kurioji paliestu biaurybę žmogaus, arba galwijo, arba wisokio daikto, galinczo sutepti, ir walgytu išz szitokiu mėsų, prapuļs išz žmoniju sawu.
22. Ir byľojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
23. Byľok sunumus Israelaus: Taukū³ awies ir jauczo, ir ožkos newalgysit.
24. Taukus maitos⁴ padwėsėles, ir gywulo žwėries pagauto, turėsit tuliemus reikaľamus.
25. Jei kas taukus, turinczus buti apierawotais, rukaľui Wieszpaties, suwalgytu, pragaisz išz žmonijos sawo.
26. Kraujo teipogi wisokio gywulo neimsit walgin, teip išz paukszczu kaip išz galwiju.
27. Wisokia duszia, kuri walgytu kraują pražus išz žmoniju sawu.

¹ krotelės – e tais. ² suės ← sudegins ³ Taukū ← Taukūs ⁴ maitos – m tais.

28. Ir byľojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
29. Byľok sunumus Israelaus, tarydamas: Kas apierawoja apierą ramintiniu Wieszpati, tegul apierawoja kartų ir apierą, tai yra skystimus jos.
30. Ėaikys rankom taukus apieros, ir krutinėlę: ir abudu apierawotu Wieszpati paszwentinęs, ataduos kunigui,
31. kuris sudegins taukus ant altoriaus, krutinėlę gi bus Aarono¹ ir sunų jo.
32. Petis teipogi deszynys isz ramintiniu apieros pripuls pirmenimus kunigo.
33. Kas apierawos kraują ir taukus, isz sunu Aarono, tasai turės ir petį deszynį dalyj sawo.
34. Nes krutinėlę pakėlimo, ir petį² atskyrimo paėmiau nuog sunu Israelaus isz apieru ju ramintiniu, ir dawiau Aaronui kunigui, ir sunumus jo zokonų amžinų, nuog wisos žmonijos Israelaus.
35. Szitas yra patepimas Aaronu ir sunu jo ceremonijose Wieszpacies dienoj, kurioj apierawojo juos Maizieszius, idant weiklą kunigystės pildytu,
36. ir ką įsakė Wieszpats idant jiems butu duota nuog sunu Israelaus diewagarbą amžina gimdymuose ju.
37. Szisai yra zokonas wisodeginio, ir apieros ažu nusidėjimą ir prožingį, ir ažu paszwentinimą ir ramintiniu apieru;
38. kurį įstatė Wieszpats Maiziesziui ant kalno Sinai, įsakydamas sunumus Israelaus, idant apierawotu apieras sawas Wieszpaci pustynėj Sinai.

Pareiszkinimai.

1. *Zokonas apieros ažu prožingį.* Ažu kaltybę ažumirszimo ir nežinojimo įpaczai zokono. Ebr. *Asam*, lotiniskai *delictum*, lenkiskai *występek*, prožingys, nors ir tai yra griekas, peccatum, bet papildytas isz nežinios, arba apłaidimo gero, isz netyczu. Nusidėjimų gi peccatum wadina kalczą papildytą žinant ir norint. Ankszczaus pamokė apie prožingius isz nežinių³ ir nusidėjimus tyczomis papildytus; dabar gi apsako kadą ir kaip apierawoti apieras ažu prožingį.
6. *Walgys szitas mėsas.* Galės walgyti⁴. Lev. VI, 18.
8. *Turės jos adą.* Isz apieros wisodeginio likdawo tiktai ada, mėsa gi wisa budawo sudeginta.
10. *Bus paskirstyta po lygią dalį kiekwienamui.* Wisiems bus lygi prowa apierawoti szias apieras isz eilos.
12. *Duonas teipogi raugtas.* Ne apierai ant altoriaus, (Lev. II, 11.) bet kunigams walgyti *su apierą dėkawonės*. Ažu pakajų ir kitas geradėjstes.
14. *Isz kuriu.* Duonu rugintu. – *Wiena ažu pirmenis bus apierawota Wieszpaci.* Teks kunigui, pawaduojanczam Diewą, walgyti. Kitos duonos jau per szitą pirmąją skaitysis apierawotomis Diewui.

¹ Aaronu ← Aaronui ² petį – e tais. ³ nežinių – tais. ⁴ walgyti – y tais.

16. *Tanpaczandien bus suwalgyta.* Idant szwęstas daiktas nesugestu ir nebutu palėtinimo apieroms. – *Jei kas liktu rytdienai.* Įžodžo apiera galima buwo walgyti ir ant rytojaus; dėkawonės gi apiera tiktai toję paczoję dienoję. Tokia wala dawėjo Zokono.
18. *Dowanai bus apiera.* Iszeis per niek mylista pirmosios apieros ramintiniu, paliekant mėsą treczai dienai ir teip peržengiant zokoną.
19. *Mėsa dasilytėjusi ko neczysto.* Apierawota Diewui ir potam suterszta, nebuwo walgoma, bet turėjo buti sudeginta apierai ant garbos; ne szwęstą, bet sziokią ugnimi; nuo apieru atmesta del suterszimo. Mėsa gi neapierawota Diewui, budawo walgoma nors ir butu dasilytėjusi ko neczysto. Deut. XII. 15, 22. Mėsa paskirta apierai, jei liko suterszta pirma padėjimo jos ant altoriaus, ant apieros nebegaļėjo eiti, bet neginta buwo ją suwalgyti kaipo sziokią walgi. – *Jei kas bus czystas, walgys isz jos.* Nesutersztōs mėsos isz apieros ramintiniu.
20. *Duszia susitepusi.* Zmogus susitepęs. – *Pražus.* Diawas atkerszėjas siųs ant jo smertį ar cze begywenant, arba amžiną.
21. *Biaurybę žmogaus.* Mėszlą žmogaus ar galwijo. Zmogus ar pats susiterszęs, arba dasilytėjęs biaurybės, neturėjo walgyti isz apieru ramintiniu.
23. *Tauku awies, ir jauczo, ir ožkos newalgysit.* Szie trejopi galwijai paskirti buwo apieroms; todėl ir szeip namė papiowus, taukus ju reikdawo ataduoti Diewui. Taukus gi kitu czystuju galwiju, neapierawojamu niekados, gaļėdawo walgyti.
24. *Maitos padwēsėtes.* Nudwēsusio galwijo. – *Tulimus reikałamus.* Tiktai newalgyti.
25. *Rukatui.* Taukus, degintinus Wieszpati¹ ant apieros, taukus, awies, jauczo ir ožkos. –
27. *Wisokia duszia kuri walgytu kraują.* Dažnai cza ažuginta gerti kraują apierawojant, wiena, del atsiskyrimo nuo pagonu, gerdawusiu kraują sawu apieru; kita gi, jog apieru kraujas ženklindawo Kraują Kristaus ażu mus pralieta.
29. *Skystimus jos.* Apieras miltienės².
30. *Wieszpati paszwentinės.* Ne kunigas, bet kieno apiera. –
34. *Krutinėę pakėlimo.* Apierawojamą Diewui pakelant auksztyn (Exod.³ XXIX, 26) *Petį atskyrimo.* Atskirtą Diewui ir ataduotą kunigams.
35. *Ceremonijosę Wieszpaties.* Įsakytošę Lev. VI, 26; Exod. XXIX.
38. *Ant kałno Sinai.* Pustynėję kałnotoję, ties Sinai.

Padėjimas VIII.

Paszwentinimas Aarono ir szėtros.

1. Ir byļojo Wieszpat Maiziesziui, tarydamas:

¹ Wieszpati ← Wieszpatį ² miltienės – s tais. ³ Exod. – E tais.

2. Paimk Aaroną su sunumis jo, rubus ju, ir alywą patepimo, werszį ažu nusidėjimą, du awinu, sudaretį¹ su prėskieniais,
3. ir surinksi wisą susirinkimą durump szėtros.
4. Padarė Maizieszius kaip Wieszpats buwo liepės. Ir susirinkus wisai myniai priesz duris szėtros,
5. tarė: szioji yra byla, kurią liepė Wieszpats padaryti. (Exod. XL, 13.)
6. Ir tuoj apierawojo Aaroną ir sunus jo. Ir apmazgojęs² juos,
7. apwiłko aukszczausį kunigą marszkiniais lininiais, apjuosdamas jį juostą, ir apwiłkdamas jį rubu hijacintiniu, ir isz wirszaus uždėjo wirszupetį,
8. kurį prijuosęs juostelę pritaikino įmoniui, kuriamę buwo Mokslas ir Tiesa.
9. Kepurę teipogi apidengė galwą, ir ant jos priesz kaktą uždėjo aukso blėtą paszwęstą paszwentinimę, kaip buwo prisakęs jamui Wieszpats.
10. Paėmė ir patepimo alywą, kurią patepė szėtrą su wisais daiktais jos.
11. Ir szwentindamas apszlakstęs altorių septynis kartus, patepė³ jį, ir wisus indus jo, ir praustuwę su pamatu jos paszwentino alywą.
12. Kurią liedamas ant galwos Aarono, patepė jį, ir paszwentino; (Eccli. XLV, 18.)
13. sunus teipogi jo apierawotus apwiłko linu rubais, ir apjuosė juostomis, ir uždėjo kepures, kaip buwo liepės Wieszpats.
14. Apierawojo ir werszį ažu nusidėjimą; ir užudėjus ant galwos jo Aaronui ir sunumus jo rankas sawas,
15. apierawojo jį; pasisėmęs kraujo, ir pamirkęs pirsztą, paczupinėjo ragus altoriaus aplinkom, kurį apkuopęs ir paszwentinęs, iszpylė likusį kraują ties pamatais jo.
16. Taukus gi buwusius ant gymenu, ir tinklėlį eknu, ir du inkstelu, su riebulais ju sudegino ant altoriaus,
17. Werszį su adą, ir mėsomis, ir mėsžlu, degindamas ažu taworiju, kaip buwo prisakęs Wieszpats.
18. Apierawojo ir awiną wisodeginin; ant kurio galwos užudėjus Aaronui ir sunumus jo rankas sawas,
19. apierawojo jį, ir pylė kraują jo aplinkom altorių.
20. Ir patį awiną kšniuosna supiaustęs, galwą jo, ir sąnarius, ir taukus sudegino ugnimi,
21. iszmasgojęs pirmiaus widurius ir kojas; ir wisą kartu awiną sudegino ant altoriaus, delto kad buwo wisodeginys saldžausio kwapo Wieszpati, kaip buwo prisakęs jamui.
22. Apierawojo ir awiną antrą, paszwentinimą kunigu; ir uždėjo ant galwos jo Aaronas ir súnūs jo rankas sawo.
23. Kurį apierawojęs Maizieszius, imdamas isz kraujo jo, palietė galą ausies deszinės Aarono, ir nyksztį rankos jo deszinės, lygiai ir kojos.

¹ sudaretį ← pentinę ² apmazgojęs – z tais. ³ patepė – e tais.

24. Apierawojo ir sunus Aaronu; ir isz kraujo awino apierawoto palietęs gałą ausies kiekvieno deszinės, ir nykszczus rankos ir kojos deszinės, kas liko iszpylė ant altoriaus aplinkom;
25. taukus gi, ir stimbirį, ir wisàs riebumas dengusias widurius, ir tinklėlį eknu¹, ir du inkstu su taukais ju, ir petimi desziniu atskyrė.
26. Paėmęs gi prėskieniu isz sudaresho², buwusio³ po akim Wieszpates, duoną be raugo, ir skrylį maiszytą alywoj, ir raguoli, uždėjo ant tauku, ir petį deszinį,
27. duodamas wisa kartu Aaronui ir sunumus jo. Kursai pakėlus jiemus juos po akim Wieszpates,
28. wėl paėmęs isz ranku ju, sudegino ant altoriaus wisodeginio, delto kad paszwentinimo buwo apiera, kwapan saldybės, apieros Wieszpati.
29. Ir paėmė krutinėlę pakeldamas ją po akim Wieszpates, isz awino paszwentinimo dalon sawo, kaip buwo prisakęs jamui Wieszpats.
30. Ir paėmęs mostį, ir kraują, buwusį altoriuje, paszlėkė⁴ ant Aaronu ir rubu jo, ir ant sunu jo ir rubu ju.
31. Ir paszwentinęs juos rėdyklę ju, liepė jiemus, tarydamas: Wirkit mėsas priesz duris szėtros, ir ten walgykit jas. Duonas teipogi paszwentinimo walgykit, kurios⁵ indėtos⁶ yra sudaretyj⁷, kaip liepė mań Wieszpats, tarydamas: Aaronas ir súnūs jo walgys jas: (Exod. XXIX, 32; Lev. XXIV, 9.)
32. kas gi tiktai liks isz mėsos ir duonu, ugnis suės.
33. Isz duru teipogi szėtros neiszeisit septynias dienas, iki dienei kurioję isz-sipildys metas paszwentinimo jusu: nes septyniomis dienomis pasibaigia paszwentinimas:
34. kaip ir nunai stojosi, idant budas apieros isz-sipildytu.
35. Dieną ir naktį busit szėtroj saugodami sargybas Wieszpates, idant nenumirtumet: nes teip mań yra prisakyta.
36. Ir padarė Aaronas ir súnūs jo wisa ką yra bylojęs Wieszpats per ranką Maiziesziaus.

Pareiszkinimai.

2. *Paimk Aaroną su sunumis jo.* Ir⁸ senamę zokoną buwo ceremonijos szwentinimo kunigo, kuriu neiszpildžus, nei sunums kunigo nebuwo walos pildyti weikalą, kunigystės. Szisai padėjimas kone tas pats ką Exod. XXIX.
6. *Apierawojo Aaroną.* 70: *atawedė*; Ebr: *liepė prisiartint.* –
7. *Marszkiniais lininiais.* Wadinamais Exod. XXVIII, 4. marszkiniais siaurais.
9. *Aukso blėtą paszwęstą paszwentinimę.* Pateptą alywą.
11. *Szwentindamas.* Patepdamas szėtrą ir jos indus.

¹ tinklėlį eknu, ← tinklėlį eknu, su taukais ² sudaresho ← pentinės ³ buwusio ← buwusios

⁴ paszlėkė – pirmoji é tais. ⁵ kurios – o tais. ⁶ indėtos – o tais. ⁷ sudaretyj ← pentinej ⁸ Ir – I tais.

14. *Apierawojo ir werszį.* Werszius. Exod. XXIX, 35. įsakyta per septynias dienas kasdiena apierawosi werszį.
30. *Mostį.* Kurios padarymas Exod. XXX, 25. Szwentinimas aukszczausio kunigo buwo lėjimas mosties jam ant galwos; bendras gi jam su kitais kunigais, – apszlakstymas ju ir rubu mostimi sumaiszytą su krauju. –
34. *Kaip ir nunai stojosi.* Teip bunai ir potam szwenczant aukszczausį ir sziokius¹ kunigus. –
36. *Per ranką Maiziesziaus.*

Padėjimas IX.

Aarono apierawojimas apieru, nusilaidimas ugnies isz dangaus ant apieru.

1. Stojus gi asztuntai² dienai, paszaukė Maizieszius Aaroną ir sunus jo, ir senesniusios Israelaus, ir tarė Aaronui:
2. Paimk isz armenies³ werszį ažu nusidėjimą, ir awiną wisodeginin, abudu nesuteptu, ir apierawok juos po akim Wieszpates. (Exod. XXIX, 1.)
3. Ir sunumus Israelaus byłosi: Imkit ožį ažu nusidėjimą, ir werszį ir awinėlį, metinius ir be susitepimo, wisodeginin,
4. jaučzą ir awiną ažu ramintinius: ir apierawokit juos po akim Wieszpates, apieroj kiekwienu geruosius kwietienius miltus alywon intmaiszytus apierawodami: nes szendiena Wieszpats pasirodys jumus.
5. Ėmė tad wisa, ką buwo liepęs Maizieszius durump szėtros: kur stowint wisai daugybei,
6. tarė Maizieszius: Szioji yra była, kurią įsakė Wieszpats: darykit, ir pasirodys jumus garbė jo.
7. Ir tarė Aaronui: Eik pas altorių, ir apierawok ažu nusidėjimą tawo, apierawok wisodeginį, ir melskis ažu sawę ir ažu žmoniją: ir ažu muszęs apierą žmonijos, melskis ažu ją, kaip įsakė Wieszpats.
8. Ir tuoj Aaronas priejės pas altorių, apierawojo werszį ažu nusidėjimą sawo;
9. kurio kraują padawė jamui jo súnūs; kuriamę pamirkęs pirsztą, pridėjo ing ragus altoriaus, ir iszpylė kas liko ties pamatu jo.
10. Ir taukus ir inkstelus, ir tinklėlį egnu, esanczus ažu nusidėjimą, sudegino ant altoriaus, kaip buwo prisakęs Wieszpats Maiziesziui;
11. mėsas gi ir adą jo ažu taworiju sudegino ugnimi.
12. Apierawojo ir wisodeginio apierą; ir padawė jamui súnūs jo kraują jos, kuri iszlėjo aplinkom altorių,
13. ir paczą apierą supiaustytą ing kšnius, su galwą ir kiekwienu sąnariu padawė; ką jis wisa ant altoriaus sudegino ugnimi,
14. pamasgojės pirma wandenimi widurius ir kojas.

¹ sziokius – us tais. ² asztuntai – u tais. ³ armenies ← ariamu

15. Ir¹ ažu nusidėjimą žmonijos apierawodamas, ažumusžė ožį: ir apkuopęs altorių,
16. padarė wisodeginį,
17. pridėdamas apieroj skystimus, kartu apierawojamus, ir degindamas juos ant altoriaus, be ceremoniju wisodeginio rytmetinio.
18. Apierawojo ir jauczą ir awiną, apieras ramintines žmonijos; ir padawė jamui sūnūs jo kraują, kurį lėjo ant altoriaus aplinkom.
19. Taukus gi jauczo, ir stimbirį awino, ir instelus su taukais ju, ir tinklėlį eknu,
20. uždėjo ant krutinėlu; ir sudegus taukamus ant altoriaus,
21. krutinėles ju ir peczus deszinius atskyrė Aaronas, pakėldamas po akim Wieszpaties, kaip buwo prisakęs Maizieszius.
22. Ir isztiesdamas rankas žmonijosp, pałaimino jai. Ir teip iszpildęs apieras ažu nusidėjimą, ir wisodeginius, ir ramintinius, nužengė.
23. Inteję gi Maizieszius ir Aaronas szėtron ludymo, ir potam iszeję pałaimino žmonijai. Ir pasirodė garbė Wieszpaties wisai daugybei;
24. ir sztai iszejusi ugnis nuog Wieszpaties, surijo wisodeginį, ir taukus, kurie buwo ant altoriaus. Ką iszwydę mynios, garbino Wieszpatį, kniubdamos ant weidu sawo. (2. Mach. II, 10.)

Pareiszkinimai.

1. *Stojus gi asztuntai dienai.* Nuo paszwentinimo Aarono ir szėtros. – *Paszaukė Maizieszius² Aaroną ir sunus jo.* Naujuosius kunigus, apierawotu pirmuju sawo apieru. – *Ir senesniuosius Israelaus.* garbtu pirmenu aukszczausio kunigo sawo, ir per jį apierawotu Diewui sawo apieru.
2. *Werszį ažu nusidėjimą.* Apierai ažu nusidėjimą.
3. *Sunumus Israelaus byłosi.* Tu, Aaronai, swariai įsakysi žmonijai, duoti apieras. – *Metinius.* Ne daugiau metu wienu nuo gimimo.
4. *Apierawokit juos.* Atweskit manėsp, idant asz juos ažu jus apierawocza. – *Po akim Wieszpaties.* Prie altoriui wisodeginio. – *Apieroj.* Kwietieniu miłtu, pridėdamu kiekwienai apierai galwijo (eil. 17.), delto kad nēr puotos be duonos. – *Nes szendiena Wieszpatys pasirodys jumus.* Nułaisdamas ugnį isz dangaus, surysianczą jusu apieras.
5. *Ėmė tad wisa.* Aaronui, isz įsakymo Maiziesziaus, liepus (eil. 3.).
10. *Esanczus ažu nusidėjimą.* Dalimis apieros ažu nusidėjimą. – *Sudegino ant altoriaus.* Sukrowė ant altoriaus, sudegint, nes potam jas prarijo ugnis isz dangaus.
11. *Sudegino ugnimi.* Sulig zokonu Lev.³ IV, 12.
15. *Apkuopęs altorių.* Per tą apierą ažu nusidėjimą, kurios kraujais altorius liko apszlakstytas ir pateptas.

¹ Ir – I tais. ² Maizieszius ← Aaron ³ Lev. – L tais.

17. *Pridėdamas apieroj.* Iš geruju kwietieniu mištu. – *Skystimus.* Iš alyvos ir wyno. (Num. XV, 4, 5.). – *Be ceremoniju wisodeginio rytmetinio.* Skyrium nuo tu ceremoniju, neaplaistinu niekados.
20. *Uždėjo ant krutinėlu.* Galwiju užmusztuju apierai, kurias potam Aaronas atskyrė (eil. 21.)
21. *Pakėdamas po akim Wieszpates.* Krutinėlė ir deszinys petis skirta buwo apie-rawojanczam kunigui (Lev. VII. 31. 32.)
22. *Pałaimino jai.* Aaronas, žodžais. Tegul tau łaimina Wieszpats itt. (Num. VI. 24.). – *Iszpildės apieras.* Ažumuszu, supiausczu ir sukrowus apieras ant altoriaus. – *Nužengė.* Aaronas, liko dar deginimas apiera, iszspildės potam nužengus ugni isz dangaus (eil. 24.). Kas gi pasakyta eil. 10–20. tai anticipacija.
23. *Inteję gi Maizieszius ir Aaronas szėtron.* Aaronas degintu rukału ant altoriaus rykymo pirma rytmetinio wisodeginio awinėlo. – *Pasirodė garbė Wieszpates.* Ugnis nuo Diewo siusta apieroms sudeginti, idant žmonija regėtu, jog kunigai Diewo buwo įstatyti ir jam mieli ir garbtu łabiau apieros. Ugni tai potam kunigai neduodawo ažugesti, kaip įsakyta. Lev. VI, 12.

Padėjimas X.

Pakorojimas Nadabo ir Abiu¹, liepimas walgyti kas lieka nuo apieru.

1. Ir pagriebę Nadab, ir Abiu sūnūs Aarono rukynyczas, indėjo ugnį, ir rukałą isz wirszaus, apierawodami po akim Wieszpates ugnį swetimą; kas jiemus įsakyta nebuwo. (Num. III, 4; XXVI, 61.)
2. Ir iszejusi ugnis nuog Wieszpates, suėdė juos, ir numirė po akim Wieszpates.
3. Ir tarė Maizieszius Aaronui: Tai yra ką bylojo Wieszpats: Busiu paszwentintas tuosę, kurie artinosi manėsp, po akim wisos žmonijos busiu pagarbintas. Ką girdėdamas tylėjo Aaronas.
4. Paszaukęs gi Maizieszius Misaelą, ir Elisaphaną sunus Ozielo, dėdės Aarono, tarė jiemus: Eikit ir paimkit brolus jusu isz po akiu szwentinyczos, ir nuneszkit ažu taworiju².
5. Ir tuoj eidami, paėmė juos kaip gulėjo, apiwilktus linu rubais, ir iszmetė oran, kaip jiemus buwo įsakyta.
6. Ir bylojo Maizieszius Aaronui, ir Eleazarui, ir Ithamarui sunumus jo: Gatwu jusu nenudengkit³, ir rubu neperplėszkit, idant kartais nenumirtumet; ir neataitu⁴ ant wiso susirinkimo rustybė. Brolai⁵ jusu, ir wisi namai Israelaus werkie gaisro kurį Wieszpats pakėlė:
7. jus gi neiszeisit isz duru szėtros, kiteip prapulsit: nes alywa szwento patepimo yra ant jusu. Kurie padarė wisa sulig įsakymu Maiziesziaus.

¹ Abiu – A tais. ² taworiju – u tais. ³ nenudengkit ← neata dengkit ⁴ neataitu – antroji a tais.

⁵ Brolai – r, l tais.

8. Tarė teipogi Wieszpats Aaronui:
9. Wyno, ir wiso kas gali nugirdyt, negersit, tu ir sūnūs tawo, inteidami szėtron ludymo, idant nenumirtumet: nes prisakymas amžinas yra gimdymuosna jusu,
10. ir idant turėtumet mokslą atskirt szwenta nuog neszwento, sutepto nuog¹ czysto:
11. ir mokytumet sunus Israelaus wisu zokonysczu mano, kurias bylojęs yra Wieszpats jiemus per ranką Maížiesziaus.
12. Ir bylojo Maížieszius Aaronui, ir Elazarui, ir Ithamarui sunumus jo, kurie buwo atlikę: Paimkit apierą, likusią nuog apierawojimo Wieszpati, ir walgykit ją be rugszties² ties altorium, jog yra Szwenta szwentu.
13. Walgysit gi wietoj szwentoj, kas duota yra tau ir sunumus tawo isz apierawojimu Wieszpates, kaip yra mañ įsakyta.
14. Krutinėlę teipogi kuri yra apierawota, ir petį kuris yra atskirtas, walgysit wietoj czyszcusioj tu ir sūnūs tawo, ir dukterys tawo su tawimi: nes tau ir waikamus tawo atadėta yra isz apieru iszganingu sunu Israelaus,
15. delto kad petį ir³ krutinę, ir taukus deginamus altoriuje, pakėlė po akim Wieszpates, ir prigulie tau, ir sunumus tawo zokonu amžinu, kaip prisakė Wieszpats.
16. Tuo tarpu, ožį, apierawotąjį ažu nusidėjimą, bejieszkodamas Maížieszius, atrado sudegintą; ir papykęs ant Eleazaro ir Ithamaro sunu Aarono, kurie buwo atlikę, tarė:
17. Kodel nesuwalgėt apieros ažu nusidėjimą wietoj szwentoj, kuri yra Szwenta szwentu, ir duota jumus, idant nesziotumet nedorybę daugybės, ir mełstumetes ažu ją po akim Wieszpates,
18. įpaczai jog isz kraujo jos nebuwo intneszta szwentinyczon, ir turėjot walgyt ją szwentinyczoz, kaip mañ yra prisakyta?
19. Atsakė Aaronas: Apierawota yra szendiena apiera ažu nusidėjimą, ir wiso-deginys po akim Wieszpates: mañ gi atsitiko, ką regi: kaipgi galėjau walgyt ją, arba pamėgt Wieszpati ceremonijosę, szirdimi nuludusią?
20. Ką iszgirdęs Maížieszius, priėmė gandarymą.

Pareiskinimai.

1. *Ugnį swetimą.* Nenulaistą isz dangaus ir neimtą isz altoriaus, pagal įsakymo *Levit.* VI, 12. Dangiszkoja ugnis buwo nuolat kurstoma altoriuje; ažuginta buwo atneszti szėtron apieroms ugnį kitoniszką; nežiurėdami to sūnūs Aarono liko ažumuszti. Toji ugnis ažulaikyta buwo iki newalai Babilono (2. Machab. I et II.). Zenklina ji karsztą meilę Diewo, kurią degdami krikščionys, turi deginti wisas sawo apieras geru darbu Diewui ant garbės, kaip mokia

¹ nuog ← nuo ² rugszties – g tais. ³ ir ← ir taukus

Wieszpats Kristus Lev. XII. – *Kas jiemus įsakyta nebuwo.* Buwo ažuginta. Lev. VI, 9.

2. *Iszejusi ugnis nuog Wieszpaties.* Isz szėtros, kur Wieszpats buwo garbintas; arba nuo Altoriaus wisodeginio ir rukymo. – *Suėdė juos.* Apswilino ir ažumusžė. Dievas atimdamas jiems gywatą laikinę gal užlaikė amžiną ją, ir nusidėjimas arba nebuwo smertinas, arba sunaikintas gailestimi pirma iszlaidimo paskutinio kwapo.
3. *Busiu paszwentintas tuosę.* Pasirodysiu szwentù ir mylėtoju szwentumo, korodamas terszėjus szwentenybiu. – *Kurie artinosi manęsp.* Szwentamę tarnawimę. – *Busiu pagarbintas.* Pasirodysiu garbingu.
4. *Brolus jusu.* Gentis jusu.
6. *Galwu jusu nenudengkit.* Raudodami. Nenorėjo Dievas palėtinimo paszwentimo kunigu. *Rubu neperplėszkit.* Užginta tai buwo aukszczausiam kunigui, laidojant numirusius (Lev. XXI, 10.) Perplėszimas rubo reiszkia siłpnumą dwasios, nepriderantį aukszczausiam kunigui. Nieko nepasakyta, jog tai butu ažuginta ir kitiems kunigams. – *Idant kartais nenumirtumet.* Stāczai, idant nenumirtumet.
7. *Isz duru szėtros.* Prieangės szėtros. – *Nes alywa szwento patepimo yra ant jusu.* Likot nesenai patepti ir paszwęsti.
9. *Kas gali nugirdyt.* Kunigui, einant apierawotu, užginta buwo gerti nugirdantį gėrimą, idant nesnaustu ir nepasiriktu.
14. *Wietoj czyszczausioj.* Prieangėj szėtros prie altoriui wisodeginio. – *Isz apieru iszganingu.* Ramintiniu, ažu sweikata, pakajų ir laimę.
15. *Pakėlė po akim Wieszpaties.* Ziur Exod. XXIX, 24.
16. *Ožį, apierawotąjį ažu nusidėjimą.* Zmonijos. Ziur Lev. IX, 15. – *Atrado sudegintą.* Aaronas ir jo sūnūs nuludę ir nusigandę smerties Nadabo ir Abiju, negalėdami walgyti ožio apierawoto ažu nusidėjimą, sudegino jį wisą, žiurėdami zokono Lev. VII, 17; ažu zokoną Lev. 14, 26. – *Papykęs ant Eleazaro ir Ithamaro.* Nesibara ant Aarono, regėdamas jį teip nuludusį isz smerties sunu, delto kad tėwui labiaus skaudėjo neg brolams.
17. *Idant nesziotumet nedorybę.* Prisiimtumet ant sawęs su apieromis ir nedorybes žmonijos ant isznaikinimo ir atsimeldimo ažu jas.
18. *Įpaczai jog isz kraujo.* Netokia buwo ožio apiera, kaip apieros¹ kuriu kraujas esti iszpiļtas szwentinyczojė, ant altoriaus rukymo, mėsa gi deginama ažu taworiju; bet reikė ją suwalgyti kunigams.
19. *Kaip gi gatėjau walgyt.* Budamas wisas nuimtas teip didžos nelaimės. Iszsitesinimą szį prijėmė Maizieszius.

¹ kaip apieros – įtrp.

Padėjimas XI.

Gywulai czysti ir neczysti

1. Ir byľojo Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui, tarydamas:
2. Sakykit sunumus Israelaus: Szitie yra gywulai, kuriuos turit walgyt isz wisu gywulu žemės:
3. Wisa kas turi skeltas kanapėles, ir gromuľoja galwijuose¹, walgysit. (Deut. XIV, 4.)
4. Kas gi tiktai gromuľoja, ir turi kanapą, bet jos neskela, kaip kupranugarys ir kiti, newalgysit to, ir terp neczystu paskaitysit.
5. Ežys kuris gromuľoja, ir kanapėlės neskela, yra neczystas.
6. Kiszkys teipogi: nes ir jisai gromuľoja², bet kanapėlės neskiria.
7. Ir kiaulė: kuri skirdama kanapėlę, negromuľoja.
8. Szitu mėsos newalgysit, nei maitu nelytėsit, jog neczysti yra jumas.
9. Szitie yra kurie gema wandenyse, ir walgyt daľaista yra: Wisa kas turi sperklus³ ir sriegus, teip mariose kaip upėse ir ežeruose, walgysit.
10. Kas gi tiktai neturi sperkľu⁴ ir sriegu, isz gywu ir krutanczu wandenyse, biauru jumas:
11. Ir kratū bus, mėsos ju newalgysit, ir dwėselinos wengsit.
12. Wisa kas neturi sperkľu⁵ ir sriegu wandenyse, bus sutepta.
13. Szitie yra kuriu isz paukszczu neturite walgyt, ir reikia jumas saugoties: Arľo, gripho, ir arľo mariu,
14. ir peslo, ir didžwanagio⁶ pagal gimės jo,
15. ir wisos warnu weislės ant jo panaszumo,
16. struso, ir pelėdos, žuwėdos, ir wanago⁷ pagal weislės jo:
17. apuoko, ir naro, ir ibio,
18. ir guľbės, ir duko, ir porphiriono,
19. herodiono ir chardriono pagal weislės sawo, kukuczo⁸ teipogi, ir sziksz-nosparnio.
20. Wisa isz skraistu, kas waikszczoja ant keturiu koju, biauru bus jumas.
21. Kas gi tiktai waikszczoja tieg ant keturiu koju, bet turi ilgesnes pasturgalo blauzdas, kuriomis szoka ant žemės,
22. walgyt juos turit, kaip yra skeras weislėj sawoj, ir atakus, ir ophiomachus, ir žiogas, kiekwienas pagal weislės sawos.
23. Kas gi tiktai isz skraistu turi keturias kojas, biauru bus jumas:
24. ir kas tiktai ju dwėselinu dasilytės, susiteps, ir bus sutersztas iki wakarui:
25. ir jei reiktu neszt ką norint isz sziu padwėsusi, iszwelės rubus sawo, ir sutersztas bus iki sėdimui saulės.

¹ galwijuose – *uo* tais. ² gromuľoja – *gr* tais. ³ sperklus – tais. ⁴ sperkľu – tais. ⁵ sperkľu – tais.

⁶ didžwanagio ← *vanago* ⁷ wanago ← *wanagėlio* ⁸ kukuczo ← *kėkszto*

26. Wisokis gywulys kuris turi tieg kanapā, bet neskiria jos, nei gromūloja, neczystas bus: ir kas dasilytētu jo, susitersz.
27. Kas waikszczoja ant ranku isz wisu gywulu, rēpļojanczu keturiakoju, neczystas bus: kas paczupinēs maitas ju, susitersz iki wakarui.
28. Ir kas neszios tokias maitas, skaļbs rubus sawo, ir sutersztas bus iki wakarui: nes wisa tai sužagta yra jumus.
29. Szitie teipogi terp žagtu skaitysis isz krutanczu žemēj, žebenksztē ir žwynis ir krokodilus, kiekwienas pagal weislēs sawos,
30. mygale, ir chamaeleon, ir woras, ir driežlas, ir kurmys:
31. wisi szitie neczysti yra. Kas paliestu maitas ju, žagtas¹ bus iki wakarui:
32. ir ant ko ažukris kas isz maitu ju, susitersz teip indas medinys ir rubas, kaip ada ir aszutinēs; ir kamē tiktai esti darbas, mirkysis wandenyj², ir sutepta bus iki wakarui, ir teip potam apsikuops.
33. Indas gi molinys, kurian kas isz szitu inkristu, susitersz, ir delto reiks jī sudaužyt.
34. Wisokis walgys, kurį walgysit, jei lietas bus ant jo wanduo, neczystas bus: ir wisokis skystimas geriamas isz wisokio indo, sutersztas bus.
35. Ir kas tiktai isz tokiu maitu užukris ant jo, žagtas³ bus: ar peczūs, ar trikojai, bus sudaužyti, ir suterszti.
36. Wersmēs gi ir szulniai, ir wisokis wandenynas bus czystas. Kas palies maitas tu daiktu, susitersz.
37. Jei užukris ant sēklēs, nesutersz jos.
38. O jei kas wandenimi paļastys sēklē, ir potam maitomis butu paliesta, tuojaus bus suterszta.
39. jei iszdwēs gywulys, kurį jumus daļaista yra walgyt, kas jo maitos dasilytēs, sutersztas bus iki wakarui:
40. ir kas isz jo walgytu benkiek, arba nesziotu, nuskaļbs rubus sawo, ir sutersztas bus iki wakarui.
41. Wisa kas rēpļoja ant žemēs, biauru bus, ir neimsis walgin.
42. Kas tiktai keturiakojys ant krutinēs eina, ir daug turi koju, arba szlaužia per purwā, newalgysit, nes yra biauru.
43. Nesutepkit dusiu jusu, nei nieko isz ju nelytēkit, idant nebutumet suterszti.
44. Nes asz esmi Wieszpats Diewas jusu: szwentais bukit, jog asz esmi szwentas. Nesuterszkit dusiu jusu nei joku rēplu, krutanczu ant žemēs. (Lev. XIX, 2.)
45. Nes asz esmi Wieszpats, kuris iszwedžau jus isz žemēs Egipto, idant bucza jumus Diewu. Szwentais busit, nes asz esmi szwentas. (1. Pet. I, 16.)
46. Szitas yra zokonas gywulu ir skraistu, ir wisokios duszios gywos, krutanczos wandenyj ir rēpļojanczos žemēj.
47. idant pažintumet kitokybes czysto ir neczysto, ir žinotumet, ką walgyt ir ko turit kratyties.

¹ žagtas – antroji a tais. ² wandenyj – n tais. ³ žagtas – antroji a tais.

Pareiszkinimai.

2. *Kuriuos turit walgyt.* Galit. Sziame padėjimę atskirta walgiai czystieji ir ne-czystieji. Diawas tai parodė storai žmonijai: 1. Ławindamas juos nusiturėjimę, paklusnybėję ir diewagarboję. 2. Isz czystatos kuno mokydamas czystatos dwasios, nenusidedant, ipaczai nedasilaizdžant stabmeldystės. 3. Ažugintieji cza walgiai žmogui nesweika. 4. Neczystieji žwėrys weikslina nusidėjimus, kuriu turime sergėties.
3. *Skeļtas kanapėtes.* Awys, jauczai itt. – *Galwijuose.* Gywuluosę keturiakojuosę¹.
6. *Kiskys.* Del tos paczos priežasties ir kralikas.
8. *Nei maitu nelytėsit.* Todel ažuginta buwo ir taukus imti isz ju.
9. *Pažiaunes² ir sriegus.* Neturinczos wieno arba kito žuwys paskaityta neczystomis, kaip unguriai, neturį sriegu.
14. *Pagal gymės³ jo.* Pagal ju weislu, delto kad didžwanagiu⁴ daug yra weislu.
15. *Ant jo panasumo.* Wisi paukščzai panaszieji warnui, neczysti⁵.
17. *Ibio.* Paukštys Egipto, prieszas žalczu.
20. *Wīsa isz skraistu.* Ne tiek paukščzai kaip musios, žiogai itt. kaip regima isz sekanczu eilu.
22. *Atakus ir Ophiomachus.* Skeru weislės.
23. *Turi keturias kojas.* Wisas lygias; nes czystais pripažinta kuriu pasturgalinės kojos ilgesnės, kaip pasakyta eil. 21.
25. *Jei reikia neszť.* Ar isz miesto, ar nuo kelo, kad neažukrėstu oro.
26. *Kas dasilytėtu jo.* Maitos. Nes arklų, kupranugariu, asių itt. gywu dasilytėdowo nesusitepdami.
27. *Kas waiksčzoja ant ranku.* Kuriu pirmutinės kojos kaip rankos, bezdžonos, meszkos.
28. *Sutersztas bus.* Sutersztas, suteptas, sužagtas, neczystas negalėdowo buti su kitais žmonėmis, nei bažnyczon ineiti, nei isz apieru walgyti.
32. *Aszutinės.* Rubai stambus, kieti isz aszutu, szeriu itt. – *Kamę tiktai esti darbas.* Wisokis indas darbui dirbti. – *Ir teip potam apsikuops.* Bus czystais, suļaukus wakaro neberekė masgojimo ir kitoniszko apkuopimo, palaudowo zokoniszka neczystybė.
34. *Jei lietas bus ant jo wanduo.* Neczystas, arba isz suterszto indo. – *Isz wisokio indo.* priterszto.
36. *Wersmės gi ir szulniai.* Nors ir inkristų kokia biaurybė, nepriszags. Teip Diewas įstatė del stigumo wandenies teip žmonėms reikalingo.
37. *Jei užukris ant sėklės.* Nesutersz, jei nebus sėklė aplaistyta wandenimi. Kiteip gi ir sėklė bus sužagta ir ataduota galwijams.
40. *Kas isz jo walgytu benkiek.* Nežinodamas jog padwėsęs. Nes walgymas žinant, yra nuodėmė, reikaļaujanti koronės.

¹ keturiakojuosę – *uo* tais. ² Pažiaunes – padėjim. sperklus ³ gymės – padėjim. gimės ⁴ didžwanagu ← wanagu ⁵ neczisti ← neczysti. 16. Žuwėdos

43. *Dusziu jusu*. Jusu paczu. – *Nei nieko isz ju nelytėkit*. Rėplū nei paczupinėt nebuwo walos.
44. *Szwentais*. Czystais. – *Jog asz esmi szwentas*. Czystas; ir krataus stabmeldijos, apieru ir puotu pagonu. Nuo czystybės pawirsz ławinkites¹ szwentybėje duszios, sekdamo mano paweikslą.
45. *Nes asz esmi Wieszpats*. Teip jums liepiu, ir turite buti paklusnais.

Padėjimas XII.

Istatymai apsikuopimo moteru pagimdžus.

1. Ir bylojo Wieszpats Maiziesiui, tarydamas:
2. Bylok sunumus Israelaus, ir sakysi jiems: Moteriszkė, jei priėmusi sėklę pagimdys wyriskį, neczysta bus septynias dienas pagal dienu atskyrimo mėnesinės². (Luc. II, 22.)
3. Ir dienoj aszmoj bus apiapiaustytas kudykėlys: (Luc. II, 21.)
4. pati gi tris deszintis tris dienas bus krauję apsikuopimo sawo. Wisokios szwentenybės nedasilytės, nei inteis szwentinyczon, pakolei iszspildys dienos apkuopimo jos.
5. O jeigu pagimdys moteriszkę, neczysta bus dwi nedėli pagal budo tekėjimo mėnesinio, ir szeszas deszintis szeszas dienas bus krauję apsikuopimo sawo.
6. Ir iszspildžus dienomus apkuopimo jos, ažu sunų, arba ažu dukterį, nunesz awinėli metinį wisodeginin, ir karwelaitį³ arba purplį ažu nusidėjimą, durump szėtros ludymo, ir paduos kunigui,
7. kuris apierawos juos po akim Wieszpaties, ir melsis ažu ją, ir teip bus apkuopta nuog tekmenies kraujo jos. Szitas yra zokonas gimdžanczos wyriską arba moteriszką.
8. O jei nerastu ranka jos, nei galėtu apierawot awinėlo, paims du purplu, arba du karwelaiczu, wieną wisodeginin, ir kitą ažu nusidėjimą, ir melsis ažu ją kunigas, ir teip bus apkuopta (Levit. V. 7; Luc. II, 24.)

Pareiszkinimai.

2. *Jei priėmusi sėklę*. Jei prasidės waisių, priėmusi sėklę wyriskio bendruodamosi. Todel Szwenczausia Marija nebuwo suriszta szituomi zokonu, delto kad Kristų prasidėjo isz Dwasios Szwentos. – *Neczysta bus septynias dienas*. Teip jog niekam, nei jos wyrui, nedalaista buti su ją per septynias dienas: potam gi per 33. dienas negalėjo iszeiti szwentinyczon, bet jau buwo wala su ją kałbėties, walgyti ir buti, tiktai nesibendrinti kuniszakai, del to kad buwo kaip mėnesinė: ir delto per tas septynias dienas wadinosi *atskirtą* ir buwo tai

¹ ławinkites ← ławinkitės ² mėnesinės – s tais. ³ karwelaitį ← karwelį

dienos atskyrimo; kitos gi 33. dienos buwo dienomis apsikuopimo. – *Pagal dienu atskyrimo mėnesinės*. Per tas septynias dienas bus neczysta teip, kaip moteriszkė tekmenyje mėnesinės. Lev. XV, 19.

4. *Krauję*. Del tekėjimo kraujo, isz kurio nuolat kuopiasi.
5. *Dwi nedėli*. T. y. 14. dienu, dweja tiek kaip pagimdžus sunų. – *Szeszias deszintis szeszias dienas*. Isz wiso, su anomis 14. esti neczystą dienu 80. Ilgesnys metas paskirta, delto kad pagimdžus dukterį, kraujai teka ilgiaus.
6. *Nunesz awinėli*. Apsikuopti sau, ne kudykiui pagimdytam. – *Wisodeginin*. Ant padėkawojimo Diewui, jog praejo baisumas gimdymo. – *Ažu nusidėjimą*. Ažu neczystumą, kaipo zokoniszką nusidėjimą, naikinamą per tą apierą. Arba ir azu tikrą nusidėjimą jei jo dasilaidė gimdydama, arba kaip kiteip.
7. *Bus apkuopta nuog tekmenies kraujo jos*. Nuo susizagimo zokoniszko, tekant gimdymo kraujui, teip jog jau galės ineiti szwentinyczon, dasilytėti szwėstu daiktu, itt.
8. *O jei nerastu ranka jos*. Jei neturėtu azu ką nusipirkti awinėlo, itt. Teip padarė Szwenczausia Marija, dwasią ir turtàis¹ ubagė.

Padėjimas XIII.

Kaip pažinti raupus ant žmoniu ir rubu.

1. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, ir Aaronui, tarydamas:
2. Zmogus, kurio adoj ir mėsoj atsimainys bałtumas, arba kiłs puszkulys, arba kaip koks žibulys, tai yra, užtikimas raupū, bus atawestas pas Aaroną kunigą, arba pas wieną kurį isz sunu jo.
3. Kuris iszwydęs raupus adoj, ir plaukus bałtais wirtusius, ir patį paweiksłą raupu indubusį adon ir kiton² mėson isztikimas³ yra raupu; ir pagal jo nuomonios bus atskirtas.
4. O jeigu žibąs bałtumas bus adoj ir neindubęs mėson kiton ir plaukai tokie kaip buwo pirma, azudarys jį kunigas per septynes dienas,
5. ir pažiūrės dienoj sekmoj, ir jei raupai nebebutu pasididine, nei prasiplatine adoj isz pirmuju krasztu, wėl azudarys jį ant kitu septyniu dienu.
6. Ir dienoj sekmoj paweizdės: jei butu raupai tamsesniais, ir nepasididine adoj, apkuops jį jog yra niežai: ir iszskalbs žmogus rubus sawo, ir bus czystas.
7. Bet jei kunigui apžiūrėjus ir apkuopus, wėl raupai augtu, bus atawestas jop,
8. ir pripažintas azu sutersztą.
9. Užtikimas raupu jei butu ant žmogaus, bus atawestas pas kunigą,
10. ir apžiūrės jį. Ir jei adoj bus bałtumas, ir yszweizda⁴ plauku atsimainiusi, ir pati gywa mėsa pasirodytu,

¹ turtàis ← turtū; turtais ← turtais biedniausia ² kiton – k, t tais. ³ isztikimas ← užtikimas

⁴ yszweizda ← iszweizda

11. raupai bus pripažinti ažusenėjusiais, ir¹ adon intaugusiais. Sužags tad jį kunigas, ir neažudarys, delto kad regimas yra jo suterszimas.
12. Bet jei raupai prazys, platindamies adoj, ir apdengs wisą adą nuog gałwos iki kojom, kas tiktai matoma akim,
13. apžiurės jį kunigas ir pripažins jog² apiimtas yra raupu gryniausiu, delto kad wisi pawirtę baltybėn, ir delto žmogus bus czystas.
14. O pasirodžus gi jamę gywai mėšai,
15. per yszmonią kunigo bus sužagtas, ir paskaitytas terp suterszėjusiu, nes jei gywa mėsa³ apsitaszko raupais, esti sužagta.
16. Bet jei wėl pawirs baltyn, ir apdengs wisą žmogų,
17. apžiurės jį kunigas, ir pripažins nesuteptu.
18. Mėsa gi ir ada kurioj wotis kėlės ir pagijo,
19. ir wietoj woties pasirodytu⁴ randas bałtas arba rauswas, bus atawestas žmogus kunigui.
20. Kuris iszwydęs raupu wieta indubusią kiton mėson, ir plaukus iszbałusius, sužags jį: nes raupai kiło wotyj.
21. Bet jei plaukas pasiliekt toks kaip pirma, ir randas apytamsys, ir neindubęs artimon mėson, ažudarys jį ant septyniu dienu:
22. ir jei tieg pasididintu, pripažins jį raupamus:
23. o jeigu stowėtu wietoj sawo, randas yra woties, ir žmogus bus czystas.
24. Mėsa gi ir ada, kurią ugnis iszdegintu, ir pagijusi turėtu randą bałtą arba raudoną,
25. apžiurės jį kunigas, ir sztai pawirto bałtuman, ir jo wieta yra adon indubusi: sužags jį, jog raupai kiło isz rando.
26. O jei plaukai nebutu atsimainę, nei spaugas indubęs kikiton⁵ mėson, ir patsai raupo budas butu apytamsys⁶, ažudarys jį ant septyniu dienu,
27. ir sekmoj dienoj pažiurės: jei adoj raupas pasididino, sužags jį:
28. Bet jeigu sawoj wietoj stowėtu bałtumà negan skaisti, spaugas yra sudegimo, ir todel bus apkuoptas, jog randas yra sudegimo.
29. Wyras arba moteriszkė, kurio gałwoj arba barzdoj iszdygo raupas, pažiurės jį kunigas:
30. ir jei wieta bus kiton mėson indubusi, ir plaukas geltonas, ir plonesnys neg buwo: sužags juos⁷, nes yra raupai gałwos ir barzdos.
31. O jeigu regėtu wieta taszko lygią artimai mėšai, ir plauką juodą: ažudarys jį ant septyniu dienu,
32. ir sekmoj dienoj pažiurės. Jei nepasididino taszkas, ir plaukas tebėra koks buwo, ir wieta spaugo lygi kitai mėšai:
33. bus nuskustas žmogus be wietos taszko, ir bus ažudarytas kitas septynias dienas.

¹ ir ← ir skuron? ² jog – įterp. ³ mėsa ← mėsa ⁴ pasirodytu ← pasirodyti ⁵ kikiton – klaid. kiton ⁶ apytamsys – y tais. ⁷ juos ← jūs

34. Jei dienoj sekmoj butu regima jog spaugas stowj sawoj wietoj, nei indubęs kiton mēson, apkuops jį, ir iszskalbęs rubus sawo bus czystas.
35. Bet jeigu apkuopus wël pasididintu taszkas adoj,
36. nebežiurės daugiaus, beg pļaukas geltonyn newirsta, nes regimai yra sużagtas.
37. Jeigu gi taszkas stowētu, ir pļaukai butu juodi, žĩnai jog žmogus pagijo, ir drąsiai jį paskaito czystù.
38. Wyras, arba moteriszķė, kurio adoj pasirodys bałtumà,
39. apžiurės jį kunigas: jei ras jog adoj szwiecza apytamsi bałtumà, težĩnai jog tai ne raupas, bet intapas bałtas, ir žmogus czystas.
40. Wyras, nuog kurio gałwos smunka pļaukai, yra plikas bet nesużagtas,
41. ir jei nuog kaktos pļaukai nusmuko, yra praplikęs ir nesużagtas.
42. O jeigu plikėj arba praplikimę pasidarytu bałtumà arba raudonumà,
43. ir tai kunigas matytu, pripažĩns ją be jokio abejojimo raupamus, kiłusiemus plikėj.
44. Kas tiktai tad bus suteptas raupais, ir atskirtas yra nuomonią kunigo,
45. turės rubus isziriusius, gałwà nudengtà, burnà rubù azudengtà, szauks esąs susitepęs ir pabiuręs.
46. Per wisà metà, kuriamę raupuotas yra ir sużagtas, gywens pats wienas ažu taworiju.
47. Rubas wilnonys arba drobinys, kuris turētu raupus
48. metmenysę ir atauduose, arba gi kailys, arba koks norint daiktas isz ados padirbtas,
49. jei butu azukrėstas bałtà arba raudonà pateptę, bus paskaityta raupais ir parodyta kunigui:
50. kuris apžiurėjęs azudarys ant septyniu dienu,
51. ir dienoj sekmoj wël apžiurėdamas, jei atrastu jog pasididinta¹, raupai yra staigūs: pripažĩns rubà suteptu, ir wisakamę rastusi:
52. ir todel bus sudeginta liepsnomis.
53. O jei ją matytu jog nepasididinusi,
54. lieps, ir iszmasgos tai, kamę yra raupai, ir azudarys tai ant kitu septyniu dienu.
55. Ir iszwydęs jog pirmyszczas budas tieg² nepagrĩžo, wienok ir raupai nepasididino, pripažĩns jog sużagtas, ir ugnimi sudegins, delto kad paskydo pawirsz rubo arba wisur raupai.
56. Jeigu gi raupu wieta butu tamsesnė, iszskalbus rubà, nudrėks ją, ir atskirs nuog wiso.
57. O jei tolaus pasirodytu tosę wietosę, kurios pirmiaus buwo nesuteptos, raupai kiłojami ir kłaidūs, turi buti sudegintas ugnimi:
58. jei palautu, iszpłaus wandenimi tai, kas yra czysta antrà kartà, ir bus czysta.

¹ pasididinta ← pasidinta ² tieg – įtrp.

59. Szitas yra zokonas raupu rubo wilnonio ir drobinio, metmenu, ir ataudu, ir wisokio daikto adinio, kaip turi buti apikuopta, arba sužagta.

Pareiszkinimai.

2. *Kaip koks žibulys.* Kaip žibanczos selenos, skutenos, sriegai; tokios budawos pirmosios žymelės atsirandanczu raupu. Nėra žinios tikros, ar raupai apraszyti szitamę padėjimę yra tokie patys, kaip piktieji raupai (lepra), atsitinką¹ musu szalyse. Raszoma, jog buwę kitoniszki su tułomis ados nesweikatomis supainioti. – *Bus atawestas pas Aaroną kunigą.* Delto kad buwo kunigo darbas, pažinimas, kas yra nesusitepęs ir gali ineiti bažnyczon, arba susitepęs, ir negali.
3. *Plaukus bałtais wirtusius.* Bałtumas plauku rodę sugedimą kuno isz kurio žela. – *Paweikstą raupu indubusį.* Raupu wieta esti kunan indubusi. – *Atskirtas.* Kaip sužagtas.
6. *Apkuops jį.* Pasakys jog yra czystas.
8. *Pripažintas ažu sutersztą.* Delto kad atsirado žymės įsiszaknijusiu staiganczu raupu.
10. *Ir pati gywa mėsa pasirodytu.* T. y. raupai jau intlindę mėson², pasenėję, piktesni ažu raupus ados ir plauku.
11. *Sužags tad jį kunigas.* Pasakys jog sužagtas.
13. *Jog apiimtas yra raupu gryniausiu.* Nelimpanczu, ir neteip bus raupuotas, kaip dedirwiniuotas.
14. *Gywai mėtai.* Suplėiszėjus adai, raupai pasirodys mėsose.
15. *Bus sužagtas.* Paskaitytas susitepusiu.
16. *Wėl pawirw baltyn.* Bus czystas, kunui gyjant ir adai ataugant.
23. *O jeigu stowėtu wietoj sawo.* Nes jei butu raupai, plātintusi.
24. *Bałtą arba raudoną.* Randas sudeginimo butu juodas; bałtam gi esant, arba raudonam nuomanu, jog gali buti raupai.
28. *Spaugas yra sudegimo.* Randas nuo sudegimo.
29. *Kurio gałwoj arba barzdoj.* Raupai kitu dalu kuno plaukus bałtina; raupai gi gałwos ir barzdos maino juos gełtonyn ir plonina.
32. *Bus nuskustas.* Idant po septynioms dienoms butu regima, ar raupai eina plātyn.
38. *Kurio adoj pasirodys bałtumà.* Intapas bałtas ant kuno, ne raupas.
42. *Bałtumà arba raudonumà.* Žymė gedimo drėgnumos³ želdžanczos plaukus, ir atsiradimo plikėję arba praplikimę raupu.
45. *Rubus iszirusius.* Buwo tai patogiaus ir raupuoczui, isztekant isz kuno pulams, ir sweikiems geriaus buwo pažinti raupuoti⁴. Delto laikydawo ir gałwas nudengtas, ir burnas rubù ažudengtas; nenuolat, bet prisiartinant žmogui,

¹ atsitinką – t tais. ² mėson – m tais. ³ drėgnumos ← gedrumos ⁴ raupuoti ← raupsuoti

idant jo sawu kwapù neažukrèsti raupais. – *Szauks esqs susitepēs*. Idant kas neprisiartintu.

46. *Gyvens pats wienas ažu taworiju*. Pustynėj. Žydams potam gywenant po miestus, raupuocžai neinteidawo miestan. Didumenei budawo wala gywent miestę skiriam nuo kitu, kaip Ozijosziui karalui. 4. Reg. XV, 5.
47. *Rubas wiłnonys arba drobinys*. Raupai prilipdawo rubams, arba sienoms, ir galėdawo ažukrèst gywenanczus, arba wilkinczus tokiais rubais.
55. *Pirmykszczas budas tieg nepagrįžo*. Kokį¹ turėjo rubas pirma ažsikrètimo raupais. – *Pawirsz rubo*. Ebr. ant plikės, arba praplikimo. t. y. priekyje arba ažu-pakalyje² rubo. –
56. *Nudrėks jq*. Wieta pateptės, nudrėskęs sudegins.
57. *Raupai kitojami ir kłaidus*. Tokie kaip paminėti eil. 12.
59. *Kaip turi buti apikuopta arba sužagta*. Pripažinta čistą arba sutirszusią.

Padėjimas XIV.

Apieros apsikuopiant nuog raupu.

1. Ir było Wieszpats Mažiesziui, tarydamas:
2. Szitas yra įstatymas raupuoto, kai turės buti apikuoptas: Bus³ atawestas kunigop: (Matt. VIII. 4.)
3. kuris iszejęs iš taworiju, atradęs jog raupai yra apkuopti,
4. lieps apkuopiamamui, apierawoti du gywu žwirblu ažu sawę, kuriuos walgyti yra dalaista, ir medžą cedrinį, ir karmaziną ir hyssopą:
5. ir lieps wieną žwirblį apierawoti moliniamę indę ant gywu wandenu:
6. kitą gi gywą su cedro medžu, ir karmazinu ir hissopu pamirkys krauję žwirblo apierawoto,
7. kuriuomi apszlakstys apkuopiamą, septynis kartus, idant zokoniszkai butu apikuoptas: ir palais gywąjį žwirblį idant nuskristu ļaukan.
8. Ir iszwelėjęs žmogus rubus sawo, nuskus wisus plaukus kuno, ir⁴ nusimasgos wandenimi: ir apikuoptas inteis taworijosna, teip tiktai⁵ idant butu orę⁶ szėtros⁷ sawo septynias dienas,
9. ir dienoj sekmoj nuskus plaukus galwos, ir barzdą ir ancžakius, ir wiso kuno plaukus. Ir apmasgojęs wël rubus ir kuną,
10. dienoj⁸ aszmoj paims du awinėlu nesuteptu, ir awį metinę be sutepimo, ir tris deszimtosias geruju kwietieniu miłtu apierai, kurie bunai intmaiszyti alywon, ir skiriam alywos kwortą.
11. Ir kunigas apkuopdamas žmogų, pastatęs jį, ir wisa tai po akim Wieszpaties duryse szėtros ludymo,

¹ Kokį – į tais. ² ažu-pakalyje ← ažu-pakalyje ³ Bus – B tais. ⁴ ir ← ir ir ⁵ tiktai – tais. ⁶ orę – r tais. ⁷ szėtros – s tais. ⁸ dienoj – d tais.

12. paims awinėli, ir apierawos jį ažu prožingį, ir alywos kwortą: ir apierawojes wisa priesz Wieszpatį,
13. apierawos awinėli, kur esti apierawojama apiera ažu nusidėjimą, ir wisodeginys, tai yra, wietoj szwentoj. Nes kaip ažu nusidėjimą, teip ir ažu prožingį kunigui priguli apiera: szwenta szwentu yra.
14. Ir paėmęs kunigas isz kraujo apieros, apierawotos ažu prožingį, padės ant gało ausies deszinės apkuopiamo, ir ant nykszczu rankos deszinės ir kojos:
15. ir isz alywos kwortos inpiłs rankon sawo kairėn,
16. ir pamirkys joj deszinį pirsztą, ir szlakstys po akim Wieszpaties septynis kartus:
17. kas gi liko alywos kairėj rankoj, iszpiłs ant gało ausies deszinės apkuopiamo, ir ant nykszczu rankos ir kojos deszinės, ir ant kraujo iszlieto ažu prožingį,
18. ir ant gałwos jo.
19. Ir melsis ažu jį po akim Wieszpaties, ir padarys apierą ažu nusidėjimą. Tada apierawos wisodeginį,
20. ir padės jį altoriųj su jo apieromis skystomis, ir žmogus gerai bus apikuop-tas.
21. Bet jei yra pawargėlys, ir negali ranka jo rasti, kas pasakyta, ažu prožingį ims awinėli apierai, idant melstusi ažu jį kunigas, ir deszimtą dalį geruju kwietiniu miłtu intmaiszytu alywon apierai, ir alywos kwortą,
22. ir du purplu arba du karwėlaiczu, kuriu wienas bunai ažu nusidėjimą, ir kitas wisodeginiui: (Lev. XII, 8.)
23. ir apierawos juos dienoj asztuntoj apkuopimo sawo kunigui prie durim szėt-ros ludymo po akim Wieszpaties.
24. Kuris paėmęs awinėli ažu prožingį ir kwortą alywos, pakėłs kartų:
25. ir apierawojes awinėli, isz kraujo jo užudės ant gało ausies deszinės apkuo-piamo, ir ant nykszczu rankos jo ir kojos deszinės:
26. alywos gi dalį inpiłs rankon sawo kairėn,
27. kurioj pamirkęs pirsztą deszinės rankos szlieks septynis kartus po akim Wieszpaties:
28. ir dasilytės gało deszinės ausies apkuopiamo, ir nykszczu rankos ir kojos deszinės wietoj kraujo pralieto ažu prožingį:
29. likusią gi dalį alywos, esanczos kairėj rankoj, iszpiłs ant gałwos apikuopto, idant numaldytu ažu jį Wieszpatį:
30. ir purplį arba karwėlaitį apierawos,
31. wieną ažu prožingį, ir kitą wisodeginin su jo skystomis apieromis.
32. Szitoji yra apiera raupuoto, negalinczo turėti wiso apikuopimui sawo.
33. Ir bylojo Wieszpatš Maížiesziui ir Aaronui, tarydamas:
34. Kai inteisit žemėn Chanaan, kurią asz duosiu jumus turėti, jei bus ažukrė-timas raupu triobosė,
35. eis kieno yra namai, pasakytu kunigui, ir tarys: Kaip ir ažukrėtimas raupu regisi mañ esąs namuosė mano.

36. O įisai prisakys, idant isznesztu wisa isz namu, pirma neg inteitu juosna, ir žiurėtu ar yra raupuoti, idant netaptu suteptais wisi daiktai kurie yra namuose. Ir inteis¹ potam, pažiurėtu raupu namu:
37. ir iszwydęs sienosę ju kaip duobelės baltumū arba raudonumū sudergtas, ir dubesnes neg pawirsz kita siena,
38. iszeis pro duris namu, ir tuoj aždarys juos ant septynių dienu.
39. Ir pagrižęs dienoj septintoj, apžiurės juos: jei atras jog raupai ejo didyn,
40. lieps iszardyt akmenis, kuriuosę yra raupai, ir iszmest juos ažu miesto wieton neczyston:
41. namus gi paczus nuskust isz widaus aplinkom, ir² iszbert skutenu dulkes ažu miesto wieton neczyston,
42. ir akmenis kitus indėti ažu³ tuos, kurie iszimta, ir tepału kitū padengt namus.
43. O jeigu iszardžus akmenis, ir nuskutus dulkes, ir kitoniszką žemę padengus,
- 44⁴. intejęs kunigas matytu jog raupai pagrižo, ir sienos taszkuotos, raupai staigo ir namai sužagti:
45. kuriuos tuoj iszardys, ir akmenis ju ir medžus, ir wisas dulkes iszmes ažu miesto wieton neczyston.
46. Kas inteitu namuosna, esant jiemus⁵ aždarytiemus, sužagtas bus iki wakarui:
47. ir kas juosę miegotu, ir walgytu ką nors, iszwelēs rubus sawo.
48. Bet jei intejęs kunigas matys jog raupai nesididino⁶ namuose, padengus juos isz naujo, apkuops juos, sugražinus sweikata:
49. ir ju apkuopimui ims du žwirblū, ir medžą cedrinį⁷, ir karmaziną ir hissopą:
50. ir apierawojęs wieną žwirblį indę moliniamę ant wandenu gywu,
51. paims medžą cedrinį, ir hissopą, ir karmaziną ir žwirblį gywą ir pamirkys wisa krauję žwirblo apierawoto, ir wandenyse gywuosę, ir apszlakstys namus septynis kartus,
52. ir apkuops juos teip krauję žwirblo kaip wandenyse gywuosę, ir gywamę žwirblyj, ir medyj cedriniamę ir hissopę ir karmazinę.
53. Ir pałaidęs žwirblį nuskrist ļaukan luosai, melsis ažu namus, ir zokoniszakai bus apkuopti.
54. Szitas yra zokonas wisokiu raupu ir ažukrėtimo,
55. raupu rubu ir namu,
56. rando ir iszsiwerczanczu spaugu, žibanczo taszko, ir tuļuosna žieduosna atsimainant buduį,
57. idant galima butu⁸ žinot, kokiamę metę koks daiktas esti czystas arba neczystas.

¹ inteis – s tais. ² ir ← ir isz ³ ažu ← ažu isz ⁴ 44 – tais. ⁵ jiemus ← jiem ⁶ nesididino ← nesidino ⁷ cedrinį – į tais. ⁸ butu ← bu

Pareiszkini mai.

4. *Kuriuos walgyt yra dalaista.* Pad. XI. Terp sutersztuju gywulu žwirblai nepaminėta¹.
5. *Apierawoti Ebr. ažumuszt.* – *Lieps.* Kunigas lieps, bet ne pats jį ažumusz. Nebuwo tai tikroja apiera, ne ant altoriaus, bet ažu taworiju. Kraujas jo budawo reikalingas apszliekt raupuotam. – *Ant gywu wandenu.* Tekanczu upėj, ar wersmėj.
7. *Kuriuomi apszlakstys apkuopiamą.* Ing szakekę cedro pririszdawo gywajį žwirbli wuoga² auksztyn, gałwą ing kotą ir wilną karmazino, ir izopą, ir pamirkę wandenyję intmaiszę kraujo ažumusztujo žwirblo, szlakstydawo apkuopiamą raupuotį. – *Septynis kartus.* Dažnai tokiuosę apkuopimuosę paminėta septyni kartai, kaip. Pad. IV, VI, ir cza; 7. yra skaiczus tobulas, reiszkia apkuopimą tobulą. – *Zokoniszka.* Sulig parėdymais ir ceremonijomis zokono. –
8. *Iszwełėjęs... nuskus.* Wełėjimas, skutimas ir czystai užsiłaikymas padėdawo sweikatai. – *Orę szetros sawo.* Ne trioboj, kad neažukrėstu raupais namu ir ipaczai moteries sawo.
9. *Nuskus plaukus.* Jau antruokart.
10. *Tris deszimtosias (dalis).* Kiekwienai isz triju apieros awelu po wieną deszimtą dalį kaipo apieras skystosias.
12. *Apierawos jį ažu prožingį.* Kėldamas auksztyn, pagal Exod. XXIX, 24.
13. *Kunigui priguli isz pad. VI, 26.* – *Szwentu szwenta*³. Szwenczausia.
16. *Po akim Wieszpaties.* Priesz prieangę szėtros.
17. *Ir ant kraujo.* Priskretusio ausiai, nykszczui ir didžam pirsztui kojos deszinės. (eil. 14.)
19. *Padarys apierą ažu nusidėjimą.* Apierawodamas antrąjį awinėli. Kaip atskirta nusidėjimas nuo prožingio, pasakyta pad. VII, 1. – *Apierawos wisodeginį.* Motinę awį (eil. 10.). Pirmomis apieromis ažu prožingį ir nusidėjimą turėjo apkuopti duszją, idant galetu apierawoti potam Diewui czystą ir mielą apierą wisodeginio.
20. *Su jo apieromis skystomis.* T. y. su apierą geruju kwietieniu miłtu, alywos ir wyno (Lev. VII. ir Num. XV.)
31. *Wieną ažu prožingį.* Cza prožingys ažwien imta su nusidėjimu. Iszpuolo apierawoti awinėli ažu prožingį, purplį gi ažu nusidėjimą, ne ažu prožingį, kaip regima isz eil. 22.
34. *Ažukrėtimas raupu triobosę.* Triobu raupai grauže sienas, regimi buwo kaip ant žmogaus kuno užsikrėsdawo ar isz sugedusio oro, ar isz kwapo raupuoczio, kaip maro metę užsikrecza nuo ligoniui namai rubai ir kiti daiktai.
54. *Ir ažukrėtimo.* T. y. raupams užsikrėtus.
56. *Rando.* Atsiradus raupams ant woties, arba pažeidos rando, kaip pasakyta Lev. XIII, 19.

¹ nepaminėta ← nepaminta ² wuoga – klaid. wuodega ³ szwenta ← szwentu

Padėjimas XV.

Apkuopimas vyru ir moteru nuog tekėjimo sėklės.

1. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui, tarydamas.
2. Bylokit sunumus Israelaus, ir sakykit jiems: Wyras kuris turi tekėjimą sėklės, sužagtas bus.
3. Ir tadą bus pripažintas jog¹ turi szitą nesweikata, kai kas walanda prilips mėsai jo, ir pridžus biauirus drėgnumas.
4. Kiekvienas patalas, kuriamę miegotu, sužagtas bus, ir kur tiktai sėdētu.
5. Jei žmoniu kas paliestu lową jo, iszskalbs rubus sawo: ir pats apsimasgojęs wandenimi, sužagtas bus iki wakarui.
6. Jei sėdētu kur jisai sėdėjęs² buwo, ir tasai iszskalbs rubus sawo: ir nusimasgojęs wandenimi, sužagtas bus iki wakarui.
7. Kas pakibintu kuną jo, iszskalbs rubus sawo: ir pats apsimasgojęs³ wandenimi, sužagtas bus iki wakarui.
8. Jei seilę toksai žmogus mes ant nesuteptojo⁴, iszskalbs rubus sawo: ir apsimasgojęs wandenimi, sužagtas bus iki wakarui.
9. Bałnas, ant kurio sėdētu, sužagtas bus:
10. ir kas tiktai butu po tuomi, kuris kenti tekėjimą sėklės, sužagta bus iki wakarui. Kas nesziotu ką isz tu daiktu, iszskalbs rubus sawo: ir pats apsimasgojęs wandenimi, sužagta bus iki wakarui.
11. Kiekvienas, kurį pakibintu kuris yra toks, nenusimasgojęs pirma ranku, iszskalbs rubus sawo: ir⁵ apsimasgojęs wandenimi, sužagtas bus iki wakarui.
12. Indas molinys kurį paliestu, bus sudaužytas: indas gi medinys bus iszmasgotas wandenimi.
13. Jei pagys, kuris tokią negołę kencza, atskaitys septynias dienas po apsikuo-pimui sawo, ir iszmasgojęs rubus ir wisą kuną wandenysę gywuosę, bus czystas.
14. Dienoę gi asztuntoj ims du purplu, arba du karwelaiczu, ir atais akysna Wieszpates durump szėtros ludymo, ir duos juos kunigui.
15. Kuris padarys wieną ažu nusidėjimą, ir kitą wisodeginin: ir melsis ažu jį po akim Wieszpates, idant butu apikuoptys nuog tekėjimo sėklės sawo.
16. Wyras isz kurio iszeit sėklė sangulo, apmasgos wandenimi wisą kuną sawo: ir sužagtas bus iki wakarui.
17. Rubą ir kailį, kurį turės, apmasgos wandenimi, ir sužagta bus iki wakarui.
18. Moteriszkė, su kurią suguľs, apsimasgos wandenimi, ir sužagta bus iki wakarui.
19. Moteriszkė, kurioji kasmenuo kencza tekėjimą kraujo, septynias dienas bus atskirta.

¹ jog ← jog jog ² sėdėjęs – ę tais. ³ apsimasgojęs – si tais. ⁴ nesuteptojo ← nesuteptojo, žmogaus ⁵ ir ← ir pats

20. Kiekvienas, kas pakibintu ją, sužagtas bus iki wakarui:
21. ir kamę gulētu arba sėdētu dienomis atskyrimo tawo, bus sužagta.
22. Kas paliestu lową jos, iszskalb̃s rubus sawo: ir pats apmasgotas¹ wandenimi, sužagtas bus iki wakarui.
23. Wisoki² indą³ ant kurio ana sėdētu, kas tiktai paliestu, iszskalb̃s rubus sawo: ir pats apsimasgojęs wandenimi sužagtas bus iki wakarui.
24. Jei suguľtu su ją wyras metę kraujo mėnesinio, sužagtas bus septynias dienas: ir wisokis⁴ pataľas, kuriame gulētu, bus sužagtas.
25. Moteriszkę, kurioji kencza per daug dienu tekėjimą kraujo ne metę mėnesiniame, arba kurioji po mėnesiniamui kraujui tekėti nepalauja, koľei turi szitą nesweikata, sužagta bus, kaip butu metę mėnesiniame.
26. Wisokis pataľas, kuriame miegotu, ir indas kuriame sėdētu, bus sužagtas:
27. kas tiktai paliestu juos, iszskalb̃s rubus sawo: ir pats apmasgotas⁵ wandenimi, sužagtas bus iki wakarui.
28. Jei susiturētu kraujas, ir palautu tekėt, atskaitys septynias dienas apsikuo-pimo sawo:
29. ir dienoj asztuntoj apierawos ažu sawę kunigui du purplu, arba du karwelai-czu prie durim szėtros ludymo:
30. kuris wieną padarys ažu nusidėjimą, ir kitą wisodeginin, ir melsis ažu ją akysę Wieszpacies, ir ažu tekėjimą⁶ žagumo jos.
31. Mokysit tad sunus Israelaus, idant saugotusi susižagimo, ir nenumirtu sut-rosę sawo, jei sudergtu szėtrą mano, esancą terp jusu.
32. Szitas yra zokonas to, kas kencza tekėjimą sėklės, ir kas susižanga sangulu,
- 33⁷. ir kurioji mėnesiniais metais ataskiriama esti, arba kurioji nuoľat plaupia kraujū, ir žmogaus, kuris gulētu su ją.

Pareiszkinimai.

2. *Kuris turi tekėjimą sėklės.* Tekėjimą ilgaĩ isz pasiľpusio prigimimo.
15. *Padarys.* Apierawos. *Ažu nusidėjimą.* Zokoniszka, arba ažu apskuopimą isz zokoniszko susižagimo, teipogi ažu tikrąjį nusidėjimą, jei koki yra papildęs. – *Nuog tekejimo sėklės sawo.* Nuog zokoniszkos žagos užsitrauktos pir tekėjimą kraujo.
16. *Sėklė sangulo.* Ar moterystėje, arba palaistuwystėje. Sėklė sangulo wadinasi, jei iszteka nuo pasibendrinimo. – *Apmasgos wandenimi.* Toksai apsiuopimas po sangului turėjo buti iszpildytas tuoj isz ryto. – *Iki wakarui.* Ne del nusidėjimo, kurio nepapildę gulėdamas su sawą moterimi, bet del zokoniszkos žagos.
19. *Tekėjimą kraujo.* Mėnesinę. – *Bus atskirta.* Ne ažu taworiju, bet isz draugės žmoniu per septynias dienas.

¹ apmasgotas ← apsimasgojęs? ² Wisoki ← Wisokis ³ indą ← indas ⁴ wisokis ← wisokias

⁵ apmasgotas ← apsimasgojęs? ⁶ tekėjimą – k tais. ⁷ 33 – tais.

20. *Kiekvienas kas pakibintu¹ jį.* Jei yra užaugęs ir gerai išzmano. Mažus gi vaikus išsžeisina ju amžius, ir reikėlas.
24. *Sužagtas bus septynias dienas.* Jei teip dėsies niekam nežinant. Nes jei išzeis eiksztėn, ir bus apskūstas ir perkalbėtas, kartū su moterimi turi būti ažumusztas. Lev. XX, 18.
25. *Tekėjimą kraujo.* Isz nesweikatos kraujatekio.
30. *Padarys.* Apierawos. – *Ažu nusidėjimą.* Zokoniszką žagumą. – *Ir ažu tekėjimą žagumo jos.* t. y. idant butu apkuopta nuo žagos, kurion inpuolo per tekėjimą.
31. *Idant saugotusi susižagimo.* Tegul neineit szėtron mano, idant nebutu pakoroti.

Padėjimas XVI.

Kaip ir kuometu aukszczausis kunigas turi inteiti Szwentinyczon, ir apie apierą gywo ožio.

1. Ir bylojo Wieszpats Maižiesziui po smerti dwieju sunu Aarono, kai apierawodami ugnį swetimą buwo ažumusztai: (Lev. X, 1.)
2. ir prisakė jamui, tarydamas: Bylok Aaronui brolui tawo, idant ne kiekvienamę metę inteitu szwentinyczon, esanczon widuję ažuodangos prie maldytuwei, dengianczos skrynią, idant nenumirtu (nes debesyj pasirodysiu ant žodinyczos), (Exod. XXX, 10; Hebr. IX, 7.)
3. jei pirma nepadarys szito: Werszį ažu nusidėjimą apierawos, ir awiną wisodeginin.
4. Linu rubū apsiwiłks, linu kelinėm² apdengs gėdiszkus; apsijuos linu juostą, linu kepurę apsidės gałwą: nes szitie rėdyklai yra szwenti, kuriais wisais, apsimasgojės, apsiwiłks.
5. Ir paims nuog wisos daugybės sunu Israelaus du ožiu ažu nusidėjimą ir wieną awiną wisodeginui.
6. Ir apierawojės werszį, ir pasimeldės ažu sawę ir ažu namus sawo,
7. du ožiu pastatys po akim Wieszpaties duryse szėtros ludymo:
8. ir mesdamas ant abieju burta, wieną Wieszpati, ir kitą ožiui iszłaistiniui:
9. kurio iszeis burta³ Wieszpati, tą apierawos ažu nusidėjimą:
10. kurio gi ožiui iszłaistiniui, pastatys jį gywą po akim Wieszpaties, idant darytu maldas ant jo, ir iszłaistu jį pustynėn.
11. Gera tai iszpildės, apierawos werszį ir mėsdamas ažu sawę ir ažu namus sawo, apierawos jį:
12. ir paėmės rukynyczą, kurią isz žariju altoriaus pripildys, ir pasisėmės ranką pritaisyto rukało deginimui, ažu ažuodangos inteis Szwentinyczon,
13. idant padėjus⁴ ant ugnies kwėpałus, rukas ju ir garas apdengtu žodinyczą, esanczą ant ludymo, ir nenumirtu.

¹ pakibintu – k tais. ² kelinėm – tais. ³ burta ← burtas ⁴ padėjus ← padėjęs

14. Paims teipogi isz kraujo werszio, ir paszłakstys¹ septynis kartus maldituwėsp² ing rytus.
15. Ir ažumuszės oži ažu nusidėjimą žmonijos, intnesz kraują jo widun³ ažuodangos, kaip yra prisakyta apie kraują werszio, idant szłakstytu priesz maldytuwę;
16. ir apkuoptu szwentinyczą nuog neczystybiu sunu Israelaus, ir nuog nusizengimu ju, ir wisu nusidėjimu. Pagal szito budo padarys szėtraĩ ludymo, pastatytai terp ju widuryj biaurybiu gywenimo ju.
17. Niekas žmoniu nebunai szėtroj, aukszczausiam kunigui szwentinyczon intenant, melstusi⁴ ažu sawę ir ažu namus sawo, ir ažu wisą susirinkimą Israelaus, pakoleĩ iszeis (Luc. I, 10.)
18. Iszejės gi pas altorių, esantį po akim Wieszpates, tegul meldžasi ažu sawę, ir paėmės kraują werszio ir ožio tegul ẽja ant ragu jo aplinkom:
19. ir taszkydamas pirsztũ septynis kartus, tegul jĩ apkuopia nuog neczystybiu sunu Israelaus.
20. Iszkuopės szwentinyczą, ir szėtrą, ir altorių, tuomet tegul⁵ apierawoja oži gywajĩ:
21. ir uždėjės abidwi ranki ant galwos jo, tegul iszpažįsta nedorybes⁶ sunu Israelaus, ir wisus prožingius ir nusidėjimus ju: kuriais keikdamas galwą jo, iszlais jĩ per žmogų priruoszta⁷, pustynėn.
22. Ir nuneszus⁸ ožiui⁹ wisas nedorybes ju žemėn tuszczon ir¹⁰ palaidus¹¹ jĩ pustynėj,
23. Pagrįsz Aaronas szėtron ludymo, ir nusiwilkės rubus, kuriais pirmiaus buwo wilkėjės inteidamas szwentinyczon, ir palikės ten,
24. apmasgos mėšą sawo wietoj szwentoj, ir apsiwilks rubais sawo. Ir¹² iszejės apierawojės wisodeginĩ sawo ir žmonijos, melsis teip ažu sawę kaip ažu žmoniją:
25. ir taukus, apierawotuosius ažu nusidėjimus, sudegins ant altoriaus:
26. anasai¹³ gi, kuris iszlais oži iszlaistini, iszmasgos rubus sawo ir kuną wandenimi, ir teip inteis taworijosna.
27. Werszi gi ir oži, apierawotuosius ažu nusidėjimą, ir kuriu kraujas intnesztas yra szwentinyczon, idant pasibaigtu apkuopimas, nunesz ažu taworiju, ir sudegins ugnimi teip adas kaip mėšas ju ir mėszlą: (Hebr. XIII, 11.)
28. ir kas tiktai sudegins juos, iszmasgos rubus sawo ir mėšą wandenimi, ir teip inteis taworijosna.
29. Ir bus jumus tai zokonystė amžina: Mėnesyj septintamė, deszimtoj dienoj mėnesies, pawarginsit duszias jusu, ir nei wieno darbo nedirbsit, ar cza gimės, ar atajunas, kelaujās terp jusu. (Lev. XXIII. 27.)

¹ paszłakstys ← apaszłakstys ² maldituwėsp – tu tais. ³ widun ← ažu ⁴ melstusi – m tais.

⁵ tegul – t tais. ⁶ nedorybes – antroji e tais. ⁷ priruoszta ← pritaisyta ⁸ nuneszus ← nuneszės

⁹ ožiui ← ožys ¹⁰ ir ← ir bus ¹¹ palaidus ← palaistas ¹² Ir – r tais. ¹³ anasai – pirmoji a tais.

30. Tandien bus apsiukuopimas jusu, ir apczystyjimas nuog wisu nusidėjimu jusu: akysę Wieszpates busit apkuopti:
31. nes yra Subata atsiłsėjimo, ir pawarginsit duszias jusu diewagarbą amžiną.
32. Apkuops gi kunigas, pateptasys, ir kurio rankos yra paszwęstos, idant kunigystės weiklą pildytu ażu tėwą sawo: ir apsiwiłks rubu lininių ir rėdyklais szwentaish,
33. ir iszkuops szwentinyczą ir szėtrą ludymo ir altorių, kunigus teipogi ir wisą žmoniją.
34. Ir bus jumus tai zokonystė amžiną, idant mełstumetes ażu sunus Israelaus, ir ażu wisus nusidėjimus ju kartą ant metu. Padarė tad, kaip prisakęs buwo Wieszpats Maiziesziui.

Pareiszkiniimai.

1. *Po smerti dwieju sunu.* Buwusiai priežastimi įstatymo szwentės apsiukuopimo, žydiszkai *chippurim*, apie kurią cza sakoma. Įstatyta didesnei diewagarbai del szwentu wietu, įpaczai szėtros.
2. *Idant ne kiekwienamę metę inteitu.* Idant aukszczausis kunigas neinteitu Szwentu Szwentumon, neiszpildęs¹ įsakytu cza ceremoniju.
3. *Jei pirma nepadarys szito.* Inteidamas Szwentinyczon apierawos werszį ażu nusidėjimą ir statys akysę Wieszpates awiną, kurį jau iszejęs isz Szwentinyczos ažumusz wisodeginiui. – *Werszį ażu nusidėjimą.* Ažu nusidėjimus sawo ir sawo szeimynos per metus papildytus ar sawaimi, ar isz nežinios, kaip regima isz eil. 6. Nes ažu nusidėjimą žmonijos ne werszį bet ožį apierawojo, eil. 5 ir 15.
4. *Linų rubų.* Mažuju kunigu, nes tai buwo szwentė ne džaugsmo, bet pakutos.
5. *Du ožių ażu nusidėjimą.* Wisos žmonijos žinant arba nežinant papildytus griekus.
6. *Ažu namus sawo.* Ažu wisus kunigus ir lewitas, prigulėjusius ne skaiczun žmonijos, bet szeimynon Aukszczausio kunigo.
9. *Kurio iszeis burtas.* Kaip burtus mesdawo nėra žinios.² –
10. *Ožiui iszłaitiniui.* Ebr. *azazel*: iszeinas, arba iszłaitinas. – *Idant darytu maldas ant jo.* Iszpažintu nusidėjimus sawo ir žmonijos, mełsdamas Diewą perkėlimo ju ant ožio; ožys buwo kaip maldytinė apiera žmonijos, kurios nusidėjimus ant jo sukrautus turėjo iszneszti ažu taworijos pustynėn.
11. *Apierawos werszį.* Nebuwo tai žaloja karwė paminėta Num. XIX, 2; apierawojama ažu taworijos ażu nusidėjimą žmonijos; szisai gi werszys apierawodawosi szėtroj, ażu nusidėjimus kunigu.
13. *Esanczą ant ludymo.* Ant skrynios, kurioję buwo ludymas, t. y. plėksztės zokono. – *Ir³ nenumirtu.* Ažu aplaidimą ceremoniju.

¹ neiszpildęs – z tais. ² Kaip burtus nesdavo nėra žinios ← Ebr: *azazel*, t. y. iszeinas, arba iszłaitinas ³ Ir – I tais.

14. *Maldytuwėsp*. Kraujui¹ wienok jos nesiekiant. – *Ing rytus*. Priekiop, esanczop² isz rytu pusės.
15. *Widun ažuodangos*. Intnesz kraują dalin szėtros, wadinamon Szwenta szwentu, kartu su krauju werszio (eil. 11 ir 14.), kiteip gi Aukszczausiam kunigui reiktu tandien inteit du kartu szwentu Szwenton, o dalaista jam buwo ineit tiktai wieną kartą ant metu (Hebr.³ IX, 7.).
17. *Szėtroj*. Szėtros dalyj wadinamoj Szwentą; dalin gi Szwentu Szwenton neidawo niekas, tiktai wienas Aukszczausis Kunigas.
18. *Pas atłorių*. Rukymo.
20. *Iszkuopės szwentinyczą*. Szwentinyczą pati nereikawo apkuopimo, bet tartum sužagta nusidėjimais žmonijos, terp kurios buwo. – *Tegul apierawoja ožį gywąjį*. Iszlaistinajį (eil. 8.), neažumuszdamas jo, bet statydamas Wieszpati, t. y. prie szėtrai.
21. *Keikdamas gatwą jo*. Idant ant jo kristu koronė ažu nusidėjimus žmonijos. – *Pustynėn*. Kur jį prarytu žvėrys, ir teip jis taptu maldytinė⁴ apierą ažu žmoniją, ir butu pakorotas ažu jos nusidėjimus.
23. *Pagrįsz Aaronas szėtron*. Nes iszlaisdamas ožį buwo iszejės, ties prieangė szėtros.
24. *Apmasgos⁵ mėsą sawo*. Sawę wisą, idant szioji ceremonija ženklintu czystybę gautą per szį apsikuopimą. – *Wietoj szwentoj*. Prieangėj szėtros, praustuwėj, arba warinėšę mariošę. – *Apsiwitks rubais sawo*. Aukszczausio kunigo. Nes jau prasidėjo szwentė linksmoja, po ceremonijoms apsikuopimo pasibaigus ludėjimui.
26. *Iszmasgos*. Nusiplaudamas sužagimus zokoniszkus, prilipusius dasilytint ožio, apkrauto nusidėjimais ir keiksmiais.
27. *Nunesz ažu taworiju*. Kam? Ziur. Lev. IV, 12.
28. *Ir kas tiktai sudegins juos*. Kam isz žmonijos buwo liepta. Nes tasai deginimas buwo tai ne kunigu darbas.
29. *Pawarginsit duszias jusu*. Pasnįkaudami, ludėdami, ir kiteip wargindamies.
31. *Nes yra Subata atsilsėjimo*. Ebr: Subata Subatos, arba atsilsėjimo⁶ atsilsėjimas, t. y. atsilsėjimas pilniausis; todel tandien nei walgyti newirdawo, nors tai kitosę szwentėšę nebudawo ažu ginta, kaip regima isz Lev. XXIII, 27.
32. *Kunigas pateptasys*. Aukszczausis Kunigas.
34. *Idant melstumetes*. Jus busintieji Aukszczausi Kunigai. Nes jie tiktai wieni tegalėdawo pildyti ceremoniją apsikuopimo ir iszkilmiai melsties tandien.

Padėjimas XVII.

Apierawojimai apieru ne kitur kur, tiktai szėtroj.

1. Ir byłojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:

¹ Kraujui – antroji *u* tais. ² esanczop – pirmoji *a* tais. ³ Hebr. – *e* tais. ⁴ maldytinė ← maldynę

⁵ Apmasgos – *m* tais. ⁶ atsilsėjimo – antroji *s* tais.

2. Byļok Aaronui ir sunumus jo, ir wisiemus sunumus Israelaus, tarydamas jiemus: Szitoji yra byļa, kuriā īsakē Wieszpats, tarydamas:
3. Zmogus kiekvienas isz namu Israelaus, jei aзуміsz jaučzā arba awī, arba ožkā taworijosē arba ažu taworiju,
4. ir neapierawos prie durim szētros apieros Wieszpati, bus kaļtas kraujo: kaip butu kraujā praļējēs, teip pražus isz widaus žmonijos sawo.
5. Togidel kunigui turi apierawot sunūs Israelaus apieras sawo, kurias aзуміsz ļauķē, idant butu szwentinamos Wieszpati prie durim szētros ludymo, ir apierawojy jas apieromis ramintinēmis Wieszpati.
6. Ir iszlies kunigas kraujā ant aļtoriaus Wieszpates prie durim szētros ludymo, ir sudegins taukus ant kwapo saldybēs Wieszpati:
7. ir suwisu nebeapierawos apieru sawo welniamus, su kuriais darydāwo paļodā. Zokonystē amžina bus jiemus ir prowaikiamus ju.
8. Ir jiemus sakysi: Zmogus isz namu Israelaus, ir isz atajunu, kelaujanczu pas jus, kuris apierawos wisodeginī arba apiera,
9. ir durump szētros ludymo neatwes jos, idant butu apierawojama Wieszpati, pražus isz žmonijos sawo.
10. Zmogus kiekvienas isz namu Israelaus, ir isz atajunu kelaujanczu terp ju, jei walgytu kraujā sukietinsiu weidā mano priesz dusiā jo, ir iszgaiszinsiu jā isz žmonijos jos,
11. jog¹ duszia kuno yra kraujē: ir asz jī dawiau jumus, idant ant aļtoriaus jamē apkuoptumet ažu duszias jusu, ir kraujas butu apkuopimu duszios.
12. Togidel tariau sunumus Israelaus: Nei jokia duszia isz jusu newalgys kraujo, nei isz atajunu, kelaujanczu pas jus.
13. Zmogus kuris norint isz sunu Israelaus, ir isz atajunu, kelaujanczaju pas jus, jei medžojimu, arba žabangomis sugaus žwērī arba pauksztī, kuriuos walgyt yra dālaista, tegul isztekina kraujā jo ir apdengia jī žemē.
14. Nes duszia kiekwieno kuno yra kraujē, todel tariau sunumus Israelaus: Kraujo wisokios mēsos newalgysit, jog duszia mēsos yra kraujē: ir kas tiktai walgytu jī, pražus. (Gen. IX, 4; Lev. VII, 26.)
15. Duszia, kurioji walgytu maitā, arba sugautā žwēries, teip isz gywentoju wietos kaip isz atajunu, iszmasgos rubus sawo ir pats sawē wandenimi, ir sužagtas bus iki wakarui: ir szitā eilā stosis czystas.
16. Bet jei nemasgos rubu sawo ir kuno, neszios nedorybē sawo.

Pareiszkinimai.

3. *Aзуміsz jaučzā arba awī.* Ant apieros, ir pats jī apierawos ne prie durim szētros, bet kur kitur, bus kaļtas smerties, jog nebudamas kunigu, daro kunigo weikaļā, ir wietoļē nepaskirtoļē apieroms. Wienok nekurie, isz Diewo

¹ jog ← jog yra

inkwėpimo, apierawojo apieras ne Szėtrojė. Teip darė Manne (Iudic. XIII, 19.), Samuelus (1. Reg. VII, 9.), Dowidas (2. Reg. XXIV, 18.), Elijoszius (3. Reg. XVIII, 36.)

4. *Bus kaltas kraujo.* Smertimi bus pakorotas sudžos, jei daiktas iszeis eikstėn; o jei nė, Dievas bus jo atkerszėjas. – *Kaip butu kraują pralėjęs.* Bus smertimi nukankintas kaip žmogžudys. Del szito zokono Israelitai¹ pakėlė karionė prieš Rubenitus, kurie buwo pasistatę kitą altorių. (Ios. XXII, 12.)
5. *Togidel.* Idant nenukałstu smerties. – *Kurias ažumuszu laukę.* Kaip daro kitos giminės ažmuszdamos ir apierawodamos laukę, ir tai ne Diewui bet welniams, kaip pasakyta eil. 7. Arba kurias ažumusztu kiteip ir apierawotu laukę, jei nebutu zokono ažuginta. – *Idant butu szwentinamos.* Apierawojamos. – *Apieromis ramintinėmis.* Ramintinėmis cza wadinasi ir apieros ažu nusidėjimą ir wisodeginys.
6. *Kraują ant attoriaus.* Aplinkom altorių, kaip pasakyta Lev. III, 2.
7. *Su kuriais darydavo palodą.* Kuriump prilipo. Palodą Rasztę szwentamę dažnai wadinasi stabmeldystė. Isz to regima, jog Zy dai budami Egiptę garbindawo bałwonus ir apierawodawo welniams. Regima tai ir isz Ezech. XVI, 22.
10. *Isz atajunu.* Isz prozelitu, priėjusiu zokoną Zydu. – *Kelaujanczu terp ju.* Gywenanczu. – *Sukietinsiu weidą mano.* Łabai rustinsiuos. Teip ir Lev. XX², 3. –
11. *Jog duszia kuno yra kraują.* Be kraujo gywulys negali buti gywas. Gen. IX, 4. Duszia szioji ženklina gywulu gywatą iszgaisztanczą³ kraują pralėjus. Zmogaus gi duszia yra dwasiszka ir nuo kuno ir kraujo atsiskyrusi pasilieka gywa. –
13. *Apdengia jį žemė.* Idant žwėrys kraujo nelaižytu.
15. *Iszmasgos rubus sawo.* Jei padarė isz nežiniu; nes jei žinodama butu walgiusi, butu koronė didesnė. Ir dar apierawos apierą, įsakytą Lev. IV, 27 etc. – *Szitą eilą.* Per szias ceremonijas.
16. *Neszios nedorybę sawo.* Bus pakorotas ažu nedorybę ir nepakłusnumą.

Padėjimas XVIII.

Klutys moterystės ir nusidėjimai palaistuwystės.

1. Byłojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
2. Byłok sunumus Israelaus, ir sakysi jiemus: Asz Wieszpats Diewas jusu:
3. Pagal budo žemės Egipto, kurioj gywenot, nedarysit: ir pagal budo szalies Chanaan, kurion asz jus intwesiu, nedarysit, nei zokonystėsę ju newaiksyczosit.
4. Darysit sudus mano, ir prisakymus mano sergėsit, ir waiksyczosit juosę. Asz Wieszpats Diewas jusu.

¹ Israelitai – t tais. ² Lev. XX ← Lev. XXIII ³ iszgaisztanczą – t tais.

5. Sergēkit zokonus mano ir sudus, kuriuos darydamas žmogus, gywens juosę. Asz Wieszpats. (Ezech. XX, 11; Rom. X, 5; Gal. III, 12.)
6. Nei wienas žmogus artymosp kraujo sawo neprieis, atadengtu sarmatos jos. Asz Wieszpats.
7. Sarmatos tēwo tawo ir sarmatos motynos tawo nenu dengsi: motyna tawo yra: neatklosi sarmatos jos.
8. Sarmatos moteries tēwo tawo nenu dengsi: nes sarmata yra tēwo tawo.
9. Sarmatos seseries tawo isz tēwo, arba isz motynos, gimusios namė ar kitur, nenu dengsi.
10. Sarmatos dukteries sunaus tawo arba anukės isz dukteries nenu dengsi: jog yra sarmata tawo.
11. Sarmatos dukteries moteries tēwo tawo, kurią pagimdė tēwui tawo, ir yra sesuo tawo, nenu dengsi.
12. Sarmatos seseries tēwo tawo nenu dengsi: jog mėsa yra tēwo tawo.
13. Sarmatos seseries motynos tawo nenu dengsi, delto kad yra mėsa motynos tawo.
14. Sarmatos dēdės tawo nenu dengsi, nei prieisi moteriesp jo, kuri tawę siekia sawybė.
15. Sarmatos marczos tawo nenu dengsi, jog motė yra sunaus tawo nei nudengsi gėdos jos.
16. Sarmatos moteries brolo tawo nenu dengsi, jog sarmata yra brolo tawo.
17. Sarmatos moteries tawo ir dukteries jos nenu dengsi. Dukteries sunaus jos, ir dukteries dukteries jos neimsi, idant nudengtumai sarmatą jos: jog yra mėsa jos, ir toksai sangulys yra kraujažagys.
18. Seseries moteries tawo neimsi ažu priegulą prie jai, nei nenu dengsi sarmatos jos tebėsant anai gywai.
19. Moteriszkp, kentinczosp mēnesinę neprigulsi nei nudengsi biauromo jos.
20. Su moterimi artymo tawo nesugulsi, nei tepsies sumaiszymu sėklės.
21. Isz sėklės tawo neduosi, idant butu apierawota bałwonui Moloch, nei subiaurinsi wardo Diewo tawo. Asz Wieszpats. (Lev. XX, 2.)
22. Su wyriskzu nesukibk sukibimu moteriszku, jog yra biaurybė. (Lev. XX, 16.)
23. Su nei wienu galwiju nesusikibinsi, nei susitepsi su juomi. – Moteriszké negulsis apaczon galwijo, nei sumisz su juomi: jog yra piktybė.
24. Nei biau rinkites wisuosę sziuosę daiktuosę, kuriais subiuro wisos giminės, kurias¹ asz iszmesiu priesz akis jusu,
25. ir kuriais subiaurinta yra žemė: kurios asz piktybes aplankysiu, idant iszwemtu gywentojus sawo.
26. Sergēkit zokonystes mano ir sudus, ir nedarykit isz wisu biaurybiu szitu, teip cza gimęs, kaip pribuiszys, kuris kelauja pas jus.

¹ kurias – u tais.

27. Nes wisas szitas biaurybes darė gywentojai žemės, kurie buwo pirma jusu, ir subiaurino ją.
28. Saugokites tad, idant ir jusu lygiai neiszwemtu, jei lygiai teip darytumet, kaip iszwėmė giminę, buwusią pirma jusu.
29. Wisokia duszia, kurioji darytu ką norint isz sziu biaurybiu, pražus isz widaus žmonijos sawo.
30. Sergėkit įsakymus mano. Nedarykit ką darė tie, kurie buwo pirma jusu, ir nebiaurinkites juosė. Asz Wieszpats Diewas jusu.

Pareiszkinimai.

3. *Nei zokonystėse ju waikszczosit.* Nesekit paskui pagonus ju įstatymuose ir ceremonijose, kuriomis garbina bałwonus ir welnius.
4. *Sudus mano.* Sudo įstatymus, parodžanczus teisybę ir wieszlybystę¹ pagywenimę su artymais. – *Prisakymus.* Ceremonijas įsakytas, kuriomis manę prideranczai garbinkit.
5. *Gywens juosę.* Užlaikantį sziuos zokonus apdowanosiu gywenimu ilgu ir laimingu.
6. *Artymosp² kraujo sawo.* Sulig zokonais cza padėtais. – *Atadengtu sarmatos jos.* Sarmatą cza wadinasi gėdiszkieji sąnariai; tai atadengimas sarmatos moteriszkės yra³ gulėjimas su ją ar moterystėje, ar ne. – *Asz Wieszpats.* Kuris jums tai prisakau ir kuriam turit buti pakłusnais.
7. *Sarmatos tėwo tawo.* Ažugina moterystę ir gulėjimą su tėwu ir motyną: nes seniaus nekurie isz pagonu ženydawosi su tėwu arba motyną, prieszais gimtinai garbai prigulinczai tokioms asaboms.
8. *Moteries tėwo tawo.* Su moczaką negulėsi. – *Nės sarmata yra tėwo tawo.* Ebr: *nes nuogumas yra tėwo tawo.* Buk sakytu: Apnuogino ir pažino ją tėwas tawo: tai labai nepridera tau ją pažinti.
9. *Seseries tawo isz tėwo, arba isz motynos.* Turinczos wieną su tawimi tėwą, bet motyną kitą; arba wieną motyną, o ne wieną tėwą. – *Gimusios namė ar kitur.* Isz pirmosios moterystės moczakos.
10. *Jog yra sarmata tawo.* Anukė tawo, tiesioj eiloj gimusi isz tawęs, imasi ažwien su tawimi, teip gi, atadengdamas jos sarmatą, atadengi sawą. –
11. *Dukteries moteries tėwo tawo.* Dukteries moczakos tawo neimsi moterystėn, nei su ją gulėsi.
12. *Seseries tėwo tawo.* Tetulės tawo. – *Mėsa yra tėwo tawo.* Gimusi isz tu paczu gimdytoju.
14. *Sarmatos dėdės tawo.* Nesiženysi su naszlę dėdiene⁴. Senamę zokonę buwo užginta ženyties su tetulę⁵, neužginta gi tekėti ažu dėdės. Tetulei nepridera

¹ wieszlybystę – *t* tais. ² Artymosp – *y* tais. ³ yra ← yra tai ⁴ dėdiene – *é* tais. ⁵ tetulę ← naszlę dėdiene

buti po waldžą seserėno, seseraiczai gi buti po waldžą dēdēs, kas kita. –

15. *Marczos. Sunienēs.*
16. *Sarmatos moteries brolo tawo.* Atskyrus smertį brolo nepaliekant waiku. Tada brolys turėdavo imti naszlę brolienę (marčzą). Deut. XXV. 5.
17. *Moteries tawo ir dukteries jos.* Isz pirmojo jos wyro; nei abieju kartu, nei wienos po kitai, neimsi moterystėn. – *Jog yra mėsa jos.* Isz jos gimusi; prie tam ir biauras butu kraujažagys.
18. *Seseries moteries tawo.* Ažginta ženyties kartu su dviem tikrom seserim, nors pirma teip atsitikdavo, kaip regima isz Jokubo. – *Ažu priegutą prie jai.* Prie gywai jos galwai. Ebr: *ant pawarginimo jos.* Delto kad isz to kildavo pawydėjimas ir rejastys terp seseru. – *Tebėsant anai gywai.* Numirus gi moteri, galėdavo ženyties su jos tikrą seserimi.
21. *Batwonui Moloch.* Diewaiczui Ammonitu, kuriam ant garbos degindavo kudykius, arba nors perneszdavo juos per ugnį. – *Nei subiaurinti wardo Diewo tawo.* Butu tai paniekinimas manės ir neszłowė, jei manę pametęs imtumai teip biauriai garbti batwonus.
23. *Jog yra piktybė.* Biauriausia ir pikczausia.
25. *Piktybes aptankysiu.* Pakorosiu.
26. *Teip cza gimęs, kaip pribuiszys¹.* Cza gimusiu wadinasi atajunas, jau prijėmęs zokoną Israelitu ir užsigywenęs terp ju.
28. *Neiszwemtu.* Biaurybės bediewiu ir žemei esti biaurū ir kratū. Teip ir Sap. V, 23. „Užsidegs priesz juos wanduo mariu“.

Padėjimas XIX.

Tuli prisakymai apie sudus ir budus.

1. Bylojo Wieszpats Mažiesziui, tarydamas:
2. Bylok wisamui susirinkimui sunu Israelaus, ir sakyk jiems: Szwentais bukit, jog asz szwentas esmi, Wieszpats Diewas jusu. (Levit. XI, 14; 1. Petr. I, 16.)
3. Kiekwienas bijokis tėwo sawo ir motynos sawo. Subatas mano sergėkit. Asz Wieszpats Diewas jusu.
4. Negrėžkites batwonump, nei darykit sau diewu nulietu. Asz Wieszpats Diewas jusu.
5. Jei apierawosit apierą ramintiniu Wieszpati, idant butu maldytinė,
6. tandien kurioj bus apierawota, walgysit ją, ir ant rytojaus: kas gi tiktai butu likę dienei treczai, ugnimi sudeginsit:
7. jei kas isz jos walgys po dviem dienom, pagonas bus, ir kałtas bediewystės:
8. ir neszios nedorybė sawo, jog szweñtumą Wieszpaties sužagė, ir prazuš jo duszia isz žmonijos sawo.

¹ pribuiszys – y tais.

9. Piaudamas jawus žemės tawo, nenukirpsi iki paczai žemei: nei surankiosi liekanczu warpu. (Lev. XXIII, 22.)
10. Nei wynyczoj tawo nerankiosi krintanczu kekiu ir wuogu, bet duosi rankiot jas pawargelamus ir pakeleiwiamus. Asz Wieszpats Diewas jusu.
11. Nedarysit wagystės. Nemeľuosit, nei neapgaus nei wienas artymo sawo.
12. Neprisiegsi kreiwai wardan mano, nei sužagsi wardo Diewo tawo. Asz Wieszpats. (Exod. XX, 7.)
13. Nedarysi apmelawimo⁽¹⁾ artymui tawo, nei per syľi jo neprispausi⁽²⁾. Nepasiliks pas tawę¹ darbas samdyniko tawo iki rytui. (⁽¹⁾ Eccli. X, 6; ⁽²⁾ Deut. XXIV, 14; Tob. IV, 15.)
14. Nepiktažodžuosi kurtiniui, nei aklamui nepastatysi kluties: bet bijosies Wieszpates Diewo tawo, nes asz esmi Wieszpats.
15. Nedarysi kas yra nedora, nei sudysi neteisiai. Nežiurėk asabos pawargėlo, nei garbk weido galinczo. Sudyk teisiai artymui tawo. (Deut. I. 17.)
16. Nebusi kaltintoju, nei liežuwiniku žmonijoj. Nestosi priesz kraują artymo tawo. Asz Wieszpats.
17. Nepyk ant brolo tawo szirdyj tawo, bet eiszkiei bark jį, idant neturėtumai ant jo nusidėjimo. (1. Ioan. II, 11; Eccli. XIX, 13; Mat. XVIII, 15.)
18. Nejieszkok atkerszimo, nei atsiminsi abidos kaimynu tawo. Myľėsi prietelų tawo kaip pats sawę. Asz Wieszpats. (Mat. V, 43; Rom. XIII, 9.)
19. Zokonus² mano sergėkit. Galwijo tawo nebendrinsi su gywulais kitaľuomiszkais. Dirwos tawo neapsėsi kitoniszką sėklę. Rubo isz dwiejokiu giju suausto neapsiwilksi.
20. Zmogus jei gulės su moteriszkę bendrindamas sėklę, kurioji butu wergė nors ir duotina ažu wyro, wienok neiszpirkta, nei paľaista ant ľaiswės: bus abudu nupľaktu, ir nenumirs, jog nebuwo luosa:
21. o ažu prožingį sawo apierawos Wieszpati prie durim szėtros ludymo awiną:
22. ir melsis ažu jį kunigas, ir ažu nusidėjimą jo po akim Wieszpates, ir bus atmaldyta jamui, ir atľaista bus nusidėjimas.
23. Kai inteisit žemėn, ir sodinsit joj medžus waisiu, atkirsit³ atapiowas ju: wai-siūs, kuriuos želdina, sužagtais bus jumus, nei walgysit isz ju.
24. Ketwirtuose gi metuose waisius ju bus paszwentintas girtinas Wieszpati.
25. Penktuose gi metuose walgysit waisiūs, surinkę abuolus, kuriuos iszželdys. Asz Wieszpats Diewas jusu.
26. Newalgysit su krauju. Nebursit, nei žiurėsit sapnu.
27. Nei pľauku nepakirpsit apskritai⁴, nei skusit barzdos.
28. Ir ant numirėlo neinpiaustysit kuno jusu, nei jokių paweikstu, arba ženklų nedarysit sau. Asz Wieszpats.
29. Neduok ant paľaištuwystės dukteries tawo, idant nesusiteptu žemė, ir pripildytu žagumo⁵.

¹ tawę ← tawę atgal ² Zokonus – Z tais. ³ atkirsit – r tais. ⁴ apskritai – r tais. ⁵ žagumo ← žagumais

30. Subatas mano sergėkit, ir szwentinczos mano bijokites. Asz Wieszpats.
31. Nelenkites nuodnikump, nei kłauskites ko burtiniku, idant susiteptumet per juos. Asz Wieszpats Dievas jusu.
32. Priesz žilą galvą atsikelk, ir szenawok asabą senio: ir bijokis Wieszpates Diewo tawo. Asz esmi Wieszpats.
33. Jei gywentu atajunas žemėj jusu, ir pabuwotu terp jusu, neprikaisziokit jamui: (Exod. XXII, 21.)
34. bet bunai terp jusu kaip cza gimęs, ir mylėsit jį kaip patys sawę: nes buwot ir jus atajunais žemėj Egipto. Asz Wieszpats Dievas jusu.
35. Nedarykit ko nedoro sudę, taisyklėj, sworoj, mieroj.
36. Swarstyklė teisi, ir lygios bunai sworos, teisus saikas, ir lygi kworta. Asz¹ Wieszpats Dievas jusu, kuris iszwedžau jus isz žemės Egipto.
37. Sergėkit wisus prisakymus mano, ir wisus sudus, ir darykit juos. Asz Wieszpats.

Pareiszkini mai.

2. *Szwentais bukit.* Nesusitepusiais ant kuno ir duszios nei jokiais nusidėjimais nei zokoniszkais susizagimais.
3. *Bijokis.* Szėnawok.
4. *Diewu nulietu.* Synekdocha. Nulietais paženklinta wisoki bałwonai nukalti ir drožinėti.
5. *Idant butu maldytinė.* Idant Wieszpats duotusi numaldyti jums.
7. *Kattas bediewystės.* Jog peržengė zokoną ceremonijos Diewo įstatytos.
8. *Pražus.* Per dekretą sudžos, jei daiktas eikszten iszejo.
9. *Nenukirpsi.* Nenupiausi iki paskutinei warpai, bet ben kiek paliksi pawargėlams.
12. *Wardan mano.* Per mano wardą. – *Nei sužagsi wardo Diewo tawo.* Isz tawo pusės; nes Diewo wardas pats sawyję negali susitepti.
13. *Darbas samdyniko.* Mokestis darbo. – *Iki rytui.* Mokėk tanpaczandien, samdynikai neturi isz ko gywenti.
14. *Nepiktažodžuosi kurtiniui.* Labai nežmoniszkas darbas koloti tokį, kuris negali ginties. – *Nei aktamui.* Gali cza buti perkėlimas mislies, ažuğynimas duoti priwiltiną rodą neiszmanantiems, pigiai apgaunamiems.
15. *Nežiurėk asabos.* Sudę. – *Pawargėlo.* Idant pasigailėjęs nesudytumai neteisingai.
16. *Nestosi.* 70: *nesusiprisiegsi.* – *Priesz kraują artymo tawo.* Padėdamas neteisingai jį ažuumuszantiems.
17. *Bet eiszkiei bark jį.* Nerustauk szirdyj, bet datyrės neteisybės, eiszkiei jieszkok sudę gandarymo. *Idant neturėtumai ant jo nusidėjimo.* Paslāpczomis jam norėdamas pikto.

¹ Asz – sz tais.

18. *Nejieszkok atkerszimo.* Nei pats nekerszyk, nei sudan netrauk per kersztą. – *Kaip pats sawę.* Zodys kaip ženklina ne lygumą, bet panaszumą. – *Asz Wieszpats.* Liepiu teip ir geidžu, nors tai jums ir nepatogu.
19. *Galwijo tawo.* Zokonas szis iszmanytinas yra sulig litarą. Mułai tad pas Ebrejus ar isz kokio pritikimo gimdawo, arba budawo isz kur kitur atwesti. Priskeymas szitas buwo duotas: 1, Kad Diewas norėjo auklėjimo Izraelitu pagal szwentu zokonu prigimimo: sulaidimas galwijo su kitoniszku galwiju yra prieszingas prigimimui; 2, kad nenorėjo Diewas maiszymo luomu gywulu; 3, kad Israelitai regėdami tokį subendrinimą galwiju, patys neKentėtu tokio pagundymo. – *Dirwos tawo neapsėk kitoniszką sėklę.* Matyt Diwo norėta szitais įstatymais intsakyti Iszaelitams užlaikymą prastybės walgiuose, walgymę ir wisuose daiktuose. Kas cza apie dirwą tai pat įsakyta apie wynyczą Deut. XXII, 9. – *Dwiejoku giju suausto*¹. Wiłnu ir linu. –
20. *Bus abudu nułaktu.* Ebr: turi buti plakti sziksznomis jautenos ados.
22. *Ir bus atmaldyta jamui.* Nebekankins jo sziamę gywenimę; ir suteiks jam mylistą, jei su tobulą gailėstimi apierawos Diwui apiera. (eil. 21.)
23. *Atkirsit atapiowas ju.* Sužagtomis atapiowomis cza wadina waisius pirmuju treju metu. Norėjo Diewas buti pagarbintas per szią ceremoniją, kaip per apiapiaustymą bernelu². Todel Israelitai waisius medžu isz pirmuju treju metu wadino neapipiaustytais, t. y. sužagtais. Pirmieji waisiai, kaipo pawandeniawę, ir wargiaus wirszkinami, ne teip sweiki kaip waisiai paskiaus želę ir sirpę. –
24. *Bus paszwentintas girtinas Wieszpati.* Waisiai ketwirtu metu bus paszwentinti Wieszpati ant garbės, t. y. apierawoti kunigams kaipo pirmenys ir deszimtinė ir bus jiems: tuos tad waisius ketwirtuju metu galės walgyt wieni kunigai.
26. *Nebursit.* Nebusit burtinikais, arba nuodnikais.
27. *Nei plauku nepakirpsit apskritai.* 70: *Nedarysit apskritumo isz plauku jusu.* Ir dabar dar nekurios giminės wisą galwą nukerpa, arba nuskuta palikdami žiupsnį plauku wirszugalwyję arba ant kaktos. Teip budawo senobėję pas pagonus, įpaczai Egiptėnus: todel Diewas ažuğynė Israelitams. – *Nei skusit barzdos.* Pakirpti nebuwo ažuğinta. Begne delto teip Diewas prisakė, idant barzda butu regima, jog ji yra žymė wyriszko.
28. *Neintpiaustysit kuno jusu.* Pagonai, raudodami numirusiu, intpiaustydawo nekurias dalis sawo kuno, arba diewaiczams ant garbės indegindawo sau, arba intmuszdawo kunan tułus ženklus neiszdildytinus. (Deut. XIV, 1; 3. Reg. XVIII, 28.)
30. *Subatas mano sergėkit.* Kiekwieną szwentę. – *Szwentinyczos mano bijokites.* Inteikit jon diewagarbiai, nesusižagę, ir nepaikai. –
31. *Nuodnikump.* Kurie daro sankalbą su welniais. – *Burtiniku.* Kurie isz ažuumusztuju apieru buria kaip bus, kaip dėsīs.

¹ suausto – o tais. ² bernelu – rn tais.

32. *Bijokis Wieszpatis Diewo tawo*. Prisakanczo szenawoti seną žmogų.
 33. *Atajunas*. Apipiaustytas, prozelitu.
 35. *Taisyktėj*. Mieroje, kaip wuołaktis i. k.
 36. *Lygios bunai swôros*. Ebr: lygūs tegul bus akmenys. Nes swarstydavo akmenimis. Prov. XVI. 11.

Padėjimas XX.

Kankis¹ smerties apierawojantiems bałwonumus, nuodnikamus, papeikėjamus gimdytoju i. k.

1. Ir byľojo Wieszpats Maížiesziui, tarydamas:
2. Szita byľosi sunumus Israelaus: Žmogus isz sunu Israelaus, ir isz atajunu, gywenanczu Israeluje, jei kuris duotu isz sėklės sawo bałwonui Moloch, tegul smertimi numirsztai: žmonija žemės nuakmeniuos jį. (Lev. XVIII, 21.)
3. Ir asz padėsiu weidą mano priesz jį: ir iszkirsiu jį isz widaus žmonijos jo, ažu tatai jog dawė isz sėklės sawo Molochui, ir priterszė szwentincyą mano, ir sužagė wardą szwentą mano.
4. O jeigu aplaidsama žmonija žemės, ir kaip ir niekindama įsakymą mano, palais žmogų, dawusį isz sėklės sawo Molochui, ir nenorės jo ažumuszt:
5. padėsiu weidą mano ant žmogaus ano, ir ant giminytės jo, ir iszkirsiu ir patį, ir wisus pritariusius jamui, idant pałodą darytu su Molochu, isz widaus žmonijos ju.
6. Duszia, kurioji lenktusi nuodnikump ir burtinikump, ir pałodą darytu su jais, padėsiu weidą mano² priesz ją, ir ažumusziu ją isz widaus žmonijos jos.
7. Pasiszwentinkit ir bukit szwentais, nes asz esmi Wieszpats Diawas jusu.
8. Sergėkit prisakymus mano, ir darykit juos. Asz Wieszpats kuris szwentinu jus. (1. Petr. I, 16.)
9. Kas piktažodžuotu tėwui sawo arba motynai, smertimi numirsztai: tėwui, ir motynai piktažodžawo, kraujas jo bunai ant jo. (Exod. XXI, 17.)
10. Jei kas swetimoteriautu su moterimi kito, ir swetimoterystę³ padarytu su moterimi artymo sawo, smertimi numirsztai ir swetimoterys ir swetimoterė. (Deut. XXII, 22; Ioan. VIII, 5.)
11. Kas gulėtu su moczaką sawo, ir atadengtu sarmatą tėwo sawo, smertimi numirsztai abudu: kraujas ju bunai ant ju.
12. Jei kas gulėtu su marcą sawo, abudu numirsztai, nes piktybę padarė: kraujas ju bunai ant ju.
13. Kas gulėtu su wyriszkiu sangulu moteriszku, abudu padarė pikčiausią biau-rybę, smertimi numirsztai: bunai kraujas ju ant ju.

¹ Kankis – pirmoji k tais. ¹ mano ← mano ant jos ¹ swetimoterystę – w tais.

14. Kas ažu moterį paėmęs dukterį, paimtu motyną jos, biauriai piktybę padarė: gywas degs su jomis, nei pasiliks teip didė piktybė widuj jusu.
15. Kas su keltuwu ir galwiju pasibendrintu, smertimi numirsztai: gywulį¹ teipogi ažu muszkit.
16. Moteriszkę, kurioji paguľtu po kuriuominorint galwijų, kartų su juomi bunai ažu muszta: kraujas ju bunai ant ju. (Lev. XVIII, 23.)
17. Kas paimtu seserį sawo dukterį tėwo sawo, arba dukterį motynos sawo, ir iszwystu sarmatą jos, ir ana pamatytu sarmatą brolo: biauriai² pikta daiktą padirbo: tegul bus ažu musztu akysę žmonijos sawo, delto kad biaurybę sawo wienas kitamui atadengė, ir neszios piktybę sawo.
18. Kas susibendrintu su moteriszkę tekėjimę mėnesinės, ir atadengtu sarmatą jos, ir pati nudengtu wersmę kraujo sawo, tegul bus ažu musztu abudu isz widaus žmonijos sawo.
19. Sarmatos tetulės³, ir dėdinos tawo nenudengsi⁴: kas tai padarytu, biaurumą mėsos sawo nudengė, neszios abudu nedorybę sawo.
20. Kas gulėtu su moterimi brolo tėwo arba motynos sawo, ir nudengtu sarmatą gentystės sawo, neszis abudu nusidėjimą sawo: be waiku numirs.
21. Kas paimtu moterį brolo sawo, daiktą padarė neiszpuolantį, sarmatą brolo sawo nudengė: be waiku bus.
22. Sergėkit zokonus mano, ir sudus, ir darykit juos, idant ir jusu neiszwemtų žemė, kurion inteisit ir gywensit.
23. Newaikszzokit zokonystę giminiu, kurias asz iszwarysiu pirma jusu. Nes wisa tai darė, ir pabiuro jos mań.
24. Jumus gi kaľbu: Apimkit žemę ju, kurią duosiu jumus tėwainystei, žemę tekanczą pienu ir medumi. Asz Wieszpats Diewas jusu, kuris atskyriau jus nuog kitų⁵ žmoniju.
25. Atskirkit tad ir jus galwiją czystą nuog neczysto, ir pauksztę czystą nuog neczystos: idant nesużagtumet duszių jusu galwijuose ir pauksztę ir wisuose krutanczuosę⁶ žemėj, ir ką jumus parodźiau jog yra sużagta.
26. Busit mań szwentais, nes szwentas esmi asz Wieszpats, ir atskyriau jus nuog kitų žmoniju, idant butumet mano.
27. Wyras, arba moteriszkę, kuriuosę butu pythoniszka arba burimo dwasia, smertimi numirsztai: akmenimis apgriau jus kraujas ju bunai ant ju. (Deut. XVIII, 11.)

Pareiszkinimai.

2. *Batwonui Moloch. Žiur.* Lev. XVIII, 21. – *Zmonija žemės. Wisotimė.*
3. *Iszkirsiu ji.* Jeigu sudžos jo nekankintu, nenuakmeniuotu, kaip eiszku isz eil. 4.

¹ gywulį ← gywulius ² biauriai – antroji *a* tais. ³ tetulės – tais. ⁴ nenudengsi – pirmoji *e* tais.

⁵ kitų – tais. ⁶ krutanczuosę – *uo* tais.

- ir sek. *Priterszė szwentinyczą mano*. Paniekinęs ją kaip sutersztą, apłaisdamas ceremonijas religijos mano ir auksztindamas ant jos zababoną pagoniszką.
5. *Padėsiu weidą mano*. Užsirustinsiu.
 6. *Pałodą darytu su jais*. Priliptu, prisitaikintu jiems.
 8. *Asz Wieszpats kuris szwentinu jus*. Įsakydamas ir norėdamas jusu szwentumo.
 9. *Kraujas jo*. Kaltis ir kankis kraujo, t. y. smerties, kurią užsidirbo. Buk sakytu: Prapuolie isz sawo kalties, bunai nužudytas per dekretą sudžos.
 10. *Smertimi numirsztai*. Bunai nuakmenuoti, kaip regima isz Deut. XXII, 24.
 11. *Sarmatą tėwo sawo*. Ziur Lev. XVIII, 8. – *Kraujas*. Kankis kraujo, smertis.
 14. *Gywas degs su jomis*. Bunai sudeginti wisi, jei abidwi tam pritarė.
 15. *Gywulį teipogi ažumuszkıt*. Idant nebeprimintu nedorybės.
 17. *Iszwystu sarmatą*. Jei jos dasilytėtu ir su ją gulėtu. – *Piktybę sawo*. Kankį sawo piktybės.
 18. *Nudengtu wersmę kraujo sawo*. Wietaį gimdymo kuno, isz kur kraujas mėnesinės teka. *Tegul bus ažumusztu abudu*. Delto szis zokonas, jog tokiamę metę sangulys biaurus, ir waikui nesweikas. Todel Diewas stonę moterystės sangulį metę mėnesiniu ažugynė po smertiniu nusidėjimu; kiteip gi, butu tai nusidėjimas menkasys. (Sanchez de Matr. I. g. disp. 21.)
 19. *Mėsos sawo*. Giminitės sawo.
 20. *Gentystės sawo*. Genties sawo, dėdinos arba tetulės. – *Be waiku numirs*. Tokiems kraujazagiams neduoti susilaukti waiko, bet juos tuoj ažumuszt. Sziteip iszguldo Szw. Augustinas: Jei gims sunus nepripažinti ju zokoniszkais, nei tėwainiais.
 24. *Zemę tekanczą pienu ir medumi*. Trąsziausia ir gausiausia ant wiso ko.
 25. *Galwiją*. Zwėrį arba galwiją. – *Czystą nuog neczysto*. Lev. XI, – *Idant nesužagtumet*. Nusidėjimų nepaklusnybės, arba kalczą zokoniszką.
 27. *Kraujas ju bunai ant ju*. Tegul bus ažumusztı.

Padėjimas XXI.

Įstatymai kunigamus, kaip laidoti, ženyties, instot kunigystėn.

1. Sakė teipogi Diewas Maiziesziui: Byłok kunigamus sunumus Aarono, ir sakysi jiems: Tegul kunigas nesusižanga smertyse kaimynu sawo,
2. netegi tiktai gentyse, ir artymuose, tai yra tėwo, ir motynos, ir sunaus, ir dukteries, brolo teipogi,
3. ir seseries mergos neisztekęsijos ażu wyro:
4. bet nei kunigaikszczu žmonijos sawo nesusižags.
5. Neskus galwos, nei barzdos, nei mėsosę sawosę neinpiaustinės rasztu. (Lev. XIX, 27; Ezech. XLIV, 20.)
6. Szwentais bus Diewui sawamui, ir nesužags wardo jo: nes deginį Wieszpates, ir duonas Diewo sawo apierawoja, ir delto szwentais bus.

7. Pałodinikės ir lėtos palaistuwės newes¹ moteries, nei iszwarytos² nuog wyro: nes yra paszwentinti Diewui sawo, (Lev. XIX, 29.)
8. ir duonas padėtines apierawoja. Tegul gi tad bus szwenti, jog ir asz szwentas esmi, Wieszpats, kuris szwentinu juos.
9. Kunigo duktė jei butu sugauta ant pałodos, ir pasylintu wardą tėwo sawo, liepsnomis bus iszdeginta.
10. Aukszczausis³ kunigas, tai yra, kunigas didžausis terp broļu sawo, ant kurio gałwos lieta alywa patepimo, ir kurio rankos kunigystėj yra paszwentintos, ir apiwilktas yra szwentais rubais, gałwos sawo nenudengs, rubu neperplėsz:
11. ir jokiop numirėłop neinteis su wisu: nuog tėwo teipogi sawo, ir motynos nesusizągs.
12. Neiszeis isz Szwentu⁴, idant nesutersztu szwentinyczos Wieszpacies, jog alywa szwento patepimo Diewo jo yra ant jo. Asz Wieszpats.
13. Mergą ims moterį.
14. Naszlės gi ir iszwarytos, ir biaurios, ir palaistuwės neims, bet mergaitę isz žmonijos sawo: (Ezech. XLIV, 22.)
15. Idant nesumaiszytu liemenies⁵ weislės sawo su wisotimiu žmogumi žmonijos sawo: nes asz Wieszpats, kuris paszwentinu jį.
16. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
17. Byłok Aaronui: Zmogus isz sėklės tawo po szejmynas, kuris turėtu intapą, neapierawos duonu Diewui sawo.
18. nei prieis tarnautu jamui, jei aklas, butu, jei raiszas, jei mažos arba didės arba kreiwos nosies,
19. jei iszłaužtos kojos, jei rankos,
20. jei kuprotas, jei tekanczu akiu, jei baltį turi akyj, jei nuołatinius niežus, jei spaugus kunę, arba trukėtas.
21. Kiekwienas kuris turėtu⁶ intapą isz sėklės Aarono kunigo, neprisiartins apierawotu apieru Wieszpaci, nei duonu Diewui sawo:
22. walgys wienok duonas, apierawojamas szwentinyczoj,
23. teip wienok, idant widun ažuodangos neinteitu, nei artintusi altoriausp, jog intapą turi ir neturi suterszt szwentinyczos mano. Asz Wieszpats, kuris szwentinu juos.
24. Byłojo tad Maizieszius Aaronui ir sunumus jo, ir wisamui Israelui wisa kas buwo jamui prisakyta.

Pareiszkinimai.

1. *Kunigamus, sunumus Aarono.* Mažiemusiemus kunigamus. – *Smertysę⁷ kaimynu sawo.* Dasilytėdami numirėło, raudos rubais wilkėdami, ineidami namuosna numirusio itt.

¹ newes ← neims ² iszwarytos ← atstumtosios ³ Aukszczausis ← Wirszukunigys ⁴ Szwentu ← Szwentuju ⁵ liemenies ← kelmo ⁶ turėtu – pirmoji t tais. ⁷ Smertysę – m tais.

2. *Netegi tiktai gentyse*. Išsimti buwo isz po szito zokono tiktai tėwas, motyna, sunus, duktė, brolys, sesuo netekėjusi: tai szitiems numirus, kunigui buwo wala raudoti; bet ne paczos, anuko ir anukės, delto kad jie isz po szito zokono neiszimti.
4. *Bet nei kunigaikszczu*. Nors numirtu kas didžausis žmonijoje, waldytojas wisos szalies, nebuwo walos kunigui eiti laidotu.
5. *Neskus gatwos nei barzdos*. Raudodami numirusio, kiteit gi skusti nebuwo ažuginta. – *Nei mėsosę sawosę neinpiaustinės rasztu*. Nes tai buwo ažuginta wisiems Israelitams, ne wieniems kunigams. Lev. XIX, 28. – *Mėsosę sawosę*. Sawamę kunę.
6. *Szwentais bus Diewui sawamui*. Chald: priesz Wieszpatį Diewą sawo. Zmonėms kartais nepamėgsta ir szwenti kunigai; gana jiems tadą szwentais buti akysę Diewo. Tolimais¹ nuo wisokio susižagimo griekū. – *Ir nesužags wardo jo*. Kunigystės, ir garbės paties Diewo, kuriam tarnauja. – *Deginį*. Apieras, deginamas ant altoriaus. – *Duonas*. Padėtines.
8. *Kuris szwentinu juos*. Duodamas jiems sawo szwentumą; arba liepdamas buti szwentais.
9. *Pasylintu wardą tėwo sawo*. Per pałodą biauriai sutepė wardą tėwo sawo, todel turi nusiplauti kankimi ugnies. Kitos mergos, ne kunigaitės, ażu pałodą nebudawo kankinamos smertimi, kaip regima isz Exod. XXII, 16, jei nesisakydawo esą nekalts, ir neapgaudawo jaunikio; nes isz to perkalbėtos, budawo nuakmeniuotos, kaip swetmoterės, Deut. XXII, 20. –
10. *Gatwos sawo nenudengs*. Kepurės kunigiszkos nenusiims, raudodamas numirėlo.
11. *Nuog tėwo teipogi sawo*. Aukszczausis kunigas neturi raudoti nei numirusiu gimdytoju, jokiais regimais ženklais, nei buti juos laidojant prietam.
12. *Neiszeis isz Szwentu*². Isz szwentinyczos, jei tenai jam esant numirtu jo tėwas, ar motyna. – *Idant nesutersztu szwentinyczos*. Jei grįztu jon susižagęs dasilytėjimu numirėlo. Arba nepamažintu garbos szwentinyczos, pamesdamas ją del raudos numirusio, kaip nepridera daryti. –
13. *Mergą ims moterį*. Del garbos ir wertybės aukszczausios kunigystės. Szisai zokonas buwo ir wisiems kunigams, kaip regima isz Ezech. XLIV, 22.
14. *Mergaitę isz žmonijos sawo*. Ne butinai isz gentijos Lewi. Aukszczausi kunigai ženydawosi su karalaitėmis isz gentijos Judos. Teip Jojada wedė Josabetą dukterį Joramo karalaus Judos, kaip raszo Ioseph Flav. I. 9. Antiqu. c. 7. ir 2. Paral. XXII, 11.
15. *Idant nesumaiszytu liemenies*³ *weistės sawo*. Turi imt paczą ne isz menkuju žmoniu, bet isz didumenės; 1, del wertybės kunigystės; 2, idant aukszczausis kunigas, susigiminiawęs su karalumis ir kunigaikszczais, drąsiaus juos pabaustu ir pamokytu zokono.

¹ Tollmais ← Tolymais ² Szwentu ← Szwentuju ³ liemenies ← kėlmo

17. *Intapq*. Zymią klautį kuno. – *Duonu*. Padėtiniu, atmainomu kas Subatà kunigu ant altoriaus.
18. *Mažos* (nosies¹). Plokszczōs, persmeigtos.
20. *Trukėtas*. Turėdamas kokią trukį. –
21. *Kiekwienas kuris turėtu intapq*. Wiena išz paminėtu klauczu.
22. *Walgys wienok duonas*. Gałės walgyti isz apieru, apierawotu Diewui.
23. *Widun ažuodangos*. Szėtron, arba wieton szwenton, kur apierawodawo rukałą ir duonas padėtines. – *Altoriausp*. Wisodeginio, apierawotu.

Padėjimas XXII.

Kam neduot walgyt isz apieru, ir prietaikos apieru.

1. Byłojo teipogi Wieszpats Mažiesziui, tarydamas:
2. Sakyk Aaronui ir sunumus jo, idant saugotusi nuog daiktu paszwentintuju sunu Israelaus, ir nesužagtu wardo daiktu² paszwentintu mañ, kuriuos anys apierawoja. Asz Wieszpats.
3. Sakyk jiems ir prowaikiamus ju: Wisokis žmogus, kuris prieis³ isz giminės jusu daiktump paszwęstujump⁴ ir kuriuos apierawojo súnūs Israelaus Wieszpaci, kuriamę yra neczystybė⁵, pražus po akim Wieszpacies. Asz esmi Wieszpats.
4. Žmogus isz sėklės Aarono, kuris butu raupuotas, arba kentėtu tekėjimą sėklės, newalgys isz tu daiktu kurie yra paszwentinti mañ pakołei pagys. Kas dasilytėtu susižagusio nuog numirėlo, ir isz kurio iszeina sėklė kaip sangulo,
5. ir kas czupinėja rėplį, ir ką norint suteptą, kurio dasilytėjimas yra biaurus,
6. sužagtas bus iki wakarui, ir newalgys daiktu paszwentintuju⁶ mañ: bet nusimasgojės kuną⁷ sawo wandenimi,
7. ir ažušėdus saulei, tadą apikuoptas walgys isz daiktu paszwentintu, jog penas⁸ yra jo.
8. Dwėselinos ir sugauto nuog žwėries newalgys, nei terszis nuog ju. Asz esmi Wieszpats. (Lev. XVII, 15; Deut. XIV, 21; Ezech. XLIV, 31.)
9. Tegul sergi prisakymus mano, idant nepapułtu nusidėjiman, ir nenumirtu szwentinyczoj, suterszdami ją. Asz Wieszpats, kuris szwentinu juos.
10. Nei wienas swetimas newalgys isz daiktu paszwentintu: kampiniķas kunigo ir samdyniķas newalgys isz ju.
11. Kurį gi kunigas nusipirktu, ir kuris⁹ namiszkys namu jo butu, tie walgys isz ju.
12. Jei duktė kunigo isztekėtu ažu konorint isz žmonijos, isz daiktu paszwentintuju ir isz pirmenu newalgys:

¹ nosies ← nosis ² daiktu – įtrp. ³ prieis – tais. ⁴ paszwęstujump ← paszwęstuju ⁵ neczystybė – ybė tais. ⁶ paszwentintuju ← paszentintuju ⁷ kuną ← mėsa ⁸ penas ← valgys ⁹ kuris – įtrp.

13. jeigu gi naszlė, arba iszwaryta, ir be waiku pagrižusi butu namuosna tėwo sawo: kaip budawo jai esant mergaitę, bus penima walgiais tėwo sawo. Wisokis swetimas walgyt isz ju neturi galybės.
14. Kas walgytu isz paszwentintu isz nežinios, pridės penktą dalį tamui, ką suwalgė, ir duos kunigui szwentinyczon.
15. Nei sutersz daiktu paszwentintu sunu Israelaus, kuriuos apierawoja Wieszpaci:
16. idant kartais nekentėtu nedorybės prozingio sawo, jei walgytu daiktus paszwentintus. Asz Wieszpats, kuris paszwentinu juos.
17. Ir byľojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
18. Sakyk Aaronui ir sunumus jo ir wisiemus sunumus Israelaus, ir sakysi jiems: Zmogus isz namu Israelaus, ir isz atajunu kurie gywena pas jus, kuris apierawotu apierą sawo, ar apizadą teisdamas, ar pats sawaimi apierawodamas, ką tiktai apierawotu ant wisodeginio Wieszpaties,
19. idant butu apierawota per jus, patinas nesuteptas bus isz jauczu, ir awiu, ir isz ożku:
20. jei turėtu intapą, neapierawosit, nei bus priimtina.
21. Zmogus kuris apierawotu apierą ramintiniu Wieszpaci, ar apizadą teisdamas, ar pats sawaimi apierawodamas, teip isz jauczu kaip isz awiu, apierawos nesuteptą, idant butu priimtina: nei jokio intapo nebus jamę. (Deut. XV, 21; Eccli XXXV, 14.)
22. Jei bus aklas, jei łuszas, jei turės randą, jei karpas, arba dedirwinę arba niežus, neapierawosit ju Wieszpaci, nei deginsit isz ju ant altoriaus Wieszpaties.
23. Jauczą ir awi, ausimi ir wuodegą nukirstą, galėsi apierawot pats sawaimi: apizado gi isz ju teisti negalima.
24. Nei jokio gywulo, esancio ar sutrintais, ar sumusztais, ar iszpiautais, ir iszimtais pautais, neapierawosit Wieszpaci, ir žemėj jusu szito suwisu nedarykit.
25. Isz rankos swetimgenczo¹ neapierawosit duonu Diewui jusu, ir kąiktai kita norėtu duot; nes wisa yra sugedę ir suterszėję: nepriimsit ju.
26. Ir byľojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
27. Jauczas, awis, ir ożka, kai bus užugimę, septynias dienas bus po speniu motynos sawo: dienoj gi asztuntoj, ir potam galės buti apierawotais Wieszpaci.
28. Ar tai karwė, ar awis, nebus apierawotos wienoj dienoj su waikais sawo.
29. Jei apierawosit apierą ant padėkawojimo Wieszpaci, idant galėtu but maldytinė,
30. toję paczoj dienoj suwalgysit ją, neatliks nieko iki rytui kitos dienos. Asz Wieszpats.
31. Sergėkit įsakymus mano, ir darykit juos. Asz Wieszpats.
32. Nesužagkit wardo mano szwento, idant bucza paszwentintas widuj sunu Israelaus. Asz Wieszpats, kuris szwentinu jus,
33. ir iszswedżau isz žemės Egipto, idant bucza jumus Diewù. Asz Wieszpats.

¹ swetimgenczo ← swetimo

Pareiszkinimai.

2. *Idant saugotusi.* Newalgytu kolei yra patys¹ susizagę. – *Nuog daiktu paszwentintuju.* Diewui apierawotu. Nesakoma cza apie daiktus duodamus tiktai kunigams ir lewitams ant pragywenimo, kaip deszimtinės i. k. – *Ir nesuzagtu wardo daiktu.* Idant taszkai žagumo nepersikeľtu ant daiktu mań apierawotu.
3. *Kuris prieis*². Walgytu. – *Kuriamę yra neczystybė.* Apsakoma nuo eil. 4. – *Pražus po akim Wieszpacies.* Ebr: iszkirsta bus duszia anoji nuog weido mano, t. y. nuo manęs.
4. *Kuris dasilytėtu susizagusio nuog numirėlo.* Isz priežasties numirusio, arba kokio laidojimo.
7. *Jog penas yra jo.* Jog jam yra wala walgyti isz daiktu apierawotu Diewui.
8. *Dwėselinos.* Padwėsusio galwijo. – *Sugauto nuog žwėries.* Papiauto, suplėszyto nuo žwėries.
9. *Prisakymus mano.* Ebr. *Sargybas mano.* t. y. weikaľus, kuriuos turi iszpildyti. Pradėdawo pildyti nuo 17. metu amžiaus. (Ios. Antiq. jud. I. 15.). – *Nenumirtu szwentinyczoj.* Nebutu ažumusztis³ kaip Nadabas ir Abiju.
10. *Swetimas.* Ne isz giminės Aarono. – *Kampinįkas kunigo.* Gywenas namuose kunigo.
11. *Kurį gi kunigas nusipirktu.* Tarnai ir namiszkiei, ir cza isz ju gime, prigulėdami sawo ponui, galėdawo walgyti isz apieru, kaip pats ponas su waikais. –
12. *Duktė kunigo.* Isztekdama jau perejo kiton szejmynon. Kunigienė galėdawo walgyti, budama kaip wienas kunas ir asaba su sawo wyru. – *Pirmenu.* Pirmiausiu ir geriausiu daiktu, Diewui apierawotu; pirmenys cza ženklina kaip ir Exod. XXV, 2.
14. *Pridės penktą dalį.* Ažu papildytą kriwidą; ir turės ataduot Diewui ant apieros. Lev. V. 15⁴. – *Kunigui szwentinyczon.* Reikaľams kunigo arba szwentinyczos.
15. *Nei sutersz daiktu paszwentintu.* Walgydamas juos ir nebudamas isz giminės kunigu.
18. *Isz atajunu.* Isz prozelitu. – *Ką tiktai apierawotu ant wisodeginio.* Apierai wisodeginio duodawo tiktai patinus; ramintinei gi ir ažu nusidėjimą apierawodawo ir patelės.
22. *Jei tuszas.* Iszlaužtomis kojomis, szlaunimis, iszluptom akim. –
25. *Swetimgenczo*⁵. Pagono. – *Duonu.* Apieru, esanczu Diewui kaip duona 70: dowanu. – *Yra sugedę ir suterszėję.* Del to kad sugedę apierawotojai, budami stabmeldžais.
27. *Dienoj gi asztuntoj.* Ne pirmiaus; delto kad per pirmosias septynias dienas waikas dar mažas ir menkas. (Exod. XXII, 30.)

¹ patys – y tais. ² prieis ← prieitu ³ ažumusztis ← ažusztis ⁴ 15 – 1 tais. ⁵ Swetimgenczo ← Swetimo

28. *Wienoj dienoj su waikais sawo.* Delto kad tai butu perdidys gailumas.
 32. *Nesuzagkit wardo mano.* Bukit paklusnais, neduokit pagonams priezasties bluznyti wardą mano.

Padėjimas XXIII.

Įstatymai apie szwentimą szwenczu.

1. Ir bylojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
2. Byłok sunumus Israelaus, ir sakyk jiemus: Szitos yra szwentės Wieszpaties, kurias wadinsit szwentomis.
3. Szeszias dienas dirbsit darbą: diena septintoja budama subatos atilsiu, wadinsis szwentą. Nei wieno darbo nedarbsit joję: subata Wieszpaties yra wisuose gywenimuose jusu.
4. Szitos tad yra szwentės Wieszpaties szwentos, kurias turit szwęsti sawais metais.
5. Mėnesyj pirmame, keturioliktoj dienoj mėnesies wakarop, Phase Wieszpaties yra; (Exod. XII, 18; Num. XXVIII, 16.)
6. ir penkioliktoj dienoj szio mėnesies, didė szwentė prėskieniu Wieszpaties yra. Septynias dienas walgysit prėskienius.
7. Diena pirmoja bus jumus garbiausia, ir szwenta: nei wieno darbo tarniszko nedarbsit joję:
8. bet apierawosit apierą ugnyj Wieszpati per septynias dienas: diena gi sekmoja bus garbesnė ir szwentesnė: ir nei wieno tarniszko darbo nedarbsit joję.
9. Ir bylojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
10. Byłok sunumus Israelaus, ir sakysi jiemus: Kai inteisit žemėn, kurią asz duosiu jumus, ir piausit jawus, neszit pėdus warpu, pirmenis piuties jusu kunigui:
11. kuris pakėls pėdelį po akim Wieszpaties, idant priimtinas butu ažu jus, ant rytojaus subatos, ir paszwentins jį.
12. Ir toj paczroj dienoj, kurioj pėdas esti paszwentinamas, ažumusztas bus awinėlys nesuteptas metinys ant wisodeginio Wieszpaties.
13. Ir skystimu apieros su juomi, dwi deszimtos dalys geruju kwietieniu miltu intmaiszytu alywon, ant deginio Wieszpaties, ir kwapo saldžiausio: skystimo teipogi apiera wyno, ketwirta dalis hin.
14. Duonos, ir spraginio, ir kruopu newalgysit isz warpu, iki dienai kurioj apierawosit isz ju Diewui jusu. Prisakymas yra amžinas gimdymuose, ir wisuose gywenimuose jusu.
15. Atskaitysit tad nuog rytdienos subatos, kurioj apierawojot pėdelį pirmenu, septynias nedėlas piłnas, (Deut. XVI, 9.)
16. iki rytdienai iszšipildymo nedėlos sekmosios, tai yra penkias deszintis dienu: ir teip apierawosit apierą naują Wieszpati

17. isz wisu gywenimu jusu, duonas pirmenu dwijen isz dwieju deszimtuju dalu geruju kwietieniu miłtu rugintu, kurias iszkepsit ant pirmenu Wieszpates.
18. Ir apierawosit su duonomis septynis awinėlus nesuteptus metinius, ir werszi armenies wieną, ir du awinu, ir bus ant wisodeginio su sawomis skystimu apieromis, ant kwapo saldžiausio Wieszpati.
19. Padarysit ir ozi ažu nusidėjimą, ir du awinėlu metiniu apieras ramintiniu.
20. Ir pakėlus jas kunigui su duonomis pirmenu po akim Wieszpates, teks jamui ant wartojimo.
21. Ir wadinsit szia diena garbiausia ir szwenczausia: nei wieno darbo tarniszko nedirbsit joj. Zokonystė amžina bus wisuose¹ gywenimuose ir gimdymuose jusu.
22. Nupiuwė gi² jawus žemės jusu, nenupiausit ju iki žemei: nei rankiosit liekanczu warpu, bet paliksit jas pawargėlamus ir pakeleiwiamus. Asz esmi Wieszpats Diewas jusu. (Lev. XIX, 9.)
23. Ir bylojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
24. Byłok sunumus Israelaus: Mėnesyj septintamę, pirmoj dienoj mėnesies, bus jumas subata minėtina, triubyjant triubomis ir wadinsis szwenta: (Num. XXIX, 1.)
25. nei wieno darbo tarniszko nedirbsit joj, ir apierawosit wisodeginį Wieszpati.
26. Ir bylojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas: (Lev. XVI, 29; Num. XXIX, 7; Ioan. VII, 37.)
27. Deszimtoj dienoj szio mėnesies sekmojo, diena apsikuopimu bus garbiausia, ir wadinsis szwenta: ir warginsit duszias jusu joj, ir apierawosit wisodeginį Wieszpati.
28. Nei wieno darbo tarniszko nedirbsit metę dienos szios: jog diena yra numaldymo, idant butu numaldytas jumas Wieszpats Diewas jusu.
29. Wisokia duszia, kurioji tandien nesiwargintu, prazuš isz žmoniju sawu:
30. ir kurioji dirbtu benkiek darbo, isznaikinsiu ją isz žmonijos jos.
31. Todel nieko darbo joj nedirbsit: zokonystė amžina bus jumas wisuose gimdymuose, ir gywenimuose jusu.
32. Subata yra atsišėjimo, ir warginsit duszias jusu dienoj dewintoj mėnesies: nuog wakaro iki wakarui garbsit subatas jusu.
33. Ir bylojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
34. Byłok sunumus Israelaus: Nuog penkioliktos dienos szito mėnesies sekmojo, bus szwentės szėtru septynias dienas Wieszpati.
35. Diena pirmoja wadinsis garbiausia ir szwenczausia: nei jokio darbo tarniszko nedirbsit joj.
36. Ir septynias dienas apierawosit wisodeginius Wieszpati: diena teipogi aszmoja bus garbiausia ir szwenczausia, ir apierawosit wisodeginį Wieszpati: nes yra puolko ir susirinkimo: nei jokio darbo tarniszko nedirbsit joj.

¹ wisuo ← wisuo zokonystė se ² gi ← gi warpas

- 37¹. Szitos yra szwentės Wieszpates, kurias wadinsit garbiausiomis ir szwenczausiomis, ir apierawosit josę apieras Wieszpati, wisodeginius ir apieras skystimu pagal budo kiekvienos dienos:
38. iszėmus subatas Wieszpates, ir dowanas jusu, ir ką apierawosit isz apižado, arba ką patys duosit Wieszpati.
39. Todel nuog penkioliktos dienos mėnesies sekmojo, sudoroję wisus waisius žemės jusu garbsit szwentes Wieszpates per septynias dienas: dienoj pirmoj ir dienoj aszmojoj bus subata, tai yra atilsys.
40. Ir pasiimsit sau dienoj pirmoj waisius medžo gražiausio, ir rykszteles palmu, ir szakas medžo tankiaszakio, ir žilwiczus isz upelo, ir linksminsites po akim Wieszpates Diewo jusu:
41. ir garbsit szwentę jo per septynias dienas ant metu. Zokonystė amžina bus gimdymuosę jusu. Mėnesyį septintamę szwentes szwēsīt,
42. ir gywensit kuczkoę septynias dienas. Wisokis, kuris yra isz giminės Israe-laus, bus szėtrošę:
43. idant iszmoktu prowaikiai jusu jog szėtrošę gywenti liepiaū sunumus Israe-laus, iszwesdamas juos isz žemės Egipto. Asz Wieszpats Diewas jusu.
44. Ir bylojo Maížieszius apie szwentes Wieszpates sunumus Israe-laus.

Pareiszkinimai.

2. *Kurias wadinsit szwentomis.* 70: *suszaukimais szwentais.* Nes toę szwentęę suszaukdawo žmoniją klausytu zokono, apierawotu apieru ir mełstusi.
3. *Subatos atilsiu.* Ebr: *atilsio atilsiu*; t. y. didžiausiu atilsiu ir pametimū darbo. – *Wadinsis szwentą.* Bus szwentą ir paskirtu mañ ant garbės. Dažnai Rasztę Szwentamę sakoma *wadinties*, ažu *but*, teip. Isai. IX, 6, *wadinsis prajewingas*, t. y. bus prajėwingas. – *Nei wieno darbo.* Todel subatoj neiszpuolo kurti ugnies, wirti walgyti, itt. kaip ir dienoj Apsikuopimo. Kitosę szwentęę nebuwo tai ažu-ginta. – *Subata Wieszpates.* Wieszpati paszwęsta, arba kurioj Wieszpats atsilšėjo, arba kurioj reikia iłsėtis Wieszpati ant garbės. – *Wisuosę gywenimuosę jusu.* Namuosę. Nes szėtroj kunigai dirbdawo apierawodami apieras. Todel Kristus sakė Mat. XII, 5: *Bau neskaitet zokonę, jog subatomis kunigai sylina Subatą, ir yra be nusidėjimo?* Sylinimas tasai buwo tiktai ant pažiuros, ne gi tikras.
5. *Mėnesyį pirmamę.* Mėnesyį Nisan, musu² Kowui ir pradžai Karwelo pritrops-ta³. – *Wakarop.* Ebr: *terp dwieju wakaru.* t. y. terp saulėsėdzo ir nakties. Žiūr Exod. XII, 6. – *Phase Wieszpates.* Szwentė Welyku. Žiūr. Exod. XII, 14.
6. *Szwentė prėskieniu.. yra.* Dienos prėskieniu prasidėdawo su Welykomis nuo 14. dienos pirmojo mėnesies wakarop antrop (Exod. XII, 6.) t. y. prasidedant dienai 15. ir budawo 7. dienas, kurios delto wadindawosi welykinėmis, ir tadą walgydawo duoną prėską.

¹ 37 – 3 tais. ² musu – antroji u tais. ³ pritropsta – st tais.

7. *Diena pirmojo bus jumus garbiausia.* Isz septynių dienu prėskieniu iszkilmiausiomis buvo pirmojo ir sekmojo.
8. *Apierą ugnyj.* Wisodegini, wadinamą Ebrejų ugninimu. – *Nei wieno tarniszko darbo.* Nei walgyt wirti.
10. *Kai inteisit žemen.* Chanaan. Isz to regima jog Israelitams pustynėje nebuvo liepta užlaikyti sziuos įsakymus ceremoniju. – *Pėdus warpu.* Miežiu, brėstanczu Palestinoj jau pradžoj Karwelo.
11. *Pakėts.* Apierawos. – *Ant rytojaus subatos.* Antroj dienoj prėskieniu. – *Ir paszwentins ji.* ceremonijomis įsakytomis Lev. II, 14.
14. *Spraginio.* Miežiu spragintu. – *Ir wisuosę gyvenimuosę jusu.* Tartum tai pritinka ir gyvenusiems ne žemėj pažadėtoj. –
15. *Nuog rytdienos subatos.* Nuo antrosios dienos Welyku, prėskieniu, apierawojimo pėdelo warpu, Israelytai skaitydavo 7. nedelas, t. y. 49. dienas; teip jog ant rytojaus budawo penktoja deszimtoja diena, szwentė Sekminių, Pente-kastes. – *Nedėlu piñnu.* Czieľu.
16. *Ir teip apierawosit.* Ant Sekminių. – *Apierą naują.* Isz nauju jawu.
17. *Isz dwieju deszimtuju dalu geruju kwietieniu miľtu.* Dwi duoni, isz tiekos miľtu, swerdawo apie 13. swaru.
18. *Septynis awinėlus.* Wisodeginiui, Num. XXVIII, 27. paminėta ir kitos apieros, apierawojamos szioję szwentėję. – *Su sawomis skystimu apieromis.* Teip wadindawo wisoki priedą apieroms isz galwiju: alywą, wyną, miľtus, rukaľą, druską.
19. *Padarysit.* Apierawosit.
20. *Teks jamui ant wartojimo.* Kunigui. Cza kalba apie apieras ramintines, ne apie wisodeginius, kurie budawo wisiszkaĩ sudeginti. Teipogi anos duonos (trys, arba keturios) kurias kunigas pakėldawo, budawo kunigui, kaip ir kiti pirmenys, budawo paskirstyti kitiems kunigams.
21. *Szią dieną.* Penktą deszimtą, arba Sekminias¹.
22. *Nenupiausit ju iki žemei.* Ziur Lev. XIX, 9.
24. *Bus jumus subata.* Didė szwentė. – *Minėtina.* T. y. subata ant paminklo apierawojimo Izaoko, weikslinusio Kristų. – *Mėnesij septintamę.* Pripuolanczamę pabaigon musu Rugsėjo ir pradžon Spalinio. Tamę mėnesij Žydams budawo keturios didės szwentės: pirmoja, cza paminėta szwentė triubyjimo. Žydai sako, jog tai buwęs paminklas² iszgelbėjimo Izaoko nuo smerties (Gen. XXII.). Triubos raginės, kad Abraomas rado awiną erszkieczuosę inkluwusį ažu ragu. Kita szwentė buvo deszimtoj dienoj, apsiukuopimas isz nusidėjimu per pakutą. Ir tiktai toję dienoję Aukszczausis kunigas teineidawo szwenczausion szwentinyczon (Lev. XVI; Hebr. IX.). Weikslindawo tai kanczą ir smertį Kristaus, apkuopusio mus isz nusidėjimu. Trecza szwentė budawo penkioliktoj dienoj per septynias dienas Kuczku; paminėjimas, jog Žydai

¹ Sekminias ← Sekmines ² paminklas – pa tais.

pustynėję gyveno šėtrošė. Ketvirta šventė Susirinkimo, isėjus Zydams iš Kuczku aszmoję dienojė, reikdavo susirinkti bažnyczon, padėkawotu Diewui ažu atwedimą ju žemėn pažadėton.

27. *Diena apsikuopimu*. Žiūr Lev. XVI.

29. *Wisokia duszia*. Pakuta įsakyta wisiems, wos galėjo kas rasties neperžinges kurio iš teip daugalo tułu įsakymu. Jei ir butu toks, tai ir jam reikia pakutawoti ažu nusidėjimus kitu, kaipo sąnariu wieno kuno. Dan. IX, 5.

32. *Atsišėjimo*. Pilnojo (eil. 3.) – *Nuog wakaro iki wakarui*. Nuo wieno saulėsėdžo iki kitam.

34. *Szwentės szėtru*. Kuczku, Scenopegia. Paminėjimas apweizdos Diewo ant Israelitu per 40. metu gywenusiu šėtrošė pustynėj. Teipogi padėkawojimas Diewui ažu sudorotus¹ jawus sziu metu. (Exod. XXIII, 16; Num. XXIX, 12.)

36. *Pułko ir susirinkimo*. Kaip ir aktowa kuczku. Wisi pułkai tandien susirinkdavo bažnyczon padėkawotu Diewui, ažu intwedimą iš pustynės žemėn pažadėton.

38. *Iszėmus subatas*. Apieras, apierawojamas subatomis. Num. XXVIII, 9.

40. *Dienoj pirmoj*. Szwentės Kuczku. – *Medžo gražiausio*. Citrinos, kaip sako Ebrejai. – *Medžo tankiaszakio*. Mirto. (2. Esdr. VIII.). – *Linksminsites po akim Wieszpates*. Nesziodami tas rykszteles, szakas ir waisius, szokinėsit Szėtroję. Senobėję dides szwentes szwėsdawo žaislais ir szokinėjimais. Exod. XV, 20; 2. Reg. VI, 14.

Padėjimas XXIV.

Įstatymai apie deginimą žibiniu šėtroję, padėtines duonas, kankis bluznytoju ir abidnįku.

1. Ir bylojo Wieszpats Mažiesziui, tarydamas:
2. Liepk sunumus Israelaus, idant atnesztu tau alywą iš medžo alywinio gryniausią ir skaisčią, degint nuolat žibinėmus siapus ažuodangos ludymo šėtroj sandaro.
3. Ir statys jas Aaronas nuog wakaro iki rytui po akim Wieszpates, ruoszą ir budū amžinu gimdymuosę jusu.
4. Ant žibinczaus skaisczausio bus statomos wisados po akim Wieszpates.
5. Paimsi teipogi geruosius kwietienius miłtus, ir kepsi iš ju dwyliką duonu, kuriu kiekwiena turės² po dwi deszimtieji dali,
6. iš kuriu po szeszas padėsi priesz wienaskitą ant stało skaisczausio po akim Wieszpates:
7. ir padėsi ant ju rukałą skausczausį³, idant butu duona ant paminklo apieros Wieszpates.

¹ sudorotus – pirmoji u tais. ² turės ← turės turės ³ skausczausį – klaid. skaisczausį

8. Kas subata bus atmainytos po akim Wieszpaties priimtos nuog sunu Israelaus sandaru amžinu:
9. ir bus Aarono ir sunu jo, idant walgytu jas wietoj szwentoj: nes yra Szwenta szwentu isz apieru Wieszpaties waldžą amžiną.
10. Sztai gi iszejęs sunus moteriszkės Israelietės, kurį buwo pagimdžusi isz wyro Egiptėno terp sunu Israelaus, susibarė taworijosę su wyru Israelitū.
11. Ir pabluznijęs wardą Wieszpaties, ir piktažodžawęs jamui, atawestas buwo pas Maizieszių. (Wadinosi gi motyna jo Salumith, duktė Dabri isz gentijos Dan.)
12. Ir intsodino jį kalinėn, pakołei dasižinotu, ką lieps Wieszpatš.
13. Kuris byłojo Maiziesziui,
14. tarydamas: Iszwesk piktažodį ažu taworiju, ir tegul užudest¹ wisi, kurie girdėjo, rankas sawo ant galwos jo, ir tegul nuakmeniuoja jį žmonija wisa.
15. Ir sunumus Israelaus sakysi: Žmogus, kuris piktažodžuotu Diewui sawo, neszios nusidėjimą sawo:
16. ir kas bluznytu wardą Wieszpaties, smertimi numirsztai: akmenimis apslėgs jį wisa daugybė, ar jis gywentojas, ar butu pekelingas². Kas bluznytu wardą Wieszpaties, smertimi numirsztai.
17. Kas ažugautu, ir ažumusztu žmogų, smertimi numirsztai.
18. Kas ažumusztu gywułį, ataduos ažu jį kitą, tai yra, dusią ažu³ dusią. (Exod. XXI, 12.)
19. Kas padarytu pateptę kuriamui norint isz kaimynu sawo: kaip padarė, teip bus padaryta jamui:
20. lužni⁴ ažu lužni, aki⁵ ažu aki, danti ažu danti ataduos: kokią indėjo pateptęs tokią turės kentėt.
21. Kas ažumusztu keltuwą, ataduos kitą. Kas ažumusz žmogų, bus kankintas. (Exod. XXI, 24.)
22. Lygus sudas tegul bus terp jusu, ar pakeleiwyš, ar gywentojas nusidėtu: nes asz esmi Wieszpatš Diewas jusu.
23. Ir byłojo Maizieszius sunumus Israelaus, ir iszwedė aną, kuris buwo bluznijęs, ažu taworiju, ir akmenimis apsmegdė. Ir padarė sunūs Israelaus, kaip buwo prisakęs Wieszpatš Maiziesziui.

Pareiszkinimai.

2. *Liepk... idant atnesztu.* Mitą apieroms, rukałui, alywai žibiniu, itt. duodawo žmonija; kunigai pildydawo apieras ir ceremonijas wardan wisos žmonijos, kuri turėjo pakelti tam reikalingą iszdawimą. Todel skaitant žmoniją kiekvienas mokedawo po pusę siklaus (Exod. XXX, 13.) ir ant didžuju szwenczu patys atneszdawo dowanas: nes pasakyta (Exod. XXIII, 15.): Nepasirodysi po

¹ ažudest ← ažudeda ² pekelingas – klaid. pakelingas ³ ažu ← ažu ažu ⁴ lužni ← lužnis
⁵ aki ← akis

- akim mano dykas, ir skarbnycza, paminėta Luc. XXI, 1, buwo intaisyta mesla-woms bažnyczai. – *Alywā... gryniausiq.* Grustinės, ne traiszkytos trėszkėję arba małtuwėję. – *Degint nuolat.* Kasnakt, nuo wakaro iki rytui.
5. *Kepsi isz ju.* Kepėjais buwo prowaikiai Kaato, sunaus Lewi. 1. Paral. IX, 32. – *Dwylikā duonu.* Padėtiniu. – *Kiekwiena turės po dwi deszimtieji dali.* Swers apie pusketuriolikā swaru.
 6. *Ant stalo skaiscausio.* Aukso, neapmusijusio, nuszweisto.
 7. *Ant paminklo apieros Wieszpates.* Idant duona butu nuolatiniu paminklu nuo-latinės apieros Israelitu¹ Wieszpati.
 8. *Kas subata bus atmainytos.* Idant nesudžutu perdaug, arba nesupelėtu. – *Pr-imtos nuog sunu Israelaus.* Miltai Israelitu; kepimas lewitu. – *Sandaru amžinu.* Įstatymu wisados pildytinu; ir amžinu ženklū sandaro mano su žmonijā.
 9. *Wietoj szwentoj.* Priangėj szėtros.
 10. *Iszėjės.* Pradėjės. (Exod. II, 1; Deut. XIII, 13.)
 14. *Tegul užudėst²... rankas sawo.* Ludydami jog girdėjo bluznyjimā, ir jog kankis turi kristi ant jo galwos, ir mėsdomi Diewā, idant ažu wieno kaltybę nekan-kintu wisos žmonijos.
 15. *Nusidėjimā sawo.* Kanki nusidėjimo sawo.
 16. *Ar butu pakelingas.* Nors ir neapipiaustytas, pagonas.
 18. *Dusziā ažu dusziā.* Gywułi gywā ažu ažumusztā.
 19. *Kas padarytu pateptę.* Iszlaužtu³ koją, rankā, iszmusztu akį itt.
 20. *Łužniā ažu łužniā.* Iszlaužusiam rankā ar koją, iszlaužt tai pat.
 21. *Bus kankintas.* Kankimi smerties.

Padėjimas XXV.

Įstatymai apie metus sekmuosius, penktuosius deszimtuosius, nuomā ir wergus.

1. Ir byłoj Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
2. Byłok sunumus Israelaus, ir sakysi jiems: Kai busit inteję žemėn, kuriā asz duosiu jumus, subatuok subatā Wieszpati.
3. Szeszelus metus sėsi laukā tawo, ir szeszelus metus karpysi wynyczā tawo ir surankiosi waisius jos:
- 4⁴. sekmuosę gi metuosę subata bus žemei, atsiłsėjimo Wieszpates: lauko nesėsi ir wynyczos nekarpyti. (Exod. XXIII, 12.)
5. Kā pati sawaimi gimdys žemė, nepiausi, ir wuogu pirmenu tawo nerankiosi kaip wynapiuties: nes yra metai atsiłsėjimo žemės:
6. bet bus jumus penui, tau ir wergui tawo, wergei ir samdynikui tawo, ir ata-junui kurie kelauja pas tawę,

¹ Izraelitu – z tais. ² užudėst – s tais. ³ Iszlaužtu – antroji u tais. ⁴ 4 ← 7

7. keltuwamus tawo ir galwijamus wisa, kas gims, duos paszarą.
8. Atskaitysi teipogi tau septynias nedėlas metu, tai yra septynis kartus septynelus, kurie kartū daro metu keturias deszintis dewynelus,
9. ir triubuosi triubą mėnesyj sekmamę, deszimtoj dienoj mėnesies, numaldymo metę wisoj žemėj jusu.
10. Ir paszwentinsi metus penktus deszintus, ir apgarsinsi atłaidimą wisiemus gywentojamus žemės tawo: nes anas yra jubileuszas. Pagrįsz žmogus turtan sawan, ir kiekvienas atgrįsz szejmynon pirmykszczon:
11. jog yra jubileuszas ir penktieji deszimtieji metai. Nesėsit, nei piausit gemančiu sawaimi ant łauko, ir pirmenu wynapiuties nerankiosit,
12. del paszwentinimo jubileuszo, bet tuoj apierawotus walgysit.
13. Metuose jubileuszo pagrįsz wisi turtuosna sawuosna.
14. Parduodamas ką norint kaimynui tawo, arba pirkdamas nuog jo, nenuludink brolo tawo, bet sulig skaiczum metu jubileuszo pirksi nuog jo,
15. ir pagal apskaitymo jawu parduos tau.
16. Ką daugiaus metu liks po jubileuszui, tiek łabiaus didinsis ir brangumas: ir ką mažiaus łaiko atskaitysi, tiek pigiaus bus ir pirkimas: nes jawu łaiką parduos tau.
17. Newarginkit sangentieczu jusu, bet bijokis kiekvienas Diewo sawo: nes asz Wieszpats Diewas jusu.
18. Darykit prisakymus mano, ir sudus sergėkit, ir iszpildykit juos idant gywent galėtumet žemėj be jokios baimės,
19. ir gimdytu jumus žemė waisius sawus, kuriuos walgytumet iki¹ soti, niekieno užtikimo nesibijodami.
20. O jei sakysit: Ką walgysim sekmuosę metuosę, jei nei sėsime nei rankiosim jawu musu?
21. Duosiu pałaiminimą mano jumus metuosę szesztuose, ir padarys žemė waisius treju metu:
22. ir sėsime metuosę aszmuosę, ir walgysite senuosius jawus iki dewintiemusiemus metamus: iki kolei gims nauji, walgysite senuosius.
23. Žemė teipogi nebus parduota ant amžiu, nes yra mano, ir jus atajunai este ir kiemionys mano;
24. todel wisa žemė apsėdimo jusu su iszsiderėjimu atpirkimo bus parduodama.
25. Jei pakrypęs brolys tawo parduos turtelį sawo, ir norėtu artymas jo atpirt ką anas buwo pardawęs:
26. o jeigu neturėtu artymo, ir pats mokestį atpirkimo galėtu atrasti:
27. bus atskaityta waisiai nuog ano meto kuriamę pardawė: ir kas atlieka, ataduos pirkėjui, ir teip atims turtą sawo.
28. O jei neatrastu ranka jo, idant ataduotu mokestį, turės pirkėjas ką buwo

¹ iki – k tais.

- nusipirkęs, iki metamus jubileuszo; nes juosę wisas pardawimas pagrįsz ponui, ir turėtojui pirmyszczamui.
29. Jei kas parduotu namus terp miesto muru, turės walą atpirkimo, iki kolei iszszipildys wieni metai:
30. jei neatpirktu, ir metai apskriti sueitu, pirkėjas turės juos, ir prowaikiai jo ant amžiu, ir negalės buti atpirktais, ir metę jubileuszo.
31. O jeigu namai butu kiemę, neturinczamę muru, bus parduoti sulig zokonu lauku: jei pirma nebutu atpirkti, jubileuszę pagrįsz ponui.
32. Rumai Lewitu, kurie yra miestuose, wisados gali buti atpirktais:
33. jei atpirkti nebutu, jubileuszę pagrįsz ponamus, nes miesto namai Lewitu yra ažu turtus terp sunu Israelaus.
34. Namai gi pamiestėsę nebunai parduotinai, jog apsėdimas yra amžinas.
35. Jei pawargtu brolys tawo, ir nesweikom rankom, ir priimtumai jį kaip atajuną, ir pakeleiwį, ir gywentu su tawimi,
36. neimsi nuomos¹ nuog jo, nei daugiaus neg dawei. Bijokis Diewo tawo, idant gywent galėtu brolys tawo pas tawę.
37. Pinigu tawo neduosi ant nuomos, ir jawu wirszaus negeisi. (Deut. XXIII, 19.)
38. Asz Wieszpats Diewas jusu, kuris iszswedżau jus isz žemės Egipto, idant duocza jumus žemę Chanaan, ir bucza jusu Diewas.
39. Jei ubagystės prispaustas parsiduotu tau brolys tawo, neprispausi jo wergiją tarnu,
40. bet kaip samdynikas ir kiemionis bus iki metamus jubileuszo dirbs pas tawę,
41. ir potam iszeis su waikais sawo, ir pagrįsz gentystėn ir sodybon tėwu sawo:
42. nes mano yra wergai, ir asz iszswedżau juos isz žemės Egipto: nebus parduotini kaip wergai:
43. newargink jo per syli, bet bijokis Diewo tawo.
44. Wergas ir wergė bunai jumus isz giminiu, kurios yra aplinkom jusu.
45. Ir isz atajunu kurie kelauja pas jus, arba kurie isz ju užgims žemėj jusu, tuos turėsit tarnais,
- 46². ir teisą tėwainystės perlaisit prowaikiamus, ir turėsit ant amžiu: brolu gi jusu, sunu Israelaus, neprispauskit galybė.
47. Jei intsigalėtu pas jus ranka atajuno ir kelaujanczo ir pasilpęs brolys tawo parsiduotu jamui, arba kuriamuinorint³ isz weislės jo,
48. po parsidawimui gali buti iszpirktas. Kas norės isz brolu jo, atapirks jį,
49. ir dėdė, ir dėdenas, ir gentys, ir sawybiny. O jeigu ir pats galėtu, iszszipirks,
50. atskaitęs tiktai metus nuog laiko parsidawimo sawo iki metamus jubileuszo: ir pinigus ažu kuriuos parduotas buwo, pagal skaiczus metu ir algos samdýnko⁴ atskaitęs.
51. Jei butu daugiaus metu iki jubileuszui, pagal ju ataduos ir mokestį:

¹ nuomos ← nuomai ² 46 – 6 tais. ³ kuriamuinorint ← kuriamuinorits ⁴ samdynko ← samdijnko

52. jei nedaug, padarys su juomi skaicų sulig skaiczumi metu, ir ataduos pirkėjui kas atlieka metu,
53. kuriuose pirma tarnawo algas intskaitęs: newargins jo per sylį akysę tawo.
54. O jei sziteip negalētu iszspirkt, metuosę jubileuszo iszeis su waikais sawo.
55. Nes mano yra tarnais sunus Israelaus, kuriuos iszwedzau isz žemės Egipto.

Pareiszkinimai.

2. *Subatuok subatą Wieszpati.* Užlaikykit subatą žemės, atilsinkit ją sekmuosę metuosę. Prisakymas buwo duotas pustynėj Sinai ant kalno; bet pildyti jį pradėjo jau ineję žemėn pažadėton; nes ir cza pasakyta: *Kai busit inteję žemėn.* t. y. Chanaan.
5. *Wuogu pirmenu tawo.* Wadina cza pirmenimis tas wuogas, kurias ukinikas sau buwo rankiojęs pirma neg inlaidė pawargėlus, kaipo antruokart renkanczus wynuoges. Wienok buwo wala ir ukinikui pasirinkiot benkiek ir del sawęs walgiui ir reikalsams namu, bet tiktai tiek, kiek ir kiti galėdawo daryt jo wynycoj.
9. *Triubuosi triubą mėnesyj sekمامę.* Pabaigoję metu 49. per triubas duodawo žinią, jog laukiamieji metai, penktieji deszimtieji, bus metais jubileuszo. Prasidėdawo gi jubileuszo metai beaptriubuojant juos; budawo tai szwentėj apsikuopimo, arba kaip nekuriems regis, po aktowai szwentės Kuczku. – *Numaldymo metę.* Szwentėję apsikuopimo, szwenczamoję deszimtoj¹ dienoj sekmojo mėnesies.
10. *Ir paszwentinsi.* Apreikszi juos szwentaish ir mañ paszwęstais, arba priruoszi žmoniją szwentei metu penktuju deszimtaju. – *Apgarsinsi atłaidimą.* Ažusakysi ant penktu deszimtu metu atłaidimą wergu, skołu ir turtu, perejusiu rankosna kito. – *Anas yra jubileuszas.* Skaiczus jubileuszo prasidėjo nuo pirmuju metu inejimo žemėn pažadėton. Wadindawo jį Iobel, t. y. metais palaidimo, arba laiswės. Nors ir budawo palaidimas metuosę sekmuosę (Exod. XXI; Deut. XV.), bet jubileuszo palaidimas ant wiso ko buwo geresnys ir tobulesnys, ir nebegalima budawo juosę atłaidimo atadėti ant tolimesnio laiko. Triubuodawo raginemis triubomis, kurios buwo septynios (Ios. VI.). Weikslino tasai jubileuszas jubileuszą musu, wadinamą Metais szwentaish, arba metais małonės, atłaidimo, jog mums atsilaidda ne tiktai nusidėjimai, bet ir laikinės kankys ažu nusidėjimus. Tai gi yra tikroja laiswė. – *Pagrįsz žmogus turtan sawan.* T. y. gerybės nekiļojamos, kaip laukai, namai itt. metę jubileuszo pagrįzdawo pirmykszties waldytojams be jokios mokesties isz ju pusės. Nes pardožė budawo suderėta, iki metams jubileuszo. (eil. 16.). Szisai zokonas buwo įstatytas, idant sodybos gentiju nepamisztu terp sawęs, ir didumenė galētu užsilaikyti sawamę padėjimę, ir butu suturėta godylystė

¹ deszimtoj – m tais.

- ir užlaikyta szioks toks lygumas terp Israelitu, ir idant žinotu jog ju yra ne pati žemė, tiktai jos wartojimas. – *Kiekwienas atgrįsz szejmynon pirmykszczon*. Nes Jozuei¹ skirstant žemę, kiekvienai szejmynai buwo sodyba paskirta.
12. *Del paszwentinimo*. Del szwentumo jubileusz. – *Apierawotus*. Waisius sawaimi iszzėlusius ir pirmuosius kokiuos rasit. – *Walgsyt*. Nusiraszkydami juos, nepiaudami arba kirpdami kaip wynapiutyję.
14. *Nenuludink brolo tawo*. Azuturėdamas tai ilgiaus neg iki metams penktiems deszimtiems.
21. *Duosiu pałaiminimą mano jumus metuosę szesztuosę*. Isz to regima, jog gausa žemės szwentos buwo netiktai isz prigimimo, bet ir isz įpaczos apweizdos Diewo.
24. *Su iszsiderėjimu atpirkimo*. Idant netiktai metuosę jubileusz galėtu pagrįszť tėwainiui, bet ir pirma galima butu ją atpirkti.
30. *Ir metę Jubileusz*. Taip įsakyta apie miestu namus, esanczus terp muru idant pertat miestai weikiaus plātintusi; nes greiczaus kas nusipirks miestę namus, zinodamas, jog jie jam prigulės wisados. Kartū yra ir grėsimas nuo pardožės miesto namu, zinant jog iszlaidės² juos isz ranku, nebeatgausi. Turėjimu miestę namu nesiskirdawo wienos szejmynos nuo kitu, todel ir ju pardožė negalėjo sumaiszyti gentiju.
32. *Rumai Lewitu*. Buwo iszimti isz po paminėto zokono; nes jei nebudawo pirmiaus atpirkti, tai grįzdawo tėwainiams metę jubileusz.
33. *Yra ažu turtus*. Lewitams neturint kitu sodybu, tiktai namus: kaip kitiems grįžta laukai, teip Lewitams namai po miestus.
34. *Apsėdimas yra amžinas*. Nuolatinys ir neparduotinas, wisados reikalingas ju galwijams iszmitint.
35. *Nesweikom rankom*. Negali duonos užsidirbti.
37. *Jawu wirszaus*. Pałukanu.
40. *Kiemionis*. Kuris gywena neilgam, ir dirba ažu pinigis. – *Iki metamus jubileusz*. Zinoma, jei nenorėjo iszeit metuosę sekmuosę, subatiniuosę. (Exod. XXI, 6.)
42. *Nes mano yra wergai*. Israelitai; netiktai mano sutwertu, bet ir iszwaduoti isz newalos Egipto.
44. *Bunai jumus isz giminiu*. Wergus pirkit sau isz pagonu, ne isz Israelitu.
45. *Ir isz atajunu*. Isz prozelitu. – *Tarnais*. Wergais.
46. *Ant amžiu*. Nuolat, per wisą ju gywenimą.
47. *Jei intsigalėtu pas jus ranka atajuno*. Jei kas terp jusu prozelitu prałobtu turtais ir galybė.
50. *Atskaitęs tiktai metus*. Jei tasai wergas norės iszspirkti, reikia atskaityti kiek dar yra metu iki jubileuszui, ir sulig tuo skaiczum duot mokestį iszspirkimo. Jei kas butu parsidawęs ažu 40. siklu, esant dar 40. metu iki jubileuszui,

¹ Jozuei – uei tais. ² iszlaidės – pirmoji i tais.

ir perlaidęs 20. metu norėtu išsipirkt, tai dar¹ ažu 20. pasiliekančiu metu turėtu išsipirkdamas užmokėti dar 20. siklu.

Padėjimas XXVI.

Pelnai užlaikymo prisakymu², ir kankys ažu ju perzingimą.

1. Asz Wieszpats Dievas jusu! Nesidirbsit sau bałwono ir drožinio, nei ženklų nestatysit, nei znaimaus akmenies nestatysit žemėj jusu, idant jamui kłoniotumetes. Nes asz esmi Wieszpats Dievas jusu. (Exod. XX, 4; Deut. V, 8; Ps. XCVI, 7.)
2. Sergėkit subatas mano, ir bijokites szwentinyczos mano. Asz Wieszpats. (Deut. XXVIII, 1.)
3. Jei prisakymuose mano waıszczosıt, ir ısakymus mano sergėsit, ir darysit juos, duosiu jumus lietus kassawamę metę,
4. ir žemė gimdys želmenį sawo, ir waisiumis medžai bus nuskere.
5. Ažuims piuczu kulė wynapiutį, ir wynapiutis ažims sėmenė³: ir walgysit duoną jusu sotyj, ir be baimės gywensit žemėj jusu.
6. Duosiu pakajų krasztuose jusu: miegosit, ir nebus kam iszgąsdint. Atimsiu piktas žwėris, ir kaławijas nepereis krasztu jusu.
7. Waıkysit neprietelus jusu, ir suklups priesz jus.
8. Waıkys penki isz jusu szimtą swetimu, ir szimtas isz jusu deszimtį tukstantu: kris neprietelūs jusu kaławijų po akim jusu.
9. Atsiżwelgsiu ant jusu, ir auginsiu: busit padaugintais, ir padrutinsiu sankabą mano su jumis.
10. Walgysit seniausius senuju, ir senuosius atajus naujiemus pamesit.
11. Padėsiu szėtrą mano widuj jusu, ir neatmes jusu duszia mano.
12. Waıszczosiu terp jusu, ir busiu Dievas jusu, ir jus busit žmonija mano. (2. Cor. VI, 16.)
13. Asz Wieszpats Dievas jusu, kuris iszwedžau jus isz žemės Egiptėnu, idant newergautumet jiemus, ir kuris sutrupinau lenciugus sprandų jusu, idant eitumet atsistoje.
14. O jeigu nekłausytumet manęs, nei darytumet wisu ısakymu mano, (Deut. XXVIII, 15; Malach. II, 2.)
15. jei paniekintumet zokonius mano, ir sudus mano werstumet niekais, idant nedarytumet to kas yra mano ıstatyta, ir perniek nuwestumet sankabą mano:
16. asz teipogi tai darysiu jumus. Aplankysiu jus greitai grynybė, ir karszczū, kuris sugadintu⁴ akis jusu, ir suėstu duszias jusu. Dowanai sėsit⁵ sėmenę, kuri nuog neprietelu bus suryta.

¹ dar – r tais. ² prisakymu ← prisakymo ³ sėmenė – tais. ⁴ sugadintu ← sugadinta ⁵ sėsit ← sėsit sėklę

17. Padėsiu weidą mano priesz jus, ir paklupsit po akim neprietelu jusu, ir busit pawelstais tiemus kurie neapkencza jusu: bėgsit niekam newejant.
18. O jeigu nei teip neklausytumet manęs, pridėsiu baudimu jusu septyniateik del nusidėjimu jusu,
19. ir sutrupinsiu puikybę sukietėjimo jusu, ir duosiu jumus dangų isz wirszaus kaip geležį, ir žemę warinę.
20. Sunyks dowanai darbai jusu neželtdins žemė želmenies, nei medžai neduos waisiu.
21. Jei waikszczotumet prieszais mań, nei norėtumet klausyt manęs, pridėsiu kankis jusu septyniateik del nusidėjimu jusu:
22. ažułaisiu ant jusu łąukines žwėris, kurios suėstu jus, ir galwijus jusu, ir wisa parwarytu truputėlin, ir wieszkelai jusu supustėtu.
23. Bet jei nei teip nenorėtumet priimt grosos, bet waikszczotumet prieszais mań:
24. asz teipogi priesz jus¹ eisiu prieszais, ir pamusziu jus septyniateik del nusidėjimu jusu:
25. ir intwesi ant jusu kaławiją atkerszėją sandaro mano. Ir subėgus jumus miestuosna, siųsiu marą widun jusu, ir busit iszduoti rankosę neprietelu,
26. sułauzius mań łązdą duonos jusu, teip jog deszims moteru wienamę peczuj keptu duonas ir ataduotu jas ant sworos: ir walgysit, ir nepasisotinsit.
27. O jeigu nei pertat neklausytumet manęs, bet waikszczotumet prieszais mań:
28. ir asz eisiu priesz jus užsidegimę prieszamę, ir pląksiu jus septyniomis kankimis del nusidėjimu jusu,
29. teip jog walgytumet mėsas sunu jusu ir dukteru jusu:
30. sugadinsiu áuksztumas jusu, ir bałwonus sutrupinsiu. Pulsit patruposna bałwonu jusu, ir kratysis jusu duszia mano,
31. teip labai, jog miestus jusu pawersiu pustynėn, ir iszpustysiu szwentinyczas jusu, nei beimsiu daugiaus kwapo saldžiausio.
32. Ir sugadinsiu žemę jusu, ir nustebs ant jos neprietelūs jusu, gywentojais jos tapę:
33. jus gi iszskłaitysiu giminėsna, ir iszmaksztinsiu paskui jus kaławiją, ir bus žemė jusu tuszczą, ir miestai jusu sugriauti.
34. Tada pamėgs žemei subatos jos wisomis dienomis pustėjimo jos: esant jumus
35. žemėj neprieteliszkoj, subatuos, ir iłsėsis subatomis pustėjimo sawo, delto kad neatsiłsėjo subatosę jusu, gywenant jumus joję.
36. Ir kurie isz jusu iszliks, duosiu kłaiką szirdysna ju szalyse neprietelu, nugąsdins juos szłamėjimas łąpo łąkianczo, ir teip bėgs kaip nuog kaławijo: griuwinės niekam newejant,
37. ir grius kiekwienas ant broļu sawo kaip nuog karioniu² bėgdami, niekas isz jusu nedrįs neprietelamus atsispirt³.
38. pražusit terp pagonu, ir neprieteliszka jus žemė suės.

¹ jus ← jus wai ² karioniu ← karionės ³ atsispirt ← prieszintis

39. O jei ir isz tu nekurie atliks, kepės nedorybėsę sawosę, žemėj neprietelu sawo, ir del nusidėjimu tėwu sawo ir sawuju bus warginami:
40. ikikolei iszpažins nedorybes sawo, ir proseniu sawo, kuriomis nusidėjo mań, ir waikszczozo prieszais mań.
41. Waikszczosiu ir asz prieszais jiemus, ir intwesi juos žemėn neprieteliskon, ikikolei neužsigėdins neapipiaustyta mislis ju: tuomet melsis ažu bediewystes sawo.
42. Ir atsiminsiu sandaro mano kurį sukaľbėjau su Jokubu, ir Izaoku, ir Abraomu. Zemę teipogi atminsia,
43. kuri budama ju apľaista, pamėgs sau subatas sawas, kentėdama pustėjimą del ju. Anys gi melsis ažu nusidėjimus sawo, delto kad pametė sudus mano, ir zokonus mano paniekino.
44. Ir wienok ir bėsant jiemus žemėj neprieteliskoj, nesuwisu atameczau juos, ir ne teip paniekiniau, idant butu iszgaiszinti, ir bucza wertęs perniek sankalbą mano su jais. Nes asz esmi Wieszpats Diewas ju,
45. ir atsiminsiu sandaro mano pirmykszczo, iszwedus mań juos isz žemės Egipto akysę giminiu, idant bucza Diewu ju. Asz Wieszpats. Szitie yra sudai ir prisakymai ir zokonai, kuriuos dawė Wieszpats terp sawęs ir sunu Israelaus ant kaľno Sinai per ranką Maižiesziaus.

Pareiszkinimai.

1. *Nei ženktu.* Ebr. *nei stowytu*, arba stulpu po baľwonais. – *Znaimaus akmenies.* Dailinto paweiksľan baľwono.
2. *Bijokites.* Garbkit.
5. *Ažuims piuczu kulė wynapiutį.* Tokia bus skaľsa jawu, jog juos bekulant ateis wynorinkys; ir nepabaigus dar rankioti wyno wuogu, ateis metas sėjimo.
6. *Kaľawijas nepereis.* Nesibijosit užtikimo neprietelu.
8. *Waikys penkį isz jusu szimťą swetimu.* Teip Gedeonas su trimis szimťais wyrų pamuszė nesuskaitytus Madijanitus; Iudic. VII, 22. Teip darė ir Machabejai.
10. *Walgsyt seniausius senuju.* Tokia bus jawu skaľsa, jog nesuwalgsyt, per ilgą ľaiką ir ant gaľo dar iszmesit, suľaukę naujuju jawu.
12. *Waikszczosiu terp jusu.* Wisados pribusiu padėtu jums.
13. *Sutrupinau lenciugus.* Iszwedžau isz Egipto ant ľaiswės. – *Idant eitumet atsistoję.* Kaip luosi.
15. *Perniek nuwestumet sankalbą mano.* Jei neiszpildysit zokonu mano teip, kaip prisižadėjot.
16. *Karszczu.* Geľtaligę, akisapstu i. k. – *Duszias jusu.* Gywatą jusu.
19. *Puikybę sukietėjimo jusu.* Puikų užsikietinimą. – *Dangų isz wirszaus kaip geľezį.* Neduosiu lietaus, žemė neželdys nieko, kaip warinė.
21. *Prieszais mań.* Nepakľusni.

24. *Priesz jus eisiu prieszais.* Kankindamas jus blėdimis. *Pamusziu septyniatiek.* skaudžai ir dažnai.
26. *Łazdą duonos.* Duona stiprina kaip łaзда. Teip ir Ps. CIV, 16. Isai. III. 1. – *Deszims moteru.* Kuriu kiekvienai negana budawo wieno peczaus. – *Ataduotu jas ant sworos.* Nebus isz ko pasisotint.
30. *Auksztumas jusu.* Bažnyczas bałwonu pagoniszakai statytas ant kałnu. – *Bałwonus sutrupinsiu.* Ebr: hammanim, ženklina bałwonus saulės. Begne isz to buwo Iupiter Hammonius.
31. *Iszpustysiu szwentinyczas jusu.* Statytas ir bałwonams ir mań. – *Kwapo saldžausio.* Wisodeginiu ir rukymu. –
34. *Pamėgs žemė¹ subatas² jos.* Bus dirwonais, iszmetusi jus.
35. *Neatsiėėjo subatosę jusu.* Per godulystę neužlaikydawot subatiniu metu.
39. *Kepės nedorybęę sawosę.* Bus nuskurdę del grieku sawo.
41. *Neapipiaustyta mislis ju.* Szirdis kieta, subiurusi. – *Tuomet melsis.* Wargais prispausti budami.
43. *Pamėgs sau subatas sawas.* Ilsėsis sau.
44. *Nesuwisu atameczau juos.* Atamesiu.
45. *Szitie yra sudai.* Teisingi grasymai ir kankinimai nusidėjėlu peržengianczu zokoną.

Padėjimas. XXVII.

Įstatymai apie pažadėjimus, apizadus, ir deszimtines.

1. Ir byľojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
2. Byľok sunumus Israelaus, ir sakysi jiemus: Zmogus kuris padarys apizadą, ir prižadės Diewui dusią sawo, sulig³ branginimu⁴ duos brangybę⁵.
3. Jei bus wyriskys nuog dwideszimtu iki szesziemus deszimtiemus metamus, duos penkias deszimtis siklu sidabro pagal sworos szwentinyczos:
4. jei moteriszkę, tris deszimtis.
5. Nuog penktu gi metu iki dwiem deszimtiem, wyriskys duos dwideszimti siklu; moteriszkę deszimtį.
6. Nuog wieno mėnesies iki metamus penktiemus, ažu wyriskį bus duota penki siklai: ažu moteriszkę, trys.
7. Szesziu deszimtu ir daugiau metu wyriskys duos penkioliką siklu: moteriszkę deszimtį.
8. Jei grynas bus, ir⁶ branginimo ataduot negalės, stos po akim kunigo: ir kiek anas brangins, ir regės jog jis gali ataduot, tiek duos.

¹ žemė – padėjim. žemei ² subatas – padėjim. subatos ³ sulig – tais. ⁴ branginimu – mu tais
⁵ brangybę – tais.. ⁶ ir ← ir api

9. Galwiją gi, galima buti apierawotu¹ Wieszpati, jei kas apsizadētu, bus szweñta,
10. ir negalės buti atmainytu, tai yra, nei geresnys bļogù, nei² bļogesnys geru: o jei atmainytu, ir tas kuriuomi mainytas, ir tas ažu kurį buwo mainytas, paszwentinta bus Wieszpati.
11. Gywulys³ neczystas, kuris negali but apierawotas Wieszpati, jei kas jį ap-sizadētu, bus atawestas kunigop:
12. kuris apsudyjės⁴ ar yra geras ar bļogas, įstatys⁵ mokestį:
13. kurią jei norės duoti, kuris apierawoja, pridės wirszaus branginimo penktą dalį.
14. Zmogus jei apsizadės namus sawo, ir paszwentins Wieszpati, apžiurės juos kunigas ar geri yra ar bļogi, ir pagal wertybės kuri nuog jo bus padėta, bus parduoti:
15. bet jeigu tas, kas buwo apsizadėjęs, norėtu ju atpirkt, duos penktą dalį bran-ginimo wirszaus, ir turės namus.
16. O jei dirwà⁶ sodybos sawo apsizadētu, ir paszwentintu Wieszpati, sulig mie-rà sėmenės bus branginta mokestis⁷: jei trimis deszimtimis saiku miežiū apsėjama esti žemė, bus parduota ažu penkias deszimtis siklu sidabro.
17. Jei tuoj nuog metu prasidedanczo jubileuszso apsizadėjo dirwà, kiek galės buti werta, tiek bus branginta:
18. jeigu gi praejus ben kiek laiko: suskaitys kunigas pinigų pagal skaiczaus likusiuju metu iki jubileuszui, ir bus nutraukta nuog mokesties.
19. O jei norėtu atpirkt dirwà tasai, kuris buwo apsizadėjęs, pridės penktą dalį brangintu pinigų, ir apturės ją.
20. Bet jei nenorėtu atpirkt, bet kitam kamui butu parduota, nebegalės jos kuris buwo apsizadėjęs atpirkti:
21. nes atajus dienai jubileuszso, bus paszwentinta Wieszpati, ir turtas paszwentintas priguli teisai kunigu.
22. Jei dirwa yra pirкта, ir ne isz tėwiskos sodybos bus paszwentinta Wieszpati,
23. suskaitys kunigas pagal skaiczaus metu iki jubileuszui, mokestį, ir duos ją tas, kuris buwo ją apsizadėjęs, Wieszpati:
24. jubileuszę gi pagrįsz pirmykszczamui ponui, kuris ją buwo pardawęs, ir turėjęs dalyj turto sawo.
25. Wisokis branginimas bus swarstomas siklum szwentinyczos. Siklus turi dwi-deszimti pinigų. (Exod. XXX, 13; Num. III. 47.)
26. Pirmagimiu, kurie priguli Wieszpati, niekas negalės paszwentint ir apsizadet: ar bus jaučas ar awis, yra Wieszpaties.
27. O jei gywulys yra neczystas, atpirks kuris apierawojo, pagal branginimo tawo, ir pridės penktą dalį wertybės: jei atpirkt nenorėtu, bus parduotas kitamui ažu tiek kiek bus tawo branginta.

¹ apierawotu ← apiewotu ² nei ← nei geresnys ³ Gywulys ← Gyvulys sut ⁴ apsudyjės – su-tais ⁵ įstatys ← apibrangins. ⁶ dirwà ← lauką ⁷ mokestis – ti tais.

28. Wisa, kas yra szwentinama Wieszpati, ar bus žmogus, ar gywulys, ar dirwa, nebus parduota, nei galės būti atpirkta. Kas tiktai bus kartą paszwentinta, bus Szwenta szwentu Wieszpati.
29. Ir wisokis paszwentimas, kurį žmogus apierawoja, nebus atpirktas, bet smertimi numirs.
30. Wisos deszimentinės žemės, ar isz jawu, ar isz waisiu medžu, yra Wieszpatis, ir jamui szwentinasi.
31. Jeigu kas norėtu atpirkt deszimentines sawo, pridės penktą ju dalį¹.
32. Wisu deszimentiniu jaucho ir awies ir ožkos, pereinanczuju po łązdą piemenies, kas tiktai deszimta ataitu², bus paszwentinta Wieszpati.
33. Nebus iszrinktas nei geras nei blogas, nei bus kitu atmainytas: jei kas atmainytu, ir kas mainyta, ir ažu ką mainyta, bus paszwentinta Wieszpati, ir nebus atpirkta.
34. Szitie yra prisakymai, kuriuos įsakė Wieszpats Maiziesziui sunump Israelaus ant kalno Sinai.

Pareiszkinimai.

2. *Prizadės Diewui dusią sawo.* Kas apsižadės Diewui tarnaut szwentinyczoj, nesziot wandenį ar malkas, szluot prieangę szėtros, tarnaut lewitams i. k. – *Sulig branginimu duos brangybę*³. – Duos mokesį cza apibrangintą.
3. *Pagal sworos szwentinyczos.* Ziur kas pasakya Exod. XXX, 13.
5. *Nuog penktu gi metu.* Apžadėtas gimdytoju.
8. *Stos po akim kunigo.* Ir kurio isz mažuju, tarnaujanczo altoriui: nes nepasakya: Aukszczausio kunigo.
12. *Apsudyjęs ar yra geras ar blogas.* Ar didžos ar mažos wertybės.
13. *Pridės... penktą dalį.* Priedas įsakya, idant apsižadėtojai nesiskubintu atpirkti ką buwo apsižadėję.
16. *Dirwą sodybos sawo.* Sawo paties. – *Ažu penkias deszimmtis siklu.* Kas metai.
17. *Tiek bus branginta.* Pagal taisyklės jog ažu dirwą apsėjamą 30. saikais, mokesis 50. siklu ant metu, branginamos buwo ir kitos dirwos, skaitant metus liekanczus iki jubileuszui.
20. *Bet jei nenorėtu.* Kas sawo dirwą apsižadėjo Diewui, ir jos neatpirko, nebegaus jos nei metuosę ateinanczo jubileuszo. Jei tą dirwą kunigai pirma jubileuszo parduotu, tai ji metuosę jubileuszo pagrįsz kunigams, ne gi apsižadėtoji. Kunigams gi negalint turėti žemės, dirwa bus parduota kitam kam isz tos paczos gentijos, isz kurios yra apsižadėtojas, idant nesusimaiszytu sodybos gentijū.
22. *Jei dirwa yra pirкта.* Jei kas pirktinę dirwą apsižada Wieszpati, atajus jubileuszui, dirwa grįžta pardawėjui, ne gi apsižadėtoji, kuris tiktai jos turėjimą

¹ dalį ← dalį. Wisu ¹ ataitu – antroji a tais. ² Sulig branginimu duos brangybę ← Apibrangintą

- iki jubileuszui tegalėjo Diewui apierawoti. Metuose gi jubileuszo wisos so-
dybos grįždawo pirmyksztiems ukinikams, tėwainiams.
26. *Pirmagimiu... niekas negatės paszwentint*. Delto kad jie jau prigulėjo Diewui isz
zokono pirmagimystės. Num. XVIII, 17.
27. *Jei gywulys yra neczystas*. Pirmagimys. – *Bus parduotas kitamui*. Jei kunigas
nenorės sau pasiiaikyt.
28. *Wisa, kas yra szwentinama Wieszpati*. Apžadu, žydiszkai wadinamu *cherem*
grekiszškai *anathema*, negali buti nei parduota, nei perkama¹; delto kad per tokį
apižadą daiktas wieną kartą Diewui ataduotas paszwentintas esti wisados
ir suwisu, ir niekaip nebeatgautinas.
29. *Wisokis paszwentimas*. Ebr. *wisokis cherem*. – *Smertimi numirs*. Jei daiktas esti
numarinamas, arba jei dalaista jį ažumuszt, kaipo galwijai czystieji, arba jei
neprietelai, Diewo paskirti ant smerties, kaip tie Chananėnai, Num. XXI, 2,
isznaikinti buwo Israelitu isz apižado *cherem*.
30. *Ar isz jawu, ar isz waisiu medžu*. Isz wisu waisiu žemės. – *Yra Wieszpaties*. Isz
szito zokono deszimtiniu priguli Wieszpati. – *Jamui szwentinasi*. Jam reikia
jas apierawot ir ataduot.
31. *Pridės penktą ju dalį*. Ataduos teisingą wertybę deszimtiniu ir dar pridės
penktą dalį ju wertybės. Teip gi prisakyta, idant nugrėst nuo pardawinėjimo
daiktu prigulinczu Diewui.
32. *Pereinanczuju po łożdą piemenies*. Kuriuos² piemenys gano ir suskaito, prrei-
kus ataduoti deszimtines. – *Kas tiktai deszimta ataitu*. Skaitant, deszimtasys
kiewienas bus deszimtinei, ar jis geras, ar blogas iszpuštu.

¹ perkama – e tais. ² Kuriuos – uo tais.

Kniga Numerorum (Skaiczu)

29.X.1901.

Padėjimas I.¹

Suskaitymas wyru, karion tinkanczu, isz dwylikos gentiju, ir paskyrimas Lewitu² bāžnyczai tarnaut.

1. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui pustynėj Sinai szėtroj sandaro, pirmoj dienoj mėnesies antro, metu antruju iszejimo ju isz Egipto, tarydamas:
2. Paimkit wisą skaiczą wiso susirinkimo sunu Israelaus gentystėmis ir szeimynomis ju, ir wardus kiekwieno, kas tiktai yra lyties wyriskos, (Exod. XXX, 12.)
3. nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisu wyru drutu isz Israelaus, ir suskaitysit juos pulkais ju, tu ir Aaronas.
4. Ir bus su jumis kunigaikszczai gentiju ir namu gentystėsę sawosę³,
5. kuriu szitie yra wardai: Isz Rubeno, Elisur sunus Sedeur.
6. isz Simeono, Salamiel sunus Surisaddai⁴,
7. isz Iudos, Nahasson, sunus Aminadab:
8. isz Issachar, Nathanael sunus Suar:
9. isz Zabulon, Eliab sunus Helon
10. Sunu gi Iosepho, isz Ephraim, Elisama sunus Ammiud: isz Manasse, Gamaliel sunus Phadassur:
11. isz Beniamino, Abidan sunus Gedeono:
12. isz Dan, Ahiezer sunus Ammisaddai:
13. isz Aser, Phegiel sunus Ochran:
14. isz Gad, Eliasaph sunus Duel:
15. isz Nephthali, Ahira sunus Enan.
16. Szitie skaisczausi kunigaikszczai daugybės po gentijas ir giminystes sawas, ir galwos karios Israelaus,
17. kuriuos paėmė Maizieszius ir Aaronas su wisą wisotimės daugybę;
18. ir surankiojo pirmoj dienoj mėnesies antro, peržiurėdami juos po gentystes, ir namus, ir szeimynas, ir galwas, ir wardus kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus,
19. kaip buwo Wieszpats Maiziesziui. Ir suskaityti buwo pustynėj Sinai.
20. Isz Ruben pirmagimio Israelaus per gimdymus ir szeimynas ir namus ju, ir wardus galwos kiekwienos, wisa kas yra lyties wyriskos nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, iszeinanczu⁵ karionėn,
21. keturios deszimtys szesziuos tukstantys penki szimtai.
22. Isz sunu Simeono per gimdymus ir szeimynas ir namus gentysczu ju wardais ir galwomis kiekwieno, wisa kas yra wyriskos lyties nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, iszeinanczu karionėn,
23. penkios deszimtys dewynios tukstantys trys szimtai.

¹ – I tais. ² Lewitu – u tais. ³ gentystėsę sawosę ← gentystėmis sawomis ⁴ Surisaddai – r tais

⁵ iszeinanczu – e tais..

24. Isz sunu Gad, per gimdymus ir szejmynas ir namus gentysczu ju suskaityti yra wardais kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie karionèn eitu,
25. keturios deszimtys penkios tukstantys szeszi szimtai penkios deszimtys.
26. Isz sunu Iuda per gimdymus ir szejmynas ir namus gentysczu ju, wardais kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie¹ galèjo karionèn eiti,
27. suskaityti yra septynios deszimtys keturios tukstantys szeszi szimtai.
28. Isz sunu Issachar, per gimdymus ir szejmynas ir namus gentysczu ju, wardais kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie eitu karionèn,
29. suskaityti yra penkios deszimtys keturios tukstantys keturi szimtai.
30. Isz sunu Zabulon per gimdymus, ir szejmynas, ir namus gentysczu ju suskaityti yra wardais kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie galèjo eit karionèn,
31. penkios deszimtys septynios tukstantys keturi szimtai.
32. Isz sunu Ioseph, sunu Ephraim per gimdymus, ir szejmynas, ir namus gentysczu ju suskaityti yra wardais kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie galèjo eiti karionèn,
33. keturios deszimtys tukstanczu penki szimtai.
34. Potam sunu Manasse per gimdymus ir szejmynas ir namus gentysczu ju suskaityti yra wardais kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie galèjo eiti karionèn,
35. trys deszimtys dwi tukstanti du szimtu.
36. Isz sunu Beniamin² per gimdymus ir szejmynas ir namus gentysczu ju suskaityti yra wardais kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie galèjo eiti karionèn,
37. trys deszimtys penkios tukstantys keturiszimtai.
38. Isz sunu Dan per gimdymus, ir szejmynas ir namus gentysczu ju suskaityti yra wardais kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie galèjo eiti karionèn,
39. szeszios deszimtys dwi tukstanti septyni szimtai.
40. Isz sunu Aser per gimdymus ir szejmynas ir mus gentysczu ju suskaityti yra nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie galèjo eiti karionèn,
41. keturios deszimtys tukstanczu ir tukstantis penki szimtai.
42. Isz sunu Nephthali per gimdymus ir szejmynas ir namus gentysczu ju suskaityti yra wardais kiekwieno nuog dwideszimtu metu ir daugiaus, wisi kurie galèjo eiti karionèn,
43. penkios deszimtys trys tukstantys keturi szimtai.
44. Szitie yra, kuriuos suskaitè Maizieszius ir Aaronas, ir dwylika kunigaiksczu Israelaus, kiekwienà per namus gentysczu ju.

¹ kurie – i tais. ² Beniamin ← Benjamino.

45. Ir buwo wisas skaiczus sunu Israelaus per namus ir szejmynas ju nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus, kurie galėjo eiti karionėn,
46. szeszi szimtai trys tukstantys wyrų penki szimtai penkios deszimtys.
47. Lewitai gi gentijoj szejmynu sawu nebuwo skaityti su jais.
48. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
49. Gentijos Lewi neskaityk, nei dėk wiso skaiczaus ju su sunumis Israelaus,
50. bet pastatyk juos ant szėtros ludymo ir wisu indu jos, ir kas tiktai priguli ceremonijomus. Anys neszios szėtrą ir wisus daiktus jos: ir bus tarnawimė, ir aplinkom szėtrą taworijas darysis.
51. Prireikus traukties, iszardys Lewitai szėtrą: prireikus taworijas daryti, pastatys; kas tiktai¹ isz praszalniķu prieitu, bus ažumusztas.
52. Darys gi taworijas sunus Israelaus kiekwienas aibėmis ir pulkais ir karią sawą.
53. Lewitai gi aplinkom szėtrą statysis szėtras, idant nebutu užsirustinimo ant daugybės sunu Israelaus, ir jutės sargybosę szėtros ludymo.
54. Padarė tad sunus Israelaus pagal wiso, ką buwo prisakęs Wieszpats Maiziesziui.

Pareiszkini mai.

Szitą knigą Grekai wadina ἀριθμοὺς, lotiniskai *Numeri*, tai yra *Skaiczai*, jog pirmuose penkiuose padėjimuose turi skaiczų ir sąrašą sunu Israelaus kariai. Zydai ją wadina *Wajedaber*, tai yra: *Ir bylojo*, nuo pirmuju jos žodžu. Turi sawyję istoriją triju deszimtu ir dėwynelu metu, t. y. kone wisa kas dėjosi prie Maiziesziui, iki wienuoliktam mėnesi ketwirtuju deszimtuju metu nuo iszejimo isz Egipto, pobuwius, taworijas pustynėje ir pergalėjimą žmonijos sziapus Jordonu, murmėjimą žmonijos, pranaszystę Balaamo.

1. *Pustynėj Sinai*. Wisa kas cza pasakya nuo I iki X² II, dėjosi ties kaľnu Sinai, pobuwiję 12-me. – *Szėtroj*. Wietoję szwenczausioję, ant maldytuwės.
2. *Paimkit wisą skaiczų*. Pirmasys suskaitymas žmonijos buwo pustynėje pirma pastatymo szėtros. Exod. XXXVIII, 25. Dabar gi antruokart suskaityti buwo Israelitai, idant tikrai pažinus ju skaiczų geriaus pastatyti taworijas ir szėtras aplinkom Szėtrą. – *Sunu Israelaus*. Nedėjo tan sąrašzan nei wieno isz prozelitu, arba Egiptėnu, arba atajunu isz kitu giminiu, nors tokiu nemaža buwo, kaip regima isz Exod. XII, 38. – *Kas tiktai yra lyties³ wyriskos*. Nebuwo skaitomos nei moterys, nei waikai neszarwuoti; del to kad cza buwo sąrašzas tiktai wyrų galinczu karionėje kauties.
3. *Nuog dwideszimtu metu ir aukszczaus*. Tas amžius tinka tarnawimui karios. – *Wisų wyrų drutu*. Buwo suraszta wisi wyrai, ir wisi buwo sweiki isz ipaczos Diewo apweizdos, nes pasakya Ps. CIV, 37: Nebuwo terp ju gentijos ligonies.

¹ kas tiktai ← kiekwienas ² X – X tais. ³ lyties ← lities

4. *Kunigaikszczai gentiju*. Kunigaikszczais buwo pirmagimiai tiesiosios eilos nuo Patrijarku. Lygiai ir kunigaikszczai szejmynu buwo pirmagimiais tiesios eilos nuo gałwu szejmynu.
5. *Isz Rubeno*. Gentijos ir patrijarkos cza padėta paeilà lowos moterystės. Isz pirmo sunus Lijos, potam Rachelos, ant gało tarnaiczu.
16. *Skaisczausi*. Zodyš ebraiszkas ženklina pawadintus, garsingus.
17. *Kuriuos paėmė*. Kuriu wardus įrašė sąrašzan.
20. *Per gimdymus*. Gimdymas cza imasi placzaus ažu szejmynas ir namus. Wienamę gimdymę daug szejmynu ir namu.
47. *Lewitai gi... nebuwo skaityti su jais*. Skiriam nuo kitu taworiju gyweno arti¹ szėtros, kaipo gentija Wieszpates rinktinė² tarnawimams szėtros. Neidawo karion, bet prireikus, nebuwo ir jiems ažuginta³ kariauti. Kaip regima isz Machabeuszu buwusiu kunigais. –
50. *Ir kas tiktai priguli ceremonijomus*. Wisi indai ir daiktai szėtros. – *Aplinkom szėtrą*. Kokią eilą apsėdo aplink szėtrą, pasakytą Num. III.
51. *Kas tiktai isz praszalnįku prieitu*. Ne isz gentijos Lewi.
52. *Aibėmis ir putkais*. Ebr. pagal karunelę sawu.
53. *Jutės sargybosę*. Nemiegodami, sergėdami. –

Padėjimas II.

Wietos taworiju gentijomus aplink szėtrą.

1. Ir bytojo Wieszpats Maižiesziui ir Aaronui tarydamas:
2. Kiekvienas aibėmis, ženklais, ir kariožymėmis ir namais sangentysczu sawu statysis taworijas súnūs Israelaus, aplinkom szėtrą sandaro.
3. Rytump Iuda darysis szėtras aibėmis karios sawos, ir bus kunigaikszcz sunū jo Nahasson sunus Aminadabo:
4. ir wisai wisi kariaunįkai isz kelmenies jo⁴, septynios deszimtyš keturios tukstantys szeszi szimtai.
5. Ties juomi pasidarė taworijas isz gentijos Issachar, kuriu kunigaikszczu buwo Nathanael sunus Suar;
6. ir wisas skaiczus kowėju jo penkios deszimtyš keturios tukstantys keturi szimtai.
7. Gentijoj Zabulon kunigaikszczu buwo Eliab sunus Helon:
8. wisa isz kelmenies jo karia kowėju, penkios deszimtyš septynios tukstantys keturi szimtai.
9. Wisu, kurie⁵ taworijosę Iudos buwo priskaityti, buwo szimtas asztuonios deszimtyš szesziš tukstantys keturi szimtai: ir aibėmis sawomis pirmi iszeis.

¹ arti – tais. ² rinktinė – r tais. ³ ažuginta – g tais. ⁴ jo – įtrp. ⁵ kurie ← kurie szėtrošę

10. Taworijosę sunū Rubeno pietu szaliesp bus kunigaikszczu Elisur sunus Sedeut:
11. ir wisa karia kowēju jo kurie yra suskaityti, keturios deszimtyš szeszios tukstantys penki szimtai.
12. Ties juomi pasidarė taworijas isz gentijos Simeono, kuriu kunigaikszczu buwo Salamiel sunus Surisaddai:
13. ir wisa karia kowēju jo, kurie buwo suskaityti, penkios deszimtyš dewynios tukstantys trys szimtai.
14. Gentijoj Gado kunigaikszczu buwo Eliasaph sunus Duel:
15. ir wisa karia kowēju jo, kurie buwo suskaityti, keturios deszimtyš penkios tukstantys szeszi szimtai penkios deszimtyš.
16. Wisi kurie yra suraszyti taworijosę Rubeno, szimtas penkios deszimtyš tukstanczu ir tukstantis keturi szimtai penkios deszimtyš aibėmis sawomis eis antroj wietoj.
17. Pakełta gi bus szėtra ludymo weikalais Lewitu ir aibėmis ju: kaip bus pasta-tyta, teip ir suardyta. Kiekwienas eis wietomis ir eilomis sawomis.
18. Wakaru szonę bus taworijos sunu Ephraim, kuriu kunigaikszczu buwo Eli-sama sunus Amiud:
19. wisa karia kowēju jo, kurie yra suskaityti, keturios deszimtyš tukstanczu penki szimtai.
20. Ir su jais gentija sunu Manasses, kuriu kunigaikszczu buwo Gamaliel sunus Phadassur:
21. ir wisa karia kowēju jo, kurie yra suskaityti, trys deszimtyš dwi tukstanti du szimtu.
22. Gentijoj sunu Beniamino kunigaikszczu buwo Abidan sunus Gedeono:
23. ir wisa karia kowēju jo, kurie yra suskaityti, trys deszimtyš penkios tukstantys keturi szimtai.
24. Wisi kurie yra suskaityti taworijosę Ephraimo, szimtas asztuonios deszimtyš tukstantu szimtas aibėmis sawomis: eis tretieji.
25. Žiemiu¹ szalin pasidarė taworijas súnūs Dano, kuriu kunigaikszczu buwo Ahiezer sunus Ammisaddai;
26. wisa karia kowēju jo, kurie yra suskaityti, szeszios deszimtyš dwi tukstanti septyni szimtai.
27. Ties juomi pasistatė szėtras isz gentijos Asero, kuriu kunigaikszczu buwo Phegiel sunus Ochran;
28. wisa karia kowēju jo, kurie yra suskaityti, keturios deszimtyš tukstanczu ir tukstantis penki szimtai.
29. Isz gentijos sunū Nephthali kunigaikszczu buwo Ahira sunus Enan:
30. wisa karia kowēju jo, penkios deszimtyš trys tukstantys keturi szimtai.
31. Wisu, kurie yra suskaityti taworijosę Dano, buwo szimtas penkios deszimtyš septynios tukstantys szeszi szimtai: ir ejo paskutiniai.

¹ Žiemiu – e tais.

32. Szisai skaiczus sunu Israelaus, namais sangentysczu ju ir aibėmis paskirstytos karios, szeszi szimtai trys tukstantys penki szimtai penkios deszimty.
33. Lewitai gi nebuwo skaityti terp sunu Israelaus; nes teip buwo prisakęs Wieszpats Maiziesziui.
34. Ir padarė sunus Israelaus pagal wiso, ką buwo įsakęs Wieszpats. Pasidarė taworijas aibėmis sawomis, ir ejo szejmynomis ir namais tėwu sawo.

Pareiszkinimai.

2. *Kiekwienas aibėmis, ženklais ir kariožymėmis.* Pagal Ebreju palikimo, Israeli-tai turėjo taworijas aplinkom szėtrą¹ mylos toľumo nuo jos isz wisu szalu, atskyrus Lewitus, turėjusius wietą paczoję paszėtrėję, kaipo jos sargai. – *Kariožymėmis* Ebrejai sako, jog kariožymėje. Iudos buwęs lewas, Rubeno – žmogus, Ephraimo – jauczas, Dano – arlas. Tikros žinios nėra, begne rabinu szwatrauwimai cza.
9. *Aibėmis sawomis pirmi iszeis.* Kįlant taworijoms isz wietos, szitiems reikdawo eiti pirmiems; nėra dywo, nes daugiausiai² ejo³ wis rytump, ir toji szalis taworiju ir szėtros sandaro buwo dalis pirmoja.
17. *Pakėtta gi bus szėtra ludymo weikaľais Lewitu.* Szėtrą iszardytą neszdawo Lewitai pagal Diewo paskirtu jiems weikaľu, kaip regima isz Num. III. – *Kaip bus pastatyta, teip ir suardyta.* T. y. Kas ardydawo, tiems budawo ir statyti.

Padėjimas III.

Suskaitymas Lewitu, ir paskirstymas jiems sawuju weikaľu szėtroj.

1. Szitie yra gimdymai Aarono ir Maiziesziaus dienojė kuriojė byľojo Wieszpats Maiziesziui ant kaľno Sinai. –
2. Ir szitie wardai sunu Aarono: pirmagimys jo Nadab, potam Abiu, ir Eleazar, ir Ithamar. (Exod. VI, 23.)
3. Szitie wardai sunu Aarono kunigū kurie yra patepti, ir kuriu pripildytos ir paszwentintos rankos, idant darytu weikaľus kunigystės.
4. Nes numirė Nadab ir Abiu, apierawodami ugnį swetimą akyse Wieszpaties pustynėj Sinai, be waiku; ir⁴ darė⁵ weikaľus kunigystės Eleazaras ir Ithamaras po akim Aarono tėwo sawo. (Lev. X. 1; 1. Par. XXIV, 2.)
5. Ir byľojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
6. Atwesk gentiją Lewi, ir pastatyk priesz akis Aarono kunigo, idant tarnautu jamui, ir jutėtu,
7. ir užlaikytu kas tiktai priguli garbai daugybės prie szėtrai ludymo,
8. ir sergėtu indus szėtros, tarnaudami tarnawimę jos.

¹ szėtrą ← skėtras ² daugiausiai – d tais. ³ ejo – o tais. ⁴ ir – įtrp. ⁵ darė ← darė gi

9. Ir dowanosi Lewitus
10. Aaronui ir sunumus jo, kuriemus duoti yra nuog sunu Israelaus. Aaroną gi ir sunus jo pastatysi ant garbos kunigystės. Swetimas, kuris pristotu tarnautu, numirs.
11. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
12. Asz paėmiau Lewitus nuog sunu Israelaus ažu wisokį pirmagimį, atawerianti yszczą sunuose Israelaus, ir Lewitai bus mano.
13. Nes mano yra wisokis pirmagimys, nuog mano pamuszimo pirmagimiu žemėj Egipto: paszwentinau sau kas tiktai pirmiausia gema Israeluį nuog žmogaus iki galwijui, yra mano: Asz Wieszpats, (Exod. XIII, 2.)
14. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui pustynėj Sinai, tarydamas:
15. Suskaityk sunus Lewi namais tėwu ju ir szejmynomis, kiekwieną wyriskį nuog wieno mėnesies, ir aushczaus.
16. Suskaitė Maizieszius, kaip buwo prisakęs Wieszpats,
17. ir rasti yra sunus Lewi wardais ju, Gerson ir Kaath ir Merari. (Exod. VI, 16.)
18. Sūnus Gersono: Lebni ir Semei.
19. Sunus Kaatho: Amram ir Iesaar, Hebron ir Oziel.
20. Sunus Merari: Moholi ir Musi.
21. Isz Gersono buwo dwi szejmyni, Lebniunū¹ ir Semejunū;
22. kuriu skaiczus yra žmonija lyties wyriskos nuog wienomėnesies ir aushczaus, septynios tukstantys penki szimtai
23. Szitie ažupakalyj szėtros darysis taworijas wakarump
24. Po kunigaikszczu Eliasaphu sunumi Laelo.
25. Ir turės sargybas szėtroj sandaro,
26. paczą szėtrą ir apdengimą jos, dangalą ažutraukiamąjį priesz duris dangczo sandaro, ir marszkas prieangės; marszkaną teipogi kabinamąją intejgoj prieangės szėtros, ir kas tiktai priguli tarnawimui altoriaus, wirwes szėtros ir wisas jos pasudžas.
27. Gentystė Kaatho turės žmonijas Amramitu ir Iesaaritu ir Hebronitu ir Ozielitu. Szitos yra szejmynos Kaathitu wardais sawais;
28. wisu wyriskos lyties nuog wieno mėnesies ir aushczaus, asztuonios tukstantys szeszi szimtai, turės sargybas szwentinyczos,
29. ir darysis taworijas pietu szonę.
30. Ir kunigaiksztytys ju bus Elisaphan sunus Ozielo;
31. ir sergės skrynią, ir stalą ir žibincų, altorius ir indus szwentinyczos, kuriuose esti tarnawimas, ir ažudangą, ir wisas tokias pasudžas.
32. Kunigaiksztytys gi kunigaikszczu Lewitu Eleazar sunus Aarono kunigo, bus ant sargu sargybos szwentinyczos.
33. O gi nuog Merari bus žmonijos Moholitu ir Musitu, suskaitytos wardais sawais;

¹ Lebniunū – b tais.

34. wisu wyriskos lyties nuog wieno mėnesies ir aukszczaus, szeszios tukstantys du szimtu.
35. Kunigaiksztyš ju Suriel sunus Abihaiel; žiemiu szonę darysis taworijas.
36. Bus po ju sargybą lentos szėtros ir žalgos, ir stułpai ir pamatai ju, ir wisa kas priguli tokiai garbai:
37. ir stułpai prieangės aplinkom su pamatais sawais, ir kuolai su wirwėmis.
38. Darysis taworijas prieky žėtros sandaro, tai yra rytu szonę, Maížieszius ir Aaronas su sunumis¹ sawais, turėdami sargybą szwentinyczos widuj sunu Israelaus; kas tiktai swetimas prieitu, numirs.
39. Wisu Lewitu, kuriuos suskaitė Maížieszius ir Aaronas sulig prisakymu Wieszpates šeimynosę ju wyriskos lyties, nuog wieno mėnesies ir aukszczaus, buwo dwi deszimti dwi tukstanti.
40. Ir tarė Wieszpats Maížiesziui: Suskaityk pirmagimius wyriskos lyties isz sunu Israelaus nuog wieno mėnesies ir aukszczaus, ir turėsi wisą skaiczų ju.
41. Ir paimsi Lewitus mañ ažu wisus pirmagimius sunu Israelaus, asz esmi Wieszpats: ir galwijus ju ažu wisus pirmagimius galwiju sunu Israelaus.
42. Suskaitė Maížieszius, kaip buwo prisakęs Wieszpats, pirmagimius sunu Israelaus;
43. ir buwo wyriszkiu wardais sawais, nuog wieno mėnesies ir aukszczaus, dwideszimti dwi tukstanti du szimtu septynios deszimtys trys.
44. Ir bylojo Wieszpats Maížiesziui, tarydamas:
45. Paimk Lewitus ažu pirmagimius sunu Israelaus, ir galwijus Lewitu ažu galwijus ju, ir bus Lewitai mano. Asz esmi Wieszpats.
46. Brangybėj gi dwieju szimtu septyniu deszimtu triju, praneszanczu skaiczų Lewitu, isz pirmagimiu sunu Israelaus,
47. imsi po penkis siklus nuog kiekwienos galwos pagal sworos szwentinyczos. Siklus turi dwi deszimti pinigų. (Lev. XXVII, 25.)
48. Ir duosi pinigus Aaronui ir sunumus jo atpirkimą kurie yra wirszaus.
49. Paėmė tad Maížieszius pinigus tu², kurie buwo³ buwę wirszaus, ir kuriuos buwo atpirkę nuog Lewitu
50. ažu pirmagimius sunu Israelaus, tukstantį tris szimtus szeszias deszimtis penkis siklus ant sworos szwentinyczos,
51. ir dawė juos Aaronui ir sunumus jo sulig žodžu kuri buwo jamui prisakęs Wieszpats.

Pareiszkinimai.

1. *Gimdymai Aarono ir Maížiesziaus.* Sunus Aarono ir Maížiesziaus. Nors cza iszwardyta tiktai súnūs Aarono, wienok eil. 27 ir 28. szito padėjimo, sakant apie Amramitus, patalpinta ir súnus Maížiesziaus, kurio ir Aarono tėwas

¹ sunumis – tais. ² tu ← tus ³ buwo – įtrp.

- buwo Amram. Isz pradžos paminėta tiktai sūnus wieno Aarono, delto kad jiems wieniams duota kunigystė; waikai gi Maižiesziaus, palikti žemesniame žinginyjė Lewitu, liko paskaitytais terp kitu Lewitu Kaathitu. (eil. 27.)
3. *Kuriu pripildytos ir paszwentintos rankos.* Pripildytos apieru ir dowanu szwentinant juos kunigais, kaip įsakyta Exod. XXIX, 24. Todel Raszte szwentamę pripildymas rankuženklina paszwentinimą.
 6. *Gentiją Lewi.* Nors wieni tiktai Lewitai tegalėjo buti kunigais, bet ne wisi, tiktai Aaronas ir jo waikai, kiti gi Lewitai tarnaudawo bažnyczojė.
 - 9¹. *Ir dowanosi Lewitus.* Aaronui ir kitiems kunigams, idant tarnautu weltai be algos ir jokios mokesties. – *Nuog sunu Israelaus.* Idant jais iszpirktu sawuosius pirmagimius, kaip regima isz eil. 45. – *Swetimas.* Ne kunigas. – *Numirs.* Per dekretą sudžu.
 13. *Nes mano yra wisokis pirmagimys.* Ne tiktai mano sutwertas, bet ir iszgelbėtas Egiptę nuo smerties. Exod. XII, 23. Mano teipogi wisa, kas tiktai yra pirmagimiu, teip įstatau szituomi prisakymu teisingu. – *Paszwentinau sau.* Noriu idant mañ butu paszwentinta ir apierawota.
 15. *Nuog wieno mėnesies ir aukszczaus.* Lewitus nuo to amžiaus skaitė delto kad pirmagimiai pergywenę wieną mėnesį turėdawo buti iszpirktais, kaip pasakyta Num. XVIII, 16.
 17. *Rasti yra.* Sziamę sąraszę, nes jau buwo numirę.
 25. *Turės sargybas szėtroj.* Sergės szėtrą, dangalų itt.
 26. *Paczą szėtrą.* Ne lentas, stulpus, ir pakłodus, sergimus Meraritu, bet widaus ažuodangą ir dangalų deszimties marszku, ant kuriu budawo kiti dangalai. Exod. XXVI *Kas tiktai priguli tarnawimui altoriaus.* Isz tułu dangalų, apie kuriuos cza sakoma.
 28. *Turės sargybas szwentinyczos.* Jos indu, apie kuriuos cza sakoma (eil. 31.)
 31. *Ir ažuodangą.* Kabanczą ant szwentumos szwentu, kurion įwiniodawo skrynią neszant ją Kaatitams; kitus gi wisus dangalų neszdawo Gersonitai.
 37. *Kuotai su wirwėmis.* Priturinczomis stulpus ir dangalų nuo blaszkimu wėjo.
 41. *Ir galwijus ju.* Idant butu atskirtais del manės, bet ne ant apieros.
 46. *Brangybėj giju.* Atpirkimo mokestyje.
 49. *Kurie buwo buwė wirszaus.* Skaiczau Lewitu.

Padėjimas IV.

Weikalai Lewitu pagal ju szejmynu ir namu.

1. Ir bylojo Wieszpats Maižiesziui ir Aaronui, tarydamas:
2. Paimk wisą skaiczų sunu Kaatho isz widaus Lewitu namais ir szejmynomis ju, (1. Par. XV, 15.)

3. nuog treczu deszimtuju metu ir aukszczaus, wisu inteinanczu stowėtu ir tarnautu szėtron sandaro.
4. Szioji yra garba sunu Kaatho: Szėtra sandaro, ir Szwentuma szwentu
5. inteis Aaronas ir súnūs jo, prireikus krutint taworijas, ir nuims ažuodanga kabanczą priesz duris, ir intwynios jon skrynią¹ ludymo,
6. ir wėl apdengs dangału adu pijolkiniu, iszties isz wirszaus apigaubą wisa hijacintinį ir inkisz žalgas.
7. Stałą teipogi padėtiniiu intwynios dangalan hijacintinin², ir padės su juomi rukynyczas ir piesteles, bludelus ir taureles skystimams inpilt: duonos wi-sados bus ant jo:
8. ir iszties isz wirszaus dangalą karmazininį, kuri³ wėl apdengs dengtę adu pijolkiniu, ir inkisz žalgas.
9. Paims ir apisiautą hijacintinę, kurią apdengs žibinczu su žibinėmis ir replėtėmis ju ir gnyblėmis ir wisais indais alywos, reikalingos pritaisyt žibinėmus:
10. ir ant wisoko uždės dangalą adu pijolkiniu, ir inkisz⁴ žalgas.
11. Dar ir aukso altorių intwynios dangalan hijacintinin, ir iszties isz wirszaus apidangalą adu pijolkiniu, ir inkisz žalgas.
12. Wisus indus, kuriais esti tarnaujama szwentinyczoj, intwynios hijacintinin dangalan, ir iszties isz wirszaus dangtę adū pijolkiniu, ir inkisz žalgas.
13. Bet ir altorių apkuops nuog pėlenu, ir apwynios jį rubu purpuriniu,
14. ir sudės su juomi wisus indus, wartojamus tarnawimę jo, tai yra, židines, szakeles ir tridantes, kablus, ir łopetas. Wisus indus altoriaus apdengs kartu dangalū adū pijolkiniu, ir inkisz žalgas.
15. Ir intwyniojus Aaronui ir sunumus jo szwentinyczą ir wisus indus jos krutinant taworijas, inteis súnūs Kaatho, nesztu intwyniotos: ir nedasilytės indu szwentinyczos, idant nenumirtu. Szitos yra nasztos sunū Kaatho szėtroj sandaro:
16. ant⁵ kuriu bus Eleazar sunus Aarono kunigo, kurio rupesti priguli alywa žibinėmus pritaisyt, ir deginyš maiszytas, ir apiera, wisados apierawojama, ir alywa patepimo, ir kas tiktai priguli garbai szėtros, ir wisu indu esanczu szwentinyczoj.
17. Ir byłojo Wieszpats Maižiesziui ir Aaronui, tarydamas:
18. Neiszgaiszinkit žmonijos Kaath isz widaus Lewitu:
19. bet darykit jiemus tai, idant butu gywi, ir nenumirtu, jei dasilytėtu Szwentumos szwentu. Aaronas ir súnūs jo inteis, ir patys paskirs darbus kiekwienamui, ir paskirstys kas ką turi neszti.
20. Kiti isz nei kokios akwybės tegul nemato, kas yra szwentinyczoj, pirma intwyniojimo, kiteip numirs.
21. Ir byłojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:

¹ skrynią ← skrynią tes ² hijacintinin ← hijacintinin, ir ³ kuri – u tais. ⁴ inkisz ← iszkisz

⁵ ant – n tais.

22. Imk wisą skaiczą ir sunu Gersono namais ir szejmynomis ir sangentystėmis ju,
23. nuog triju deszimtu metu iki penkiomus deszimtimus metu. Suskaityk wisus inteinanczus ir tarnaujanczus szétroj sandaro.
24. Szitas yra weikałas szejmynos Gersonitu,
25. idant nesztu marszkas szétros ir stogą sandaro, dangtį kitą, o labiausiai dangą pijolkini, ir marszkaną kabanczą inteigoj szétros sandaro,
26. marszkas prieangės, ir ažuodangą inteigoj esanczroj priesz szétrą. Wisa kas priguli altoriui: wirweles, ir indus tarnawimo,
27. liepiant Aaronui ir sunumus jo, nesz súnūs Gersono: ir žinos kiekwienas kokiai nasztai turi buti pririsztas.
28. Szitoji yra ruosza szejmynos Gersonitu szétroj sandaro, ir bus po ranką Ithamaro sunaus Aarono kunigo.
29. Sunus teipogi Merari suskaitysi szejmynomis ir namais tėwu ju, –
30. nuog triju deszimtu metu ir aukszczaus, iki penkiomus deszimtimus metu, wisus inteinanczus weikałan tarnawimo sawo ir ruoszon sandaro ludymo.
31. Szitos yra nasztos ju: neszios lentas szétros ir žalgas jos, stulpus ir pamatus ju,
32. stulpus teipogi prieangės aplinkom su pamatais ir kuolais ir wirwėmis ju. Wisus indus ir daiktus priims po skaiczumi, ir teip nesz.
33. Szisai yra weikałas szejmynos Meraritu ir tarnawimas szétroj sandaro: ir bus po ranką Ithamaro sunaus Aarono kunigo.
34. Suskaitė tad Maizieszius ir Aaronas ir kunigaikszczai sinagogos sunus Kaatho gentystėmis ir namais tėwu ju.
35. nuog triju deszimtu metu ir aukszczaus, isz metamus penktiemus deszimtiemus, wisus inteinanczus tarnautu szétron sandaro;
36. ir atarasta dwi tukstanti septyni szimtai penkios deszimtys.
37. Szis yra skaiczus žmonijos Kaatho, kurie inteina szétron sandaro; szituos suskaitė Maizieszius ir Aaronas sulig byłą Wieszpaties per ranką Maiziesziaus.
38. Suskaityti yra ir sunus Gersono gentystėmis ir namais tėwu ju
39. nuog triju deszimtu metu ir aukszczaus, iki penktiemus deszimtiemus metamus, wisi kurie inteina tarnautu szétron sandaro;
40. ir atrasti yra dwi tukstanti szeszi szimtai trys deszimtys.
41. Szioji yra žmonija Gersonitu, kuriuos suskaitė Maizieszius ir Aaronas pagal žodžo Wieszpaties.
42. Suskaityti yra ir sunus Merari gentystėmis ir namais tėwu ju
43. nuog triju deszimtu metu ir aukszczaus, wisi kurie inteina pildytu ruoszos szétron sandaro;
44. ir atrasti yra trys tukstantys du szimtu.
45. Szisai yra skaiczus sunu Merari, kuriuos suskaitė Maizieszius ir Aaronas sulig liepimu Wieszpaties per ranką Maiziesziaus.

46. Wisi kurie suskaiityti yra isz Lewitu, ir kuriuos suskaiityti liepė wardais Maižieszius ir Aaronas, ir kunigaikszczai Israelaus po gentystes ir namus tėwu ju,
47. nuog triju deszimtu metu ir aukszczaus, iki metamus penktiemus deszimtiemus, kurie inteina tarnautu szėtron ir nesziotu nasztu,
48. buwo kartū asztuonios tukstantys penki szimtai asztuonios deszimtys.
49. Pagal žodžo Wieszpates suskaitė juos Maižieszius kiekvieną sulig weikału ir sunkybėmis jo, kaip buwo prisakęs jamui Wieszpats.

Pareiszkini mai.

3. *Nuog¹ treczu deszimtuju metu.* Cza suskaiityta tiktai wyrai, kurie galėjo kiloti didesnes nasztas ir dalis szėtros, krutinant isz wietos taworijas. Mažesniuosis gi nekuriuos darbus darydavo ir jaunesni nuo 20. metu (1. Par. XXIII, 24.), ir benkiek wyresni ažu 25. metus (Num. VIII, 24.). – *Stowėtu.* Stowėjimu cza wadinasi pats² tarnawimas Lewitu szėtrojė; teip eil. 30. pasakyta apie Meraritus: inteinanczus weikałan tarnawimo sawo. Ebr. abiejose wietose tie patys žodžai.
5. *Aaronas ir súnūs jo.* Ir mažieji kunigai galėdavo ineiti Szwentumon szwentu sudėtu jos, krutinant isz wietos taworijas. – *Nuims ažuodangą,* skiriančią Szwentumą nuo Szwentumos szwentu.
6. *Dangatū adu pijolkiniu.* Ne dangstėmis szėtros bet kitu tam paskirtu dangalu. Nes ir stałas ir žibinczus, ir kiti daiktai turėjo sawus dangalus isz pijolkiniu adu.
7. *Piestetės.* Buwo tai bludelai miłtams apieru. – *Duonos wisados³ bus ant jo.* Padėtinės duonos wisados budawo ant stało, ir perneszant jį isz wietos wieton.
10. *Inkisz žalgas.* Nors žibinczus neturėjo grandžu žalgoms inkiszt, kaip regima⁴ isz jo apraszymo (Exod. XXV, XXXVII.); wienok jį nesziodawo ant žalgu, –
11. *Aukso altorių.* Rukymo altorių apimusztą⁵ aukso blėtomis.
13. *Ir altorių.* Wisodeginio. – *Apkuops nuog pėtenu.* Isz apieru ir małku sudegusiu.
15. *Nedasilytės indu.* Grynu, neapdengtu.
16. *Ant kuriu.* Ant Kaalitu. – *Bus Eleazar.* Pats isz Kaalitu: ant Gersonitu gi ir Meraritu perdėtiniiu buwo Ithamar jaunasys sunus Aarono; teip wienok, jog Eleazaras ejo pirma wisu, užweizdėdamas wisa. – *Kurio rupesti.* Eleazaro. – *Deginys maiszytas ir apiera.* Ne pats deginimas ir apierawojimas prigulėjo Eleazarui, tiktai rupestis ir prižiurėjimas, kad apieroms nestigu butu miłtu, alywos, rukału. – *Apiera wisados apierawojama.* Ebr: *mincha*, baltieji miłtai laikomi kad butu pridedami apierai nuotatinei. –
18. *Neiszgaiszinkit žmonijos Kaath.* Nedalaiskit idant asz juos ažumuszcza, jei dasilytėtu daiktu ir⁶ indu szwenczausiu szėtros.

¹ Nuog ← nuog ² pats ← pats tar ³ wisados – antroji s tais. ⁴ regima – e tais. ⁵ apimuszt – u tais ⁶ ir – r tais.

37. *Sulig būtų Wieszpatis per ranką Maiziesziaus. Sulig įsakymu Wieszpatis Maiziesziui liepusio teip padaryti.*
49. *Kiekwieną sulig weikatu ir sunkybėmis jo. Kiekwienam iš ju liepdamas ir weiklą paskirdamas.*

Padėjimas V.

Apie iszwarymą išz taworiju sužagtųjų, ir raupuoczu, apie apieras azu nusidėjimus¹ apłaidumo, nutuokiamos swetmoterystės.

1. Ir būtų Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
2. Liepk sunumus Israelaus iszmesti išz taworiju wisokį raupuotą, ir kam sėklė teka, ir susižagęs yra numirėlu:
3. teip wyriskį kaip moteriszkę iszwarykit išz taworiju, idant nesutersztu ju mañ gywenant su jumis.
4. Ir padarė teip sūnus Israelaus, ir iszwarė juos išz taworiju, kaip buwo būtų Wieszpats Maiziesziui.
5. Ir būtų Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
6. Sakyk sunumus Israelaus: Wyras, arba moteriszkę, padarę išz wisu nusidėjimu, atsitinkanczaju žmonėmus, ir per apłaidumą peržengę įsakymą Wieszpatis, ir nusidėję,
7. iszpažins nusidėjimą sawo, ir ataduos paczą gałwą, ir penktą dalį wirszaus tamui, kuriamui nusidėjo. (Lev. V, 6.)
8. O jeigu nebutu kam atimt duos Wieszpatis, ir bus kunigo, atskyrus awiną, kuris esti apierawojamas ant apsikuopimo, idant butu apiera maldytinė.
9. Wisos teipogi pirmenys, kurias apierawoja sūnūs Israelaus, priguli kunigui:
10. ir kas tiktai esti apierawojama szwentinyczon nuog kiekwieno, ir duostima rankosna kunigo, bus jo.
11. Ir būtų Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
12. Būtų sunumus Israelaus, ir sakysi jiems: Wyras, kurio motė suklystu, ir paniekinusi wyrą
13. gułetu su kitu wyru, ir to negalėtu wyras isztirt, bet nuslėpta yra swetmoterystė, ir negali buti perkalbėta ludynikais, delto kad nebuwo sugauta pałaituwystėj:
14. jei dwasia pawydėjimo nuims² wyrą priesz sawo moterį, kuri ar yra susižagusi, arba netikros nuotuokos³ nutarta,
15. atwes ją pas kunigą, ir apierawos apierą azu ją, deszimtą dalį mieras miłtu miežieniu: nepils ant ju alywos, nei indės rukało, nes yra apiera pawydėjimo, ir dowana jieszkanti swetmoterystės.

¹ nusidėjimus ← nusidėjimas ² nuims – n tais. ³ nuotuokos – antroji u tais.

16. Apierawos tad ją kunigas, ir pastatys po akim Wieszpaties:
17. ir paims wandenį szwentą indę moliniamę, ir truputį žemės isz aslos szėtros inbers jan.
18. Ir¹ stojus moteriszkei akysę Wieszpaties, nudengs galvą jos, ir padės ant ranku jos apierą atsiminimo, ir dowaną pawydėjimo: patsai gi turės wandenis karczausius, kuriuosę² su keiksmu sukrowė piktažodžawimus:
19. ir prisiegdins ją, ir tarys: Jei negulėjo wyras swetimas su tawimi, ir jei ne esi sužagta pametusi wyro lówą, neižeis tawęs wandenys szitie karczausi, kuriuosna sukrowiau piktažodžawimus.
20. Bet jeigu atsitraukei nuog wyro tawo, ir esi sužagta, ir sugulei su kitu wyru,
- 21³. paims tawę szitie piktažodžawimai: Tegul tawę duos Wieszpats ant prakeikimo, ir paweikslo wisiemus žmonijoj sawo: tegul supudža strėną tawo, ir sutinusi yszcza tawo tegul plyszta:
22. tegul inteina wandenys prakeiktieji piłwan tawo, ir tinstant yszczai tegul supuna strėna. Ir atsakys moteriszke, Amen, Amen.
23. Ir intraszys kunigas knigėlėn szituos piktažodžawimus, ir isztrins juos wandenimis karczausiais, kuriuosna piktažodžawimus sukrowė,
24. ir duos jai gert. Kuriuos jai sugėrus,
25. paims kunigas isz rankos jos apierą pawydėjimo, ir pakels ją po akim Wieszpaties, ir užudės ją ant altoriaus: teip wienok, jog pirma
26. saują apieros paims isz to kas yra apierawojama, ir sudegins ant altoriaus: ir teip duos gert moteriszkei wandenis karczausius.
27. Kuriuos iszgėrus, jei sužagta yra, ir paniekinusi wyrą kalta swetmoterystės, pereis ją wandenys prakeikimo, ir sutinus piłwui supus yszcza: ir bus moteriszke ant piktažodžawimo, ir ant paweikslo wisai žmonijai.
28. Bet jei nebutu sužagta, bus neižeista, ir darys waikus.
29. Szisai yra zokonas pawydėjimo. Jei atsitrauks moteriszke nuog wyro sawo, ir jei bus sužagta,
30. ir wyras nuimtas dwasios pawydėjimo atwes ją akysna Wieszpaties, ir padarys jai kunigas sulig wisa kas paraszyta yra,
31. wyras bus be kalties, ir ana atsiims nedorybę sawo.

Pareiszkinimai.

2. *Izmesti isz taworiju.* Mažasys budawo zokoniszkas susižagimas ir nelipnus kitiems tiktai neduodawo ineiti bažnyczon; kitas gi didysis ir lipnus, kas dasilytėdawo teip sužagto susižagdawo pats. Apie tokiuos cza sakoma idant gywentu skirium nuo žmoniu ir iszmesti butu isz taworiju.
3. *Mañ gywenant su jumis.* Pastaczus mano szėtrą terp jusu. Idant kiti nesusižagtu ir turėtu dalį apierosę.

¹ Ir – i tais. ² kuriuosę ← kuriuosna ³ 21 – įtrp.

6. *Isz wisu nusidėjimu atsitinkanczuju žmonėmus.* Pasisawinimai swetimo daikto neteisingi, suktybėmis, apgawimais itt. – *Per aplaidumą.* Zinant, nors neniekinant, bet ir nepildžant zokono. –
7. *Iszpažins nusidėjimą sawo.* Buta senamę zokoną ir spawednies. (Lev. V, 5¹; Eccli. IV, 31.). – *Paczą gatwą.* Nusidėjimo, t. y. swetimąjį daiktą, ir pridės dar wirszaus penktą dalį jo wertybės.
8. *O jeigu nebutu kam atimt.* Numirus tam, kieno daiktas ir nelikus tėwainio. – *Bus kunigo.* Esancio wietiniku ir tėwainiu Diewo. – *Atskyrus awiną.* Iszmonyjus awiną, ir nėsant kam jo ataduot, reikia jį duot ant apieros.
9. *Priguli kunigui.* Kunigams. Pirmenys budawo paskirstytos kunigams; apieros gi budawo kunigui apierawojanczam.
10. *Szwentinyczon.* Ką tiktai kas apierawodamas ką duodawo kunigui, budawo tai kunigo. Bet jei duodamas² pasako jog ant szwentinyczos, prigulėdawo szwentinyczai.
15. *Alywos.* Zenklinanczos miłaszirdystę, prieszingą pawydėjimui. Ir teip, apieroms ažu nusidėjimą nepridėdawo alywos. Levit. V, 11. – *Nei indės rukato.* Zenklinanczo gerą szłowę, cza gi yra isztyrimas neszłowės swetmoterystės.
17. *Wandenį szwentą.* Paskirtą szwentiems szėtros reikalams; tas pats wanduo eil. 18. ir 19. wadinasi karczausiu. – *Truputį žemę isz asłos.* Parodyt lėtumui³ swetmoterės, kaip žemės kojomis mindžamos. Teip. Eccli. IX, 10: Moteriszkė palaistuwė kaip mėsžlas ant kelo bus paminta. – *Isz asłos szėtros.* Delto kad szėtroję buwo ceremonija.
18. *Nudengs gatwą jos.* Idant moteriszkė suprastu, jog stowi po akim Diewo, reginczo wisa, ir jog turi prisipažinti, jei nukalto. – *Apierą atsiminimo.* Idant Diewas kankindamas kaltinikę, parodytu jog atsimena swetmoterystę; arba⁴ duodamas waikus parodytu jos nekaltybę (eil. 28.). – *Wandenis karczausius.* Del keiksmu kunigo, ir del kartybės tikrai kaltinikei.
21. *Tegul tawę duos Wieszpats ant prakeikimo.* Buk iszduota wisiems ant keiksmo idant keikdamies žmonės tawę minėtu: Kad tau atsitiktu teip, kaip anai swetmoterei⁵. – *Tegul supudža strėną tawo.* Gėdiszką wieta ir artimas dalis kuno.
22. *Amen.* Tegul teip stojasi.
23. *Knigelėn.* Gana cza buwo kasnelo popieriaus, bet Ebrejai kiekwieną rasztą wadina *sopher*, knigą.
27. *Pereis ją wandynys*⁶. Ebr. *ineis jon*, arba *izeis*. –
28. *Bus neįžeista.* Nieko pikto jai nebus. – *Darys waikus.* Turės, ir paczai nusiraminti, ir wyrui pamėgti ažu weislumą. Ir tai atsitiks jai tais paczais metais jog turės waiką wyriszkos lyties.
31. *Atsiims nedorybę sawo.* Kankį.

¹ Lev. V, 5 ← Lev. V, 5; XXIV. 13. ² duodamas – o tais. ³ lėtumui ← lėtumui palai ⁴ arba – pirmoji a tais. ⁵ swetmoterei – ei tais. ⁶ wandynys – klaid. wandenys

Padėjimas VI.

Apie paszwentinimą Nazarėnu ir žodžus palaiminimo žmonijos.

1. Ir bylojo Wieszpats Mažiesziui, tarydamas:
2. Byłok sunumus Israelaus, ir sakysi jiems: Wyras ar moteriszke, padare apizada, idant pasiszwentintu, ir norėdami Diewui pasiszwest,
3. nusiturės nuog wyno, ir wisu kas gali nugirdyt. Negers uksaus isz wyno ir isz kurionorint gėralo ir kas tiktai¹ yra isztrėksza isz wynawuogiu: newalgys² wynawuogiu nei žalu nei džowintu
4. wisomis dienomis kuriose yra paszwentinami. Diewui isz apsižadėjimo: kas tiktai gali buti isz wynyczos, nuog wynawuogės iki kekei newalgys.
5. Per wisą metą atsiskyrimo³ jo barzdaskutys nepereis per galwą jo iki iszsi-pildymui dienos, kurioj yra szwentinamas Wieszpati. Szwentas bus, želant plaukamus galwos jo. (Iudic. XIII, 3.)
6. Per wisą metą pasiszwentimo sawo neinteis pas numirėli,
7. nei žagsis⁴ palaidojimu tėwo ir motynos ir brolo ir seseries, del to kad paszwentinimas Diewo jo yra ant galwos jo.
8. Per wisas dienas atsiskyrimo sawo bus szwentas Wieszpati.
9. O jeigu kasnorint numirtu netikėtai prie jamui, susižags galwa paszwentini-mo jo: kurią nuskus tuojaus tą pacą dieną apsiuopimo sawo, ir wėl septin-toję:
10. asztuntoj gi dienoj apierawos du purplu, arba du karwėlaiczu kunigui intei-goj sandaro ludymo:
11. ir padarys kunigas wieną ažu nusidėjimą, ir kitą wisodeginin, ir melsis ažu jį, jog nusidėjo ant numirėlo: ir paszwentins galwą jo dienoj anoj:
12. ir paszwentins Wieszpati dienas atsiskyrimo jo, apierawodamas awinėli metinį ažu nusidėjimą: teip wienok, idant pirmosios dienos nueitu perniek, delto kad susižagė paszwentinimas jo.
13. Szis yra zokonas paszwentinimo. Iszsi-pildžus dienoms, kurias buwo pasky-rės apsižadėdamas, atwes jį durump szėtros sandaro,
14. ir apierawos jo dowaną Wieszpati, awinėli metinį nusuteptą wisodeginin, ir awį metinę nesuteptą ažu nusidėjimą, ir awiną nesuteptą, apierą ramintinę,
15. sudaretį teipogi duonu prėsku, kurios yra intmaiszytos alywon, ir raguolus be raugo pateptus alywą ir skystimus kiekwieno:
16. apierawos tai kunigas prie Wieszpati, ir padarys teip ažu nusidėjimą, kaip wisodeginin.
17. Awiną gi apierawos apierą ramintinę Wieszpati, apierawodamas kartu su-daretį prėskieniu, ir skystimus kaip esti prigulinczus.
18. Tada bus nuskustas Nazarėjas⁵ prie durim szėtros sandaro isz plauku pasi-

¹ tiktai – k tais. ² newalgys – s tais. ³ atsiskyrimo ← atsiskyrimo sawo ⁴ žagsis – a tais.

⁵ Nazarėjas – j tais.

- szwentinimo sawo: ir paims p্লাukus jo, ir padės ant ugnies, sukurtosios po apieromis ramintiniu. (Act. XXI, 24.)
19. Ir petį wirtą awino, ir wieną bandelę be raugo isz sudareczo, ir wieną raguoli prėska, ir paduos rankosna Nazarėjo¹, nuskutus jo galwą.
 20. Ir wél priėmės nuog jo, pakels akysę Wieszpatis: ir paszwentintieji bus kunigo, kaip krutinėlė, kurią atskirt buvo liepta, ir szlaunis: potam galės gert Nazarėjas² wyną.
 21. Szitas yra zokonas Nazarėjo, kai apsižadės³ apiera sawo Wieszpatis metę paszwentinimo sawo, atskyrus tai, ką atras ranka jo: pagal ta⁴ ką mislyj buvo pažadėjęs, teip padarys ant pabaigos paszwentinimo sawo.
 22. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
 23. Sakyk Aaronui ir sunumus jo: Sziteip laiminsit sunumus Israelaus, ir sakysit jiemus:
 24. Tegul tau laimina Wieszpats, ir sergi tawę, (Eccli. XXXVI, 19.)
 25. Tegul parodža Wieszpats weidą sawo tau, ir susimyli ant tawės.
 26. Tegul atgrėžia Wieszpats weidą sawo tawęsp, ir duost tau pakajų.
 27. Ir szauksis wardo mano ant Sunu Israelaus, ir asz pažaiminsiu jiemus.

Pareiszkinimai.

2. *Padarę apizadą, idant pasiszwentintu.* T. y. apizadą Nazarėnystės, atsiskyrimo nuog žmoniu ir pasiszwentinimo Wieszpatis. *Ebr: apizadą Naziro.* Galima ir juos paskaityt terp tarnu bažnyczos, nors nebudawo nei kunigais nei Lewitais, bet galėdawo buti isz kiekvienos gentijos, kaip Samsonas buvo isz gentijos Dan. Judic. XIII. Nazarėnais wadinosi nuo žodžo *Nazar*, atsiskyręs, pasiszwentęs Diewui negerdawo wyno, nekirpdawo p্লাuku. Wieni ant wiso gywenimo, kaip Samsonas, kiti gi ant kokio norint meto. Tuli tarnai bažnyczos senamę zokoną praženklino kas dabar yra naujamę Testamentę. Akolitai⁵, kaip anie degėjai žibiniu. Exod. XXVII. Subdijakonai, kaip Natanėnai, apweizdėtojai reikau bažnyczos. 1. Par. IX; 1. Esdr. VIII. Dijakonai, kaip Lewitai. Yra ir Kunigai ir Wyskupai. – Zokonikai gi ir zokonikės, kaip tie Nazarėnai, atsiduoda ir pasiszwencza Diewui, atsiskyrę nuo žmoniu ir gyvena kietesnę gyvenimą.
5. *Barzdaskutys nepereis.* Nei barzdaskutys, nei žirkles nenukirps p্লাuku nuo galwos jo per wisą nazarėnystės metą.
6. *Neinteis pas numirėlį.* Teip kaip ir Aukszczausis kunigas. Levit. XXI, 11.
7. *Paszwentinimas Diewo jo yra ant galwos jo.* Plaukai nenukirpti yra ant galwos jo ir ženklina jo atskyrimą Diewui, ir paszwentimą. Nekirpimas p্লাuku buvo Nazarėnu didžiausis daiktas.

² Nazarėjo – j tais. ³ Nazarėjas – j tais. ⁴ apsižadės ← apsižadės wia ⁵ ta ← tai ⁶ Akolitai – t tais.

9. *Galwa paszwentinimo jo.* Paszwentinimas galwos jo. – *Nuskus tuojaus.* Kaip sužagtus, idant atželtu nauji. Praejusios dienos prapuolo. Reikė pradėti iš naujo wisą metą nazarėnystės, jei ji buwo apžadėta ne ant wiso gywenimo. Nes apsižadėjus iki smerti¹, neskusdawo galwos ir sužagtiems.
10. *Inteigoj sandaro ludymo. Szėtros.*
11. *Padarys. Apierawos. – Nusidėjo ant numirėlo.* Zokoniszka kaltį papildė. – *Paszwentins galwą jo dienoj anoj.* Nuo to meto wël prasidės jo nazarėnystė.
13. *Atwes ji.* Kunigas nazarėną. – *Durump szėtros.* Darytu apieru.
18. *Paims. Kunigas. – Padės ant ugnies.* Sudegint Diewui ant garbės.
20. *Paszwentintieji.* Ką tiktai buwo pakėlęs ir apierawojęs Diewui. – *Kaip krutinėlę.* Teip ir szlaunį.
21. *Atskyrus tai, ką atras ranka jo.* Ką patsai buwo pasiketinės duoti. Nes apizado platumas ir syla yra tokie, kaip pats apsižadėtojas nori. –
24. *Tegul tau laimina Wieszpats.* Duodamas tau skalsą wisokiu gerybiu.
25. *Tegul parodža Wieszpats weidą sawo tau.* Linksmą, maoną. Ebr: Tegul spinda Wieszpats weidu sawo ant tawęs. T. y. kaip žiburys tegul weda wisus tawo weikałus.
26. *Tegul atgrėžia Wieszpats weidą sawo tawęsp.* Tegul tawę linksmi, stiprina, apsaugo. Daro teip atsigrėžęs budamas, kiteip gi daro, budamas nusigrėžęs.
27. *Ir szauksis wardo mano ant sunu Israelaus.* Kunigai laimindami sunums Israelaus, tegul szaukiasi wardo mano szwenczausio. – *Ir asz palaiminsiu jiemus.* Darysiu jiem² gerai, apipildamas sawomis downomis. –

Padėjimas VII.

Dowanos ir apieros kunigaikszczu Israelaus pagal dwylikos gentiju szwentinant szėtrą ir altorių.

1. Stojosi gi dienoj, kurioj pabaigė Maizieszius szėtrą, ir pastatė ją; ir patepė ir paszwentino su wisais indais jos, altorių teipogi ir wisus indus jo. (Exod XL, 16.)
2. Apierawojo kunigaikszczai Israelaus ir galwos szejmynu, kurie buwo³ kiekwienoj gentijoj, ir perdėtiniai ju, kurie buwo buwę suskaityti,
3. downos po akim Wieszpates, szeszis dengtus wežimus su dwyliką jauczu. Wieną wežimą du kunigaikszczu apierawojo, ir wieną jauczą kiekwienas, ir apierawojo juos prie szėtrai.
4. Tarė gi Wieszpats Maiziesziui:
5. Priimk nuog ju, idant tarnautu tarnawimę szėtros, ir duosi juos Lewitamus pagal eilos tarnawimo ju.
6. Ir teip priėmęs Maizieszius wežimus ir jauczus, dawė juos Lewitamus.

¹ smerti – t tais. ² jiem ← jiemus ³ buwo – įtrp.

7. Du weżimu ir keturis jauczus dawė sunumus Gersono, pagal ju turėjimo reikalo;
8. keturis kitus weżimus, ir asztuonis jauczus dawė sunumus Merari pagal ju weikalo ir ruoszos, po ranką Ithamaro sunaus Aarono kunigo;
9. sunumus gi Kaatho nedawė weżimu ir jauczu: delto kad tarnauja szwenty-
nyczoj, ir nasztas neszioja sawais peczaïs.
10. Taigi apierawojo kunigaikszczai ant paszwentinimo altoriaus, dienoj kurioj
buwo pateptas, dowaną sawo prie altoriui.
11. Ir tarė Diewas Maiżiesziui: Kiekwienas kunigaiksztyś kasdiena tegul apie-
rawoja dowanas ant paszwentinimo altoriaus.
12. Pirmoj dienoj apierawojo dowaną sawo Nahassonas sunus Aminadabo isz
gentijos Iudos;
13. Ir buwo joj, bludelys sidabrinys sworos szimto triju deszimtu siklu, taurė si-
dabrinė turinti septynias deszintis siklu pagal sworos szwentyńczos, abudu
piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
14. piestelę isz deszinties siklu aukso pilną rukało;
15. jauczą isz armenies, ir awiną ir awinėlį metinį wisodeginin;
16. ir ożi ażu nusidėjimą;
17. ir apieroj ramintiniu du jauczu, penkis awinus, penkis ożius; penkis awinėlus
metinius. Szitoji yra dowana Nahassono sunaus Aminadabo.
18. Antroj dienoj apierawojo Nathanael sunus Suar, kunigaiksztyś isz gentijos
Issachar,
19. bludelį sidabrinį sweriantį szimtą trisdeszintis siklu, taurę sidabrinę turinczą
septynias deszintis siklu, pagal sworos szwentyńczos, abudu piłnu geruju
kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
20. piestelę aukso turinczą deszimtį siklu pilną rukało;
21. jauczą isz armenies, ir awiną, ir awinėlį¹ metinį wisodeginin;
22. ir ożi ażu nusidėjimą;
23. ir apieroj ramintiniu du jauczu, penkis awinus, penkis ożius, penkis awinėlus
metinius. Szitoji buwo dowana Nathanaelaus sunaus Suaro.
24. Treczój dienój kunigaiksztyś sunu Zabulono, Eliab sunus Helon
25. apierawojo bludelį sidabrinį sweriantį szimtą tris deszintis siklu, taurę sida-
brinę turinczą septynias deszintis siklu sworą szwentyńczos, abudu piłnu
geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
26. piestelę aukso swerianczą deszimtį siklu pilną rukało;
27. jauczą isz armenies, ir awiną, ir awinėlį metinį wisodeginin,
28. ir ożi ażu nusidėjimą;
29. ir apieroj ramintiniu, du jauczu, penkis awinus, penkis ożius, penkis awinėlus
sziumeczus. Szitoji yra dowana Elijabo sunaus Helono.
30. Dienoj ketwirtyj kunigaiksztyś sunu Rubeno, Elisur sunus Sedeur

¹ awinėlį – 1 tais.

31. apierawojo bludelę sidabrinę swerintę szimtą tris deszintis siklu, taure sidabrinę turinczą septynias deszintis siklu sworoj szwentinyczos, abudu piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
32. piestelę aukso swerianczą deszimtę siklu piłą rukało;
33. jauczą isz armenies, ir awiną, ir awinėlę sziumetę wisodeginin;
34. ir ożi ažu nusidėjimą;
35. ir apierosna ramintiniu du jauczu, penkis awinus, penkis ožius, penkis awinėlus sziumeczus. Szitoji buwo dowana Elisuro sunaus Sedeuro.
36. Dienoj penktoj kunigaiksztyś sunu Simeono, Salamiel sunus Surisaddai;
37. apierawojo bludelę sidabrinę, sweriantę szimtą tris deszintis siklu, taure sidabrinę turinczą septynias deszintis siklu ant sworos szwentinyczos, abudu piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
38. piestelę aukso swerianczą deszimtę siklu piłą rukało;
39. jauczą isz armenies, ir awiną, ir awinėlę sziumetę wisodeginin;
40. ir ożi ažu nusidėjimą;
41. ir apierosna ramintiniu du jauczu, penkis awinus, penkis ožius, penkis awinėlus sziumeczus. Szitoji buwo dowana Salamielo sunaus Surisaddai¹.
42. Dienoj szesztoj kunigaiksztyś sunu Gado, Eliasaph sunus Duel
43. apierawojo bludelę sidabrinę sweriantę szimtą tris deszintis siklu, taure sidabrinę turinczą septynias deszintis siklu sworos szwentinyczos, abudu piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
44. piestelę aukso swerianczą deszimtę siklu piłą rukało;
45. jauczą isz armenies, ir awiną, ir awinėlę sziumetę wisodeginin;
46. ir ożi ažu nusidėjimą;
47. ir apierosna ramintiniu du jauczu, penkis awinus, penkis ožius, penkis awinėlus sziumeczus. Szitoji buwo dowana Elijasapho sunaus Duelo.
48. Dienoj sekmoj kunigaiksztyś sunu Ephraimo, Elisama sunus Ammiud
49. apierawojo bludelę sidabrinę sweriantę szimtą tris deszintis siklu, taure sidabrinę turinczą septynias deszintis siklu sworos szwentinyczos, abudu piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
50. piestelę aukso swerianczą deszimtę siklu piłą rukało;
51. jauczą isz armenies, ir awiną, ir awinėlę sziumetę wisodeginin;
52. ir ożi ažu nusidėjimą;
53. ir apierosna ramintiniu, du jauczu, penkis awinus, penkis ožius, penkis awinėlus sziumeczus. Szitoji buwo dowana Elisamos sunaus Ammijudo.
54. Dienoj aszmoj, kunigaiksztyś sunu Manasses, Gamaliel sunus Phadassur,
55. apierawojo bludelę sidabrinę sweriantę² szimtą tris deszintis siklu, taure sidabrinę turinczą septynias deszintis siklu sworos szwentinyczos, abudu piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
56. piestelę aukso swerianczą deszimtę siklu, piłą rukało;

¹ Surisaddai – u tais. ² sweriantę – a tais.

57. jauczå isz armenies, ir awinå, ir awinêlî sziumetî wisodeginin;
58. ir ożî ażu nusidêjmå;
59. ir apierosna ramintiniu du jauczû, penkis awinus, penkis ożius, penkis awinê-lus sziumeczus. Szitoji buwo dowana Gamalielo sunaus Phadassuro.
60. Dienoj dewintoj kunigaiksztyś sunu Beniamino, Abidan sunus Gedeono,
61. apierawojo bludelî sidabrinî sweriantî szimtå tris deszimtis siklu, taureę si-dabrinę turinczå septynias deszimtis siklu sworos szwentinyczos, abudu piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
62. ir piestelę aukso swerianczå deszimtî siklu piłnå rukało;
63. jauczå isz armenies, ir awinå, ir awinêlî sziumetî wisodeginin;
64. ir ożî ażu nusidêjmå;
65. ir apierosna ramintiniu du jauczû, penkis awinus, penkis ożius, penkis awinê-lus sziumeczus. Szitoji buwo dowana Abidano sunaus Gedeono.
66. Dienoj deszimtoj kunigaiksztyś sunu Dan, Ahiezer¹ sunus Ammisaddai,
67. apierawojo bludelî sidabrinî sweriantî szimtå tris deszimtis siklu, taurełę sidabrinę turinczå septynias deszimtis siklu sworos szwentinyczos, abudu piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
68. piestelę aukso swerianczå deszimtî siklu piłnå rukało;
69. jauczå isz² armenies, ir awinå, ir awinêlî sziumetî wisodeginin;
70. ir ożî ażu nusidêjmå;
71. ir apierosna ramintiniu du jauczû, penkis awinus, penkis ożius, penkis awinê-lus sziumeczus. Szitoji buwo dowana Ahiezero sunaus Ammisaddai.
72. Dienoj wienuoliktoj kunigaiksztyś sunu Asero, Phegiel sunus Ochran,
73. apierawojo bludelî sidabrinî sweriantî szimtå tris deszimtis siklu, taureę³ sidabrinę turinczå septynias deszimtis siklu sworos szwentinyczos, abudu piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
74. piestelę aukso swerianczå deszimtî siklu piłnå rukało;
75. jauczå isz armenies, ir awinå, ir awinêlî sziumetî wisodeginin;
76. ir ożî ażu nusidêjmå;
77. ir apierosna ramintiniu du jauczû, penkis awinus, penkis ożius, penkis awinê-lus sziumeczus. Szitoji buwo dowana Phegielo sunaus Ochran.
78. Dienoj dwyliktoj kunigaiksztyś sunu Nephthali, Ahira sunus Enan,
79. apierawojo bludelî sidabrinî sweriantî szimtå tris deszimtis siklu, taureę sida-brinę turinczå septynias deszimtis siklu sworos szwentinyczos, abudu piłnu geruju kwietieniu miłtu intmaiszytu alywon ant apieros;
80. piestelę aukso swerianczå deszimtî siklu, piłnå rukało;
81. jauczå isz armenies, ir awinå, ir awinêlî sziumetî wisodeginin;
82. ir ożî ażu nusidêjmå;
83. ir apierosna ramintiniu du jauczû, penkis awinus, penkis ożius, penkis awinê-lus sziumeczus. Szitoji buwo dowana Ahiros sunaus Enano.

¹ Ahiezer – *h* tais. ² isz ← ir ³ taureę ← taurełę

84. Szitie daiktai paszwentinant ałtorių apierawoti buwo nuog kunigaikszczu Israelaus, dienoję kurioj buwo paszwentintas; bludelu sidabriniu dwylika; tauriu sidabriniu dwylika; piestelu aukso dwylika;
85. teip jog szimtą tris deszintis siklu sidabro turėjo wienas bludelys, ir septynias deszintis siklu turėjo wiena taurė; tai yra, bendrai wisu indu isz sidabro siklu dwi tukstanti keturi szimtai, sworos szwentinyczos;
86. Aukso piestelu dwylika piñnu rukało, swerianczu po deszimtį siklu sworos szwentinyczos; tai yra, kartū aukso siklu szimtas dwi deszimti;
87. jauczu isz armenies wisodeginin dwylika, awinu dwylika, awinėlu sziumeczcu dwylika, ir skystimai ju; ožiu ažu nusidėjimą dwylika,
88. apierosna ramintiniu, jauczai dwideszimti keturi, awinu szeszios deszimtys, ožiu szeszios deszimtys, awinėlu sziumeczcu szeszios deszimtys. Szitos yra dowanos paszwentimę ałtoriaus, patepant ji.
89. Ir inteidamas Maizieszius szėtron sandaro, kłautusi žodinyczos, girdėjo balsą byłanczo jamui isz maldytuwės buwusios ant skrynios ludymo terp dwieju Cherubimu, isz kur ir kalbėdawo jamui.

Pareiskininimai.

1. *Dienoj.* Metę ne mažiaus dwylikos dienu. – *Pabaigė Maizieszius szėtrą.* Weikalais Bezeleelo ir jo draugės.
3. *Dengtus wežimus.* Perwežt indams ir daiktams szwentiems, idant nebutu sulyti ir žmoniu matyti.
8. *Keturis kitus wežimus.* Sunums Merario duota daugiaus wežimu, delto kad jiems buwo daugiaus sunkumo: wisi stulpai, lentos, paklodai, pamatai itt. – *Po ranką.* Po¹ waldžą ir priežiurą. – *Ithamaro.* Uždėto ant Gersonitu ir Meraritu ir ant ju indu ir daiktu.
9. *Delto kad tarnauja szwentinyczoj.* Szwentinyczos gi daiktai nebudawo wežiojiami, bet nesžiojami, del ju szwentumo ir garbos.
11. *Kiekwienas kunigaikszty.* Kunigaikszczai, gałwos gentiju. – *Ant paszwentinimo ałtoriaus.* Wisodeginio, netiktai patepamo, bet ir turinczo ceremonijas paszwentimo per septynias dienas, patepimą ir apieras kasdiena Exod. XXIX, XXXVI, XXXVII; – todel ir szwentinant szėtrą ir szitą ałtorių dėdawo kasdiena kunigaikszczai apieras ir bendrai ir skirium kiekwienas.
13. *Bludelys.* Ziur Exod. XXV, XXIX. Skirti szėtros² ir prieangės reikałams, delto kad sidabriniai; szwentinyczos gi buwo aukso indai. Wartojo jais prieangėj ir ałtoriję wisodeginio.
14. *Piestelė.* Mažas indas rukałams.
18. *Antroj dienoj.* Antramę metę. Meslawa dowanu buwo per 12. dienu.
89. *Kłautusi žodinyczos.* Diewo, sėdinczo ant maldytuwės Szwentumoj szwentu. –

¹ Po – p tais. ² szėtros – os tais.

Padėjimas VIII.

Pastatymas žibinczaus ir paszwentinimas Lewitu.

1. Ir byľojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
2. Byľok Aaronui, ir sakysi jamui: Padėjęs septynias žibines, žibinczus pietu szalyj tegul bus pastatytas. Prisakykig tai, idant žibinės isz kitos szalies žiemiump¹ žiurētu ing staľą duonu padėtiniu, priesz tą szalį, kurion žiuri žibinczus, turės szwiesti.
3. Ir padarė Aaronas, ir uždėjo žibines ant žibinczaus, kaip buwo prisakęs Wieszpats Maižiesziui.
4. Szitas gi buwo padirbimas žibinczaus, isz aukso nukaltas, teip widurinys stiebas, kaip wisa kas isz jo iszdygė² abiejusę pluksnu szonuose; sulig paweiksľu, kurį parodė Wieszpats Maižiesziui, teip padirbo žibinczų.
5. Ir byľojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
6. Paimk Lewitus isz widaus sunu Israelaus, ir apkuopsi juos
7. szitokiuomi budu: Tegul bus aptaszktyti wandenimi apkuopimo, ir tegul nusiskuta wisus plaukus mėsos sawo. Ir iszskalbę rubus sawo, ir apsikuope,
8. paims jauczą isz armenies, ir skystimus jo geruosius kwietienius miľtus alywon intmaiszytus: jauczą gi kitą isz armenies tu paimsi ažu nusidėjimą:
9. ir atwesi Lewitus szėtrosp sandaro, suszaukęs wisą daugybę sunu Israelaus.
10. Ir esant Lewitamus po akim Wieszpaties, uždės súnūs Israėlaus rankas sawo ant ju:
11. ir apierawos Aaronas Lewitus, dowaną po akim Wieszpaties nuog sunu Israelaus, idant tarnautu tarnawimę jo.
12. Lewitai teipogi uždės rankas sawo ant galwu jauczu, isz kuriu wieną padarysi ažu nusidėjimą, ir kitą wisodeginin Wieszpaties, idant melstumais ažu juos.
13. Ir pastatysi Lewitus po akim Aarono ir sunu jo, ir paszwentinsi apierawotus Wieszpati,
14. ir atskirsi isz widurio sunu Israelaus, idant butu mano:
15. ir potam inteis szėtron sandaro, tarnautu mań. Ir teip apkuopsi ir paszwentinsi juos dowanojiman Wieszpaties: delto kad dowaną dowanoti yra mań nuog sunu Israelaus.
16. ažu pirmagimius atawerianczus wisokią yszczą Israeluje, paėmiau juos. (Num. III. 13; Luc. II, 23.)
17. Nes mano yra wisi pirmagimiai sunū Israelaus, teip isz žmoniu kaip isz galwiju. Nuog dienos³ kurioj pamusziau wisokią pirmagimį žemėj Egipto, paszwentinau juos sau:
18. ir paėmiau⁴ Lewitus ažu wisus pirmagimius sunu Israelaus:
19. ir padowanojau juos Aaronui ir sunumus jo isz widurio žmonijos, idant tarnautu mań ažu Israelų szėtroj sandaro, ir melstusi ažu juos, idant nebutu žmonijoj kankies jei drįstu prieiti szwentinczosp.

¹ žiemiump – įtrp. ² iszdygė ← iszdygsta ³ dienos – s tais. ⁴ paėmiau – pirmoji a tais.

20. Ir padarė Maizieszius ir Aaronas ir wisa daugybė sunu Israelaus ant Lewitu, ką buwo prisakęs Wieszpats Maiziesziui;
21. ir apkuopti yra, ir iszskalbė rubus sawo. Ir pakėlė juos Aaronas po akim Wieszpaties, ir meldėsi ažu juos,
22. idant apkuopti inteitu weiktu weikału sawo szėtron sandaro prie Aaronui ir sunumus jo. Kaip buwo prisakęs Wieszpats Maiziesziui apie Lewitus, teip stojosi.
23. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
24. Szitas yra zokonas Lewitu: Nuog dwieju deszimtu penkelu metu ir aukszczaus, inteis tarnautu szėtron sandaro.
25. Ir pabaigė penktuosius deszimtuosius metus, tarnauti palaus:
26. ir bus tarnais broļu sawo szėtroj sandaro, idant sergėtu kas bus jiemus paduota, darbū gi paczu tegul nedaro. Teip parėdysi Lewitamus sargybosę ju.

Pareiszkinimai.

2. *Ziurėtu ing statą duonu padėtiniu.* Ant¹ to stalo tartum Diewas pietauja; niekas gi newalgo pietu patamsyj, bet prie szwiesai; nėsant gi szėtroj nei wieno lango², degdowo zibinės.
4. *Padirbimas žibinczaus.* Trumpai persako statymą žibinczaus, kas pasakyta Exod. XXV, XXXI, ir XXXVII, 17.
7. *Wandenimi apkuopimo.* Sumaiszytu su peļenais žalos karwės. Num. XIX. – *Tegul nusiskuta³ wisus plaukus mėsos sawo.* Wiso sawo kuno. Tropologiską iszguldymą szios wietos padėjo szw. Grieg. Moral. c. 23.; nes szitos ceremonijos ženklino pasłaptis.
8. *Skystimus jo.* Priedamus sziai apierai. Num. XV, 9.
10. *Uždės súnūs Israelaus rankas sawo ant ju.* Reikszdami, jog juos nuo sawės atskyre, dowanoja Diewui.
12. *Lewitai... ant galwu jauczu.* Jauczai buwo apierą Lewitu, Lewitai gi apierą žmonijos: todel ten ir cza uždėjimas ranku. – *Wieną padarysi ažu nusidėjimą.* Ne tu, bet Aaronas, nes eil. 11⁴. pasakyta: Apierawos Aaronas Lewitus⁵.
14. *Idant butu mano.* Luosi nuo karios, tarnautu szwentinyczai.
15. *Inteis szėtron sandaro.* Ebr: inteis tarnawiman sawo szėtroj sandaro. – *Paszwentinsi⁶ juos dowanojiman Wieszpaties.* Ebr: *pakelsi juos.* (Exod. XXIX, 24.)
19. *Idant nebutu žmonijoj kankies.* Jei kisztusi tarnawiman mano koksai žmogus swietiszkas, nepaszwėstas.
- 21⁷. *Pakėlė juos Aaronas po akim Wieszpaties.* Ziuř Exod. XXIX, 24.
26. *Darbu gi paczu tegul nedaro.* Kuriuos pirma darydowo, tebebudami stipri. – *Teip parėdysi Lewitamus.* Idant sergėtu indus szėtros tokiamę amžiuę gywe-

¹ Ant – t tais. ² lango – an tais. ³ nusiskuta – pirmoji u tais. ⁴ 11 – 11 tais. ⁵ Lewitus – u tais.

⁶ Paszwentinsi – p tais. ⁷ 21 – 1 tais.

nimo ir teip kaip įsakiau. – *Sargybosę ju.* Wadina sargybomis del daugumo seimynu, kurioms liepta buwo sergėti tušus daiktus.

Padėjimas IX.

Szwentimas Paschos antruokart, ir stūpas debesis.

1. Bylojo Wieszpats Maiziesziui pustynėj Sinai metuosę antruosę, po iszejimui ju isz žemės Egipto, mėnesyj pirmą tarydamas:
2. Tegul padaro sūnūs Israelaus Phase metę sawamę, (Exod. XII, 3.)
3. keturioliktoj dienoj szio mėnesies wakarop, sulig wisomis ceremonijomis ir nuteisinimais jos.
4. Ir prisakė Maizieszius sunumus Israelaus, idant padarytu Phase;
5. kurie padarė metę sawamę: keturioliktoj dienoj mėnesies wakarop ant kaľno Sinai. Pagal wiso, ką buwo įsakęs Wieszpats Maiziesziui, padarė sūnūs Israelaus.
6. Sztai gi nekurie sužagti ant duszios žmogaus, kurie negalėjo daryt Phases dienoj anoj, prisiartinę Maiziesziausp ir Aaronop,
7. tarė jiems: Susižagę esme ant duszios žmogaus: kodel negaunam, jog negalim apieros apierawot Wieszpati metę sawamę terp sunu Israelaus?
8. Kuriemus atsakė Maizieszius: Pastowėkit idant klausczuos, ką įsakys Wieszpats apie jus.
9. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
10. Bylok sunumus Israelaus: Žmogus kuris bus susižagęs ant duszios, arba¹ kelyj toli giminėj jusu, padarys Phase Wieszpati
11. mėnesyj antramę keturioliktoj dienoj mėnesies wakarop: su prėskieniais ir salotą laukinę walgys tai²:
12. nepaliks isz jos nieko iki rytui, ir kauľo jos neľaužys, wisą budą Phases užľaikys. (Exod. XII, 46.)
13. Jei kas gi ir czystas yra, ir kelonėj nebuwo, ir wienok nepadarė Phase, bus isznaikinta duszia³ anoji isz žmoniju sawu, jog apieros Wieszpati neapierawojo metę sawamę: nusidėjimą sawo nesz patsai.
14. Pakelei wys teipogi ir atajunas jei bus terp jusu, darys. Phase Wieszpati sulig ceremonijomis ir nuteisinimais jos. Prisakymas tas pats bus pas jus teip atajunui kaip wietos gywentojui.
15. Taigi dienoj, kurioj buwo pastatyta szėtra, apidengė ją debesis. Nuog wakaro gi ant szėtros buwo kaip paweiksľas ugnies iki rytui; (Num. VII, 1.)
16. teip dėjosi nuolat; per dieną apdengdawo ją debesis ir per naktį kaip paweiksľas ugnies.
17. Ir atsitraukus debesi, apidengusiam szėtrą, eidawo sūnūs Israelaus; ir wietoj kur stodawo debesis, tenai statydawo sau taworijas.

¹ arba – r tais. ² tai ← jai ³ duszia ← duszia jo

18. Liepant Wieszpati eidawo, ir jamui liepant statydawo sz  tr  . Per wisas dienas kurios   stowėdawo debesis ant sz  tros, budawo toj paczoy wietoj;
19. ir jei atsitikdawo jog ilgą laiką stowėdawo ant jos, jut  dawo s  nus Israelaus sargybas Wieszpaties, ir neidawo,
20. per kiek dienu budawo debesis ant sz  tros. Liepant Wieszpati statydawo szėtras, ir liepant jamui ardydawo.
21. Jei budawo debesis nuog wakaro iki rytui, ir tuoj brėksztant nuog sz  tros atsitraukdawo, eidawo; ir jei po dienai ir nakti atsitraukdawo, ardydawo szėtras.
22. Jeigu dwi dieni arba wien   m  nes  j arba met   ilgesn   budawo ant sz  tros, budawo s  n  s Israelaus toj paczoy wietoj, ir neidawo; tuojaus gi kaip atsitraukdawo, krutindawo taworijas.
23. Ant   dzio Wieszpaties darydawo taworijas, ir ant   dzio jo eidawo; ir jut  dawo sargybas Wieszpaties sulig liepimu jo per ranką Maiziesziaus.

Pareiszkinimai.

3. *Wakarop.* Ebr: *terp dwieju wakar  .* Ziu  r Exod. XII, 6. – *Sulig wisomis ceremonijomis ir nuteisinimais jos.* Sulig wisokiomis ceremonijomis ir aplinkybėmis, apraszytomis Exod. XII. Prisakymai Diewo wadinasi nuteisinimais, delto kad be jų negalima nieko padaryti teisingai ir pagal zokono.
5. *Kurie padar   met   sawamę.* Tos paschos newalgė kurie gim   jau iszejus isz Egipto, delto kad tebebuwo kudykais, ir neapipiaustytais.
6. *Ant duszios   mogaus.* Dasilyt  j   numirusio, atskirti buwo nuo wisokiu apieru.
10. *Zmogus... giminej jusu.* T. y.   mogus isz giminės jusu, Ebrejus, susizag  s, arba buw  s tolimoj kelonėj, kai apsikuops, arba namo pagrįsz, tegul szwencza Welykas antramę m  nesy  j, negalėjęs pirmam   del paminėtu kluczu; jei negalėjo nei antramę, tolaus¹ kelti jau buwo ažuginta.
13. *Nusid  jim   sawo nesz.* Kank   a  u sawo nusid  jim  .
15. *Debesis.* Debesies stūlpas. – *Nuog wakaro gi.* Tasai stūlpas dien   buwo kaip debesis, naktį gi kaip ugnis.
18. *Liepant Wieszpatią.* Toly  n wedant st  lp   debesies per Aniolą.
19. *Jut  dawo s  n  s Israelaus sargybas Wieszpaties.* Stow  dawo ant wietos, žiurėdami ar nesitrauks debesis; negalėdami tolaus eiti Diewui neliepus.

Padėjimas X.

Apie triubas žmonijai suszaukt, apie kilojim   ir statym   sz  tros kelonėj.

1. Ir by  lojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
2. Pasidirbk dwi triubi sidabrini nukalti, kuriomis galėtumai suszaukt daugyb  , prireikus perkelt taworijas.

¹ tolaus – / tais. ² Wieszpati – antroji i tais.

3. Sutriubawus tau triubomis, susirinks tawęsp wisa mynia prie durim szėtros sandaro.
4. Jei triubuosi kartą, ateis tawęsp kunigaikszczai, ir gałwos daugybės Israe-laus.
5. Jeigu ilgiaus ir trukczojant bus triubawimas, krutins taworijas pirmieji¹ kurie yra rytu szonę.
6. Antramę gi balse ir teip pat triubuojant, kelsis taworijos, gywenanczos waka-ru szonę: ir sulig szituomi budu padarys kiti, triubuojant triuboms ejimą.
7. Prireikus gi suszaukti žmoniją, wienaluomiszkas bus triubawimas, ir be skalyjimo trukczojant.
8. Súnūs gi Aarono kunigai triubuos triubomis ir bus tai zokonystė amžina gimdymuose jusu.
9. Jei iszeisit karionėn isz žemės jusu priesz neprietelus kariaujanczus priesz jus, triubuosit skalijanczomis triubomis, ir bus atsiminimas jusu po akim Wieszpates Diewo jusu, idant butumet isztraukti isz ranku neprietelu jusu.
10. Jei kadą turėsit puotas, ir dienas szwentas, ir jaunuosius mėnesis, triubuosit triubomis ant wisodeginiu, ir ramintiniu apieru, idant butu jumus ant atsi-minimo Diewo jusu: asz Wieszpats Diewas jusu.
11. Metuose antruose, mėnesyj antramę, dwideszimtoj dienoj mėnesies pasikėlė debesis nuog szėtros sandaro;
12. ir ejo sunūs Israelaus aibėmis sawomis isz pustynės Sinai, ir atsiszlėjo debesis pustynėj Pharan.
13. Ir krutino taworijas pirmieji sulig liepimu Wieszpates rankoj Maížiesziaus.
14. Súnūs Iudos aibėmis sawomis, kuriu kunigaiksztyś buwo Nahasson sunus Aminadabo. (Num. I, 7.)
15. Gentijoj sunu Issacharo buwo kunigaiksztyś Nathanael sunus Suaro
16. Gentijoj Zabulono buwo kunigaiksztyś Eliab sunus Helono.
17. Ir iszardyta yra szėtra, kurią neszdami iszejo súnūs Gersono ir Merario.
18. Ir krutinosi ir súnūs Rubeno, aibėmis ir eilą sawą; kuriu kunigaiksztyś buwo Helisur sunus Sedeuro.
19. Gentijoj gi sunu Simeono, kunigaiksztyś buwo Salamiel sunus Surisaddai
20. Tolaus gentijoj Gado buwo kunigaiksztyś Eliasaph sunus Duelo.
21. Ir krutinosi ir Kaathitai neszdami Szwentinyczą. Teip ilgai szėtra buwo ne-szama, ikikolei atajo wieton statymo.
22. Krutino taworijas ir sunūs Ephraimo aibėmis sawomis, kuriu karioj kuni-gaiksztyś buwo Elisama sunus Ammiudo.
23. Gentijoj gi sunu Manasses kunigaiksztyś buwo Gamaliel sunus Phadassuro;
24. ir gentijoj Beniamino buwo kunigaiksztyś Abidan sunus Gedeono.
25. Paskuczausi taworiju wisu ejo sunūs Dano aibėmis sawomis, kuriu karioj kunigaiksztyś buwo Ahiezer sunus Ammisaddai.

¹ pirmieji – *ir tais*.

26. Gentijoj gi sunu Asero buwo kunigaikštys Phegiel sunus Ochrano.
27. Ir gentijoj sunu Nephthali kunigaikštys buwo Ahira sunus Enano.
28. Szitos yra taworijos, ir ejimai sunu Israelaus aibėmis sawomis, kai iszeidawo.
29. Ir tarė Maizieszius Hobabui sunui Raguelo sangenczui sawo: Eime wieton, kurią Wieszpats ketina duot mumus: eik sunumis, idant gerai darytumem tau, nes Wieszpats gerybes pažadėjo Israelui.
30. Kuriamui anas atsakė: Neisiu su tawimi, bet pagrįsziu žemėn sawo, kurioj užugimiau.
31. Ir jisai: Nepamesk, sako, musu: nes tu žinai kuriosę wietosę pustynėj turim daryti taworijas, ir busi wedėjas musu.
32. Ir kai ateisi su mumis, kas tiktai bus geriausia isz gerybiu, kurias ketina mumus duoti Wieszpats, duosim tau.
33. Ejo tad nuog kaľno Wieszpaties kelą triju dienu, ir skrynja sandaro Wieszpaties ejo pirma ju, per tris dienas jieszkodama taworijomus wietos.
34. Debesis teipogi Wieszpaties buwo ant ju per dieną einant.
35. Ir kelant skrynią, sakydawo Maizieszius: Kelkis Wieszpatie, ir tegul isz-sisklaisto neprietelūs tawo, ir tegul pabėga kurie neapkcenza tawęs, nuog weido tawo. (Ps. LXVII, 2.)
36. Dedant gi, sakydawo: Pagrįžk Wieszpatie daugybėn karios Israelaus.

Pareiszkinimai.

2. *Dwi triubi sidabrini.* Zmonijai suszaukt: 1. Eitu su taworijomis, 2. szwėstu szwenczu, 3. apierawotu apieru, 4. puotuotu szwentu puotu. Įsakyta padaryti dwi triubi, bet neažuginta daryti daugiaus. Triubos sidabrinės ant didesnės Diewui garbos, ir kad butu skardesnės.
4. *Jei triubuosi kartą.* Ebr: jei triubuosi wieną triubą; teip ir Chald. ir 70. Kas triubuoja wieną triubą, triubuoja kaip ir kartą; kas dwiem, kaip ir dukart, nors kartū eina bałsas abiejų triubu.
9. *Ir bus atsiminimas.* Diewas atsimins jus kowos metę, jei triubuosit teip kaip jo prisakyta, ir duos jums pergalėjimą.
10. *Puotas.* Iszkilmias ir szwentas isz apieru maldytiniu, arba puotą pradedant ir baigiant apieras, kaip darydawo szwentindami karalų; lygiai jaunamę mėnesyje, t. y. pirmoj dienoj mėnesies, Zydu szwenczamoj. – *Ant atsiminimo Diewo.* Idant jus Diewas atsimintu (eil. 9.)
11. *Metuosę antruosę.* Nuog iszejimo isz Egipto.
12. *Pustynėj Pharan.* Wietoj, potam pramintoj kapais pageidimo, kur buwo tryliktasys potrukys Israelitu.
13. *Sulig liepimu Wieszpaties rankoj Maiziesziaus.* Sulig liepimu Diewo duotu per Maizieszių tarną sawo.
21. *Neszdami Szwentinyczą.* Szwentus indus szwentinyczos, t. y. wietos szwentosios ir szwenczausios, arba Szwentumos szwentu.

29. *Hobabui sunui Raguelo*. 70. iszguldytu, ir nekurie kiti nutuokia jog tai buwęs Jethro, Maiziesziaus uoszwys. Wienok labiaus tikėtina, jog tai buwo Jethro sunus.
30. *Zemèn sawo*. Madijanan.
31. *Nes tu žinai*. Nereikė Maiziesziui wedėjo pustynėj, turint debesies stulpą, ir ganius galwijus uoszwęs 40. metu; bet norėjo sawo szwogriaus iszmo-kyt tikrosios religijos. Teipogi norėjo Maizieszius Hobabą turėti prie sau, ir klausties jį apie tulus daiktus, kuriuos jau benkiek buwo pamiršęs per tiek meto ir rupesniu. Debesies stulpas rodydavo Israelitams kuriuomi daiktu eiti, bet kitu tulu aplinkybiu¹ reikdavo klausinėtis žinanczu ir gywentoju wietos.
33. *Ejo tad*. Hobabas tyli; galėjo tad paklausyti Maiziesziaus ir pasilikti su juomi. – *Jieszkodama taworijomus wietos*. Darė tai stulpas debesies ir potam skrynia, ant kurios buwo tasai stulpas. Ebr: *ant iszjieszkujimo del ju poilsio*; t. y. wietos patogios poilsui.
35. *Kelant skrynią*. Idant taworijos krutintusi isz wietos. – *Kelkis Wieszpatie*. Buk liksziolėi² butu išsėjęs ant skrynios.

Padėjimas XI.

Kankys siųstos ant žmonijos ažu murmėjimą, ir iszrinkimas 70. wyresniu.

1. Tuotarpu kilo murmėjimas žmonijos, kaip ir skundžanczusi del wargo, priesz Wieszpatį. Ką iszgirdęs Wieszpatš, papyko. Ir užsidegusi ant ju ugnis Wieszpaties suėdė paskuczausią taworijų dalį. (Ps. LXXVII, 19, 21.)
2. Ir szaukiant žmonijai Maizieszių, meldėsi Maizieszius Wieszpati, ir prasmego ugnis.
3. Ir praminė wardą wietos anos, Deginimu; delto kad buwo užsidegusi priesz juos ugnis Wieszpaties.
4. Nes sziočia³ wisotimė maiszyta, kuri buwo atajusi su jais, degė geidulu, sėdėdama ir raudodama, prisitraukusi sawęsp sunus Israelaus⁴, ir kalbėjo: Kas mumus duos walgyt mėsas? (1. Cor. X, 3.)
5. Atsimenam žuwis, kurias walgydawom Egiptę dowanai: mislin mumus ateit, agurkai ir melonai, ir porai ir swogunai ir czesnakai.
6. Duszia musu sukepo, nieko kito neregį akys musu, tiktai Man.
7. Buwo gi Man kaip sėklė kalendros, krosos bdelijo (Exod. XVI, 14.)
8. Ir apwaiksztinėdavo žmonija, ir surinkusi ją, maždawo girnom, arba grusdawo piestoj, wirdama⁵ puodę, ir darydama isz jos pladeses gardumo kaip duonos alywoj dażytos.

¹ aplinkybiu – y tais. ² liksziolėi – e tais. ³ sziočia ← gležnoja ⁴ Israelaus – antroji a tais.

⁵ wirdama – w tais.

9. Ir krintant naktyj ant taworiju rasai, krisdawo kartu ir Manà.
10. Iszgirdo tad Maizieszius werkiant žmoniją po szejmynas, kiekvieną duryse szėtros sawo. Ir papyko¹ užsidegimas Wieszpates labai; bet ir Maiziesziui daiktas regėjosi neprikenczamas;
11. ir tarė Wieszpati: Kam nuwarginai tarną tawo? Kodel nerandu mylistos akysę tawo? ir kodel užudėjai sunkybę wisos žmonijos szios ant manęs?
12. Asz² gu prasidėjau wisą szią daugybę, arba pagimdžau ją, idant sakytumai mań: Neszk juos prieglobstyj³ tawo, kaip esti kudykys nesziojamas auklės?
13. Isz kur mań mėsos, idant duocza teip didei daugybei? Werkia priesz manę, tarydami: Duok mumus mėsos idant walgytumem.
14. Negalu pats wienas iszturėt wisą szią žmoniją, jog sunki yra mań.
15. O jei kiteip tau regisi, meldžu idant azumusztumai manę, ir tegul atrandu mylistą akysę tawo, idant nekentėcza teip daug pikto.
16. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Surink mań septynias deszimtis wyru isz seniu Israelaus, kuriuos tu žinai jog yra seniais žmonijos ir mokytojais: ir atwesi juos durump szėtros sandaro, ir liepsi tenai stowėt su tawimi,
17. idant nužengcza ir byłocza tau: ir atimsiu isz dwasios tawo, ir duosiu jiemus, idant kilotu su tawimi nasztą žmonijos, ir ne tu wienas butumai ap-sunkintas.
18. Žmonijai teipogi sakysi: Pasiszwentinkit, rytoj walgysit mėsas: nes asz gir-dėjau jog jus sakėt: kas duos mumus walgius mėsiszkus? gera mumus buwo Egiptę. Idant duotu jumus Wieszpats mėsas, ir walgytumet:
19. ne wieną dieną, ne dwi, arba penkias, arba deszimti, nei tieg dwideszimti,
20. bet iki mėnesi dienu, ikikołei iszlystu per snegles jusu, ir pawirstu boduman⁴, delto kad nuwarėt Wieszpati, kuris yra widuryj jusu, ir raudojot akysę jo, tarydami: Kam iszejom isz Egipto.
21. Ir tarė Maizieszius: Szeszi szimtai tukstantu pėstiniku yra szitos žmonijos: ir tu sakai: Duosiu jiemus walgyumą mėsų per wisą mėnesį?
22. Nejaugi awiu ir jauczu daugybę bus pamusztą, idant galētu pakakt walgiui? arba wisos žuwys mariu bus surinkta draugėn, idant juos pasotintu? (Ioan. VI, 10.)
23. Kuriamui atsakė Wieszpats: Nejaugi ranka Wieszpates yra nestipra? Jau nunai regėsi, ar mano była iszsipildža darbu. (Isai. LIX, 1.)
24. Taigi atajo Maizieszius, ir apsakė žmonijai žodžus Wieszpates, surinkęs septynias deszimtis wyru isz seniu Israelaus, kuriemus liepė stowėt aplink szėtrą.
25. Ir nužengė Wieszpats per debesi, ir byłojō jamui, atimdamas isz dwasios kuri buwo Maiziesziuję, ir duodamas septyniomus deszimtimus wyru. Ir atsiłsėjus juosę Dwasiai, pranaszawo, nei tolaus nepalowė.

¹ papyko ← papiko ² Asz – a tais. ³ prieglobstyj ← ažu anczo ⁴ boduman – od tais.

26. Buwo gi pasilikę taworijosę du wyru, kuriu wienas wadinosi Eldad¹, ir kitas Medad, ant kuriu atsilšėjo Dwasia; nes ir anys buwo² suraszyti ir nebuwo iszeję szëtron.
27. Ir pranaszaujant jiëmus taworijosę, bëgo waikas, ir dawë zinia Maiziesziui, tarydamas: Eldad ir Medad pranaszauja taworijosę.
28. Tuoj Iosue sunus Nuno, tarnas Maiziesziaus, ir iszrinktas isz daugio, tarë: Pone mano Maiziesziau, ažuugink jiëmus.
29. O jisai: Ko, sako, pawydi ažu manę? Kasgi duotu idant wisa žmonija pranaszautu, ir duotu jiëmus Wieszpats Dwasią sawo?
30. Ir pagrižo Maizieszius, ir wyresnieji Israelaus taworijosna.
31. Wëjas gi iszejës nuog Wieszpaties, pagriebës ažu mariu piepalas ataneszë, ir palaidë taworijosna kelù kiek wienandien galima pereit, isz wisu szalu taworiju aplinkom, ir skraidë po orą dwieju wuolaktu auksztumo wirszuj zemës. (Ps. LXXVII, 26.)
32. Këlusis tad žmonija wisą diená aną, ir nakti, ir ant rytojaus, surinko piepalu, kas mažai, deszimtį puru, ir džowino jas aplinkom taworijas.
33. Tebebuwo dar mësos dantysę ju, nei buwo stigu szitokio walgio; ir sztai užsidegimas Wieszpaties sujudës ant žmonijos, pamuszë ją blëdimi perdaug didë.
34. Ir praminta wieta anoji, Kapais pageidimo; nes tenai pakasë žmoniją, kuri buwo pageidusi. Iszeję gi isz kapu pageidimo, atajo ing Haseroth, ir buwo ten.

Pareiszkinimai.

1. *Kaip ir skundzanczusi del wargo.* Del nuowargio triju dienu kelonës su waikais mažais, galwijais ir daiktais. – *Ugnis Wieszpaties.* Nuog Wieszpaties; arba didë, smarki, baisi; teip didžus³ daiktus⁴ wadina: cedrai Wieszpaties, kałnai Wieszpaties, t. y. cedrai didi, kałnai didi. – *Suëdë paskuczausiq taworiju dalj.* Kuriojë buwo Egiptënai, kurstytojai murmejimo. O gal ir isz pirmuju dalu nekurie, apsimetę pailsusiais, wilkosi su paskutiniais.
2. *Prasmego ugnis.* Ar staczai ažuugeso, ar grižo zemën, isz kur buwo iszejusi. –
3. *Deginimu.* Wieta nuo ugnies pramintą *Deginimu*; nuo kankies gi ažu apsirymą *kapis pageidimo* (eil. 34.). Arba wisa wieta praminta *kapis pageidimo*; wiena gi jos dalis. *Deginimu.* –
4. *Nes sziochia wisotimë maiszyta.* Su Egiptënais⁵, pristojusiais in Israelitus. – *Degë geidulu.* Intsigeidę mësos ir swogunu Egipto. Nors Israelitai turëjo galwiju ir awiu, bet neturëjo sziochioj⁶ wisotimë.
5. *Dowanai.* Pigiai.

¹ Eldad – antroji *d* tais. ² buwo – *b* tais. ³ didžus – *d* tais. ⁴ daiktus – *daik* tais. ⁵ Egiptënais – *e* tais. ⁶ sziochioji – *i* tais.

6. *Duszia musu sukepo*. Norėdama ko kito neg mannos.
7. *Krosos bdelijo*. Baltos, melsvos žibanczos. Exod. XVI, 31.
10. *Maižiesziui daiktas regėjosi neprikenczamas*. Jog wisa žmonija skundėsi ir geidė mėsos.
12. *Neszk juos prieglobstij tawo*. Wyresnieji turi sawuosius labai mylėti.
15. *Idant ažumusztumai manę*. Meldžu, duok mañ smertį. Kaltis menka; o gal nei menkos nebuwo; todel ir Diewas nebaudza jo bet drasina.
16. *Surink mañ septynias deszintis wyru*. Jau pirma, Jethro pamokytas, buwo padėjęs¹ wyresnybes (Exod. XVIII, 21.) reikalams žmonijos sudyti; bet ir teip dar wisu atsiszaukimu sawęsp negalėjo apimti, užsiėmęs daiktais prigulinczais garbei Diewo. Todel Diewas pastatė tuos 70. wyru ir² apdowanojo juos kaip Maižieszių Dwasią pranaszystės, idant patys galētu kłauties Diewo, atsitikus kokiam abejojimui, ir gauti nuo jo apszwietimą. – *Kuriuos tu žinai jog yra seniais*. Ne tiek amžiumi, kiek yszmintimi ir dorą. Nekurie isz tu 70. seniu iszsweda pradzą Sanhedrino, kurio perdėtiniu budawo aukszczausis kunigas. Deut. XVII. 8, wadina sudų kunigiszku.
17. *Idant nužengcza*. Palenkdamas stulpą debesies, kuriamę esmi kaip jusu wadas. – *Atimsiu*. Imsiu. Nepamažindamas tau, kaip nuo wienos žwakės imasi szwiesa kitai, nepamažinant szwiesos pirmojoję. – *Isz dwasios*. Pranaszystės, kaip regima isz eil. 25., idant mokētu žmoniją waldyti, abejojimus pareiszskinti, pasłaptis iszmanyti, businczus daiktus pažinti, ir Diewo garbę iszgiedoti isz inkwėpimo tosios dwasios.
18. *Pasiszwentinkit*. Ruoszkites. Rasztę szwentamę pasiszwentinimas kartais ženklina prieuoszą. Chald: *prisiruoszkit*.
20. *Bet iki mėnesi dienu*. Wisam mėnesi kasdiena. – *Ikikolei³ iszlystu per snergtes⁴*. Tuoj pareiszkina: *ir pawirstu boduman*.
21. *Szeszi szimtai tukstantu*. Wienu pėstiniku, tinkanczu karionei; su moterimis gi, waikais, tarnais, ir Egiptėnais pigiai galėjo buti trejatas milijonu.
23. *Ranka*. Galybė.
25. *Pranaszawo*. Diewo inkwėpti jėmė giedoti Diewo garbę. Teip Saului karsztai giedant Diewo garbę, pasakyta jog pranaszawo 1. Reg. X, 10. – *Nei tolaus nepalowė*. Dwasia pranaszystės, duota jiems žmonijai waldyti, niekados nuo ju neatsitraukė. –
26. *Buwo gi pasilikę*. Isz žemybės, nesijausdami wertais teip didės garbos. Teip szw Jeronimas Epist. 127.
27. *Eldad ir⁵ Medad pranaszauja taworijosę*. Kiti 68. pranaszawo szėtroj prie Maižiesziui, su juomi draugėj ir po jo walą: anuodu gi, ne prie jam, ir be jo žinios; todel Jozue bijodamas kokio pamažinimo Maižiesziui, geidza ažugynimo⁶ jiems pranaszauti. Toks atsitikimas yra ir⁷ Luc. IX, 49.

¹ padėjęs ← apadėjęs ² ir – r tais. ³ Ikikolei – pirmoji i tais. ⁴ snergtes – er tais. ⁵ ir – i tais.

⁶ ažugynimo ← ažuginimo ⁷ ir – i tais.

28. *Iszrinktas isz daugio. Artimiausis tarnas Maiziesziaus.*
30. *Ir pagrįžo... taworijosna. Isz szėtros.*
31. *Wėjas gi iszejės nuog Wieszpates. Ne isz prigimimo, bet Diewo siųstas. – Ažu mariu. Raudonuju. – Piepatas. Duotas jau antruokart, pirmuokat buvo Exod. XVI, 13. – Pałaidė taworijosna. Aplinkom taworiju tiek erdwės, kiek galima pereit einant wieną dieną.*
32. *Kas mažai, deszimtį puru. Deszimtin puru tilpo szeszetas¹ tukstanczu piepaŭ. Milijonas žmoniu surinko szeszetą tukstanczu milijonu; wisas² gi žmonijos trejatas milijonu galėjo surinkt apie asztuonioliką tukstanczu milijonu. – Dżowino jas. Kad nesuputu, bet galėtu ilgiaus užsiłaikyti.*
33. *Tebebuwo dar mėsos dantysę ju. Jau iszejus mėnesi, kuriamę kasdiena sotindawosi mėsiszkais, sulig žadėjimu Diewo eil. 20. – Blėdimi perdaug didė. Kankimi ugnies, potam, ant meldimo Maiziesziaus, prasmegusios. eil. 3. –*

Padėjimas XII.

Murmėjimas Aarono ir Marios priesz Maizieszių, ir kankinimas Marios raupais.

1. Ir kalbėjo Maria ir Aaronas priesz Maizieszių del moteries jo Etijopiszkos,
2. ir tarė: Bau per wieną Maizieszių bylojo Wieszpats? baugi³ nebylojo lygiai ir mumus? Ką iszgirdės Wieszpats.
3. (nes Maizieszius buvo wyras tykiausis isz⁴ wisu žmoniu gywenusiuju ant žemės),
4. tuoj bylojo jamui, ir Aaronui ir Mariai: Iszeikit jus tiktai trys szėtron sandaro. Ir jiemus iszejus⁵,
5. nužengė Wieszpats stulpę debesies, ir atsistojo inteigoj szėtros ludymo szaukdamas Aaroną ir⁶ Marią. Kuriemus einant,
6. tarė jiemus: Klausykit bylu mano: Jei kas bus terp jusu pranaszas Wieszpates, regėjimę pasirodysiu jamui, arba per sapną byłosiu jamui.
7. Bet ne toks tarnas mano Maizieszius, kuris wisuose namuose mano yra tikimiausis: (Hebr. III, 2.)
8. nes burna burnai bylau jamui: ir eiszkiei, ir ne mįslėmis ir waidais Wieszpati regi. Kodelgi tad nesibijojot apkalbėt tarno mano Maiziesziaus? (Exod. XXXI-II, 11.)
9. ir papykęs ant ju, nuejo;
10. debesis teipogi atsitraukė kuris buvo ant szėtros; ir sztai Maria pasirodė iszbaŭsi raupais kaip sniegas. Ir pasižiurėjęs int ją Aaronas, ir iszwydęs apipiltą raupais,

¹ szeszetas – antroji e tais. ² wisas – a tais. ³ baugi – b tais. ⁴ isz ← ant ⁵ iszejus – tais. ⁶ ir ← ir Maizieszi ir ← ir Maizieszi

11. tarė Maižiesziui: Meldžu, pone mano, neužudėk mumus szio nusidėjimo, kurį paikai papildėm,
12. idant netaptu kaip numirėlė, ir kaip iszmetinys iszkritęs isz yszczos motynos sawo: sztai jau pusė mėsos jos yra suėsta nuog raupu.
13. Ir szaukėsi Maižieszius Wieszpaci, tarydamas: Diewe, meldžu¹, pagydyk ją.
14. Kuriamui atsakė Wieszpats: Jei tėwas jos butu spiowęs weidan jos, baugi nebutu reikė jai nors septynetą dienu raudonuot? Bunai atskirta septynias dienas ažu taworiju, ir potam bus atszaukta.
15. Iszwaryta tad buwo Maria isz² taworiju per septynias dienas; ir žmonija nesikrutino isz anos wietos, iki kolei buwo Maria atszaukta.

Pareiszkinimai.

1. *Del moteries jo Etijopiskės.* Sephoros, Madijanietės, kuri budama Maižiesziene, gal benkiek didžawosi priesz Marią, nenukentėjusią to tylomis. Tuomi murmėjimu turėjo labiaus nusidėti Maria, ir kurstyti Aaroną priesz Maižieszių, todel ir buwo kankinta raupais.
2. *Bau per wieną Maižieszių.* Bau jis wienas pranaszas?
3. *Nes Maižieszius buwo wyras tykiausis.* Neatkerszia sawo apmaudo; todel ji Diewas apgynė. Maižieszius tai raszydamas pasigyrė, ranką gi jo wedė Dwasia szwenta.
6. *Regėjimę.* Pagawimę dwasios, apszwietimę nuomonės, arba waidadarės. –
7. *Wisuose namuose mano.* Wisoję giminęj Israelitu.
8. *Burna burnai.* Teip, kaip Exod. XXXIV, 6; XXXIII, 11.
10. *Debesis teipogi atsitraukė.* Ne szalin ir tolyn, bet wirszun szėtros.
11. *Neužudėk mumus.* Nepaskaityk mums.
12. *Kaip numirėlė.* Del sugedimo jos kuno nuo raupu, arba del jos atskyrimo nuo žmoniu.
14. *Jei tėwas jos butu spiowęs.* Kaip gi labiaus dabar, mań ją raupais apspiowus. – *Nors septynetą dienu.* Kurioms praejus, Diewas ją pagydė, žmonės ataszaukė taworijon. Grįžtant jai žmoniu draugėn nebuwo ceremoniju apsikuopimo (Lev. XIV.). Pats Diewas ją pagydė ir to buwo gana apsikuopimui. Isz szito paweikslo kiło iszkeikimas, arba iszmetimas isz Sinagogos, ir potam isz Bažnyczos Krikszczoniszkos.

Padėjimas XIII.

Iszsiuntimas pasiuntiniu žemėn Pažadėton, ir ju pakėlimas maiszto žmonijoj.

1. Ir ejo žmonija isz Haseroth statydama taworijas pustynėj Pharan;

¹ meldžu – e tais. ² isz ← až

2. ir ten bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
3. Siųsk vyrus apžwalgytu žemės Chanaan, kurią turiu duot sunumus Israe-
laus, po wieną isz kiekvienos gentijos, isz kunigaikszczu.
4. Padarė Maizieszius ką Wieszpats buwo liepęs, isz pustynės Pharan siųsda-
mas pirmuosius vyrus, kuriu szitie yra wardai:
5. Isz gentijos¹ Rubeno, Sammua sunų Zachar.
6. Isz gentijos² Simeono, Saphat sunų Huri.
7. Isz gentijos Iudos, Kaleb sunų Iephone.
8. Isz gentijos Issacharo, Igal sunų Ioseph.
9. Isz gentijos Ephraimo, Osee sunų Nun.
10. Isz gentijos Beniamino, Phalti sunų Raphu.
11. Isz gentijos Zabulono, Geddiel sunų Sodi
12. Isz gentijos Iosepho, Iazdos Manasse, Gaddi sunų Susi.
13. Isz gentijos Dano, Ammiel sunų Gemalli.
14. Isz gentijos Asero, Sthur sunų Michael.
15. Isz gentijos Nephthali, Nahabi sunų Wapsi.
16. Isz gentijos Gado, Guel sunų Machl.
17. Szitie yra wardai wyru, kuriuos siuntė Maizieszius apžiurėtu žemės, ir pra-
minė Osee sunų Nuno, Iosue.
18. Siuntė gi juos Maizieszius apžwalgytu žemės Chanaan, ir tarė jiemus: Zengkit
pietu szalimi. Ir ataję³ kałnump,
19. apžwalgykit žemę, kokia yra: ir žmoniją esancą jos gywentojus ar druta yra
ar silpna; ar mažo skaicziaus ar daug:
20. pati žemė, gerà ar bloga: miestai kokie, muryti, ar be muru:
21. žemė, trąszi ar newaisinga, gojuota ar be medžu. Stiprinkites, ir atneszkit
mumus isz waisiu žemės. Buwo gi metas, kadą jau ankstywosios wuogos
gali buti walgomos.
22. Ir ažužengę, apžwalgę žemę nuog pustynės Sin, iki Rohob inteinantiemus
Emathan.
23. Ir žengė pietump, ir atajo Hebronan, kur buwo Achiman ir Sisai ir Tholmai
súnūs Enako; nes Hebron septynelais⁴ metais pirma Tanim miesto Egipto
yra pastatytas.
24. Ir eidami iki⁵ Upelui kekės, nupiwė wynoszakę su wuogą jos, kurią nesze
ant žalgos du wyru. Isz malogranatu teipogi ir isz fygu wietos anos pasiémė:
(Deut. I, 24.)
25. kurioji wadinta buwo Neheleskol, tai yra, Upelys kekės, delto kad kekę wyno
atanesze isz ten súnūs Israelaus.
26. Ir pagrįžę zwalgytojai žemės po keturiomus deszimtimus dienu, wisą szalį
apwaikszczoje,

¹ gentijos – tais. ² gentijos – tais. ³ ataję – antroji a tais. ⁴ septynelais ← septyniais ⁵ iki – antroji i tais.

27. atajo pas Maizieszių ir Aaroną ir pas visą susirinkimą sunu Israelaus pustynėn Pharan, esanczon Kadesę. Ir byloję jiems ir visai daugybei parodė waisius žemės:
28. ir apsakė tarydami: Atajom žemėn, kurion siuntei mus, kurioji tikrai teka pienu ir medumi, kaip isz szitu waisiu galima pažint:
29. bet dirbėjus turi stipriausius, ir miestus didžus ir murytus. Kelmenį Enak regėjom ten.
30. Amalek gywena pietuose, Hethejas ir Iebuzejus ir Amorrhejas kaľnuose: Chananejas gi pamarėj ir paupėmis Iordono.
31. Tuo tarpu Kaleb suturėdamas murmėjimą žmonijos, kilstantį¹ priesz Maizieszių, tarė: Zengkim, ir apimkim žemę, nes galėsim paimt ją.
32. Kiti gi, kurie buwo su juomi buwė, sakė: Niekaip negalim žengt pas szitą žmoniją, jog yra drutesnė ažu mus.
33. Ir apkalbėjo žemę, kurią buwo apžwalgę, pas sunus Israelaus, tarydami: Zemė, kurią peržiurėjom, praryja gywentojus sawo: žmonija, kurią regėjom yra augalėto stomenies.
34. Ten regėjom nekuriuos rodyklės isz weislės milžinu, kuriemus palyginti, regėjomes kaip skera.

Pareiszkinimai.

1. *Isz Haseroth.* Kur buwo 14-tas potrukys. – *Statydama taworijas pustynėj Pharan.* Traukdamies su taworijomis tolaus pustynėj Pharan, wieton Rethma, kur buwo potrukys 15-tas, kaip regima isz Num. XXXIII, 18.
3. *Siųsk wyrus.* Geidė to žmonija (Deut. I, 22.); Maizieszius kląsėsi Diewo, ir Diewas dalaidė.
12. *Isz gentijos Iosepho, łazdos Manasse.* Łazda ženklina² waldžą aukszczausia teipogi ir gentiją.
17. *Praminė Osee sunų Nuno Iosue.* Maizieszius pradzon wardo Osee pridėjo literą j, 1. delto kad Osee ženklina: *Iszganyk; Iosue gi: kuris iszganys;* pamusz Chananėnus. 2. jog pasisekimo karionės reikia łaukti nuo Diewo, nes litera j yra pirmojo litera wardo Diewo, ir Iosue ženklina: Diewo iszganymas, arba iszganytojas Diewo duotas; 3. jog dwasią pranaszystės nutuokė, jog Iosue weikslins Jezų Kristų, Iszganytoją; nes ebraiskai raszoma tomis paczomis literomis ir Iosue ir Iesus, ir tomis paczomis žymelėmis: *Jeschuah.*
21. *Kadą jau ankstywosios wuogos gali buti walgomos.* Mėnesyį Biržio Palestinoję.
22. *Inteinantiemus Emathan.* Perejus visą žemę szwentą nuo pietu, žiemiu krasztas jos esti inteinant žemėn Emath, Sirijoj.
23. *Sunus Enako.* Anukai ir prowaikiai Enak. Begne tie patys buwo Inachidai Greku, persikeľę senobėj isz rytu Grekijon. – *Tanim³ miesto Egipto.* t. y. didžo,

¹ kilstantį ← kilstancios? ² ženklina ← ženklina ³ Tanim ← Thanim

- o anot nekuriu, karalishko. Ps. LXXVII, 12: Padarė prajėwus žemėj Egipto, ant lauko Temcos. Ieremijoszius dažnai mini Tanis, arba Taphnis; Hierem. II, 16; XLIII, 7; XLIV, 1; XLVI, 14. –
24. *Wynoszakę su wuogą jos.* Ebr. ir Chald. *Wynoszakę ir wynuogiu kekę wieną.* – *Du wyrų.* Szw. Ambros. (v. 72. de S. Cyp.) sako, buwė tai Iosue ir Kaleb.
28. *Pienu ir medumi.* T. y. gausiausia.
30. *Amalek gywena pietuose.* Gali neintlaist Israelitu žemėn Chanaan.
33. *Praryja gywentojus sawo.* Nesweika, marina gywentojus. Buwo tai melas.
34. *Kaip skerai.* Perdidė hyperbola, žmonijai nugąsdinti, ir gywas melas. –

Padėjimas XIV.

Maisztas žmonijos priesz Maizieszių ir ažu jį kankis Israelitu.

1. Tai gi rėkaudama wisa mynia raudojo naktyj anoj,
2. ir murmėjo priesz Maizieszių ir Aaroną wisi sunus Israelaus tarydami:
3. Kad bengi butumem numirę Egiptę: ir kad bengi prazutumem szioj płaczøj pustynėj, ir neintwestu musu Wieszpats žemėn anon, idant nepakłuptumem nuog kaławijo, ir moterys ir waikai musu butu wedami newalon. Bau ne geriaus yra pagrįzt Egiptan?
4. Ir sakė wienas kitamui: Statykim sau wadą, ir grįzkim Egiptan.
5. Ką iszgirdę Maizieszius ir Aaronas sukniubo ant žemės prie wysai daugybei sunu Israelaus.
6. Bet Iosue sunus Nun, ir Kaleb sunus Iephone, kurie ir patys buwo peržiurėję žemę, perplėszė rubus sawo, (Eccli. XLVI, 9.)
7. ir wisai daugybei sunu Israelaus byľojo: Žemė kurią apwaikszczojom, yra labai gera:
8. jei¹ bus maľonus Wieszpats, intwes mus jon, ir duos žemę pienu ir medumi tekancą.
9. Nebukit maisztinikais priesz Wieszpatį, nei bijokites žmonijos žemės anos, nes kaip duoną teip juos galim suesti: atsitraukė nuog ju wisokis apginklas: Wieszpats yra su mumis, nesibijokit.
10. Ir rėkiant wisai daugybei, ir akmenimis norint ju apgriauti, pasirodė garbė Wieszpates ant dangczo sandaro wisiemus sunumus Israelaus.
11. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Ikikoleigi nuimdinės mań žmonija szitoji? Ikikolei netikės jie mań wisuose ženkluose kuriuos padariau akysę ju?
12. Taigi ažugausiu juos maru, ir iszgaiszinsiu: tawę gi padarysiu kunigaikszczu ant giminės didės, ir drutesnės ažu szitą.
13. Ir tarė Maizieszius Wieszpati: Idant iszgirstu Egiptėnai, isz kuriu widurio iszwedei žmoniją szitą,

¹ jei – j tais.

14. ir gywentojai žemės szios, kurie girdėjo, jog tu Wieszpatie, esi žmonijoj szio-
toj, ir weidu esi regimas weidan, ir debesis tawo ažudengia juos, ir stulpę
debesies eisi pirma ju dieną, ir stulpę ugnies naktį: (Exod. XIII, 21.)
15. jog ažumuszei tokią daugybę kaip wieną žmogų, ir sakytu:
16. Negaļėjo intwest žmonijos žemėn kurion buwo prisieges¹: todėl pamuszė
juos pustynėj. (Exod. XXXII, 28.)
17. Tegulgi tad pasididina stiprybė Wieszpaties kaip prisiegei tarydamas:
18. (1) Wieszpats kantrus ir daugio miļaszirdystės, (2) ataimas nedorybę ir nuo-
dėmes, (3) ir nei wieno nekalto neaplaidžas, kuris aplankai nusidėjimus tėwu
sunuosna treczan ir ketwirtan gimdyman ((1)Ps. CII, 8; (2)Exod. XXXIV, 7;
(3)Exod. XX, 5.)
19. Atļaisk, meldžu, nusidėjimą žmonijos szios, pagal didybės miļaszirdystės
tawo, kaip susimilai iszeinantimus isz Egipto iki² wietai sziai.
20. Ir tarė Wieszpats: Atļaidžau pagal žodžio tawo.
21. Gywas esmi asz, ir prisipildys garbės Wieszpaties wisa žemė.
22. Wienok wisi žmonės, kurie regėjo majestotą mano, ir ženklus kuriuos padariau
Egiptę ir pustynėj, ir gundė manę jau deszimtį kartu, nei paklaūsė baļso mano,
23. neregės žemės, del kurios prisiegiau tėwamus ju, nei niekas isz tu, kuris
apkalbėjo manę, nepamatys jos. (Deut. I, 35.)
24. Tarną mano Kalebą, kuris pilnas kitos dwasios, sekė paskui manę, intwesiu
žemėn szion, kurią apwaikszczojo: ir sėklė jo apturės ją. (Ios. XIV, 6.)
25. Amalecitui ir Chananejui gywenant slėniuose: Rytoj krutinkit taworijas, ir
grįžkit pustynėn kelū mariu Raudonuju.
26. Ir byļojo Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui tarydamas:
27. Ikiķoļeigi daugybė szioji pikczausia murmės priesz manę? skundimus sunu
Israelaus girdėjau.
28. Sakyk tad jiemus: Gywas esmi asz, sako Wieszpats: kaip kalbėjot mań girdint,
teip padarysiu jumus.
29. Pustynėj szioj gulės numirėlai jusu. Wisi kurie este suskaityti nuog dwide-
szimties metu ir aukszczaus, ir murmėjot priesz manę,
30. neinteisit žemėn, ant kurios pakelau ranką mano, idant jus ingywendincza,
atskyrus Kalebą sunų Iephone, ir Iosų sunų Nuno.
31. Mažutėlus gi jusu, apie kuriuos saket, jog bus plėszmū neprietelamus³, int-
wesiū: ir regie žemę, kurioji jumus nepamėgo.
32. Jusu numirėlai gulės pustynėj.
33. Sunus jusu bus klaidunais pustynėj metu keturias deszimtis, ir neszios paļoda
jusu, ikiķoļei supus numirelai tėwu pustynėj,
34. sulig skaiczumi keturiu deszimtu dienu, kuriose peržiurėjot žemę: (1) metai
ažu dieną skaitysis. (2) Ir per keturias deszimtis metu atimsit nedorybes jusu,
ir pažinsit atkerszimą mano: ((1)Ezech. IV, 6; (2)Ps. XCIV, 10.)

¹ kurion buvo prisieges – įtrp. ² iki – antroji *i* tais. ³ neprietelamus – *a* tais.

35. nes kaip esmi sakęs, taip padarysiu wisai daugybei szitai pikczausiai, kuri pasikėlė priešz manę: pustynėj szioj pails ir numirs.
36. Taigi wisi wyr'ai, kuriuos buwo siuntęs Maizieszius apžwalgytu žemės, ir kurie pagrįžę buwo pamurmėdinę priešz jį wisą daugybę, apkalbėdami žemę jog esanti pikta, (Iudith. VIII, 24; 1. Cor. X, 10; Hebr. III, 17; Iudae V.)
37. numirė ir pamuszi tyra po akim Wieszpates.
38. Iosue gi sunus Nuno, ir Kalebas sunus Iephones gywi liko isz wisu, kurie buwo eję apžwalgytu žemės.
39. Ir bylojo Maizieszius wisus žodžus szituos wisiemus sunumus Israelaus, ir raudojo žmonija perdaug.
40. Ir sztai anksti ryto atsikėlę žengė wirszun kaľno, ir tarė: Gatawi esme žengt wieton, apie kurią Wieszpats bylojo, nes nusidėjom.
41. Kuriemus Maizieszius: Kam, sako, peržengiat žodį Wieszpates, kas jumus neiszeis ant ľaimės?
42. Neikit: nes nėra Wieszpates su jumis: idant nepakľuptumet priešz neprietelus jusu.
43. Amalecitas ir Chananejas yra priešz jus, kuriu kaľawijas pakľupdys jus, delto kad nenorėjot klausyti Wieszpates, nei bus Wieszpats su jumis. (Deut. I, 42.)
44. Bet anys aptemę žengė wirszun kaľno. Skrynia gi testamento Wieszpates ir Maizieszius neatsitraukė isz taworiju.
45. Ir nužengė Amalecitas ir Chananejas, kuris gyweno ant kaľno, ir pamusžęs juos ir sukapojęs, wijosi iki Hormai.

Pareiszkinimai.

3. *Kad bengi pražutumem szioj pľaczøj pustynėj.* Szis ju noras iszsipildė, Diewui¹ szia kankį jiems paskyrus (eil. 23.), nes wisi pustynėję iszmirė.
4. *Grižkim Egiptan.* Kas gi grižtant penėtu? Baugi duotu Diewas maisztinĩkams² manną? Kaipgi pereitu per marias Raudonosias?
5. *Sukniubo ant žemės.* Melsdamies, idant Wieszpats nekankintu murmanczu, kaip buwo padaręs prie kapams pageidimo. XI. 33.
8. *Jei bus maľonus Wieszpats.* Diewui padedant; jei nebenusidėsit jam, intwes.
9. *Atsitraukė nuog ju wisokis apginkľas.* Ebrejai derina sziuos žodžus smerti Jobo, tais metais mirusio, gywenusio netoli nuo Jordono.
10. *Akmenimis norint ju apgriaut.* Kalebo ir Iosué, draudusiu murmanczus. – *Garbe Wieszpates.* Skaistus debesis garbės Diewo.
11. *Nuimdinės maľ?* Garbę. Ebr: *pykdįs manę?*
12. *Kunigaikszczu ant giminės didės.* Kilsinczos isz tawęs, ir tawo waldytinos.
13. *Idant iszgirstu Egiptėnai.* Jei taip padarysi, iszgirs Egiptėnai ir bluznys tawo wardą.

¹ Diewui ← Diewą ² maisztinĩkams – a tais.

16. *Kurion buwo prisiegęs.* Prisiegė Dievas žmonijai Israelaus, negi kuriam norint isz jos. Prisiegą tą iszpildė metę Iosues.
17. *Tegulgi tad pasididina stiprybė Wieszpaties.* Pergalėdama rustybę, ir nukentėdama nusidėjimus Israelitu. – *Kaip prisiegei.* Dievas neprisiegė, bet jo žodžai lygus yra prisiegai.
18. *Nei wieno nekatlo neaptaidžąs.* Nieko nepaliekaš be kankies, užsidirbusio. – *Kuris aptankai nusidėjimus tėwu sunuosna.* Ne to norėdamas Maizieszius teip sako, bet teip melsties Diewo iszmokytas. Exod. XXXIV, 6.
20. *Atłaidžau.* Nekankinsiu kaip buwau sakęs. – *Pagal žodžio tawo.* Kaip geidei.
21. *Gywas esmi asz.* Prisiegiu per sawo gywatą. – *Prisipildys garbės Wieszpaties wisa žemė.* Nuo didumo stebuklų intwedant žmoniją Chananejon.
22. *Kurie regėjo majestotą mano.* Zenklus ir prajėwus, rodžanczus didybę mano. – *Deszimtį kartu.* Daug kartu.
24. *Pitnas kitos dwasios.* Dwasios ne maiszto, bet paklusnybės, paduksies. – *Sekė paskui manę.* Pildė mano prisakymus, tikėjosi laimingos pabaigos ir kitus drąsino.
25. *Gywenant stėniuose.* Ginkluoties tykant jusu. – *Grįžkit pustynėn.* Jau buwo ataję arti žemės pažadėtos, ažu Idumėjos¹ kaľnu; kankindamas juos, liepia grįžti pustynėn. Ar kad nepklutu² tykantiems prieszams, budami Diewui nusidėję. –
30. *Ant kurios pakėlau ranką mano.* Prisiegiau ją jums duoti. Gen. XV. 18.
33. *Metu keturias deszintis.* Israelitai iszejo isz Egipto 15. dienojė pirmojo mėnesies (Num. XXXIII, 3.). Perejo per Iordoną ir inejo Chananejon dienoj 10. pirmojo mėnesies metuosę 41. nuo iszejimo (Ios. IV, 19.). Iszpuoła 40. metu be 5. dienu. – *Neszios pałodą³ jusu.* Kankį pałodos jusu, t. y. netikėjimo ir atsitraukimo nuo Diewo ir jo zokono.
34. *Nedorybes jusu.* Kankį nedorybiu.
37. *Numirė ir pamuszti yra.* Nesitikėtą smertimi, atskyrus Iosų ir Kalebą. – *Po akim Wieszpaties.* Tebesirodžant garbei Wieszpaties ant szėtros.
39. *Wisus žodžus szituos.* Reiszkianczus dekretą smerties.
40. *Zengė wirszun kaľno.* Idumėjos, norėdami weikiai nueiti Chananejon. Pirma norėjo nuo jos pabėgti, dabar patys lenda, nesiklausę Diewo, neturėdami jo paszałpos; abejuosę kartuosę nepaklusnybė Diewui, todėl ir ten ir cza užsidirbo kankį. – *Gatawi esme zengt.* Kaip ir norėdami pataisyti sawo pirmyksztį nepaklusnumą.
44. *Bet anys aptemę.* Apjękę nuo nepklusnybės ir geidulo ineiti Chananejon, neklauso. – *Wirszun kaľno.* Kur buwo Chananejai ir Amalecitai, ir lengwai⁴ juos nustumdė ir pamuszė belipant kaľnan.
45. *Iki Hormai.* Wieta toji teip praminta paskum (Num. XXI, 3.), nuo blėdies Israelitu padarytos neprietelams. – *Horma.* Keiksmas.

¹ Idumėjos ← Idumeos ² nepklutu – klaid. nepaklutu ³ pałoda – o tais. ⁴ lengwai ← lengwiai

Padėjimas. XV.

Apie apieras, apie kankį puikiemus¹, ažu neszwentimą subatos, ir žymes ant skwarnu.

1. Bylojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
2. Bylok sunumus Israelaus, ir sakysi jiemus: Intejus jumus žemėn gywenimo jusu, kurią asz duosiu jumus,
3. ir padarius dowanojimą Wieszpati wisodeginin, arba apierą, teisiant apižadus, arba patiemus apierawojant downas, arba szwentėse jusu deginant kwapą saldybės Wieszpati, isz jauczu arba isz awiu:
4. kas tiktai apierawotu apierą, apierawos dowanojimą geruju kwietieniu miłtu, deszimtą dalį ephi, intmaiszytu alywon, turinczon mierą ketwirtos dalies hin:
5. ir wyną skystimamus lieti tos paczos mieras duos² wisodeginiui arba apierai. Prie kiekwienamui awinėlui
6. ir awinui bus apiera geruju kwietieniu miłtu isz dwieju deszimtuju dalu, kurie butu intmaiszyti alywon treczos dalies hin:
7. ir wyną skystimamus treczos dalies tos paczos mieras apierawos ant kwapo saldybės Wieszpati.
8. Darydamas gi isz jauczu wisodeginį arba apierą, idant iszpildytumai apižadą arba ramintines apieras,
9. duosi prie kiekwienamui jauczui geruju kwietieniu miłtu tris deszimtosias dalis intmaiszytu alywon, kad tai turētu pusę mieras hin:
10. ir wyną skystimamus lieti tos paczos mieras ant dowanojimo saldžiausio kwapo Wieszpati.
11. Teip darysi
12. prie kiekwienamui jauczui ir awinui ir awinėlui ir ožiui.
13. Teip gywentojai wietos kaip pakeleiwiai
14. tuo patimi budu apierawos apieras.
15. Wienas prisakymas bus ir sudas teip jumus kaip atajunamus žemės.
16. Bylojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
17. Bylok sunumus Israelaus, ir sakysi jiemus:
18. Ataję žemėn, kurią duosiu jumus,
19. ir walgydami isz duonu szalies anos, ataskirsit pirmenis Wieszpati
20. isz walgiu jusu. Kaip isz klaimu pirmenis ataskiriat,
21. teip ir isz walgiu duosit pirmenis Wieszpati.
22. O jei isz nežinios aplaisit ką nors isz sziu daiktu, kuriuos bylojo Wieszpats Maižiesziui,
23. ir įsakę per jį jumus, nuog dienos kurioj pradėjo liept ir tolaus,
24. ir ažu mirsztu padaryt daugybė: apierawos werszį isz armenies, wisodeginį kwapan saldybės Wieszpati, ir apierą jo ir skystimus, kaip ceremonijos reikalauja, ir ožį ažu nusidėjimą:

¹ puikiemus – antroji u tais. ² duos ← duos duos

25. ir melsis kunigas ažu wisą daugybę sunu Israelaus: ir bus atlaista jiems, delto kad netyczomis nusidėjo, wienok¹ apierawodami² deginį Wieszpatį ažu sawę, ir ažu nusidėjimą ir apsirikimą sawo:
26. ir bus atlaista wisai wisotimei sunu Israelaus, ir atajunamus, kelaujantiems terp ju: delto kad kaltis yra wisos žmonijos isz nežinojimo.
27. O jei duszia wienu nezinodama nusidės, apierawos ožką sziumetę ažu nusidėjimą sawo:
28. ir melsis ažu ją kunigas, jog nezinodama nusidėjo po akim Wieszpaties: ir iszmels jai atlaidimą, ir bus atlaista jai.
29. Teip gywentojamus wietos kaip atajunamus wienas zokonas bus wisu, kurie nusidėtu nezinodami.
30. Duszia gi, kurioji per puikybę ką papildytu, ar butu gywentojas jisai, ar pakeleiwys (delto kad priesz Diewą buwo maisztinikas), prazus isz žmonijos sawo:
31. nes žodį Diewo paniekino, ir prisakymą jo wertę perniek: todel bus iszgaishintas, ir nesz nedorybę sawo.
32. Stojosi gi, esant sunumus Israelaus pustynėj, ir radus žmogų rankiojantį maikas dienoj subatos,
- 33³. pristatė jį Maiziesziui ir Aaronui ir wisai daugybei.
34. Kurie ažudarė jį kalinėn, nezinodami ką reikia su juomi daryt.
35. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Smertimi numirsztai žmogus szitas, tegul apgriauna jį akmenimis wisa mynia ažu taworiju.
36. Ir iszwedę jį laukan, apimetė jį akmenimis, ir numirė kaip buwo prisakęs Wieszpats.
37. Tarė teipogi Wieszpats Maiziesziui:
38. Bylok sunumus Israelaus, ir sakysi jiems, idant pasidarytu siules skwarnuosę wirszutiniu rubu, prisiudami jiems wirweles hijacintines: (Deut. XXII, 12.)
39. kurias iszwydę, atsimenie wisus įsakymus Wieszpaties, ir neseke paskui mislis sawo ir akis po tułus daiktus darydami pałodą,
40. bet labiaus atsimindami prisakymus Wieszpaties tegul daro juos, ir tegul buna szwenti Diewui sawo.
41. Asz Wieszpats Diewas jusu, kuris iszwedžau jus isz žemės Egipto, idant bucza Diewas jusu.

Pareiszkinimai.

3. *Deginant kwapą saldybės.* Apierą wisodeginę, arba ramintinę.
13. *Pakeleiwiai.* Tapę prozelitais.
20. *Isz walgiu.* Isz duonu. – *Kaip isz klaimu.* Isz jawu. Teipogi isz trėszkiu⁴ wyno.
21. *Isz walgiu.* Isz taszlės įmaiszytos duonai kepti.

¹ wienok ← ir ² apierawodami ← apierawoje ³ 33 – antrasis 3 tais. ⁴ trėszkiu – k tais.

24. *Werszi isz armenies*. Levit. IV, 13. įsakyta ažu nusidėjimą visos žmonijos apierawoti werszi, deginamą ažu taworiju. Cza gi pridėta, jog dar kitą turi apierawoti wisodeginin ir oži ažu nusidėjimą.
25. *Apierawodami¹ deginį*. Apierą degintiną².
32. *Rankiojantį maikas dienoj subatos*. Pustynėję užlaikydawo subatas nedirbdami, bet nedarydawo apieru.
35. *Smertimi numirsztai*. Parėdymu syła, labiausia naujuju, reikalauja kankies ažu neiszpildymą.
38. *Siutes*. Nesziujo jas ir Kristus, kaip pasakytą Luc. VIII, 44. jog moteriszkę dasilytėjo siulės rubo jo. – *Wirweles hijacintines*. Pijolkinio žiedo.
39. *Nesekie paskui mislis sawo ir akis po tutus daiktus darydami pałodą*. Buk sakytu: nesziokit tas siulės, idant jums primintu zokoną Diewo, ir suturėtumet sawo mislis, akywumą ir geidulį akiu, kuriems duodami wala, atsitolinat nuo prisakymu Diewo, ir tepatesi pałastuwystę nedailos meilės ir nusidėjimu. Arba: Neiszguldinėkit zokono Diewo sawiszakai, sulig klaidojimais mislu ir geidulu, idant jo neiszklaipytumet ir nenukałstumet nusidėjimo pałastuwystės dwasiszkos. –

Padėjimas XVI.

Maisztaš Kores, Datano ir Abirono, ir kankis nusidėjėlu.

1. Ształ gi Kore sunus Isuaro, sunaus Kaatho, sunaus Lewi, ir Dathan ir Abiron súnūs Eliabo, Hon teipogi sunus Pheletho isz sunu Rubeno,
2. pasikėlė priesz Maizieszių, ir kiti isz sunu Israelaus du szimtu penkios deszimtyš wyrų pirmuju sinagogos, ir kurie metę susirinkimo wardais budawo szaukiامي.
3. Ir sustoję priesz Maizieszių ir Aaroną, tarė: Tegul bus gana jumus, nes wisa daugybė szwentuju yra, ir juosę yra Wieszpats: kodel iszšiauksztinat ant žmonijos Wieszpaties? (Eccli. XLV, 22; Iudae II³.)
4. Ką iszgirdęs Maizieszius, sukniubo ant weido,
5. ir bylojo Korei ir wisai daugybei: Rytoj, sako, parodys Wieszpats, kurie jamui priguli, ir szwentuosius pritrauks sawęsp: ir kuriuos iszrinks, prisiartins jamui.
6. Szita tad darykit: Tegul paima kiekwienas rukynyczas sawas, tu Kore, ir wisas susirinkimas tawo:
7. ir pasisėmę rytoj ugnies, padėkit wirszun rukałą po akim Wieszpaties: ir kuri norint iszrinks, tasai bus szwentas: labai kelates Súnūs Lewi.
8. Ir tarė wėl Korei: Klausykite súnūs Lewi:

¹ Apierawodami ← Apierawoję ² degintiną ← degintiną, prisakymą jo wertę per niek ³ II – tais.

9. Ar maža jumus yra jog atskyrė jus Dievas nuog visos žmonijos, ir prijungė sau, idant tarnautumet jamui ruoszoj szėtros, ir stowėtumet prie susirinkusius žmonėmus, ir tarnautumet jamui?
10. Todel liepė sawėsp artinties tau ir wisiemus brolamus tawo sunumus Lewi, idant sau geistumet dar kunigystės,
11. ir wisas pułkas tawo stotu prieszais Wieszpati? nes kasgi yra Aaronas, idant murmėtumet priesz jį?
12. Siuntė tad Maižieszius paszauktu Dalhano ir Abirono sunū Elijabo. Kurie atsakė: Neisim:
13. baugi maža yra tau, jog iszwedei mus isz žemės, tekanczos pienu ir medumi, idant ažumusztumai pustynėj, jei dar newieszpatautumai ant musu?
14. Tikrai intwedei mus žemėn, tekanczon upelais pieno ir medaus, ir dawei mumus turėjimą dirwu ir wynyczu: ar ir akis musu nori iszlupt? neateisim.
15. Ir papykęs Maižieszius labai, tarė Wieszpati: Neweizdėk ant apieru ju: tu žinai jog nei asilėlo tieg niekados neėmiau nuog ju, nei warginau kurionorint isz ju.
16. Ir tarė Korei: Tu, ir wisas susirinkimas tawo stowėkit skiriam po akim Wieszpates, ir Aaronas rytoj skiriam.
17. Imkit kiekvienas rukynyczas jusu, ir dėkit ant ju rukałą, apierawodami Wieszpati du szimtu penkias deszimtis rukynyczu: Aaronas teipogi tegul turi rukynyczą sawo.
18. Ką jiemus padarius, stowint Maižiesziui ir Aaronui,
19. ir surinkus kruwon priesz juos wisą daugybę prie durim szėtros, pasirodė wisiemus garbė Wieszpates,
20. byłodamas¹ Wieszpats Maižiesziui ir Aaronui, tarė:
21. Atsiskirkit isz widurio susirinkimo szito, idant juos bežiurint² isznaikincza.
22. Kurie sukniubo ant weido, ir tarė: Stipriausis Diewe dwasiu wisokio kuno, argi, wienamui nusidedant, priesz wisus rustybė tawo nartinsis?
23. Ir tarė Wieszpats Maižiesziui:
24. Liepk wisai žmonijai atsiskirt nuog szėtru Kores, ir Dathano ir Abirono.
25. Ir kėlėsi Maižieszius, ir nuejo pas Dathaną ir Abironą, ir sekant paskui jį wyresniemus Israelaus,
26. tarė myniai: Atsitraukit nuog szėtru žmoniu bediewiu, ir nelieskit kas jiemus priguli, idant neintsipainiotumet nusidėjimuosę ju.
27. Ir atsitraukus nuog szėtru ju aplinkom, Dathanas ir Abironas iszeję stowėjo inteigoj szėtru sawu su moterimis ir waikais, ir wisą draugę.
28. Ir tarė Maižieszius: Isz to žinosit, jog Wieszpats siuntė manę, darytu wiso ką regit, ir ne isz sawos szirdies tai pramaniau.
29. Jei paprastą žmoniu smertimi pražus, ir aplankys juos kankimi, kurią ir kiti esti aplankomi, nesiumtė manęs Wieszpats.

¹ byłodamas ← bylojo ² bežiurint ← greitai

30. bet jeigu naują daiktą padarys Wieszpats, idant atwėrusi žemė nasrus sawo prarytu juos ir wisa kas jiems priguli, ir nužengtu gywi pragaran, žinosit jog bluznijo Wieszpati.
31. Tuoį tad kaip tik nustojo būtų, praplyszo žemė po kojom ju, (Deut. XI, 6; Ps. CV, 17.)
32. ir atwėrusi nasrus sawo, prarijo juos su szėtromis ju ir wisu turtu ju;
33. ir nužengė gywi pragaran apdengti žemėmis, ir prazuwo isz widurio daugybės.
34. Bet ir wisas Israelus, stowėjęs aplinkom, pabėgo ant rėksmo prazunanczu, tarydamas: Kad kartais ir musu žemė neprarytu.
35. Bet ir ugnis iszejusi nuog Wieszpaties, pamuszė du szimtu penkias deszintis wyru, apierawojusiu rukałą.
36. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
37. Liepk Eleazavui, sunui Aarono kunigui, idant surinktu rukynynczas, gulinczas gaisrę, ir ugnį szen ten iszbarstytu, nes paszwentinta yra
38. smertimis nusidėjęlu: ir tegul iszpłoja jas blėtosna, ir prisega altoriui, delto kad josė apierawotas buwo rukałas Wieszpati, ir yra paszwentintos, idant regėtu jas ant ženklė ir paminklo sunus Israelaus.
39. Surinko tad Eleazaras kunigas rukinynczas warines, kuriosė buwo apierawoje tie, kuriuos gaisras suėdė, ir iszpłoja jas blėtosna, prisegdamas altoriui;
40. idant turėtu paskum súnūs Israelaus, kuomi prisimiñt, idant kas nesiartintu swetimas, kuris yra ne isz sėklės Aarono apierawotu rukało Wieszpati, kad nekentėtu kaip kentėjo Kore, ir wisas susirinkimas jo, bylant Wieszpati Maiziesziui.
41. Murmėjo gi wisa daugybė sunu Israelaus ant rytojaus priesz Maizieszių ir Aaroną, tarydama: Jus pamuszėt žmoniją Wieszpaties.
42. Ir kįlant maisztui, ir misziniui einant didyn,
43. Maizieszius ir Aaronas pabėgo szėtron sandaro. Kuria, jiems intejus, apidengė debesis ir pasirodė garbė Wieszpaties.
44. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui:
45. Atsitraukit isz widurio szios daugybės, ir nunai isznaikinsiu juos. Ir begulint jiems ant žemės,
46. tarė Maizieszius Aaronui: Pasiimk rukinynczą, ir pasisėmęs ugnies isz altoriaus, padėk wirszun rukałą, eidamas greitai žmonijosp, melstusi ažu juos: nes jau iszejo rustybė nuog Wieszpaties, ir kankis gailinasi.
47. Ką padarius Aaronui, ir inbėgus widurin daugybės, kuria jau naikino gaisras, apierawojo rukimą; (Sap. XVIII, 21.)
48. ir stowėdamas terp mirusiu ir gywuju, ažu žmoniją meldės, ir kankis palowė.
49. Buwo gi, kurie yra pamuszti, keturiolika tukstantu žmonių ir septyni szimtai, be tu kurie buwo prazuwė maisztę Kores.
50. Ir pagrižo Aaronas pas Maizieszių durump szėtros sandaro, aptilkus prazuwimui.

Pareiszkinimai.

1. *Kore sunus Isaaro.* Brolawaikys Maiziesziaus ir Aarono; Amram ir Isaar buwo tikrais brolais, sunumis Kaatho, kaip regima isz cza ir isz Exod. VI, 18. – *Isz sunu Rubeno.* Negalėjusiu nukęsti, jog kunigystę nuog pirmagimio Rubeno perkelta liko ant Lewitu.
2. *Pasikėtė prieš Maizieszių.* Ne tiek norėdami jo wyresnybės, kiek pawydėdami Aaronui kunigystės, buk jiems kaipo pirmagimiams prigulėjusios; labiausiai Kore budamas pirmagimiu. Exod. VI, 21.
3. *Tegul bus gana jumus.* Gywenkit sau kaip sziokie žmonės, kakindamies sawo dalos. – *Nes wisa daugybė szwentuju yra.* Nes wisa Israelitu žmonija yra szwenta, ir priguli Diewui per tikėjimą, religiją ir sandarą sukalbėtą ant kalno Sinai, ir lygiai kaip jus, Maiziesziau, ir Aaronai, paszwentinta. – *Ir juosę yra Wieszpats.* Szelpdamas juos ir apipildamas geradėjystėmis.
4. *Sukniubo ant weido.* Melsdamas žemai Diewą apsudyjimo to maiszto Kores.
5. *Kurie jamui priguli.* Szituos žodžus minėjo Apasztalas 2. Tim. II, 19. Pažįsta Wieszpats kurie yra jo. – *Szwentuosius patrauks sawęsp.* Regimu¹ ženklų parodys, kuriuos apsirenka kunigystėn. – *Kuriuos iszrinks, prisiartins jamui.* Kunigais bus tiktai Diewo iszrinktieji.
7. *Po akim Wieszpaties.* Prie Szweñtumai szwentu, ant altoriaus rukymo. – *Tasai bus szwentas.* Atskirtas ir Diewo iszrinktas kunigystėn. – *Labai kelatesi súnūs Lewi.* Labai didžuojates, daug norit sau.
11. *Pułkas tawo.* Susirinkimas, draugė. – *Nes kasgi yra Aaronas?* Ką padarė Aaronas? Ne pats gi pasisawino kunigystę, bet Diewo yra paszauktas.
12. *Siuntė tad Maizieszius.* Pasiuntinį, pawadintu Datano ir Abirono, teipogi ir Hono, nes prie Maiziesziui buwo tiktai Kore. – *Neisim.* Nenorim eiti.
14. *Tikrai intwedei mus.* Apjuokimas ir priekaisztys. Buk sakytu: Ar tai cza pustynėję yra anoji žemė pienu ir medumi aptekusi, kurion gyreis mus intwėsįs? – *Ar ir akis musu nori isztupt?* Idant neregėtumem tawo suktybiu.
15. *Ant apieru ju.* Rukymo; nes ne apieras ataneszė, tiktai rukałą.
17. *Du szimtu penkias deszintis rukinyczu.* Ne isz szwentinyczos imtu, bet paczu maisztiniku intaisytu.
18. *Ką jiemus padarius.* Anie 250, Datun ir Abiron, Kore ir Hon nenorėjo ateiti užsikietinę, arba ir bijodamies kokios Diewo ryksztės.
19. *Garbė Wieszpaties.* Skaistesnė szwiesa neg kitados stulpę debesies, rodydama jog ten yra Diewas.
21. *Atsiskirkit isz widurio susirinkimo szito.* Ir geidėju kunigystės, ir žmoniu jiems pritarianczu. Gerieji padonai neturi pristoti in maisztinikus; todel Maizieszius meldžasi ažu žmoniją.
22. *Diewe dwasiu wisokio kuno.* Sutwertoju dusziu, gaiwinanczu žmoniu kunus; arba, kuris perregi kiaurai² kuną, pažįsti duszią, jausmus ir geidulus. – *Argi,*

¹ Regimu – r tais. ² kiaurai – iau tais.

- wienamui nusidedant*. Nedaug yra nusidėjusiu, ir kankis jiems priguli. Žmonija ne tiek kalta kiek ji, traukiama akywybės atajo; werta tad yra atłaidimo.
24. *Kores, ir Datano ir Abirono*. Teipogi ir Hono. Wisi keturi buwo gałwomis maiszto.
26. *Nusidėjimuosę ju*. Idant ir jums netektu kankis ju kaltybės.
27. *Ir wisą draugę*. Tarnu, tarnaiczu, waiku.
28. *Darytu wiso ką regit*. Kas dėjosi iszwedant jus isz Egipto, waldant, ir dedant kunigais Aaroną ir jo sunus.
29. *Kankimi, kurią ir kiti esti aptankomi*. Ne kartą Diewo siunczamą ant žmoniu, kaip badas, maras, Karionė.
30. *Atwėrusi žemė nasrus sawo*. Darydama prapultį. – *Jog bluznijo Wieszpati*. darbą Diewo priskaitydami žmogui; kunigystę Aarono, Maiziesziui. Bluznijimas esti, Diewo¹ darbą pripažįstant welniui, ar žmogui, kaip regima isz Matt. XII, 31.
32. *Ir wisu turtu ju*. Moterys, waikai, prietelai ir kiti namiszkiei nusidėjo girdami maiszta; todel juos apisiautė Diewo kankis. Kudykiai nors nenusidėjo, bet prasmego ažu tėwu kaltybę, ir jei butu auge, butu tokiais kaip tėwai. Diewas ju duszias iszgelbėjo, apsikuopusias nuo pradżogriekio² zokonais prigimimo; nes pustynėj neapipiaustydawo. –
33. *Pragaran*. Skradžai žemę, gilybėn pragaro. – *Apdengti žemėmis*. Grįztanczomis sawon wieton, juos prarijus.
35. *Iszejusi nuog Wieszpatis*. Isz ałtoriaus wisodeginio, kur jėmė žarijas rukinyczoms. *Apierawojusiu rukałą*. Ruoszusiusi apierawotu.
37. *Nes paszwentinta yra*. Dasilytint szwentos ugnies ir rukało; arba paszwentinta Diewui atkersziant bediewiams; teipogi kad buwo łaikytos szėtroję ant amžino paminklo.
38. *Smertimis nusidėjėlu*. Nusidėjėlus naikinant.
39. *Prisėgdamas ałtoriui*. Wisodeginio.
45. *Ir begulint jiemus ant žemės*. Maiziesziui ir Aaronui meldžantis ažu žmoniją.
47. *Apierawojo rukymą*. Apierawojimai budawo tiktai szėtroję; bet cza apierawojo liepiamas Maiziesziaus isz Diewo inkwėpimo.

Padėjimas XVII.

Apie łazdą Aarono prażydusią ir dawusią waisių.

1. Ir byłojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
2. Byłok sunumus Israelaus, ir imk nuog ju po wieną łazdą pergentystes ju, nuog wisu kunigaikszczu gentiju, łazdu dwyliką, ir kiekwieno wardą paraszysi ant łazdos jo:
3. wardas gi Aarono bus gentijoj Lewi, ir wiena łazda turės skirium wisas szey-mynas:

¹ Diewo – o tais. ² nuo pradżogriekio – įtrp.

4. ir padėsi jas šėtėroj sandaro prie ludymui, kur bylėsiu tau:
5. kurį isz tu iszrinksiu, sužėls lazda jo: ir suturėsiu nuog sawės skundimus sunu Israelaus, kuriais murma priesz jus.
6. Ir bylėjo Maizieszius sunumus Israelaus: ir dawė jamui wisi kunigaikszczai lazdas isz kiekwienos gentijos; ir buwo lazdu dwylika be lazdos Aarono.
7. Kurias padėjės Maizieszius po akim Wieszpaties šėtėroj ludymo:
8. ant rytojaus pagrįžės rado jog sužėlė lazda Aarono namuosę Lewi: ir pabrinkus papauszkomus iszsprogo žiedai, kurie, iszsikėtus lapamus, pawirto migdolais.
9. Iszneszė tad Maizieszius wisas lazdas isz po akiu Wieszpaties wisiemus sunumus¹ Israelaus; ir iszwydo ir atsiēmė kiekwienas lazda sawo.
10. Ir tarė² Wieszpats Maiziesziui: Atneszk lazda Aarono šėtron ludymo, idant butu užlaikyta tən ant ženklė maisztiniku sunu Israelaus, ir nutiltu skundimai ju nuog manės, idant nenumirtu. (Hebr. IX, 4.)
11. Ir padarė Maizieszius kaip buwo prisakęs Wieszpats.
12. Tarė gi sūnūs Israelaus Maiziesziui: Sztai esme iszgaiszė, wisi prapuolom:
13. kas tiktai prisiartina šėtėrosp Wieszpaties, mirszta: nejaugi iki paskutiniamui wisi turim but isznaikintais?

Pareiszkinimai.

3. *Gentijoj Lewi.* Ebr: *Ant lazdos Lewi.*
4. *Prie ludymui.* Prie skrynai.
5. *Suturėsiu nuog sawės.* Nutildysiu, ir darysiu gałą murmėjimui.
6. *Buwo lazdu dwylika be lazdos Aarono.* Be Lewitu buwo gentiju dwylika; delto kad isz Juozapo kilo dwi: Ephraimo ir Manasses. Tryliktoja³ lazda Aarono, nuo gentijos Lewi.
8. *Lazda Aarono.* Pirmagimio gentijoje Lewi. – *Pabrinkus papauszkomus.* Trys stebuklai: sausa lazda iszlaidė papauszkas, bežiurint krowėsi žiedai ir brendo migdolai.
12. *Sztai esme iszgaiszė.* Daug isz musu prazuwo kankysę buwusiosę.
13. *Kas tiktai.* Bijodamies nauju kankiu, praszo Maizieszių maľdu. –

Padėjimas XVIII.

Weikalai Lewitu, pirmenys, apieros kunigu, ir deszimtinės.

1. Ir tarė Wieszpats Aaronui: Tu, ir sūnūs tawo, ir namai tėwo tawo su tawimi neszit nedorybę szwentinyczos: ir tu ir sūnūs tawo kartu kilosit nusidėjimus kunigystės jusu:

¹ sunumus – pirmoji s tais. ² tarė – t tais. ³ Tryliktoja – y tais.

2. bet ir brolus tawo isz gentijos Lewi, ir lazda tēwo tawo imk su sawimi, ir bunai pagatawi, ir tarnaujie tau: tu gi ir súnūs tawo tarnausit szétroj ludymo.
3. Ir jutēs Lewitai prisakymamus tawo, ir wisiemus darbamus szétros: wienok tiktai teip, idant nesiartintu indump szwentinyczos ir ałtoriausp, kad ir anys nenumirtu, ir jus kartu neprazutumet:
4. bunai gi su tawimi, ir jutie sargybose szétros, ir wisosę ceremonijose jos. Swetimas nemaiszysis jumus.
5. Jutėkit sargyboj szwentinyczos ir tarnawimę ałtoriaus: idant nekiltu rustybė ant sunu Israelaus.
6. Asz dawiau jumus brolus jusu Lewitus isz widurio sunu Israelaus, ir atadawiau dowaną Wieszpati, idant tarnautu tarnawimuosę szétros jo.
7. Tu gi ir súnūs tawo sergėkit kunigystę jusu: ir wisa kas priguli garbai ałtoriaus, ir yra widuj ažuodangos, bus kunigū apruosziama¹. Jei prisiartintu kas swetimas, bus ažumusztas.
8. Ir bylojo Wieszpats Aaronui: Sztai dawiau tau sargybą pirmenu mano. Wisa, ką szwentina súnūs Israelaus, atadawiau tau ir sunumus tawo ažu weikalą kunigiszką zokonystę amžina.
9. Szituos tad daiktus imsi isz szwentinamu ir apierawotu Wieszpati. Wisokia dowana, ir apiera, ir ką tiktai duost mañ ažu nusidėjimą ir prožingį, ir iszpuola Szwentumon szwentu, bus tawo, ir sunu tawo.
10. Szwentinyczoj tai walgysi: wieni wyriskiai isz to walgys, jog yra paszwentinta tau.
11. Pirmenis gi, kurias apsižadėjo ir apierawojo súnūs Israelaus, dawiau tau, ir sunumus tawo, ir dukterimus tawo teisą amžina: kas czystas yra namuose tawo, walgys juos.
12. Wisą gėrumą alywos, ir wyno, ir jawu, ką tiktai pirmenu apierawoja Wieszpati, dawiau tau.
13. Wisos jawu prādžos, kuriuos želdža žemė, ir esti ataneszami Wieszpati, bus reikalamus tawo: kas yra czystas namuose tawo, walgys juos.
14. Wisa ką isz apižado ataduos súnūs Israelaus, bus tawo.
15. Kas tiktai pirmas iszeina isz yszczos wisos mėsos, apierawojamos Wieszpati, ar isz žmoniu, ar isz galwiju butu, bus tawo teisos: wienok teip, idant ažu pirmagimį žmogaus imtumai wertybę, ir wisokį gywulį, kuris yra neczystas, lieptumai atpirkt,
16. kurio atpirkimas bus po wienamui mėnesi, penkiais siklais sidabro², sworos szwentinyczos. Siklus turi dwideszimti pinigu. (Num. III, 47.)
17. Pirmagimį gi karwės ir awies ir ožkos neliepsi atpirkt, jog paszwentinti yra Wieszpati: kraują tiktai ju liesi ant ałtoriaus, ir taukus deginsi saldžiausian kwapan Wieszpati.

¹ apruosziama – *ma* tais. ² sidabro – *br* tais.

18. Mēsos gi bus reikālamus tawo, kaip krutinėlė paszwentinta ir petis deszinys, bus tawo.
19. Wisas pirmenis szwentinyczos, kurias apierawoja súnūs Israelaus Wieszpati, dawiau tau ir sunumus, ir dukterimus tawo teisą amžina. Sankalba druskos yra amžina po akim Wieszpaties, tau ir sunumus tawo.
20. Ir tarė Wieszpats Aaronui: Zemėj ju nieko neturėsit, nei turėsit dalos terp ju: asz dala ir tēwainystė tawo widuryj sunu Israelaus.
21. Sunumus gi Lewi dawiau wisas deszimtines Israelaus turėjiman ažu tarnawimą, kuriuomi tarnauja mań szétroj sandaro,
22. idant nebesiartintu súnūs Israelaus szétrosp, nei dasiłaistu nusidėjimo smer-tinio,
23. wieniemus sunumus Lewi tarnaujantiemus mań szétroj, ir neszantiemus nusidėjimus žmonijos: zokonystė amžina bus gimdymuose jusu. Nieko kito neturės,
24. kakindamies downą deszimtiniu, kurias atskyriau jiemus ant wartojimo ir reikau. (Deut. XVIII, 1.)
25. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
26. Liepk Lewitamus, ir apreikszk: Priėmę nuog sunu Israelaus deszimtines, kurias dawiau jumus, pirmenis ju apierawokit Wieszpati, tai yra, deszimtą dalį deszimtinės,
27. idant butu jumus paskaityta apieron pirmenu, teip isz klaimu kaip isz trėsz-kiniu:
28. ir wisu daiktu kuriu imat pirmenis, apierawokit Wieszpati, ir duokit Aaronui kunigui.
29. Wisa, ką apierawosit isz deszimtiniu, ir atskirsit downomus Wieszpaties, bus geriausia ir iszrinkta.
30. Ir tarysi jiemus: Jei ką pirmesnius ir geresnius daiktus apierawosit isz de-szimtiniu, bus jumus paskaityta kaip butumet dawę pirmenis isz klaimo ir trėszkinės:
31. ir walgysit jas wisosę wietosę jusu, teip jus kaip szejmynos jusu: jog yra ałga ažu tarnawimą, kuriuomi tarnaujat szétroj ludymo.
32. Ir nenusidėsit ant szito, pasiłaikydami sau gėrumas ir riebumas, idant nesu-tersztumet apieru sunu Israelaus, ir nenumirtumet.

Pareiszkinimai.

1. *Neszit nedorybę szwentinyczos.* Kanki ažu nedorybę papildytą szwentinyczoj aplaidžant¹ ką ceremonijose, neginant kam kiszties in daiktus szwentus. Jus antato aprenkti, paszwęsti ir pastatyti, ir stebuklais jusu waldža ir atsakymas patwirtinta. –

¹ aplaidžant – pirmoji *a* tais.

2. *Łazdą tėwo tawo.* Ziur Num. XIII, 12.
3. *Ir jutės Lewitai.* Greitai ir noromis pildydami wisa, kaip tarnai, kurie ļaukia liepimo, pagatawi tuoj iszpildyti. – *Ir wisiemus darbamus szėtros.* Sergėdami ją perkilodami prireikus itt. – *Kad ir anys nenumirtu ir jus.* Anys paikai dasylytėdami szwentenybiu, jus gi jiems to negindami.
4. *Ceremonijosė.* Tarnawimuosė diewagarbiuosė. – *Swetimos.* Isz kitu gentiju.
5. *Rustybė ant sunu Israelaus.* Idant Wieszpats ažu kunigu kaltybę nekankintu žmonijos, kuno ažu gałwas.
7. *Widuj ažuodangos.* Szwentumoj, ir Szwentumoj szwentu.
8. *Sargybą.* Su wisą taisą wartojimo ir walgymo. – *Pirmenu.* Dowanu. – *Ką szwentina.* Mañ ataskiria ir apierawoja. – *Zokonystė amžina.* Parėdymas amžinas iki kofei bus Israelitai.
9. *Wisokia dowana.* Wisos apieros apierawojamos pagal zokono. – *Iszpuota Szwentumon szwentu.* Esti mañ apierawojama, ir delto szwenczausia.
10. *Szwentinycoj.* Priangėj, prie altoriui wisodeginio. – *Wieni wyriszkiei isz to walgys.* Isz apieru ažu nusidėjimą ir prožingį. Nes isz ramintiniu walgydawo ir moterys, kaip regima isz Lev. X, 14; Deut. XII, 18; XVI, 11. – *Jog yra paszwentinta tau.* Tau bus atskirta ir prigulės.
11. *Pirmenis.* Dowanas.
12. *Pirmenū... Wieszpati.* Pirmenys yra pirmieji waisiai; deszimtinės gi, deszimtoja dalis wisu waisiu; anos apieroms Diewui, szitos Lewitams algai. Pirmenys ketweriokios: 1. Warpu, antroj dienoj prėskieniu, Lev. XXIII, 10, 11; 2. Duonu, ant Sekminių; Lev. XXIII, 17. 3. Duonu, kepamu kas nedėla. Num. XV, 21; 4. Septintamę mėnesyį isz wisu surinktuju waisiu, ir apie szitas pirmenis wis esti sakoma Rasztę szwentamę. Daugumas pirmenu nebudawo mažesnys ažu 1/60, nei didesnys ažu 1/40 waisiu. –
13. *Jawu pradžos.* Pirmenys. – *Kas yra czystas... walgys juos.* Dalį apierawotą Diewui; kitą gi dalį duotą staczai kunigui; walgys wisi, ir susižagėlai.
14. *Wisa ką isz apizado ataduos.* Jei apsižadėta duoti dowaną, ne apierą.
15. *Kas tiktai pirmas iszeina.* Pirmagimys gywulu. – *Neczystas*¹. Ne luomos neczystos, kaip arklys ir mulas; bet isz pritikimo, kaip awis szluba, žabała. –
16. *Kurio atpirkimas.* T. y. žmogaus, ne galwijo. – *Po wienamui mėnesi.* Galėjo tad kudykys buti iszpirktas, nesulaukus apsikuopimo motynos 40. dienojė. Bet daugiausia motynos ļaukdawo tos dienos, teip darė ir Szwenczausia Marija.
17. *Paszwentinti yra.* Pritinka apieroms, todel turi buti apierawotos.
19. *Sankałba druskos.* Sankałba neatmainytina. Lev. II. 13. Diawas prisakė kiekwienai apierai pridėti druskos, ir prisakymas tasai amžinas. Isz to wisas sankalbas daromas ant wisados jėmė wadinti sankalbomis druskos.
20. *Zemėj ju.* Israelitu, jusu brolu. – *Nei turėsit dalos.* Tėwanystės², t. y. dirwu, piewu, wynyczu itt. – *Asz dala ir tėwainystė tawo.* Tai yra, kaip regima isz

¹ Neczystas – st tais. ² Tėwanystės – klaid. tėwainystės

- Ios. XIII, 14, apieros ir dawanos bus tawo tēwainystė ir skalsiai tau ju pakaks.
21. *Sunumus gi Lewi*. Deszimentinės buwo Lewitams, ne kunigams; bet isz ju Lewitai duodawo deszimentinę Kunigams. Nehem. X, 37, 38.
 22. *Nei dasiŕtaistu nusidėjimo smertinio*. Galinczo buti priežastimi jiems smerties laikinės ir amžinos.
 23. *Neszantiemus nusidėjimus žmonijos*. Mislis tokia, kaip eil. 1: – Jei kas isz žmonijos nusidės paikai įsikiszdamas weikalan Lewitu, arba paliesdamas szwentus indus, arba ineidamas prieangėn szėtros; tai Dievas nusidėjimą paskaitys ne wisai žmonijai, tiktai wieniems Lewitams, turintiems sergėti, kad teip nebutu.
 26. *Pirmenis ju*. Deszimentines ju. Tekdawo jos kunigams, kaip sakiau eil. 21.
 27. *Idant butu jumus paskaityta*. Teip ir jus duosit deszimentinę kaip galėsit, ir bus teip, kaip kad butumet dawę apieras jawu ir wynyczu, jeigu jas turėtumet.
 28. *Pirmenis*. Deszimentines. – *Duokit Aaronui kunigui*. Idant jisai padalytu kunigams.
 31. *Walgysit wisosę wietosę jusu*. Kur tik gywensit. Pasakyta del to, kad nekuriuos daiktus kunigai turėdawo walgyti prieangėj szėtros (eil. 10.).
 32. *Idant nesutersztumet apieru sunu Israelaus*. Jei duotumet deszimentinę¹ daiktais blogaisiais, pasiŕlaikydami sau geruosius (eil. 29.). – *Ir nenumirtumet*, manę papykdę.

Padėjimas XIX.

Wanduo apsikuopimo su pelenais² žalos karwės.

1. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui, tarydamas:
2. Szitoji yra garba apieros, kurią įstatė Wieszpats. Prisakyk sunumus Israelaus, idant atwestu pas tawę karwę žalą amžiaus pilno, kuriojė nebutu sutepimo, nei butu nesziojusi jungo:
3. Ir ataduosit ją Eleazarui kunigui, kuris iszwestą ažu taworiju apierawos, po³ wisu⁴ akimis⁵:
4. ir mirkydamas pirsztą krauję jos, taszkys priesz duris szėtros septynis kartus,
5. ir sudegins ją wisiemus matant, teip adą ir mėsas jos kaip kraują ir mėsžlą liepsnon intmetęs. (Hebr. XIII, 11.)
6. Medžą teipogi cedrinį ir hissopą ir karmaziną du kartu dažytą kunigas intmes liepsnon, karwę edanczon.
7. Ir tadą ant gaŕo, iszmasgojęs rubus ir kuną sawo, inteis taworijosna, ir susižagės bus iki wakarui.

¹ deszimentinę ← deszimentinę isz ² pelenais ← pelenais bergždž ³ po – įtrp. ⁴ wisu – u tais.

⁵ wisu akimis ← wisiemus matant

8. Bet ir tasai, kas sudegins ją, apmasgos rubus sawo ir kuną, ir bus sužagtas iki wakarui.
9. Surinks gi wyras nesužagtas pelenus karwės, ir iszpiłs juos ažu taworiju wietoj czyszczausioj, idant butu daugybei sunu Israelaus sargybai, ir wandeni aptaszky mo: nes ažu nusidėjimą karwė yra sudeginta.
10. Ir iszskalbės, kuris buwo neszės karwės pelenus, rubus sawo, bus sužagtas iki wakarui. Ir turės tai súnūs Israelaus ir atajunai, kurie gywena terp ju, szwentù teisą amžiną.
11. Kas dasilytėtu numirėlo žmogaus, ir ažu tat septynias dienas butu susižagės,
12. bus aptaszkytas isz szito wandenies dienoj treczoi ir septintoj, ir teip bus apikuoptas. Jei dienoj treczoi nebus aptaszkytas, sekmoj negalės buti apikuoptu.
13. Kiekwienas, kuris dasilytėtu numirėlo žmoniszkos duszios, ir nebutu aptaszkytas szituo misziniu, sutersz szėtrą Wieszpaties, ir pražus isz Israelaus: delto kad nebuwo apszlakstytas wandenimi apkuopimo, bus susižagės, ir staigys biaurybė jo ant jo.
14. Szitas yra zokonas žmogaus mirsztanczo gėtroj. Wisi kurie inteina gėtron jo, ir wisi indai, kurie ten yra, suterszti bus per septynias dienas.
15. Indas, kuris neturėtu dangtelo, nei apriszimo¹ isz wirszaus, suterszτας bus.
16. Jei kas ļaukę dasilytėtu numirėlo ažu muszto žmogaus, arba sawaimi numirusio, ar kauło jo, arba kapo, sužagtas bus per septynias dienas.
17. Ir paims isz pelenu sudegini mo ir nusidėjimo, ir piłs wandenis gywus ant ju indan:
18. kuriuose žmogus czystas pamirkęs hissopą, aptaszky s isz jo wisą gėtrą, ir wisus daiktus, ir žmones szitokiomis ļalkomis sužagtus:
19. ir sziteip czystas apkuops susižagusį treczoi ir sekmoj dienoj: ir apikuoptas dienoj septintoj, masgosis ir pats sawę ir rubus sawo, ir neczystas bus iki wakarui.
20. Jei kas szituo budu nebutu apikuoptas, pražus duszia jo isz widurio bažnyczos: delto kad szwentinyczą Wieszpaties suterszė, ir nebuwo aptaszkytas wandenimi apkuopimo:
21. bus szisai prisakymas zokonystė amžiną. Tasai teipogi, kuris taszko wandenis, skałbs rubus sawo: kiekwienas kuris dasilytėtu wandenu apkuopimo, susižagės bus iki wakarui.
22. Ko tiktai dasilytės suterszτας, sutersz: ir duszia, kurioji dasilytėtu ko norint isz sziu daiktu, susižagusi bus iki wakarui.

Pareiszkinimai.

2. *Apieros.* Apkuopianczos, isz kurios pelenu pritaisydawo wandeni apkuopimo. – *żałą.* Kodel karwė turėjo buti żala, ne kitokio plauko, to ir Salomonas

¹ apriszimo ← antwożo

nežinojės kaip sako Zydai. – *Sutepimo*. Ne plauku, bet visos veikslės, neraisza, ne akla, ne spauguota itt. Lev. XXII. 22. – *Nei butu nesziojusi jungo*. Nes nepriderėjo, idant butu tarnawusi žmonėms apiera Diewui skiriama ant apkuopimo žmoniui.

3. *Ataduosit ją Eleazarui*. Del to kad apiera nebuwo szwentametiszka, apierawojama Aarono; bet gedulinga ir apkuopianti: todel apierawojama Eleazaro kunigo. – *Ažu taworiju*. Prijėmusi ant sawęs nusidėjimus visos žmonijos, skaitėsi¹ labai biauri teip jog pabiurdawo ir kunigas ją apierawodamas iki wakarui, ir jos² degintojas.
4. *Priesz duris szėtros*. Durump nusigrįžęs, nors isz tolo, budamas ażu taworiju.
5. *Ir sudegins*. Ne pats, bet per ką kitą, kaip regima isz eil. 8.
6. *Medžą teipogi cedrinį ir hissopą*. Žiūr Levit. IV, 6.
7. *Susizagęs³ bus*. Zaginiu zokoniszku.
9. *Sargybai*. Idant pelenus sergėtu sūnūs Israelaus. – *Ir wandeni aptaszky*. Kuriuomi aptaszkomu apsikuoptu nuo žaginio zokoniszko. Wanduo sumaisytas su pelenais parodža žmogui kas jis yra; pažinimas gi sawęs geriausiai priruoszia apsikuoptu. – *Nes ażu nusidėjimą karwė yra sudeginta*. Idant taptu apierą apkuopiančią nuo nusidėjimo.
10. *Szwentū teisą amžiną*. Twirtą ir neatmainytiną.
11. *Kas dasilytėtu numirėlo žmogaus*. Wieni sako, jog tas wanduo buwęs pritaisytas apsikuopimui tiktai isz žaginio, dasilytėjus numirėlo; kiti gi, jog nuo wisokio zokoniszko žaginio.
12. *Jei dienoj treczj*. Jei⁴ nebuwo dienoj treczj, tai galės ketwirtoję arba penktoję buti apszlakstyti, ir sekmoję nuo anos dienos apkuopta⁵.
13. *Szituo misziniu*. Wandenies su pelenais karwės. – *Sutersz szėtrą Wieszpaties*. Pamažins garbą szwentos wietos.
14. *Gėtroj*. Namė. – *Wisi indai*. Wisi daiktai namu.
15. *Indas kuris neturėtu dangtelo*. Tiktai nuo numirėlo gauna suterszimą, o ne isz kitu priežasczu.
16. *Jei kas lauķę*. Kur Israelitai turėdawo sawo kapus.
17. *Wandenis gywus*. Isz upės, arba isz wersmės tekanczos.
20. *Pražus duszia jo*. Per dekretą sudžos, jei nusidėjimas eiszkus; kiteip gi, Diewas jį pražudys,
21. *Kuris dasilytėtu wandenu apkuopimo*. Apsikuops nuo žaginio pirmo, bet dasilytėdamas tu wandenu susizagš tiktai iki wakarui.
22. *Ko tiktai dasilytėtu sutersztas*. Didžuoju susiterszimū septyniu dienu del dasilytėjimo numirėlo, kapo itt. dasilytėdamas kitu, sutersz juos. – *Duszia, kurioji dasilytėtu ko isz sziu daiktu*. Ne tiktai lieczamas sužagto, bet ir liesdamas jį susizanga iki wakarui.

¹ skaitėsi ← buwo ² jos ← jog ³ Susizagęs – u tais. ⁴ Jei – tais. ⁵ apkuopta ← apkuopta. Numirelo. Teip ir LXX

Padėjimas XX.

Smertis Marios, wanduo iszwestas isz uołos, i smertis Aarono.

1. Ir atajo súnūs Israelaus, ir wisa daugybė pustynėn Sin, mėnesyj pirmame; ir gyweno žmonija Kadese. Ir numirė ten Maria, ir palaidota toj pacztoj wietoj.
2. Ir neturint žmonijai wandenies, susirinko priesz Maizieszių ir Aaroną; (Exod. XVII, 3.)
3. ir wersdamies maisztan, tarė: Kad bengi butumem pražuwę terp broļu musu po akim Wieszpates.
4. Kam iszwedei bažnycza Wieszpates pustynėn, idant ir mes ir mūsų galwijai numirtumem?
5. Kam liepei mumus žengt isz Egipto, ir atawedei wieton sziton pikczausion, kuri negali buti¹ sėjama, kuri nei fygos želdža, nei wynyczu, nei malogranatu, o dar ir wandenies neturi del gėrimo²?
6. Ir intejęs Maizieszius ir Aaronas, palaide daugybę, szėtron sandaro, puoło kniubszti ant žemės, ir szaukėsi Wieszpatesp, ir tarė: Wieszpacie Diewe iszgirsk szauksmą szitos žmonijos, ir atwerk jiemus iždą tawo wersmę wandenies gywo, idant pasisotinus, palautu murmėjimas ju. Ir pasirodė garbė Wieszpates ant ju.
7. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
8. Paimk lazda, ir surink žmoniją, tu ir Aaronas brolys tawo ir bylok it uołą akysę ju, ir ana duos wandenis. Ir iszwedus tau wandenį isz uołos, gers wisa daugybę ir galwijai jos³.
9. Tai paėmė Maizieszius lazda, buwusią po akim Wieszpates, kaip buwo prisakęs jamui, (Eccli. XVII, 5; Sap. XI, 4.)
10. surinkęs daugybę prie uołą, ir sakė jiemus: Kłausykit maisztinikai ir netikėtojai: beg isz uołos szios jumus wandenį galėsim iszmest?
11. Ir pakėlus Maiziesziui ranką, szeriant du kartu uołą, iszėjo wandenys gausiausi, teip jog žmonija gėrė ir galwijai.
12. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui ir Aaronui: Jog netikėjot mań, idant paszwentintumet manę prie sunumus Israelaus, neintwesit sziu žmoniju žemėn, kurią⁴ duosiu jiemus.
13. Szisai yra Wanduo priesztarawimo, kur barėsi súnūs Israelaus priesz Wieszpatic, ir paszwentintas yra juosė. (Deut. I, 37.)
14. Siuntė tuotarpu pasiuntinius Maizieszius isz Kades karalui Edom⁵, sakytu: Tai rodžau brolys tawo Israelus: Zinai⁶ wisą wargą, kuris mus paėmė,
15. kaip nužengė tėwai musu Egiptan, ir gywenom tenai daug laiko, ir prispaudė mus Egiptėnai, ir tėwus musu:

¹ buti ← apsėta ² del gėrimo ← gerti ³ jos ← jai? ⁴ kurią – q tais. ⁵ Edom ← Edoma ⁶ Zinai ← žinai

16. ir¹ kaip szaukėmes Wieszpatesp, ir iszklaūsė musu, ir atasiuntė Aniolą, kuris iszwedė mus isz Egipto², sztai miestę Kades, esanczamę galę tawo krasztu, padėti.
17. meldžam idant mumus wala butu pereit per žemę tawo. Neisim per dirwas, nei per wynyczas, negersim wandenu isz szulniu tawo, bet eisim wieszkelu, nei deszinėn, nei kairėn nesisukdami, ikikołei pereisim krasztus tawo.
18. Kuriamui atsakė Edom: Nepereisit per manę, kiteip gi ginkluotas pasitiksiu tawę.
19. Ir tarė súnūs Israelaus: Wazinėtu kėlu eisim, ir jei gersim wandenis tawo mes ir galwijai musu, duosim kas yra teisu: nei jokio mokestyję nebus wargumo, tiktai pereime greitai³.
20. O anas atsakė: Nepereisit. Ir tuoj iszejo pasitiktu su daugybę be gało, ir ranką drutą,
21. nei norėjo pritart meldžanczamai, idant dalaistu pereigą per krasztus jo; togidel nusigrįžo nuog jo Israelus.
22. Ir iszkrutinę taworijas isz Kades, atajo kałnop Hor, kuris yra krasztuose žemės Edom;
23. kur byłojo Wieszpats Maižiesziui:
24. Eity, sako, Aaronas žmonijump sawump: nes neinteis žemėn, kurią dawiau sunumus Israelaus, delto kad netikis buwo burnai mano, ties wandenimis priesztarawimo.
25. Imk Aaroną ir sunų jo su juomi, ir wesi juos kałnan Hor. (Num. XXXIII, 38.)
26. Ir apnuoginęs tėwą⁴ isz rubo jo, apwilksi juomi Eleazarą sunų jo: Aaronas bus surinktas, ir numirs ten.
27. Padarė Maižieszius, kaip buwo prisakęs Wieszpats: ir žengė anys kałnan Hor prie wisai daugybei.
28. Ir nuwilkęs Aaroną isz rubu jo, apwilko jais Eleazarą sunų jo.
29. Numirus jamui wirszukałnyj, nužengė su Eleazaru.
30. Wisa gi daugybė regėdama jog numirė Aaronas, raudodojo jo tris deszimtis dienu po wisas szejmynas sawo.

Pareiszkinimai.

1. *Pustynėn Sin.* Ne ton, kurioję pradėjo kristi Manna, Exod. XVI, 1, 15. Tenai buwo potrukys aszmas, cza gi 33-as; anoji raszoma literą Samech, szitoji gi, Tzade. – *Mėnesyį pirmamę.* Metuose 40-sę iszejus isz Egipto. Maižieszius apar szo atsitikimus tiktai metu pirmuju, antruju, ketwirtuju deszimtuju. Nuo szito tad padėjimo iki gałui Pentatuccho apraszyta atsitikimai metu 40-ju,

¹ ir ← Ir? ² Egipto ← egipto ³ greitai – e tais. ⁴ tėwą – t tais.

- buwusiu paskutiniais kelavimo Israelitu pustynėj. – *Kadesę*. Ne Kadesbarne, wieta 15. potrukio. – *Numirė ten Maria*. Turėdama amžiaus 130. metu, keturiais mėnesimis pirma savo brolo Aarono.
6. *Izdą tawo*. Paslėptuosius ir dar nežinomus daiktus Rasztas szw. sako, jog jie esą išduosę Diewo; teip. Ps. CXXXIV, 7: Kuris iszweda wėjus isz izdu sawo. – *Garbė Wieszpates*. Debesis spinduluotas.
 8. *Bytokit uotai*. Liepkit duot wandenies suszerdami ją lazda.
 9. *Po akim Wieszpates*. Szėtroję. Lazda Maiziesziaus darytoja stebuklą, ne Aarono. –
 12. *Jog netikėjot maří*. Ar jie, manydami, jog Diewas duos wandenį, žmonija¹ palowus murmėti, ir regėdami tebemurmant², abejojo beg duos; ar Diewas nedawė ant pirmo suszėrimo, tirdamas ju tikėjimą: ir wandenims netryksztant, jie parodė kokį nusiminimą, dawusį žmonijai priežastį abejoti apie Diewo wisagalybę ir tikimystę prižadėjimuosę. Ar szeip buwo ar teip, wis gi ju nusidėjimas nebuwo smertinas, kaip mokia szw. Augustinas (lib. 16. contra Faust. c. 16.). – *Idant paszwentintumet manę*. Parodydami, jog esmi szwentas, tikimas, wisagalįs. – *Zemėn, kurią duosiu jiemus*. Chananejon, buwusion ažu Iordono, Maiziesziui intejus zemėn, tekusion gentijoms Rubeno, Gado ir pusės gentijos Manasses.
 13. *Wanduo priesztarawimo*. Kur žmonija priesztarawo ir murmėjo.
 14. *Isz Kades karalui Edom*. Kades buwo pasienyje Idumejos, per kurią Israelitams reikė eiti Chananejon. – *Tai rodža*. Liepė mums tai pasakyti tau. – *Brolys tawo Israelus*. Idumėnai buwo prowaikiais Ezawo, tikro brolo Jokubo.
 16. *Atasiuntė Aniotą*. Musu wadą stulpę debesies. – *Miestę Kades... padėti*. Pamiesytyję, regisi, jog miestan nebuwo ineję.
 17. *Negersim wandenu isz szulniu tawo*. Weltai. Nes ten wandenu buwo stigu.
 18. *Per manę*. Per mano žemę.
 20. *Su daugybę be galo*. Begał daug szarwuotu wyru. Hiperbola. – *Ir ranką drutą*. Didę karią.
 21. *Nusigrįžo nuog jo Israelus*. Aplenkdamas Idumeją rytų szonu.
 24. *Eity, sako, Aaronas žmonijump sawump*. Tegul numirsza ir eina pas sawą žmoniją priepeklin.
 25. *Kaľnan Hor*. Ziur Deut. X, 6.
 26. *Bus surinktas*. Imtas susirinkiman sawo tėwu, sawos žmonijos.
 29. *Numirus jamui*. Turint amžiaus 123. metus, penktamę mėnesyje, (Num. XXXI-II, 38.)
 30. *Raudojo jo*. Prideranczai palaidojo.

¹ žmonija ← žmonijai ² tebemurmant – pirmoji t tais.

Padėjimas XXI.

Paklūpdymas karalaus Chananejos, Zaltys warinys.

1. Ką iszgirdęs Chananejas karalus Arad, kuris gyveno pietump, jog atajo, sakau, Israelus kėlu pražwalgytoju, kowėsi priesz jį, ir budamas pergalėtoju, wedė¹ isz jo plėszmą.
2. Bet Israelus apižadū Wieszpats sawę suriszdamas, tarė: Jei paduosi žmoniją szitą rankon mano, isznaikinsiu miestus jos.
3. Ir iszklaūsė Wieszpats małdas Israelaus, ir padawė Chananeją, kurį anas iszmuszė iszwertęs miestus jo; ir wadino wardą wietos anos Horma, tai yra, prakeikimas.
4. Ejo gi ir nuog kałno Hor, kėlū, wedanczu mariump raudonump, idant apłenktu žemę Edom. Ir bodėties pradėjo žmonija kelo ir wargo;
5. ir kałbėdama priesz Diewą ir Maizieszių, tarė: Kam iszwedei mus isz Egipto, idant numirtumem pustynėj? Nėra duonos, nėra wandenu; duszia musu jau kratosi nuog walgio szito menkiausio.
6. Togidel laidė Wieszpats ant žmonijos ugnėtus žalczus nuog kuriu žaizdu ir smerczu didžo daugio (Iudith. VIII, 23; Num. XVI, 5.)
7. atajo pas Maizieszių, ir tarė: Nusidėjom, kałbėdami priesz Wieszpātį ir tawę: melskis idant atimtu nuog musu žalczus. Ir meldėsi Maizieszius ažu žmoniją,
8. ir byłojō Wieszpats jamui: Padaryk žaltį warinį, ir padėk jį ant ženklō: kas isztiktas paweizdės ant jo, bus gywas.
9. Padarė tad Maizieszius žaltį warinį, ir padėjo jį ant ženklō; kurį isztiktieji regėdami, budawo pagydyti. (Ioan. III, 14.)
10. Ir eidami sūnūs Israelaus darė taworijas Obothę.
11. Isz kur² iszeję statė³ gėtras Ieaborimę rytump.
12. Ir isz ten krutindamies, atajo upelop Zared.
13. Kurį palikę darė taworijas priesz Arnon, esantį pustynėj, ir auksztesnį krasztuosę Amorrhejo; nes Arnon yra gałas Moabo, skirdamas Moabitus ir Amorejus. (Iud. XI, 18.)
14. Isz kur sakoma knįgoj karioniū Wieszpaties: Kaip padarė Raudonosę mariošę, teip padarys upeluosę Arnon.
15. Uolōs upelu pakrypo, idant atsiłsētu Arę, ir atsiszlietu krasztuosę Moabitū.
16. Isz tos wietos pasirodė szulnys, apie kurį byłojō Wieszpats Maiziesziui: Surink žmoniją, ir duosiu jai wandenį.
17. Tuo metu giedojo Israelus giesmę szitą: Užuzengie szulnys. Giedojo:
18. Szulnys, kurį iszkasė kunigaikszczai, ir pritaisė karwedžai daugybės dawėjyję zokono, ir lazdosę sawosę. Isz pustynės Mathanost⁴;
19. Isz Mathanos Nahalijelun; isz Nahalijelaus⁵ Bamothan;

¹ wedė ← wedėsi ² kur ← ten. ³ statė ← statė taworijas ⁴ Mathanost – st tais. ⁵ Nahalijelaus ← Nahalielaus

20. Išz Bamotho, slėnys yra szalyj Moab, wirszunė¹ Phasgos² žiurinczos priesz pustynę.
21. Siuntė gi Israelus pasiuntinius pas Sehoną karalų Amorrheju tarydamas: (Deut. II, 26; Iud. XI, 19.)
22. Meldžu, idant mañ butu wala pereit per žemę tawo: nekreipsimes dirwosna ir wynyczosna, negersim wandenu išz szulniu, wieszkelu eisim ikikołei pereisim krasztus tawo.
23. Kuris laist nenorėjo, idant pereitu Israelus per krasztus jo; bet juoties, surinkęs karia, iszejo pasitiktų pustynėn, ir atajo Iason, ir kowėsi priesz jį. (Ps. CXXXIV, 11; Amos. II, 9.)
24. Nuog kurio pamusztas yra nasrais kaławijo, ir apimta yra žemė jo nuog Arnon iki Iebob, ir sunumus Ammon; nes twirtu apginkltu turimi buwo krasztai Ammonitu.
25. Paėmė tad Israelus wisus miestus jo, ir gyweno miestuose Amorrhejo, Hesebonę sakau, ir kaimuose jo.
26. Miestas Hesebon buwo Sehon karalaus Amorrheju, kuris kowėsi priesz karalų Moab; ir paėmė wisą žemę buwusią waldžoj jo, iki Arnon.
27. Todel yra sakoma priežodyj: Ateikit Hesebonan, bunai statoma, ir tegul bus pastatytas miestas Sehon.
28. Ugnis iszejo išz Hesebono, liepsna išz miestelo Sehon, ir praryjo Arą Moabitą, ir gywentojus auksztumū Arnono.
29. Aimanas tau Moab, prapuolai žmonija Chamos. Dawė sunus jo ant pabėgos, ir dukteris newalon karalui Amorrheju Sehonui. (Iud. XI, 24.)
30. Jungas ju prapuolė nuog Hesebon iki Dibon, pawargę nuejo Naphen, ir iki Medabai.
31. Gyweno tad Israelus žemėj Amorrhejo.
32. Ir siuntė Maižieszius apžwalgytu Iazero, kurio paėmė kaimas, ir paweldė gywentojus.
33. Ir grėžėsi, ir zengė keltu Basano, ir pasitiko juos Og karalus Basano su wisą žmoniją sawo, kautusi Edraiję. (Deut. III. 3.)
34. Ir tarė Wieszpats Maižiesziui: Nebijokis jo, nes rankom tawo atadawiau jį, ir wisą žmoniją, ir žemę jo: ir padarysi jamui, kaip padarei Sehonui karalui Amorrheju gywentojui Hesebono.
35. Pamuszė tad ir szitą su sunumis jo, ir wisą žmoniją jo iki³ pabaigai⁴, ir apiėmė žemę jo.

Pareiszkinimai.

1. *Pietump.* Nuog Zemės Chanaan. – *Kelū prażwalgytoju.* Kuriuomi antruosę metuosę nuo iszejimo išz Egipto, prażwalgytojai buwo inejė Zemėn Chanaan. –

¹ wirszunė ← wiszunej ² Phasgos – os tais. ³ iki ← iki paskutiniu ⁴ pabaigai – pa tais.

- Budamas pergalėtoju. Chananėnas Israėlaus. Tas pamuszys Israelitams dawė priežastį apsižadėjimo juos isznaikinti.*
2. *Isznaikinsiu miestus. Ebr: ir isznaikinsiu, ir prakeiksiu juos. Buwo tai apižadas cherem, apie kurį žiūr Levit. XXVIII, 28.*
 3. *Horma. Zydu žodį: Herem, Grekai wercza: Anathema; musiszkai, prakeikimas, ženklina pražudymą, isznaikinimą. Toksai apižadas yra tai atsižadėjimas kokio daikto, jog jo nenorim sau ant gero, arba jog jis mums biau rū.*
 4. *Ir bodėties pradėjo žmonija. Nusibodo jai kelas ir wargai, delto nusiminė.*
 5. *Walgio szito menkiausio. Mannos, menkai stiprinanczos¹. 70: duonos tuszczos, buk žmogus jos pawalgęs butu kaip ant tuszczos. Gerai iszmanant pritinka tai Eucharistijai, esanczai duoną tuszczą, be esybės duonos, tiktai su jos prie-taikomis. Tikrai gi yra tai duona pilnoja, delto kad joję yra pasislėpęs Kristus.*
 6. *Ugnėtus žalczus. Kad ju inkandimas degino kaip ugnis. Begne buwo tai Ap-rikos žalczai wadinami presterais? S. Powilas 1. Cor. X. sako, jog tadą Zy-dai gundė Kristų. Isz to regima, jog Diewu Israelitu buwo Kristus Wieszpats.*
 8. *Padėk jį ant ženklto. Auksztyn iszkėlęs, ant stiebo, idant wisi jį regėtu.*
 9. *Kurį isztiktieji regėdami, budawo pagydyti. Zaltys weikslino Kristų² kaip regima isz Ioan. III, 14. Budawo pagydyti stebuklingai, ne gi sylą gimtiną žalczo. Zy-dai jo negarbino žinodami nuo Maiziesziaus, jog tai ne Diewas, tiktai ženklas Diewo galybės. Teip ir musu Bažnyczoję szwentuju abroz-dai ir Kryžius yra tiktai ženklais, o ne Diewais, arba Szwentaisiais.*
 14. *Knįgoj karioniu Wieszpaties. Knįga toji buwo isz senobės paraszyta pirma Pen-tateucho, bet prapuolė, kaip ir knigos Henoch, Gado, Natano, Abdo ir kitu paminėtu Rasztę szwentamę. – Raudonosę mariošę. Kaip pamuszė ir isznaikino Egiptėnus raudonosę mariošę, teip iszgaiszins Sehoną, karalų Amorreju su jo karią upeluosę Arnon.*
 15. *Uotos upelu pakrypo. Wirsdamos ant galwu neprietelu Israėlaus, prislėgė juos, kaip mariu wilnios Egiptėnus. – Idant atsitsėtu Arę. Isz auksztumū nuneszto miestan Ar, Moabitū.*
 16. *Isz tos wietos. Jiems iszejus. – Pasirodė szulnys. Nuejo pas szulnį, arba toję wietoję buwo jiems duotas szulnys ažutroszkusiai žmonijai atsigauti.*
 17. *Užužengie szulnys. Tryksztai wanduo isz gilumos szulnio, idant wisi galė-tumem atsigerti. –*
 18. *Dawėjyję zokono. Liepiant ir padedant Diewui, dawusiam žmonijai zokoną. – Łazdosę sawosę. Pakeleiwui, kuriomis žemę benkiek prakasus, Diewas kita wisa gausiai pabaigė.*
 24. *Nasrais katawijo. Žiūr Exod. XVII, 13. – Apimta yra. Israelitai apijėmė žemę Se-hono. – Twirtu apginkltū turimi buwo krasztai Amonitu. Todel Israelitai ten nejo.*
 26. *Miestas Hesebon. Ažuginta buwo Israelitams (Deut. II, 5.) užtikti ant Moabitū, kuriu žemėje buwo miestas Hesebon; ažueję jį buwo Amorrhejai, delto jį*

¹ stiprinanczos – pirmoji i tais. ² Kristų ← Kristus

- imdami Israelitai neperžengė azugynimo, kariaudami priesz Amorrhejus, ne priesz Moabitus.
27. *Priežodyj*. Giesmėję priežodiszkoję. – *Ateikit Hesebonan*. Zodžai Amorrheju, szaukianczu statytu miesto, sostui sawo karalaus.
28. *Ugnis iszejo*. Pergalėjimas Sehonu kaip ugnis platinosi po žemę wisą; miestą Ar Moabitu prarijo, ir pasiekė¹ gywenusius uolynėję Arnon, turėjusius auksztumosę altorius diewaiczams sawiems.
29. *Aimanas tau Moab*. Per daug likai pamusztas Amorrhejo. – *Prapuolai žmonija Chamos*. Garbintoja diewaiczu Chamos. Nekurie sako, buwęs tai Bachus, Grekū wadinamas Komon. – *Dawė*. Diewaitys Chamos daładė garbintojus sawo Moabitas Sehonui karalui Amorrheju pamuszti.
30. *Jungas ju*. Moabitu, užudėtas ant gywentoju Hesebono. – *Prapuolė nuog Heseben iki Dibon*. Liko nuimtas; žmonijos isz po to Moabitu jungo liko iszwarduotos. – *Pawargė nuejo Naphen*. Pawargė bėgdami Moabitai atsudurė² wieton Naphe.
32. *Paweldė gywentojus*. Pamuszė, gaiszindami, sulig apižadų (eil. 2.); 70: *inwarė*, nes daug ju pabėgo.

Padėjimas XXII.

Balaam nori prakeikt Israelitu, prakalbo asilas.

1. Ir eję darė taworijas laukuosę Moab, kur ažu Iordono padėta yra Iericho.
2. Regėdamas gi Balak sunus Sephoro wisa, ką buwo padaręs Israelus Amorrhejui, (Iosue XXIV, 9.)
3. ir jog nusigando jo Moabitai, ir užtikimo jo negalėjo iszturėt,
4. sakė wyresniemus Madijano: Teip isznaikins szitoji žmonija wisus, gywenanczus musu krasztuose, kaip paprato jaučas žoles iszgraužt iki szaknimus. Anas buwo tamę metę karalumi Moabę.
5. Siuntė tad pasiuntinius Balaamui sunui Beoro žiniui³, gywenusiamui paupėj sunu Ammono, pawadintu jo ir sakytu: Sztai iszejo žmonija isz Egipto, kuri apidengė wirszų žemės, azusėsdama priesz manę.
6. Tai ataikig, ir piktažodžuok žmonijai szitai, nes yra drutesnė ažu manę: jei kaip galėcza pamuszt ir iszmest ją isz žemės mano: nes zinau, jog palaimintas bus kamui tu laiminsi, ir prakeiktas, ant kurio sukrausi piktažodžawimus.
7. Ir nuejo wyresnieji Moabo, ir seniai Madijano, turėdami mokestį czustyjimo rankosę. Ir atajus⁴ jiemus⁵ pas Balaamą, ir apsakius⁶ jamui wisus žodžus Balako;
8. anas atsakė: Pabukit cza naktį, ir atsakysiu ką tiktai mañ pasakys Wieszpats. Esant jiemus pas Balaamą, atajo Diewas, ir tarė jamui:

¹ pasiekė – *ė* tais. ² atsudurė – *t* tais. ³ žiniui ← czustinykui ⁴ atajus ← atajęs ⁵ jiemus – itrp.

⁶ apsakius – *ius* tais.

9. Kas tai do žmonės šitie pas tawę?
10. Atsakė: Balak sunus Sephoro karalus Moabitu atasiuntė manėsp,
11. tarydamas: Štai žmonija iszejusi iš Egipto, apidengė wirszą žemės: ataik ir piktažodžuok jai, jei kaip galėcza kaudamas pawaryt ją.
12. Ir tarė Diewas Balaamui: Nenorėk eiti su jais, nei piktažodžuok žmonijai: jog yra pagirta.
13. Kuris ryto atsikėlęs tarė kunigaikszczamus: Eikit žemėn jusu, nes ažugynė mañ Wieszpats eiti su jumis¹.
14. Pagrižę kunigaikszczai tarė Balakui: Nenorėjo Balaamas ateiti su mumis.
15. Wėl anas siuntė daug daugiaus ir szłowingesniu, neg pirma buwo siuntęs.
16. Kurie ataję pas Balaamą, tarė: Sziteip sako Balak sunus Sephoro: Netruk ateiti pas manę;
17. pagatawas esmi pagarbt tawę, ir ko tiktai norėsi duosiu tau: ateik, ir piktažodžuok žmonijai sziai.
18. Atsakė Balaam: Jei duotu mañ Balak piñnus namus sawo sidabro ir aukso, negalėsiu permaintyt žodžo Wieszpates Diowo mano, idant ar daugiaus ar mažiaus kalbėcza.
19. Meldžu idant pabutumet cza dar ir szitą naktį, idant galėcza žinot, ką mañ wėl atsakys Wieszpats.
20. Atajo tad Diewas pas Balaamą naktyj, ir tarė jamui: Jei szauktu tawęs atajo žmonės šitie, kelkis, ir eik su jais: teip wienok, idant darytumai ką tau prisakysiu. (Num. XXIV, 13.)
21. Kėlėsi Balaam ryto, ir pabañnojęs asilyczą² sawo jojo su jais.
22. Ir papyko Diewas. Ir stojo Aniołas Wieszpates ant kelo priesz Balaamą, sėdintį ant asilyczos³, ir du tarnu turintį su sawimi. (2. Petr. II, 15.)
23. Regėdama asilycza Aniołą stowintį ant kelo, iszmaksztinus kaławiją, kreipėsi iš kelo, ir ejo per dirwą. Kurią muszant Balaamui, ir norint takan pagražint,
24. atsistojo Aniołas⁴ angsztumoj dwieju zomatu, kuriomis wynyczos buwo apwertos.
25. Kurį regėdama asilycza prisigłaudė ing sieną, ir numaukė sėdinczo koją. O jisai wėl ją muszė;
26. ir taczaus wienok Aniołas perejęs angszczon wieton, kur nebuwo galima sukties nei deszinėn, nei kairėn, atsistojo prieszais.
27. Ir regėdama asilycza stowintį Aniołą, suklupo po kojom sėdinczo; kursai papykęs, skaudžai muszė pagalu szonus jos.
28. Ir atwėrė Wieszpats nasrus asilyczos, ir ji bylojo: Ką padariau tau? kodel muszi manę? sztai jau treczą kartą?
29. Atsakė Balaam: Delto kad užsidirbai, ir apijuokei manę: kadgi turėcza kaławiją, idant ažumuszcza tawę.

¹ jumis – tais. ² asilyczą ← asilą? ³ asilyczos ← asilo? ⁴ Aniołas – s tais.

30. Tarė asilycza: Bau ne tawo gywulys esmi, ant kurio wisados sėdėt papratai iki sziai dienai? pasakyk, ką teip kadą padariau tau? O jisai tarė: Niekados.
31. Beziurint atwėrė Wieszpats akis Balaamui, ir iszwydo Aniołą stowintį ant kelo su iszmaksztintu kaławiju, ir pasikłoniojo jamui kniubsczas ing žemę.
32. Kuriamui Aniołas: Kam, sako, treczą kartą muszi asilyczą sawo? Asz atajau, prieszintusi tau, delto kad perwerstas yra kelas tawo, ir mañ prieszingas:
33. ir kad asilycza nebutu iszsukusi isz kelo, duodama wietą atsispirianczamui, bucza tawę ażumuszes, ir ana butu¹ gywa.
34. Tarė Balaam: Nusidėjau, nežinodamas jog tu stowėtumai priesz manę: ir nunai, jei nemėgias tau idant eicza, pagrįsziu.
35. Tarė Aniołas: Eik su szitais, ir saugokis idant kito, neg prisakysiu tau, nekałbėtumai. Taigi ejo su kunigaikszczais.
36. Ką iszgirdęs Balak, iszejo pasitiktu jo miestelin Moabita, padėtan gałę krasztu Arnon.
37. Ir tarė Balaamui: Siunczau pasiuntinius paszauktu tawęs, kodel ne tuoj atjojai² pas manę? ar delto kad³ negalu tau ažumokėt ażu tawo atjojimą?
38. Kuriamui anas atsakė: Sztai esmi: bau gałėsiu kałbėt kita ne ką Diewas dės burnon mano?
39. Jojo tad kartū, ir pribuwo miestan, buwusian paczamę gałę karalystės jo.
40. Ir pamuszes Balak jauczus ir awis, siuntė Balaamui, ir kunigaikszczamus, buwusiemus su juomi, dowanas.
41. Rytui gi iszaūsšus wedė jį auksztumosna Baalo, ir matė galinę dalį žmonijos.

Pareiszkinimai.

1. *Łaukuosę Moab.* Pirmiaus laukai tie buwo Moabitu, potam Sehonu karalaus Amorrhėnu, po jo smerti, Israelitu.
4. *Wyresniemus Madijano.* Sawo kaimynams ir sandarnikams.
5. *Ziniui⁴.* Ne pranaszui Diewo, bet welnio žiniui, (eil. 41.). – *Paupėj.* Paeuphratėj; Euphrates teka per žemę Ammonitu. – *Ażusėsdama priesz manę.* Taworijas pasistatė priesz manę, ir mano karalystę.
6. *Ir prakeiktas ant kurio sukrausi piktažodżawimus.* Ziniai sawais nuodais per welnią žmonėms daro pažeidą; ir kartais, atimdami daiktus žeidżanczus, grażina sweikatą.
7. *Mokestį.* Ażu burtus ir nuodus. –
8. *Pabukit cza naktį.* Norėjo klausties welnio. – *Atajo Diewas.* Aniołas, weikslinas Diewą.
12. *Jog yra pagirta.* Pagyriau ją, ir apipilsiu geradėjystėmis.
18. *Negatėsiu permaintyt žodżo Wieszpates.* Bijojosi rustybės ir kankies Diewo.

¹ butu ← bytu ² atjojai ← atajai ³ kad – įtrp. ⁴ Ziniui ← Czustiniku

22. *Papyko Diewas*. Ažu ejimą piktazodžuotu Israelui¹, prieszais walai Diewo.
27. *Suktupo*. Nuimta baimės, nebeturėdama kur iszsisukti.
28. *Atwėrė Wieszpats nasrus asilyczos*. Aniołas waldė jos bałsą ir nasrus, idant kalbėtu, kaip welnias waldė snukį žalczo, kalbindamas Jiewą rojuję. Ziniui, kaip galwijui priderėjo pamoksłas nuo galwijo, kaip sako szw. Grieg. Nissen. (De vila Moýss), ir bałsas asilyczos, burianczam isz bałso asilu ir paukszczu.
29. *Kad gi turecza kaławiją*. Koks apjakimas ir užsikietinimas Balaamo: nenusigando kalbos asilyczos, nei norėjo žinoti ką ženklino tas stebukłas.
32. *Perwerstas yra kelas tawo*. Nedorai ketindamas joji pas Balaką.
40. *Ir pamuszęs Balak jauczus ir awis*. Balak pradžuęs atjojant Balaamui, kėlė szwentes, apieras, puotas, ir dalį apieru su kitomis downomis siuntė Balaamui ir kunigaikszczams buwusiems su juomi.
41. *Auksztumosna Baalo*. Wirszukałniuosę buwo szwentinyczos diewaiczo Baalo. Kałnai Abarim, atskyrė Moobitus nuo karalysczu Sehono ir Ogo; lygumose ties tais kałnais buwo taworijos Israelitu.

Padėjimas XXIII.

Balaamo pałaiminimas Israelitu wieton piktazodžawimo.

1. Ir tarė Balaam Balakui: Pastatyk mañ cza septynis altorius, ir pritaisyk tiek pat wersziu, ir tą patį skaiczų awinu.
2. Ir jamui padarius sulig kałbą Balaamo, užudėjo jie kartu wersžį ir awiną ant altoriaus.
3. Ir tarė Balaam Balakui: Pastowėk benkiek ties wisodeginiu tawo, iki kołei nueisiu, jei kartais pasitiks manę Wieszpats, ir ką tiktai prisakys, pasakysiu tau.
4. Ir jamui greitai nuejus, ažubėgo jamui Diewas. Ir bylojo jamui Balaam: Septynis, sako, altorius pastaczau, ir užudėjau wersžį ir awiną wirszun.
5. Wieszpats gi indėjo žodį burnon jo, ir tarė: Grįžk Balakop, ir kalbėsi² tai.
6. Pagrižęs rado stowintį Balaką ties wisodeginiu sawo, ir wisus kunigaikszczus Moobitu;
7. ir paėmęs prilyginimą sawo, tarė: Isz Aram iszwedė manę Balak karalus Moobitu, isz kałnu Rytu. Ateik, sako, ir piktazodžuok Iokubui: skubinkis ir keik Israelų.
8. Kaip piktazodžuosiu, kuriamui nepiktazodžawo Diewas? Kurią įmonę keiksiu, kurio Wieszpats nekeikia?
9. Isz aukszczausiu uołu regėsiu jį, ir isz kałwu prisiziurėsiu³ jamui. Zmonija wiena gywens, ir terp giminiu nebus paskaityta.

¹ Israelui – *r* tais. ² kalbėsi – *si* tais. ³ prisiziurėsiu ← prisiziurėsiu

10. Kas galės suskaityt dulkes Iokubo, ir pažint skaiczą kelmenies Israelaus? Numirsztai duszia mano smertimi teisiuju ir taŋpai paskuczausi daiktai mano lygūs sziemus.
11. Ir tarė Balak Balaamui: Kas yra tai ką darai? piktažodžuotu neprietelumus mano paszaukiau tawę: ir tu atwirszczai¹ laimini jiemus.
12. Kuriamui anas atsakė: Ar galu byłot² kita, neg ką lieptu Wieszpats?
13. Tarė tad Balak: Eimė kiton wieton isz kur regėtumai dalį Israelaus, ir wiso regėt negalėtumai, isz ten piktažodžuok jamui.
14. Ir nuwedus³ jį wieton auksztan, wirszukalnin kaľno Phasga, pastatė Balaam septynis altorius, ir užudėjęs wirszun wersį ir awiną,
15. tarė Balakui: Stowėk cza ties wisodeginiu tawo, iki kolei asz bėgsiu pasitiku.
16. Kurį Wieszpats pasitikęs⁴, ir indėjęs⁵ žodį burnon jo, tarė: Grižk Balakop, ir sakyk tai jamui.
17. Pagrižęs rado jį stowintį ties wisodeginiu sawo, ir kunigaikszczus Moabitu su juomi. Kuriamui Balak: Ką, sako, bylojo Wieszpats?
18. Anas gi paėmęs prilyginimą sawo, tarė: Stowėk Balak, ir kľausyk, iszgirsk sunau Sephoro:
19. Diewas ne toks kaip žmogus, idant meluotu, nei kaip sunus žmogaus, idant atsimainytu. Tarė tad, irgu nepadarys? bylojo, irgu neiszpildys?
20. Paľaimintu atawestas esmi, paľaiminimo aźugint negalu.
21. Nėra baľwono Jokubę, nei regima paweiksľo Israeluj. Wieszpats Diewas jo yra su juomi, ir triubawimas pergalėjimo karālaus jamę.
22. Diewas iszwedė jį isz Egipto, kurio stiprybė yra tokia kaip nosiaragio. (Num. XXIV, 8.)
23. Nėra ziniuonies Jokubę, nei burtu Israeluj. Łaikuosę sawuosę bus pasakytą Jokubui ir Israelui, ką padarė Diewas.
24. Sztai žmonija kaip lewė sukils, ir kaip lewas atsistos: neatsiguľs⁶, iki kolei suės plėszmą ir sugers kraują pamusztuju.
25. Ir tarė Balak Balaamui: Nei keik jo, nei ľaimink.
26. Ir anas tarė: Bau nesakiau tau, jog ką tiktai maľ Diewas lieps, tai darysiu?
27. Ir tarė Balak jamui: Eiksz, ir nuwesiū tawę kiton wieton ir begne pamėgs Diewui, idant isz ten piktažodžuotumai⁷ jiemus.
28. Ir nuwedus⁸ jį wirszukalnin kaľno Phogor, weizdinczo pustynėn,
29. tarė jamui Balaam: Pastatyk maľ cza septynis altorius, ir pritaisyk tiek pat wersziū, ir to paties skaiczaus awinus.
30. Padarė Balak kaip Balaam buwo sakęs; ir užudėjo werszius ir awinus ant kiekwieno altoriaus.

¹ atwirszczai ← atwirszczai pagiri juos ² byłot – y tais. ³ nuwedus ← nuwedęs ⁴ pasitikęs ← pasitikus ⁵ indėjęs ← indėjus ⁶ neatsiguľs – įtrp. ⁷ piktažodžuotumai – p tais. ⁸ nuwedus ← nuwedęs

Pareiszkinimai¹.

1. *Pastatyk mañ cza septynis altorius.* Apieroms del Baalo. Kiti gi, skaitydami jį tikruojų pranaszu, mano, jog altoriai buwę Diewui tikram, nuo kurio jieszkojo apszwietimo apie businczus daiktus.
3. *Jei kartais pasitiks manę.* Baal, arba welnias, kuriam apierawodamas, laukė lėmimo.
4. *Ażubėgo jamui Diewas.* Aniołas gerasys, weikslindamas asabą Diewo.
5. *Indėjo žodį burnon jo.* Dawė jam ir pamokė kaip sakyti.
7. *Paėmęs prilyginimą sawo.* Pradėdamas pranaszauti, tarė itt. Pranaszystė swari, grazi² ir pļona wadinasi prilyginimu: nei tai ženklina ebraiszkas žodys *mascal*. – Isz Aram. Isz Mesopotamijos.
8. *Kaip piktąžodžuosiu.* Ne tiktai liežuwi, bet ir mislį Balaamo tam metui Diewas atmainė.
9. *Isz aukszczausiu uotų.* Isz tos auksztumos peržiūrėsiu taworijas Israelaus. *Zmonija wiena gywens.* Turės sawo wietą, draugę ir religiją skirium nuo kitu giminiu. – *Terp giminiu nebus paskaityta.* Nebus skaitoma ażu wiena su pagonais.
10. *Dulkes Jokubo.* Prowaikius Jokubo, apie kuriuos pasakyta (Gen. XIII, 16) jog pasidaugins kaip dulkės žemės. – *Numirsztai duszia mano.* Tegul numirsztu asz. – *Smertimi teisiuju.* Ir bediewiai nori sau geros pabaigos teisiuju, nors kiteip gywena.
13. *Ir wiso regėt negalėtumai.* Zabobonas Balako, mislijusio, jog Balaam regėdamas wisą taworiją Israelaus ļaimino; ne wisą gi regėdamas, keiktu. Teip ir Sirijonys, Israelitu pergalėti kaļnuosę, tarėsi Israelitu Diewas esąs Diewu kaļnu, ir potam norėjo kauties su jais slėniuosę. 3. Reg. XX, 23.
19. *Tarė tad, irgu nepadarys?* Diewas mañ liepė nekeikti Israelitu; todėl iszpildys ką yra sakęs ir neduos mañ ju keikti ir tolaus.
20. *Paļaimintu atawestas esmi.* Ejo keiktu, bet Diewas jo norą atmainė. – *Paļaiminimo³ ažugint negalu.* Nuomonė teip szwiesi, wala teip Israelitams gera, jog nebegalėjo iszturėti neļaiminęs jiems.
21. *Nėra baļwono Jokubę.* Nėra stabmeldžu terp Israelitu. – *Triubawimas pergalėjimo karālaus jamę.* Paminėta dwi sidabrini triubi, Diewo įsakyti, idant pradėdami kauties triubuotu⁴, ir Diewas jiems padės pergalėti. Num. X, 9.
22. *Stiprybė yra tokia kaip nosiaragio.* Rasztę szwentamę dažnai esti giriama stiprybė nosiaragio, kuriai cza lygina stiprybę Diewo.
23. *Nėra żiniuonies Jokubę.* Jokiu zabobonu nei nuodu. – *Łaikuose sawuose.* Businczuosę amżiuosę. – *Bus pasakyta Jokubui ir Israelui.* Prowaikiams jo.
24. *Kaip lewė.* Kurioji żindydamą lewyczus, esti smarkesnė ir baisesnė ażu lewą. – *Neatsigułs.* Neatsiļsės, kolei nesunaikins Chananėnu, neprietelu sawo.
27. *Nuwesiu tawę kiton wieton.* Ziur eil. 13.

¹ Pareiszkinimai – iszkin tais. ² grazi – i tais. ³ Paļaiminimo ← Paļaimimo ⁴ triubuotu – trečioji u tais.

Padėjimas XXIV.

Pranaszystės Balaamo apie Israelitus, Amelecitus, Cinėjus¹, Rymionis ir atajimą Mesijosziaus.

1. Ir iszwydęs Balaam, jog pamėgo Wieszpati, idant laimintu Israelui, nei kiek nebeatsitolino, kaip pirma buvo waicszcojės jieszkotu burimo; bet grėždamas weidą sawo pustynėsp,
2. ir pakeļdamas akis, iszwydo Israelę gėtrosę gywenantį gentijomis ju; ir užtikus ant jo dwasiai Diawo,
3. paėmęs prilyginimą tarė: Sakė Balaam sunus Beoro: sakė žmogus, kurio azukimszta yra akis:
4. sakė klausytojas byļu Diawo, kuris regėjimą Wisagalinczo matė, kuris puola, ir teip atsiweria akys jo:
5. Kaip gi gražios szėtros tawo Jokubai, ir gėtros tawo Israelau!
6. kaip slėniai miszkuoti, kaip sodai paupėmis drėgni, kaip szėtros kurias pastatė Wieszpats, kaip cėdrai artie wandenu.
7. Tekės wanduo isz wiedzro jo, ir seklė jo bus daugybėn wandenu. Bus paimtas ažu Agag, karalus jo, ir bus atimta karalystė jo.
8. Diawas iszswedė jį isz Egipto, kurio stiprybė tokia yra kaip nosiaragio. Suėgimines neprietelus jo, ir kaulus ju suļaužys, ir perskros szaudyklėmis. (Num. XXIII, 22.)
9. Guļėdamas miegojo, kaip lewas, ir kaip lewė, kurios budint niekas nedrįs. Kas pagirs tawę, bus ir pats pagirtas: kas piktažodžuos, bus piktažodžawimę paskaitytas.
10. Ir papykęs Balak ant Balaamo², suplojęs rankas tarė: Piktažodžuotu neprietalamus mano paszaukiauw tawę, kuriemus atwirsczai³ darydamas paļaiminai treczuokart:
11. grįžk sawon wieton! Buwau tieg ketinęs szłowingai tawę pagarbti, bet Wieszpats ataėmė nuog tawės garbą pritaisytą.
12. Atsakė Balaam Balakui: Bau nesakiau pasiuntiniamus tawiemus, kuriuos siuntei pas manę:
13. Jei duotu mañ Balak pilnus namus sawo sidabro ir aukso, negalėsiu aplaist byļos Wieszpates Diawo mano, idant ar ką gero, ar bļogo isztarycza isz szirdies mano: bet ką tiktai Wieszpats pasakys, tai byļosiu? (Num. XXII, 18.)
14. Wienok eidamas žmonijon mano, duosiu sumanymą, ką žmonija tawo sziai žmonijai padarys paskuczausiamę ļaikę.
15. Paėmęs tad prilyginimą, wėl sakė: Tarė Balaam sunus Beoro: tarė žmogus, kurio azukimszta yra akis:
16. tarė klausytojas byļu Diawo, kuris pažįsta mokslą Aukszczausio, ir regėjimus Wisagalinczo regi, kuris puļdamas atwertas akis turi.

¹ Cinėjus ← Cinėnus ² Balaamo ← Balaamo ³ atwirsczai – r tais.

17. Regėsiu jį, bet ne nunai: žiurėsiu ing jį, bet ne artie. Užutekės žvaigždė iš Jokubo, ir kils lazda iš Israelaus, ir pamusz kunigaikszczus Moab, ir iszpustins wisus sunus Seth. (Matt. II, 2.)
18. Ir bus Idumeja turėjimu jo: tėwainystė Seir teks¹ neprietelumus² sawo: Israe-lus gi drutai darys.
19. Iš Jokubo bus, kuris wieszpatautu, ir iszgaiszintu liekanas miesto.
20. Ir iszwydės Amalėką, imdamas prilyginimą, tarė: Pradža giminiu Amalek, kurio pabaigos bus pražudytos.
21. Pamatė teipogi Cineją, ir paėmęs prilyginimą, tarė: Twirtas tieg yra gyweni-mas tawo, bet jei ant uolos padėtumai³ lizdą⁴ tawo,
22. ir butumai iszrinktas iš kelmenies Cin, kaip ilgai galėsi staigyti? Nes Assur sugaus tawę.
23. Ir paėmęs prilyginimą wėl bylojo: Oi, kas gywas bus, szituos daiktus darant Diewui?
24. Atais laiwuosę iš Italijos, pergalės⁵ Assirijonis, ir iszpustins Ebrejus ir pa-baigoj patys pražus. (Dan. XI, 30.)
25. Ir atsikėlė Balaam, ir pagrižo wieton sawon; Balak teipogi kelū, kuriuomi buwo atajęs, pagrižo.

Pareiszkinimai.

1. *Iszwydės Balaam.* Pažinęs, budamas apiszwiestas nuo Diewo. – *Jieszkotu buri-mo.* 70: *pasitiktu paukszczu.* Norėdamas intspėt, kaip bus, iš skridimo⁶ ir *batso paukszczu.*
2. *Dwasiai Diewo.* Dwasiai pranaszystės, jam atasiųstai.
3. *Paėmęs prilyginimą.* Ziuř Num. XXIII, 7. – *Zmogus kurio ažukimszta yra akis.* Ku-ris miegodamas, akis ažumerkės, gauna nuo Diewo regėjimus pranaszystės; arba kuris dwasios pagautas, atatrauktas nuo pajautimu, regi regėjimus Die-wo; arba kuris, pranaszaudamas kitiems, patsai pasilieka aklas, nesirupina apie sawo iszganymą; arba kurio duszios akys, neatajus dwasiai pranaszys-tės, esti užsimerkę, atajus gi, atsimerkia.
4. *Kuris puoła.* Miegan, arba pagawiman dwasios. – *Ir teip atsiwieria akys jo.* Jo nuomonė apszwiesta pranaszystės.
6. *Kaip slėniai miszkuoti.* Gražiai trasziai žaluoja, teip gražios taworijos Israeli-tu. – *Kaip sodai paupėmis.* Žaluoja, žydi ir weisia. – *Kaip szėtros kurias pastatė Wieszpats.* Kuriu jokia galybė negali sugriauti. – *Kaip cedrai artie wandenu.* Turėdami drėgnumą, auga auksztyn, lieknyn, gražyn. –
7. *Tekės wanduo iš wiedo jo.* Wiedru wadina kelmenį ir prowaikius Israelaus. Kaip wiedras pilnas skalsiai duoda wandeni, teip kelmuo Israelaus bus weis-

¹ teks ← teks teks ² neprietelumus ← neprietelamus ³ padėtumai ← padėti ⁴ lizdą – įtrp.; lizdą ← gužtą ⁵ pergalės ← nugatės ⁶ skridimo – kr tais.

- lūs, duos¹ daugybę waiku. Pareiszkina tai žodžiai: *Ir sėktė jo bus daugybėn wandenu*. Tokia mislis yra ir Prov. V, 16; Apoc. XV, 9. – *Karalus jo*. Saul, iszmestas isz karalystės ažu užlaikymą gywo Agago. 1. Reg. XV, 9.
8. *Suės*. Israelitai. – *Gimines neprietus jo*. Prieszingas Israelui.
9. *Gułėdamas miegojo kaip lewas*. Drąsiai sau ilsėsis² Israelus; neprietai nedrīs jo kibinti. Buwo teip gadynėję Dowido ir Salomono.
14. *Duosiu sumanymą*. Per moteris trauk Israelitus garbintu Beelphegoro. Tokios rodos buta nuo Balaamo, regima isz Num. XXXI, 16; Apoc. II, 14. – *Paskuczau siamę laikę*. Businczamę po mano smerczai. Arba, jog: ant gało, kitais tarpais nieko nepadarius.
15. *Ažukimszta yra akis*. Ziuř eil. 3.
17. *Regėsiu jį*. Kristų, ne akim kuno, bet regėjimę pranaszystės. – *Bet ne nunai*. Ne weikiai tai iszsipildys, ką dabar sakau. – *Užutekės žwaigždė isz Jokubo*. Kristus wadinasi žwaigždė, 1, jog jis yra szwiesa swieto, 2, del skaistybės sawo gywenimo, stebuklu, prisikėlimo isz numirusiu ir laimės; wadinasi skaisczą žwaigždę auszros. Apoc. II, 28; XXII, 16; 3, kad žwaigždė pasirodė mokytiems, jam užgimus. – *Kitš tazda isz Israelaus*. Kristus karaliszka waldža pamusz kunigaikszczus Moabitu. – *Ir iszpustins*. Chald: *wieszpataus*, praplatins sawo waldžą. – *Wisus sunus Seth*. Wisus žmones, esanczus per Noę prowaikiais Seto. Wisi gi prowaikiai Kaino prazuwo twanę.
18. *Ir bus Idumeja turėjimu jo*. Prowaikiais Ezawo yra wisi nusidėjėliai, prowai kiais Jokubo wisi wiernieji. Wienus ir kitus waldys Kristus. – *Tėwainystė Seir*. Ezawo, wadinamo Seir delto kad buwo plaukuotas. – *Israelus gi drutai darys*. Kristus ir krikščzonys. –
19. *Isz Jokubo*. Isz krikščzoniu bus, kuris Wieszpatautu. Iszsipildė tai ant Konstantino didžojo ir jo intstotoju. – *Ir iszgaiszintu liekanas miesto*. Rymo, iszwersdamas pagoniją. Kristus, antruokart atajęs, iszwers wisus miestus neintikėjusiu ing jį. Pranaszystė sziau triju eilu priguli Kristui; bet ju dalis iszsipildė ir ant Dowido, kaip žodžai: Pamusz kunigaikszczus Moab; ir bus Idumeja turėjimu jo; Israelus drutai darys. – Kiti gi iszsipildė ant Kristaus, kaip: Užutekės žwaigždė isz Jokubo; ir iszgaiszintu liekanas miesto.
20. *Ir iszwydęs Amaleką*. Isz wirszukałnio labai aukszto Phasga, kur buwo. *Pradža giminiu Amalek*. Amalek pirmoja, stiproja ir garsioja terp giminiu pasieniu. Chald: *Pradža karioniu Israelaus Amalek*; kaip regima isz Exod. XVII. – *Kurio pabaigos bus prazudytos*. Iszsipildė tai metę Saulaus 1. Reg. XV.
21. *Cineją*. Waikus Jethro, buwusius taworijosę Israelitu. – *Twirtas tieg yra gywenimas tawo*. Esant dabar terp dwylikos gentiju, ir Chananejoję gywensint gentijoję Judos stipriausioję. – *Bet jei ant uotos padėtumai lizdą tawo*. Nors ir stipriausioję wietoję geriausiamę apginklę padėtumai sawo sostą.

¹ duos ← duod? ² ilsėsis ← ilsėjos

22. *Isz kelmenies Cin.* Isz gentystės Jethro. – *Nes Assur sugaus tawę.* Iszsipildė tai, Salmanazarui iszwarijus deszimtį gentijų Medu žemėn. 4. Reg. XVII, 23; nes tadą su jomis perkėlė ir Cinejus, prowaikius Abero, atsiskyrusio nuo kitu Cineju, ir gywenusio tarp gentijos Nephthali.
23. *Oi, kas gywas bus?* Kas norės gywas buti, užtikus teip didėms blėdims ant Cineju, Amalecitu, Assirijonu, Israelitu ir Rymionu. –
24. *Ir iszpustins Ebrejus.* Metę ciesoriu Wespazijono ir Titaus. – *Ir pabaigoj patys prazus.* Pairus ciesorystei Rymo, pamusztai Gotu ir kitu laukiniu giminiu.

Padėjimas XXV.

Pałaištuwystė Israelitu su Moabitkomis, ir karsztybė Phineeso.

1. Gyweno gi tuo metu Israelus Settimeį ir pałodawo žmonija su dukterimis Moab,
2. kurios pakwietė juos ant apieru sawu. O anys walgė ir kloniojosi diewamus ju.
3. Ir paszwęstas yra Israelus Beelphegorui; ir papykęs Wieszpats, (Ios. XXII, 17.)
4. tarė Maiziesziui: Paimk wisus kunigaikszczus žmonijos, ir pakark juos priesz saulę ant kartuwiu, idant atsitrauktu pyktys mano nuog Israelaus. (Deut. IV, 3.)
5. Ir tarė Maizieszius sudžomus Israelaus: Ažumuszk kiekwienas artymus sawo, kurie yra paszwęsti Beelphegorui. (Exod. XXXII, 27.)
6. Ir sztai wienas isz sunu Israelaus intejo prie brolamus sawo pas pałaištuwę Madijanitką, regint Maiziesziui ir wisai myniai Israelaus, kurie werkė prie durim szėtros.
7. Ką iszwydęs Phinees, sunus Eleazaro sunaus Aarono kunigo, atsikėlė isz daugybės, ir pagriebęs didžpeilį (Ps. CV, 30; 1. Mach. II, 26.)
8. intejo paskui wyrą Israelitą pałeidawietėn, ir perskrodė kartu abudu, wyrą sakau ir moteriszkę per gėdiszkas wietas. Ir aptiłko kankis nuog sunu Israėlaus;
9. ir pamusztai yra dwi deszimti keturios tukstantys žmoniu.
10. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui:
11. Phinees, sunus Eleazaro sunaus Aarono kunigo, atatolino pyktį mano nuog sunu Israelaus: jog karsztybė mano sukrutintas yra priesz juos, idant pats neisznaikincza sunū¹ Israelaus užsidegimę mano. (Eccli. XLV, 30.)
12. todel byłok jamui: Sztai duomi jamui pakajų sandaro mano,
13. ir bus teip paczamai kaip sėklei jo sankalba kunigystės amžina, jog užsidegė ažu Diewą sawo, ir apikuopė nuodėmę sunu Israelaus.

¹ sunū ← sunaus

14. Buwo gi wardas wyro Israelito, kuris ažumusztas yra su Madijanitką, Zambri sunus Salu, kunigaikštys isz sangentystės ir gentijos Simeono.
15. O moteriszkė Madijanitka, kuri kartu ažumuszta yra, wadinosi Kozbi duktė Suro kunigaikszczo garbiausio Madijanitu.
16. Ir byľojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
17. Neprietelumis pajuntie jus Madijanitai, ir pamuszkıt juos: (Num. XXXI, 2.)
18. delto kad ir anys neprieteliszkaı darė priesz jus, ir apgawo wilais per baľwoną Phogor, ir Kozbi dukterį kunigaikszczo Madijanito seserį sawo, kuri ažumus-
zta yra dienoj kankies ažu szwentwagystę Phogor.

Pareiszkinimai.

1. *Settimę.* Kur buwo 42-as ir paskutinyš potrukys pustynėję. Cza atsitiko wisi atsitikimai, apraszomi iki gaľui Deuteronomium. – *Paľodāwo žmonija.* Kunisz-
kai ir dwasiszkaı paľaistuwwawo per stabmeldystę. – *Su dukterimis Moab.* Ir su
Madijanitkomis, kaip regima isz¹ eil. 6. ir 17.
2. *Kurios pakwietė juos ant apieru sawu.* Sulig sumanymu Balaamo Num. XXIV, 14.
3. *Paszwėstas yra Israelus Beelphegorui.* Prijėmė ceremonijas baľwono Beelphego-
ro, atsidawė jam. Beelphegor yra tai Priap, Diewas atsiplėszimo; Ebr: *Diewas*
nuogumo. Nuogumas ebrajiszkaı ženklina gėdiszkas dalis kuno.
4. *Paimk wisus kunigaikszczus žmonijos.* Idant budami sudžomis, prisakytu pakar-
ti priesz saulę wisus kaľtuosius paľaistuwystės ir stabmeldystės Beelphegoro;
arba liepk pakarti paczus kunigaikszczus, dawusius pataką tokiai bedie-
wystei; arba nesuturėjusius jos, kaip reikė. – *Priesz saulę.* Eiszkaı, wisiems
matant.
5. *Ažumuszk. Pakark.*
6. *Wienas isz sunu Israelaus.* Kas jis buwo, pasakyta eil. 14.
8. *Aptilko kankis nuog sunu Israelaus.* Isz to regima, jog ir isz nepakartuju Diewas
smertimi daugybę nukankino. Ioseph Flav. raszo, buwęs tai maras.
- 9². *Pamuszti yra.* Kartuwėmis ir kankimi³ Diewo.
12. *Duomi jamui pakajų sandaro mano.* Prižadu ir patikrinu jam sandarą mano.
13. *Sankalba kunigystės amžina.* Jisai ir jo prowaikiai po sawo tėwui Eleazarui
intstos aukszczausion kunigystėn, businczon jiems wisados. Nors ji buwo
perlaista Heli, gimusiam ne isz Phineeso ir Eleazaro, bet isz waiku Ithamaro,
bet weikiai potam pagrįzo prowaikiams Phineeso ir iszbuwo iki Kristui. –
Apikuopė nuodėmę. Numaldė Diewą gerū sawo darbu ir užsidegimu del garbės
Diewo.
17. *Neprietelumis pajuntie jus Madijanitai.* Papiktintojai jusu per paľaistuwes. Moa-
bitams atľaidžu del ju tėwo Loto (Deut. II. 19.), ir del Ruthos, isz kurios gimė
Dowidas ir Kristus. Nukankino juos paskum Dowidas. 2. Reg. VIII, 2.

¹ isz ← isz Num. ² 9 – tais. ³ kankimi – pirmoji k tais.

18. *Seserį sawo. Tokią kaip jie pagonką. – Ažumusztą yra. Phineeso. – Dienoj kankies. Nes tandien buwo kankis siųsta nuo Diewo.*

Padėjimas XXVI.

Naujas suraszymas wyru, tinkanczu kariai.

1. Pralėjus kraują kaltiniku, sakė Wieszpats Maiziesziui ir Eleazarui sunui Aarono kunigui:
2. Suskaitykit wisą skaiczų sunu Israelaus nuog dwieju deszimtu metu ir aukszczaus, po namus ir sangentystes ju, wisus, kurie gali karionèn eiti (Num. I, 2.)
3. Byłoj toad Maizieszius ir Eleazaras kunigas łaukuosę Moab ant Iordono priesz Iericho, tiemus, kurie buwo
4. nuog dwieju deszimtu metu ir aukszczaus, kaip Wieszpats buwo prisakęs, kuriu yra szitas skaiczus:
5. Ruben pirmagimys Israelaus; jo sunus, Henoch, nuog kurio szejmyna Henochitu; ir Phallu, nuog kurio szejmyna Phalluitu (Gen. XLVI, 8.)
6. ir Hesron, nuog kurio szejmyna Hesronitu; ir Charmi, nuog kurio szejmyna Charmitu.
7. Szitos yra szejmynos isz kelmenies Rubeno, kuriu skaiczus rastas yra keturios deszimtys trys tukstantys, ir septyni szimtai trys deszimtys.
8. Sunus Phallu, Eliab;
9. szito súnūs, Namuél ir Dathan ir Abiron; szitie yra Dathan ir Abiron kunigaikszczai žmonijos, kurie pasikėlę priesz Maizieszių ir Aaroną maisztę Korès, kai priesz Wieszpatį kėlę maisztą;
10. ir atwérusi zemè nasrus sawo prarijo Korę, mirsztant daugybei, sudeginus ugni du szimtu penkias deszimtis wyru. Ir stojosi didys stebukłas,
11. jog, Korei prazunant, súnūs jo neprażuwo. (Num. XVI, 1.)
12. Súnūs Simeono po sangentystes sawo: Namuel, nuog szio szejmyna Namuelitu; Iamin, nuog szio szejmyna Iaminitu; Iachim, nuog szio szejmyna Iachimitu;
13. Zare, nuog szio szejmyna Zareitu; Saul, nuog szio szejmyna Saulitu.
19. Szitos yra szejmynos isz kelmenies Simeono, kuriu wisas skaiczus buwo dwideszimti dwi tukstanti du szimtu.
15. Súnūs Gado per sangentystes sawas: Sephon, nuog szio szejmyna Sephonitu; Aggi, nuog szio szejmynas Aggitu; Suni, nuog szio szejmyna Sunitu;
16. Ozni, nuog szio szejmyna Oznitu; Her, nuog szio szejmyna¹ Heritu;
17. Arod, nuog szio szejmyna Aroditu; Ariel, nuog szio szejmyna Arielitu².
18. Szitos yra szejmynos Gado, kuriu skaiczus buwo keturios deszimtys tukstanczu penki szimtai.

¹ szejmyna ← szejmina ² Arielitu – r tais.

19. Sunus Judos, Her, ir Onan, kurie abudu numirė žemėj Chanaan. (Gen. XXXVI-II, 3.)
20. Ir buwo sunus Iudos po sangentystes¹ sawas: Sela, nuog kurio szejmyna Selaitu; Phares, nuog kurio szejmyna Pharesitu; Zare, nuog kurio szejmyna Zareitu.
21. Tolaus sunus Phareso: Hesron, nuog kurio szejmyna Hesronitu; ir Hamul, nuog kurio szejmyna Hamulitu.
22. Szitos yra szejmynos Iudos, kuriu wisas skaiczus buwo septynios deszimtyš szeszios tukstantys penki szimtai.
23. Sunus Issacharo per sangentystes sawas: Thola, nuog kurio szejmyna Tholaitu; Phua, nuog kurio szejmyna Phuaitu;
24. Iasub, nuog kurio szejmyna Iasubitu; Semran, nuog kurio szejmyna Semranitu.
25. Szitos yra sangentystės Issacharo, kuriu skaiczus buwo szeszios deszimtyš keturios tukstantys trys szimtai.
26. Sunus Zabulono per sangentystes² sawas: Sared, nuog kurio szejmyna Sareditu; Elon, nuog kurio szejmyna Elonitu; Ialel, nuog kurio szejmyna Ialelitu.
27. Szitos yra sangentystės Zabulono, kuriu skaiczus buwo szeszios deszimtyš tukstanczu penki szimtai.
28. Sunus Iosepho per sangentystes sawas, Manasse ir Ephraim³.
29. Isz Manasses kilo Machir, nuog kurio szejmyna Machiritu. Machir pagimdė Galaad, nuog kurio szejmyna Galaaditu. (Ios. XVII, 1.)
30. Galaad turėjo sunus: Iezer, nuog kurio szejmyna Iezeritu; ir Helek, nuog kurio szejmyna Helekitu;
31. ir Asriel, nuog kurio szejmyna Asrielitu; ir Sechem, nuog kurio szejmyna Sechemitu;
32. ir Semida, nuog kurio szejmyna Semidaitu; ir Hepher, nuog kurio szejmyna Hepheritu. (Num. XXVII, 1.)
33. Buwo gi Hepher tėwas Salphaad, kuris sunu neturėjo, bet tiktai dukteris; kuriu szitie yra wardai: Maala, ir Noa, ir Hegla, ir Melcha, ir Thersa. (Num. XXVII, 1.)
34. Szitos yra szejmynos Manasses, ir skaiczus ju, penkios deszimtyš dwi tukstanti septyni szimtai.
35. Sunus gi Ephraimo per sangentystes sawas buwo szitie: Suthala, nuog kurio szejmyna Suthalaitu; Becher, nuog kurio szejmyna Becheritu; Thehen, nuog kurio szejmyna Thehenitu;
36. tolaus sunus Suthalos buwo Heran, nuog kurio szejmyna Heranitu.
37. Szitos yra sangentystės sunu Ephraimo, kuriu skaiczus buwo trys deszimtyš dwi tukstanti⁴ penki szimtai. Szitie yra sunus Iosepho per szejmynas sawas.

¹ sangentystes ← gentystes? ² sangentystes – pirmoji s tais. ³ Ephraim – e tais. ⁴ tukstanti – pirmoji t tais.

38. Sunus Beniamino sangentystėsė sawosė: Bela, nuog kurio szejmyna Belaitu; Asbel, nuog kurio szejmyna Asbelitu; Ahiram, nuog kurio szejmyna Ahiramitu;
39. Supham, nuog kurio szejmyna Suphamitu; Hupham, nuog kurio szejmyna Huphamitu.
40. Sunus Belos: Herel, ir Noeman. Isz Heredo, szejmyna Hereditu; isz Noemano, szejmyna Noemanitu.
41. Szitie yra sunus Beniamino per sangentystes sawas, kuriu skaiczus buwo keturios deszimtys penkios tukstantys szeszi szimtai.
42. Sunus Dano per sangentystes sawas: Suham, nuog kurio szejmyna Suhamitu; szitos yra sangentystės Dano per szejmynas sawas;
43. wisi buwo Suhamitais, kuriu skaiczus buwo szeszios deszimtys keturios tukstantys keturi szimtai.
44. Sunus Asero per sangentystes sawas: Iemna, nuog kurio szejmyna Iemnaitu; Iessui, nuog kurio szejmyna Iessuitu; Brie, nuog kurio szejmyna Briemitu.
45. Sunus Brie: Heber, nuog kurio szejmyna Heberitu; ir Melchiel, nuog kurio szejmyna Melchielitu.
46. Wardas gi dukteries Asero, buwo Sara.
47. Szitos sangentystės sunu Asero, ir skaiczus ju penkios deszimtys trys tukstantys keturi szimtai.
48. Sunus Nephthali per sangentystes sawas: Guni, nuog kurio szejmyna Gunitu;
49. Ieser, nuog kurio szejmyna Ieseritu; Sellem, nuog kurio szejmyna Sellemitu.
50. Szitos yra sangentystės sunu Nephthali per szejmynas sawas, kuriu skaiczus keturios deszimtys penkios tukstantys keturi szimtai.
51. Szitas yra wisas skaiczus sunu Israelaus, kurie suskaityti yra, szeszi szimtai tukstanczu, ir tukstantis septyni szimtai trys deszimtys.
52. Ir bylojo Wieszpats Maiziesziui, tarydamas:
53. Szitiemus bus paskirstyta žemė pagal skaiczaus wardu ukėsna ju.
54. Kuriu bus daugiaus didesnė dalį duosi, ir kuriu mažiaus mažesnė: kiekwienamui, kaip nunai suskaityti yra, bus duota ukė.
55. teip wienok, idant burta žemę skirstytu gentijomus ir szejmynomus.
56. Kas tiktai iszpuls burtą, tai imie ar didesnys skaiczus ar mažesnys.
57. Szitas teipogi yra skaiczus sunu Lewi per szejmynas sawas: Gerson, nuog kurio szejmyna Gersonitu; Kaath, nuog kurio szejmyna Kaathitu; Merari, nuog kurio szejmyna Meraritu. (Exod. VI, 16.)
58. Szitos yra szejmynos Lewi: Szejmyna Lobni, szejmyna Hebroni, szejmyna Moholi, szejmyna Musi, Szejmyna Kore. Bet Kaath pagimdė Amramą;
59. kuris turėjo moterį Iochabed dukterį Lewi, kuri gimė jamui Egiptė; szioji pagimdė Amramui wyrui sawo sunus, Aaroną ir Maizieszių, ir Marią seserį ju.
60. Isz Aarono kilo Nadab ir Abiu, ir Eleazar, ir Ithamar;
61. Isz kuriu Nadab ir Abiu numirė, apierawodami ugnį swetimą po akim Wieszpates. (Num. III. 4.)

62. Ir buvo wisu, kurie yra suskaiityti, dwi deszimti trys tukstantys gimės wyriskos nuog wieno mėnesies ir aukszczaus; nes nebuwo skaiityti terp sunu Israelaus, nei duota yra jiemus ukė su kitais.
63. Szisai yra skaiczus sunu Israelaus, kurie yra suraszyti nuog Maižiesziaus ir Eleazaro kunigo, laukuosę Moab ant Iordono priesz Iericho;
64. terp kuriu nei wieno nebuwo isz tu, kurie pirma buwo suskaiityti nuog Maižiesziaus ir Aarono pustynėj Sinai.
65. Nes buwo praneszawęs Wieszpats jog wisi turėjo numirt pustynėj. Ir nei wieno neliko isz ju, tiktai Kaleb sunus Iephones, ir Iosue sunus Nuno. (Num. XIV, 23.)

Pareiszkinimai.

1. *Kaltinĳku.* Pałastuwawusiu su Moabitkomis ir Madijanitkomis.
2. *Suskaitykit.* Buwo tai jau treczas suraszymas žmoniu jau ineinant žemėn pažadėton, idant galima butu paskirstyt ją ir padalyti sulig skaiczumi kiekwienos gentijos. – *Nuog dwiejų deszimtu metu ir aukszczaus.* Delto kad tiktai tokie tegalėjo szarwuoties. Jaunesniems ažu tą amžią ir moterims, skirstant žemę, nebuwo duota dalos žemės, tiktai pripažinta teisa tėwainystės pagal zokonu.
3. *Ant Jordono.* Pajordonyję.
11. *Jog¹ Korei pražunant, súnūs jo neprąžuwo.* Stebuklingai ažułaikyti, jog² kaltybei tėwo buwo prieszingi.
12. *Súnūs Simeono.* Gen. XLVI, 10; Exod. VI, 15. paminėta szeszi sunus Simeono; cza gi tiktai penki; delto kad Abodas aplaistas, kuris numirė be³ waiku ir nepaliko szejmynos, todel jam ir neskirta pažadėtoję žemėję dala. –
38. *Sunus Beniamino.* Cza tiktai penki buwo gi deszims; Gen. XLVI, 21; kiti iszmirė be waiku, arba ju szejmynos prowaikiuose isznyko.
53. *Pagal skaiczaus wardu.* T. y. szejmynu wardais pawardintu. Arba wardai szejmynu, suraszyta buwo ant kortelu, ir dalos žemės wėl ant kitu kortelu, ir buriant traukė po dwi kartu korteli, kam kurioji dala iszpułs.
54. *Kiekwienamui.* Tai žmoniu, tai gentiju, tai szejmynu, arba kiekwienai gałwai wyriausiai szejmynos, idant jie potam kiekwienai asabai szejmynos paskirstytu burtą sodybas.
55. *Teip wienok.* Dalys žemės duotos kiekwienai gentijai, teks joms per burtą. Potam ar priedai, ar mažinimai turėjo buti sulig skaiczumi wyrų, galinczu eiti karion isz kiekwienos gentijos.
57. *Skaiczus sunu Lewi.* Paminėta cza tiktai penkios didžosios szejmynos sunu Lewi; buwo gi isz wiso asztuonios, kaip regima isz Exod. VI, 17; XVIII, 19; 2. Par. XXIII, 6. Delto kad cza szejmynos Lewi tiktai pawirsz tepaminėta, ir joms žemė nebuwo skirta, eil. 62.

¹ Jog – g tais. ² jog – g tais. ³ be ← bė

62. *Wisū. Lewitu. – Nuog wieno mėnesies.* Delto kad Dievas liepė (Num. III, 41; 43.) pirmagimius Israelitu išmainyt Lewitais nuo wieno mėnesies ir aukszczaus, del mažumo skaiczauš Lewitu, palyginus su daugybę pirmagimiu, ir del parodymo didžos garbos Lewitu. Todel ir cza prisakyta wėl suskaiityti Lewitus pradedant nuo wieno mėnesies ir aukszczaus, kaipo sawuosius, t. y. jog kitados jie¹ budami² tokio paties amžiaus, ažumainė pirmagimius.
65. *Nei wieno neliko isz ju, tiktai Kaleb.* Atskyrus Lewitus; terpu kuriu tebebuwo gywi Maizieszius, Eleazaras, Ithamaras, o dar gal ir daug kitu, suskaiitytu ant kaľno Sinai. –

Padėjimas XXVII.

Teisa priepuolo, ažusakas smerties Maiziesziui, ir užudėjimas jo instotojo.

1. Atajo gi dukterys Salphaado, sunaus Hephhero, sunaus Galaado, sunaus Machiro, sunaus Manasses, kuris buwo sunus Iosepho, kuriu yra wardai Maala, ir Noa, ir Hegla, ir³ Melcha⁴, ir Thersa. (Num. XXVI, 32; XXXVI, 1; Ios. XVII, 1.)
2. Ir stojo akysę Maiziesziaus ir Eleazaro kunigo ir wisu kunigaikszczu žmonijos prie durim szėtros sandaro ir tarė:
3. Tėwas musu numirė pustynėj, nei buwo maisztę, pakełtameį priesz Wieszpati po Korė, bet nusidėjimę sawamę numirė: szisai neturėjo wyriszkiu sunu. Ko[←]del nyksta wardas jo isz szeimynos jo, jog neturėjo sunaus? Duokit mumus sodybą terp sangenczu tėwo musu. (Num. XVI, 1.)
4. Ir nuneszė Maizieszius reikałą ju sudan Wieszpates.
5. Kuris tarė jamui:
6. Teisais daikto geidža dukterys Salphaado: duok jomus sodybą terp sangenczu tėwo ju, ir po jamui tėwainystėn tegul intstoja.
7. Sunumus gi Israelaus byłosi tai:
8. Zmogus kuris numirs be sunaus, dukterin jo pereis tėwanystės⁵:
9. jei dukteries neturėjo, turės intstotojus brolus sawo:
10. jeigu ir brolu nebuwo, duosit tėwainystę brolamus tėwo jo:
11. jeigu nei dėdžu neturėjo, bus duota tėwainystė tiemus, kurie jamui yra artimiausi: ir bus tai sunumus Israelaus szwenta zokonu amžinu, kaip įsakė Wieszpats Maiziesziui.
12. Tarė teipogi Wieszpats Maiziesziui: Zengk kaľnan szitan Abarim, ir prisiziu-rėk isz ten žemei, kurią duosiu sunumus Israelaus: (Deut. XXXII, 50.)
13. ir pamatęs ją eisi ir tu žmonijon tawo, kaip ejo brolys tawo Aaronas:

¹ jie ← ju ² budami – bu tais. ³ ir ← ir Thera ⁴ Melcha – Ich tais. ⁵ tėwanystės – klaid. tėwainystės

14. jog nusidėjot mañ pustynėj Sin priesztarawimę daugybės, nei norėjot manęs paszwentint akysę jos ant wandenu: szie yra wandenys priesztarawimo Kadese pustynės Sin.
15. Kuriamui atsakė Maizieszius:
16. Tegul apweizdi Wieszpats Diawas dwasiū wisos mėsos, žmogų kuris butu ant szios daugybės:
17. ir galėtu iszeit ir inteit priesz juos, ir iszwest juos arba intwest: idant nebutu žmonija Wieszpaties kaip awys be piemenies.
18. Ir tarė Wieszpats jamui: Paimk Iosų sunų Nuno, wyrą kuriamę yra Dwasia, ir užudėk ranką tawo ant jo. (Deut. III. 21.)
19. Kuris stos akysna Eleazaro kunigo ir wisos daugybės:
20. ir duosi jamui prisakymus wisiemus matant, ir dalį garbės tawo, idant klau-sytu jo wisas susirinkimas sunu Israelaus.
21. Ažu jį, jei kas reiks daryt, Eleazaras kunigas kląusis¹ Wieszpatį. Ant jo žodžo iszeis ir inteis jisai, ir wisi sunus Israelaus su juomi, ir kita daugybė.
22. Padarė Maizieszius, kaip buwo prisakęs Wieszpats. Ir paėmęs Iozuę, pastatė jį akysna Eleazaro kunigo ir wiso pulko žmonijos.
23. Ir užudėjęs ant galwos jo rankas, wisa atpildė ką buwo įsakęs Wieszpats.

Pareiszkini mai.

2. *Prie durim szėtros.* Nes netoli nuo duru szėtros buwo gėtra Maiziesziaus ir ten, arba artimon prieangėn szėtros susirinkdawo susikalbinėtu wyresnieji žmonijos, paszaukti Maiziesziaus.
3. *Tėwas musu... nusidėjimę sawamę numirė.* Murmant wisai žmonijai, pagrįžus pražwalgytojams. Nes wisi nuo 20. metu ir aukszczaus, ażu tą nusidėjimą iszmirė pustynėje. – *Kodel nyksta wardas jo?* Kodel nyksta jo szeimyna ir wardas jos? – *Duokit mumus sodybą.* Nes isz musu sunu užlaikys kas jo wardą, ir wadinsis szeimyna Salphaado, ir teip eilą moteru jo wardas prasiilgins ir prasiplatin.
4. *Sudan Wieszpaties.* Ką daryti sziamę reikalę kląusėsi Diawo.
6. *Duok jomus sodybą.* Liepė joms duoti intejus žmonijai žemėn Chanaan.
11. *Tiemus, kurie yra jamui artimiausi.* T. y. wyrams.
12. *Kaľnan szitan.* Pamatytu nuo jo žemės pažadėtos, ir numirtu. – *Abarim.* Tuľos dalys to kaľno² tuľais wardais wadinosi: Phasga, Phagor, Auksztumos Baalo³ Nebo. Norėjo Diawas, idant Maizieszius numirtu ant kaľno, ne taworijosę, idant Ebrejai, kreipus budami stabmeldystėn, negarbintu jo kuno kaip die-waiczo. – *Prisiziurėk isz ten zemei.* Kad nors pasidžiaugtumai ją iszwydęs, teip troszkęs jon ineiti. Deut. III, 24, 25.
13. *Eisi ir tu žmonijon tawo.* Numirsi žemėje Moab, ir eisi priepeklin.

¹ kląusis – k tais. ² kaľno – k tais. ³ Baalo – o tais.

16. *Wieszpats Diewas dwasiu.* Kuris pažįsta szirdis ir mislis žmoniu, ir žino kas kam pritinka, kas galėtų kilti teip didelę nasztą waldymo žmonijos.
17. *Ir galėtų iszeit ir inteit priesz juos.* Westi juos wisuose reikačiuose swietiszkuose ir karionės. Yra tai prilyginimas piemenims galwiju. Nes jie eina ir pirma galwiju, ir waro juos eidami paskui, ir teip juos gano.
18. *Kuriamę yra Dwasia.* Yszmintis, diewogarba, drasmė ir kitos doros reikalingos wyresnybėms. – *Užudėk ranką tawo ant jo.* Idant per szią ceremoniją butu užudėtas įstotoju tawo, wedėju žmonijos, ir butu nuo manės pripildytas yszminties ir mylistos reikalingo szitai nasztai.
20. *Duosi jamui prisakymus.* Kaip waldyti žmoniją, užlaikyti ją religijoje ir iszpildymą zokono. – *Ir dalį garbės tawo.* Szłowės ir sworos tawo pas žmoniją, garbiai ji paminėdamas kaipo busintį wadą, ir wisai žmonijai ji statydamas ir liepdamas klausyti. Kiti gi dalį garbės iszmano žymes wyresnybės. – *Idant klausytu jo.* Butu jam paklusnas.
21. *Ažu jį.* Ažu Iozuę. – *Ant jo žodžo.* Ant žodžo Eleazaro Jozue wisa darys.

Padėjimas XXVIII¹.

Apieros kasdieninės, kasnedėlines, kasmėnesinės, Welyku ir Sekminiū.

1. Tarė teipogi Wieszpats Maiziesziui²:
2. Prisakyk sunumus Israelaus, ir sakysi jiems: Apierawojimą mano ir duonas, ir deginimą kwapo saldžiausio apierawokit sawamę metę.
3. Szitos yra apieros kurias turit apierawot: Awinėlus sziumeczus nesuteptus po du kasdiena wisodeginin amžinan: (Exod. XXIX, 38.)
4. wieną apierawosit ryto, ir kitą wakarop:
5. deszimtą dalį ephi geruju kwietieniu mištu, kurie turi buti intmaiszyti alywon gryniausion, ir tegul turi ketwirtą dalį hin:
6. wisodeginys yra nuolatiny, kurį apierawojot ant kalno Sinai kwapan saldžiausian deginio³ Wieszpaties:
7. ir skiesit skystimą wyno ketwirtą dalį hin prie kiekwienamui awinėlui szwentinycoj Wieszpaties.
8. Ir antrąjį awinėlį teip lygiai apierawosit wakarop pagal wiso budo apieros rytmetinės, ir skystimu jos, apierawojimą saldžiausio kwapo Wieszpati.
9. Dienoj gi Subatos apierawosit du awinelu sziumeczu nesuteptu, ir dwi deszimtoji dali geruju kwietieniu mištu alywon intmaiszytu apieroję ir skystimus,
10. kurie prigulinczai pilami esti kas subata wisodeginiui amžinamui.
11. Pirmoj gi dienoj mėnesies apierawosit wisodeginį Wieszpati: du wersziu⁴ isz armenies, awiną wieną, awinėlus sziumeczus septynis,

¹ XXVIII – III tais. ² Maiziesziui ← Maiziesziui: Apierawojimą mano ir duonas, ir deginimą rukalo saldžiausio apierawokit sawuosę laikuose ³ deginio ← deginimo ⁴ wersziu – w tais.

12. ir trīs deszīmtosias dalis geruju kwietieniu mīltu alywon intmaiszytu apieroj prie kiekwienamui wersziui: ir dwi deszīmtoji dali geruju kwietieniu mīltu alywon intmaiszytu prie kiekwienamui awinui:
13. ir deszīmā deszīmtos dalī geruju kwietieniu mīltu isz alywos prie kiekwienamui awinēlui. Wisodeginys saldžausio kwapo ir deginio yra Wieszpati.
14. Skystimai gi wyno, skiestinieji prie kiekwienai apierai, yra szitie: Pusē hin prie kiekwienamui wersziui, trecza dalis prie awinui, ketwirta prie awinēlui. Tai bus wisodeginys per wisus mēnesis, einanczus per metus po wienas kitamui.
15. Ožys teipogi apierawotas bus Wieszpati ažu nusidējimus wisodeginin amžinan su skystimais sawo.
16. Mēnesy gi pirmamē, keturioliktoj dienoj mēnesies bus Phase Wieszpates, (Lev. XXIII, 5.)
17. ir penkioliktoj dienoj didē szwentē: septynias dienas walgysit prēskienius.
18. Kuriu diena pirmoja garbtina ir szwenta bus: nei jokio darbo tarniszko nedirbsit¹ joj.
19. Apierawosit deginī wisodeginī Wieszpati: du wersziu isz armenies, awinā wienā, awinēlus sziumeczus septynis:
20. ir apieras kiekwieno isz ju isz geruju kwietieniu mīltu, kurie butu intmaiszyti alywon, trīs deszīmtosias dalis prie kiekwienamui² wersziui, ir dwi deszīmtosias prie awinui,
21. ir deszīmā deszīmtos dalī prie kiekwienamui awinēlui, tai yra prie septyniemus awinēlamus.
22. Ir ožī ažu nusidējimą wienā, idant butu apikuopta ažu jus,
23. skiriam nuog wisodeginio rytmetinio, kurī wisados apierawosit.
24. Teip darysit kasdiena per septynias dienas pakuromus ugni, ir kwapui saldžausiamui Wieszpati, kilsinczamui isz wisodeginio, ir isz skystimu kiekwienos.
25. Diena teipogi sekmoja garbtiniausia ir szwenta bus jumus: nei kokio darbo tarniszko nedirbsit joj.
26. Diena teipogi pirmenu, apierawojant naujuosius jawus Wieszpati, iszspildžus nedēlomus, bus garbtina ir szwenta: nei kokio darbo tarniszko nedirbsit joj.
27. Ir apierawosit wisodeginī ant kwapo saldžausio Wieszpati, du wersziu isz armenies, awinā wienā, ir awinēlus sziumeczus septynis:
28. ir apierosē ju geruju kwietieniu mīltu alywon maiszytu³ trīs dalis deszīmtosias prie kiekwienamui wersziui, prie awinamus, dwi,
29. prie awinēlamus deszīmā dalī deszīmtos, kurie kartu yra awinēlai septyni: ožī teipogi,
30. ažumuszamājī ant apsikuopimo: skiriam nuog wisodeginio amžino ir skystimu jo.
31. Nesutepta apierawosit wisa su skystimais ju.

¹ nedirbsit – bs tais. ² kiekwienamui – antroji k tais. ³ maiszytu – y tais.

Pareiszkinimai.

2. *Apierawokit sawamę metę.* Neaplaiskit apieros nei wienamę paskirtamę metę.
3. *Awinėlus.* Apie szią kasdieninę apierą žiūr Exod. XXIX., apie pridedamus jai skystimus Num. XV.
6. *Kurį apierawojot ant kaūno Sinai.* Israelitai per 38. metus pustynėj neduodawo apieru. Ties kaūnu gi Sinai apierawodawo apierą nuolatinę, kaip regima iš Lev. IX, 7. *Deginio.* Apieros deginamos Wieszpatis ant garbės.
7. *Szwentinycoj Wieszpatis.* Prieangėję, prie altoriui wisodeginio.
9. *Apierawokit du awinėlu.* Teip subatos rytą apierawodawo tris awinėlus, wieną apierai nuolatinei, ir du subatiniu. – *Apieroj.* Priededamoję iš bałtuju miłtu.
10. *Kurie prigulinczai pilami esti.* Prigulinczai sulig zokonais. – *Kas subata.* Kas diena per nedėlą; Nes Rasztas szwentas kartais wisą nedėlą wadina subatą; ir pirmoja subatos diena, yra tai diena pirmoja nedėlos, arba pirmoja po subatai.
15. *Ažu nusidėjimus.* Wisos žmonijos. – *Wisodeginin amžinan.* Skiriam nuo wisodeginio nuolatinio. Ebr: Ožį azu nusidėjimą apierawosit, skiriam nuog wisodeginio amžino su jo skystimais.
16. *Bus Phase Wieszpatis.* Szwentės Welyku.
17. *Penkioliktoj dienoj didė szwentė.* Walgymas awinėlo. Žiūr Exod. XII. 6.
19. *Deginį.* Apierą deginamą ugnimi ir tampanczą wisodeginiau. Iš to regima, jog Welykosę wisodeginiaus¹ apierawodawo du wersziu, wieną awiną, septynis awinėlus su ju skystimais ir ožį azu nusidėjimą.
22. *Idant butu apikuopta.* Idant išsipildytu apkuopimas. –
23. *Skiriam nuog² wisodeginio rytmetinio.* Numanyk jog ir wakarinio. Paminėta tiktai rytmetinis, idant kas jo neaplaistu darydamas daug kitu apieru.
- 26³. *Diena teipogi pirmenu.* Apierawojimas pirmuju iszbrendusiu warpu, t. y. iš ju duonos. Szwentė Sekminiu.
27. *Ir apierawosit wisodeginį.* Ir skystimai įsakyta apierawoti ant Sekminiu kaip ir ant Welyku, eil. 19.
30. *Skiriam nuog wisodeginio amžino.* Nes del szito neaplaisdawo nei wienos apieros, pripuolanczos tamę paczamę metę. –

Padėjimas XXIX.

Apieros ant szwenczu Triubu, Apsikuopimo ir Kuczku.

1. Ir mėnesies sekmo pirmoja diena garbtina ir szwenta bus jumus: nei kokio darbo tarniszko nedirbsit joj, nes diena yra triubawimo ir triubu. (Lev. XXIII, 24.)

¹ wisodeginus ← wisodenius? ² nuog ← nuo ³ 26 – tais.

2. Ir apierawosit wisodeginį ant kwapo saldžiausio Wieszpati, werszi¹ isz armenies wieną, awiną wieną, ir awinėlus sziumeczus nesuteptus septynis:
3. Ir apierosę ju geruju kwietieniu miłtu alywon maiszytu tris dalis deszimtosias prie kiekwienamui wersziui, dwi deszimtoji prie awinui²,
4. wieną deszimtą prie awinėlui, kuriu kartu yra awinėlai septyni:
5. ir ożi ažu nusidėjimą, apierawojamą ant apkuopimo žmonijos,
6. skiriam nuog wisodeginio jaunojo mėnesies su apieromis jo, ir wisodeginio amžino su skystimais estinczais: tomis paczomis ceremonijomis apierawosit ant kwapo saldžiausio deginto Wieszpati.
7. Deszimtoja teipogi diena menesies szio sekmojo bus jumus szwenta ir garbtina, ir warginsit duszias jusu: nei kokio darbo tarniszko nedarbsit joj. (Lev. XVI, 29.)
8. Ir apierawosit wisodeginį Wieszpati ant kwapo saldžiausio, werszi isz armenies wieną, awiną wieną, awinėlus sziumeczus septynis:
9. ir apierosę ju geruju kwietieniu miłtu alywon maiszytu tris dalis deszimtosias prie kiekwienamui wersziui, dwi deszimtoji prie awinui,
10. deszimtą deszimtos prie kiekwienamui awinėlui, kuriu kartu yra awinėlai septyni:
11. ir ożi ažu nusidėjimą, skiriam nuog tu, kurie apierawojami esti ant apsikuo-pimo, ir wisodeginio amžino, su apierą ir skystimais ju.
12. Penkioliktoji gi dienoj menesies sekmo, kuri jumus bus szwenta ir garbtina, nei kokio darbo tarniszko nedarbsit joj, bet szwęsit didę szwentę Wieszpati septynias dienas:
13. ir apierawosit wisodeginį ant kwapo saldžiausio Wieszpati, wersziu isz armenies tryliką, du awinu, awinėlu sziumeczu nesuteptu keturioliką:
14. ir skystimuosę ju geruju kwietieniu miłtu alywon maiszytu tris dalis deszimtas prie kiekwienamui wersziui, kuriu kartu yra wersziu trylika: ir dwi deszimtoji dali wienamui awinui, tai yra, kartu awinam dwiem,
15. ir deszimtą deszimtos kiekwienamui awinėlui, kuriu kartu yra awinėlu keturiolika:
16. ir ożi ažu nusidėjimą, skiriam nuog wisodeginio amžino, ir apieros, ir skystimo jos.
17. Dienoj antroj apierawosit wersziu isz armenies dwyliką, du awinu, awinėlu sziumeczu³ nesuteptu keturioliką:
18. ir apieras ir skystimus kiekwieno isz wersziu ir awinu ir awinėlu prigulinczai atlaikysit:
19. ir ożi ažu nusidėjimą, skiriam nuog wisodeginio amžino ir apieros ir skystimo jos.
20. Dienoj treczj apierawosit wersziu wienuoliką, du awinu, awinėlu sziumeczu nesuteptu keturioliką:

¹ werszi – z tais. ² awinui ← awinę ³ sziumeczu – tais.

21. ir apieras ir skystimus kiekvieno isz wersziu ir awinu ir awinēlu prigulinczai atlaikysit:
22. ir ožī ažu nusidējimā, skirium nuog wisodeginio amžino, ir apieros ir skystimo jos.
23. Dienoj ketwirtingoj apierawosit wersziu deszimti, du awinu, awinēlu sziumeczu nesuteptu keturiolikā:
24. ir apieras ir skystimus kiekvieno isz wersziu ir awinu ir awinēlu prigulinczai atlaikysit:
25. ir ožī ažu nusidējimā, skirium nuog wisodeginio amžino, ir apieros jo ir skystimo.
26. Dienoj penktojoj apierawosit werszius dewynis, du awinu, awinēlu¹ sziumeczu nesuteptu keturiolikā:
27. ir apieras ir skystimus kiekvieno isz wersziu ir awinu ir awinēlu prigulinczai atlaikysit:
28. ir ožī ažu nusidējimā, skirium nuog wisodeginio amžino, ir apieros jo ir skystimo.
29. Dienoj szesztuoj apierawosit werszius asztuonis, du awinu, awinēlu metiniu nesuteptu keturiolikā:
30. ir apieras ir skystimus kiekvieno isz wersziu ir awinu ir awinēlu prigulinczai atlaikysit:
31. ir ožī ažu nusidējimā, skirium nuog wisodeginio amžino, ir apieros jo ir skystimo. –
32. Dienoj sekmojoj apierawosit werszius septynis, ir du awinu, awinēlu sziumeczu nesuteptu keturiolikā:
33. ir apieras ir skystimus kiekvieno isz wersziu ir awinu ir awinēlu prigulinczai atlaikysit:
34. ir ožī ažu nusidējimā, skirium nuog wisodeginio amžino, ir apieros jo ir skystimo.
35. Dienoj aszmojoj, kuri yra garbiausia, neikokio darbo tarniszko nedarbsit,
- 36². apierawodami wisodeginī ant kwapo saldžaushio Wieszpati, werszi wienā, awinā wienā, awinēlus sziumeczus nesuteptus septynis:
37. ir apieras ir skystimus kiekvieno isz wersziu ir awinu ir awinēlu prigulinczai atlaikysit:
38. ir ožī ažu nusidējimā, skirium nuog wisodeginio amžino, ir apieros jo ir skystimo.
39. Szita apierawosit Wieszpati didēsę szwentēsę jusu, skirium nuog apizadu ir apierawojimu sawaimi wisodeginyj, apieroj, skystimē³, ir apierosę raminēnēsę.

¹ awinēlu ← awinēlu nesutep ² 36 – 6 tais. ³ skystimē – pirmoji s tais.

Pareiszkini mai.

1. *Diena yra triubawimo ir triubu.* Triubu 1. dienoj sekmo mėnesies. Lev. XXIII, 24.
3. *Prie kiekvienamui wersziui.* Hebr: *prie wersziui*, apierawojo tiktai wieną.
6. *Skiriam nuog wisodeginio jaunojo mėnesies.* Szwentė Triubu budawo Jaunamę mėnesij. –
7. *Deszimtoja teipogi diena.* Szwentė Apsikuopimo. Lev. XXIII, 27.
12. *Penkioliktoj gi dienoj.* Szwentė Kuczku, arba Gėtru. Lev. XXIII, 34. – *Septynias dienas.* Nedirbti pirmoje, gywenti gi gėtrojė per septynias dienas, apierawojant įpaczas apieras ažu wisą žmoniją, cza iszskaitytas.
39. *Skiriam nuog apižadų.* Apižadais, cza gi apieros įsakytos zokono.

Padėjimas XXX.

Apižadai ir prisiegos, ir ju suniekinimas.

1. Ir apsakė Maizieszius sunumus¹ Israelaus wisa, ką jamui Wieszpats buwo prisakęs;
2. ir bytojo kunigaikszczamus gentijų, sunu Israelaus: Szioji yra byla, kurią prisakė mañ Wieszpats:
3. Jei kas isz wyrų apižadą Wieszpati apsižadės, arba susiwersz prisiegą, nelais perniek žodžio sawo, bet wisa, ką prižadėjo, iszpildys.
4. Moteriszkė, jei kanorint apsižadėtu, ir susiweržtu prisiegą, kurioji yra namuosę tėwo sawo, ir amžiuję mergystės: jei dasižinos tėwas apižadą kurią apsižadėjo, ir prisiegą, kurią surisžė dusią sawo, ir tylės, bus kalta apižado:
5. ką tiktai pažadėjo ir prisiegė, dárbu iszpildys:
6. o jeigu tuoj, kaip iszgirstu, priesztarautu tėwas: ir apižadai, ir prisiegos jos bus perniek, nei bebus kalta žadinio, del to kad priesztarautu tėwas.
7. Jei turėtu wyrą, ir apsižadėtu ką, ir kartą isz burnos jos žodys iszejęs dusią jos surisztu prisiegą,
8. kurioj dienoj iszgirstu wyras, ir nepriesztarautu, apižado bus kalta, ir ataduos ką tiktai buwo pasizadėjusi:
9. bet jeigu iszgirdęs tuoj priesztarautu, ir werstu perniek jos žadėjimus, ir žodžus, kuriais buwo suweržusi dusią sawo, małonus bus jai Wieszpats.
10. Naszlė ir iszwaryta ką tiktai apsižadėtu, ataduos.
11. Motė namuosę wyro, susiweržusi apižadu ir prisiegą,
12. jei iszgirstu wyras, ir tylėtu, nei priesztarautu žadėjimui, ataduos, ką tiktai buwo žadėjusi:
13. bet jeigu bežiurint priesztarautu, nebus laikoma kalta pažadėjimo: nes wyras priesztarawo, ir Wieszpats bus jai małonus.

¹ sunumus – sunu tais.

14. Jei apsižadėtu, ir prisiegą susiweržtu, posnįku arba kitu daiktu nusiturėjimu warginti dusią sawo, bus wyrui ant walos, idant darytu, arba nedarytu:
15. Bet jei iszgirdęs wyras tylėtu, ir ant kitos dienos atadėtu žodi, ką tiktai buvo apsižadėjusi ir pasiketinusi, ataduos: del to kad tuoj, kaip iszgirdo, tylėjo:
16. o jeigu priesztarawo kaip tiktai dasižinojo, neszios pats nedorybę jos.
17. Szitie yra zokonai, kuriuos įsakė Wieszpats Maížiesziui terp wyro ir moteries, terp tėwo ir dukteries, tebėsanczos dar amžiuj mergiszkamę, arba gywenanczos namuose gimdytojo.

Pareiszkinimai.

3. *Arba susiwersz prisiegą.* Apsižadėdamas apsiima ką padaryti Diewui, prisiegdamas gi, dar labiaus susiweržia. Prisiegoję esti ir žadinsys. –
4. *Amžiuję mergystės.* Pritinkai tai ir waikui wyriskos lyties, dar neužaugusiam. – *Jei dasižinos tėwas.* Aba aprupintojas, turis waldžą tėwo. – *Ir tylės.* Tylėjimas esti pritarimū.
6. *Kaip iszgirstu.* Toj paczój dienój. Ant rytojaus nebegalėjo priesztarauti; eil. 15. –
7. *Jei turėtu wyrą.* Ir gywentu ne prie tėwui, bet namuose wyro. Ebrejai ir nekurie isz wėlywujų szį zokoną derina ir mergoms jau sukalbėtoms ažu wyro. –
9. *Małonus bus jai Wieszpats.* Nepyks ant jos ažu neiszpildimą apizado¹, kuri wyras suniekino.
11. *Ir prisiegą.* Ebr: *arba prisiegą.*
14. *Posnįku.* Pasakyta tai apie wisokius apizadus, kaip regima isz eil. 5, 8, 10, 12, posnįkas paminėta del paweikslo, del to kad moterys dažniaus daro tokiuos apizadus.
16. *O jeigu priesztarawo.* Praejus dienai dasižinojimo, kaip reiszkia tai sako 70. – *Neszios pats nedorybę jos.* Motė nebus kalta, kaipo wyro azudrausta; wyras gi nusidės, suniekindamas pirmyksztį sawo pritarimą.
17. *Gywenanczos namuose gimdytojo.* Esanczos ne sawo waloję, arba wyrui dar neataduotos.

Padėjimas XXXI.

Pokritys Madijanitu ir dalybos plėszmu nuog ju.

1. Ir bylojo Wieszpats Maížiesziui, tarydamas:
2. Atkerszk pirma ažu sunus Israelaus Madijanitamus, ir teip busi surinktas žmonijosp tawo.
3. Ir tuoj Maížieszius: Paszarwuokit, sako, isz jusu wyrus kowon, kurie galėtu iszpildyt atkerszimą Wieszpaties Madijanitamus: (Num. XXV, 17.)

¹ apizado ← apizadą

4. tukstantis¹ wyrų isz kiekvienos gentijos bunai iszrinkti isz Israelaus, kurie butu siųsti karionėn.
5. Ir dawė po tukstantį isz kiekvienos gentijos, tai yra, dwyliką tukstantu pasiruosusiu kowon;
6. kuriuos siuntė Maizieszius su Phineesu, sunumi Eleazaro kunigo; indus teipogi szwentus, ir triubas triubawimui padawė jamui.
7. Ir kaudamies priesz Madijanitus ir pergalėję, wisus wyriskus pamuszė, (Ios. XIII, 21.)
8. ir karalūs ju Ewi ir Recem ir Sur ir Hur ir Rebe, penkis kunigaikszczus giminės; Balaamą teipogi, sunų Beoro, ažumusžė kaławijų.
9. Ir paėmė moteris ju, ir mažutėlus, ir wisus galwijus, ir wisus daiktus; ką tiktai buwo galėję turėt, iszpustino;
10. teip miestus kaip kaimus ir miestelus liepsna suėdė.
11. Ir paėmė plėszmą, ir wisa, ką buwo sugawę teip isz žmoniu kaip isz galwiju,
12. ir atawedė pas Maizieszių, ir Eleazarą kunigą, ir wisosp daugybėsp sunu Israelaus; kitas gi pasudžas nuneszė taworijosna laukuosę Moabo ties Jordonu priesz Jericho.
- 13². Iszejo gi Maizieszius, ir Eleazar kunigas, ir wisi kunigaikszczai sinagogos, pasitiktų ju ażu taworiju.
14. Ir papykęs Maizieszius ant karwedžu tukstantiniku, ir szimtiniku, atajusiu isz kariones,
15. tarė: Kam moteris užlaikėt?
16. Bau ne szitos yra, kurios apgawo sunus Israelaus paszwėlptos nuog Balaamo, ir pritraukė jus nusidėjiman Wieszpati nuodemę Phogor, isz to ir pamuszta yra žmonija. (Num. XXV, 18.)
17. Taigi wisus ažumuszkait kas tiktai yra gimės wyriskzos, ir terp mažutėlu, ir moteris, kurios pažino wyrus sangulyj, ažumuszkait³ (Iudic. XXI, 11.)
18. mergytes gi ir wisas moteris mergas užlaikykit⁴ jumus:
19. ir bukit ažu taworiju septynias dienas. Kas ažumusztu žmogų, arba ažumusztu dasilytėtu, bus apikuoptas dienoj treczój ir septintoj.
20. Ir isz wisokio plėszmo, ar butu rubas, ar indas, ir kas tiktai pasudzosę pri-taisyta, isz ožkaplaukiu ir adu ir medžo bus apikuopta.
21. Eleazar teipogi kunigas wyramus karios, kurie buwo kowėsi, sziteip bylojo: Szisai yra prisakymas zokono, kurį įsakė Wieszpatš Maiziesziui: (Lev. VI, 28; XI, 33; XV, 12.)
22. Auksas ir sidabras ir warys ir geležis⁵ ir szwinas ir cina,
23. ir wisa, kas gali pereiti per liepsnas, ugnimi bus apikuopta, kas gi tiktai ugnies negali iszturėt, wandenimi apkuopimo bus paszwentinta:

¹ tukstantis ← tukstantį ² 13–3 tais. ³ ažumuszkait ← pasmaugkit ⁴ užlaikykit ← iszlaikykit

⁵ geležis ← gelazis

24. ir iszmasgosit rubus jusu dienoj sekmoj, ir apkuopti potam taworijosna inteisit.
25. Tarė teipogi Wieszpats Maiziesziui:
26. Paimkit wisą skaiczų to kas yra sugauta nuog žmogaus iki galwijui, tu ir Eleazar kunigas ir kunigaikščai wisotimės:
27. ir padalysi lygiai plėszmą terp tu, kurie kowėsi, ir iszejo karionėn, ir terp wisos kitos wisotimės:
28. ir atskirsi dalą Wieszpati nuog tu, kurie kowėsi ir buwo karionėj, wieną duszią isz penkiu szimtu teip isz žmoniu kaip isz jaučiu ir awiu,
29. ir duosi ją Eleazarui kunigui, jog pirmenys yra Wieszpaties.
30. Isz pusės teipogi sunu Israelaus paimsi penktą¹ deszimtą galwą žmoniu ir jaučiu ir asiū ir awiu, wisu gywulu, ir duosi² jas Lewitamus, jutintiemus sargybosę szėtros Wieszpaties.
31. Ir padarė Maizieszius ir Eleazar, kaip buwo prisakęs Wieszpats.
32. Buwo gi plėszmas, kurį karia buwo paėmusi, awiu szeszi szimtai septynios deszimtys penkios tukstantys,
33. jaučiu septynios deszimtys dwi tukstanti,
34. asiū szesziuos deszimtys tukstanczu ir tukstantis;
35. dusziu žmoniu lyties³ moteriszkos, kurios nebuwo pažinę wyru⁴, trys deszimtys dwi tukstanti.
36. Ir duota yra pusė tiemus, kurie buwo kowosę buwę, awiu trys szimtai trys deszimtys septynios tukstantys penki szimtai;
37. isz kuriu dalon Wieszpaties atskaityta yra awiu szeszi szimtai septynios deszimtys penkios.
38. Ir isz jaučiu triju⁵ deszimtu⁶ szesziu tukstantu, septynios deszimtys ir⁷ du jaučiu;
39. isz asiū triju deszimtu tukstantu penkiu szimtu, szesziuos deszimtys wienas asiū;
40. isz dusziu žmoniu szesziolikos tukstantu iszpuoło dalon Wieszpaties trys deszimtys dwi duszi.
41. Ir atadawė Maizieszius skaiczų pirmenu Wieszpaties Eleazarui kunigui, kaip buwo jamui prisakyta,
42. isz pusės sunu Israelaus, kurią buwo atskyręs tiemus, kurie buwo kowoj buwę.
43. Isz pusės gi, kuri buwo iszpuolusi kitai daugybei, tai yra isz awiu triju szimtu triju deszimtu septyniu tukstantu penkiu szimtu,
44. ir isz jaučiu triju deszimtu szesziu tukstantu,
45. ir isz asiū triju deszimtu tukstantu penkiu szimtu,
46. ir isz žmoniu szesziolikos tukstantu,

¹ penktą – t tais. ² duosi ← duos ³ lyties ← lities ⁴ wyru ← wyro ⁵ triju ← tris ⁶ deszimtu ← deszimtys ⁷ ir – įtrp.

47. paėmė Maizieszius penktą deszimtą galvą, ir davė Lewitamus, kurie jutėjo szėtroj Wieszpates, kaip buwo prisakęs Wieszpats.
48. Ir prisiartinę karwedžai Maiziesziausp, ir tukstantinikai, ir szimtinikai, tarė:
49. Mes tarnai tawo suskaitėm skaiczų kowėju¹, kuriuos turėjom po ranką musu, ir nei wieno netruko.
50. Del szios priežasties apierawojam dowanas Wieszpates kiekwienas, ką plėszmę aukso galėjom rasti, Kelaraiszius, ir ranku grandis, žiedus ir deszindabes, ir lenciugėlus, idant melstumais ažu mus Wieszpati.
51. Ir priėmė Maizieszius, ir Eleazar kunigas wisą aukšą tułosę weikslėse,
52. Sworoj szesziolikos tukstantu, septyniu szimtu penkiu deszimtu siklu nuog tukstantiniku ir szimtiniku.
53. Nes kiekwienas ką plėszmę buwo pagriebęs, buwo jo.
54. Ir paėmę įneszė szėtron ludymo, ant paminklo sunu Israelaus po akim Wieszpates.

Pareiskzinimai.

2. *Atkerszk pirma ažu sunus Israelaus Madijanitamus.* Nes jie pirmieji iszwadino² Israelitus, duodami sawas dukteris jiems ant pałaištuwystės ir stabmeldystės Beelphegoro. Num. XXV. 6, 17.
3. *Atkerszimą Wieszpates.* Ažu nusidėjimą Wieszpati, ir jam³ padedant.
6. *Su Phineesu.* Jau parodžusiu sawo karsztybę ažumuszant pałaištuwus. Num. XXV, 7. – *Indus teipogi szwentus.* Skrynią su płoksztemis zokono, cherubimais ir maldytuwe; nes wisa tai Israelitai neszdawosi kartu, eidami kariautu. – *Ir triubas.* Apsakytas Num. X. 2.
7. *Wisus wyriszkus pamuszė.* Buwusius Madijanę ir nepabėgusius.
8. *Sur.* Tėwas Madijanitkos ažumusztos Phineeso Num. XXV, 15.
13. *Iszejo gi Maizieszius ir Eleazar.* Pasweikintu pergalėtoju grįztanczu isz Madijano.
16. *Nuodemę Phogor.* Garbinimu bałwono Phogor.
17. *Wisus ažumuszkıt.* Moterys ir mažieji negali buti karionėję ažumusztais teisingai, nesiprieszindami pergalėtojams; bet cza Diewas liepė. – *Kurios pažino wyrus sangulyj pasmaugkit.* Nes tokios suwedė Israelitus, pałodaudamos.
18. *Mergas užłaikykit jumus.* Galėsit jas west ar patys, ar jusu waikai, arba łaikyti wergėmis. Mergas pigu pažinti, jog dar buwo mažos, jaunutės, ir Israelitams gana buwo nuomonės moraliszkos.
19. *Bus apikuoptas dienoj treczoj ir septintoj.* Sulig zokonu apie pakibinusius numirėli. Num. XIX, 14.
20. *Bus apikuopta.* Tokioję pirmoję negalima buwo iszsisaugoti nedasilytėjus numirusio. Apkuopimas nedegamu daiktu buwo per ugnį, kitu gi, per wandeni apkuopimo. eil. 19⁴.

¹ kowėju – o tais. ² iszwadino – isz tais. ³ jam ← jamui ⁴ 19 – 1 tais.

21. *Szisai yra prisakymas zokono, kurį įsakė Wieszpats Maiziesziui.* Įsakytas gal žodžais įrašyto zokonan nėra.
27. *Ir padalysi lygiai plėšmą.* Dvi lygi pusi: wiena žmonijai buwusiai namė; kita gi kareiwiams, kuriu buvo tiktai dwylika tukstanczu, ir delto jie gawo daug¹ daugiaus ažu likusius taworijose.
29. *Pirmenys.* Ebr: *apieru downos.*
30. *Isz pusės teipogi.* T. y. nuo pasilikusiu taworijose, nejusiu karionėn.
50. *Kelaraizsius.* Blauzdu padabinimus. – *Ranku grandis.* Padabinimus ranku. *Deszindabes.* Padabinimus deszinės rankos. – *Lenciugėlus.* Padabinimus kaklo. – *Idant melstumais.* Dawė downas, dėkawodami Diewui ažu pergalėjimą neprietelu, be² pralėjimo kraujo sawuju; maľdu gi geidė kaip priedo³.
51. *Tuľosę weikstėse.* Induose, apdabose.
52. *Nuog tukstantiniku⁴ ir szimtiniku.* Nes jie downas padawė Maiziesziui ir Eleazarui ir nuo sawęs ir nuo kareiwu.
53. *Kiekwienas ką plėšmę buwo pagriebęs, buwo jo.* Isz to regima, jog plėszmo dalybos tiktai tebuwo isz žmoniu⁵ ir galwiju.
54. *Ant paminkto sunu Israelaus po akim Wieszpates.*

Padėjimas XXXII.

Dawimas sodybu ažu Jordono gentijomus Rubeno, Gado ir pusei gentijos Manasses.

1. Sunūs gi Rubeno ir Gado turėjo daug galwiju, ir buwo jiemus galwijuose begal daug turto. Ir iszwydę Iazer, ir Galaad žemes patogias galwijamus ganyt,
2. atajo pas Maizieszių, ir Eleazarą kunigą, ir kunigaikszczus daugybės, ir tarė:
3. Ataroth ir Dibon ir Jazer ir Nemra, Hesebon ir Eleale ir Saban ir Nebo ir Beon,
4. žemė kurią pamuszė Wieszpats akysę sunu Israelaus, szalis gausiausia yra gywulamus ganyt, ir mes tarnai tawo turim galwiju⁶ ką daugiausia:
5. ir meldžam, jei atradom mylistą pas tawę, idant duotumai mumus tarnamus tawo ją sodybon, nei belieptumai mumus pereit Iordoną.
6. Kuriemus atsakė Maizieszius: Nejaugi brolai jusu eis kautusi, ir jus cza sėdėsit?
7. Kam iszwerczat⁷ mislis sunu Israelaus, idant nedrįstu persikelt wieton, kurią jiemus turi duot Wieszpats?
8. Baugi ne teip darė tėwai jusu, kai siunczau isz Kades barne pražwalgytu žemės?
9. Ir ataję iki Stėniui kekės, peržiurėję wisą szalį, iszwertė⁸ szirdį sunu Israelaus, idant neineitu krasztuosna, kuriuos jiemus Wieszpats dawė. (Num. XIII, 24.)

¹ daug – g tais. ² be – b tais. ³ priedo – d tais. ⁴ tukstantiniku ← tukstiniku ⁵ žmoniu – žm tais. ⁶ galwiju – a tais. ⁷ iszwerczat ← pagriaūziat? ⁸ iszwertė ← pagrasė

10. Kuris papykęs prisiegė, tarydamas:
11. Jei pamatys žmonės šitie, kurie žengė iš Egipto nuog dwieju deszimtu metu ir aukszczaus, žemę, kurią po prisiegą esmi pažadėjęs Abraomui, Izaokui, ir Jokubui, ir nenorėjo sekt paskui manę,
12. atskyrus Kalebą sunų Iephone Cenezeją, ir Josuę sunų Nuno: šie išzpildė valą mano.
13. Ir papykęs Wieszpats priesz Israelų, apwedžojo jį po pustynę keturias deszimis metu, ikikolei iszgaiszės¹ butu wisas gimdymas, kuris buwo padaręs pikta akysę jo.
14. Ir sztai, sako, jus pasikėlėt wieton tėwu jusu, prieauga ir auklėtiniai² žmoniui nusidėjėlu, idant pakurstytumet ažusidegimą Wieszpaties priesz Israelų.
15. Jei nenorėsit sekt jo, pustynėj žmoniją aplais, ir jus busit priežastimi ažumuszimo wisu.
16. Anys gi artyn priejė, tarė: Awikines awimus pastatysim ir punias keltuwamus, mažutėlamus teipogi musu miestus apginklō:
17. mes gi patys ginkluoti ir apsijuosę eisim kowon pirma sunu Israelaus, ikikolei intwesim juos wietosna ju. Mažieji musu, ir ką tiktai galim turėt, bus miestuose murytuosę, del wylu³ gywentoju.
18. Nepagrįszim namuosna musu, iki kolei apturės sūnūs Israelaus tėwainystę sawo:
19. nei geisim nieko ažu Jordonu, jog jau turim sodybą musu rytu szalyj jo. (Ios. I. 14.)
20. Kuriemus Maizieszius tarė: Jei darysit ką prižadat, gatawi eikit akysę Wieszpaties kowon:
21. ir kiekwienas wyras kariautojas ginkluotas tegul pereit per Iordoną, kolei iszwers Wieszpats neprietus sawo.
22. ir pawelsta bus jamui wisa žemė: tuometu⁴ busit nekalti pas Wieszpatį ir pas Israelų, ir apturėsit szalis, kuriu norit po akim Wieszpaties.
23. O jeigu ką sakot, nepadarysit, niekas neabejoja, jog nusidėsit Diewui: ir žinokit, jog nusidėjimas jusu sugaus jus.
24. Statykiteg miestus mažiemus jusu, ir awikines, ir punias awimus ir keltuwamus: ir ką prisižadėjot, iszpildykit.
25. Ir tarė sunus Gado ir Rubeno Maiziesziui: Tarnai tawo esme, padarysim ką liepia ponas musu. (Ios. IV, 12.)
26. Mažutėlus musu ir moteris ir galwijus, ir keltuwas paliksim miestuose Ga-laad:
27. mes gi tarnai tawo wisi gatawi eisim karionėn, kaip tu, pone, kalbi.
28. Prisakė tad Maizieszius Eleazarui kunigui, ir Iosuei sunui Nuno, ir kuni-gaiszczamus szeimynu per gentijas Israelaus, ir tarė jiemus:

¹ iszgaiszės ← iszgaiszusi ² auklėtiniai ← auklai ³ wylu ← wilu ⁴ tuometu – pirmoji u tais.

29. Jei pereis sunus Gado, ir sunus Rubeno su jumis Iordoną wisi ginkluoti karionėn po akim Wieszpates, ir jumis bus žemė pawelsta: duokit jiems Galaad sodybon. (Deut. III, 12; Ios. XIII, 8.)
30. Bet jeigu nenorėtu pereiti ginkluoti su jumis žemėn Chanaan, terp jusu tegulims wietas pagywenimo.
31. Ir atsakė sunus Gado, ir sunus Rubeno: kaip bylojo Wieszpats tarnamus sawiemus, teip padarysim.
32. patys ginkluoti eisim akysę Wieszpates žemėn Chanaan, ir iszpažįstam jog sodybą jau priėmėm ažu Iordono.
33. Teip gi dawė Maizieszius sunumus Gado ir Rubeno, ir pusei gentijos Manasses, sunaus Iosepho, karalystę Sehoną karalaus Amorrhejo, ir karalystę Ogo karalaus Basano, ir žemę ju su sawais miestais aplinkom.
34. Taigi pastatė sūnūs Gado, Dibon ir Ataroth ir Aroer,
35. ir Ethroth ir Sophan ir Iazer ir Iegbaa, (Ios. XXII, 4.)
36. ir Bethnėmra ir Betharan, miestus apginklo, ir awikines galwijamus sawo.
37. Sunus gi Rubeno pastatė, Hesebon, ir Eleale ir Kariathaim,
38. ir Nabo ir Baalmeon atmainę jiems wardus, Sabama teipogi; duodami wardus miestamus, kuriuos buwo pastatę.
39. Bet sūnūs Machiro, sunaus Manasses, ejo Galaadan, ir naikino ją ažu muszę Amorrheją gywentoją jos. (Gen. L. 22.)
40. Dawė tad Maizieszius žemę Galaad Machirui sunui Manasses, kuris gywenoj.
41. Iair gi, sunus Manasses, nuejo ir apiėmė kaimus jos, kuriuos praminė Hawoth Iair, tai yra, Kaimais¹ Iair.
42. Nobe teipogi nuejo, ir paėmė Chanath su kaimais jo²; ir praminė jį nuog wardo sawo Nobe.

Pareiszkinimai.

9. *Iszwertė szirdį.* Atajėmė drasmę, nugąsdino.
11. *Jei pamatys.* Nepamatys. Žodys *jei* sakoma prisiegiant; ženklina: Jei pamatys, asz nebusiu Diewas. – *Nuog dwieju deszimtu metu.* Amžiaus; ne iszejimo isz Egipto.
14. *Prieauga ir auklėtiniai žmoniu nusidėjėlu.* Mokytiniai nusidėjėlu, ne tiktai sekat ju nusidėjimais, bet dar jos didinat ir dauginat.
17. *Del wylu gywentojų.* Rubenitu ir Gaditu pasienyje gyweno Moabitai, Idumejai, Chananejai ir kiti neprietelai.
20. *Akysę Wieszpates.* Prie skrynai, arba Diewui padedant.
21. *Kiekwienas wyras kariautojas.* Kam patogų tai padaryti; nes namė liko kiek reikė apginklui miesto, ir ejo per Jordoną³ su kitais 40. tukstanczu (Ios. IV, 13.); suraszant gi buwo suskaityta 110. tukstanczu (Num. XXVI, 18.).

¹ Kaimais – tais. ² jo ← jau ³ Jordoną ← Jodoną

23. *Nusidējimas jusu*. Kankis nusidējimo.
26. *Miestuose Galaad*. Ne wienoję tiktai zemējē Galaad bet ir po wisas sodybas gentiju Gado ir Rubeno ir pusēs gentijos Manasses.
30. *Terp jusu tegul ims wietas pagywenimo*. Jei neis gerū, prispirkit juos pereit Iordoną, kariauti ir gywent su jumis.
31. *Kaip bylojo Wieszpats*. Ebr: kaip bylojo Diewas per Maižieszių.
34. *Pastatė*. Atstatė pirma buwusius.
38. *Atmainę jiemus wardus*. Delto kad nekuriems buwo wardai bałwonu, kaip: Bamoth, Baal, ir Baalmeon.
40. *Machirui*. Prowaikiams Machiro, pusei gentijos Manasses.
41. *Iair gi, sunus Manasses*. Prowaikys. Rasztę szwentamę wadinasi sunumis anukai ir proanukiai. Luc. I, 16; Matt. I, 1.

Padėjimas XXXIII.

Potručiai Israelitu pustynėj, ir smertis Aaronu.

1. Szitie yra potručiai sunu Israelaus, kurie iszejo isz Egipto aibėmis sawomis rankoj Maižiesziaus ir Aaronu,
2. kuriuos apraszė Maižieszius pagal wietu taworiju, kurias Diewo liepiami mainydawo.
3. Teip iszeję isz Ramesse mėnesyį pirmamę, penkioliktoį dienų mėnesies pirmojo, antroį dienų Phases sunus Israelaus rankoj auksztų regint wisiemus Egiptėnamus,
4. ir laidojant pirmagimius, kuriuos buwo pamuszęs Wieszpats (nes diewuose ju buwo lawinės atkerszimą),
5. darė taworijas Sokothe.
6. Ir isz Sokoth atajo ing Etham, kuris yra paczamę galę pustynės.
7. Isz ten iszeję atajo ties Phihahiroth, žiurinczu¹ ing Beelsephon, ir statė taworijas priesz Magdalą. (Exod. XIV, 2.)
8. Eidami isz Phihahiroth, perejo per widurį mariu pustynėn, ir eidami tris dienas per pustynę Etham, statė taworijas Maroj. (Exod. XV. 27.)
9. Ir eidami isz Maros atajo ing Elim, kur buwo dwilyka wersmiu wandenu, ir palmu septynios deszimtys; ir ten darė taworijas.
10. Bet ir isz ten iszeję, dirbo gėtras ant Mariu raudonuju. Ir iszeję nuog mariu raudonu,
11. dirbo taworijas pustynėj Sin.
12. Isz kur iszeję atajo ing Daphka.
13. Ir eidami isz Daphkos, statė taworijas Alusę.
14. Ir iszeję isz Alus, Raphidimę statė gėtras, kur žmonijai nebuwo wandenies gert.

¹ žiurinczu ← žiurinczan

15. Ir eidami isz Raphidim, dirbo tavorijas pustynėj Sinai (Exod. XVII, 1.)
16. Bet ir isz pustynės Sinai iszeję, atajo kapump pageidimo (Exod. XIX, 2.)
17. Ir eję nuog kapu pageidimo darė tavorijas Haserothė. (Num. XI, 34.)
18. Ir isz Haseroth atajo ing Rethma. (Num. XIII, 1.)
19. Ir eję isz Rethmos, darė tavorijas Remmompharesė.
20. Isz kur iszeję atajo Lebnon.
21. Isz Lebnos padirbo tavorijas Ressoj.
22. Ir iszeję isz Ressos, atajo ing¹ Ceelatha².
23. Isz kur eidami statė tavorijas ant kaľno Sepher.
24. Iszeję nuog kaľno Sepher, atajo ing Arada.
25. Isz ten traukdami, darė tavorijas Macelothė.
26. Ir eidami isz Maceloth, atajo ing Thahath.
27. Isz Thahath darė tavorijas Tharej
28. Isz kur iszeję, statė gėtras Methkoj.
29. Ir isz Methkos statė tavorijas Hesmonoj³.
30. Ir eję isz Hesmonos, atajo ing Moseroth⁴.
31. Ir isz Moserotho darė tavorijas Benejaakanė. (Deut. X, 7.)
32. Ir eidami isz Benejaakan atajo kaľnop Gadgad.
33. Isz kur eję, dirbo tavorijas Ietebathoj.
34. Ir isz Ietebathos atajo ing Hebrona. (Num. XX, 1.)
35. Ir iszeję isz Hebronos, darė tavorijas Asiongagabere.
36. Isz ten eję, atajo pustynėn Sin, tai yra, Kades.
37. Ir iszeję isz Kades, darė tavorijas ant kaľno Hor, paskuczausiuosė krasztuosė žemės Edom.
38. Ir žengė Aaronas kunigas kaľnan Hor liepus Wieszpati, ir ten numirė metuosė ketvirtuosė deszimtuosė iszejimo sunu Israelaus isz Egipto, mėnesyj penktamė, pirmoj dienoj mėnesies, (Num. XX, 25; Deut. XXXII, 50.)
39. esant jamui metu szimtui dwiem deszimtim trejiemus.
40. Ir iszgirdo Chananejas karalus Arad, kuris gyweno pietump, jog atajo súnūs Israelaus⁵ žemėn Chanaan.
41. Ir eję nuog kaľno Hor, darė tavorijas Salmonoj.
42. Isz kur iszeję, atajo ing Phunon.
43. Ir eidami isz Phunon, darė tavorijas Obothė⁶.
44. Ir isz Oboth, atajo ing Iieabarim, kuris yra pasienyj Moabitu.
45. Ir eję isz Iieabarim, statė gėtras Dibongadė.
46. Isz kur iszeję, darė tavorijas Helmon deblathaimė.
47. Ir iszeję isz Helmondeblathaim, atajo kaľnump Abarim ties Nabo.
48. Ir eję nuog kaľnu Abarim, perejo ľaukuosna Moab ant Iordono ties Iericho.
49. Ir ten darė tavorijas nuog Bethsimoth iki Abelsatim lygumosė Moabitu

¹ ing – įtrp. ² Ceelatha ← Ceelathan ³ Hesmonoj – antroji o tais. ⁴ Moseroth – pirmoji o tais.

⁵ Israelaus ← Israelaus ing ⁶ Obothė – pirmoji o tais.

50. kur byľojo Wieszpats Maižiesziui:
51. Prisakyk sunumus Israelaus, ir taryk jiemus: Kai pereisit Iordona, inteje žemėn Chanaan,
52. isznaikinkit wisus gywentojus žemės anos: suľaužykit ženklus¹, ir baľwonus sutrupinkit, ir wisās āuksztumas iszgaiszinkit, (Deut. VII, 5; Iudic. II, 2.)
53. apkuopdami žemę, ir gywendami joj. Nes asz dawiau jumus ją sodybai,
54. kurią pasidalysit sau burtą. Kuriu bus daugiaus duosit pľatesnę, ir kuriu mažiaus siauresnę. Kiekvienamui kaip burta iszpuľs, teip bus² duota tėwainystė. Gentijomis ir szejmynomis bus sodyba paskirstyta.
55. Bet jei nenorėsit gywentuju žemės ažumuszt: kurie atliks, bus jumus kaip wynys akysę, ir ragotinės szonuosę, ir prieszinsis jumus žemėj gywenimo jusu:
56. ir ką tiktai jiemus buwau ketinęs daryt, darysiu jumus.

Pareiszkinimai.

1. *Rankoj Maižiesziaus ir Aarono.* Wedami.
2. *Pagal wietu taworiju.* Pagal potrukiu, pastaczus taworijas.
3. *Antroj dienoj Phases.* Suwalgius awinėľi, ant rytojaus, 15. dienoj pirmojo mėnesies. *Rankoj auksztój.* Per galybę Diewo ir yszgastį Egiptėnu.
4. *Diewuose ju buwo ławinės atkersimą.* Nes iszeinant naktyj isz Egipto, sutrupino baľwonus Egiptėnu.
40. *Jog atajo.* Jog ataina.
49. *Nuog Bethsimoth iki Abelsatim.* Staptelėję pirma Bethsimotę, kur buwo wienas potrukys; potam traukdami ing Abelsatim, kur wěl buwo potrukys.
52. *Suľaužykit ženklus.* Altorius, stuľpus, szwentinyczas. – *Auksztumas.* Altorius ir koplyczas baľwono po wirszukalnius.
55. *Wynys akysę, ir ragotinės szonuosę.* Daug pikto jums padarys, pakels ginkľus priesz jus, nuwes jus prazuwon.

Padėjimas XXXIV.

Krasztai žemės Pažadėtos, ir kaip ją padalyt Israelitamus.

1. Ir byľojo Wieszpats Maižiesziui, tarydamas:
2. Prisakyk sunumus Israelaus, ir tarysi jiemus: Kai inteisit žemėn Chanaan, ir burtą iszpuľs jumus sodybon, szitais kraisztais baigsis.
3. Pietu dalis prasidės nuog pustynės Sin, esanczos ties Edom, ir turės krasztus ing rytus marias suriausias, (Ios. XV, 1.)
4. kurie eis aplink pietu szalį per užužengimą kurkľo, teip, idant pereitu ing Senna, ir nueitu nuog pietu iki Kadesbarne, isz kur iszeis pasieniai nuog³ kaimo Adar, ir trauksis iki Asemona.

¹ ženklus – ł tais. ² bus ← bus po ³ nuog – įtrp.

5. ir eis lankù krasztas nuog Asemona iki upelui Egipto ir pasibaigs pakraszczu didžu mariu.
6. Szalis gi waku nuog didžu mariu prasidės, ir patimi gaļu ažuverta¹ bus.
7. Tolaus žiemiu szalyj prasidės krasztai nuog didžu mariu nueidami iki aukszczausiamui kałnui,
8. nuog kurio ateis ing Emath iki krasztamus Sedada:
9. ir eis pasieniai iki Zephrona, ir kaimą Enan. Szitie bus krasztai žiemiu szalyje.
10. Isz ten bus paženklinti krasztai rytu szaliesp nuog kaimo Enan iki Sephana,
11. ir nuog Sephana nužengs krasztai ing Rebla szulniop Daphnim: isz ten nueis rytump pas marias Cenereth,
12. ir trauksis Iordonop, ir ant gało bus ažuvertos suriausiomis mariomis. Szitą turėsit žemę krasztais jos aplinkom.
13. Ir įsakė Maizieszius sunumus Israelaus, tarydamas: Szitoji bus žemė, kurią turėsit burtą, ir kurią liepė Wieszpats duot dewyniomus gentijomus, ir pusei gentijos.
14. Nes gentija sunu Ruben szeimynomis sawomis, ir gentija sunu Gado palig skaiczaus sangentysczu², pusė teipogi gentijos Manasses,
15. tai yra, pustreczos gentijos, ėmė dalą sawo ažu Iordono ties Iericho rytu szaliesp.
16. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui:
17. Szitie yra wardai wyru, kurie žemę jumus padalys, Eleazar kunigas, ir Iosue sunus Nuno,
18. ir po wieną kunigaikštį isz kiekvienos gentijos. (Ios. XIV, 1.)
19. Kuriu szitie yra wardai: Isz gentijos Iudos, Kaleb sunus Iephone.
20. Isz gentijos Simeono, Samuel sunus Ammiud.
21. Isz gentijos Beniamino, Elidad sunus Chaselon.
22. Isz gentijos sunu Dano, Bokki sunus Iogli.
23. Sunu Iosepho isz gentijos Manasses, Hanniel sunus Ephod.
24. Isz gentijos Ephraimę Kamuel sunus Sephthan.
25. Isz gentijos Zabulono; Elisaphan, sunus Pharnach.
26. Isz gentijos Issacharo, kunigaikstys Phaltiel sunus Ozan.
27. Isz gentijos Asero, Ahiud sunus Salomi.
28. Isz gentijos Nephthali, Phedael sunus Ammiud.
29. Szitie yra, kuriemus liepė Wieszpats, padalyti sunumus Israelaus žemę Chanaan.

Pareiszkinimai.

2. *Szitais krasztais baigsis.* Liepus isznaikinti gywentojus, parodyta krasztai, idant žinotu, kuriu szalu gywentojus turi isznaikint ir apimt ju sodybas.

¹ ažuverta ← ažuvertas ² sangentysczu ← sangentysczu, sawo

3. *Nuog pustynės Sin.* Nuog kampo rytų ir pietų kraszto. – *Marias suriausias.* Sodomos wietoj.
4. *Per užužengimą kirklo.* 70: per užužengimą Akribina. Wieni sako, buvęs miestas tokio wardo; kiti gi jog ten buvęs kirklynas. – *Nuog pietų.* Pietump.
5. *Iki upelui Egipto.* Tekanczam isz pustynės Widužemesna mariosna, skirianczam nuo pustynės gentijas Judos ir Simeono. – *Didžu mariu.* Widužeminiu. –
6. *Ir patimi gatų azuwerata bus.* Gatų mariu; wisas wakarų krasztas sieks marias.
7. *Nueidami.* Tiesiai. – *Iki aukszczausiamui kašnui.* Ebr: *Hor.* Dalis Libano.
8. *Ing Emath.* Miestas pakalnėje Libano, S. Jeronimas sako buvęs tai miestas Epiphania. – *Sedada.* Miestas¹ paminėtas Ezech. XLVII, 15.
11. *Pas marias Cenereth.* Marios Galilejos, Genezaret.
12. *Iordonop.* Didžop. Mažuoju wadinasi dar nepertekėjęs per marias Galilejos.
18. *Ir po wieną kunigaikštį isz kiekvienos gentijos.* Kunigaikštį nekuriu szejmynu.

Padėjimas XXXV.

Paskyrimas miestu Lewitamus, ir miestu priebėgos.

1. Szita teipogi byľojo Wieszpats Maiziesziui ľaukuosę Moab ant Iordono, ties Iericho: (Ios. XXI, 2).
2. Prisakyk sunumus Israelaus, idant duotu Lewitamus isz sodybu sawo
3. miestus gywent, ir pamiestes ju aplinkom: idant patys gywentu miestuose, ir pamiestės butu galwijamus ir keltuwamus:
4. kurios nuog muru miestu oran, aplinkomis, trauksis tukstantį žingsniu erdwės:
5. rytump bus dwi tukstanti wuolaktu, ir pietump lygiai bus dwi tukstanti: mariump teipogi, žiurinczump² ing wakarų, bus miera toji pati, ir žiemiu szalis lygumi krasztu baigsis: ir bus miestai widuryj, ir orę pamiestės.
6. Isz paczu gi miestu, kuriuos duosit Lewitamus, szeszi bus atskirta ant pagalbėjimo pabėgėlu, idant pabėgtu juosna kas pralietu kraują: ir skiriam nuog szitu, kitus keturias deszintis du miestu, (Deut. IV, 41; Ios. XX, 2.)
7. tai yra, kartu keturias deszintis asztuonis su pamiestėmis sawomis.
8. Ir patys miestai, kurie bus duoti isz sodybu sunu Israelaus, nuog turinczu daugiaus, bus atimta daugiaus, ir nuog turinczu mažiaus, mažiaus: kiekvienas pagal mios tėwiszkės sawo duos miestus Lewitamus.
9. Tarė Wieszpats Maiziesziui:
10. Byľok sunumus Israelaus, ir tarysi jiemus: Kai pereisit Iordoną žemėn Chanaan,
11. paskirkit, kurie miestai turi buti apginkľui pabėgėlu, kurie nenorėdami kraują iszlietu:

¹ Miestas – *m* tais. ² žiurinczump – *n*, *m* tais.

12. kuriuosę esant pabėgėlui, gentis ažumuszto negalės jo ažumuszt, ikikolei stowėtu akysę daugybės, ir reikašas jo butu apsudytas. (Deut. XIX, 2.)
13. Isz paczu gi miestu, atskirtuju ant pagėlbėjimo pabėgėlu¹,
14. trys bus ažu Iordono, ir trys žemėj Chanaan.
15. teip sunumus Israelaus kaip atajunamus ir pakeleiwiamus, idant pabėgtu juosna, kas nenorėdamas iszlietu kraują.
16. Jei kas geležimi ažugautu, ir ažugautasys numirtu: kaltas bus ažumuszimo žmogaus, ir pats numirs.
17. Jei smegdytu akmenį, ir smegdytas numirtu: teipaja bus kankintas.
18. Jei medžu suduotas numirs, kraujū sudawėjo bus atakersztas. (Deut. XIX, 11.)
19. Artymas ažumuszto ažumusz ažumuszėją žmogaus, kaip tiktai nutwers jį, ažumusz.
20. Jei isz pykczo kas žmogų stumdys, arba ką mes ant jo pasałom,
21. arba budamas neprietelumi, ranką ažugaus, ir anasai numirs: ažugawėjas bus kaltas ažumuszimo žmogaus: gentis ažumuszto², kaip tiktai jį ras, ažumusz.
22. O jeigu isz netyczu, ir be pykczo,
23. ir neprietelystės padarytu ką isz szitu daiktu,
24. ir tai girdint žmonijai butu parodyta, ir kraujo reikašas butu perkratytas terp ažumuszėjo ir genties:
25. bus iszwaдуotas nekaltas isz rankos atkerszėjo, ir atawestas per dekretą miestan, kurian buwo pabėges, ir gywens ten, iki kolei Kunigas didys, pateptasys szwentą alywą numirs.
26. Jei ažumuszėjas ažu krasztu miestu, paskirtuju iszszauktiemus,
27. butu atarastas, ir ažumusztas nuog to kuris yra atkerszėjas kraujo, bus be kalczos, kuris jį ažumuszė:
28. nes buwo reikė³ pabėgėlui iki smerti aukszczausio kunigo sėdėt miestę: o jamui numirus, žmogaužmuszys pagrįsz žemėn sawo.
29. Tai bus amžina, ir zokoniszka, wisuosę gywenimuosę jusu.
30. Žmogaužmuszys po ludynikais bus kankintas: ludant wienamui niekas nebus nukaltintas.
31. Neimsit atsipirkimo⁴ nuog to, kuris yra kaltas kraujo, tuoj ir pats numirs.
32. Iszszauktieji ir pabėgėlai pirma smerties aukszczausio kunigo niekaip negalės pagrįzt sawuosna miestuosna:
33. idant nesuteptumet žemės gywenimo jusu, kurioji tersziasi kraujū nekalťuju: nei kiteip negali apsiukuopt, tiktai per kraują prałėjusio kraują kito.
34. Ir teip bus apkuopta jusu sodyba, gywenant mań su jumis. Nes asz esmi Wieszpats, kuris gywenu terp sunu Israelaus.

¹ pabėgėlu – *bė tais*. ² ažumuszto – *m tais*. ³ reikė – *ei tais*. ⁴ atsipirkimo ← *paprako*

Pareiszkinimai.

4. *Tukstantį žingsniu*¹. Žingsnys lygus dviem wuolaktim.
6. *Kas pralietu kraują. Kas ažumuszto nenorėdamas.* (eil. 11, Ios.² XX, 3.)
12. *Gentis ažumuszto negalės jo ažumuszt.* Senamę zokoną dalaista buwo gentims ažumuszto be³ sudo ažumuszt žmogaužmuszį kur patikus. – *Stowėtu. Ažumuszėjas.*
14. *Trys bus ažu Iordono.* Bosor, Ramoth ir Golan.
15. *Kaip atajunamus ir pakeleiwiamus.* Prozelitams. Kiti sako, jog ir pagonams.
17. *Jei smegdytu akmenį.* Ir tuoj isz to numirtu; nes pagijusiam zokonas Exod. XXI, 19. derintinas.
19. *Artymas ažumuszto*⁴ *ažumusz ažumuszėją žmogaus.* Ar prisakyta, ar dalaista, tikros žinios nėra.
24. *Ir tai girdint žmonijai butu parodyta.* Gana buwo parodyti, jog nebuwo jokios neprietytės tarp ju. Deut. IV, 42; XIX, 6; Ios. XX, 5.
25. *Iki kotei kunigas didys... numirs.* Zenklino tai, jog smertis Kristaus pilnai iszluosuos žmones.
27. *Atkerszėjas. Gentys. – Be kalczos.* Be kankies ir jokios kaltybės.
30. *Po ludyņkais.* Ne po wienu.
33. *Idant nesuteptumet žemės.* Kraujas nekaltas sutepa žemę, apkuopia ją kraujas ažmuszėjo. – *Kiteip negali apsikuopt.* Iki smerti Aukszczausio kunigo (eil. 25.)
34. *Bus apkuopta.* Užlaikyta nesuterszta. – *Gywenant maņ su jumis.* Apsaugant jus.

Padėjimas XXXVI.

Apie nemişzymą gentiju ženybomis.

1. Prisiartino gi ir kunigaikszczai szejmynu Galaado, súnūs Machiro isz kelmenies sunu Iosepho; ir bylojo Maížiesziui akysę kunigaikszczu Israelaus, ir tarė: (Num. XVII, 1.)
2. Tau ponui musu prisakė Wieszpats, idant žemę burtą padalytumai sunumus Israelaus, ir idant dukterimus Salphaado brolo musu duotumai sodybą prigulinczą tėwui:
3. kurias jei kitos gentijos žmonės ims moterimis, seks paskui jas sodyba ju, ir perkėlus ją kiton gentijon, pasimažins tėwykszcza musu:
4. ir teip stosis, jog, atajus jubileuszui, tai yra, penktiemus deszimtiemus metamus atłaidimo, susimaizys paskirstymas dalu, ir wienu sodybos pereis kitiemus.

¹ žingsniu – g tais. ² Ios. – i tais. ³ be ← be be ⁴ ažumuszto – to tais.

5. Atsakė Maizieszius sunumus Israelaus, ir Wieszpati liepiant, tarė: Gerai bylojo gentija sunu Iosepho:
6. ir szis zokonas ant dukteru Salphaado nuog Wieszpaties buwo apsakytas. Teky ažu ko nori, tiktai idant ažu žmoniu sawos gentijos:
7. idant nesusimaiszytu sodyba sunu Israelaus nuog gentijos gentijon. Nes wisi wyrai wes moteris isz gentijos ir sangentystės sawos; (Tob. VII, 14.)
8. ir wisos¹ moterys ims wyrus isz tos paczos gentijos: idant tėwykszcza staigytu szejmynosė,
9. nei susimaiszytu gentijos, bet teip pasiliktu,
10. kaip nuog Wieszpaties yra atskirtos. Ir padarė dukterys Salphaado, kaip buwo buwė prisakyta:
11. ir isztekėjo Maala ir Thersa ir Hegla ir Melcha ir Noa ažu sunu dėdės sawo
12. isz szejmynos Manasses, buwusio sunumi Iosepho; ir sodyba, jomus duotoja, pasiliko gentijoj ir szejmynoj ju tėwo.
13. Szitie yra įsakymai ir sudai, kuriuos įsakė Wieszpats per ranką Maiziesziaus sunumus Israelaus, laukuosė Moab ant Iordono ties Iericho.

Pareiszkinimai.

1. *Kunigaikszczai szejmynu Galaado.* Ne ažu jordonieczai², bet prowaikiai Galaado, ir terp ju dukterys Salphaado³ jau gawusios sodybas, kaip regima isz Ios. XVII, 3.
2. *Dukterimus Salphaado.* Ziur Num. XXVII.
3. *Perkėtus ją kiton gentijon.* Kuriai prigulėtu wyras ir ju waikai su sawomis sodybomis.
7. *Wes moterys⁴ isz gentijos ir sangentystės sawos.* Sesei iszpuolant tėwykszcza ir nėsant nei broliu nei genczu, reikdawo isztekėt ažu wyro sawos gentijos, ne swetimos, idant sodyba nepereitu kiton gentijon. Nes ant gi tokio atsitikimo, nei imant ažu szarwą sodybos, nebuwo ažu ginta isztekėt kiton gentijon. Paweikslą turim ant Szwenczausios Marijos isz gentijos Judos, kuriai gentimi buwo szwenta Elżbieta gentijoje Lewi (Luc. I.). Teip gi, maiszydawosi kraujas, tiktai ne sodybos gentiju terp sawęs.

¹ wisos ← wiso ² ažu jordonieczai ← ažu jodoneczai ³ Salphaado ← Saphaado ⁴ moterys – klaid. moteris; žr. padėjimą

Knīga Deuteronomii (Antro Zokono)

13.XI.1901

Padėjimas I.

Atsitikimai atsitraukus nuo kalno Sinai.

1. Szitie yra žodžai kuriuos bylojo Maizieszius wisamui Israelui ažu Iordono pustynėj¹ laukuotoj priešz marias raudonas, terp Pharan ir Thophel ir Laban ir Haseroth, kur aukso yra daugiausia;
2. wienuolika dienu nuo Horeb kelù kalno Seir iki Kadesbarne.
3. Ketwirtuosę deszimtuosę metuosę², wienuoliktamę mėnesyj, pirmoj dienoj mėnesies bylojo Maizieszius sunumus Israelaus wisa, ką buwo prisakęs jamui Wieszpats, idant sakytu jiemus;
4. Pamusžes Sehoną karalų Amorrheju, gywenusį Hesebonę, ir Ogą karalų Basano, buwusį Astarothę, ir Edraię, (Num. XXI, 24.)
5. ažu Iordono zemėj Moab. Ir pradėjo Maizieszius iszguldinėti zokoną, ir sakyti:
6. Wieszpats Diewas musu bylojo mumus³ ant Horeb, tarydamas: Gana jumus, jog ant szio kalno pabuwot:
7. pagrįžkit, ir nueikit kalnan Amorrheju, ir ing kitas kurios jamui yra artimiausios laukuotos ir kalnuotos ir žemesnės wietos⁴ pietump, ir ties pakraszczu mariu, žemę Chananeju, ir Libano iki upei didei Euphratei.
8. Sztai, sako, atadawiau jumus: ineikit ir apsėskit ją, ant kurios prisiegė Wieszpats tėwamus jusu Abraomui, Izaokui, ir Jokubui, idant duotu ją jiemus, ir sėklei ju po jiemus.
9. Ir tariau⁵ jumus anuo metu:
10. Negalu pats wienas pakelt jusu, nes Wieszpats Diewas jusu padaugino jus, ir este szendiena kaip žwaizdės dangaus, daugiausi.
11. (Wieszpats Diewas tėwu jusu pridestie sziamui skaiczui daug tukstantu, ir pałaiminie jumus, kaip bylojo.) (Exod. XVIII, 18.)
12. Neiszsigalu pats wienas reikału jusu iszkiłot; ir nasztos ir rejastu.
13. Duokit mań isz jusu wyrus iszmintingus ir mokanczus, ir kuriu apsiejimas butu isztirtas gentijosę jusu, idant ažudėcza juos kunigaikszczais ant jusu.
14. Tuomet atsakėt mań: Geras yra daiktas, kurį nori padaryt,
15. Ir paėmiau isz gentiju jusu wyrus iszmintingus ir bajoriszkus, ir staczau juos kunigaikszczais, tukstantinikais ir szimtinikais, ir penkiadeszimtinikais ir deszimtinikais, kurie mokytu jus kiekwieno daikto.
16. Ir prisakiau jiemus, tarydamas: Kłausykit ju, ir kas teisu yra, sudykit: ar gywentojas butu jisai⁶, ar pakeleiwys. (Ioan. VII, 24.)
17. Nei kokio nebus atstumo asabu, teip mažą iszkłausysit kaip didį: nei žiurėsit niekieno asabos, jog yra sudas Diewo. O jeigu kas wargu jumus regėtusi, atneszkıt manęsp, ir asz iszkłausysiu. (Lev. XIX, 15; Deut. XVI, 19; Prov. XXIV, 23; Iac. II, 1.)

¹ pustynėj – pirmoji u tais. ² metuosę ← metuosę, pirmoj dienoj ³ mumus – tais. ⁴ wietos ← wietas ⁵ tariau – įtrp. ⁶ jisai – antroji i tais

18. Ir prisakiau wisa, ką turėtumet daryti.
19. Eidami gi nuog Horeb, perejom per pustynę baisią ir didžiausią, kurią regėjot, kelū kaľno Amorrhejo, kaip buwo mumus prisakęs Wieszpats Diewas musu. Ir atajus Kadesbarnen,
20. tariau jumus: Atajot kaľnop Amorrhejo, kuri Wieszpats Diewas musu ketina duot mumus.
21. Pamatyk žemę, kurią Wieszpats Diewas tawo duost tau: žengk ir apimk ją, kaip byľojo Wieszpats Diewas musu tėwamus tawo: nebijokis, nei nieko negąszczok.
22. Ir prisiartinot manęsp wisi, ir tarėt: Siųskim wyrus, kurie apžwalgytu žemę, ir pasakytu, kuriuomi kelu turėtumem žengti, ir kuriuosna eit miestuosna.
23. Ir mań pamėgus kaľbai, siunczau isz jusu dwyliką wyrų, kiekwieną isz gentiju sawo. (Num. XIII, 3.)
24. Kurie eję, ir ažužengę kaľnynuosna, atajo iki Slėniui¹ kekės, ir peržiurėję žemę,
25. pasiėmę isz waisiu jos, idant parodytu gausybę, ataneszė mumus, ir tarė: Gera yra žemė, kurią Wieszpats Diewas musu ketina duot mumus.
26. Ir nenorėjot žengti, bet netikimi ant byľos Wieszpaties Diewo musu (Num. XIII, 24.)
27. murmėjot gėtrosę jusu, ir tarėt: Neapkencza musu Wieszpats, ir delto iszwedė mus isz žemės Egipto, idant ataduotu mus rankosna Amorrhejo, ir isznai-kintu.
28. Kur žengsim? pasiuntiniai nugąsdino szirdį musu, tarydami: Didžiausia yra daugybė, ir ažu mus didesnio stogo: miestai didi, ir iki dangui ginkluoti, sunus Enacim ten regėjom.
29. Ir tariau jumus: Nesibijokit, nei gąszczokit ju:
30. Wieszpats Diewas, kuris yra wedėjas jusu, patsai ažu jus kausis, kaip padarė Egiptę wisiemus matant.
31. Ir pustynėj (pats regėjai) nesziojo tawę Wieszpats Diewas tawo, kaip žmogus neszioja mažutėlį sunų sawo, wisamę kelyj, kuriuomi waikszczojot, iki kolei atajot wieton sziton.
32. Ir nei teip tieg² neintikėjot Wieszpati Diewui jusu,
33. kursai ejo pirma jusu kelū, ir atmierawo wietą, kurioj turėtumet statyt gėt-ras, naktį rodydamas jumus kelą ugnimi, ir dieną stulpū debesies. (Num. XIV, 14.)
34. Ir iszgirdęs Wieszpats baľsą kaľbu jusu, papykęs prisiegė ir tarė:
35. Neregės niekas isz žmoniu gimdymo szito pikczausio žemės geros, kurią po prisiegą pažadėjau tėwamus jusu: (Num. XIV, 23; Ps. XCIV, 11.)
36. atskyrus Kalebą sunų Iephones: nes anas regės ją, ir jamui duosiu žemę, kurią mindė, ir sunumus jo, jog sekė paskui Wieszpatį.

¹ Slėniui ← slėniui ² tieg – įtrp.

37. Nei reikia dywyties ažusirustinimui ant žmonijos, kad ir ant manęs papykęs Wieszpats del jusu tarė: Nei tu neinei ten:
38. Bet Iosue, sunus Nuno, tarnas tawo, anas ineis ažu tawę: szitą bausk ir drutink, ir anas burtą žemę padalys Israelui.
39. Mažutėlai jusu, apie kuriuos sakėt, jog suimti bus wedami, ir sunus, kurie szendiena nežino kas gera ir bloga, anys ineis¹: ir jiemus duosiu žemę, ir apims ją.
40. Jus gi grįžkit ir eikit pustynėn kelu raudonu mariu.
41. Ir atsakėt mañ: Nusidėjom Wieszpati: žengsim² ir kausimes, kaip prisakė Wieszpats Diewas musu. Ir jumus apsiszarwawus ginklais einant kañnan, (Num. XIV, 40.)
42. tarė mañ Wieszpats: Sakyk jiemus: Nežengkit, nei kaukites, nes neesmi su jumis, idant nepakluptumet priesz neprietelus jusu.
43. Byłojau, ir nepaklaūsėt: bet prieszindamies liepimui Wieszpaties, ir pasiputę puikybn žengėt kañnan. (Num. XIV, 42.)
44. Ir teip iszejęs Amorrhejas, kuris gyweno kañnuosę, ir atajęs pasitiktu, wijosi jus, kaip³ weja⁴ bitės: ir muszė jus nuog Seir iki Horma.
45. Ir jumus pagrižus werkiant po akim Wieszpaties, neiszklāūsė jusu, nei norėjo bałsui jusu pritartyti.
46. Sėdėjot todel Kadesbarnėj iłgą laiką.

Pareiszkinimai.

Szioji kniga Greku wadinama Deuteronomium, tai yra, antrasys zokonas, delto kad kone wisa persakyta isz naujo, kas buwo suraszyta Maiziesziaus anosę knigose, del negirdėjusiu pirmojo zokono, duoto tėwams ju ant kaño Sinai. Turi istoriją dwieju mėnesiu ketwirtu deszimtu metu nuo iszejimo isz Egipto, ir metą paskutinio potrukio laukuosę Moabitu, kur Maizieszius mirė ir pakastas; jo gi wieton stojo apirinktas Iozuė.

1. Szitie yra žodžai. Kurie bus cza paraszyti. – *Ažu Iordono. Ziurint nuo Chanaan. – Pustynėj laukuotoj. 70: pustynėj wakarump. Wieni sako, toji pustynė esant laukuosę Moab; kiti gi, pustynė Arabijos, kurioję Israelitai gyweno 40. metu. – Kur aukso yra daugiausia. 70: aukso kasyklės.*
2. *Wienuolika dienu. Kelo, tołumo.*
3. *Wienuoliktamę mėnesyj. Wadinamamę Sebet, metę musu Sausio. – Byłoj. Persakė isz naujo.*
4. *Gywenusį Hesebonę. Turėjusį ten sawo sostą. – Astarothę. Arba Astaroch Karnaim, žiur Gen. XIV, 5.*
5. *Ažu Iordono žemėj Moab. Szitie žodžai priguli žodžui byłoj eil. 3.*
6. *Gana jumas, jog ant szio kaño pabuwoł. Gana jau cza buti; eikit žemėn pažadėton.*

¹ ineis ← ineis: ir jiemus ² žengsim – g tais. ³ kaip ← kaip esti ⁴ weja ← weja mus

7. *Pagrįžkit.* Hebr: *Apsigręžkit.* Liepia gręžties kelonėn. – *Katnan Amorrheju.* Kadesbarnen, pasienyį žemės pažadėtos, kur po kalnus gyveno Amorrhejai. – *Ėlaukuotos ir kalnotos¹ ir žemesnės vietos pietump.* Tais ir sekanczais žodžiais parodyta szonai ir sienos nuo pietu, wakaru ir žiemiu žemės pažadėtos. – *Ties pakraszczu mariu žemę Chananeju.* Wakaru siena. – *Ir Libano.* Žiemiu siena. (Num. XXXIV, 7.)² – *Iki upei didei Euphratei.* Israelitai butu teip prasiplatinę, kad nebutu nusidėję Diewui. Tiktai karalaujant Dowidui ir Salomonui wisos tos szalys duodawo duoklės. –
8. *Atadawiau jumus.* Zemę.
10. *Pakelt jusu.* Suwaldyti ir aprupinti. Exod XVIII.
17. *Nei kokio nebus atstumo asabu.* Wisos bus lygiai artimos, žiurėsit tiktai paties daikto. *Jog yra sudas Diewo.* Sudydami pawaduojat patį Diewą teisiasų. – *Atneszkit manęsp.* Sudan aukszczausian.
21. *Pamatyk žemę.* Kadesbarne yra pasienyję Chananejos, ažu kalno Idumejos. Todel isz ten buwo siųsti pražwalgytojai žemėn Chananejos.
22. *Tarėt: Siųskim wyrus.* Paczu Israelitu geista siųsti pražwalgytojus, Diewo gi tiktai pritarta. Num. XIII.
28. *Iki dangui ginkluoti.* Hyperbola. – *Sunus Enacim.* Milžinus, prowaikius Enako milžino.
31. *Nesziojo tawę Wieszpats Diewas.* Wedė, waldė, apweizdėjo.
33. *Atmierawo wietą.* Pirma eidamas stulpę debesies.
37. *Del jusu.* Žiur Num. XX, 12; Deut. III, 26.
39. *Nežino kas gera ir bloga.* Waikai dar be nuotuokos, neataskiria dar gero nuo pikto.
43. *Prieszindamies liepimui Wieszpates.* Ebr. *papykdėt burną Wieszpates.* Prieszindamies jo žodžui ir liepimui, papykdėt jį³ ir jo burną ir weidą.
44. *Kaip wejā bitės.* Didžoję daugybėje ir smarkiai apipuldamos.
45. *Neiszklause jusu.* Norėjus ineiti žemėn pažadėton.
- 46⁴. *Sėdėjot.* Turėjot ilgą potruki.

Padėjimas II.

Ažugynimas kauties priesz Idumejus, Moabitus ir Amonitus, ir pamuszimas Sehono

1. Ir eidami isz ten atajom pustynėn, wedanczon ing marias raudonas, kaip mañ buwo sakęs Wieszpats, ir ejom aplink kalną Seir ilgą laiką.
2. Ir tarė Wieszpats mañ:
3. Gana jumus waikszzot aplink szitą kalną, eikit žiemiump:
4. ir žmonijai prisakyk, tarydamas: Pereisit per krasztus brolu jusu sunu Ezauo, gywenanczo Seirę, ir bijosis jusu.

¹ kalnotos ← kalnuotos; žr. padėjimą ² Num. XXXIV, t – įtrp. ³ jį – į tais. ⁴ 46 – 6 tais.

5. Ziurėkiteg tad rūpiai, idant netrauktumet prieš juos: nes neduosiu jums iš žemės ju nei kiek gali išmint vienos kojos pėdas, nes sodybai Ezau dawiau kalną Seir.
6. Penybas pirsit nuog ju pinigais, ir walgysit: wandenį nupirkta semsites ir gersit.
7. Wieszpats Diewas tawo palaimino tau wisokiame darbė ranku tawo: žino kelą tawo, kaip perejai pustynę szią didę, per keturias deszintis metu gywendamas su tawimi Wieszpats Diewas tawo, ir nieko tau nestigo¹.
8. Praeję pro brolus musu sunus Ezauo, gywenusius Seirę, laukū kelū nuog Elatho, ir nuog Asiongabero, atajom kelan, kuris weda pustynėn Moab.
9. Ir tarė Wieszpats mañ: Nekaukis prieš Moabitus, nei pradėk kowos prieš juos: nes neduosiu tau nieko iš žemės ju, jog sunumus, Lotho atadawiau Arą sodybai.
10. Emim pirmieji buwo gywentojai jo, žmonija didė, ir druta, ir teip auksza, kaip iš kelmenies Enacim
11. buwo tartum kaip milžinai ir pānaszūs sunumus Enacim. Ant gało Moabitai wadina juos Emim.
12. Seirę gi pirma gyweno Horrhejai, kuriuos iszwarijus ir isznaikinus, gyweno sunūs Ezauo, kaip padarė Israelus žemėj sodybos sawo, kurią dawė jamui Wieszpats.
13. Kėldamies tad, idant pereitumem upelį Zared, atajom jop.
14. Łaikas gi, kuriame waikszczojom iš Kadesbarne iki brastai upelo Zared, buwo triju deszintu ir asztuonelu metu: iki kolei iszgaiszo wisas gimdymas žmoniū kariautoju iš taworiju, kaip buwo prisieges Wieszpats:
15. kurio ranka buwo prieš juos, idant pražutu iš widurio taworiju.
16. Iszžuwas gi wisiemus kowėjamus,
17. bylojo Wieszpats mañ, tarydamas:
18. Tu pereisi szendiena krasztus Moab, miestą wardū Ar:
19. ir prisiartinę pasieniamus sunū Ammon, sergėkis, idant nekautumais prieš juos, nei krutintumais kowon: nes neduosiu tau iš žemės sunu Ammon, delto kad sunumus Lotho dawiau ją sodybon.
20. Zemę milžinu buwo skaitoma: ir joj kitados gyweno milžinai, kuriuos Ammonitai wadina Zomzommim.
21. žmonija didė, ir didžos daugybės, ir aukszo stomenies, kaip Enacim, kuriuos isznaikino Wieszpats nuog weido ju: ir dawė jiems gywent ažu juos.
22. kaip buwo dawęs sunumus Ezauo, kurie gywena Seirę, isznaikinę Horrhejus, ir ju zemę atadawęs jiems, kurią turi iki sziolei.
23. Hewejus teipogi, kurie gyweno iki Gazan, Kappadocėnai² iszwarė: kurie iszeję iš Kappadocijos³ isznaikino juos, ir gyweno ažu juos.
24. Kelkites, ir pereikit upelį Arnon: sztai atadawiau rankon tawo Sehoną karalų Hesebono Amorrheja, ir zemę jo pradėk turėti, ir užłaisk prieš jį kową.

¹ nestigo – n tais. ² Kappadocėnai ← Kapadoėnai ³ Kappadocijos – antroji p tais.

25. Szendiena pradėsiu laist baime ir yszgastį tawo ant žmoniju, kurios gywena po wisu dangumi: idant iszgirdę wardą tawo bijotusi, ir kaip esti gimdanczomus drebėtu, ir sopulo butu nuimti.
26. Siunczau¹ tad pasiuntinius isz pustynės Kademoth Sehonui karalui Hesebono žodžais raminanczais, tarydamas:
27. Pereisim per žemę tawo, eisim wieszkelu, nesikreipsim nei deszinėn nei kairėn. (Num. XXI, 21.)
28. Penybas ažu pinigų parduok mumus, idant walgytumem, wandenį ažu pinigų suteik, ir teip gersim. Tiek tiktai tėra, idant mumus duotumai pereigą,
29. kaip padarė sūnūs Ezauo, kurie gywena Seirę, ir Moabitai, kurie buna Arę: iki ataisim Iordonop, ir pereisim žemėn, kurią Wieszpats Diewas musu duos mumus.
30. Ir nenorėjo Sehon, karalus Hesebono, duot mumus pereigos, jog buwo ažu-kietinės Wieszpats Diewas tawo dwasią jo, ir sustambinės szirdį jo, idant butu ataduotas rankosna tawo, kaip nunai regi.
31. Ir tarė Wieszpats mań: Sztai pradėjau tau ataduot Sehoną, ir žemę jo, pradėk ją pawelst.
32. Ir iszejo Sehon pasitiktumusu su wisą žmoniją sawo kowon Iasoje.
33. Ir atadawė jį Wieszpats Diewas musu mumus: ir pamuszėm jį su sunumis jo ir wisą žmoniją jo.
34. Ir wisus miestus anuo metu paėmėm, iszmuszę gywentojus ju, wyrus ir moteris ir mažutėlus; nepalikom juosę nieko,
35. atskyrus galwijus, kurie teko dalon plėsziku: ir plėszmą miestu, kuriuos paėmėm
36. nuog Aroer, esanczo pakrasztyj upelo Arnon, miestelo slėnyj padėto, iki Galaad. Nebuwo kaimo ir miesto, kuris butu isztrukęs isz musu ranku: wisus atadawė Wieszpats Diewas musu mumus.
37. Atskyrus žemę sunū Ammon, kurion nesiartinom² ir wisas gulinczas ant upelo Iebok, ir miestus kaľnu, ir wisas wietas, nuog kuriu mumus ažuğynė Wieszpats Diewas musu.

Pareiszkinimai.

1. *Kaip mań buwo sakęs Wieszpats.* Ziur Num. XIV, 25. – *Ejom aplink kaľną Seir.* Idumejos. Idumėju protėwys buwo Ezau, wadinamas teipogi Seir, t. y. plaukuotas. Idumeja wadinasi kaľnu delto kad yra szalis auksza ir kaľnuota.
3. *Eikit žiemiump.* Žemėn pažadėton esanczon nuo Egipto ir Idumejos ing žiemius.
4. *Pereisit per krasztus broľu jusu sunu Ezauo.* Nors isz karto Idumėjai gynė Israelitams eiti per sawo žemę (Num. XX, 21.), wienok isz cza ir eil. 6 ir 29, regima, jog daľaidė pereiti nors pakraszczu sawo žemės, pasakyta: *per krasztus.*

¹ Siunczau ← Siunczau ² nesiartinom ← nežengėm

5. *Wienos kojos pėdas*. Nei mažiausios dalelės. Pasakyta priežodisškai.
6. *Penybas pirksit nuog ju pinigais, ir walgysit*. Nors kasdiena jiems budawo manna, bet nebuwo ažuginta walgyti ir ko kito turint.
7. *Zino kelą tawo*. Wedė tawę ir apweizdėjo geradėjystėmis. Rasztas szwentas sako, jog Diewas žino tuos, kuriems duoda įpaczas mylistas.
9. *Sunumus Lotho*. Moabitams, kaip ir eil. 19. sunumis Lotho wadinasi Ammonitai, nes Moab ir Ammon buwo sunum dwiem Loto isz dwieju jo dukteru. – *Arą*. Sostinys miestas Moabitu.
10. *Emim pirmieji buwo gywentojai jo*. Gyweno pirma Moabitu. Primena tai Maižieszius, idant Israelitai isz paweikšto isztremtuju Emim, pasidrašintu ir tikėtusi iszwarysi¹ Chananejus ir apimsi pažadėtą žemę. Emim, baisios didybės ir galybės; *ema* ebraisškai ženklina baisybę. Kiti iszweda nuog žodžio *amma*, wuolaktis, wyrai wuolaktu, t. y. daugalo.
11. *Panaszūs sunumus Enacim*. Kuriuos laikydawo milžinais paczos didžiosios weislės.
12. *Pirma gyweno Horrhejai*. Kuriuos pamuszė Chodorlahomor naikindamas kalnus Seir (Gen. XIV, 6.). – *Kaip padarė Israelus žemėj sodybos sawo*. Žemę dwieju karalu, Sehonu ir Ogo. Nes Chananejon dar nebuwo inėję. –
14. *Zmoniu kariautoju*. Teip wadinosi wisi, kuriems buwo sueję 20. metu amžiaus. – *Kaip buwo prisieges Wieszpats*. Num. XIV, 23.
15. *Kurio ranka buwo priesz juos*. Diewui atkersziant daug isz ju mirė pirma meto.
19. *Sunumus Lotho*. Ammonitams ir Moabitams.
20. *Joj. Žemę Moabitu*. – *Zomzommim*. Tie patys, kurie Gen. XIV, 5. wadinasi Zuzim. Žodys *Zomzommim* ženklina: 1. nusidėjėlus, įžeizdžus. 2. bais didžus, auksztus. 3. garsius.
- 21². *Ir dawė³*. Wieszpats. – *Jiemus⁴*. Ammonitams. – *Gywent ažu juos*. Ažu *Zomzommim*.
23. *Kappadocėnai iszwarė*. Hebr. kappadocėnus wadina *Kaphthorim*. Buwo tai ne gywentojai mažosios Azijos, bet kiti, gywentojai Palestinos.
25. *Po wisu dangumi*. Kur tiktai girdėsis mano darbai del tawęs.
28. *Tiek tiktai tėra*. Ko geidžam nuo tawęs.
29. *Kaip padarė sunūs Ezauo*. Ziur eil. 4. – *Ir Moabitai kurie buna Arę*. Tai ir Moabitu dalaista Israelitams pereiti per ju krasztus; bet weikiai wėl griiaustasi isz baimės kokio sau blogumo.
30. *Jog buwo ažukietinės*. Gałėdamas, nenorėjo suminksztint ir nulenkt ju walos.
32. *Ir iszejo*. Apie sziuos atsitikimus Num. XXI, 23.
34. *Iszmuszę gywentojus*. Pagal liepimo Wieszpaties. (Deut. XX, 16.)
37. *Ant upelo Iebok*. Kur Jokubas jėmėsi su Aniołu, Gen. XXXII, 22. Priguli tai Ammonitams.

¹ iszwarysi ← iszwarysu ² 21 – 1 tais. ³ Ir dawė ← Kaip Diewas dawęs ⁴ Jiemus ← Sunumus Ezauo

Padėjimas III.

Pamuszimas Ogo karalaus Basano, dalos Rubeno, Gado ir Manasses.

1. Taigi apsigręžę žengėm kelū Basan; ir iszejo Og karalus Basan patiktu musu su žmoniją sawo, kariautu Edraiję. (Num. XXI, 33; Deut. XXIX, 7.)
2. Ir tarė Wieszpats mañ: Nesibijok jo, nes rankon tawo ataduotas yra su wisą žmoniją ir žemę sawo: ir padarysi jamui kaip padarei Sehonui karalui Amorrheju, kuris gyweno Hesebonę. (Num. XXI, 24.)
3. Atadawė tad Wieszpats Diewas musu rankosna musu ir Og karalū Basan, ir wisą žmoniją jo: ir pamuszėm juos iki paskutiniui,
4. naikindami wisus miestus jo wienamę metę (nebuwo miestelo, kuris butu iszlikęs nuog musu) szeszas deszimtis miestu, wisą szalį Argob karalystės Ogo Basanę. (Num. XXI, 35.)
5. Wisi miestai buwo apginklę muru aukszczausiu, wartu ir kriugu, skirium nuog miestelu nesuskaitytu, neturėjusiu muru.
6. Ir sunaikinom juos, kaip buwom padarę Sehonui karalui Hesebono, iszgaizinę wisokį miestą, ir wyrus ir moteris ir mažutėlus:
7. galwijus gi ir plėszmus miestu iszdraskėm.
8. Ir ataėmem anuo metu žemę isz ranku dwieju karalu Amorrheju, kurie buwo ažu Iordono: nuog upelo Arnon iki kałnui Hermon,
9. kurį Sidonieczai Sarion wadina, ir Amorrhejai Sanir:
10. wisus miestus, kurie padėti yra lygumoj, ir wisą žemę Galaad ir Basan iki Selcha ir Edrai, miestus karalystės Ogo Basanę.
11. Nes tiktai pats wienas Og karalus Basano, buwo atlikęs isz kelmenies milžinu. Rodžama lowa jo geležinė, kuri yra Rabbathę sunū Ammono, dewyniu wuolaktu ilgumo, ir keturiu platumo mieras wuolakties wyriskos rankos.
12. Ir žemę apisėdom anuo metu nuog Aroer, kuris yra pakrasztj upelo Arnon iki pusei kałno Galaad: ir miestus jos dawiau Rubenui ir Gadui. (Num. XXXII, 29.)
13. Likusią gi dalį Galaado, ir wisą Basan karalystės Ogo, atadawiau pusei gentijos Manasses, wisą szalį Argob: ir wisa Basan wadinasi žemę milžinu.
14. Iair sunus Manasses apsėdo wisą szalį Argob iki krasztamus Gessuri, ir Machati. Ir praminė nuog wardo sawo Basan, Hawoth Iair, iki sziai dienai.
15. Machirui teipogi dawiau Galaad.
16. Ir gentjomus Rubeno ir Gado dawiau isz žemės Galaado iki upelui Arnon pusę upelo, ir pasienį iki upelui Iebok, kuris yra krasztas sunu Ammono,
17. ir lygumą pustynės, ir Iordoną, ir krasztus Cenereth iki mariomus pustynės, kurios yra suriausios, paszaknyj kałno Phasga rytump.
18. Ir liepiaujumus anamę metę, tarydamas: Wieszpats Diewas jusu duost jumus žemę szią tėwykszczon: iszsiruoszę eikit pirma brolu jusu, sunu Israelaus, wisi wyrai twirtieji:

19. be moteru, ir mažutėlu ir galwiju. Nes žinau jog daug turit kėltuwu, ir turės miestuose atlikt, kuriuos atadawiau jumus,
20. iki kolei atilsį suteiks Wieszpats brolamus jusu, kaip jumus suteikė: ir teapsėdai anys teipogi žemę, kurią duos jiems ažu Iordono: tadą pagrišz kiekvienas sodybon¹ sawon, kurią dawiau jumus.
21. Iosuei teipogi anuomet prisakiau, tarydamas: Akys tawo regėjo, ką padarė Wieszpats Dievas jusu sziem dwiem karalum: teip padarys wisomus karalystėmus, kuriump pereisi. (Num. XXVII, 18.)
22. Nebijokis ju: nes Wieszpats Dievas jusu kausis ažu jus.
23. Ir meldžausi Wieszpati anuomet, tarydamas:
24. Wieszpatie Diewe tu pradėjai rodyt tarnui tawo didybę tawo, ir ranką stipriausią: Nes nėra kito Diewo ar danguj, ar žemėj, kuris galėtu padaryt darbus tawo, ir pasilygint stiprybei tawo.
25. Pereisiu tad, ir pamatysiu žemę szia geriausią ažu Iordono, ir kašną szitą ipatų, ir Libaną².
26. Ir užsirustino Wieszpats ant manęs del jusu, nei iszklaūsė manęs, bet tarė mañ: Gana tau: nei kiek daugiaus nebekałbėk mañ apie szitą daiktą.
27. Zengk wirszukalnin Phasgos, ir akis tawo apkiłok wakarump, ir ziemump, ir pietump ir rytump, ir žiurėk: nes nepereisi Iordono szito.
28. Prisakyk Iosuei, ir pastiprink jį ir padrutink: nes anas eis pirma žmonijos szitos, ir padalys jiems žemę, kurią regėsi. (Deut. XXXI, 2; XXXIV, 4.)
29. Ir gywenom slėnyj ties bałwonyczą Phogor.

Pareiszkini mai.

1. *Ir iszejo Og.* Kowa szioji apraszyta Num. XXI, 33. sq.
4. *Argob.* Yra tai toji pati szalis Basano. S. Hieron. de loc. Hebr.
5. *Apginklę muru.* Tai pat apie sziuos miestus pasakyta ir 3. Reg. IV, 13. Wienok teip didi ir apginkluoti miestai ne kartą wadinosi kaimais ir miestelais, kaip. Num. XXXII, 41; Deut. II, 14; Ios. XIII, 30.
8. *Iki kałnui Hermon.* Kałnas Hermon yra paskutinė dalis kałno Galaad ažu Iordono. Nes wisas kartu kałnynas wadinasi³ Galaad; bet tułos jo dalys tułais wardais praminta.
9. *Sarion.* Hermon wadinasi Sarion ir Sanir: teipogi Sion, arba Seon, kaip regima isz Deut. IV. 48.
11. *Pats wienas... buwo atlikęs isz milžinu kelmenies.* Anoę szalyję; nes kitur buwo dar milžinu weislės. Num. XIII, 34; Ios. XV, 14; 1. Par. XX, 6. – *Rabbathę.* Pas-kum wadinosi Philadelphia, kaip sako szw. Hieron. de loc. Hebr.
14. *Iair sunus Manasses.* Anukas. Ebrejai wisus prowaikius wadina sunumis. *Iki sziai dienai.* Abulensis tariasi, žodžai szitie esą priraszyti Ezdrosziaus; nėra tikro dawado. –

¹ sodybon – pirmoji o tais. ² Libaną ← Liboną ³ wadinasi ← wadynasi

15. *Machirui*. Prowaikiams Machiro. – *Dawiau Galaad*. Dalį; kitas gi dalis Galaado turėjo Rubenitai ir Gaditai.
17. *Cenereth*. Žiūr Num. XXXIV, 11. – *Iki mariomus pustynės*. Marioms mirusioms.
18. *Eikit pirma brolu*. Pasiszarwawę Chananejon.
20. *Iki kolei atilsį*. Iki kolei, pamuszus Chananeją, nebus paskirstyta žemė; karionė szioji ir paskirstymas žemės traukėsi keturioliką metu.
25. *Pereisiu tad*. Duok mañ pereit ir pamatyt žemę, del kurios gawimo wargau keturias deszintis metu. – *Ir kañną szitą įpatų*. Kañną Moriah, kur Abraomas apierawojo Izaoką, ir potam turėjo buti pastatyta bažnycza ir pilis Sion. Kiti gi mano, apie kañnus Bethel, auksztesnius ažu Moriah, ir arczaus Jordono ir Jericho.
26. *Del jusu*. Ažu jusu nusidėjimą murmant, isz ko kiło mano abejojimas susze-riant uolon lazdą. Num. XX, 12.
29. *Ties batwonyczą Phogor*. Ebr: priesz namus Phogor.

Padėjimas IV.

Priminimas ažulaikymo Diewo prisakymu, ir trys miestai priebėgos.

1. Ir nunai Israelau klausyk prisakymu ir sudu, kuriu asz moku tawę: idant, darydamas juos, butumai gywas, ir inejės apimtumai žemę, kurią Wieszpats Diewas tėwu jusu duos jumus.
2. Nepridėsit žodžui, kurį jumus byław, nei atimsit nuog jo: sergėkit įsakymus Wieszpates Diewo jusu, kuriuos asz prisakau jumus.
3. Akys jusu regėjo wisa, ką padarė Wieszpats priesz Beelphegorą, kaip sutru-pino wisus garbintojus jo isz widurio jusu.
4. Jus gi, kurie gławdžates Wieszpati Diewui jusu, gywi este wisi iki sziai dienai.
5. Zinot, jog mokiau jus prisakymu ir teisybiu, kaip liepė mañ Wieszpats Diewas mano: teip darysit žemėj, kurią apimsit: (Num. XXV, 4.)
6. Ir užlaikysit ir iszpildysit darbu. Nes szioji yra jusu yszmintis, ir iszmany-mas akysę žmoniju, idant, iszgirdę wisus prisakymus szituos, sakytu: Sztai žmonija iszminatinga ir iszmananti, giminė didė.
7. Ir nėra kitos giminės teip didžos, kuri turētu diewus prisiartinanczus jai, kaip Diewas musu pribuna wisomus małdomus musu.
8. Nes kuri gi yra kita giminė teip garbi, jog turētu ceremonijas ir teisius sudus, ir wisą zokoną, kurį asz padėsiu szendiena priesz akis jusu?
9. Sergėkig tad pats sawę, ir dusią tawo rupestingai. Neažumirszk žodžu, kuriuos regėjo akys tawo, ir neiszkrintie isz szirdies tawo wisomis dienomis gywatos tawo. Mokysi ju sunus ir anukus tawo
- 10¹. nuog dienos, kurioj stojai po akim Wieszpates Diewo tawo ant Horeb, kai Wieszpats byłoj mañ, tarydamas: Surink manėsp žmoniją, idant klausytu

¹ 10 – 0 tais.

bytu mano, ir mokytusi bijoties manęs wisamę metę, kuriamę gywena ant žemės, ir mokytu sunus sawo.

11. Ir priejot szakniump kaľno, kuris degė iki dangui: ir buwo ant jo tamsybė, ir debesis, ir rukas. (Exod. XIX, 18.)
12. Ir bylojo Wieszpats jumus isz widurio ugnies. Balsą žodžu jo girdėjot, ir weikslės nei kiek neregėjot¹.
13. Ir parodė jumus sankalbą sawo, kurią prisakė, idant darytumet, ir deszimti žodžu, kuriuos paraszė ant dwieju pľokszczu akmeniniu.
14. Ir mań prisakė anuo metu, idant mokycza jus ceremoniju ir sudu, kuriuos daryti turėtumet žemėj, kurią apimsit.
15. Sergėkit tad rupestingai duszias jusu. Neregėjot kokionors prilyginimo dienoj, kurioj bylojo jumus Wieszpats ant Horeb isz widurio ugnies: (Exod. XX, 4.)
16. idant kartais apsigawę nedarytumet sau drožto paweiksľo, arba waido wyriszko arba moteriszko,
17. paweiksľo wisu keľtuwu, kurie yra ant žemės, arba paukszczu padangėj skraidanczu,
18. ir rėplu, kurie kruta žemėj, arba žuwu kurios po žemę buna wandenyse:
19. idant kartais pakėľęs akis dangausp, nematytum saulės ir mėnesies, ir wisu žwaizdžu dangaus, ir kľaidos prigautas nekľoniotumais jiemus, ir negarbtumai kuriuos sutwėrė Wieszpats Diewas tawo ant tarnawimo wisomus giminėmus, kurios yra po dangumi.
20. Jus gi paėmė Wieszpats, ir iszwedė isz geľezinio peczaus Egipto, idant turėtu žmoniją tėwiksztinę, kaip yra szioj dienoj.
21. Ir papyko Wieszpats ant manęs del kaľbu jusu, ir prisiegė, idant nepereicza Iordono, nei ineicza žemėn geriausion, kurią duos jumus.
22. Sztai mirsztu szioj žemėj, nepereisiu Iordono: jus pereisit, ir apsėsit žemę rinktinę. (Deut. I, 37.)
23. Saugokis gi idant kadą neažumirsztumai sankalbos Wieszpates Diewo tawo, kurią sukalbėjo su tawimi: ir darytumai sau drožtą paweiksľą tu daiktu, kuriuos daryt Wieszpats ažugynė:
24. Nes Wieszpats Diewas tawo yra ugnis sudeginanti, Diewas pawydus. (Hebr. XII, 29.)
25. Jei pagimdysit sunus ir anukus, ir gywensit žemėj, ir suklaidinti pasidirbsit kokį paweiksľą, darydami pikta po akim Wieszpates Diewo jusu, idant ji papykdytumet:
26. ludytu szaukiu szendiena dangų ir žemę, jog weikiai pražusit jus isz žemės, kurią pereję Iordoną apimsit: negywensit joj ilgo meto, bet sunaikins jus Wieszpats,
27. ir iszbarstys po wisas gimines, ir menkai jusu beliks giminėse, kuriump jus nuwes Wieszpats:

¹ neregėjot – r tais.

28. ir ten wergausit diewamus, žmogaus ranką padirbtiems, medžui ir akmeni, kurie neregį, nei girdi, nei valgo, nei uodža.
29. Ir kai įjieszkosi ten Wieszpates Diewo tawo, rasi jį: jei wienok wisą szirdimi įjieszkosi, ir wisu priwarginimu duszios tawo.
30. Kai tawę aptiks wisa, kas yra prasakyta, paskuczausiamę laikę pagrįszį Wieszpatesp Diewop tawo, ir klausysi balso jo.
31. Nes Diewas miłaszirdingas yra Wieszpats Diewas tawo: neapłais tawęs, nei sunaikins suwisu, nei ažumirsz sankalbos, kurią prisiegė tēwamus tawo.
32. Klauskis apie dienas senobių, kurios buwo pirma tawęs nuog dienos, kurioj sutwērė Diewas žmogų ant žemės, nuog kraszto dangaus iki krasztui jo: bau stojosi kuomet szitoks daiktas, arba kuomet buwo pažintas,
33. idant girdėtu žmonija balsą Diewo byłanczo isz widurio ugnies, kaip tu girdėjai ir gywa likai:
34. bau padarė Diewas, idant ineitu, ir pasiimtu giminę isz widurio giminiu, per gundymus, ženklus ir prajėwus, per kową, ir drutą ranką, ir isztiestą petį, ir baisius regėjimus sulig wisu, ką padarė del jusu Wieszpats Diewas jusu Egipte, regint akim tawo:
35. idant žinotumai, jog Wieszpats pats wienas yra Diewas ir nėra kito be jo.
36. Isz dangaus tau dawė girdėt balsą sawo, idant iszmokytu tawę, ir žemėj parodė tau ugnį sawo didžiausią, ir girdėjai žodžus jo isz widurio ugnies, (Exod.¹ XIII, 21.)
37. nes numylėjo tēwus tawo, ir iszrinko sėklę ju po įiemus. Ir iszwedė tawę eidamas pirma galybėj sawo didėj isz Egipto,
38. idant isznaikintu gimines didžiausias ir stipresnes ažu tawę ineinant tau, ir intwestu tawę, ir duotu tau žemę ju sodybai, kaip matai szendiena.
39. Žinokig tad szendiena, ir mastykig szirdyj tawo, jog Wieszpats pats wienas yra Diewas danguj auksztyn, ir žemėj žemyn, ir nėra kito.
40. Sergėk prisakymus jo ir liepimus, kuriuos asz įsakau tau: idant gera butu tau, ir sunumus tawo po tau, ir iszbutumai ilgą laiką ant žemės, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau.
41. Tadą atskyrė Maížieszius tris miestus ažu Iordono rytu szaliesp, (Num. XXXV, 14.)
42. idant pabėgtu juosna, kas ažumusztu nenorėdamas artymą sawo, nei buwęs jamui neprietelumi priesz wieną ir kitą dieną, ir kurian isz sziu miestu galėtu iszbėgt:
43. Bosor pustynėj, kuris padėtas yra žemėj laukuotoj isz gentijos Rubeno: ir Ramoth Galaadę, kuris yra gentioj Gado: ir Gelan Basanę, kuris yra gentioj Manasses.
44. Szitas yra zokonas, kurį pradėjo Maížieszius prie sunumus Israelaus,
45. ir szitie ludymai ir ceremonijos ir sudai, kuriuos bylojo sunumus Israelaus, iszejus įiemus isz Egipto, (Ios. XX, 8.)

¹ Exod. – *xod* tais.

46. ažu Iordono slėnyj ties¹ bałwonyčzą Phogor žemėj Sehonu karalaus Amorrheju, kuris gyveno Hesebonę, kurį ažumusžė Maižieszius. Sunus teipogi Israelaus iszejė isz Egipto,
47. apijėmė žemę jo, ir žemę Ogo karalaus Basano, dwiejų karalų Amorrheju, kurie buwo ažu Iordono² tekėjimop saulės:
48. nuog Aroer, kuris yra padėtas ant kraszto upelo Arnon, iki kałnui Sion, kuris yra Hermon,
49. wisą lygumą ažu Iordono rytu szonan, iki mariomus pustynės, ir iki szaknimus kałno Phasga.

Pareiszkinimai

1. *Idant darydamas juos butumai gywas.* Gywatą laikinę ilgą ir laimingą.
2. *Nepridėsit... nei atimsit.* Nepridėsit prieszingo jiems, neatimsit nieko, kas iszkleiptu³ ir gadintu pilną mislį. Ažuginta iszguldinėjimai žmoniszki, prieszingi Diewo mislai ir walai. Neažuginta gi nauji apreiszkimai Diewo žodžo per Pranaszus, Apaształus ir Wyresnybes Bažnyczos, Diewo siųstus. –
3. *Ką padarė Wieszpats priesz Beelphegorą.* Ažumuszdamas 24. tukstantis žmoniu Num. XXV, 9.
6. *Jusu yszmintis ir iszmanymas akysę žmoniju.* Imsis isz užlaikymo prisakymu ir isz to garsas bus jusu priesz wisas gimines.
7. *Prisiartinanczus jai.* Per meilę ir gausias geradėjystes.
9. *Sergėkit tad pats sawę ir duszią tawo rupestringai.* Idant nedarytumai⁴ nei ketintumai daryti ko prieszingo sziam zokonui. – Žodžu. Atsitikimu, stebuklu.
11. *Szakniump kałno, kuris degė iki dangui.* Kałno Sinai, apdengto wiso ugnimi.
13. *Sankałbą sawo.* Zokoną prie sankalbai duotą.
15. *Sergėkit tad rupestringai duszias jusu.* Užlaikydami zokoną Diewo. – *Neregėjot kokionors prilyginimo... ant Horeb.* Girdėjot Diewo bałsą, žodžus, bet neregėjot jo paweikslo, tai žodžus pildykit, paweikslo gi nedirbkit.
16. *Wyriszko arba moteriszko.* Wyriszko, kaip Bela, arba Baal; moteriszko, kaip Astaroth. –
20. *Isz geležinio peczaus Egipto.* Isz gailausios wergijos, kepinusios jus kaip geležies peczus, be jokios del jusu yszbėgos. Toks prilyginimas yra ir Is. XLVIII, 10. *Apsirinkau tawę peczuj neturtės.* Yra tai ir priminimas plytpeczu, prie kuriems wargdawo Ebrejai Egiptę. Exod. V. 7.
24. *Ugnis sudeginanti.* Diewas yra atkerszėjas padaryto sau apmaudo, ir baisiausiai ažu jį kankina, kaip ugnis sudeginanti wisiszikai.
26. *Ludytu szaukiu szendiena dangų ir žemę.* Yra tai prisiega per sutwėrimus, kuriuosę buwimas Diewo įpaczai apsireiszkia. Teip Izajoszius I, 2. krutina Dangų ir žemę, sakydamas: Kłausykit dangūs, ir imk ausysna žemę.

¹ ties ← jie ² Iordono ← Iordono rytump ³ iszkleiptu ← iszkleptu ⁴ nedarytumai ← nedarytum

28. *Medžui ir akmeni.* Bałwonams isz medžo ir akmenies. Pasakyta gi jog Israelitai bałwonams wergaus, t. y. bus prispirti per sylį, kaip ir tikrai atsitiko Daniel III, Ier. V, 19.
29. *Ir wisu priwarginimu.* Su tikrą gailestimi ir pakutą.
30. *Kai tawę aptiks.* Užkris ant tawęs. – *Pagrįši Wieszpatesp Diewop tawo.* Pranaszysťe iszspildžusi newaloję Babilono ir iszspildysinti pabaigoję swieto, liekanoms žydu intikėjus.
32. *Kłauskis apie dienas senobiu.* Apie atsitikimus senobiu. – *Nuog kraszto dangaus iki krasztui jo.* Nuo rytu iki wakarams, po wisą swietą, niekur teip neatsitiko.
33. *Girdėjai ir gywa likai.* Buwo tai kaip stebuklas, jog girdėdami teip baisų Diewo bałsą ant kałno Sinai, nenumirė Teipogi Deut. V, 24.
34. *Idant ineitu ir pasiimtu.* Idant ateitu paimtu. – *Per gundymus.* Per ženklus ir stebuklus. – *Ir baisius regėjimus.* Per tris dienas tamsybiu, apie kurias Sap. XVII, 18.
36. *Ir žemėj tau parodė ugnį sąwo didžiausią.* Ugnis tartum wertėsi isz kałno Sinai ir tartum krito isz dangaus.
37. *Eidamas pirma.* Per Aniolą stulpę debesies.
38. *Kaip matai szendiena.* Nes jau jėmė pildyties, isznaikinus isz žemės Sehoną ir Ogą su ju kariomis ir žmonijomis.
41. *Atskyrė Mažieszius tris miestus.* Žiūr Num. XXXV.
48. *Iki kałnui Sion, kuris yra Hermon.* Ne Jeruzalaus kałnas Sion, raszomas per tsade, bet ažu Jordono ir raszomas per schin. –
49. *Iki mariomus pustynės.* Iki marioms Mirusioms.

Padėjimas V.

Persakymas Dekalogo, duoto ant kałno Sinai.

1. Ir paszaukė Mažieszius wisą Israelų, ir tarė jamui: Kłausyk Israelau ceremoniju ir sudu, kuriuos asz byłau ausysna jusu szendiena: mokykites ju, ir darbu iszpildykit.
2. Wieszpats Diewas musu sukałbėjo su mumis sandarą ant Horeb.
3. Ne su tėwais musu suderėjo sankalbą, bet su mumis, kurie cza nunai esme, ir esme gywi.
4. Weidas weidan byłojo mumus ant kałno isz widurio ugnies.
5. Asz ażuorankys ir tarpinikas buwau terp Wieszpates ir jusu metę anamę, idant apreikszcza jumas žodžus jo: nes bijojotes ugnies, ir nežengėt kałnan, ir tarė:
6. Asz Wieszpats Diewas tawo, kursai iszwedžau tawę isz žemės Egipto isz namu newalos. (Exod. XX, 2; Lev. XXVI, 1.)
7. Neturėsi diewu swetimu akysę mano.

8. Nesidirbsi drožinio nei paweikslu wisu daiktu, kurie danguj yra wirszuj, ir kurie žemėj apaczoj, ir kurie buna wändenysę po žemę. (Exod. XX, 4.)
9. Nekloniosies jiemus, ir negarbsi. Nes asz esmi Wieszpats Diewas tawo: Diewas pawydus, ataduodąs nedorybę tėwu ant sunu treczan ir ketwirtan gimdyman tiemus kurie neapkencza manęs, (Exod. XXXIV, 14.)
10. ir darąs miłaszirdystę daugin tukstantu mylintiems manę, ir sergintiemus prisakymus mano.
11. Neimsi wardo Wieszpates Diewo tawo dowanai: nes nebus neplaktas, kas paimtu ant daikto tuszczu warda¹ jo. (Exod. XX, 7; Matt. V, 33.)
12. Užlaikytk dieną Subatos, idant szwentintumai ją, kaip prisakė tau Wieszpats Diewas tawo.
13. Szeszias dienas dirbsi, ir padarysi wisus darbus tawo.
14. Sekmoja diena yra Subata, tai yra, atilsis Wieszpates Diewo tawo. Nedirbsi joj nieko darbo, tu ir sunus tawo, ir duktė, tarnas ir tarnaitė, ir jauczas, ir asilas, ir kiekvienas keltuwas tawo, ir pakeleiwys kuris yra terp wartu tawo; idant išėtusi tarnas tawo, ir tarnaitė tawo, kaip ir tu. (Gen. II. 2.)
15. Atmink jog ir pats wergawai Egiptę ir iszwedė tawę isz ten Wieszpats Diewas tawo rankoj stiproj ir petyj isztiestamę. Todel liepė tau, idant ažulaikytumai dieną Subatos.
16. Szenawok tėwą tawo ir motyną, kaip prisakė tau Wieszpats Diewas tawo, idant gywentumai ilgą metą, ir gera butu tau ant žemės, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau. (Exod. XX, 12; Eccli. III. 9; Marc. VII, 10.)
17. Neažumuszi².
18. Nei swetimoteriausi.
19. Ir wagystės nedarysi.
20. Nei kalbėsi priesz artymą tawo netikrą ludymą.
21. Negeisi moteries artymo tawo: nei namu, nei dirwos, nei tarno, nei tarnaitės, nei jauczo, nei asiło, ir wisu daiktu, kurie jo yra. (Rom. VII, 7.)
22. Szituos žodžus bylojo Wieszpats wisai daugybei jusu ant kałno isz widurio ugnies ir debesies, ir tamsos, balsų didžu, nieko nepridėdamas daugiaus: ir paraszė juos ant dwiejų płkszczu akmeniniu, kurias atadawė mañ.
23. Jus gi, iszgirdę balsą isz wisurio tamsybiu, ir kałną degant iszwydę, prisiartinot manęp wisi kunigaikszczai gentiju ir wyresnieji, ir tarėt:
24. Sztai parodė mumus Wieszpats Diewas musu majestotą ir didybę sawo: balsą jo girdėjom isz widurio ugnies, ir datyrēm szendiena, jog byłant Diewui su žmogumi liko gywas žmogus.
25. Kamgi tad numirsim, ir sues mus ugnis szioji didžiausia? Nes jei girdėsime tolaus balsą Wieszpates Diewo musu, numirsim.
26. Kasgi yra wisokis kunas, idant klausytu balso Diewo gywo, kuris isz widurio ugnies bylo, kaip mes girdėjom, ir galėtu buti gywas?

¹ warda – r tais. ² Neažumuszi ← neažumusz

27. Tu geriaus prisiartink, ir klausyk wiso, ką sakys Wieszpats Diewas musu tau: ir byłosi mumus, ir mes iszgirdę darysim tai.
28. Ką iszgirdę Wieszpats, tarė mań: Girdėjau bałsą žodžu žmonijos szios, ką byłoji tau: gerai wisa byłoji.
29. Kas duotu jiemus turėti tokią mislį, idant bijotusi manęs, ir sergētu wisus įsakymus mano per wisą laiką, idant gera butu jiemus ir sunumus ju ant amžiu?
30. Eik ir sakyk jiemus: Grįžkit gėtrosna jusu.
31. Tu gi cza stowék su manimi, ir byłosiu tau wisus įsakymus mano, ir ceremonijas ir sudus; kuriu mokysi juos, idant darytu juos žemėj, kurią duosiu jiemus sodybon.
32. Sergėkit tad ir darykit, ką prisakė Wieszpats Diewas jumus: ne kreipsites nei deszinėn, nei kairėn:
33. bet kelù, kuriuomi liepė Wieszpats Diewas jusu, waikszzosit¹ idant gywi butumet, ir gera butu jumus, ir prasilgintu dienos žemėj sodybos jusu.

Pareiszkinimai

1. *Wisą Israely.* Wisa žmonija buwo draugėj, kaip regima isz Deut. XXIX, 10. Nei be wargù buwo Diewui duoti bałsui Maížiesziaus tokią sylą, idant wisi girdētu.
3. *Ne su tėjais musu suderėjo sankalbą, bet su mumis.* Ne senobiu Patrijarkams Abraomui Izaokui ir Jokubui dawė zokoną, bet mums. Nes tebebuwo nekurie gywi isz regėjusiu tuos daiktus ant kalno Sinai. Žmonija toji pati, nors ir wisi senieji butu jau iszmirę. – Zokonas duotas žmonijai.
4. *Weidas weidan.* Nors weido Diewo neregėjo² (Deut. IV, 12), bet pats Diewas staczai jiems kalbėjo, ne per pasiuntinį, ir jo paties bałsą ir žodžus girdėjo. –
5. *Asz ažuorankys ir tarpinikas buwau.* Isz cza regima, jog Diewas priima tarpinikais ne tiktai Aniołus ir Szwentuosius dangaus, bet ir teisiuosius ant žemės.
6. *Isz namu newalos.* Ebr: *isz namu newalniku*, isz kalinės, kur kentėjai gailausią newalą.
7. *Neturėsi diewu swetimu.* 70 ir Chald. *tiktai manę.* Nes Diewas wienas tėra; kitus pramanė suklydimas žmoniu. –
8. *Nesidirbsi drožinio.* Anoję eil. ažuoginta diewai netikrieji, cza gi ju paweiksłai drožti. Ažuoginta paweiksłai ir bałwonai netikruju diewu, bet neažuoginta Abrozđai ir paweiksłai Szwentuju.
9. *Nekłoniosies jiemus.* Pasilenkdamas, priklaupdamas itt. – *Ir negarbsi.* Szwešdamas ju szwentes, duodamas apieras. – *Diewas pawyduš.* Atkersziu tokią swetmoterystę su bałwonais. – *Ataduodąs nedorybę.* Kankį nedorybės. – *Tėwu ant*

¹ waikszzosit ← waikszzotumet ² neregėjo – r tais.

sunu. Sekanczu paskui ju nedorybes. O gal kartais waikus nekałtus kankina ažu kalczas tėwu, del paweikslo kitiems. – *Treczan ir ketwirtan gimdyman*. Iki kolei buna nedorybės atsiminimas, arba skaiczus aptartas ažu neaptartą t. y. per daug eilu gimdymo. –

10. *Daugin tukstantu*. Per daug eilu swieto.
11. *Dowanai*. Ar kreiwai prisiegdamas, ar kiteip kaip negarbiai wardą Diewo tardamas. – *Nebus neptaktas*. Sunkiai bus pakankintas.
12. *Idant szwėstumai*. Nedirbdamas tarniszku darbu, ir mąstydamas Diewo daiktus.
14. *Nieko darbo*. Tarniszko. – *Ir pakeleiwys*. Nors ir butu neapipiaustytas, turi szwėsti eiszkią szwentes tawo.
16. *Szenawok tėwq*. Mylėdamas, nusilenkdamas¹, klausydamas jo ir szėlpdamas reikalę. *Idant gywentumai ilgą metq*. Szėnawodamas gimdytojus, gywensi ilgus amžius žemėj Chanaan, tekanczoi pienu ir medumi.
17. *Neažumuszi*. Nei kausies, nei niausies, nei pyksi neteisingai.
18. *Nei swetimoteriausi*. Ažuginta bendrinimas kuniszkas ne moterystėje, wisokia pałaistuwystė kaip su kitu, teip ir su sawimi.
19. *Ir wagystės nedarysi*. Niekaip nepasisawinsi neteisiai neijokio swetimo daikto.
20. *Netikrą ludymq*. Ne tiktai sudė, bet ažuginta apkałba, pramanymas kałbu, apmaudas.
21. *Negeisi moteries itt*. Ažuginta ne tiktai swetmoterystė ir wagystė, bet geidimas.
26. *Idant klausytu bałso Diewo... ir galėtu buti gywas?* Danijelus X, 16. sako Aniołui: Pone mano, iszwydus tawę, iszsiskirstė sąnariai mano, ir nebeliko mañ syłos.
32. *Nei deszinėn, nei kairėn*. Priežodiszškai pasakyta, jog zokono Diewo niekados ir niekur nereikia peržengti. –

Padėjimas VI.

Priwedžojimai meilėn Diewo ir mokytu waiku zokono.

1. Szitie yra prisakymai, ir ceremonijos, ir sudai, kuriuos liepė Wieszpats Diewas jusu, idant iszmokyczą jus, ir darytumet juos žemėj, kurios apimtu pereinat:
2. idant bijotumais Wieszpates Diewo tawo, ir sergetumais wisus² liepimus ir prisakymus jo, kuriuos asz prisakau tau, ir sunumus, ir anukamus tawo, per wisas dienas gywatos tawo, idant prasiilgintu dienos tawo.
3. Klausyk Israelau, ir žiurėk, idant darytumai, ką prisakė tau Wieszpats, ir gera butu tau, ir pasidaugintumai labiaus, kaip pažadėjo Wieszpats Diewas tėwu tawo tau žemę pienu ir medumi tekanczą.
4. Klausyk Israelau, Wieszpats Diewas musu, Wieszpats wienas yra.

¹ nusilenkdamas – *nus tais*. ² wisus ← wisus įsakymus jo

5. Mylėsi Wieszpąti Dievą tawo isz wisos szirdies tawo, ir isz wisos duszios tawo, ir isz wisos syłos tawo. (Deut. XI, 13; Matt. XXII, 37.)
6. Ir bus žodžai szitie, kuriuos asz prisakau tau szendiena, szirdyj tawo:
7. ir apsakinėsi juos sunumus tawo, ir mąstysi juosę sėdėdamas namė tawo, ir eidamas kelu, miegodamas ir atsikėldamas.
8. Ir pririsi juos kaip ženklą rankai tawo, ir bus ir krutės terp akiu tawo,
9. ir intraszysi juos slenkstin, ir duryсна namu tawo.
10. Kai intwes tawę Wieszpats Dievas tawo žemėn, del kurios prisiegė tėwamus tawo Abraomui, Izaokui ir Iokubui, ir duos tau miestus didžus ir geriausius, kuriu nestatei,
11. namus pilnus wisu turtu, kuriu neiszwedei, szulnius, kuriu nekasei, wynyčas ir alywinyčas, kuriu nesodinai,
12. ir walgysi, ir pasotintas busi:
13. saugokis rupestingai, idant neažumirsztumai Wieszpates, kuris iszwedė tawę isz žemės Egipto, isz namu newalos. Wieszpates Diewo tawo bijosies, ir jamui wienamui tarnausi, ir per wardą jo prisiegsi. (Deut. X, 20.)
14. Neisit paskui diewus swetimus wisu giminiu, kurios aplinkom jusu yra:
15. Nes Dievas pawydus Wieszpats Dievas tawo widuryj tawęs, idant kuomet nepapyktu ažusidegimas Wieszpates Diewo tawo priesz tawę, ir neatimtu tawęs nuog wirszaus žemės.
16. Negundy si Wieszpates Diewo tawo, kaip gundei wietoj gundymo. (Matt. IV, 7.)
17. Sergėk prisakymus Wieszpates Diewo tawo, ir ludymus ir ceremonijas, kurias prisakė tau: (Psal. XLIII, 2.)
18. ir daryk, kas pamėgo ir gera yra akysę Wieszpates, idant gera butu tau: ir inejės apimtumai žemę geriausią, apie kurią prisiegė Wieszpats tėwamus tawo,
19. jog turėjo isznaikint wisus neprietus tawo akysę tawo, kaip pasakė.
20. Kai paklaus tawę sunus tawo rytoj, tarydamas: Kas tai do ludymai szitie, ir ceremonijos, ir sudai, kuriuos prisakė mumus Wieszpats Dievas musu?
21. sakysi jamui: Wergais buwom Pharaono Egiptę, ir iszwedė mus Wieszpats isz Egipto rankoj stiproj:
22. ir padarė ženklus ir stebklus didžus ir pikczausius Egiptę priesz Pharaoną, ir wisus namus jo akysę musu,
23. ir iszwedė mus isz ten, idant intwestiemus duotu žemę, ant kurios prisiegė tėwamus musu.
24. Ir prisakė mumus Wieszpats, idant darytumem wisas zokonystes szias, ir bijotumemes Wieszpates Diewo musu, ir gera butu mumus wisomis dienomis gywatos musu, kaip yra szendiena.
25. Ir bus mumus miłaszirdingas, jei sergėsim ir darysim wisus prisakymus jo po akim Wieszpates Diewo musu, kaip įsakė mumus.

Pareiszkinimai.

3. *Ľabiaus.* 70: ir Chald: *tabai.*
4. *Wieszpats Dievas musu, Wieszpats wienas yra.* Yra tai pirmasys pamatas; isz to gi iszpuola, jog turim garbinti ir mylėti wieną tiktai Diewą, trijosę asabosę, wieną Diewystę. Garbindami Kristų, garbinam tikrą Diewą, kuris stojosi žmogumi, budamas tikru Diewu, draug su Tėwu ir Dwasią szwentą.
5. *Isz wisos szirdies.* Sakant, isz wisos *szirdies, duszios, sytos*, ženklinam wieną tą patį daiktą, pasireiszkinantį tais žodžais, idant gilaus mislin ineitu.
7. *Apsakinėsi juos.* Dažnai sakysi ir priminsi prisakymus mano waikams sawo. – *Mąstysi juosę.* Ebr: *kalbėsi apie juos.* Kaip tarnas kalbasi su ponu pasiduksėdamas, norėdamas jo mislies pažinti ir iszpildyti. – *Miegodamas.* Eidamas guštu. – *Ir atsikėldamas.* Nubudęs tuoj melskis.
8. *Pririszi juos kaip ženklą rankai tawo.* Žydai iszpildė sulig žodžais (Matt. XXIII, 5.). Mislis gi yra, idant zokoną Diewo wisados laikytumem priesz akis, neažumirszdami jo niekadus.
13. *Per wardą jo prisiegsi.* Esant tikram reikaui.
16. *Negundysi.* Nepikdysi nusidėdamas, murmedamas itt. – *Wietoj gundymo.* Exod. XVII, 17.
17. *Ludymas.* Zokonus, ludanczus ko geidža Dievas nuo musu.
20. *Rytoj.* Businczamę laikę.
22. *Pikczausius.* Egipėnams bais gailus ir kietus.
25. *Ir bus mumus miłaszirdingas.* Ebr: *ir teisybė bus mumus.* Bet cza ir kitur nekartą teisybė ženklina miłaszirdystę. –

Padėjimas VII.

Apie saugolį nuog draugės ir apsiejimu pagonu.

1. Kai intwes tawę Wieszpats Dievas tawo žemėn, kurios apimtu ineisi ir isznai-kins daug giminiu akyse tawo, Hetheją ir Gergezeją ir Amorrheją, Chananeją ir Pherezeją, ir Heweją ir Iebuzeją, septynias gimines daug didesnio skaiczaus neg tu esi, ir twirtesnes ažu tawę: (Exod. XXIII, 23.)
2. ir ataduos jas tau Wieszpats Dievas tawo, pamuszi jas iki paskutiniamui. Neineisi su jomis sandaran, nei gailėsi ju,
3. nei ženyysi su jomis moterysczu. Dukteries tawo neduosi¹ sunui jos, nei imsi dukteries jos sunui tawo: (Exod. XXIII, 32.)
4. nes priwilš sunų tawo, idant nesektu paskui manę, ir ľabiaus tarnautu diewamus swetimiemus: ir papyks ažusidegimas Wieszpaties, ir isznaikins tawę weikiai.

¹ neduosi ← nedusi

5. Bet juoties tai¹ darykit jomus: Altorius ju iszwerskit, ir sutrupinkit bałwonus, ir gojus iszkirskit, ir drożinius sudeginkit. (Exod. XXIII, 24; Deut. XII, 3.)
6. Nes esi žmonija szwenta Wieszpatsi Diewui tawo. Tawę aprinko Wieszpats Diewas tawo, idant butumai jamui žmonija ipati isz wisu žmoniju, kurios yra ant žemės. (Deut. XIV, 2.)
7. Ne delto kad praneszet skaiczumi wisas gimines pristojo jumus Wieszpats, ir aprinko jus, esant jusu mažiaus neg wisu giminiu:
8. bet kad numylėjo jus Wieszpats, ir sergėjo prisiegą, kurią prisiegė tėwamus jusu: ir iszwedė jus rankoj stiproj, ir atpirko, isz namu newalos, isz rankos Pharaono karalaus Egipto.
9. Ir žinosi, jog Wieszpats Diewas tawo pats yra Diewas macnas ir tikimas, sergis sankalbą ir miłaszirdystę mylintiems jį, ir tiemus kurie sergi prisakymus jo tukstantin gimdymu:
10. ir ataduodąs neapkenzantiemus jo bežiurint teip, jog iszgaiszins² juos, ir tolaus neatadės, nuolat atlyginąs, ką užsidirba.
11. Sergėkiğ tad prisakymus ir ceremonijas ir sudus, kuriuos asz įsakau tau szendiena, idant darytumai.
12. Jei iszgirdęs sziuos sudus, sergėsi juos ir darysi, sergės ir Wieszpats Diewas tawo sankalbą tau, ir miłaszirdystę, kurią prisiegė tėwamus tawo:
13. ir mylės tawę ir padaugins, ir pałaimins waisiui yszczos tawo, ir waisiui žemės tawo, jawamus tawo, ir wynapiuczui, alywai, ir armenimus, pułkamus awiu tawo ant žemės, del kurios prisiegė tėwamus tawo, jog duosis ją tau.
14. Pagirtas busi terp wisu žmoniju. Nebus pas tawę bewaikys abiejų lyczu teip žmonėse kaip galwijuose tawo. (Exod. XXIII, 26.)
15. Atims Wieszpats nuog tawės wisokią nesweikatą, ir ligas Egipto pikczausias, kurias pažįsti, nekrės ant tawės, bet ant wisu neprietelu tawo.
16. Suėsi wisas žmonijas, kurias Wieszpats Diewas tawo duos tau. Neprałais jomus akis tawo, nei wergausi diewamus ju idant nebutu tau ant nuopuolo tawo.
17. Jei tartumai szirdyj tawo: Daugiaus yra giminiu szitu neg manės, kaip gi galėsiu isznaikint jas?
18. nebijokis, bet atsimink, ką padarė Wieszpats Diewas tawo Pharaonui ir wi-siemus Egiptėnamus,
19. kankis didžiausias, kurias regėjo akys tawo, ir ženklus ir prajėwus, ir ranką twirtą, ir isztietą petį, idant iszwestu tawę Wieszpats Diewas tawo: teip padarys wisomus žmonijomus, kuriu bijaisi.
20. Nėgana to ir szirszuolus siųs Wieszpats Diewas tawo ant ju, iki kołei isznai-kins wisus ir iszzudys, kurie nuog tawės galėtu pabėgt ir pasislėpt. (Exod. XXIII, 28; Ios. XXIV, 12.)

¹ tai – tais. ² iszgaiszins ← iszgaiszina

21. Nebijosies ju, nes Wieszpats Dievas tawo yra widuryj tawęs, Dievas didys ir baisus:
22. anas sunaikins gimines szias akysę tawo pamažėl ir dalimis. Negalėsi ju iszgaiszinti kartu: idant kartais neįsiwaisytu priesz tawę žwėrys žemės.
23. Ir duos juos Wieszpats Dievas tawo akysę tawo, ir pamusz juos, iki kōlei bus wisiszkai isznaikinti.
24. Ir ataduos karalus ju rankosna tawo, ir iszgaiszinsi wardus ju po dangumi: niekas negalės spirties tau, iki kōlei sutrinsi juos.
25. Drožinius ju sudeginsi ugnimi: negeisi sidabro ir aukso, isz kuriu yra pada-ryti, nei pasiimsi isz ju nieko, idant nepaklūptumai, delto kad biaurybė yra Wieszpates Diewo tawo.
26. Neintneszi nieko isz bāwono namuosna tawo, idant netaptumai prakeiksmu, kaip ir jisai yra. Kaip maigo kratysies, ir kaip biaurybė ir sutros pabiurs tau, nes yra prakeikta.

Pareiszkinimai.

1. *Septynias gimines.* Gen. XV, 19. iszskaityta deszims giminiu Chananėnu, kurias Ebrejai iszwarė: tai kitos trys ar pirma iszgaiszė buvo, ar sumiszo su kitomis septyniomis.
2. *Neinėsi su jomis sandaran.* Idant su tawimi gywentu toj paczōj žemėj; to ne-wisiszkai iszpildė Israelitai. Ios. XIII, 13; Iudic. I, 21. –
3. *Nei ženysi su jomis moterysczu.* Kōlei bus stabmeldžais.
6. *Nes esi žmonija szwenta Wieszpati.* Atskirta nuo kitu giminiu, ir pririszta reli-gijai tikrojo Diewo.
7. *Pristojo jumus Wieszpats.* Prilipo, pamėgo ir pamyłėjo ipaczā meilę.
9. *Dievas macnas.* Atpirkimę ir iszganymę. – *Tikimas.* Iszpildymę žadėjimu.
10. *Ataduodas neapkenczantiemus jo bežiurint.* Neatgułdas kankies, kaip pasirodė kankinant garbėjus aukso werszio. Exod. XXXII, 27; ir geidėjus mėsos Num. XI, 1; ir maisztinikus Korę, Dataną ir Abironą Num. XVI, 31; ir Marią ažu murmėjimą Num. XII, 10.
13. *Pałaimins waisiui yszczos tawo.* Įwaisys tawo prowaikius.
14. *Nebus pas tawęs bewaikys¹ abiejū lyczu.* Tai ne prisakymas, bet pałaiminimas, ženotiems weislumo.
15. *Nesweikatq, ir ligas Egipto pikczausias.* Wotis, puszkulus Ezod. IX, 9; ir kitas kankis Egipto.
16. *Suėsi wisas žmonijas.* Naikindamas jas kaławiju ir turtus ju atimdamas.
20. *Szirszuolus.* Ziur Exod. XXIII, 28.
21. *Widuryj tawęs.* Su tawimi, padeda tau. (Teip ir Exod. XXIX, 45.)
22. *Negalėsi ju iszgaiszinti kartu.* Ziur Exod. XXIII, 29.

¹ bewaikys – y tais.

24. *Iszgaiszinsi wardus ju po dangumi.* Teip jog ju niekas nebeminės.
 25. *Isz kuriu yra padaryti.* Ebr: *kurie yra ant ju.* Kuriais yra apvilkti ir apdengti.
 26. *Idant netaptumai prakeiksmu.* Isznaikintinu, kaip pats bałwonas.

Padėjimas VIII.

Paminėjimas geradėjysczu ir kankiu nuog Diewo pustynėj. –

1. Wisokį įsakymą, kurį asz prisakau tau szendiena, saugok rupestingai, idant darytumai: idant galėtumet gywi but, ir pasidaugintumet, ir ineję apimtumet žemę, del kurios prisiegė Wieszpats tėwamus jusu.
2. Ir atminsi wisą kelonę, kurioj atawedė tawę Wieszpats Diewas tawo keturiomis deszintimis metu per pustynę, idant pawargintu tawę, ir pasirodytu kas buwo tau ant mislies, ar sergėjai įsakymus jo, ar ne.
3. Wargino tawę neturtę, ir dawė tau peną Manną, kurios nežinojai tu ir tėwai tawo: idant parodytu tau jog ne wieną duoną gywas esti žmogus, bet wisokiu žodžū, kuris iszeiti¹ isz burnos Diewo. (Matt. IV, 4; Luc. IV, 4.)
4. Rubas tawo, kuriuomi dengeisi, nei kiek nesusinesziojo, ir koja tawo nenu-sitrynė, sztai ketwirtieji deszintieji yra metai.
5. Idant mąstytumai szirdyj tawo, jog kaip žmogus ławina sunų sawo, teip Wieszpats Diewas tawo ławino tawę,
6. idant sergėtumai įsakymus Wieszpates Diewo tawo, ir waikszczotumai ke-lais jo, ir bijotumais jo.
7. Nes Wieszpats Diewas tawo intwes tawę žemėn geron, žemėn upelu ir wan-denu ir wersmiu, kurios łaukuosę ir kałnuosę trykszta upiu gilumos:
8. žemėn jawu, miežiu, ir wynyczu, kurioj fygos, ir malogranatai, ir alywos žela: žemėn alywos ir medaus.
9. Kur be jokios neturtės walgysi duoną tawo, ir wisu daiktu turėsi skalsą: kurios akmenys yra geležimi, ir isz kałnu jos kasa rudas wario:
10. idant walgydamas, ir pasisotinęs, garbintumai Wieszpatį Diewą tawo ažu žemę geriausią, kurią tau dawė.
11. Ziurėkig, ir saugokis, idant kadą neažumirsztumai Wieszpates Diewo tawo, ir neapłaitumai įsakymu jo ir sudu ir ceremoniju, kurias asz prisakau tau szendiena:
12. idant tau pawalgius ir pasisotinus, namu gražiu prisistaczus, ir juosę prisi-gywenus,
13. ir turint armenis jauczu ir awiu pułkus, sidabro ir aukso, ir wisu daiktu gausybę,
14. nepasikełtu szirdis tawo, ir ažumirsztumai² Wieszpates Diewo tawo, kuris iszwedė tawę isz žemės Egipto, isz namu wergijos:

¹ iszeiti – tais. ² ažumirsztumai ← neažumirsztumai

15. ir wedėju tawo buwo pustynėj didžoj ir baisioj, kurioj buwo žaltys kwapo deginanczo, ir kurklys ir gywatė, ir neikiek wandenies: kuris iszwedė upelus isz uołos kieczausios, (Num. XX, 9; XXI, 6.)
16. ir penėjo tawę Manną pustynėj, kurios nepažino tėwai tawo. Ir pawarginęs ir isztyręs, ant pabaigos pasigailėjo tawęs,
17. idant netartum szirdyj tawo: Stiprybė mano, ir syła rankos mano, wisa tai mañ padarė.
18. Bet atsimintumai Wieszpatią Diewą tawo, jog įisai tau syłas suteikė, idant iszpildytu sankalbą sawo, ant kurios prisiegė tėwamus tawo, kaip parodza szioji diena. (Ps. XLIII, 4.)
19. Bet jeigu azumirszės Wieszpaties Diewo tawo, seksi paskui diewus swe-timus, ir garbsi juos ir kloniosies: sztai nunai praneszu tau, jog butinai¹ prazusi.
20. Kaip giminės, kurias isznaikino Wieszpats ineigoj tawo, teip ir jus prapulsit, jei nepaklusni busit bałsui Wieszpaties Diewo jusu.

Pareiszkinimai.

1. *Saugok.* Ziurėk, rupinkis.
3. *Wargino tawę neturtę.* Nerado Israelitai pustynėję nei mėsos, nei jawu, dažnai gi nei ankszczu: todel murmėjo, ir Diewas dawė jiems manną Exod. XVI, 3. – *Bet wisokiu žodžū.* Wisokiu penū, wisokiu daiktu. – *Kuris iszeiti isz burnos Diewo.* Kuris kilsta isz Diewo walos ir įsakymo.
4. *Rubas... nei kiek nesusinesziojo.* Dėjosi tai stebuklais Diewo, jog rubai neparplyszo; wieniems numirus, ju rubais kiti wilkėdawo. Zyđai dar sako, jog žmonėms augant ir rubai eję didyn. – *Koja tawo nenusitrynė.* Ebr: *nepabrinko.* Kojos nei brinko, nei buwo nutritos ir numusztos.
5. *Kaip žmogus ławina sunų sawo.* Bausdamas jį su tėwiszką meilę, norėdamas jo pataisyti, nenužudyti kaip daroma esti neprietelu.
9. *Kurios akmenys yra geležimi.* Isz widaus ir kasyklu tos žemės iszkasa² geležį kietą kaip akmenį.
10. *Idant... garbintumai Wieszpatią.* Dėkawodamas, mėsdamas priesz walgymą ir pawalgjus; nes anot Szw. Powilo 1. Tim. IV, 5, walgys *pasiszwentina per žodį Diewo ir maldą.*
15. *Žaltys kwapo deginanczo.* Begne Baziliszkas, kwapū azumuszas.
16. *Kurios nepažino tėwai tawo.* Neregėjo nei walgė tawo proseniai. – *Pasigailėjo tawęs.* Duodamas tau žemę aptekusią wisomis gerybėmis.

¹ butinai ← su wisu ² iszkasa ← iszkasą

Padėjimas IX.

Patikrinimas jog gaus žemę pažadėtą, ne ažu sawo nuopelnus, bet iš malonybės Dievo.

1. Klausyk Israelau: Tu pereisi szendiena lordoną, idant apimtumai gimines didžiausias ir stipresnes ažu tawę, miestus didžus, ir iki dangui murytus,
2. žmoniją didę ir auksztą, sunus Enacim, kuriuos pats regėjai, ir girdėjai, kuriems niekas negali prieszais atsispirt.
3. Zinosi tad szendiena, jog Wieszpats Diewas tawo pats pereis pirma tawęs, ugnis ryjanti ir suėdanti, kuris sutrinie juos ir isznaikinie priesz weidą tawo umai, kaip bylojo tau.
4. Netarykis szirdyj tawo, isznaikinus juos Wieszpati Diewui tawo akysę tawo: Del teisybės mano intwedė manę Wieszpats, idant žemę szitą apimcza, delto kad ažu nedorybes sawo iszgaiszintos yra szitos giminės.
5. Nes ne del teisybiu tawo ir lygumo szirdies tawo ineisi, apimtu ju žemiu: bet jog anos darė nedorai, ineinant tau yra isznaikintos: ir idant iszpildytu žodį sawo Wieszpats, kurį po prisiegą prызadėjo tėwamus tawo Abraomui, Izaokui ir Jokubui.
6. Zinokig tad jog ne del teisybiu tawo Wieszpats Diewas tawo dawė tau szitą žemę geriausią¹, sodybon, esant tau žmoniją kieczausio sprando.
7. Atmink, ir neažumirszk, kaip papykdydawai Wieszpatį Diewą tawo pustynėj. Nuog anos dienos, kurioj iszejai iš Egipto iki wietai sziai, wisados² prieszais Wieszpati spyreis. (Exod. XVII, 6; XXXII, 15.)
8. Nes ir ant Horeb papykdei jį, ir papykęs norėjo tawęs isznaikint,
9. užužengęs³ kałnan, paimtu płkszczu akmeniniu, płkszczu sankalbos, kurią sukałbėjo su jumis Wieszpats: ir iszbuwau kałnę keturias deszimtis dienu ir nakti, duonos newalgydamas⁴ ir wandenies ne gerdamas⁵.
10. Ir dawė mań Wieszpats dwi płkszti akmenini raszyti pirsztū Diewo, ir talpinti wisus žodžus, kuriuos jumus bylojo kałnę iš widurio ugnies, saneigai žmonijos susirinkus.
11. Ir praejus keturiomus deszimtimus dienu, ir tiekam nakti, dawė mań Wieszpats dwi płkszti akmenini, płkszti sandaro,
12. ir tarė mań: Kelkis, ir nužengk iš cza greitai, nes žmonija tawo, kurią iszwe-dei iš Egipto, aplaidė umai kelą, kurį parodei jiemus, ir pasidirbo sau nu-lietinį. (Exod. XXXII, 7.)
13. Ir wėl tarė Wieszpats mań: Regiu, jog žmonija szioji yra kieto sprando:
14. pałaisk manę, idant sutrupincza ją, ir isznaikincza wardą jos iš po dan-gaus, ir pastatycza tawę ant giminės, kuri butu didesnė ir stipresnė ažu szitą.

¹ geriausią ← geriausią turet ² wisados ← wisados wisados ³ užužengęs ← užužengus mań

⁴ newalgydamas ← newalgant ⁵ negerdamas ← negeriant

15. Ir nuog kaľno deganczo nužengęs, ir dwi pľokszti sandaro abiem rankom turėdamas,
16. ir iszwydęs jog jusu nusidėta Wieszpati Diewui jusu, ir pasidirbta werszys nulietas, ir apľaista umai kelas jo, kuri ĵumus buwo parodęs:
17. iszmeczau pľoksztes isz ranku mano, ir sudauĵiau jas akysę jusu.
18. Ir kniubau priesz Wieszpatį kaip pirma, keturias deszintis dienu ir naktu, duonos newalgydamas, ir wandenies negerdamas, del wisu nusidėĵimu jusu kuriuos padarėt priesz Wieszpatį, ir ĵi papykdėt:
19. nes bijojausi rustybės ir pykczu jo, kuriuomi¹ priesz jus ĵnartintas, norėjo jusu isznaikint. Ir iszkľausė manęs Wieszpats ir szį kartą.
20. Priesz Aaroną teipogi gailai papykęs, norėjo jo suknegĵdint, ir aĵu ĵi teipaja meldĵausi. (Exod. XXXII, 20.)
21. Nusidėĵimą gi jusu kuri buwot padarę, tai yra werszį, pagriebęs, ugnimi su-deginau, ir kľsniuosna sutrupinęs, ir wisiszkaĩ dulkėsna sutrynęs, intmeczau upelin, kuris isz kaľno tekėjo.
22. Gaisrę teipogi ir gundymę ir kapuosę pageidimo papykdėt Wieszpatį: (Num. XI, 1; XVI, 1; XXI, 5.)
23. Ir kai siuntė jus isz Kadesbarne, tarydamas: Zengkit, ir paimkit ĵemę, kurią dawiau ĵumus, ir paniekint ĵsakymą Wieszpaties Diewo jusu, ir netikėĵot ĵamui, nei norėĵot kľausyt baľso jo:
24. bet wisados buwot atĵagari nuog dienos kurioj pradėĵau jus pažint.
25. Ir gulėĵau po akim Wieszpaties keturias deszintis dienu ir naktu, kuriose ĵi nusizėminęs meldĵau, idant neisznaikintu jusu kaip buwo grasęs:
26. ir melsdamas tariau: Wieszpatie Diewe, nepraĵudyk ĵmonijos tawo, ir tė-wykszczos tawo, kurią atpirkai didybėĵ tawo, kuriuos iszwedei isz Egipto rankoj stiproj.
27. Atsimink tarnus tawo Abraomą, Izaoką ir Ĵokubą: neĵiurėk kietumo ĵmonijos szios, ir bediewystės ir nusidėĵimo:
28. idant kartais nesakytu gywentoĵai ĵemės, isz kurios iszwedei mus: Negalėĵo Wieszpats intwest ju ĵemėn, kurią paĵadėĵo ĵiemus, ir neapikentė ju: todel iszwedė, idant aĵumusztu juos pustynėĵ:
29. kurie yra ĵmonija tawo ir tėwykszcza tawo, kuriuos iszwedei stiprybėĵ tawo didėĵ, ir petyj tawo isztiestamę.

Pareiszkinimai.

1. Szendiena. Neuĵilgo. – *Iki dangui murytus*. Hiperbola. Łabai auksztais murais apiwestus.
2. *Sunus Enacim*. Ziur Deut. I, 28.
3. *Pereis pirma tawęs*. Naikindamas neprietelus tawo teip wisiszkaĩ ir sparczai, kaip ugnis sudegina sziaudus.

¹ kuriuomi ← kuriuos

5. *Szirdies tawo*. Tawo walos ir mislies.
6. *Kiečiausio sprando*. Nepaklusnas ir atažagarias.
8. *Ant Horeb papykdei jį*. Garbindamas aukso werszį. Exod. XXXII.
18. *Kniubau priesz Wieszpaij*. Ne tuoj, sudaužius plokštes; nes pirma Maižieszius ažumusžė 23. tukstantis garbintoju werszio, barė žmonija, werszį sutrupino itt. Exod. XXXIV.
22. *Gaisrę teipogi*. Nułaidus Diewui ugnį ant murmėjusiu del nuowargio kelonės. Num. XI, 1. – *Gundymę*. Geidžant nuo Diewo wandenies. Exod. XVII, 7.
23. *Netikėjot*. Nenorėjot eiti, ir siuntėt pirma pražwalgytojus; nepamėgo tai Diewui, nors ir dałaidė jums siųsti. Num. XIII, 3.
25. *Gulėjau*. Grįžta pertraukton kalbon eil. 18.
26. *Wieszpattie Diewe*. Kone suwisu tokią małdą kalbėjo Maižieszius, dar nenužingęs nuo kałno su pirmom dviem plokšztėm. Exod. XXXII, 11. – *Didybėj tawo*. Didžais ir stebuklingais darbais tawo.

Padėjimas X.

Apie kitiedwi plokšzti, smertį Aarono, ir užlaikymą zokono.

1. Metę anamę tarė Wieszpats mañ: Nusidailink dwi plokšzti akmenini, kaip buwo pirmosios, ir žengk manęsp kałnan: ir padarysi skrynią medinę, (Exod. XXXIV, 1.)
2. ir paraszysiu ant plokščczu žodžus, kurie buwo ant anu, kurias sudaužei, ir indėsi jas skrynion.
3. Padariau tad skrynią isz medžo Setim. Ir nudailinęs dwi plokšzti akmenini toki kaip pirmos, žengiau kałnan, turėdamas jas rankosę.
4. Ir parasžė ant plokščczu sulig tuomi, ką pirma buwo parasžės, žodžu de-szimti, kuriuos byłojo Wieszpats jumus ant kałno isz widurio ugnies, žmonijai susirinkus, ir dawė jas mañ.
5. Ir pagrižęs nuog kałno nužengiau, ir padėjau plokštes skrynion, kurią buwau padaręs; kurios iki sziolei ten yra, kaip mañ prisakė¹ Wieszpats.
6. Sunūs gi Israelaus krutino taworijas isz Beroth sunu Iakan Moseron, kur Aaronas numirė ir pałaidotas yra, ažu kurį weikałą kunigystės pildė Eleazar sunus jo. (Num. XXXIII, 31; XX, 28.)
7. Isz ten atajo ing Gadgad, isz kurios wietos iszeję dirbo taworijas. Ietebathoj², žemėj wandenu ir upelu.
8. Tamę metę atskyrė gentiją Lewi, idant nesziotu skrynią sandaro Wieszpates, ir stowėtu po akim jo tarnawimę, ir łaimintu warden jo iki sziai dienai.
9. Togidel negawo Lewi dalos, nei sodybos su brołais sawo: nes pats Wieszpats yra jo sodyba, kaip pažadėjo jamui Wieszpats Diewas tawo.

¹ prisakė ← prisakė Die ² Ietebathoj – antroji e tais.

10. Asz gi stovėjau ant kalno, kaip pirma, keturias deszintis dienu ir nakti: ir iszklausė manęs Wieszpats ir szį kartą, ir tawęs prazudyt nenorėjo.
11. Ir tarė mañ: Eik, ir eik pirma žmonijos, idant ineitu, ir apimtu žemę, kurią prisiegiau tėwamus ju, idant ataduocza jiems.
12. Ir nun Israelau, kogi Wieszpats Dievas tawo geidža nuog tawęs, jei ne to, idant bijotumais Wieszpaties Diewo tawo, ir waikszczotumai kelysę¹ jo, ir mylėtumai jį, ir tarnautumai Wieszpati Diewui tawo wisoj szirdyj tawo, ir wisoj duszioj tawo:
13. ir sergėtumai įsakymus Wieszpaties, ir ceremonijas jo, kurias asz szendiena prisakau tau, idant gera butu tau?
14. Sztai, Wieszpaties Diewo tawo yra dangus, ir dangus dangaus, žemė ir wisa, kas yra joj:
15. ir wienok tėwamus tawo prilipęs yra Wieszpats, ir numylėjo juos, ir iszrinko sėklę ju po jiems, tai yra jus, isz wisu giminiu, kaip szendiena pasirodža.
16. Apipiaustykit tad atapiową szirdies jusu ir sprandą jusu, idant nebeazukietintumet daugiau:
17. Nes Wieszpats Dievas jusu pats yra Dievas diėwu, ir Wieszpats wieszpatau-janczu, Dievas didys ir galis, ir baisus, kuris asabos nepriima, nei downu. (2. Par. XIX, 7; Iob. XXXIV, 19.)
18. Daro sudą naszlaiczui ir naszlei, myli pakeleiwį, ir duost jamui peną ir dangalą:
19. ir jus tad mylėkit pakeleiwius, nes ir patys buwot atajunais žemėj Egipto.
20. Wieszpaties Diewo tawo bijosies, ir jamui wienamui tarnausi: jamui prikibėsi, ir prisiegsi wardan jo. (Deut. VI, 13; Matt. IV, 10; Luc. IV, 8.)
21. Anas yra garbė tawo, ir Dievas tawo, kuris padarė tau sziuos daiktus didžus ir baisius, kuriuos regėjo akys tawo.
22. Septyniosę deszimtyse dusziu nužengė tėwai tawo Egiptan: ir sztai nun padaugino tawę Wieszpats Dievas tawo kaip žwaizdes dangaus. (Gen. XLVI, 27; Exod. I, 5.)

Pareiszkinimai.

1. *Nusidailink dwi plokšti.* Žiūr Exod. XXXIV, 1. – *Padarysi skrynią medinę.* Maižieszius skrynią padarė, gawęs nuo Diewo kitiedwi plokšti žokono, kaip regima isz Exod. XXXIV, 28 ir XXXVII, 1; bet jau pirma Dievas buwo liepęs padaryt skrynią. Exod. XXV, 10.
7. *Žemėj wandenu ir upelu.* Kur skałsu wandenu ir upelu.
8. *Tamę metę atskyrė.* Dievas. Esant aukszczausiu kunigu Aaronui, Num. III, 6. *Idant nesziotu skrynią sandaro Wieszpaties.* Buwo tai darbas wienu Lewitu, galėjo gi ir kunigai, jei norėtu. Ios. III, 3. – *Ir stowėtu po akim jo tarnawimę.* Buwo

¹ kelysę ← kėluosę

tai darbas kunigu, stowėti po akim Wieszpates szėtrojė tarnaujant ir apieras apierawojant. – *Ir taimintu wardan jo*. Łaimindawo wardą Wieszpates nuo žmonijos Lewitai małdomis ir giesmėmis; žmoniją gi łaimindawo wardan Wieszpates kunigai.

9. *Pats Wieszpats yra jo sodyba*. Nes del Diewo Lewitams ir kunigams duodawo pirmenis ir deszimtines. – *Negawo Lewi dalos*. Jokubas jį keikė ir neskyrė dalos tėwikszczoj, duodamas dwi dali Juozapui, wieną Ephraimui, kitą Manassei, sunums Juozapo. Diewas Lewitus apsirinko ażu pirmagimius Israelaus tarnauti Szėtroj ir dawė kunigams ir Lewitams dalį apieru, pirmenis ir deszimtines, ir 48. miestus terp wisu gentiju.
10. *Asz gi stowėjau ant kałno, kaip pirma, keturias deszimtis dienu*. Nekuriems regisi, jog Maizieszius ant kałno Sinai po 40. dienu buwęs tris kartus, ir cza esąs paminėtas kartas treczasai. Buwo gi jis tiktai dukart, ir cza paminėta kartas antrasai, apie kurį ir Deut. IX, 18.
14. *Yra dangus, ir dangus dangaus*. Erdwė oro ir aukszytbės dangiszkos.
15. *Prilipės yra Wieszpats*. Nuimtas didžiausios meilės.
16. *Apipiaustykit tad atapiową szirdies jusu*. 70: *kietumą szirdies*. Atapiowa, užsikietinimas ir apjakimas szirdies apwiłktos nedorybė, aklybė, pajautimais kuniszkais.
21. *Anas yra garbė tawo*. Daiktas ir priežastis garbės tawo.
22. *Septyniosz deszimtyse dusziu*. Ziur Gen. XLVI, 27.

Padėjimas XI.

Užlaikymas prisakymu Diewo ir pałaiminimai ażu tatai; keiksmi netikimie-mus ir nepakłusniemus.

1. Mylėkig tad Wieszpatį Diewą tawo, ir žiurėk prisakymu jo ir ceremoniju, sudu ir liepimu kiekwienamę metę.
2. Pažinkit szendiena, ko nežino súnūs jusu, kurie neregėjo grosos Wieszpates Diewo jusu, didybiu jo ir twirtos rankos, ir isztiesto peties,
3. ženklų ir darbu, kuriuos padarė widuj Egipto Pharaonui karalui, ir wisai žemei jo,
4. ir wisai kariai Egiptėnu, ir arklamus ir wežimamus: kaip apidengė juos wandenys mariu raudonu, wejant jiemus jus, ir pražudė juos Wieszpats iki sziai dienai:
5. ir jumus ką padarė pustynėj, kołei atajot szion wieton: (Num. XVI, 1, 32.)
6. ir Dathanui ir Abironui sunumus Eliabo, kuris buwo sunus Rubeno, kuriuos pražiojus nasrus sawo žemė prarijo su namais ir gėtromis, ir wisais turtais ju, kuriuos turėjo widuj Israelaus.
7. Akys jusu regėjo wisus darbus Wieszpates didžus, kuriuos padarė,

8. idant sergétumet wisus įsakymus jo, kuriuos asz szendiena prisakau jumus, ir galétumet ineit ir apimt žemę, kurion ineitat¹,
9. ir daug laiko gywentumet joj: kurią po prisiegą pažadėjo Wieszpats tėwamus jusu, ir sėklei ju, pienu ir medumi tekancą.
10. Nes žemė, kurios apimtu ineitat², ne tokia yra kaip žemė Egipto, isz kurios iszejai, kur pasėjus sėklę kaip soduosna wandenis laidža laistanczus:
11. bet kaľnuota yra ir³ laukuota, isz dangaus laukdama lietaus:
12. kurią Wieszpats Diewas tawo wisados apľanko, ir akys jo yra ant jos nuog pradžos metu iki ju pabaigai.
13. Jeigu tad pakľusni busit įsakymamus mano, kuriuos asz szendiena prisakau jumus, idant myľétumet Wieszpatį Diewą jusu, ir tarnautumet jamui wisoj szirdyj jusu, ir wisoj duszioj jusu: (Deut. X. 12.)
14. duos lietų žemei jusu metę ir wėlywajį, idant surinktumet jawus ir wyną ir alywą,
15. ir szieną isz lauku keľtuwamus szerti, ir idant patys walgytumet ir pasisotintumet.
16. Saugokites, idant kartais neapsigautu szirdis jusu, ir atsitrauktumet nuog Wieszpaties, ir tarnautumet diewamus swetimiemus, ir kľoniotumetes jie-mus:
17. ir papykęs Wieszpats azudarytu dangų, ir lietūs nelytu, nei duotu žemė žel-menies sawo, ir umai iszgaisztumet isz žemės geriausios, kurią Wieszpats duos jumus.
18. Dėkit szuiuos žodžus mano szirdysna ir mislysna jusu, ir pasikabinkit juos ant ženklų⁴ ant ranku, ir terp akiu jusu padėkit. (Deut. VI. 6.)
19. Mokykit sunus jusu, idant juos mąstytu, sėdėdamas namė, ir waikszczoda-mas kelu, ir guldamas ir kėldamas.
20. Paraszysi juos ant⁵ duru ir adweriju namu tawo,
21. idant pasidaugintu dienos tawo, ir sunu tawo žemėj, kurią prisiegė Wieszpats tėwamus tawo, duosįs jiemus iki kōlei dangus kybo wirszuj žemės.
22. Nes jei sergėsit įsakymus, kuriuos asz prisakau jumus, ir darysit juos, idant myľétumet Wieszpatį Diewą jusu, ir waikszczotumet wisais kėlais jo, prikibę jamui,
23. iszzudys Wieszpats wisas gimines szitas priesz weidą jusu, ir ažueisit jas, kurios yra didesnėmis ir stipresnėmis ne kaip jus.
24. Wisos wietos, kurias mindys koja jusu, bus jusu. Nuog pustynės, ir nuog Libano, nuog upės didės Euphrates iki mariomus wakaru bus krasztai jusu. (Ios. I, 3.)
25. Niekas nestowės prieszais jumus: yszgastį jusu ir baimę duos Wieszpats Diewas jusu ant wisokios žemės, kurią mindysit, kaip byľojo jumus.

¹ ineitat – pirmoji *n* taisyta ² ineitat – klaid. ineinat ³ ir – įtrp. ⁴ ant ženklų – įtrp. ⁵ ant ← ant ant

26. Sztai, dėmi akysę jusu szendiena pałaiminimą ir prakeikimą:
27. pałaiminimą, jei pakłusnais busit įsakymamus Wieszpaties Diowo jusu, kuriuos asz szendiena prisakau jumus:
28. prakeikimą, jei nebusit pakłusnais įsakymamus Wieszpaties Diowo jusu, bet iszeisit isz kelo, kurį asz nunai parodžu jumus, ir waikszzchosit paskui diewus swetimus, kuriu nepazįstat.
29. Intwėdus gi tawę Wieszpati Diowui tawo žemėn, kurion eisi gywentu, padėsi pałaiminimą ant kałno Garizim, prakeikimą ant kałno Hebal:
30. kurie yra ažu Iordono ažu kelo, einanczo saulės sėdimop žemėj Chananejo, kuris gywena ļaukuosę priesz¹ Galgalą kuri yra² ties slėniu traukianczusi³ ir ineinanczu toli.
31. Nes jus pereisit Iordoną, apimtu žemės, kurią Wieszpats Diewas jusu duos jumus, idant turėtumet ir apsėstumet ją.
32. Ziurėkiteğ tad, idant iszpildytumet ceremonijas ir sudus, kuriuos asz szendiena padėmi akysna jusu.

Pareiszkinimai.

2. *Pazinkit. Iszmanykit.*
4. *Prazudė juos. Egiptėnus. – Iki sziai dienai.* Suwisu, ir dabar nebeliko niekas isz ju, kuris galėtu jums blogai daryti.
6. *Sunus Rubeno. Isz gentijos Rubeno. – Su namais.* Su waikais ir wisą szeimyną.
8. *Idant sergėtumet wisus įsakymus jo.* T. y. wisa tai turi jus paraginti užlaikytu prisakymu Diowo. –
10. *Pasėjus sėklę.* Esti tai Egiptę pasikėltus Nilui.
12. *Kurią Wieszpats Diewas tawo wisados aplanko.* Tartum wisas atsidėjęs gerai daryti jai patogiamę sawamę metę.
14. *Metę ir wėlywąjį.* Metę, ankstywąjį, sėjant; esti tai Spalu mėnesyje, lietus tuomet daigina želmenis. Wėlywasai brandina jawus ir waisius pirma piuties, Karwelyje. Mislis yra, jog Diewas reikalingą lietų duoda metę.
18. *Pasikabinkit juos ant ženklų.* Atsiminkit juos nuolat. (Deut. VI, 8.)
19. *Sėdėdamas namė.* Wisur, kiekwienamę ir metę ir wietoje.
21. *Iki kołei dangus kybo wirszuj žemės.* Priežodiszkai⁴ pasakytą: ant amžiu.
22. *Wisais kerais jo.* Prisakymais jo.
24. *Wisos wietos, kurias mindys koja jusu, bus jusu.* Terp krasztu Diowo paženklintu.
26. *Dėmi.* Iszsirinkit.
29. *Padėsi pałaiminimą.* Israelitams atajus kałnop Hebal, szeszios gentijos sustojo ant jo, kitos szeszios ant kałno Garizim isz kitos pusės. Kunigai stowėdami

¹ priesz – *pr* tais. ² kuri yra ← esanczą pala slėnį ³ traukianczusi – tais. ⁴ Priežodiszkai ← prižodiszkai

terpukalnyję mètė pašaiminimus ant pildytoju zokono, ir prakeikimus ant jo peržengėju; žmonija ant kiekvieno pašaiminimo ir prakeikimo atsakinėjo: *Amen*. Sakant pašaiminimą, atsakymas buvo nuo kalno Garizim; sakant gi prakeikimą, nuo stowėjusiu ant Hebal. Teip tad, *padėsi pašaiminimą ir prakeikimą*¹, ženklina: pastatysi laiminanczus ir keikianczus (Deut. XXVII, Ios. VIII, 20).

30. *Ties slėniu traukianczusi*. Ties didžu ir ilgu slėniu. Gen. XII, 6. slėnys tasai wadinasi *slėniu skaistumi*.

Padėjimas XII

Apie isznaikinimą stabmeldystės, deszimtines, pirmenis ir apieras.

1. Szitie yra prisakymai ir sudai, kuriuos daryti turit žemėj, kurią Wieszpats Dievas tėwu tawo duos tau, idant turėtumai ją wisomis dienomis, kuriomis waikszzosi ant žemės.
2. Iszwerskit wisas wietas, kuriose garbdawo pagonai, kuriuos ažueisit, diewus sawo ant auksztu kalnu, ir kalwu, ir po wisokiu medžu szakotu.
3. Iszmėtykit altorius ju, ir sułaużykit stowyłus², gojus ugnimi sudeginkit; ir bałwonus sutrupinkit: iszgaiszinkit wardus ju isz wietu anu. (Deut. VII, 25; 2. Mach. XII, 40.)
4. Nedarysit sziteip Wieszpati Diewui jusu,
5. bet wieton, kurią apsirinks Wieszpats Dievas jusu isz wisu gentiju jusu, idant padėtu ten wardą sawo, ir gywentu joj, ataisit:
6. ir apierawosit wietoj anoj wisodeginius ir apieras jusu, deszimtines ir pirmenis ranku jusu, ir apizadus ir downas, pirmagimius karwiu³ ir awiu.
7. Ir walgysit ten akysę Wieszpaties Diewo jusu: ir linksminsites wisuose daiktuose, kuriemus pridėsit ranką, jus ir namai jusu, kuriuose pašaimins jumus Wieszpats Dievas jusu.
8. Nedarysit ten, ką mes cza darom szendiena, kiekwienas kas jamui regis gera.
9. Nes dar iki sziamui⁴ laikui neatajot atilsin, ir sodybon, kurią jumus duos Wieszpats Dievas jusu.
10. Pereisit Iordoną, ir gywensit žemėj, kurią jumus duos Wieszpats Dievas jusu, idant atsilsėtumet nuog wisu neprietelu aplinkom: ir be jokios baimės gywentumet
11. wietoj, kurią aprinks Wieszpats Dievas jusu, idant wardas jo butu joj. Ten wisa, ką prisakau, suneszit: wisodeginius ir apieras ir deszimtines ir pirmenis ranku jusu, ir kas tiktai yra pirmutiniu downosę, kurias apsizadėsit Wieszpati.

¹ prakeikimą ← prakeikimą ² stowyłus ← bałwonus ³ karwiu ← jauczu ⁴ sziamui – m tais.

12. Tenai puotausit po akim Wieszpates Diwo jusu, jus ir sunūs ir dukterys jusu, tarnai ir tarnaitės; ir Lewitas¹, kuris² miestuose jusu gywena, nes nei turi kitos dalos ir sodybos tarp jusu.
13. Saugokis idant neapierawotumai wisodeginiu tawo kiekwienoj wietoj, kurią pamatysi:
14. bet toj, kurią apsirinks Wieszpats, wienoję isz gentiju tawo apierawosi apieras, ir darysi, ką tiktai tau prisakau.
15. Jeigu norētumai walgyt, ir pamēgtu tau walgymas mėsos, papiauk, ir walgyk pagal palaiminimo Wieszpates Diwo tawo kurį³ tau dawė miestuose tawo: ar butu neczysta, tai yra sutepta ir silpna, ar czysta, tai yra cieka ir be sutepties, kas gali buti apierawota, kaip stirną ir elnį, walgysi,
16. newalgydamas tiktai kraujo, kurį iszpili ant žemės kaip wandenį.
17. Negalėsi walgyt miesteluose tawo deszimtinės jawu ir wyno ir alywos tawo, pirmenu armenies ir mažuju galwiju, ir wiso, ką apsižadētumai ir pats norētumai apierawot, ir pirmenu ranku tawo:
18. bet po akim Wieszpates Diwo tawo walgysi juos wietoj, kurią aprinks Wieszpats Diwas tawo, tu ir sunus tawo ir duktė tawo, ir tarnas ir tarnaitė, ir Lewitas, kuris gywena miestuose tawo: ir linksminsies ir stiprinsies po akim Wieszpates Diwo tawo wisuose daiktuose, kuriump isztiesi ranką tawo.
19. Saugokis idant neaplaistumai Lewito wisamę laikę, kuriame gyweni žemėj.
20. Kai praplatins Wieszpats Diwas tawo krasztus tawo, kaip yra bylojęs tau, ir norėsi walgyt mesas, kuriu troksza duszia tawo: (Gen. XXVIII, 14; Exod. XXXIV, 24; Deut. XIX, 8.)
21. wieta gi, kurią aprinks Wieszpats Diwas tawo, idant butu wardas jo tenai, jei bus atstu, papiausi isz armenu ir mažuju galwiju, kuriuos turėsi, kaip liepiau tau, ir walgysi miesteluose tawo, kaip sau norėsi.
22. Kaip walgoma esti stirna ir elnys, teip walgysi juos: ir czystas ir neczystas kartū⁴ walgys.
23. To tiktai saugokis, idant kraujo newalgytumai: nes kraujas ju yra ažu duszia: ir todel neturi duszios walgyt su mėsomis:
24. bet ant žemės iszpili kaip wandenį,
25. idant gera butu tau ir sunumus tawo po tau, padarius kas pamėgsta akysę Wieszpates.
26. Ką gi paszwentinsi, ir apsižadėsi Wieszpati, paimsi, ir ataisi wieton, kurią aprinks Wieszpats:
27. ir apierawosi apierawones tawo, mėsą ir kraują, ant altoriaus Wieszpates Diwo tawo: kraują apieru pili ant altoriaus, mėsas gi pats walgysi.
28. Ziurėk ir klausyk wiso, ką asz prisakau tau, idant gera butu tau ir sunumus tawo po tau ant amžiu, kai darysi, kas gera yra ir pamėgsta akysę Wieszpates Diwo tawo. (Deut. XIX, 1.)

¹ Lewitas – s tais. ² kuris ← kurio ³ kurį ← kurio ⁴ kartū ← ažu wien bus

29. Kai isznaikins Wieszpats Dievas tawo gimines, kuriu apimtu ineisi, ir apimsi jas, ir gywensi žemėj ju:
30. saugokis idant nedarytumai kaip anos, kai tau ineinant bus iszwerstos, ir nesiklaustumai ju ceremoniju, tarydamas: Kaip garbino giminės szios dievus sawus, teip ir asz garbinsiu.
31. Nedarysi teip Wieszpati Diewui tawo. Nes wisas biaurybes, kuriu¹ kratosi Wieszpats, darė diewamus sawiemus, apierawodami sunus ir dukteris, ir degindami ugnimi.
32. Ką prisakau tau, tai tiktai tedaryk Wieszpati, nei pridėk nieko nei mažink.

Pareiszkinimai.

2. *Pagonai, kuriuos ažueisit.* Kuriu žemę ir turtus apturėsit. – *Po wisokiu medžu szakotu.* Ant kaľnu, gojuosę stabmeldžai garbindawo sawo diewaiczus; ceremonijas ju darydawo Israelitai paklysdami stabmeldystėn.
3. *Wardus ju.* Idant neliktu nei paminklo ju.
4. *Nedarysit sziteip Wieszpati Diewui jusu.* Nedarysit kaip tie stabmeldžai: wienok nekurie szwentieji wyrai, kaip Samuelus, auksztumosę apierawojo Diewui apieras; teip gal jiems Diewo buwo dalaista.
5. *Idant padėtu ten wardą sawo.* Wietoję szėtros, arba bažnyczos.
6. *Pirmenis ranku jusu.* Pirmuosius jawus surinktus rankom jusu – *Apizadus.* Dowanas isz apižadų.
7. *Walgysit.* Isz apieru ramintiniu, arba isz apieru isz kuriu duodawo walgyti ir swietiszkiems. Nes isz apieru ažu nusidėjimą ir wisodeginiu, swietiszkiems neduodawo Num. XVIII, 9, 15. Arba cza pasakyta apie susirinkimus Jeruzalun, Israelitu tris kartus ant metu ant szwenczu, kur puotas kėldawo miestę bažnyczos, ir tai wadindawosi pasilinksminimais ir pasistiprinimais akysę Wieszpaties.
8. *Kiekwienas, kas jamui regis gera.* Nes pustynėję Israelitai neažulaikydawo ceremoniju.
11. *Wietoj.* Drąsiai, be baimės neprietelu, apsigyvensit ant wietos, kur bus szėtra, ir susirankiosit tris kartus ant metu, sulig mano prisakymu, wisi wienon wieton. – *Pirmenis ranku jusu.* Wersijos Simacho, Akwilos ir Teodociano wadina tai dowanomis geros walos.
12. *Po akim Wieszpaties.* Ar² prie szėtrai, arba bažnyczai; arba miestę kuriamę buwo szėtra ar bažnycz. – *Ir Lewitas.* Kwiesdamas sawo puoton Lewitus, naszlaiczus, naszles, ir pakelingus, kaip pasakyta eil. 11, 14, 16. – *Nei turi kitos dalos.* Nei lauku, nei wynyczu, skirstant žemę, negawo.
13. *Wisodeginiu tawo.* Ir kitoniszku apieru. – *Kiekwienoj wietoj kurią pamatysi.* Nežiurėdamas ar ją aprinko Dievas apieroms.

¹ kuriu – r tais. ² Ar – r tais.

15. *Jeigu norėtumai walgyt.* Sziokius walgius, ne isz apieru. – *Walgyk pagal palaiminimo Wieszpates Diewo tawo.* Walgyk isz tu daiktu, kuriuos tau suteikė duosnybė Diewo. Arba, kiek isznesza tawo turtai. – *Kaip stirną ir elnį walgysi.* Walgysi isz daiktu galimu apierawoti Dielowi, kaip awis ir jaučas, nors ir butu huszais, ir netiktu apieroms, teip kaip gali walgyti stirną ir briedį, nors jie apieroms netinka.
16. *Iszpilsi ant žemės kaip wandenį.* Kaip daiktą nepaszwentintą.
17. *Negatėsi walgyt... deszimtinės.* Szw. Ieronimas (in Ezech. c. 40.) raszo: „Buwo ir kitos deszimtinės, kurias kiekvienas isz Israelitu atskirdawo sawuose kluonuose, puotams¹ atajus Ieruzalaus bažnyczon, prieangėję kelamoms, pasikwietus kunigus ir lewitus“.
18. *Wisuose daiktuose, kuriump isztiesi ranką tawo.* Wisuose turtuose ir gerybėse tawo.
20. *Kai praplatins Wieszpats Diawas tawo krasztus tawo.* Pasakyta apie pažadėtą Abraomui (Gen. XV, 18.) praplatinimą krasztu iki Euphratei. Del Israelitu nedorybės neiszsipildė tāsai žadinys, tiktai trumpą metą prie Dowidui ir Salomonui.
21. *Wieta gi, kurią aprinks Wieszpats Diawas tawo.* Puotoms prie bažnyczai galwijos papiaudawo kunigai; kam gi buwo labai toli bažnycza, dalaista buwo patiems² papiaut galwijos, tiktai kraują ir taukus siųsti ant apieros. –
22. *Czystas ir neczystas kartu walgys.* Suteptas neczystybės zokoniszkos mažosios, nelimpančzos kitiems per dasilytėjimą, kartu walgys su czystaisiais. Bet nesusizągęs neczystybę didėją, kitiems limpančzą, kaip dasilytėjęs numirėlo, turis tekėjimą sėklės, raupuotas, moterys waiką pagimdžusios ir mėnesinėmis serganczos. Nors ir jiems nebuwo ginta walgyti mėsą, bet ne su kitais, teip nesusizągusiais³.
23. *Kraujas ju yra ažu dusių.* Ziuř Gen. IX, 5.
26. *Ką gi paszwentinsi ir apsizadėsi Wieszpati.* Ar isz įsakymo, ar isz apizado paszwentinės Wieszpati, atskyręs puotai religijos, walgysi ant wietos akysę Wieszpates. eil. 17. ir 18.
32. *Tai tiktai tedaryk.* Ką prisakau, ir ne kiteip, bet kaip prisakytą, nei daugiaus nei mažiaus.

Padėjimas XIII.

Neklausyt netikru pranaszu, ir kankys ant ju.

1. Jei kiltu terp tawęs pranaszas, arba sakąsys waidenęs sapną, ir pranaszautu ženklą ir prajėwą,
2. ir iszspildytu, ką yra sakęs, ir tarytu tau: Eime, ir sekim paskui diewus swetimus kuriu nepažįsti, ir tarnaukim jiemus:

¹ puotams – klaid. puotoms ² patiems – t tais. ³ nesusizągusiais ← susizągusiais

3. neklausysi žodžu ano pranaszo arba sapnuotojo: nes gundža jus Wieszpats Dievas jusu, idant eiksztn iszeitu, ar mylit jį ar ne, wisoj szirdyj, ir wisoj duszioj jusu.
4. Wieszpatį Dievą jusu sekite, ir jo bijokites, ir įsakymus jo sergėkit, ir klausykit balso jo: jamui tarnausit, ir jamui prikibsit.
5. Pranaszas gi anasai arba sapnu pramanytojas bus ažumusztas: jog kalbėjo, idant atatrauktų jus nuog Wieszpaties Diewo jusu, kuris iszvedė jus isz žemės Egipto, ir atpirkio jus isz namu vergijos, idant iszkłaidintu tawę isz kelo, kuri tau prisakė Wieszpats Dievas tawo: ir atitolinsi pikta isz widurio sawo¹.
6. Jei tawęs norėtu prikalbėt brolys tawo, sunus motynos tawo, arba sunus tawo arba duktė, ar motė, kuri yra prieglobstyj tawo, arba prietelus, kuri myli kaip duszią sawo, paslėpčomis tarydamas: Eime, ir tarnaukim diewamus swetimiemus, kuriu² nežinai tu, ir tėwai tawo,
7. wisu aplinkom giminiu, kurios yra artie arba tolie, nuog pradžos iki galui žemės,
8. nepritark jamui, nei klausyk, nei prałaidie jamui akis tawo, idant pasigaiłetu-mai ir paslėptumai jį,
9. bet tuoj ažumuszi: bunai pirmuczausiai ranka tawo ant jo, ir potam wisa žmonija pałaidie ranką. (Deut. XVII, 7.)
10. Akmenimis apsmegdytas bus ažumusztas: delto kad norėjo tawęs atatraukt nuog Wieszpaties Diewo tawo, kuris iszvedė tawę isz žemės Egipto isz namu newalos:
11. idant wisas Israelus iszgirdęs bijotusi, ir niekaip daugiau nebedarytu nieko tokio kaip szitas daiktas.
12. Jei iszgirstumai wienamę miestu tawo, kuriuos Wieszpats Dievas tawo duos tau gywenimui, nekuriuos sakant:
13. Iszejo súnūs Belial isz widaus tawo, ir atatraukė gywentojus miesto sawo, ir tarė: Eime, ir tarnaukim diewamus swetimiemus, kuriu nežinot:
14. klauskis pristojes ir rupestingai, pažinęs daikto tikrybę, jei atrastumai jog teip tikrai yra kaip sakoma, ir jog biaurybė szioji yra darbu padaryta,
15. tuoj pamuszi gywentojus ano miesto nasrais kaławijo, ir isznaikinsi jį ir wisa, kas jamę yra, iki galwijamus:
16. ir kas tiktai butu isz daiktu, surankiosi widurin ulyczu jo, ir su patimi mies-tu ažudegsi teip, idant wisa sunaikintumai Wieszpati Diewui tawo, ir butu kapas amžinas. Nebebus daugiau atstatytas,
17. ir neprilips isz ano prakeikimo niekas rankai tawo: idant atsigrižtu Wieszpats nuog pykczu ažusidegimo sawo, ir susimiłtu ant tawęs, ir padaugintu tawę, kaip yra prisieges tėwamus tawo,
18. kai klausysi balso Wieszpaties Diewo tawo, sergėdamas wisus prisakymus jo, kuriuos asz prisakau tau szendiena, idant darytumai, kas pamėgsta akysę Wieszpaties Diewo tawo.

¹ sawo ← tawo ² kuriu ← kuriu tu

Pareiszkini mai.

1. *Pranaszas*. Netikras, tikrū apsimetęs. Arba ir tikras jei norėtu išžvest išz kelo.
2. *Kuriu nepažįsti*. Kuriu iksziotei negarbinai, ir diewais nepripažinai.
3. *Gundža*. Dałaidža pagundymą. – *Idant eikszten iszeitu*. Ebr: *del pažinimo*, Nes Diewas daro kaip tyrėjas, norėdamas dasižinoti.
5. *Iz kelo*. Iz budo gywenimo ir tarnawimo Diewui.
9. *Tuoj ažu muszi*. Paduodamas ji sudan. – *Bunai pirmuczausiai ranka tawo ant jo*. Mesk pirmąjį akmenį, kaip pasakyta Deut. XVII, 7.
13. *Súnūs Belial*. Bediewiai, piktadėjai, welnieczi, wyrai be jungo, nuo žodžu *beli hol*, be jungo, t. y. be zokono, nusidėjęlai, bediewiai. Belialū Rasztas szwentas kartais wadina welnią. (3. Reg. XXI, 13.) szw. Ieronimas žodžus: *sunumus Belial* perguldė: *sunumus welnio*)
15. *Tuoj pamuszi*. Wyresnybėms iszdawus dekretą, pirma wisu Aukszczausiam kunigui, nes jis turėdawo isztirti tiesą.
16. *Kapas amžinas*. Niekados jo nebeatstatys.
17. *Neprilips izz ano prakeikimo niekas rankai tawo*. Nieko sau neimsi.

Padėjimas XIV.

Nedarymas kaip pagonai, laidojant numirusį, atskyrimas gywulu czystuju nuog neczystuju, ir atadawimas deszimtinės.

1. Sunumis bukit Wieszpates Diewo jusu: neįsipiaustysit¹, nei darysit plikės ant numirusio,
2. esi žmonija szwenta Wieszpati Diewui tawo, ir tawę iszrinko, idant butumai jamui žmoniją ipaczą isz wisu giminiu, kurios yra ant žemės. (Deut. VII, 6; XXVI, 18.)
3. Newalgykit kas sužagta.
4. Szitas yra gywulys, kurį turit walgyt: Jauczą ir awį ir ožką, (Levit. XI, 4.)
5. elnį ir stirną, stumbrą, laukinę ožką, briedį, origą, werblugałuszi.
6. Wisoki gywulį skeltanagi ing dwi dali, ir gromuļojanti², walgysit.
7. Isz tu gi, kurie gromuļoja ir nagos neskela, neturit walgyt, kaip kupranugario, kiskzio ežio: szitie jog gromuļoja, ir neskela nagos, žagiais bus jumus.
8. Kiaulė teipogi, jog skela nagą, ir negromuļoja, bus žagi: mėsą ju newalgysit, ir maitu neczupinėsit.
9. Szituos walgysit isz wisu krutanczu wandenyse: kurie turi sperklus³ ir sriegus, walgykit:
10. kurie yra be sperklu ir sriegu, newalgykit, nes yra žagiais.

¹ neįsipiaustysit ← neįsipiaustykit ² gromuļuojanti – tais. ³ sperklu – e tais.

11. Wisas pauksztes czystas walgykit.
12. Neczystu newalgykit: Arlo sakau, ir gripho, ir arlo mariu,
13. iksiono, ir didžwanagio ir peslo pagal weislės sawo:
14. ir wisos weislės warno,
15. ir struso ir pelėdos ir žuwėdos ir wanago pagal weislės sawo:
16. herodiono ir gulbės ir ibio,
17. ir naro, porphiriono ir naktywarnio,
18. duko ir chardriono, kiekvieną weislėj sawo: kukuczo teipogi ir szikszno-sparnio.
19. Ir wisa kas rėpłoja ir sparnelus turi, bus žagų ir nebus wałgoma.
20. Wisa kas yra czysta, walgykit.
21. Kas gi tiktai yra padwėse, newalgykit isz jo. Pakeleiwiui, kuris yra terp wartu tawo, duok idant walgytu, arba parduok jamui: nes tu esi žmonija szwenta Wieszpates Diawo tawo. Newirsi oželo pienę motynos jo. (Exod. XXXIV, 26.)
22. Deszimtą dalį atskirsi isz wisu waisiu tawo, kurie gema žemėj kas metai,
23. ir walgysi akysę Wieszpates Diawo tawo wietoj, kurią aprinks idant joj butu szaukiamas jo wardas, deszimtinę jawu tawo, ir wyno ir alywos ir pirmagimius isz armenu ir awiu tawo: idant iszmoktumai bijoties Wieszpates Diawo tawo kiekwienamę metę.
24. Esant gi tolimesniamui kelui, ir wietai, kurią iszrinks Wieszpats Diawas tawo, ir tau pałaimins, nei galint tau jon wisa tai nuneszti,
25. parduosi wisa, ir piniguosna pawersi, ir nuneszi sawą ranką, ir nueisi wieton, kurią aprinks Wieszpats Diawas tawo:
26. ir pirksi isz tu paczu pinigų, ką tiktai sau norėsi, ar isz armenu, ar isz awiu, wyną teipogi ir sicerą, ir wisa ko geidža duszia tawo: ir walgysi po akim Wieszpates Diawo tawo, ir puotausi tu ir namai tawo:
27. ir Lewitas, kuris yra terp wartu tawo: saugokis idant neaplaistumai jo, nes neturi kitos dalos sodyboj tawo.
28. Metuosę treczuosę atskirsi kitą deszimtinę isz wiso, kas gema tau anuo metu, ir padėsi widuj duru tawo.
29. Ir atais Lewitas, kuris kitos neturi dalos nei sodybos su tawimi, ir pakelei-wys ir naszłaitys ir naszlė, kurie yra terp wartu tawo, ir walgys ir pasisotins: idant pałaimintu tau Wieszpats Diawas tawo wisuosę darbuosę ranku tawo, kuriuos darysi.

Pareiszkinimai.

1. *Sunumis bukit Wieszpates Diawo jusu.* Zenklina tai pat ką ir žodžai padėti kitur: (Lev. XI, 44.) Szwenta is bukit, nes asz szwentas esmi. – *Neįsipiiaustysit.* Lev. XIX, 27, 28.
6. *Wisokį gywulį skėttanagi.* Eil. 4 ir 5. paminėta gywulai deszimties luomu, bet dar ir kitiems tuliems gal tai pritinka.

7. *Kupranugario, kiskio. Ziuř Levit. XI.*
21. *Kas gi tiktai yra padwėšę. Isz gywulu czystuju; ar užsimusę, ar prigėrę. – Pakeleiwii. Pagonui, neturinczam zokono apie walgius gerus ir sužagtus. – Nes tu esi žmonija szwenta. Tau nepridera kiteip daryt, ne kaip zokonas liepia. – Newirsi oželo pienę motynos jo. Ziuř Exod. XXIII, 19.*
22. *Deszintą dalį. Trejokia budawo deszimtinė¹: Wieną duodawo kas metai wieniams Lewitams. Kitą teipogi kas metai Lewitams, bet ir patys su jais walgydawo ataidami bažnyczon tris kartus ant metu. Treczą, kas treti metai, Lewitams, pawargėlams, naszłaiczams, naszlėms, pakeleiwiams, duodawo sawamę miestę eil. 8. –*
24. *Ir tau pałaimins. Paskalsins sanpiową ir pakulą ir pertat² pasididins deszimtin.*
26. *Siceraę. Ebraiszakai siceraę wadinasi gėrimas stipras, nugirdas, padarytas, ar isz koku grudu, ar isz waisiu, medaus itt. tiktai ne wynas.*
27. *Lewitas kuris yra terp wartu tawo. Kuris gywena tamę paczamę miestę kur ir tu.*
28. *Metuosę treczuosę. Po trejiems metams. – Kitą deszimtinę. Neneszamą bažnyczon, bet namę iszdalijamą Lewitams ir pawargėlams.*
29. *Ir walgys, ir pasisotins. Szitos deszimtinės dawėjas pats nebudawo daliniku, kaip deszimtiniu neszamu bažnyczon puotoms.*

Padėjimas XV.

Szwentimas metu sekmuju, apierawojimas pirmagimiu i. k.

1. Sekmuosę metuosę darysi atłaidimą,
2. kuris pildysis szitokią eilą: Kam priguli kasnorint nuog prietelaus, arba artymo ir brolo jo, atimt negalės, delto kad yra metai atłaidimo Wieszpaties.
3. Nuog pakeleiwio ir atajuno reikałausi: nuog gywentojo ir artymo geist neturėsi galybės.
4. Ir suwisu nieko neturiš ir elgeta nebus terp jusu: idant pałaimintu tau Wiesz-pats Diawas tawo žemėj, kurią ataduos tau sodybon.
5. Jei wienok klausysi bałso Wieszpaties Diawo tawo, ir sergėsi wisa ką liepė, ir ką asz szendiena prisakau tau, pałaimins tau, kaip yra žadėjęs.
6. Paankszczosi giminėmus daugiomus, ir pats nepaankszczosi nuog nieko. Wieszpatausi ant daug giminii, ir ant tawęs niewieszpataus niekas.
7. Jei wienas isz brolo tawo, kurie gywena terp wartu miesto tawo žemėj, kurią Wieszpats Diawas tawo duos tau, pareis neturtėn: nesukietinsi szirdies tawo, nei sugniauszi rankos,
8. bet atwersi ją pawargėlui ir duosi paankszczojimą, kurio matysi jį reikałaujant. (Luc. VI, 34.)

¹ deszimtinė ← deszimtinę ² pertat – antroji t tais.

9. Saugokis kad kartais neįlystu tau nedora mislis, ir tarytum szirdyjsawo: Artinasi seknieji metai atłaidimo, ir nukreiptumai akis tawo nuog neturinczo brolo tawo, nenorėdamas jamui paankszczot ko geidža: idant nesiszauktu priesz tawę Wieszpaciesp, ir stotusi tau nusidėjimas.
10. Bet duosi jamui, nei darysi nieko kytrai szelpdamas jo reikalus: idant palaimintu tau Wieszpats Diewas tawo kiekwienamę metę, ir wisuosę daiktuosę kuriump pridėsi ranką.
11. Nestigu bus neturinczu žemėj gywenimo tawo, todel asz liepiu tau, idant atwertumai ranką brolui tawo neturinczamui ir pawargėlui, kuris su tawimi buna žemėj.
12. Kai tau bus parduotas brolys tawo Ebrejas, arba Ebreika, ir wergaus tau szeszelus metus, sekmuosę metuosę palaisi jį luosą:
13. ir kuriamui dowanojai laiswę, niekaip neduosi dykamui iszeiti:
14. bet duosi ant kelo isz galwiju ir isz kłaimo ir trėszkinės tawo, kuomi Wieszpats Diewas tawo palaimino tau. (Exod. XXI, 2.)
15. Atmink jog ir pats wergawai žemėj Egipto, ir iszwadawo tawę Wieszpats Diewas tawo, ir todel asz nunai prisakau tau.
16. O jei tarytu: Nenoriu iszeiti: delto kad mylėtu tawę, ir namus tawo, ir numanytu jog jamui gera pas tawę buti:
17. paimsi ilą, ir perdursi ausį jo duryse namu tawo, ir wergaus tau ant amžiu: ir wergei teipogi teip padarysi.
18. Nenugrėžk nuog ju akiu tawo, palaidęs juos ant walos: nes pagal ałgos samdyniko per szeszelus metus tarnawo tau: idant palaimintu tau Wieszpats Diewas tawo wisuosę darbuosę kuriuos dirbi.
19. Isz¹ pirmagimiu², kurie gema armenyse, ir awyse tawo, kas tiktai yra lyties wyriskos, paszwentinsi Wieszpati Diewui tawo. Nedirbsi pirmagimių karwės, ir nekirpsi pirmagimiu awiu.
20. Akysę Wieszpacies Diewo tawo walgysi juos kas metai wietoj, kurią aprinks Wieszpats, tu ir namai tawo.
21. Jeigu gi turėtu suteptę, ar raiszas butu, ar akłas, ar kurioj dalyj nedailus ar siłpnas, nebus apierawotas Wieszpati Diewui tawo: (Lev. XXII, 21.)
22. Bet terp wartu miesto tawo walgysi jį: teip czystas kaip neczystas lygiai walgys juos, kaip stirną, ir elnį.
23. To tiktai težiurėsi, idant kraujo ju newalgytumai, bet iszpilsi žemėn kaip wandenį.

Pareiszkinimai.

1. *Prietelaus, arba artymo ir brolo jo.* Pasakyta apie Israelitą, esantį wisiems Israelitams brolu, prietelumi ir artymu. Prozelitai sekmuosę metuosę negaudawo atłaidimo skołu.

¹ Isz ← apie ² pirmagimiu ← pirmagimius

3. *Nuog pakeleiwio ir atajuno reikatausi.* Nors ir butu prozelitū. – *Nuog gywentojo ir artymo.* Zydo.
4. *Nieko neturįs ir elgeta nebus terp jusu.* Krypstanczus szelpkit almužnomis ir paankszczojimais, idant jiems nereiktu elgetauti.
5. *Asz szendiena prisakau tau.* Paankszczoti ir sekmuosę metuosę atlaisti skolas.
6. *Paankszczosi.* Delto kad tau bus skalsa wisoko.
9. *Stotusi tau nusidėjimas.* Idant neužsitrauktumai ant sawęs rustybės ir kankies Diewu; nusidėjimas cza padėta ažu kankį nusidėjimo.
12. *Pataisi jį luosą.* Žiūr Exod. XXI, 2.
17. *Ir wergei teipogi teip padarysi.* Duosi ant kelo, kaip pasakyta eil. 14. Nes ausies wergėms neperdurdawo; žiūr Exod. XXI, 7.
18. *Nenugrėžk nuog ju akiu tawo.* Nebuk jiems kietas ir bodus. – *Nes pagal algos samdyniko... tarnawo tau.* Tarnawo tau szeszels metus kaip samdynikas, kuriam butu reikę ažumokėt algą. Tai ir pałaidus ant walos iszpuola duoti ką ant kelo, wietoj algos. Arba: Samdynikai apsiimdawo ant treju metu tarnauti, kaip regima isz Isai. XVI, 14; todėl nesiraukyk sekmuosę metuosę duodamas wergui laiswę ir dowanas, nes tau tarnawo dwejatiek kaip samdynikas.
19. *Nedirbsi pirmagimi karwės.* Pasakyta cza apie pirmagimius lyties¹ moteriszkos²; delto kad isz ju galėdawo walgyti ir szioks žmogus; nes pirmagimiai lyties wyriszkos prigulėdawo su wisu Diewui ir kunigams, ir teip isz ju nieko nelikdawo³ apierawojanczam; likdawo gi, apierawojant ramintines apieras isz pirmagimiu telyczu ir awiu.
22. *Bet terp wartu.* Papiowęs juos teip kaip wisados esti piaunama galwijai, be ceremoniju religijos. – *Teip czystas kaip⁴ neczystas.* Nebutu tai dalaista, papiunant⁵ galwiją budū apieru ramintiniu; nes isz tokiau apieru wieni tiktai czystieji tegalėdawo walgyti. Levit. VII, 20.

Padėjimas XVI

Apie szwentes Welyku, Sekminiu, Kuczku, ir apie Sudžas.

1. Užlaikykit mėnesį nauju jawu, ir pradzą pawasario meto, idant darytumai Phase Wieszpaci Diewui tawo: nes sziamę mėnesij iszwedė tawę Wieszpats Diewas tawo isz Egipto naktyj.
2. Ir apierawosi Phase Wieszpaci Diewui tawo isz awiu, ir isz jauczu wietoj, kurią aprinks Wieszpats Diewas tawo, idant gywentu ten wardas jo.
3. Newalgysi joj duonos rugintos: septynias dienas walgysi be raugo, wargo duoną, delto kad bijodamas iszejai isz Egipto: idant atsimitumai dieną iszejimo tawo isz Egipto, wisomis dienomis gywatos tawo.

¹ lyties – *ie* tais. ² moteriszkos – antroji *o* tais. ³ nelikdawo ← neligdawo ⁴ kaip ← kaip ir ⁵ papiunant – *pa* tais.

4. Nepasirodys raugas wisuose krasztuose tawo per septynias dienas, ir neatliks isz mėsų to, kas apierawota wakarą dienos pirmos, iki rytui.
5. Negalėsi apierawot Phases kuriame norint miestę¹ tawo, kuriuos Wieszpats Diewas tawo duos tau:
6. bet wietoj, kurią aprinks Wieszpats Diewas tawo, idant gywentu wardas jo ten: apierawosi Phasę wakaro saulei sėdant, kadą iszejai isz Egipto.
7. Ir kepsi, ir walgysi wietoj, kurią aprinks Wieszpats Diewas tawo, ir ryto atsikėlęs eisi szėtrosna tawo.
8. Szeszas dienas walgysi prėskienius: ir dienoj sekmoj, jog yra surinkimas Wieszpaties Diewo tawo, nedarysi darbo.
9. Septynias nedėlas atskaitysi sau nuog tos dienos, kurioj piautuwą jawuosna įlaisi, (Lev. XXIII, 15.)
10. ir szwėsi dieną szwentą nedėlu Wieszpati Diewui tawo, apierawojimą² gerawalį rankos tawo, kurį apierawosi sulig palaiminimu Wieszpaties Diewo tawo:
11. ir puotausi po akim Wieszpaties Diewo tawo, tu, sunus tawo, ir duktė tawo, wergas tawo, ir wergė tawo, ir Lewitas, kuris yra terp wartu tawo, atajunas ir naszlaitys ir naszlė, kurie buna su jumis, wietoj kurią aprinks Wieszpats Diewas tawo, idant gywentu wardas jo ten:
12. ir atsiminsi³, jog wergu buwai Egiptė, ir sergėsi ir darysi, kas yra prisakyta⁴.
13. Szwentę teipogi kuczku szwėsi per septynias dienas, kai surinksi isz klaimo ir trėszkinės waisius tawo:
14. ir puotausi szwentėj tawo, tu, sunus tawo ir duktė, wergas tawo ir wergė, Lewitas teipogi ir atajunas, naszlaitys ir naszlė, kurie terp wartu tawo yra.
15. Septynias dienas Wieszpati Diewui tawo szwėsi wietoj, kurią aprinks Wieszpats: ir palaimins tau Wieszpats Diewas tawo wisuose waisiuose tawo, ir wisamę darbę ranku tawo, ir busi linksmybėj.
16. Tris kartus ant metu pasirodys wisokis wyriskys tawo akysna Wieszpaties Diewo tawo wietoj kurią aprinks: szwentėj prėskieniu, szwentėj nedėlu, ir szwentėj kuczku. Nepasirodys priesz Wieszpatį dykas. (Exod. XXXIV, 20)
17. bet apierawos pagal to ką turės sulig palaiminimu Wieszpaties Diewo⁵ sawo, kurį⁶ duos jamui.
18. Sudžas ir wyresnybes pastatysi wisuose wartuose tawo, kuriuos Wieszpats Diewas tawo duos tau, kiekwienoj gentijoj tawo: idant sudytu žmoniją teisu mi sudu,
19. nei kiton pusėn nesikreiptu. Nepriimsi asabos, nei dowanu: delto kad dowanos apjekina akis iszmingu, ir maino žodžus teisiuju. (Exod. XXIII, 8; Deut. I, 17.)
20. Teisiai kas yra teisu pildysi, idant gywas butumai ir turėtumai žemę, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau.

¹ miestę – e tais. ¹ apierawojimą ← apierawojimą gera ¹ atsiminsi ← atsimintumai ¹ prisakyta ← prisakyta. kas? ¹ Diewo – D tais. ¹ kurį – j tais.

21. Nesodinsi gojaus ir wisokio medžo ties altoriumi Wieszpatis Diewo tawo.
22. Nedarysies sau, nei statysies stowyło: kuriu neapkencza Wieszpats Diewas tawo.

Pareiszkinimai.

1. *Mėnesį nauju jawu.* Mėnesį Nisan (Kową), kuriame Palestinoję pradeda miežiai žydėti: pėdą ju warpu apierawodawo antroję dienoję prėskieniu. Levit. II, 14; XXIII, 10.
2. *Phasę... isz awiu ir jauczu.* Apierą welykinę, prisakytą Num. XXVIII, 19. – *Idant gywentu ten wardas jo.* Idant ten garbintu ir szauktusi wardo Wieszpatis.
3. *Newalgysi joj.* Szwentėję Phases. – *Duonos rugintos.* Per wisas septynias dienas walgydawo prėskienius su apieromis ir kitais walgiais. – *Wargo duoną.* Ar del atsiminimo wargu Egipto, ar del negardumo prėskieniu. – *Bijodamas.* Ebr: *su poskubiu.* Bijodamies ir skubydamies nepaspėjo įraugti taszlės.
5. *Apierawot Phases.* Awinėlo welyku, kuri apierawodawo tik toj wietoj szėtros ar bažnyczos.
6. *Kadą iszejai.* Apierawosi saulei sėdant, nuo wakariump nakties, kurioję iszejai isz Egipto. Arba iszejimu wadinasi pati prieuosza.
7. *Ir ryto atsikėlės.* Suwalgius awinėli, ant rytojaus neiszpuolo kelauti, del didumo szwentės.
8. *Szeszias dienas walgysi prėskienius.* Sekmą dieną prėskieniu atskyrė, ketindamas apie ją dar ką pasakyti. – *Yra surinkimas Wieszpatis.* Apie szwentę Susirinkimo¹ Žiūr Lev. XXIII, 36.
9. *Nuog tos dienos, kurioj piautuwą.* Nuo dienos apierawojimo pėdo, antrosios Welyku, szeszioliktos mėnesies Nisan. Lev. XXIII, 10.
11. *Puotausi po akim Wieszpatis.* Apie tas puotas žiūr. Deut. XII, 17.
12. *Sergėsi ir darysi kas yra prisakyta.* Užlaikysi noromis prisakymus, atsimindamas tiek geradėjysczu apturėtu.
13. *Szwentę teipogi kuczku.* Apie kurią Lev. XXIII, 33.
18. *Wyresnybes.* Bonfrerius (in Exod. XVIII, 25.) nutuokia, jog tai buta auksztesniu sudžu, wyriausiu wisos gentijos, arba nors dumczu, žiurėjusiu, idant wisa kas dėtusi pagal zokono Diewo. – *Wartuosę tawo.* Wisuosę miestuosę ir wietosę sudu.
19. *Nepriimsi asabos.* Tai pat ir Exod. XXV, 8.
21. *Nesodinsi gojaus.* Nes pagonai paszwėsdawo gojus diewaiczams.
22. *Stowyło.* Bąlwono.

¹ Susirinkimo ← Surinkimo

Padėjimas XVII.

- Kankys stabmeldžamus, ko kłauties Wyriausio Kunigo, kaip aprinkt karalų.
1. Neapierawosi Wieszpati Diewui tawo awies, ir jauczo, kuriamę yra suteptę, arba ben kiek kłauties: nes biauru yra Wieszpati Diewui tawo.
 2. Kad atsirastu pas tawę terp wienu isz tawo wartu, kuriuos Wieszpats Diawas tawo duos tau, wyras arba moteriszkę, kurie piktai darytu akysę Wieszpaties Diawo tawo, ir peržengtu sankalbą jo,
 3. idant eitu ir wergautu diewamus swetimiemus, ir kłoniotusi jiemus, saulei ir mėnesi, ir wisai kariai dangaus, ko neprisakę:
 4. ir tai tau butu pasakyta, ir iszgirdęs iszkłausinėtumai rupestingai, ir atras-tumai jog yra tiesa, ir biaurybė padaryta yra Israeluje:
 5. iszwesi wyra ir moteriszkę, kurie padarė daiktą pikczausį, wartump miesto tawo, ir akmenimis bus apgriauti.
 6. Burnoj dwieju, arba triju ludyniku prażus, kas bus ažumusztas. Niekas ne-bunai ažumusztas, wienamui priesz jį tesakant ludymą. (Deut. XIX, 15; Matt. XVIII, 16.)
 7. Ranka ludyniku pirmoja ažumusz jį, ir ranka kitos žmonijos paskutinė bus mesta: idant atimtumai pikta isz widaus sawo. (Deut. XIII, 9.)
 8. Jei pamatysi jog pas tawę sudas yra wargus ir abejotinas terp kraujo ir kraujo, reikalo ir reikalo, raupu ir raupu, ir regėsi jog sudžu wartuosę tawo žodžai newienoki: kelkis, ir žengk wieton, kurią aprinko Wieszpats Diawas tawo.
 9. Ir ataishi kunigump Lewitiszkos gimės, ir sudžosp, kuris bus anuo metu: ir kłausies nuog ju, kurie parodys tau tiesą sudo. (2. Par. XIX, 8.)
 10. Ir darysi ką tiktai pasakys wyresnieji wietos, kurią aprinko Wieszpats, ir pamokys tawę
 11. sulig zokonu jo: ir seksi paskui ju žodį, nei kreipsies deszinėn, nei kairėn.
 12. Kas gi didžuotusi, nenorėdamas buti pakłusnu kunigo liepimui, tarnaujanczo tamę metę Wieszpati Diewui tawo, ir dekretui sudžos, numirs žmogus tasai, ir atimsi piktybę isz Israelaus:
 13. ir wisa žmonija iszgirdusi bijosis, ir niekas potam nepasipus puikybę.
 14. Kai busi inejęs žemėn, kurią Wieszpats Diawas tawo duos tau, ir apimsi ją, ir gywensi joj, ir tarysi: Pastatysiu ant sawęs karalų, kaip turi wisos aplinkom giminės:
 15. tą pastatysi, kurį Wieszpats Diawas tawo aprinks isz skaiczaus broļu tawo. Negalėsi žmogaus kitos giminės daryti karalumi, kuris nebutu brolys tawo.
 16. Ir kai bus pastatytas, nedaugins sau arklų, nei gražins žmonijos Egiptan, pasispyręs skaiczumi raitiniku, ipaczai Wieszpati prisakius jumus, idant niekaip daugiaus tuomi kėlu nebegrižtumet.
 17. Neturės moteru daugybės, kurios pawilotu dusią jo, nei sidabro ir aukso neiszmestuotas sworas.

18. Atsisėdęs gi ant sosto karalystės sawo, iszsiraszys sau Antrąjį zokoną szitą, knigoj paėmęs perraszą nuog kunigu Lewitiszkos gentijos,
19. ir turės su sawimi, ir skaitys¹ jį wisomis dienomis gywatos sawo, idant iszmoktu bijoties Wieszpaties Diewo sawo, ir sergėt žodžus ir ceremonijas jo, kurios yra zokonę prisakytą.
20. Nei kelies szirdis jo puikybėn ant broļu sawo, nei lenkies szalin deszinėn arba kairėn, idant ilgą metą karalautu pats, ir sūnūs jo ant Israelaus.

Pareiszkiniimai.

2. *Terp wienu isz tawo wartu.* Isz tawo miestu. – *Piktai darytu.* Bałwonus garbtu. *Peržengtu sankabą.* Peržengėjais sandaro wadinasi atsizadėtojai tikrosios religijos. Hebr. X, 29.
3. *Kariai dangaus.* Zwaizdėms dangaus.
5. *Wartump miesto.* Ažu miesto.
6. *Burnoj dwieju.* Teip pasakytą ir Deut. XIX, 15.
7. *Ranka ludyniku.* Pirmieji ludynikai, po jiems kiti žmonės smegdys akmenis.
8. *Terp kraujo ir kraujo.* Wieniems numanant jog ažumuszimas žmogaus buwo isz netyczu, kitiems gi, jog tyczomis; arba apie iszparodymą gentystės prie dalybomis turtais, newienokiai² wisiems numanant artimybę kraujo³. – *Reikato ir reikato.* Nesutinkant apie kokį daiktą. – *Raupu ir raupu.* Wieniems sakant jog tokie raupai skiria žmogų nuo szwentenybiu, kitiems gi, jog ne. – *Wieton, kurią aprinko Wieszpats.* Jeruzalun. kur yra bažnycza, arba pirmiaus, kur buda-wo szėtra. Ant wisu sudžu wyresnybę Diewas dawė Aukszczausiam kunigui su kunigais ir Lewitais. Zokono Diewas mokė isz karto per Aniołus, potam per kunigus, naujamę Zokonę per Bažnyčią del kurios geidža pakłusnybės nuo wisu.
9. *Ataisi kunigump lewitiszkos gimės, ir sudžosp.* Sudžą buwo Aukszczausis Kunigas arba jo pawaduotojas. Jam prigułėdawo sudas wisuosę dwasiszkuosę daiktuosę; swietiszkuosę gi daiktuosę, prigułėdawo karalui ir jo sudžoms; waldant gi karalui zokonais ne sawo bet Diewo, ir swietiszkus sunkiuosius, neeiszkius reikałus duodawo sudan Aukszczausio Kunigo.
10. *Pamokys tawę, 11. sulig zokonu jo.* Kas klausiasi Aukszczausio Kunigo, tas turi iszpildyti jo žodį, kaipu sakytą pagal zokono Diewo.
12. *Kunigo liepimui.* Aukszczausio kunigo. – *Tarnaujanczo tamę metę Wieszpati.* Turinczo aukszczausią kunigystę. – *Ir dekretui sudžos.* To paties Aukszczausio Kunigo. – *Numirs žmogus tasai.* Kankimi smerties. – *Atimsi piktybę.* Piktą žmogų.
14. *Ir tarysi: Pastatysiu ant sawęs karalų.* Diewas neliepė statyti karalaus, tiktai Israelitams užsikritusiems jo, dałaidė, ir parodė, ko nuo jo geidža.

¹ skaitys – pirmoji s tais. ² newienokiai – ne tais. ³ kraujo ← kraujo. – Terp

15. *Kuri Wieszpats Diewas tawo aprinks.* Teip buwo apirenkant Saulą ir Dowidą potam gi karalaudawo sunus po tēwui. – *Kuris nebutu brolys tawo.* Ebr: *isz giminės tawo.* idant padonu netrauktu sawon religijon, idant didesnė butu meilė terp jo ir padonu.
16. *Nedaugins sau arklu.* Netaisysis sau didžos raities, idant nesikeitų puikybėn ir nepamėgtų didžos prabengos. – *Nei grąžins žmonijos Egiptan.* Kaip ir norėdamas jo ažueiti. – *Įpaczai Wieszpati prisakius.* Nors tas prisakymas Raszę szw. neparaszytas, wienok tokia wala eiszki isz rustybės Diawo ażu murmėjimą norėjusiu grįžti Egiptan. – *Tuomi kelu.* Kuriuo¹ norint kelu, wedanczu Egiptan.
17. *Neturės moteru daugybės.* Kelatą galėjo turėti, kaip Dowidas; labai daug, kaip Salomonas, buwo ažuginta. – *Pawylotu dusią jo.* Iszlepintu; ir delto ažuginta, kad karalus neduotu padonams pikto paweikslu, nei apsunkintu ju didžomis mokestimis. – *Nei sidabro ir aukso neiszmestuotas sworas.* Kad žmoniū neplėsztu, ir per didžus turtus nepriprastu prabengon
18. *Iszsiraszys sau.* Arba pats, kaip sako Filo, De dat. reg.; arba per ką kitą. – *Ant-rajį Zokoną.* Esantį, kaip sąnaszu wiso zokono. – *Paėmęs perraszą nuog kunigu.* Idant nebutu jamę kokio apsirikimo.
19. *Skaitys jį wisomis dienomis gywatos sawo.* Nors ne kasdiena, bet dažnai, idant atsimintu wisa, kas parasyta. – *Idant iszmoktu bijoties Wieszpaties Diawo.* Kniga szioji labai diwabaiminga, kaip pamokslas Maižiesziaus nuolat kurstąs Israelitus Diawo garbintu ir užlaikytu Jo prisakymu. –
20. *Nei kelies szirdis jo puikybėn.* Idant nesididžuotu ir nedarytu tironiszka. – *Ant broļu sawo.* Ant sawo žmonijos. – *Nei lenkies szalin deszinėn arba kairėn.* Nei kokiais atžwilgiais tegul nesiduoda atatraukt nuo zokono Diawo. – *Idant ilgą metą karalautu pats ir sūnūs jo.* Ir regima isz knigu Raszto szwento, jog karalūs bediewiai, arba patys budawo iszmesti isz karalystės, arba jos nepalikdawo sunumus sawo, arba tolimesniems sawo prowaikiams.

Padėjimas XVIII.

Apie dowanas kunigamus ir Lewitamus, apie tikruosius ir netikruosius pranaszus.

1. Neturės Kunigai ir Lewitai, ir wisi kurie yra isz tos paczos gentijos, dalos ir tēwykszczos su kitu Israelumi, delto kad apieras Wieszpaties, ir apierawones jo, walgys, (Num. XVIII, 20; Deut. X, 9; 1. Cor. IX, 13.)
2. ir nieko kito negaus isz sodybos broļu sawo: Nes Wieszpats yra pats tēwykszcza ju, kaip yra bylojęs jiemus.
3. Szis bus sudas kunigu nuog žmonijos, ir nuog tu kurie apierawoja apieras: ar jaučzą, ar awį apierawos, duos kunigui petį ir² piłwelį

¹ Kuriuo ← Kurio ² ir ← ir wėdara

4. pirmenis jawu, wyno ir alywos, ir wilnu dalį isz awiu kirpimo. (Num. XVI-II, 11.)
5. Nes ji iszrinko Wieszpats Diewas tawo isz wisu gentiju tawo, idant stowētu, ir tarnautu wardui Wieszpaties patsai, ir súnūs jo ant amžiu.
6. Jei iszeis Lewitas isz wieno miestu tawo isz wiso Israelaus, kuriame gywena, ir norės atait, trokszdamas wietos kurią aprinko Wieszpats,
7. tarnaus wardan Wieszpaties Diewo sawo, kaip wisi brolai jo Lewitai, kurie stowės tuo metu po akim Wieszpaties.
8. Dalą walgiu tą paczą ims, kurią ir kiti: atskyrus tai, kas miestę jo isz tewiszko palikimo jamui priguli.
9. Kai busi inejės žemėn, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau, saugokis idant nenorėtųmai sekti paskui biaurybes anu giminiiu.
10. Nei randaisi tawij, kuris kuopty sunų sawo, arba dukterį, wesdamas per ugnį, arba kuris žiniuonis kłautusi, ir žiurētu sapnu ir paukszczu burto, nei bunai nuodnikas, (Lev. XX, 27.)
11. nei czustiniķas, nei kłausėjas piktų dwasiu, nei burtiniku, arba kłautusi tiesos nuog numirusiu:
12. nes wisa tai biauru yra Wieszpati, ir ažu tokias piktybes isznaikins juos ineigoj tawo. (1. Reg. XXVIII, 7.)
13. Tobułas busi, ir be suteptės su Wieszpatimi Diewu tawo.
14. Giminės tos, kuriu apimsi žemę, paukszczu burto ir burtiniku kłauso: tu gi nuog Wieszpaties Diewo tawo kiteip esi iszmokytas.
15. Pranaszą isz giminės tawo ir isz brolu tawo, kaip manę, prikeļs tau Wieszpaties Diewas tawo: jo kłausysi, (Act. III, 22.)
16. kaip geidei nuog Wieszpaties Diewo tawo ant Horeb, susirinkus saneigai, ir tarei: Nebekłausysiu baļso Wieszpaties Diewo mano¹, ir ugnies szitos di-dżausios daugiaus neberegėsiu, idant nenumircza. (Exod. XX, 19.)
17. Ir tarė Wieszpats mań: Gera wisa byļojo.
18. Pranaszą pabudinsiu jiemus isz widaus broļu ju tokį kaip tu, ir indėsiu žodżus mano burnon jo, ir byļos jiemus wisa ką prisakysiu jamui. (Ioan. I, 45.)
19. Kas gi žodżu jo, kuriuos byļos wardan mano, nenorētu kłausyt, asz busiu atkerszėjas.
20. Pranaszas gi kuris paikumo sugadintas norētu byloti wardan mano, ko asz neprisakiau jamui, idant kalbētu, arba isz wardo swetimu diewu, bus ażumusztas.
21. O jei pasłapczomis mislydamas atsakysi: Kaip galu iszmanyt žodį, kurio Wieszpats nebyļojo?
22. szitą turėsi ženklą: Ką wardan Wieszpaties pranaszas anasai prasakys, ir neiszsipildys: to Wieszpats nebyļojo, bet per pasiputimą nuomonios sawo pranaszas pramanė, ir delto jo nesibijosi.

¹ mano ← mano, nei

Pareiszkiniimai.

1. *Neturės kunigai.* Ziur Num. XVIII, 20.
3. *Szis bus sudas Kunigu.* Tai prigulės išz zokono kunigams. – *Apierawoja apieras.* Zinoma, jog ramintines. – *Ar awi.* Suprask ir ožką; ebraiszkas žodys ženklina wieną ir kitą. – *Petį ir piłwelį¹.* Exod. XXIX, 27; Lev. VII, 31. –
4. *Pirmenis.* Ataskiriamas ir iszrenkamas, turi buti nemažiaus szesztos deszimtos dalies sampiowos ir pakulos. – *Ir wiłnu dalį.* Delto kad ir nukirptas wiłnas pripažindawo waisiais tu metu.
5. *Wardui Wieszpaties.* Paczam Wieszpati.
6. *Jei iszeis Lewitas.* Isz diewagarbumo² trokszdamas netiktai isz eilos, bet nuolat per gywenimą tarnauti Diewui szėtroję, kaip darė Samuelus.
7. *Kurie stowės.* Tarnaus sawoję eiloję.
8. *Dalą walgiu tą paczą ims.* Ar isz walgiu ażu pinigų bažnyczos; arba isz atskiriamuju Aukszczausio kunigo isz deszimmtiniu tarnaujantiems Lewitams. – *Isz tėwiszko palikimo.* Nes po miestus gałėdawo turėti namus, priemiestes, galwijus i. k.
10. *Wesdamas per ugnį.* Degindamas ant garbės Molochui. Lev. XVIII, 21. – *Zi-niuonis klaustusi.* Idant jam paburtu kaip bus.
11. *Klaustusi tiesos nuog numirusiu.* Pritinka tai nekromanikams, isz kuriu buwo ir moteriszkė, prikėłusi Samuelą Saului 1. Reg. XXVIII, 11.
13. *Tobulas busi ir be suteptės.* Garbindamas Diewą nesutepdamas religijos jokiais zababonais pagoniszkais.
15. *Pranaszą isz giminės tawo... prikėłs tau Wieszpat.* Tai sziadą tai tadą dawinės tau Wieszpat pranaszus; duos teipogi aukszczausį pranaszą, Mesijoszių mokytoją ir statytoją zokono. – *Kaip manę.* 1. Waldys žmoniją. 2. statys zokoną. 3. Iszwes isz dwasiszko Egipto newalos welnio ir nusidėjimo, 4. Įwes mus amžinon łaimėn kaip Maížieszius pažadėton žemėn. 5. Daug darys stebukłu, kaip Maížieszius Egiptę; 6. Kałbėsis staczai su Diewu, kaip Maížieszius. Ir bus tikras Diewas, tikras žmogus.
16. *Susirinkus saneigai.* Wisai žmonijai suejus kałnop Sinai priimtu zokono. Exod. XX, 21.
18. *Indėsiu žodžus mano burnon jo.* Pritinka tai ir pranaszams ir paczam Kristui, sakiusiam apie sawę Ioan. XIV, 10: Žodžai, kuriuos asz jumus byłau, ne pats nuog sawės byłau.
20. *Isz wardo swetimiu diewu.* Isz welnio atsakymo arba apreiszkimu.
21. *Atsakysi.* Ažumesi klauti.
22. *Ir neiszsipildys.* Nes ką pranaszai Diewo inkwėpti prasako, wisados tai iszsi-pildža, Diewui negalint mēluoti. – *Jo nesibijosi.* Grasymu ir prasakymu jo. –

¹ piłwelį ← wėdarą ² diewagarbumo – o tais.

Padėjimas XIX.

Apie miestus priebėgos, ir ludynikus¹ tikruosius ir netikruosius.

1. Isznaikinus Wieszpati Diewui tawo gimines, kuriu tau ataduos žemę, ir tau ją apėmus, ir gywenant miestuose jos rumuose:
2. tris miestus atskirsi sau widuryj žemės, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau sodybon, (Num. XXXV, 11; Jos. XX, 2.)
3. pagrindęs rupeistingai kėlą, ir ing tris lygias dalis wisą žemės tawo szalį perskirsi, idant turėtu szalimai: kuris del ažumuszimo žmogaus yra pabėgėlys, kur isztrukti.
4. Szitas bus zokonas žmogaužmuszio pabėgusio, kurio gywatą reikia ažułai-kyt: Kas ažumusztu² artymą nežinodamas, ir kuris parodyta³ jog wakar ir ažuwakar neturėjo priesz jį nei kokio pykczu:
5. bet iszejęs su juomi tiktai miszkan małku kirstu, ir kertant medžus kirwys⁴ isztruko isz rankos, ir geležis nusmukusi nuog kirwakoczio prietelų jo pakludė, ir ažumuszė: szisai wienan isz aukszczaus paminėtu miestu inbėgs, ir bus⁵ gywas:
6. idant kartais artymas to, kurio kraujas yra pralietas, skausmo raginamas, nesiwytu paskui ir nesugautu jo, esant kelui ilgesniamui, ir pamusztu duszią⁶ to, kuris nekalts yra smerties, nes pasirodė, jog pirma priesz ažumuszta⁷ neturėjo nei kokio pykczu.
7. Todel prisakau tau, idant atskirtumai tris miestus lygaus⁸ terp sawęs atstumo⁹.
8. Prapłatinus gi Wieszpati Diewui tawo krasztus tawo, kaip yra prisieges tėwamus tawo, ir dawus tau wisą žemę, kurią jiemus pažadėjo, (Deut. XII, 20.)
9. (jei wienok sergėsi įsakymus jo, ir padarysi ką szendiena prisakau tau, idant mylėtumai Wieszpatį Diewą tawo, ir waikszzczotumai keltuose jo wisamę metę) pridėsi sau kitus tris miestus, ir wirsziaus¹⁰ paminėtu triju miestu skai- czų padarysi dwejatiek tokį.
10. idant nebutu iszlietas kraujas nekalts widuryj žemės, kurią Wieszpats Die- was tawo duos tau sodybon, idant nebutumai kraujo kalts.
11. Jeigu kas neapkėsdamas artymo sawo, tykojęs buwo gywatos jo, ir szokęs ažugawo jį, ir numirė, ir pabėgęs butu wienan isz aukszczaus minėtu miestu, (Num. XXXV, 20.)
12. Pasiųs wyresnieji miesto ano, ir nutwers jį isz wietos priebėgos, ir ataduos jį rankon artymo, kurio kraujas yra iszlietas, ir numirs.
13. Nepasigaiłėsi jo, ir atimsi nekal tą kraują isz Israelaus, idant gera butu tau.
14. Nepaimsi nei perkelsi sienu artymo tawo, kurias ažubedė pirmieji sodyboj tawo, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau žemėj, kurią paimsi sodybon.

¹ ludynikus ← ludinikus ² ažumusztu ← ažumusztu žmogų ³ parodyta – klaid. parodytu

⁴ kirwys – y tais. ⁵ bus – u tais. ⁶ duszią ← duszią jo ⁷ ažumuszta – m tais. ⁸ lygaus ← lygios ⁹ atstumo ← erdwės ¹⁰ wirszaus ← wiszaus

15. Nestowės ludynikas wienas priesz kurį nors, koks tiktai butu buwęs tas nusidėjimas ir piktybė: bet burnoj dwieju arba triju ludyniku stowės wisokis žodys. (Deut. XVII, 6.)
16. Jei stotu ludynikas melagius priesz žmogų, apskųsdamas jį peržengimo,
17. stowės abudu, kuriu yra reikałas, priesz Wieszpatį akysę kunigu ir sudžu businczu dienosę anosę.
18. Ir rupestingiausiai perkratydami, atradę jog netikras ludynikas sakė priesz brolių sawo melą: (Dan. XIII, 62.)
19. ataduos jamui, kaip ketino padaryt broliui sawo, ir atimsi piktybę isz widurio tawo:
20. idant girdėdami kiti turėtu baime, ir niekaip nedrįstu nieko tokio daryt.
21. Nesusimils ant jo, bet reikałausi duszios ažu duszią, akies ažu akį, danties ažu danti, rankos ažu ranką, kojos ažu koją. (Lev. XXIV, 20; Matt. V, 38.)

Pareiszkini mai.

2. *Tris miestus atskirsi.* Pasakyta cza apie miestus priebėgos, skirtinus perejus Iordoną: nes tris jau pats Maizieszius paskyrė.
3. *Pagrindę rupestingai kelą.* Idant butu be kluczu, ir netramdyti pabėganczu.
5. *Tiktai miszkan małku kirstu.* Be piktos mislies ir wylaus.
6. *Artymas to.* Gentys ažumusztjo. – *Neturėjo nei kokio pykczio.* Isz to regima, jog ažumusžė isz netyczu.
8. *Praplatinus... krasztus.* Žiūr Deut. XII, 20. – *Kaip yra prisieges tėwamus tawo.* Abraomui Gen. XV, 18. parodžant ir krasztus; Izaokui: Gen. XXVIII, 13.
9. *Jei wienok sergėsi.* Isz to regima, jog žadinio buta ne staczai, bet iszpildžant sankalbę. Jei praplatinimas krasztu siektu aža¹ Chananejos, reiktu tenai iszrinkti ir tuos tris miestus.
10. *Idant nebutu iszlietas kraujas.* Teip atsitiktu, atstu esant miestams priebėgos. – *Idant nebutumai kraujo kaltas.* Neiszpildydamas szito žokono.
12. *Wyresnieji miesto ano.* Ne miesto priebėgos, bet kur buwo ažumusztas.
13. *Atimsi nekaltą kraują.* Nuplausi kalczą neteisingos žmogžudystės, slogėsinczos ant Israelitu, kolei nuodėmė nebus atkankinta.
14. *Sienu artymo tawo.* Nuardamas jo ežias įsipiaudamas jo piewon.
15. *Stowės wisokis žodys.* Bus iszparodytas kiekwienas apskundimas, kiekwienas atsitikimas.
16. *Peržengimo.* Laužymo žokono.
17. *Stowės abudu.* Skundėjas ir skųstas. – *Priesz Wieszpatį.* Wietoj szėtros arba bažnyczos. – *Akysę kunigu ir sudžu.* Apskųstam atsiszaukiant kunigump, arba sudžams juos siunczant ten, sulig sziuomi žokonu.
19. *Ataduos jamui, kaip ketino.* Žokonu atgawimo. – *Atimsi piktybę.* Apmėluotoją arba² apmėlawimą.
21. *Duszios ažu duszią.* Gywatos ažu gywatą.

¹ aža – klaid. ažu ² arba – antroji a tais.

Padėjimas XX.

Įstatymai karionės.

1. Jei iszeisi karionėn priesz neprietelus tawo, ir matysi¹ raitis ir wežimus, ir didesnę neg tu turėtumai, daugybę karios prieszo, nebijosies ju: nes Wieszpats Diewas tawo yra su tawimi, kuris iszwedė tawę isz žemės Egipto.
2. Prisiartinant gi jau kowai, stowės kunigas prieszakyj karios, ir sziteip byłos žmonijai:
3. Kłausyk Israelau, jus szendiena priesz neprietelus jusu kowon sutinkat²: nesibijie szirdis jusu, nenusigąskit, neatstokit, nei bijokit ju:
4. nes Wieszpats Diewas jusu yra widuryj jusu, ir ažu jus priesz prieszus kausis, idant isztrauktu jus isz baisybės.
5. Karwedžai teipogi kiekwienamę pulkę girdint kariai apszukaus: Kuris yra žmogus, kuris pastatė namus naujus, ir nepaszwentino ju? eitie³, ir grįžtai namuosna sawo, idant kartaais nenumirtu karionėj, ir kitas nepaszwėstu ju. (1. Mach. III, 56.)
6. Kuris yra žmogus, kuris ažuweisė wynyczą ir dar nepadarė jos bendrą, isz kurios walgyti wisiemus butu wala? eitie⁴ ir pagrįžtai namuosna sawo, idant kartaais nenumirtu karionėj, ir kitas žmogus darytu jo weiklą.
7. Kuris yra žmogus, kuris sukalbėjo moterį, ir nepaėmė jos? eitie ir pagrįžtai namuosna sawo, idant kartaais nenumirtu karionėj, ir kitas žmogus paimtu ją.
8. Tai pasakę pridės kas lieka ir byłos žmonijai: Kuris yra žmogus bailus, ir szirdies nedrąsios? eitie ir pagrįžtai namuosna sawo, idant nepabaidytu szirdžu brolu sawo, kaip pats yra baimės nuimtas. (Iudic. VII, 3.)
9. Ir nutiūs karwedžamus, ir pabaigus byłoti, kiekwienas ruosz sawosias aibes kariautu.
10. Jei kadą prieisi paimtu miesto, apierawosi jamui pirma pakajų.
11. Jei priims, ir atadarys tau wartus, wisa žmonija, esanti jamė, bus ažulaikyta, ir tarnaus tau po duoklę.
12. Jeigu sandaro nenorės daryti, ir pradės priesz tawę karionę, imsi ji.
13. Ir padawus ji Wieszpati Diewui tawo rankon tawo, pamuszi wisa, kas jamė yra wyriskos lyties, nasrais kalawijo,
14. be moteru ir kudykiu, kełtuwu ir kita, kas yra miestė. Wisą plėszmą iszdalysi kariai, ir walgysi isz plėszmu neprietelu tawo, kuriuos Wieszpats Diewas tawo duos tau.
15. Teip darysi wisiemus miestamus, kurie nuog tawės yra labai toli, ir yra ne isz tu miestu, kuriuos sodybon gausi.
16. Isz szitu gi miestu, kurie tau bus duota, nei wieno suwisu nepaliksi gywo:
17. bet ažumuszi nasruosę kalawijo. Hetheją sakau, ir Amorrheją ir Chananeją, Pherezeją ir Heweją ir Iebuseją, kaip prisakė tau Wieszpats Diewas tawo:

¹ matysi ← iszwysi ² sutinkat ← *nkat* tais. ³ eitie ← einie ⁴ eitie ← einie

18. idant kartais neiszmokytu jusu daryt wisas biaurybes, kurias patys dirbo diewamus sawo, ir nusidėtųmet Wieszpati Diewui jusu.
19. Kai apgulsi miestą ilgą laiką ir apkasi apiworais, idant jį paimtumai, nepakirsi medžu, isz kuriu galima walgyt; nei kirwiai turi aplinkom pustyti szalį: nes yra medžas, ir ne žmogus, nei gali padaugint skaiczaus priesz tawę kariaujanczu.
20. Jeigu kurie medžai yra newaisingi, bet miszkiniai, ir kitiemus reikalamus pritinka, pakirsk, ir pasidirbk prietaisus, iki kolei paimsi miestą, kuris priesz tawę kaujasi.

Pareiszkinimai

5. *Ir nepaszwentino ju.* Neisikurė dar juosna.
6. *Dar nepadare jos bendrą.* Per pirmuosius trejus metus jauno cziepo waisiu Israelitai newalgydawo, ketwirtuju metu waisius apierawodawo Diewui Lev. XIX, 24. Penktuosiuosę metuosę medžas tapdawo bendras, wisi žmonės jau galėdawo walgyti jo waisius.
7. *Ir nepaėmė jos.* Neapsiženijo, namuosna sawo neiwedė, arba dar jos nepakibino, tebesant jai mergą.
10. *Paimtu miesto.* Pasakyta cza apie miestus ne Chananejos bet tolimesniu žemiu.
- 13¹. *Nasrais kaławijo.* Ziur Exod. XVII, 13.
14. *Be moteru.* Moteris ir kudykius ažumuszt buwo ažuginta. Nors kartais ir tai budawo dalaista. Num. XXXI, 17. Anot Senekos, waiką teisina amžius, moteriszkę lytis. – *Kettuwu ir kita,* Ažu kagi juos naikinti, kad nieko blogo nepadare?
16. *Kurie tau bus duota.* Terp krasztu žemės pažadėtos. – *Nei wienu suwisu nepaliksi gywo.* Isz žmoniu, negi isz galwiju.
19. *Medžu, isz kuriu galima walgyti.* Waisingu. – *Nes yra medžas.* Nekluwa tau kariaujant, nei daro blogo. –

Padėjimas XXI.

Zmogaužmuszimas nuslėptas, moteriszkę paimta newalon, sunus nepaklusnas, ir žmogus pakartas².

1. Kai bus atarasta³ žemėj, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau, numirėlys⁴ žmogaus ažumusztu, ir nebus žinomas kałtasys ažumuszimo,
2. iszeis wyresnieji ir sudžos tawo, ir pamieruos nuog wietos numirėlo atstumą kiekwieno miesto aplinkom:

¹ 13 – 3 tais. ² pakartas – as tais. ³ atarasta – antroji a tais. ⁴ numirėlys – y tais.

3. ir kuri matys artimesnį ažu kitus, wyresnieji to miesto paims telyczą isz armenies, netraukusią jungo ir neariusią žemės, arklu,
4. ir nuwes ją slėnin sziurkszczan ir akmenuotan, niekados neartan, nei sėklės neėmusian, ir nukirs jamę kaklą telyczos:
5. ir prisiartins kunigai sūnūs Lewitu, kuriuos aprinko Wieszpats Diewas tawo, idant tarnautu jamui ir łaimintu wardan jo, ir ant ju žodžo wisas reikalas bus apsudytas, ir kas tiktai yra czysta, arba neczysta,
6. ir atais wyresnieji miesto ano ażumsztop¹, ir apmasgos rankas sawo ant telyczos, ażumusztosios slėnyj,
7. ir tarys: Rankos musu neiszlėjo kraujo szito, nei akys nematė:
8. susimilk ant žmonijos tawo Israelaus, kuri atpirkai, Wieszpacie, ir nepaskaityk kraujo nekalto widuryj žmonijos tawo Israelaus. Ir² bus atimta nuog ju kaltybė kraujo.
9. tu gi swetimas busi kraujui nekalto, kuris yra iszlietas, kai padarysi, ką prisakė Wieszpats.
10. Jei iszeisi kautusi priesz neprietus tawo, ir paduos juos Wieszpats Diewas tawo rankon tawo, ir suimtus wesi,
11. ir pamatysi skaiczuj suimtuju moteriszkę gražią, ir pamyłėsi ją, ir norėsi turėt ažu moterį,
12. intwesi ją namuosna tawo: kuri nusiskus plaukus ir nusikarpys nagas,
13. ir nusiwiłks rubus, kuriuosę buwo sugauta, ir sėdėdama namuosę tawo, raudos tėwo ir motynos sawo wieną mėnesį, ir potam ineisi pas ją, ir gulėsi su ją, ir bus motė tawo.
14. Jeigu potam neguls duszion tawo, pałaisi ją luosą, nei galėsi parduot ažu pinigis, nei prispaust per sylį: delto kad pažeminai ją.
15. Jei turės žmogus dwi moteri, wieną mylimą, ir kitą neapkenczamą, ir ānos pagimdys isz jo waikus, ir bus sunus neapkenczamosios pirmagimys,
16. ir norės turto terp sunu sawo padalyt, negalės sunaus mylimosios daryt pirmagimiu, ir prakelt ant sunaus neapkenczamosios,
17. bet sunų neapkenczamosios pripažins pirmagimiu, ir duos jamui isz turimu daiktu, wiso ko dwejatiek: nes szitas yra pradża waiku jo, ir szitamui priguli pirmagimystė. (1. Par. V, 1.)
18. Jei pagimdys žmogus sunų paiką ir isztwirkusį, kuris neklausytu tėwo arba motynos liepimo, ir nuplaktas paniekintu pakłusnybę,
19. paims jį, ir nuwes pas wyresniuosius miesto ano, ir wartump sudo,
20. ir tarys jiems: Sunus musu szisai isztwirkęs ir paikas yra, baudimu³ musu klausyt paniekina, walgymais užsijėmęs, ir pałaištuwystę ir puotomis:
21. akmenimis jį apmėtys žmonija miesto ir numirs, idant butu ataimta piktybė isz widurio jusu, ir wisas Israelus girdėdamas bijotusi.
22. Kai nusidės žmogus, ažu ką smertimi yra kankintinas, ir nusudytas ant smerties pakartas bus ant kartuwiu,

¹ ażumsztop – klaid. ażumusztop ² Ir ← Ir tegul ³ baudimu ← baudimo

23. nepasiliks numirėlys jo ant medžo, bet toj paczój dienoj bus pakastas, delto kad prakeiktas yra nuog Diewo, kuris kybo ant medžo: ir niekaip nesutepsi žemės tawo, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau sodybon. (Gal. III. 13.)

Pareiszkinimai.

2. *Iszeis wyresnieji ir sudžos.* Gera pirmą iszjieszkąją ažumuszėjo. Wyresnieji ir sudžos, wyresnybės miesto artimojo laukui, kuriamę radosi numirėlys. – *Pamieruos.* Žinant gi tolumą, nereikė mieruoti.
3. *Artimesnį ažu kitus.* Ant to tuoktinas buwo ažumuszimas del artybės. – *Ne-traukusią jungo.* Begne del parodymo, jog ažumuszėjas neturėjo jungo zokono; tokiuos Rasztas szwentas wadina sunumis Belialo. Deut. XIII, 13. Telycza ženklino nežinomą ažumuszėją ir ažu jį buwo ažumuszta.
4. *Slėnin szurkszczan¹ ir akmenuotan.* Zenklinanczan sukietėjimą szirdies ažumuszėjo; dubumas slėnio, giłumą jo piktybės.
5. *Prisiartins kunigai.* Nesudytu, neradus kaltiniko; bet masgotu ranku su wyresniaisiais miesto ant telyczos. – *Laimintu wardan jo.* Ziur. Deut. X, 8.
6. *Apmasgos rankas sawo ant telyczos.* Kurioji buwo slėnyj, numirėlys gi laukę; tai ar jį atneszdawo slėnin, ar telyczą wieton ažumuszimo.
7. *Nei akys nematė.* Nežinom kaltiniko², žinant gi, nenueitu jam geruoju.
8. *Kurį atpirkai.* Iszwesdamas isz Egipto. – *Nepaskaityk kraujo nekatto.* Nekaltink žmonijos ir nekankink. – *Bus atimta nuog ju.* Nuo wyresnybiu žmonijos. – *Kaltybė kraujo.* Nekris ant ju nei kaltybė nei kankis kraujo pralieto.
9. *Tu gi swetimas busi.* Mažieszius sako žmonijai, kuriai butu paskaityta ažumuszimas, jei nebutu apikuopta.
11. *Norėsi turėt ažu moterį.* Sakoma apie tokią, kurioji norėtu žydu religijos, kiteip gi, ženyties su pagonais buwo ažuginta.
12. *Nusiskus plaukus ir nusikarpys nagas.* 1. Apraudodama sawo tėwą ir motyną; 2. atsižadėdama pagoniszku suklydimu.
14. *Delto kad pažeminai ją.* Atimdamas jos mergystę.
16. *Turto... padalyt.* Galėjo tad tėwas dalį turto sunui duoti gywas, arba ažuraszyt mirdamas.
17. *Ir duos jamui... dwejatiek.* Teip prigułėdawo pirmagimiams. – *Pradža waiku.* Teip pasakyta ir Gen. XLIX, 3.
18. *Sunų paiką ir isztwirkusį.* Zokonui sziam esant kietam, iszguldymas jo turi buti siauras; todel nederintinas buwo dukterims, mažiems sunums, ir jau atsiskyrusiems nuo tėwu. –
19. *Wartump sudo.* Kitados sudai budawo wartuosę miestu.
22. *Pakartas bus ant kartuwiu.* Nėra žinios, ar prisegtas, ar pakartas ažu kaklo.
23. *Prakeiktas yra nuog Diewo, kuris kybo ant medžo.* Pasikorimas yra tai per didys prasiłėtinimas žmogaus, sutwerto ant paweikslo Diewo, biaurus Diewui.

¹ szurkszczan – ur tais. ² kaltiniko – l tais.

Padėjimas XXII.

Apie nelietimą swetimo turto, swetimoterystę ir pasylinimą.

1. Nematysi jaucho brolo tawo, arba awies klaidojant, ir praeisi: bet parwesi broloi tawo,
2. nors neartimas yra brolys tawo, nei pažįsti jo: wesi namuosna sawo, ir bus pas tawę, iki kolei jieszkos ju brolys tawo, ir atims. (Exod. XXIII, 4.)
3. Teipaja darysi su asiū, ir su rubu, ir su wisokiu daiktu brolo tawo, kurio prapultu: jei atrasi jį, neaplaisk kaip swetimo.
4. Jei matysi asilą brolo tawo arba jautį suklūpus ant kelo, nenusigrįdzi, bet prikelsi su juomi.
5. Neapsiwilks moteriszkę wyriszkais rubais, nei wyras rubais moteriszkais: nes biauirus yra Diewui, kuris tai daro.
6. Jei waikszczodamas keliu, rasi medij arba žemėj pauksztės gužtą, ir motyną ant pauksztyczu arba kiaušziniu tupint, nepagausi jos su waikais,
7. bet duosi nuskrist, pagawęs turėdamas waikus: idant gera butu tau, ir butumai gywas ilgą metą.
8. Pastatęs namus naujus, padarysi mūrą aplink stogą, idant nebutu iszlietas kraujas namuose tawo, ir nukalstumai kitamui griuwant ir krintant žemėn.
9. Nesėsi wynyczos tawo kitą sėklę, idant ir sėklės, kurią pasėjai, ir kas žela isz wynyczos, nebutu kartū paszwentinta.
10. Nearsi kartū su jaucho ir asiū.
11. Newilkėsi rubo, suausto isz wiłnu ir linu.
12. Wirweles krasztais padarysi keturiuose kampuose apisiautos tawo, kurią dengėsi. (Num. XV, 38.)
13. Jei wes wyras moterį, ir potam neapkęs jos,
14. ir jieszkos klauczu, del kuriu aplaistu ją, ažumetinėdamas jai neszłowę, ir tarys: Moterį szia ėmiau, ir inejęs pas ją, neradau mergystės:
15. atims ją tėwas ir motyna jos, ir nusinesz ženklus mergystės jos pas wyresniuosių miesto, kurie yra terp wartu,
16. ir tarys tėwas: Dukterį mano dawiau sziamui moterį, kurios neapkęsdamas,
17. deda ant jos neszłowę, jog sako: Neradau dukterij tawo mergystės, ir sztai szitie yra ženklai mergystės dukteries mano: iszkėtos rubą po akim wyresniuų miesto,
18. ir suims seniai miesto ano wyrą, ir nuplaks jį,
19. prisudydami wirszaus szimtą siklu sidabro, kuriuos duos tėwui mergaitės, jog pikczausiai nuplėszė szłowę mergos Israelaus: ir turės ją ażu moterį¹, ir negalės aplaist jos wisomis dienomis gywatos sawo.
20. O jei tiesa yra, ką ažumetinėja, ir nesirado mergaitėj mergystės,
21. iszmes ją pro duris namu tėwo jos, ir akmenimis apmėtys ją wyrai ano miesto,

¹ moterį ← moterį, wiso

- ir numirs, jog padarė biaurybę Israeluje, jog pasiėdė namuose tėvo savo: ir atimsi piktybę iš widurio tawęs.
22. Jei gulėtu vyras su moterimi kito, abudu numirs, tai yra, swetmoterius ir swetmoterė: ir atimsi piktybę iš Israelaus. (Lev. XX, 10.)
 23. Jei mergaitę mergą nusipirsztu vyras, ir atrastu ją nekuris miestė, ir sugultu su ją,
 24. išzwesi abudu wartump miesto ano, ir akmenimis bus apmesti: mergaitė, jog neszaukė, budama miestė: vyras, jog nužemino moterį artymo sawo: ir atimsi piktybę iš widurio tawęs.
 25. O jeigu laukę atras vyras mergaitę, kuri yra nupirszta, ir sugawęs sugulęs su ją, numirs jįsai pats wienas:
 26. mergaitė nieko nekeitės, nei yra kalta smerties: nes kaip piktadėjas kilsta priesz brolių sawo, ir ažumusza duszją jo, teip ir mergaitė kentėjo:
 27. pati wiena buwo laukę, szaukė, ir niekas neatajo, kuris išszgėbėtu ją.
 28. Jei atras vyras mergaitę mergą, kuri neturi sukalbėto, ir sugawęs sugulęs su ją, ir daiktas atais sudan,
 29. duos kuris gulėjo su ją, tėwui mergaitės penkias deszimtis siklu sidabro, ir turės ją ażu moterį, jog nužemino ją: negalės aptaist jos wisomis dienomis gywatos sawo. (Exod. XXII, 17.)
 30. Nepaims žmogus moteries tėvo sawo, nei atadengs dangalio jos.

Pareiszkinimai.

1. *Jauczo brolo tawo.* Teipogi arklo, muło ir kitu galwiju. – *Praeisi.* Aplaisi, kaip ir nematydamas.
2. *Nors ne artymas yra.* Nors butu ir neprielus¹, kaip pasakyta Exod. XXIII, 4.
5. *Moteriszkė wyriszkais rubais, nei vyras.* Ne pridera teip; vyrui sarmata wilkėti moteriszkais; ir daug iš to imtusi palaistuwystės.
6. *Rasi... pauksztės gužtą.* Buwo tai ławinimas Israelitu gerumą ir del gywulu.
7. *Idant gera butu tau.* Diewui esant del tawęs maloniam ir miłaszczodawo ant ju žmonės. Todel liepta aplink stogą pamuryti ramstį, kad kas nekristu žemėn.
9. *Nebutu kartu paszwentinta.* Idant wieni želmenys nenukalėtu nuo kitu per tankumą.
10. *Kartu su jauczu ir asitu.* Nelygios syłos ir augmuo; asitui butu persunku.
11. *Rubo suausto iš witiu ir linu.* Ziuř Levit. XIX, 19.
12. *Wirwetes krasztais.* Ziuř Num. XV, 38.
14. *Ažumetinėdamas jai neszłowę.* Jog dasiėdė palaistuwystės. – *Neradau mergystės.* Sakėsi gi esanti merga.

¹ neprielus – klaid. neprietelus

17. *Zenkłai mergystės*. Kraujais aptaszkėjusi paklodė nuo pirmojo sangulo su merga, kaip sako gydytojai:
18. *Nuplaks ji*. Keturias deszintis kartu¹ be wieno suszers, kaip budawo plakimas Zydu Ziuř. Deut. XXV, 3.
19. *Negatės aptaist jos*. Jei pati norės buti su juomi moterystėje, kaip sako Filo.
22. *Jei gułetu wyras su moterimi kito*. Ziuř Lev. XX, 10.
23. *Jei mergaitę mergą nusipirsztu wyras*². Szis zokonas pritinka³ tiktai sukalbėtai, arba ir isztekJusiai, bet dar neguļėjusiai su wyru, nes yra kitoniszka nuo swetmoteries (eil. 22.)
24. *Mergaitė, jog neszaukė*. Zymu, jog nenorėjo ginties. – *Moterį*. Weikiai tap-sinczą.
26. *Mergaitė nieko nekentės*. Aplinkybė wietos rodža, jog buwo pasylinta.
27. *Szaukė*. Nuomanu jog szaukė, arba ir nesitikėjo pagelbos.
28. *Sugawęs*. Pasyvindamas, kaip pasakyta 70. Netoks cza atsitikimas kaip Exod. XXII, 10; tenai buwo suimta per newalą, cza gi tiktai pawilota žadiniu moterystės. – *Daiktas ateis sudan*. Skundžant gimdytojams, aprupintojams, ar kitam kam ažustojanczam.
29. *Penkias deszintis siklu*. Ažu apmauda, pažeminant dukterį.
30. *Moteries tėwo sawo*. Tas pats zokonas yra ir Lev. XX, 11.

Padėjimas XXIII.

Nepripažinimas gywentojais, palaistuwės, nuoma, apižadai i. k.

1. Neineis romytas, suknegždintais⁴ ir iszpiautais⁵ pautais⁶ ir nukirsto gėdinio⁷ bažnyczon Wieszpaties.
2. Neineis betėwys, tai yra, isz palaistuwės gimės, bažnyczon Wieszpaties, iki deszintamui gimdymui.
3. Ammonitas ir Moabitas ir po deszintamui gimdymui neineis bažnyczon Wieszpaties, ant amžiu: (Neh. XIII, 1.)
4. nes nenorėjo jusu pasitikt su duoną ir wandenimi kelyje, kai iszejot isz Egipto: ir jog pasamdė priesz tawę Balaamą sunų Beoro isz Mesopotamijos Sirijos, idant prakeiktu tawę: (Num. XXII, 5; Ios. XXIV, 9.)
5. ir nenorėjo Wieszpats Diewas tawo klausyti Balaamo, ir wertė keiksmą jo pałaiminiman tawo, delto kad mylėjo tawę.
6. Nedarysi su jais pakajaus, nei jieszkosi jiemus gerybiu wisomis dienomis gywatos tawo⁸ ant amžiu.
7. Nekratysies Idumejo, jog yra brolys tawo: nei Egiptėno, jog atajunas buwai žemėj jo.

¹ kart – įtrp. ² wyras – tais. ³ pritinka ← nepritinka ⁴ suknegždintais – tais tais. ⁵ iszpiautais ← iszpiautu ⁶ pautais ← pautu ⁷ gėdinio – tais. ⁸ tawo – įtrp.

8. Kurie gims isz ju, treczame gimdyme ineis bažnyczon Wieszpacies.
9. Iszejes priesz neprietus tawo kowon, sergesies nuog wisokio daikto pikto.
10. Jei bus terp jusu žmogus, kuris nakties miegu susitepė, iszeis ažu taworiju,
11. ir nepagrįsz, pirma neg wakarop apsimasgos wandenimi: ir saulei nusėdus pagrįsz taworijosna.
12. Turėsi wietą ažu taworiju, kurion iszeisi ant sawo reikalo prigimto,
13. neszdamas kuolą pajuostėj: ir atsitupės, kasi aplinkom, ir iszmatą¹ apdengsi žemėmis,
14. kuriuomi nusilengwinai (nes Wieszpats Diewas tawo waikszczoja widuj taworiju, idant isztrauktu tawę ir ataduotu tau neprietus tawo) ir bunai taworijos tawo szwentos, ir tegul josė nesimato nieko biaurybės, idant neaplaistu tawęs.
15. Neiszduosi wergo ponui jo, kuris tawęsp pabėgtu:
16. gywens su tawimi wietoj, kuri jamui pamėgs, ir wienamę isz miestu tawo išsėsis: nenuludnink jo.
17. Nebus pałaistuwė isz dukteru Israelaus, nei pałaistuwias isz sunu Israelaus.
18. Neapierawosi mokesties pałaistuwystės, nei mokesties szunies namuose Wieszpacies Diewo tawo, ar tai ar tai² butu ką apsižadėjai: nes biauru yra abeja pas Wieszpati Diewą tawo.
19. Nepaankszczosi brolui tawo ant nuomos³ pinigų, nei grudu, nei jokio kito daikto: (Lev. XXV, 37.)
20. bet swetimamui. Brolui gi tawo be nuomos tai, ko jamui reikia, paankszczosi, idant pałaimintu tau Wieszpats Diewas tawo kiekwienamę darbę tawo žemėj, kurion ineisi apimtu.
21. Apsizadėjes apizadą Wieszpaci Diewui tawo, netruksi ataduot, nes speis jo Wieszpats Diewas tawo: ir jei trūktumai, paskaityta bus tau nusidėjiman.
22. Jei nenorėsi žadėt, busi be nusidėjimo.
23. Kas gi kartą iszejo isz burnos tawo, žiurėsi ir darysi kaip prižadėjai Wieszpaci Diewui tawo, ir sawą walą ir burną tawo bylojai.
24. Inejes wynyczon artymo tawo, walgyk wuogu kiek sau nori: isz wynyczos gi neiszsineszi su sawimi.
25. Jei ineisi jawuosna prietelaus tawo, raszkysi warpas, ir ranką isztrinsi: piautuwu gi nepiausi.

Pareiszkinimai.

1. *Neineis... bažnyczon Wieszpacies.* Inejimas bažnyczon, tai prijemimas draugėn gywentoju, žmonijon Israelaus, lygiai kaip gimusio isz dwylikos gentiju, galėjimas but apirinktu wyresnybėn. Szisai tad zokonas nepripažįsta romytiems teisios politikiskos Israelitu, nors ir butu priėmęs Zydu religiją.

¹ iszmatą – m tais. ² ar tai – klaid. ³ ant nuomos – įtrp.

2. *Betėwys, tai yra, isz pałaistuwės gimės.* Begne apie wienus swetimgenczus betėwius cza pasakyta, nors ir priėjusius religiją, bet del letumo gimimo, nepriłaidžamas teison gywentu i iki deszimtam gimdymui.
3. *Ammonitas ir Moabitas.* Tie niekados negalėjo buti priimtais bažnyczon. Bet jei kas isz ju turētu labai didį nuopelną del Israelitu, galētu buti priimtas, kaip Achier. Iudith. XIV, 6.
6. *Nei jieszkosi jiemus gerybiu.* Neturėsi su jais jokios bendrybės, nei maino.
7. *Jog yra brolys tawo.* Isz tu paczu proseniu Abraomo ir Izaoko. – *Jog atajunas buwai žemėj jo.* Ir tenai kokį metą gera tau buwo.
8. *Treczamę gimdymę.* Nuo priėjimo religijos Zydu.
9. *Sergėsies nuog wisokio daikto pikto.* Nusidėjimo, neteisybės.
10. *Iszeis ažu taworiju.* Bonfrerius sako, jog kunigui susitepus miegant, reikdawę iszeit ažu triobu bažnyczos, nėsant gi kuriam widuję, nebuwę walos ineit del tokio susitepimo.
11. *Apsimasgos wandenimi.* Ne szwěstù, bet gywu, isz upės, ar wersmės.
12. *Wietą ažu taworiju.* Tai isakytà del sweikatos ir padorybės.
14. *Wieszpats Diewas tawo waikszczoja widuj taworiju.* Nuomanu, jog del Skrynios.
15. *Neiszduosi wergo ponui jo.* Jei ponas su wergu apsieina neteisingai, neiszduosi kolei neaptiłks pono pyktys.
17. *Nebus pałaistuwė.* Zokonas gina laikyti pałaistuwas, gywenanczas isz pałais-tuwystės.
18. *Neapierawosi mokesties pałaisuwystės.* Pagonai¹ tokias mokestis apierawodawo bałwonams ant apieros. – *Nei mokesties szunies.* Pardawus szunį ar kałę pinigai netikdawo apierai. Arba szunimi galima wadinti pałaisuwe begėdę. – *Ar tai ar tai butu kà apsižadėjai.* Nei ažu tuos pinigus nepirksi kokio kito daikto, kurį apsižadėjai ant apieros.
19. *Ant nuomos.* Nuoma ažu ginta wisokiais zokonais, ir prigimimo, ir Maizie-sziaus, ir Bažnyczos, ir swietiszkos wyresnybės. – Cza pałukanu nepripažįsta, bet užkietėjėłams, dałaidža imti nuo swetimgenczu, ne nuo sawuju. –
20. *Bet swetimamui.* Parėdyta teip Diewo, Wieszpaties wisu ir wisoko, duodanczo kiekwienam tai ir tiek², kiek jo wala.
21. *Netruksi ataduot.* Atajus³ metui, ant kurio žadėjai.
24. *Inejęs wyneczon.* Tas pats zokonas turėjo buti apie obuolus ir kitus waisius medžu.

Padėjimas XXIV.

Apie skyrybas moterysczu, skolinikus, liekanas piuties i. t. t.

1. Jei paims žmogus moterį, ir turės ją, ir neatras mylistos priesz akis jo del

¹ Pagonai – p tais. ² tiek – t tais. ³ Atajus – antroji a tais.

kokio biauromo: paraszys rasztą skyrybu, ir duos rankosna jos, ir iszlais ją isz namu sawo. (Matt. V, 31.)

2. Ir iszejusiai isztekėjus ažu kito wyro¹,
3. ir² ānas teipogi neapkėstu jos, ir duotu jai rasztą skyrybu, arba gal ir numirtu,
4. Negalės pirmasai wyras wėl ją imt ažu moterį, delto kad yra sužagta, ir tapo biauri po akim Wieszpates: nesugrieszdydinsi žemės tawo, kurią Wieszpats Diewas tawo atadawė tau sodybon.
5. Paėmęs žmogus nesenai moterį, nei karionėn, nei bus jamui įsakytas koksnorint reikalas wisotimės, bet dykiniuos be kalczos namuose sawo, idant per wienus metus pasidžaugtų su moterimi sawo.
6. Neimsi ažuostaton apatinės, ir wirszutinės girmos: delto kad duszią sawo ažuostatė tau.
7. Jei atsirastu žmogus prikalbinėjas brolių sawo isz sunu Israelaus, ir pardawęs jį paimtu pinigų, bus ažuomusztas, ir atimsi piktybę isz widaus tawęs,
8. Saugokis rupestringai, idant neažusikrėstumai raupais, bet darysi ko tiktai pamokys tawę kunigai Lewitiszkos gimės sulig tuomi, ką prisakiau jiemus, ir iszpildyk rupestringai³.
9. Atsiminkit, ką padarė Wieszpats Diewas jusu Mariai kelyj, iszeitant jumus isz Egipto.
10. Geisdamas nuog artymo tawo kokio daikto, kurį tau yra skānas, neineisi namuosna jo, paimtu ažuostatos: (Num. XII, 10.)
11. bet stowėsi orę, ir ānas tau isznesz, ką turės.
12. Bet jeigu yra neturėlys, nepernaktawos pas tawę ažuostatą,
13. bet tuoj ataduosi jamui priesz saulės sėdimą, idant miegodamas rubę sawo, palaimintu tau, ir turėtumai teisybę po akim Wieszpates Diewo tawo. (Exod. XXII, 26.)
14. Neatsakysi mokesties reikalaujanczo, ir neturinczo brolo tawo, arba atajuno, gywenanczo su tawimi žemėj, ir esanczo terp wartu tawo: (Lev. XIX, 13.)
15. bet toj paczój dienoj ataduosi jamui ažuodarbi jo pirma saulės sėdimu, nes yra neturėlys, ir isz jo mitina duszią sawo: idant neszauktu priesz tawę Wieszpates, ir butu tau paskaityta nusidėjiman.
16. Nebus ažuomusztais tėwai ažu sunus, nei sunus ažu tėwus, bet kiekwienas ažu nusidėjimą sawo numirs. (4. Reg. XIV, 6; 2. Par. XXV, 4.)
17. Neperwersi sudo atajuno ir naszlaiczo, nei atimsi ažu ažuostatą naszlės rubo.
18. Atmink, jog wergawai Egiptę, ir isztraukė tawę Wieszpats Diewas tawo isz ten. Todrin prisakau tau, idant darytumai szitą daiktą.
19. Kai piausi jawus Dirwoj tawo, ir ažuomirszės pėdą paliksi, nesugrįszsi paimtu jo: bet atajunui ir naszlaiczui ir naszlei pasiimt duosi, idant palaimintu tau Wieszpats Diewas tawo wisokiamę darbę ranku tawo.

¹ wyro ← wiro ² ir ← jei ³ rupestringai – gai tais.

20. Jei surinksi waisius alywu, kas tiktai liks medžuose, negrįsi surinktu: bet paliksi atajunui, naszlaiczui ir naszlei.
21. Jei raskysi wynyczą tawo, nerankiosi liekanczu kekiu, bet tenkie reikalamus atajuno, naszlaiczo ir naszlės.
22. Atmink jog ir tu wergawai Egiptę, ir todrin prisakau tau, idant darytumai szitą daiktą.

Pareiszkinimai.

1. *Turės ją.* 70: sugyvens su ją. – *Del kokio biauromo.* Ar tai bus klautis kuno ar dwasios, wis biau ru. – *Paraszys raszť skyrybu.* Per kurį be nusidėjimo, Diewui dałaidus pirdawo moterystę. Raszydawo tamę raszť wyras, jog moteri yra wala iszeiti kur nori, ir isztekėti ažu ko nori.
2. *Isztekėjus ažu kito wyro.* Nebuwo ginta pairus pirmajai moterystei.
4. *Delto kad yra suzagta, ir tapo biauri po akim Wieszpacies.* Priimant wyrui wël ją regėtusi, jog moterystę tebėra, ana gi iszlaista buwo swetmoteriautu. Ir tai yra biau ru. Bet jei kito wyro nepažinusią norėtu ją wyras imti atgal, nebuwo ažu ginta. – *Nesugrieszydinsi žemės tawo.* Idant, teip dałaidžant daryti, žemė jusu nesusiteptu nusidėjimais.
5. *Dykiniuos be kalczos namuosę sawo.* Idant moterystę laimėtu ir meilę susistiprintu terp ju. Toks zokonas yra ir Deut. XX, 7.
6. *Apatinės ir wirszutinės gornos.* Ažu ginta imti ažuostaton tokiuos daiktus, be kuriu žmogus negalėtu iszbuti gywas. – *Duszią sawo ažuostatę tau.* Daiktą be kurio negali gywent.
7. *Prikalbinėjas brolių sawo.* Parsiduoti jam ir iszeit kiton szalin, kur galėtu jį parduoti wergijon.
8. *Idant neažusikrėstumai raupais.* Kuriuos Diewas łais ant tawęs, jei neklausysi kunigu, kaip regima ant Marios seseries Maížiesziaus. Num. XII, 10. ir OziJosziaus 2. Par. XXVI, 19.
10. *Neineisi namuosna.* Kad neimtu¹ ko pats, ir nenuludnintu² artymo; bet łauktu ką duos jis pats ažuostaton.
12. *Nepernaktawos pas tawę ažuostata.* Ebr. Chald. ir 70. *nemiegosi ažuostatoj jo.* Teip trumpą walandą dałaisdamas ažuostatai neturėlo, Diewas parodė, jog geriaus nuo jo suwisu jos neimti. –
13. *Turėtumai teisybę.* Miłaszirdystę, kurią Rasztas szwentas kartais wadina teisybę, pritinkant jai teisingiems; widuriai³ gi bediewiu yra gailūs. Prov. XII, 10.
15. *Isz jo mitina duszią sawo.* Isz tos dienos ažuodarbio.
16. *Kiekwienas ažu nusidėjimą sawo numirs.* Kartais gi Diewas liepia ažu muszti waikus ažu tėwo nusidėjimą; kaip sunus Achano Ios. VII, 24. ir sunus Saulo 1. Reg. XXXI, 2.

¹ neimtu – *m* tais. ² nenuludnintu ← nenudnintu ³ widuriai – *ai* tais.

17. *Neperwersi sudo atajuno ir naszłaiczo.* Nes jie dažniaus kencza neteisybę.
18. *Atmink, jog wergawai Egiptę.* Idant butumai minksztesnys atajunams, wergams itt. ir nepalautumai dėkawoti Diewui ažu iszwardawimą isz Egipto ir wisas geradėjystes, ir klausyt jo.
19. *Kai piausi jawus.* Cza ir Lev. XIX, 9. įsakyta duoti ubagams rankioti warpas rugienoj, kekes wynyczoj ir alywu anksztis nuo medžu. Ioseph (lib. 4. Antiqu. c.¹ 8.) sako, jog turėję ir tyczomis ben kiek palikti tokiems.

Padėjimas XXV.

Apie plākimą, ženybas su naszlę brolo, netikras swarstyklės, isznaikinimą Amalecitu.

1. Jei bus reikalas terp nekuriu, ir atsieks jie sudą, kurį matys teisumi, tam duos teisybės wirszų; kurį bediewiū, nukaltins bediewystės.
2. O jeigu matys, jog nusidėjęs wertas yra plākimo, iszties, ir prie sau lieps plakt. Sulig didumū nusidėjimo bus ir budas plākimo:
3. teip wienok, idant nepereitu skaiczaus keturiu deszimtu, idant biauriai sudraskytas akysę tawo nenuėitu brolys tawo. (2. Cor. XI, 24.)
4. Neažurisi nasru jauczo trinanczo klaimę jawus tawo. (1. Cor. IX, 9.)
5. Gywenant brolamus² kartū, ir wienamui isz ju be waiku numirus, motė nabaszņiko neisztekės ažu kito: bet paims ją brolys jo, ir pabudins sėklę brolo sawo: (Matt. XXII, 24.)
6. ir pirmagimį isz jos pramins jo wardu, idant nebutu isznaikintas wardas jo isz Israelaus.
7. O jeigu nenorėtu imt moteries brolo sawo, prigulinczos jamui pagal zokono, eis moteriszkė wartump miesto, ir atsiszauks wyresniuosius, ir tarys: Nenori brolys wyro mano pabudint sėklės brolo sawo Israeluję, nei manęs imt moterystėn. (Ruth. IV, 5.)
8. Ir tuoj lieps ji paszaukt, ir klaus. Jei atsakys: Nenoriu jos imt ažu moterį:
9. prisiartins moteriszkė jop akysę wyresniuju, ir nutrauks³ autuwą nuog kojos jo, ir spiaus weidan jo, ir tarys: Sziteip stosis žmogui, kuris nestato namu brolo sawo.
10. Ir bus wadinami namai jo Israeluję, Namais nuauto.
11. Jei turėtu terp sawęs barnį du wyru, ir imtu wienas priesz kitą kauties, ir norėdama motė kito isztraukt wyro sawo isz rankos stipresnio, isztiestu ranką, ir paimtu gėdiszkus jo:
12. nukirsi ranką jos, nei lenksies ant jos jokion miłaszirdystėn.
13. Neturėsi maiszelyj newienokiu⁴ sworu, didesnės ir mažesnės:
14. nei bus namuose tawo saikas didesnys ir mažesnys.

¹ c. – tais. ² brolamus – mus tais. ³ nutrauks – t, k tais. ⁴ newienokiu ← tułu

15. Sworą turėsi teisią ir tikrą, ir saikas bus tau lygus ir tikras, idant ilgą metą gywas butumai ant žemės, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau:
16. nes biaurus yra Wieszpati Diewui tawo tas, kuris tai daro, ir kratosi wisokios neteisybės.
17. Atmink, ką padarė tau Amalek kelyj, iszeitint¹ isz Egipto: (Exod. XVII, 8.)
18. kaip ažuβego tau, ir galinius pułko tawo, kurie pailse atliko, pamuszė tau esant nuwargusiam badu ir darbu, ir nesibijojo Diewo. (Judith. IV, 13.)
19. Todrin Wieszpati Diewui tawo dawus tau atilsį, ir paweldus wisas aplinkom gimines žemėj, kurią tau pažadėjo, isznaikinsi wardą jo po dangumi. Saugokis idant neažumirsztumai.

Pareiszkinimai.

2. *Iszties. 70: palenksi jį. t. y. žemop stułpop.*
3. *Idant nepereitu skaiczaus ketūriu deszimtu.* Zydai bijodami peržengt sį zokoną, paskyrė ažuğawimu tiktai 39. Teip szw. Powilas sakosi 2. Cor. XI, 24: Nuog Zydu gawau penkis kartus po keturias deszintis be wienos.
4. *Neažurisi nasru jauczo.* Kitados kułdawo jaučzais, kaip regima isz Osee X, 11. Ephraim telycza iszmokyta mėgt kułę. Ažuğinta aprishti nasrus kulianczam jauczu delto kad dirbanczam pridera ęsti. S. Powilas 1. Cor. IX, 9. szitais žodžais parodža, jog² Kunigams priguli pragywenimas isz sawo weikało. Nors pasakyta apie jauczus, bet tais žodžais Diewas norėjo aprupinti sawo darbinikus, kunigus.
5. *Gywenant brolams³ kartu.* Brołystė wienos gentijos ir szeimynos, gywenant kur ju tėwykszcza, ar jie bus abudu tu paczu gimdytoju, ar tiktai wieno tėwo, arba wienos motynos, arba ir tolimesni giminės. – *Pabudins sęktę.* Nebuwo zokono ginanczo gywent czystatoj. Nėra Rasztę szwentamę žodžu: prakeiktas bewaikys. Cza uždėta neszłowė ant tokio, kuris brołui be waiku numirus, nenori jam pagimdyti sunaus.
6. *Jo wardū⁴.* Nabaszniko broło. Teip Booz sunų isz Ruthos praminė ne Maholonu kuo wardu buwo pirmasys jos wyras, bet Obedu. Priežastis szio zokono buwo, idant nepasimažintu skaiczus szeimynu⁵, ir tėwykszczos gentiju nesumisztu kruwon.
7. *Wartump miesto.* Kur buwo sudžos.
9. *Nutrauks autuwą nuog kojos jo.* Buwo tai ažuğėdinimas ir neszłowė; kiti numano jog tai dar ženklino atsizadėjimą turto broło.
12. *Nukirsi ranką jos.* Ažu begėdystę ir pagadinimą weisłumo to wyro.
13. *Newienokiu⁶ sworu.* Teip Prov. XX, 10. pasakyta: Swora ir swora, miera ir miera, abeja Diewui biauru yra.

¹ iszeitint – tais. ² jog – g tais. ³ brolams – padėjim. brolamus ⁴ wardū – padėjim. wardu

⁵ szeimynu – z tais. ⁶ Newienokiu – pirmoji n tais.

18. *Kaip azubėgo tau.* Exod. XVII. nepasakyta, jog galiniai¹ buwo pamuszti, tai cza Maizieszius apraszymą tą papildža. – *Nesibijojo Diewo.* Teip gailai užtikdamas pasalomis ant jo žmonijos isz azupakalo pritykojės.
19. *Isznaikinsi wardą jo po dangumi.* Teip liepta ir Exod. XVII, 14 ir iszpildyta Saulo 1. Reg. XV.

Padėjimas XXVI.

Pirmenys ir deszimtinės tuoj inejus žemėn Chananejos.

1. Ir kai ineisi žemėn, kurią Wieszpats Dievas tawo duos tau sodybon, ir apimsi ją, ir gywensi joj:
2. paimsi isz wisu waisiu tawo pirmenis, ir indėsi sudaretin, ir eisi wieton, kurią Wieszpats Dievas tawo aprinks, idant tenai butu szaukiamas wardas jo:
3. ir prieisi kunigop, kuris bus dienosė anosė, ir sakysi jamui: Iszpažistu szendiena po akim Wieszpaties Diewo tawo, jog inejau žemėn, del kurios prisiegė tėwamus musu, jog duos ją mumus.
4. Ir priėmęs kunigas sudaretį isz rankos tawo, padės priesz altorių Wieszpaties Diewo tawo:
5. ir bylosi akysė Wieszpaties Diewo tawo: Syras² persekiojo tėwą mano, kuris nužengė Egiptan, ir ten buwo swetimu menkiausio³ skaiczaus, ir iszaugo giminėn didėn ir twirton ir daugybėn be gało.
6. Ir nuwargino mus Egiptėnai, ir persekiojo užudėdami nasztas sunkiausias,
7. ir szaukėmes Wieszpatiesp Diewop tėwu musu, kuris iszklaūsė mus, ir atsižwelgė ant žemybės musu ir wargo ir prispaudimu:
8. ir iszwedė mus isz Egipto ranką drutą, ir petimi isztiestu perdidėj baimėj, ženkluose ir prajėwuose:
9. ir intwedė wieton sziton, ir atadawė mumus žemę pienu ir medumi tekancą.
10. Ir todryn nunai apierawoju pirmenis waisiu žemės, kurią Wieszpats dawė mañ. Ir paliksi jas akysė Wieszpaties Diewo tawo, ir pasikloniojės Wieszpati Diewui tawo.
11. Ir puotausi wisosę gerybėsę, kurias Wieszpats Dievas tawo duos tau ir namamus tawo, tu ir Lewitas ir atajunas, kuris yra su tawimi.
12. Kai iszpildysi deszimtinę wisu waisiu tawo, metuosę deszimtiniu treczuosę duosi Lewitui ir atajunui ir naszlaiczui ir naszlei, idant walgytu terp wartu tawo, ir pasisotintu:
13. ir bylosi akysė Wieszpaties Diewo tawo: Paėmiau, kas yra paszwentinta, isz namu mano, ir dawiau tai Lewitui ir atajunui, ir naszlaiczui ir naszlei, kaip liepei mañ: neperzengiau liepimu tawo, nei aзуміrszau įsakymo tawo. (Deut. XIV, 29.)

¹ galiniai – antroji i tais. ² Syras – tais. ³ menkiausio ← menkiausiamę

14. Newalgiau isz ju giedėjimė¹ mano, nei atskyriau ju kokiame norint žagumę, nei išslaidžau nieko isz ju palaidojant. Paklūsnas buwau balsui Wieszpates Diewo mano, ir padariau wisa kaip prisakei mań.
15. Atsiżwelk isz szwentinyczos tawo, ir isz auksztu dangu gywenimo, ir palaimink žmonijai tawo Israelui, ir žemei, kurią dawei mumus, kaip prisiegei tēwamus musu, žemei pienu ir medumi tekanczai. (Isai. LXIII, 15.)
16. Szendiena Wieszpats Diewas tawo prisakė tau, idant darytumai įsakymus sziuos ir sudus, ir sergētumai ir iszpildytumai isz wisos szirdies tawo, ir isz wisos duszios tawo.
17. Wieszpatį aprinkai szendiena, idant butu tau Diewū, ir waikszzcotumai keloosę jo, ir sergētumai ceremonijas jo, ir įsakymus ir sudus, ir butumai paklūsnas jo liepimui:
18. ir Wieszpats aprinko tawę szendiena, idant butumai jamui žmonija įpati, kaip bylojo tau, ir sergētumai wisus prisakymus jo: (Deut. XIV, 2.)
19. ir padarytu tawę auksztesnę ažu wisas gimines, kurias sutwērė ant szlōwės ir wardo ir garbės sawo: idant butumai žmonija szwenta Wieszpates Diewo tawo, kaip bylojo.

Pareiszkinimai.

1. *Apimsi ją.* Stojosi tai sekmuosę metuosę po inejimui Chananejon.
2. *Pirmenis.* Metines, duodamas szwentęję Kuczku. Num. XVIII, 12.
4. *Padės priesz altorių.* Buwo tai kaip apierawojimas apieros.
5. *Syras².* Laban, uoszwė Iokubo, gywentojas Mesopotamijos Sirijos. Gen. XXVI-II, 5. *Kuris nużengė Egiptan.* Ne weikiai, bet kokį metą pralaidus. – *Menkiausio skaiczaus.* 70. žmonių, sawo sunu ir anuku. – *Iszaugo giminėn didėn.* Ziūr Exod. I, 7.
10. *Pasikloniojęs Wieszpati Diewui tawo.* Nusizėminęs priesz jo altorių, ir melsdamas idant Diewas laimintu geramę.
11. *Puotausi.* Ziūr Deut. XII, 7.
12. *Kai iszpildysi deszimtinę wisu waisiu.* Ziūr. Deut. XIV, 28.
13. *Kas yra paszwentinta.* Deszimtines, kurias liepei paszwentinti, t. y. atskirti, ir neturėluosę tau apierawoti. – *Paėmiau... isz namu mano.* Paėmiau wisa ir cza atanesziau, nieko isz ju neliko namė.
14. *Newalgiau isz ju giedėjimę mano.* Susizagęs raudojimu numirusio ir laidojimu jo, newalgiau isz ju; nes susizagėlai negalėdawo to walgyti, kas buwo atskirta ant ramintiniu apieru. Lev. VII, 20. – *Nei atskyriau ju kokiame norint žagumę.* Ne tiktai asz nebuwau susizagęs, bet ir ką atanesziau yra nesużagta, nuo wi-sokios žagos atatiniau ir atskyriau, idant nesusitersztu. – *Nei išslaidžau nieko isz ju palaidojant.* Buwo ažuģinta isz tu deszimtiniu iszlaišt ką ant swietiszkos puotos, ant pakasynu itt.

¹ giedėjimę – *ie tais.* ² Syras – *tais.*

16. *Isz wisos szirdies. Ką rupestingiausiai ir karszczausiai.*
17. *Wieszpatį aprinkai szendiena, idant butu tau Diewu.* Atnaujindamas ir patwirtindamas sandarą, pirmiaus sukalbėta su Diewu.

Padėjimas XXVII.

Apie pastatymą paminklo ažu Jordono, pałaiminimą doruju, ir prakeikimą nedoruju.

1. Prisakė gi Maizieszius ir wyresnieji Israelaus, žmonijai tarydami: Sergėkit wisą liepimą, kurią prisakau jums szendiena.
2. Ir kai pereisi Jordoną žemėn, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau, pastatysi didžus akmenis, ir mielu padengsi juos,
3. idant galėtumai ant ju paraszyt wisus žodžus zokono szito, Iordoną perejus, idant ineitumai žemėn, kurią Wieszpats Diewas tawo duos tau, žemėn pienu ir medumi tekanczon, kaip prisiegė tėwamus tawo.
4. Pereję tad Iordoną, pastatykit akmenis, kuriuos asz szendiena prisakau jums ant kałno Hebal, ir padengsi juos mielu:
5. ir pastatysi ten altorių Wieszpati Diewui tawo isz akmenu, kuriu geležis nelietė, (Exod. XX, 25.)
6. ir isz uołu beweiksłu ir nedailintu: ir apierawosi ant jo wisodeginius Wieszpati Diewui tawo,
7. ir apierawosi apieras ramintines, ir walgysi ten, ir puotuosi po akim Wieszpaties Diewo tawo.
8. Ir paraszysi ant akmenu wisus žodžus zokono szito raidžai ir skaisczai.
9. Ir tarė Maizieszius ir kunigai Lewitiskos gimės wisamui Israelui: Ziurėk, ir klausyk Israelau: Szendiena stojaisi žmonija Wieszpaties Diewo tawo:
10. klausysi bałso jo, ir darysi įsakymus ir teisybes, kurias asz prisakau tau.
11. Ir prisakė Maizieszius žmonijai dienoj anoj, tarydamas:
12. Szie stowės ant pałaiminimo žmonijai ant kałno Garizim, Iordoną perėjus: Simeon, Lewi, Iuda, Issachar, Ioseph ir Beniamin.
13. Ir isz kitos szalies szitie stowės ant prakeikimo ant kałno Hebal: Ruben, Gad, ir Aser ir Zabulon, Dan ir Nephthali.
14. Ir sakys Lewitai, ir tarys wisiemus wyramus Israelaus iszkełtu bałsu: (Dan. IX, 13.)
15. Prakeiktas žmogus, kuris daro drožinį ir nulietinį, biaurybę Wieszpaties, darbą ranku priemoniszku, ir padės jį pasłapczoj: ir atsakys wisa žmonija, ir tarys: Amen.
16. Prakeiktas, kuris neszenawoja tėwo sawo ir motynos: ir tarys wisa žmonija: Amen.
17. Prakeiktas, kuris perkela ežias artymo sawo: ir tarys wisa žmonija: Amen.
18. Prakeiktas, kuris klaidina aklą kelyj: ir tarys wisa žmonija: Amen.

19. Prakeiktas, kuris perwercza suda atajuno, naszlaiczo ir naszlès: ir tarys wisa žmonija: Amen.
20. Prakeiktas, kuris guli su moterimi tèwo sawo, ir nudengia dangalà lowos jo: ir tarys wisa žmonija: Amen.
21. Prakeiktas, kuris palaistuwauja su wisokiu galwiju: ir tarys wisa žmonija: Amen.
22. Prakeiktas, kuris guli su seserimi sawo, dukterimi tèwo sawo, arba motynos sawo: ir tarys wisa žmonija: Amen.
23. Prakeiktas, kuris guli su uoszwę sawo: ir tarys wisa žmonija: Amen.
24. Prakeiktas, kuris pasłapczomis ažumusztu artymà sawo: ir tarys wisa žmonija: Amen.
25. Prakeiktas, kuris ima dowanas, idant ažumusztu duszià kraujo nekałto: ir tarys wisa žmonija: Amen.
26. Prakeiktas, kuris neiszbuna byłosę zokono szito, nei iszpildza ju dárbu: ir tarys wisa žmonija: Amen.

Pareiszkiniimai.

2. *Didzus akmenis.* Begne dwylikà, sulig skaiczumi gentiju; ne isz tu akmenu buwo altorius.
3. *Wisus žodžus zokono szito.* Szitos knigos Antrojo zokono. Įsakyta tai buwo, idant per szitą naują ceremoniją butu atnaujintas sandaras su Diewu beineinant pirmuokart žemèn pažadèton, ir idant Israelitai palaiminimais ir keiksmiais butu pabudinti iszpildytu Diewo prisakymu kà wierniausiai.
5. *Isz akmenu, kuriu gèležis nelietè.* Priežastį rasi Exod. XX, 24.
7. *Walgysi ten ir puotuosi.* Isz apieru ramintiniu.
9. *Szendiena stojaisi žmoniją¹ W. Diewo tawo.* Žiur Deut. XXVI, 17.
12. *Szie stowès ant palaiminimo žmonijai.* Žiur Deut. XI, 29. – *Ioseph.* Ephraim ir Manasse.
14. *Lewitai.* Kunigai. – *Iszkettu bal̃su.* Idant butu girdètais nuo atsakanczu Amen. Nors artimuju; paskui juos galètu wisa žmonija atsakyti suderinę bal̃sus.
15. *Drožinj.* Bal̃wonà isz medžo arba akmenies. – *Nulietinj.* Bal̃wonà isz koku rudu. – *Padès jį pasłapczoj.* Norèdamas jo garbti pasłapczomis. Szitas² prakeikimas kludza ir pasłapczomis nusidedanczus. – *Wisa žmonija.* Szeszios paminètos gentijos delatsakymo ant palaiminimu ir keiksmu.
17. *Perkela ežias artymo sawo.* Pasisawindamas jo žemę.
18. *Aklą.* Teip Lev. XIX, 14: Nepiktažodžuosi kurczamui, nei statysi aklamui kluties.
19. *Perwercza.* Sudydamas ne kaip iszpuola.
20. *Nudengia dangalà lowos.* Biaurybę cza reiszkia prideranczai.
25. *Idant ažumusztu dusziq.* Idant atimtu gywatà.

¹ žmonija – padėjim. žmonija ² Szitas – a tais.

Padėjimas XXVIII.

Pałaiminimai ir prakeikimai.

1. O jeigu klausysi balso Wieszpaties Diewo tawo, idant darytumai ir sergētumai wisus įsakymus jo, kuriuos asz prisakau tau szendiena, padarys tawę Wieszpats Diewas tawo auksztesnę ażu wisas gimines, kurios buna žemėj.
2. Atais ant tawęs wisi pałaiminimai szitie, ir paims tawę: jei wienok prisakymu jo klausysi. (Lev. XXVI, 3.)
3. Pałaimintas tu miestę, ir pałaimintas ļaukę.
4. Pałaimintas waisius yszczos¹ tawo, ir waisius žemės tawo, ir waisius keltuwu tawo, pułkai galwiju tawo, ir awikinės awiu tawo.
5. Pałaiminti kļuonai tawo, ir pałaimintos liekanos tawo.
6. Pałaimintas busi tu ineidamas ir iszeidamas.
7. Duos Wieszpats neprietelus tawo, kurie pasikela priesz tawę, klumpanczus akysę tawo: wienu kelū atais priesz tawę, ir septyniais pabėgs nuog weido tawo.
8. Iszlais Wieszpats pałaiminimą ant kamaru tawo, ir ant wisu darbu ranku tawo, ir pałaimins tau žemėj, kurią paimsi.
9. Pabudins tawę Wieszpats sau žmonijon szwenton, kaip prisiegė tau: jei sergėsi įsakymus Wieszpaties Diewo tawo, ir waikszzchosi keltuosę jo.
10. Ir regės wisos žemiu žmonijos, jog wardas Wieszpaties szauktas yra ant tawęs, ir bijosis tawęs.
11. Paskalsins tawę Wieszpats wisomis gerybėmis, waisiumi yszczos tawo, ir waisiumi galwiju tawo, waisiumi žemės tawo, kurią prisiegė Wieszpats tēwamus tawo, idant duotu tau.
12. Atwers Wieszpats iżdą sawo geriausį, dangų, idant suteiktu lietų žemei tawo metę sawamę: ir pałaimins wisiemus darbamus ranku tawo. Ir paankszczosi daugybei giminiu, ir pats nuog nieko ankszczojimo neimsi.
13. Pastatys tawę Wieszpats galwā, ir ne wuodegā, ir busi wisados wirszuj, ir ne apaczoj: jei wienok klausysi įsakymu Wieszpaties Diewo tawo, kuriuos asz prisakau tau szendiena, ir sergėsi ir darysi,
14. ir nekreipsies nuog ju nei deszinėn, nei kairėn, nei seksi paskui diēwus swe-timus, nei garbsi ju.
15. Bet jei klausyt nenorėsi balso Wieszpaties Diewo tawo, idant sergētumai, ir darytumai wisus įsakymus jo ir ceremonijas, kurias asz prisakau tau szen-diena, atais ant tawęs wisi prakeikimai szitie, ir pagriebs tawę. (Lev. XXVI, 14; Thren. II, 17; Baruch I, 20; Malach. II, 2.)
16. Prakeiktas busi miestę, prakeiktas ļaukę.
17. Prakeiktas kļuonas tawo, ir prakeiktos liekanos tawo.
18. Prakeiktas waisius yszczos tawo, ir waisius žemės tawo, armenys ļauczu tawo, ir pułkai awiu tawo.

¹ yszczos ← piłwo

19. Prakeiktas busi ineidamas, ir prakeiktas iszeidamas.
20. Siųs Wieszpats ant tawęs badą ir alkimą, ir iszbarimą wisu darbu tawo, kuriuos tu darysi: iki kołei sutrupins tawę, ir prażudys tawę umai, del iszradimu tawo pikczausiu, kuriuose aplaidei manę.
21. Tegul pridės tau Wieszpats marą, iki kołei iszgaiszins tawę isz žemės, kurion ineisi apimtu jos.
22. Tegul twoja tawę Wieszpats neturtę, drugių ir szalczu, karszczu ir kepenià, ir oru sugedusiu ir amalu, ir persekioja, kołei prażusi.
23. Tegul bus dangus, kuris yra wirszuj tawęs, warinys: ir žemė, kurià mindai, gełezinė.
24. Tegul Wieszpats lyja žemei tawo dulkėmis, ir isz dangaus sninga¹ ant tawęs pelenais, kołei sunaikėsi.
25. Tegul ataduoda tawę Wieszpats klumpantį priesz neprietelus tawo: wienu kelu iszeik priesz juos, ir septyniais pabėgk, ir buk iszbarstytas po wisas karalystes žemės:
26. buk numirėlys tawo paszaru wisiemus skraistamus dangaus, ir żwėrimus žemės, ir nebunai kam apgint.
27. Ażukrėsk tawę Wieszpats wotimi Egipto, ir dalį kuno, pro kurią mėsžlai iszlenda, nieżais teipogi ir nieżtėjimu, teip joj negalėtumai iszsigydyt.
28. Isztik tawę Wieszpats iszejimu isz galwos ir aklybę ir pasiutimu mislies,
29. ir czupinėk widudieny, kaip czupinėja akłas patamsy, ir neatatik kelu² tawo. Ir per wisà laikà buk apmėluotas, ir per sylį prispauostas, nei turėk kas tawę waduotu.
30. Imk moterį, ir kitas gulie su ją. Namus pasistatyk, ir negywenk juosę. Pasi-sodink wynyczą, ir neraszkyk wuogu jos.
31. Tegul jauczas tawo bus papiautas³ akysę tawo ir newalgyk isz jo. Asilas tawo tegul bus pagautas po akim tawo ir neataduotas tau. Awys tawo tenkie neprietelumus tawo, ir nebunai, kas tau padėtu.
32. Sunus tawo ir dukterys tawo tegul bus iszduoti kitai žmonijai, regint akim tawo, ir raibstant nuog żiurėjimo ant ju per wisà dieną, ir nebunai sylos rankoj tawo.
33. Waisius⁴ žemės tawo, ir wisus darbus ranku tawo tegul ryja žmonija, kurios nepażyti: ir buk wisados apmėluotas, ir prislėgtas wisomis dienomis,
34. ir paklaikęs nuog baisumo tu daiktu, kuriuos regės akys tawo.
35. Ażukrėsk tawę Wieszpats wotimi pikczausią kėluosę ir blauzdosę, ir negalėk buti pagydytas nuog letenos kojos iki wirszugalwiui tawo.
36. Nuwes tawę Wieszpats, ir karalų tawo, kurį pastatysi ant sawęs, giminėn, kurios neżinai tu ir tėwai tawo: ir wergausi ten diewamus swetimiemus, medżui ir akmeni.
37. Ir busi prażudytas ant priezodžo ir pasakos wisomus žmonijomus, terp kuriu intwes tawę Wieszpats.

¹ sninga ← sninga pelenais ² kelu – u tais. ³ papiautas – pap tais. ⁴ Waisius – w tais.

38. Sėklės daug intmesi žemėn, ir truputėlį surinksi: delto kad skera prarys wisa.
39. Wyneczą pasodinsi ir apkasi, ir wyno negersi, nei isz jos nieko nerinksi: delto kad bus suėsta kirmėlu. (Mich. VI, 15.)
40. Alywas turėsi wisuosę krasztuosę tawo, ir netepsies alywą: delto kad iszwarwės, ir prapuls.
41. Sunus gimdysi ir dukteris, ir nełaimėsi jais; delto kad bus iszwesti newalon.
42. Wisus medžus tawo ir waisius žemės tawo amalai sunaikins.
43. Atajunas, kuris su tawimi buna žemėj, lips ant tawės, ir bus auksztesnys: tu gi nulipsi, ir busi žemesnys.
44. Anas paankszczos tau, ir tu napaankszczosi jamui. Anas bus galwą, ir tu busi wuodegą.
45. Ir atais ant tawės wisi prakeikimai szitie, ir wydami sugaus tawę, ikikolei pražusi: delto kad nekłausei balso Wieszpats Diewo tawo, nei łaikei įsakymu jo ir ceremoniju, kurias prisakė tau.
46. Ir bus tawyj ženklai ir prajėwai, ir sėklėj tawo iki ant amžiu:
47. delto kad netarnawai Wieszpati Diewui tawo linksmybėj, ir szirdies džaugs mė, del wisu daiktu gausybės.
48. Wergausi neprietelui tawo, užłais ant tawės Wieszpats, badę ir troszkulyję, ir nuogumę, ir wisokioj neturtėj: ir uždės jungą geležinį ant sprando tawo, ikikolei tawę sutrins.
49. Atwes Wieszpats ant tawės giminę isz toło, kaip arlą skrendantį smagiai, kurios liežuwi negalėsi suprast:
50. giminę didžiausią isztwirkele, kuri neduos paludžos seniui, nei pagailės mažutėlo,
51. ir suės waisių galwiju tawo, ir waisius žemės tawo: kolei pražusi, ir nepaliks tau kwieczu, wyno ir alywos, pułku karwiu ir bandu awiu: kolei tawę sunaikins,
52. ir sutrins wisuosę miestuosę tawo, ir bus suardyti murai tawo stipri ir auksztį, kuriuosę turėjai paduksi wisoj žemėj tawo. Busi apigułtas terp wartu wisoj žemėj tawo, kurią duos tau Wieszpats Diewas tawo,
53. ir walgysi waisių yszczos tawo, ir mėsas sunu tawo ir dukteru tawo, kuriuos duos tau Wieszpats Diewas tawo, suspaudimę ir iszpustėjimę, kuriuomi apslėgs tawę neprietelus tawo. (Thren. IV, 10; Baruch II, 2.)
54. Zmogus iszlepintasai tawyj, ir prabengus łabai, pawydės brołui sawo ir moteri, gulinczai prieglobstyj jo,
55. idant neduotu jiems isz mėsų sunu sawo, kurias ės: delto kad nieko kito neturi apgulimę ir neturtėj, kurią sunaikins tawę neprietelūs tawo terp wisu wartu tawo.
56. Gležna moteriszkę ir iszlepinta, kurioji negalėdawo eit po žemę, nei iszmint kojos pėdo del opumo ir iszsilepinimo perdidžo, pawydės wyrui sawo, gulinczamai prieglobstyj jos¹, raumenu sunaus ir dukteries,

¹ jos ← jos, ant

57. ir nuovėlu, iszejusiu iš yšczos jos, ir vaikėlu toj wėlandoj gimusiu: nes jie walgys juos pasłapczomis del neturtėsis wisu daiktu apgulimė ir naikinimė, kuriuomi sugniausz tawė neprietelus tawo terp wisu wartu tawo.
58. Jei nesergėsi, ir nedarysi¹ wisu žodžu žokono szito, kuris yra paraszytas szioj knigoj, ir nesibijosi wardo jo garbingo ir baisaus, tai yra, Wieszpatis Diewo tawo:
59. Padaugins Wieszpats kankis tawo, ir kankis sėklės tawo, kankis dides ir staiganczas, nesweikatas pikczausias ir nuolatines;
60. ir suwers ant tawės wisus kentėjimus Egipto, kuriu bijojais, ir prikibs tau:
61. wirszaus dar wisas negoles, ir kankis, kurios neparaszyta knigoj žokono szio, atwes Wieszpats ant tawės, kolei tawė sutrins:
62. ir beliksit menkas skaiczus, kurie pirma buwot kaip žwaizdės dangaus del daugumo, delto kad nekłausei bėlso Wieszpatis Diewo tawo.
63. Ir kaip pirma džaugėsi Wieszpats ant jusu, gerai jumus darydamas, ir jus daugindamas: teip džaugsis žudydamas jus ir iszwersdamas, idant butumet iszmesti iš žemės, kurion ineisi apimtu jos.
64. Iszbarstys tawė Wieszpats po wisas žmonijas nuog gėlo žemės iki krasztamus jos: ir wergausi ten diewamus swetimiems, kuriu ir tu nepažįsti ir tėwai tawo, medžamus ir akmenimus.
65. Giminėsė teipogi anosė nesilėsėsi, nei bus atilsio pėdai kojos tawo. Nes duos tau Wieszpats ten szirdį bailą, ir neprimatanczas akis, ir dusią suėstą ludnasties:
66. ir bus gywata tawo kaip pakarta priesz tawė. Bijosies diena ir naktį, ir netikėsi gywatai tawo.
67. Ryto sakysi: Kas mañ duotu wakarą? ir wakaro: Kas mañ duotu rytą? del bailumo szirdies tawo, kuriuomi gasczuosi, ir del to, ką regėsi sawom akim.
68. Pagražins tawė Wieszpats łaiwais Egiptan kelū, apie kurį sakė tau, idant jo daugiaus nebematytumai. Ten busi parduotas neprietelumus tawo wergais ir wergėmis, ir nebus kam pirkt.

Pareiszkiniimai.

1. *O jeigu kłausysi.* Daiktai szio padėjimo sutinka su Lev. XXVI.; nes abiejuosė apsakyta pałaiminimai užłaikantiems žokoną, ir prakeikimai peržengiantiems. – *Auksztesnė ažu wisas gimines.* Ant łaimės, turtu ir waldžos.
3. *Pałaimintas tu miestė, ir pałaimintas łaukė.* Seksis tau wisa, ko tiktai imsies.
4. *Pałaimintas waisius yszczos tawo.* Łaimingai gimdysi waukus. Wisu łaimingiausias pagimdymas Szwenczausios Motynos Kristaus.
5. *Liekanos tawo.* Łaikomos kitiems metams.
6. *Ineidamas ir iszejdamas.* Wisuosė weikėluosė ir ketinimuosė tawo.

¹ nedarysi ← darysi

7. *Septyniais pabėgs.* Toks bus klaikumas neprietelu, jog bėgs nežiurėdami kelo.
9. *Pabudins tawę Wieszpats sau žmonijon szwenton.* Rupinsis apie tawę kaip sawą žmoniją rinktinę.
10. *Jog wardas Wieszpatis szauktas yra ant tawęs.* Esi ir wadinies žmoniją Die-wiszką.
12. *Izdą sawo geriausį.* Teip ir Iob. XXXVIII, 22. pasakyta: „Ar inėjai izdan sniego, arba izdus ľedu regėjai?
13. *Pastatys tawę Wieszpats gatwį ir ne wuodegą.* Wisur busi pirmasai, niekur pasku-tinys, tai pat kaip eil. 1: auksštesnę ażu wisas gimines. Priežodiszkai pasakyta.
16. *Prakeiktas busi miestę.* Ziuř eil. 3.
23. *Tegul bus dangus... warinys.* Tegul nelyja, neiszmeldžamas, kietas kaip wa-rys. – *Zemė geležinė.* Kieta, sausa, bewaisė, kaip geležis.
24. *Lyja dulkėmis.* Reikiant lietaus, tegul krinta sausos dulkės; wisa kas atwirsz-czai.
26. *Buk numirėlys tawo paszaru.* Zyđai skaitydawo ażu didžiausią nelaimę negawi-mą prideranczo paľaidojimo, arba suėdimą žwėru.
27. *Wotimi Egipto.* Ziuř Exod. IX, 9. – *Dalį kuno.* Hemorhoidai, arba kita kokia liga¹ pasturgalo. Begne tokia liga buwo Philistinu 1. Reg. V, 6, 9, 12.
29. *Czupinėk widudienyj.* Aklybė duszios. – *Neatatik kelu tawo.* Nežinok kur eiti, ką ir kaip daryti; buk gľuszas.
32. *Raibstant nuog žiurėjimo.* Pražiurėk akis, regėdamas nuoľat kieczausią newalą waiku. – *Nebunai syľos.* Isztraukti waikams.
36. *Diewamus swetimiemus, medžui ir akmeni.* Ar pagonu pawylotas, ar karalaus įsakymais prispirtas. Dan. III.
37. *Busi prazudytas.* Sunaikintas, nelaimingiausias.
40. *Iszwarwės.* Dar neiszsirpę nukris žemėn.
44. *Anas paankszczos tau.* Jis bus turtingas, tu neturėlys.
46. *Zenkľai ir prajėwai.* Blėdys regimos, negirdėtos.
47. *Del wisu daiktų gausybės.* Diewui skalsinant wisa ką del tawęs.
48. *Jungą geležinį.* Sunkiausį ir gailausį. Datyrė to nuo Chaldejų ażu stabmeldystę (Thren. et Ierem. V, 15.)
49. *Kaip arľą, skrendantį smagiai.* Užtiks ir supľėszys tawę. Nebuchadonozorą Ezechielus XVII, 3. lygina arľui². –
50. *Giminę didžiausią isztwirketę.* Begėdę, smarkią, kietą, nežmoniszką.
53. *Walgysi waisių yszczos tawo.* Iszsipildė, iszwerczant Jeruzalų Titui.
54. *Prabengus ľabai.* Pripratęs perdaug eikwot. – *Pawydės broľui.* Neduos, nustėps nuo broľo liekanas sunaus suėsto isz bado.
57. *Nuowatų.* Plėwė, kurioję gema kudykys. – *Nes jie walgys juos.* Thren. IV, 10; 4. Reg. VI, 28.
65. *Neprimatanczas akis.* Iszraudotas.

¹ liga – l tais. ² lygina arľui ← wadina arľu

66. *Bus gywata tawo kaip pakarta priesz tawę.* Busi, kaip sakoma, nei pakartas, nei palaistas.
68. *Pagrąžins tawę Wieszpats łaiwais Egiptan.* Idant negalėtumai pabėgti, kaip tai tinkasi wedant kelu. – *Nebus kam pirkt.* Teip jusu bus daug, ir teip lėtais wergais. Teip ir iszsipildė iszwertus Jeruzalų.

Padėjimas XXIX.

Atnaujinimas sandaro terp Diewo ir žmonijos Israelaus.

1. Szitie yra žodžai sandaro, kurį prisakė Wieszpats Maiziesziui, padaryt su sunumis Israelaus žemėj Moab; wirszaus ano sandaro, kurį su jais sukaľbėjo ant Horeb.
2. Ir suszaukė Maizieszius wisą Israelų, ir tarė jiems: Jus regėjot wisa, ką darė Wieszpats prie jumus žemėj Egipto Pharaonui ir wisiemus tarnamus jo ir wisai žemei jo, (Exod. XIX, 4.)
3. gundymus didelus, kuriuos regėjo akys¹ tawo, ženklus anuos, ir prajėwus didžus,
4. ir nedawė jumus Wieszpats szirdies iszmananczos, ir akiu reginczu, ir ausiu, galinczu girdėt, iki sziai dienai.
5. Atawedė jus keturiomis deszimtimis metu per pustyne: ir nenusitrynė rubai jusu, nei parplyszo autuwas koju jusu palaikys. (Deut. VIII, 4.)
- 6². Duonos newalgėt, wyno ir siceros negērėt, idant žinotumet, jog asz esmi Wieszpats Diewas jusu.
7. Ir atajot sziton wieton: ir iszejo Schon karalus Hesebono, ir Og karalus Basano, azubėgdami mumus kautusi. Ir pamuszēm juos, (Deut. III, 1.)
8. ir paēmēm žemę ju, ir atadawēm sodybon Rubenui ir Gadui, ir pusei gentijos Manasses. (Deut. III, 15; Ios. XIII, 8.)
9. Sergėkit todrin žodžus sankalbos szios, ir iszpildykit juos, idant iszmanytumet wisa, ką darot.
10. Jus stowit szendiena wisi po akim Wieszpaties Diewo jusu, kunigaikszczai jusu, ir gentijos, ir wyresnieji, ir mokytojai, wisa žmonija Israelaus,
11. Waikelai ir moterys jusu, ir atajunas kuris su tawimi buna taworijosę, neskaitant kirtėju maľku, ir neszėju wandenies;
12. idant pereitumai sandarę Wieszpaties Diewo tawo, ir prisiegoj, kurią szendiena Wieszpats Diewas tawo sumusza su tawimi:
13. idant prikeľtu tawę sau žmonijon, ir pats butu Diewù tawo kaip byľojo tau, ir kaip prisiegė tėwamus tawo, Abraomui, Izaokui ir Jokubui.
14. Nei jumus wieniemus asz szitą sandarą sumuszu, ir szias prisiegas patwirtinu,

¹ akys ← akys jusu ² 6 – tais.

15. bet wisiemus esantiemus cza ir nésantiemus.
16. Nes jus žinot, kaip gywenom žemėj Egipto, ir kaip perejom per widurį giminiu, kurias pereidami¹
17. regėjot biaurybes ir smardwes, tai yra, bałwonus ju, medžą ir akmenį, sidabrą ir auksą, kuriuos garbino.
18. Kad kartais nebutu terp jusu wyro arba moteriszkės, szejmynos arba gentijos, kurios szirdis atlyžusi yra szendiena nuog Wieszpates Diewo musu: jog eitu ir wergautu diewamus anu giminiu, ir butu terp jusu szaknis želdžanti tulžį ir kartybę.
19. Ir kad iszgirdės žodžus szios prisiegos, łaimintu sau szirdyjsawo, tarydamas: Pakajus bus mań, ir waikszczosiu nedorybėj szirdies mano, ir suėstie girtoja trokštanczą,
20. ir Wieszpats tegul neatłais jamui: bet tuo metu tegul ką łabiausiai degs rus-tybė jo, ir karsztumas priesz žmogą aną, ir tegul sėda ant jo wisi prakeikimai, kurie yra paraszyti szioj knigoj; ir tegul isznaikins Wieszpats wardą jo po dangumi,
21. ir sunaikins jį pražudyman isz wisu gentiju Israelaus, pagal prakeikimu, patalpintuju knigoj szio zokono ir sandaro.
22. Ir tarys busis gimdymas ir sūnus, kurie užugims potam, ir pakeleiwiai, kurie isz toło atais, regėdami kankis žemės anos ir nesweikatas, kuriomis ją nukankino Wieszpats,
23. sērą, ir druskos karsztybę sudegindamas, teip jog daugiaus nebebus sėjama, neibe želdys nieko žaluojanczo kaip iszwertimas Sodomos ir Gomorrhos, Adamos ir Seboim, kurias iszwertė Wieszpats pyktyj ir azusidegimę sawo, (Gen. XIX, 24.)
24. ir tarys wisos giminės: Kodel teip padarė Wieszpats žemei szitai? kas tai do pyktyjs užsidegimo jo didžausis? (3. Reg. IX, 8.)
25. ir atsakys: Jog aplaidė sankalbą Wieszpates, kurią sukalbėjo su tėwais ju, kai iszswedė juos isz žemės Egipto:
26. ir wergawo diewamus swetimiemus, ir kłoniojosi tiemus kuriu nepažino, ir kuriemus nebuwo buwę paduoti:
27. todrin papyko azusidegimas Wieszpates priesz žemę szitą, jog atawedė ant jos wisus prakeikimus, kurie yra paraszyti szioj knigoj:
28. ir iszmetė juos isz žemės sawo pyktyj ir azusidegimę ir rustybėj didžausioj, ir numetė žemėn swetimon, kaip szendiena pasirodža.
29. Paslėptieji daiktai Wieszpati² Diewui³ musu, kurie yra eizskus mumus ir sunumus musu iki ant amžiu, idant darytumem wisus žodžus zokono szito.

¹ pereidami ← perejo ² Wieszpati ← Wieszpates ³ Diewui ← Diewo

Pareiszkini mai.

1. *Zodžai sandaro.* Atnaujinto ir prisiegą patvirtinto, eil. 12.
2. *Ir suszaukė Maižieszius wisą Israelų.* Wėl suwadino sawęsp: nes negalima wisos knigos perskaityti wienu trukiū, be poilsio.
3. *Gundymus didelus.* Kankis ir blėdis Egiptėnu.
4. *Nedawė jumus Wieszpats szirdies iszmananczos.* Ažudarėt szirdis, ausis, ir akis duszios jusu: tai per sawo kaltybę nesupratot didumo geradėjysczu Diewo ir kas jam nuo jusu priguli.
5. *Nenusitrynė rubai jusu.* Ziuř Deut. VIII, 4.
6. *Duonos newalgėt.* Turėdami maną. Nuomanu wienok, jog nors prareczai ragaudawo pustynėj duonos ir wyno. – *Idant žinotumet, jog asz esmi Wieszpats.* Ir moku iszmitint sawo tarnus be grudu ir mėsos, stebuklingai.
9. *Idant iszmanytumet wisa, ką darot.* Darytumet iszmingai.
10. *Jus stowit szendiena wisi.* Reikė buwo wisiems priimti zokoną ir sandarą ir patwirtinti, delto kad wisiems buwo duotas. – *Kunigaikszczai jusu.* Gałwos gentiju. – *Mokytojai.* Wadinami Deut. XVI, 18. wyresnybėmis¹.
11. *Atajunas.* Daug Egiptėnu ejo su jais, ir nekurie buwo wergais Ebreju. – *Neskaitant kirtėju matku.* Negalėjusiu ažu darbo pributi. Ebr. Chald. ir 70: *nuog kirtėju matku iki neszėjamus wandenies.*
12. *Idant pereitumai sandarę.* Atnaujintumai sandarę. Nuomanu, jog cza paminėta perejimas widuriu perskirtu apieru darant sandarę. Gen. XV, 10. – *Prisiegų.* 70: *Prakeikimuosę.*
13. *Idant prikeltu tawę sau žmonijon.* Ziuř. Deut. XXVIII, 9.
15. *Esantiemus cza ir nėsantiemus.* Gimusiems ir gimsintiems.
16. *Per widurį giminiu.* Idumeju, Madijanitu, Ammonitu ir Moabitu.
18. *Ir butu terp jusu szaknis, želdžanti tulžį ir kartybę.* Stabmeldystę, karczą Diewui ir stabmeldžiui.
19. *Łaimintu sau szirdyį sawo.* Monytu sawę tuszczą wiltimi, jog nedorybė jam nuweis be kankies. – *Ir waikszczosiu.* Nors waikszczosiu. – *Suestie girtoja troksztanczą.* Priežodys sakomas, įsigeidus daikto, kuris gautas žmogų praždža.
23. *Sėrą ir druskos karsztybę sudegindamas.* Nes tai sunaikina wisą žemės waisin-gumą.
26. *Kuriu nepažino.* Kuriu pirmiaus diewais nepripažino, nei garbino. – *Kuriemus nebuwo buwę paduoti.* Kuriu dalon ir tėwykszczon neprigulėjo.
29. *Pastėptieji daiktai Wieszpati Diewu musu.* Tos blėdys ir kankys nuo Diewo paskirtos mums ir sunums musu, tegul pasilieka pastėptos, ir nedalaistos ant musu, idant jas atsimindami, ir ju bijodamies, užlaikytumem zokoną ant amžiu.

¹ wyresnybėmis – ybėmis tais.

Padėjimas XXX.

Apie maldymą Dievo pakutą ir apsirinkimą ar gero, ar pikto.

1. Kai atais tad ant tawęs szios wisos byłos, pałaiminimas ar prakeikimas, kuriuos padėjau priesz akis tawo: ir krutinamas gailesties szirdies tawo wisosę giminėse, po kurias iszskłaitys tawę Wieszpats Diawas tawo,
2. ir pagrįszzi jop, ir busi pakłusnas jo liepimamus, kaip asz szendiena prisakau tau, su sunumis tawo wisoj szirdyj tawo ir wisoj duszioj tawo:
3. atgrąžins Wieszpats Diawas tawo pagawimą¹ tawo, ir susimiłs ant tawęs, ir wël surankios tawę isz wisu žmoniju, po kurias tawę iszskłaitė.
4. Jei butumai iszbarstytas iki dangaus warczomus, isz ten tawę atatrauks Wieszpats Diawas tawo,
5. ir paims ir intwes žemėn, kurią turėjo tėjai tawo, ir apturėsi ją: ir pałaimindamas tau, padarys tawę didesnio skaiczaus, neg buwo tėjai tawo.
6. Apipiaustys Wieszpats Diawas tawo szirdį tawo ir szirdį sėklės tawo: idant mylėtumai Wieszpatį Diewą tawo wisoj szirdyj tawo ir wisoj duszioj tawo, idant galėtumai gywas buti.
7. Wisus gi prakeikimus szituos suwers ant neprietelu tawo ir tu, kurie neap-kencza tawęs ir persekioja.
8. Tu gi atsigrįszzi, ir kłausysi bałso Wieszpaties Diewo tawo, ir darysi wisus įsakymus, kuriuos asz prisakau tau szendiena:
9. ir paskalsins tawę Wieszpats Diawas tawo wisuose darbuose ranku tawo, weislėj yszczos tawo ir waisiuj kełtuwu tawo, gausybėj žemės tawo ir trąszoj wisu daiktu. Nes atsigręsz Wieszpats, džaugtusi ant tawęs wisosę gerybesę, kaip džaugėsi tėjuose tawo:
10. jei wienok kłausysi bałso Wieszpaties Diewo tawo, ir sergėsi prisakymus jo ir ceremonijas, kurios yra suraszytos sziamę zokonę: ir pagrįszzi Wieszpatiesp Diawop tawo wisoj szirdyj tawo ir wisoj duszioj tawo.
11. Įsakymas szisai, kurią asz prisakau tau szendiena, ne ant tawęs yra, nei toli padėtas,
12. nei padėtas danguję, idant galėtumai taryti: Kas isz musu gali dangun žengti, atnesztu jo mumus, idant kłausytumem ir darbu iszpildytumem? (Rom. X, 6.)
13. Nei padėtas ažu mariu, idant jieszkotumai kłauczu, ir sakytumai: Kas isz musu galės perplaukti marias, ir jį atneszt iki mumus, idant galėtumem kłausyt ir daryt, kas yra prisakyta?
14. Bet ties tawimi suwisu yra byla, burnoj tawo ir szirdyj tawo, idant jį darytumai.
15. Ziurėk, jog szendiena padėjau priesz akis tawo gywatą ir gerybę, ir atwirszczai smertį ir piktybę,

¹ pagawimą ← sugawimą

16. idant mylėtumai Wieszpatį Dievą tawo, ir waikszczotumai keltuosę jo, ir sergėtumai įsakymus jo ir ceremonijas ir sudus; ir gywas butumai, ir padaugintu tawę, ir palaimintu tau žemėj, kurion ineisi apimtu jos.
17. Bet jeigu bus nusigrėžusi szirdis tawo, ir nenorėsi klausyti, ir suklydimu apsigawęs kloniosies diewamus swetimius, ir tarnausi jiems,
18. prasakau tau szendiena, jog prapulsi, ir mažą laiką pabusi žemėj, kurion perejęs lordoną ineisi apimtu jos.
19. Ludynikus szaukiu szendiena dangų ir žemę, jog padėjau priesz jus gywatą ir smertį, palaiminimą ir prakeikimą. Apsirink tad gywatą, idant ir tu butumai gywas, ir sėklė tawo:
20. ir mylėtumai Wieszpatį Dievą tawo, ir butumai paklusnas balsui jo, ir pripliptumai jamui (nes anas yra gywata tawo, ir ilgumas dienu tawo), idant gywentumai žemėj, del kurios prisiegė Wieszpats tėwamus tawo, Abraomui, Izaokui ir Jokubui, jog¹ duos ją jiems.

Pareiszkini mai.

1. *Palaiminimas ar prakeikimas.* Palaiminimas, jei užlaikysi zokoną; prakeikimas, jei jį peržengsi.
4. *Jei butumai iszbarstytas iki dangaus warczomus.* Warczos dangaus, tai biegunai žiemiu ir pietu, arba paskutiniai krasztai swieto.
6. *Apipiaustys Wieszpats Diawas szirdį tawo.* Atims isz szirdies piktuosius norus.
9. *Atsigręsz Wieszpats.* Buwęs nusigręžęs del nusidėjimu tawo. – *Džaughtusi ant tawęs wisosę gerybėsę.* Suteikęs tau gausias sawo geradėjystes.
11. *Įsakymas szisai.* Wisas zokonas knigos Deuteronomii. – *Ne ant tawęs yra.* Neauksztai, idant negalėtumai jo pažinti ir iszpildyti.
14. *Bet ties tawimi suwisu.* Turi zokoną Diewo porankiai, idant jį atsimintumai ir laikytumai szirdyje.
15. *Szendiena padėjau priesz akis tawo gywatą ir gerybę.* Eccli. XV, 17: Padėjo priesz tawę wandenį ir ugnį: kurio nori, isztiesk ranką tawo.
19. *Ludynikus szaukiu.* Tokį szauksmą daro ir Izajoszius, ir Maizieszius Deut.² XXXII, pradėdamas giesmę.
20. *Anas yra gywata tawo, ir ilgumas dienu tawo.* Anas wisa tai tau duoda.

Padėjimas XXXI

Pastatymas Iozues wadu, laikymas skrynioj knigos zokono.

1. Nuejo tad Maizieszius ir bylojo wisus žodžus sziuos wisamui Israelui,

¹ jog – o tais. ² Deut. ← Deut. XXXII

2. ir tarė jiems: Szimto ir dwieju deszimtu metu esmi szendiena, nebegalu daugiaus iszeit ir ineit, ipaczai jog ir Wieszpats tarė mań: Nepereisi lordono szito. (Num. XXVII, 13; Deut. III, 27.)
3. Wieszpats todrin Diewas tawo pereis pirma tawęs: anas isznaikins wisas gimines szias akysę tawo, ir paimsi jas: ir Iosue szisai pereis priesz tawę, kaip bytojo Wieszpats.
4. Ir padarys Wieszpats jiems, kaip padarė Sehonui ir Ogui karalumus Amor-rheju ir žemei ju, ir isznaikins juos. (Num. XXI, 24.)
5. Kai iszduos tad ir sziuos jumus, teipaja padarysit jiems, kaip prisakiau jumus. (Sap. VII, 2.)
6. Twirtai darykit, ir susidrutinkit: nesibijokit, ir negąsczokit pamatydami juos, nes Wieszpats Diewas tawo patsai yra wadas tawo, ir neapłais¹, nei paliks tawęs.
7. Ir paszaukė Maizieszius Iosue, ir tarė jamui prie wisamui Israelui: Susistiprink, ir buk twirtas: nes tu intwesi žmoniją szitą žemėn, kurią² duosis tėwamus ju prisiegė Wieszpats, ir tu ją burtą padalysi. (Ios.³ I, 6.)
8. Ir Wieszpats, kuris yra wedėjas jusu, pats bus su tawimi: neatstos, nei paliks tawęs: nebijokis, negąsczok.
9. Tai paraszė Maizieszius zokoną szitą, ir padawė jį kunigamus sunumus Lewi, kurie nesziojo skrynią⁴ sandaro Wieszpates, ir wisiemus wyresniemus Israelaus.
10. Ir prisakė jiems, tarydamas: Po septyniemus metamus, metuosę atłaidimo, szwentėj kuczku,
11. suejus wisiemus isz Israelaus, pasirodytu akysę Wieszpaci Diewui tawo wietoj, kurią aprinks Wieszpats, skaitysi žodžus zokono szito prie wisamui Israelui, kłausant jiems,
12. ir draugėn wisai žmonijai susirinkus, teip wyramus kaip moterimus, mazutėlamus ir atajunamus, kurie yra terp wartu tawo: idant kłausydami mokytusi, ir bijotusi Wieszpates Diewo jusu, ir sergėtu, ir iszpildytu wisas bylas zokono szito:
13. sūnus teipogi ju, kurie nunai nežino, idant galėtu kłausyt, ir bijotusi Wieszpates Diewo sawo wisomis dienomis, kuriomis gywena žemėj, kurios jus pereję lordoną einat paimtu.
14. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Sztai arti yra diena smerties tawo: paszauk Iosue, ir stowėkit szėtroj ludymo, idant prisakycza jamui. Nuejo tad Maizieszius ir Iosue, ir atsistojo szėtroj ludymo;
15. ir pasirodė Wieszpats ten stulpę debesies, kuris atsistojo ineigoj szėtros.
16. Ir tarė Wieszpats Maiziesziui: Sztai tu aзумigsi su tėwais tawo, ir žmonija szioji kłusi darys pałodą paskui diewus swetimus žemėj, kurion ineina, gywentu joj: ten aplais manę, ir perniek wers sandarą⁵, kurį sukałbėjau su ją.

¹ neapłais – n tais. ² kurią ← kurias ³ Ios. – o tais. ⁴ skrynią ← skrynią Wieszpates ⁵ sandarą ← sandarą, kuri

17. Ir papyks ažusidegimas mano priešz juos dienoj anoj, ir aplaisiu ją, ir paslėpsiu weidą mano nuog jos, ir bus ant praryjimo: atras ją wisi piktumai ir suspaudimai, teip jog sakys anoj dienoj: Tikrai, nėsama Diewo su manimi, aptiko manę szitie błogumai.
18. Asz gi ažudengsiu, ir paslėpsiu weidą mano dienoj anoj del wiso pikto, ką padarė, jog sekė paskui diewus swetimus.
19. Nunai tad parasykit sau giesmę szitą, ir mokykit sunus Israelaus, idant atmintyj turėtu, ir burną giedotu, ir butu mañ giesmė szioji ludymū terp sunu Israelaus.
20. Nes intwesių jį žemėn, del kurios prisiegiau tėwamus jo, pienu ir medumi tekanczon. Ir priwalgę, ir pasisotinę ir nutukę budami, nusigręsz diewump swetimump, ir tarnaus jiemus: ir nuimdinės mañ szłowę, ir wers perniek sankalbą mano.
21. Kai atras jį daug piktybiu ir suspaudimu, atsakys jamui giesmė szitoji ant ludymo, kurio neisznaikins ažumirszimas isz burnos sėklės jo. Nes žinau mislis jo, ką darys szendiena, pirma neg intwesių jį žemėn, kurią jamui esmi pažadėjęs.
22. Paraszė tad Maizieszius giesmę, ir iszmokė sunus Israelaus.
23. Ir prisakė Wieszpats Iosuei sunui Nuno, ir tarė: Susistiprink, ir buk twirtas: nes tu intwesi sunus Israelaus žemėn, kurią pažadėjau, ir busiu su tawimi.
24. Paraszės tad¹ Maizieszius žodžus szio zokono knigoj, ir pabaigęs,
25. prisakė Lewitamus, kurie nesziojo skrynią sandaro Wieszpaties, tarydamas:
26. Paimkit knigą szitą, ir padėkit szonę skrynios sandaro Wieszpaties Diewo jusu: idant butu ten priešz tawę ant ludymo.
27. Nes asz žinau stambumą tawo, ir sprandą tawo kieczausį. Dar mañ gywamui tebėsant ir ineitint su jumis, wisados stambiai darėt priešz Wieszpatį: kiekigi labiaus mañ numirus?
28. Surinkit manėsp wisus wyresniuosių po gentijas jusu, ir mokytojus, ir bylosiu jiemus girdint bylas szitas, ir szauksiuosi priešz juos dangų² ir žemę³.
29. Nes žinau, jog po mano smerti nedorai darysit, ir iszeisit weikiai isz kelo, kuri prisakiau jumus: ir ažubėgs jumus piktybės paskutiniame laikė, kai darysit pikta akysę Wieszpaties, papykdydami jį darbais ranku jusu.
30. Bylojo tad Maizieszius, klausant wisai saneigai Israelaus, žodžus giesmės szitos, ir iki gałui pabaigė.

Pareiszkinimai.

1. *Nuejo tad Maizieszius, ir bylojo.* Ėmė, pradėjo byloti. Ebrejai dažnai sako: iszeit, nueit, atsikelt, tarydami: pradėt.
2. *Iszeit ir ineit.* Pildyti weikalą wado.

¹ tad – t tais. ² dangų ← dangaus ³ žemę ← žemės

3. *Wieszpats todrin Dievas tawo pereis pirma tawęs.* Skrynia Diewo (Ios. III), ir pats Dievas neregimai eis pirma, tremdamas tawo neprietus. – *Ir Iosue szisai¹ pereis priesz tawę.* Eis pirma, pildydamas weiką wado.
9. *Zokoną szitą.* Knigą Deuteronomium. – *Ir padawę jį kunigamus.* Jiems reikę zokoną iszmanysi, mokyti žmoniją, ir skaityti jai jį kas septinti metai. – *Kurie nesziojo skrynį.* Jei norėjo, nes tai buwo darbas Lewitu.
10. *Metuosę atłaidimo.* Kas sekmuosę metuosę (Exod. XXIII, 11.)
13. *Súnus teipogi ju.* Nežinodami nieko, nepažįsta ir zokono.
14. *Stowėkit szétroj ludymo.* Prieangėj szétros; szétron ineidawo wieni kunigai. – *Idant prisakycza jamui.* Kaip turi waldyti žmoniją.
17. *Pastėpsiu weidą mano.* Nebesirupinsiu apie juos.
19. *Giesmę szitą.* Paraszytą padėjimę sekanczamę. – *Butu mań giesmę szioji ludymū.* Bausdama juos ażu bediewystę ir nemałonybę, grasydama kankimis, idant negalētu sakyti, jog niekas ju nesudraudė, nepersergėjo jog bus błogai.
20. *Ir nuimdinės mań szłowę.* Paniekins manę, numazins. Ebr. Chald. ir 70: papykdys manę.
21. *Atsaksy jamui giesmę szitoji ant ludymo.* Baus juos nuołat ażu nedorybes, rodys teisingumą kankiu. – *Nes žinau mislis jo.* 70: piktybę. Yra piktai mislijanczu, nežiurint pałaiminimu ir prakeikimu. – *Szendiena.* Žinau.
23. *Ir prisakę Wieszpats Iosuei.* Pirmuokart, paausztindamas jį priesz žmoniją.
26. *Szonę skrynios.* Ne widuj.
28. *Szauksiuosi priesz juos dangų² ir žemę³.* Ludytu ju businczos bediewystės.
30. *Klausant wisai saneigai.* Dievas stebuklingai paskardino balsą senio, idant wisi girdētu.

Padėjimas XXXII.

Giesmė Maižiesziaus apie geradėjystes Diewo, ir nemałonybę Israelitu.

1. Kłausykit dańgūs ką bylau, kłausyk žeme žodžu burnos mano.
2. Suaugk kaip lietūs mokslas mano, warwėk kaip rasa yszkałba mano, kaip lietūs ant žolės, ir kaip łaszai ant želmenu.
3. Nes szauksiuosi wardą Wieszpaties: duokit didžadarybą Diewui musu.
4. Diewo darbai yra tobuli, ir wisi kelai jo sudai: Dievas tikimas ir be jokios nedorybės, teisus ir lygus.
5. Nusidėjo jamui, ir ne súnūs jo sutrosę: gimdymas nedoras ir isztwirķęs.
6. Bau ne tai ataduodi Wieszpati, žmonija głuszė ir padukėlė? argi ne ānas yra tėwas tawo, kuris paėmė tawę, ir padarė, ir sutwėrė tawę?
7. Atsimink dienas senobiu, mąstytk gimdymus po wienam: kłauskis tėwą tawo, ir apreiksz tau: wyresniuosi tawo, ir pasakys tau: (Iob. VIII, 8.)

¹ szisai ← sziszai ² dangų ← dangaus ³ žemę ← žemės

8. Kai skirstė Aukszczausis gimines, kai paskirstė sūnus Adomo, padėjo krasztus žmoniju sulig skaiczumi sunu Israelaus.
9. Dala gi Wieszpates, žmonija jo: Iokubas wirwelė tėwykszczos jo.
10. Aptiko jį žemėj tuszczoj, wietoj kłaiiko ir erdwos pustynės, apiwedė jį, ir mokė: ir sergėjo kaip lėlė¹ akies sawo.
11. Kaip arlas wilbindamas skristu jauniklus sawo, ir wirszuj ju sklendzodamas, iszkėtė sparnus sawo, ir pasiēmė jį, ir nesziojo ant peczu sawo.
12. Wieszpats wienas wadū jo buwo, ir nebuwo su juomi Diewo swetimo.
13. Pastatė jį ant iszauksztintos žemės, idant walgytu waisius dirwu, ir czułptu medų isz uolos, ir alywą isz akmenies kieczausio.
14. Swiestą isz karwiu, ir pieną isz awiu su taukais awinėlu, ir awinu sunu Basan: ir ožius su gėrumą kwieczu, ir kraują wynawuogės gertu skaisczausi.
15. Intuko mielas, ir atsispardė: intukęs, suriebėjęs, pastorėjęs², pametė Diewą, darytoją sawo, ir atsitraukė nuog Diewo iszganymo sawo.
- 16³. Iszwadino jį diewuosę swetimuosę, ir biaurybėsę inpykdė.
17. Apierawojo welniamus, ir ne Diewui, diewamus, kuriu nepažino: nauji ir szwieži atajo, kuriu negarbino tėwai ju.
18. Diewą, kursai tawę pagimdė, pametei, ir ažumirszai Wieszpatį⁴ sutwertoją tawo.
19. Regėjo Wieszpats, ir papykdytas yra: delto kad iszwadino jį sūnūs jo ir dukterys.
20. Ir tarė: Paslėpsiu weidą mano nuog ju, ir žiurėsiu pabaigū ju: nes giminė yra perwersta, ir netikimi sunūs.
21. Anys manę iszwadino tamę, kuris nebuwo Diewū, ir papykdė tusztybėsę sawosę: ir asz iszwadinsiu juos tamę, kuris yra ne žmoniją, giminėj głuszėj pykdysiu juos. (Ierem. XV, 14; Rom. X, 19.)
22. Ugnis sukurta yra ažusidegimę mano, ir degs iki pragaro⁵ paskuczausiemus: ir surys žemę su želmenimi jos, ir kałnu pamatus sudegins.
23. Surankiosiu ant ju błogumus, ir szaudykłes mano iszaikwosiu juosna.
24. Iszgaiszintais bus badū, ir rys juos paukszczai kandimū karczausiu: dantis žweru ažułaisiu juosna, su pasiutimu tąsanczusi⁶ po žemę, ir žalczu.
25. Orę naikins juos kaławijas, ir widuj baimė jaunikį kartū ir mergą, žindžamą su žmogumi senu.
26. Tariau: Kurgi yra? pristaiginsiu isz žmoniu atminimo ju.
27. Bet del rustybės neprietelu atadėjau, idant kartais nesididžuotu prieszai ju, ir netarytu: Ranka musu aukszta, ir ne Wieszpats, wisa tai padarė.
28. Giminė yra be sumanymo, ir be yszminties.
29. Kad bengi iszmanytu, ir suprastu ir paskuczausius daiktus aprupintu.
30. Kaip waiko wienas tukstantį, ir du weja deszimtį tukstantu? bau ne delto, jog Diawas ju pardawė juos, ir Wieszpats ažudarė juos?

¹ lėlė – antroji l tais. ¹ pastorėjęs ← pastorėjęs apt ¹ 16 ← 16. Inaitrino ¹ Wieszpatį ← Wieszpates ¹ pragaro ← prgaro ¹ tąsanczusi ← tąsanczu

31. Nes yra Dievas musu, ne kaip dievai ju: ir neprietelūs musu yra sudžomis.
32. Išz wynyczos Sodomėnu, wynyczza ju, ir isz pamiesczu Gomorrhos, wynawuogė ju, wynawuogė tulžies, ir kekės karczausios.
33. Tulžis didalu wynas ju, ir getuonis gywaczu nepagydzama.
34. Bau ne szitie daiktai paslėpta pas manę, ir ažupeczetyta iżduosę mano?
35. Mano yra atkerszimas, ir asz ataduosiu metę, idant pakłuptu koja ju: artima yra diena pražudymo, ir atsiskubina laikai. (Eccli. XXVIII, 1.)
36. Apsudys Wieszpats žmoniją sawo, ir ant tarnu sawo susimylės: regės jog pasiłpo ranka, ir ažudaryti nuswaigo, ir likusieji yra iszgaiszintais.
37. Ir tarys: Kurgi yra dievai ju, kuriuosę turėjo paduksi,
38. isz kuriu apieru walgydawo riebumas, ir gerdawo wyną skystimu? tegul kelasi ir padeda jumas, ir reikalę jus apigina.
39. Ziurėkiteg, jog asz esmi pats wienas, ir jog nėra kito Diewo kaip tiktai asz: asz ažumusziu, ir asz atgawinsiu¹: ažugausiu, ir asz pagydysiu, ir nėra, kas galētu isztraukt isz rankos mano? (1. Reg. II, 6; Iob. X, 7.)
40. Pakelsiu dangausp ranką mano, ir tarysiu: Gywas esmi asz ant amžiu.
41. Jei iszgałasiu kaip žaibą kaławiją mano, ir pagriebs sudą ranka mano: ataduosiu atkerszimą neprietelumus mano, ir tiemus kurie neapkcenza manęs, atkersziu.
42. Nugirdysiu szaudykłes mano kraujų, ir kaławijas mano surys mėsas isz kraujo pamusztuju, ir isz kalinės nudengtos neprietelu gałwos.
43. Garbinkit giminės žmoniją jo, jog kraują tarnu sawo atakersz: ir atkerszimą ataduos neprietelumus ju, ir małonus bus žemei žmonijos sawo.
44. Atajo tad Maižieszius, ir byłojo wisus žodžus szios giesmės ausysna žmonijos, pats ir Iosue sunus Nuno.
45. Ir pabaigė wisas szias byłas, byłodamas wisamui Israelui,
46. ir tarė jiemus: Pridėkit szirdis jusu ing wisus žodžus, kuriuos asz ludyju² jumas³ szendiena: idant intsakytumet juos sunumus jusu sergėt ir daryt, ir iszpildyt wisa kas yra paraszyta zokono jusu sergėt ir daryt, ir iszpildyt wisa kas yra paraszyta zokono szito:
47. nes nedowanai prisakyta yra jumas, bet idant kiekwienas juosę butumet gywi: kuriuos darydami ilgą iszbusit laiką žemėj, kurios apimtu, perėję lordoną, ineisit.
48. Ir byłojo Wieszpats Maižiesziui toj paczój dienoj, tarydamas:
49. Zengk kałnan szitan Abarim, (tai yra, pereigu), kałnan Nebo, kuris yra žemėj Moab ties Jericho: ir matyk žemę Chanaan, kurią asz ataduosiu sunumus Israelaus apimtiną, ir numirk ant kałno. (Num. XX, 25; XXVII, 13.)
50. Kurian užlipęs busi prikłotas žmonijomus tawomus, kaip numirė Aaronas brolys tawo ant kałno Hor, ir pridėtas žmonijomus sawo:

¹ atgawinsiu – klaid. atgaiwinsiu ² ludyju – tais. ³ jumas – įtrp.

51. nes persizengėt¹ priesz manę widuryj sunu Israelaus prie Wandenimus² priesz-tarawimo Kadesę pustynės Sin: ir nepaszwentinot manęs terp sunu Israelaus. (Num. XX, 12; XXVII, 14.)
52. Isz priekio regėsi žemė, ir neinei si jon, kurią asz duosiu sunumus Israelaus.

Pareiszkinimai.

1. *Klausykit daňgūs.* Szaukia ludynikus, businczus wisados, ir per kuriuos Die-was iszpildys sawo dekretus
2. *Suaug³ kaip lietus.* Ebraiszkas⁴ žodys ženklina ąszėjimą, warwėjimą. – Kaip lietus atwilgia žemę, teip žodžai szios giesmės tegul suminksztins kietas jusu szirdis.
3. *Duokit didžadarybą.* Garbinkit didybę Wieszpates.
4. *Wisi kelai jo sudai.* Ką tiktai daro, wis teisingai.
5. *Ir ne súnūs jo.* T. y. tapo. – *Sutrosę.* T. y. del sutru, nusidėjimu, biaurybiu stabmeldystės.
6. *Paėmė tawę.* Kaip sawo tėwykszcą.
7. *Atsimink dienas senobių.* Ebr: dienas amžiu. Atsimink dieną pradžos swieto. – *Mąstytk gimdymus po wienam.* Isz eilos peržiurėk wieną paskui kitą, kas atsitiko. – *Pasakys tau.* Geradėjystės, žemiaus paminėtas.
8. *Kai skirstė Aukszczausis gimines.* Prie Babel, isz kur žmonės iszsiskyrė in wi-sas szalis. *Kai paskirstė sunus Adomo.* Duodamas jiems iszeiti tułosna sza-lysna. – *Padėjo krasztus žmonijų.* Jau tadą mislijo apie žmoniją Israelaus, ir ketino jam ataduoti žemę giminiu Chanaan. – *Sulig skaiczumi sunu Israelaus.* Idant jon tilptu wisas skaiczus sunu Israelaus, ir gana jiems butu wiso ko, ju reikalams.
9. *Dala gi Wieszpates žmonija jo.* Įpaczai ją apsirinko ir apweizdi. – *Wirwelė tėwykszcios jō.* Atmieruota jam su wirwelė.
10. *Aptiko jį žemėj tuszczoj.* Tyczomis teip, norėdamas jo pasisawinti ir pririszti sawęsp amžinu sandaru. – *Apiwedė jį.* Per pustynę. – *Ir mokė.* Duodamas jam zokoną ir taisyklės gero gywenimo, ir ąwindamas jį baudimais ir kankimis. – *Kaip tėlę akies.* Aprupindamas ir saugodamas.
11. *Kaip arlas wilbindamas skristu.* Mokydamas ir ąwindamas skristi. – *Ir wirszuj ju sklendžodamas.* Kad teip darytu kaip jis. Teip Israelitai Egiptę buwo kaip lizdę; Diewas juos iszwedė, iszmokė ir iszławino. – *Nesziojo ant peczu sawo.* Teip neszioja arlai, mažutėlus; kiti gi paukszczi neszioja sujėmę nagais.
12. *Wieszpats wienas wadū jo buwo.* Stulpę debesies ir ugnies.
13. *Ant iszauksztintos žemės.* Ant žemės trąszios ir waisingos, kurioję paskums gywendami turėjo giedoti szią giesmę. – *Medų isz uołos.* Uołu urwuosę yra

¹ persizengėt ← peržengėt ² Wandenimus – w tais. ³ Saug – padėjim. Suaugk ⁴ Ebraiszkas ← Ebraiszkas lietus

biczu spieczai. *Alywą isz akmenies kiekcausio*. Isz alywos medžu, auganczu ir akmenynuose ir terp kiekcausiu uolu.

14. *Su taukais awinėlu*. Su gėlais riebiausiais ir geriausiais. – *Ir awinu sunu Basan*. Ir riebiu awinu ganyklose Basan. – *Su gėrumą kwieczu*. Su geriausiais kwieczais. – *Kraują wynawuogės*. Wyną raudoną kaip kraują.
15. *Intuko mielas*. Turtais, mėgumais, prabengą. – *Iszganymo sawo*. Teip ir Ebr. –
16. *Diewuose swetimuosę*. Garbindamas juos Dievą iszwardino kautusi.
17. *Welniamus ir ne Diewui*. Welniams, kurie ne diėwais yra. – *Nauji ir szwieži atajo*. Žmoniu pramanyti, ne tikri. –
19. *Súnūs jo ir dukterys*. Israelitai ir Israelitkos.
20. *Pastėpsiu weidą mano nuog ju*. Neberodysiu miłaszirdystės ir kitu geradėjysczu. – *Ziurėsiu pabaigu ju*. Dałaisiu wisas nełaimes, negelbėdamas.
21. *Tamę, kuris nebuwo Diewu*. Garbindami bálwonus, neturinczus diėwystės. – *Tusztybėsę sawosę*. Bálwunuosę. – *Tamę, kuris yra ne žmonija*. Aprsirinksiu¹ báznyčią isz pagonu, kuriu Israelitai nei žmonijomis nepripažįsta, bus Jiems pawydėjimo.
22. *Ugnis sukurta yra ažusidegimą mano*. Pyktys mano perdaug užsidegė. – *Degs iki pragaro paskucausiemus*. Neaplenks nieko, pasieks paczas pragaro padugnes. – *Katnu pamatus sudegins*. Šlesniausius katnu paszaknius iszdegins, kad niekas nebeželtu.
23. *Szaudykles mano*. Kankis ir blėdis, kuriomis, kaip szaudyklėmis perskrodinėsiu. – *Iszaikwosių juosna*. Teip daug łaisiu ant ju nełaimiu, jog mano indėtuwė iszsitusztins.
24. *Rys juos paukszczai*. Gywus, Diewui dałaidus. – *Su pasiutimu tąsanczusi² po žemę*. Szlaužianczu gywaczu. – *Kandimu*. Łesimu.
26. *Tariau: Kurgi yra?* Ebr: isznaikinsiu juos. 70: iszbarstysiu juos. Teip jog galima bus klausties: Kurgi yra? Kur pasidėjo?
27. *Bet del rustybės neprietelu atadėjau*. Jei papykusius ir kerszyjanczus neprietelus ažułaiscza ant ju, sau ne mañ pripažintu ju isznaikinimą.
28. *Giminė yra be sumanymo*. Sau pripažįsta pergalėjimus, nieko nei iszmanydama, nei sumanydama. –
29. *Kad bengi iszmanytu*. Jog tai yra pirsztas Diewo. – *Ir paskuczausius daiktus aprupintu*. Kas ju laukia ažu tą puikybę ir nuodemes.
30. *Kaip waiko wienas tukstantį?* Ar kiteip tai galima, jei ne macimi Diewo, kuriam todel turi buti pripažintais wisi pergalėjimai. – *Pardawė juos*. Rasztas szwentas dažnai pardawimū wadina atadawimą. – *Ažudarė juos*. Rankoj ju neprietelu.
31. *Nes yra Diewas musu ne kaip diėwai ju*. Neprałaidža kankies ažu nusidėjimą. – *Neprietelūs musu yra sudžomis*. Žino, ir patys datyrę ir regėję ant Israelitu atkerszimus Diewo.

¹ Aprsirinksiu – klaid. apsirinksiu ² tąsanczusi ← tąsanczu

32. *Isz wynyczos Sodomėnu wynyczą ju, ir isz pamiesczu Gomorrhos. Zmonija szioji, rinktinė mano wynyczą, tapo wynyczą Sodomos del sugedimo szirdies jos. – Wynawuogė ju, wynawuogė tulžies. Waisiai jos, t. y. weikalai pikczausi ir biauriausi.*
33. *Tulzis didalu. Smaku. – Wynas ju, ir getuonis gywaczu nepagydzama. Ne tiktai patys nedori, bet ir kitus gadina, ir prapuldza.*
34. *Bau ne szitie daiktai pastępta pas manę itt.? Nors atadėjau atkerszimą, bet neažumirszaui ju nuodėmiu ir iszpilsiu ant ju pyktį.*
35. *Mano yra atkerszimas, ir asz ataduosiu metę. Mano darbas po teisybei atkerszti jiems ažu nuodemes, ir padarysiu tai metę sawamę. – Idant pakuptu koja ju. Idant pražutu.*
36. *Apsudys. Atkersz ir kankins. – Ir ant tarnu sawo susimylės. Nekałtuosius užlaikys; susipratusius ir griaūdžanczus priglaus. – Regės jog pasiņpo ranka. Jog nuwargo besikaudami su neprietais. – Ir ažudaryti nuwargo. Užsidarę miestuosę ir apginkluosę iszgaisho. Ir likusieji yra iszgaishintais. Maža kas beliko.*
37. *Ir tarys: Per sawo Pranaszus. – Kurgi yra diwai ju. Bałwonai pagonu, ant kuriu guldė wiltį. –*
38. *Isz kuriu apieru walgydawo riebumas. Yra tai prikszimas apjuokiant; delto kad tikrojojė religijoje wisos riebumos prigulėdawo Diewui ir budawo sudegintuos; niekam ju walgyti neduodawo. Lev. III, 17. – Ir gerdawo wyną skystimu. Kurį reikdawo iszpilti ir apierawoti ant altoriaus.*
39. *Asz ažumusziu, ir asz atgaiwinskiu. Kuriuos norėsiu.*
40. *Pakelsiu dangausp ranką. T. y. prisiegsiu. Szitie ir kiti po jiems žodžai iki eil. 43. nuomanu jog sakyta neprietais žydu. – Gywas esmi asz ant amžiu. Prisiegiu per sawo gywatą, kuri yra amžina.*
41. *Jei iszgałysiu kaip žaibą kaławiją mano. Kaławiją atkerszimo, netikėtai kaip žaibas nugąsdinantį ir ažumuszantį. – Ir pagriebs sudą ranka mano. Pradėsiu sudyti ir atkerszti.*
42. *Isz kraujo pamusztuju, ir isz kalinės nudengtos neprietais gałwos. Nukankinskiu giminės ažu pralieta kraują pamusztuju Israelitu, ažu wedimą ju newalon, ir ažu nudengimą ju gałwu nuskutant kaip newalnįkus.*
43. *Garbinkit giminės žmoniją jo. Jog turi teip małoningą ir teisingą Wieszpatį. – Kraują tarnu sawo atkersz. Nes ir gerieji buwo kartu su piktaisiais nukankinti ir pamusztu. Ir daug piktųjų susiprato ir pakutawojo, wienok buwo warginti pagonu.*
44. *Pats ir Iosue. Josue padėjo giedoti Maiziesziui, kaip jo įstotojas ir waldytojas žmonijos, teip gi buwo, idant žinotu, jog sudraudimas nuo stabmeldystės, tai jo darbas.*
46. *Pridėkit szirdis jusu. Gera žiurėkit ir supraskit. – Kuriuos asz ludyju jumus szendiena. Apsakau jums, prisiszaukdamas ludynikais dangų ir žemę.*
47. *Idant kiekwienas juosę butumet¹ gywi. Juos užlaikydami gautumet laimę.*

¹ butumet – b tais.

49. *Abarim, tai yra, pereigu*, – *Zodys: pereigu*. pridėta Szw. Ieronimo, pareiszkinant žodį: *Abarim*.¹ – *Kaľnan Nebo*. Nebo wirszukaľnys terp kaľnu Abarim.
50. *Busi priklotas žmonijomus tawomus*. Numirsi, eisi pas sawo prosenius.

Padėjimas XXXIII.

Paľaiminimai kiekvienos isz dwylikos gentiju.

1. Szisai yra paľaiminimas, kuriuomi paľaimino Maizieszius, žmogus Diewo, sunumus Israelaus priesz smertį sawo.
2. Ir tarė: Wieszpats isz Sinai atajo, ir isz Seir kilo mumus: pasirodė isz kaľno Pharan, ir su juomi szwentuju tukstantys. Deszinėj jo ugnėtas² zokonas.
3. Pamylėjo³ žmonijas, wisi szwentieji yra rankoj jo: ir kurie artinasi kojump jo, gaus isz mokslo jo.
4. Zokoną prisakė mumus Maizieszius, tėwykszczą daugybės Jokubo.
5. Bus pas tiesiausi karalus, susirinkus kunigaikszczamus žmonijos su gentijomis Israelaus.
6. Gywas bunai Ruben, ir nenumirsztai, ir bunai mažo skaiczaus.
7. Szisai yra Iudos paľaiminimas: Klausyk, Wieszpatie, baľso Iudos, ir žmonijon jo⁴ intwesk jį: rankos jo kausis ažu ją, ir pagelbėtojas jo priesz prieszus jos bus.
8. Lewi teipogi tarė: Tobulybė tawo: ir mokslas tawo wyrui szwentamui tawo, kuri isztyrei pagundymę, ir apsudyjai ties wandenimis priesztarawimo.
9. Kuris tarė tėwui sawo, ir motynai sawo: Nepažistu jusu: ir brolamus sawo: Nežinau jusu: ir nepažino sunu sawo. Szitie sergėjo yszkaľbą tawo, ir sankalbą tawo ažuľaikė,
10. sudus tawo, o Iokubai, ir zokoną tawo, o Israelau: dės rukaľą ažusidegimę tawo, ir wisodeginį ant aľtoriaus tawo.
11. Paľaimink, Wieszpatie, stiprybei jo, ir darbus ranku jo priimk. Ažugauk nugaras neprietelu jo: ir kurie jo neapkencza, tegul nepasikėľa.
12. Ir Beniaminui tarė: Mielausis Wieszpaties gywens drąsiai jamę: kaip łowoj wisą dieną iszbus, ir terp peczu jo atsilsės.
13. Iosephui teipogi tarė: Isz paľaiminimo Wieszpaties žemė jo⁵, isz obuolu⁶ dangaus, ir rasos, ir gilybės apatinės:
14. isz obuolu waisiu saulės ir mėnesies,
15. isz wirszukaľnio senobiniu kaľnu, isz obuolu⁷ kaľwu amžinuju:
16. ir isz waisiu žemės, ir isz pilnybės jos. Paľaiminimas ano, kuris pasirodė krumą, tegul ateiti ant gaľwos Iosepho, ir ant wirszugaľwio nazarejo terp broľu jo.

¹ Abarim ← Abarim. – Neb ² ugnėtas – *ėtas* tais. ³ Pamylėjo – *p* tais. ⁴ jo ← tawo ⁵ jo ← jo, isz ⁶ obuolu – *uo* tais. ⁷ obuolu – *uo* tais.

17. Kaip pirmagimio werszio gražumas jo, ragai nosiaragio ragai jo: jais sukra-
tys¹ gimines iki krasztamus žemės: szios yra daugybės Ephraimo, ir szios
tukstantys Manasses. (Exod. III, 2.)
18. Ir Zabulonui tarė: Linksminkis Zabulon iszeigoj tawo: ir Issachar, gėtrose
tawo.
19. Žmonijas szauks kałnop, ten apierawos apieras teisybės. Kurie patwinimą
mariu žis kaip pieną, ir iždus paslėptus smilczu.
20. Ir Gadui tarė: Pałaimintas platybėj Gad: kaip lewas atsilsėjo, ir paėmė petį ir
wirszugalwį.
21. Ir regėjo kunigaiksztystę sawo, jog dalyj jos mokytojas yra padėtas: kuris
buwo su kunigaikszczais žmonijos, ir darė teisybes Wieszpates, ir sudą jo
su Israelumi.
22. Danui teipogi tarė: Dan jauniklys lewo, tekės gausiai² isz Basan.
23. Ir Nephthali tarė: Nephthali gausybę wartos, ir pilnas bus pałaiminimu
Wieszpates: marias ir pietus apims.
24. Aserui teipogi tarė: Pałaimintas sunusę Aser, bunai mielās brolamus sawo,
ir tedažai alywoj koją sawo.
25. Geležis ir warys autuwas³ jo. Kaip dienos jauniskės tawo, teip ir senatuwė
tawo.
26. Nėra Diewo kito, kaip Diewas tiesiausio: ažužengėjas dangaus szelpėjas
tawo, Didždarybą jo bėginėja dėbesys,
27. gywenimas jo auksztyn, ir žemyn pėtys amžini: iszmes nuog weido tawo
neprietelų, ir tarys: Sutrupėk.
28. Gywens Israelus drąsiai, ir pats wienas. Akis Jokubo žemėj jawu ir wyno, ir
dañgūs apsiniauks rasą.
29. Łaimingas esi tu Israelau: kas toks kaip tu, žmonija, kuri esi iszganoma
Wieszpatyje? Skida paszałpos tawo, ir kaławijas garbės tawo: atsizadės tawęs
neprietelūs tawo, ir tu ju kakłus mindysi.

Pareiszkinimai.

1. *Žmogus Diewo.* Wisas atsidėjęs ant pildymo walos Diewo.
2. *Wieszpats isz Sinai atajo.* Duodamas ir apsakydamas mums zokoną. Isz *Seir*
*kito mumus*⁴; *pasirodė isz kałno Pharan.* Ebrejams esant pakałnėj Sinai, isz tos
szalies kur matosi kałnai Seir ir Pharan pasirodė isz pirmo isz toło szwiesa
ugnies, ir pamažu prisiartinusi kałnop Sinai, apisiautė jį. Wisą debesimi
dumais ir ugnimis. *Szwentuju tukstantys.* Aniołu. – *Ugnėtas zokonas.* Diewas
jį apreiskė isz kałno ugnėto, deganczo. *Deszinėj jo.* Ketinanczo jį paduoti.
3. *Pamylėjo žmonijas.* Arba cza padėta daugiaskaitlys ažu wienaskaitlį; arba gen-
tijos wadinasi žmonijomis. Teip ir Gen. XLVIII, 19. – *Wisi szwentieji yra rankoj*

¹ sukratys ← kratys ² gausiai ← placzai ³ autuwas ← autuwas tawo ⁴ mumus ← mums

- jo. Wisa žmonija atsidawusi garbinimui Dievo, ir jam atskirta ir paszwęsta, yra rankoję t. y. waldžoję Dievo. – *Kurie artinasi*. Prisiartino. – *Kojump jo*. Paszaknin kaľno, isz kurio Diewas dawę zokoną. Ebr: *kurie prisigłaudę kojai tawo*. Anys yra mokytiniais tawo; nes mokytiniai sędi¹ prie kojom mokytojo. (Act. XXII, 3.). – *Gaus isz mokšto jo*. Gawo szwentą zokoną, pagal kurio gywendami galęszwentais tapti.
4. *Tęwųkszcą daugybęs Jokubo*. Zokonas kaip tęwųkszcza pereis nuo tęwu ant waiku Jokubo ir iszbus wisados szioję giminęje.
 5. *Bus pas tiesiausį karalus*. Pas mielausį bus² wadas, waldytojas, kaip karalus, duotojas zokono, Maizieszius. Mieloja žmonija turęs karalų nuo gadynęs Saulo.
 6. *Gywas bunai Ruben, ir nenumirsztai*. Jokubo³ pasakyta buwo apie Rubeną: *iszlietas esi kaip wanduo, neaugsi*. Gen. XLIX, 4. Maizieszius tai patwirtina, jog nors neiszmirs, bet ir neintsigalęs skaiczun.
 7. *Kłausyk Wieszpattie, bałso Iudos*. Gentijos Iudos, meldžanczos paweldimo žemęs pažadętos. – *Ir žmonijon jo intwesk jį*. Žemęn, kurią apims, intwesk jį. – *Rankos jo kausis ažu ją*. Iszwarydamos pagonus isz tos žemęs, ir ją apimdamos. – *Pagęłbętojas jo pries prieszus bus*. Diewas.
 8. *Tobulybę tawo ir mokšlas tawo wyrui⁴ szwentamui tawo*. Pridęk: *duota yra*. Szwentu wyru wadina cza Aaroną paszwęstą Aukszczausį kunigą. Tobulybę ir mokslą nesziojo ant Įmonio. Exod. XXVIII, 30. Del jo kunigystęs Maizieszius giria gentiją Lewi. – *Kurį isztyrei pagundymę*. Diewas Maiziesziaus ir Aarono paduksį tyrę Kadęsę, murmant žmonijai jog nebuwo wandenies. Num. XX, 12. – *Ir apsudyjai*. Ažugindamas ineit žemęn pažadęton.
 9. *Kuris tarę tęwui sawo ir motynai sawo: nepažįstu jusu*. Lewitai kankindami garbintojus aukso werszio (Exod. XXXII, 28.), nepasigailęjo prietelu ir artimiausiu genczu, ažumusžę juos su kitais. – *Sankalbę tawo ažułaikę*. Sandarą padarytą su Diewu. Exod. XXIV, 8.
 10. *Sudus tawo, o⁵ Iokubai, ir zokoną tawo, o Israelau*. Ažułaikę sankalbę⁶, esanczą sudais Jokubo ir zokonu⁷ Israelaus. – *Dęs rukałą ažusidegimę tawo*. Maldydami tawę Lewitai dęs apieras; tai darę ir Aaronas. Num. XVI, 47.
 11. *Pałaimink Wieszpattie stiprybei jo*. Gria cza kareiwiszką stiprybę Lewitu, kurią parodę įpaczai Machabeuszai.
 12. *Mielausis Wieszpattie*. Kaip Iokubas, teip ir Diewas Beniaminą labai myłėjo, isz jo gentijos dawę pirmąjį karalų Saulą, ir pasiennyj jo žemęs buwo Jeruzalaus bažnyczla: – *Gywens drąsiai jamę*. Ebr: *ant jo*. t. y. ant Wieszpattie, artituredamas Diewą bažnyczloję. – *Kaip towoj wisą dieną iszbus*. Diewas bažnyczloj. – *Terp peczu jo atsiłsęs*. Chald. *ir ant žemęs jo gywens majestotas Wieszpattie*. Pasakyta jog Diewas atsiłsęsis ant peczu Beniamino, delto kad paskum

¹ sędi – i tais. ² bus ← bus bus ³ Jokubo ← Jokubo buwo ⁴ wyrui ← wiru ⁵ o – įtrp.

⁶ sankalbę – b tais. ⁷ zokonu ← sankalbę

- bažnyčia pastatyta ant aukšto kalno Moriah, buvo auksčius kitu rumu ir kalnu kaip galva ant peczu.
13. *Isz palaiminimo Wieszpaties žemė jo.* Zemė jo isz palaiminimo Wieszpaties bus gausi ir linksma, abiejose gentijose, Ephraimo ir Manasses. – *Isz obuolu dangaus.* Isz waisiu geriausiu, del gerumo oro. – *Rasos ir gilybės apatinės.* Zemę gausina krisdamos rasos ir tekėdamos upės, kaip pasakyta Ps. I, 3: Ir bus kaip medžas, kuris yra pasodintas ant tekėjimu wandenu, kuris waisių sawo duos sawamę metę. –
 14. *Isz obuolu waisiu sautės ir mėnesies.* Tuodu kunu dangaus geriausiai brandina waisius.
 15. *Isz wirszukalnio senobiniu kalnu, isz obuolu kalwu amžinuju.* Giria waisius del gerumo žemės. Waisiai geresni esti po kalnus pasaulai, neg pažiemiai, ir po lygumas ir slėnius. Kalwos wadinasi amžinomis, jog sutvertos pradžoję swieto.
 16. *Isz waisiu žemės.* Dirwotos ir lygios. – *Ant wirszugalwio Nazarejo.* Iosepho, wadinamo Nazareju. Gen. XLIX, 26.
 17. *Kaip pirmagimio werszio gražumas jo.* Garbė ir galybė karalystės Israelaus, turėjusios sostą gentijoje Ephraimo. Werszys, galwiju wirszinjkas, weikslina karalų. Wadina pirmagimiu delto kad dwi dali pirmagimystės skirta Iosephui, ažu Rubeną. – *Ragai nosiaragio ragai jo.* Ragai Rasztę szwentamę ženklina sylą; isz to Ps. LXXIV. pakėlimas, arba laužymas ragu, ženklina pakėlimą arba pamažinimą galybės. Ragus nosiaragio giria Num. XXIII, 22. – *Szios yra daugybės Ephraimo, ir szios tukstantys Manasses.* Tom gentijom teko szisai palaiminimas. –
 18. *Linksminkis Zabulon iszeigoj tawo.* Isz geros pardožės, pamarėj gywenant sek-sis tau mainauti. – *Issachar gėtrosę tawo.* Gentija szioji zemę dirbo ir galwijus ganė, gywendama tykiai.
 19. *Zmonijas szauks kalnop.* Tiedwi linksmi gentiji, turėdami skalsą wisoko, waiksz-czos sawamę metę bažnyczon ir paweiksłu sawo trauks ten ir kitas gentijas. – *Apieras teisybės.* Zokono isakytas. – *Kurie patwinimą mariu žis kaip pieną.* Laiwais isigys wisas gerybes ir swetimu szalu. – *Ir izdus pastėptus smilczu.* Pasakyta cza ar apie kasyklės aukso, arba apie perlus, kasamus isz smėlo, atłaidžamus laiwais. –
 20. *Palaimintas płatybėj Gad.* Płatybėj žemės tekusios jam ažu Iordono, ir płatybės gausos ir laimės wisuose daiktuose. – *Kaip lewas atsiltėjo.* Nesibijodamas neprietelu. – *Ir paėmė petį ir wirszugalwį.* Stiprus prieszus sawo su ju karalumis.
 21. *Regėjo kunigaikstytę sawo.* Pažino sawo skaistybę ir szłowę priesz kitas gentijas ir isz to pradžugo¹. – *Jog dalyj jos.* Terp sienu sawo gentijos. – *Mokytojas yra padėtas.* Maizieszius palaidotas, nežinamoję wietoję. – *Kuris buvo su kuni-gaiksčzais žmonijos.* Iszeidamas isz Egipto buvo draugėję su kunigaiksčzais žmonijos. – *Darė teisybes.* Teisingai waldė žmoniją pagal zokono Diewo.

¹ pradžugo – g tais.

22. *Dan jauniklys lewo.* Ar wisa gentija, ar gal tiktai Samsonas. – *Tekės gausiai.* Dala gentijos Dan buwo pietump gentijos Iudos. Dalis gentijos Dano persikėlė žiemiuosna arti kaľno Libano, pastatė miestą Dan. Netoli yra dwi wersmi, isz kuriu iszteka Iordonas, didžoja upė Judejos. Todel pasakyta, jog Dan tekės. – *Isz Basan.* Szalyję Basan, wadinamoję ir Bataneja, yra ežerėlys Tiala, isz kurio wandenys po žemėms gyslomis teka wersmėn Dan, pradzon Jordono. –
23. *Nephthali gausybę wartos.* Zemė labai graži ir waisinga. – *Marias ir pietus apims.* Per marias intsigys gerybes Tiro ir Sidono ir kitu miestu. –
24. *Paťaimintas sunusę Aser.* Del daugumo ir gražumo waiku. – *Bunai miėtas bro-lamus sawo.* Mergas jo pirsz ľabiau ažu kitu¹ gentiju. – *Tedažai alywoj koją sawo.* Tokia skals alywos, jog galėjo kojas masgoti, anot Iobo XXIX, 6: „Kai masgojau kojas mano swiesta.
25. *Geležis ir warys autuwas jo.* Bus skalsios kasyklės geležies ir wario. Ir ant autuwo pilna bus sagtelu ir wynelu geležiniu ir wariniu. – *Kaip dienos jauniszkės tawo, teip ir senatuwė tawo.* Ir senatuwėję busi sweikas ir stipras, kaip jauniszkėję.
26. *Tiesiausio, Mylimiausios² žmonijos Israelaus.* – *Užužengėjas dangaus szelpėjas tawo.* Diewas dangaus gywentojas ir užužengėjas. – *Didždarybą jo.* Didžiausią jo yszmintimi³ ir galybę.
27. *Aukszyn⁴.* Danguję. – *Ir žemyn petys amžini.* Amžini jo petys isztiesti žemyn, duodant pagelbėjimą. – *Sutrupek.* Yra tai liepimas: ne tiktai tarys, bet ir sutrupins ju galybę.
28. *Drąsiai ir pats wienas.* Ir wienam bus drąsu buti. – *Akis Jokubo žemėj jawu ir wyno.* Akys Israelitu soczai žiurėsis jawams ir wynui, gausiai augantiems isz geros žemės, kurią apims. *Daňgūs apsiniauks rasą.* Isz gausiu rasu kįla rukas, ažuđengia saulę, nukritus rasai wėl nusibľaiwo. Gausybė rasos ažuwaduoja lietų.
29. *Iszganoma Wieszpattyjė.* Per Wieszpatį. – *Skida paszałpos tawo.* Skida tau ant paszałpa⁵. *Kaľawijas garbės tawo.* Užsidengęs skidą, kaľawijų pamuszi neprietelus. *Tu ju kaktus mindysi.* Nužeminsi juos ir pawelsi waldzon ir pakľusnybėn.

Padėjimas XXXIV.

Smertis Maiziesziaus, ir instojimas po jamui Iosues.

1. Zengė tad Maizieszius isz ľauku Moab kaľnan Nebo, wirszukalnin Phasga ties Iericho; ir parodė jamui Wieszpats wisą žemę Galaad iki Dan, (Deut. III, 27; 2. Mach. II, 4.)

¹ kitu ← kitus ² Mylimiausios – pirmoji *m* tais. ³ yszmintimi – *z* tais. ⁴ Aukszyn – klaid. auksztyn ⁵ paszałpa ← padėjim. paszałpos

2. ir wisą Nephthali, ir žemę Ephraim ir Manasse, ir wisą žemę Iuda iki mario-mus paskutinėmus,
3. ir pietu szalį, ir pługumą łauko Iericho miesto palmu iki Segor.
4. Ir tarė Wieszpats jamui: Szioji yra žemė, del kurios prisiegiau Abraomui, Izaokui ir Iokubui, tarydamas: Sėklei tawo duosiu ją. Regėjai ją akim tawo, ir nepereisi josp. (Gen. XV, 18.)
5. Ir numirė ten Maizieszius, tarnas Wieszpates, žemėj Moab, liepiant Wiesz-pati:
6. ir pakasė jį slėnyj žemės Moab ties Phogor; ir nepažino žmogus kapo jo iki sziai dieniai.
7. Maizieszius buwo szimto ir dwieju deszimtu metu kai mirė; netemo akis jo, nei dantys nekrutėjo.
8. Ir raudojo jo sūnūs Israelaus łaukuosę Moab tris deszintis dienu; ir iszsipildė dienos giedėjimo werkianczu Maiziesziaus.
9. Iosue gi, sunus Nuno, pripildytas yra dwasios yszminties, nes Maizieszius uždėjo ant jo rankas sawo. Ir paklusni¹ buwo jamui sunus Israelaus, ir padarė kaip prisakė Wieszpats Maiziesziui.
10. Ir nebekilo daugiaus pranaszas Israeluj kaip Maizieszius, kurį pažintu Wiesz-pats weidas weidan.
11. wisuosę ženklusę ir prajėwuosę, kuriuos siuntė per jį, idant darytu žemėj Egipto Pharaonui, ir wisiemus tarnamus jo, ir wisai žemej² jo,
12. ir wisą ranką twirtą, ir didžus stebukłus, kuriuos padarė Maizieszius po akim wiso Israelaus.

Pareiszkinimai.

1. *Isz łauku Moab.* Kuriuosę Israelitai iksziolėi turėjo taworijas ažu Iordono. – *Katnan Nebo, wirszukalnin Phasga.* Nebo aukszczausis terp kałnu Abarim; *Phasga*, aukszczausis wirszukalnys Nebo. Ten ažułipė Maizieszius, nes isz ten pługczai matėsi žemė pažadėta. – *Žemę Galaad iki Dan.* Paimta cza pługczaus žemė Galaad, wisos sodybos ažu Iordono Rubenitu Gaditu ir Manassitu. – *Iki Dan.* Miestui tos gentijos ir wardo; pirmiaus wadindawosi Les, arba Lais. Ziūr Deut. XXIII, 22.
2. *Wisą Nephthali.* Jo dalą. –
3. *Pietu szalį.* Siena Iudos ir Simeono. – *Pługumą łauko Iericho.* Buwo gentijoje Beniamino. – *Miesto palmu.* Iericho, teip kartais wadinamo. Iud. I, 16; III, 13; 2. Par. XXVIII, 15. Daug ten budawo daug³ palmu. – *Iki Segor.* Ant kraszto mirusiu mariu, kur prisigłaudė Lotas. Gen. XIX; 23. –
5. *Ir numirė ten Maizieszius.* Szį paskutinį padėjimą paraszė Iosue; kiti gi sako jog Ezdraszis. – *Žemėj Moab.* Apimtoję potam Amorrheju.

¹ paklusni ← paksni ² žemej ← žemei ³ daug – įterp.

6. *Ir pakasė ji.* Dievas, per Aniočius. – *Ties Phogor.* Ties vietą bałwono Phogor. – *Ir nepažino žmogus kapo jo iki sziai dieniai.* Dievas paslėpė, idant jo Israelitai negarbintu kaip Dievo. –
8. *Ir raudojo jo.* Giedėjo tris deszimtis dienu, kaip po Aaronui ir Mariai. Po ki-tiems gi giedėdavo septynias dienas.
9. *Pripildytas yra.* Priesz smertį Maiziesziaus. – *Uždėjo ant jo rankas sawo.* Buwo uždėjęs pirma smerties. –
10. *Kaip Maizieszius.* Maiziesziui lygus ant paminėtu žemiaus daiktu. – *Kurį pažintu Wieszpats weidas weidan.* Su kuriuomi Dievas teip meilai kalbėtusi ir apsieitu.
11. *Kuriuos siuntė per ji, idant darytu žemėj Egipto.* Kuriam Dievas davė daryti¹ teip daug stebuklų, ir ju darytu siuntė jį Egiptan.

Sziosę penkiosę knigosę Maizieszius paraszė zokoną. Zydai sako jog esą 613. tułų įsakymu. Paraszta jie del Zydu, jiems ir prawersdavo, weikslindami daiktus, iszsi-pildysinczys atajus Kristui, kaip mokia Szwentas Powilas Apaształas 1. Cor. X, 11. Zokono weiksles, ceremonijas, waidus, Kristus nuo musu nujėmė; bet pats zokono² daiktas ir esybė, pasiliko³ ant musu, ir butinai jį turim iszpildyt. Wisi Diewo įsakymai zokonę yra trejoki. Wieni apie ceremonijas, kiti apie sudus, treti apie szwentą pagywenimą.

Ceremonijos buwo Diewo įsakytos, idant jas pildydami, prigulinczai pagarbintu Wieszpatį Dievą. Buwo gi ketweriopos. Wienos prigulėdavo Sakramentams; kitos apieroms, treczos apieru ir sakramentu indams, rubai, altoriai, bažnyczos, szwentės itt. Ketwirtos, prisiruoszimai szwenczu szwėstu, apieru apierawotu ir gerai tarnautu Diewui. Posnėkai, pasikloniojimai, małdos, waiks-zczojimas bažnyczon itt. Kaip cza jas Maizieszius apraszo. Wisas tas ceremonijas Kristus nuo musu nujėmė, ir įstatė kitas trumpesnes, gražesnes ir auksztesnes.

Tomis ceremonijomis seno Zokono Dievas praženklino ir praweikslino szwen-czausias ceremonijas ir daiktus naujojo.

Sakramentai senojo weikslino nekuriuos sakramentus musu. Apipiaustymas weikslino Krikszta; awinėlys welyku – Szwenczausį Sakramentą Kuno ir Kraujo Wieszpaties; Kunigystė senojo ženklino kunigystę naujojo. Apsikuopimai nuo tułų zokoniszku susižagimu, buwo tai paweikslas Sakramento pakutos ir spa-wednies. Tiktai senojo Zokono nei apieros, nei sakramentui, nei ceremonijos, nesunaikindavo nei wieno nusidėjimo, tiktai reikszdavo tikėjimą ing Kristų, ir jau tas tikėjimas su gailėstimi dildydavo griekus. Musu gi Sakramentams Kristus davė sylą ir galybę nusidėjimams atlaisti ir sunaikinti.

Kitos ceremonijos budavo apieroms. Wienos apieros buwo kruwinos ir weikslino szwenczausią Apierą kruwiną ant Kryžiaus; kitos gi nekruwinos, ir ženklino nekruwiną Apierą Misziu szwentu ant Altoriaus; kurion tilpsta wisos apieros senojo Zokono. Yra tai tikras meilės wisodeginys, pripažinimas Diewui

¹ daryti – d tais. ² zokono – trečioji o tais. ³ pasiliko ← pasiko

aukszczausios waldžos; Dėkawojimas ažu kancą ir smertį Kristaus, wisu didžiausią geradėjystę; numaldymas Diewo ažu nusidėjimus; meldimas wiso ko reikia dusziai ir kunui, sau ir kitiems ir wisiems gywiems ir numirusiems.

Treczos ceremonijos rubu, altoriu, bažnyczu, indu itt. Praženklino ir praweikslino jie musu szwentus Bažnyczos, rubus, wietas, indus ir daiktus begal szwentesnius ažu senojo zokono.

Sudai ir wyresnybės zokono prigulėdawo wieniems žydams, musu tos taisyklės nesiekia. Pati gi teisybė pasilieka wiena ir tokia pati; tiktai geriaus iszsireiszkia Naujamę Testamentę ir įstatymuose Bažnyczos szwentos.

Įstatymai gero ir szwento gywenimo pasiliko wisi ant musu kaip ir ant Zydu. Kristus ju nei kiek nepamažino, nei paminksztino, tiktai pataisė ir papildė ir turim užlaikyti wisą deszimtį Diewo prisakymu. –

Teksto komentarai

Čia komentuojami tik Šv. Rašto vertimo komentuose – „pareiškiniuose“ – minimi Bažnyčios veikėjai. Pirmasis skaičius nurodo šios knygos puslapio numerį, antrasis – „pareiškimo“ numerį.

12 [17] p. 6. Szw. Gregorius (35. moral. c. 10) – minimas šv. Grigaliaus (apie 540–604) veikalas „Moralė, arba Jobo knygos aiškinimas“ („Moralia, sive Expositio in Librum Job“).

15 [9] szwentas Ambrozijus (I. de. paradiso c. 140) – šv. Ambraziejus (apie 340–397), teologas, Bažnyčios Tėvas ir mokytojas, parašė Biblijos egzegzės, etikos, dogmatikos, katechetikos traktatų, bažnytinių himnų; reformavo liturgiją ir giedojimą; nuoroda į jo knygą „Apie rojų“.

32 [23] szwentas Gregorius (35. Mor. c. 22) – šv. Grigaliaus veikalas „Moralė, arba Jobo knygos aiškinimas“ („Moralia, sive Expositio in Librum Job“).

37 [1] (S. August. De Trinit. Lib. 16. c. II, et lib. 18. c. 39) – šv. Augustinas (354–430) – vienas didžiųjų krikščionybės mokytojų, įtakingiausias Katalikų Bažnyčios teologas; minimas jo veikalas „Apie Trejybę“ („De trinitate“, 400–416).

62 [26] (S. Aug. De civit. Dei lib. 16. c. 30) – šv. Augustino kūrinys „Apie Dievo valstybę“ („De civitate Dei“).

66 [1] szw. Auksaburnio (Homil. 4, 45) – šv. Jonas Auksaburnis (apie 347–407); nuoroda į jo veikalą „I tautą“ („Ad populum“).

88 [19] (I. Aug. C. 16. de Civit. C. 30 et lib. de Mendacio) – šv. Augustino kūriniai „Apie Dievo valstybę“ („De civitate Dei“) ir „Apie melagystę“ („De mendacio“).

119 [24] Juozapas Flavijus (37–po 95) – žydų istorikas; parašė „Judėjos karą“, „Judėjos senybes“, „Apie žydų tautos senumą: Prieš Apioną“; veikaluose atsispindi proromėniškos tendencijos, bet jie yra svarbus žydų istorijos šaltinis.

130 [8] Tacitus lib. 4. Histor. de. Ptolom. – minimas romėnų rašytojo ir istoriko Tacito (58–120) veikalas „Istorija“ („Historia“).

164 [12] szw. Augustinas De civit. Dei. I. 18. c. 6 – šv. Augustino kūrinys „Apie Dievo valstybę“ („De civitate Dei“).

197 [37] Aristotelio (i. 7. de hist. animal. c. 4.) – nurodoma senovės graikų filosofo Aristotelio (384–322 pr. Kr.) kūrinys „Gyvūnų istorija“ („Historiae Animalibus“).

206 [20] szw. Gregorius Niss. (lib. de Virg. c. 6) – šv. Grigalius Nysietis (apie 331–po 394), vienas žymiausių to meto teologų mistikų. Pasižymėjo kaip įtakingas Bažnyčios politikas, oratorius, pamokslininkas ir egzegetas. Nurodoma „Knyga apie Mergele“.

222 [4] Abuleus, Kajetonas – Liucijus Apulėjus (apie 125–apie 180), romėnų rašytojas, filosofas, laikė save platoniku, lotynų ir graikų kalbomis parašė įvairios tematikos ir žanrų prozos ir poezijos veikalų; šv. Kajetonas (1480–1547) – vienas didžiųjų katalikybės reformatorių, priartinusių tas reformas, kurias paskui patvirtino visuotinis Tridento Susirinkimas.

229 [19] S. Klemensas Aleksadrietys (2. Strom.) – šv. Klemensas iš Aleksandrijos (tikrasis vardas – Titus Flavius Clemens, apie 140 ar 150–apie 215), graikų teologas ir katechetinės mokyklos Aleksandrijoje vadovas. Minimas jo veikalas „Kilimai“ („Strōmateis“, apie 198–211).

378 [8] szw. Grieg. (Moral. c. 23) – šv. Grigaliaus veikalas „Moralė, arba Jobo knygos aiškinimas“ („Moralia, sive Expositio in Librum Job“).

391 [24] Szw. Ambros. – Bažnyčios Tėvas ir mokytojas šv. Ambraziejus (Ambrosius, apie 340–397) gynė Bažnyčią nuo pasaulietinės valdžios kišimosi, siekė, kad Bažnyčia spręstų politinius klausimus; reformavo liturgiją ir bažnytinį giedojimą.

411 [12] szw. Augustinas (lib. 16. contra Faust, c. 16)] – šv. Augustino veikalas „Prieš manichėją Faustą“ („Contra Faustum manichaeum“, 399).

Išleido Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Antakalnio g. 6, LT-10308 Vilnius
Tel. +370 5 2125332, faksas +370 5 2616254
El. paštas: knyga@liti.lt
Svetainė internete: www.liti.lt
Spausdino UAB „Petro ofsetas“
Žalgirio g. 90, LT-09303, Vilnius
Tel. +370 5 2733347, faksas +370 5 2733140
El. paštas: priemimas@petrooffsetas.lt
Svetainė internete: www.petrooffsetas.lt